

A M. KIR.
KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL
MUNKÁSSÁGA.

(1871—1911.)

A HIVATAL FENNÁLLÁSÁNAK NEGYVENEDIK ÉVFORDULÓJA

ALKALMÁBÓL

A MAGYAR KIR. KERESKEDELEMÜGYI MINISZTER RENDELETÉBŐL

SZERKESZTI ÉS KIADJA

A MAGYAR KIR. KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL.

Ára 6 korona.

BUDAPEST.

PESTI KÖNYVNYOMDA RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG.

1911.

Előszó.

A m. kir. központi statisztikai hivatal fennállásának negyvenedik évfordulója csupán örvendetes alkalom arra, hogy ez a mű, a mely a m. kir. központi statisztikai hivatal vázlatos történetét, mai szervezetét, összes jelenlegi és fontosabb régi adatgyűjtéseit ismerteti, a nyilvánosság elé bocsáttassék. A hivatal régóta érezte a hiányát egy ily összefoglaló munkának, melynek közrebocsátása mind- eddig főleg azért késett, mert a legtöbb adatgyűjtésnél mélyreható reformok és újjászervezések voltak folyamatban, s azok befejeztéig nem lett volna teljes a kép, a mit a statisztikai hivatal munkásságáról rajzolni kívántunk.

A kereskedelemügyi minister úr, *Hieronymyi Károly* ő nagyméltósága, ki a magyar hivatalos statisztika ügyét úgyszólván kezdettől fogva meleg érdeklődéssel kísérte s fejlődését hathatós támogatással mozdította elő, készségesen megadta az engedélyt a hézagpótló munka szerkesztésére és kiadására.

E munka a maga teljes egészében mutatja be az adatgyűjtéseknek azt az immár eléggé kifejtett rendszerét, a melylyel a m. kir. központi statisztikai hivatal igyekszik Magyarország közállapotait megvilágítani. Hazai közönségünkben oly érdeklődés nyilvánul nemcsak a statisztikai adatok, hanem azok összegyűjtésének módja iránt is, hogy szinte kötelességszerűnek látszik e munkával a közönséget tájékoztatni statisztikai felvételeink módjáról és minden fontosabb részletéről. A különböző statisztikai adatok súlyát és értékét csak az mérlegelheti teljesen, a ki bepillantást nyert az adatok összegyűjtésének módjába is.

Hasznosnak ígérkezik e mű közrebocsátása abból a szempontból is, hogy a statisztikai hivatal mostani és ezután jövődjé fiatal nemzedékének megkönnyíti az áttekintést a hivatal sokfelé elágazó munkakörében, bemutatja nekik a múltnak ma is említésre méltó fontosabb eseményeit, s így emeli tájékozottságukat, szakképzettségüket, a mi csak javára szolgálhat a hivatal jövődjé működésének.

De talán leginkább gyümölcsözővé válhatik ez a vállalkozás a nemzetközi statisztika terén. A statisztikai adatoknak nemzetközileg összehasonlíthatóvá tételén hosszú évtizedek óta fáradoznak a statisztikai kongresszusok, s a Nemzetközi Statisztikai Intézet. Alig van azonban alkalmasabb eszköz ennek a fontos kérdésnek

I 1 C 2/36

a megvalósuláshoz közelebb vitelére, mint ha minden állam kölcsönösen bepillantást nyerhet azokba a statisztikai eljárásokba, a melyek a többiekben folynak, s így közvetlen összehasonlításokból ítélheti meg, mely részletekben van meg már is az alap az összehasonlításra, mely részleteknél van meg a lehetőség a közeledésre. A statisztikai adatgyűjtések rendszerének kölcsönös feltárása termékenyítő, serkentő lenne minden irányban, a nemzetközi összehasonlítás ügyét hatalmas lépéssel vinné előre, s talán a statisztika technikájának fejlődésére is maradandó befolyással volna.

A magyar statisztikai hivatal nagy örömmel látná, ha ez a kísérlete kedvező fogadtatásra és követésre találna a külföldi statisztikai hivatalok körében, s ezzel új alkalom nyílnék a nemzetközi összehasonlító statisztika ügyének fejlesztésére.

Végül nem hagyhatom említés nélkül, hogy e mű szerkesztésének munkáját dr. Buday László min. osztálytanácsos, a m. kir. központi statisztikai hivatal kiváló tisztviselője végezte.

Budapest, 1911. április 17.

Dr. Vargha Gyula,

minissteri tanácsos,

a magyar kir. központi statisztikai hivatal igazgatója.

TARTALOM.

	Lap		Lap
I. A m. kir. központi statisztikai hivatal vázlatos története	1	7. Aratási statisztika	84
II. A hivatal mai szervezete	9	8. Szőlőterületi és szüreti statisztika	85
1. Szervezeti szabályok :		9. Telekkönyvi birtoktestek forgalmának statisztikája	95
a) 1897. évi XXXV. törvénycikk a m. kir. központi statisztikai hivatalról	9	10. Vadászati statisztika	100
b) A m. kir. központi statisztikai hivatal ügyköre és ügyviteli szabályzata	12	11. Állatvásári statisztika	103
c) A m. kir. központi statisztikai hivatali szakvizsgálatok szabályzata	19	12. Piaczi árak statisztikája	107
d) A m. kir. központi statisztikai hivatal nyilvános könyvtárának és térképgyűjteményének ügykezelésére s használatára vonatkozó szabályzat	20	13. Bányászati és kohászati statisztika	107
e) A m. kir. központi statisztikai hivatalról szóló 1897. XXXV. t.-cz. 4. §-a értelmében a nevezett hivatalt a nyomdatermékekből megillető köteles - példányok beszolgáltatása tárgyában	23	14. Kereskedelmi és iparkamarák statisztikája	110
2. Felvilágosító megjegyzések a szervezeti szabályokhoz	24	15. Ipartestületek és ipari szervezetek statisztikája	
3. A m. kir. központi statisztikai hivatal kiadványai	28	a) Ipartestületek	113
4. Eljárás a m. kir. központi statisztikai hivatal adatgyűjtéseinél	31	b) Ipartársulatok és egyéb ipari szervezetek	115
5. Mai szervezet, osztálybeosztás, személyzet, évi költségvetés, könyvtár	33	16. Ipari jellegű részvénytársaságok statisztikája	118
6. A m. kir. központi statisztikai hivatal tisztikara	35	17. Kereskedelmi malmok termelési statisztikája	124
7. Kimutatás a statisztikai adatszolgáltató felek számáról, a hivatalhoz betérjesztett levelek és csomagok mennyiségéről és a statisztikai feldolgozás alá kerülő kimutatások és statisztikai lapok számáról	36	18. Gyáripari termelési statisztika és a gyári törzskönyv	126
III. A hivatal rendszeres adatgyűjtései	37	19. Gyári üzemi és munkásstatisztika	130
1. Népmozgalmi statisztika	37	20. Adatgyűjtés a gyártelepek, valamint a bányászati és kohászati munkáslétszámáról és munkásszükségletéről	142
2. Ki- és visszavándorlási statisztika. Útlevelek statisztikája	53	21. Munkabeszüntetések és munkáskizárások statisztikája	145
3. Bevándorlási statisztika	61	22. Hivatási balesetek statisztikája	151
4. Határszéli személyforgalmi statisztika	64	a) Mezőgazdasági balesetek statisztikája	151
5. Közegészségügyi statisztika	66	b) Nagyipari balesetek statisztikája	152
6. Gyógyfürdők és ásványvízforrások statisztikája	80	c) Kisipari balesetek	155
		23. Kézizálog-kölcsönzések statisztikája	155
		24. Külkereskedelmi statisztika	157
		1) 1906. évi XXIII. törvénycikk a magyar szent korona országainak külkereskedelmi statisztikájáról	166
		2) Kereskedelemügyi minissteri rendelet a magyar szent korona országai külkereskedelmi statisztikájáról szóló 1906. évi XXIII. törvénycikknek a vasuti és folyamhajózási forgalomban való végrehajtása tárgyában	168
		3) A kereskedelemügyi m. kir. minissternek valamennyi magyarországi törvényhatósághoz intézett 63.764. számú rendelete a magyar szent korona országai külkereskedelmi statisztikájáról szóló 1906. évi XXIII. t.-cz. 13. §-ának végrehajtása tárgyában	180

Lap		Lap
<p>4) Kereskedelemügyi ministeri rendelet a magyar szent korona országai külkereskedelmi statisztikájáról szóló 1906. évi XXIII. törvényczikknek a tengerhajózási forgalomban való végrehajtása tárgyában</p> <p>5) Kereskedelemügyi ministeri rendelet a magyar szent korona országai külkereskedelmi statisztikájáról szóló 1906. évi XXIII. törvényczikk 15. §-ában nyert felhatalmazás alapján a postai forgalomban a külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtésre vonatkozólag</p> <p>6) A m. kir. pénzügyminister 1907. évi 9.032. számú, a m. kir. fővámgazgatóhoz, valamennyi m. kir. pénzügyigazgatóságához és vámhivatalhoz intézett körrendelete, a vámhivataloknak a magyar szent korona országai külkereskedelmi áruforgalmának statisztikai adatgyűjtésénél való közreműködése tárgyában</p> <p>7) A csomagszállítási forgalomban használt árúnyilatkozati űrlapok</p> <p>8) A m. kir. fővámhivatalnál működő statisztikai kirendeltség által a postaküldemények számbavételénél használt űrlapok</p> <p>9) Az állomások helyszíni felülvizsgálatánál felveendő jegyzőkönyv mintája</p> <p>10) A magyar áruforgalmi statisztikai állandó értékmegállapító bizottság szervezeti szabályzata</p> <p>11) A magyar áruforgalmi statisztikai állandó értékmegállapító bizottság ügyviteli szabályzata</p> <p>12) Az értékmegállapításnál használt kérdő-ív</p> <p>25. A budapesti gabonaforgalom napi statisztikája</p> <p>26. Nyilvános árúraktárakban és szövetezeti tárházakban elhelyezett gabona- és őrleménykészletek statisztikája</p> <p>27. Vasúti statisztika</p> <p>28. Fiume hajó- és áruforgalmának statisztikája</p> <p>29. A magyar-horvát tengerpart kikötőinek hajóforgalmi statisztikája</p> <p>30. Hitelintézetek statisztikája</p> <p>31. Szövetezeti statisztika</p> <p>32. Biztosításügyi statisztika</p> <p>33. Tűzkárstatisztika</p> <p>34. Közoktatásügyi statisztika</p> <p>A) Az iskolába be nem írt tankötelesek statisztikája</p>	<p>B) A népoktatásügyi statisztika</p> <p>C) A középiskolák és középiskolai köztartások statisztikája</p> <p>D) A szakiskolák statisztikája</p> <p>E) A főiskolák statisztikája</p> <p>35. Az emberbaráti tan- és nevelő-intézetek s a gyermekmenhelyek statisztikája</p> <p>36. Közgyűjtemények és közkönyvtárak statisztikája</p> <p>37. Az egyházak és a hitélet statisztikája</p> <p>38. A felekezeten kívüliek statisztikája</p> <p>39. Jogszolgáltatási statisztika</p> <p>I. Polgári jogszolgáltatási statisztika</p> <p>II. Bűnügyi statisztika</p> <p>IV. Időszakos és rendkívüli adatgyűjtések, fontosabb régi felvételek</p> <p>1) A magyar szent korona országaiban tartott népszámlálások</p> <p>Az 1869. évi népszámlálás</p> <p>Az 1880. évi népszámlálás</p> <p>Az 1890. évi népszámlálás</p> <p>Az 1900. évi népszámlálás</p> <p>Az 1910. évi népszámlálás</p> <p>Az 1910. évi népszámlálást elrendelő törvény és utasítások</p> <p>2) Népeségtörténeti kiadvány a pragmatica sanctio korából (1720)</p> <p>3) Czigányszámlálás</p> <p>4) Vakságügyi statisztika</p> <p>5) A rákos betegek statisztikája</p> <p>6) Az 1895. évi mezőgazdasági felvétel</p> <p>7) Állatszámolás</p> <p>8) A malomipar statisztikája</p> <p>9) A betegsegélyező pénztárak statisztikája</p> <p>10) Magyarország vizeinek statisztikája</p> <p>11) Magyarország élelmezési statisztikája</p> <p>12) Magyarország egyleteinek statisztikája</p> <p>13) Könyvtárstatisztika</p> <p>14) Adatgyűjtés a választójogi reform czéljaira</p> <p>15) Az önkormányzati szervek háztartásának statisztikája</p> <p>A) Községi háztartási statisztika</p> <p>B) Vármegyei háztartási statisztika</p> <p>C) Gyámpénztári statisztika</p> <p>D) Városi háztartási statisztika</p> <p>16) Országos községi törzskönyvbizottság</p> <p>A m. kir. központi statisztikai hivatal kiadványainak jegyzéke</p>	<p>306</p> <p>372</p> <p>400</p> <p>412</p> <p>419</p> <p>422</p> <p>424</p> <p>432</p> <p>434</p> <p>434</p> <p>434</p> <p>455</p> <p>455</p> <p>455</p> <p>458</p> <p>459</p> <p>459</p> <p>463</p> <p>475</p> <p>503</p> <p>504</p> <p>505</p> <p>510</p> <p>512</p> <p>519</p> <p>526</p> <p>534</p> <p>535</p> <p>535</p> <p>536</p> <p>537</p> <p>537</p> <p>540</p> <p>542</p> <p>544</p> <p>547</p> <p>547</p> <p>610</p> <p>612</p>

I. A m. kir. központi statisztikai hivatal vázlatos története.

Magyarországon is, mint a legtöbb európai államban, jóval nagyobb multja van a statisztikai kutatásnak, mint a hivatalos statisztikának. Egyes tudósaink már a XVI. századtól kezdve foglalkoztak az ország közállapotainak statisztikai leírásával — közülük időszerinti sorrendben *Bél Mátyás*, *Schwartner Márton*, *Fényes Elek* nevei legmértőbbak a följegyzésre — de a magyar állam, mely az ozmán hatalommal évszázadokon át vívott pusztító háborúkban fecsérelte erejét s azután elgyengülve, egy ideig alig tudott élni törvényekben biztosított önállóságával, soká nem tudott időt szakítani s áldozatot hozni a hivatalos statisztika megteremtésére. A Magyarországra vonatkozó töredékes statisztikai adatok ebben az időben a centralisztikus törekvésű bécsi statisztikai igazgatóság táblázatai közt jelentek meg.

Az első független felelős magyar ministerium 1848-ban a belügyministerium kebelében állított fel statisztikai osztályt, *Fényes Elek* vezetése mellett: de a magyar hivatalos statisztikának ez az első kis hajléka összeomlott magával a ministeriummal együtt, törekvő munkájának kezdetén. Tizenkilencz évig azután újra nem Magyarországon művelték a magyar hivatalos statisztikát, itt ismét csak magánosok buzgólkodása, tudományos testületek jóindulatú, de nem nagy eredményű törekvése tartotta ébren az igyekezetet Magyarország részére magyar hivatalos statisztikának megteremtése iránt. A magánosok közül *Keleti Károly* nevét jegyezhetjük föl kegyelettel az újabb úttörők sorában, a ki később a magyar hivatalos statisztika megalapítója is lett; a testületek közül a *Magyar Tudományos Akadémia* igyekezett a statisztika terén is annak a nemes hivatásának élni, a melyet a nemzet tudományos és közéletének fölkelése körül éppen ezekben az évtizedekben korszakos jelentőséggel töltött be. Szó volt már arról, hogy a Budán székelő helytartótanács, az akkori legfőbb magyarországi közigazgatási szerv mellett létesítsenek külön statisztikai osztályt, mikor 1867-ben a politikai életnek rég várt fordulata újra visszaadta Magyarországnak önálló rendelkezését s az ország kormányát ismét felelős magyar ministerium kezébe juttatta.

Az új szervezkedés — mely annál nehezebb volt, mennél inkább kifejlődött és gazdagabb tagozatúvá vált a korábban egyszerű és kezdetlegesebb berendezkedésű magyar társadalom — mindjárt kezdetben szükségét érezte a hivatalos statisztika életre-keltésének s *Gorove István*, földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi minister 1867 május havában ministeriuma kebelében külön statisztikai osztályt szervezett *Keleti Károly* vezetése mellett.

Ez a statisztikai osztály nagy buzgalommal és a nehézségekhez mérten nem kicsinylendő bizalommal fogott hozzá a magyar hivatalos statisztika megteremtéséhez; megkezdte az adatok gyűjtését a közállapotok majd minden ágazatáról, sőt felállítását után

két esztendőre, 1869-ben már egy általános népszámlálás gondos előkészítésével tette próbára erejét. Már a népszámlálás végrehajtása azonban sok keserű tapasztalatot hozott, s általában hivatalos statisztikáinknak első évtizedei gazdagabbak voltak küzdelmekben, mint sikerekben.

Hosszú volna nyomon kísérni a magyar statisztika első kísérleteit s egyenként rajzolni azokat a nehézségeket, a melyek útjába állottak; de legalább azokról a főbb áramlatokról meg kell emlékeznünk, a melyek sorsára leginkább befolyással voltak s a melyek kényétől egyideig hányatva, aztán annál szívósabb törekvéssel fordult azok leküzdésére. A magyar királyi központi statisztikai hivatal szervezetének újabb, szélesebb kiépítését, hatáskörének sok külföldi állam hasonló intézetével szemben nagyra növekedtét valószínűleg éppen annak köszönheti, hogy szervezetének hiányos, hatáskörének csonka voltát sokáig és erősen sínylette s céljai közt legelőbbre valónak és legsürgetőbbnek kellett találnia, hogy haladásának ezen gátjaitól mielőbb és minél tökéletesebben megszabaduljon.

Az említett akadályok másfél évtizedig voltak kerékkötői a statisztikai hivatal előrehaladásának, úgy, hogy a kronologikus sorrendet megbontva, szükséges lesz ezekről előbb megemlékezni.

Egy ily akadály volt — a legnehezebben legyőzhetőek közül való — a küzdelem a legtöbbször rossz s gyakran rendkívül hiányos statisztikai anyaggal. Mindig és mindenütt megnehezíti ez többé-kevésbé a statisztikus munkáját; de a magyar hivatalos statisztika első évtizedeiben különösebb okok is közreműködtek arra, hogy a statisztika félve bizzék csak a rendelkezésére bocsátott anyagban. Közel húsz esztendeig az abszolút kormány a bécsi statisztikai központi igazgatósághoz juttatta a Magyarországon begyűlt statisztikai anyagot s a míg egyrészt a gyűjtés módja, a népszerűtlen hatóság, a melynek részére adatokat kellett adni, kellemetlen tehernek tüntették fel a statisztikai adatszolgáltatást, másrészt az ellenőrzés teljes hiánya vagy tehetetlensége könnyen azt a meggyőződést keltették, hogy minden adatszolgáltatás csak nyugós formáság s minden statisztika, a mi azokon fölépül, csak hiábavaló és értéktelen játéka a bürokratizmus túlbuzgóságának. S ezt a meggyőződést csak növelhette az a körülmény, hogy a bécsi statisztikai igazgatóságnak minden közleménye annyira későn látott napvilágot, hogy annak tanulságai a gyakorlati igazgatás részére már nem voltak értékesíthetők.

A közönség kisebb műveltségű részének természetes gyanakodásán kívül tehát az értelmesebbek kicsinyítő kételkedése fogadta a magyar hivatalos statisztikát működése kezdetén. Kárára volt az is, hogy eleinte — az idő rövidsége miatt s az adatgyűjtések folytonossága érdekében — ugyanazokat a felvételi mintákat kellett használnia, a melyeket megelőzőleg az abszolút kormány statisztikája teljesen elnépszerűtlenített. Adatgyűjtései még félsikernek is alig örvendhettek; háromszori-négyszeri sürgető felszólításra küldözgették be a hatóságok immel-ámmal adataikat s azok gyakran hézagosak és valószínűtlenek voltak.

A második nagy akadály a pénzügyi volt. Több század kényszerű gazdasági mulasztásait pótolni rövidre szabott pár esztendő alatt, ugyanakkor, mikor a magyar társadalom fejletlenségénél fogva alig volt képes jelentékenyebb erő kifejtésre: ez a nagy feladat várt a szervezkedés első nehézségeivel küzdő magyar államra. Megromlott az államháztartás egyensúlya s hosszú időre a kisebb szükségletnek mindig meg kellett hátrálnia a nagyobb előtt, a kevésbé sürgős igénynek várakoznia kellett, míg a sürgősebb nem nyert kielégítést.

A magyar hivatalos statisztika erősen megsínylette az állam háztartásának ezt a válságos korszakát: kezdettől fogva elégtelen anyagi eszközökkel, később pedig megcsonkított költségvetéssel kellett megfelelnie feladatának. Pedig bármily nehéz volt is helyzete s bármennyire akadályozta is munkájában egyfelől szűk anyagi dotációja, másfelől a nagy közöny és könnyelműség, a melylyel adatgyűjtő intézkedéseit fogadták, mégis egyre nőtt a működéséhez fűződő várakozás. A gyakorlati igazgatásnak mind több

szüksége volt a statisztika eredményeire, a tudomány is megkivánta tőle, hogy kutatásait támogassa, vívmányait pedig sietve értékesítse s végül a bonyolultabbá váló gazdasági élet is egyre élénkebben követelte, hogy útjait a statisztika világítsa meg.

Ezek a küzdelmes idők megacélozták a magyar hivatalos statisztika úttörőit s a siker lassacskán melléjük szegődött.

Érdemes munkában egyébként már kezdettől fogva sem volt hiány. A szervezés buzgóságára és komolyságára vall, hogy a statisztikai szakosztály vezetője a budapesti egyetemen közhivatali kötelékben állók vagy hivatalos pályára készülő részére két éven át más kiváló szakférjak közreműködésével statisztikai tanfolyamokat tartott, hogy azok, a kik hivatalos állásukból folyólag a statisztikai felvételek körül hivatva lesznek segédkezet nyújtani, népszerű statisztikai oktatásban részesülhessenek.

A szakosztály első nagyobb munkája, az 1869. évi népszámlálás feldolgozása az ország határain belül szerzett csak elismerést, de már az 1869. évi hágai statisztikai kongresszus elé terjesztett jelentés a magyar statisztika első két évi működéséről a külföld szakemberei előtt is kedvező benyomást tett s az ezen kongresszuson tervbe vett nemzetközi statisztikai kiadványsorozatból Magyarországnak is juttattak részt, a szőlészet nemzetközi statisztikáját. Ez a kívülről jövő elismerés itthon is egyengette a hivatalos statisztika előrehaladásának útját: sikerült elérnie bizonyos önállóságot s a ministeriumi osztályból szabadabb mozgásra, gyorsabb cselekvésre képes külön hivatal lett.

Ő Felségének, a királynak 1871. évi április hó 18.-án kelt legfelső elhatározása létesítette az országos m. kir. statisztikai hivalt; ennek a nevezetes napnak negyvenedik évfordulóját ünnepeljük most, megilletődéssel pillanva vissza a rögs útra, a melyen négy évtized előtt a magyar hivatalos statisztika megindult.

Az új hivatal felállítása után a legközelebbi lépés volt a haladás felé az országos statisztika ügyének szervezéséről szóló 1874. évi XXV. t-cz. meghozatala. Azt a főntebb vázolt küzdelmet, a melyet a magyar hivatalos statisztikának az első évtizedben az adatszolgáltatók lanyhaságával, sőt sok esetben rosszindulatával kellett megvívnia, ez az új törvényes alkotás volt hivatva — legalább nagyobb részében — megszüntetni: a kormányközegeket, egyházi és polgári, valamint katonai hatóságokat kötelezte arra, hogy a statisztikai hivatal részére adatokat gyűjtsenek és a maguk részéről is szolgáltatassanak, a köz- és közérdekű célokkal foglalkozó magánintézeteket, egyleteket és társulatokat pedig arra, hogy a működésük köréből szükséges adatokat a statisztikai hivatalnak beszoigáltassák. Magánszemélyek adatszolgáltatási kötelezettségéről e törvényben még nincs szó; s a hatóságok, társulatok stb. adatszolgáltatásának is csupán az a garanciája, hogy »a mely adatok megfelelő hivatalos felszólítás, illetőleg a hiányok közlése után a mulasztás kellő és elfogadható indokolása nélkül helytelenül vagy épen be nem szolgáltatnak, azok a mulasztást okozott közeg rovására és költségére a helyszinén gyűjtetnek.«

A törvény a statisztikai hivatal működésének támogatására két intézményt rendelt, az országos statisztikai tanácsot és a törvényhatósági statisztikai bizottmányokat. Az országos statisztikai tanács a törvény meghozatalakor már élő, működő intézmény volt és nem lehet tagadni, hogy támogatásával sokban használt a statisztikai hivatal törekvéseinek. A különböző ministeriumok képviselőiből s hivatali köteléken kívül álló szakférjakból szervezve, ez a tanács úgyszólván magánál a kormányzatnál s az értelmiség magasabb rétegeiben népszerűsítette a hivatalos statisztikát s fölkelte az érdeklődést működése iránt. Az 1874. évi törvény meghozatala után is hosszabb ideig eredményes volt a tanács működése, de később, a fejlődés természetes rendje szerint, mindinkább formásággá hanyatlott. A tanácsnak arra a hivatására ugyanis, hogy fölkelte és föntartsa az érdeklődést a hivatalos statisztika iránt, szerencsére nem volt sokáig szükség; azt a feladatát pedig, hogy szakszerű tanácsokkal támogassa a statisztikai hivalt, egyre kevésbé tudta teljesíteni, mihelyt a hivatal működését kiterjesztette a társadalmi és gazdasági élet

szövevényesebb kérdéseire is. Egy korlátolt létszámú, állandó testület nem lehet szakértő minden kérdésben; a statisztikai hivatalnak újabb, bonyolultabb felvételeinél mindinkább a tanács kötelékén kívül álló szakérőkhöz kellett fordulnia tájékoztató véleményért s így az országos statisztikai tanács jelentősége egyre hanyatlott, míg 1897-ben az önmagát túlélt intézmény tényleg meg is szűnt.

A míg azonban az országos statisztikai tanács legalább kezdetben hasznos és értékes szerv volt, addig a törvényhatósági statisztikai bizottmányok már kezdettől fogva sem feleltek meg annak a feladatnak, a mi rájuk várt volna. Ez a szervezet a magyar hivatalos statisztika egy korábbi, szintén kudarcot vallott eszméjének akart a javított kiadása lenni: a statisztikai kültagok intézményének. A cél kezdettől fogva az volt, hogy a statisztikai központnak legyenek helyi közegei az ország különböző vidékein, a kik az adatgyűjtéseket közvetítik, a közönségben az érdeklődést ébren tartják, maguk is végezzenek statisztikai megfigyeléseket stb., s így a központi statisztikának működését a bürokratizmustól megóva, azt az étellel gyakori és közvetlen kapcsolatba hozzák. A szép gondolat azonban nem tudott testet öltetni: a kültagok csak nagyon kis részben értették át ezt a gondolatot, a törvényhatósági statisztikai bizottmányok szintén alig adtak életjelet magukról. Újabb tanulság volt ez a statisztikai hivatalnak, hogy a közönség legtöbb rétege még nem elég érett arra, hogy munkatársává avathassa. Közben pedig a főntebb vázolt pénzügyi nehézségek szolgáltak tanulságul arra, hogy Magyarország statisztikájának az a nagyarányú kiépítése, a mely a tervezésben soha ki nem fáradó, hitében soha meg nem ingó hivatalfőnök, Keleti Károly előtt lebegett, az eddig elért sikerek daczára is még mindig csak távoli cél, a mely felé töretlen úton, lépésben lehet csupán haladni.

Mégis, az 1874. évi törvény már nagyobb biztonságot teremtett a statisztikai hivatal munkássága számára; kiadványai is változatosabbak, tartalmasabbak lettek, új nemzedék indult meg buzgón és tehetséggel a mesterek nyomában, úgy, hogy mikor 1876-ban Magyarország vendégül látta Budapesten a nemzetközi statisztikai kongresszust, a tudomány ezen az ünnepén a magyar statisztika művelői sem maradtak elismerés nélkül, s egy ideig, a míg kilátás volt arra, hogy a kongresszusoknak folytatásuk lesz, a statisztika nemzetközi ügyeinek intézésében előtérben is állottak.

Az ünnepek zaja után, a nemes versenytől is tüzelve, még szívósabb munkához látott a hivatal, s bár működési körét a pénzügyi bajok miatt extenzíve nem is fejleszthette, annál inkább igyekezett adatgyűjtéseinek benső értékét növelni.

Az extenzív fejlődés inkább csak a múlt század nyolczvanas éveiben indul meg, s ennek az új korszaknak első határjelzője az 1880. évi népszámlálás, mely tartalmi gazdagodása mellett Magyarországon merésznek látszó technikai újítással is lép föl (az egyéni számlálólapok rendszerével), s feldolgozásában sokkal gondosabb és szakszerűbb volt, mint az 1869-iki népszámlálás.

A következő évben újra a törvényhozást is foglalkoztatja a statisztikai hivatal: a korábbi, tapogatózó kísérletek után az áruforgalmi statisztikáról szóló 1881. évi XIII. t.-cz. most már véglegesen megalapozza Magyarország külkereskedelmi statisztikáját, sőt a szállító felektől bevont bélyeges árúnyilatkozatok segítségével a hivatal rendelkezésére álló anyagi eszközöket is érdemlegesen szaporítja. Az úttörésnek küzdelmes, gyakran meddősegre kárhozottatott évei ezzel lezárultak; a költségvetés gazdagabb dotációjára képessé tette a hivatalt arra, hogy az ország közviszonyainak mindig tágabb és tágabb területére terjeszsze ki működési körét.

A rendszeres adatgyűjtéseken kívül (a népmozgalom, közegészségügy, mezőgazdaság, bányászat, áruforgalom, közlekedésügy, hitelügy, közoktatás, jogszolgáltatás statisztikája stb.) a nyolczvanas években készíti el a statisztikai hivatal Magyarország egyleteinek statisztikáját, majd a községi háztartás eredményeiről végez felvételt, nagyszabású

iparstatisztikát készít, melynek tanulságai három kötetben látnak napvilágot, az ország közönyvtáiról összegyűjti az adatokat, módszerének különlegességénél fogva is figyelemreméltó módon összeállítja Magyarország élelmezési statisztikáját, fogházaink állapotáról külön kiadványt készít, s két testes kötetben számol be Magyarország vizeinek statisztikájáról. Történetek kísérletek még egyéb, nagyobb arányú felvételek iránt is, így különösen a földbirtok telekkönyvi megterhelhetésének statisztikája iránt, s nem a hivatalon mult, hogy munkakörét ezzel a fontos ágazattal ki nem bővíthette.

A statisztikai hivatalnak ez az intenzív munkája még sokoldalúbbá vált a kilencvenes években, de ezt az újabb évtizedet még sem ez jellemzi igazán, hanem a szervezeti kérdéseknek és a reformtörekvéseknek újabb előtérbenyomulása. Logikus következménye volt mindez a magyar statisztika fejlődésének. Mihelyt a hivatal szabadabb mozgáshoz jutott és osztatlan erővel szentelhette magát megnövekedett feladatainak, mindjárt szűknek bizonyult az a keret, a melyet számára kezdetlegesebb viszonyok között kijelöltek: az 1871-ben alkotott hivatali szervezet, s az 1874-ből való törvény. S másfelől, mihelyt az adatgyűjtések intenzívebb művelése megkezdődhetett, mindjárt szembeötlött azoknak az újabb statisztikai technikához mérten elmaradt volta, s önként fölmerült a reformok szüksége ezen a téren is, különösen abban az irányban, hogy az adatgyűjtések közvetlenségükben nyerjenek. A hatóságok közvetítése semmit nem használ az adatok jóságának, sőt azok beérkezését rendkívül késlelteti: a hivatalnak arra kellett tehát törekednie, hogy minden adat az első kézből kerüljön hozzá, s az adatszolgáltatóknak ne táblák összeállításával kelljen vesződni, hanem nyers anyagot szolgáltatasson.

A mellett tehát, hogy a statisztikai hivatal a kilencvenes években is egyre kimerítőbben tájékoztatta az országot a közállapotoknak majd minden, statisztikailag megrögzíthető jelenségéről, munkásságát két más cél felé is irányította: szervezetének igyekezett új, a további haladásnak utat nyitó formát adni, s adatgyűjtéseit újabb, a változott viszonyoknak s a fejlődött statisztikai technikának megfelelőbb alapokra fektetni.

Mindkettőre a statisztikai hivatalnak egy, még a nyolczvanas évek végén megindult vállalkozása adta meg az ösztönzést. *Közgazdasági és Statisztikai Évkönyv* címen ugyanis 1887 óta a statisztikai hivatalnál készült Jekelfalussy József és Vargha Gyula szerkesztése mellett egy kiadvány, mely az ország közviszonyait nemzetközi összehasonlításokkal tárgyalta. A nemzetközi statisztikával való foglalkozás termékenyítőleg hatott a hazai statisztikára is, s nemcsak azt a vágyat ébresztette föl, hogy adatgyűjtéseinket tartalmilag javítsuk, hanem azt is, hogy az adatközlések gyorsasága tekintetében is minél kifogástalanabbat nyújtsunk.

Évekbe került, a míg mind a két kivánalomnak eleget lehetett tenni, de már 1893-tól kezdve megjelenhetett a *Magyar Statisztikai Évkönyv*, mely azóta is rendszeresen beszámol minden esztendő közérdekű adatairól még a következő év lejártá előtt. Ez időtől fogva a statisztikai hivatal rendes munkásságának úgyszólván tengelyévé lett az Évkönyv szerkesztése, s úgy a szervezeti alkotások, mint az adatgyűjtések reformja tekintettel voltak arra, hogy az adatgyűjtések gyors és biztos lefolyására, s az adatoknak kellő időben való közölhetésére a garanciákat megszerezzék.

A szervezeti alkotások közül a legfontosabb a m. kir. központi statisztikai hivatalról szóló 1897. évi XXXV. t.-cz. megalkotása, mely az 1874. évi statisztikai törvény helyébe lépett, s maig is érvényes szabályozója a statisztikai hivatal működésének. Alább e törvény szövegét egész terjedelmében közöljük s külön méltatást szentelünk a törvény fontosabb intézkedéseinek, valamint bemutatjuk azokat a szabályzatokat is, a melyek az új törvény keretén belül a hivatal működésének egyes részletkérdéseiben irányt jelölnek; itt legyen elég kiemelnünk azt a, tizenhárom év tapasztalata által megerősített tényt, hogy a statisztika ügyének ez az új törvényes szabályozása csakugyan eredményes volt, a m. kir. központi statisztikai hivatalt növekvő munkaköréhez méltó

fegyverzettel látta el, fokozta a statisztika iránt való érdeklődést, biztosította az adatgyűjtések jóságát és pontosságát, a nélkül, hogy megfeledezett volna a közönség védelméről a statisztikai kutatásnak esetleges zaklató túlságba vitele ellen.

Az új törvény a fentebb említett Évkönyvnek is nagyobb súlyt és jelentőséget adott, elrendelvé, hogy a Magyar Statisztikai Évkönyvet évenként a miniszterelnök mutassa be az országgyűlésnek szöveges jelentés kíséretében, a mely jelentés a ministeriumoknak saját működésükről irt beszámolóját, s az ország közállapotainak a statisztikai hivatal által szerkesztett ismertetését tartalmazza.

A törvényhozás ezen érdeklődésével velejárt a statisztikai hivatal rendelkezésére bocsátott anyagi eszközök újabb növelése is. Ezek során az érdemel főleg említést, hogy a hivatal részére, — a mely évtizedeken át bérházakban, gyakran igen alkalmatlan, szűk helyiségekben szorongott s a sűrű költözködés gyakran megakasztotta munkájának folytonosságát — az 1896. évi XX. t.-cz. alapján az akkori viszonyokhoz képest kényelmes, s a további fejlődésnek is egyidőre utat engedő külön épületet emeltek.

Szervezeti újítást képez az áruforgalmi statisztikáról szóló 1881. évi XIII. t.-czikknak az 1895. évi XVIII. t.-cz. által történt módosítása is; de ez már egyúttal abban a tekintetben is figyelmet érdemlő, hogy az adatgyűjtésnek reformjával és tökéletesítésével járt. Újabb reform következett be a külkereskedelmi statisztikában — még mindig csak a kilenczvenes évek eseményeiről szólva — 1899-ben, mikor egyezmény kötött Ausztriával, a két ország közötti áruforgalomnak kölcsönös megegyezéssel és azonos elvek szerint való statisztikai számbavételére.

Az adatgyűjtések egyéb ágazataiban szintén nagyon értékes reformok történtek. Az első időrendben is az 1890. évi népszámlálásé, mely a számlálólap egyes meg- szövegezésével Magyarországon az első, s módszerével egyébként is úttörő vállalati statisztika létesítéséhez segített. A népmozgalom statisztikája 1895-ben ment át érdemleges atalakuláson, az egyéni adatgyűjtő minták alkalmazásával; ugyancsak az egyéni laprendszer nyert alkalmazást a tűzkárstatisztikánál s az 1899-ben reformált bűnügyi statisztikánál. 1895-ben új szervezetet kapott a hitelügyi statisztika is, s elkészültek a közoktatásügyi statisztika reformjának tervei, bár ennek végrehajtása a következő évtizedre maradt.

Az adatgyűjtések reformjával kapcsolatban számos — kisebb-nagyobb — új rendszeres adatgyűjtést is felölt a statisztikai hivatal munkakörébe; így a közegészségügyi statisztikát, a ki- és bevándorlási statisztikát, az ipari és munkáviszonyokat érdeklő adatgyűjtések közül a nagyipari üzemek statisztikáját, a betegsegélyző pénztári statisztikát, az ipartestületi statisztikát, a hivatási esetek statisztikáját (a mezőgazdasági, kis- és nagyipari, vasuti és hajózási üzemekre kiterjedőleg), ezeken kívül még a kézizálog- kölcsön-üzletek, biztosító intézetek statisztikáját, az egyházi és hitéleti statisztikát stb.

Az így megnövekedett rendes munkaköre mellett ebben az évtizedben hajtotta végre a m. kir. központi statisztikai hivatal az 1895. évi VIII. t.-cz. által elrendelt nagy mezőgazdasági statisztikai felvételt, a melynek eredményei négy kötetben láttak napvilágot; végrehajtott 1893-ban egy cigányszámlálást, 1894-ben malomipari felvételt, szerkesztett egy nagyon becses népességtörténeti kiadványt Magyarország 1720—21-iki népességéről, megíratta Magyarország statisztikájának kézikönyvét, s külön kötetben számolt be a magyar hivatalos statisztika huszonöt évi fejlődéséről.

A kilenczvenes éveknek ez az intenzív munkássága *Jekelfalussy* Józsefnek, a m. kir. központi statisztikai hivatal második igazgatójának nevéhez fűződik; Keleti Károlyé volt az úttörés érdeme, Jekelfalussynek jutott a továbbfejlesztés dicsősége, a min ritka energiával, szívós kitarással dolgozott.

A századforduló azonban már Jekelfalussyt sem találta helyén, s az új évtized feladatai új emberekre, a mai generációra hárulnak.

Ennek az új évtizednek a feladatai pedig még sokoldalúbbak voltak, mint a korábbiak. Az állami tevékenység, s a társadalmi érdeklődés számos olyan új kérdés felé fordult, a melyek korábban alig foglalkoztatták az ország közvéleményét: s az új kérdések megvilágítására egyre élénkebben keresték a statisztika tanulságait. A magyar statisztikai hivatal történetében a most lepergett, legutóbbi évtized főjellemvonásául azt lehet mondani, hogy a gyakorlati életnek kapcsolata a statisztikai hivatal csöndes munkásságával bensőbbé és szervezettebbé vált. Az ország a statisztikai hivatalába évtizedeken át fektetett áldozatoknak immár kamatait is élvezni kezdte, s törvényhozási alkotásoknál, kormányintézkedéseknél, társadalmi kezdeményezéseknél a statisztikai hivatal szava — nem a hivatal tekintélyénél, hanem a statisztikailag megállapított igazságok erejénél fogva — mindig nagyobb súlylyal esett a mérlegbe.

S a jövő fejlődésnek iránya is bizonyára ez lesz, még fokozottabb mértékben. Az ország közállapotairól az évtizedek során a statisztikai hivatalnál oly gazdag anyag gyűlt föl, a legutóbbi évek szigorú kritikai munkássága révén pedig ez az anyag oly gondos bírálat alá került, hogy a statisztikai hivatal most már nyugodt önértékeléssel mondhatja magát az ország élő lelkiismeretének, s hivatásának, sőt kötelességének vallja, hogy ezt a kivételes helyzetét az ország javára használva, tapasztalatait, értékes adatgyűjtését minden jó intencziójú közéleti törekvésnek rendelkezésére bocsássa.

A most lefolyt évtizedben erre a célra irányozta a statisztikai hivatal működésének súlypontját, bár, mint alább említeni fogjuk, tevékenysége más irányban is bőségesen igénybe van véve.

S erre a célra adatgyűjtéseit, melyeket nem rég reformált, szakszerűbben művelte, a tömegszámlálást kvalitatív megfigyelésekkel egészítette ki, a feldolgozásban a legapróbb közigazgatási egységeig, községeig ment vissza, az adatok felülvizsgálatát mélyebbé tette, így akarván biztosítani, hogy ez az irányzat a jövőben is ne csak állandó, hanem egyre gyümölcsözőbb legyen.

Ennek a törekvésnek lehet javára írni, hogy a legutolsó évtizedben — csak a legfontosabbakat említve — a statisztikai hivatal részese volt a választói jog kiterjesztéséről szóló törvényjavaslat előkészítésének, a tanítói fizetéskiegészítésekről szóló törvény előmunkálatainak, javaslatokat (vármegyénként kidolgozott monografiákat) készített az állami iskolák szervezésére, a kereskedelmi szerződések tárgyalásához szükséges anyag összeállításával megbízatván, több bizalmas jellegű publikáción kívül 20 nagy kötetbe foglalta össze ebbeli munkájának eredményét s szakvéleményét számos más közéleti vagy társadalmi kérdésben nyilvánította.

Sőt olyan, tulajdonképpeni hatáskörén kívül eső nagy feladat is hárult a statisztikai hivatalra, a minő a Magyarország község- és egyéb helyneveit rendező országos községi törzskönyv-bizottság ügyeinek vezetése. Egy évtizedet meghaladó nagy munka ez, mely most közeledik befejezéséhez s az ország helyneveiről rendkívül értékes történeti, földrajzi és statisztikai anyagot gyűjtött össze.

Míndez a munka azonban — mennyiségileg legalább — csak kis hányada volt a statisztikai hivatal ez évtizedi munkásságának.

Mikor 1901-ben — huszonöt évvel a nemzetközi statisztikai kongresszus utolsó, budapesti ülése után — a magyar statisztikai hivatal a Nemzetközi Statisztikai Intézet VIII. ülészetét Budapesten vendégül látta, az ünnepi napok a legintenzívebb munka idejére estek: akkor kezdődött az 1900. évi népszámlálás feldolgozása, a melynek nagy terjedelmét, a korábbi népszámlálásokkal szemben fejlett voltát azóta az eredményekről kiadott tíz nagy kötet hirdeti. Néhány évvel később, 1904-ben újabb nagy országos felvétel történt: a választójogi reform céljaira a 20 évnél idősebb férfinepesség összeírása. Elkészült Magyarország első halandósági táblázata; 1905-ben a rákos betegekről történt nagyobb felvétel, 1906-ban a malomiparnak újabb monografikus összeírása.

A kereskedelmi politika érdekében az 1906. évi XXIII. t.-cz. újra szabályozta a külkereskedelmi statisztikát s már ezt megelőzőleg az áruforgalmi statisztikának új rendszerű tüzetesebb feldolgozása lépett életbe, a vámtarifa részletezéseihez simuló, 2023 tétel-számra kiterjedő újonnan szerkesztett statisztikai árulajstrom alapján. Ugyancsak 1906 óta az áruforgalmi statisztikai értékmegállapító bizottság terjedelmes, s a közgazdasági viszonyok alakulására gazdag adatgyűjteményt tartalmazó jelentései sorakoznak a külkereskedelmi forgalmunkról rendszeresen közzétett statisztikai kiadványok mellé.

Ebben az évtizedben történt meg a közoktatási statisztika széleskörű reformja, szintén a közvetlen, egyéni adatgyűjtés elvei alapján. Ezt az új szervezetet a hivatal nagyszabású alkotásai közé lehet sorozni; úgyszintén az önkormányzati szervek háztartási statisztikáját, mely az évtized vége felé alapoztatott meg s melynek három részlete, a községi, a városi s a vármegyei statisztika különálló, de egy cél felé törő nagy adatgyűjtések. Említést érdemel még a szátrajkstatisztikának s az ipari és munkáviszonyokra vonatkozó egyéb újabb adatgyűjtéseknek szervezése. Küszöbön van a telekkönyvi birtoktestek forgalmáról való rendszeres adatgyűjtés megindítása, évtizedek kívánságának és tervezetésekének megvalósítása gyanánt; a közegészségügy s a humanitárius intézmények szolgálatában pedig részt veszünk a nemzetközi vakságügyi statisztikában, a vakokról rendezett országos felvétellel.

Ez a rövid felsorolás csak azokat az ágakat érinti, amelyekben az évtized folyamán jelentékenyebb újítás vagy változtatás történt, a korábbi adatgyűjtések kisebb-nagyobb javításokkal rendszeresen folytak tovább most is s a korábbi publikációk évről-évre megtörténtek ezúttal is.

Az adatgyűjtéseknek ez a rendszeressége s az élettől való közvetlen kapcsolata más irányban is termékenyítőnek bizonyult: nevelő hatással volt azokra az igazgatási ágakra, a melyekkel rendszeres összeköttetésbe került. Hogy az állami anyakönyvvezetés intézménye Magyarországon oly hamar meggyökeresedett, abban nem kis része van annak is, hogy a népmozgalmi statisztikai adatszolgáltatás közvetlenül simuló az anyakönyvek berendezkedéséhez s a statisztikában megkívánt rend és pontosság az egész intézmény működését szabatosá tette. Ugyanígy tapasztaljuk az iskolai rendtartásoknak javulását is, mióta a közoktatásügyi statisztika új rendszere ezekhez kapcsolódott s hasonló jó eredményt várhatunk előbb-utóbb az önkormányzati háztartási statisztikától is.

A teljesítményeknek itt vázolt óriási fokozásához túlnia kellett ismét a statisztikai hivatal kereteinek is; a feldolgozás és egyéb számbeli munkák végzésére hivatott személyzet majdnem megkétszereződött s csupán a tudományos és igazgatási teendőkkel megbízott tisztikarnak növelése maradt eddig el, noha éppen ezen a téren halmozódtak fel leginkább a statisztikai hivatal teendői.

Az ünnep, a melyet a m. kir. központi statisztikai hivatal most ül, fennállásának negyvenedik évfordulóján, ismét komoly munka közepén talál, az 1910. évi népszámlálás feldolgozása mellett.

De a hivatal úgy véli, hogy a négy évtizedes múlt tradícióihoz akkor marad legméltóbb, ha dolgozva ünnepel s hálás pillantást vetve a múltra, folytatja zajtalan munkáját a jövő érdekeiben.

II. A hivatal mai szervezete.

1. Szervezeti szabályok.

a)

1897. évi XXXV. törvénycikk a m. kir. központi statisztikai hivatalról.

(Szentelést nyert 1897. évi augusztus hó 27-én. — Kihirdetett az »Országos Törvénytar«-ban 1897. évi szeptember hó 2-án.)

1. §. A m. kir. központi statisztikai hivatal feladata: a magyar korona országai közállapotának és évről-évre változó közérdekű viszonyainak nyilvántartása, s ezen célra minél teljesebb és megbízhatóbb adatok gyűjtése, az adatok megvizsgálása, összeállítása, feldolgozása s olyképen való közrebocsátása, hogy azok úgy tudományos, valamint törvényhozási kormányzati, közigazgatási és más gyakorlati célokra egyaránt használhatók legyenek.

Összehasonlítás céljából a központi statisztikai hivatal nemzetközi adatokat is gyűjt, köteles viszont a nemzetközi statisztika érdekeit saját részéről is előmozdítani.

2. §. A m. kir. központi statisztikai hivatal hatásköre — úgy az adatok gyűjtésére nézve, valamint azok feldolgozását és közzétételét illetőleg is — kiterjed a magyar korona országainak egész területére.

Kivételt képeznek azok a statisztikai adatok, a melyeket Horvát-Szlavonországokban az országos kormány az autonóm törvényhozás és közigazgatás céljaira gyűjt, vagy saját statisztikai hivatala által gyűjtet s feldolgoztat s a m. kir. központi statisztikai hivatal rendelkezésére bocsát; ezen adatokra nézve, — a mennyiben gyűjtésük és összeállításuk a központtal egyetértőleg történik, — a közvetlen adatgyűjtés és feldolgozás a központi statisztikai hivatal részéről mellőzendő.

3. §. A központi statisztikai hivatal közvetlenül a kereskedelemügyi miniszternek van alárendelve. Ügykörét és ügyviteli szabályzatát, a ministertanács hozzájárulásával s Ő cs. és apostoli királyi Felségének

legfelsőbb jóváhagyásával, a kereskedelemügyi miniszter rendeleti uton állapítja meg.

A központi statisztikai hivatal működéséről évenként tüzetes munkaterv készítendő. A munkaterv, a már folyamatban levő adatgyűjtések felsorolásán kívül, magában foglalja a következő évre tervezett adatgyűjtéseket, az utóbbiak tárgyának és módszerének megemlítésével, valamint annak is kitüntetésével, hogy az adatok gyűjtése közvetlenül vagy közvetve a magánszemélyek bevallásain alapszik-e. A munkatervbe nem vehető fel oly adatok gyűjtése, a melyek a magánszemélyek jövedelmének vagy vagyonának összegére, vagy ezek külsőleg nem nyilvánuló alkatrészeire, vagy végül az egyén családi, társadalmi és erkölcsi életének benső viszonyaira vonatkoznak.

A kereskedelemügyi miniszter a ministertanács hozzájárulásával megállapított ezen munkatervet, az alkalmazandó kérdőívekkel együtt, az állami költségvetés betérjesztése alkalmával az országgyűlésnek előterjeszti. A központi statisztikai hivatal évi működésében az országgyűlés által elfogadott munkaterv korlátai között jár el. A munkaterv keretén kívül adatgyűjtések csakis sürgős szükség esetén, az országgyűlésnek tett előzetes jelentés után foganatosíthatók.

4. §. A központi statisztikai hivatal a jelen törvény 1. §-ában körülírt feladatának előmozdítására nyilvános könyvtárt és térképgyűjteményt tart fenn.

E végből a nyomtatók, illetőleg kiadók a nyomdatermékekből statisztikai célokra egy példányt a m. kir. központi statisztikai hivatalnak ingyen beszolgáltatni tartoznak.

A beszolgáltatási kötelezettség a következő nyomtatványokra terjed ki: 1. gépi sokszorosítás útján kötetes vagy füzetes alakban kiadott mindennemű írói műre, kivéve a tisztán szépirodalmi tartalmúakat; 2. minden időszaki folyóiratra, kivéve a tisztán szépirodalmi tartalmúakat, s a hetenkint vagy egy hétnél rövidebb időközökben megjelenő hírlapokat; 3. iskolai értesítőkre, mindennemű évi jelentésekre, statisztikai

kimutatásokra, cím- és névtárakra, továbbá föld- és térképekre.

A beszolgáltatás módozataira, valamint a beszolgáltató felelősségére nézve a nyomdatermékek tudományos czélokra szolgáló köteles példányainak beküldése tekintetében fennálló törvényes szabályok irányadók, melyeknek értelmében a kereskedelemügyi minister rendeletileg intézkedik. Horvát-Szlavonországokban a nyomdatermékek köteles példányainak a központi statisztika céljaira való beszolgáltatása iránt a bán fog megfelelően gondoskodni.

5. §. A központi statisztikai hivatal a statisztikai adatgyűjtések eredményét statisztikai évkönyvben, havi füzetekben és statisztikai közleményekben bocsátja nyilvánosságra.

Az évkönyv kiterjed a magyar korona országainak összes közérdekű viszonyaira; a havi füzetek mindazon fontosabb adatokat foglalják magukban, a melyek havonkénti közlésre alkalmasak; a közlemények pedig a statisztikai adatgyűjtés egy-egy ágára szorítkoznak.

A miniszterelnök az egyes ministeriumok ügykörét felölelő tartalmú statisztikai évkönyvet — a ministeriumok működését, valamint az igazgatásuk és felügyeletük alá tartozó ügyeket és közállapotokat ismertető jelentés kíséretében — évenként, a költségvetés bemutatásával egyidejűleg, az országgyűlés elé terjeszti.

A központi statisztikai hivatal összes kiadványai valamennyi törvényhatóságnak hivatalból megküldendők.

6. §. A központi statisztikai hivatal élén áll a hivatal igazgatója, a kinek helyettese az aligazgató.

A hivatal tisztviselő-személyzete két szakból áll, úgymint a fogalmazási szakból: az igazgatási és fogalmazási teendők ellátására, valamint a tudományos munkálatok végzésére, — s a statisztikai és kezelési szakból: a statisztikai adatok számszerű megvizsgálására és feldolgozására, továbbá a térképrajzolás, könyvtár-, iroda- és anyagkezelési teendők ellátására.

A fogalmazási szakban alkalmazandó tisztviselőktől az 1883. I. t. cz. 3. §-ában körülírt elméleti képzettség kívánatik meg. A fogalmazási szakba tartozó összes létszámnak legfeljebb 1/3 részéig azonban oly egyének is kinevezhetők, a kik az idézett §-ban meghatározott jogi, illetve államtudományi képzettséggel nem bírnak, de orvostudori vagy mérnöki, vagy a földrajzi, népisme, történettudományi szakból bölcsészettudori oklevelet, vagy ugyane szakokból középiskolai tanári képesítést, vagy végül gazdasági akadémiai oklevelet mutathatnak fel.

A statisztikai és kezelési szakban középiskolai érettségi bizonyítvány, vagy ezzel egyenrangú képzettség kimutatása kívánatik meg.

7. §. A központi statisztikai hivatalhoz ezentúl kinevezendő gyakornokok és a VIII. és ennél ala-

csnyabb fizetési osztálybeli tisztviselők — akár a fogalmazási, akár a statisztikai és kezelési szakba neveztesse ki — kinevezetésüktől számított egy év alatt statisztikai szakvizsgát kötelesek letenni s állásuk ezen vizsga sikeres letételéig csak ideiglenes, azon esetben, ha a vizsgát egy év alatt eredménytelenül nem teszik, állásukból minden kárpótálás nélkül elmozdíthatók. A statisztikai szakvizsga tárgyait, valamint a vizsgáló bizottság szervezetét és a vizsgálati eljárást a kereskedelemügyi minister rendeletileg állapítja meg.

8. Kis- és nagyközségekben nyilvános vagy nyilvánossági joggal felruházott iskolákban tényleges alkalmazásban levő elemi iskolai férfitanítók — tekintet nélkül az iskola fentartójára — a tanügyet közvetlenül érdeklő évi összeírásoknál mindig, a nagyobb időszakos adatgyűjtéseknél pedig a kereskedelmi miniszternek a vallás- és közoktatásügyi minister hozzájárulásával kiadott rendeletére, fegyelmi felelősség terhe alatt kötelesek, mint számláló biztosok, közreműködni. A statisztikai adatgyűjtések, a melyeknél a megelőző pont értelmében a tanítók közreműködése igénybe vétetik, lehetőleg az iskolai szünidők alatt tartandók. Ettől eltérő esetekben is mindazon iskolákban, illetőleg osztályokban, melyeknek tanítói statisztikai adatgyűjtésnél vannak elfoglalva, a tanítás az összeírási napokon — egy éven belül összesen hat napon keresztül — szünetelhet. A kereskedelemügyi minister a tanítóknak a nagyobb időszakos statisztikai adatgyűjtéseknél való közreműködésükért járó díjazást esetről-esetre rendelettel állapítja meg. Horvát-Szlavonországokban a népiskolai tanítóknak a statisztikai adatok gyűjtésében való közreműködése iránt a bán fog megfelelően intézkedni.

9. §. Közhivatalok s mindennemű polgári és egyházi hatóságok, valamint azok közegei kötelesek az 1. §-ban kitűzött célra szükséges adatokat a központi statisztikai hivatalnak, a 3. §-ban megszabott korlátok között tenni intézkedéséhez képest, megszerezni és beszolgáltatni. A véderőre vonatkozó azon statisztikai adatokat, a melyek a véderő érdekeinek szem előtt tartása mellett közzétehetőek, a honvédelmi minister bocsátja a központi statisztikai hivatal rendelkezésére.

Intézetek, testületek, egyletek és társulatok, valamint magánszemélyek is, a reájuk vonatkozó s a fentebbi célra szükséges adatokat, a felszólításhoz képest, vagy közvetlenül a központi statisztikai hivatalhoz beküldeni, vagy az adatszolgáltatást elrendelő felhívásban megjelölt hatósági közegnek átszolgáltatni tartoznak.

Magánszemélyek, a jelen törvény 11. és 13. §§-aiban foglalt következmények terhe alatt csakis oly statisztikai adatok beszolgáltatására kötelezhetők, a melyekre vonatkozólag a 3. §. értelmében az ország-

gyűlés elé terjesztett és az országgyűlés által elfogadott munkatervben vagy jelentésben határozottan meg van említve, hogy az adatok gyűjtése közvetlenül vagy közvetve a magánszemélyek bevéllásain alapszik.

Az adatszolgáltatásra felszólítottaknak a központi statisztikai hivatalhoz vagy az adatszolgáltatást elrendelő felhívásban megjelölt hatósági közegekhez intézett levelei és postaküldeményei a postadíjtól mentesek.

10. §. A központi statisztikai hivatal az adatszolgáltatás megbízhatóságának és szabályszerűségének megvizsgálása és ellenőrzése céljából megtekintheti az adatszolgáltatásra kötelezett hatóságoknál, úgyszintén a hatósági felügyelet alatt álló intézeteknél, testületeknél, egyleteknél és társulatoknál vezetett nyilvántartásokat, feljegyzéseket és ügykezelési iratokat és mindazon vállalatoknak azon üzleti könyveit, a melyeknek megvizsgálására valamely törvény a közigazgatási hatóságokat feljogosítja vagy kötelezi.

A részvénytársaságok és szövetkezetek által vezetett üzleti könyveket — a mennyiben ezen intézetek nem esnek az előző bekezdés határozata alá — a központi statisztikai hivatal csak az esetben van jogosítva megtekinteni, ha az illető részvénytársaság vagy szövetkezet a kívánt statisztikai adatok szolgáltatását, vagy a hibás kimutatások kiigazítását megtagadja, avagy a statisztikai kimutatásokat saját kijelentése szerint helyesen kitölteni nem képes. A nyilvántartások, feljegyzések és ügykezelési iratok, illetőleg üzleti könyvek megtekintésénél a központi statisztikai hivatal kizárólag a kérdéses statisztikai adatoknak kiderítésére, vagy azok helyességének megállapítására köteles szorítkozni s kutatását semmi olyasra, a mi ezzel közvetlenül össze nem függ. Különösen pedig egyéneket illető feljegyzésekre ki nem terjesztheti.

A statisztikai adatszolgáltatás ellenőrzése, valamint a részvénytársaságok és szövetkezetek üzleti könyveinek a statisztikai kimutatások összeállítása vagy helyesbítése céljából szükségessé vált megtekintése részint véglegesen alkalmazott tisztviselőknek a központból való időnkinti kiküldése, részint állandó statisztikai kirendeltségek véglegesen alkalmazott tisztviselői útján történhetik. A statisztikai kirendeltségek e végből, egy-egy kerületre kiterjedő hatáskörrel, a jelentékenyebb városokban szervezendők.

11. §. A hatóságok, illetőleg az adatgyűjtésnél közreműködésre kötelezett egyéb közegek, valamint az adatok közvetlen szolgáltatására köteles intézetek, testületek, egyletek, társulatok és magánszemélyek a statisztikai adatoknak legjobb tudomásuk szerint és kellő időben való beszolgáltatásáért felelősek. A mely adatok, megfelelő hivatalos felszólítás után a mulasztás kellő és elfogadható indokolása nélkül be nem szolgáltatattak, azokat a központi statisztikai hivatal a mulasztást okozók költségére a hely-

szinén gyűjtheti be. A felmerült költségeket a központi statisztikai hivatal állapítja meg és részletesen felszámítva közli a mulasztást okozókkal. A megállapított költségek a mulasztást okozóktól a közadók kezeléséről szóló törvény rendelkezései szerint hajtattak be.

12. §. A központi statisztikai hivatalnak azon intézkedése ellen, melylyel: a) valamely statisztikai adatnak beszolgáltatása, b) a 10. §. értelmében valamely intézet, testület, egylet vagy társulat nyilvántartásainak, feljegyzéseinek és ügykezelési iratainak, továbbá valamely vállalat, részvénytársaság vagy szövetkezet üzleti könyveinek megtekintése, c) a 11. §. értelmében valamely statisztikai adatnak a mulasztást okozó költségére a helyszinén való begyűjtése elrendeltetik, az intézkedés közlésétől számított 15 nap alatt felszólamlásnak van helye a kereskedelemügyi ministerhez.

Az a) és b) pontok alatt említett esetekben a felszólamlás felfüggesztő hatályú. A c) pont alatti esetben a felszólamlás csakis abban az értelemben bír felfüggesztő hatállyal, hogy a felmerült költségeket az adatszolgáltatásra kötelezett fél, vagy a központi statisztikai hivatal fogja-e viselni, de a felszólamlás az adat beszerzését meg nem akaszthatja. Felszólamlásnak van még helye a 11. §. második bekezdése értelmében megállapított kiküldetési költségek felszámítása és kirovása ellen, az értesítéstől számított 15 nap alatt, a kereskedelemügyi ministerhez. E felszólamlás felfüggesztő hatályú. A felszólamlások bélyegmentesek.

13. §. A ki tudva hamis vagy valótlan statisztikai adatokat vall be, vagy a jelen törvény szerint beszolgáltatandó statisztikai adatok beszolgáltatását a szabályszerű felszólítás jogerőre emelkedése után megtagadja, kihágást követ el s annyiszor — a mennyiszor 100 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

14. §. A ki a jelen törvény szerint beszolgáltatandó statisztikai adatok gyűjtését hamis hírek terjesztésével megnehezíti, vagy ez által a felvételnek az előszabott időben való végrehajtását megakadályozza, az ebből származó károkat, úgymint az esetleg szükségessé vált újabb felvételi vagy egyéb intézkedések költségeit viselni tartozik. Az okozott károk megtérítésére vonatkozó kötelezettséget, a kárösszeget, valamint a költségek összegét az illetékes királyi bíróság állapítja meg.

15. §. A központi statisztikai hivatal alkalmazottja, vagy a jelen törvény értelmében szolgáltatandó statisztikai adatok gyűjtésével vagy feldolgozásával megbízott más egyén, ki ily minőségében tudomására jutott egyéni természetű statisztikai vagy egyéb adatokat, akár alkalmaztatásának vagy megbízatásának idejében, akár annak megszűntése után

magánosoknak vagy oly hatóságoknak, melyek azok átvételére jogosítva nincsenek, elbeszél, kiszolgált, felmutat, megtekinteni enged, vagy a jelen törvény ellenére köztudomásra juttat, — a mennyiben cselekedete súlyosabb büntetőjogi beszámítás alá nem esik, — kihágást követ el és 2 hónapig terjedhető elzárással, valamint 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. Fennmarad ezenkívül a fegyelmi felelősség és az okozott kár megtérítésének kötelezettsége.

16. §. A jelen törvény 13. és 15. §§-ában említett kihágási ügyekben, az 1880 : XXXVII. t.-cz. 60. §-ának 5. pontjához képest, a kir. járásbírók, illetőleg Horvát-Szlavonországokban az ott illetékes kir. bíróságok járnak el.

17. §. Egyéni természetű statisztikai bevallások és az adatgyűjtés vagy ellenőrzés alkalmával a központi statisztikai hivatal tudomására jutott egyéb adatok az adók kivételénél alapul nem vehetők. A központi statisztikai hivatal a statisztikai adatokat — a czímterek körébe tartozó közlemények és azon adatok kivételével, a melyek törvény alapján, vagy máskülönbén úgyszint nyilvánosságra hozatnak — nem egyénenként, hanem mindenkor csak területi vagy tárgy szerinti összefoglalásban tehet közzé.

18. §. Jelen törvény életbeléptével egyidejűleg hatályukat veszítik az országos statisztika szervezéséről szóló 1874 : XXV. t.-cz. és annak alapján kibocsátott összes rendeletek. Nemkülönbén hatályon kívül helyeztetnek — az 5. §. harmadik bekezdésében foglalt rendelkezés következtében — az ott említett évkönyvnek és jelentésnek az országgyűléshez első ízben történő beterjesztésének időpontjától fogva : a közegészségügyről szóló 1876 : XIV. t.-cz. 165. §-ának azon rendelkezése, mely szerint »a belügyminister az ország közegészségi viszonyairól az országgyűlésnek évenként jelentést tesz«; továbbá a népiskolai közoktatásról szóló 1868 : XXXVIII. t.-cz. 148. §-a, mely szerint a vallás- és közoktatásügyi minister »a közoktatás ügyéről évenként jelentést tesz az országgyűlésnek« s a középiskolákról szóló 1883 : XXX. t.-cz. 73. §-a, mely szerint »a vallás- és közoktatásügyi minister az országgyűlésnek a középiskolai oktatás állapotáról évenként jelentést tesz és minden három évben részletes kimutatást terjeszt elő.« Az áruforgalmi statisztikáról szóló 1881 : XIII., valamint az e törvény kiegészítéséről és némely határozatainak módosításáról szóló 1895 : XVIII. t.-cz. ellenben érintetlenül maradnak.

19. §. Jelen törvény végrehajtásával a kereskedelemügyi minister bizatik meg, a ki Horvát-Szlavonországokban — a mennyiben az adatok nem kizárólag a közös magyar kormány hatóságai által szolgáltatandók — a bánnal egyetértően jár el.

b)

A m. kir. közp. statisztikai hivatal ügyköre és ügyviteli szabályzata.

A kereskedelemügyi m. kir. minister 1898. évi 8339/1897. eln. számú rendelete :

A m. kir. központi statisztikai hivatalról szóló 1897. évi XXXV. t.-cz. 3. §-a értelmében, s Ő császári és apostoli királyi Felségének 1897. december hó 22-én Bécsben kelt legfelsőbb elhatározása alapján, a nevezett hivatal ügykörét és ügyviteli szabályzatát következőleg állapítom meg :

1. §. A m. kir. központi statisztikai hivatal élén a hivatal igazgatója áll, a ki a hivatal összes működéséért felelős. Az igazgatót — távolléte vagy akadályoztatása esetén — az aligazgató, ennek akadályoztatása esetén pedig a rangban utána következő tisztviselő helyettesíti. A fontosabb ügyek, úgymint a jelen szabályzat 8. §-ának a), b), c) és d) pontjaiban említett tárgyakra vonatkozó előterjesztések, továbbá a tisztviselők kinevezésére, jutalmazására és segélyezésére vonatkozó javaslatok, s végül mindazok az ügyek, a melyek akár a jelen ügyviteli szabályzatban, akár valamely ministeri rendeletben kifejezetten csak az igazgató hatáskörébe utaltatnak, — a sürgősség eseteit kivéve — távollét vagy rövidebb ideig tartó akadályoztatás esetén is az igazgató részére tartatnak fenn. Viszont a rendes ügymenet körébe tartozó s elvi döntést nem igénylő adatgyűjtési és feldolgozási ügyekben a kiadványozás joga az igazgató jelenlétében is az aligazgatóra és az egyes ügyosztályvezetőkre ruházható át. E tekintetben, valamint a hivatal ügybeosztására nézve, a hivatal igazgatója saját hatáskörében intézkedik.

2. §. A központi statisztikai hivatalnak az 1897. évi XXXV. t.-cz. 1. §-ában körülírt feladatai minél sikeresebb megoldhatása céljából a hivatal igazgatója úgy a magyar korona országaiban, valamint más államokban is — utóbbiakban különösen a statisztikai hivatalok működésének figyelemmel kísérése végett — időnkint tanulmányutakat tesz. Ezen tanulmányutak, a mennyiben a magyar korona országaiban, s egy hétnél nem hosszabb időre terveztetnek, a m. kir. kereskedelemügyi ministernél mindenkor az utazás megkezdésével egyidejűleg bejelentendők. Az igazgatónak a magyar korona országaiba egy hétnél hosszabb időre tervezett tanulmányutjaihoz, valamint külföldi utazásaihoz, tekintet nélkül azok időtartamára, a m. kir. kereskedelemügyi minister előzetes engedélye szükséges.

3. §. A statisztika körébe vágó egyes kérdések tanulmányozása céljából a hivatal tisztviselői is kiküldhetők. A kiküldetések tekintetében, az erre megállapított költségvetési hitel keretén belül, a mennyiben a kiküldetés a magyar korona országaiba és négy

hétnél nem hosszabb időre szól, a hivatal igazgatója saját hatáskörében intézkedik; köteles azonban a történt kiküldetésekről havonként utólagosan a m. kir. kereskedelemügyi ministernak jelentést tenni. Négy hétnél hosszabb időre, vagy külföldre tervezett tanulmányutakhoz a kereskedelemügyi m. kir. minister előzetes engedélyét kell kikérni.

4. §. Oly természetű tanulmányutak, a melyeknél valamely minister főhatósága vagy főfelügyelete alá tartozó hatóság vagy intézet közreműködése vagy támogatása szükséges — tekintet nélkül arra, hogy a tanulmányutak a hivatal igazgatója vagy más tisztviselője teljesíti, valamint tekintet nélkül az út tartamára — az illetékes szakminiszternek mindenkor előzetesen bejelentendők. Oly tanulmányutakhoz, a melyeknél a honvédelemügyi m. kir. minister főhatósága alá tartozó parancsnokságok vagy intézetek közreműködése igényeltek, a honvédelemügyi m. kir. ministernak előzetes engedélye szükséges. Horvát-Szlavonországba tervezett tanulmányutak, a mennyiben ezen tanulmányutaknál az autonóm hatóságoknak, vagy a horvát-szlavon-dalmát országos kormány főfelügyelete alá tartozó intézeteknek közreműködése vagy támogatása igényeltek, a bánnal előzetesen közlendők. Kivételt képeznek a kir. országos statisztikai hivattal való érintkezések Zágrábban, a melyek mindenkor közvelelőül, illetőleg a kiküldetésnek a horvát-szlavon-dalmát országos kormányval való közlése nélkül foganatosíthatók.

5. §. Ha a központi statisztikai hivatal igazgatója, illetőleg kiküldött tisztviselője tanulmányútja alkalmával valamely ministeriumnak alárendelt hatóságnál vagy felügyelete alatt álló intézetnél a statisztikai ügyeket illető oly jelenségeket észlel, a melyek tárgyában kormányhatósági intézkedés mutatkozik szükségesnek, a statisztikai hivatal a szerzett tapasztalatokról az illetékes ministernak jelentést tenni tartozik.

Ugyanez a kötelezettség áll fenn akkor is, ha a hivatal az 1897 : XXXV. t.-cz. 10. és 11. §§-ai értelmében az adatszolgáltatás megbízhatóságának és szabályszerűségének a helyszínen való megvizsgálása és ellenőrzése, illetőleg az adatoknak közvetlenül begyűjtése céljából eszközölt kiküldetések alkalmával szerzett az előbbi bekezdésben említett természetű tapasztalatokat.

6. §. A központi statisztikai hivatal — az 1897. évi XXXV. t.-cz. 2. §-ának első bekezdése értelmében — köteles arról gondoskodni, hogy az 1. §-ban körülírt célra szükséges statisztikai adatok a magyar korona egész területére vonatkozólag lehetőleg ugyanazon elvek szerint gyűjtve, feldolgozva és közzétéve álljanak rendelkezésre. Ha a központi statisztikai hivatal oly új adatgyűjtéseket, illetőleg olyan, már folyamatban levő adatgyűjtéseken változtatásokat tervez, a melyeknél az adatok szolgáltatása Horvát-Szlavon-

országokban nem történhetik kizárólag a közös magyar kormány hatóságai által, az adatgyűjtésben és feldolgozásban való egyöntetűség lehető biztosítása céljából, a tervezett újításokat előzetesen közli a kir. országos statisztikai hivattal Zágrábban. A központi statisztikai hivatal az ezen előzetes tárgyalások után megállapított adatgyűjtési tervezetet a kereskedelemügyi minister elé terjeszti, a ki azt, a felvételi mintákkal együtt, véleménynyilvánítás, valamint az iránti nyilatkozás végett, hogy a szóbanforgó adatgyűjtést Horvát-Szlavonországokra vonatkozólag saját hatáskörében kívánja-e foganatosítani, a bánnal közli.

7. §. A központi statisztikai hivatal az oly statisztikai adatok gyűjtésénél és feldolgozásánál felmerülő költségeket, a mely adatokat Horvát-Szlavonországokra vonatkozólag a horvát-szlavon-dalmát országos kormány bocsát rendelkezésére, számadásaiban a többi adatgyűjtési és feldolgozási munkálatok költségeitől elkülönítve köteles kimutatni. A horvát-szlavon-dalmát országos kormány, illetőleg annak statisztikai hivatala által a központi statisztikai hivatal rendelkezésére bocsátott oly statisztikai munkálatok költségei, illetőleg többköltségei fejében, a mely munkálatok vagy többköltségek kizárólag a központi statisztika érdekében voltak szükségesek, a központi statisztikai hivatal költségvetésében, a kir. országos statisztikai hivatal részére Zágrábban, évi hozzájárulás irányoztatik elő. Ezen hozzájárulás összegét és kifizetésének módosztatit a kereskedelemügyi minister a bánnal egyetértőleg állapítja meg.

8. §. Az 1897 : XXXV. t.-cz. 3. §-a értelmében a központi statisztikai hivatal a kereskedelemügyi ministernak van alárendelve. A törvény e rendelkezése alapján a statisztikai hivatal saját hatáskörében el nem intézhető ügyek, a melyekre nézve tehát javaslat vagy előterjesztés teendő a kereskedelemügyi m. kir. ministernak, illetőleg annak utasítása vagy jóváhagyása kérendő ki, a következőkben állapítatnak meg :

a) a statisztikai szolgálat szervezetére vagy statisztikai adatgyűjtésekre vonatkozólag törvényjavaslatok előkészítése ; b) a hivatal ügykörét érintő szabályozó rendeletek alkotására, megváltoztatására vonatkozó intézkedések, kivéve a hivatal osztály- és munkabeosztására, az irodai kezelésre, a házfelügyeletre és egyéb tisztán belszolgálatra vonatkozó szabályzatok kibocsátását ; c) a hivatal évi munkatervének és az évi költségvetésnek megállapítása, a költségvetésileg megengedett átruházási jog gyakorlása, a munkatervtől vagy a költségvetéstől való bárminemű eltérések ; d) az osztrák vagy más külföldi kormányokkal és statisztikai hivatalokkal statisztikai ügyben történő megállapodások ; e) a statisztikai hivatal összes tiszti és szolgaszemélyzetének személyes és fegyelmi ügyei — a jelen szabályzat 29. §-ában, továbbá a 31., 33. és 34. §§-okban foglalt kivételek

kel; *f*) a következő évre tervezett kiadványok sorozatának s a kiadványok árának meghatározása, továbbá azon ingyenes és cserepéldányok számának megállapítása, a melyek felett a hivatal a jelen szabályzat 24. §-ának utolsó bekezdésében megjelölt célra saját hatáskörében intézkedhetik; *g*) a bérleti és szállítási szerződések jóváhagyása; *h*) irodaberendezési tárgyak beszerzése, a mennyiben ezen beszerzések költsége tételenként 200 koronát, illetve az év folyamata alatt összesen 2000 koronát meghalad; *i*) épületjavítások vagy átalakítások, a mennyiben ezek költsége együttesen egy év alatt 1000 koronát meghalad; *j*) az utalványozások gyakorlása; *k*) mindenmű pénz- és anyagkezelési, továbbá könyvtári számadások jóváhagyása; *l*) mindazon ügyek, a melyek az 1897: XXXV. t.-czikk, vagy az áruforgalmi statisztikára vonatkozó 1881. évi XIII. és 1895. XVIII. törvénycikkek értelmében, avagy az ezek alapján kibocsátott vagy kibocsátandó rendeletekben a kereskedelemügyi m. kir. minister részére kifejezetten fentartatnak; *m*) egyéb oly ügyek, melyeket különös fontosságuknál fogva a hivatal nem vél önállóan elintézhetni, vagy a melyekre nézve a kereskedelemügyi minister nyilatkozatra vagy véleményadásra hívja fel a statisztikai hivatalt.

9. §. A központi statisztikai hivatal az 1897. évi XXXV. törvénycikk 3 §-ának második és harmadik bekezdésében meghatározott módon szerkesztendő munkatervnek alapos előkészítése céljából minden év január havában kérdést intéz az összes ministerekhez az iránt, hogy a következő évre mily új adatgyűjtéseket, vagy a már folyamatban lévő adatgyűjtéseken minő változtatásokat kívánnak életbeléptetni. Ugyane felterjesztésében egyszersmind maga is megjelöli mindazon újításokat vagy változtatásokat, a melyeket az illető ministert érdeklő statisztikai adatgyűjtések tekintetében saját részéről kívánatosnak tart.

10. §. A központi statisztikai hivatal következő évi munkatervét az előző §-ban foglalt rendelkezés szerint beérkező válaszok figyelembevételével készíti el. Oly új adatgyűjtések, vagy lényegesebb változtatások már fennálló adatgyűjtéseken, a melyek akár tárgykuknál fogva, akár az adatszolgáltató felekre tekintettel valamely ministert közelebbről érdekelhetnek, mindenkor csak a megfelelő kérdőíveknek vagy egyéb felvételi mintáknak bemutatása után és az illető ministernek előzetes hozzájárulásával vehetők fel a munkatervbe. Ha a központi statisztikai hivatal valamely új adatgyűjtés életbeléptetését, vagy valamely már fennálló adatgyűjtésen lényegesebb változtatást tart szükségesnek, melyet a tárgy szerint érdekelt minister részben vagy egészen mellőzendőnek vél, jelentést tesz a kereskedelemügyi m. kir. ministernek.

11. §. A központi statisztikai hivatal a következő évre vonatkozó munkatervét minden évben június hó

15 ig a kereskedelemügyi ministerhez felterjeszteni köteles.

12. §. A ministertanács által megállapított és az országgyűlés által elfogadott munkatervben foglalt munkálatok költségei — tekintet nélkül arra, hogy a munkálatok mely minister kívánságára vétettek fel a munkatervbe — mindenkor a központi statisztikai hivatal költségvetéséből fedezendők, s a kereskedelemügyi minister által utalványoztatnak.

A munkatervbe országgyűlési tárgyalása alkalmával netán felvett munkálatok költségei ellenben, valamint — az 1897: XXXV. t.-cz. 3. §-ának végső pontja értelmében — a munkaterven kívül, sürgős szükség esetén, az országgyűlésnek tett előzetes jelentés alapján foganatosított munkálatok költségei is az illető érdekelt minister tárczájának terhére fedezendők s általa utalványozandók.

Hasonlóképen az érdekelt minister tárczája terhére fedeztetnek azon statisztikai munkálatok költségei is, a melyek — a nélkül, hogy természetüknél fogva a munkatervbe felveendő, vagy az országgyűlésnek előzetesen bejelentendők lennének — valamely minister által biztatnak a statisztikai hivatalra. Ily megbízásokat a statisztikai hivatal — hacsak azok következtében az országgyűlésileg megállapított munkatervnek betartása akadályokba nem ütközik, mely esetben a tárgyalásokról a kereskedelemügyi ministernek jelentést tenni tartozik — a költségeknek az illető minister részéről való fedezése fejében mindenkor pontosan teljesíteni köteles.

Az előző két pontban említett munkálatokra történő utalványozásokról az illető ministerek, hogy az ellenőrzést a kereskedelemügyi ministerium számvevősége is gyakorolhassa, a kereskedelemügyi ministert esetről-esetre értesítik.

13. §. A központi statisztikai hivatal az 1897. évi XXXV. törvénycikkben alapuló működésében szorosán az országgyűlés által elfogadott munkaterv, illetőleg előzetes jelentés korlátai között jár el. Emellett a statisztikai hivatal úgy, mint bármely más állami hivatal, oly adatgyűjtéseket is végezhet, melyek a munkatervbe vagy jelentésbe felvéve nincsenek; ily adatgyűjtések elrendelésénél azonban sem a statisztikai törvényre és az adatszolgáltatóknak a törvényben megszabott kötelezettségére és felelősségére nem történhetik hivatkozás, sem az adatszolgáltatás ellenőrzésére vonatkozólag a törvényben megállapított különös intézkedések nem alkalmazhatók.

14. §. A központi statisztikai hivatal — az adatgyűjtésre és feldolgozásra költségvetésileg megállapított összeg, s esetleg az egyes ministerek által engedélyezett költségek erejéig — a szükséges nyomtatványok (felvételi, feldolgozási segédtablák stb.) előállítását, a kereskedelemügyi m. kir. minister által jóváhagyott szerződések alapján, saját hatáskörében eszközli.

15. §. Az irodaberendezési tárgyak beszerzéséről és javításáról, a mennyiben a költségek tételenként 200 koronát, s egy év alatt összesen 2000 koronát meg nem haladnak, — a költségvetésileg megállapított irodai átalány keretén belül, esetleg az egyes ministerek által a hivatalra bizott külön munkálatok költségeire engedélyezett hitel fedezetéből — a hivatal igazgatója saját hatáskörében gondoskodik; az irodaszerek, fűtési és világítási anyagok beszerzését — ugyancsak a költségvetés, illetőleg e célra engedélyezett külön hitelek korlátai között és a fennálló ministeri rendeletek értelmében s a kereskedelemügyi minister által jóváhagyott szerződések alapján — a felmerülő szükséghez képest szintén a hivatal igazgatója, illetőleg akadályoztatása esetén az aligazgató eszközli.

16. §. A központi statisztikai hivatal pénz- és anyagkezelésében a kereskedelemügyi m. kir. minister által kibocsátott vagy kibocsátandó rendeletek szerint jár el, tekintet nélkül arra, hogy a felhasznált összegek a hivatal saját költségvetése, vagy valamely minister által engedélyezett külön hitel terhére folyósítottak-e. Az ily külön hitelekről azonban mindenkor elkülönített számadás vezetendő, mely az illető ministerhez terjesztendő fel, az utalványozásról pedig esetről-esetre a kereskedelemügyi m. kir. ministerium számvevősége értesítendő.

17. §. A központi statisztikai hivatal gondoskodik arról, hogy az 1897: XXXV. t.-cz. 4. §-a értelmében a hivatal kebelében fentartandó nyilvános könyvtár és térképgyűjtemény — a hazai irodalom termékei mellett — a világirodalom termékei közül is ne csak a szoros értelemben vett statisztikai szakmunkákat, hanem a terület, népesség, közegészségügy, közművelődés, közgazdaság, állami pénzügy, jogszolgáltatás, közjog, közigazgatás, véderő és egyéb közviszonyokra vonatkozó tudományos forrás-műveket, folyóiratokat és általában mindazon segéd tudományok értékesebb irodalmi termékeit tartalmazza, a melyek szükségesek ahhoz, hogy a hivatal — munkakörének egyetemes és tudományos természetéhez képest — állandóan a kor színvonalán maradhasson.

18. §. A központi statisztikai hivatal igazgatója a könyvtár részére költségvetésileg megállapított hitelt, a kereskedelemügyi minister által jóváhagyott szerződések korlátai között, önállóan használhatja fel. A könyvek bekötését a hivatal igazgatója, a költségvetésnek »Hivatali és irodai szükséglet« tétele terhére, a jóváhagyott szerződések korlátai között, szintén saját hatáskörében intézi.

19. §. A központi statisztikai hivatal könyvtárát a hazai nyomdatermékekből megillető köteles példányok beszerzésének módozataira és a beszerzők felelősségére nézve — az 1897: XXXV. törvénycikk 4. §-ának második és harmadik bekezdése

értelmében — a kereskedelemügyi minister rendeleti úton intézkedik. A könyvtári rendtartást és a könyvtár nyilvános használatát a kereskedelemügyi minister külön rendeletben szabályozza. Horvát-Szlavonországokban a nyomdatermékek köteles példányainak a központi statisztika céljaira való beszerzését a hivatal bán fog megfelelően gondoskodni.

20. §. A központi statisztikai hivatal az 1897. évi XXXV. törvénycikk 5. §-ának első bekezdésében említett kiadványnemeken kívül — tekintettel a törvény 1-ső §-ának második bekezdésére — nemzetközi statisztikai adatokat tartalmazó közleményeket is bocsáthat nyilvánosságra. Az összes kiadványok — a szükséghez és a rendelkezésre álló fedezethez képest — térképekkel és más grafikai rajzokkal ellátva teendőik közzé.

21. §. Az Évkönyvet a központi statisztikai hivatal magyar szövegen kívül horvát nyelven is kiadja. Az évkönyvnek más nyelven való közrebocsátása, valamint a többi kiadványoknak is a magyar szövegen kívül egyéb nyelven való megjelentetése tekintetében a kereskedelemügyi minister intézkedik.

22. §. A központi statisztikai hivatal a tulajdonképeni statisztikai tárgyú kiadványainak szerkesztésénél — az egyes ministerek, valamint a jelen szabályzat 25. §-a értelmében szervezendő vegyes bizottság netaláni kívánalmainak figyelembevételével — önállóan, nem tulajdonképeni statisztikai természetű működésében, mint például a különböző cím- és névtárak, úgymint: »Tiszti cím- és névtár«, »Helységnevtár«, »Iparcím-tár« stb. szerkesztésénél ellenben mindenkor szorosán a kereskedelemügyi m. kir. minister utasításai szerint, esetleg más ministerek kívánalmainak is tekintetbe vételével jár el.

23. §. A központi statisztikai hivatal az összes kiadványok kinyomatását, a szükséges térképek és más grafikus rajzok előállítását is beleértve, az országgyűlés által elfogadott munkaterv és a költségvetési hitel keretén belül, továbbá a kereskedelemügyi minister által jóváhagyott szerződések korlátai között, saját hatáskörében intézi. A valamely minister külön megbízásából és az ő tárczájának terhére összeállított munkálatoknak önálló kiadványaiban való közzététele azonban mindenkor csak az illető minister beleegyezésével történhetik.

24. §. A központi statisztikai hivatal kiadványai rendszerint csak pénzért szerezhetők meg s úgy az egész év folyamán megjelenő összes kiadványokra vonatkozó előfizetési árt, valamint külön-külön az egyes művek árát, hosszabb időre érvényesítési bíró általános árszabályban, a kereskedelemügyi minister állapítja meg.

Kivételt képeznek — a törvényhatóságoktól eltekintve, melyek a hivatal összes kiadványait a törvény értelmében hivatalból kapják — az alább kö-

vetkező címek, a melyekre a statisztikai hivatal összes kiadványaiból egy-egy példány díjtalanul megküldendő: a) Ő cs. és apostoli királyi Felségének családi könyvtára (a kereskedelemügyi minister útján); b) az országgyűlés mindkét házában könyvtára; c) a főrendi és képviselőház elnöke; d) az összes m. kir. ministerek és a m. kir. állami számvevőszék elnöke; e) a horvát-szlavon-dalmát bán; f) a főrendi és képviselőház mindazon tagjai, a kik eziránt óhajtásukat nyilvánítják; g) a cs. és kir. közös ministerek, a közös főszámszék elnöke; h) a magyar korona országainak területén székelő külföldi consulatusok, kívánatra esetleg több példányban is; i) oly hatóságok, intézetek, testületek vagy magánosok, a kiknek a kereskedelemügyi minister a kiadványok díjtalan megküldését külön rendeletben engedélyezi.

A kereskedelemügyi minister továbbá a hivatal összes kiadványaiból bizonyos számú példányokat — a hivatal javaslatára, utólagos elszámolás kötelezettsége mellett — a hivatal rendelkezésére bocsátja, hogy azok felhasználásával a hivatal úgy a saját szükségletét, valamint a hivatal személyzetének s a Budapest székesfővárosi és a zágrábi kir. országos statisztikai hivatalnak szükségletét kielégítse, a külföldi statisztikai hivatalokkal s esetleg más könyvkiadó intézetekkel és hatóságokkal — a könyvtár fejlesztése és a hivatal sikeres működése érdekében — a csereviszonyt fentartsa s végül az osztrák vagy más külföldi szakministeriumok részére, nemkülönben a hírlapoknak s különös méltánylást érdemlő esetekben, a hivatalhoz intézett megkeresések alapján, hatóságoknak, intézeteknek, testületeknek s magánosoknak ingyen példányokat szolgáltatthasson ki.

25. §. Az 1897:XXXV. t.-cz. 5. §-ának harmadik bekezdése értelmében a m. kir. miniszerelnök által évenként az országgyűlés elé terjesztendő jelentés szerkesztési ügyeinek intézésére vegyes bizottság alakíttatik.

E vegyes bizottságba a m. kir. miniszerelnök, az Ő Felsége személye körüli minister és a horvát-szlavon-dalmát minister egy-egy, a többi m. kir. ministerek két-két megbizottat küldenek ki. Hivatalból tagjai még: a központi statisztikai hivatal igazgatója, a ki az elnöki tisztet teljesíti, továbbá az aligazgató, a ki az igazgató akadályoztatása esetén elnököl. Ha az igazgató és aligazgató is akadályozva vannak, a bizottság ideiglenes elnököt tagjai sorából választ.

A bizottság elnököt, a kik egyuttal a bizottságnak szavazati joggal bíró tagjai, — a központi statisztikai hivatal igazgatójának előterjesztésére — a hivatal tiszti karából a kereskedelemügyi minister nevezi ki. A bizottsági üléseken a jegyzőkönyvek viteléről s a bizottság összes irodai teendőiről a központi statisztikai hivatal saját hatáskörében gondoskodik. Egyebekben a bizottság maga állapítja meg ügyrendjét.

26. §. Az évi jelentésnek ama részét, a mely a ministeriumoknak az elmúlt évben kifejtett működéséről van hivatva beszámolni, az érdekelt ministeriumok készítik el; a közállapotoknak az év folyamán való mikénti alakulását — statisztikai adatok alapján — ismertető rész megírásáról ellenben, mely rész egyszersmind az egyes ministerek igazgatása és felügyelete alá tartozó ügyek állásának statisztikai szempontból való ismertetését is magában foglalja, a központi statisztikai hivatal gondoskodik. A jelentés mindkét részében szem előtt tartandó elveket a vegyes bizottság állapítja meg, különös súlyt fektetve arra, hogy az ismertetések lehetőleg rövidnek és tömörek, de emellett kimerítőek legyenek, minden lényegesre kiterjeszkedjenek, a további részletesebb tanulmányozás megkönnyítése céljából pedig minden tárgynál a rendeletekre és egyéb forrásokra való hivatkozások által kellő útbaigazítással szolgáljanak.

27. §. A ministeriumok az előző évi működésre vonatkozó ismertetéseket minden év február hó végeig előadói tervezet alakjában közlik a vegyes bizottság elnökével, a központi statisztikai hivatal pedig a jelentésből reá eső részeket és pedig a tanintézetekre vonatkozókat nem naptári, hanem iskolai év szerint szerkesztve — a mennyire az azok feldolgozásához szükséges statisztikai adatok összeállítása engedi — fokozatosan bocsátja a bizottság felülvizsgálata alá.

A vegyes bizottság a ministeriumok által készített ismertetéseket csupán a jelentés szerkesztésénél követendő egyöntetű irányelvek, különösen a kellő tömörség s a többi részekkel való arányosság szempontjából teheti bírálat tárgyává. A mennyiben ezeken az ismertetések tervezetein netán kívánatosnak mutatkozó változtatások tekintetében oly nézeteltérések merülnének fel, melyek az illető ministeriumnak a vegyes bizottságban közreműködő megbizottaival történő megbeszélések útján el nem oszthatók: ezek iránt a vegyes bizottság elnöke az illető ministeriummal a tárgyalásokat — az előadói tervezet visszazáraztatása mellett — külön is megindíthatja. A központi statisztikai hivatal által irt részeket ellenben a bizottság szakszempontról is tárgyalhatja.

Az érintkezés a vegyes bizottság és a ministeriumok között közvetlenül és rövid úton történhetik.

28. §. A vegyes bizottság elnöke a bizottság munkálatainak eredményét, tervezet, illetve javaslat alakjában, a tárgy szerint illetékes ministerek elé terjeszti, véleményeltérés esetén a különvélemények és tervezetek bemutatásával. Ezen előterjesztés alapján az egyes ministerek úgy a működésükről szóló ismertetésnek, valamint a közállapotok ismertetéséből ügykörüket érintő részeknek szövegét véglegesen megállapítják, minek megtörténtével a központi statisztikai hivatal a jelentésnek kellő példányszámban való ki-nyomatásáról gondoskodik.

29. §. A központi statisztikai hivatal gyakornokait és hivatalosolgait — utóbbiakat a kiszolgált altisztek alkalmazásáról szóló 1873:II. t.-cz. korlátaik között — a hivatal igazgatója nevezi ki.

30. §. Az 1897:XXXV. t.-cz. 7. §-ában említett statisztikai szakvizsga tárgyait, valamint a vizsgáló bizottság szervezetét és a vizsgálati eljárást a kereskedelemügyi minister rendeletileg állapítja meg.

31. §. A központi statisztikai hivatal igazgatója a hivatal tiszti személyzetének négyheti szabadság időt engedélyezhet. Az igazgató akadályoztatása esetén az aligazgató három napi szabadságot, vagy különös méltánylást érdemlő esetekben egy heti távozási engedélyt adhat. Az egyes ügyosztályvezetők — az igazgató és aligazgató akadályoztatása esetén — sürgős esetekben egynapi távozási engedélyt adhatnak.

32. §. A központi statisztikai hivatal munkálatainak ellátásához segédmunkaró gyanánt szükséges, állandó alkalmazás jellegrével bíró és az 1897:XXIV. t.-cz.-ből folyó kedvezményekben részesítendő díjnoki személyzet létszámát, illetményi fokozatait, fegyelmi viszonyait, valamint a szolgálatból való elbocsátásának módjait — a fent hivatkozott t.-cz. rendelkezéséhez képest — a kereskedelemügyi m. kir. minister rendeletileg szabályozza.

33. §. A központi statisztikai hivatal igazgatója — a munkaterv és az időközi megbizások alapján mutatkozó szükséghez képest s az ezen célra költött költségvetésileg megállapított hitel, illetőleg a kereskedelemügyi m. kir. minister által havonként engedélyezett, vagy egyes ministerek által külön munkálatok teljesítése végett rendelkezésre bocsátott hitelek erejéig — az előző §-ban említett ministeri szabályrendelet hatálya alá eső díjnoki személyzet alkalmazásáról és díjazásáról e szabályzat korlátaik között, — az egyéb napidíjas és rendkívüli munkaerő alkalmazásáról és díjazásáról pedig, — beleértve az egyes különös szakmunkálatok teljesítésével megbizható kültagok, továbbá a különböző nyelvű fordítók, valamint a munkálatok természetéhez képest szakmáymunkások és rendes hivatalos órán kívüli munkaerők alkalmazását, elbocsátását és díjazását is —: önállóan gondoskodik, oly megszorítással azonban, hogy a hivatal igazgatója által engedélyezhető legmagasabb havidíj 200 koronát meg nem haladhat. Ennél magasabb havidíj engedélyezése a kereskedelemügyi minister hatáskörébe tartozik. Ugyancsak a hivatal igazgatója gondoskodik a házmaster, a segédszolgák, fűtők és a ház tisztántartása céljából szükséges egyéb alkalmazottak felvételéről, elbocsátásáról és díjazásáról.

34. §. A központi statisztikai hivatal igazgatója az alkalmazottakat szolgálati hanyagság, engedellenység, vagy más, a fegyelembe ütköző magaviselet miatt — az illetőknek meghallgatása és az esetről szabály-

szerű jegyzőkönyv felvétele után — szóbeli megintés vagy írásbeli megdorgálás alkalmazásán kívül, 2 koronától 40 koronáig terjedő rend-, illetőleg pénzbirosgal sújthatja. A pénzbirosg kiszabása azzal a határozattal is súlyosbítható, hogy az az illetőknek szolgálati táblázatába bejegyeztetik. A tisztviselőkre, gyakornokokra vagy hivatalosolgákra kiszabott rendbirosgok — az összegnek a kereskedelemügyi m. kir. ministerium számvevőszége útján, levonásképen, az illető fizetési könyvében való előjegyeztetése, s esetleg a birosgolásnak a szolgálati táblázatba való bejegyeztetése végett — mindenkor a kereskedelemügyi minis-ternek feljelentendők. A díjnokokra és egyéb rendkivüli alkalmazottakra kiszabott rendbirosgok a havi nyugtakon a megfelelő rovatban hozandók levonásba. A hivatal igazgatója által kiszabott rendbirosgok ellen az érdekeltek — akár tisztviselők, akár díjnokok vagy egyéb rendkivüli alkalmazottak — az értesítés vételétől számított három nap alatt, a statisztikai hivatal útján, felebbezéssel élhetnek a kereskedelemügyi m. kir. ministerhez. Ily esetben a hivatal igazgatója az ügy elbírálása végett a felebbezéssel kapcsolatban egyszersmind a rendbirosg kiszabása alkalmával felvett jegyzőkönyvet is, vagy annak hiteles másolatát, a kereskedelemügyi m. kir. ministerhez felterjeszteni köteles.

35. §. A központi statisztikai hivatal — az országgyűlés által elfogadott munkaterv, illetőleg előzetes jelentés korlátaik között — az adatgyűjtések iránt az 1897:XXXV. t.-cz. 9. §-ának első bekezdése értelmében saját hatáskörében intézkedik.

Uj adatgyűjtések, vagy már fennálló adatgyűjtéseken eszközöndő lényegesebb változtatások életbe léptetésénél azonban a statisztikai hivatal köteles az adatgyűjtés tárgyánál fogva, vagy az adatszolgáltató felek tekintetében érdekelt minis-ternek az adatszolgáltatás módjait, valamint a felvételi minták kitöltésére vonatkozó tüzetesebb utasítások szövegét is — a mennyiben ez a munkálatnak a munkatervbe való felvétele alkalmával s a kérdőívek, illetve egyéb felvételi minták előterjesztésével egyidejűleg meg nem történt volna — bemutatni. Az ily adatgyűjtésekre vonatkozó intézkedések mindenkor csak az illetékes minister beleegyezésének kijelentése után bocsáthatók ki.

36. §. A központi statisztikai hivatal a hivatása körébe eső ügyekben az egyes ministeriumokkal, a horvát-szlavon dalmát országos kormánylyal, a kir. országos statisztikai hivattal Zágrábban, a törvényhatóságokkal, a ministeriumok és törvényhatóságok alárendelt közegeivel, az egyházi hatóságokkal, a tudományos és egyéb intézetek, testületek, egyletek és társulatokkal, a magánszemélyekkel, valamint más államok kormánylyal, statisztikai hivatalaival, közegeivel, consulatusaival és egyéb hatóságaival, a

nemzetközi statisztikai intézettel, a nemzetközi statisztikai, demográfiai, közegészségi vagy egyéb statisztikai vonatkozású congressusok előkészítő és intéző bizottságaival stb. közvetlenül és saját pecsétje alatt levelez.

37. §. A központi statisztikai hivatal az adatgyűjtésekre vonatkozó intézkedéseit a vele egyenlő rangban álló hatóságokhoz és hatósági személyekhez, továbbá a felsőbb bíróságokhoz és egyházi főhatóságokhoz s az országos jellegű intézetek igazgatóihoz kérések, — a ministeriumoknak alárendelt közép fokú hatóságokhoz, a törvényhatóságokhoz, a királyi törvényszékekhez, járásbírókhoz és ügyészségekhez, a különböző intézetek, testületek, egyletek és társulatokhoz, egyházi hatóságokhoz és magánszemélyekhez megkeresések, — a ministeriumoknak alárendelt alsóbb hatóságokhoz és közegekhez, továbbá a törvényhatóságok alárendelt közegeihez s a községekhez felhívások alakjában, és mindenkor a törvény illető §§-aira való hivatkozással bocsátja ki. Netalán felmerülő kétes esetekben az iránt, hogy valamely hatósággal, hatósági személyvel, intézettel stb. való érintkezésben a központi statisztikai hivatal melyik levelezési alakot használhatja, az a minister határoz, a kinek a kérdéses hatóság, intézet stb. alá van rendelve, illetve a kinek felügyelete alá az tartozik.

38. §. A ministerek a saját tárczájuk tárgykörébe tartozó statisztikai ügyekben a központi statisztikai hivatalhoz rendeleteket és utasításokat, más ügyekben felhívásokat intéznek, s a hivattal aktaszerűleg rövid úton is érintkezhetnek.

39. §. Az adatszolgáltatásra felszólítottaknak a központi statisztikai hivatalhoz, vagy az adatszolgáltatást elrendelő felhívásban megjelölt hatósági közegekhez intézett leveleit és postaküldeményeit — az 1897: XXXV. t.-cz. 9. §-ának utolsó bekezdése értelmében — a postadíjtól megillető mentesség tárgyában azon módokat iránt, a melyek között ezen mentesség igénybe vehető, a kereskedelemügyi m. kir. minister rendeletileg intézkedik.

40. §. Az adatszolgáltatás megbízhatóságának és szabályszerűségének megvizsgálása és ellenőrzése, illetőleg a be nem szolgáltatott statisztikai adatoknak a mulasztást okozók költségére a helyszínen való begyűjtése céljából szükséges kiküldetések iránt, az 1897: XXXV. t.-cz. 10. és 11. §§-aiban megállapított korlátok között, a központi statisztikai hivatal igazgatója vagy helyettese saját hatáskörében intézkedik.

41. §. Ha valamely hatóság, intézet stb. a nyilvántartások, feljegyzések, ügykezelési iratok, illetőleg üzleti könyvek felmutatását a központi statisztikai hivatal erre vonatkozó intézkedésének jogerőre emelkedése után megtagadná, a hivatal illető tisztviselője feladatának teljesíthetése céljából a közigazgatási hatóságok támogatását veheti igénybe.

42. §. Az adatszolgáltatás megbízhatóságának és szabályszerűségének ellenőrzése céljából szükséges helyszíni vizsgálatok tartása, valamint az adatok helyszíni begyűjtése esetén a megbízott tisztviselő eljárásáról és annak eredményéről szabályszerű jegyzőkönyvet tartozik felvenni.

A központi statisztikai hivatal a történet helyszíni eljárásokról esetről-esetre jelentést tesz azon ministernek, a kinek főhatósága alá tartoznak azok a hatóságok stb., a melyeknél a helyszíni eljárás foganatosított, s kívánatra betekintés végett a fellevelet jegyzőkönyveket is felterjeszteni köteles.

43. §. Az 1897: XXXV. t. cz. 10. §-ának utolsó pontja értelmében szervezendő statisztikai kirendeltségek számát, valamint azok székhelyét — a központi statisztikai hivatal javaslatára — a kereskedelemügyi m. kir. állapítja meg.

Az egyes kirendeltségek feladatkörét, munkabeosztását és ügymenetét azon elv szem előtt tartásával, hogy a kirendeltségek működésük ellenőrzésére alkalmas rendszeres tevékenységi naplót vezetni kötelesek, a központi statisztikai hivatal igazgatója saját hatáskörében állapítja meg.

44. §. A központi statisztikai hivatal mindazon intézkedéseinek kibocsátásánál, a melyek ellen az 1897: XXXV. t.-cz. 12. §-a értelmében a kereskedelemügyi m. kir. ministerhez felszólamlásnak van helye, az érdekelteket törvényadta felszólamlási jogokra figyelmeztetni köteles.

45. §. Ha az 1897: XXXV. t.-cz. 13. §-a értelmében a kihágási eljárás hatósági személyek, vagy a kormány főhatósága vagy főfelügyelete alá tartozó intézetek, testületek stb. fegyelmi kötelékébe tartozó egyének ellen nyer alkalmazást, a statisztikai hivatal az idézett törvényszakasz alapján hozott büntető ítéletek másolatait a marasztaltak felettes hatóságaival vagy igazgatóságaival közölni tartozik, de csak abban az esetben, ha a fennálló eljárási szabályok szerint az eljáró kir. járásbírók a határozatot az elítélt felettes hatóságával közölni köteles nem volt.

46. §. Ha az 1897: XXXV. törvénycikk 14. §-a értelmében újabb felvételi vagy egyéb intézkedések költségeinek megtérítése mutatkozik indokoltnak, a központi statisztikai hivatal az e célból szükséges peres eljárást mindenkor csak a m. kir. jogügyek igazgatóságának meghallgatása után, és a kereskedelemügyi m. kir. minister előzetes engedélyével indíthatja meg.

47. §. A központi statisztikai hivatal köteles arról gondoskodni, hogy úgy saját alkalmazottjai, valamint az 1897: XXXV. törvénycikk értelmében szolgáltatandó -statisztikai adatok gyűjtésével vagy feldolgozásával megbízott más egyének is, az egyéni természetű statisztikai és egyéb adatok titokban tartására vonatkozólag és törvény 15. §-ában foglalt szigorú rendelkezésről kellően tájékoztatva legyenek.

48. §. Valamint az 1897: XXXV. törvénycikk nem zárja ki, úgy a jelen szabályzat sem érinti a ministeriumoknak vagy más hatóságoknak azt a jogát, hogy közigazgatási célokra statisztikai adatgyűjtések iránt önállóan intézkedjenek, és statisztikai adatokat közvetlenül is begyűjtsenek. Ily adatgyűjtéseknél, mint a melyek nem az 1897: XXXV. törvénycikk alapján, hanem az illető ministerium vagy más hatóság saját hatáskörében hajtják végre, az idézett törvényben az adatszolgáltatási kötelezettségre és az adatszolgáltatók felelősségére, továbbá az adatszolgáltatás ellenőrzésére vonatkozólag megállapított különös intézkedések alkalmazást nem nyerhetnek; kívánatos azonban, hogy az ily adatgyűjtő intézkedések is lehetőleg csak a központi statisztikai hivatal szakvéleményének előzetes meghallgatása után foganatosíttassanak.

A ministeriumok vagy egyéb hatóságok saját adatgyűjtéseik főeredményeit — az Évkönyv és az országgyűlés elé terjesztendő jelentés teljességének előmozdítása érdekében — lehetőleg közlik a központi statisztikai hivattal.

49. §. Ezen szabályzat életbeléptével az országos m. kir. statisztikai hivatal részére Ő császári és apostoli királyi Felségének 1894. évi április hó 3-án Bécsben kelt legfelsőbb elhatározása alapján 1894. évi április hó 10-én 1455. elnöki szám alatt kelt kereskedelemügyi ministeri rendelettel megállapított ügykör és ügyviteli szabályzat hatályát veszti.

50. §. Jelen szabályzat kihirdetése napján lép hatályba.

Budapesten, 1898. évi január hó 2-án.

c)

A m. kir. központi statisztikai hivatali szakvizsgálatok szabályzata.

A kereskedelemügyi m. kir. minister 1898. évi 8339/1897. eln. számú rendelete:

A m. kir. központi statisztikai hivatalról szóló 1897. évi XXXV. t.-cz. 7. §-a, továbbá a nevezett hivatal részére Ő császári és apostoli királyi Felségének Bécsben 1897. évi december hó 22-én kelt legfelsőbb elhatározása alapján kibocsátott új ügykör és ügyviteli szabályzat 30. §-a értelmében a statisztikai hivatali szakvizsgálatok szabályzatát — az ezen tárgyban 1895. évi április hó 29-én 548. eln. sz. a. kibocsátott szabályrendeletnek egyidejűleg való hatályon kívül helyezésével — következőleg állapítom meg.

1. §. Az 1897. évi XXXV. t.-cz. 7. §-a értelmében leteendő statisztikai szakvizsga a véglegesítés előfeltételét képezvén, a központi statisztikai hivatalnál ezentúl, üresedések esetén, magasabb állásba

való kinevezetésre, valamint a magasabb fizetési fokozatokba való előléptetésre is csak azok tarthatnak igényt, a kik a szakvizsgát sikerrel letették.

2. §. A statisztikai szakvizsgát a központi statisztikai hivatalban jelenleg alkalmazásban levő gyakoronokok és tisztviselők közül is mindazok letenni tartoznak, a kik a hivatal korábbi ügyköre és ügyviteli szabályzatának 19. §-a alapján szervezett statisztikai szakvizsga életbeléptetése óta kapván kinevezésüket, e statisztikai szakvizsga letetésére kinevezési rendelvényük értelmében köteleztettek, s a vizsgát eddig még le nem tették. Ezen gyakoronkokra és tisztviselőkre nézve a szakvizsga letetésének határideje tekintetében a kinevezési okmányukban foglalt határidő irányadó, melynek elmulasztása a statisztikai hivatali szakvizsgálatok tárgyában 1895. évi április hó 29-én 548. eln. sz. a. kelt kereskedelemügyi ministeri rendelettel megállapított szabályzatban foglalt jogkövetkezményekkel jár.

3. §. A statisztikai szakvizsgát a hivatalnál alkalmazott díjnokoknak és egyéb segéd munkásoknak is szabadságukban áll letenni, s a vizsgálatra való bocsátás meg nem tagadható tőlük, ha középiskolai tanulmányokat s érettségi bizonyítványt, vagy ezzel egyenértékű más tanulmányi képesítést mutathatnak fel, és a központi statisztikai hivatalnál egyfolytában már legalább három hónapon keresztül vannak alkalmazásban. Azok a díjnokok vagy egyéb alkalmazottak, a kik a statisztikai szakvizsgát sikeresen letették, az állások betöltésénél más pályázókkal szemben előnyben részesítendőek.

4. §. A központi statisztikai hivatal gondoskodik arról, hogy a vizsgálatra készülőek céljaira a szükséges ismereteket tartalmazó kézi könyvek készüljenek, s a hivatal igazgatója, mint a vizsgálati bizottság elnöke, időnkint köriratban fogja az érdekeltek figyelmét felhívni mindazon forrásokra, a melyek a statisztikai szakvizsgákra való készülésnél legsikeresebben használhatók.

5. §. A vizsgálat írásbeli és szóbeli részből áll. Az írásbeli vizsga megelőzi a szóbelit.

6. §. Az írásbeli vizsga tárgyát a statisztikai hivatal igazgatója által kitűzött feladatok képezik. A statisztikai és kezelési szakba tartozó vagy ezen szakra pályázni kívánó jelöltek részére írásbeli feladatok gyanánt a statisztika körébe tartozó számbeli műveletek tűzendők ki. A fogalmazási szakba tartozó vagy ezen szakra képesítést szerezni kívánó jelöltek részére — számbeli statisztikai műveleteken kívül — valamely hivatalos ügy elintézése vagy valamely tárgynak statisztikai adatok alapján való kifejtése tűzendő ki megoldandó feladat gyanánt. Ha egyszerre több jelölt van, a kitűzött feladatok sorsolás útján osztandók ki.

Az írásbeli vizsga zárt ajtók mögött, teljesen elkülönítve vagy hivatalos felügyelet mellett, a hiva-

tal igazgatója által rendelkezésre bocsátott segéd-könyvek használhatóságával, egyhuzamban tartandó. Az írásbeli vizsgálatra kitűzött idő tartamát — a feladványok természetéhez képest — a hivatal igazgatója állapítja meg; ezen idő azonban négy óránál rövidebb és hat óránál hosszabb nem lehet.

Az írásbeli dolgozatokat a 12. §-ban említett vizsgáló-bizottságnak a bizottság elnöke által kijelölt tagja vizsgálja át és bírálata, a megillető osztályzattal együtt, a dolgozatokra rávezeti s az ilyképzáradékkolt dolgozatot — a vizsgálati iratokhoz csatolás végett — az igazgatónak átadja. Érdemjegyekül »jeles«, »jó«, »kielégítő«, »elégtelen« jelzések használandók, mely osztályzatok megállapítása tekintetében, a vizsgáló-bizottság ellenőrzésének fenntartása mellett, a vizsgálatot megbízott bizottsági tagot az összeredmény alapján szabad bírálat illeti meg.

7. §. A szóbeli vizsga tárgyai: a) a statisztika elmélete és története; b) a statisztika különböző ágai-ban alkalmazott adatgyűjtési módszerek; c) a magyar korona országai közállapotainak ismerete, a fontosabb viszonyoknál nemzetközi összehasonlításokkal, különös tekintettel Ausztriára; d) a magyar korona országai hivatalos statisztikájának szervezetére vonatkozó törvények és rendeletek; e) a közgazdaságtan alapelemei; f) a magyar korona országai közigazgatási és pénzügyigazgatási jogának főbb elemei.

A szóbeli vizsga nyilvános s annak letevésénél egy-egy jelölt részére legalább egy órai idő engedélyezendő.

8. §. Az írásbeli és szóbeli vizsgák befejeztével a vizsgáló-bizottság — úgy az írásbeli, mint a szóbeli vizsga eredményének megírása s egybevetése alapján — szavazattöbbséggel határoz. A szavazásban az elnök is részt vesz; szavazategyenlőség esetén az elnök szava dönt.

A statisztikai szakvizsga eredményéről, ha az sikeres, a jelölt részére államvizsgálati bizonyítvány állíttatik ki, a melyben a vizsgálat eredménye »jeles«, »jó« vagy »kielégítő« minősítéssel jelöltetik meg. A bizonyítványban az is kitüntető, hogy a vizsgálat a fogalmazási vagy csak a statisztikai és kezelési szakra képesít-e, valamint az is, hogy a vizsgáló-bizottság határozata egyhangúlag vagy szótöbbséggel hozott-e? A fogalmazási szakra való képesítés csak oly vizsgálat bizonyítványába jegyezhető be, a kik az 1897: XXXV. t.-cz. 6. §-ában a fogalmazási szakra előírt elméleti minősítéssel bírnak.

10. §. A statisztikai szakvizsga eredménye, az arról kiállított államvizsgálati bizonyítvány egyidejű felterjesztésével, — tudomás és az illetőnek szolgálati táblázatába való feljegyzés végett — a kereskedelemügyi m. kir. ministernek bejelentendő.

11. §. A statisztikai szakvizsga rendszerint csak egyszer ismételtető. A vizsgáló-bizottság a vizsga

sikertelensége esetén a vizsgálat eredménye felett hozott határozatában intézkedik a felett, hogy mennyi idő múlva ismételtető a vizsgálat. Másodszori ismétlésre a kereskedelemügyi m. kir. minister adhat engedélyt. Sikertelen ismétlés után az illető gyakornok vagy tisztviselő állásától felmentetik.

12. §. A statisztikai szakvizsgálati bizottság elnöke a központi statisztikai hivatal igazgatója, a ki akadályoztatása esetén egy-egy vizsgálat idejére az elnöki tisztet az aligazgatóra ruházhatja. A bizottság tagjait a kereskedelemügyi m. kir. minister — a központi statisztikai hivatal igazgatójának javaslatára — a hivatal tisztikarából s a hivatal körén kívül álló kiválóbb szakférfiak sorából nevezi ki.

A vizsgálatok alkalmával az elnökön kívül legalább három tag jelenléte szükséges, a kiknek egyike a központi statisztikai hivatal körén kívül álló szakférfi legyen.

13. §. A szakvizsgáért az abban résztvevő jelöltek vizsgálati díjat nem fizetnek; a vizsgáló-bizottság tagjai azonban a központi statisztikai hivatal irodai átalányának terhére minden egyes vizsgázó után 10 frt tiszteletdíjat számíthatnak fel.

14. §. A statisztikai szakvizsgákról rendszeres vizsgálati napló vezetendő, a mely minden évben újra kezdődő folyó számmal, a vizsgázók nevét, a vizsgálat idejét, a vizsgálat eredményét a teljes minősítéssel, a vizsgáló-bizottság tagjainak nevét s esetleg azon körülménynek felemléstét tartalmazza, hogy a jelölt a vizsgálatot ismételte.

15. §. Jelen szakvizsgálati szabályzat kihirdetése napján lép életbe.

Budapesten, 1898. évi január hó 2.-án.

d)

A m. kir. központi statisztikai hivatal nyilvános könyvtárának és térképgyűjteményének ügykezelésére s használatára vonatkozó szabályzat.

A kereskedelemügyi m. kir. minister 1898. évi 8339/1897. eln. számú rendelete:

A m. kir. központi statisztikai hivatal kebelében az 1897: XXXV. t.-cz. 4. §-a értelmében letesített nyilvános könyvtár- és térképgyűjtemény ügykezelésére és használatára vonatkozó szabályzatot — az 1890. évi október hó 2-án 3.235. eln. sz. a. kelt kereskedelemügyi ministeri rendelettel megállapított könyvtári utasításnak egyidejűleg való hatályon kívül helyezésével — következőleg állapítom meg:

1. §. A m. kir. központi statisztikai hivatal könyvtárának és térképgyűjteményének élén a könyvtárnok áll; a szükséges segédszemélyzetet a hivatal igazgatója osztja be. Ugyancsak a hivatal igazgatója

gondoskodik egy könyvtári bizottság szervezéséről s a könyvtári szakügyeket e bizottság meghallgatásával, illetve javaslatára szerinti intézi.

2. §. A könyvtári személyzet a rendes hivatalos órák alatt a könyvtári helyiségekben köteles tartózkodni. E tekintetben elkövetett mulasztásokból eredhető károkért anyagilag felelős.

3. §. A könyvtár teljes könyvállományának nyilvántartására a szakcsoportonként s egy csoporton belül a szerzők vagy rendszők betűrendjében szerkesztendő katalógus szolgál. A csoportok beosztását a hivatal igazgatója határozza meg; ugyanő intézkedik a katalógusnak kellő számban való sokszorosításáról s esetleg árusításáról. A katalógus minden tíz évben újból kiadandó.

4. §. A könyvtár állománya gyarapodhatik könyvekkel, füzetekkel, térképekkel, kéziratokkal stb.: a) vétel útján; b) csere útján; c) ajándék vagy hagyaték útján; d) a magyar korona országában megjelenő s az 1897. évi XXXV. t.-cz. 4. §-a alapján beszállítandó könyvek köteles példányai által.

5. §. Könyvek vásárlását — a költségvetésileg engedélyezett hitel korlátain belül s a magy. kir. központi statisztikai hivatal ügyköre és ügyviteli szabályzatának 20. §-ában megállapított irányelvek szerint — a hivatal igazgatója rendeli el; a könyvtárnok kötelessége a világirodalom termékeit állandóan figyelemmel kíséreni, a könyvtár céljainak megfelelőkről jegyzéket készíteni s ezt a hivatal igazgatójának havonként bemutatni. Mindennemű, a könyvtár részére történt megrendelés nyilvántartandó, hogy a költséghitel állása mindenkor pontosan megállapítható legyen.

6. §. Csereviszony megindítására — a m. kir. központi statisztikai hivatal ügyköre és ügyviteli szabályzatának 27. §-a értelmében — a hivatal igazgatója jogosult; a könyvtárnok állandóan ellenőrzi a csereviszonyból eredő könyvek szabályos befolyását, indítványt tesz a fennálló csereviszony megszüntetésére, vagy a hol ajánlatosnak mutatkoznék, újnak megindítására. A köteles példányok beszállítását és kezelését a kereskedelemügyi m. kir. minister külön rendeletben szabályozza.

7. §. A könyvtár összes gyarapodásáról könyvtári napló vezetendő, melybe a könyvek — beérkezések sorrendjében — följegyeztetnek. A könyvtári naplónak a következő adatokat kell tartalmaznia: a) évi folyószám; b) a bevételezés ideje (hó és nap); c) az esetleges kiséző, utalványozó stb. okmányok ügy száma; d) a könyv címe és szerzőjének neve; e) darabszáma (kötet, füzet, egyéb, összesen); f) a forrás megnevezése, a honnan s a mód, a hogyan a könyv szerzetett (vétél: mely czegetől; csere: mely hivaltól; ajándék vagy hagyaték: mely testületől, intézettől vagy magánostól; köteles példány: mely

nyomtatótól, illetőleg kiadótól); g) a könyv könyvárúsi, esetleg becslés útján megállapított értéke, a könyv szerzésének címe szerint részletezve; h) a csoport jele, melyre beosztatott; i) a katalógusban nyert tétele száma; k) jegyzet. A könyvtári napló mindig a múlt évi könyvállománnyal kezdendő, minden oldal az előző oldal összegével nyitandó meg, hogy a könyvtár teljes állományáról és értékéről bármikor meggyőződést lehessen szerezni.

8. §. A könyvtári állomány csökkenéséről külön kiadási napló vezetendő. A könyvtári naplóba már bevezetett könyvek csak tíz évenként, a katalógus újra szerkesztésekor, a hivatal igazgatójának rendeltetére selejtezhettek ki. A kiselejtezett könyvek jegyzéke azonban — azok értékének feltüntetésével — a kereskedelemügyi ministerhez felterjesztendő.

9. §. A könyvtári naplóval egyidejűleg készítenendő a cédula-katalógus, melyre a könyv teljes címét, szerzője, kiadója nevét, a kiadás helyét és évét, a napló tétele számát, a csoport jelét, a katalógusban nyert számát, a könyv értékét, szerzési címét, alakját és a kötés minőségét kell rávezetni. A cédula-katalógus alapján kell helyesbítenni — havonként legalább egyszer — a csoportonként kötetekbe foglalt s egy csoporton belül a szerzők nevének vagy a rendszőknek betűrendjében szerkesztett nagy katalógust. Az évi gyarapodás jegyzéke sokszorosítható.

10. §. A könyvtárnok tartozik pontos nyilvántartásokat vezetni a könyvtárnak járó cserepéldányokról és folyóiratokról; azoknak rendes időben való beérkezését figyelemmel kíséreni, az esetleg kimaradó példányokat megszüretelni.

11. §. A könyvtárnok folytonos összeköttetésben áll a budapesti nyilvános könyvtárakkal, könyvkereskedőkkel, ódondászokkal, hogy arra nézve javaslatot tehessen, hogy mely könyvek volnának beszerezhetők, vagy ha a hivatalnak valamely műre csak rövid használatra volna szüksége, a nyilvános könyvtárakat vehesse igénybe.

12. §. A könyvtár gyarapodásáról évnegyedenként — legkésőbb az évnegyed végét követő hónap 20-ik napjáig — számadás terjesztendő be a kereskedelemügyi m. kir. ministerium számvevőségéhez. A számadás tartalmazza a befolyt könyvek kötet-számát, értékét — vétel, csere, ajándék vagy hagyaték révén és köteles példányok szerint részletezve. A számadáshoz eredetiben — egyúttal folyósítás végett — melléklendők a könyvárúsi számlák. A folyóiratok az év végén vezetettvén be a könyvtári naplóba, azokról számadás legkésőbb a következő év január havának végéig terjesztendő fel.

13. §. A betérjesztett számadásokat a kereskedelemügyi m. kir. ministerium számvevősége átvizsgálja, s vizsgálatának eredményéről a hivalt értesíti. Jogában áll a számadások helyességéről helyszíni felülvizsgálat útján meggyőződést szerezni.

14. §. A hivatalhoz érkező fölös példányok a könyvtári naplóba rendszerint nem vezetnek be, s külön kezelésbe veendőek. Másodpéldányok lehetőleg a zágrábi kir. országos statisztikai hivatal, esetleg a kereskedelemügyi m. kir. ministerium könyvtárának juttatandók; további fölös példányok időnként kiseleztetnek. Gondoskodni kell azonban arról, hogy oly művek, melyek kiváló belbecsű birnak, vagy tartalmuknál fogva sűrűn használatnak, a könyvtárban két, esetleg több példányban is őriztessenek.

15. §. A statisztikai hivatal egyes osztályainak rendes segédkönyv-szükséglete nem a könyvtár részére megállapított hitelből, hanem az irodai átalányból fedezendő. Ily segédkönyvek beszerzéséről és használatának módosításairól a hivatal igazgatója saját hatáskörében intézkedik.

16. §. A könyvtár kétféleképen használhatik, úgy mint: 1. a könyveknek és térképeknek az olvasóteremben használata; 2. könyvek kikölcsönzése által.

17. §. A könyvtár olvasó-terme nyitvatartásának napját és óráját a hivatal igazgatója határozza meg, s ennek megfelelő módon való közzétételéről gondoskodik. Julius hó 1-től augusztus hó 31-ig — a könyvtár rendezése miatt — a könyvtár a közönség előtt zárva van.

18. §. A könyvtárnak előtt ismert, vagy a hivatal valamely tisztviselője által bevezetett egyének az olvasótermet minden igazolás nélkül látogathatják; más egyének ellenben foglalkozásukat vagy társadalmi állásukat kellően igazolni tartoznak. A könyvtárnak jogosítva van azok számára, kik az olvasó-termet gyakrabban használni akarják, az előbbi pontban foglalt feltételek alapján egy polgári évre érvényes állandó igazoló-jegyet kiállítani.

19. §. Az olvasó-terembe lépés előtt a kalap, esetleg bot, esernyő vagy felöltő a szolga őrizetére bízandók, a ki az átvett ruhadarabokat díjtalanul tartozik kezelni. Az olvasó-teremben a könyvtári személyzet egy tagja a látogatóknak kérést szolgálat ki. A kéréslapra az olvasásra kikért könyv vagy könyvek címe, szerzőjének neve, csoportjele és száma az olvasóasztalon levő katalógusból irandó ki; a kellően kitöltött kéréslap a könyvtári személyzet egy tagjának nyújtandó át, a ki a kívánt könyvet kikereseti és — a kéréslap visszatartása mellett — átadja. A mennyiben a katalógus elég tájékoztatást nem nyújtana, a könyvtári személyzet szóbeli felvilágosításokat és útmutatásokat nyújt.

20. §. Egyszerre csak egy munka és rendszerint csak egy kötet vehető ki; midőn azonban valamely munkának sikeres használata vagy a tudományos cél több könyv igénybevételét teszi szükségessé, ez is megengedtetik. Czimtárak — címek tömeges kiírása végett s üzleti célra — nem adatnak ki.

21. §. Az olvasó-teremben dohányozni nem sza-

bad; hangosan beszélni, az olvasókat járás-kelés vagy egyéb lárma által zavarni tilos.

22. §. A használt könyv épségeért a kivevő felelős. Munka közben tintát használni, a térképeket átrajzolni nem szabad.

23. §. Használat után a könyvet a könyvtári személyzet egyik tagjának kell visszaadni, a ki a megfelelő kéréslapon a könyv visszaadását, az olvasó szemelattára, kelettel ellátott könyvtári bélyegzővel tanúsítja. Ha az olvasó újabb könyveket kíván, új kéréslapot állít ki. Egymásután többféle könyv kiadása csak akkor tagadható meg, ha a kívánalmak teljes rendszertelenséget és kapkodást árulnak el.

24. §. Távozás előtt az olvasó nevét és állását egy visszatérő-lapra jegyzi fel, melyet a könyvtári személyzet illető tagja, ha a használt könyvek visszaszolgáltatásáról meggyőződött, napi bélyegzővel bélyegez le és kézjeggyel lát el. Az így lebélyegzett visszatérő-lap szolgál az olvasó igazolásául a könyvtárból való távoztatásra; a szolga a ruhatári darabokat csak ezen visszatérő-lap és a ruhatári jegy ellenében szolgáltatathatja ki.

25. §. Ha a statisztikai hivatalnak hivatalos használatra valamely könyvre szüksége van, ez — ha épen az olvasóteremben használatban volna is — azonnal bekövetelhető.

26. §. A ki az olvasó-teremben rendetlenül és zavarólag viseli magát, azt a könyvtári személyzet rendreutasíthatja; ismétlődés esetén a könyvtárnak vagy helyettese a könyvtár használatától eltilthatja. A ki a használt könyveket megrongálja, kártérítéssel tartozik, s azonkívül szintén eltiltható a könyvtár látogatásától.

27. §. A m. kir. központi statisztikai hivatal könyvtárból könyveket házi használatra kikölcsönözhetnek: a) a m. kir. központi statisztikai hivatal tisztviselői; b) a nemzeti múzeumnak, az egyetemi és akadémiai könyvtárnak és az országos levéltárnak azon tisztviselői, kiket a nevezett intézetek igazgató-sága, mint tudományos buvárlattal foglalkozó egyéneket megjelöl; c) a m. kir. központi statisztikai hivatal díjnokai és egyéb ideiglenes alkalmazottai, ha térítvényeket az ügyosztályvezető láttamozza, s értők a felelősséget elvállalja; d) kivételesen azonban mások is, a kiknek a hivatal igazgatója a könyvek kikölcsönzésére — biztosítékkal vagy a nélkül — engedélyt ad.

28. §. Minden kikölcsönzött könyvről térítvény adandó, mely tartalmazza a könyv teljes címét, szerzője nevét, kiadásának évét, alakját, csoport- és katalógus-számát, kötésének minőségét, a kikölcsönző névalírását, állásának és lakásának följegyzését, az esetleg letett biztosíték összegét, a kikölcsönzés napját, határidejét, s végül azt a záradékot, hogy a könyv elkallódása vagy megsérülése esetén a kiköl-

csönző a szenvedett kárt megtéríteni tartozik, alávetvén magát a m. kir. központi statisztikai hivatal által szabadon választandó bíróság sommás ítéletének.

29. §. Egy hónapnál hosszabb időre könyvet kikölcsönözni nem lehet. Ha egy hónap elteltével a könyv kikölcsönzésére más elő nem jegyeztetett, a könyv másodszorra — de legfeljebb egy hónapi időtartamra — újból kivehető. Ha a statisztikai hivatalnak hivatalos használatra valamely könyvre szüksége van, ez, ha a kikölcsönzésre kifizűtött határidő nem járt volna is le, azonnal visszakövetelhető.

30. §. Unikumok, kéziratok, nehezen megszerezhető könyvek csak kivételesen, külön méltánylást érdemlő esetekben, a hivatal igazgatójának esetről-esetre adott engedélyével kikölcsönözhetők ki. Vidékre való kikölcsönzésnél a hivatal igazgatójának engedélye szintén esetről-esetre kikérendő.

31. §. A könyvtárnak a kikölcsönzésekről a hivatal igazgatója által meghatározott jegyzéket tartozik vezetni. Az ily jegyzékekből ki kell tűnnie annak is, hogy a könyvek beszolgáltatására kifizűtött határidők mikor járnak le, s egy-egy kikölcsönzőnek mely könyvek adattak ki. Ha a könyv a kifizűtött határidőre nem szolgáltatná vissza, a könyvtárnak felszólítja a kikölcsönzőt a könyveknek haladéktalan való beszolgáltatására. Sikertelen intés után tartozik azonnal megindítani a bírói eljárást a könyv árának megtérítése iránt.

32. §. A kikölcsönzés alatt megsérült vagy hiányossá vált könyveket a kikölcsönző eredeti sértetlen állapotban tartozik visszaszolgáltatni. Ha ez nem lehetséges, az okozott kárnak — bíróilag is érvényesíthető — megtérítésére köteles.

33. §. Hivatalon kívüli kikölcsönzéseknél egyszerre legfeljebb csak tizenöt kötet adható ki.

34. §. Jelen szahályzat azonnal hatályba lép; a könyvtár azonban a közhasználatnak csak 1898. évi szeptember hó 1-én adatik át.

Budapesten, 1898. évi január hó 2-án.

e)

A m. kir. központi statisztikai hivatalról szóló 1897: XXXV. t.-cz. 4. §-a értelmében a nevezett hivatalt a nyomdatermékekből megillető köteles-példányok beszolgáltatása tárgyában.

A kereskedelemügyi m. kir. minister 1898. évi 2862. eln. számú rendelete valamennyi törvényhatóságához:

Az 1897: XXXV. t.-cz. 4. §-a értelmében a m. kir. központi statisztikai hivatalt a nyomdatermékekből megillető köteles-példányok beszolgáltatása tárgyában, az idézett törvényszakaszban adott felhatalmazás alapján, a nyomdatermékek tudományos

czélokra szolgáló köteles példányainak beszolgáltatásáról szóló 1897: XLI. t.-czikkben foglalt szabályok szem előtt tartásával, rendelem, a mint következik:

1. §. A nyomtatók, illetőleg a mennyiben külföldön nyomott, de hazai kiadó által kiadott termékek beszolgáltatásáról van szó, a kiadók a nyomdatermékekből statisztikai czélokra egy példányt a m. kir. központi statisztikai hivatalnak ingyen beszolgáltatni tartoznak. A beszolgáltatási kötelezettség az 1897. évi XXXV. t.-cz. 4. §-ához képest a következő nyomtatványokra terjed ki:

1. gépi sokszorítás útján kötetes vagy füzetes alakban kiadott mindennemű írói műre, kivéve a tisztán szépirodalmi tartalmúakat; 2. minden időszaki folyóiratra, kivéve a tisztán szépirodalmi tartalmúakat s a hetenkint, vagy egy hétnél rövidebb időközökben megjelenő hírlapokat; 3. iskolai értesítőkre, mindennemű évi jelentésekre, statisztikai kimutatásokra, cím- és névtárakra, továbbá föld- és térképekre.

2. §. Széptani művek, továbbá tudományos magyarázatokkal ellátott szépirodalmi művek tisztán szépirodalmiaknak nem lévén tekinthetők, beszolgáltatási kötelezettség alá esnek. Ellenben nem terjed ki a beszolgáltatási kötelezettség a naptárakra, még ha mellékesen cím- és névtári, vagy egyéb közhasznú részt is tartalmaznak. Kivételet képeznek az oly naptárak, a melyek tulajdonképeni rendeltetésöknél fogva cím- és névtár, vagy valamely szakmú szerepét töltik be; ezek még abban az esetben is beszolgáltatandók, ha a naptári rész első helyet foglal is el bennök.

3. §. A beszolgáltatás határidejére, valamint a beszolgáltatás módosításaira nézve a nyomdatermékek tudományos czélokra szolgáló köteles-példányainak beszolgáltatásáról szóló 1897: XLI. t.-czikk 5—10. §§-aiban, valamint az e törvényczikk végrehajtása tárgyában a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister által az igazságügyi m. kir. ministerrel közösen kibocsátott 1898. évi 5720/V. és K. M. rendelet*) 1—8. §§-aiban foglalt rendelkezések — alábbi módosításokkal — a m. kir. központi statisztikai hivatalt megillető köteles-példányok beszolgáltatásánál is megfelelően alkalmazandók:

a) A m. kir. központi statisztikai hivatal részére a beszolgáltatási kötelezettség az 1898. évi január hó 1-től fogva kezdődik. Az 1898. évi január hó 1-től márczius hó végéig terjedő évnegyedben megjelent s beszolgáltatási kötelezettség alá eső nyomtatványok az 1898. évi április—juniusi negyedében megjelent, illetve megjelenendő nyomtatványokkal együttesen, és pedig 1898. évi július hó első két hetében szolgáltatandók be. b) A m. kir. központi statisztikai hivatal részére történő beszolgáltatásoknál

*) Lásd: Magy. Rend. Tára. 1898. évi. I. k., 198. o.

az 1898. évi 5720/V. és K. M. rendelet 2. §-ában említett B) minta szerint szerkesztendő nyomdatermek-kimutatásokban a nyomtatványoknak fejezetek szerint való megosztása mellőzhető. c) A beszolgáltatásra kötelezett a köteles-példányokat a »m. kir. központi statisztikai hivatal«-ra címelve, posta útján, postadíjmentesen küldheti be, vagy más módon kézbesítheti.

A kézbesítésnek, ha nem postai úton történik, hétköznapokon 11-től 1 óráig a m. kir. központi statisztikai hivatal könyvtári helyiségében az arra jogosított tisz viselő kezéhez kell történnie. A postán küldött köteles-példányok, ha 250 grammnál súlyosabbak, vagy ha különböző alakúak, körülköteendőek. Ha egy kilogrammnal súlyosabbak, erősen becsomagolandók, és a postahivataloknál 25 db.-kint 8 kr-jával kapható bélyegmentes hivatalos szállítólevéllel ellátandók. Ha 20 kilogrammnyi súlyt meghaladnak: több, legfeljebb 20 kilogrammos csomagra osztandók. Egy szállítólevél kíséretében 3 ily egy címre szóló csomag adható fel. Értéket nyilvánítani nem szabad, illetve a mennyiben nyilváníthatnák, a csomag viteldíj-kötelezettség alá esik. A címlapra (burkolatra), s a mennyiben szállítólevél szükséges, erre is mindenkor a beküldő neve és ezen zaradék irandó: »Köteles nyomdatermek-példányok. Portómentes« Ezen feljegyzések alkalmazásának elmulasztása a portómentességet megszünteti s a postai viteldíj megfizetésére való kötelezettséget vonja maga után. A hiányok tehát a felvevő postahivatal felszólítására vagy pótlándók, vagy pedig a küldemény bérmentéjévé, minthogy a m. kir. központi statisztikai hivatal portóköteles bérmentetlennel küldeményeket nem fogad el, mely esetben a beszolgáltatás meg nem történtnek tekinthető.

4. §. A vármegyei alispánok, illetőleg a törvényhatósággal felruházott városok polgármesterei kötelesek 1898. évi június hó végéig a területükön levő nyomdákra és gépi sokszorosítással foglalkozó műhelyekről pontos jegyzéket, a jelzett határidőn túl pedig esetről-esetre minden változásról késelem nélkül értesítést küldeni a m. kir. központi statisztikai hivatalnak. A m. kir. központi statisztikai hivatal e jegyzékek és időnkénti értesítések alapján a hazai nyomtatók- és gépi sokszorosítással foglalkozó iparosokról (czégekről) egy, az egész országra kiterjedő törzskönyvet vezet, a mely a nyomtatók beszolgáltatási kötelezettségének ellenőrzésére szolgál.

A kiadókra háruló kötelezettség ellenőrzését a m. kir. központi statisztikai hivatal a bibliographiai hirdetéseknek és közleményeknek, előfizetési felhívásoknak és általában minden erre vonatkozó adatnak gondos figyelemmel kíséréssel gyakorolja. Az ily természetű adatokat a m. kir. központi statisztikai hivatal egyszersmind a nyomdákra és gépi sokszo-

rosítással foglalkozó műhelyekre vonatkozólag az alispánok, illetőleg polgármesterek által összeállított jegyzékek és beterjesztett értesítésekben foglalt adatok ellenőrzése céljából, nemkülönbön a nyomtatók beszolgáltatási kötelezettségének ellenőrzésére is mindenkor gondosan figyelemmel kísérni tartozik.

5. §. A m. kir. központi statisztikai hivatalt a nyomdatermekből megillető köteles-példányok beszolgáltatására vonatkozó s az 1897. XLI. t.-cz. 12. §-ában meghatározott mulasztások kihágást képeznek, melynek büntetésére, valamint az eljárás módjára, nemkülönbön a kellő időben be nem érkezett köteles-példányok utólagos beszolgáltatására és a kifogás alá eső példányok pótlására nézve az imént említett törvény 11—13. §-ainak, valamint az 5720/98. V. és K. M. számú rendelet 9. §-ának rendelkezései alkalmazandók azzal a módosítással, hogy a feljelentést a m. kir. központi statisztikai hivatal igazgatósága terjeszti elő, s hogy a befolyó pénzbüntetések, melyeknek összege a hivatalból értesítendő m. kir. központi statisztikai hivatal nyugtájára esetről-esetre kifizetendő, e hivatal könyvtárának javára fognak fordíthatni.

6. §. Jelen rendelet kihirdetése napján lép hatályba.

Budapest, 1898. évi június hó 8-án.

2. Felvilágosító megjegyzések a szervezeti szabályokhoz.

A m. kir. központi statisztikai hivatal működésének alapját ma is az 1897. évi XXXV. t.-cz. s az ennek nyomán kibocsátott szabályok képezik. Hogy e törvény megalkotása milyen fejlődési folyamat következménye volt, arról a történeti részben már megemlékeztünk; itt — mielőtt egyes részletekbe bocsátkoznánk — szükségesnek látszik főbb vonásokban vázolni a törvény intenczióját s intézkedéseinek jellemző irányait.

A törvény vezérlő elvei az adatgyűjtések központosítása, s az adatgyűjtésekben a közvetlenség minél teljesebb megvalósítása. E két elv körül csoportosulnak a törvény tételes intézkedései: azok, a melyek a központi statisztikai hivatal szervezését módosítják, illetve oda fejlesztik, hogy új feladatainak megfelelhessen; továbbá azok, a melyek az adatgyűjtések sikerének biztosítására szolgálnak a statisztikai hivatal részére az adatszolgáltató felekkel szemben és végre azon alkotmányi biztosítékok, a melyek viszont az adatszolgáltató feleket óvják meg az adatgyűjtő hivatalos buzgalomnak esetleges túlkapásai ellen.

Az adatgyűjtések központosítása — olyan értelemben, hogy az országban más hatóság ne gyűjtessen statisztikai adatokat, csupán a m. kir. köz-

ponti statisztikai hivatal — természetesen soha sem hajtható végre, mert az egyes hatóságoknál saját munkakörükben mindig gyűlnek föl statisztikai adatok is. Olyan értelemben azonban, hogy az ország közállapotaira legjellemzőbb ada-gyűjtések a statisztikai hivatalra bizassanak, a más hatóságoknál folyó nagyobb adatgyűjtések eredményei pedig nyilvánosságra hozatal végett a statisztikai hivattal közöltessenek, a törvény végrehajtja a központosítás elvét, sőt a statisztikai hivatal legfőbb kiadványának, a Magyar Statisztikai Évkönyvnek bizonyos alkotmányjogi jelentőséget ad, mikor elrendeli, hogy azt a miniszterelnök évenként, a következő évi költségvetéssel egyidejűleg terjeszse az országgyűlés elé s meghagyja, hogy a korábban tárczánkint, külön publikált ministeri évi jelentések az Évkönyvvel egyesíttessenek s e mű az ország közállapotairól a statisztikai hivatal által szerkesztett jelentéssel egészítessék ki.

A szervezet módosítása ehhez a fontos célhoz képest történt: szabatosabban kifejtett a statisztikai hivatal hatáskörének a magyar szent korona országainak egész területére való kiterjedése, szabályoztatott a hivatali alkalmazottak elméleti és gyakorlati képzése s a hivatal könyvtára részére a nyomdatermekből köteles-példányok elrendelésével biztosított az is, hogy a hivatal a tudományos működéséhez szükséges segédeszközöket megszerezhesse.

Hogy az így megerősített statisztikai hivatal működése elé kívülről se gördíthessenek akadályok, szükséges volt az adatszolgáltatás akadálytalan menetének és megbízhatóságának előmozdítására is intézkedni, jelesül orvosolni az 1874-ik évi törvény azon hiányosságát, hogy sem az adatszolgáltatás kötelezett ségét nem mondja ki egész határozottsággal, sem büntetésről nem gondoskodik a hamis bevallások és az adatok megtagadása ellen. Az új törvény az adat szolgáltatás kötelezettségét a hatóságokon kívül kiterjeszti mindennemű egyetire, társulatra, sőt magán-személyekre is. Megállapítja az adatszolgáltatók felelősségét az adatoknak kellő időben és helyesen történő bevallását illetőleg s ellátja a statisztikai hivaltal garanciákkal arra, hogy ezt ellenőrizhesse s a szándékos mulasztásokat megtorolhassa (az adatszolgáltatás helyszíni vizsgálatának joga, késedelmes adatoknak a mulasztók költségére való beszerzése, hamis adatszolgáltatásnak kihágással való minősítése stb.). Az adatszolgáltatás menetének biztosítását cöllozza az az intézkedés is, a mely a tanítókat kötelezi bizonyos körülmények között a statisztikai felvételekben való közreműködésre.

A törvény intézkedéseinek harmadik főcsoportjába azok az alkotmányos biztosítékok tartoznak, melyek az adatszolgáltató feleket óvják meg a statisztika esetleges túlzásaitól. Annak az elvnek kimondása ugyanis, hogy magán-személyek felelősség, sőt büntetés

terhe mellett kötelesek adatokat szolgáltatni, másfelől megköveteli a maga biztosítékait, nehogy a statisztikának adott ezen jog a gyakorlatban zaklatássá vagy éppen a személyes szabadság megsértésévé fajuljon. A törvény élesen megszabja a határokat: a statisztikai hivatal nem gyűjthet oly adatokat, a melyek a magán-személyek jövedelmének vagy vagyonának összességére vagy ezek külsőleg nem nyilvánuló alkateréseire vagy végül az egyén családi, társadalmi és erkölcsi életének benső viszonyaira vonatkoznak.

S hogy az itt felsorolt korlátokon belül is zaklatás és egyéb, az egyéni szabadságot fenyegethető sérelem nélkül menjen végbe a statisztikai adatok gyűjtése, arra a törvény egy, a magyar alkotmányos életre jellemző garanciát állít fel. A statisztikai hivatal ugyanis működéséről évenként munkatervet tartozik készíteni, a melyet felettes hatósága, a kereskedelmi miniszter — a ministertanács hozzájárulása után — az országgyűlés elé terjeszt. Az országgyűlés ítéli meg, hogy az adatgyűjtések nem járnak-e az egyéni szabadság sérelmével, s mindazok a föntebb említett garanciák, a melyeket a törvény a statisztikai hivatal működésének biztosítására föllállított, csak azokat az adatgyűjtéseket illetik meg, a melyeket a parlament — a bemutatott munkaterv tudomásulvétele által — jóváhagyott.

Ezen általános garancián kívül mindenki esetenként is kereshet jogorvoslatot, mert a statisztikai hivatal azon intézkedése ellen, a mellyel valamely statisztikai adat beszolgáltatását, vagy ügykezelési iratok, üzleti könyvek felülvizsgálatát, vagy végül adatoknak a mulasztást okozók költségére való begyűjtését rendeli el, 15 nap alatt felszólamlást lehet beadni a kereskedelemügyi miniszterhez.

Ha azután a statisztikai adatgyűjtések az itt vázolt törvényes formák közt megtörténtek, további garanciára van szüksége a közönségnek abból a szempontból, hogy adatbevallásai az ő kárára ki ne használtassanak. Ez iránt két irányban intézkedik a törvény: a statisztikai hivatal alkalmazottjait és egyéb adatgyűjtő közegeit, mint egyéneket, szigorú büntetés terhe alatt tiltja el attól, hogy a tudomásukra jutott egyéni adatokat illetéktelen helyre kiszolgáltatassák, másfelől pedig a statisztikai hivatal, mint intézményt kötelezi arra, hogy adatgyűjtéseinek eredményeit csak tárgy és terület szerinti összefoglalásban tegye közzé, ne pedig egyénenkint, kivéve a cím társzerű közléseket (a melyekben tulajdonképpen statisztikai adat nincs), továbbá az olyan adatokat, a melyeket az illető felek maguk is nyilvánosságra szoktak hozni (pl. nagyobb közlekedési vállalatok forgalmi adatai, stb.). Minden adatot kivétel nélkül véd végül a törvénynek az az intézkedése, hogy statisztikai bevallások az adók kivételénél alapul nem vehetők.

Hogy a törvénynek ez az eszmemenete milyen tételes intézkedésekben nyilvánul meg, s az egyes

részleteket hogyan fejtik ki a törvény végrehajtására kibocsátott szabályzatok, az ezeknek főntebb közölt szószerinti szövegéből kitétszik; némely részletkérdést szükségesnek látunk azonban bővebben is megvilágítani, részint itt, részint a kiadványokról, az adatgyűjtések módjáról, s a mai szervezetről szóló következő fejezetekben.

a) *A m. kir. központi statisztikai hivatal területi hatásköre.* Az 1897:XXXV. t.-cz. 2. §-a értelmében a m. kir. központi statisztikai hivatal hatásköre kiterjed a magyar korona országainak egész területére, tehát nemcsak a tulajdonképpeni anyaországra, hanem a Dráván túli részre, a belügyi, igazságügyi és közoktatásügyi kérdésekben autonómiát élvező Horvát-Szlavonországra is. Már az 1874. évi statisztikai törvény is kimondja a statisztikai hivatalnak a magyar korona országai egész területére kiterjedő hatáskörét, de ezt a jogát a hivatal korábban csak részben gyakorolta, s így 1897-ig rendezetlen maradt az a kérdés is, hogy mily módon gyűjtessenek a Horvát-Szlavonországra vonatkozó adatok. Horvát-Szlavonországot ugyanis autonóm célokra külön statisztikai hivatal tart fenn Zágrábban, s így a közönség érdekében kívánatos, hogy esetleg ugyanezen tárgyról kétszeri adatgyűjtéssel — külön a m. kir. központi statisztikai hivatal, s külön a zágrábi statisztikai hivatal részéről — ne zaklattassék. Az idézett törvényszakasz értelmében a Horvát-Szlavonországra vonatkozó adatgyűjtéseknél az eljárás tehát az, hogy a m. kir. központi statisztikai hivatal adatgyűjtéseit a zágrábi autonóm statisztikai hivatal közvetíti: megkapja a m. kir. központi statisztikai hivaltól az adatgyűjtések mintáit s a feldolgozások tervezetét, az adatgyűjtéseket végrehajtja és a kívánt módon feldolgozza, s a kész eredményeket bocsátja a m. kir. központi statisztikai hivatal rendelkezésére. Ezért a közvetítő munkájáért költségmegtérítésre van igénye, a mely a m. kir. központi statisztikai hivatal évi költségvetésében irányoztatik elő, s ez idő szerint évi 36.000 koronát tesz; egyes rendkívüli nagyobb munkálatoknak, mint pl. a népszámlálásnak költségei azonban külön is megtérítettek. Ha azonban a zágrábi statisztikai hivatal valamely adatgyűjtésnél nem tudna az itt leírt módozatoknak megfelelni, a m. kir. központi statisztikai hivatal közvetlen adatgyűjtő joga a törvény értelmében azonnal feléled, s Horvát-Szlavonországból is a saját hatáskörében szerezheti be a statisztikai adatokat.

Megjegyezzük végül, hogy Magyarországon még egy statisztikai hivatal van, Budapest székesfőváros statisztikai hivatala. Ez a városi statisztika különleges céljait szolgálja, de ennek során egyes adatgyűjtéseknél (pl. a népmozgalmi statisztika) szintén végez közvetítő szolgáltatásokat a m. kir. központi statisztikai hivatal részére. A budapesti városi statisztikai hivatal

igazgatója ez idő szerint dr. *Thirring* Gusztáv, a zágrábi statisztikai hivatal pedig a hivatal alapítása óta *Zoričić* Milován, mindakettő ismert és érdemes név a statisztika tudományos művelői közt.

b) *Statisztikai kirendeltségek.* Az 1897. évi XXXV. t.-cz. 10. §-ának az az intézkedése, hogy jelentékenyebb városokban egy-egy kerületre kiterjedő hatáskörrel statisztikai kirendeltségek szerveztessenek, csak részben van végrehajtva. Ily kirendeltségek célja az volna, hogy a statisztikai adatgyűjtések helyes folyamatát a helyszínen mozdítsák elő tanácsaikkal, felvilágosításokkal s az adatszolgáltatás állandó ellenőrzésével és felülvizsgálatával. Leginkább a külkereskedelmi statisztikai adatszolgáltatásnál érezhető az ilyen helyszíni állandó ellenőrzés szüksége s ezért kisebb kirendeltségeket tart is fenn a statisztikai hivatal — kizárólag a külkereskedelmi statisztikai adatszolgáltatás ellenőrzésére — a nagyobb áruforgalommal bíró budapesti pályaudvarokon, hajóállomásokon, fővámhivatalnál. Nagyobb személyzetű kirendeltség működik Fiumében, a melynek az említett ellenőrzési teendőknél feladata Fiume hajóforgalmára vonatkozó adatok gyűjtése is. Ugyanez a kirendeltség — azonban nem intézményesen, hanem csak esetről-esetre vett megbízás folytán — egyéb adatgyűjtéseknél is közreműködik, főleg a nem magyar nyelvű közönség adatszolgáltatásának közvetítésénél. Átmenetileg — néhány évig — Predealon és Orsován voltak kirendeltségek, a magyar-román határon lebonyolódó személyforgalom számbavételére, de ezek fentartása nem mutatkozott szükségesnek, a minthogy általában a vidéki kirendeltségek a törvény által kontemplált módon — a fiúkat kivéve — alig tennének akkora szolgálatot a statisztika ügyének, mint a mekkora költséggel szervezésük járna. Csupán arról lehetne szó, hogy a kirendeltségek egyúttal a székhelyüket képező város különleges érdekeinek megfelelő városi statisztikát is műveljék s így kettős feladatra szerveztessenek: ilyen irányban azonban ez ideig még konkrét kezdeményezés nem történt.

c) *Statisztikai szakvizsgák.* A statisztikai szakvizsga intézményét az 1897. évi XXXV. t.-cz. 7. §-a már negyedízben újítja meg. Először 1870-ben, a budapesti egyetemen tartott statisztikai tanfolyam befejeztével tettek a tanfolyam hallgatói közül erre jelentkezők statisztikai szakvizsgát. 1884-ben újra feléledt ez az intézmény, azonban csupán a statisztikai hivatal személyzetének körére kiterjedőleg; öt év múlva azonban ismét megszüntették a szakvizsgákat. 1895-ben végre a kereskedelemügyi minster rendelete a statisztikai hivatalban való állandó alkalmaztatás, illetőleg előléptetés feltételül kötötte ki a szakvizsgát s ennek az intézkedésnek törvényes biztosítását képezi a fent idézett törvényszakasz. A törvény végrehajtásául kelt 1898-ban a statisztikai hivatali szakvizsgá-

latok új szabályzata (szövegét l. fentebb a szervezeti szabályok közt), mely ma is érvényben van s általában igen jó hatásának bizonyult, mert a személyzet szakképzettségének színvonalát emeli. Ezidő szerint a hivatalnál alkalmazott díjnokok és egyéb ideiglenes munkaerők között is állandóan többen vannak, a kik a statisztikai szakvizsgát már letették, úgy, hogy — a törvény intenciójának megfelelően, de betűszerinti rendelkezésein túl menve — a gyakorlatban tisztviselői kinevezésre csak az tarthat igényt, a ki képzettségének már előzetesen tanújelét adta a szakvizsga letételével.

d) *A tanítók részvétele a statisztikai adatgyűjtésekben.* Az 1897. évi XXXV. t.-cz. 8. §-a állandó adatgyűjtő közegeket kívánt biztosítani nagyobb felvételeknél a statisztikai hivatal részére, mikor a kis- és nagyközségek elemi iskoláinál működő férfitanítókat a tanügyi összeírásoknál mindig, egyéb nagyobb időszakos felvételeknél pedig a kereskedelemügyi minisiternek a vallás- és közoktatásügyi minisiterrel egyetértőleg esetről-esetre kibocsátandó rendeletére fegyelmi felelősség terhe alatt kötelezi a közreműködésre.

A községi életet illetőleg a legtöbb adatgyűjtésnél a községi hivatalok vezetői, a községi és körjegyzők a statisztikai hivatal rendszeres adatszolgáltatói s ezeknek e téren már nagyobb gyakorlatuk is van; mégis nagy országos felvételeknél szükség van a tanítók közreműködésére is, mert jóval többen vannak, mint a jegyzők s mert a jegyzőkre, a mellett, hogy hivatali elfoglaltságuk is nagyobb és halasztathatatlabb (ők vezetik az állami anyakönyveket is), ily nagy felvételeknél a helyi felülvizsgálat fontos teendője hárul.

A törvény csupán a kis- és nagyközségekbeni elemi iskolai tanítók kötelezését tartotta szükségesnek, abban a föltevésben, hogy a városokban a tanítókon kívül is akad elég hasznavehető, művelt egyén, a ki nagyobb statisztikai felvételeknél számlálóbiztosí tisztre vállalkozik. Mindjárt a törvény első gyakorlati alkalmazása idején azonban, az 1900. évi népszámláláskor kitűnt, hogy ez a föltevés nem helytálló: a városokban van ugyan elég művelt elem, de rendszerint időhöz kötött elfoglaltsággal, úgy, hogy számlálóbiztosí teendőkre nem szakíthatnak időt maguknak. A gyakorlatban tehát már 1900-ban is az 1897. évi XXXV. t.-cz. 8. §-ában adott engedélyen túl menve, több város a tanítóit volt kénytelen számlálóbiztosíul alkalmazni, a következő 1910 évi népszámlálásnál pedig törvényes úton (1910. évi VIII. t.-cz. 3. §.) kiterjesztették — erre az egy műveletre kiterjedő hatálylyal — a felvételnél való közreműködés kötelezettségét a városi tanítókra is. A tanügyet érdeklő összeírásoknál — óvó- és tanköteles összeírás, iskolai statisztika — a tanítók évről-évre részt vesznek.

e) *Az adatgyűjtő közegek díjazása.* Az 1897. évi XXXV. t.-cz.-nek ugyancsak 8. §-a említi először az adatgyűjtő közegek díjazását a statisztikai adatok összegyűjtésében való közreműködésükért. E kérdés korábban meglehetősen rendezetlen volt s bár egyik népszámlálásnál sem lehetett teljesen kikerülni, hogy az adatgyűjtő közegek (a számlálóbiztosok) ne díjaztassanak, sokáig az volt a törekvés, hogy az ily nagyobb időszakos felvételek lehetőleg ingyenes munkaerőkkel végeztessenek. Magyarországon azonban nagy akadálya ennek az, hogy azok a társadalmi rétegek, a melyek ily funkció végzésére kellő műveltséggel bírnak, részben nem mutatnak elég érdeklődést a hivatalos statisztika iránt, részben pedig oly életviszonyok közt s oly foglalkozásokban élnek, hogy nem szakíthatnának időt a statisztikai felvételekben való közreműködésre. S a hol akadtak is ingyenes számlálóbiztosok, azok többnyire — éppen ezen szivességszerű cselekményük tudatában — nem jártak el azzal a lelkiismeretességgel és alaposzággal, a mire a felvételnek szüksége van s a statisztikai hivatal sem követelhetett tőlük oly pontos munkát és oly felelősséget, mintha díjaztattak volna.

Ezek a tapasztalatok érlelték meg azt a felfogást, hogy bár a rendszeresen folyó, kisebb felvételeknél, — a hol az adatszolgáltatás az illető félnek úgyszólván foglalkozásából folyó mellékteher — nincs szükség külön díjazásra, nagyobb időszakos felvételeknél, vagy oly rendszeres adatgyűjtéseknél, a hol az adatszolgáltatás állandó nagy terhet képez, az adatgyűjtő vagy adatszolgáltató közegek méltányos díjazása a felvétel érdekében szükséges, hogy így az illetők nagyobb felelősségérzettel végezzék munkájukat s a statisztikai hivatal is nagyobb súlylyal követelhesse az adatok teljességét, a hiányok pótlását.

Elvben először az 1897. évi XXXV. t.-cz. 8. §-a mondta ki az adatszolgáltatók, illetve adatgyűjtők díjazását, de a gyakorlatban már ezt megelőzőleg is több adatgyűjtésnél ez tényleg megtörtént és pedig kétféle alakban: a díjazás költségei vagy az állam terhére vétettek át, vagy pedig a községek rovására állapítottak meg, ahhoz képest, hogy az illető adatgyűjtés végrehajtása első sorban állami érdeket képez-e vagy pedig olyan, a melyből a községek is hármlik haszon. Az állam érdekeltsége ez utóbbiaknál is kétségtelen ugyan, minthogy azonban az állam a felvételi nyomtatványoknak, a központi feldolgozásnak s a közzétételnek költségeit maga viseli, nem méltánytalan, hogy ily esetekben legalább a helyi végrehajtás költségei a szintén érdekelt községeket terheljék.

A községek terhére állapított meg például az 1900. és 1910. évi népszámlálás számlálóbiztosainak díjazása (bár az utóbbinál a választói jog reformja

érdekében föltett kérdések kitöltéséért az állam is részesíti külön díjazásban az adatgyűjtő közegeket), továbbá az 1895. évi mezőgazdasági összeírás közegeinek díjazása, bár ezen alkalommal egyes szegényebb községek ebbeli költségeik viselésére államsegélyben részesültek.

Kizárólag az állam viseli 1895 óta az állami anyakönyvvezetők külön díjazását a népmozgalmi statisztikai adatok szolgáltatásáért s az állam terhére fedeztettek 1904-ben a választói reform érdekében a 20 éven felüli férfiak összeírása körül fölmerült számlálóbiztosi költségek s ugyancsak az állam fizeti az 1911. évi állatszámolás adatgyűjtő közegeit is.

Az állam által való díjazásnak különleges alakja fordul elő a mezőgazdasági baleseti statisztikában, a melynek adatszolgáltatói a gyakorló orvosok. Egy balesetjelentés kiállításáért 10 fillér díj van megállapítva, minthogy azonban némely orvos gyakorlatában évenként oly kevés mezőgazdasági baleset fordul elő, hogy a beterjesztett jelentésekért járó s gyakran 1 koronán alul is maradó díjazás rá nézve egyáltalán nem bírna értékkel, a díjazás nem maguknak az adatszolgáltató orvosoknak adatik, hanem az orvosok özvegyeinek és árváinak nyugdíj alapjára, hogy így az orvosok fáradságáért az ellenszolgáltatás az egész orvosi kar javára essék. Korábban erre a célra vármegyénként elkülönítve — az onnan érkezett balesetjelentések arányában — adta a statisztikai hivatal ezt a díjazást, újabban országosan egy összegben, az Országos Orvos-Szövetség pénztárához.

Az adatszolgáltató felek fizetnek illetéket az áruforgalmi statisztikánál, azonban nem az adatgyűjtő közegek javára, hanem az áruforgalmi statisztika céljaira s ennek gazdag feldolgozásában az üzleti világ részére csakugyan bőven megtérül az adatszolgáltatásnál fizetett kis illeték.

3. A m. kir. központi statisztikai hivatal kiadványai.

Alig, hogy az 1867-ben felállított statisztikai osztály megkezdte működését, gondoskodott munkálatainak nyilvánosságra hozataláról is s már 1868 óta rendszeresen megjelennek kiadványai a könyvpiacra. Az első években, a mikor a tulajdonképpeni statisztikai munka, az adatgyűjtő tevékenység természetesen kevesebb lehetett, mint a tervezgetés, a kiadványok meglehetősen heterogén természetűek s a statisztikai adatgyűjtések eredményeinek közlését bőven tartják értekezések, javaslatok, emlékiratok, sőt konzuli jelentések is.

Ezeknek a tárgyra és értékre nézve egyaránt nagyon különböző közléseknek sorozatában is több

oly munkát akad, a mely figyelemre méltó tartalmi becsénél fogva vagy azért, mert jellemző arra, mily komolyan fogta fel hivatását az akkor még csakugyan kezdetleges viszonyok közt lévő hivatal. E közlések közül említést érdemel a történeti vázlatban már érintett egyetemi *Statisztikai Előadások* sorozata s különösen Keleti Károlynak számos emlékirata, a statisztika ügyének előbbre vitele érdekében kidolgozott javaslatai s a statisztikai kongresszusok alkalmából készült tudományos dolgozatai. Leginkább Keleti Károly tollából folytak a statisztikai hivatal kiadványai sorában közzétett olyan művek is, a melyek Magyarországnak valamely nemzetközi kiállításán való részvétele vagy Magyarországon tartott kiállítások alkalmával az ország közállapotainak, főképpen pedig gazdasági viszonyainak ismertetését tartalmazzák. Bár nem a statisztikai hivatali kiadványok sorában, de később is a magyar hivatalos statisztika vezetőinek jutott az a megtisztelő feladat, hogy ily ünnepélyes alkalmakkor a külföld előtt az ország közviszonyairól beszámoljanak. Így készült az 1896. évi budapesti ezredéves kiállítás alkalmával a statisztikai hivatal igazgatójának szerkesztése mellett »Az ezredéves magyar állam és népe« című, négy nyelven megjelent munka, így irt a statisztikai hivatal igazgatója Magyarország közviszonyairól 1907-ben a milánói kiállítás alkalmával az olasz, 1909-ben a londoni magyar kiállítás alkalmával az angol közönség részére egy-egy ismertető füzetet.

Visszatérve a tulajdonképpeni statisztikai kiadványokra, az említett vegyes tárgyú publikációkon kívül már 1868-tól kezdve egy rendszeres kiadványsorozat is találunk *Hivatalos Statisztikai Közlemények* címen. Ez a sorozat 1875-ig hét évfolyamban jelent meg, időhöz nem kötött füzetekben, a melyek — egyéb, vegyes tárgyú közlések kivül — a hivatalos statisztikai adatgyűjtések eredményeit tartalmazták.

1872-ben újabb, rendszeres kiadvány indult meg, a *Magyar Statisztikai Évkönyv*, ez már nemcsak magyar, hanem magyar-német kiadásban is. Sem külső formában, sem tartalomában nem felelt azonban meg ez az Évkönyv a ma szokásos hasonló című kiadványoknak. Igyekezett ugyan felölelni azoknak a közviszonyoknak egész körét, a melyekre adatgyűjtései kiterjedtek, de nem mint szervesen összefüggő egész jelent meg, hanem tárgyak szerint, tízenkét füzetre szétszavva, a mely füzetek meg nem határozott sorrendben és sokszor jelentékenyen megkésve láttak napvilágot. A Magyar Statisztikai Évkönyv ebben az alakjában 1892-ig állott fenn.

Időközben, 1878-ban a Hivatalos Statisztikai Közleményeknek pénzügyi nehézségek miatt néhány évig pihentetett sorozata is újra megindult s e gyűjtő-cím alá többnyire egyes önálló adatgyűjtések, az

Évkönyvben vagy egyáltalán nem vagy csak hézagossabban ismertetett felvételek eredményei sorakoztak, rendszerint szöveges ismertetés kíséretében.

Az 1881. évtől kezdve a kiadványok két új fajával találkozunk. Az egyik az Ausztriával közösen szerkesztett publikáció az osztrák és magyar monarchia vasutairól, a mely első ízben az 1879-iki üzletévről jelent meg, s 1893-ig bezárólag évenként adatott ki, bár sokszor tetemes késéssel. A közös közlésnek az volt a magyarázata, hogy egyes vasutavállalatok, a melyeknek mind a két állam területén voltak vonalaik, számadataikat nem tudták a két állam területe szerint szétválasztani; s mindaddig, a míg ez az ok fennállott, a közös kiadvány egyedüli, s megbízható forrása volt vasuti statisztikáinknak.

A másik, 1881-től kezdődő új kiadvány az 1881. évi XIII. t.-cz. alapján szervezett áruforgalmi statisztika eredményeit tartalmazta, félévenként vagy évenként összefoglalva, később havi füzetekben is.

Mindezek a kiadványok úgy külső alakjukban, mint beosztásukban, s végül megjelenésüknek időpontját tekintve is 1893-ban lényegesen megváltoztak. Az 1893-ban megállapított rendszer kevés változáson kívül — a miket érinteni fogunk — ma is irányadó a statisztikai kiadványok közrebocsátásánál, s ezért az időbeli sorrendtől eltérve leghelyesebbnek látszik a mai — az 1897. évi XXXV. t.-cz. 5. §-ában is körvonalozott — állapotot ismertetni.

A m. kir. központi statisztikai hivatal kiadványainak úgyszólván gerincze a *Magyar Statisztikai Évkönyv*, mely jelen alakjában 1893 óta magyar, német (ezeken kívül 1905-ig horvát) nyelven, 1901-től kezdve francia nyelven is megjelenik, s 1898 óta a kormány működéséről s az ország közállapotairól szóló jelentéssel együtt a m. kir. miniszterelnök által évenként, a következő évi költségvetés bemutatásakor az országgyűlés elé terjesztik.

Az Évkönyv egy tömör kötetbe összefoglalva közli Magyarország népességi, gazdasági és kulturális állapotára vonatkozólag a rendelkezésünkre álló minden érdemleges adatot, legnagyobb részben a statisztikai hivatal közvetlen adatgyűjtései alapján, részben pedig a ministeriumoknál, egyes hatóságoknál, társulatoknál és intézeteknél összegyűjtött adatokat. Az Évkönyv csupán táblázatos összeállításokból áll, a legtöbb tárgynál több évre, sőt évtizedekre visszamenő adatokkal, s minden érdekesebb viszonyt megfelelő arányszámokkal világítva meg. Megjelenése a költségvetés beterjesztésétől függő — s így többé-kevésbé ingadozó — határidőhöz van kötve, de minden év adatairól már a következő év őszén, tehát a fizikailag lehetséges leggyorsabb határidő alatt beszámol. Az Évkönyv főfejezetei a mai beosztás szerint a következők: I. Éghajlati jelenségek; II. Terület, népesség és közegészségügy (ide tartoznak a területre, álló

népességre, lakásviszonyokra, népesedési mozgalmra, ki- és visszavándorlásra, közegészségügyre stb. vonatkozó szakaszok); III. Közgazdasági élet (e főcím foglalja össze az őstermelést, a bányászatot és kohászatot, az ipart és a kereskedelmet, a külkereskedelmi forgalmat, a közlekedést, közutakat, vasutakat, folyami és tengeri hajózást, posta- és távirada-ügyet, a pénz- és hitelügyet, a biztosításügyet, s a tűzkárokat tárgyaló részeket); IV. Közműveltség, közoktatásügy, egyházi és hitélet (főleg a közoktatásügyre vonatkozó gazdag adatokkal); V. Állami és törvényhatósági élet (itt tárgyaltnak a törvényhozásra, állami és törvényhatósági közigazgatásra, a jogszolgáltatásra, véderőre, végül az állami pénzügyre vonatkozó részek).

1898 óta a Magyar Statisztikai Évkönyv egy-uttal alkotó részét képezi a kormány működéséről s az ország közállapotairól szerkesztett jelentésnek. A jelentés szerkesztését a m. kir. központi statisztikai hivatal igazgatójának elnöklété mellett a ministeriumok képviselőiből, s a statisztikai hivatal tisztviselőiből alakított vegyes bizottság végzi; a szerkesztés alapelveit s a bizottság eljárásának szabályait a m. kir. központi statisztikai hivatal ügyviteli szabályzatának 25—28. §§-ai írják elő (1. fentebb a 16. lapon). A kiadványban az egyes tárczák jelentései abban a sorrendben szerepelnek, a hogy a költségvetési törvényben soroltnak fel (1. M. kir. miniszterelnökség; 2. Ő Felsége személye körüli m. kir. ministerium; 3. M. kir. horvát-szlavon-dalmát ministerium; 4. M. kir. belügyministerium; 5. M. kir. pénzügyministerium; 6. M. kir. kereskedelemügyi ministerium; 7. M. kir. földművelésügyi ministerium; 8. M. kir. vallás- és közoktatásügyi ministerium; 9. M. kir. igazságügyi ministerium; 10. M. kir. honvédelmi ministerium). Mindegyik tárca jelentését a felelős miniszter írja alá, s a jelentés a ministerium ügykörében az elmúlt év folyamán kifejtett kormányzati tevékenységről számol be, rendszerint statisztikai adatok, s a gondozásukra bízott ágak állapotának ismertetése nélkül.

Ez utóbbit a m. kir. központi statisztikai hivatal által »az ország közállapotai« címén szerkesztett második rész tárgyalja. Ez a rész az évkönyvben foglalt statisztikai adatok szöveges magyarázatát képezi, s a következő fejezetekre oszlik: 1. Népesség és közegészségügy; 2. Őstermelés; 3. Bányászat, ipar, kereskedelem; 4. Közlekedés; 5. Pénz és hitel, biztosítás és tűzkárok; 6. Közoktatásügy és hitélet; 7. Jogszolgáltatás.

Harmadik részül csatlakozik az egész kiadványhoz — a mely ebben az alakban csak magyar nyelven jelenik meg — a Magyar Statisztikai Évkönyv.

Ennek a kiadványnak a megalkotása egyöntetűséget hozott a ministeriumok működéséről kiadni szokott jelentésekbe, s szaporította az alkalmat arra, hogy a nyilvánosság a kormány működését ellenőrizhesse.

Korábban ugyanis egyes ministeriumok egyáltalán nem készítettek nyilvánosságra szánt jelentéseket, mások ügykörüknek csak egy részéről adtak ki beszámolót, s azok a ministeri jelentések is, a melyek nyilvánosságra kerültek, nehezen voltak hozzáférhetőek, s nem készültek egységesen. A korábbi ministeri jelentések megszüntetésével készülő ezen egységes kiadvány tehát alkotmányos szempontból is figyelmet érdemlő, mint újabb lehetőség a nyilvánosság ellenőrzési jogának érvényesítésére.

Másik fontos kiadvány csoportja a m. kir. központi statisztikai hivatalnak a *Magyar Statisztikai Közlemények*. Ebből a kiadványból 1893-ban indult meg az *Új folyam* nagy negyedréti alakban, magyar és magyar-német kiadásban, folytatólagos folyószámozással; az »Új folyam« 29 kötetből állott, s 1902-ben ezt az *Új sorozat* váltotta föl a kötetek újabb számozásával, a negyedréti alakot a könnyebben kezelhető nyolczadrétre változtatva, s a magyar és magyar-német kiadás mellé magyar-francia szövegű példányokat is készítve. E változtatások azonban csak a külső alakot illetik; tartalmilag a Magyar Statisztikai Közleményeket 1893 óta ugyanaz jellemzi: e köteteknek az a hivatása, hogy a nagyobb rendszeres vagy időszakos adatgyűjtések részletes eredményeit mutassák be, tudományos feldolgozásban. Kimerítő táblázatos részüket szöveges jelentés előzi meg, a tanulságok megállapításával; nem ritkán grafikai rajzok és különösen kartogramok teszik szemléletesebbé az előadást.

A Magyar Statisztikai Közleményekből évenként 3—5 kötet jelenik meg; vannak köztük évenként visszatérő kiadványok (a Magyarország külkereskedelmi forgalmát, s a Fiume áru- és hajóforgalmát ismertető kötetek), továbbá olyanok, a melyek egy évtizeden belül többször ismétlődnek (népmozgalom, mezőgazdasági termelés, bűnügy). A rendszeres adatgyűjtéseken kívül ebben a kiadványcsoportban látnak napvilágot az időszakos, vagy rendkívüli felvételek eredményei, a melyek sorában különösen a tíz évenként tartott népszámlálás foglal le több kötetet. A Magyar Statisztikai Közlemények gyűjtőcíme alatt megjelent kötetek teljes jegyzéke a hivatal egyéb kiadványainak felsorolásával e mű végén található.

Harmadik csoportja a m. kir. központi statisztikai hivatal kiadványainak a havi füzetek. A hivatalnak kétféle havi közlése van: a Statisztikai Havi Közlemények és a Magyar Szent Korona Országai Külkereskedelmi Forgalmának Havi Eredményei címeken.

A *Statisztikai Havi Közlemények* 1897-ben indult meg, magába olvasztva a Magyarország áruforgalmáról korábban is kiadott havi füzeteket; 1901 óta azonban a kétféle havi közlés ismét különvált, (mert az egyéb havi adatok késedelmesebb összeállításai miatt indokolatlan lett volna a külkereskedelmi forga-

lom havi eredményeinek közzétételét is halasztani), s ez idő óta a Statisztikai Havi Közlemények — minden óról annak eltelté után 5—6 hét múlva kiadva — csupán a következő főbb adatokat tartalmazzák: időjárás; népmozgalmi eredmények; fertőző betegségek; ki- és visszavándorlás; bevándorlás; útlevel-forgalom; határszéli forgalom; állatvásárok; gabonára; a budapesti áru- és értéktőzsde főbb jegyzései; szesz-, cukor- és sörtermelés; az Osztrák-Magyar Bank s a m. kir. postatakarékpénztár forgalma; tűzkárok.

A *Magyar Szent Korona Országai Külkereskedelmi Forgalmának Havi Eredményei* című füzet ebben az alakjában 1901 óta jelenik meg — minden óról a következő hónap végén — s tartalmazza mennyiség és érték szerint, — az Ausztriával való forgalmunk külön kitüntetésével, s az előző év megfelelő adataira való visszapillantással — külkereskedelmünk adatait főösszeállításban, s a fontosabb árunemek és országok szerinti részletezésben, továbbá Fiume áru- és hajóforgalmát. A december havi füzet az egész év előzetes eredményeiről is beszámol.

Mind a két havi füzet kizárólag magyar nyelven jelenik meg.

Ugyancsak csupán magyarul kerül nyilvánosságra a statisztikai hivatalnak egy, az 1906. évtől megindult új kiadványa: *A Magyar Áruforgalmi Statisztikai Állandó Értékmegállapító bizottság jelentése a magyar szent korona országainak külkereskedelmi forgalmáról* címen. Ez a vaskos kötet az értékmegállapító bizottság szakosztályainak jelentései s egyéb rendelkezésre álló adatok alapján a statisztikai árulajstrom minden egyes tételénél jellemzi a behozatal és kivitel alakulását, ismerteti a világpiac helyzetét s az árképződésre befolyással bíró tényezőket, s indokolja a megállapított egységértékeket.

Ezeket a kiadványokon kívül a statisztikai hivatal szerkesztésében ugyan, s a hivatalnál folyó adatgyűjtések ismertetéseként, de a kereskedelemügyi ministerium kiadásában jelennek meg az ipari és munkásstatisztika körébe vágó egyes kiadványok, és pedig: *Munkabeszüntetések és munkakizárások Magyarországon évenként*, *A magyar szent korona országai gyáriparának üzemi és munkásstatisztikája* három-négy évenként, végül *Ipari érdekképviseletek Magyarországon* öt évenként.

Meg kell még emlékeznünk a m. kir. központi statisztikai hivatal két kiadványáról, melyeket nem szakhivatali jellegből folyólag, hanem a kereskedelemügyi ministerium külön megbízatása alapján szerkeszt és ad ki; ezek a Helységnévtár s a Tiszti Czim- és Névtár.

A *Magyar Szent Korona Országainak Helységnévtára* a községekre és egyéb lakott helyekre vonatkozó, gyakorlati tájékoztatás szempontjából szükséges adatokat közli lexikonszerűleg, s a kereslethez képest

3—4 évenként adatik ki, s 1873-ban jelent meg először a statisztikai hivatal kiadványai közt.

A *Magyarország Tiszti Czim- és Névtára* a hatóságok, hivatalok és egyéb fontosabb közintézmények személyzetének névsorát közli; 1874-ben indított meg, eleinte két-három évenként jelent meg, később minden naptári év elején.

III A 4

4. Eljárás a m. kir. központi statisztikai hivatal adatgyűjtéseinél.

Az 1897. évi XXXV. t.-cz. a statisztikai hivatal s másfelől az adatszolgáltatókat biztosító intézkedéseivel annyi különleges, jellemző vonást ad a magyar statisztikai hivatal adatgyűjtéseinek, hogy érdemesnek látszik — már a törvény gyakorlati alkalmazásának megvilágítására is — vázolni azt az eljárást, a hogyan a statisztikai adatgyűjtések Magyarországon megindítanak és végrehajthatnak.

Akár magától a statisztikai hivaltól, akár valamelyik ministeriumtól, akár egyes testületektől vagy társulatoktól indul is ki valamely új statisztikai adatgyűjtés eszméje, az mindenesetre a statisztikai hivatalnak az országgyűlés elé terjesztésre szánt munkatervébe foglalandó s az új adatgyűjtéshez legkésőbb a munkaterv összeállítása iránt folyó tárgyalások alkalmával a statisztikai hivatal felettes hatóságának, a kereskedelemügyi ministernek hozzájárulását meg kell nyerni.

A munkaterv intézményét az 1897. évi XXXV. t.-cz. 3. §-a létesíti; összeállításának és tárgyalásának módja felől a statisztikai hivatal ügyviteli szabályzatának 9—11. §-ai intézkednek (l. fentebb a 14. lapon). A munkaterv előmunkálatai tehát már az előző év január havában megkezdődnek; ekkor azonban a statisztikai hivatal a maga részéről indítványozott új munkálatokat is csupán jelzi, a részletes tervek kidolgozása nélkül. A részletes terveket s a mennyiben egyes ministeriumok egyéb adatgyűjtéseket is kívánnak, ezek felvételi mintáit június hó 15-ig szerkeszti meg a statisztikai hivatal. Bár a felvételi mintáknak ez a megszerkesztése a kérdésnek fontosságához képest legtöbbször helyszíni tanulmányozás után, vagy szakértők részvételével tartott tanácskozmányok tanulmányai alapján, néha pedig az adatszolgáltatásra hivatottaknak előzetes meghallgatásával történik, a felvételi mintákat tartalmazó munkaterv egyelőre még mindig csak tervezetnek tekintetik, a mely tervezet az összes ministeriumok bírálata alá kerül.

A munkaterv az egyes ministeriumok véleményének meghallgatása és figyelembe vétele után kerül ministertanácsi tárgyalásra s csak ha a ministertanács

hozzájárulását is megnyerte, akkor terjesztetik az országgyűlés elé. Az országgyűlés mindkét házában történt elfogadás a munkatervbe foglalt adatgyűjtések részére végre biztosítja az 1897. évi XXXV. t.-cz. védelmét.

A munkaterv alakosságaira vonatkozólag meg kell még jegyeznünk, hogy mindegyik évről szerkesztett munkaterv felsorolja a statisztikai hivatal összes adatgyűjtéseit, tehát azokat is, a melyek valamely korábbi munkatervben már ismertette voltak, hogy így az országgyűlés bármikor tájékozódhassék a statisztikai hivatal összes működéséről. Az újonnan tervezett adatgyűjtésekről, vagy azokról, a melyeknek rendszerében valami változtatás történik, bővebb szöveges ismertetést is közöl a munkaterv, az új adatgyűjtés vagy a változtatás céljának kiemelésével, a tervbevetett adatgyűjtési eljárás (adatszolgáltatók, beküldési határidő stb.) közlésével s annak megemlítésével, hogy az adatszolgáltatás közvetlenül vagy közvetve magán-személyek bevallásain alapszik-e? (1897. évi XXXV. t.-cz. 3. §) A mellékletek sorában végül az új, vagy módosított adatgyűjtés felvételi mintái teljes szövegükben közöltetnek.

Mint ebből a vázlatos ismertetésből látszik, az új adatgyűjtések előmunkálatainak idejét a munkaterv intézménye meglehetősen hosszúra tolja ki. Kétségtelen előnye ennek a rendszernek, hogy az előzetes tárgyalás során bő alkalom nyílik a megfontolásra s az érdekeltek és hozzáértők meghallgatására, de hátránya, hogy akadályokat gördít hirtelen sürgőssé váló adatgyűjtések gyors lebonyolítása elé. Sürgős esetekben — a rendes munkaterv letárgyalása után, vagy azt megelőzőleg is — külön jelentés terjesztetik az országgyűlés elé a tervezett új adatgyűjtésről. Ha pedig hatósági kötelekben, fegyelmi felelősség alatt álló, vagy egyéb olyan adatszolgáltatókról van szó, a kiknek adatszolgáltató hajlandósága nem kétséges — pl. ha valamely érdekcsoport maga kér a saját viszonyaira nézve sürgősen új adgyűjtést — akkor a felvétel megindítható még a munkaterv letárgyalása, illetve annak országgyűlési jóváhagyása előtt is: az ily adatgyűjtés azonban mindaddig, a míg a felvételi mintákat tartalmazó munkatervet az országgyűlés el nem fogadta, az 1897. évi XXXV. t.-cz.-re való hivatkozás nélkül hajtandó végre s a törvény szigorát a késedelmes adatszolgáltatókkal szemben nem szabad alkalmazni.

Azoknál az adatgyűjtéseknél, a melyek a szokásos módon munkatervbe foglalva, az országgyűlés hozzájárulását megnyerték, erre a körülményre a m. kir. központi statisztikai hivatal az adatszolgáltatásra való felhívásában mindig kifejezetten hivatkozik s egyúttal közli az adatszolgáltatóval — vagy a felhívás szövegébe bele foglalva, vagy külön mellékletként — az 1897. évi XXXV. t.-cz.-nek mind-

azon szakaszait, melyek egyfelől az adatszolgáltató jogait, illetve védelmét, másfelől kötelezettségeit tartalmazzák. Az adatgyűjtő felhívás kitűzi a határidőt az adatok beszolgáltatására (ez a tárgy természete szerint hosszabb vagy rövidebb szokott lenni, de két hétnél nem rövidebb), közli az utasítást a kérdőpontok kitöltésére s felvilágosítást ad a beterjesztendő anyag postai küldésére is, hogy az adatszolgáltatás teljesítését az illető fél igazolhassa abban az esetben is, ha az anyag a postán eltévedt volna. Az 1897. évi XXXV. t.-cz. 9. §-a ugyanis az adatszolgáltatóknak a statisztikai hivatalhoz intézett leveleit a postadíjtól mentesíti, de ez a mentesség — oly felekénél, a kik egyébként nem élveznének portómentességet — csupán az egyszerű levelekre terjed ki, az ajánlott levelekre nem. Hogy tehát a feladó közzönséges levél küldése esetén is igazolhassa, hogy statisztikai adatszolgáltatásának eleget tett, a felvevő postahivatal kötelezve van a statisztikai hivatalra címzett levél átvételét a feladó postakönyvében bélyegzőjével igazolni s ha a feladónak postakönyve nem volna, ezt az igazolást egy külön e célra készített jegyzéken eszközölni, sőt még útmutatást is adni a feladónak e jegyzék elkészítése iránt. (Posta és Távirat Rendeleték Tára 1897. 67.831. sz.) A statisztikai hivatal különben adatszolgáltatóinak az adatok beterjesztéséhez a hivatalra címzett levélborítékokat szokott küldeni, ezzel a záradékkal ellátva: »Hivatalos felszólítás folytán statisztikai ügyben portómentes.«

A statisztikai hivatalnak az 1897. évi XXXV. t.-cz. 11. §-ában biztosított az a joga, a mely szerint a kellő időben be nem szolgáltatott adatokat a mulasztó fél költségére a helyszínen gyűjtheti be, tulajdonképpen az adatszolgáltatásra kitűzött első határidő leteltével érvényre jut. A gyakorlatban azonban a statisztikai hivatal ritkán él ezzel a jogával; indokolt kérésre halasztást ad, a késlekedőket írásban, majd táviratban sürgeti, s rendszerint csak akkor gyűjti be maga a mulasztó költségére a hiányzó adatokat, ha a késedelem már az országos összeállítások lezárását akadályozza.

Ily esetekben a helyszíneire kiküldött tisztviselő jegyzőkönyvben konstatálja, hogy kit terhel a felelősség az adatok beküldésének elmulasztásáért s kioktatja az illetőt felelősségi jogára vonatkozólag. A fölmerült eljárás költségei a kereskedelemügyi ministerium számvevőségénél történő átvizsgálás útján állapítatnak meg: a behajtást az illetékes kir. adóhivatal végzi.

A helyszíni felülvizsgálatnak és ellenőrzésnek a jogát (1897. évi XXXV. t.-cz. 10. §-a) a statisztikai hivatal többnyire olyankor érvényesíti, mikor az adatszolgáltatás menetében olyan zavarok és állandónak látszó bajok mutatkoznak, hogy az adatszolgáltatásnak a központban való vizsgálata, s a hibáknak

levezetés-útján való helyesbítése már nem elegendő. A helyszíni vizsgálatok célját a hivatal különben csak mellékesen keresi abban, hogy egy bizonyos adatszolgáltatóról kiderítessék, nem vallott-e hamisan, hanem inkább abban, hogy meggyőződjenek általában az adatszolgáltatók felfogásának helyességéről, az adatgyűjtést nehezítő helyi körülményekről, s megvizsgálja, hogy a gyakorlatban hogyan válnak be a felvételi minták, s az adatgyűjtés végrehajtására vonatkozó intézkedések. Különösen akkor van tehát nagyobb jelentősége és haszna a helyszíni vizsgálatoknak, mikor egy-egy adatgyűjtés újonnan lépett életbe, vagy reformálás alatt áll, vagy az eredmények közlése és tudományos kommentálása kerül sorra, a mikor tehát az adatok eredetibe és létrejöttébe mélyebben be kell pillantani.

Az 1897. évi XXXV. t.-cz. 13. §-a — a mely szerint a hamis adatbevallás s az adatok megtagadása kihágásként büntethető — a legkevesebbszer nyer alkalmazást. Ha szórványosan akadnak is, a kik az adatokat az első felszólításra megtagadják, a törvényes következményekre való utalás rendszerint eredménynyel jár náluk; az adatszolgáltatás hibái pedig az utólagos levelezések során mindig kijavítatnak, úgy hogy fölösleges és az adatszolgáltatókat zaklató fáradság volna kutatni, hogy az eredeti — azóta már különben is helyesbített — adat szándékos hamis bevallásnak, vagy pedig menthető téves felfogásnak volt-e az eredménye? A hol azonban a szándékos félrevezetés szemmel látható, ott időnkint a statisztikai hivatal az említett törvényszakasszal élve megindítja az eljárást a tudva hamis adatszolgáltatók ellen. Leggyakrabban előfordul ez a külkereskedelmi statisztikában; ezek azonban nem az 1897. évi XXXV. t.-cz. 13. §-a, hanem az 1906. évi XXIII. t.-cz. 13. §-a alapján bíraltatnak el, s nem is minősíttetnek kihágásnak, hanem csak rendbirsággal büntetnek. A külkereskedelmi statisztika adatszolgáltatói ugyanis legtöbbször üzleti alkalmazottak, a kiknél nem annyira a szándékos valótlan adatszolgáltatás esete forog fenn, mint inkább az, hogy kényelemszeretetből, vagy nagy elfoglaltságuk miatt az árukat a statisztikai bevalláson nem tüntetik föl a kellő részletezéssel. Ez az eljárásuk tehát nem is bélyegezhető meg úgy, mint más adatszolgáltatóké, a kik a rendelkezésükre álló, vagy fáradság nélkül megszerezhető adatot tudva hamisan vallják be.

Az 1897. évi XXXV. 14. §-át, a mely szerint az esetleg szükségessé váló új felvétel annak a költségére hajtandó végre, a ki az eredeti fölvételt hamis hírek terjesztésével megakadályozta, — eddig még egyszer sem volt szükséges alkalmazni, valamint az adatszolgáltatók részéről sem merült föl az egyéni és üzleti titkaik sérelmét illetőleg semmi panasz, úgy hogy a törvény 15. §-a sem került még alkalmazásra.

Az adatszolgáltatók által beterjesztett statisztikai anyag a statisztikai hivatalban szakszerű felülvizsgálat alá kerül, s a hibás vagy hiányos adatokat — a kiigazításra vonatkozó útmutatás kíséretében — a hivatal pótlásra visszaküldi. Ugyanazon törvényes formák között történik ez, mint az első adatgyűjtő felhívás; az 1897. évi XXXV. t.-cz. határozmányai tehát nemcsak az adatoknak az első felhívásra való beterjesztésére, hanem azoknak a statisztikai hivatal kivánságához képest való kiigazítására is vonatkoznak.

Az 1897. évi XXXV. t.-cz. biztosítékai nemcsak azokra az adatgyűjtésekre vonatkoznak, a melyekben a statisztikai hivatal a tulajdonképpeni adatszolgáltatókkal közvetlenül érintkezik (bár az adatgyűjtések legtöbbször ilyen természetű), hanem azokra is, a melyeknél az adatgyűjtést közvetítők (egyéb hatóságok, vagy a végrehajtással külön megbízott egyének) végzik. Népszámlálás alkalmával például a számlálóbiztossal szemben tanusított ellenszegülés, vagy adatmegtagadás szintén az 1897. évi XXXV. t.-cz. határozmányai szerint büntetettek.

5. Mai szervezet, osztálybeosztás, személyzet, évi költségvetés, könyvtár.

A m. kir. központi statisztikai hivatal az utolsó évtizedben is újra növekedett munkakörével most már akkora személyzetet foglalkoztat, hogy az 1896. évi XX. t.-cz. alapján a hivatal részére emelt épületnek nemcsak összes tartalék helyiségeit, korábbi magánlakásait, stb. lefoglalja, hanem az időközben épült udvari szárnyépületet is betölti, sőt az 1910. évi népszámlálásnak most megindult feldolgozásához már másutt kellett helyiségeket bérelnie.

A hivatal az igazgató (és ennek helyettese, az aligazgató) vezetése mellett 8 osztályban végzi szakmunkáját; a szakszerű teendők ellátására szervezett osztályokon kívül külön osztályt képeznek még az elnökség a személyzeti ügyek intézésére, az iroda a gazdasági ügyek és kezelési teendők végzésére és a könyvtár.

A Magyar Statisztikai Évkönyvnek s az ezzel kapcsolatban az országgyűlés elé terjesztendő jelentésnek, továbbá a Statisztikai Havi Közleményeknek szerkesztésével külön osztály foglalkozik; külön osztály van alakítva a népmozgalmi és közegészségügyi statisztika művelésére; egy más osztályba vannak sorozva az őstermelési, bányászati és kohászati statisztika, továbbá a hitelintézetek és a biztosításügyi statisztikája. Az ipari és munkásviszonyokat érdeklő adatgyűjtések a vasúti statisztikával egy osztályban műveltetnek; a hivatal legnagyobb osztálya pedig a külkereskedelmi és tengerhajózási statisztika adatait

dolgozza fel, egymagában 58 tisztviselőt és 100 napidíjast foglalkoztatva. A közművelődési, közoktatásügyi, egyházi és hitéleti statisztika ismét egy osztályba van foglalva; a közigazgatási statisztika ágaival foglalkozó osztály intézi az országos községi törzskönyvbizottság ügyeit is, s végül a jogszolgáltatási statisztika is külön osztályban készül. Az 1911. év folyamán ideiglenes külön osztályok alakultak a népszámlálás, továbbá az állatszámolás anyagának feldolgozására.

A hivatal személyzete az 1910. év végén (a hivatali szolgálaton és segédszolgálaton kívül) 290 főből állott, akik közül 109 kinevezett tisztviselő volt. A tisztviselői karból az igazgatóval és aligazgatóval együtt 20 működik a fogalmazási szakon (főiskolai képzettséggel), 82 a statisztikai és kezelési szakon (középiskolai képzettséggel, bár néhányan e szakbeliek közül is főiskolát végeztek), 7 pedig a gyakorlati létszámban, a honnan — a megfelelő előképzettség feltételezésével — úgy a fogalmazási, mint a statisztikai és kezelési szakra nyitva van az átmenet.

A személyzet többi része a napidíjasok csoportjába tartozik, a kiknek száma — a munkák torlódásához képest — változó. 1910. év végén 181 ily rendkívüli munkaerő volt alkalmazásban és pedig 40 ideiglenes alkalmazott, a kik kifejezetten egy munkálatnak tartamára fogadtattak fel s az illető munkálat befejeztével minden további kárpótlás nélkül elbocsáthatók; továbbá 14 napidíjas, a kik a rendes munkálatoknál alkalmaztatnak, belépésükkor fogadalmat tesznek s egy évi kifogástalan szolgálattal igényt szereznek az állandó díjnyokra való előléptetésre, végül 127 állandó díjnok, a kik a díjnyokok részére megállapított kedvezmények (magasabb fizetési fokozatba való előlépés, nyugdíjjogosultság stb.) élvezetében vannak.

Rendkívüli munkálatok idején a napidíjas-személyzet, különösen az ideiglenes alkalmazottak száma több száz fővel emelkedik s ezeken kívül a statisztikai hivatal otthon végezhető szakmunkáit is ad kisebb fizetésű állami vagy városi tisztviselőknél, bizonyos humanisztikus szempontokat is figyelembe véve a munkák szétosztásánál.

A m. kir. központi statisztikai hivatal 1911. évi kiadásainak költségvetési előirányzata 1,206.300 korona, a mely összegből 402.500 korona személyi kiadás és 803.800 korona dologi kiadás.

A személyi kiadások a következő részletekből alakulnak: 1. fizetések, lakpénzek és pótlékok (tisztviselők és kinevezett hivatali szolgák részére) 392.400 korona; 2. szolgák ruhailténye 3.100 korona; 3. jutalmak és segélyek (az egész személyzet javára) 7.000 korona; 4. állandó díjnyokok napidíjai 110.800 korona.

A dologi kiadások között szerepel: 1. a hivatali épület fentartása 10.000 koronával; 2. adatgyűjtési és feldolgozási kiadások 400.000 korona (ez összegből fedeztetnek az adatgyűjtésnél és feldolgozásnál szükséges összes nyomtatványok költségei, az ideiglenes alkalmazottak és nem állandó díjnokok illetményei, valamint az egész személyzetnek a rendes hivatalos időn túl teljesített munkálatokért járó díjazása, s ezenkívül a szakmáymunkások s a hivatal részére dolgozó egyéb külső tisztviselők díjai); 3. kiadványok 150.000 korona (kizárólag a kiadványok nyomtatási és könyvkötői költségeinek fedezésére); 4. uti költségek és napidíjak 20.000 korona; 5. könyvtár és térképgyűjtemény 10.000 korona (könyvek beszerzésére és könyvek köttetésére; a könyvtár kezelése a személyi kiadások terhére történik); 6. hivatali és irodai szükséglet 62.000 korona (irodaszerek, fűtés, világítás, tisztogatás stb.); 7. az áruforgalmi statisztikai adatszolgáltatás körül érdemeket szerzett vasúti és hajózási alkalmazottak jutalmazására 4.000 korona; 8. a zágrábi kir. orsz. statisztikai hivatal által az 1897. évi XXXV. t.-cz. 2. §-a alapján a m. kir. központi statisztikai hivatal részére végzett munkálatok költségére (1. fentebb a 25. lapon) 36.000 korona; 9. vegyes kiadások 1.000 korona.

Nem szerepel e kiadások között a statisztikai hivatal épületének létesítésére fölvetett költségen 40.000 koronát tévő évi törlesztési részlete, a mely a kereskedelemügyi ministeriumot terhelő egyéb kölcsönök sorában mutattatik ki; nem szerepel továbbá az 1910. évi népszámlálás végrehajtásának költsége sem, mert ezeket a költségeket külön törvény (az 1910. évi VIII. t.-cz.) szavazta meg, s nem is lehet előre pontosan meghatározni, hogy melyik évben mennyi használtatik föl belőlük.

A hivatal 1911. évi bevételi előirányzata 625.500 koronára rúg, a magyar államnak tehát a hivatalos statisztika tulajdonképpen csak 580.800 korona tiszta kiadást okoz. A bevételek leghatalmasabb tétele a külkereskedelmi statisztikai illetékből és a külkereskedelmi statisztikai űrlapok elárúsításából befolyó 600.000 korona; a hivatal kiadványainak elárúsításából évi 24.000 korona folyik be (oly években, mikor Helységnevtár kerül kiadásra, ez az összeg jelentékenyen magasabbra emelkedik), s végül vegyes bevételek címén 1.500 korona szerepel az előirányzatban.

Az állami költségvetések rendszere és beosztása 1871 óta, mióta a statisztikai hivatal főnáll, gyakran változott, s a hivatal költségelőirányzatában szereplő egyes tételek is néha évekig a személyi, máskor hosszabb ideig a dologi kiadások közt szerepeltek, úgy hogy részletekbe menő összehasonlítást a költségvetési állapot fejlődése tekintetében nem lehet tenni; mégis néhány legjellemzőbb adatot szükségesnek látunk ide iktatni:

A kiadások fejlődése tíz évenként az alábbi képet mutatja:

Év	Személyi kiadások	Dologi kiadások	Összes kiadások
1871	70.940	43.000	113.940
1881	49.940	61.460	111.400
1891	132.720	161.600	294.320
1901	211.610	382.260	593.870
1911	402.509	803.800	1.206.300

A hivatal bevételeinek, mint fentebb is említettük, legnagyobb tétele a külkereskedelmi statisztikai illetékből ered. Első ízben 1882-ben (az áruforgalmi statisztikáról szóló 1881. évi XIII. t.-cz. életbe léptetése után) szerepel ez a tétel a bevételi előirányzatban, 120.000 koronával; az illetékösszeg változtatásával az 1895. évi XVIII. t.-cz. meghozatala után 260.000 koronára, az 1906. évi XXIII. t.-cz. életbeléptetése után pedig 540.000 koronára emelkedett, de közben is a forgalom fejlődése nyomán kisebb-nagyobb emelkedés előfordult, így 1908. óta már állandóan 600.000 korona e címen az előirányzat, sőt 1910-ben a tényleges bevétel 613.622 K volt. Másik érdemlegesebb tétele a bevételi előirányzatnak a kiadványok elárúsításából folyó; ez hosszú ingadozás után emelkedett a most állandónak látszó évi 24.000 koronára.

Mint a kiadások emelkedő irányzata mutatja, az első két, küzdelmes évtized után a hivatal az utóbbi húsz évben indulhatott csak igazi fejlődésnek, s még a most lefolyt negyedik évtizedben is sok pótolni valója akadt. Ebben az évtizedben összes rendes kiadásai 98·10/0-kal emelkedtek; a növekvés nagyobb hányada jutott a dologi kiadásokra, a személyi kiadások — részben a létszám szaporítása, részben azonban a tisztviselői fizetéseknek és lakbereknek, továbbá a napidíjasi illetményeknek országos rendezése folytán — 90·20/0-kal nőttek. A tisztviselői létszám az utolsó évtizedben 65·20/0-os gyarapodást mutat; ennek a fejlődésnek 97·70/0-a jut a statisztikai és kezelési szakra, 2·30/0-a pedig a fogalmazói szakra. Bár egy statisztikai hivatalnál az iktatott ügyiratok elintézése csak kisebb hányada a hivatali munkásságnak, mert hiszen az adatok gyűjtése, feldolgozása s a kiadványok szerkesztése köti le sokkal nagyobb mértékben a hivatal tevékenységét, nem lesz talán érdektelen az az adat sem, hogy az iktatott ügyiratok száma is 65·70/0-kal emelkedett az utolsó évtizedben.

Meg kell még emlékeznünk a hivatal tudományos munkásságának egy fontos segédeszközéről, a hivatal nyilvános, jellegű könyvtáráról és térképgyűjteményéről. Hogy a m. kir. központi statisztikai hivatal könyvtára a nyilvánosság részére megnyitassék, az már 1896-ban elhatározott Budapest székesfőváros kezdeményezésére; a székesfőváros ugyanis e feltételnek telek- könyvi biztosítása fejében kedvezményes áron bocsá-

tott telket a hivatal építkezésének céljaira. A könyvtár nyilvános jellegét törvényileg is biztosította az 1897. évi XXXV. t.-cz. 4. §-a, s ezért rendelte el, hogy a statisztikai hivatal könyvtárának a hazai nyomdatermékekből (a törvény által megnevezett bizonyos kivételekkel) köteles példányok adassanak.

Tizenkét év óta gyűjti már a hazai köteles nyomdatermékeket a statisztikai hivatal könyvtára; könyvállományának legbecsesebb része azonban még sem ez, hanem egyfelől a külföldi hivatalos statisztikai kiadványoknak igen gazdag gyűjteménye, másfelől pedig a jog- és államtudományi, különösen a közgazdasági irodalomnak termékei, a melyekre áldozza a hivatal a könyvtár évi dotációjának nagy részét. A könyvtár állományára vonatkozó legutóbbi adatok a következők: A könyvtár 110.572 darabból áll, nevezetesen 41.056 kötetből, 53.948 füzetből és 15.568 térképből, füzetből és egyéb nyomtatványból; az évi gyarapodás 3—4.000 darab szokott lenni. A könyvtári állomány értéke 380.645 koronával van leltározva.

6. A m. kir. központi statisztikai hivatal tisztikara.

Igazgató:

Vargha Gyula dr.
miniszteri tanácsos

Aligazgató:

Vizaknai Antal dr.
miniszteri tanácsosi címmel és jelleggel
felruházott miniszteri osztálytanácsos

A) Fogalmazói szak:

Miniszteri segédtitkárok:

Kovács Alajos
Truskovszky Jenő dr.
Pogány Frigyes dr.
Bud János dr.

Miniszteri fogalmazók:

Borbély Kálmán dr.
Tormay Béla
Fereneci Izsó dr.
Kapossy Béla dr.

Miniszteri segédfogalmazók:

Nagy Elek dr.
Kenedi László dr.
Kovács Norbert dr.
Asztalos József dr.
Papp László dr.
Laky Dezső
Gerevich Zoltán dr. } fizetés
Petheő Kálmán dr. } nélkül
Dánér István dr.

B) Statisztikai és kezelési szak:

Nagy Béla
Gáspár Dénes
Jánszky Jenő László

Statisztikai tisztek:

Wittich Sándor
Retteggy Kálmán
Apor János
Urbán Béla
Halmi József
Henter Ákos
Jász Sándor
Szabó Mihály
Radványi Ödön
Braun Armin
Maslovski Károly
Schmitt Béla dr.
Edelényi-Szabó Dénes dr.
Tóth-Pál István
Betsey Lajos
Sas Béla
Joó Jenő
Perneszy Károly
Szász István
Enders Ödön
Bakos Jenő
Szentiványi István
Zsoldos Jakab
Kubányi Rezső
Vecsei László
Hegyi Ödön
Lovas István

Pálmy Albert
Markos Rezső
Kemény György
Szentirmai Emil
Sajóhelyi István
Kocsos Gyula
Zengő Ernő
Földy József
Erdélyi Ágoston
Baly László
Dessseffy András
Mersich Aladár
Kun Ákos
Fekete Mihály
Castiglione Henrik
Balogh Andor
Telkes Aurél
Mike Árpád
Maksa Lajos
Doleschall Lajos
Farkas János
Mári László
Kocsárd Ferencz.

Gyakornokok:

Ehrenreich András
Szathmári Gábor
Szakáts Lajos
Krusnitsky Elek dr.
Kaplonyi Sándor
L'Éplattienier Lajos
Szabó Béla dr.

7. Kimutatás a statisztikai adatszolgáltató felek számáról, a hivatalhoz beterjesztett levelek és csomagok mennyiségéről és a statisztikai feldolgozás alá kerülő kimutatások és statisztikai lapok számáról.

A nagyobb statisztikai adatgyűjtések és az adatszolgáltató felek részletezése	Az adatszolgáltató felek száma	Az érkező levelek és csomagok száma	A statisztikai feldolgozás alá kerülő statisztikai	
			kimutatások	lapok
1. Népmozgalmi, ki- és bevándorlási és közegészségügyi statisztika:				
a) Anyakönyvvezetők, községi és körjegyzők	5.000	120.000	—	1,450.000
b) Orvosok	2.000	60.000	—	70.000
c) Rendőrkapitányok	198	4.500	400	22.000
d) Egyéb adatszolgáltatók	1.100	8.000	2.000	12.000
Összesen	8.238	192.500	2.400	1,554.000
2. Mezőgazdasági, állatvásári és piaci árstatisztika; vadászati statisztika:				
a) Járások és városok	575	9.100	40.000	60.000
b) Községi és körjegyzők	4.843	21.000	—	—
c) Gazdasági tudósítók	2.226	1.800	1.800	—
d) Vásártartó községek	1.278	5.200	5.200	—
e) Egyéb adatszolgáltatók	666	4.200	4.200	—
Összesen	9.588	41.300	51.200	60.000
3. Mezőgazdasági balesetek, az ipari munkáslétszám statisztikája; gyári törzskönyv- és üzemi statisztika:				
a) Mezőgazdasági balesetek statisztikája	5.397	22.000	—	11.854
b) Munkáslétszám statisztikája	5.300	11.000	10.600	11.000
c) Gyári törzskönyv-statisztika	5.000	6.000	5.000	—
d) Gyári üzemi statisztika	5.500	6.000	5.000	—
Összesen	21.197	45.000	20.600	22.854
4. Ipari részvénytársaságok, ipartestületek és malmok statisztikája:				
a) Ipari részvénytársaságok statisztikája	700	1.200	700	—
b) Ipartestületek statisztikája	381	556	381	—
c) Kereskedelmi malmok termelési statisztikája	350	400	350	—
Összesen	1.431	2.156	1.431	—
5. Külkereskedelmi statisztika (és Fiume árú- és hajóforgalma), valamint budapesti napi gabonaforgalom és tárházak gabonakészlete:				
a) Vasúti- és hajóállomások	2.554	52.000	—	4,950.000
b) Postahivatalok	4.553	68.000	—	2,900.000
c) Egyéb adatszolgáltatók	125	12.000	11.200	70.000
Összesen	7.232	132.000	11.200	7,920.000
6. Hitel- és biztosítóintézeti, szövetkezeti és tűzkárstatisztika:				
a) Hitel- és biztosítóintézetek, zálogházak	4.900	7.300	4.400	—
b) Szövetkezetek (fogyasztási és termelő szövetkezetek)	2.600	3.400	2.600	—
c) Tűzkárstatisztika { járások, városok	575	8.000	40.000	65.000
{ csendőrösök	1.700	22.000	—	22.000
Összesen	9.775	40.700	47.000	87.000
7. Tanügyi és hitéleti statisztika:				
a) Óvó- és tankötelesek összeírása	5.000	8.000	5.000	—
b) Kisdédvók	2.700	5.000	2.800	4.000
c) Elemi- és ismétlő-iskolák	19.200	36.000	20.000	38.000
d) Felsőbb nép- és polgári iskolák	450	1.000	900	3.700
e) Óvó- és tanítóképzők	100	150	100	13.600
f) Középsiskolák	250	800	370	9.700
g) Egyéb iskolák	1.200	1.300	1.200	4.450
h) Közkönyvtárak	200	200	200	—
i) Egyházi és hitéleti statisztika	12.650	12.800	12.850	—
j) Felekezeten kívüliek statisztikája	650	650	650	—
Összesen	42.400	65.900	43.870	73.450
8. Bűnügyi, kihágási és jogszolgáltatási statisztika:				
a) Ügyészségek, bíróságok	527	3.408	—	562.000
b) Rendőrhatalóságok	850	1.050	—	700.000
Összesen	1.377	4.458	—	1,262.000
Az 1—8. pontok alatt felvett statisztikai adatgyűjtések együtt	*) 101.238	**) 524.014	177.701	10,979.304

*) Ebben a számban a községi és körjegyzők a különböző adatszolgáltatások révén, a melyeket ők teljesítenek, háromszorosan szerepelnek, számukat tehát a végösszegekből kétszer le kell vonni, hogy az adatszolgáltató felek tulajdonképeni számát nyerjük, mely eképen kerek 91.000-re csökken. Az érkező levelek száma gyakran több a kimutatások vagy lapok számánál, miután egy és ugyanazon adat pótlás után másodizben is beterjesztetik.

**) E szám csak a hivatalhoz érkezett levelek és csomagok mennyiségét mutatja; a hivatalból 1910-ben expedált levél- és csomagküldemények, továbbá táviratok számát az alábbi adatok tüntetik fel: 335.998 egyszerű levél, 55.326 ajánlott levél, 20.850 postaszómag és 719 távirat.

III. A hivatal rendszeres adatgyűjtései.

1. A népmozgalmi statisztika.¹⁾

a) Az adatgyűjtés mai rendszere.

A népmozgalmi statisztika anyagát az állami anyakönyvek életbeléptetése óta az állami anyakönyvvezetők szolgáltatják egyéni lapokon. Horvát-Szlavonországokban az állami anyakönyvvezetés nem lévén behozva, ott jelenleg is a felekezeti anyakönyvvezetők szolgáltatják be a népmozgalmi adatokat a zágrábi országos statisztikai hivatalnak, de ugyanolyan módon és időben, mint az állami anyakönyvvezetők a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz.

A népmozgalmi statisztikai adatszolgáltatásra nézve jelenleg az anyakönyvi módosító törvényt (1904. XXXVI. t.-cz.) életbeléptető 1906. évi 80.000 sz. belügyminiszteri utasítás rendelkezései irányadók, a mely utasításnak 131—139. §-ai a népmozgalmi statisztikai adatszolgáltatást szabályozzák. A statisztikai lapok kitöltésére és egyéb részletkérdésekre nézve pedig a m. kir. központi statisztikai hivatal által kiadott 1906. évi 8.000/eln. sz. utasítás irányadó. E két alapvető utasítás teljes szövege alább következik, itt csak a fontosabb rendelkezéseket foglaljuk össze:

1. Az állami anyakönyvvezetők tartoznak minden egyes születési, házasságkötési és halálzási bejegyzésről egy megfelelő statisztikai lapot kitölteni (e lapok mintáit l. a 38—40. lapokon). A statisztikai lapok kitöltésének szabály szerint az anyakönyvi bejegyzést megelőzőleg kell megtörténnie, részben azért, hogy a statisztikai lapra már felvett adatok alapján az anyakönyvi bejegyzés könnyebben és hibátlanabban legyen eszközölhető, részben pedig azért, hogy az anyakönyvvezető el ne mulassza azoknak az adatoknak kikérdezését, a melyek csak a statisztikai lapokra kerülnek, de anyakönyvi bejegyzés tárgyát nem képezik.

¹⁾ A ki- és bevándorlások statisztikája nélkül, a melyre vonatkozó adatgyűjtések ismertetését l. az 58. és 61. lapon.

2. A kiállított statisztikai lapokat az anyakönyvvezetők minden hó 8-án kötelesek a statisztikai hivatalnak beküldeni s a beküldött anyagnak az előző hó 8-ától az illető hó 7-éig bezárólag történt bejegyzésekről kiállított összes statisztikai lapokat kell tartalmaznia. E rendelkezésnek az a célja, hogy — miután a születések bejelentésére a törvény egy heti határidőt ad, tehát még 7-én is lehet előző havi születést bejelenteni, — lehetőleg az előző hónapban történt összes népmozgalmi esetek bekerüljenek a havi eredményekbe.

3. Olyan halálzási esetekben, a mikor az elhalt utolsó betegségében orvosi kezelésben részesült, de a halál okát nem orvos-halottkém állapította meg, az anyakönyvvezető orvosi értesítő-t (mintáját l. a 41. lapon) állít ki s megküldi a kezelő-orvosnak a halálok bejegyzése végett. A kezelő-orvos a kitöltött orvosi értesítő-t esetenként küldi meg a statisztikai hivatalnak. A statisztikai hivatal a beérkezett orvosi értesítőknél a halálokra vonatkozó adatait összehasonlítja a megfelelő halálzási lapok adataival s ez utóbbiak adatait a kezelő-orvos értesítése alapján kiigazítja. Ez által a halálokokra vonatkozó adatgyűjtés lényegesen tökéletesedik.

Megjegyzendő, hogy a születési lap világos zöld, a házassági lap rózsaszínű, a halálzási lap fehér, az orvosi értesítő pedig sötét papíron állítatik elő. A fentebb említett két utasítás szövege a következő:

I. Az anyakönyvi utasításnak a népmozgalmi statisztikai adatszolgáltatásra vonatkozó szakaszai (131—139. §-ok).

131. §. A népmozgalmi statisztikai adatszolgáltatás céljaira az anyakönyvvezető négyféle űrlapot használ. Úgy mint: az a) mintájú születési lapot, a b) mintájú házassági lapot, a c) mintájú halálzási lapot és a d) mintájú Orvosi Értesítőt (l. a következő lapokon eredeti nagyságban). Ez utóbbit azonban, a

mely a c) mintájú űrlap kiegészítésére szolgál, csak az esetben állítja ki, ha az elhunyt a halált okozó utolsó betegségében orvosi kezelésben részesült, de a halottvizsgálati bizonyítványt nem orvos állította ki, vagy halottvizsgálati bizonyítvány nem állított ki.

Budapesten az a), b) és c) mintájú statisztikai lapokon kívül a statisztikai adatgyűjtés céljaira szolgál még a születésnői bárcza, a melyet a budapesti anyakönyvvezetők a születés bejelentésekor a bejelentőtől átvenni s a születési anyakönyv megfelelő folyó számával ellátni kötelesek.

132. §. Ha nem anyakönyvvezető, hanem a házassági törvény 29. §-ának b), c) és d) pontjaiban megnevezett más polgári tisztviselő (a törvényhatóság

c) Minta. Anyakönyvi kerület:

Születési lap.

1. A születési anyakönyvi bejegyzés f.-száma :

2. A születés ideje : 191...év.....hó.....

3. A gyermek családi és utóneve :

4. A gyermek neve : *fiú* vagy *leány*.

5. A gyermek vallása*)

6. A gyermek *élve* vagy *halva* született.

7. A gyermek származása : *törvényes, törvénytelen*.

8. A törvényes (v. a gyermeket elismerő *természetes*) atyára és az anyára vonatkozó adatok :

	Atya :	Anyja :
a) Állás, foglalkozás
b) Vallás
c) Életkor (betöltött évek)éveséves
d) Anyanyelv

9. A születés helye :község.

10. Egyes v. ikerszületés-e ? *egyes, kettős, hármas, négyes* vagy *ötös*.

11. Észrevételek : *talált gyermek, valamely nyilvános intézetben született.*

*) Ha a gyermek vallása **szabályszerű** megegyezés alapján jegyeztetett be, a vallás bejegyzése mellé be kell írni, hogy „Megegyezés folytán“.

A 4., 6., 7., 10. és 11. rovatokban a megfelelő szó aláhuzása által kell a választ megadni, a 8. rovatban pedig a megfelelő esetben a „természetes“ szót aláhuzni!

első tisztviselője, főszolgabíró, r. t. város polgármestere) előtt köttetik házasság, a házassági statisztikai lap kitöltése is a házasságkötésnél közreműködő polgári tisztviselő kötelessége. Ily esetben a főispán (főpolgármester) egy-egy házassági statisztikai lapot is küld a házasságkötésnél közreműködő nem anyakönyvvezető polgári tisztviselőnek, a ki a közreműkö-

désével történt házasságkötésről kiállított b) mintájú lapot a házasságkötésről felvett jegyzőkönyvvel együtt a házasság anyakönyvezésére jogosult anyakönyvvezetőnek küldi meg a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz leendő felterjesztés végett.

Ha a házasságkötésnél közreműködő nem anyakönyvvezető polgári tisztviselő a házassági statisztikai

lapot kiállítani elmulasztotta, a házasságnak az anyakönyvbe való bevezetésére illetékes anyakönyvvezető kötelessége a statisztikai lapot a rendelkezésére álló okmányok alapján pótlólag kitölteni.

133. §. Minden egyes házasságkötésről, születésről vagy halálzásról, tehát minden egyes anyakönyvi alapbejegyzésről külön lapot kell kiállítani.

Utólagos anyakönyvezések esetén, valamint oly esetekben is, midőn Magyarországon községi illetőséggel bíró magyar állampolgárnak tengeri hajón utazás közben, vagy külföldön történt születése, házassága vagy elhalálása jegyeztetik be a hazai születési, házassági vagy halotti anyakönyvbe, a statisztikai lapra csak azokat az adatokat kell feljegyezni, a me-

b) Minta. Anyakönyvi kerület:

Házassági lap.

1. A házasságkötés ideje és a bejegyzés f. sz.
191...év,.....hó,.....nap,.....fsz.

2. Ha a házasság külföldön kötött, hol ?

3. A vőlegény neve :

	Vőlegény :	Menyasszony :
4. Állás, foglalkozás :
5. Lakóhely (a házasság megkötése előtt) :
6. Vallás.
7. A születés ideje :	18.....év.....hó.....nap	18.....év.....hó.....nap
8. Családi állapot (a házasság megkötése előtt)	<i>nőtlen, özvegy, törv. elvált</i>	<i>hadjadon, özvegy, törv. elvált</i>
9. a) Anyanyelv
b) Ha nem magyar anyanyelvű, beszél-e magyarul?	<i>igen, — nem</i>	<i>igen, — nem</i>

10. A menyasszony atyjának foglalkozása :

11. Rokonsági kötelék : *elsőfokú unokatestvérek, nagybátya és unokahug, unokaöcs és nagyméne.*

12. Ha a házasulók különböző vallásúak vagy felekezeten kívül állók : jött-e létre közöttük **szabályszerű** megegyezés a gyermekek vallása iránt, és mily értelemben?

A 8., 9/b. és 11. rovatokban a megfelelő szó aláhuzása által kell a választ megadni!

lyekről az anyakönyvvezető az anyakönyvezés alkalmával tudomást szerezhet.

Az anyakönyvi módosító törvény 19. §-a értelmében foganatosított utólagos bejegyzésekről csak két esetben kell statisztikai lapot kiállítani; és pedig : 1. törvénytelen gyermek anyja és természetes atyja házasságra lépésének vagy az utólagos házasság

által történt törvényesítésnek a születési anyakönyvben való feljegyzéséről születési lapot, 2. a születendő gyermekek vallására nézve a házasság előtt létrejött, de csak a házasság megkötése után felmutatott szabályszerű megegyezésnek, továbbá a megegyezés megváltoztatásának a házassági anyakönyvben eszközölt feljegyzéséről házassági lapot. Az ezen

esetekben kiállítandó születési, illetőleg házassági lapon azonban az illető anyakönyvi bejegyzés folyószámán, továbbá az érdekelt egyének nevén (a születési lapon a gyermek családi és utónevén, a házasságkötési lapon a vőlegény családi és utónevén) kívül csak az utólagos bejegyzés tárgyát képező adatot kell felvenni s egyúttal a lap valamely alkalmas helyére feltűnő módon ezt a két szót írni: »Utólagos bejegyzés«.

134. §. A népmozgalmi statisztikához szükséges összes nyomtatványokat a m. kir. központi statisztikai hivatal bocsátja az anyakönyvvezetők rendelkezésére, a székesfővárosi állami anyakönyvvezetők kivételével, a kik a népmozgalmi statisztikához szükséges összes

c) Minta

Anyakönyvi kerület:

Halálozási lap.

1. A halotti anyakönyvi bejegyzés f. száma:

2. Az elhalt családi és utóneve:

3. Vallása:

4. Anyanyelre:

5. Állása, foglalkozása:

6. Életkora: *)

7. Neme: *férfi (fiu)* vagy *nő (leány)*.

8. Családi állapota: *nőtlen, hajadon, házas, özvegy, törv. elvált.*

9. Ha az elhalt keresettel nem bírt, vagy férjes nő volt, eltartójának, illetőleg férjének foglalkozása:

10. Ha az elhalt családi állapotára házas (nős vagy férjes) volt: **)

a) a halál következtében megszűnt házasság melyik érvben kötöttet? érvben;

b) a házasságból hány gyermek született (a halaszülöttöket is beszámítva)? és hány van ezek közül életben?

c) az életben maradt házas társ életkora: éves.

11. A halál helye és ideje: község, 191... év hó nap.

12. A halottvizsgálati bizonyítványt *orvos* vagy *nem orvos* állította ki.

13. A halál oka (a halált előidéző betegség vagy erőszakos halálok):

14. Az elhunyt a halált okozó utolsó betegségben orvosi kezelésben *részesült* vagy *nem részesült*. — A kezelő orvos neve és lakóhelye:

15. *Közvetélek: talált hulla, kórházban vagy más nyilvános intézetben halt meg.* — Ez esetben *helybeli lakos* volt-e, vagy mely más községből (és vármegyéből) való?

*) Egy hónapon alul: hány napos, 2 éven alul: hány hónapos, azon felül: hány éves.

**) E kérdésekre a kórházban elhaltaknál nem kell okvetlenül válaszolni.

A 7., 8., 12., 14. és 15. rovatokban a megfelelő szó aláhuzása által kell a választ megadni!

nyomtatványokat Budapest székesfőváros statisztikai hivatalától kapják.

A népmozgalmi nyomtatványok díjtalanul bocsátatnak az anyakönyvvezetők használatára; de a nyomtatványkészlet 100/0-át meghaladó elkallódásért úrlaponként 1 fillér a statisztikai adatszolgáltatásért az anyakönyvvezetőnek járó illetményből visszatartatik.

135. §. A statisztikai úrlapot az anyakönyvi bejegyzés megtétele előtt kell kitölteni. De ha az anyakönyvi esetet bejelentő egyén oly adatokra nézve nem tudna felvilágosítást adni, vagy ha a kórházak, letartóztatási intézetek, dologházak, laktanyák vagy egyéb polgári vagy katonai közintézetek részéről tett írásbeli bejelentésben oly adatok hiányoznának, melye-

ket a statisztikai lapra be kell ugyan jegyezni, de az anyakönyvbe nem, e miatt az anyakönyvbe való bejegyzést nem szabad elhalasztani. Ezen esetben a statisztikai lap is egyidejűleg kitöltendő, a hiányzó adatok pedig a statisztikai lap kipótlása céljából az érdekeltéktől haladéktalanul bekívánandók.

Ha az anyakönyvvezető azt tapasztalja, hogy

valamely közintézet a szükséges statisztikai adatok közlésére vonatkozó köteletségét ismételtelen elmulasztja, az anyakönyvvezető erről a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz jelentést tenni köteles, hogy e hivatal a statisztikai adatszolgáltatás teljessége érdekében a szükséges lépéseket megtehesse.

A statisztikai lapok kitöltésére, valamint az

A törvényhatóság (vármegye vagy törvényhatósági jogú város) neve:

Anyakönyvi kerület:

d) Orvosi Értesítő.

1. Az elhalálozás hónapja, napja és a halotti anyakönyvi bejegyzés folyó száma:
2. Az elhalt családi és utóneve?
3. Az elhunyt lakóhelye (a község neve)?
4. Az elhunyt életkora (betöltött életidő és pedig ha egy hónapon aluli: hány napos, ha két éven aluli: hány hónapos, és ha azon felüli: hány éves)? napos, vagy hónapos, vagy éves?
5. A kezelő orvos neve? dr.
6. A halált okozó betegség vagy erőszakos halálok neve a kezelő orvos kórisméje szerint?
7. A kezelő orvos esetleges egyéb megjegyzése: *)

Kelt 191... évi hó nap.

(a kezelő orvos aláírása).

*) A fejezeteket s az 1—5. kérdéseket az anyakönyvvezető, a 6—7. rovatokat pedig a kezelő orvos tölti ki.

esetleg hiányosan vagy hibásan kitöltött lapok pótlására és helyesbbitésére nézve a m. kir. központi statisztikai hivatal által kiadott részletes utasítás irányadó.

136. §. A népmozgalmi statisztikai lapok a m. kir. központi statisztikai hivatal által az anyakönyvvezetőknek e célból rendelkezésére bocsátott külön hivatalos borítékban havonként, rendszerint minden

hó 8-án küldendők be a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz. Oly helyeken, a hol az anyakönyvi bejegyzések napi lezárása után van a postaindítás, a havi anyagot a napi bejegyzések befejezése után már 7-én kell postára adni.

A mely anyakönyvi kerület székhelyén nincs mindennap postaindítás, ott a statisztikai lapokat

mindenkor a hónap 7-ikét követő legközelebbi postadátum napon kell beküldeni.

A küldeménybe az előző hó 8-tól fogva a folyó hó 7-ig bezárólag történt bejegyzésekre vonatkozó összes statisztikai lapok veendőek fel.

Az utólagos bejegyzésekről kiállított statisztikai lapok (133. §. 1. 2. alatt) a rendes havi anyaggal egyidejűleg és egy borítékban, azonban azzal össze nem keverve küldendőek be.

A kellően kitöltött *d)* mintájú orvosi értesítőt az anyakönyvvezető egy-egy, a m. kir. központi statisztikai hivatal címére szóló boríték kíséretében az illető kezelőorvosnak küldi meg és pedig naponként postára adva az ugyanazon napon anyakönyvezett halálesetéről kiállított összes orvosi értesítőket.

Budapest székesfővárosban a népmozgalmi statisztikai lapokat a szülésznői bárczákkal együtt az állami anyakönyvvezetők hetenkint a székesfővárosi statisztikai hivatalhoz küldik be és pedig mindenkor a vasárnaptól szombatig történt bejegyzésekről kiállított összes statisztikai lapokat egy-egy csomóban a legkésőbb a legközelebbi hétfőn.

137. §. Az anyakönyvvezetők a statisztikai lapok kitöltéséért az államkincstár terhére laponként 4 fillér díjazásban részesülnek. Az egy-egy év folyamán összesen kiállított lapok után járó díjösszeg a nyomtatványkészlet 10%-át meghaladó elkallódásért megállapítandó költségértékmény levonásával a következő év elején a m. kir. központi statisztikai hivatal útján küldetik meg.

A statisztikai lapok kitöltéséért járó díjak azon arányban osztandók meg az anyakönyvvezető és az anyakönyvvezető-helyettesek, illetőleg a mennyiben az anyakönyvvezető személyében változás állott volna be, a díjak megküldésekor tényleg működő anyakönyvvezető és annak elődje között, a mily arányban azok a statisztikai lapok kitöltésében részt vettek.

Az egy-egy anyakönyvi kerületben kiállított és beküldött statisztikai lapokért megállapított egész összeg az anyakönyvvezető címére küldetvén, az anyakönyvvezető kötelessége abból a helyettesének vagy elődjének járó részt a fent megjelölt arány szerint kiszolgáltatni.

138. §. A népmozgalmi statisztikai lapok kitöltése úgy az anyakönyvi felügyelő hatóságok részéről, valamint a m. kir. központi statisztikai hivatal által e célból kiküldendő tisztviselők útján is rendszeres felülvizsgálat tárgyát képezi. A felülvizsgálat megkönnyítése végett a statisztikai lapok mindenkor az anyakönyvi bejegyzések folyószáma szerinti sorrendben kezelendők. A felülvizsgálat az anyakönyvi bejegyzéssel való összehasonlításon kívül az egyes statisztikai adatok valóságának vizsgálatára is kiterjeszhető, különösen azoknál az adatoknál, a melyek anyakönyvi bejegyzés tárgyát nem képezik.*)

*) A népmozgalmi statisztikai helyszíni felülvizsgálatok alkalmával felveendő jegyzőkönyvek mintáját l. az 50. lapon.

Budapesten a szóban forgó felülvizsgálatot az anyakönyvi felügyelő hatóságokon és a m. kir. központi statisztikai hivatalon kívül a székesfővárosi statisztikai hivatalnak is jogában áll gyakorolni.

139. §. Ha akár a helyszíni felülvizsgálatok alkalmával, akár a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz beküldött anyagból az derül ki, hogy nincs meg minden egyes anyakönyvi bejegyzésről a statisztikai lap, vagy ha az adatok bejegyzése hibásnak, vagy hiányosnak találtatott, a felügyelő hatóság az anyakönyvvezetőt az anyakönyvi törvény 14. §-a alapján 20 koronáig terjedhető rendbírósággal büntetheti, esetleg fegyelmi úton való felelősségre vonása iránt intézkedik.

II. A m. kir. központi statisztikai hivatal részletes utasítása.

A) Általános tudnivalók a statisztikai lapok kitöltésénél.

1. A feleleteket jól és olvashatóan kell írni. Porzó használata kerülendő, minthogy ez által a központi feldolgozás megnehezítették. Ellenben javítások, törlések, valamint rövidítések — beleértve az egymás felett vagy egymás mellett lévő rovatoknak, a mennyiben az azokba jegyzendő adatok azonosak, egy-szeri átirással való kitöltését is — a statisztikai lapon meg vannak engedve.

Azon kérdőpontoknál, melyekre csak kétféle vagy legalább néhány alternatív válasz adható a feleletek a lapra már nyomtatásban felvettettek: a feleletet nem a válasz-szó beírásával, hanem a megfelelő szó aláhúzásával kell megadni. Vigyázni kell azonban, hogy az anyakönyvvezető mindig azt a szót húzza alá, a melyet éppen kell s a vonalat ne húzza tovább, nehogy bizonytalanná válják, hogy melyik szót akarta megjelölni.

2. Az anyakönyvi kerület bélyegző lenyomatát a statisztikai lap s illetőleg az Orvosi Értesítő jobb oldali felső sarkán, az ott jelzett helyen minden egyes esetben alkalmazni kell és kiváló gondot kell arra fordítani, hogy a bélyegző-nyomat tiszta és olvasható legyen, mert a lenyomat hiánya vagy elmosódottsága a statisztikai lapoknak központi feldolgozását, különösen azoknak anyakönyvi kerületek és községek szerint való szétosztását nagyon megnehezíti.

3. Ugyanezen okból különösen nagy gondot kell fordítani a helyneveknek (lakóhely, születés helye, halálozás helye) pontos és tiszta írására. A puszta, telep stb. megnevezése helyett, egyszerűen magát a községet kell megnevezni, a melyhez a puszta, telep stb. közigazgatásilag tartozik.

4. A vallás rovatnak a statisztikai lapokon való kitöltésénél ugyanazokat a szabályokat kell szem előtt tartani; a melyek a vallásnak az anyakönyvbe való bejegyzésére irányadók.

5. Anyanyelv gyanánt, minden befolyásolástól tartózkodva, azt a nyelvet kell bejegyezni, a melyet az illető egyén magáénak vall s a melyen legjobban és legszívesebben beszél (vagy a melyen az elhunyt rendszeren beszélt). Még beszélni nem tudó gyermekeknel és némáknál az anya anyanyelvét, illetőleg az egyéb hozzátartozók által beszélt nyelvet kell bejegyezni.

6. Az állást, foglalkozást általános gyűjtőnevek kerülésével, lehetőleg tüzetesen kell megnevezni, akképpen, hogy a megnevezésből a foglalkozás neve s az is kitűnjék, vajjon az illető egyén foglalkozását, mint önálló, vagy mint alkalmazott úzi-e s utóbbi esetben mily minőségben. Ehhez képest tehát:

a) Az őstermelési osztályhoz tartozó egyének állásának és foglalkozásának megjelölésére a következő kifejezések alkalmazhatók: *nagybirtokos, középbirtokos, kisbirtokos, kisbirtokos napszamos, részes földműves, majoros, juh-, kecske- és baromfi-tenyésztő, földművelési napszamos, kisbérő, kisbérő-napszamos, haszonbérő, gazdatiszt* (a minőség közelebbi megjelölésével: *tisztartó, számtartó, kasznár, ispán stb.*), *gazdasági cseléd* (kocsis, béres, kanász, gulyás stb.), továbbá *kerítész* (annak kitüntetésével, hogy az illető önálló-e, vagy segítő családtag, vagy pedig alkalmazott) s végül az *erdészettel alkalmazott tisztviselők* (erdész, főerdész, erdőmester, főerdőmester, erdőtanácsos stb.) és *segédszemélyzet* (erdőőr, erdei napszamos, erdei favágó stb.).

A birtokosok megkülönböztetésénél a családfővel közös háztartásban élő házastársak, valamint a kis-korú családtagoknak birtoka együtt jó számításba s ez alapon — tekintet nélkül az egyes vidékeken divó eltérő felfogásra — nagybirtokosnak azt kell nevezni, a kinek legalább is 1.000 katasztrális (1.600 négyszögöles) holdnyi birtoka van; középbirtokosnak azt, a kinek birtoka ezer holdnál kisebb, de 50 holdnál nagyobb. A középbirtokosoknál különbséget kell tenni azok közt, a kiknek 50 holdnál nagyobb, de 100 holdnál kisebb birtokuk van és azok közt, a kiknek birtoka 100 holdnál nagyobb, de 1.000 holdnál kisebb. A megkülönböztetés egyszerű rövidítéssel történhetik a következőképpen: középbirtokos sz. h. a. (száz holdon alul) és középbirtokos sz. h. f. (száz holdon felül). Kisbirtokosoknak az 50 holdnál kisebb birtokosokat kell nevezni, a mennyiben saját földjükből megélhetnek, napszammunkára nem szorulnak, vagy legalább rendszeresen nem járnak napszámba. Azokat a birtokosokat ellenben, a kik saját földjükből művelésén kívül rendszerint napszámba is eljárnak »kisbirtokos napszamosnak« kell nevezni. Ezekről meg kell különböztetni a »földművelési napszamosokat«, a kiknek semmi földjük nincsen s kizárólag vagy főképen földműves-napszamból élnek.

Részes földműveseknek csak azokat kell nevezni, a kiknél a részért művelés főkeresetforrásnak tekint-

hető. Kisbérő az, kinek bérelete nem haladja meg a 100 katasztrális holdat, de az illető napszammunkára nem szorul, avagy legalább is nem jár rendszeresen napszámba; ha pedig a bérelt föld művelésén kívül rendszerint napszámba is eljár, akkor a »kisbérő-napszamos« néven kell megnevezni, továbbá, ha a bérelet a 100 katasztrális holdat meghaladja, akkor az illetőt »haszonbérő«-nek kell írni.

A kik kizárólagosan saját juh-, kecske- vagy szarvasmarha-tenyésztéssel foglalkoznak, földműveléssel azonban nem: »önálló juhosgazda«, »majoros« stb. elnevezéssel nevezhetők, megkülönböztetésül a »juhász«-tól, »tehenész«-tól, mely név alatt bérelet szegődött cselédet értünk.

A gazdaságban tényleg közreműködő házastárs és egyéb családtagok foglalkozásának megjelölésénél hasonló részletesség szükséges, a megnevezés tehát a következő módon kívánatik: nagybirtokosnak, középbirtokosnak — sz. h. a. vagy sz. h. f., — kisbirtokosnak, kisbirtokos-napszamosnak, földművelési napszamosnak, kisbérőnek, haszonbérőnek, stb. segítő családtagja.

»Szénégető«, — »szénégetésnél alkalmazott napszamos« foglalkozás megnevezés helyett, olyan megnevezést kell használni, melyből kitűnjék, hogy a szénégetés az erdészettel van-e kapcsolatban vagy pedig a bányászat, kohászat s esetleg valamely más iparágak képezi kiegészítő részét, tehát ilyen formán nevezendő meg: »erdei szénégető«, »vasgyári szénégető« stb.

Az őstermeléssel foglalkozó egyének foglalkozásának megjelölésénél oly általános megnevezések, a melyek a fenti részletezésbe be nem illenek, pl. őstermelő, földművelő, földműves, földbirtokos, földműves-napszamos, földész, gazdálkodó, bérő, stb. föltétlenül kerülendők.

b) A *bányászoknál* mindig meg kell jelölni a bánya minőségét, melyben az illetők dolgoznak, mint: kőszénbányász, arany-, ezüstbányász, kőbányamunkás, kavics-bányanapszamos, stb.

A bányász szó magában sohasem használendő. Önálló bányavállalkozókat pedig soha sem szabad egyszerűen bányásznak beírni, hanem szintén a bánya minőségének közelebbi megjelölésével, bányabirtokosnak vagy bányabérőnek kell megnevezni.

Az *ipar, kereskedelem és forgalom körébe tartozó foglalkozásoknál* a minél tüzetesebb megnevezés különösen nagyon szükséges.

Iparos, gyáros, kereskedő, ügynök, gyári munkás, iparossegéd, stb. kifejezések helyett alkalmazandók tehát: önálló szabó, üveggyáros, önálló vaske- reskedő, önálló vegyeskereskedő, önálló gabonaüg- nyök, lakatossegéd, szabóinas, dohánygyári munkás, takarékpénztári igazgató, államvasúti mérnök stb.

c) A közszolgálat és a különböző szabad foglalkozások körébe tartozó egyéneknel is mindenkor

pontos és részletes megnevezés kívántatik, az állami hivatalnok, megyei hivatalnok, magánhivatalnok kifejezések nem elégségesek, hanem határozottan meg kell jelölni, hogy: törvényszéki aljegyző, pénzügyminiszeri fogalmazó, alispán, ügyvéd, ügyvédjelölt, orvos, stb. Mérnököknél mindig ki kell tüntetni a közszolgálati vagy gazdasági ágat, a melyben az illető mérnök működik; tisztán mérnök kifejezést magában sohasem szabad használni. Szintúgy nem elegendő a »katoná« megnevezés sem, hanem tüzetesen meg kell mondani, hogy katonatiszt (milyen?), vagy katonai tisztviselő (milyen?), altiszt, közlegény.

d) Községi előjárósági tisztség (bíró, esküdt, kisbíró, közgyám) rendszerint nem kereső foglalkozás, azért ilyeneknél ki kell tüntetni azt a foglalkozási ágat is, mely az illetőnek rendes keresetét nyújtja.

e) Különösen óvatosan kell használni a »magánzó« megnevezést. Magánzóknak csak azokat kell venni, kiknek semmiféle kereső foglalkozásuk nincs, hanem tőkéjükből (takarítványukból), nyugdíjükből, járadékukból vagy házbirtokuk jövedelméből élnek.

E fogalom alá tartoznak tehát a volt iparosok vagy kereskedők is, kik üzletükkel felhagyva tőkéjükből élnek. Szükséges tehát a következő megjelöléseket használni: magánzó (járadékából, nyugdíjából, tőkepénzből stb. él) magánzó (volt szabómester, volt fűszerkereskedő stb.).

Sohasem szabad magánzóknak nevezni olyanokat, kik testi vagy szellemi fogyatkozásuknál vagy előre haladott koruknál fogva munkaképtelenek, de a kiknek semminemű jövedelmi forrásuk nem lévén, valamely hozzátartozójuk által tartatnak el, mely esetben az illető rovatba az őket eltartó egyén foglalkozása irandó be.

f) A napszámosoknál mindig ki kell tüntetni azt a gazdasági ágat, a melyben rendszerint, vagy túlnyomólag dolgozni szoktak, például: földmívelési napszámos, kőbányában napszámos, téglagyárban, cukorgyárban, gabonakereskedésben, borkereskedésben napszámos, kubikos napszámos, vasútnál napszámos, stb. Azokat a napszámosokat, a kik rendszerint több különböző ágba működnek s ezért helyesen egyik ághoz sem volnának sorozhatók, következőleg kell megnevezni: napszámos különféle ágba. A »napszámos különféle gazdasági ágba« elnevezést csak azokra szabad alkalmazni, a kik tényleg többféle gazdasági ágba napszámoskodnak, majd a földmívelésnél, majd a bányásztnál, majd az iparnál stb. A kik rendszeren az őstermelés körül foglalatoskodnak, habár annak különböző ágaiban is (földmívelés, szőlőmívelés, stb.), azok földmívelési napszámosoknak nevezendők.

Ugyanezen szempontok irányadók a szolgákra és a kocsisokra nézve is, a kiknél szintén mindenkor fel kell tüntetni a gazdasági ágat, a melyben alkal-

mazva vannak, pl. szolga vagyárban, vegyeskereskedésben (bolti szolga), borkereskedésben stb. Kocsis a gazdaságban, kocsis szódagyárosnál, kocsis orvosnál a praxisban használva, parádés kocsis stb.

g) A nőket, a mennyiben kizárólag vagy túlnyomóan a háztartás körül foglalatoskodnak, eltartójuk foglalkozásának megemlítésével »háztartásbeli« néven kell felvenni, azok a — különben a háztartás körül is foglalatoskodó — nők azonban, a kiknek határozott kereső foglalkozásuk van, pl. varrónők, postamesternők, tanítónők stb. — mindenkor ezen tulajdonképeni foglalkozásuk megjelölésével veendőek föl. Ilyenkor azonban mindazon esetekben, a midőn oly foglalkozása van a nőnek, a melyet rendszerint férfiak űznek, különösen tüzetesen kell a foglalkozást megnevezni (pl. tanítónő vagy postamesternő helyett tényleges alkalmazásban levő tanítónő vagy postamesternő, — korcsmárosnő helyett önálló korcsmárosnő stb.), mert különben kétség merülhet fel az iránt, hogy vajjon a bejegyzett foglalkozás valóban a nőé-e?

Azok a nők, a kik férjük, apjuk vagy más eltartójuk foglalkozásában segédkeznek, az eltartó foglalkozásának megemlítésével, mint »segítő családtagok« vezetendők be a statisztikai lapra. A kiknek pedig egyáltalában nincsen foglalkozásuk, azoknál ezt a szót kell beírni: »Semmi.«

h) A háztartás körül alkalmazott cselédeket (szakácsnők, szobaleányok stb.) »házi cseléd« néven kell kiténtetni. Ezek rendszerint nők. Férfiak házi cselédek gyanánt csak kivételesen lévén alkalmazva, ezeknél a házi cseléd általános megnevezés mellett az alkalmazás minőségét is meg kell jelölni (pl. szakács, inas, parádés kocsis, urasági kapus, csatlós, udvaros stb.) Azok a szakácsok, szakácsnők, szobaleányok, a kik vendéglőkben, szállodákban vannak alkalmazva, nem házi, hanem üzleti cselédek, miért is a statisztikai lapon ezen alkalmaztatásuk mindenkor megemlítendő.

B) Különös utasítások az egyes minták kitöltésére nézve.

7. A születési lap kitöltésénél a következőket kell szem előtt tartani:

a) Halva születettnek, vagy szülés közben elhaltanak csak az a született vehető, a ki vagy már a szülés megkezdése előtt nem volt életben, vagy pedig a szülés folyamata alatt halt meg, tehát ha tényleg holtan jött a világra. Ellenben, ha valamely gyermek a szülés befejezése után bármily rövid ideig életben volt és azután halt meg, ha az élettartam akár csak egy pillanatig tartott is, mint élve született és elhalt egyén tekintendő s róla a születési lapon kívül a halálzási lap is kitöltendő.

b) Törvényes származású gyermek az, a ki törvényes házasság tartama alatt, vagy annak megszün-

tétől számított tíz hónapon belül születik. Ennélfogva az a gyermek, a kinek anyja a gyermek születése alkalmával (vagy azt megelőző 10 hónapon belül) még törvényes házassági kötelékben állt, törvényes férjétől törvényesen még el nem vált, még ha feltehető is, hogy a gyermek nem a törvényes férjtől, hanem más egyéntől származik, törvényes születésűnek tekintendő mindaddig, a míg a törvényes férj vagy más erre jogosult a törvénytelenítési eljárást meg nem indítja, illetőleg a míg a gyermek törvénytelen származása biróilag ki nem mondatik.

c) A gyermek apjára vonatkozó kérdéseket rendszerint csak abban az esetben kell kitölteni, ha a gyermek törvényes származású. De az adatok akkor is kitöltendőek, ha az apa a gyermek születése idején már nincsen életben, mely esetben az »Apa« szó elé a »Néhai« szót kell írni.

A törvénytelen gyermek természetes atyjára vonatkozó adatok a születési lapra csak akkor jegyzendők be, ha a természetes apa a gyermeket a születés bejelentésekor az anyakönyvvezető előtt személyesen magának ismeri el, vagy a bejelentés alkalmával a természetes atya elismerését tartalmazó közokirat mutattatik fel. Ily esetben a statisztikai lap 8. rovatában a »Törvényes« szót áthúzással törölni kell, a »természetes« szót pedig aláhúzással ki kell emelni.

d) A törvénytelen gyermek anyjának foglalkozását minden egyes esetben úgy kell megnevezni, hogy a megnevezésből világosan kitűnjék, vajjon az anya kereső foglalkozással bir-e vagy pedig eltartott. E szerint tehát; »kisbirtokos családtagja« vagy »kisbirtokos napszámos családtagja« megnevezés helyett: »kisbirtokos segítő családtagja« vagy »kisbirtokos háztartásbelije« alkalmazandó.

e) Iker vagy többes szülöttekről mindenkor annyi születési lapot kell kiállítani, a hány gyermek a születésből származott, nem szabad tehát több szülöttet ugyanazon lapra vezetni, de mindegyik gyermek lapján aláhúzással meg kell jelölni, hogy kettős, hármas stb. szülésből származott-e?

8. A házassági lapra nézve azon utasításokon kívül, a melyek a többi lapok kitöltésére is vonatkoznak, az alábbiakat kell figyelembe venni:

a) Úgy a vőlegény, valamint a menyasszony foglalkozási rovata a házasság megkötése előtti állapot szerint töltendő ki s a menyasszony foglalkozásának megnevezésénél különösen ügyelni kell arra, hogy a megnevezésből határozottan kitűnjék, hogy az kereső foglalkozással bir-e vagy pedig eltartott. Pl. »kisbirtokos családtagja« helyett, mely kifejezés kétértelmű a szerint, hogy a menyasszony kisbirtokos apjának gazdaságában segédkezik vagy csak a háztartásban foglalatoskodik, »kisbirtokos segítő családtagja« avagy »kisbirtokos háztartásbelije« néven veendő fel.

b) A menyasszony atyjának állását és foglalkozását akkor is be kell jegyezni, ha az atya a házasságkötés idején már nincs is életben, ily esetben a statisztikai lapon a foglalkozás megnevezése elé a »néhai« szót kell írni, pl. néhai ügyvéd, néhai földmívelési napszámos, néhai önálló szabó stb.

9. A halálzási lap kitöltésénél a következő utasításokra kell ügyelni:

a) Az »állás, foglalkozás« rovatot az elhaltaknál is oly szabatosan kell kitölteni, hogy a megnevezésből határozottan kitűnjék, hogy az illető maga birt-e kereső foglalkozással, vagy pedig valamely más egyén által tartatott el. Megjegyzendő még, hogy annak a kérdésnek az eldöntésénél, hogy az elhunyt kereső volt-e, vagy eltartott, önként érthetőleg nem közvetlenül a halált megelőző állapot, hanem az az időpont irányadó, mielőtt az elhalt a halált okozó betegségbe esett.

b) Az »életkor« rovatban mindig a betöltött életidőt kell kimutatni, még pedig egy hónapon alul a betöltött napok számát, egy hónapon felül és két éven alul a betöltött hónapok számát és azon felül a betöltött évek számát kell a statisztikai lapra bejegyezni, pl. 1 napos, 6 napos, 30 napos, 1 hónapos, 2 hónapos, 10 hónapos, 23 hónapos, 2 éves, 16 éves stb. Egy napig sem élt csecsemőknél »1 napon aluli« szavakkal kell az életkort megjelölni.

c) Az elhunyt férjes nő statisztikai lapján az életben maradt férj foglalkozását (a 9. rovatban) minden esetben, tehát még akkor is ki kell mutatni, ha az elhunyt nő maga is kereső foglalkozással birt.

d) A halálzási lap 10. rovatának a), b) és c) pontjai alatt feltett kérdésekre csak azon egyének halálzási lapján kell válaszolni, a kik elhalálzásuk időpontjában törvényes házassági kötelékben éltek. Nem töltendő tehát ki ez a rovat, hanem teljesen üresen hagyandó a nőtlen férfiak és hajadon nők halálzási lapján, valamint a már házassági kötelékben élt olyan egyének halálzási lapján sem, a kik az elhalálzás idején már özvegyek vagy törvényesen elváltak voltak. Ellenben beirandó a válasz mindazon elhaltak lapjain, a kiknek házassága az elhalálzás idején törvényesen még fennállott, habár házastársuktól tényleg különválva éltek is. A b) pont alatt csakis a halál által felbontott ugyanazon házasságból született gyermekeket, tehát az úgynevezett édes testvéreket kell bejegyezni, beleértve a halvaszülötteket és az elhalt édes testvéreket is. E szerint nem vehetők itt számba az elhalt apának vagy anyának azon gyermekei, a kik valamely korábbi házasságból vagy házasságon kívüli nemzésből származtak, valamint azok a gyermekek sem, a kiknek az elhunyt csak mostoha apjuk vagy mostoha anyjuk volt. Az utóházasság által törvényesített gyermekek azonban épp úgy számba veendőek, mint a kik a házasság tartamá-

alatt születtek. Az életben maradt házastárs életkorának kitöltésénél a betöltött évek számát kell bejegyezni.

Megjegyzendő továbbá, hogy a 10. rovat kérdőpontjaira a kórházakban vagy más intézetekben elhalt házas egyének statisztikai lapján nem kell okvetlenül válaszolni, csak abban az esetben, ha a kórház biztos adatokkal rendelkezik, az e tekintetben hiányos kórházi vagy egyéb intézeti haláleset-bejelentést tehát visszautasítani nem szabad, sem a hiányzó adatot utólagosan pótolni nem szükséges.

e) A halál helyére nézve megjegyzendő, hogy vizbefutaknál és más talált hulláknál, valamint vasuton, hajón előfordult halálozásoknál, a mennyiben az elhalálozás helyét biztosan megállapítani nem lehet, a halál helyéül azt a községet kell bejegyezni, a hol a hullát találták, illetőleg a vízből kifogták vagy az elhaltat a vasutról, hajóról kiszállították. Ennek a helynek a bejegyzése különben az elhalálozási lapra még akkor is szükséges, ha a halál helyét sikerül is megállapítani, mert csak ezen adat bejegyzése alapján fog az anyakönyvvezető illetékesége magából a *halálozási* lapból kitűnni.

f) A halálozási lap 13. rovatának kitöltésénél oly esetekben, a midőn a halottvizsgálati bizonyítványt orvos állította ki, a halált előidéző betegséget vagy erőszakos halálakat oly részletességgel kell bejegyezni, mint a milyen részletességgel az 1895. évben 54.919. szám alatt kibocsátott B. M. rendeletben az orvos-halottkének számára egybeállított »halálok-kimutatás« azt előírja.*)

Ha a halottvizsgálati bizonyítványt nem orvos állította ki, vagy halottvizsgálati bizonyítvány nem állított ki, a haláloknak bejegyzése alkalmával legalább is azon halálok-megnevezéseket kell használni, a melyeknek használatát az előbb idézett ministeri rendelet a nem orvos-halottkének megengedi.

De ha a nem orvos-halottkém az elhunytnak betegségét nem bírja megállapítani vagy halottvizsgálati bizonyítvány nem is állított ki és az anyakönyvvezető a halál okát a bejelentő kikérdezése útján sem tudja kideríteni, akkor a halálozási lap 13. rovatába azt kell bejegyezni, hogy a halált okozó betegség »ismeretlen«.

g) Orvosi kezelésben részesülteknek (a halálozási lap 14. pontja) az idült betegségben elhaltak közül csak azok veendő, a kik idült betegségükben a betegségnek halálhoz vezető rosszabbodása alatt vettek igénybe orvosi segítséget. Hevenybetegségben elhaltak közül pedig azok, a kiket betegségük tartama alatt orvos látogatott. Önként értetik, hogy a d) mintájú Orvosi Értesítőt is csak az oly elhaltakról kell kiállítani, a kiket az itt megjelölt értelemben lehet orvosi kezelésben részesülteknek tekinteni.

* L. a 47. lapon.

h) A halálozási lap 14. rovatában a feltett kérdésnek a *kezelő orvos nevét és lakhelyét* tudakoló részére csak azon esetben kell válaszolni, ha a halottvizsgálati bizonyítványt nem orvos-halottkém állította ki. Abban az esetben tehát, a midőn a halottvizsgálati bizonyítványt orvos állította ki, még ha az elhalt utolsó betegségében orvosi kezelésben részesült is, a kezelő orvos nevét és lakhelyét a halálozási lapra nem kell feljegyezni.

j) A halálozási lap 15. pontjának második részét (hogy az elhunyt helybeli lakos volt-e vagy mely más községből való) csak abban az esetben kell kitölteni, ha ez elhunyt talált hullá volt, vagy kórházban vagy valamely más nyilvános intézetben halt meg.

10. Az Orvosi Értesítő használatára, kitöltésére és további kezelésére nézve az Orvosi Értesítő hátlapján foglalt utasítások irányadók.

Az Orvosi Értesítő hátlapján lévő utasítás szövege a következő:

Utasítás.

1. Az Orvosi Értesítő minden oly haláleset alkalmával töltenő ki, a midőn az elhunyt a halált okozó betegségében orvosi kezelésben részesült, de a halottvizsgálati bizonyítványt nem orvos, hanem képesített halottkém vagy a halottvizsgálati megbízott községi előljárásági tag töltötte ki, vagy a midőn halottvizsgálati bizonyítvány egyáltalában nem állított ki.

2. Az Orvosi Értesítő fejezeteit, továbbá az 1—5. alatt foglalt kérdéseket az anyakönyvvezető tölti ki; a 6. és esetleg a 7. rovat kitöltése, nemkülönben a bejegyzett adatoknak aláírás által való hitelesítése az illető kezelő orvos feladata.

A 7. rovat csak az esetben töltenő ki, ha a kezelő orvosnak tényleg valami érdemleges megjegyezni valója van, pl. »a betegség megállapítása kétséges, mert a kezelés nagyon rövid ideig tartott«, stb.

3. Az elhalálozás idejének és a halotti anyakönyvi bejegyzés folyószámának megjelölésére elegendő — az évszám kitűntetése nélkül — csupán a hónapot és napot törtszám alakjában jelezni s a bejegyzés folyószámát aláírni. Pl. ha szeptember hó 11. napján történt és a halotti anyakönyvbe 85. f. sz. alatt bejegyzett halálesetről van szó, ez egyszerűen így jelezhető: $\frac{IX/11}{85}$.

4. Az anyakönyvvezető az Orvosi Értesítőt a statisztikai lap-pal egyidejűleg tölti ki s az egy-egy nap kitöltött Orvosi Értesítőket a statisztikai hivatal által rendelkezésére bocsátott borítékok felhasználásával s egy-egy, a statisztikai hivatalra szóló borítékkal együtt naponként elküldi az illető kezelő orvosok czimére.

5. A kezelő orvos az általa kitöltött és aláírással hitelesített Orvosi Értesítőket, a rendelkezésére bocsátott, e czélra szolgáló borítékok felhasználásával esetről-esetre a magyar kir. központi statisztikai hivatalhoz küldi be, a hol azok adatai a halálozási statisztikai lapok adatainak kiegészítésére és helyesbítésére fog-nak felhasználtni.

6. A halálozási statisztika hiányainak az Orvosi Értesítő útján való kiegészítése és helyesbítése a m. kir. központi statisztikai hivatalnak az országgyűlés által elfogadott munkatervén alapulván, az Orvosi Értesítő begyűjtése az 1897: XXXV. t. czikk hatálya alatt áll, melynek 9. §-a értelmében magánszemélyek is kötelesek a munkatervben feleltetett statisztikai adatokat szolgáltatni. Ugyanezen törvény 11 §-a szerint: »A ki tudva hamis vagy valótlan statisztikai adatokat vall be, vagy a jelen törvény szerint beszolgáltatandó statisztikai adatok beszolgáltatását a szabályszerű felszólítás jogerőre emelkedése után megtagadja, kihágást követ el s annyiszor, a mennyiszor 100 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.«

C) A statisztikai lapok betérjesztése.

11. A statisztikai lapok beküldése rendszerint minden kísérő levél nélkül és kizárólag az e czélra szolgáló hivatalos levélborítékok felhasználásával történik.

Az anyakönyvvezető nyomtatvány-szükségletét is, — ha készlete fogyatékán van, — nem külön kísérőlevéllel, hanem a havi anyag beküldésére szolgáló borítéknak »Nyomtatvány-szükséglet« feliratú rovataiban jelenti be.

Egy-egy borítékba szabály szerint legfeljebb 150 statisztikai lapot szabad helyezni. Ha tehát valamely anyakönyvi kerületben ennél több lap állított ki, minden 150—150 lapra külön borítékot kell használni. Ilyenkor minden egyes borítékon jelezni kell a küldemények összes számát (pl. ha az egész küldemény 3 levélből áll, minden egyes levél borítékára rá kell írni: 3 levél). De ha a kiállított statisztikai lapok száma a 150-et csak kevéssel haladja meg, ezen kevés statisztikai lapot nem szükséges külön borítékba tenni, hanem a boríték 150 lapnál mérsékelten többet is tartalmazhat.

Ha az anyakönyvi kerületben a lefolyt egész időszak alatt (előző hó 8-ától folyó hó 7-ig) egyetlen anyakönyvi bejegyzés sem fordul elő, a borítékot a szabályszerű időben mégis be kell küldeni, statisztikai lapok helyett egy papírszeletet helyezve a borítékba azzal a megjegyzéssel, hogy: »népmozgalmi esetek nem fordultak elő.«

A statisztikai adatok beküldésére szolgáló levélborítékokat le kell ragasztani, de nem kell lepecsételni. A leragasztás akkor is szükséges, ha a boríték statisztikai adatok hiánya folytán nemleges jelentéssel küldetik be.

12. A népmozgalmi statisztikai lapok beküldésére szánt levélboríték egyéb statisztikai adatok betérjesztésére, vagy pusztán levelezési czélra nem használható, még népmozgalmi statisztikai ügyben sem s még a pótlás vagy helyesbítés végett kiküldött népmozgalmi lapok visszaterjesztésére sem. E czélra külön pótlásborítékok szolgálnak, a melyeket szintén a m. kir. központi statisztikai hivatal bocsát — a statisztikai lapoknak pótlás vagy helyesbítés végett való visszaküldése alkalmával esetről-esetre — az anyakönyvvezetőségek rendelkezésére.

13. A népmozgalmi statisztikai lapokat az anyakönyvi bejegyzések folyószáma szerint, tehát az a) mintájú lapokat a születési anyakönyv, a b) mintájú lapokat a házassági és a c) mintájú lapokat a halotti anyakönyvek folyószáma szerinti sorrendben kell beküldeni, úgy, hogy az egynemű lapok csomójában felül mindenkor az alacsonyabb folyószámú lapok, alul pedig a magasabb folyószámú lapok feküdjenek.

14. Úgy a havi népmozgalmi anyag betérjesztésére szolgáló levélborítékon, valamint a pótlás vagy helyesbítés végett visszaküldött, illetőleg be nem küldött lapok pótlólagos betérjesztésére szánt pótlásborítékon nemcsak az anyakönyvvezető székhelyét,

hanem a levelek könnyebb kezelhetőségének érdekében, mindenkor a vármegyét s kis- és nagyközségekben székelő anyakönyvvezetőségeknél ezen felül még a szolgabírói járást is fel kell tüntetni.

III. A halálokoknak a halottkének számára az 1895. évi 54.919 sz. belügyministeri rendelettel kiadott jegyzéke.

a) Ason halálokok kimutatása

a) melyeket képesített (azaz nem-orvos) halottkéneknek, valamint a halottkémi teendő végzésével megbízott községi előljárásági tagoknak, a halál okának a halottvizsgálati bizonyítványba való bejegyzése alkalmával használni kell.

1. Veszületett gyengeség.
2. Görcsök.
3. Gyermekek-aszály.
4. Gyermekek hasmenése.
5. Ázsiai kolera.
6. Vérhas.
7. Roncsoló toroklob (Diphtheria). Torokgyík (Croup).
8. Kanyaró (Veres himlő).
9. Szamárhurut.
10. Vörheny (Skarlát).
11. Hólyagos himlő.
12. Hasi hagymáz (Typhus).
13. Kiütéses hagymáz (Petecses).
14. Orbáncz.
15. Pokolvar.
16. Gyermekegy.
17. Veszetség. (Viziszony).
18. Tüdögümőkór (Tüdővész, hektika).
19. Tüdőgyulladás, mellhártyagyulladás.
20. Gutaütés.
21. Vízibetegség.
22. Sérvek (Szakadás).
23. Elmebaj.
24. Aggkori végkimerülés.
25. Öngyilkosság (megnevezendő az öngyilkosság módja is, például: öngyilkosság lövés, vízbeugrás, akasztás, mérgezés által stb.)
26. Gyilkosság (megnevezendő annak módja is, például: lelövés, megfojtás, agyonütés stb.)
27. Baleset (megnevezendő annak módja is, például: vízbefulás, mérgezés, lezuhanás, elgázoltatás, agyonnyomatás stb.)

b) Halálokok kimutatása az orvos-halottkének számára.

I. Fertőző betegségek.

Himlő. Variola.

Be volt-e oltva?

Nem volt beoltva?

Bizonytalan.

Báránymély.
Kanyaró. Morbilli.
Vörheny. Scarlatina.
Kiütéses hagymáz (foltos hagymáz). Typhus exanthematicus.
Visszatérő láz. Febris recurrens.
Influenza.
Szamárhurut. Tussis convulsiva.
Fültőmirigylob, járványos. Parotitis epidemica.
Diphtheria.
Agy- és gerincvelő-gyulladás, járványos. Meningitis cerebrospinalis epidemica.
Hasi hagymáz, bélhagymáz. Typhus abdominalis.
Cholera.
Bélhurut (fertőzeti), nyári hasmenés. Diarhoea epidem.
Cholera nostras.
Gyermekek hasmenése. Cholera infantum.
Vérhas. Dysenteria.
Váltóláz. Febris intermittens; f. malarica.
Malaria.
Vesztség (vizizsoly). Hydrophobia.
Takonykór. Malleus.
Gümőkór. Tuberculosis. a) Tüdőgümőkór, tüdővész. b) Bélgümősödés. Tabes mesaraica. c) Agyhártyagümősödés. Heveny agyvizkór. Hydrocephalus acutus. d) Csontgümősödés, Caries tuberc. e) Bőrgümősödés, bőrfarkas. Lupus. f) Egyéb gümőkóros, gőrvélykóros betegség.
Bujakór. Syphilis.
Fertőző hujcsólob következményei.
Pokolvar, lépfene. Anthrax, carbunculus.
Orbáncz. Erysipelas, phlegmone.
Genyesvérűség, Evesvérűség. Pyaemia. Septicaemia.
Gyermekágyi láz. Febris puerperalis.
Dermedés. Tetanus (fertőzésből eredő).
Egyéb (névszerint).

II. Élősdiek okozta betegségek.

Szájpenész. Soor.
Sugárgomba-betegség. Actinomycosis.
Hólyagféreg, burkonyféreg. Hydatides. Echinococcus.
Más élősdik okozta betegség (névszerint).

III. Rossz indulatú daganatok.

Rák.
Egyéb (névszerint).

IV. Alkati betegségek.

Heveny csúz és következményei.
Megrögzött csúz és következményei.
Köszvény.
Angolkór.
Purpura haemorrhagica.
Anaemia. Chlorosis. Leucocythaemia.
Czukorvizelés. Diabetes mellitus.
Haemophilia.
Egyéb (névszerint).

V. Táplálkozásból eredő betegségek.

Gyermekaszály. Elékezés anyatej hiányából.
Atrophia infantum.
Süly. Scorbut.
Szeszmergezés. Alkoholismus.
Delirium tremens.
Egyéb (névszerint).

VI. Fejlődési hiányok.

Koraszületés.
Vezületett gyengeség. Debilitas congenita.
Atelektasia.
Cyanosis.
Spina bifida.
Anus inperforatus.
Farkastorok.
Aggkori végkimerülés, elaggulás.
Egyéb (névszerint).

VII. Az idegrendszer betegségei.

Agy-, agyhártyagyulladás.
Gutaütés, véres agyaguta.
Agylagulás.
Féloldali, agyi bénulás. Hemiplegia.
Gerincvelő-bénulás. Paraplegia.
Paralysis agitans.
Elmebajosok bénulása.
Chorea.
Nehéznyavalya. Epilepsia.
Görccsök, rángások (csecsemőknél). Convulsiones.
Laryngismus stridulus.
Dermedés, állgörcs (nem fertőzeti). Tetanus, trismus idiopathicus.
Basedow-kór.
Egyéb (névszerint).

VIII. Érzékszervek betegségei.

Füllob, fülfolys. Otitis. Otorrhoea.
Orrbetegségek, orrvérzés.
Szemnek betegségei.
Egyéb (névszerint).

IX. A vérkeringés szerveinek betegségei.

Szervi szivbaj. Endocarditis.
Szivburoklob. Pericarditis.
Szivtultengés.
Angina pectoris.
Szivhűdés, szivbénulás. Syncope.
Értágulás, érpedés. Aneurysma.
Aggkori üszök. Gangraena senilis.
Embolia. Thrombosis.
Phlebitis.
Varicositas.
Egyéb (névszerint).

X. Léleköszerv betegségei.

Légcsőgyulladás. Laryngitis.
Croup (nem fertőzeti).
Hörggyulladás. Bronchitis.
Tüdőgyulladás.
Mellhártyagyulladás.
Tüdőlégdaganat. Nehézlégzés. Emphysema. Asthma.
Egyéb (névszerint).

XI. Emésztőszervek betegségei.

Szájgyulladás. Stomatitis.
Bárzsingelzáródás.
Emésztési zavarok. Dyspepsia.
Vérhányás. Haematemesis.
Gyomorhaj.
Bélhurut, béllob. Enteritis (nem fertőzeti).
Bélfekélyedés. Bélátfuródás.
Bélzáródás. Bélsárhányás. Ileus.
Bélcsavarodás. Strangulatio intestin. Volvulus.
Béltüremlés. Intussusceptio.
Sérvek. Herniae.
Bélsipoly. Fistula intest.
Hashártyagyulladás.
Vizi betegség. Hasvizkór.
Epekövek.
Májzsugorodás. Cirrhosis hepatis.
Májsorvadás. Atrophia hepatis.
Egyéb (névszerint).

XII. Mirigyek betegségei.

Nyirkmirigyrendszer betegségei (nem fertőzettek).
Lépbetegségek.
Bronchocele.
Addison-kór.
Egyéb (névszerint).

XIII. Hujszervek betegségei.

Vesegyulladás, heveny. Nephritis acuta.
Bright-kór. Fehérje-vizelés. Morbus Brightii. Albuminuria.
Hujvérűség. Uraemia.
Hujyrekedés. Oppressio urinae.
Hujkór.
Vérvizelés. Haematuria.
Hujhólyag és a prostata betegségei.
Egyéb (névszerint).

XIV. A nemzőszervek betegségei.

Petefészek betegségei.
Méh és hüvely betegségei.
Havi vérzés zavarai.
Medenczetályog. Abscessus pelvis.
Gát-tályog. Abscessus perinaei.
Mony, herék és herezacskó betegségei.
Egyéb (névszerint).

Stat. hiv.

XV. Szülésből származó betegségek.

Gyermekágyban

Elvetés, koraszülés folytán halálest.
Elvérés.
Placenta praevia.
Mania puerperalis.
Eclampsia, convulsiones puerperales.
Phlegmasia dolens.
Egyéb (névszerint).

XVI. Csontok betegségei.

Csontszu (nem gümős), csontüszkösödés. Caries. Necrosis.
Csont-, csontthártyagyulladás. Ostitis. Periostitis. Phosphoros csontüszkösödés. Necrosis phosphorica.
Csontlágulás. Osteomalacia.
Egyéb (névszerint).

XVII. A bőr betegségei.

Felfekvés.
Aiszárfekély.
Bóralatti kötőszövet lobja (nem fertőzeti), Cellulitis.
Eccema.
Pemphigus.
Egyéb (névszerint).

XVIII. Halál baleset folytán.

Sérülések, rázkódások, zuzódások.
Szuras, sebzés.
Lövés.
Égetés, leforrázás, maróanyaggal leöntés.
Mérgezés.
Vizbefuladás.
Egyéb fuladás (névszerint).
Villámsujtás.
Elékezés.
Megfagyás.
Egyéb (névszerint).

XIX. Öngyilkosság.

Szuras, sebzés.
Lövés.
Lezuhanás, leugrás.
Mérgezés.
Vizbefuladás.
Felakasztás.
Egyéb (névszerint).

XX. Gyilkosság.

Sebesítés.
Lövés.
Mérgezés.
Megfojtás.
Egyéb (névszerint).

XXI. Birói kivégzés.

XXII. Bizonytalan eredetű erőszakos halál.

Sérülés, zuzódás, lezuhanás.
Szúrás, sebzés.
Lövés.
Égetés.
Mérgezés.
Vizbefulladás.
Egyéb (névszerint).

XXIII. Meg nem állapítható halálokok.

Rögtönös halál, meg nem állapítható okból.
Halál meg nem állapítható betegség folytán.

IV. Népmozgalmi statisztikai vizsgálatok jegyzőkönyve.

vármegye
tj. város

Jegyzőkönyv

Fölvétetett 19.....évi.....hó.....n
..... mint a m. kir. központi
statisztikai hivatal kiküldöttje által a.....
.....i állami anyakönyvi hivatalban telje-
sített statisztikai vizsgálat alkalmával.

1. Az anyakönyvvezető neve, állása?
2. Ha az anyakönyvi személyzet több egyénből áll, ki vezeti a születési, a házassági és a halotti anyakönyvet s ennek folytán ki a felelős a házassági, ki a születési és ki a halálozási statisztikai lapok kitöltéséért?
3. Az anyakönyvi hivatalnak a szükséges statisztikai nyomtatványokból van-e elegendő készlete és a nyomtatványok rendben vannak-e tartva? A statisztikára vonatkozó fontosabb rendeletek kéznél vannak-e?
4. A statisztikai lapok az anyakönyvi bejegyzéssel egyidejűleg, illetve az anyakönyvi bejegyzést megelőzőleg töltetnek-e ki?
5. Az összes anyakönyvi bejegyzésekről vannak-e statisztikai lapok kiállítva? Ha nincsenek, mely anyakönyvnek minő folyószámú lapjai hiányoznak?
6. A mulasztást az anyakönyvvezető mivel indokolja?
7. Nincsenek-e visszamaradt statisztikai lapok a hó 8-ika előtt történt bejegyzésekről?
8. Hány és milyen folyószámú statisztikai lapok vizsgáltattak meg:
 - a) születési?
 - b) házassági?
 - c) halálozási?
9. A statisztikai lapok az anyakönyvi bejegyzések folyószámai szerinti rendben vannak-e kezelve?
10. A statisztikai lapok adatai megfelelnek-e a vonatkozó anyakönyvi bejegyzések adatainak?

11. A statisztikai lapok folyószámai megfelelnek-e a vonatkozó anyakönyvi bejegyzések folyószámainak?

12. Mely kórházak, szülőházak és egyéb irásbeli bejelentésre jogosult intézetek vannak az anyakönyvvezető kerületében?

Ezeknek adatszolgáltatása megfelel-e a követelményeknek?

Ha nem, mely hiányok voltak észlelhetők az adatszolgáltatásban s mily intézkedést tett ezek ellenében az anyakönyvvezető, esetleg mily intézkedések volnának szükségesek?

13. Természetes apa által elismert gyermekek statisztikai lapján az apára vonatkozó adatok ki vannak-e töltve?

14. Ha oly újszülött anyakönyveltetik, a kinek szülői ugyanazon anyakönyvi kerületben kötötték a házasságot, az újszülött statisztikai lapján foglalt adatok nincsenek-e ellentétben a házassági anyakönyvi bejegyzés adataival?

15. Ha oly elhunyt anyakönyveltetik, a kinek születése ugyanazon kerület anyakönyvében jegyeztetett be, az elhunyt statisztikai lapján foglalt adatok nincsenek-e ellentétben a születési anyakönyvi bejegyzés adataival?

16. A statisztikai lapokból kiteszöveg a hitfelekezetek megjelölésére a törvényszerű kifejezések használatának-e? Tisztában van-e az anyakönyvvezető a vegyes házasságból és felekezetenkívüliek házasságából származott gyermekek vallásának bejegyzését illetőleg az 1894 : XXXII. t.-cz. rendelkezéseivel?

17. Az anyanyelv bejegyzésénél szem előtt tartja-e az anyakönyvvezető az utasításnak azon pontját, mely szerint ezen adatokat a felek saját bevallása alapján és minden befolyástól menten kell bejegyezni?

18. Az életkor bejegyzésénél tekintettel van-e az anyakönyvvezető arra, hogy mindig a betöltött korévek jegyeztessenek be? Minő eljárás követetik az életkorra vonatkozó bevallások helyességének ellenőrzése érdekében?

Két éven aluli gyermekek életkorának bejegyzése az előirt szabályossággal történik-e?

19. A foglalkozási viszonyoknak a statisztikai lapokra való bejegyzésénél követi-e az anyakönyvvezető a statisztikai hivatal által kiadott utasításokat?

Tisztában van-e az anyakönyvvezető a foglalkozási viszonyok megjelölésével:

- a) az értelmiségi,
- b) az őstermelői,
- c) az ipari, kereskedelmi foglalkozásoknál,
- d) a napszámosok,
- e) házi cselédek, cselédek, szolgák, kocsisok,
- f) a nők,
- g) a járadékosok foglalkozásánál,
- h) egyéb foglalkozásoknál.

20. Az anyakönyvi kerület mely községeiben állapítja meg orvos-halottkém és hol nem orvos-halottkém a halálokat?

A halálokok bejegyzése az 54.919/95. sz. a. kelt belügyminiszteri utasítás alapján történik-e?

a) az orvos-halottkém által?

b) a nem orvos-halottkém által megállapított halálokoknál?

Az e tekintetben mutatkozó hiányok orvoslására az anyakönyvvezető mily intézkedéseket tett? Esetleg mily intézkedések volnának szükségesek?

21. Ha a halál okát nem orvos-halottkém állapítja meg, de az elhunyt utolsó betegségében orvos kezelte, az Orvosi Értesítő szabályszerűen kiállítatik-e?

Az orvosok adatszolgáltatása az anyakönyvvezető tudomása szerint megfelelő-e?

22. Tisztában van-e az anyakönyvvezető azzal, hogy a halálozási lapon az elhunyt házastársára és gyermekeire vonatkozó adatok mikor jegyzendők be?

Mily intézkedéseket tett arra, hogy e kérdésekre szabatos válaszok legyenek nyerhetők?

23. Tisztában van-e az anyakönyvvezető azzal, hogy mely utólagos bejegyzésekről kell statisztikai lapot kitölteni? Az év folyamán történt összes ily bejegyzésekről tényleg állított-e ki statisztikai lapokat és szabályszerűen töltötte-e ki azokat?

24. A vizsgálatot teljesítő egyéb észrevételei:

25. Az anyakönyvvezető megjegyzései:

Kelt mint fent.

a m. kir. központi statisztikai hivatal kiküldöttje.

anyakönyvvezető.

b) Az adatok feldolgozása és eredményeinek közzététele.

A népmozgalmi statisztikai adatok *feldolgozása* havonként és évenként történik.

Havonként az adatok első sorban törvényhatóságokint dolgoztatnak fel, még pedig törvényhatóságokint megállapítatik az összes házasságok s külön a vegyes házasságok száma; az élve és halvaszülöttek száma, végül a hét éven alul és hét éven felül elhaltak száma; a halálokok közül feldolgoztatnak a különböző fertőző betegségben elhaltak halál-okok szerint. Külön feldolgoztatnak még a házasságok felekezetek szerint s a vegyes házasságoknál előforduló megegyezések a szerint, hogy melyik fél és milyen vallás javára köttetnek. Kiemeltetnek ezen felül azok a községek, a melyekben az egyes fertőző betegségek folytán beállott halálesetek száma ötnél nagyobb volt a hó folyamán.

A törvényhatósági jogú városok és 10.000 léleknél nagyobb rendezett tanácsú városok és községek adatai ezeken kívül még részletesebb feldolgozás alá

esnek. Ezeknél megállapítatik a kórházakban elhalt idegenek száma is, továbbá a halottak nem szerint való megoszlása és hogy hányan részesültek orvosi kezelésben külön a hét éven aluliak és külön a hét éven felüliek közül. Az összes halálozások pedig részleteztetnek halálokok szerint.

Az *évi feldolgozás* először községenként, azután járásonként, végül törvényhatóságokint történik. *Községenként* természetesen csak a legfontosabb adatok dolgoztatnak fel, u. m. a házasságkötések, törvényes és nem törvényes élve és halva születések, 1 évnél fiatalabb, 1—6 éves és 7 éven felüli halottak összes száma, továbbá, hogy az elhaltak közül hány részeseült orvosi kezelésben s hányánál állapította meg orvos a halál okát s végül a halálokok a nem orvos halottkékek részére megállapított osztályozás szerint.

A *járás évi feldolgozás* már részletesebb kombinációkra terjed ki. A házasságok részleteztetnek a vőlegény és menyasszony vallása, anyanyelve és magyarul tudása szerint, kiemeltetnek továbbá a protogam házasságok és a fiatalokú házasságok. A születéseknél a törvényes és törvénytelen élveszülöttek külön dolgoztatnak fel. Az előbbieket nem, vallás, továbbá az apa és anya anyanyelve szerint; megállapítatik a fiatalokú apáktól és anyáktól született gyermekek száma s azoknak az eseteknek száma, a mikor az apa vagy anya magyar s a másik szülő nem magyar. A törvénytelen élveszülöttek feldolgoztatnak nem szerint, az anya kora, vallása, anyanyelve szerint, megállapítatik az esetek száma, a mikor a természetes apa a gyermeket elismerte, továbbá hogy ennek következtében hány esetben követi a gyermek a természetes apa vallását. A halálozások feldolgozásánál a halottak részleteztetnek vallás, anyanyelv, korcsoportok szerint, a hét éven aluliak és felüliek külön nem szerint. Külön kiemeltetik a halottak közül a házasságok száma.

A *törvényhatósági évi feldolgozásnál* a főbb kombinációk, a melyekre a feldolgozás kiterjed, a következők:

a) A házasságoknál: Megoszlás hónapok szerint, a vőlegény vallása, anyanyelve, életkora és családi állapota a menyasszony vallásával, anyanyelvével és családi állapotával összevetve; a rokon házasságok; a házasságok vallása és anyanyelve életkorukkal, családi állapotukkal és magyarul tudásukkal egybevetve; végül a vőlegény foglalkozása.

b) A törvényes születéseknél: Megoszlás hónapok szerint, az apa életkora, vallása és anyanyelve az anya életkorával, vallásával és anyanyelvével összevetve, végül az apa foglalkozása; valamennyi táblánál az élve és halva született fiúk és leányok megkülönböztetésével.

c) A törvénytelen születéseknél: Megoszlás hónapok szerint; az anya életkora, vallásával és anya-

nyelvével egybevetve, továbbá az anya foglalkozása; itt is mindenütt az élve és halva született fiúk és leányok megkülönböztetésével.

d) A halálozásoknál: Az elhaltak kora vallásukkal, anyanyelvükkel és családi állapotukkal összevetve; az elhaltak korévek és hónapok szerint; az elhaltaknak vagy eltartójuknak foglalkozása a 7 éven aluli és a 7 éven felüli halottak megkülönböztetésével; az orvos és nem orvos által megállapított halál-okok, az erőszakos halál-okok az erőszak módjával összevetve szintén a 7 éven aluliak és felüliek megkülönböztetésével; valamennyi kombinációban férfi és nő külön.

Újabban nem évenként, hanem nagyobb időközökben (3—4 évenként) feldolgoztatnak továbbá a házasság elhaltak halálozási lapjain foglalt termékenységi adatok különböző részletes kombinációk szerint. Így járásokonként a magyar és nem magyar anyanyelvűek megkülönböztetésével, törvényhatóságok szerint pedig az elhalt házasság kora, vallása, anyanyelve, férjének foglalkozása s a házasság tartama szerint.

A népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés eredményei jelenleg a következő kiadványokban tételnek közzé:

1. Az előzetes havi eredmények a »Statisztikai Havi Közlemények«-ben.

2. Az évi eredmények a »Magyar Statisztikai Évkönyv«-ekben és 3—4 évenként összefoglalva szöveges ismertetés kíséretében a »Magyar Statisztikai Közlemények«-ben.

A »Statisztikai Havi Közlemények« 1897 óta közlik a népmozgalmi havi eredményeket, a »Magyar Statisztikai Évkönyv« pedig 1872-ben történt megindítása óta (első ízben 1865. évről s azóta szakadatlanul minden évről).

Az első hivatalos kiadvány, a mely csak a népmozgalmat tárgyalja, a »Magyar Statisztikai Közlemények« új folyamának V. kötete, a mely az 1890. és 1891. évek népmozgalmát ismerteti; ezt követi a VIII. kötet az 1892. és 1893. évek népmozgalmáról, majd a XXII. kötet, mely az 1897. év népmozgalmát tárgyalja, már az állami anyakönyvek életbeléptével megreformált adatgyűjtés nyújtotta széles alapon.

1900 óta a népmozgalmat a »Magyar Statisztikai Közlemények« új sorozatában megszakítás nélkül minden évről ismertette van majdnem ugyanolyan részletességgel, mint az úttörő 1897. évi közleményben. A VII. kötet az 1900—1902. évek, a XXII. kötet az 1903—1905. évek, végül a XXXII. kötet az 1906—1908. évek népmozgalmával foglalkozik. A legközelebbi kötet az 1909—1912. évek népmozgalmát fogja tárgyalni, tehát 4 évet foglal össze, hogy a népszámlálás ideje a tárgyalt időszak közepére essék s hogy így a népszámlálási adatokkal való összehasonlítás biztosabb alapokon nyugodjék.

hasonlítás biztosabb alapokon nyugodjék.

A »Magyar Statisztikai Közlemények« felsorolt kötetei közül az adatgyűjtés történetét és az adatgyűjtésben időközben beállott változásokat főleg az új folyam V. és XXII., továbbá az új sorozat VII. kötetei ismertetik s részben az egykorú adatgyűjtő mintákat is közlik.

Népmozgalmi részletkérdéssel foglalkozik a »Magyar Statisztikai Közlemények« új sorozatának XI. kötete is, a mely az 1900. évi népszámlálási és az 1901. évi népmozgalmi adatok alapján a magyar korona országainak *halandósági táblázatát* foglalja magában s részletesen ismerteti a számítás módszerét és a táblázat tanulságait.

c) Az adatgyűjtés multja.

A magyar hivatalos statisztika az alkotmányának 1867-ben történt visszaállítása után mindjárt kezdett foglalkozni a népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés ügyével. Az adatgyűjtés azonban a kezdet nehézségei miatt, csak az országos statisztikai hivatalnak 1871-ben történt szervezése után vette kezdetét. Az újonnan alakult statisztikai hivatalnak első dolga volt 1866-ig visszamenőleg pótolni a hiányzó statisztikai anyagot, a mi az akkori viszonyok között, a mikor az adatokat az egyházi anyakönyvek alapján a lelkészek szolgáltatták, igen nagy nehézségekkel járt. Ebben az időben az adatgyűjtés is nagyon kezdetleges volt; a kimutatások, a melyeket a lelkészeknek ki kellett lőltetniök és a törvényhatóságok útján a statisztikai hivatalhoz beterjeszteniök, csak a legszükségesebb kérdésekre szorítottak. 1876-ban lépett életbe némileg részletesebb, a tudomány igényeinek megfelelőbb adatgyűjtés, mely egészen 1890-ig minden lényegesebb változtatás nélkül érvényben állott. Az 1891. évvel a felvételi füzet rovatai közé az elhaltak korának tüzetesebb kimutatása is felvétellett, a mennyiben a halottak két nagy korcsoport — 5 éven alul és 5 éven felül — szerint való megkülönböztetése helyett ez évtől fogva 16 kisebb korcsoport szerint kellett részletezni a halottakat.

Az egyházi anyakönyvvezetők útján gyűjtött népmozgalmi statisztikai anyag kiegészítésére szolgált az időben a m. kir. belügyminiszteriumnak évenként kiadott »közegészségügyi jelentés«-ei, a melyek a halottkének által a törvényhatóságokhoz beszolgáltattott adatok alapján a halottak korára és a halál okára vonatkozólag tartalmaztak részletesebb adatokat. Ezek a közegészségügyi jelentések az 1881—1887. és az 1892—1895. évekről jelentek meg. Hiányosak voltak e jelentések annyiban is, hogy nem terjeszkedtek ki az összes halálesetekre, hanem azoknak az elhaltak életkor szerinti részletezésénél körülbelül 85—95, a halál okok szerint való részletezésénél pedig csak mintegy 75—95%-át foglalták magukban.

Ilyen módon és alakban állott fenn a népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés 1895. évi október hó 1-ig, a mikor az állami anyakönyvvezetés életbeléptetésével (1894. évi XXXIII. t.-cz.) a népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés is mélyreható változtatás alá került. Ez időtől kezdve a lelkészek adatszolgáltatási kötelezettsége megszűnt és e kötelezettség áthárult az állami anyakönyvvezetőkre. Az adatszolgáltatók személyében történt változásnál jóval nagyobb jelentőségű reform volt azonban az, hogy ez időtől kezdve a népmozgalmi statisztikai adatokat nem lajstromokon és összefoglalt kimutatásokon, hanem egyéni lapokon gyűjti a statisztikai hivatal.

Eleinte ötféle statisztikai lap szolgált az adatgyűjtés céljaira, a melyek a nyomtatvány színe által is különböztek egymástól. Külön lap szolgált az élveszülettek és külön lap a halvaszülettek bejelentésére, a házasságkötéseknek egyféle lapja volt, ellenben a 7 évnél fiatalabb korban elhaltakról és a 7 évnél idősebb korban elhaltakról szintén külön lapot kellett kiállítani.

Az adatgyűjtésnek ez a rendszere áll fenn lényegében ma is, de részleteiben több ízben változás alá került, így először 1897. január 1-én. Ekkor a lapok száma leszállítottat háromra, a mennyiben ezóta az élve- és halvaszületésekről csak egyféle lapot kellett kiállítani, valamint a halálozásokról is egyfélélt, tekintet nélkül az elhaltak életkorára. Bővültek azonban a lapok tartalmilag és a kérdések sorrendje tekintetében jobban igazodtak az anyakönyv rovataihoz, mint az előbbiek. 1899. január 1-jével csak a halálozási lapon történtek változtatások, a másik két lap változatlan maradt.

A következő évben, 1900-ban, újra tökéletesedett az adatgyűjtés, a mennyiben ettől az évtől kezdve lépett életbe az »Orvosi Értesítő«, csekély eltéréssel ugyanolyan alakban, mint a most használatos adatgyűjtő minta. E miatt a halálozási lapot a kezelő orvos nevét és lakóhelyét tudakoló kérdéssel kellett kibővíteni.

1901-ben újra több változtatás történt a statisztikai lapokon, melyek azonban az anyakönyvvezetők terhének könnyítését célozták. Elhagyattak ugyanis olyan kevésbé fontos kérdések, a melyek az anyakönyvi bejegyzés tárgyát nem képezték s a mellett statisztikai szempontból sem voltak kihasználhatók.

Az 1903. év ismét fontos határkö a magyar népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés történetében. Több évi tapasztalat mutathatta csak meg, hogy egyrészt mit kell kérdezni a statisztikai lapokon, hogy az adatgyűjtés a tudomány igényének és a gyakorlati élet követelményeinek megfelelően, másrészt mit lehet kérdezni, hogy az adatgyűjtés az anyakönyvvezetőkre nézve, minél kisebb megterheléssel járjon. Ez a két szempont vezette a statisztikai hivatalt, a mikor 1903-ban a népmozgalmi statisztikai lapokat úgy tartalmilag, mint alakilag lényeges módosításnak vetette alá.

A statisztikai lapokról ujjalag elhagyatott több olyan kérdés, a melyek inkább csak az adatok ellenőrzésére szolgáltak és statisztikai szempontból nem voltak okvetlenül szükségesek. Legfontosabb tartalmi változtatás volt az, hogy a házasságok termékenységére világot vető kérdések a születési lapról a halálozási lapra tételtek át, a mi a házasságok termékenységére vonatkozó adatgyűjtésnek lényeges tökéletesítésével járt. Korábban ugyanis a születési lapon kérdezett az, hogy a gyermeknek ugyanezen házasságból hány élő testvére van és hány testvére halt meg (a halvaszületteket is beszámítva), míg 1903. óta a házasság egyének halálozási lapján kell megadni a házasságkötés évére, a házasságból született összes és életben maradt gyermekek számára, végül az életben maradt házastárs életkorára vonatkozó adatokat.

Alakilag fontos változtatás volt a statisztikai lapokon az, hogy több kérdésnél a válaszszavak nyomtatásban felvételtek a lapokra, miáltal az anyakönyvvezetők munkája — minthogy e kérdéseknél a választ egyszerűen csak a megfelelő szó aláhúzásával kell megadni — lényegesen megkönnyebbült s e mellett e változtatás a központi feldolgozás szempontjából is előnyös volt.

1903 óta a statisztikai lapok tartalmilag nem változtak, csupán 1905-ben a kérdések sorrendje alkalmazkodott az anyakönyveknek már akkor terbevetett, de csak 1907-ben életbeléptetett egyszerűsítésével megváltozott rovatainak sorrendjéhez.

2. Ki- és visszavándorlási statisztika.

Útlevelek statisztikája.

a) Az adatgyűjtés mai rendszere.

A külföldre történő kivándorlásra és az onnan való visszavándorlásra vonatkozó adatok gyűjtése a helyi hatóságok (városokban a rendőrkapitány, községekben pedig a községi vagy körjegyző) útján történik. A kivándorlási és részben a visszavándorlási statisztikának is alapjául, illetőleg ellenőrzésére szolgál az útlevelstatisztika, a melynek anyagát az útlevelkiállító törvényhatóságok szolgáltatják.

Úgy a ki- és visszavándorlási, mint az útlevelstatisztikai adatgyűjtést az 1904. évi 71.000. sz. belügyminiszteri rendelet szabályozza, melynek teljes szövegét alább adjuk, itt csak a főbb rendelkezéseket emeljük ki s azt a néhány kisebb változást, a mely az adatgyűjtésen e rendelet kibocsátása óta történt.

1. Az útlevelkiállító hatóságok útlevel-nyilvántartásukról minden hónapban a következő hó 8.-áig másolatot (mintáját l. az 56. lapon) küldenek be a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz.

2. A községi és körjegyzők, rend. tanácsú városokban a rendőrkapitányok a kivándorlási célból útlevelet kapott egyénekről nyilvántartást (I. sz., I. az 56. lapon) vezetnek s ugyanezekről I/a mintájú (I. az 57. lapon) kivándorlási lapot állítanak ki. A törvényhatósági jogú városok rendőrkapitányai, a kik egyúttal útlevelelkiállító hatóságok is, a nyilvántartást nem vezetik, csak az I/a jelű statisztikai lapokat állítják ki a kivándorlás céljából útlevelet kapott egyénekről.

3. Ugyanezek a hatóságok nyilvántartást (II. sz. I. az 56. lapon) vezetnek azokról az útlevel nélkül kivándorolt egyénekről, a kiknek kivándorlása tudomásukra jut. Az útlevel nélkül kivándorlókról a II/a jelű statisztikai lapot (I. az 58. lapon) állítják ki.

4. Ugyancsak nyilvántartást (III. sz., I. az 56. lapon) vezetnek a külföldről visszavándorlókról, kikről ezenkívül a III/a jelű statisztikai lapot (I. az 59. lapon) kell kiállítaniok.

5. Az I/a, II/a és III/a jelű statisztikai lapokat a községi és körjegyzők, illetőleg rendőrkapitányok minden hó 8-án kötelesek a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz beküldeni; az I/a jelű lapok közül azonban csak azokat, a kik az előző hó folyamán tényleg kivándoroltak.

6. A községi és körjegyzők 1907 január elseje óta egyúttal állami anyakönyvvezetők is. Mint ilyenek a népmozgalmi statisztikai lapokat szintén minden hó 8-ikán lévén kötelesek beküldeni, az adatszolgáltatás egyszerűsítése szempontjából 1908-tól kezdve elrendeltetett, hogy a községi és körjegyzők a kivándorlási statisztikai anyagot a népmozgalmi statisztikai anyaggal együtt egy borítékban terjeszték be a statisztikai hivatalhoz.

7. A 71.000/904. sz. belügyministeri rendelet 7. §-ában említett Jegyzék című nyomtatvány, mint-hogy annak beküldése a gyakorlatban nem bizonyult szükségesnek, 1907-ben használaton kívül helyezett s ugyanekkor elrendeltetett, hogy nemleges jelentés gyanánt egy papírlap helyezendő a népmozgalmi anyag borítékába ezzel a jelzéssel: » . . . hónapban sem ki-, sem visszavándorlási eset nem fordult elő.«

A 71.000/904. sz. belügyministeri rendelet teljes szövege az adatgyűjtési nyomtatványok mintáival együtt itt következik:

I. A 71.000/1904. számú belügyminiszteri rendelet.

Az útlevelekre s a kivándorlásra és visszavándorlásra vonatkozó statisztikai adatok szolgáltatása.

Az útlevelekre s a kivándorlásra és visszavándorlásra vonatkozó statisztikai adatok szolgáltatása tárgyában folyó évi augusztus hó 1-től kezdődő hatálylyal a következőket rendelem:

1. §.

Az útlevelek kiállítására jogosított hatóságok (vármegyei alispánok, törvényhatósági joggal felruházott városok rendőrkapitányai, Budapest székesfőváros főkapitánya, fiumei kormányzó) az 1904. évi 70.000. B. M. számú rendelet 15. §-a értelmében általuk szerkesztendő B. minta szerinti Utlevél-nyilvántartásból statisztikai célra havonként kivonatos másolatot készítenek, a melyen kimutatják az útlevel-lap sorszámát, az útlevelet kérőnek és utitársainak nevét, az útlevelet kérő lakhelyét, az utazás célját, az útlevel kiállításának idejét, az útirányt és az útlevel érvényességének tartamát s e másolatot minden hóra vonatkozólag legkésőbb a következő hó 8-ig külön kíséző irat nélkül a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz beküldik.

2. §.

A rendezett tanácsú városok rendőrkapitányai s a nagy- és kisközségekben a községi és körjegyzők, továbbá Fiume városban és kerületében a rendőrkapitány az útlevelek kiállításáról szóló 1904. évi 70.000. B. M. számú rendelet 16. §-a értelmében kézbesítés végett hozzájuk juttatott útlevelek alapján a kivándorlási célból útlevelet nyert egyénekről az I. számú nyilvántartást kötelesek vezetni, annak 1—9. rovatait az útlevelek vétele után azonnal vagy az útlevel kézbesítése alkalmával, a 10. rovatot pedig akkor töltvén ki, amikor az útlevel tulajdonosa tényleg külföldre távozott, vagy a mennyiben ez az útlevel érvényességének tartama alatt be nem következnek, legkésőbb az útlevel érvényességének megszűntekor. A 11. rovat, mely annak bejegyzésére szolgál, ha a kivándorolt egyén a községbe később visszavándorol, természetesen csak a visszavándorlás után tölthető ki.

3. §.

A rendezett tanácsú városok rendőrkapitányai, illetőleg nagy- és kisközségekben a községi és körjegyzők, továbbá Fiume városban és kerületében a rendőrkapitány, az I. számú nyilvántartással, Budapest székesfőváros főkapitánya és a törvényhatósági joggal felruházott városok rendőrkapitányai pedig az útlevel kiállításával egyidejűleg kitöltik a kivándorlási célból útlevelet nyert minden egyes egyénről az I/a mintájú statisztikai lapnak 1—10. számú rovatait és e statisztikai lapot mindaddig gondosan megőrzik, a míg az útlevel tulajdonosa az útlevellel a községből tényleg el nem távozik, vagy az útlevel érvényessége lejárat folytán meg nem szűnik. Ekkor az I. számú kimutatásnak 10. s az I/a mintájú statisztikai lapnak 11. számú rovata, valamint a községből való eltávozás esetén a statisztikai lapnak 12—14. rovatai is haldéktalanul kitöltendők s a statisztikai lap a legköze-

lebbi hónap 8-ik napján a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz a hivatal által e célból rendelkezésre bocsátandó külön borítékban minden külön kíséző irat nélkül beterjesztendő.

4. §.

A rendezett tanácsú városok rendőrkapitányai, illetőleg nagy- és kisközségekben a községi és körjegyzők, továbbá Fiume városban és kerületében a rendőrkapitány azon időponttól fogva, a mikor az útlevel kézbesítés végett hozzájuk érkezett, Budapest székesfőváros főkapitánya és a törvényhatósági joggal felruházott városok rendőrkapitányai pedig a kivándorlók részére általuk kiállított útlevelek kézbesítésétől fogva az I/a. statisztikai lap függőben hagyott rovatainak pontos kitölthetése és az előző §. szerint a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz kellő időben való beszolgáltatathatása végett gondosan figyelemmel kísérni kötelesek, hogy az útlevel tulajdonosa mikor indul külföldre. Az útlevel tulajdonosok e tekintetben való szemmel tartásának megkönnyítésére szolgál, hogy a törvényhatóságok első tisztviselői, a tengeri szállító vállalkozók és a kivándorlók között kötött szerződéseket a kivándorlásról szóló 1903: IV. t.-cz. végrehajtása tárgyában 1904. évi április hó 13-án 40.000. B. M. sz. a. kibocsátott utasítás 63. §. értelmében a thj. és r. t. városok rendőrkapitányaihoz (Budapest székesfővárosban a főkapitányhoz) illetőleg a községi eljárásokhoz juttatják.

5. §.

Az I. fokú rendőri hatóságoknak, valamint nagy- és kisközségekben ezeken kívül a községi eljárásoknak az 1904. évi 40.000. B. M. sz. utasítás 64. és 65. §-ai értelmében feladatuk lévén azt is állandó figyelemmel kísérni, hogy a község lakosai közül nem szándékozik-e valaki útlevel nélkül kivándorolni, a törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsú városok rendőrkapitányai, a nagy- és kisközségekben pedig a községi és körjegyzők az útlevel nélkül kivándoroltakról a II. számú nyilvántartást vezetni s minden előforduló esetről egyidejűleg a II/a jelű statisztikai lapot kitölteni kötelesek.

6. §.

Az előző pontban megjelölt hatóságok kötelesek továbbá a községből külföldre kivándoroltaknak a községbe való visszavándorlását is statisztikai szempontból folytonos figyelemmel kísérni, az ilyen eseteket a III. sz. nyilvántartási könyvbe bevezetni s róluk egyidejűleg a III/a jelű statisztikai lapokat kiállítani.

7. §.

Az 5. és 6. §-okban említett II/a és III/a jelű statisztikai lapok szintén havonként minden hóra vonatkozólag a következő hó 8-án, az I/a mintájú statisztikai lapokkal egyidejűleg s ezekkel közös borítékba téve terjesztendők be a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz.¹⁾

A lapokat minden kíséző levél nélkül csupán a Jegyzék című nyomtatvány kíséretében, darabszámuknak a jegyzékben való kitüntetésével kell beterjesztetni. Ha valamely hónapban sem I/a, sem II/a, sem III/a mintájú statisztikai lap ki nem állított volna, a Jegyzék a kitűzött határidőben — keresztülhúzva — terjesztendő be.²⁾

8. §.

Az útlevelekre és a ki- és visszavándorlásra vonatkozó statisztikai adatok szolgáltatásához, valamint az ezekkel kapcsolatos községi nyilvántartásokhoz szükséges összes nyomtatványokat, beleértve az adatok betérjesztésére szolgáló borítékokat is, a m. kir. központi statisztikai hivatal díjtalanul bocsátja az adatszolgáltatók rendelkezésére.

9. §.

A statisztikai adatok szolgáltatásának további módzataira, nemkülönben a hibásan vagy hiányosan kitöltött kimutatások és lapok pótlására és helyesbítésére nézve a m. kir. központi statisztikai hivatal által adandó részletes utasítások irányadók.

10. §.

A m. kir. központi statisztikai hivatal az útlevelekre s a kivándorlásra és visszavándorlásra vonatkozólag beterjesztendő statisztikai adatok teljességét és helyességét az 1897:XXXV. t.-cz. 10. §-a értelmében részint a központban, az I/a mintájú lapoknak az Utlevél-nyilvántartásokból készült másolatokkal s más forrásokból, pl. a tengerentúli szállítási vállalkozóktól, vagy azok meghatalmazottaitól beszerzendő adatokkal való összehasonlítás útján, részint a helyszínén a B. mintájú, továbbá az I, II. és III. számú községi nyilvántartásokkal való egybehasonlításal, esetleg más alkalmas módon való közvetlen puhatolódás útján fogja ellenőrizni, a kellő időre be nem küldött, vagy a hibásan kiállított s felszólítás daczára kellő időben nem helyesbített adatokat pedig az 1897:XXXV. t.-cz. 11. §-ában foglalt jogánál fogva mulasztók költségére a helyszínén fogja begyűjteni.

¹⁾ Az anyag beküldésére vonatkozólag I. fentebb a 6. pontot az 54. lapon.

²⁾ A Jegyzék nyomtatvány megszüntetésére vonatkozólag I. fentebb a 7. pontot az 54. lapon.

II. Adatgyűjtési nyomtatványok.

Vármegye vagy thj. város:

Az útlevelelkiállító hatóságok által vezetett útlevelel-nyilvántartás másolata.

Az útlevelel-lap sorszáma	Az útlevelet kérőnek és úti társainak		Az utazás célja		Az útlevelel kiállított			Az útlevelel száma
	neve	lakhelye	kivándorlás	egyéb (névsze-rint)	mikor?	hová? (tengerentúli kivándorlás esetén a kikötő megnevezése)	meny-nyi időre?	

Vármegye: Járás: Község:
Thj. vagy r. t. város:

I. Kivándorlási célból útlevelet nyert községbeli lakosok nyilvántartása.

Folyószám	Az útlevelel kelte és száma		Az útlevelel tulajdonosának				Az útlevelel hová (mely államba, vagy világrészbe) érvényes?	Tengerentúli kivándorlás esetén az útirány (kikötő) megnevezése, a melyet az útlevelel megjelöl	Az utitársak száma, a kikre az útlevelel érvényes	Jegyzet: a tényleges távozás időpontja (év és hónap) vagy más megjegyzés	Ha a kivándorolt egyén később visszavándorol: Mikor (év) vándorolt vissza? Neve a III. sz. nyilvántartásnak mely folyószáma alatt fordul elő?
	kelte (év, hó, nap)	száma	neve	neme (férfi vagy nő)	foglalkozása	életkora (hány éves)					
1	2/a	2/b	3	4	5	6	7	8	9	10	11

Vármegye: Járás: Község:
Thj. vagy r. t. város:

II. Útlevelel nélkül kivándoroltak községi nyilvántartása.

Folyószám	A kivándorolt családfe (vagy magános egyén)				Mely államba, (vagy világrészbe) vándorolt ki?	Ha a kivándorlás tengeren túra irányult, melyik kikötőn keresztül történt?	A vele kivándorolt családtagok száma				A kivándorlás időpontja (év és hónap)	Ha a kivándorolt egyén később visszavándorol: Mikor (év) vándorolt vissza? Neve a III. sz. nyilvántartásnak mely folyószáma alatt fordul elő?
	neve	neme (férfi vagy nő)	foglalkozása	életkora			12 éven alul	12 éven felül	fiu	leány		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10			

Vármegye: Járás: Község:
Thj. vagy r. t. város:

III. Külföldről visszavándorló egyének községi nyilvántartása.

Folyószám	A visszavándorló családfe, vagy magános egyén				Mely államból (vagy világrészből) vándorolt vissza?	Ha a visszavándorlás tengeren túlról történt, melyik kikötőn keresztül?	A kivándorlás éve	A visszavándorlás ideje (év és hónap)	A velejött családtagok száma				A visszavándorló egyén, mint kivándorló az I. vagy II. sz. nyilvántartásnak mely folyószáma alatt fordul elő?
	neve	neme (férfi vagy nő)	foglalkozása külföldön	életkora					12 éven alul	12 éven felül	fiu	leány	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11			

Vármegye: Járás: Község:
Thj. vagy r. t. város:

I/a. Kivándorlási célból útlevelet nyert egyének statisztikai lapja.

1. A községi nyilvántartás folyószáma: 1/a. Az útlevelel száma:

2. Az útlevelet tulajdonos neve:

*3. Neme: *férfi*, — *nő*.

4. Foglalkozása, állása (minél részletesebb, pontosabb megjelöléssel, ha iparos vagy kereskedő, annak is megemlítésével, hogy önálló-e vagy segédszemély?)

5. Életkora: éves.

6. Az útlevelel mely államba (vagy világrészbe) érvényes?

*7. Tengerentúli kivándorlás esetén az útlevelel szól: *Piuméra*; — *más kikötőre* és pedig:

8. Az utitársak száma, akikre az útlevelel érvényes:

12 évnél { fiatalabbak: fiú, leány.
idősebbek: férfi, nő.*9. Az útlevelel tulajdonosának vallása: *Róm. kath.*, — *gör. kath.*, — *református (kálvinista)*, — *gör. keleti*, — *ágostai (lutheránus)*, — *unitárius*, — *izraelita*, — *egyéb vallású (név szerint)*:*10. Az útlevelel tulajdonosának anyanyelve: *Magyar*, — *német (szász)*, — *tót*, — *oláh (román)*, — *ruthén (orosz)*, — *horvát*, — *szerb*, — *bunyevác (sokác, dalmata, illír)*, — *egyéb anyanyelvű (név szerint)*:*10/a. Ha nem magyar anyanyelvű, beszél-e magyarul? *Igen*, — *nem*.

11. A kivándorlás időpontja: 19..... év, hó.

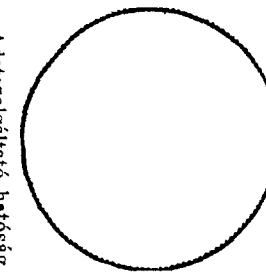
11/a. Esetleg nem járt-e le az útlevelel érvényessége a nélkül, hogy az útlevelel tulajdonosa tényleg kivándorolt volna?

12. Az útlevelel tulajdonosával együtt tényleg kivándorolt családtagok száma:

12 évnél { fiatalabbak: fiú, leány.
idősebbek: férfi, nő.*13. A kivándorolt családfe (útlevelet tulajdonos) vagyoni állapota: *vagyonos*, (*házbirtokkal, földbirtokkal, csak ingó vagyonnal*); — *vagyontalan*.*13/a. Ha a kivándorló ingatlan tulajdonosa volt, ingatlanát közvetlen a kivándorlás előtt nem adta-e el? *Eladta az egészet*, — *eladta egy részét*, — *nem adott el semmi ingatlant*.*14. A kivándorló első ízben, vagy ismételt (hányad ízben) vándorol ki? *Első ízben*, ízben.

A lap kitöltéséért felelős egyén aláírása:

Adatszolgáltató hatóság pecsétje:

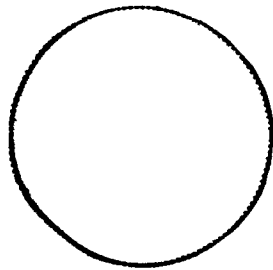
* A * jelzésű rovatoknál a választ részben, vagy egészben a megfelelő dült szedésű szó (szavak) aláhuzásával kell megadni.

Vármegeye: Járás: Község
Thj. vagy r. t. város:

II/a. Útlevel nélkül kivándoroltak statisztikai lapja.

1. A községi nyilvántartás folyószáma:
2. A kivándorló családfő vagy magános egyén neve:
- *3. Neme: *férfi*, — *nő*.
4. Foglalkozása, állása (minél részletesebb, pontosabb megjelöléssel, ha iparos vagy kereskedő, annak is megemlítésével, hogy önálló-e vagy segédszemély)?
5. Életkora: éves.
6. Mely államba vagy világrészbe történt a kivándorlás?
7. Ha a kivándorlás tengeren túlra irányult, melyik kikötőn keresztül történt?
..... kikötőn keresztül.
- *8. Vallása: *Róm. kath.*, — *gör. kath.*, — *református (kálvinista)*, — *gör. keleti*, — *ágostai (lutheránus)*,
unitárius, — *izraelita*, — *egyéb vallású (név szerint)*:
- *9. Anyanyelve: *Magyar*, — *német (szász)*, — *tót*, — *oláh (román)*, — *ruthén (orosz)*, — *horvát*, —
szerb, — *bunyevác (sokác, dalmata, illír)*, — *egyéb anyanyelvű (név szerint)*:
- *9/a. Ha nem magyar anyanyelvű, beszél-e magyarul? *Igen*, — *nem*.
10. A kivándorolt családfővel együtt kivándorolt útítársak száma:
12 évnél { fiatalabbak: fiú, leány.
 { idősebbek: férfi, nő.
- *11. A kivándorolt családfő vagyoni állapota:
vagyonos, (házbirtokkal, földbirtokkal, csak ingó vagyonnal), — *vagyontalan*.
- *11/a. Ha a kivándorló ingatlan tulajdonosa volt, ingatlanát közvetlenül a kivándorlás előtt nem adta-e el?
Eladta az egészet, — *eladta egy részét*, — *nem adott el semmi ingatlant*.
12. A kivándorlás időpontja: 191..... év..... hó.
- *13. A kivándorló első ízben, vagy ismételten (hányad ízben) vándorol ki? *Első ízben*, ízben

Adatszolgáltató hatóság
pecsétje:

A lap kitöltéséért felelős egyén aláírása:

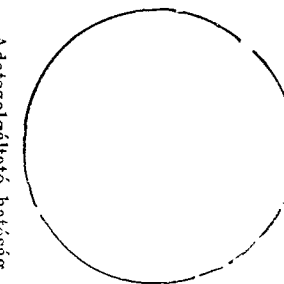
* A * jelzésű rovatoknál a választ részben vagy egészben a megfelelő dült szedésű szó (szavak) aláhuzásával kell megadni.

Vármegeye: Járás: Község
Thj. vagy r. t. város:

III/a. A községből külföldre kivándorolt s a községbe ismét visszavándorolt családfő vagy magános egyén statisztikai lapja.

1. A községi nyilvántartás folyószáma:
2. A visszavándorló családfő vagy magános egyén neve:
- *3. Neme: *férfi*, — *nő*.
4. Foglalkozása, állása külföldön (minél részletesebb, pontosabb megjelöléssel, ha iparos vagy kereskedő, annak is megemlítésével, hogy önálló-e vagy segédszemély)?
5. Életkora: éves.
6. Mely államból vagy világrészből történt a visszavándorlás?
- *7. Ha a visszavándorlás tengeren túli országból történt, melyik kikötőn keresztül?
Fiumén keresztül, — *más kikötőn keresztül és pedig*:
8. Mely évben történt a kivándorlás? évben.
9. Mikor történt a visszavándorlás? 191..... év..... hó.
- *10. Vallása: *Róm. kath.*, — *gör. kath.*, — *református (kálvinista)*, — *ágostai (lutheránus)*, — *gör. keleti*,
— *unitárius*, — *izraelita*, — *egyéb vallású (név szerint)*:
- *11. Anyanyelve: *Magyar*, — *német (szász)*, — *tót*, — *oláh (román)*, — *ruthén (orosz)*, — *horvát*, —
szerb, — *bunyevác (dalmata, sokác, illír)*, — *egyéb anyanyelvű (név szerint)*:
- *11/a. Ha nem magyar anyanyelvű, beszél-e magyarul? *Igen*, — *nem*.
12. A családfővel hány családtag vándorolt vissza?
12 évnél { fiatalabbak: fiú, leány.
 { idősebbek: férfi, nő.
- 12/a. Ezek közül hányan születtek külföldön? fiú, leány.
13. A visszavándorolt egyén külföldi tartózkodása alatt szerzett-e külföldi állampolgárságot s ha igen, milyen állampolgárságot?
- *14. Megjegyzés azon esetben, ha a külföldről visszavándorló teljesen és állandóan *munkaképtelen* állapotban (elnyomorodva), vagy teljesen *elszegényedve* tért vissza.

Adatszolgáltató hatóság
pecsétje:

A lap kitöltéséért felelős egyén aláírása:

* A * jelzésű rovatoknál a választ egészben vagy részben a megfelelő dült szedésű szó (szavak) aláhuzásával kell megadni.

b) Az adatok feldolgozása és eredményeinek közzététele.

A ki- és visszavándorlási adatok feldolgozása havonként és évenként történik.

A kivándoroltak havi feldolgozása törvényhatóságunkint részletezi az útlevél és útlevél nélküli kivándoroltakat nem szerint, összevetve a fontosabb kivándorlási országokkal; ugyancsak kivándorlási országok szerint kiemeli a 12 éven alúli gyermekeket és a magyar anyanyelvűeket. A tengerentútra kivándoroltak ezenkívül a szerint is részletezettek, hogy Fiumén át vagy más kikötőn át vándoroltak-e ki.

A visszavándorlás havi feldolgozása szintén törvényhatóságunkint történik, de az adatok csak egyes fontosabb országok, továbbá Fiume és egyéb kikötők szerint részletezettek. Ki vannak azonban emelve a magyar anyanyelvű visszavándorlók is.

A kivándorlás évi feldolgozása községenként és törvényhatóságunkint történik. A községi feldolgozás a kivándorló családfőket részletezi nem szerint, a családtagokat, illetőleg utitársakat pedig nem és két nagy korcsoport (12 éven alúli és felüli) szerint. Külön kimutatja az útlevél nélküli kivándorlók és magyar anyanyelvűek számát. Mindezen részletezések országok szerint történnek. A törvényhatósági feldolgozás a kivándoroltakat részletezi foglalkozás, korcsoportok, vallás, a kivándorlás hónapja és tengeren túlra kivándorlóknál kikötők szerint, mindezeket a kivándorlási országgal és a kivándoroltak anyanyelvével egybevetve.

A visszavándorlás évi feldolgozása lényegileg ugyanolyan, mint a kivándorlásé, csak annyiban még bővebb, hogy a törvényhatóságunkint való feldolgozásnál a kivándorlás éve szerint is részletezettek a visszavándoroltak száma.

Az útlevelek csak havonként dolgoztatnak fel. A feldolgozás törvényhatóságunkint történik; még pedig részletezettek az útlevelek az utazás célja, az országok és kikötők szerint, a hová szólnak; továbbá az utazásra jogosított egyének részletezettek nem és országok szerint, ez utóbbi feldolgozásnál a kivándorlás céljából és a nem kivándorlás céljából váltott útvelekkel utazásra jogosítottak külön mutatnak ki. Az útveleket évenként nem dolgozza fel külön a statisztikai hivatal, hanem csak a havi feldolgozások eredményeit összesíti.

Megemlíthető még, hogy a kivándorlás céljából váltott útvelek adatai az útlevélnyilvántartás-másolatokból egyenként külön cézudalakra kimásoltatnak s e cézudalák községek szerint és azokon belül betűrendbe rendezve, a helyi hatóságok részéről beküldött kivándorlási lapokkal egyenként összehasonlíttatnak. Ezzel ellenőrzi a statisztikai hivatal azt, hogy mindenkiről, a ki kivándorlás céljából útlevelet kapott, beküldessék a kivándorlási statisztikai lap. Ez az összehasonlítás természetesen csak évenként történik.

A kivándorlásra vonatkozó közvetlen adatgyűjtés eredményei 1899 óta rendszeresen közzétesznek a Magyar Statisztikai Évkönyvben, 1905 óta az új adatgyűjtés folytán jóval megbővült alakban. Az 1899 előtti Évkönyvek (az új folyam megindítása, 1893 óta) csak a tengerentúli kivándorlóknak a tengeri kikötők feljegyzései alapján gyűjtött adatait tartalmazzák. 1905. évi január óta a kivándorlási adatok havonként is közzétesznek a Statisztikai Havi Közleményekben.

A visszavándorlási adatok közlése a Magyar Statisztikai Évkönyvben 1905 óta történik rendszeresen, 1907 óta tetemesen megbővült táblázatokkal; 1899-től 1904-ig csak a kormánynek az országgyűlés elé terjesztett jelentésében közzétesznek a visszavándorlásra vonatkozó adatok. 1905 óta az adatok a Havi Közleményekben is közölve vannak törvényhatóságunkint.

Az útvelekre vonatkozó adatgyűjtés eredménye végül 1899 óta úgy az Évkönyvben, mint a Havi Közleményekben rendszeresen megjelenik.

c) Az adatgyűjtés múltja.

A m. kir. központi statisztikai hivatalnak a ki- és visszavándorlásról 1899-ig közvetlen adatgyűjtése nem volt. Addig csak a külföldi tengeri kikötőknek a magyar honos kivándorlókra vonatkozó adatait gyűjtötte és állította össze a statisztikai hivatal, azonkívül az Északamerikai Egyesült-Államok bevándorlási statisztikájának adatait használta fel a kivándorlás nagyságának hozzávetőleges megállapítására.

Ezek a közvetve gyűjtött adatok csak a tengerentútra kivándorlók számáról adtak tájékoztatást, hiányoztak azonban az adatok a Romániába és más külföldi államokba történő kivándorlásról, továbbá arról, hogy a kivándorlók hogyan oszlanak meg törvényhatóságok szerint, valamint, hogy a kivándorlásban milyen arányban részesednek az egyes felekezetek, nemzetiségek, korcsoportok s a különböző foglalkozási ágak.

Ezeket a hiányokat kívánt segíteni az 1899. évi január hó 1-jén életbeléptetett adatgyűjtés, a mely az adatszolgáltatást a helyi hatóságok (polgármesterek, községi és körjegyzők) feladatává tette.

Az 1899-ben életbeléptetett ki- és visszavándorlási adatgyűjtés módja a következő volt:

1. A helyi hatóságok a külföldre kivándorlókat és a külföldről visszavándorlókat külön szelvényes füzetekben tartották nyilván. A füzetek minden lapja két egymással azonos szövegű szelvényből állott; az egyiket kitöltve a statisztikai hivatalhoz kellett betérjeszteni, a másik nyilvántartási célokra visszamaradt.

2. A ki- és visszavándorlókról kiállított statisztikai lapokat minden évről csak egyszer, a következő

év január 31-ig kellett a statisztikai hivatalhoz betérjeszteni.

Ugyanekkor a külföldiek bevándorlására vonatkozólag is életbelépett az adatgyűjtés, a melyről a következő fejezetben lesz szó.

A kiadott útvelekről szintén 1899 óta gyűjtettek adatok. Minthogy ebben az időben még az egész országra nézve a belügyministerium volt az útlevélkiállító hatóság (kivüle csak az Ő felsége személye körüli ministeriumnak és a fiumei kormányzónak volt joga útlevelet kiállítani) az útlevél statisztikai adatgyűjtés e három hatóság részéről a statisztikai hivatalnak havonként átengedett útlevél-jegyzékek útján történt.

A helyi hatóságoknak a ki- és visszavándorlókra vonatkozólag, — az egyes esetek puhatolódzás útján való megtudásán kívül — nem lévén semmi biztos támpontja, a statisztikai hivatal az útvelekek jegyzékét már kezdettől fogva felhasználta a kivándorlási statisztika tökéletesítésére, a mennyiben az útveleket kapott egyének jegyzékét, később kiczédelázott adatait községenként közölte a helyi hatóságokkal, a melyek ily módon sok olyan kivándorlóról állíthatták ki a személyi adatokat tartalmazó statisztikai lapokat, a kiknek kivándorlása egyébként nem jutott volna tudomásukra.

Az adatgyűjtés imént vázolt módszere változatlanul 1904. évi augusztus hó 1-ig állott fenn. Ekkor, az útlevélügyről szóló 1903. VI. t.-cz. végrehajtásával kapcsolatban lépett életbe a jelenleg is érvényben levő adatgyűjtés, mely az útlevélstatisztikai adatgyűjtést a ki- és visszavándorlásokra vonatkozó adatgyűjtéssel szoros kapcsolatba hozta.

3. A bevándorlási statisztika.

a) Az adatgyűjtés mai rendszere.

Az 1903. évi V. t.-cz. értelmében azok a külföldiek, a kik a magyar korona területén lakni szándékoznak, az illetékes hatóságtól, a járásokban a főszolgabírótól, városokban a rendőrkapitánytól, a határszéli rendőrség alá tartozó területeken pedig az illetékes határszéli rendőrkapitánytól lakási bizonylatot tartoznak kérni. A statisztikai adatgyűjtés csak azokra a bevándorló külföldiekre terjed ki, a kik ilyen lakási bizonylatot kaptak.

Az adatszolgáltatók azok a hatóságok, a melyek a lakási bizonylatot kiállítják. A lakási bizonylat kiállítására jogosított hatóságok e végből nyilvántartást (IV. sz. I. a 62. lapon) vezetnek a lakási bizonylatot kapott külföldiekről s egyúttal kiállítják róluk a IV/a jelű bevándorlási statisztikai lapokat (I. a 63. lapon), melyeket havonként minden hó 8-ig beküldenek a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz.

Az adatgyűjtés részleteire vonatkozólag a m. kir. központi statisztikai hivatal 1906. évi 8.700. eln. sz. körirata irányadó, melylyel a statisztikai hivatal az adatgyűjtési nyomtatványokat első ízben kiküldötte az adatszolgáltató hatóságoknak. E körirat teljes szövege a következő:

8.700/1906. eln. sz.

Lakási bizonylat kiállítására jogosított valamennyi járási főszolgabíró, városi és határszéli rendőrkapitány úrnak.

Hivatkozással alulírott hivatalnak a m. kir. kereskedelemügyi miniszter úr ő nagyméltósága által az országgyűlés elé terjesztett munkatervére, az 1907. évi január hó 1-én életbelépő bevándorlási statisztikai adatgyűjtéshez szükséges nyomtatványokat, ú. m. a IV. sz. nyilvántartási füzetet s az ennek megfelelő IV/a jelű statisztikai lapokat, továbbá az utóbbiak havi betérjesztésére szolgáló borítékokat a következő észrevételek kíséretében küldöm meg a tek. Czimnek:

Az adatgyűjtés, a mint már a csatolt nyomtatványok címe is mutatja, csupán a lakási bizonylatot kapott külföldiekre terjed ki, a csak bejelentett külföldiek tehát sem a nyilvántartásba nem veendőek fel, sem a statisztikai lap nem állítandó ki róluk.

A nyilvántartási füzet és statisztikai lap a helyi hatóságok által az útlevéllel és útlevél nélküli kivándorlókról és a visszavándorlókról vezetett I—III. számú nyilvántartási füzet, illetőleg I/a—III/a jelű statisztikai laphoz csatlakozik, azért viseli a IV. számot, illetőleg IV/a jelzést.

A IV. sz. nyilvántartási füzet Czim házi használatára és az adatszolgáltatás ellenőrzésére lévén szánya, alulírt hivatalhoz nem terjesztendő be. Ehhez csatlakozik a IV/a jelű statisztikai lap, mely a tulajdonképeni statisztikai anyagot szolgáltatja. Az adatszolgáltató rendőrhatalóságok a helyi hatóságoktól kapott, vagy az általuk felvett jegyzőkönyv alapján töltik ki e nyilvántartás megfelelő rovatait, ugyanekkor azonban statisztikai lapot is állítanak ki.

Arra nézve, hogy a nyilvántartás és a statisztikai lap összes rovatai a jegyzőkönyv adatai alapján kitölthetők legyenek, a m. kir. belügyminiszter úr f. évi 82.218/III/a sz. a. már f. évi november hó 1-től kezdve elrendelte a szóban forgó jegyzőkönyvbe azoknak a kérdőpontoknak felvételét, a melyek a statisztikai nyilvántartás és lapok akadálytalan kitölthetése végett szükségesek.

A bevándorlási statisztikai lapok az e célra szolgáló mellékleten küldött borítékokban kísérő irat nélkül minden hónapról a következő hó elején, de legkésőbb 8-ig betérjesztendőek a m. kir. központi

statisztikai hivatalhoz; első esetben tehát 1907. évi február hó elején kell a statisztikai lapokat beküldeni. Ha a rendőrhatalóság területén valamely hónapban nem fordult volna elő bevándorlási eset, csupán egy zárt boríték küldendő be, melybe egy papírlapot kell helyezni a következő megjegyzéssel; »Folyó évi hóban lakási bizonylatot senki sem kapott.«

Mivel a havi anyag beküldésére szolgáló határidőnek meg nem tartása alulírt hivatalnak jelentékeny kezelési zavarokat okoz, ez úton is felkérem az adatszolgáltatókat, hogy az anyagot, illetve ennek híján a szabályszerű nemleges jelentést *mindenkor pontosan betervezteni sziveskedjenek*. De ezáltal nemcsak az adatok gyors és pontos összeállítását teszik lehetővé, hanem önmagukat is megkímélik a zaklatástól és kellemetlenségtől.

A IV/a jelű statisztikai lapok helyes kiállítására nézve a következőket tartom szükségesnek megjegyezni:

A lap felső jobb sarkában lévő »Község« rovatba mindig azon hely vezetendő be, a hol a lakási bizonylatot kapott egyén lakni szándékozik, a vármegye és járás neve pedig e községnek megfelelően.

Mivel tapasztalás szerint az adatszolgáltató hatóságok leginkább a foglalkozások megnevezésében tévednek, felhívom a tek. Czím figyelmét arra, hogy az általános megnevezéseket, mint földműves, napszamos, munkás, tisztviselő stb. kerülni sziveskedjék, a foglalkozások megnevezését tehát lehető részletezőleg, tüzetesen sziveskedjék a statisztikai lapra vezetni. A mezőgazdasághoz tartozó egyéneknél mindig nevezze meg, hogy az illetők nagy-, közép- vagy

kisbirtokosok, kisbirtokos napszamosok, vagy földművelési napszamosok-e. Iparosoknál és kereskedőknél mindig tüntesse fel, hogy önálló-e, vagy alkalmazottak; napszamosoknál mindig nevezze meg közelebbről, hogy vasgyári, téglagyári, vasúti, különböző ágban dolgozó stb. napszamosok-e; az értelmiségi osztályba tartozók foglalkozását mindig szabatosan határozza meg, ilyenformán: ügyvéd, orvos, róm. kath. lelkész, népiskolai tanító, szeszgyári tisztviselő, bankhivatalnok stb.

A 13. és 13/a. kérdések azért vétettek föl a statisztikai lapra, hogy olyan egyének, akik már egyszer valamely más községben kaptak lakási bizonylatot, tehát a bevándoroltak statisztikájában már szerepelnek, kétszer ne véssenek számba; e rovatok pontos kitöltésére tehát külön is felhívom a tek. Czím figyelmét.

Mivel a bevándorlási anyag feldolgozásánál elkerülhetetlenül szükséges, hogy az egy rendőrhatalóság területére vonatkozó lapok együtt maradjanak, felkérem az adatszolgáltatókat, hogy hivataluknak *tiszta és olvasható bélyegző lenyomatát minden beküldött lapon alkalmazni sziveskedjenek*.

Tekintettel arra, hogy a IV/a jelű lapok legközelebbi rendszeres szétküldése csak a jövő év december havában fog eszközöltetni, — addig ugyanis a hivatal csak indokolt esetben fog újabb készletet küldeni, — felkérem az adatszolgáltatókat, hogy a rendelkezésükre álló nyomtatványokkal a lehetőségig takarékosan bánjanak.

Budapest, 1906. december 21-én.

Az adatgyűjtési nyomtatványok a következők:

IV. Lakási bizonylatot kapott külföldi egyének (bevándoroltak) nyilvántartása.

Folyó szám	A lakási bizonylat kiadásának kelte	A község neve, a melyre a lakási bizonylat szól	A lakási bizonylatot kapott külföldi egyén							A vele lakó családtagok száma				Jegyzet
			családi és utóneve	neme (férfi v. nő)	állása, foglalkozása	születési		honossága	előbbeni rendes lakhelye (község, ország)	12 éven				
						helye	ideje			alul		felül		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15

Vármegye: Járás: Község:
Thj. vagy rt. város:

IV/a. Lakási bizonylatot kapott külföldi egyének (bevándoroltak) statisztikai lapja.

- A lakási bizonylatot kapott külföldiekről vezetett (IV. sz.) nyilvántartás folyószáma:
- A lakási bizonylat kiadásának kelte:
- A külföldi egyén neve:
- Neme: *férfi* — *nő*.
- Állása, foglalkozása (minél részletesebb, pontosabb megjelöléssel; ha iparos vagy kereskedő, annak is megemlítesével, hogy önálló-e vagy segédszemély)?
- Születési helye (község, ország):
- Életkora: éves
- Honossága:
- Vallása: *Róm. kath.*, — *gör. kath.*, — *református (kálvinista)*, — *ág. hitv. evang.*, — *gör. keleti* — *unitárius*, — *izraelita*, — *egyéb vallású (név szerint)*:
- Anyanyelve: *Magyar*, — *német*, — *tót*, — *oláh* — *ruihén (his orosz)*, — *horvát*, — *szerb*, — *bunyevác* (*sokác*, *dalmata*, *illír*), — *egyéb anyanyelvű (név szerint)*:

*10/a. Ha nem magyar anyanyelvű, beszél-e magyarul? *Igen* — *nem*

11. Előbbeni rendes lakhelye (község, ország):

12. A vele lakó családtagok száma:

12 évnél } fiatalabbak: fiú, leány
 } idősebbek: férfi, nő.

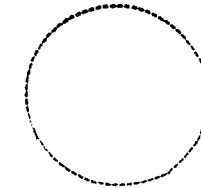
*13. Kapott-e már korábban magyarországi községre szóló lakási bizonylatot? *Igen* — *nem*.

13/a. Ha igen, mikor és mely községre szóló lakási bizonylatot kapott:

14. Mióta tartózkodik Magyarországon? 1.....év.....hónap óta.

15. Állandóan Magyarországon szándékozik-e tartózkodni? Ha nem, körülbelül mennyi ideig (hónapig, napig) s ebben az esetben mi célja van itteni tartózkodásának?

A lakási bizonylatot kiállító hatóság pecsétje:

A lap kitöltéséért felelős egyén aláírása:

A *-gal jelölt kérdéseknél a választ egészben v. részben a megfelelő dült szedésű szó (szavak) aláhízáásával kell megadni.

b) Az adatok feldolgozása és eredményeinek közzététele.

A bevándorlásra vonatkozó adatok úgy havonként, mint évenként feldolgozhatók.

A havi feldolgozás törvényhatóságok részletezi a bevándoroltakat, illetőleg a hó folyamán lakási bizonylatot kapott egyéneket nem, honosság és vallás szerint, e részletezés azonban csak a folyó és megelőző évben beköltözettek terjed ki; az előbbi években bevándoroltak két évcsoportban csak szám szerint mutathatók ki.

Az évi feldolgozás községenként és törvényhatóságok szerint történik. A községenként való feldolgozásnál a családfők nem szerint, a családtagok pedig nem és két korcsoport (12 éven alúl és felül) szerint részletezettek, mindezen részletezés a főbb bevándorlási országok szerint történik. A törvényhatóságok szerint való évi feldolgozás a családfőket és önállóan bevándoroltakat foglalkozás, kor, Magyarországon való tartózkodás tartama és a magyarul tudás szerint részletezi, az összes bevándoroltakat pedig anyanyelv, vallás és honosság szerint. Mindezen részletezések azok szerint a főbb országok szerint történnek, a honnan a bevándorlás folyik.

A bevándorlásra vonatkozó statisztikai adatok első ízben a kormánynak az ország 1899. évi közállapotairól szóló jelentésben tették közzé, későbbi években azonban közlésük, minthogy az adatoknak semmiféle ellenőrzése nem volt s azok szemmel láthatólag hiányosak voltak, elmaradt. Az új rendszerű adatgyűjtés kezdete, tehát 1907. évi január óta azonban a bevándorlásra vonatkozó adatok úgy a Havi Közleményekben, mint az Évkönyvekben rendszeresen közöltek.

c) Az adatgyűjtés múltja.

A bevándorlásokra vonatkozólag adatgyűjtés a ki- és visszavándorlási statisztikai adatgyűjtéssel egyidejűleg 1899-ben szerveztetett. Az adatgyűjtés módja a következő volt:

A helyi hatóságok (polgármester, községi és körjegyző) a községben lakhatási engedélyt nyert vagy legalább három hónapon keresztül tényleg ott tartózkodó külföldiekről és a horvát-szlavonországi illetőségű magyar honosokról is statisztikai lapokat állítottak ki. Külön statisztikai lapokat állítottak ki, azonkívül a telepedési engedélyt nyert horvát-szlavonországi illetőségű és külföldi honosságú egyénekről.

E kétféle statisztikai lapokat, a melyek épen úgy, mint a ki- és visszavándorlásra vonatkozó statisztikai lapok szelvényes füzetekbe voltak foglalva, a helyi hatóságok évenként egyszer, január hó folyamán tartoztak betérjeszteni.

Minthogy az adatgyűjtés községenként történt, szükséges volt azokra a nagyobb ipari, közlekedési

vállalatokra vonatkozólag, a melyek több község határára kiterjedő munkálatokat (erdőipar, vasutépítés, vízszabályozás [stb.]) végeznek, külön adatgyűjtést szervezni. Ezek a vállalatok a náluk alkalmazott horvát-szlavonországi illetőségű és külföldi honos munkásaik felvételét és elbocsátását külön-külön statisztikai lapokon havonként közvetlenül jelentették be a központi statisztikai hivatalnak. Az adatszolgáltatásra kötelezett vállalatok jegyzékét pedig részint a járási főszolgabírák, részint a csendőrsők jelentései alapján állította össze a statisztikai hivatal.

Az adatgyűjtésnek ez a módja 1907-ig állott fenn, a mikor a most is fennálló, fentebb ismertetett adatgyűjtés lépett helyébe, a mely az adatszolgáltatást csak a lakási bizonylatot kapott külföldiekre szorította s a lakási bizonylatot kiállító hatóságok köteleességévé tette. Minthogy Budapest székesfővárosban az 1903. V. t.-cz. csak 1908. május 1-én lépett életbe, a székesfővárosra vonatkozólag az új rendszerű adatgyűjtés csak 1909-től kezdődik.

4. Határszéli személyforgalmi statisztika.

A magyar-szerb és a magyar-román határon át lebonyolódó személyforgalom statisztikája a ki- és visszavándorlási statisztikai adatok némi kiegészítésére szolgál s e mellett államrendészeti szempontokból is rendeltetett el, minthogy Szerbiával*) és Romániával szemben útlevélkényszer áll fenn.

A személyforgalomra vonatkozó adatokat az útlevélvizsgálatot teljesítő határszéli hatóságok és közegek szolgáltatják a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz havonként minden hó 8-ig betérjesztendő kimutatás alakjában, melyben közlik a határon be- és kilépő egyének számát és honosság szerint való megoszlását.

Azok a hatóságok, a melyek jogosítva vannak határszéli útigazolványokat kiállítani, tartoznak szintén havonként közölni a statisztikai hivattal, hogy az elmúlt hónapban hány határszéli úti igazolványt állítottak ki.

A szóbanforgó adatgyűjtést az 1904. évi 71.500. sz. belügyminiszteri rendelet 13. és 14. §-a szabályozza, mely szakaszok következőképp szólnak:

13. §.

A határon átkelők nyilvántartása céljából:

1. a határszéli úti igazolványt kiállító hatóságok és közegek az A) minta szerint vezetett »Jegyzék«-ből minden óról a kiállított határszéli úti igazolványokról a m. kir. központi statisztikai hivatal részére a C) mintájú értesítést állítják ki (l. a 65. lapon);

*) Szerbiával szemben az útlevélkényszer 1910 évi október hó 1-jétől kezdve felfüggesztetett, e miatt tervbe van véve a magyar-szerb határon át lebonyolódó személyforgalomra vonatkozó adatgyűjtés beszüntetése.

2. az útlevélvizsgálatot teljesítő hatóságok és közegek az útlevéllel be és kilépőkről a D) minta szerinti nyilvántartást vezetnek;

3. a határszélen át belépő és kilépő összes egyénekről (tekintet nélkül arra, hogy az átlépés útlevéllel, uti igazolvánnyal vagy a nélkül történt-e) a m. kir. központi statisztikai hivatal részére pedig az E) minta szerinti, »Határszéli személyforgalmi kimutatás«-t állítják össze (l. ugyanezen a lapon).

14. §.

A határszéli úti igazolványokról vezetett Jegyzék (A) minta) és a határon útlevéllel be vagy kilépőkről

vezetett Nyilvántartás (D) minta) az év végével lezáró s az illető hatóság vagy közeg által irattárba helyezendő.

A m. kir. központi statisztikai hivatal részére készített kimutatások a következő hó 8-ig minden kísérő irat nélkül küldendők be a nevezett hivatalhoz.

A szak szempontból szükséges részletes felvilágosításokat, valamint az adatszolgáltatáshoz kellő nyomtatványokat is az adatgyűjtő közegek közvetlenül a m. kir. központi statisztikai hivaltól kapják.

A rendeletben említett C) és E) mintájú nyomtatványok a következők:

C) minta a 71.500/1904. B. M. rendelet 13. §-ához.

A határszéli útigazolványt kiállító hatóság vagy közeg megnevezése:

A m. kir. központi statisztikai hivatalnak Budapest.

Van szerencsém értesíteni, hogy általam f. évi havában

Romániába drb. »Határszéli útigazolvány« állított ki.
Szerbiába drb.

Kelt 19 évi hó n.

(aláírás)

E) minta a 71.500/1904. B. M. rendelet 13. §-ához.

Határállomás 19 hó n.

Határszéli személyforgalmi kimutatás.

A be- kilépés napja	h o n o s s á g ú e g y é n													Belépett.	Kilépett.	
	Magyar	Román	Bolgár	Szerb	Görög	Török	Osztrák	Német	Olasz	Francia	Angol	Svájci	Orosz	Egyéb európai állam- béli	Más világ- részbéli	

A C) mintájú kimutatás adatait egyelőre nem dolgozza fel a statisztikai hivatal; az E) mintájú kimutatás adatait azonban havonként, határállomások szerint feldolgozza, illetőleg egy közös kimutatásba foglalja össze, melyben a belépők és kilépők száma s ezek közül a magyar állampolgárok száma foglaltatik.

Az adatgyűjtés eredményei első ízben a Havi Közlemények 1899. évi folyamában tettek közzé; 1900-ban és 1901-ben a közlés szünetelt, 1902. évi január havától kezdve azonban a Statisztikai Havi Közlemények újra rendszeresen közlik a szerb és román határszéli személyforgalom adatait.

A mi az adatgyűjtés történetét illeti, a magyar-szerb és a magyar-román határon át lebonyolódó személyforgalom statisztikája az 1899. évvel kezdődik. Ugyanaz a belügyminiszteri rendelet (1898. évi 117.121 sz.), a mely a ki- és bevándorlások statisztikai számbavételére vonatkozik, rendeli el a határforgalmi adatok gyűjtését is.

E rendelet szerint az adatokat a határállomások (belépő állomások, csendőrségi különítmények, vámhivatalok, vámkirendeltségek) szolgáltatják, a kik a határon át be- és kilépő minden egyes egyénről megfelelő nyilvántartási lapot tartoztak kiállítani. E nyilvántartási lapokat a határállomások évenként meghatározott módon rendezve január hó 31-ig küldötték be a statisztikai hivatalhoz; a napról-napra vezetett határforgalmi kimutatásokból pedig havonként kellett egy összeállítást beküldeniök a határon át be- és kilépőkről.

A két legnagyobb forgalmú határállomáson, Predealon és Orsován e teendők ellátására a m. kir. központi statisztikai hivatal egy ideig kirendeltségeket is tartott fenn.

Az adatszolgáltatásnak ez a módja csak 1901. július hó 1-ig volt érvényben, ekkor az 1901. évi 58.061. sz. belügyminiszteri rendelettel az adatgyűjtés lényegesen egyszerűsített, a mennyiben ez időtől fogva a határállomásoknak az egyéni nyilvántartásokat nem kellett többé vezetniök, hanem a be- és kilépőket csak szám szerint és honosság szerint részletezve havonként kimutatniök, hasonló táblázaton, mint a most használatos E) mintájú kimutatás (l. a 65. lapon). A havi kimutatás beküldése minden hó 8.-ig volt kötelező.

A jelenleg érvényben lévő adatgyűjtést a már említett 1904. évi 71.500. sz. belügyminiszteri rendelet rendelte el 1904. évi augusztus hó 1-je óta.

5. Közegészségügyi statisztika.

a) Az adatgyűjtés mai rendszere.

A közegészségügyre vonatkozó statisztikai adatokat évenként egyszer a törvényhatóságok szolgáltatják s így az adatszolgáltatásért közvetlenül a vármegyei alispánok, illetőleg a városi polgármesterek

felelősek, az adatok bejegyzését azonban a tisztí főorvosok, járási orvosok, esetleg községi elöljárók s végül a kórházi igazgatóságok is eszközlik s így az adatszolgáltatási kötelezettség rájuk is kiterjed.

Az adatgyűjtést az 1898. évi 120.528. számú belügyminiszteri rendelet szabályozza, a mely az eddigelé a belügyminiszterium kebelében folyó adatgyűjtést a m. kir. központi statisztikai hivatal munkakörébe utalja. Az említett körrendelet szövege¹⁾ — az általános részek és a nem a statisztikai adatgyűjtésre vonatkozó rendelkezések elhagyásával — a következő:

M. kir. belügyminister.

120.528. szám.
VI-a.

Körrendelet

valamennyi vármegyei és városi törvényhatóság közönségéhez a közegészségügyi statisztikai adatok szolgáltatása tárgyában.

A közegészségügyre vonatkozó statisztikai adatgyűjtés a m. kir. központi statisztikai hivatal 1899. évi munkatervébe felvételén, az 1899. évtől fogva a közegészségügyi statisztikai adatok gyűjtése iránt a nevezett hivatal közvetlenül saját hatáskörében fog intézkedni.

A közegészségügyi statisztikai adatgyűjtés akadálytalan menetének biztosítása szempontjából a következőket rendelem:

1. A közegészségügyi viszonyokra befolyással lehet általános tényezők alakulására, az összes közegészségügyi személyzet létszámára, valamint különösen a hatósági orvosok létszámára és illetményeikre, a községi orvosi állomásokra és a körorvosi kerületekre, a halottvizsgálatra, a védhimlő-oltásra s végül a kórházakra, járványkórházakra, elme- és egyéb gyógyintézetekre vonatkozó statisztikai adatokat a m. kir. központi statisztikai hivatal a törvényhatóságok első tisztviselői útján gyűjti be, a fürdőkre és egyéb gyógyhelyekre vonatkozó adatokat ellenben az illető fürdők és gyógyhelyek kezelőiségei a m. kir. központi statisztikai hivatal felhívására — a törvényhatóságnak minden közreműködése nélkül — közvetlenül szolgáltatják.

Az adatszolgáltatáshoz szükséges űrlapokkal, valamint az adatok betérjesztésére szolgáló borítékokkal úgy a törvényhatóságokat, valamint a fürdők és gyógyhelyek kezelőiségét a m. kir. központi statisztikai hivatal látja el.

2. Az adatszolgáltatás módjait, megbízhatóságának ellenőrzésére, valamint az adatszolgáltatók felelősségére nézve az 1897. XXXV. t.-cz. korlátai között a m. kir. központi statisztikai hivatal az adat-

¹⁾ A körrendelet a gyógyfürdőkre vonatkozó adatgyűjtésről is intézkedik, a melyről a következő fejezetben lesz szó.

gyűjtés tárgyában a törvényhatóságok első tisztviselőjéhez s a fürdők és gyógyhelyek kezelőiségeihez kibocsátandó felhívásaiban és megkereséseiben közvetlenül intézkedik.

3. Az adatszolgáltatásnak a helyszínén leendő könnyebb és biztosabb ellenőrizhetése céljából minden törvényhatóság tisztí főorvosa a törvényhatóság területén lakó orvosokról, sebészekről, okleveles bábákról, továbbá a törvényhatóság területén alkalmazott tisztí orvosokról, nemkülönbén a községi és körorvosokról és halottvizsgálókról (halottkémekekről) az I., II., III., IV., V. és VIa) és VIb) számokkal jelzett mintájú nyilvántartó törzskönyveket tartozik pontosan vezetni.

A törzskönyvek vezetéséhez szükséges összes nyomtatvány-űrlapokat a törvényhatóságok a m. kir. központi statisztikai hivaltól kapják.

A törzskönyvekben az év folyamán a nyilvántartott adatok tekintetében történő bármintemű változásokat színes tintával esetről-esetre minden késedelem nélkül keresztül kell vezetni, úgy hogy a törzskönyvek mindenkor a tényleges állapotnak feleljenek meg.

Jelentékenyebb változások esetén a törzskönyvek minden év legelején a megelőző évi december 31-iki állapot szerint teljesen újból szerkesztendők.

Az I., II., III. IV. és V. számmal jelzett törzskönyveknek egy, a megelőző évi december hó 31-iki állapotnak megfelelően szerkesztett másolati példánya minden év elején és pedig a városi törvényhatóságok részéről (I. II. és III.) január hó 31-ig, a vármegyei törvényhatóságok részéről (I., II., III. IV. és V.) pedig legkésőbb február hó végéig hozzám felterjesztendő. A halottvizsgálók törzskönyvéből másolatok felterjesztése nem szükséges.¹⁾

4. A törvényhatóság kötelessége alkalmas módokról gondoskodni, illetőleg célravezető intézkedéseket tenni az iránt, hogy a 3. pontban említett törzskönyvekben nyilvántartandó adatok tekintetében történő bármintemű változásokról a tisztí főorvos haladéktalanul tudomást szerezzen.

5. A fürdők és egyéb gyógyhelyek, nemkülönbén a kórházak, elme- és egyéb gyógyintézetek vendég-, illetve betegforgalmukról, valamint egyéb viszonyaikról az 1899. év elejétől fogva oly nyilvántartásokat kötelesek vezetni és pontos feljegyzéseket teljesíteni, a melyek alapján a m. kir. központi statisztikai hivatal által megküldendő statisztikai kimutatás összes rovatai akadálytalanul kitölthetők lesznek.

A körrendeletben említett törzskönyvek, továbbá a most használatban lévő adatgyűjtési nyomtatványoknak — melyeknek mintáit alább (l. a 70—80. lapokon) adjuk — vezetésére, illetőleg kitöltésére

¹⁾ A törzskönyvi másolatok beküldésére vonatkozólag lásd az alább közölt „Tájékoztató” 1. pontját.

vonatkozólag a magyar kir. központi statisztikai hivatal által kiadott »Tájékoztató« körirat részletes utasításokat ad. E tájékoztatót a statisztikai hivatal a nyomtatványok kiküldése alkalmával évenként megküldi az adatszolgáltató hatóságoknak. A tájékoztató szövege a következő:

151. eln. szám.

Tájékoztató

a közegészségügyi adatok begyűjtéséhez és besolgáltatásához.

a) Az 1. és 6. számú statisztikai kimutatások a vármegye területén lévő minden egyes járásról és rendezett tanácsú városról, a városi törvényhatóságoknál pedig kerületenként külön, a 2., 3. és 5. számú kimutatások az egész vármegyei és városi törvényhatóság, a 4. sz. kimutatás pedig csak a vármegyei törvényhatóság területéről összefoglalva, a 7. és 8. számú kimutatások minden egyes kórházról, klinikáról, elmebetegintézetéről és sanatóriumról, illetőleg járványkórházról külön-külön szerkesztendők. Önként értendő, hogy a mely törvényhatóság területén kir. javító- vagy fegyházintézet, avagy kir. törvényszéki börtön- vagy járásbirósági fogházi kórházak vannak, a kórházi kimutatások ezen kórházak által is kitöltendők.

b) A fentebb említett kimutatásokból a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz betérjesztendő példányon kívül egy pontosan kitöltött példány a tisztí főorvosnál, a járasok és rendezett tanácsú városok szerint szerkesztett kimutatásokból egy-egy az illető járási vagy városi hatóságnál, a kórházi és járványkórházi kimutatásokból pedig egy-egy példány az illető kórházban visszatartandó.

c) Az 1. és 6. számú kimutatásokat a járási (r. t. városi) orvosok, illetve az oltóorvosok a főszolgabíróval (r. t. város polgármesterével) egyetértőleg töltik ki és vele együttesen írják alá, a 7. és 8. számú kimutatásokat az illető kórház (gyógyintézet) igazgatója vagy más vezetője (oly járványkórházak kimutatását, melyeknek állandó vezetője nincsen, a községi előjáró) állítja ki és írja alá, a többi 2., 3., 4. és 5. számú kimutatásokat pedig a törvényhatóság tisztí főorvosa tölti ki, a ki egyszersmind az előbbi kimutatások helyességét is megvizsgálja, azokat szükség esetén helyesbíteni s ennek megtörténtét aláírásával igazolni tartozik.

d) A közegészségügyi személyzet létszámát feltüntető 2. számú kimutatásnak az orvosokra, sebészekre és okleveles bábákra vonatkozó adatai szorosan a törzskönyvekben foglalt adatok alapján szerkesztendők.

e) A hatósági orvosok létszámát és javadalmasítását szintén a megfelelő törzskönyvekből kell az e célra szolgáló 3. számú kimutatásba bejegyezni,

megjegyezvén, hogy csakis azon orvosi állásokat kell kimutatni, a melyek az év végén tényleg be voltak töltve s csak azon javadalmakat kell figyelembe venni, a melyek az év folyamán tényleg folyósítva voltak. Oly állások tehát, melyek után javadalom az év végéig bármilyen okból tényleg nem folyósított, be nem töltötteknek veendő; az év megelőző hónapjaiban esetleg élvezett javadalmak azonban a 3. számú kimutatás megfelelő rovatánál »jegyzet« alakjában feltüntetendők.

Oly orvosok, kik két minőségben teljesítenek szolgálatot s ehhez képest kettős javadalmazásban részesülnek, mint pl. a járásorvosok, ha a körorvosi teendőket is ellátják, létszám szempontjából csak egyszer és pedig a 3. sz. kimutatás azon rovata alatt tüntetendők fel, mely rovat alá végleges minőségük szerint tartoznak, tehát az adott esetben a járásorvosok között, míg javadalmaikat a 3. sz. kimutatás mindkét rovata alatt (a járási s a községi, illetőleg körorvosoknál) ki kell mutatni, önként értve, hogy az utóbbi helyen csak azt a javadalmazást kell kimutatni, a melyet az illető a helyettesítésért a helyettesítés tartama alatt tényleg élvezett. (A 3. sz. kimutatással kapcsolatos törzskönyvekben ugyancsak feltüntetendő a helyettesítő orvos neve, állandó alkalmaztatása [járás, községi vagy rendezett tanácsú városi stb.] s a helyettesítésért — a megfelelő időig — járó illetmények minőségük szerint.)

Az illetményeket nem átlagban vagy egyénenként részletezve, hanem egy összegben, pl. ekként kell kimutatni: négy községi orvos kap 4.800 korona fizetést, tekintet nélkül arra, hogy ebből egy-egy községi orvosra mennyi esik.

A természetbeni lakás vagy fuvar egyenértékét szintén mindig ki kell tenni, ellenben nem az állással járó, hanem személyhez vagy különös alkalomhoz kötött, nem rendszeresített illetmények (pl. nagyobb járvány esetén engedélyezett fuvarbértérimények stb.) a kimutatásban nem foglalhatnak helyet. (A IV. és V. számú törzskönyvek »egyéb javadalmazás« rovatában a hatósági jellegű javadalmazások minőségük szerint részletezendők.)

f) A 4. és 5. számú kimutatásoknál nagyon kell ügyelni arra, hogy a községeknek a különböző pontok alatt kimutatott száma pontosan legyen feltüntetve, mert a 4. és 5. számú kimutatásban feltüntetett községek számának egyeznie kell a törvényhatóság összes községeinek tényleges számával.

A községi és körorvosok létszáma tekintetében a 3. és 4. számú kimutatás megfelelő rovatai között bizonyos összefüggés van s miután mindkét kimutatás a december 31-iki állapotnak megfelelően szerkesztendő, e létszámnak számszerűleg egyeznie kell.

g) A halottvizsgálatra, illetve halottkémlésre vonatkozó adatok feltüntetésére szolgáló 5. számú

kimutatás kitöltésénél arra kell különös figyelemmel lenni, hogy az 1. a) pont alatt csakis azon községek legyenek kimutatva, a melyekben a halottkém községi, városi vagy körorvos s minden más község, a melyben habár különben a hivatali kötelekben álló (járás, kincstári, vasuti stb.) orvos, de nem községi vagy körorvos teljesítette a halottkémlést, a b) pont alatt legyen felvéve.

h) A kórházak és egyéb gyógyintézetek betegforgalmára vonatkozó 7. számú kimutatás kitöltésénél gondot kell fordítani arra, hogy az előző évi kimutatás utolsó előtti »Az év végén a kórházban visszamaradt« felirátú rovatában feltüntetett betegmaradvány az előző évi kimutatásból pontosan átvettessék, hogy az év folyamán ápolat összes betegek száma egyezzen az előző évről maradt s a következő év folyamán felvett betegek összes számával, továbbá, hogy az év folyamán elbocsátott, elhalt és az év végén visszamaradt betegek száma ne térjen el az év folyamán ápolat összes betegek számától s végül, hogy a 6. kérdésben csupán a meghaltak száma s nem az összes ápolat száma részleteztessék a szerint, hogy hányan voltak helybeliek s hányan idegen lakosok. E tekintetben megjegyzendő, hogy idegen lakosoknak csak azokat kell venni, a kiket vidékről betegnek hoznak a kórházba, oly elhaltakat ellenben, a kik bár vidéki illetőségűek voltak, de megbetegedésük előtt már helyben laktak (például cselédek, munkások), helybelieknek kell kimutatni.

Az 1898. évi 120.528/VI. a. sz. belügyministeri rendelet 6. pontjának 4. bekezdése értelmében az egyes betegségek részletezését tartalmazó betegforgalmi kimutatások nem a statisztikai hivatalhoz, hanem közvetlenül a belügyminister úrhoz terjesztendők fel.

i) A járványkórházokról szóló 8. számú kimutatás kitöltésére vonatkozólag a következők irányadók:

A m. kir. belügyminister úr 1894. évi 78.571. számú rendeletének 9. pontja értelmében, »minden 1000 lakosnál többet számláló községben alkalmas helyiség állítandó fel, illetve bérlendő ki az otthon el nem különíthető, átutazó, kóbor vagy hajléktalan betegek elhelyezésére«, az ennél kevesebb lakossal bíró községekben azonban elegendő, ha ezen célra egy alkalmas ház jelöltetik ki.

Mint hogy a járványkórházi kimutatások kiállítása és beküldése tekintetében egyes törvényhatóságok teljesen rendszertelenül járnak el, ez úton is felhívom az adatszolgáltatók figyelmét arra, hogy a 8. sz. kimutatást csak az állandóan erre a célra szolgáló s különösen felszerelt járványkórházokról kell kiállítani, ezekről azonban akkor is, ha az év folyamán betegforgalmuk nem is volt. A csak szükség esetére járványkórházakul kijelölt helyiségekről csupán akkor, ha ott a lefolyt évben tényleg betegek ápolattak.

A betegforgalom feltüntetésére nézve a h) pont alattiak veendő figyelembe.

j) Az I—V. sz. törzskönyvi másolatok az 1904. évi 4949/IV—a. sz. a. kelt belügyministeri rendelet értelmében az 1898. évi 120.528/VIa. sz. a. kelt rendelet 3. pontjának utolsó bekezdésében foglalt intézkedéstől eltérőleg szintén alulírt hivatalhoz terjesztendő be. A halottvizsgálókról szóló VIa. és Vlb. jelű törzskönyvek azonban az utóbbi idézett rendelet értelmében csakis a törvényhatóság saját használatára szerkesztendő, ezekről tehát másolatok beküldése nem szükséges.

k) A járási hatóságok, valamint a kórházak és egyéb gyógyintézetek az általuk kitöltött statisztikai kimutatásokat, melyeknek űrlapjait a törvényhatóságok első tisztviselője útján kapják kézhez, február hó 10-éig kötelesek hozzá betérjeszteni, a ki viszont úgy a tiszt főorvos által közvetlenül kitöltött, valamint az általa csak felülvizsgált (járás, kórházi) kimutatásokat legkésőbb február hó végéig tartozik az e célból rendelkezésre bocsátott hivatalos borítékban, rendszerint minden kíséző levél nélkül, a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz beküldeni.

l) Megfelelő hivatalos felszólítás után és kellő indokolás nélkül be nem szolgáltatott adatokat a m. kir. központi statisztikai hivatal az 1897. évi XXXV. törvényzikk 11. §-a értelmében a mulasztást okozók költségére a helyszínen gyűjtheti be.

m) A m. kir. központi statisztikai hivatal az 1897. évi XXXV. törvényzikk 10. §-a értelmében az adatgyűjtés megbízhatóságának és szabályszerűségének megvizsgálása és ellenőrzése céljából a helyszínre kiküldendő tisztviselője által megtekintheti az adatszolgáltatásra kötelezett hatóságoknál, úgyszintén a hatósági felügyelet alatt álló intézeteknél vezetett mindazon nyilvántartásokat, feljegyzéseket és ügykezelési iratokat, a melyek a közegészségügyi statisztikával összefüggésben vannak.

Budapest, 191.....évi december hó.

A m. kir. központi statisztikai hivatal.

b) Az adatok feldolgozása és eredményeinek közzététele.

A közegészségügyi statisztikai kimutatások feldolgozása egyszerűen azok adatainak törvényhatóságoknál táblákba való bevezetése és összesítése útján történik. Kivételt képeznek a kórházakra vonatkozó 7. sz. és a járványkórházakra vonatkozó 8. sz. kimutatások. A kórházak adatai a kórházak jellege szerint vonatnak össze (állami kórházak, állami és

magán-egyetemeni kórházak, országos kórházak, klinikák és bábaképzők, közkórházak, nyilvános jellegű magánkórházak, nem nyilvános jellegű magánkórházak, irgalmasrendi kórházak, javító- és fegyintézeti kórházak, s végül kir. börtönkórházak). A járványkórházak adatai csupán országgrészenként vonatnak össze. A törzskönyvek másolatai csupán ellenőrzési és nyilvántartási célokra szolgálnak, azokból külön feldolgozás nem készül.

A közegészségügyi statisztikai adatgyűjtés eredményei a Magyar Statisztikai Évkönyvben tételnek közzé, a régebbi években még a belügyministerium adatgyűjtése, 1898. óta azonban a statisztikai hivatal közvetlen adatgyűjtése alapján.

A járás (város) közegészségügyi viszonyaira befolyással lehet az általános tényezők alakulásáról szóló 1. sz. kimutatás nem tartalmazván számszerű adatokat, nem is dolgoztatik fel oly értelemben, mint a többi közegészségügyi kimutatás, hanem az itt közölt adatok s vélemények közzéállításáról szóló, s a statisztikai évkönyv mellékletét képező jelentésbe.

Becses forrását képezték korábban közegészségügyünk statisztikájának a belügyministerium évenként kiadott »Közegészségügyi jelentései« is, a melyek az 1881—1887 és az 1892—1895. évekről jelentek meg. E jelentések az 1897. XXXV. t. cz. azon rendelkezése folytán szüntek meg, a mely az összes ministeri jelentéseket a Magyar Statisztikai Évkönyvvel együvé foglalta. Hogy azonban az ország közegészségügyi viszonyaira vonatkozó adatok az érdeklődő közönség minél szélesebb rétegében elterjedhessenek, a régi belügyministeri jelentések pótlásául a kormányjelentés egyes részeinek különnyomataként most is évenként kiadatik egy füzet »Magyarország közegészségügye« címen, a mely tartalmazza: a) a belügyministerium működéséről szóló jelentésnek közegészségügyi fejezetét; b) az ország közállapotairól szóló jelentésből a közegészségügyi részt; c) a Magyar Statisztikai Évkönyvből a közegészségügyre vonatkozó táblázatokat.

Itt említhetjük meg, hogy a közegészségügyi statisztikának ezen a keretén kívül a m. kir. központi statisztikai hivatal a közelmúltban egyes különleges kérdésekre kiterjedőleg részletesebb felvételeket is hajtott végre, így 1905-ben a venereás betegek statisztikáját, (ennek az eredményei az 1905. évi Magyar Statisztikai Évkönyvben kerültek nyilvánosságra) 1907-ben bábastatisztikát, 1904-ben a rákosbetegek statisztikáját. Ez utóbbi felvételről az időszakos felvételek fejezetében külön is megemlékezünk, s ugyanott mutatunk be egy most tervben lévő közegészségügyi jellegű adatgyűjtést, a vakságügyi statisztikát.

Vármegye
Tj. város

Járás
R. t. város

1. Kimutatás

a járás (város) közegészségügyi viszonyaira befolyással lehető általános tényezők alakulásáról az 19..... év folyamán.

1. Foganosítottak-e a járás (város) területén oly nagyobb közmunkák, melyek a közegészségi állapotokra előnyös vagy hátrányos befolyással lehetnek (csatornázás, vízvezetékek, mély kutak, ártézi kutak létesítése, vízszabályozás, lecsapolás, fásítás vagy sertésszállások, ipartelepek, kenderáztatók létesítése stb.)? Ha igen, miféle munkálatok és mely községben vagy községekben s ezek a közegészség szempontjából előnyöseknak vagy hátrányosaknak tekinthetők-e?

2. Fordultak-e elő oly természetű **elemi csapások**, a melyek a közegészségi állapotok alakulására feltehetőleg káros hatással voltak, úgymint vízáradások, nagy tűzvesztek, igen rossz termés stb.? Ha igen, miféle csapás és mely községben vagy községekben?

3. Forognak-e fenn a járás (város) területén egyéb oly különleges körülmények, a melyek a közegészségügyet hátrányosan befolyásolják, pl. nagy szegénység, a népnek nagy közönye az egészség gondozása iránt, a gyermekápolás nagymérvű elhanyagolása, kuruzslás, közegészségre káros babonák (milyenek), ártalmas szokások (milyenek) elterjedése stb.?

4. Az elsőfokú közegészségi hatóság nézete szerint a járás mely részeiben és **minő intézkedésekkel lehetne a közegészségi állapotokon javítani?**

Ezen intézkedések foganosításának vannak-e és minő akadályai (pénzügyi, műszaki vagy milyen egyéb akadályai névszerint)?

5. Az I. fokú közegészségi hatóságnak egyéb a közegészségügyet érdeklő netaláni észrevételei:

6. A II. fokú közegészségi hatóságnak netaláni észrevételei:

járási (városi) orvos.

járási főszolgabíró (városi polgármester.)

Látta:

vármegyei (th. j. városi) tiszti főorvos.

vármegye
tj. város.

2. A közegészségügyi személyzet létszáma

az 19..... évi december 31-iki állapot szerint.

E kimutatásban a **törvényhatóság területén lakó** s polgári hatóságoknál vagy intézeteknél (kórházakban, klinikákon, fürdőkhben s egyéb gyógyhelyeken stb.) alkalmazott, valamint a magángyakorlatot folytató polgári és nyugdíjas katonai orvosok és sebészek, úgyszintén az oklevelük szabályszerű kihirdetése után polgári magángyakorlattal is foglalkozó tényleges állományú katonai orvosok és sebészek, továbbá a gyógyszerárakat önállóan kezelő és a gyógyszerárakban alkalmazott polgári állású okleveles gyógyszerészek (segédek) s végül a törvényhatóság területén lakó összes működő bábák tüntetendők fel. Azokat a vármegyei tisztiorvosokat, járási és körorvosokat tehát, akik a vármegye székhelyét képező, de külön törvényhatósággal bíró városban laknak, nem a vármegye, hanem az illető törvényhatósági jogú város kimutatásában kell feltüntetni.

Előfordulhat tehát oly eset is, hogy a kimutatást készítő főorvosnak a kimutatásból önmagát is ki kell hagynia, minthogy ezen kimutatás szerkesztésénél kizárólag a lakóhely tekintendő irányadónak.

Az orvosok, sebészek, gyógyszerészek és bábák részletezése	Létszám	Ebből		
		hazai	ausztriai	egyéb külföldi
		oklevéllel bír		
1	2	3	4	5
1. Orvostudorok	a) polgári orvosok			
	b) nyugdíjas katonai orvosok			
	c) magángyakorlatot is űző tényleges állományú katonai orvosok			
	Összesen			
2. Sebészek	a) polgári sebészek			
	b) nyugdíjas katonai sebészek			
	c) magángyakorlatot is űző tényleges állományú katonai sebészek			
	Összesen			
3. Okleveles gyógyszerészek	a) gyógyszerárt önállóan kezelők (tulajdonosok, bérlők vagy gondnokok)			
	b) gyógyszerárban alkalmazott okleveles segédek			
	Összesen			
4. Bábák	a) oklevelesek			
	b) 3 hónapi tanfolyam elvégzése után t. főorvos által képesített — u. n. II. rendű — bábák			
	c) 3 hónapos tanfolyam végzése nélkül főorvos által képesített bábák			
	d) képesítés nélkül működők			
Összesen				

Kelt..... 191..... év..... hónap..... n.

vármegyei (városi) tiszti főorvos.

vármegye.
tj. város.

3. A hatósági orvosok létszáma és illetményeik

az 19.....évi december 31-iki állapot szerint.

E kimutatásban a törvényhatóságban tényleg alkalmazott összes hatósági orvosokat kell kimutatni, tekintet nélkül arra, hogy azok a törvényhatóság területén vagy azon kívül laknak-e.

Ennélfogva a 2. számú (»Közegészségügyi személyzet létszáma« című) kimutatással ellentétben, — amelynek összeállításánál kizárólag a lakóhely irányadó — ebbe a kimutatásba az illető vármegyénél azokat a vármegyei tiszti és járási tiszti orvosokat is fel kell venni, akik a vármegye vagy járás székhelyét képező, de a vármegyéhez tulajdonképpen nem tartozó törvényhatósági joggal felruházott városban vagy esetleg más vármegyei törvényhatóságban laknak. A tiszteletbeli és címzetes orvosok a kimutatásba nem veendőek fel.

A hatósági orvosok részletezése	Létszám	Illetmények			
		fizetés, korpóték, vármegyei és személyi pótlék	laktér, lakbér- egyenérték	úti átalány, fuvar- egyenérték	összes járandó- ságok
		koronákban			
1	2	3	4	5	6
Tiszti főorvos					
Tiszti főorvosi helyettesek					
Tiszti segédorvosok					
Székesfővárosi kerületi tiszti orvosok					
Székesfővárosi kerületi orvosok (szegények orvosai)					
Székesfővárosi rendőrorvosok					
Törvényhatósági városi kerületi orvosok					
Járási orvosok					
Rend. tan. városi orvosok *)					
Községi orvosok *)					
Körorvosok					
Összesen					

*) E rovatokban azon r. t. városi, illetve községi orvosok is kimutatandók, a kik nagyobb városokban vagy községekben mint kerületi orvosok szerepelnek.

Kelt.....191.....év.....hónap.....n.

vármegyei (városi) tiszti főorvos.

vármegye.

4. A községi orvosi állomások és körorvosi kerületek

az 19.....évi december 31-iki állapot szerint.

1. A vármegye r. t. városainak és községeinek száma :

2. A községi orvosi állásokról.

Sorszám	A rend. tan. városok, külön községi orvos tartására kötelezett (5000 lakost számláló) községek és külön orvos tartására nem kötelezett, de orvost mégis tartó községek név szerint	A 2-ik rovatban megnevezett község											
		rendezett tanácsú város	orvos tartására		rendszeresített községi orvosi állással						nem magában, hanem az alább megnevezett községgel együtt közös orvost tart		
			kötelezett	nem kötelezett	bírs ez esetben			nem bírs			de azért a községi orvosi teendőkre		
					hány rendszeresített orvosi	helyettes orvos	állás nincs egyáltalán betöltve	külön községi orvost tart	helyettesítő orvost tart	hanem községi körbe van beosztva			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	

3. A községi körökről.

Sorszám	A községi körök név szerint	A 2. rovatban megnevezett kör					Sorszám	A községi körök név szerint	A 2. rovatban megnevezett kör					
		községeinek száma	saját körorvossal van betöltve	nem bírs, hanem a körorvosi teendőket helyettes orvos végzi	állandóan az alább megnevezett körhöz van csatolva	területén körorvosi teendőket senki sem teljesít			községeinek száma	saját körorvossal van betöltve	nem bírs, hanem a körorvosi teendőket helyettes orvos végzi	állandóan az alább megnevezett körhöz van csatolva	területén körorvosi teendőket senki sem teljesít	
														3
1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7	

4. A községi körbe be nem osztott s külön orvost sem tartó községek név szerint:

Kelt.....191.....évi.....hónap.....n.

vármegyei tiszti főorvos.

vármegye
tj. város

5. Statisztikai kimutatás

a halottvizsgálat (halottkémlés) vezetéséről az 19.....évi december hó 31-iki állapot szerint.

1. A vármegye hány községében (törvényhatósági jogú városoknál a város hány kerületében) teljesíti a halottvizsgálatot orvos halottvizsgáló (halottkém) és pedig:

- a) hány községben községi vagy körorvos?
- b) hány községben más orvos?

2. Hány községben (törvényhatósági jogú városoknál a város hány kerületében) teljesíti a halottvizsgálatot képesített (orvos által kitanított) halottvizsgáló (halottkém)?

3. Mennyi az ily halottvizsgálatot teljesítő egyének száma, és pedig:

- a) községi vagy körorvos?
- b) egyéb orvos?
- c) képesített halottvizsgáló?
- d) Ez utóbbiak közül hányan { tudnak írni, olvasni?
- { nem tudnak írni, olvasni?

4. Hány községben (törvényhatósági jogú városoknál a város hány kerületében) teljesíti a halottvizsgálatot orvos halottvizsgáló és képesített nem orvos halottvizsgáló hiányában, a községi előljárásnak valamely megbízott tagja?

5. A vármegye területén vannak-e oly községek (a törvényhatósági város területén vannak-e oly városrészek) és névszerint melyek azok, a hol a halottvizsgálatot senki sem teljesíti?

Kelt 191.....év.....hó.....nap.

vármegyei (városi) tiszti főorvos.

Vármegye:
tj. város:

Járás:
R. t. város:

6. Védhimlőoltási kimutatás

az 19.....évről.

1. Az oltó orvosok száma:

2. A beoltottak száma és részletezése.

A beoltottak részletezése	Jó sikerrel			Eredmény nélkül			Együtt		
	emberi nyirkkel	állati nyirkkel	összesen	emberi nyirkkel	állati nyirkkel	összesen	emberi nyirkkel	állati nyirkkel	összesen
Először oltottak:									
Ujra oltottak:									
Összesen:									

Kelt 191.....év.....hó.....n.

járási főszolgabíró (r. t. városi polgármester.)

járási orvos (r. t. városi orvos.)

Látta:
vármegyei (városi) tiszti főorvos.

vármegye
t. j. város

7. Statisztikai kimutatás

a kórházak, elme- és egyéb gyógyintézetek részére (a járványkórházak kivételével) az 19..... évről.

1. A kórház vagy gyógyintézet neve és székhelye:
2. A kórház vagy gyógyintézet fentartójának megnevezése:
3. A kórház vagy gyógyintézet jellege (magánkórház, közkórház, stb.?):
4. A kórház vagy gyógyintézet felszerelt ágyainak száma:
5. A kórház vagy gyógyintézet betegforgalma az 19..... évi folyamán *):

Nem szerint	Maradt a múlt évről	Felvételt az év folyamán	Ápolás alatt volt összesen	Az év folyamán			Az év végén a kórházban visszaradt	Az ápolási napok összes száma
				elbocsáttatott		meghalt		
				gyógyulva	javultán			
Férfi								
Nő								
Együtt								

6. A kórházban vagy gyógyintézetben az év folyamán **meghaltak** közül:
 - helybeli lakos volt:
 - idegen volt:
 - Összesen.....
 7. A napi ápolási díjak magassága (ha különböző díjosztályok vannak megállapítva, osztályok szerint részletezve):
 8. A kórház vagy gyógyintézet személyzet részletezése az 19..... év végén:
 - a) orvosok száma:
 - b) betegápolók száma és pedig világi { férfi: szerzetbeli { férfi:
nő: } nő:
 - c) egyéb személyzet { tisztviselő: férfi;nő.
cseléd, szolgál, munkás stb.:férfi;nő.
 9. A kórház vagy gyógyintézet összes tényleges bevétele és kiadása az 19..... év folyamán (a tisztán átfutó jellegű tételek kihagyásával):
 - a) Bevétele { ápolási díjakból korona fill
egyéb forrásból
Összesen..... korona fill
 - b) Kiadása..... korona fill
- Kelt..... 19..... év..... hó..... n.

kórházi (gyógyintézeti) igazgató (főorvos).

vármegyei (városi) tiszti főorvos.

*) Csak bejáró (ambuláns) betegek forgalma ezen kimutatásba nem veendő fel.

vármegye
t. j. város

8. Járvány-kórházi kimutatás

az 19..... évről. *)

1. A járvány-kórház székhelye:
2. A járvány-kórház fentartójának megnevezése:
3. A járvány-kórház önálló szervezetű-e vagy valamely más kórházzal van-e kapcsolatban (melyikkel?)
4. A járvány-kórház felszerelt ágyainak száma:
5. A járvány-kórház betegforgalma:

Nem szerint	Maradt a múlt évről	Felvételt az év folyamán	Ápolás alatt volt összesen	Az év folyamán			Az év végén a kórházban visszaradt	Az ápolási napok összes száma
				elbocsáttatott		meghalt		
				gyógyulva	javultán			
Férfi								
Nő								
Együtt								

6. A járvány-kórházban az év folyamán **meghaltak** közül:
 - helybeli lakos volt:
 - idegen volt:
 - Összesen.....

Kelt..... 19..... év..... hó.....

Látta:

tiszti főorvos.

kórházi (gyógyintézeti) igazgató (főorvos)
esetleg községi előjáró.

*) Megjegyzendő, hogy ezen kimutatás nem vonatkozik a köz- vagy magánkórházak azon elkülönített helyiségeire, amelyek a kórházban előforduló fertőző megbetegedések felvételére szolgálnak, hanem csak a községeknek azon külön járvány-kórházaira, melyek kizárólag fertőző betegek elhelyezésére valók és amelyekről az 1000 lakosnál többet számláló községek gondoskodni tartoznak. — A kimutatás egyéb rovatai az esetben is kitöltendők, ha az év folyamán betegforgalom egyáltalában nem is volt.

I.

vármegye területén lakó orvostudorok és sebészek
tj. város

törzskönyve.

A törzskönyvben a törvényhatóság területén lakó összes orvostudorok és sebészek betűrendben veendők fel, a katonai- és honvéderosok, illetőleg sebészek azonban csak abban az esetben, ha oklevelük a törvényhatóság közgyűlésében kihirdettevé, magánykorlat üzésére jogosítva vannak.

Az illetmények kiténtetésénél a félkoronán aluli illetmény mellőzhető, a félkoronánál magasabb illetmény pedig egész koronára kerekítendő ki.

Az évközben történő bármínemű változásokat színes tintával esetről-esetre minden késedelem nélkül keresztül kell vezetni, úgy hogy a törzskönyv mindenkor a tényleges állapotnak feleljen meg.

Jelentékenyebb változások esetén a törzskönyv minden év legelején a megelőző évi december hó 31-iki állapot szerint teljesen újból szerkesztendő. Az e czélból szükséges nyomtatványok a m. kir. központi statisztikai hivatalnál kaphatók.

Az orvostudor vagy sebész		Születési éve	Vallása	Akadémiai foka (egyetemes orvostudor, orvos-tudor, sebész-tudor, szülészmester, szemész-mester, műtő)	Hol szerezte oklevelét és mikor?	Hivatalos állása vagy más állandó természetű alkalmaztatása	Hivatalos állása vagy más állandó alkalmaztatása után járó összes fizetése (lakbérrel és utiátalánnyal együtt) korona	Jegyzet
neve	lakhelye (a község vagy város neve)							

II.

vármegye területén lakó okleveles bábák
tj. város

törzskönyve.

A törzskönyvben a törvényhatóság területén lakó összes okleveles bábák betűrendben veendők fel, okleveles bábáknak csak azok tekintetvén, a kiknek a kolozsvári egyetemen, vagy a budapesti, pozsonyi, nagyváradai, szegedi, nagyszombathelyi, debreczeni és az ungvári bábaképzők valamelyike által kiállított oklevelük van; a csak főorvosi képesítéssel, vagy az ungvári bábaképzőben három hónapi tanfolyam alapján egy törvényhatóság területén bábgyakorlatra jogosító bizonyítvánnyal bíró bábák itt nem mutatandók ki.

Az illetmények kiténtetésénél a fél koronán aluli illetmény mellőzhető, az ennél magasabb illetmény pedig egész koronára kerekítendő ki.

Az évközben történő bármínemű változásokat színes tintával esetről-esetre minden késedelem nélkül keresztül kell vezetni, úgy hogy a törzskönyv mindenkor a tényleges állapotnak feleljen meg.

Jelentékenyebb változások esetén a törzskönyv minden év legelején a megelőző évi december hó 31-iki állapot szerint teljesen újból szerkesztendő. Az e czélból szükséges nyomtatványok a m. kir. központi statisztikai hivatalnál kaphatók.

A b á b a		Születési éve	Vallása	Hol szerezte oklevelét és mikor?	Hivatalos állása (városi, közs. vagy körbába), vagy más állandó természetű alkalmaztatása	Hivatalos állása vagy más állandó alkalmaztatása után járó összes fizetése (lakbérrel és utiátalánnyal együtt) korona	Jegyzet
neve	lakhelye (a község vagy város neve)						

III.

vármegye tiszti orvosainak
tj. város

törzskönyve.

Ezen törzskönyvben, a községi és körorvosok kivételével, a törvényhatóságban alkalmazott összes hatósági jellegű orvosok veendők fel, még pedig a következő sorrendben: vármegyékben tiszti főorvos, esetleg tiszti főorvosi helyettesek és segédorvosok, járásorvosok és rendezett tanácsú városi orvosok (és rendezett tanácsú városi kerületi orvosok); törvényhatósági jogú városokban tiszti főorvos, esetleg tiszti főorvosi helyettesek és segédorvosok, továbbá kerületi tiszti orvosok; Budapest székes fővárosban tiszti főorvos, tiszti főorvosi helyettesek és segédorvosok, székes fővárosi kerületi tiszti orvosok, székes fővárosi kerületi orvosok és székes fővárosi rendőrorvosok. A járás- és r.-t. városi orvosok neve mellett az illető járás vagy város neve, a kerületi orvosok neve mellett pedig a kerület száma mindenkor kiténtetendő.

Az orvosok különböző csoportjai (pl. tiszti főorvos, járásorvos, r. t. városi orvosok, stb.) között néhány sornyi üres hely hagyandó, hogy az áttekintés annál könnyebb legyen és új javítások keresztülvitelére hely jusson.

Az illetmények kiténtetésénél a fél koronán aluli illetmények mellőzhetőek, a fél koronánál magasabb illetmények pedig egész koronára egészítendő ki.

Az évközben történő bármínemű változásokat színes tintával esetről-esetre minden késedelem nélkül keresztül kell vezetni, úgy hogy a törzskönyv mindenkor a tényleges állapotnak feleljen meg.

Jelentékenyebb változások esetén a törzskönyv minden év legelején a megelőző évi december hó 31-iki állapot szerint teljesen újból szerkesztendő. Az e czélból szükséges nyomtatványok a m. kir. központi statisztikai hivatalnál kaphatók.

Az orvos neve	Alkalmaztatásának minősége (tiszti főorvos, tiszti főorvosi helyettes, járásorvos, stb.)	Kineveztetésének vagy megválasztásának kelte	Tett-e tiszti orvosi vizsgát (igen vagy nem)?	Tiszti fizetése	Lakbéré készpénzben	Természetben való lakásának bérértéke	Utiátalánya	Visel-e más hivatalt is? Milyent, mily javadalmazzal?	Jegyzet

IV.

vármegye területén alkalmazott községi orvosok

törzskönyve.

A vármegyében alkalmazott községi orvosok az orvost tartó községek betűrendjében veendők fel; a nagyobb községekben alkalmazott kerületi orvosok szintén az illető községnél, a községi főorvos után mutatandók ki.

Az illetmények kiténtetésénél a fél koronán aluli illetmények mellőzhetőek, a fél koronánál magasabb illetmények pedig egész koronára kerekítendőek ki. Ez azonban nem vonatkozik a látogatási díjakra, a melyek magasságát fillérekben pontosan kell kimutatni.

Az évközben történő bármínemű változásokat színes tintával esetről-esetre minden késedelem nélkül keresztül kell vezetni, úgy hogy a törzskönyv mindenkor a tényleges állapotnak feleljen meg.

Jelentékenyebb változások esetén a törzskönyv minden év legelején a megelőző évi december hó 31-iki állapot szerint teljesen újból szerkesztendő. Az e czélból szükséges nyomtatványok a m. kir. központi statisztikai hivatalnál kaphatók.

Az orvost tartó község		Az orvos neve	Fizetése	Lakbéré készpénzben	Természetben való lakásának bérértéke	Egyéb javadalmazása	Megállapított látogatási díjak (korona és fillér)	Jegyzet
neve	lakosainak száma							
korona								

V.

vármegye területén alkalmazott körorvosok

törzskönyve

a körbe tartozó községek név szerinti kimutatásával.

A vármegyében alkalmazott körorvosok az orvost tartó körök székhelyeinek betűrendjében veendők fel.

Az illetmények kiténtetésénél a fél koronán aluli illetmények mellőzhetőek, a fél koronánál magasabb illetmények pedig egész koronára kerekítendőek ki.

Az évközben történő bármínemű változásokat színes tintával esetről-esetre minden késedelem nélkül keresztül kell vezetni, úgy hogy a törzskönyv mindenkor a tényleges állapotnak feleljen meg.

Jelentékenyebb változások esetén a törzskönyv minden év legelején a megelőző évi december hó 31-iki állapot szerint teljesen újból szerkesztendő. Az e czélból szükséges nyomtatványok a m. kir. központi statisztikai hivatalnál kaphatók.

A kör székhelye	A körbe tartozó községek		A kör lakói-nak száma	A körorvos					Megállapított látogatási díjak (korona és fillér)	Jegyzet	
	száma	névszerinti felsorolása		neve	rendszerezett fizetése	lakbéré	természetben való lakásának bérértéke	utiátalánya			egyéb javadalmazása
korona											

VIa.

vármegye területén alkalmazott orvos halottvizsgálók (halottkékek)
tj. város

törzskönyve.

E törzskönyvben az orvos halottvizsgálók, vármegyékben a járások és r. t. városok s a járásokon belül a halottvizsgálók székhelyét képező községek betűrendjében, törvényhatósági joggal felruházott városokban a kerületek (városrészek) sorrendjében veendők fel. Ha valamely halottvizsgáló működése több községre terjed ki, e községek közvetlenül a székhely neve alatt szintén felsorolandók.

Az évközben történő bármínemű változásokat színes tintával esetről-esetre minden késedelem nélkül keresztül kell vezetni, úgy hogy a törzskönyv mindenkor a tényleges állapotnak feleljen meg.

Jelentékenyebb változások esetén a törzskönyv minden év legelején a megelőző évi december hó 31-iki állapot szerint teljesen újból szerkesztendő. Az e czélból szükséges nyomtatványokat a törvényhatóságok a m. kir. központi statisztikai hivataltól kapják.

A községek neve, a hol a halottvizsgálót orvos halottkém teljesíti	Az orvos-halottvizsgáló neve	Az orvos-halottvizsgálónak van-e egyéb hivatalos vagy más állandó jellegű alkalmaztatása is? (Igen vagy nem)	Esetleges hivatalos vagy egyéb állandó jellegű alkalmaztatása (a halottkém alkalmaztatáson kívül), pl. községi orvos, körorvos, járásorvos, fürdőorvos, stb.	Jegyzet

VIIb.

vármegye
tj. város

törzskönyve.

E törzskönyvben nemcsak a tényleg alkalmazott halottvizsgálók (halottkéme) veendőek fel, hanem azok is, a kik halottvizsgálásra képesítve vannak ugyan, de tényleg nincsenek alkalmazva.

A halottkéme ezen törzskönyvben a törzskönyv első szerkesztése, valamint időnkinti újraserkesztése alkalmával betűrendben sorolandók fel az év folyamán történő beépítések a képesítő okmányok kelte szerint folytatódóan veendőek fel. Az évközben történő bármilyen változásokat szíves tisztelettel esetről-esetre minden késedelem nélkül kereszttel kell vezetni, úgy hogy a törzskönyv mindenkor a tényleges állapotnak feleljen meg.

A törzskönyv végén felsorolandók azok a községek (törvényhatósági joggal felruházott városokban esetleg városrészek), a melyekben a halottvizsgálatot orvos halottkém és képesített nem orvos halottkém hiányában a községi előjáróság valamely megbízott tagja végzi. Külön felsorolandók továbbá — ha ilyenek is volna — azok a községek (esetleg városrészek), puszták, telepek, stb. a hol a halottvizsgálatot senki sem teljesíti.

Jelentékenyebb változások esetén a törzskönyv minden év legelején a megelőző évi december hó 31-iki állapot szerint teljesen újból szerkesztendő. Az e célból szükséges nyomtatványokat a törvényhatóságok a m. kir. központi statisztikai hivataltól kapják.

A képesített halottvizsgáló (halottkém) neve	Születésének helye és éve	Foglalkozása	Képesítő okmányainak kelte és az okmány kiállításának neve	Írás-, olvasásbeli és nyelvismerete	Esetleges alkalmaztatásának helye (az összes községek felsorolásával, a melyekre működése kiterjed)	Jegyzet

c) Az adatgyűjtés múltja.

A m. kir. központi statisztikai hivatalnak a közegészségügyi szervezetre és személyzetre vonatkozó közvetlen adatgyűjtése csak 1898-ban kezdődik, a mikor a belügyministerium kebelében folyó különböző közegészségügyi adatgyűjtések a statisztikai hivatalhoz utaltattak át. Az előtt a statisztikai hivatal csak a belügyministerium adatgyűjtéseinek eredményeit használta fel közleményeiben.

A közegészségügyi statisztikai adatgyűjtésekhez tartozik a halálokok statisztikája is, a mely az állami anyakönyvek életbeléptetése óta (1895. október 1.) a népmozgalmi statisztika keretében gyűjtetik, azelőtt azonban szintén a belügyministerium közegészségügyi adatgyűjtéséhez tartozott.

A fentebb közölt 1898. évi 120.528. sz. belügyministeri rendelet az alapja most is a statisztikai hivatal közegészségügyi statisztikai adatgyűjtésének. E rendelet életbelépte óta az adatgyűjtésen a következő lényegtelen módosítások történtek:

1. 1904. óta az I—V. sz. törzskönyvek másolatait nem a belügyministeriumhoz, hanem közvetlenül a statisztikai hivatalhoz kell betérjeszteni.

2. 1906-ban a 2., 3. és 4. számú kimutatások kissé bővültek és szabatosabban szövegeztettek.

6. Gyógyfürdők és ásványvízforrások statisztikája.

A gyógyfürdők, gyógyító-intézetekre (sanatoriumokra) és éghajlati gyógyhelyekre vonatkozó adatokat közvetlenül az illető gyógyfürdők tulajdonosai, bérlői vagy igazgatóságai szolgáltatják évenként egyszer.

Az adatszolgáltatási kötelezettséget a közegészségügyi adatok szolgáltatását szabályozó 1898. évi 120.528. sz. belügyministeri rendelet szabályozza, a melynek megfelelő pontjai az előző fejezetben találhatóak fel (l. a 67. lapon).

Régebben, 1899 előtt ezeket az adatokat is közvetlenül a belügyministerium gyűjtötte.

A kérdőív, a mit az egyes fürdőhelyek kitöltenek, a 81. lapon található.

Az így nyert adatok a fürdőhelyek jellege szerint dolgoztatnak fel a következő főbb csoportokban: I. Hévízek; II. Hideg ásványvizek (mindkettőnél a forrás vegyi összetételének megfelelő további részletezéssel); III. Tóparti fürdők; IV. Magaslati gyógyhelyek; V. Vizgyógyintézetek, — s e csoportok szerint országos összesítésben tételnek közzé a »Magyar Statisztikai Évkönyv«-ben. Ugyanott a látogatottabb fürdőhelyek forgalma egyenként is közölve van. A belügyministerium által kiadott s többször említett »közegészségügyi jelentés«-ekben a fürdőkre vonatkozó adatok is közzé voltak annak idején téve.

A mi az ásványvízforrások statisztikáját illeti, ez adatgyűjtést 1897 óta műveli a statisztikai hivatal. Az adatokat azoknak az ásványvízforrásoknak tulajdonosai vagy bérlői szolgáltatják, a mely ásványvizek rendszeresen kiaknáztatnak és kereskedelmi forgalomba kerülnek. E végből a törvényhatóságok kötelesek minden évben január hó 25-ig közölni a statisztikai hivatalal, hogy a törvényhatóság területén mely ásványvízforrások azok, a melyeknek vize az előző év folyamán kiaknáztatott és forgalomba hozatott. A kérdőív szövege, a melyen az adatgyűjtés történik, a 83. lapon található.

vármegye.
th. jogú város.

Statisztikai kérdőív

a fürdők és egyéb gyógyhelyek számára az 191... évre vonatkozólag.

1. A gyógyhely vagy fürdő tulajdonosának neve (a cég megnevezése)?
2. A község neve, melynek határában a gyógyhely (fürdő) fekszik?
3. A gyógyhely vagy fürdő tüzetes megnevezése és közelebbi jellemzése (ásványos fürdő, vízgyógyintézet, klimatikus gyógyhely, stb.)?
4. A vállalat házilag kezeltetett-e vagy bérbe volt-e adva?
5. A fürdő vizének minősége a következő osztályozás szerint:
6. A fürdő vizét ki elemezte utoljára és mikor?
7. A fürdő vize csak fürdésre használatik-e, vagy élvezeti, illetőleg gyógyvíz gyanánt forgalomba is kerül-e és minő néven?
8. Mikor kezdődött a fürdőidény és mikor ért véget?
9. A gyógyhely vagy fürdő látogatottsága az 19...-ik év folyamán:

Részletezés	Felnőttek			15 éven aluli gyermekek			Mindössze		
	férfi	nő	összesen	fiú	leány	összesen	fi	nő	együtt
Állandó vendégek *)									
Belföldiek									
Külföldiek									
Összesen									
Ideiglenes vendégek*)									
Belföldiek									
Külföldiek									
Összesen									

*) **Megjegyzés.** Gyógyfürdőkben és klimatikus gyógyhelyeken *állandó fürdővendégeknek* azok tekintendők, a kik a fürdőtelepen *legalább egy hétig* tartózkodtak, *ideiglenes fürdővendégeknek* pedig azok, a kik egy hétnél rövidebb ideig időztek a fürdőtelepen, de ott *legalább egy éjjelt* töltöttek. Mindazok tehát, akik meghalás nélkül fordultak meg a fürdőtelepen, a kérdőív kitöltésénél figyelmen kívül hagyandók.

Vízgyógyintézetekben a vendégek állandó vagy ideiglenes minőségének megállapítása nem történhetik csupán az intézetben eltöltött éjjelek száma szerint, minthogy ily intézeteknek legtöbbször bejáró vendégeik, illetve betegek is vannak, sőt vannak oly vízgyógyintézetek is, a melyek állandó betegek befogadására berendezve sincsenek. Ily intézeteknél tehát a vendégek (betegek) megfelelő osztályozása csakis a *használt gyógy mód tartama szerint* történhetik. Ez okból tehát a vízgyógyintézetek vendégei közül *állandó vendégeknek a legalább egy hétig, ideigleneseknek pedig az egy hétnél rövidebb ideig* gyógykezelt egyének veendőek, tekintet nélkül arra, hogy bennlakók vagy bejárók-e?

A vízgyógyintézettel és gyógyfürdővel kapcsolatos *gőz-, kád- és kőfürdőket*, továbbá *uszdákat* csupán tisztálkodás céljából látogató közönség a kimutatásba nem veendő be!

Külföldinek veendő minden vendég, ki nem a magyar korona országainak területéről való.

Kelt..... 191... év..... hó..... napján.

fürdőtulajdonos (bérlő) fürdőigazgató (kezelőorvos).

Kérdőív

az ásványvíz-forrásokról az 191... évre vonatkozólag.

1. A $\frac{\text{forrás}}{\text{források}}$ tulajdonosának neve (a cég megnevezése)?

2. A község neve, melynek határában a $\frac{\text{forrás fekszik}}{\text{források fekszenek}}$?

3. A $\frac{\text{forrás}}{\text{források}}$ tüzetes megnevezése?

4. A vállalat házilag kezeltetett-e vagy bérbé volt-e adva?

Utóbbi esetben a bérlő neve?

5. A $\frac{\text{forrás}}{\text{források}}$ vizének minősége a következő osztályozás szerint:

- a) tiszta és földes hévíz? b) kénes hévíz? c) vasas hévíz? d) alkalikus hévíz?
 e) egyszerű és földes savanyúvíz? f) alkalikus savanyúvíz? g) vasas savanyúvíz? h) vasgáliczos-timsós ásványvíz? i) keserűvíz? k) konyhasós, jódos, brómos víz? l) konyhasós ásványvíz?
 m) kénes savanyúvíz? n) kénes sósvíz?

6. A $\frac{\text{forrás}}{\text{források}}$ vizét ki elemezte utoljára és mikor?

7. A $\frac{\text{forrás}}{\text{források}}$ vize minő néven került forgalomba?

8. Az összes forrásokból mily mennyiségű víz aknázott ki és került forgalomba az elmúlt év folyamán:

Kiaknázott? hektoliter.

Eladatott? hektoliter.

9. A víz kiaknázásánál, palaczkokba vagy korszókba töltésénél, dugaszolásánál és a legközelebbi vasuti állomásra szállításánál alkalmazott munkások száma és pedig:*)

a) Legnagyobb munka idején?

b) Átlagosan?

10. A telep üzleti alkalmazottainak száma?

11. A felnőtt férfimunkások napi munkabére vagy keresménye?

12. A felnőtt női munkások napi munkabére vagy keresménye?

13. A fiatal, 18 éven aluli férfimunkások napi munkabére vagy keresménye?

14. A fiatal, 16 éven aluli női munkások napi munkabére vagy keresménye?

15. A víz kiaknázásánál, a palaczkok, korszók töltésénél és dugaszolásánál emberi munkaerőn kívül az elmúlt évben más munkaerő volt-e alkalmazásban és pedig:

a) állati erő? miféle és hány?

b) gőzerő? a kazán fűtőfelülete? a gőzgép lóereje?

c) gázerő? óránként fogyasztott gázmennyiség?

a gázmotor lóereje?

d) hőlégerő? a motor lóereje?

e) villamos erő? a motor áramerőssége?

Ampère?

Feszültsége Volt?

f) egyéb miféle?

16. Történt-e baleset az elmúlt év folyamán?

17. Mily természetű: halálos? súlyos? könnyű?

(Nyolcz napnál huzamosabb ideig tartó munkaképtelenséget előidéző balesetek súlyosnak minősítendőek.)

18. Az előforduló balesetek lefolyásának leírása:

Kelt 191... év hó napján.

Az ásványvíz-forrás tulajdonosának, bérlőjének,
vagy a megbízottnak aláírása.

*) A munkások számára vonatkozó kérdésnél külön kell kitétni a legnagyobb munka idején alkalmazottak számát és külön az átlagos munkaslétszámot, mely utóbbi az alkalmazottak összes számának és alkalmaztatásuk időtartamának egybevetésével számítható ki; például ha valamely ásványvíz-telepen egész éven, vagyis 12 hónapon át 1 munkás, 8 hónapon keresztül 2 munkás és 2 hónapon keresztül 4 munkás volt alkalmazva, akkor az átlagos munkaslétszámot úgy kapjuk, hogy a munkások által eltöltött összes hónapokat 12-vel osztjuk, tehát $\frac{(1 \times 12) + (2 \times 8) + (4 \times 2)}{12} = \frac{12 + 16 + 8}{12} = \frac{36}{12} = 3$.

7. Aratási statisztika.

a) Az adatgyűjtés mai rendszere.

A magyarországi aratási statisztika adatszolgáltatói részben a közigazgatási hatóságok, részben szakértő gazdasági tudósítók. A bevetett területre és a vetéseket ért elemi csapásokra vonatkozó adatokat a közigazgatási hatóságok (községi és körjegyzők, városokban a polgármester) szolgáltatják, míg a terméseredményeket feltüntető adatok szolgáltatása a földművelésügyi miniszter úr által a mezőgazdasági hírszolgálat céljaira kinevezett gazdasági tudósítók feladata.

Míthogy a vetésterület egyik évről a másikra nem igen változik jelentékenyebben, az rendszerint csak minden harmadik év tavaszán szokott összeírni. Kivételes esetekben azonban, a mikor az időjárás rendellenessége s egyéb okok következtében valószínűnek látszik, hogy a vetésterületnek az egyes terménynemek között való megoszlása jelentékenyebben változott, a három évi turnuson belől is fogantatottak vetésterületi összeírás; így az 1907/8. gazdasági év óta minden esztendőben összeíratott a vetésterület. A felvétel az év tavaszán, április és május hónapokban történik a 86. lapon látható kimutatás felhasználásával.

E kimutatásokból a statisztikai hivatal április hónapban minden község (város) részére két-két példányt küld, melyek egyik példánya kitöltve a hivatalhoz visszaküldendő, a másik példány pedig a község irattárában megőrizendő.

A kimutatás kitöltését illetőleg megemlíthetjük, hogy abba csakis a főterményként vetett gazdasági növények vetésterülete jegyzendő be, tehát az utónövények, vagy a főtermények közé vetett melléktermények területét figyelmen kívül kell hagyni. Ezen terményeknél még mindig az 1895. évi mezőgazdasági statisztikai összeírás területi adatai vétetnek alapul a termés kiszámításánál. A bevetett terület térfogata katasztrális (1.600 □ öles) holdakban mutatandó ki. Az adatok az előjáróság gazdatagjainak, esetleg a mezőrendőri közegeknek közreműködésével állapítandók meg. Hogy a vetésterület megállapítása könnyebben menjen, a nyomtatványba a megelőző vetésterületi összeírás adatait is bejegyezteti a hivatal. Külön utasítás ehhez az adatgyűjtéshez nem adatik ki.

Ugyancsak a községek (városok) szolgáltatják a vetéseket ért elemi csapásokra vonatkozó statisztikai adatokat is. Ez adatok gyűjtése évenként történik a 88. lapon látható minta felhasználásával.

Ebbe a kimutatásba a kimutatás hátlapján foglalt rövid utasítás szerint csak azon vetések területét kell bejegyezni, a melyeket a legutóbbi gazdasági évben az elemi csapások teljesen elpusztítottak, s a kiszántott vetés területe vagy más terményekhez használtatott fel, vagy pedig ugarnak hagyatott.

Az elpusztított vetések területe szintén kataszteri holdakban mutatandó ki, s megnevezendő egyúttal, hogy névszerint miféle elemi csapás által semmisült meg a vetés. Ha oly elemi csapás, mely a vetésterület egy részét teljesen elpusztította volna, elő nem fordult, ezt a kimutatáson világosan fel kell tüntetni. A teljesen elpusztított vetések területét szintén szakértő gazdák becslése alapján kell megállapítani. Ezeket az adatokat a községek (városok) minden év október hó 31-ig tartoznak közvetlenül a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz beszolgáltatni. Az elemi csapások által teljesen elpusztított vetések területe a bevetett területből termény-nemenként levonatik s az ezután fenmaradó terület tekintetik learatott területnek, a melyre vonatkozólag a terméseredmények kiszámítatnak.

A terméseredmények kiszámítása a földművelésügyi miniszter úr által kinevezett gazdasági tudósítók termésjelentései alapján történik. A termésjelentések katasztrális holdankint, egy-egy közigazgatási járásra vagy városra vonatkozólag a szem (mag), szalma (fonál, hüvely, szár stb.) átlagtermését, a szem (mag) hektoliterenkint átlagos súlyát, végül úgy a szem (mag), mint a szalma (fonál stb.) 100 kilogrammonkénti átlagos értékét mutatják ki. A gazdasági tudósítók jelentéseinek ellenőrzése céljából a vármegyei gazdasági egyesületektől is gyűjt a statisztikai hivatal adatokat az egyes termények átlagos terméséről, súlyáról és értékéről. Úgy a gazdasági tudósítók, mint a gazdasági egyesületek jelentései rendszerint október hó közepéig terjesztendők be a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz a 89. lapon látható minta szerint.

Míthogy a felvételi minta magyarázatra nem igen szorúl, a termésjelentés utolsó lapján foglalt tájékoztató csak néhány termény termésének kimutatására tartalmaz némi utasítást, nevezetesen, hogy a seprőcziroknál nem a termett szár, hanem a termett czirokszakáll mennyiségét kell kimutatni, a lóhere, luczerna, bükkönykeverék s hasonló mesterséges takarmányneműeknél a takarmánytermést száraz állapotban, a magtermelésre szánt lóherénél, luczernánál és baltaczimnél a magtermést megelőző szénatermés mennyiségét és értékét is meg kell állapítani, a kendernél és lennél a fonáltermés és annak értéke száraz gerebenelt állapotban mutatandó ki, a dinnyénél, töknél és a fejes káposztánál a termést nem darabokban, hanem súlyban kell kimutatni s végül megmagyarázza, mit kell mellékterménynek tekinteni.

b) Az adatok feldolgozása és eredményeinek közzététele.

Úgy a vetésterületi, mint az elemi csapásadatok községenként dolgoztatnak fel, s összesítések útján képezetnek a járási és vármegyei összegek. Az elemi

csapásadatok ezenfelül még a csapásnemek szerint is feldolgoztatnak.

Az elemi csapásadatok a vetésterületi adatokból járásonként s terményenként vonatnak le, s az így származó terület képezi a learatott területet, a mely a termésadatok feldolgozásánál alapul szolgál.

A termésadatok járásonként állapítatnak meg olyformán, hogy az egy-egy járás területéről beérkezett gazdasági tudósítói jelentésekből kiszámítatik az átlagos termés kat. holdankinti mennyisége, s ezzel a termésátlaggal beszoroztatik a learatott terület.

Az aratási statisztikai adatgyűjtés eredményei évenként a »Magyar Statisztikai Évkönyv«-ben tételnek közzé, előzőleg azonban a földművelésügyi miniszter úr is közzé szokta tételni a ministerium hivatalos lapjában, a »Földművelési Értesítő«-ben. Külön közlemények alakjában négy ízben tételtek közzé ezen adatgyűjtés eredményei, és pedig: a »Magyar Statisztikai Közlemények« új folyamának VI. kötetében, »A magyar szent korona országainak 1891. és 1892. évi mezőgazdasági termelése« címmel az 1891. és 1892. évi mezőgazdasági termelés, ugyanezen kiadványsorozat XI. kötetében az 1893. és 1894. évi mezőgazdasági termelés, végül annak XVIII. kötetében, a mely egyúttal »A magyar szent korona országainak mezőgazdasági statisztikája« című kiadvány-sorozatnak II. része gyanánt jelent meg, az 1895. és 1896. évi mezőgazdasági termelés. Ugyanezen közlemény új sorozatának 4. kötetében közöltettek az 1901. évi mezőgazdasági termelés adatai.

c) Az adatgyűjtés múltja.

A mezőgazdasági statisztikai adatgyűjtés tulajdonképpen csak az alkotmányos korszak beálltával, 1867-ben indult meg, a midőn a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi ministerium kebelében egy statisztikai osztály állíttatott fel, a mely az első termésvételt, de csak a búza, a rozs és a kétszeres vetésterületére és termésére szorítkozva, az 1868. évről fogantatította, s egyúttal kiszámította ezen terményekre vonatkozólag a belfogyasztást is. Ez a felvétel azonban, a melynél a vetésterület az urbéri s a nemesi birtokról külön tudakoltatott, inkább csak kísérletnek volt tekinthető. 1869-ben már a legfontosabb 20 termény vetésterülete és aratása vétetett járásonként számba, de az eredmény akkor sem volt megbízható, s különösen a termésadatok látszottak aggályosoknak, a melyeknek beszerzése amúgy is nagy nehézséggel járt. Az 1870. évtől kezdve az adatgyűjtés már 24 terményre terjedt ki és rendszere jelentékenyen javult, leginkább az által, hogy nemcsak a vetésterületet, hanem az átlagos terméseredményt is nem politikai járások, hanem községek szerint tudakolta. A törvényhatóságok útján minden község, pusztá, telep

kapott felvételi mintát, a melyen a learatott terület, a termés minősége és az átlagtermés mennyisége volt kimutatandó. Ez alapon történt a termelési adatok gyűjtése egész 1874-ig. 1874-ben kiegészítésül felvétetett az elemi csapások által megsemmisített vetések területe is, továbbá nemcsak a szem-, hanem a szalmatermés is tudakoltatott, azonkívül az adatgyűjtés tárgyát képező termények részletezése is kibővített. 1875-től kezdve az adatgyűjtésben szerep jutott a vármegyeenként szervezett statisztikai bizottságoknak, a melyek az adatok felülvizsgálását teljesítették. Ebben az időben, egész 1879-ig, a termést a községek által szolgáltatott adatok alapján a vármegyei és városi számvevőségek számították ki. Az adatgyűjtésnek ez a rendszere, a mely a gyakorlatban nem vált be, egész 1879-ig volt érvényben. 1879-től kezdve a vetésterületi és elemi csapásadatok a községek, a termésadatok a földművelésügyi miniszter úr által kinevezett állandó gazdasági tudósítók szolgáltatották. 1893-ban az elemi csapásadatok ellenőrzéséről az elemi csapásokról is gyűjtettek adatok, a melyek a vetéseket nem semmisítették meg teljesen, hanem csak kisebb-nagyobb mértékben megkárosították; az adatgyűjtésnek ez a kibővítése azonban nem vált be s később elejtetett.

Az adatgyűjtésnek imént vázolt rendszere egész 1895-ig változatlanul fentartatott, míg az 1895. évi VIII. t.-cz. alapján végrehajtott nagy mezőgazdasági statisztikai felvétellel kapcsolatban az aratási statisztikának a most érvényben levő rendszere lépett életbe.

8. Szőlőterületi és szüreti statisztika.

Szőlőterületi és szüreti statisztikánk anyagát a helyi hatóságok (városokban a rendőrkapitányság, községekben az előjáróság), szolgáltatják. Az adatgyűjtésre a 92. lapon látható kérdőív használtatik.

A kérdőív legutolsó lapját a kérdőív kitöltésére vonatkozó rövid utasítás tölti be, a mely utasításnak lényegesebb pontjai a következők:

Ha valamely község határában szőlővel beültetett terület nincs, a kérdőíven ezt határozottan ki kell írni. A területet katasztrális (1600 □-öles) holdakban kell kimutatni. Immunis talajú szőlőknek a laza, a phylloxera tenyésztésére nem alkalmas, homoktalajba ültetett szőlők, nem immunis talajú szőlőknek pedig a televényes, márgás, agyagos, kavicsos, sziklás, tehát a phylloxera tenyésztésére alkalmas talajokba ültetett szőlők tekintendők. A musttermésnek új borra való átszámításánál 10% seprűre ütendő le. Pecsényebornak a magasabb cukortartalommal bíró fajszőlőkből szűrt erős, zamatos bort, csemegebornak a szintén magas szesztartalmú, de egyúttal édes vagy édeses bort, végül asszubernak a péppé

Vármegye..... Község.....

Járás.....

Kimutatás

a főterményként művelt mezőgazdasági termények 1909/1910. és 1910/1911. évi vetésterületéről.

Folyó szám	A termény neve	Az 1909. év	Az 1910. év	Jegyzet
		őszén és az 1910. év tavaszán	őszén és az 1911. év tavaszán	
1	Őszi buza			
2	Tavaszi buza			
3	Őszi rozs			
4	Tavaszi rozs			
5	Kétszeres			
6	Tönköly			
7	Őszi árpa			
8	Tavaszi árpa			
9	Zab			
10	Őszi repce			
11	Tavaszi repce			
12	Szemes tengeri			
13	Köles			
14	Tatárka			
15	Komló			
16	Dohány			
17	Kender			
18	Len			
19	Borsó			
20	Bab			
21	Lencse			
22	Mák			
23	Dinnye			
24	Tök			

Az 1909/1910. évi vetésterület tájékoztatás végett van bejegyezve, a községi előljáróság csak az 1910. év őszén és az 1911. év tavaszán bevetett területet tartozik kimutatni. E kimutatásba csakis a **főterményként** vetett gazdasági növények vetésterületét kell fölvenni.

Folyó szám	A termény neve	Az 1909. év	Az 1910. év	Jegyzet
		őszén és az 1910. év tavaszán	őszén és az 1911. év tavaszán	
25	Fejes káposzta			
26	Burgonya			
27	Czukorrépa			
28	Takarmányrépa			
29	Csalamádé (tengeri zöld takarmánynak)			
30	Őszi búkköny magnak			
31	Őszi búkköny takarmánynak			
32	Tavaszi búkköny magnak			
33	Tavaszi búkköny takarmánynak			
34	Zabos búkköny takarmánynak			
35	Őszi borsó s őszi rozs takarmánynak			
36	Lóhere magnak			
37	Lóhere takarmánynak			
38	Luczerna magnak			
39	Luczerna takarmánynak			
40	Baltaczim magnak			
41	Baltaczim takarmánynak			
42	Muhar magnak			
43	Muhar takarmánynak			
44	Seprőczirok			
45	Egyéb termények			
	Bevetett terület összesen			
	Ugarnak hagyott terület			
	Szántóföld összesen			

..... 19 évi hó n.

.....
községi (kőr)jegyző

.....
községi bíró (polgármester.)

Vármegye: Község (város):

Járás:

Kimutatás

az elemi csapások által az 19...../19..... gazdasági évben teljesen megsemmisített vetések területéről.

1	2	3	1	2	3
A termék neve	Az elemi csapás neve	A megsemmisített vetés terület kat. holdakban	A termék neve	Az elemi csapás neve	A megsemmisített vetés terület kat. holdakban
Őszi buza			Áthozat az előző hasábról		
Tavaszi buza			Kender		
Őszi rozs			Len		
Tavaszi rozs			Borsó		
Kétszeres			Bab		
Őszi árpa			Lencse		
Tavaszi árpa			Burgonya		
Zab			Czukorrépa		
Őszi repce			Takarmányrépa		
Tavaszi repce			Őszi bükköny magnak		
Szemes tengeri			Őszi bükköny, őszi borsó és őszi rozs takarmánynak		
Köles			Tavaszi bükköny magnak		
Dohány			Tavaszi bükköny és zabos bükköny takarmánynak		
Átvitel a tulsó hasábra			Összesen		

Kelt 19 évi hó n.

jegyző.

P. H.

községi előljáró
(polgármester).

A mezőgazdasági termények

19..... évi átlagos termése, súlya és értéke.

.....vármegye

járás.

r. t. város.

Folyó szám	A termék neve	Termett átlagosan egy kat. holdon		Egy hektó liter szem, (mag, gumó) átlagos súlya kilogramm	Értéke 19 okt. 10-én		Jegyzet
		szem, mag	szalma, fonál, hüvely, szár, szakál, toboz, levél, gumó, gyökér, fej, széna és sarju		100 kgr. szemnek, magnak	100 kgr. szalmának, fonálnak, hüvelynek, szakálnak, toboznak, levélnek, gumónak, gyökérnek, fejnnek, szénának és sarjunak	
kor. fill. kor. fill.							
a) Főtermények.							
1	Őszi buza						
2	Tavaszi buza						
3	Őszi rozs						
4	Tavaszi rozs						
5	Kétszeres						
6	Tönköly						
7	Őszi árpa						
8	Tavaszi árpa						
9	Zab						
10	Őszi repce		×			×	
11	Tavaszi repce		×			×	
12	Szemes tengeri						
13	Csalamádé (tengeri zöldtakarmánynak)	×		×	×		zölden
14	Köles						
15	Tatárka						
16	Komló	×		×	×		
17	Dohány	×		×	×		
18	Kender						gerebe- neve
19	Len						gerebe- neve

Folyó szám	A termény neve	Termett átlagosan egy kat. holdon		Egy hektoliter szem, (mag gumó) átlagos súlya kilogramm	Értéke 19 okt. 10-én		Jegyzet
		szem, mag	szalma, fonál, hüvely, szár, szakál, toboz, levél, gumó, gyökér, fej, széna és sarju		100 kgr. szemnek, magnak	100 kgr. szalmának, fonálnak, hüvelynek, szárnak, szakálnak, toboznak, levélnek, gumónak, gyökérnek, fejnek, szénának és sarjunak	
		kilogramm	kilogramm	kor. fill.	kor. fill.		
20	Borsó						
21	Bab (főzeléknek)						
22	Lencse						
23	Mák		×	×		×	
24	Dinnye	×		×	×		
25	Tök	×		×	×		
26	Fejeskáposzta	×		×	×		
27	Burgonya	×			×		
28	Czukorrépa	×		×	×		
29	Takarmányrépa	×		×	×		
30	Őszi bükköny magnak						
31	Őszi bükköny, borsó és őszi rozs takarmánynak	×		×	×		
32	Tavaszi bükköny magnak						
33	Tavaszi bükköny és zabos bükköny takarmánynak	×		×	×		
34	Lóhere magnak						
35	Lóhere takarmánynak	×		×	×		
36	Luczerna magnak						
37	Luczerna takarmánynak	×		×	×		
38	Baltaczim magnak						
39	Baltaczim takarmánynak	×		×	×		
40	Mohar magnak						
41	Mohar takarmánynak	×		×	×		
42	Seprőcírok						
	<i>b) Természetes kaszálók.</i>						
43	Széna és sarju a réten	×		×	×		

Folyó szám	A termény neve	Termett átlagosan egy kat. holdon		Egy hektoliter szem, (mag gumó) átlagos súlya kilogramm	Értéke 19 okt. 10-én		Jegyzet
		szem, mag	szalma, fonál, hüvely, szár, szakál, toboz, levél, gumó, gyökér, fej, széna és sarju		100 kgr. szemnek, magnak	100 kgr. szalmának, fonálnak, hüvelynek, szárnak, szakálnak, toboznak, levélnek, gumónak, gyökérnek, fejnek, szénának és sarjunak	
		kilogramm	kilogramm	kor. fill.	kor. fill.		
44	Széna és sarju a kertekben	×		×	×		
45	Széna és sarju egyéb kaszálókön	×		×	×		
	<i>c) Mesterséges takarmányok kertekben.</i>						
46	Luczerna takarmánynak	×		×	×		
47	Takarmányrépa	×		×	×		
	<i>d) Melléktermények.</i>						
48	Bab						
49	Tök	×		×	×		
50	Seprőcírok						
51	Mák		×	×		×	
52	Fejes káposzta	×		×	×		
	<i>e) Tarló- és utónövények.</i>						
53	Tarlórépa	×		×	×		
54	Köles						
55	Tatárka						

Kelt 19. évi hó n.

aláírás.

Vármegye:

Község (város):

Járás:

Kérdőív

az évi szőlőterületről és szüretéről.

1. A szőlővel tényleg beültetett terület katasztrális (1.600 □-öles) holdakban.

1. Immunis homoktalajú szőlők.

- a) még nem termő szőlők { évi ültetés kat. hold □-öl.
 korábbi ültetés > > >
- b) termő szőlők > > >
- Immunis homoktalajú szőlők összesen kat. hold □-öl.

2. Nem immunis (agyagos-, kavicsos-, sziklás- stb.) talajú hegyi szőlők.

A) Európai vesszőkkel beültetve:

- a) még nem termő szőlők { évi ültetés kat. hold □-öl.
 korábbi ültetés > > >
- b) termő, egészséges szőlők > > >
- c) phylloxeralepelt, de még termő szőlők > > >
- Együtt kat. hold □-öl.

B) Amerikai vesszőkkel beültetve:

- a) még nem termő szőlők { évi ültetés kat. hold □-öl.
 korábbi ültetés > > >
- b) termő szőlők > > >
- Együtt kat. hold □-öl.

3. Nem immunis (agyagos-, kavicsos-, televényes stb.) talajú sík- és lapályszőlők.

A) Európai vesszőkkel beültetve:

- a) még nem termő szőlők { évi ültetés kat. hold □-öl.
 korábbi ültetés > > >
- b) termő, egészséges szőlők > > >
- c) phylloxeralepelt, de még termő szőlők > > >
- Együtt kat. hold □-öl.

B) Amerikai vesszőkkel beültetve.

- a) még nem termő szőlők { évi ültetés kat. hold □-öl.
 korábbi ültetés > > >
- b) termő szőlők > > >
- Együtt kat. hold □-öl.

4. Összes szőlőterület.

Immunis és nem immunis talajú szőlők együttvéve kat. hold □-öl.

II. Must- és bortermelés 19.....-ben.

A szőlőterület megjelölése	Termett must összesen	A termett mustból készült új bor								
		közön-séges fehér bor	közön-séges sziller bor	közön-séges vörös bor	fehér	vörös	lehér	vörös	asszú bor	Összesen
					pecsenye-bor	csemege bor				
h e k t o l i t e r										
Immunis homoktalajú szőlőkön										
Nem immunis talajú hegyi szőlőkön										
Nem immunis talajú sík és lapályszőlőkön										
Összesen										

III. A község (város) szőlőterületén a peronospora hány katasztrális (1600 □-öles) holdon tett

teljes kárt? kat. hold □-öl

részleges kárt? > > □-öl

jelentéktelen kárt? > > □-öl

IV. A peronosporán kívül pusztított-e még a község szőlőterületén szőlőbetegség (lisztharmat, fakó rothadás, fenésedés stb.) vagy fordult-e elő valamely rovarkár (molyféle, szőlőiloncza stb.)? Milyen, és hány kat. (1600 □-öles) holdon?

..... kat. hold □-ö
 > > □-öl
 > > □-öl

V. Elemi csapások érték-e a község szőlőterületét az évben? Mily csapások (aszály, jég, fagy stb.), mily mértékben és hány kat. (1600 □-öles) holdon?

..... kat. hold □-öl
 kat. hold □-öl
 kat. hold □-öl

VI. A községben hány katasztrális (1600 □-öles) hold szőlőt kezeltek az év folyamán szénkénnel:

phylloxeralepelt szőlőt? kat. hold □-öl

egészséges szőlőt? kat. hold □-öl

VII. A községben hány katasztrális (1600 □-öles) hold szőlőt permeteztek peronospora ellen-ben:

kielégítő eredménnyel? kat. hold □-öl

eredménytelenül vagy csekély eredménnyel? kat. hold □-öl

Vármegye Járás Község :
Tjv. Rtv.

M. kir. adóhivatal: A birtokváltozás jogcíme (adásvétel,
végrehajtási árverés, örökösödés,
ajándékozás, stb.):

Végrehajtás esetén ki volt, vagy kik voltak az árvereztetők:

Statisztikai lap

az ingatlanok tulajdonosainak személyében beállott változásokról.

I. A korábbi tulajdonos neve:

állandó lakhelye:

születési helye:

állampolgársága:

állása, foglalkozása:

vallása:

anyanyelve:

II. Az új tulajdonos neve:

állandó lakhelye:

születési helye:

állampolgársága:

állása, foglalkozása:

vallása:

anyanyelve:

Jegyzet. Tulajdonos alatt érteni kell azt is, a ki a nélkül, hogy tulajdonjoga a telekkönyvbe be volna jegyezve, az illető birtokot csere, árverés, ajándékozás vagy öröklés útján tulajdonául megszerezte.

III. A tulajdoni átruházás tárgyát képező ingatlan:

Földbirtok:

Mívelési ág	Kiterjedés	
	kat. hold	□-öl
Szántóföld		
Kert		
Rét		
Legelő		
Erdő		
Szőlő		
Nádas		
Földadó alá nem eső terület		
Összesen		

A földbirtok kataszteri tiszta jövedelme kor. fill.

Jegyzet. Ha a tulajdoni átruházás tárgyát képező ingatlanok több község határában fekszenek, ezen ingatlanokról községenként kell egy-egy statisztikai lapot kiállítani.

IV. A tulajdoni átruházás tárgyát képező ingatlanok ára vagy értéke:

- a) Eladás esetén a földbirtok eladási ára (az esetleg rajta levő épületekkel együtt): kor. fill.
- b) Csere, ajándékozás vagy örökösödés esetén a földbirtok hivatalos becsértéke (az esetleg rajta levő épületekkel együtt): » »
- c) Árverés esetén:
1. a földbirtok kikiáltási ára (esetleg a rajta levő épületekkel együtt): » «
 2. a földbirtok tényleges eladási ára (az esetleg rajta levő épületekkel együtt): . . . » »

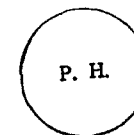
V. Ha a vevő nem teljesen készpénzen vásárolta az ingatlant:

- a) mily összeggel maradt adós: korona
- b) mily összegű kölcsönt vett fel: »
- c) kitől vette ezt a kölcsönt (magánegyen, pénzintézet megnevezése):

VI. Ha az új tulajdonosnak ezen birtokszerzést megelőzőleg már volt birtoka a községben:

Ennek a birtoknak területe kat. hold □-öl.

Kelt.....19.....év.....hó.....n.

.....
a fél aláírása.

.....
a felülvizsgáló (esetleg a lapot kiállító hatósági közeg) aláírása.

Vármegye : Járás : Község :
Tjv. : Rtv. :

Statisztikai lap

a 100 kat. holdnál nagyobb birtokok tulajdonosainak személyében történt változásokról.

Állapot a nyolcvanas évek végén.

A tulajdonos neve :, honossága :
anyanyelve : vallása :

A birtok területe:

szántó föld kat. hold erdő kat. hold
kert » szőlő »
rét » nádas »
legelő » földadó alá nem eső terület »
összesen kat. hold

Az 19.....évi állapot.

A jelenlegi tulajdonos neve születési helye :
honossága : anyanyelve : vallása :

A birtok összes területe kat. hold.

A birtokot a jelenlegi tulajdonos mi módon szerezte meg? (örökölte, vásárolta, cserélte, árverésen vette meg, stb.)

A jelenlegi tulajdonos mióta bírja a birtokot?

A jelenlegi tulajdonos a birtokot házilag kezeli-e, vagy pedig bérbe adta-e?

Ha a birtok kicserélt, pontosan meg kell mondani, hogy a birtok mely évben parcellázott, és azt hová való, milyen anyanyelvű és milyen vallású egyének vásárolták meg. A parcellázásra vonatkozó minden fontosabb körülmény megemléztendő

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Kimutatás

a kir. telekkönyvi hivatalok 19.....-ik évi ügy- és értékforgalmáról.

Folyószám	Változások	Az egyes esetek száma	Az álló (egyszer mindenkorra levő) összegek mennyisége				Az évenkénti tartozások mennyisége			
			korona-értékben		más értékben		korona-értékben		más értékben	
			kor.	fill.			kor.	fill.		
I. A birtokban:										
1	1. Élők között a) szerződések által									
2	» » b) végrehajtás által									
3	2. Haláleset következtében									
	Összesen									
II. A terheknél:										
1. Új terhek keletkezése következtében:										
4	1. Élők között a) szerződések bekebelezése									
5	» » b) igazolt előjegyzés									
6	» » c) végrehajtás utáni bekebelezés									
7	2. Hagyatéki átszolgáltatás által									
	Összesen									
2. Terhektől felszabadítás következtében										
8	a) a hitelezők kielégítésére szolgáló bejött összeg elégtelensége miatt (csőd esetében)									
9	b) a dologi jognak más módon megszűnése által									
	Összesen									
10	Egyszerű előjegyzések									
11	A végrehajtási jognak már fennálló követeléseknél való bekebelezései									
12	Már betáblázott összegeknél átruházások									

Kelt 191.....év..... hó..... n.

Ez az új adatgyűjtés egyéni statisztikai lapokon történik, a mely lapok az ingatlanok korábbi és új tulajdonosainak személyi viszonyairól, a tulajdoni átruházás tárgyát képező ingatlan kiterjedéséről, a kataszteri tiszta jövedelemről, a birtok becsértékéről, a kényszer-eladás néhány fontosabb körülményeiről stb. tartalmaznak kérdéseket. Ezeket a statisztikai lapokat minden egyes ingatlanforgalmi esetről a kataszteri birtokívek kezelői (községi és körjegyzők, thj. s r. t. városokban a kataszteri birtokívek kezelésével megbízott közegek), az illetékkiszabás céljaira szolgáló adóbizonylatokkal egyidejűleg és azokkal kapcsolatosan tartoznak kiállítani, vagy, a mennyiben a lapokat a felek maguk állítják ki, felülvizsgálni. A statisztikai lapokat a kataszteri birtokívek kezelői a fennálló pénzügyi szá-

Ezen adatgyűjtés életbeléptetésével egyidejűleg egy visszamenő birtokforgalmi statisztikai adatgyűjtés is tervezetik, a mely szintén a magyar anyaországra fog szorítkozni. Ez az adatgyűjtés csak a 100 katasztrális holdnál nagyobb birtokokra terjed ki s egyszerű felvétel lesz. Célja, hogy a közép- és a nagybirtok tulajdonosainak személyében több, mint 30 év óta történt változások képét, valamint azt is feltüntesse, hogy az egykori közép- és nagybirtok ezen idő alatt mily mértékben aprózódott el? Ez az adatgyűjtés a 98. lapon foglalt statisztikai lap segélyével fog történni, a mely a nyolczvanas évek végén létezett, 100 katasztrális holdnál nagyobb birtokok régi tulajdonosainak nevét, személyi viszonyait, a birtokok akkori terjedelmét, a jelenlegi tulajdonos nevét, személyi viszonyait, a birtok szerzésének jogcímét, a birtok jelenlegi területét s a birtoknak időközben történt esetleges parcellázására vonatkozó adatokat tartalmazza. A régi állapotot feltüntető adatokat a régi kataszter rendelkezésre álló adatai alapján maga a statisztikai hivatal fogja a lapokra bejegyezni, a jelenlegi állapotra vonatkozó adatokat pedig az illetékes községi előljáróságok tartoznak beszolgáltatni.

A birtokforgalmi statisztikának a főntebb vázolt, s az egyéni laprendszerre alapított ezen tüzetes művelésén kívül — a mely az 1911. év őszén lép életbe, — továbbra is érvényben marad, sőt a társországokra nézve a birtokforgalmi statisztikának ezentúl is egyetlen forrása lesz a régebbi, már 1876 óta fennálló birtokforgalmi statisztikai adatgyűjtés. Ez a telekkönyvi hatóságok közvetítésével történik, a melyek ügyforgalmukról évenként egy kimutatást állítanak össze; e kimutatásban az év folyamán bekebelezett birtokváltások száma s értéke, ezenfelül a birtokmegterhelések és tehermentesítések eseteinek száma és értéke foglaltatik. Ezt a kimutatást a telekkönyvi hatóságok minden év elején tartoznak a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz betervezni.

Ez a statisztikai adatgyűjtés a 99. lapon látható minta szerint történik.

Az eddigi birtokforgalmi statisztikai adatgyűjtés eredményei rövid összefoglalásban csak a »Magyar Statisztikai Évkönyv«-ekben tettek közzé 1876 óta.

A mi az adatgyűjtés *multját* illeti, meg kell említenünk, hogy a telekkönyvi hivatalok a telekkönyvi birtoktestek ügy- és értékgorgalmáról már az 1864. év óta állítottak össze kimutatásokat, ezek a kimutatások azonban a statisztika céljaira csak 1875 óta használtattak fel az országos statisztikai hivatal által. E célból az igazságügyminister úr 1876. évi márczius hó 18-án 7.693. számú rendeletével utasította a telekkönyvi hivatalokat, hogy az addig nem rendszeresen összeállított ügy- és értékgorgalmi kimutatásokat ezen túl a következő év április hó végéig rendszeresen állítsák össze s terjesszék fel. Az adatgyűjtési minta

ugyanaz volt, mint jelenleg, csak hogy a telekkönyv hatóságok a kimutatásokat egész 1901-ig nem közvetlenül a statisztikai hivatalhoz terjesztették be, hanem az igazságügyministeriumhoz, a mely azokat a statisztikai hivatalhoz tette át; 1901. óta azonban már közvetlenül a hivatalhoz érkeznek be a kimutatások.

Ezek a kimutatások, habár sok esetben becsetanulást szolgáltatottak, megbízhatóknak mégsem bizonyultak, ennél fogva már korán napirendre került egy pontosabb és megbízhatóbb birtokforgalmi statisztika adatgyűjtés rendszeresítésének kérdése, sőt az 1876 évben Budapesten tartott nemzetközi statisztikai kongresszuson éppen magyar részről mutattatott be a birtokforgalmi s egyúttal birtokmegterhelhetési nemzetközi statisztikának egy tervezete, a mely azonban csak tervezet maradt. Ezzel a tervezettel a birtokforgalmi statisztika ügye le is került a napirendről, ellenben a birtokmegterhelhetési statisztikával kezdettek foglalkozni, melynek megvalósítását a törvényhozás sürgette. Erre nézve 1893-ban kilencz törvényszék területén részletes próbafelvétel is történt, mely azonban, habár biztató eredménnyel járt, csak kísérlet maradt.

10. Vadászati statisztika.

A vadászati statisztikai adatok Magyarországon részben hatóságok közvetítésével, részben magán-személyek bevallása alapján gyűjtetnek.

Az adatgyűjtés két felvételi mintán történik: az egyiket, a mely a vadászterületekről és azok tulajdonosairól szól (l. a 101. lapon) a hatóságok tartoznak kitölteni, a másikonál, a mely a vadászati évadban lelőtt vadak kimutatását tartalmazza, (l. a 102. lapon) a kitöltés a vadászterület tulajdonosának, illetőleg, ha a vadászterület bérbe van adva, a vadászterület bérlőjének kötelessége. Mindakét kimutatás egy-egy vadászidényre, vagyis az év február hó 1-től a következő év január hó 31-éig terjedő időre vonatkozólag töltendő ki, s a kimutatásba nemcsak a lelőtt, hanem az egyébként elpusztított (mérgezett, elfogdosott) vadak darabszáma is bejegyzendő. Ha valamely vadászterület több község határára terjed ki, a kimutatáson a vadászterületnek csak az illető község határában fekvő kiterjedését kell kimutatni, a lelőtt és elpusztított vadakat pedig az egész vadászterületről összefoglalva azon község kimutatásába kell bejegyezni, a mely község a vadászterület központja, a többi község kimutatására pedig rá kell jegyezni, hogy a lelőtt és elpusztított vadak száma melyik község kimutatásán mutattatott ki. A lelőtt vadakra vonatkozó kimutatások minden év márczius hó 20-ig a törvényhatósági jogú és a rendezett tanácsú városokban a rendőrkapitánysághoz, községekben a községi vagy körgyörgzőkhöz terjesztendők be. A rendőrkapitánysá-

Vármegye:.....

Község:.....

Járás:.....

A) Kérdőív

a vadászterületekről és azok tulajdonosairól (bérlőiről).

1. A község összes területe: összesen.....kat. hold
ebből erdő..... » »
2. A község összes területéből az 1883. XX. t.-cz. 3. §-a értelmében bérbeadásra kötelezett rész: összesen kat. hold
ebből erdő » »
3. Az 1883. XX. t.-cz. 2. §-a értelmében önálló vadászati jogosultsággal bíró külön vadászterületek kiterjedése: összesen kat. hold
ebből erdő » »

4. A 2. pont alatt kimutatott, bérbeadásra kötelezett rész vadászati bérlőinek neve, a bérelt terület kiténtetésével:

a)	bérlő	összesen.....kat. hold,	ebből erdő	kat. hold
b)	»	»	»	»
c)	»	»	»	»
d)	»	»	»	»

Jegyzet: Ha a bérbeadásra kötelezett rész több vadászterületre oszlik az egyes vadászterületek bérlői (ha magánegyének, név szerint, ha vadásztársaságok, ezen elnevezéssel) a bérelt területnek kiterjedésével együtt felsorolandók. Az ezen pont alatt kimutatott területeknek végösszegben egyezniök kell a 2. pont alatt kimutatott területtel.

5. A 4. pont alatt részletezett vadászterületek bérlői által a vadászterületért fizetett évi bérösszege:

a)	bérlő	fizet	korona	bért
b)	»	»	»	»
c)	»	»	»	»
d)	»	»	»	»

Jegyzet: Ezen pont alatt ki kell mutatni, hogy a kérdőív 4. pontja alatt megnevezett vadászati bérlők a bérbevett vadászterületért külön-külön mennyi évi bért fizetnek.

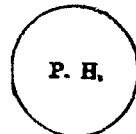
6. A 3. pont alatt kimutatott, az 1883. évi XX. t.-cz. 2. §-a értelmében önálló vadászterületek tulajdonosai (bérlői):

a)	tulajdonos (bérlő)	összesen.....kat. hold,	ebből erdő.....kat. hold
b)	»	»	»
c)	»	»	»
d)	»	»	»

Jegyzet: Az egyes vadászterületek tulajdonosai vagy bérlői (ha magánegyének, név szerint, ha vadásztársaságok, ezen elnevezéssel) vadászterületüknek kiterjedésével együtt felsorolandók. Az itt kimutatott területeknek végösszegben egyezniök kell a 3. pont alatt kimutatott területtel. Megjegyzendő, hogy az oly földbérlő, a ki a földbérlettel együtt a birtokon való vadászati jogot is minden külön kikötés vagy ellenszolgáltatás nélkül bírja, vadászterület-tulajdonosnak, egyéb esetben vadászterületbérlőnek tekintendő.

A 4. és 6. pontok alatt felsorolt vadászterületek mindegyikéről egy-egy B) kimutatást kell kiállítani.

Kelt.....19...évi.....hó.....n.

rendőrkapitány, községi (kőr-) jegyző.

Vármegye:
Járás:

Község:

B) Kimutatás

vadászterület-tulajdonos (bérlő) vadászterületén 19..... évi február hó 1-től 19..... évi január hó 31-ig elejtett vadakról.

(Ezt a kimutatást az A) kérdőív 4. és 6. pontjai alatt felsorolt vadászterületek mindegyikéről ki kell állítani.)

1. A vadászterület összes kiterjedése.....kat. hold, ebből erdő..... kat. held.
Jegyzet. Az ezen pont alatt kimutatott területnek egyeznie kell az A) kérdőív 4., illetőleg 6. pontja alatt az illető vadászterületre nézve kimutatott területtel.
2. Az ezen vadászterületen 1908. évi február hó 1-től 1909. január hó 31-ig elejtett (elpusztított) vadak darabszáma:

a) Vadászatiilag hasznos vadak.

a) Szőrmés vad.

Szarvas	darab
Dámvad	»
Óz	»
Zerge	»
Mufflon	»
Vaddisznó	»
Mezei nyúl	»
Üregi (tengeri) nyúl	»
Hasznos szőrmés vad összesen	darab

β) Szárnyas vad.

Vadpulyka	darab
Sikefajd	»
Nyírfajd	»
Hófajd	»
Császármadar	»
Fácán	»
Fogoly	»
Fürj	»
Haris	»
Vadlúd	»
Vadrucza	»
Szárca	»
Vizi csibe	darab
Túzok	»
Reznek	»
Daru	»
Erdei szalonka	»
Mocsári szalonka	»
Vadgalamb	»
Fenyves- és húrosrigó	»
Hasznos szárnyas vad összesen	darab
Szőrmés és szárnyas hasznos vad összesen	»

b) Vadászatiilag kártékony vadak.

a) Szőrmés vad.

Medve	darab
Borz	»
Vidra	»
Hiuz	»
Farkas	»
Vadmacska	»
Róka	»
Nyest	»
Görény	»
Menyét	»
Kártékony szőrmés vad összesen	darab

β) Szárnyas vad.

Sas	darab
Keselyű	»
Sólyom	»
Kánya	»
Ölyv	»
Vércse	»
Örvöly	»
Héja	»
Füles bagoly	»
Egyéb bagolyfélék	»
Sirály	»
Kormorán	»
Holló	»
Varjúfélék	darab
Szarka	»
Szajkófélék	»
Órgébics	»
Gémfélék	»
Buvárfélék	»
Vöcsök	»
Gólya	»
Kártékony szárnyas vad összesen	darab
Kártékony szőrmés és szárnyas vad összesen	darab
Kóbor eb és macska	»

Kelt.....1909. évi.....hó.....n.

Látta:

rendőrkapitány, községi (kör-) jegyző.

P. H.

vadászterület-tulajdonos (bérlő).

Ha valamely vadászterület több község határára terjed ki, a lelőtt vagy elpusztított vadak darabszámát csak abban a B) kimutatásban kell kimutatni, a mely a vadászterület központján állított ki.

gok, illetőleg községi és körjegyzők e kimutatásokat az általuk a vadászterületekről kiállított kérdőívekkel együtt márczius hó végéig a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz tartoznak betérjeszteni.

Az adatgyűjtés feldolgozása terület szerinti összefoglalásban történik. Az elkészített kimutatásokat a hivatal a földmivelésügyi ministeriumhoz terjeszti fel.

A vadászati statisztikának *multja* Magyarországon alig van. A földmivelésügyi minister úr megbízásából a m. kir. központi statisztikai hivatal 1900-ban készített egyszeri felvételt e tárgyban, de azután a statisztikának ez az ága ismét évekig parlagon hevert.

A vadászat fontos közgazdasági jelentőségére való tekintettel végre 1906-ban a földmivelésügyi minister úr elhatározta, hogy a vadlelövési adatokat évenként összegyűjti. E célból arra kérte a kereskedelemügyi ministert, hogy a vadlelövési adatok évről-évre eszkezlendő összegyűjtését a m. kir. központi statisztikai hivatal legközelebbi munkatervébe vegye fel, s a statisztikai hivatalt a vadászati statisztikai adatok összegyűjtésére és kimutatására utasítsa. Az első ily adatgyűjtés az 1906. évre vonatkozólag 1907-ben már tényleg végrehajtott, s azóta évenként a vadászidény zárata, vagyis január hó 31-ike után rendszeresen folytatattik; az adatgyűjtésre mindjárt kezdettől fogva a ma is használatos két kimutatás szolgált; a vadászati statisztika módszerében azóta csakis a vadászterületekre vonatkozó kérdőívet illetőleg állott be némi változás, és pedig már 1908-ban, a midőn abban a vadtenyésztés közgazdasági jelentőségének minél több oldalú megvilágítása érdekében az 1883. évi XX. törvénycikk 3. §-a értelmében a bérbeadásra kötelezett vadászterületek kiterjedésére és évenkénti vadászati haszonbérjövödelmének feltüntetésére is rovatok nyitattak.

11. Állatvásári statisztika.

A Magyarországon tartott országos állatvásárok statisztikai anyagát részben a közigazgatási hatóságok, részben a vásárrendészeti közegek (állatorvosok, vásár-biztosok) szolgáltatják olyképpen, hogy minden egyes országos állatvásárról egy-egy vásári kimutatást állítanak ki s terjesztenek be a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz.

Ezen adatgyűjtésnél különbség tételik a nagyobb, országos jelentőségű s a kisebb, csak helyi vagy vidéki jelentőségű országos állatvásárok között, amennyiben a nagyobb jelentőségű országos állatvásároknál egy részletes (l. a 105. és 106. lapon), a kisebb jelentőségűekről pedig egy kivonatos (l. a 104. lapon) kimutatás állítatik ki az adatszolgáltatók részéről, a kik ezt a kimutatást a vásárt követő harmadik napon

tartoznak betérjeszteni a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz.

A magyar anyaországban összesen 1280 községben és városban tartatik országos állatvásár, ezek közül 61 részletes, 1.219 pedig kivonatos állatvásári kimutatást terjeszt be; a társországokban 24 községből (városból) gyűjtenek részletes, — a többiből csak kivonatos adatokat.

A nyomtatványok hátlapján rövid utasítás foglaltatik, a mely szerint az adatszolgáltatók a kimutatást minden egyes országos állatvásárról pontosan kiállítani s legkésőbb a vásárra kitűzött határnapot követő harmadik napon a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz benyújtani kötelesek. Ha a vásár a kitűzött napon bármi oknál fogva nem tartatott volna meg, a kimutatást akkor is — mint nemleges jelentést — be kell terjeszteni s egyúttal a vásár meg nem tartásának okát bejelenteni. Ha az elmaradt vásár helyett pótvásár engedélyeztetett, annak megtartása után a pótvásárról is épp oly kimutatást kell beküldeni, mint a rendes országos állatvásárokról.

Az időjárásra vonatkozó kérdésnél mindig világosan megjelölendő az is, hogy miért volt az idő kedvező vagy kedvezőtlen. Pl.: »Az előző napi nagy esőzések miatt kedvezőtlen.« Ha a vásár meg nem tartatott, ennek oka szabatosan bejegyzendő. Pl.: »Községi állatzárlat miatt stb.« Ugyanezt a megjegyzés-rovatot akkor is ki kell tölteni, ha a vásárt csak egyik vagy másik állatnemre vonatkozólag nem tartották meg.

A részletes adatszolgáltatásra kötelezett piacok a vásáron elért árakat is közölni tartoznak; a legmagasabb és legalacsonyabb árak alatt azonban sohasem az egészen kivételes árak értendők, hanem mindenkor az a magas vagy alacsony ár, a mely mellett a legtöbb adásvétel történt. Az ökrök és tinók eladási ára mindig páronként mutatandó ki, a tehének, üszök és borjúk ára pedig csak darabonként.

Hogy a m. kir. központi statisztikai hivatal az országos állatvásárok határnapját pontosan megállapíthassa, a községek (városok) minden év végén kötelesek a következő évben tartandó országos állatvásárok pontos határnapját közölni.

Az állatvásárok forgalmáról szóló adatgyűjtést a m. kir. központi statisztikai hivatal 1893. márczius havában indította meg. Kezdetben csak azon községektől és városokból gyűjtettek országos állatvásári adatok, a melyek egyúttal havi piaci áradatokat is szolgáltatottak. Az adatgyűjtéshez használt nyomtatvány a felhajtott és eladott állatoknak állatfajok, állatnemek és minőségek szerinti számára és eladási áaira tartalmazott rovatokat. Az adatgyűjtés folyamán azonban czélszerűbbnek látszott, ha ez a részletes adatgyűjtés csak a fontosabb vásártartó helyekre szorítkozik, ellenben a kisebb jelentőségű helyekről csak a főbb

Vásári kimutatás

1. A vásártartó ^{község}város neve:
2. A járás neve:
3. A vármegye neve:
4. A vásár ideje? 191.....év.....hó.....nap.
5. A vásár szempontjából az időjárás minő volt? kedvező? kedvezőtlen? tűrhető?

P. H.

6. A vásár forgalma:

	Felhajtatott	Eladatott
a) szarvasmarha drb. drb.
b) ló » »
c) juh » »
d) sertés » »
Összesen drb. drb.

7. Ha a vásár meg nem tartatott vagy elhalasztott, mi volt ennek oka?

Elhalasztás esetén mikorra tüzetett ki annak megtartása?

Kelt 191.....évi.....hó.....napján.

(alíírás.)

A vásártartó város (község) neve: Járás: Vármegye:

Állatvásári kimutatás

19.....évi.....hó.....n tartott országos állatvásárról.
Benti adatokat összeállította:

állatorvos.

vásári orvos.

1. A felhajtott és eladott állatok száma.

Az állatnem megnevezése	Felhajtatott	Eladatott	Az állatnem megnevezése	Felhajtatott	Eladatott
	d a r a b			d a r a b	
1. Szarvasmarha.			g) bivaly		
a) bika			h) bivaly borju		
b) tehén			Szarvasmarha összesen		
c) üsző			2. Ló és csikó		
d) ökör			3. Juh és bárány		
e) tinó			4. Sertés és malacz		
f) borju					

2. Eladási árak állatnemek és fajok szerint.

Az állatnem és faj megnevezése	P á r o n k i n t				D a r a b o n k i n t			
	legalacsonyabb		legmagasabb		legalacsonyabb		legmagasabb	
	korona	fill.	korona	fill.	korona	fill.	korona	fill.
1. Szarvasmarha vásár.								
Jármos ökör (magyar)	első minőségű				X			
	közép minőségű							
	alarendelt minőségű							
	kimustrált (hizlálásra)							
Jármos ökör (tarka)	első minőségű							
	közép minőségű							
	alarendelt minőségű							
Magyar fajú tinó	2 évesig							
	3 »							
Tarka szőrű tehén	2 évesig							
	3 »							
Magyar fajú tehén	friss fejős							
	borjas (hasas)							
	levágásra							
Tarka szőrű tehén	friss fejős							
	borjas (hasas)							
	levágásra							
Magyar fajú üsző	2 évesig							
	3 évesig							
	előhasú							
Tarka szőrű üsző	2 évesig							
	előhasú							
Borju	szopós							
	választott (rugott)							

Az állatnem és faj megnevezése	Páronkint				Darabonkint			
	legalacsonyabb		legmagasabb		legalacsonyabb		legmagasabb	
	korona	fill.	korona	fill.	korona	fill.	korona	fill.
Bivalyökör								
Bivalytehén								
Bivalyborju								

2. Eladási árak állatnemek és fajok szerint.

Az állatnem megnevezése	Darabonkint				Az állatnem megnevezése	Darabonkint			
	leg-alacsonyabb		legmagasabb			leg-alacsonyabb		legmagasabb	
	korona	fill.	korona	fill.		korona	fill.	korona	fill.
2. Lóvásár.					3. Juhvásár.				
Legs ló I. rendű nehéz II. rendű könnyebb III. rendű (kiszagda céljaira)					Kos				
					Anya				
					Bárány				
kocsiló (nehéz)					Ürü fiatal öreg				
* (könnyű)									
Hátasló					Kimustrált (levágásra)				
Levágásra					4. Sertésvásár.				
Csikó 1 évesig					Kan Kocza (anya) Süldő 1 évesig				
> 2 évesig									
> 3 évesig									
> 4 évesig									

3. Időjárás.

A vásár szempontjából minő volt az időjárás: kedvező? kedvezőtlen? türehető?

4. A vásár netaláni akadályai.

Ha a vásár megtartása akadályokba ütközött, mik voltak azok?

Mikorra halasztott a vásár? hó nap.

adatok gyűjtetnek be, ezzel szemben azonban az adatgyűjtés az országos állatvásártartó összes helyekre kiterjesztetik. Ezen szempontoz képest alakítottatott át 1897-től kezdődőleg az eddig egységes kérdőíven alapuló adatgyűjtés a jelenleg érvényben levő, két különböző terjedelmű kérdőíven, illetőleg kimutatáson alapuló adatgyűjtésre. Ez alkalommal a részletesebb kimutatás egyúttal kibővített néhány fontos rovattal.

Az országos állatvásárok forgalmát feltüntető 1893. évi adatok, miután azok csonka évre (márcziustól) vonatkoztak, semmiféle hivatalos kiadványban nem közöltettek; az 1894. évi adatok a Magyar Statisztikai Közlemények XI. kötetében közöltettek, az 1895. évtől kezdve pedig ezen adatgyűjtés eredményei is felvették a »Magyar statisztikai évkönyv«-be. Közöltetnek ezenfelül az állatvásári forgalom havi eredményei a »Statisztikai havi közlemények«-ben.

Meg kell itt még jegyeznünk, hogy a vásártartó községekről s a vásári jogról a m. kir. központi statisztikai hivatalnak volt egy külön felvétele 1900-ban; ennek az eredményei azonban kormányzati célokra használtattak fel, s nyilvánosságra nem kerültek.

12. Piaczi árak statisztikája.

A piaci kisforgalom áráiról szóló statisztikai adatgyűjtés Magyarországnak 299 községére terjed ki. Adatszolgáltatók községekben az előjáróságok, városokban a rendőrkapitányságok. Ezen 299 községben bennfoglaltatik valamennyi thj. és r. t. város, továbbá számos oly község, a melyek forgalmi szempontból nagyobb jelentőséggel bírnak, végül azok a községek, melyekben katonai helyőrség van.

A piaci árakról szóló kimutatások havonként terjesztendők be a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz és pedig minden hónapról a következő hónap ötödikéig. A kimutatás XV főcsoportban összesen 146 fontosabb szükségleti cikket ölel fel, s az árak — a legmagasabb, legalacsonyabb és az átlagár — a fogyasztási adó beszámításával mutatandók ki. Az adatgyűjtési nyomtatványon — melynek mintája a 108. és 109. lapon látható — utasítás nem foglaltatik, abban az iratban azonban, a melylyel az adatszolgáltatóknak a nyomtatványok megküldetnek, figyelmeztetnek az adatszolgáltatók, hogy csak a kisforgalom árait mutassák ki, az oly cikkekről pedig, melyek a piacon rendszerint nem árusítatnak, az árakat egyes üzletekben szerezzék be.

A statisztikai hivatal szervezése után azonnal megindult a piaci árstatisztikai adatgyűjtés, sőt gyűjtettek visszamenőleg egész az 1867 évig terjedőleg is némi árstatisztikai adatok. A rendszeres piaci árstatisztikai adatgyűjtés 1872-ben szerveztetett összesen 36—43 fontosabb piacról s 14 termékről, és pedig: a buzáról, a rozsról, az árpáról, a zabról, a tengeriről, a borsóról, a

babról, a lencséről, a burgonyáról, négyféle húsról, a borról, a tűzifáról, a szénáról, a szalmáról. Az adatgyűjtés tárgya a kisforgalom volt, s az árjegyzések maximuma és minimuma közöltetett; az adatokat a rendőrkapitányi hivatalok havonként terjesztették be az országos statisztikai hivatalhoz. Az adatgyűjtésnek ez a szervezete egész az 1894 év végéig volt érvényben. 1894-ben az adatgyűjtés úgy a piacok számát, mint a terményeket illetőleg nagy mértékben kiterjesztett, és pedig 218 piacra és 98 legfontosabb szükségleti cikkre terjedt ki, a melyek között mezőgazdasági termények és iparcikkek egyaránt szerepeltek, a jegyzett árak maximumával és minimumával. 1897-ben a piaci árstatisztikai adatgyűjtés 273 piacra terjesztett ki.

Két év múlva pedig a kérdőív módosult, a mennyiben a legmagasabb és legalacsonyabb ár mellett a középminőség átlagárának tudakolására is rovat nyitott, viszont a napszámbekekre vonatkozó adatok kérdése elmaradt. Ez idő óta a kérdőív rovatai változatlanok maradtak.

A piaci árstatisztikai adatgyűjtés eredményei állandóan csak a »Magyar Statisztikai Évkönyv«-ben közöltettek, és pedig eleinte az adatgyűjtés körébe vont piacok teljes adatai, 1893. óta pedig csak a fontosabb piacok — jelenleg 22 piacról árjegyzései — évi átlagban; ezek közül 2 horvát-szlavonországi.

Önálló kiadvány tárgyát ezek az adatok sohasem képezték. A »Magyar Statisztikai Közlemények«-nek az országos mezőgazdasági termelését ismertető VI. és XI. kötetében azonban a piaci árstatisztikai adatgyűjtésnek, mint a mezőgazdasági statisztika egy rokonágának eredményei, az 1891., 1892., 1893. és 1894. évekre vonatkozólag, egész terjedelmükben közöltettek.

13. Bányászati és kohászati statisztika.

A bányászati és kohászati statisztika ez idő szerint még nem képezi a m. kir. központi statisztikai hivatal közvetlen adatgyűjtését. Az adatoknak feldolgozása a statisztikai hivatalban történik ugyan, de magát a bányászati és kohászati statisztika anyagát a bányakapitányságok gyűjtik be a hatósági kerületükben működő vállalatoktól s az adatokat kimutatásokba foglalva, a pénzügyi m. kir. ministeriumhoz terjesztetik be, a mely úgy a bányakapitányságoktól beérkezett ezen kimutatásoknak, mint a kincstári sótermelés állapotára vonatkozólag a m. kir. sóbánya-hivataloktól beszerzett kimutatásoknak egy-egy példányát a statisztikai hivatalhoz teszi át.

A bányászati és kohászati statisztikai anyag a következőkre terjed ki (e felsorolás egyúttal a feldolgozás módjára és terjedelmére is tájékoztató):

Vármegye:

Város (Község):

Piaczi árkimutatás

az 191.....év.....havára.

Az árak a fogyasztási adó (vám) beszámításával mutatandók ki.

Ez a kimutatás legkésőbb 5 nappal a hónap letelte után küldendő be a „Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal”-hoz.

Termény	Egység	Legmagasabb ár			Termény	Egység	Legmagasabb ár		
		Legmagasabb ár	Legalsóbb ár	Közép-minőség átlagára			Legmagasabb ár	Legalsóbb ár	Közép-minőség átlagára
		fillérekben					fillérekben		
I. Gabonaműek és egyéb mezőgazdasági termények.									
Buza { könnyebb . . .	1 mmáza				Paradicsom	1 kgr.			
{ nehezebb . . .	»				Fokhagyma	»			
Kétszeres	»				Vörshagyma	»			
Rozs	»				Torma	»			
Árpa { sörfőzésre . . .	»				Ugorka { nyers	100 drb			
{ etetésre	»				{ savanyított . . .	»			
Zab	»				IV. Fűszerek és gyarmatárúk.				
Tengeri	»				Kávé { nyers	1 kgr.			
Repcze	»				{ pörkölte	»			
Kendermag	1 kgr.				Rizs	»			
Lenmag	»				Bors	»			
Lóheremag	»				Paprika	»			
Luczernamag	»				Czukor { süvegczukor . . .	»			
Takarmányrépamag . . .	»				{ koczkcuczukor . .	»			
Bükköny	»				V. Szárnyasok.				
Borsó	»				Csibe	1 drb			
Bab { nagy szemű . . .	»				Kappan { sovány	»			
{ apró szemű . . .	»				{ hizott	»			
Lencse	»				Kacsa { sovány	»			
Köles	»				{ hizott	»			
Tatárka	»				Liba { sovány	»			
Kömény	»				{ hizott	»			
Mák	»				Pulyka { sovány	»			
II. Örlemények.									
Buzaliszt { finom	1 kgr.				VI. Vadak.				
{ durva	»				Szarvas	1 kgr.			
Rozsliszt	»				Óz	»			
Tengeriliszt	»				Vaddisznó	»			
Buzakorpa	»				Nyúl	1 drb			
Rozskorpa	»				Fácán	»			
Árpadara (kása)	»				Fogoly	»			
Köleskása	»				VII. Halak.				
III. Főzelék és zöldségfélék.									
Káposzta { nyers	100 drb				Harcsa	1 kgr.			
{ savanyított . . .	1 kgr.				Csuka	»			
Burgonya	»				Ponty	»			
Sárgarépa	»				Kecsege	»			
					Süllő	»			
					Pisztráng	»			

Termény	Egység	Legmagasabb ár			Termény	Egység	Legmagasabb ár		
		Legmagasabb ár	Legalsóbb ár	Közép-minőség átlagára			Legmagasabb ár	Legalsóbb ár	Közép-minőség átlagára
		fillérekben					fillérekben		
VIII. Husneműek.									
Marhahús { peccenyének . . .	1 kgr.				Pálinka { szilvapálinka . . .	1 liter			
{ levesnek	»				{ törkölypálinka . .	»			
Borjuhús { hátulja	»				{ közöns. pálinka . . .	»			
{ eleje	»				XII. Gyümölcsök.				
Juhhús	»				Alma	1 kgr.			
Sertéshús	»				Körte	»			
Füstölt sertéshús	»				Mogyoró	»			
Kolbász és hurka	»				Dió	»			
Szopós malacz	1 drb				Gesztenye	»			
Szopós bárány	»				Szőlő	»			
IX. Állati termékek.									
Szalonna	1 kgr.				Szilva { friss	»			
Zsir { disznózsir	»				{ aszalt	»			
{ ludzsir	»				Narancs	100 drb.			
Tej { fölözetlen, friss . . .	1 liter				Czitrom	»			
{ édes } lefölezött	»				Görögdinnye { kicsiny	»			
Tejszín	»				{ nagy	»			
Tejföl	»				Sárgadinnye	»			
Vaj { I-ső rendű	1 kgr.				XIII. Egyéb termények.				
{ II-od rendű	»				Olaaj { kőolaj	1 kgr.			
Turó { tehénturó	»				{ faolaj	»			
{ juhturó	»				{ repce s lenolaj . .	»			
Sajt { tehénsajt	»				Halzsir	»			
{ juhsajt	»				Faggyú (nyers)	»			
Tojás	100 drb.				Szappan	»			
Méz { lépes	kgr.				Gyertya { faggyúgyertya . . .	»			
{ csurgatott	»				{ stearingyertya . . .	»			
Viasz	»				XIV. Tüzelő anyagok.				
X. Egyéb élelmi-cikkek.									
Buzakenyér	1 kgr.				Tüzifa { kemény { hasábfá	1 kbm.			
Rozskenyér	»				{ puha	»			
Só	»				{ kemény { apr. fa	1 mmáza			
Szilvaiz (lekvár)	»				{ puha	»			
Boreczet	1 liter				Dorongfa	1 kbm.			
XI. Italok.									
Bor { közönséges uj	1 liter				Szén { kőszén	1 mmáza			
{ ó	»				{ barnaszén	»			
{ csemege	»				{ faszén	1 kgr.			
Sőr { ászok	»				XV. Takarmány és alom.				
{ korona	»				Széna { réti széna	1 mmáza			
Szesz { tiszt. 95%-on felül . . .	»				{ lóhere stb	»			
{ denaturált	»				{ etetésre való . . .	»			
					Szalma { zsupszalma	1 kéve			
					{ alomszalma	1 mmáza			
					Takarmányrépa	»			

Kelt....., 191..... év..... hó..... n.

aláírás.

a) A bányászattal és kohászattal foglalkozó munkások száma, napibére s a munkások között előfordult balesetek.

b) Az engedélyezett zártkutatómunkák száma és az adományozott bányatelkek nagysága.

c) Szállító- és vízemelőeszközök és nagyolvasztók.

d) A bánya- és kohótermelés mennyisége és értéke bányatermékek szerint.

e) A sóbányászathoz alkalmazott munkások száma, napibére, a bányamunkások között előfordult balesetek.

f) A sótermelésnél alkalmazott gépek száma.

g) A sótermelés mennyisége és értéke sónemek szerint.

h) Sótermelési költségek.

i) A kincstári sóeladás mennyisége sónemek szerint.

j) A bányatársulások vagyona, bevételei és kiadásai.

k) Bányaadók és illetékek.

A bányászati és kohászati statisztikai adatgyűjtés eredményei rendszerint csak a »Magyar Statisztikai Évkönyv«-ben tételnek közzé.

A bányászati és kohászati statisztika felvételi mintáit, minthogy az adatgyűjtés nem közvetlenül tartozik a statisztikai hivatalhoz, szükségtelennek tartjuk itt bemutatni. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a m. kir. központi statisztikai hivatalban ki van már dolgozva a bányászati és kohászati statisztika új rendszere, s a reformnak alapelve itt is a közvetlenség, s az egyéni adatszolgáltatási kötelezettség: az adatgyűjtés újjászervezésének életbeléptetése azonban akkorra halasztatott el, a mikor a bányászati és kohászati igazgatás reformja is életbe lép, az új bányatörvény megalkotásával.

14. A kereskedelmi és iparkamarák statisztikája.

A hazai iparosok és kereskedők érdekeit a kereskedelmi és iparkamarák, mint hivatalos autonóm szervek, szolgálják, melyek az ország nagyobb városaiban, az ipar és kereskedelem fontosabb gócpontjain működnek. A kereskedelmi és iparkamarákról szóló 1868: VI. t.-cz. 26. és 28. §-ai úgy rendelkeznek, hogy a kamarák évi költségvetésüket, valamint a bevételeikről és kiadásukról vezetett rendes számadást évenként a kereskedelemügyi m. kir. miniszterhez terjeszték föl jóváhagyás végett. Az idézett törvény 3. §-ának b) pontja pedig kimondja, hogy a kamarák a kamarai kerületben a kereskedelmi és iparstatisztikához tartozó adatokat gyűjteni és a miniszternek át kell szolgáltatni kötelesek. Ennek következtében a kamarák vagyonmérlegüket, zárszámadásukat és a kerületükben kiadott iparigazolványok, ipar-

engedélyek, valamint a törvényszéki új cégbejegyzések számára vonatkozó kimutatást — utóbbit az 1872. évi ipartörvény életbelépte óta — évenként a kereskedelemügyi miniszterhez felterjesztették. A miniszter azután ezeket az adatokat felülvizsgálás és jóváhagyás után statisztikai szempontból való felhasználás végett a m. kir. központi statisztikai hivatal rendelkezésére bocsátotta, sőt később — a kilenczvenes évektől kezdve — maguk a kamarák is küldözgettek a statisztikai hivatalnak működésükre és az általuk nyilvántartott változásokra vonatkozó adatokat a nélkül, hogy erre kötelezve lettek volna. A hivatal az így kapott anyagot 1891-től fogva az alább ismertetett módon fel is dolgozta és a Statisztikai Évkönyvekben közzétette. Minthogy azonban ezen közgazdasági szempontból közérdekű adatgyűjtést czélszerűnek látott állandósítani és az 1897. évi XXXV. t.-cz. hatálya alá helyezni, a kereskedelmi kamarák adatszolgáltatása, az adatoknak némi kibővítésével és egységes rendszeres kérdőívbe foglalásával a statisztikai hivatal munkatervébe vétetett fel. Az ekként összeállított kérdőív (I. a 111—113. lapon), mely első ízben az 1905. évi munkatervben szerepel s azóta változatlan alakban van használatban, első fejezetében a kamarák működésére vonatkozólag a kamara vagyonállapotát, bevételeit és kiadásait, alkalmazottainak számát, ügyforgalmát, végre a kamarai illeték kulcsát tudakolja. A kérdőív második fejezete a kamara által nyilvántartott változások kimutatására szolgál s az illető kamarai kerületben önként és törvényszékiileg bejegyzett új cégek, kiadott iparigazolványok és iparengedélyek, valamint megszűnt cégek és üzletek számát foglalozási fősoportok szerint kívánja részletezni. Végül a kérdőív harmadik pontja a mintaoltalmat igénybe vevő cégek és az igénybe vett mintaoltalmak számát kérdezi. Ezenkívül kötelesek a kamarák a kitöltött kérdőívvel együtt évi jelentésüket, vagyonmérlegüket és zárszámadásukat is beküldeni, hogy a statisztikai hivatal a begyűlt adatokat felülvizsgálhassa és az esetleges pótlásokat megejthesse.

A kereskedelmi és iparkamarákra vonatkozó adatok *feldolgozása* kamaránként történik és pedig a vagyon állapotról nézve az ingatlanok, készpénz, értékpapírok, követelések, ingóságok és könyvtár értéke, a telekkönyvi teher és az egyéb adósságok nagysága, a bevételeknél a kamarai illetékekből, házbérekéből, kamatokból és egyéb forrásból eredő jövedelem, a kiadásoknál a személyi járandóságokra, dologi kiadásokra, iskolák segélyezésére, egyéb ipari és kereskedelmi célokra, továbbá rendkívüli kiadásokra fordított összegek szerint. A kamarák által nyilvántartott személyi változások pedig foglalozási fősoportok szerint állítatnak össze.

A feldolgozás *eredményei* 1891 óta évről-évre a Statisztikai Évkönyvek kötetiben közöltetnek, de a

Kérdőív.

A kereskedelmi és iparkamarák számára az 191..... évről.

.....i kereskedelmi és iparkamara.

I. A kereskedelmi és iparkamara működésére vonatkozó adatok.

1. A kamara vagyon állapota az 19..... év végén.

Vagyon:		Teher:	
Ingtalanok	--- --- --- --- K	Telekkönyvi teher	--- --- --- --- K
Készpénz	--- --- --- --- »	Egyéb adósság	--- --- --- --- »
Értékpapírok	--- --- --- --- »	Együtt	--- --- --- --- K
Követelések	--- --- --- --- »	Vagyon-egyenleg	--- --- --- --- »
Ingóságok	--- --- --- --- »	Összesen	--- --- --- --- K
Könyvtár	--- --- --- --- »		
Egyéb vagyon	--- --- --- --- »		
Összesen	--- --- --- --- K		

2. Bevételek és kiadások az 19..... évben:

Bevételek:		Kiadások:	
Kamarai illetékekből	--- --- --- --- K	Személyi járandóságok	--- --- --- --- K
Házbérekéből	--- --- --- --- »	Dologi kiadások	--- --- --- --- »
Kamatokból	--- --- --- --- »	Iskolák segélyezése	--- --- --- --- »
Egyéb forrásokból	--- --- --- --- »	Egyéb ipari és kereskedelmi célok	--- --- --- --- »
Összesen	--- --- --- --- K	Rendkívüli kiadások	--- --- --- --- »
		Összesen	--- --- --- --- K

3. A kamarai illeték kulcsa százalékban.....

4. A kamara alkalmazottainak száma:.....

a) igazgatási tisztviselők (titkár, segédtitkár, fogalmazó)	--- --- --- ---
b) kezelési tisztviselők (irodavezető, irodatiszt, irnok)	--- --- --- ---
c) napidíjasok	--- --- --- ---
d) szolgák	--- --- --- ---
Összesen	--- --- --- ---

5. Az ügyforgalom az 19..... évben --- --- --- --- darab.

Ebből elintéztetett: a) ülésben --- --- --- --- »

b) ülésen kívül --- --- --- --- »

II. A kereskedelmi és iparkamara által nyilvántartott adatok.

jéle és száma	Foglalkozási főcsoport megnevezése	Önként	Törvényes határozat folytan	Összesen	A kiadott			Megszűnt	
					ipar-igazolványok	ipar-engedélyek	iparigazolványok és ipar-engedélyek együttes száma	Megszűnt cégek száma	ipar-igazolványhoz
		törvényesileg bejegyzett új cégek			száma			költségtérlek száma	
II. B. I.	Vas- és fémipar								
II.	Gépgyártás és közlekedési eszközök gyártása, villamossági ipar stb.								
III.	Kő-, föld-, agyag-, aszbeszt- és üvegipar								
IV.	Fa- és csontipar								
V.	Bőr-, sörté-, szőr-, toll-, viaszosvászón- és rugyantaipar								
VI.	Fonó- és szövőipar								
VII.	Ruházati ipar								
VIII.	Papirosipar								
IX.	Élelmezési és élvezeti cikkek gyártása								
X.	Vegyészeti ipar								
XI.	Építőipar								
XII.	Sokszorosító- és műipar								
XIII.	Szállodás-, vendéglős- és kávéipar; pálinkamérés; fürdők								
XIV.	Házi- és népipar								
XV.	Vándoripar								
XVI.	Egyéb és határozatlan megjelölésű ipari foglalkozások								
Ipari foglalkozások összesen									
II. C. I.	Állatokkal s mezőgazdasági és állati termékekkel való kereskedés								
II.	Fával és egyéb erdei termékekkel, hányszati és ásványi anyagokkal való kereskedés								
III.	Vas- és fémárukkal, gépekkel, háztartási eszközökkel stb. való kereskedés								
IV.	Az agyag- és üvegipar készítményeivel való kereskedés								
V.	Fa- és faragott árukkal, bőr-, kaucsuk- stb. árukkal való kereskedés								
VI.	A fonó- és szövőipar s ruházati ipar körébe tartozó árukkal való kereskedés								
VII.	Élelmezési és élvezeti cikkekkel és italokkal való kereskedés								
VIII.	Gyógy- és vegyészeti árukkal való kereskedés								
IX.	Könyv- és műkereskedés								
X.	Zsidárús								
XI.	Vegyéskereskedő								
XII.	Fogyasztási adóberlők és városi bevételi vámbérlők								
XIII.	Vásári helypénz-, vagy vásárjogbérlők								
XIV.	Cseléd- és helyszerzők, munkaközvetítők								
XV.	Hirdetési vállalkozók, hirdetés-közvetítők								
XVI.	Szállítók és bizományosok								
XVII.	Egyéb kereskedelmi ágak és kereskedők közelebbi megjelölés nélkül								
XVIII.	Kofák és egyéb piaci, vásári és utcái árúok								
XIX.	Házaló kereskedők								
XX.	Ügynökök és alkuszok								
XXI.	Az árukereskedelem segédüzletágai								
XXII.	Közlökési vállalatok								
XXIII.	Pénz- és hiteltűgy								
XXIV.	Biztosításügy								
Kereskedelmi foglalkozások összesen									
II. D. I.	Közutak								
II.	Gőzerejű vasutak								
V.	Hordárak								
VI.	Temetkezési vállalatok								
Közlekedési foglalkozások összesen									
Más foglalkozások									
Összesen									

III. A mintaoltalomra vonatkozó adatok.

A mintaoltalmat igénybe vett

magyar czégek száma.....	Az ezek által igénybe vett mintaoltalmak száma
külföldi » »	» » » » » » » » »	»
összes » »	» » » » » » » » »	»

Kelt..... 191..... évhón.

titkár.

elnök.

bevételekre, a kamarai alkalmazottakra és a kamarák ügyszolgálatára vonatkozó adatok elhagyásával. Az illetékulcs százalékokban mutatattik ki.

15. Ipartestületek és ipari szervezetek statisztikája.

Az ipartestületek és ipari szervezetek statisztikája ötvenként ismétlődik ugyan, de az ipartestületeket illetőleg minden évben rendszeresen folytatott adatgyűjtés is van, s a kettő — az időszakos és folytatólagos — felvétel annyira egybefonódik, hogy helyesebbnek látszik ezt az egész statisztikai ágat egy helyütt tárgyalni.

a) Ipartestületek.

1. Részletes felvétel ötvenként.

Az 1884. évi XVII. t.-cz. (ipartörvény) által létesített ipartestületekről, a képesítéshez kötött kézműiparosok ezen fontos érdekképviselőiről, melyek az ipari közigazgatás feladatainak egy részét is teljesítik, először 1897-ben az 1896. évi állapotra vonatkozólag foganatosított nagyobb szabású, részletesebb statisztikai felvétel. A kereskedelemügyi m. kir. minister ugyanis a kisipar helyzetének javítására irányuló tevékenység előmozdítása céljából, valamint annak megismerése végett, hogy az ipartestületek az ipartörvény célzatainak megfelelően fejlődjenek és működjenek-e, az ipartestületek vagyoni erejére, működésére, egyéb körülményeire és a velük kapcsolatos ipari intézményekre vonatkozó adatgyűjtést rendelt el s annak feldolgozásával a m. kir. központi statisztikai hivatal bizta meg.

Az adatgyűjtés kiinduló pontja az összes ipartestületekhez kibocsátott I. számú kérdőív volt, a mely az ipartestületek viszonyait 17 pontban tudakolta. Az első két kérdés az ipartestület nevére és alakulásának évére, a harmadik az ipartestülethez tartozó mesterek, segédek és tanoncok mesterségük szerint részletezett számára, a negyedik a testület vagyonállapotára vonatkozott. Az ötödik pontban a bevételeket 19, a hatodikban a kiadásokat 17 tétel szerint

részletezve kellett kimutatni. A 7. és 8. pont az évi tagdíj összegét és a hátrálékos tagdíjakat kérdezte, a többi kilencz pont pedig az ipartestület kebelében létesített békéltető bizottságok működésére, az ipartestületek által fenntartott, vagy támogatott intézményekre, az ipartestületekbe beolvadt szakipartársulatokra, végül a testületek által kezelt alapok természetére és vagyonára vonatkozó kérdéseket tartalmazott.

E kérdőívek begyűjtése és átvizsgálása után az ipartestületek bevételeihez képest küldettek szét a további felvételi minták, nevezetesen egy kérdőív a munkaközvetítő-intézetet és munkásszállót fenntartó testületekhez a munkaközvetítő-intézet és a munkásszálló forgalmáról, egy a szövetkezett létesítő testületekhez a szövetkezet működéséről, egy a rokkantnyugdíj- és temetkezési egyleteket fenntartó, vagy ily célú alapokat kezelő testületekhez ez egyletek és alapok természetéről és vagyonállapotáról, végül egy a testületek tagjainak szakképzettségét és általános műveltségét előmozdító intézményekről. Ezek közül a munkaközvetítő-intézetekről szóló kérdőív a közvetítések számát mesterségek szerint, a közvetítés díját pedig a munkás és munkaadó részéről külön kívánta részletezni, véleményes feleleteket is kívánt, még pedig az egyes iparágakban mutatkozó munkanélküliség és munkahiány okaira és azok czélszerű orvoslására nézve. Az iparosok szakképzettségére vonatkozó részletkérdőív az ipartestület által fenntartott, vagy hozzájárulásával támogatott tanonciskolák, szakiskolák, továbbképző tanfolyamok számát és költségét, az ipartestület által rendezett segéd- és tanoncmunkakiállításokat, a szorgalmas tanoncok jutalmazására és segítészésére fordított összegeket, az ipartestületnél tartott szakelőadásokat és felolvasásokat, a szakcsoportok számát és főirányát, a testület könyvtárát, továbbá az iparosok és iparosifjak számára a testület kebelében, azzal összefüggésben vagy általa létesített olvasókörieket illető statisztikai anyagot ölelte föl. A jótékonycélú intézmények kérdőíve a különböző egyletek taglétszámát, tagjárulékait, a kiosztott segélyek összegét, a testületi hozzájárulás mérvét és az alapok vagyonát, valamint gyűmölcsösztetésének módját tudakolta.

Ez a részletes ipartestületi statisztika 1902-ben 1901-re és 1907-ben 1906-ra vonatkozólag megismételtetett, mindkét ízben a fentebb vázolt keretek közt és az 1897-ben használt módszer megtartásával. A legutolsó felvételt a kereskedelemügyi miniszter az iparfejlesztési és ipari közigazgatási szempontok mellett avval is indokolta, hogy ezen adatok megújítása a készülő új ipartörvény céljaira is szükséges.

Az adatok begyűjtését 1902-ben és 1907-ben is a statisztikai hivatal végezte, míg az anyag *feldolgozása* 1902-ben a statisztikai hivatalban, 1907-ben pedig a kereskedelemügyi ministerium központjában történt. Az 1906. évről beszerzett adatok a következő főbb kombinációkban dolgoztattak föl:

a) Az ipartestületi tagok és a testületi tagoknál alkalmazott segédek és inasok száma iparágak (mesterségek) szerint az ipartestületeknek székhelyük szerint való feldolgozásával, még pedig az iparágak iparcsoportonként, az ipartestületek törvényhatóságok szerint is összefoglalva.

b) Az ipartestületek bevételei tag-, felvételi- és egyéb díjak, kamatok, házbérek, adományok, kölcsönök és egyéb apróbb jövedelmi források szerint, továbbá az ipartestületek kiadásai a személyi és dologi kiadásokra, fizetett kamatokra, ingatlan-vásárlásra, értékpapirbeszerzésre, tőkevisszafizetésre, végül segélyezésekre fordított összegek szerint.

c) Az ipartestületek tagjai által fizetett tagdíjak nagysága és a tagdíjhátralék összege az év végén testületek szerint törvényhatóságok szerint csoportosítva.

d) Az ipartestületek vagyona az ingatlan és ingóvagyon, követelések, készpénz, értékpapírok és takarékbetétek értéke szerint, továbbá a testületek adóssága a telekkönyvi hitel, függő adósságok és váltótárca szerint.

e) Az ipartestületek kebelében működő békéltető bizottságok alakulásának éve, valamint a békés úton és határozattal elintézett ügyek száma testületenként és törvényhatóságok szerint.

f) Az ipartestületeknek tagjaik szakképzésére irányított tevékenysége, vagyis a fentartott iskolák, tanfolyamok, továbbá a jutalmazott és segélyezett inasok és a megtartott munkakiállítások száma.

g) Az ipartestületi munkaközvetítések száma és iparágak szerint való megoszlása, valamint üzleti eredményei.

h) Az ipartestületek által fentartott munkásszállók száma, forgalma és üzleti eredménye, továbbá a testületek által támogatott, vagy kezelt jótékony intézmények megnevezése és vagyonállapota.

Az ipartestületek viszonyaira vonatkozó első adatgyűjtés *eredményei* a kereskedelemügyi m. kir. miniszter 1897. évi jelentésében tették közzé, szöveges jelentés kíséretében, azonkívül az 1897. évi Magyar Statisztikai Évkönyvben is; a felvétel mód-

szerét és adatgyűjtő mintáit pedig a Magyar Statisztikai Közlemények új folyamának XXV. kötete ismertette. Az 1901. évi felvétel anyaga már jóval terjedelmesebb és részletesebb feldolgozásban látott napvilágot, még pedig az ipartörvény módosításáról szóló munkálát tizedik kötetében, mint statisztikai anyaggyűjtemény. Önálló kiadványban először az 1906. évi felvétel eredményei jelentek meg. Az »Ipari érdekképviseletek Magyarországon az 1906. évben« című a kereskedelemügyi m. kir. miniszter kiadásában nyilvánosságra bocsátott (s a m. kir. központi statisztikai hivatal által szerkesztett) mű első része ugyanis az ipartestületek statisztikáját szöveges ismertetés és bő anyagot felölelő táblázatos kimutatások alakjában tárgyalja. Ebben a kötetben az ipartestületekre vonatkozó összes adatokat törvényhatóságok szerint csoportosítva s ezenfelül a testülethez tartozó egyének számát iparáganként részletezve találjuk.

2. Rendszeres adatgyűjtés évenként az ipartestületi törzskönyv kiegészítésére.

Az ipartestületek 1896. évi állapotára vonatkozó összeírás alapján készült a hazai ipartestületek országos törzskönyve, melynek egyik példánya a kereskedelemügyi m. kir. ministeriumban, másik példánya a központi statisztikai hivatalban őrzetik. E törzskönyv az ipartestületek taglétszámára, vagyonára, üzleti eredményeire, szakcsoportjaira és fentartott intézményeire vonatkozó jelentősebb adatok nyilvántartására szolgál. Minthogy azonban a részletes statisztikai felvétel csak öt évenként ismételtetik meg, iparfejlesztési és ipari közigazgatási szempontból felmerült annak a szükségése, hogy az ipartestületek működésének és fejlődésének néhány fontosabb adata évről-évre is beszereztessek. Az erre a célra szolgáló évi adatgyűjtés 1898-tól kezdve azóta minden évben végrehajthatik. Az adatok begyűjtése és feldolgozása a statisztikai hivatal munkakörébe tartozik s a hivatal által az ipartestületeknek évenként megküldött kérdőív szövege (l. a 116. és 117. lapon) 1899 óta csak annyiban módosult, hogy az 1904. évtől kezdve az ipartestület kiadásainak főösszege mellett a tanoncok jutalmazására, ipariskolák segélyezésére és egyéb ipari célokra szánt összeg külön kimutatandó, továbbá a testület vagyona és adóssága csak egy összegben állítandó be az első években kért részletes vagyonrészletek és terhek külön felsorolása nélkül.

A kérdőív egyes pontjaihoz a következő magyarázatokat fűzhetjük:

A kérdőív 4. és 5. pontjában az ipartestület összes bevételei és kiadásai a zárszámadásban szerepelni szokott »egyenleg« mellőzésével mutatandók ki.

A 6. és 7. pont alatt szereplő kérdésekre mindazon esetekben válasz adandó, midőn a bevételek,

vagy kiadások összege a megelőző évhez viszonyítva számbavehető emelkedést vagy csökkenést mutat, tehát az esetben is magyarázatát kell adni az eredmény-számla feltűnő változásának, ha új tételek nem is merültek föl, hanem a meglévők összege módosult jelentékenyen.

A 14. kérdésnél az egyéb változás cím alatt [c) alpont] az ipartestület kebelében vagy annak közreműködésével létesített intézményekben esetleg előfordult fontosabb szervezeti változásokat kell bevallani, a minő lehet pl. az ipartestülettel kapcsolatos valamely intézménynek a testülettől való különválása.

A változásokra vonatkozó adatok ellenőrzése és helyesbítése végett az ipartestületek a kitöltött kérdőívhez évi jelentésüket és zárszámadásukat is mellékelni tartoznak.

A statisztikai hivatal az évenként begyűjtött anyagból az ipartestületekhez tartozó mesterek, segédek és tanoncok számát, az ipartestületek bevételeit és kiadásait, névleges vagyonát és adósságát, az összeírás évről és a megelőző évekről maradt tagdíjhátralékot; végül az ipartestületek kebelében működő békéltető bizottságok által békés úton és határozattal elintézett ügyek, valamint a megfélebbezett bizottsági határozatok számát ipartestületek és törvényhatóságok szerint dolgozza fel.

A feldolgozás eredményei az országos ipartestületi törzskönyvbe való bevezetésén kívül a Statisztikai Évkönyvbe is fölvetetnek. Az Évkönyv a fentebb vázolt kombinációkat törvényhatóságok szerint mutatja ki.

b) Ipartársulatok és egyéb ipari szervezetek.

Az ipari érdekképviseletek kényszerársulási alakzatai mellett figyelmet érdemelnek a szabad érdekképviseletek különböző nemei is, úgy mint az 1884. évi ipartörvény V. fejezete alá tartozó ipartársulatok, továbbá mindazok az ipari, kereskedelmi és munkás-egyletek, amelyek az általános egyesületi jog hatálya alatt keletkeznek és működnek. Az iparosok ilyen különféle tömörüléseinek számbavevétele és statisztikai leírása az ipari élet mindenoldalú megismerése céljából szintén kívánatosnak látszott. Ezért a kereskedelemügyi m. kir. miniszter 1902-ben a statisztikai adatgyűjtést az ipartestületi statisztikával egyidejűleg az ipari szövetkezetekre, ipartársulatokra, iparos szak- és olvasókörökre, legényegyletekre, munkás-egyletekre és kaszinókra és egyéb ipari szervezetekre is kiterjesztette és az adatok begyűjtését a statisztikai hivatalra bízta. A hivatal a felvétel tárgyát képező szervezetek jegyzékét oly módon szerezte meg, hogy a törvényhatóságok első tisztviselőitől a hatáskörük alá tartozó területen fennálló egyletek lajstromát előzőleg bekérte és az egyletek közül az 1902. évi munka-

tervben meghatározott ipari szervezeteket kiválogatta. Az ekként összeírt egyesületek azután jellegük szerint három csoportba (1. ipari szövetkezetek, 2. ipartársulatok és 3. egyéb ipari szervezetek) soroztattak és mindenik csoport az 1901. évi állapotnak megfelelő adatok bevallására más-más szövegű kérdőívet kapott.

Az *ipari szövetkezetek* kérdőíve a szövetkezet nevére, alakulásának évére, üzletrészeinek számára és névértékére, a szövetkezet által élvezett anyagi támogatás eredetére és nagyságára, a szövetkezet üzleti eredményére, nyereségének felosztására, tartalékalapjára, végül a szövetkezet jellegére (nyersanyagbeszerző, raktár- vagy hitelszövetkezet-e) tartalmazott kérdéseket.

Az *ipartársulatokra* vonatkozó kérdőív az általános adatokon kívül a társulat tagjainak számát, vagyonmértékét, bevételeit és kiadásait, a társulatnál dívó tagdíjakat, a társulat által fentartott, vagy támogatott intézmények nemét és vagyonát, végül azt a körülményt tudakolta, hogy a társulat tagjai egyúttal tagjai-e valamely ipartestületnek.

Az *iparoskörök*, iparosifjúsági és olvasókörök, legényegyletek, szak- és munkás-egyletek, munkás-kaszinók adatainak begyűjtésére szolgáló kérdőív ugyanazon kérdéseket foglalta magában, mint az ipartársulatok kérdőíve, a különbség csupán néhány részletezés összevonásából állt, így például a vagyon végösszege mellett csak az ingatlan értéke, az adósság mellett csak a telekkönyvi teher összege volt kimutatandó.

Az ipartársulatok és egyéb ipari szervezetek a kérdőívvel együtt alapszabályaik és évi jelentéseik egy-egy példányát is beterjeszteni tartoztak. Az adat-szolgáltatás a társulati és egyleti könyvek és följegyzések alapján történt.

Az adatgyűjtés a vázolt keretek közt és a kérdőívek szövegének csupán lényegtelen változtatásával 1907-ben újra végrehajthatott s a statisztikai hivatal az általa begyűjtött és átvizsgált anyagot feldolgozás végett a kereskedelemügyi ministeriumhoz terjesztette föl.

A feldolgozás az ipartársulatok általános adataira, vagyonállapotára, üzleti eredményeire és a társaságok által fentartott intézményekre terjedt ki a társulatok törvényhatóságok szerint való csoportosításával. Az ipari szövetkezetekről begyűjtött statisztikai anyag csak igen kis részben volt hasznavehető s az ipartestületi köteleken kívül álló, vagy attól különvált szövetkezetek a feldolgozásnál teljesen mellőztettek, mert a hitelintézetek és a szövetkezetek általános statisztikája révén ezekről amugy is tájékozódás nyerhető.

A mi pedig az iparos szak- és olvasóköröket és egyéb ipari szervezeteket illeti, ezektől oly hézagos és hiányos adatok voltak csak beszerezhetők, hogy bár az általános vonatkozású adatok feldolgozása megkíséreltetett, azok közzétételére nem került a sor.

Kérdőív az ipartestületek számára az 19..... évről.

1. Az ipartestület neve:
2. Alakulásának éve:
3. Az ipartestülethez tartozó mesterek száma az 19..... év végén:
 » » » segédek » » » »
 » » » tanoncok » » » »
4. Az ipartestület összes bevételei az 19..... év folyamán korona fillér.
5. Az ipartestület összes kiadásai az 19..... év folyamán » »
 Ebből:
 Tanoncok jutalmazására, ipariskola segélyezése és egyéb ipari célokra » »
6. Azon 19..... évi bevételi források felsorolása név szerint s a bevételi összeg feltüntetésével, a melyek a megelőző évben nem szerepeltek:
 A bevételi forrás megnevezése:
 1. korona fillér
 2. » »
 3. » »
 4. » »
 5. » »
7. Azon 19..... évi kiadási tételek felsorolása név szerint s a kiadás összegének feltüntetésével, a melyek a megelőző évben nem szerepeltek:
 A kiadás megnevezése:
 1. korona fillér
 2. » »
 3. » »
 4. » »
 5. » »

8. Az ipartestület névleges vagyona az 19..... év végén: korona.
9. Az ipartestület adóssága az 19..... év végén: korona.
10. Mennyi az évi tagsági díj (egy tag után)? korona fillér.
11. Mennyi volt a tagdíj-hátralék összege 19..... év végén? korona fillér.
 1. Ebből az 19..... évről korona fillér.
 2. Az előbbi évekről..... » fillér.
12. Van-e az ipartestület kebelében békéltető bizottság? Ha van, mikor alakult?.....
13. A békéltető bizottság hány ügyet intézett el az 19..... év folyamán?.....
 Ezek közül:
 1. Békés úton:..... ügyet.
 2. Határozattal:..... »
 3. Ez utóbbiak közül hány tereltetett a törvény rendes útjára (felebbezés folytán):
14. Az ipartestület által fenntartott vagy gyámoltott intézményekben (munkaközvetítő, munkásszálló, rokkant-egylet, szövetkezetek, olvasóköri, szakcsoportok, ipariskola stb.) az 19..... év folyamán beállt változás?

a) Megszűntek:

.....

b) Újjonnan keletkeztek:

.....

c) Egyéb változások (névszerint felsorolandók):

.....

Kelt, 19..... év hó n.

.....
 ipartestületi elnök.

.....
 titkár (jegyző).

Az adatgyűjtésnek az ipartársulatokra vonatkozó *eredményei* az 1901. évről az ipartörvény módosítására vonatkozó anyaggyűjtemény X. kötetében, az 1906. évről pedig az »Ipari érdekképviseletek Magyarországon« című kiadványban jelentek meg. Az utóbbi kiadvány az ipartársulatoknak már az adatgyűjtés és a feldolgozás leírása alkalmával ismertett főbb viszonyait törvényhatóságunkint mutatja ki és az ipartársulatokat három különböző csoportra osztja. Az első csoportba tartoznak az 1872. évi VIII. t.-cz. életbelépte előtt keletkezett csehmaradványt képező ipartársulatok, a másodikba az 1872. és 1884. évi ipartörvény rendelkezései szerint alakult kisebb helyi jellegű ipartársulatok, a harmadik csoportba végül a nagyobb ipari és kereskedelmi, csaknem kivétel nélkül országos jellegű érdekképviseletek.

Az utóbbiak különleges viszonyainak és sajátos jellegzetességeinek feltüntetésére az 1902-ben és 1907-ben használt kérdőív egyáltalán nem volt alkalmas, úgy hogy a kiadvány, dacára az utólagos tudakozódások útján nyert pótdatoknak, ezeket a modern szabad-érdekképviseleteket csak körvonalakban ismerethette.

Különösen az 1906. évi adatok feldolgozása közben nyert tapasztalatok arra indították a statisztikai hivatalt, hogy a legközelebbi hasonló tárgyú felvétel alkalmával — a mely az 1911. évre vonatkozólag 1912-ben tervezetik — az eddig használt egységes kérdőív helyett az ipari szervezetek három eltérő típusú csoportja részére más-más szövegű kérdőívet készítsen. A kérdőív megosztása főképp azért szükséges, hogy az országos jellegű modern érdekképviseletek adatainak begyűjtésére azok nagy arányú viszonyaihoz mért bővebben részletezett kérdéseket tartalmazó felvételi lap szolgáljon. Minthogy tehát az eddigi kérdőív gyökeres megváltoztatása tervezetik, annak bemutatását az adatgyűjtés jelen ismeretetésénél mellőzhetőnek véltük.

16. Ipari jellegű részvénytársaságok statisztikája.

Az ipari jellegű részvénytársaságok statisztikája, mely első ízben a statisztikai hivatal 1902. évi munkatervébe vétetett föl, a gyáripari vállalatunkba fektetett hazai és külföldi tőke nagyságára és üzleti jövedelmességére, valamint arra a kérdésre kíván világot vetni, hogy a részvénytársasági vállalkozási forma mennyiben és mely iparágakban alkalmas nagyobb ipari üzemek fenntartására és pénzügyi kiaknázására.

Az adatgyűjtés körébe eső részvénytársaságok névjegyzékét a statisztikai hivatal a kereskedelemügyi m. kir. ministerium iparfejlesztési szakosztályá-

ban vezetett gyári törzskönyvből iratta ki és ez a jegyzék azóta a Központi Értesítő közlései és a pénzügyi Évkönyvek adatai alapján évről-évre pótolatik, illetve kiegészítetik. A részvénytársaságoknak megküldött kérdőív az általános adatokon kívül a társaságok részvénytőkéjére, kibocsátott kötvényeire, vagyonszerzéseire, terheire, nyereségére és veszteségére, végül a nyereség felosztásának módjára vonatkozó adatokat tudakolta és pedig először az 1901. üzletévről. A bevallott adatok megfelelő ellenőrzése és felülvizsgálása végett az ipari részvénytársaságok a kérdőívvel együtt évi jelentésüket és mérlegüket is tartoztak az 1897. évi XXXV. t.-cz. hatálya alatt a statisztikai hivatalhoz beküldeni.

Ily módon hajtattott végre az adatgyűjtés az 1902—1906. években, de az időközben szerzett tapasztalatok és az 1904. és 1905. évi anyag kritikai feldolgozása azt mutatta, hogy az adatgyűjtés céljaira szolgáló kérdőív nem mindenben felelt meg a követelményeknek, miért is az 1907. évi munkatervben már a kérdőív módosított alakja vétetett föl. A kérdőíven eszközölt változtatás lényege abban állt, hogy a részvénytársaság vagyonára, terheire és pénzügyi eredményeire vonatkozó kérdések az adatszolgáltató vállalatok munkájának megkönnyítése, főként pedig az adott válaszok egyöntetűsége és könnyebb összefoglalhatósága céljából az új kérdőíven rendes (egyenleggel is bíró) mérlegszám, valamint nyereség- és veszteség-számla alakjában soroltattak föl. Új kérdés volt az is, hogy a részvénytársaság mely iparágak gyártására alakult és az üzletév mettől meddig tart.

Az a körülmény azonban, hogy a különböző természetű ipari részvénytársaságok eltérő könyvelési rendszere miatt a zárszámadási számlák egyes tételeinek egyöntetű kitöltése nehézségbe ütközött, továbbá a részvénytársaságok tőkeerejének országok szerinti megosztására vonatkozólag felmerült kívánalom az 1909. év elején a kérdőívnek újból való átdolgozását vonta maga után. Így a mérleg- és nyereség-veszteség-számlában egyes rovatok oly összevonása és szabatosabb megnevezése vált szükségessé, hogy az az összes ipari részvénytársaságok adatainak befogadására egyaránt alkalmas legyen.

Ezenkívül a kérdőívnek az általános adatokat tudakoló első részébe az Ausztriában és egyéb külföldön elhelyezett részvényeknek és kötvényeknek külön kimutatására szolgáló táblázat szúrattott be. Ekként nyerte az ipari részvénytársaságok statisztikai adatainak begyűjtésére használt kérdőív mai alakját (I. a 119. lapon). A statisztikai hivatal ezt a kérdőívet azzal a megjegyzéssel küldötte szét, hogy a kérdőív 9. pontjánál, a hol a részvénytársaságok gyárainak és ipartelepeinek felsorolása kívántatik, mindegyiknél megjelölendő, milyen termelvények elő-

Ipari részvénytársaságok statisztikája.

A nyilvántartás folyó száma.....

Üzletév 190.....

Kérdőív

ipari részvénytársaságok számára.

I. Általános adatok.

1. A részvénytársaság czége;
2. Az igazgatóság székhelye:vármegye.....község
Budapesten utca és házszám:
3. Mely évben alakult a részvénytársaság?
4. Mely iparágak gyártására?
5. Az üzletév mettől meddig tart (a hónap és nap feltüntetésével)?.....
6. Hány darab és mily névértékű részvény bocsátott ki:
.....darab à.....korona, névértéke összesen.....korona
ebből tényleg be van fizetve.....korona.
7. Hány darab és mily névértékű elsőbbségi részvény bocsátott ki:
.....darab à.....korona, névértéke összesen.....korona
ebből tényleg be van fizetve.....korona.
8. Hány darab és mily névértékű (elsőbbségi) kötvény bocsátott ki:
.....darab à.....korona, névértéke összesen.....korona
9. A részvénytársaságnak hol vannak telepei?.....
10. Ha a részvénytársaság székhelye külföldön van, mennyi a magyarországi befektetett tőke?
.....korona.
11. A részvények és kötvények elhelyezése:

Az ország neve, a hol a részvények és kötvények az igazgatóság tudomása szerint el vannak helyezve	Törzs- és elsőbbségi részvények	Kötvények
	korona	
1. Magyarbirodalom		
2. Ausztria		
3. Németbirodalom		
4. Franciaország		
5. Nagybritannia		
Összesen		

II. Mérleg

Folyó szám	V a g y o n	Korona ¹⁾
1	Gyártelek, gyári és egyéb épületek	
2	Gyári berendezések, (gépek, szerszámok és egyéb felszerelések)	
3	Iparvasut, sodronykötélpálya, csúsztatók	
4	Szabadalmi és egyéb jogok, minták és rajzok	
5	Anyagkészletek (nyersanyagok, félgyártmányok, kőszén stb.)	
6	Árúkészlet	
7	Készpénz	
8	Takarékbetétek	
9	Értékpapírok	
10	Folyószámla- és árúhitel	
11	Váltók a tárczában	
12	Termelőknek adott előleg (buzára, árpára, répára stb.)	
13	Részesedés egyéb vállalatoknál	
14	Fizetések a jövő év számlájára (átmeneti tételek)	
15	Mezőgazdaságilag művelt ingatlan és felszerelése	
16	Óvadékok, letétek	
17	Egyéb vagyon (irodai leltár stb.)	
	<u>Egyenleg mint veszteség</u>	
	<u>Vagyon mindössze</u>	

¹⁾ A fillérek elhagyandók.

számla.

Folyó szám	T e h e r	Korona ¹⁾
1	Befizetett részvénytőke	
2	Befizetett kötvények (elsőségek)	
3	Rendes tartalékalap	
4	Értécsökkenési (megújítási) tartalékalap	
5	Egyéb tartalékalap	
6	Tisztviselői nyugdíj- és segélyalap	
7	Munkás segély- és betegsegélyzonalap (társláda követelése)	
8	Alapítványok	
9	Elfogadványok forgalomban	
10	Forgatmányok (árú-váltók)	
11	Jelzálogilag biztosított tartozások	
12	Hitelezők	
13	Tartozás az államkincstárnak	
14	Átmeneti kiadások (el nem számolt fuvarok, illetékek, kamatok, egyéb költségek)	
15	Óvadékok, letétek	
16	Egyéb tartozások	
	<u>Egyenleg mint nyereség</u>	
	<u>Teher mindössze</u>	

¹⁾ A fillérek elhagyandók.

TARTOZIK.

III. Veszteség

Folyó szám	V e s z t e s é g	Korona ¹⁾
1	Személyzet javadalmazása	
2	Munkabérek és napszámok	
3	Ügynöki díjak és egyéb eladási költségek	
4	Irodai költségek és egyéb dologi kiadások (házbér, fűtés, világítás, úrlapok, posta, telefon stb.)	
5	Fölhasznált anyagok	
6	Épületek és berendezések fentartási költségei	
7	Biztosítási díjak (a balesetbiztosítás kivételével)	
8	Értékcsökkenés	
9	Egyéb üzemi kiadások (fuvarozás stb.)	
10	Elvesztett követelések	
11	Betegsegélyezés- és balesetbiztosítás	
12	Állami adók, illetékek és egyéb közterhek	
13	Munkássegélyezések és egyéb munkásjóléti kiadások	
14	Kamatok	
15	Múlt évről áthozott $\frac{\text{nyereség}}{\text{veszteség}}$ K	
16	Folyó évi $\frac{\text{nyereség}}{\text{veszteség}}$ K	
	Egyenleg mint nyereség	
	Mindössze	

¹⁾ A fillérek elhagyandók.

nyereség-számla.

KÖVETEL

Folyó szám	N y e r e s é g	Korona ¹⁾
1	Árúszámla (eladott árúkért)	
2	Kamatok:	
	a) értékpapírok után	
	b) elhelyezett tőkék után	
	c) követelések »	
3	Bérbe adott ingatlanok jövedelme	
4	Adott gyártási engedélyek és egyéb bérbe adott jogok czimén	
5	Állami segély (subventio)	
6	Mezőgazdasági üzem tiszta jövedelme	
7	Egyéb jövedelmek (részvényátírás, árfolyamnyereség értékpapíroknál stb.)	
8	Múlt évről áthozott $\frac{\text{nyereség}}{\text{veszteség}}$ K	
9	Folyó évi $\frac{\text{nyereség}}{\text{veszteség}}$ K	
	Egyenleg mint veszteség	
	Mindössze	
IV. A nyereség felosztása.		
1	Jutalékokra	
2	A rendes tartalékalapra	
3	Rendkívüli leírásokra (értékcsökkenési tartalékalap javad.)	
4	Nyugdíj- és segélyalapokra	
5	Egyéb tartalékalapra	
6	Osztalék	
7	Egyéb	
8	Átvitel a jövő év számlájára	
	Nyereség összesen	

¹⁾ A fillérek elhagyandók.

állításával foglalkozik az illető telep; a veszteségnyereségszámlán pedig a »főhasznált anyagok« és az »árú-számla«, valamint a »kamatok« rovatokba nem az illető számlák egyenlege, hanem mindkét oldalon a bruttó tételek állítandók be.

Megjegyzendő azonban, hogy adatgyűjtésünk ezen utolsó alakjában is csupán a tulajdonképeni termelőipar körébe tartozó részvénytársaságokat öleli föl, minélfogva a kereskedelmi, bányászati, fürdő- és szállodavállalati, irodalmi és egyéb vegyes részvénytársaságok adatai mellőztetvén, a részvénytársasági alapon szervezett és tágabb értelemben vett ipari vagy kereskedelmi vállalatok működéséről teljes képet nem nyújt.

Az ipari részvénytársaságoktól begyűjtött adatok *feldolgozása* évenként iparcsoportok szerint történik és pedig a következő főbb kombinációkban:

a) Általános adatok: a részvénytársaságok által fentartott ipartelepek száma országok szerint, a kibocsátott részvények és elsőbbségi kötvények száma és értéke, valamint elhelyezése.

b) Vagyoni: ingatlan, gyári berendezés, készletek, értékpapírok, folyószámla és árúhitel, részesedés egyéb vállalatoknál.

c) Teher: befizetett részvénytőke és kötvények, tartalék és egyéb alapok, elfogadványok forgalomban, hitelezők, egyéb tartozások (pl. államkincstárnak).

d) A nyereség felosztása: jutalékokra, tartalék-alapra és egyéb alapokra, leírásokra, osztalékra.

e) Az ipari részvénytársaságok megoszlása abból a szempontból, hogy a nyereség és osztalék a befizetett részvénytőkének hány százalékát tette. Az évi mérleget veszteséggel és nyereséggel záró részvénytársaságok száma és befizetett részvénytőkéje.

Ezenkívül a külföldi részvénytársaságok adatai a legtöbb vonatkozásban külön dolgoztatnak fel.

Az ipari részvénytársaságokra vonatkozó adatgyűjtés *eredményei* először a Statisztikai Évkönyv 1904. évi kötetében közöltettek. Az 1901., 1902., 1903. évi felvételek alkalmával ugyanis statisztikailag hasznavehető anyag még nem volt beszerezhető részben több részvénytársaság üzleti évének a polgári évvel szemben való eltérése folytán, részben pedig azért, mert a kereskedelemügyi m. kir. ministeriumban vezetett gyári törzskönyvből a nem gyári jellegű ipari részvénytársaságok hiányozván, az adatgyűjtés körébe tartozó részvénytársaságok jegyzéke nem lehetett teljes. Egyébiránt az első évek adatgyűjtése csupán az anyaország ipari részvénytársaságaira terjedt ki, míg a társországok részvénytársasági alapon szervezett iparvállalatai csak 1905-ben vonattak be az adatgyűjtés körébe. Az óta a Statisztikai Évkönyvek az egész Magyarbirodalomnak a termelőipar körébe tartozó összes ipari részvénytársaságai vagyommérlegét és üzleti eredményeit évről-évre kimutatják.

17. Kereskedelmi malmok termelési statisztikája.

Az összes malmokra kiterjedő statisztikai fölvétel az 1906. évi állapot szerint legutóbb az 1907. évben történt. Minthogy azonban a magyar malomipar ezen részletes monografiája csupán körülbelül tíz éves időközökben ismételtetik meg, célszerűnek látszott legalább a malomipar gyári részének, a kereskedelmi célra őrölt malmoknak főbb termelési adatait évről-évre beszerezni és így e nagyjelentőségű élelmezési iparág termelési viszonyait évenként is szemmel kísérni. Ebből a célból tehát a m. kir. központi statisztikai hivatal 1907. évi munkaterve egy oly statisztikai felvétellel gyarapodott, mely az ország összes kereskedelmi malmainak őrlését felöleli. Kereskedelmi malomnak tekintünk pedig minden olyan malomüzemet, a mely a saját számlájára dolgozva, egész- vagy félműőrlési berendezéssel a kereskedelmi forgalom számára osztályozott lisztfajokat gyárt. A statisztikai hivatal az 1906. évi általános malomstatisztikai felvétel eredményei alapján a fenti meghatározás alá tartozó malomipari vállalatoknak a 125. lapon látható kérdőívet küldötte meg. E kérdőív az év folyamán eladásra megőrölt gabona mennyiségét a búza, rozs és egyéb gabonaneműek szerint, továbbá az év folyamán eladásra előállított őrlmények mennyiségét a búzaliszt, rozsliszt, korpa és egyéb őrlemény szerint részletezve tudakolja.

A kereskedelmi malmok termelésére vonatkozó statisztikai felvétel azóta 1909-ben és 1910-ben az 1908., illetőleg az 1909. évekre vonatkozólag újból végrehajtatott anélkül, hogy az adatok bevallására szolgáló kérdőív módosításon ment volna át. Az adatgyűjtés körébe tartozó malomüzemek jegyzéke évről-évre a Központi Értesítő közlései alapján egészítetik ki.

A statisztikai hivatal a kereskedelmi malmok termelésére vonatkozó adatokat évenként dolgozza föl, területi szempontból csak közjogi alkatrészt szerint, a termelést illetőleg pedig a malmok által megőrölt gabonának és az előállított őrlményeknek a kérdőív tárgyalásánál fentebb elsorolt nemei szerint.

Az egész Magyarbirodalom kereskedelmi malmainak termelésére vonatkozó adatgyűjtés *eredményei* a Statisztikai Évkönyv kötetében közöltetnek. Ezen eredmények kimutatása közjogi alkatrészek szerint és a megőrölt gabona, valamint az előállított őrlmények nemei szerint részletezve történik, oly módon azonban, hogy a kereskedelmi malmok két csoportba osztatnak: az első csoportba tartoznak a kizárólag eladásra őrölt malmok, a másodikba azok, a melyek ezenkívül még más célra (vámra, saját fogyasztásra) is őrölnek. Az utóbbi csoportba tartozó malmok termelésénél pedig csupán az eladás céljából megőrölt gabonamennyiség és előállított őrlmények vétetnek figyelembe.

Megemlítendő még, hogy a kereskedelmi malmok termelésére vonatkozó adatgyűjtés az 1911. évtől kezdve annyiban fog módosulni, hogy ezentúl a malmok által megőrölt gabona és előállított őrlemény mennyisége az év két különböző időszaka szerint elkülönítve mutatandó ki. Ez a két időszak minden

..... vármegye. község.

Kimutatás a malom 1910. évi termeléséről.

A malom cégmegnevezése.....

1. Az év folyamán eladásra (kereskedelmi célra) megőrölt gabona mennyisége, és pedig:

	január 1-től július 31-ig	augusztus 1-től december 31-ig
a) búza	mm.	mm.
b) rozs	»	»
c) egyéb gabona	»	»

2. Az év folyamán eladásra (kereskedelmi célra) előállított őrlmények mennyisége, és pedig:

	január 1-től július 31-ig	augusztus 1-től december 31-ig
a) búzaliszt	mm.	mm.
b) rozsliszt	»	»
c) korpa	»	»
d) egyéb őrlemény	»	»

Kelt..... 191..... év..... hó..... n.

(a kimutatás kitöltéséért felelős egyén aláírása).

polgári év január hó 1-től július hó 31-ig augusztus mezőgazdasági év szerint is összehasonlíthatók legyenek hó 1-től december hó 31-ig tart. E megosztással a s így az évi termésnek a malomiparra való hatása a statisztikai hivatal azt célozza, hogy az őrlési adatok a legfontosabb vonatkozásban is ellenőrizhető legyen.

18. Gyáripari termelési statisztika és a gyári törzskönyv.

A magyar iparfejlesztési akció megindításával kapcsolatban már a múlt század kilencvenes éveinek végén fölmerült a szüksége annak, hogy iparunk állapotát tüzetes és megbízható statisztikai adatokkal megvilágítsák. Az iparfejlesztési tevékenység egyik sarkalatos pontja a gyáripar fejlesztése volt, melyről eddig csak azt tudtuk egész bizonyossággal, hogy meglehetősen kevésbé fejlett s hogy ily állapotában a nemzeti szükségleteket nem elégíti ki, de hiányával voltunk azoknak a részletes ismereteknek, melyek a gyáripar egyes ágainak termelését és erőképességét illetően az iparfejlesztés tervszerű és sikeres intézése szempontjából föltétlenül kívánatosak. Gyáriparunk közeli és tüzetes megismerésének szüksége eredményezte a magyar gyáripar és a gyári termelés statisztikáját.

Az első gyári termelési adatgyűjtést a kereskedelmi minisztérium iparfejlesztési szakosztálya hajtott végre az 1899. év nyarán, az 1898. év termelésére vonatkozólag. Az adatgyűjtés helyszíni fölvételeken alapult, olyan módon, hogy a kereskedelmi minisztérium rendelkezésére álló szakértők (ipariszkolai tanárok és iparfelügyelők) minden egyes gyártelep helyére kiutaztak s a szükséges adatokat a gyárvezetőségével folytatott tárgyalások és helyszíni vizsgálat alapján a kérdőívekbe bejegyezték. A gyáripar egyes ágainak eltérő viszonyaira való tekintettel a gyárak 12 ipari főcsoportba soroztattak s az adatgyűjtés céljaira 12 kérdőív szolgált, vagyis minden ipari főcsoport külön kérdőívet kapott, a melyben a főcsoport körébe tartozó egyes iparágak sajátos viszonyai már előzetesen figyelembe vétettek.

Az adatgyűjtés megindítása előtt a minisztérium gyári jegyzékkel még nem rendelkezett s ez alkalommal történt először kísérlet a magyar gyártelepek törzskönyvezésére, oly módon, hogy fölszóltattak a törvényhatóságok, ker. kir. iparfelügyelők, továbbá a kereskedelmi és iparkamarák, hogy a hatóságuk, illetőleg működésük területén lévő nagyobb ipari üzemeket jelentsék be s ezen jelentések összevetéséből készült a fölvétel alapjául szolgáló gyári jegyzék vagy törzskönyv. A törzskönyv összeállításakor s az adatgyűjtés megfelelő intézésére meg kellett alapítani a gyári jelleg ismérveit is. Köztudomású dolog, hogy ez igen nagy nehézséggel jár; kellő tapasztalatok és jobb híján be kellett tehát érni ez alkalommal az iparfelügyeletről szóló 1893. évi XXVIII. t. cikk 15. §-ában foglalt meghatározással, mely szerint gyárnak tekintendő minden olyan ipari üzem, melyben elemi erő által hajtott erőgép van alkalmazásban vagy a melyben bár erőgép nem működik, de legalább 20 alkalmazott rendszerint foglalkoztatva van.

Az ilyen módon és ezen keretek közt megindított adatgyűjtés szép sikerrel járt, a beszerzett adatok feldolgoztattak s a kereskedelmi minisztérium kiadásában megjelent 20 kötetes munkában »A magyar korona országainak gyáripara az 1898. évben« cím alatt az egyes iparágak kimerítő monografiái az érdekelt és érdeklődő körök használatára bocsáttattak. Ennek a munkának első kötetében a methodologiai szempontból is igen becses tanulságokat szolgáltatott adatgyűjtés története és módszere részletesen van ismertetve.

A gyári termelési statisztika történetét tárgyalva megemlítjük még, hogy az 1899-ben követett módszer szerint az 1906. évi gyári termelés alapján 1907-ben újabb adatgyűjtés hajtott végre, ugyancsak a kereskedelmi minisztérium iparfejlesztési szakosztálya által. Ezen fölvétel adatai ez idő szerint feldolgozás alatt állanak s a legközelebbi jövőben, szintén monografiák alakjában fognak megjelenni.

Az 1899. évi, majd az 1907. évi gyáripari termelési adatgyűjtések a kívánt célt elérték, mert igen becses adatokat szolgáltatottak a magyar gyáripar termelésének és termelőképességének megismerésére s világosan megmutatták az irányt, melyben az iparfejlesztésnek tovább munkálkodnia kell, hogy a magyar gyáriparnak nemzeti gazdaságunk szempontjából oly igen becses épülete betetőzhető legyen. De ezek az adatgyűjtések igen becses statisztikai tanulságokat is nyújtottak. Mindenekelőtt megállapítható volt, hogy a helyszíni adatgyűjtés nemcsak igen költséges, hanem igen fáradságos és nehéz dolog is. A magyar korona országában ugyanis ez idő szerint már körülbelül 4.500 gyári üzem működik, ezeknek a helyszínén való fölkeresése tehát napidíjakban és egyéb költségekben igen nagy összeget emészt föl, de még emellett, ami határozottan nagyobb baj, az összes ilyen munkára alkalmazható személyzetet hónapokon keresztül lekötik s rendes, fontos munkakörétől teljesen elvonja. A gyári termelési adatgyűjtés szóban forgó módszere mellett mutatkozó nehézségek, az adatgyűjtésnek csak nagyobb időközökben, legfeljebb 8—10 évenként való végrehajtását engedik meg; minthogy azonban a magyar gyáripar a közismert gazdasági akadályok dacára, éppen az iparfejlesztési tevékenység következtében fejlődésben van, az ilyen nagyobb időközökben való megfigyelés mellett a lépésről-lépésre való előrehaladás nem észlelhető. Az iparfejlesztést intézőnek pedig, hogy munkáját tervszerűen irányíthassa, állandó és pozitív megfigyelésre van szüksége.

Ezek a szempontok vezérelték a kereskedelmi miniszter urat, a midőn 1910. évi január hó 15-én kelt 2358. számú rendeletével a gyári törzskönyvet és a gyári üzemek termelési statisztikáját új alapokra fektette. Az idézett rendelet értelmében a termelési statisztika az érdekelt adatszolgáltatók közvetlen bevallásain alapszik s az adatgyűjtés és feldolgozás munkálatait

a kereskedelmi minisztérium és a m. kir. központi statisztikai hivatal együttesen végzik.

A fölvétel céljaira a 131. lapon bemutatott kérdőív szolgál, mely minden év január havában a gyári üzemeknek kitöltés végett megküldetik. Az adatgyűjtés alapjául egy jegyzék szolgál, amely a kereskedelmi minisztérium iparfejlesztési szakosztályában az eddigi gyári termelési fölvételek alapján vezetett, s amely jegyzék, illetőleg törzskönyv a fent idézett 2358/910. sz. miniszteri rendelet értelmében minden év január hó 15-ik napjáig a ker. kir. iparfelügyelők által kiegészítendő, és pedig olyképen, hogy a jegyzékbe nemcsak az újonnan alapított gyárak, hanem az időközben gyári jellegűvé növekedett ipartelepek is besorozandók, viszont a gyári színvonalról visszasülyedt, vagy megszünt telepek törölendők.

Ügy közvetlenül az adatgyűjtés, valamint az iparfelügyelőknek a gyári jegyzék helyesbítése körül való teendőinek egyöntetű ellátása szempontjából, az adatgyűjtés szervezésekor pontosan meghatározott a gyár fogalma. Ezen fogalom meghatározásánál a kereskedelmi miniszter úr abból indult ki, hogy — amint az eddigi tapasztalás mutatta — a gyári jelleget egységes és minden telepre érvényes kritériumhoz kötni nem lehet s éppen ezért, mellőzve az 1893. évi XXVIII. t.-cz. egyáltalán helyt nem álló meghatározását, mely egyébként is ipari közigazgatási célból vétetett fel a törvénybe, a gyáripar körébe tartozó minden egyes ipari alcsoportra nézve külön mérték állapított meg az alábbi jegyzék szerint:

2358/910. számhoz.
K. M.

»A« Jegyzék.

A gyári jelleg ismérvei ipari alapsoportok, illetőleg iparágak szerint.

Jegyzet: a munkálétszámba a művezetők, tanoncok, szolgák és állandóan foglalkoztatott napszamosok betutandók olyképen, hogy minden két tanoncz egy munkásnak számítandó.

I. Vas és fémpar.

1. Vas- és aczélgégyártás (mind gyár). 2. Vas- és aczéöntés (mind gyár). 3. Kovácsolt árúk, szerzők, szegek- és csavarok gyártása (legalább 10 munkás és gépüzem). Jegyzet: Tömegtermelés és értékesítés esetén több kisiparos együttes termelése gyári termelésnek tekintendő. Hámorok, amennyiben motorral (vizi kerék is) működnek, szintén gyáraknak tekintendők. 4. Drótkötél-, vasfonat- és szövet-, kábelgyártás, tügyártás és drótárúk (legalább 10 munkás). 5. Zománczott edények gyártása (mind gyár). 6. Egyéb vasedények gyártása (mótor és 10 munkás).

7. Kések-, ollók- és sebészeti eszközök gyártása (mótor és 10 munkás). 8. Épület és műlakatosság (mótor és 10 munkás, vagy motor nélkül legalább 15 munkás). 9. Vas- és rézbútorok- és pénzszekrények gyártása (mótor és 10 munkás, vagy motor nélkül legalább 15 munkás). 10. Ágyúk-, ágyúrészecskék és lövedékek gyártása (mind gyár). 11. Nemes- és nem nemes fémek és ezekből való félgyártmányok előállítás (kohók és hámorok) (mind gyár). 12. Arany- és ezüstárúk gyártása (10 munkás és mótor). 13. Rézműves ipar (10 munkás). 14. Fémöntészet (mótorikus erő és 10 munkás, mótor nélkül legalább 15 munkás). 15. Csillár- és lámpaárúgyártás (mótorikus erő és 10 munkás, mótor nélkül legalább 15 munkás). 16. Bádógos- és szerelőipar (mótorikus erő és 10 munkás, mótor nélkül legalább 15 munkás). 17. Irótoll és tollszárhüvely gyártás (mótorikus erő és 10 munkás, mótor nélkül legalább 15 munkás). 18. Fémárúk gyártása (p. o. edények, evőeszközök, csattok, ötvények rézből, ónból, alumíniumból stb.) (10 munkás és mótor, mótor nélkül 15 munkás). 19. Töltényhüvely gyártás (mind gyár).

II. Gépgyártás és közlekedési eszközök gyártása, vilámissági ipar, hangszeripar, műszerek, tudományos eszközök és tanszerek gyártása.

20. Kazán-, gép- és hajógyártás; fegyver-, waggon-, varrógép-, kerékpár- és torpedógyártás (20 munkás és mótorikus erő). 21. Mérleggyártás (20 munkás és mótorikus erő). 22. Közhasználatú elektromos áramfejlesztő telepek (mind gyár). 23. Elektrotechnikai cikkek gyártása (20 munkás és mótorikus erő). 24. Orgona és zongorakészítő és egyéb hangszeripar (10 munkás és mótorikus erő). 25. Óragyártás, orvosi és egyéb műszerek, tudományos eszközök és tanszerek gyártása (10 munkás és mótorikus erő).

III. Kő-, agyag-, aszbeszt- és üvepipar.

26. Mészégetés (folytonos üzem és kereskedelmi termelés). 27. Gipszgyártás (legalább 10 munkás alkalmazása). 28. Czemmentgyártás (mind gyár). 29. Magnesiumgyártás (mind gyár). 30. Műkőipar, czementárúk stb. (10 munkás és mótorikus erő vagy enélkül legalább 15 munkás). 31. Kőipar (kőfejtés és megmunkálás, homokfejtés és mosás stb.) (legalább 20 munkás). 32. Téglagyártás (körkemence). 33. Tűzálló agyagárúgyártás (10 munkás). 34. Hővédőanyaggyártás (parafakő- és parafakőépitményi gyár) és aszbesztárúgyártás (gépüzem). 35. Kályhakészítés (mótorikus erő vagy 10 munkás). 36. Pipakészítés (10 munkás). 37. Egyéb agyagárúk (20 munkás). 38. Üveganyagolvasztás (mind gyár). 39. Üvegcsiszolás és köszörülés (10 munkás és mótor).

IV. Fa- és csontipar.

40. Fűrésztelepek és erdőipari vállalatok (a dongagyártást kivéve), fenyő, tölgy, bükk és egyéb lombos fa feldolgozása, gömbfa, faragott és fűrészárúgyártásra, botanyag termelésre. *a)* fűrésztelepek (ha legalább egy teljes keretfűrészszel dolgoznak); *b)* erdőipari vállalatok (ha legalább 20 munkással dolgoztatnak). 41. Dongagyártás (ha legalább 11-es munkástörzsszel dolgoztat). 42. Magpergetők és cserőrlő malmok (mótorikus erő és 5 munkás). 43. Hordó- és faedénygyártás (kádáripár) (20 munkás vagy 10 munkás mótossal). 44. Parkettagyártás (10 munkás és mótór). 45. Furnir és talpkéreggyárak (mótorikus erő). 46. Forgácsdobozgyártás (kiadó rendszer mellett 50 munkás alkalmaztatása esetén). 47. Egyéb faárúk (mótor és 20 munkás). 48. Hajlított fabútorok és székülések gyártása, kocsialkatrészek gyártása hajlított fából (mind gyár). 49. Asztalosipar (épület-, bútor- és vegyes asztalosárúk gyártása, ládagyártás, jégsekreánygyártás, billiárdgyártás, díszműasztaloság és finom faárúk gyártása (20 munkás vagy 10 munkás mótossal). Gépműhely és termelőszövetkezet, ha megfelelő gépberendezéssel bír, szintén gyár). 50. Kárpitos és díszítő lakberendező (20 munkás. Gépműhely és termelőszövetkezet, ha megfelelő gépberendezéssel bír, szintén gyár). 51. Faredőgyártás (ha maga gyártja a léczet és mótórja van, gyár, ha csak összeállítja, de 10 munkást alkalmaz, mótór nélkül is gyár. Gépműhely és termelőszövetkezet, ha megfelelő gépberendezéssel bír, szintén gyár). 52. Oltárasztaloság (10 munkás). 53. *Esztergályos iparok*: Bútorasztalgályozás (díszműbútor) bútorrészek, játékszerek, tornaeszközök, csapok, hordódugók, dohányszerek, szövőipari kellékek fából, csutora fából, meszelő- és ecsetnyél, tajtékárúk, kaptafa, faczipó, papucstalp és sarok; kalapforma, szíjkerék fából, kefe, mosódeszkagyártás. Parafaárúk gyártása. Gombfélék szaruból, fából, patából, gyöngyházból, celluloidból stb. (20 munkás vagy tíz munkás mótossal). 54. Botgyártás, ostornyél gyártás (20 munkás vagy 10 munkás mótossal). 55. Csomagoló, forgács (fagyapot stb.) gyártás, egyéb ipari forgács (derítő, eczetforgács) gyártás, faszeggyártás, gyújtószálggyártás (gyalult és hámozott) (20 munkás, vagy 10 munkás mótossal). 56. Aranyozók, tűkör- és képkeretkészítők, képkeretléczkészítők, faragott árúk gyártása, butorléczek marásával foglalkozó telepek (20 munkás vagy 10 munkás mótossal). 57. Fából való szerszámok, gazdasági és egyéb faeszközök (egérfogó, csapdák stb.) is; konyhaeszközök fából, egyéb idevágó faárúk gyártása (20 munkás vagy 10 munkás és mótór, illetve kiadórendszer vagy termelőszövetkezet). 58. Csont-, gyöngyház stb.- árúk gyártása és fésűgyártás (20 munkás vagy 10 munkás és mótór). 59. Gyermekjátékszergyártás fából és fával kapcsolatos anyagokból (kiadórendszer mellett 20 munkás, a

telepen mótór és 10 munkás). 60. Fatelítőtelepek (mind gyár). 61. Czirokseprűgyártás, czirokkefegyártás (20 munkás). 62. Nádszövetek, szalmahüvelyek, szalmafonatok gyártása, kosárkötőipar (vesszőbutor, gyermekkocsi ipar is) (20 munkás). 63. Kocsigyártás, kerékggyártás, közönséges bogárnymunka, csónakgyártás (10 munkás és mótórikus erő, mótórikus erő nélkül 15 munkás).

V. Bőr-, sörte-, szőr-, toll-, viaszosvászón- és rugyantaipar.

64. Bőrgyártás (talp-, fekete-, chróm-, finombőr stb. (10 munkás és mótór). 65. Bőrdíszmű és bőrdíngyártás, szíjgyártó és nyergesipar (15 munkás). 66. Viaszosvászongyártás (mind gyár). 67. Sörte-, szőr- és tollipar (kefekötés) (20 munkás vagy mótórikus erő s 10 munkás). 68. Hadfelszerelési ipar (bőrneműekben) (10 munkás és mótórikus erő). 69. Rugyanta-gyártás (20 munkás).

VI. Fonó- és szövőipar.*

70. Pamutipar (20 munkás és mótórikus erő; mechanikai szövőszékekkel mindig gyár). 71. Lenipar (mótór és 20 munkás, ha mótór nincs, a len és kenderkikészítőknél 20 munkás is megadja a gyári jellegét). 72. Kenderipar (mótór és 20 munkás, ha mótór nincs, a len- és kenderkikészítőknél 20 munkás is megadja a gyári jellegét). 73. Jutaipar (20 munkás és mótór). 74. Gyapjúipar. (Általánosságban: 20 munkás és mótór).

a) Tekintet nélkül a munkáslétszámra, gyárnak tekintendő a mechanikai erővel hajtott fonóda, ha mellette Mule Jenny vagy Selfaktor is működik.

b) Tekintet nélkül a munkáslétszámra, gyárnak tekintendő minden telep, melyen mótórikus erővel hajtott rongy vagy fonaltépő van.

c) Mótórikus erővel hajtott kártoló vagy vízi erővel hajtott kalló gyárnak nem tekintendő. 75. Selyemipar (20 munkás vagy mótór). 76. Szalaggyártás (legalább 5 darab szalagszövőszék). 77. Kötő és kötőszövőárúk gyártása (kézi kötőgép és legalább 15 munkás alkalmazása vagy mótór). 78. Paszomántárúgyártás (10 munkás és mótórikus erő). 79. Himzés és csipkegyártás (himzőgép [nem himző varrógép] vagy 20 munkás). 80. Kikészítő telepek (mótórikus üzem vagy gőzkazán). 81. Egyéb textilárúk gyártása (mótórikus erő),

VII. Ruházati ipar.

82. Szabóipar (posztósapkagyártás is) (raktárra való termelés és 20 munkás alkalmazása tekintet nélkül, hogy a munkások a telepen vagy pedig kiadó-

*) Jegyzet: A fonó és szövőipar körébe tartozó termelő és értékesítő szövetkezetek, nemkülönben a legalább 100 házi iparost foglalkoztató vállalatok gyáraknak tekintendők.

rendszer mellett otthon dolgoznak). 83. Szűcsipar (raktárra való termelés és 10 munkás alkalmazása, tekintet nélkül arra, hogy a munkások a telepen vagy pedig kiadórendszer mellett otthon dolgoznak). 84. Fehérnemű és ágynemű gyártás (raktárra való termelés, 20 munkás alkalmazása tekintet nélkül, hogy a munkások a telepen vagy pedig kiadórendszer mellett otthon dolgoznak). 85. Férfi és női divatárúczikkek (nyakkendő, fűző, legyező, fejdísz stb.) gyártása (tekintet nélkül a munkások számára, ha raktárra dolgozik vagy ha a termelés 50.000 darabot meghaladja, gyárnak tekintendő). 86. Napernyő- és esernyőgyártás (raktárra való termelés és 10 munkás alkalmazása tekintet nélkül arra, hogy a munkások a telepen vagy pedig kiadórendszer mellett otthon dolgoznak). 87. Keztyű és kötszerész ipar (10 munkás alkalmazása, tekintet nélkül, hogy a munkások a telepen vagy pedig kiadórendszer mellett otthon dolgoznak). 88. Gyapjuból és egyéb szőrök-ből való kalapok készítése (10 munkás és mótór vagy mótór nélkül 20 munkás). 89. Szalmakalapgyártás (10 munkás alkalmazása a telepen, kiadórendszer mellett 20 munkás alkalmazása). 90. Művirág és dísztollgyártás (10 munkás alkalmazása a telepen és munkagépek kiadórendszer mellett 20 munkás alkalmazása). 91. Bőrczipőgyártás (raktárra való termelés, 20 munkás alkalmazása vagy aljmunkát végző gépekkel 10 munkás). 92. Posztóczipőgyártás (20 munkás). Jegyzet: Mosódák és tisztító intézetek nem dolgoztatnak fel.

VIII. Papirosipar.

93. Papirosanyag és papirosgyártás (mind gyár). 94. Papirosárúgyártás és könyvkötőipar (10 munkás és mótórikus üzem vagy enélkül 20 munkás).

IX. Élelmezési és élvezeti cikkek gyártása.

95. Malomipar (kereskedelmi termelés legalább 1/2 waggon napi (24 órai) termelésre alkalmas berendezéssel. A tisztán vámórlésre berendezett malmok kizárásával). 96. Sütőipar és tésztagyártás (10 munkás alkalmazása és mótór). 97. Czukorgyártás (mind gyár). 98. Czukorka-, czukorsütemény-, kakaó- és csokoládégyártás (10 munkás és mótór vagy enélkül 20 munkás). 99. Kávétisztítás, pörkölés és kávékonzervgyártás (10 munkás vagy mótórikus erő alkalmazása). 100. Pótkávé és növényi konzervgyártás (10 munkás). 101. Közvágóhid (10 munkás és mótórikus üzem). 102. Szalámi-, húsárú-, hús- és halkonzervgyártás és béltisztítás (10 munkás és mótór vagy enélkül 20 munkás). 103. Tejtermékek gyártása (10 munkás és mótórikus erő). 104. Dohánygyártás (mind gyár). 105. Sör- és malátagyártás (mind gyár). 106. Szeszgyártás (gazdasági szeszgyárak kizárásával az ipari szeszgyárak, mind gyár). 107. Eczetgyártás (10 munkás alkalmazása). 108. Cognac-, likőr-, pálinka- és rumgyártás (10 munkás

alkalmazása). 109. Pezsgőborgyártás (10 munkás alkalmazása). 110. Ásványvizkiaknázás, szikvizgyártás (10 munkás alkalmazása). 111. Közhasználatú vízművek (mind gyár). 112. Jéggyártás (mind gyár).

X. Vegyészeti ipar.

113. Kőolajfinomítás (5.000 q nyersolaj felhasználása). 114. Világítógáz gyártás (legalább 100.000 köbm. gáz előállítás és közhasználat). 115. Brikettgyártás (kereskedelmi termelés). 116. Keményítőgyártás (mind gyár). 117. Gyufagyártás (mind gyár). 118. Enyv- és albumingyártás (1.000 q termelés). 119. Cserzőkivonatok gyártása (mind gyár). 120. Falepárolás (mind gyár). 121. Zsiros növényolajgyártás (1.000 q feldolgozott mag). 122. Gyertya-, szappan-, illatszergyártás (1.000 q termelés, illatszergyártásnál 10 munkás alkalmazása). 123. Robbantószergyártás (mind gyár). 124. Kocsikenőcs-, bőrkenőcs- és csizmamázgyártás (legalább 3.000 q kocsikenőcs vagy 1.000 q termelés). 125. Festék-, lakk-, kékitő-, tinta és iróngyártás (legalább 50.000 K értékű termelés). 126. Csontszén- és műtrágyagyártás, *a)* csontszén (mind gyár), *b)* műtrágya (mind gyár), *c)* szárított trágya (10.000 q termelés). 127. Aszfalt, kátrány és rokon-czikkek gyártása (1.000 q előállított bitumen vagy 3.000 q előállított mastix vagy 100.000 m. □ lemez). 128. Vegyészeti szerek gyártása (mind gyár). 129. Egyéb vegyészeti cikkek gyártása (legalább 50.000 K értékű termelés).

XII. Sokszorosító és műipar.

130. Nyomdaipar (20 munkás alkalmazása és mótór).

*

Viszátérve az adatgyűjtés folyamára, az a következő:

A gyári vállalatoktól kitöltve visszaérkezett kérdőívek — a statisztikai hivatalhoz a kereskedelmi minis-teriumból kirendelt iparfelügyelők által — szakszerű felülvizsgálat alá vétetnek s a szükséghez képest megjegyzésekkel ellátott kérdőívek, sőt azok is, amelyek hibátlanoknak találtak, beérkezésük után pár hét alatt az illetékes ker. kir. iparfelügyelőknek kiküldetnek. Az iparfelügyelő köteles az illető telep kérdőívét a gyárvizsgálat alkalmával a megjegyzések értelmében felülvizsgálni és helyesbíteni, sőt a kérdőív külsőleg hibátlan adatait is vizsgálat tárgyává tenni. Az évi gyárvizsgálatok befejezetével, legkésőbb december hó végeig az összes kerületi iparfelügyelők minden náluk levő kérdőívet tartoznak betérjeszteni a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz.

Az iparfelügyelőktől visszaérkező kérdőívek, főként a termelt iparcikkek megnevezése tekintetében egy végső egyeztető felülvizsgálatnak vettetnek alá, melynek befejezése után a kérdőívek adatai a tulajdonképeni

törzskönyvi lapra lemásoltatnak. Ezt a törzskönyvi lapot fölöslegesnek véljük bemutatni, minthogy rovatai teljesen a kérdőív rovataihoz igazodnak, azzal a különbséggel, hogy a törzskönyv 10 év adatainak befogadására alkalmas, hogy ilyen módon az egyes telepek fejlődése, valósággal története is figyelemmel kísérhető legyen. A törzskönyv két példányban másoltatik le, az egyik példány az ipar fő- s ezeken belül al csoportjai szerint rendezve, a statisztikai hivatalban őriztetik, a másik példány, törvényhatóságok és helységek szerint való rendben, a kereskedelmi ministerium használatára szolgál.

Tervbe volt véve, hogy a gyári törzskönyv adataiból ipari cikkkjegyzék készüljön, mely az egyes iparcikkek és az előállító gyárak megnevezését közölje, ez a terv azonban ez ideig nem valósított meg, minthogy a gyáripár termelése korántsem meríti ki az egész ipari termelést s így a jegyzék több irányban hiányos volna. Az adatgyűjtés folytán nyert adatok egyébiránt csak a kereskedelemügyi ministerium iparfejlesztési működésének támogatására, házi használatra szolgálnak s ezen adatok publikálása, legalább egyelőre, nincsen tervbe véve.

A gyári termelési statisztika és a gyári törzskönyv, mint adatgyűjtés, a m. kir. központi statisztikai hivatalról szóló 1897. évi XXXV. t.-cz. hatálya alatt áll, amennyiben adatai éppen azzal a szigorú titoktartással kezeltek, mint a hivatal egyéb egyéni természetű adatai. A kérdőívekbe csak főlesküdt tisztviselők tekinthetnek be s a közölt adatokat adóztatás céljából a pénzügyi hatóság nem veheti igénybe. A végrehajtás a már idézett kereskedelmi ministeri rendeleten alapszik s éppen ezért az adatgyűjtés első két próbaévében még nem vétetett föl a hivatalnak az országgyűlés elé terjesztett munkatervébe.

19. Gyári üzemi és munkásstatisztika.

Mindjárt a statisztikai osztálynak 1867-ben történt szervezése után s azóta is több ízben történtek kísérletek az ipari élet egyes jelenségeinek statisztikai megvilágítására, de az iparstatisztika a legszövevényesebb, legtöbb nehézségbe ütköző adatgyűjtés lévén, ezek a kísérletek eleinte vagy egészen meddők maradtak, vagy csak félsikerrel jártak. Így az 1868/71. évi szerény terjedelmű felvétel több évi munka után se vezetett eredményre, az 1884/5. évi adatgyűjtés anyagából pedig igazán értékes csak a malomiparra vonatkozó rész volt, mert a háziipar és a tulajdonképeni ipar többi részének adatait a statisztikai hivatal szintén közzétette ugyan, de ezek az adatok hézagossá váltak és csekélyebb megbízhatóságuk folytán jóval kisebb értékűek.

Sokkal becsesebb adatokat eredményezett az 1890. évi népszámlálás, mely alkalommal a hivatal az ipar személyi vonatkozású részleteit megvilágító értékes anyagot kapott.

Erről, valamint a későbbi népszámlálásoknak az ipart érintő adatairól a jelen munkának a népszámlálásokról szóló része nyújt bővebb tájékoztatást.

Iparstatisztikai adatokat gyűjtöttek 1893-tól kezdve a kerületi iparfelügyelők is, akik a gyárvizsgálatok során a gyárak berendezésére és munkáslétszámára vonatkozólag beszerzett adatokat nyilvántartották. Az így nyert anyag azonban statisztikai célokra kevésbé alkalmas, részben azért, mert a gyárvizsgálatok kerületenként különböző időpontban történtek s nem is terjedtek ki az összes gyárakra, részben azért, mert az iparfelügyelői hálózat csak fokozatosan épült ki, s mert az állami vállalatok felügyelete nem tartozik az iparfelügyelők hatásköréhez.

Ily előzmények után a kereskedelemügyi miniszter az iparfejlesztés hathatósabb felkarolása céljából az állami iparpártolás törvényhozási rendezésével (1899. évi XLIX. t.-c.) kapcsolatban, szükségesnek látta legalább a nagyobb és fontosabb ipari üzemek állapotának vagyis az ú. n. gyáripár helyzetének alaposabb megismerését, miért is az 1899. évben a gyári jellegű iparvállalatok egyrészt üzemi és munkásviszonyainak, másrészt termelési viszonyainak statisztikai felvételét rendelte el. Ettől az évtől számítható tehát a tüzetes és szakszerű magyar gyáripár statisztika története.

A gyáripár üzemi és munkásviszonyainak számbavétele az ipartelepek 1899. évi február 25-iki állapota szerint hajtott végre s az adatgyűjtést az 1899. évi kiegészítő munkaterv alapján a statisztikai hivatal foganatosította.

Az adatszolgáltatásra kötelezendő gyárak jegyzékét a hivatal oly módon szerezte be, hogy valamennyi törvényhatóságot felszólított a területükön működő gyártelepek bejelentésére. E jelentések és az iparfelügyelők gyárvizsgálati jegyzőkönyvei alapján állított össze a hazai gyárak lajstroma, mely azonban így se volt teljes, minélfogva a kimaradt és a hivatalnak más úton tudomására jutott ipartelepek adatait utólag kellett beszerezni.

Az adatgyűjtésnél használt kérdőív anyaga hat fejezetre oszlott. Az első fejezet az általános kérdéseket tartalmazta, a második a gyár berendezését tudakolta, még pedig a motorok számát és munkaképességét, továbbá a munkagépek és egyéb fontosabb termelési eszközök megnevezését és darabszámát. A harmadik fejezet a gyári személyzetről szólott a munkások, tanoncok és napszamosok nemének és korának megkülönböztetésével. A munkaidőre vonatkozó negyedik fejezet a munkanapokat, a téli és nyári napi munkaidő tartamát, a munkaközi szüneteket és az éjjeli munkaidőt kérdezte. Az ötödik pont a tisztviselők

A m. kir. központi statisztikai hivatalról szóló 1897. évi XXXV. t.-cz. értelmében ezen adatgyűjtésnél minden adóztatási czél ki van zárva.

.....Törvényhatóság.....Iparfelügyelői kerület.
.....Járás.....Ipari fő- és alcsoport.
.....község.....utca.....házszám.

Kérdőív

a gyári törzskönyvi laphoz.

1. A gyár czége
2. Az iparág megnevezése
3. A gyár alapítási éve
4. Az előző évben volt-e lényeges átalakítás vagy üzemkibővítés és ha igen, minő?.....
5. Van-e a cégnek máshol is telepe és ha igen, hol a főtelep és hol vannak a fióktelepek?.....
6. A gőzkazánok számadarab. Összes fűtőfelületük..... méter.
(A gőzkazánok számába a túlhevítők száma nem veendő fel, fűtőfelületük azonban a kazánok fűtőfelületébe betudandó.)
7. Mótorok:
 - a) Gőzgépek száma.....darab, összesen.....lóerővel.
 - b) Explóziós (gáz-, benzin-, petróleum-) mótorok száma.....darab, összesen.....lóerővel.
 - c) Vízimótorok (turbina, vízikerek) száma.....darab, összesen.....lóerővel.
 - d) Idegen telepről szerzett árammal hajtott elektromótorok számadarab, összesen.....lóerővel.
 - e) Egyéb (itt megnevezendő).....mótorok száma.....darab, összesen.....lóerővel.
8. Mennyi a vállalatba fektetett álló tőke?.....korona.
(A 8. pont csak az állami támogatásban részesülő vállalatok által töltendő ki.)
9. Az 1910. évben*) mennyi volt a munkások száma?.....
(A munkások létszámaként az 1910. év legnagyobb álladéka veendő fel és pedig a művezetők, előmunkások, gyári munkások és inasok együtt.)
10. Mennyi volt az 1910. év folyamán alkalmazott összes munkások által az 1910. évben vagy 1910. évi termelési időszakban munkában töltött összes napok száma?.....
(Adassék össze az egész év folyamán minden munkás által munkában töltött napok száma.)
11. Az 1910. évben összesen mennyi munkabért fizettek ki?.....korona.
12. Az 1910. évben összesen hány tisztviselőt alkalmaztak?.....
(A tisztviselők létszámaként az 1910. év legnagyobb álladéka veendő fel.)

*) Jegyzet. Campagneszerűen dolgozó üzemeknél az ezután következő 9—15. kérdőpontok az 1909/10., vagy 1910/11. termelési évről vonatkoznak, de a kérdőív kitöltésekor mindig megemlítendő, hogy az adatok mely termelési évről közölteknek.

13. Az 1910. évben a tisztviselőknek fizetése összesen mennyi volt?.....korona.

14. Berendezés (napi teljesítőképesség.....órai üzemnél).

(Csak a leglényegesebb, a termelés minőségét és mennyiségét leginkább jellemző gépek és készülékek veendőek fel [pl. malmoknál a hengervekések és kövek nagysága és darabszáma, fonódákban az orsók minősége és száma, szövődékben a szövőszekek minősége, bordaláda szélessége és száma stb.], mellőzendők a termelésre nem fontos segédgépek [pl. malmokban a javítóműhely gépei, cukor- és szeszgyárakban a szivattyúk stb.]. Ott, hol ez lehetséges, a napi teljesítőképesség följegyzendő [pl. cukorgyárban vagon répa, — malomban 20 vagon búza stb.]

Az ipartelepen használt s a termelést jellemző gépek és készülékek			Az ipartelepen használt s a termelést jellemző gépek és készülékek		
megnevezése	darab száma	teljesítő képessége egyenként	megnevezése	darab száma	teljesítő képessége egyenként

15. Az 1910. évben termelt iparczikkek.

(A termelt iparczikkek pontosan és teljes részletességgel adandók meg, mégis azzal a korlátozással, hogy egy és ugyanazon anyagból készült és ugyanazon célú szolgáló cikkek egybefoglalandók [pl. vízvezetési alkatrészek sárgarézből stb.]

A termelt iparczikkek *)				
megnevezése	mennyiségi egysége	mennyisége	egységára	összértéke

*) Az egységár és összérték közül vagy az egyik vagy a másik adandó meg.

(alíírás.)

Gyári statisztika,
végrehajtva a m. kir. központi statisztikai hivatalnak az országgyűlés által jóváhagyott
1910. évi munkaterve alapján.

Kérdőív

a gyárak és ipartelepek számára.

A vállalat:

megnevezése :

székhelye : vármegye :

Utasítás a kérdőív kitöltéséhez.

1. Minden egyes ipartelepről külön kérdőív állítandó ki még abban az esetben is, ha ugyanazon vállalatnak egy községben több ipartelepe is volna.

2. A kérdőív borítéklapjának megfelelő rovataiba a vállalat megnevezése és székhelye irandó be.

3. A kérdőív 3. oldalán elsősorban a vármegye és város vagy község neve irandó be, melyek területén az ipartelep székel. Amennyiben az ipartelep valamely községhez tartozó telepen vagy pusztán állana fenn, a megfelelő rovatba ennek neve is bejegyzendő. A székesfőváros vagy nagyobb városok területén fennálló ipartelepek kérdőívébe a kerület, utca és házszám is bejegyzendő. Ez utóbbi adatok kisebb községekben fennálló ipartelepek kérdőívébe is bejegyzendők, ha ugyanazon községben egy cégnek több ipartelepe van.

4. A kérdőív 1. pontjánál oly megjelölések alkalmazandók, hogy azokból világosan és minden kétséget kizárólag kitűnjék, hogy miféle ipart, illetőleg iparokat folytatnak az illető telepen. Legcélzzerűbb az előállított iparczikkek közül a legfontosabbakat felsorolni, általános megjelölések azonban, mint például vasipar, faipar, üvegipar, vegyészeti ipar stb. föltétlenül mellőzendők.

5. A kérdőív 17. kérdőpontjának a)–d) alrovataiba, melyek az ipartelepek kereskedelmi, műszaki és egyéb tisztviselői, valamint művezetői számának

száma jegyzendő be, kiket az illető vállalat ily minőségben alkalmaz. Nem mutatandók ki ezek között tehát sem a vállalat tulajdonosai vagy bérleti (cég-társai), sem a jutalékért dolgozó ügynökök, vagy az ipartelepnek nagyobb városokban vagy a külföldön levő képviselői, hacsak nem állanak az utóbbiak a vállalat kizárólagos szolgálatában s nem húznak attól állandó rendes évi fizetést.

6. A kérdőív 17. kérdőpontjának c) alrovatában csupán a kereskedelmi vagy műszaki tisztviselők közé nem sorolható, magasabb képzettségű tisztviselők, aminők például a gyári orvosok, tanítók, óvók stb. száma jegyzendő be, ha azok kizárólag vagy főképpen az illető vállalat szolgálatában állanak.

7. Ugyanezen kérdőpont d) alrovatában mint művezetők a vállalat azon alkalmazottjai mutatandók ki, kik az ipartelep műhelyeinek vagy osztályainak élén állanak, magasabb, de nem tisztviselői képzettséggel bírnak s rendes évi fizetéssel vannak javadalmazva. Ezek közé nem veendőek tehát föl a mesterek és előmunkások, kiknek száma a munkások és napszamosok rovatában tüntetendő ki.

8. A 17. kérdőpont e) alrovatában mint szolgálak az üzemi munkában részt nem vevő alsóbbrendű alkalmazottak, aminők a kocsisok, kapusok, éjjeli őrök, irodaszolgálak, tűzoltók stb. száma mutatandó ki.

9. Ugyanezen kérdőpont f) alrovatához tartozó táblázatban nem, kor és családi állapot szerint rész-

letezve föltüntetendő az ipartelepen 1910. év október hó 1. napján alkalmazott munkások és napszamosok száma együttesen, a táblázatnak e czélra rendelt külön rovatában pedig a tanoncok száma nem szerint részletezve mutatandó ki. Ha az ipartelepen esetleg nem a föntemplített napon történnék a munkások kifizetése, akkor az ezen határidőhöz legközelebb eső fizetési napon létező munkáslétszámot kell a szóban forgó táblázatba bejegyezni, a kérdőívben megjegyzendő azonban, hogy mely napra vonatkozik a kimutatott munkáslétszám.

10. A kérdéses táblázatban a vállalat mindazon munkásainak, napszamosainak és tanoncainak létszáma mutatandó ki, kik a jelzett napon *akár az ipartelepen, akár azon kívül* a vállalat szolgáltatában állottak, azokat kivéve, a kik a vállalat részére *otthon* dolgoztak (ezeknek száma a következő g) alrovatban tüntetendő ki). Nem mutatandók ki a szóban forgó táblázatban a vállalatnak azok az alkalmazottjai sem, kik valamely más ipartelepen vagy üzemánál voltak elfoglalva, mint például valamely vasgyár bányamunkásai, vagy fűrésztelep és üvegyár erdőmunkásai stb.

11. A munkások és napszamosok életkora és családi állapota vagy a munkakönyvből irandó ki, vagy az illetők kikérdezésével állapítandó meg. Az első rovatba az 1892. évben vagy ezt megelőző években, a második rovatba az 1893. és 1894. években, a harmadik rovatba az 1895. és 1896. években, a negyedik rovatba az 1897. és 1898. években, az ötödik rovatba pedig az 1899. évben vagy később született munkások és napszamosok száma jegyzendő be.

12. A 17. kérdőpont g) alrovatában azoknak a munkásoknak a száma tüntetendő föl, kik az ipartelepen kívül a vállalat részére *saját otthonukban dolgoznak* s a kik a kész munka beszállításakor kapják rendszerint előre megállapított egységár szerint munkadíjukat, a milyen munkásokat leginkább a fonó- és szövőipar, továbbá a szabó- és cipészipar körébe tartozó vállalatok alkalmaznak.

13. A 46. kérdőponthoz tartozó táblázatban föltüntetendő, hogy a kérdőív 17. pontjának f) alrovatában kimutatott munkások, napszamosok és tanoncok közül hányan részesültek a táblázatban föltüntetett különböző nagyságú hetibérekben.

14. A hol a munkaadó nem közvetlenül fizeti valamennyi munkását, hanem valamely csoportvezető vagy mester kezébe szolgáltatja át egy egész munkáscsoport kiérdemelt keresményét, mint ez például téglagyárakban vagy üvegyárakban szokott történni, ott a kérdőívben kitüntetett fizetési napon az illető csoportvezetőknek vagy mestereknek, esetleg a munkásoknak kihallgatásával meg kell állapítani, hogy mind-egyik munkás mennyit kapott a fölosztásra került munkabérből, mennyi maradt pedig a csoportvezetőknek vagy mestereknek a szétosztás után saját munkájuk utáni keresményül, s az így nyert adatokat kell a kérdőívbe bejegyezni.

15. A kérdőív 46. pontjához tartozó táblázatban a hetibérek nagysága lévén bejegyzendő, a hol a munkások, napszamosok és tanoncok kifizetése nem hetenkint, hanem kéthetenként, havonként stb. történik, ott a bérlajstromban kitüntetett munkabéreket előbb át kell számítani hetibérekre olyformán, hogy a kétheti bérösszeget kettővel, a négyheti és havi bérösszeget pedig négygyel el kell osztani s az így nyert eredményhez képest kell bejegyezni, hogy hány munkás kapta a kérdőívben jelzett összegű hetibért. Ha oly esetek fordulnak elő, hogy egy vagy több munkás darabbér szerint dolgozik, vagy több hétig vagy hónapig tartó szakmány- (akkord) munkát végez s a föntemplített fizetési napon rendes heti keresményeinél csak jóval kisebb előleget vesz ki, vagy megfordítva a munkát már befejezván, éppen ezen a fizetési napon kapja kézhez az azon munkáért járó s rendes keresményénél jóval nagyobb egész összeget, a szakmány vagy darab szerint díjazott munkáért kijáró egész összeget a szerint, hogy az illető munkás hány hétig dolgozott azon, előbb szintén át kell számítani a hetibérekre s ezeket kell a kérdőívbe bejegyezni.

16. Ha egyéb körülmények, mint például az üzemnek az utolsó fizetési nap óta hosszabb vagy rövidebb ideig tartó szünetelése vagy ellenkezőleg az üzemnek külön munkaórákkal s megnagyobbított személyzettel való kiterjesztése azt okozzák, hogy a szóban forgó fizetési nap eltér a gyár rendes fizetéseitől s jelentékenyen több vagy kevesebb munkabért tüntet föl, mint a mennyi rendes körülmények között ki szokott fizettetni, ez az eltérés, valamint annak oka a kérdőívben följegyzendő.

Vármegye Telep (puszta)
Város vagy község ker. utca házszám.

I. Általános kérdések.

1. Az iparág pontos megjelölése.....
2. Az ipartelepét üzemben tartó vállalkozó (vállalat) pontos cégmegnevezése.....
3. Az előző pont alatt megnevezett vállalkozó (vállalat) az ipartelepnek tulajdonosa vagy bérlője-e?.....
4. Ha a 2. pont alatt megnevezett vállalkozó (vállalat) az ipartelepnek bérlője, ki annak a tulajdonosa?.....
5. Egyéni cégeknek, társas cégeknek, közkereseti társaságoknak vagy betéti társaságoknak mi a cég-tulajdonos, illetve a nyilvános cégtársak neve?.....
6. Milyen honosságúak az 5. pont alatt megnevezettek?.....
7. Részvénytársaságoknál vagy szövetkezeteknél mi az üzletvezető-igazgató neve?.....
8. Milyen honosságú a 7. pont alatt megnevezett üzletvezető-igazgató?.....
9. Ha részvénytársaság vagy szövetkezet tartja az ipartelepét üzemben, hol van ennek a székhelye?.....
10. Mily összegre rúgott a részvénytársaság (szövetkezet) részvénytőkéje (alaptőkéje) az 1909. év végén?.....korona.
11. A részvénytársaság (szövetkezet) részvénytőkéjéből (alaptőkéjéből) az 1909. év végén mennyi volt ezen ipartelepbe befektetve?.....korona.
12. Mely évben alapított az ipartelep?.....
13. Mely év óta tartja az ipartelepét a jelenlegi vállalkozó (vállalat) üzemben?.....
14. Mely évben alakított át legutóbb lényegesen az ipartelep?.....
15. Miben állott ez az átalakítás (új építkezések, új gépek beszerzése, az üzem kiterjesztése, a gyártási eljárás megváltoztatása stb.)?.....
16. Az ipartelepen használt motorok darabszáma és munkaképessége:

A motorok	gőz-	gáz-	víz-	saját üzem- ben termelt	idegen telep- ről szerzett	egyéb, itt meg- nevezendő	Összesen
	hajtóerővel			villamos árammal haj- tott elektromotorok			
darabszáma							
lóereje							

II. Az ipartelep személyzete.

17. Az 1910. év október hónapjának 1. napján alkalmazva volt:

- a) kereskedelmi tisztviselő.....férfi,.....nő;
 b) műszaki tisztviselő.....férfi,.....nő;
 c) egyéb tisztviselő *).....férfi,.....nő;
 d) művezetőférfi,.....nő;
 e) szolgaférfi,.....nő;
 f) munkások, napszámosok és tanoncok:

A munkások napszámosok és tanoncok neme	Felnőtt (18 éves és ennél idősebb)	éves				Összes	Ezek közül nők, illetve férjes	Tanoncok	A 12 évnél fiatalabb munkások közül	
		16—17	14—15	12—13	12 évnél fiatalabb				iskolába járnak	iskolába nem járnak
Férfi . . .										
Nő . . .										
Összesen										

g) foglalkoztat-e a vállalat ipartelepén kívül otthon dolgozó munkásokat is s ha igen, mennyi azoknak a száma (.....férfi,.....nő) és azok közül hányan miféle (névszerint megjelölendő) munkát végeznek?

18. Az 1909. év melyik hónapjában volt legnagyobb az ipartelep személyzete?.....

19. Hány alkalmazottat (ideértve tisztviselőket, művezetőket, munkásokat, napszámosokat, tanoncokat és szolgálakat) foglalkoztatott *akkor* a gyár?

III. Munkaidő.

20. Az 1909. évben folytonos üzemben volt-e az ipartelep?

21. Ha nem, az év mely hónapjában vagy hónapjaiban szünetelt az üzem?.....

22. Az üzem szünetelése hány napig tartott?.....

23. Mi volt az üzem szünetelésének oka?

*) E rovatban csupán a kereskedelmi vagy műszaki tisztviselők közé be nem sorolható **magasabb képzettségű** tisztviselők, minők pl. a gyári orvosok, tanítók, óvók stb. száma jegyzendő be.

24. Az ipartelepen vasár- és ünnepnapokon is folyik-e a munka?

25. Az 1909. évben az ipartelep hány napon át volt működésben?

26. A nappali munkaidő kezdődik: télen?.....órákor; nyáron?.....órákor;

» » » végződik: télen?.....órákor; nyáron?.....órákor;

27. Van-e a) reggeli szünet télen?.....nyáron?.....

b) ha igen, mennyi ideig tart az télen?.....nyáron?.....

28. Van-e a) déli szünet télen?.....nyáron?.....

b) ha igen, mennyi ideig tart az télen?.....nyáron?.....

29. Van-e a) délutáni szünet télen?.....nyáron?.....

b) ha igen, mennyi ideig tart az télen?.....nyáron?.....

30. Az 1909. évben folyt-e éjjel is munka az ipartelepen?.....

31. Ha igen, összesen hány napon át volt üzemben éjjel az ipartelep?.....

32. Az éjjeli munkaidő kezdődik: télen?.....órákor; nyáron?.....órákor;

» » » végződik: télen?.....órákor; nyáron?.....órákor;

33. Tartanak-e a munkások éjjeli munkaközben szünetet télen?.....nyáron?.....

34. Ha igen, mennyi ideig tart az télen?.....nyáron?.....

35. Az 1910. évi október hó 1-én összesen hány nő végzett éjjeli munkát?.....

36. Az 1910. évben a legnagyobb munka idején összesen hány nő végzett éjjeli munkát?.....

37. Az 1910. évi október hó 1-én hány 18 évnél fiatalabb munkás végzett éjjeli munkát?

és pedig:

16—17 évesférfi;.....nő;

14—15 évesférfi;.....nő;

12—13 évesférfi;.....nő;

12 évnél fiatalabb.....férfi;.....nő.

38. Az 1910. évben a legnagyobb munka idején összesen hány 18 évnél fiatalabb munkás végzett éjjeli munkát?.....férfi;.....nő.

39. Ha a gyár éjjel is üzemben van s a munkások felváltva az egyik héten nappali, a másik héten pedig éjjeli munkát teljesítenek, ebben az esetben a nappali munkából éjjeli munkára való áttérésnél vagy megfordítva, hány órát dolgoznak a munkaközi szünetek leszámítása nélkül egyfolytában a munkások?

40. Ha az üzem természeténél fogva a munka kezdete és befejezése határozott időponthoz nem köthető (pl. vasolvasztóknál, üveggyárakban, téglagyárakban stb.), hány órán át állnak a munkások 24 órán belül egyfolytában munkában?.....

41. A szüneteket leszámítva, hány órát dolgoznak ezek a munkások?.....

IV. A tisztviselők fizetése és a munkabérek.

42. Mennyi volt az összes tisztviselők évi fizetése az 1909. évben?.....korona.....fillér.

43. Hány tisztviselőnek volt évi 2400 koronánál kisebb fizetése?.....

44. Mennyi volt a 2400 koronánál kisebb fizetésű tisztviselők évi fizetése összesen az 1909. évben?

.....korona.....fillér.

45. Mennyire rúgott az összes művezetőknek évi fizetése az 1909. évben?.....korona.....fillér.

46. A 17. f) pont alatt felsorolt munkások, napszámosok és tanoncok közül az 1910. év október hó 1-én, amennyiben pedig csak a hó végével kapnak munkabéruket, a szeptember hó 30-án történt fizetés alkalmával hányan kaptak:

A hetibérek nagysága	A férfi	A női	A férfi	A női
	munkások és napszámosok közül hányan kapnak		tanoncok közül hányan kapnak	
6 koronánál kevesebb hetibért				
6—10 korona hetibért				
10—14 korona hetibért				
14 koronán felül 20 koronáig terjedő hetibért				
20 » » 30 » » »				
30 » » 40 » » »				
40 » » 50 » » »				
50 » » 60 » » »				
60 » » 70 » » »				
70 koronánál több hetibért				
Összesen*)				

47. Bért egyáltalán nem kapott tanoncok száma:fiu.....leány.

48. Ugyanezen (17. f) pont alatt felsorolt) munkások, napszámosok és tanoncok közül hányan kapják fizetésüket:

- a) hetenkint?.....
 b) kéthetenkint?.....
 c) félhavonkint?.....
 d) havonkint?.....

49. Hányan fizettetnek ezek közül:

- a) órabér szerint?.....
 b) napibér szerint?.....
 c) hetibér szerint?.....
 d) havibér szerint?.....
 e) darabbér szerint?.....
 f) szakmány (akkördmunka) szerint?.....

*) Az itt kitüntetett munkások, napszámosok és tanoncok számának egyeznie kell a 17. f) pontban kitüntetett munkások, napszámosok és tanoncok összes létszámával, kivéve a tanoncoknál azon esetet, ha azok hetibért nem kapnak.

50. Ugyanezen munkások, napszámosok és tanoncok munkabéréből 1910. év október hó 1-én, illetve szeptember hó 30-án eszközölt fizetés alkalmával történt levonások:

A levonás czíme	A munkások, napszámosok és tanoncok száma, kiknek munkabéréből a levonás történt	A levonások összege átszámítva az egy hétre eső bérösszegekből	
		korona	fillér
Előleg			
Lakás			
Földhaszonélvezet			
Élelem és élelmiszerek			
Tüzelőanyag és világítás			
Zene, iskola, templom			
Betegsegélyzőpénztár			
Balesetbiztosítás			
Büntetés			
Egyéb itt meg nem nevezett levonás			

V. A munkások jólétére irányuló intézmények.

51. Hány munkáscsaládot lát el a gyár lakással?
52. A lakást díjtalanul kapják-e a munkások?
53. Ha nem, mekkora összegű bért fizetnek a munkások egy évre egy-egy lakásért?korona.....fillér.
54. Ha a munkások a lakást díjtalanul kapják, mekkora egy-egy ilyen lakás évi bérértéke?korona.....fillér.
55. Nem családos munkások számára van-e és hány hálóterem berendezve?
56. Ha igen, összesen hány személy helyezhető el a férfi-hálóteremben?
57. Mily nagy a férfiak hálótermének a térfogata?köbméter.
58. Hány személy helyezhető el összesen a női hálóteremben?
59. Mily nagy a női hálóterem térfogata?köbméter.
60. Mekkora díjat fizetnek a munkások a hálóterem használatáért naponkint?fillér, vagy hetenkint?fillér, vagy havonkint?korona.....fillér.
61. Földhaszonélvezetben hány munkást részesít a gyár?
62. Mekkora az e célra a munkásoknak rendelkezésére bocsátott összes földterület?kat. hold.....négyzetgölg.

63. Mily évi bért fizetnek a munkások holdankint?koronafillér.
64. Kapnak-e a munkások ingyen vagy kedvezményes áron tüzelőanyagot?
65. Ha igen, hányan kapnak tüzelőanyagot:
- a) ingyen?
- b) kedvezményes áron?
66. Kapnak-e a munkások ingyen vagy kedvezményes áron világítóanyagot?
67. Ha igen, hányan kapnak világítóanyagot:
- a) ingyen?
- b) kedvezményes áron?
68. Van-e az ipartelepnek kizárólag az ipartelep által fentartott külön iskolája?
69. Ha igen, miféle iskola az (elemi iskola, iparos-tanoncziskola, ipari szakiskola stb.)?
70. Mennyi ezen iskola vagy iskolák osztályainak száma?
71. Mennyi a tanítók száma?
72. Mennyi a finövendékek száma?
73. Mennyi a leánynövendékek száma?
74. Van-e az ipartelepnek külön kisedővodája?
75. Ha igen, mennyi az óvónők száma?
76. Mennyi az óvodai finövendékek száma?
77. Mennyi az óvodai leánynövendékek száma?
78. Van-e az ipartelepnek külön orvosa, kizárólag az ipartelep személyzete részére?
79. Ha igen, mennyi az alkalmazott orvosok száma?
80. Az orvos a beteg munkásokat ingyen kezeli-e?
81. Ha az ipartelepnek nincsen külön orvosa, díjaz-e valamely orvost a vállalat, hogy beteg munkásait kezelje?
82. Az orvosi kezelés ingyenes-e ebben az esetben?
83. Van-e az ipartelepnek, kizárólag az ipartelep személyzete részére külön kórháza?
84. Ha igen, hány betegre van berendezve?
85. A betegek ingyenes ápolásban részesülnek-e ebben a kórházban?
86. Mily egyéb munkásjóléti intézmények vannak az ipartelepen?

Elemi iskola, iparostanoncziskola, ipari szakiskola stb. szerint külön-külön részletezve

Kelt 191..... hón.

(Tisztán olvasható aláírás, bélyegző-lenyomat.)

fizetését, a munkabér kifizetésének idejét és módját, a kifizetett bérek összegét, a képzett gyári munkások vagy mesterek, a közönséges gyári munkások, a nők, a tanonczok és a napszamosok szerint külön csoportosítva, végül a munkabérből történt levonások címét és összegét foglalta magában. A hatodik fejezet a munkások jólétére irányuló intézmények felsorolását kívánta.

A statisztikai hivatal az általa begyűjtött kérdőíveket a kereskedelemügyi miniszter úrhoz terjesztette föl, a ki az anyag feldolgozását az iparfejlesztési szakosztály kebelében szervezett ideiglenes külön osztályra bízta. A földolgozásnak azonban szinte legyőzhetetlen akadályok állottak útját, amennyiben az iparvállalatok nem mutatván elég érdeklődést a felvétel célja iránt s még járatlanok lévén ily kérdőívek kitöltésében, nagyrészt megbízhatatlan és fogyatékos adatokat szolgáltatottak. Különösen hiányosak voltak a gyárak berendezésére, a munkaidőre, a munkásoknak az alkalmazás módja szerint való megkülönböztetésére (képzett gyári munkás, napszamos stb.) és a munkabérekre vonatkozó adatok. Ily módon egy önálló és részletes üzemi és munkásstatisztikai kiadvány elkészítéséről ezúttal le kellett mondani s a földolgozott anyag a későbbi felvételeknél figyelembe vett tapasztalatokon kívül csak azt a hasznot nyújtotta, hogy az adatoknak a gyárakban alkalmazott személyzet számára vonatkozó része a kereskedelemügyi ministerium által külön gyűjtött és földolgozott gyári termelési statisztika eredményeinek kiegészítésére szolgált.

Az adatgyűjtés azóta az 1901., 1904., 1906. és 1910. években ismételten végrehajtott a felvétel alapjául szolgáló kérdőívnek, a felvétel terjedelmének, időpontjának és egyéb körülményeinek fokozatos és az előző tapasztalatok szerint czélszerűnek látszó módosításával. Az adatgyűjtési módszer fejlődésének időrendbeli részletes leírását azonban e helyen mellőzzük s a fontosabb változásokról is csupán az adatgyűjtés véglegesen kialakult formájának, az utolsó felvételnek bővebb ismertetése alkalmával lesz szó.

A közbeeső három felvétel közül az 1901. és 1906. évi adatgyűjtések eredményei a czélszerűbb kérdőív, valamint a pontosabb és készségesebb adat-szolgáltatás következtében szöveges ismertetéssel ellátott önálló közlemények alakjában voltak közrebocsáthatók, mindkét esetben a kereskedelemügyi ministerium kiadásában. Az adatgyűjtést e három felvételnél is munkaterve alapján a statisztikai hivatal végezte, a begyűjtött anyag feldolgozása pedig a kereskedelemügyi ministerium iparfejlesztési osztályában történt, de már az 1906. évi felvételt illetően a kiadvány megszerkesztését, a szöveges ismertetés megírását és az egész munka nyomda alá rendezését a miniszter úr megbízásából szintén a statisztikai hivatal intézte.

Az 1904. évben begyűjtött anyagot viszont a kereskedelemügyi ministerium csak házi használatra dol-

gozta föl s az adatok egyáltalán nem kerültek nyilvánosságra.

A statisztikai hivatal gyáraink üzemi és munkásviszonyait utoljára az 1910. évben vette számba. Az adatgyűjtés jelen állapotának tehát ez a felvétel tekinthető.

Az adatgyűjtésnél használt módszer igen fontos kérdései voltak az adatgyűjtés terjedelmének és időpontjának meghatározása.

A felvétel nem terjedvén ki az összes ipartelepekre hanem csak a gyári jellegűekre, a gyári jelleg meghatározása vált szükségessé. Ez a feladat a dolog természeténél fogva igen nagy nehézséggel jár és általános definíció alakjában helyesen el se intézhető, mégis az első felvételek alkalmával közelebbi tapasztalatok híján meg kellett elégedni az iparfelügyeletről szóló 1893. évi XXVIII. t.-cikk nyújtotta meghatározással, mely szerint gyárnak tekintendő minden oly ipartelep, melyben valamely elemi erő által hajtott erőgép van alkalmazásban, vagy a mely ha erőgépet nem használ, legalább húsz munkást állandóan foglalkoztat. E kritérium azonban egyik felvételnél se fogadtatott el teljes merevségében, amennyiben 1899-ben a kisebb gőzmalmok, továbbá a vízi- és szélmalomok az adatgyűjtés köréből eieve kihagyattak, 1901-ben és 1906-ban pedig a húsz munkásnál kevesebb alkalmazottat foglalkoztató, de elemi erőt használó ipartelepek csak abban az esetben vétettek számba, ha az üzem tömegtermelési irányzatot mutatott.

Lényeges haladást jelent ezzel szemben az 1910. évi felvétel, a mikor az adatok beszerzésére már oly gyári jegyzék szolgált, a mely többszörös felülvizsgálat után a gyári jelleg czélszerűbb meghatározása alapján készült (l. a 127. lapon) s a mely a kerületi kir. iparfelügyelők által évről-évre kiegészítették. Ily módon az új felvétel alapján a magyar gyáripar egyeneműbb és teljesebb statisztikai leírása várható.

Jelentős javítás volt még a felvétel időpontjának megváltoztatása. Az 1899-ben kitűzött nap (február 25-ike) ugyanis nem bizonyult alkalmasnak, minthogy nagyszámú iparüzem a végzett munka természetéből kifolyólag a téli hónapok alatt teljesen szünetel, más üzemek pedig technikai okokból kisebb intenzitással dolgoznak. Oly időpontot kellett tehát választani, midőn a gyárak lehetőleg mind üzemben vannak. Erre a célra legalkalmasabbnak látszott az őszi évszak, miért is az 1910. évi felvétel október hó 1-én fogantatott.

Az adatok begyűjtésére használt kérdőív (szövegét l. a 133. lapon) a gyárak üzemi és munkásviszonyait öt fejezetben tudakolja s azonkívül az egyes kérdőpontok kitöltésére bő utasításokat tartalmaz. Az első fejezetben található általános kérdések az iparág megjelölésére, az ipartelepet üzemben tartó vállalkozó (vállalat) czélmegnevezésére, jogviszonyaira (tulajdonos, bérlő, részvénytársaság stb.), az ipartelep alapí-

tási évére, átalakítására, valamint az üzemben tartó részvénytársaság részvénytőkéjére vonatkoznak. Ugyanezen fejezetbe vétetett föl ezenkívül az ipartelepen használt motorok darabszámára és munkaképességére vonatkozó kimutatás is annak megkülönböztetésével, hogy az elektromotorokat saját üzemben termelt vagy idegen telepről szerzett villamosáram hajtja-e. A gyárak berendezéséről szóló egyéb kérdéseket az 1899. évi fölvétel tanulságai folytán mellőzni kellett.

Az ipartelep személyzetéről szóló második fejezet a tisztviselők, művezetők, szolgálók létszámát külön-külön, a munkások, napszamosok és tanoncok számát pedig együttesen kérdezi, utóbbiakat nem és korcsoportok szerint részletezve, ezenkívül itt az otthon dolgozó munkások száma és munkája is kimutatandó.

A harmadik fejezethez az üzemszünetelések számát, időpontját, tartamát és okát, a téli és nyári munkaidő tartamát, a különböző munkaközi szüneteket, az éjjeli munkaidőt és szüneteit, a fiatalok munkások éjjeli munkáját kor és nem szerint, végül a munkások által bizonyos körülmények közt egyfolytában munkában töltött időt érintő kérdések tartoznak.

A kérdőív negyedik fejezete a tisztviselők és művezetők fizetését és a munkások, napszamosok, tanoncok munkabéréit, a munkabér kiszabásának, (órabér, napibér, hetibér stb.) kifizetésének (hetenkint, havonként stb.) módját, valamint a munkabérből eszközölt levonások címét és összegét tudakolta. A kifizetett munkabérek összegének kimutatását a kérdőív a gyári munkásokra és napszamosokra nézve csak együttesen kívánta meg, mert a munkásoknak az 1899. évi fölvétel alkalmával megkísérelt kategorizálása egyáltalán nem vált be. A másik változás e fejezetnél abban állt, hogy az alkalmazottak heti bérére vonatkozó rovatok közt eddig a legalacsonyabb osztály a 10 koronás vagy kevesebb heti bér volt, de mivel a fiatal nő munkások közül számosan ide vonhatók, továbbá a tanoncok nagyrésze is ezen osztályba tartozott, szükségesnek látszott a rovatot kettébontani s külön kérdezni a 6 korona és annál kevesebb, továbbá a 6—10 korona hetibért élvező alkalmazottak számát.

Végül a kérdőív ötödik fejezete alatt azon kérdéseket találjuk, amelyek a munkások jólétére irányuló intézmények számát, jellegét és az általuk istápolott munkások számát tudakolják.

A kérdőívet a gyártelepek maguk töltötték ki és terjesztették be a statisztikai hivatalhoz, úgy, hogy az adatgyűjtés közvetlenül magánfelek bevallásán alapult.

Az ily módon begyűjtött anyag feldolgozási munkálatai a statisztikai hivatalnál folyamatban vannak. Ez a földolgozás ipari fő- és alcsoportok szerint történik, vagyis a gyárak a kérdőívek alapján iparágakba s a rokon iparágak 11 ipari főcsoportba soroztatnak. Az adatgyűjtés azonban csak a tulajdonképeni termelő-

ipar gyári részére terjedt ki a szolgáltatási iparok (vendéglős, szállodás, kávéipar stb.), valamint az építőipar elhagyásával. Az építőipar körébe tartozó vállalatok összeírása ugyanis a telepek nagy változékonysága miatt igen jelentékeny akadályokba ütközött. Mellőzendők voltak ezenkívül a szeszipar köréből a mezőgazdasági szeszgyárak, mert jóllehet ezen vállalatok tömeges termelésüknél fogva gyáraknak tekinthetők, de üzemi és munkásviszonyaik a tulajdonképeni gyár-iptartól oly nagy eltérést mutatnak, hogy azok bevonása és feldolgozása az adatok összhangjának és egyöntetűségének jelentékeny megzavarásával járt volna.

A földolgozás az iparágakon belül a kérdőív teljes anyagát bő kombinációkban öleli föl.

20. Adatgyűjtés a gyártelepek, valamint a bányá- és kohóüzemek munkáslétszámáról és munkásszükségletéről.

Iparosaink, de különösen gyári vállalataink részéről gyakran hangoztatott panasz, hogy a vállalatok igen sok esetben még kedvező körülmények között sem használhatják ki termelési képességüket, mert a megrendelések, vagy a piaci kereslet kielégítésére nem áll rendelkezésre elegendő munkáskéz. Viszont kétségtelen az is, hogy különösen a kampagneszerű üzemek munkásnépe az idény befejeztével gyakran marad munka nélkül. E két irányban jelentkező baj arra bírta az iparfejlesztési tevékenységet irányító kereskedelmi miniszter urat, hogy a magyar gyárak rendelkezésére álló tényleges munkaerőnek, továbbá az egyes iparokban, illetve vidékenként előreláthatólag a közeli időben szükségessé válható munkástöbbletnek statisztikai úton való megállapítását kísérelje meg.

Az adatgyűjtés először a hivatal 1908. évi munkatervébe vétetett föl és két kérdőív segítségével hajtott végre. Az egyik kérdőív a gyári jellegű iparüzemek munkáslétszámát és előre látható közeli munkásszükségletét tudakolta, a másik kérdőív a bányá- és kohóvállalatok ily irányú adatainak beszerzésére szolgált. A két kérdőív mindenben azonos elvek szerint épült föl, miért is elégségesnek látszik, ha itt csak az ipartelepek céljaira szolgáló kérdőívet mutatjuk be (l. a 143. lapon) s megjegyezzük, hogy a bányá- és kohóvállalatok kérdőíve ezen üzemek sajátos jellegéből folyó apróbb eltéréseken kívül főként abban különbözik az ipari kérdőívtől, hogy a kérdőív 4., 5. és 6. pontjaiban külön rovat szolgál a valóságos bányamunkások (vájárok) számának kimutatására.

Az adatgyűjtés az 1908., 1909. és 1910. években, a kereskedelemügyi miniszteriumban vezetett gyári törzskönyvből készült jegyzék alapján évente négy ízben hajtott végre és pedig a naptári négy

Vármegye

Város vagy község

Telep (puszta)

Ulcza és házzszám

Kérdőív

az ipartelepek munkáslétszámáról.

1. Az ipartelep tulajdonosának neve, vagy czége?

2. Az iparág pontos megjelölése. (Az iparág szabatosan jelölendő meg, pl.: mezőgazdasági gépgyár, vasnengermű, pamutfonó és szövőgyár, kőbánya stb. Czélszerű az előállított iparcikkek közül a legfontosabbakat felsorolni, az általános megjelölések azonban, mint pl. vasipar, faipar, vegyészeti ipar, minden esetben kerülendők.)

3. A telep munkáslétszáma az 190.....évi..... hó..... n. (Ezen kérdő-pontban felveendő a telep összes munkás személyzete a 4. pontban foglaltak kivételével. Felveendő tehát a művezetők, előmunkások, gyárimunkások, napszamosok és inasok: a munkások közé nem sorozhatók azonban a telep nem ipari munkát végző alkalmazottai: tüzoltók, kapusok, házfelügyelők, szolgálók, kocsisok, takarítónők stb. Az ipartelep munkáslétszámba foglalandók a telep azon munkás alkalmazottai is, a kik a telep helyén kívül (de nem a saját lakásukon) dolgoznak, így pl.: a fűrészárúgyár favágói és facsusztatói; a gépgyár kint dolgozó szerelői, a sodronykötélpályánál foglalkozó munkások stb.)

A művezetők, előmunkások, munkások, napszamosok és tanoncok neve	Felnőtt (18 éves és annál idősebb)	16—17	14—15	12—18	12 évnél fiatalabb	Inasok*)	Összesen
		éves					
művezetők, előmunkások, munkások és napszamosok							
Férfi							
Nő							
Összesen							

4. Az ipartelepeken kívül saját lakásukon dolgozó munkások száma: férfi nő. (Ebbe a rovatba kerül mindazon munkás, a ki saját lakásán, de a vállalat számlájára dolgozik; az, hogy a munkás a saját, vagy a vállalat munkaeszközeit, saját nyersanyagát használja-e, nem tesz különbséget)

5. A 3. pontban felsorolt művezetők, előmunkások, munkások és napszamosok honossága. (Ez a pont a munkakönyvek alapján a legnagyobb pontossággal töltendő ki. Különbséget kell tenni a művezetők, előmunkások, gyári munkások és napszamosok között; inasnak pedig csak az az alkalmazott tekintendő, a ki a vállalattal inasszerződést kötött.)

Honosság	Művezetők és előmunkások**)		Gyári munkások		Napszamosok		Inasok		Összesen	
	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő
Magyar										
Oszták										
Német										
Román										
Szerb										
Olasz										
Összesen										

*) L. az 5. ponthoz irt magyarázatot!

**) E rovatba, az illető iparágban esetleg más elnevezésű, de előmunkásként szereplő alkalmazottak is felveendőek.

6. A 3. és 4. pontokban felsorolt munkáslétszám elegendő-e a folyó idényben szükséges termelés (munka) akadálytalan ellátásához?
Ha nem elegendő, hány munkásra volna szüksége a vállalatnak, a telepen kívül dolgozó és előmunkások beszámításával?

A munkások, napszamosok és tanoncok neve	Művezetők és előmunkások	Gyári munkások	Napszamosok	Inasok	Összesen
Férfi					
Nő					
Összesen					

(E pontban a 3. és 4. kérdésben feltüntetett munkáslétszámhoz hozzá veendő még azon munkáslétszám, a mely a folyó idényben (campagne) már megtörtént, vagy várható megrendeléseket, illetve az üzleti conjuncturák szerint előállítható iparcikkek termelését ellátni képes volna.)

7. Mennyi munkásra volna szüksége a vállalatnak az üzem teljes kihasználásához?

A munkások, napszamosok és tanoncok neve	Művezetők és előmunkások	Gyári munkások	Napszamosok	Inasok	Összesen
Férfi					
Nő					
Összesen					

(Teljes üzem alatt valamely ipartelep összes gépeinek, készülékeinek és munkahelyeinek az illető iparágban szokásos munkaidő alatt való állandó és teljes kihasználását értjük. A teljes üzem munkáslétszáma tehát annyi munkást jelent, a mennyit a telep jelenlegi berendezése mellett a szokásos munkaidő alatt foglalkoztatni lehet.)

8. Nem ütközik-e nehézségbe az üzem munkásokkal való ellátása? Ha igen, mik ezen nehézségek s mik azok okai?

9. Minő különös tapasztalatai vannak a vállalatnak az általa alkalmazott hazai munkásokat illetőleg (tanulékonyág, megbízhatóság, szorgalom, munkaképesség, munkabírás stb. tekintetében) s mi az oka, hogy a telepen idegen honos munkások alkalmaztatnak?

Kelt 190..... évi hó n.

(Aláírás.)

évnegyednek megfelelően január, április, július és október hónapok 1. napján. Az időközben szerzett tapasztalatok azonban arról győzték meg a hivatalt, hogy egyrészt a naptári négy évnegyednek megfelelő időpont ily adatgyűjtés végrehajtására nem eléggé alkalmas, mert ezen időpontok közül nem mindenik eléggé jellemző a munkaviszonyok alakulására nézve, aminek pontos föltüntetése pedig a fölvételnek éppen legfontosabb célja volna, másrészt az adatszolgáltatók évenként négy ízben való megterhelése, tetézve más iparstatisztikai adatgyűjtésekkel, az érdekelteknél nem tett jó hatást és az adatgyűjtés pontosságát veszélyeztette. Éppen ezért az adatgyűjtést végző hivatal javaslatára a kereskedelemügyi miniszter úr úgy határozott, hogy a szóban forgó fölvétel az 1911. évtől kezdődőleg évenként csak két ízben hajtassék végre, és pedig a téli és nyári idénynek megfelelőleg olyképen, hogy a campagnerőlen dolgozó üzemek (conservgyárak, cukorgyárak, tégláégetők stb.) sajátos viszonyai is megfelelően kidomboríthatók legyenek; erre pedig legalkalmasabbnak látszott a június és december hónapok első napja.

A fent ismertetett kérdőívek alapján bevezetett adatok földolgozása egyrészt ipari, illetőleg bányá- és kohócsoportok, másrészt törvényhatóságok szerint történik és pedig olyképen, hogy a táblázatokból a tényleg alkalmazott munkások kora, neme és nemzetisége is megállapítható s ezzel szemben megállapítható az is, hogy mennyi munkásra volna szükség az egyes iparcsoportokban, illetőleg törvényhatóságokban a legközelebbi jövőben előreláthatólag. A földolgozás eredményeit a hivatal a kereskedelemügyi miniszteriumhoz időszakonként fölterjeszti, de ezek az eredmények nem tételnek közzé, hanem csak házi használatra, főként az iparfejlesztési szakosztályban, vétetnek igénybe az adatgyűjtés fent ismertetett céljának megfelelően.

21. Munkabeszüntetések és munkás-kizárások statisztikája.

A munkaadó és a munkás között a munkaviszonyból fakadó ellentétek különösen a jelen század első éveiben hazánkban is mind gyakrabban élesedtek ki munkásharczokká. Módot kellett tehát keresni, hogy ezen igen nagy fontosságú gazdasági és szociális jelenség részletes és megbízható adatok alapján megfigyelhető és hatásában megmérhető legyen. Az 1893. évi XXVIII. t.-cikkkel szervezett iparfelügyelet évi jelentéseiben beszámolt ugyan egyes, figyelemreméltóbb munkaviszályokról, de az így közölt adatok csak szórványosak voltak s nem is olyan megbízhatók, hogy egy nagyérdékű társadalmi jelenség mélyére bevilágíthattak volna. A pontos megfigyelés csak rendszeres adatgyűjtés útján volt elérhető, miért is a kereskede-

lemügyi miniszter 1904. évi 87.906. számú rendeletével, egyelőre az ipar körében előforduló munkaviszályokra vonatkozó adatgyűjtést szervezte s annak végrehajtásával a vezetése alatt álló ministerium iparfejlesztési szakosztályát bízta meg. Az adatgyűjtés az 1907. évi január hó 1-ével a bányászat és kohászat (109.134/1906. p. ü. min. sz.), valamint a vasúti és hajózási üzemek körében (98.693/906. keresk. min. sz.) előforduló munkaviszályokra is kiterjesztetett, de mindezen gazdasági ágakban egész az 1909. évig csak az anyaország területén előfordult munkaviszályok vétek számba.

A tárgyalat statisztikai adatgyűjtés intézésében változás az 1908. évben állott be, midőn is a kereskedelemügyi miniszter úr 45.891/VI. C. 1908. számú rendeletével az iparfejlesztési szakosztályban végzett iparstatisztikai s ezzel rokon munkásstatisztikai adatgyűjtések a m. kir. központi statisztikai hivatalra ruháztattak. Ezen rendelet értelmében a munkaviszályok statisztikája is a hivatal munkakörébe utaltatott s mint ilyen, a m. kir. központi statisztikai hivatalról szóló 1897. évi XXXV. t.-cikk értelmében a hivatal 1909. évi munkatervébe fölvétel, a mi egyúttal azt is jelenti, hogy az adatgyűjtésnek mind a három része u. m. az ipari, a bányászati és kohászati, valamint a vasúti és hajózási üzemek körében előfordult munkaviszályok statisztikája egyszersmind Horvát-Szlavonországokra is kiterjesztetett, vagyis az adatgyűjtés területileg is teljessé tétel.

Az adatgyűjtés rendjét ma is a 87.906/1904., valamint az ennek alapján kiadott 17.935/1906. és 16.434/1908. sz. keresk. min. rendelet állapítja meg. Az adatgyűjtés munkáját az ipar körében előforduló munkaviszályokra nézve úgy a sztrájkok, valamint a munkából való kizárások eseteiben az elsőfokú iparhatóságok végzik a kerületi kir. iparfelügyelők közvetítésével és ellenőrzésével. Az eljárás abban áll, hogy a m. kir. központi statisztikai hivatal állandó ellenőrzésképpen figyelemmel kíséri a hírlapok sztrájk közleményeit, főként a magyarországi szociáldemokrata párt hivatalos lapjának, a Népszava című újságnak híradásait s a mint ezen közlésekből munkaviszály kitöréséről tudomást szerez, értesíti az illetékes kerületi kir. iparfelügyelőt, a ki viszont az értesítést, a megfelelő számú kérdőív megküldése kapcsán (melyből a hivatal a szükséges példányszámot előre az iparfelügyelőség rendelkezésére bocsátja) az elsőfokú iparhatósághoz azonnal továbbítja. Ezen intézkedés mellett az elsőfokú iparhatóságok az 1884. évi XVII. t.-cz. (ipartörvény) 162—164. §-ai értelmében maguk is kötelezve vannak arra, hogy a hatóságuk területén fölmerülő munkásmozgalmakat állandóan figyelemmel kísérik s ha saját hatáskörükben valamely munkaviszály kitöréséről értesülnek, azt, a hivatal részéről jövő közlést be sem várva, az illetékes

kerületi kir. iparfelügyelőnek haladéktalanul bejelentésük, tőle adatgyűjtési nyomtatványokat kérjenek s a statisztikai kérdőívet ezekről is kiállítsák. Az elsőfokú iparhatóságok az akár közvetlenül, akár a ker. kir. iparfelügyelő közvetítésével tudomásukra jutott munkaviszályt kezdettől végig éber figyelemmel tartoznak kísérni s a munkaviszály befejeztével a pontosan kitöltött kérdőívet vagy kérdőíveket a munkaviszályt jellemző felhívások, hirdetések és nyomtatványokkal együtt az iparfelügyelőnek küldik meg. Az így beérkezett kérdőíveket az iparfelügyelő megfelelően felülvizsgálja s az észlelt hibákat vagy hiányokat megszünteti, vagy javítás végett a kiállító hatóságnak visszaküldi s az adatokat szükség esetén megjegyzésével kiegészítve, a hivatalnak betérjeszti. A hivatal a beérkezett kérdőíveket újból felülvizsgálja s szükség esetén pótlás végett az iparfelügyelőnek visszaküldi, ezután a pótoltt vagy hibátlanul talált sztrájkstatisztikai kérdőíveket feldolgozza.

A vasuti és hajózási vállalatok körében az egész Magyarbirodalomban előforduló munkaviszályok adatainak egybegyűjtéséről a m. kir. vasuti és hajózási főfelügyelőség gondoskodik, mely a rendelkezésre bocsátott kérdőívek felhasználásával, a vasuti és hajózási üzemeket állandóan ellenőrző hatásköréből kifolyólag tudomására jutott viszályok adatainak sztrájkstatisztikai fölvételéről és a szabályszerű kérdőíven való összeállításáról saját hatáskörében gondoskodik s a kérdőíveket kellő felülvizsgálás és pótlás után a statisztikai hivatal rendelkezésére bocsátja. Hasonló eljárást követnek a bányakapitányságok a bányászat és kohászat körében előforduló munkaviszályok eseteiben. A bányakapitányságokat a szükséghez képest a hivatal látja el kérdőívekkel.

A munkaviszályokra vonatkozó statisztikai adatgyűjtés céljaira úgy az iparban, valamint a bányászati és kohászati, továbbá a vasuti és hajózási üzemek körében már kezdettől fogva külön-külön kérdőív szolgál; a m. kir. központi statisztikai hivatalnak az adatgyűjtés intézése körül egyik legelső megfigyelése azonban az volt, hogy ez a három kérdőív nem minden tekintetben felel meg a célnak, főként nem alkalmas arra, hogy a munkaviszályból származó bérveszteségeket és a munkásoknak az alkalmaztatás módja és szakmák szerint való föltüntetését lehetővé tegye. Ebből a célból a statisztikai hivatal 1909. évi munkatervébe módosított kérdőíveket vett föl, melyek közül az ipari munkaviszályok adatainak gyűjtésére szolgáló kérdőívet itt bemutatjuk. (l. a 147. lapon). A másik két kérdőív (a bányászati és kohászati, továbbá a vasuti és hajózási) csak egyes vonatkozásaiban tér el az ipari alapkérdőívtől, a mely különbségekre az alábbiakban rá fogunk mutatni.

A régi és az új kérdőívek közt a legfőbb eltérések a következők:

Minthogy a munkaviszályok gyakran üzembeszüntetést idéznek elő, melynek tartama azonban a sztrájk tartamával sokszor nem esik össze — az új kérdőív érdeklődik az iránt, hogy a munkaviszály idézett-e elő üzembeszüntetést s annak kezdete s vége mikor volt.

Jelentős változás továbbá, hogy amíg a régi kérdőívben egyszerűen a munkások száma közöltetett, addig a módosított kérdőív táblázatában a munkások az alkalmaztatás módja és a munkások rangja (előmunkás, szakmunkás és egyéb munkás) is feltüntethető s ezen a kereten belül az egyrangú munkások szakmáját is tudakolja, pl. lakatos, vassztergályos stb. A táblázat a különböző munkások legnagyobb és legkisebb heti keresményének rovatát is tartalmazza. Külön kérdőpont kérdezi a munkások napi tényleges munkaidejét a munkaközi szünetek levonásával. Az új kérdőív pontos adatokat kér a viszálykodó munkások és kénytelenségből nem dolgozók által elvesztett munkanapok s a sztrájkolók mellett a kénytelenségből nem dolgozók munkabérvészteségének nagyságáról is. Kérdés tárgyát képezi továbbá, hogy a viszálykodók közül hányan voltak azonnali kilépésre feljogosítva s hány volt azoknak a száma, a kik szerződészegést követtek el? A viszály következtében vissza nem fogadott s önként távozott munkások száma is tudakoltatik a kérdőívben, ami a régi mintában szintén nem volt felvéve. Végül új kérdőpont az is, hogy az egyezkedési tárgyalások a munkaadók vagy a munkások részéről indítottak-e meg?

A vasuti és hajózási, továbbá a bányászati és kohászati sztrájkok és kizárások adatainak gyűjtésénél használt kérdőívek ezen ágak különleges viszonyaira való tekintettel néhány apróbb szövegmódosítást tartalmaznak. Lényegesebb eltérést csak a bányászati és kohászati kérdőíveknél találni, melyeknél a következő különálló kérdőpontok vétettek fel:

1. Az egyidőben sztrájkoló (munkából kizárt) munkások legnagyobb számában mennyi a telepített (a vállalat tulajdonát képező munkaházakban lakó) munkás?

2. Az egyidőben sztrájkoló (munkából kizárt) munkások közül — a legnagyobb számot tekintve — hány szerzett már társ pénztári nyugbérigényt?

3. Hány munkás lakoltatott ki a vállalati munkaházakból?

4. A munkaviszály folytán hány munkás bocsátott el végleg a munkából?

5. A sztrájk folytán végleg elbocsátott munkások közül hányan volt már társ pénztári nyugbérigénye és hány ily munkás vesztette el az elbocsátás következtében társ pénztári igényét?

A munkabeszünetések és munkából való kizárások adatgyűjtéséről a m. kir. közp. statisztikai hivatal a kereskedelemügyi miniszter úrhoz *havonta* jelentést tesz,

Sztrájkstatisztika.

A kiállító I. fokú iparhatóság megnevezése:

..... székhelye:

Az I. fokú iparhatóság iktató száma:

Kérdőív

ipari sztrájkokról és munkából való kizárásokról.

A *húsz* munkásnál (ide értve a művezetőket, mestereket, napszamosokat és inasokat) többet foglalkoztató üzemekről külön-külön kérdőív állítandó ki. Ha több és ugyanazon iparág körébe tartozó üzemben fordul elő munkaviszály, akkor a húsznál több munkást foglalkoztató nagyobb üzemek mindegyikéről külön kérdőív állítandó ki, a kis üzemek adatai azonban egy kérdőívre veendőek. Olyan esetekben azonban, midőn ugyanazon munkaviszályról a fentiek értel-

mében több kérdőív állítatik ki, az összetartozóság kifejezésére minden kérdőív *ugyanazon iktató számmal* látandó el.

Ezen kérdőív úgy a munkások részéről megindított *sztrájk*, valamint a munkaadók által alkalmazni szokott *munkából való kizárás* adatainak feltüntetésére szolgál, az adatokat szolgáltató hatóság tehát az egyes kérdőpontokból a fenti két fogalommegjelölés egyikét törölni tartozik.

1. Az iparág megnevezése:

(Az iparág tüzetesen megjelölendő, pl. mezőgazdasági gépgyár, vashengermű, pamutfonó és szövőgyár, szabó-kisipar stb. Abban az esetben, ha valamely üzemnek csak egy ága lép sztrájkba [záratik ki a munkából], ez a körülmény is feltüntetendő, pl. mezőgazdasági gépgyár vasöntő osztálya, vaggongyári asztalos műhely stb.)

2. A sztrájkban (munkából való kizárásban) résztvevő ipartelepek száma:

székhelye (község, város)

3. A teleptulajdonos (tulajdonosok) neve vagy a cég (cégek) megnevezése:

4. Ha a sztrájk (munkából való kizárás) több ipartelepre terjedt ki, azon telep megnevezése, melyen a viszály kezdetét vette:

5. A sztrájk (munkából való kizárás) helyén hány ugyanazon iparág körébe tartozó és segéd személyzetet foglalkoztató ipartelep volt, melyre a munkaviszály nem terjedt ki?

6. a) A munka beszüntetésének első napja.....hó.....n.

b) A teljes munkába állás első napja.....hó.....n.

(A munka beszüntetésének első napjául, ha több üzem munkásai sztrájkolnak [zártnak ki a munkából] az a nap tekintendő, a melyen a sztrájk által érintett első üzem [telep] munkásai abbahagyják a munkát; utolsónak pedig az a nap veendő, a melyen már az összes üzemek [tehát a legtávolabbi viszályban álló is] a sztrájk [kizárás] előtti legalább jól megközelítő erővel megkezdették a munkát.)

7. a) Idézett-e elő a sztrájk (munkából való kizárás) teljes üzembeszüntetést?

b) Ha igen, az üzembeszüntetés kezdete.....év.....hó.....n.
vége.....év.....hó.....n.

(A teljes üzembeszüntetés tartama gyakori esetben nem azonos a sztrájk [kizárás] tartamával, mert a sztrájk [kizárás] az üzem szünetelése nélkül is lefolyhat. Teljes üzembeszüntetésnek az tekintendő, ha a telepen számbavehető ipari munka nem folyik.)

8. A sztrájkban (a munkából való kizárásban) résztvevő üzemben (üzemekben) a munkaviszony kezdete előtt alkalmazva volt munkások (munkavezetők, mesterek, előmunkások, napszámosok, inasok stb.) összes száma.....férfi.....nő.

9. A sztrájkoló (munkából kizárt) munkások száma :
hótől.....hóig.....férfi.....nő
hótől.....hóig.....férfi.....nő
hótől.....hóig.....férfi.....nő
hótől.....hóig.....férfi.....nő
hótől.....hóig.....férfi.....nő

(Ezen pontban a sztrájkolók [munkából kizártak] számának időnkinti hullámszáma tüntetendő föl, a munkások bevallása és az illető üzemek feljegyzései alapján a lehető legnagyobb pontossággal. Ez a rovat tehát a vizsály terjedésének, illetve megszűnésének mértékeül szolgál.)

10. A sztrájk (kizárás) előtt alkalmazva volt és a sztrájkba lépett (kizárt), továbbá a kénytelenségből nem dolgozó munkások részletezése:

Férfi munkások					Női munkások				
a munka neve és a munkás rangja	száma		az egy munkásra eső átlagos heti keresmény összege a sztrájk (kizárás) előtt		a munka neve és a munkás rangja	száma		az egy munkásra eső átlagos heti keresmény összege a sztrájk (kizárás) előtt	
	a sztrájk (kizárás) előtt	ebből	kénytelenségből nem dolgozott	korona		a sztrájk (kizárás) előtt	ebből	kénytelenségből nem dolgozott	korona
művezetők és előmunkások					művezetők és előmunkások				
összesen					összesen				
szak- (képesített) munkások					szak- (képesített) munkások				
összesen					összesen				
inasok					inasok				
összesen					összesen				
egyéb munkások					egyéb munkások				
összesen					összesen				
együtt					együtt				

A fenti táblázatban a munkások szakok és az alkalmaztatás módja (a munkás rangja) szerint külön részletezendők. Pl. lakatos előmunkás, molnársegéd, vasasztergályos, üvegfüvőmunkás, napszámos a papírgépnél stb.; ezen részletezés nemcsak a munkaviszonyban résztvevő munkásokra vonatkozik, hanem a munkaviszony előtt az ipartelegen alkalmazott összes munkásokra is értendő. Kénytelenségből nem dolgozóknak a sztrájk által érintett üzemekben alkalmazva volt munkások közül azok tekintendők, akik ugyan nem sztrájkoltak (a munkából nem zártak ki), azonban a sztrájk (kizárás) folytán bekövetkezett munkahiány miatt nem dolgozhattak.

11. A munkások napi tényleges munkaideje a munkaközi szünetek levonásával, a sztrájk (kizárás) előtt való időbőlóra.

12. a) A sztrájkoló (munkából kizárt) munkások által elvesztett munkanapok száma :
 b) a kénytelenségből nem dolgozó munkások által elvesztett munkanapok száma :

(Az elvesztett munkanapok főösszege az egyes munkások elvesztett munkanapjainak együttes száma; ha tehát 20 munkás sztrájkolt s ezek közül 10 munkás 6 munkanapon át, 5 munkás 8 napon át s végül 5 munkás 10 napon át nem dolgozott, az elvesztett munkanapok száma lesz: $[(10 \times 6) + (5 \times 8) + (5 \times 10)] = 150$ munkanap.)

13. A munkások bévesztésege:

a) a sztrájkoló (kizárt) munkások által a sztrájk (kizárás) folyamán elvesztett keresmény összege K.

b) a kénytelenségből nem dolgozó munkások által a sztrájk (kizárás) folyamán elvesztett keresmény összege K.

(Ebben a rovatban a 9. és 10. pontok alatt felsorolt munkások bévesztésege tüntetendő fel, a sztrájkolók számának ugyanott meghatározott időnkinti hullámszáma figyelembevételével. A bévesztésegek kiszámításánál a munkaadók által vezetett bérlajstromok vétessenek alapul s a bévesztésegekre vonatkozó részletes számítás, melyen az egyes munkások napibére kategóriák szerint [előmunkás, segéd, napszámos stb.] külön részletezendő, a kiállított kérdőívhez csatolandó.)

14. A sztrájk (munkából való kizárás) oka.....

(Megkülönböztetést kell tenni a vizsály oka és a 15. pontban tudakolt követelések közt. Például valamely telep munkásai már régen elégedetlenek a munkabérrrel és a telepen szokásos munkaidővel, a sztrájk kitörésére azonban a közvetlen okot [alkalmat] nem ezek szolgáltatják, hanem a közbejött eset, hogy valamely munkást a vállalat elbocsát, valakivel durván vagy igazságtalanul bántanak. Ez tehát a sztrájk oka, míg ellenben a követelések a béremelésre és a munkaidő leszállítására vonatkoznak.)

15. A sztrájkolók (munkából való kizárás esetén a munkaadók) követelései és a sztrájk (kizárás) folytán elért eredmények:

Követelések : (Pontonként részletesen felsorolandók; bérkövetelésnél a kivánt béremelés százalékos nagysága megjelölendő)	Eredmények : (A követelések minden pontjára tüzetes válasz adandó; bérkövetelésnél az elért béremelés százalékos nagysága megjelölendő)

16. A sztrájkolók közül:

a) hányan voltak az azonnali kilépésre jogosítva?férfinő;
 b) hányan követtek el szerződészegést?férfinő.

17. A sztrájkolók (kizártak) közül a vizsály megszűnte után:

a) hányat utasított vissza a munkaadó?férfinő;
 b) hányan tagadták meg önszántukból a munkába visszaállást?férfinő.

18. A sztrájk (munkából való kizárás) előidézésében közreműködtek-e egyesületek, szakszervezetek vagy harmadik személyek, és pedig név szerint melyek és kik?

19. Kaptak-e sztrájkolók (munkából kizártak) pénzbeli segítyt és pedig kitől (mely egyesülettől, illetve szervezettől)?

mily összeget?K.

(Ha a hatóság a nyomozás dacára sem tudja megállapítani még hozzávetőleg sem a segély összegét, elég annak feltüntetése, hogy a segély honnan származott.)

20. I. Voltak-e egyezkedési tárgyalások, ha igen, kinek részéről indították meg?

a) a munkaadó részéről

b) a munkások részéről

c) itt megnevezendő szakszervezet vagy harmadik személy részéről?

II. Az egyezkedés mi módon intéztetett:

a) közvetlenül a felek közt?

b) az ipartestületi békéltető bizottság előtt?

c) az I. fokú iparhatóság előtt?

d) szakszervezetek, vagy harmadik személyek közvetítésével mely szakszervezet működött közre, vagy kik voltak a közvetítő harmadik személyek (névszerint)?

21. A sztrájk (munkából való kizárás) folyamán és annak következményeképp történt-e rendzavarás, kihágás, személy vagy vagyon ellen irányuló bűntény (az esetek részletesen felsorolandók)

22. Volt-e szükség a karhatalom beavatkozására és pedig:

a) a rendőrség beavatkozására hány esetben?

b) a katonaság kirendelésére hány esetben?

23. Szorultak-e a nem sztrájkolók (dolgozni akarók) a rendőrség védelmére és pedig hány esetben?

24. A sztrájkolók (munkából kizártak) közül a rendőrség:

a) hány munkást állított elő?

b) hány munkást tartóztatott le?

c) hány munkás ellen indított meg a kihágási eljárás?

d) hány munkás ellen indított meg a bűnvádi eljárás?

Megjegyzések a sztrájk (munkából való kizárás) lefolyására vonatkozólag:

Kelt.....

a kérdőívet kiállító I. fokú iparhatóság főnökének aláírása.

ebben a jelentésben az előző hónapban befejezett, valamint befejezetlenül maradt munkaviszályok s az azokban résztvevők számát közli. Ezen kimutatás mellett *félévenként* az elmúlt időszakban előfordult sztrájkok és kizárások előzetes eredményeit táblázatokba foglalva szöveges jelentés kíséretében oly alakban hozza a kereskedelemügyi ministerium tudomására, hogy az adatok a ministerium szerkesztésében megjelenő »Közgazdasági Értesítő«-ben közölhetők legyenek.

A sztrájkstatisztikai adatok feldolgozása évenként az ipari, közlekedési és raktárvállalati sztrájkok és kizárások, valamint a bányászat és kohászat körében előfordult sztrájkok külön csoportosításával olyképpen történik, hogy az ipari munkaviszályok iparcsoporthoz és törvényhatóságok szerint, a közlekedési és raktárvállalati, továbbá a bányászati és kohászati munkaviszályok üzemágankint és törvényhatóságokint, a fentebb bemutatott kérdőív egész anyagát felölelő kombinációkban részletezettek.

A feldolgozás eredményeit az 1905. évtől kezdődőleg a kereskedelemügyi ministerium évente külön kiadványban hozza nyilvánosságra. A kiadvány első része az év folyamán keletkezett munkaviszályok adatainak szöveges ismertetését tartalmazza, második részében pedig a sztrájkok és kizárások adatgyűjtésének számbeli eredményeit táblázatosan közli. Az 1905. és 1906. évi kiadványok még csak az ipari sztrájkokkal és kizárásokkal foglalkoznak. Az 1907. évi kiadványt már a statisztikai hivatal szerkeszti s azóta az adatgyűjtés kibővítésével kapcsolatban a munkaviszályokról szóló közlemény a közlekedési és raktárvállalati, továbbá a bányászati és kohászati munkaviszályok adatgyűjtésének eredményeit is tartalmazza.

Az utolsó kiadvány ebben a tárgyban »Munkabeszüntetések és munkakizárások Magyarországon az 1908. évben« cím alatt az 1910. év folyamán jelent meg, ez idő szerint pedig kiadás alatt áll az 1909. évi közlemény.

22. Hivatási balesetek statisztikája.

Hazánkban már a múlt század kilenczvenes éveitől kezdve fokozatosan történt gondoskodás az iránt, hogy a legtöbb gazdasági ág balesetei statisztikai felvétel tárgyát képezzék s éppen a balesetstatisztika eredményeiből merített tapasztalatok tették lehetővé a munkabalesetbiztosítás ügyének nem rég végrehajtott törvényhozási rendezését is,

Jelenleg a hivatási balesetek statisztikájának egyes ágai közül a mezőgazdasági balesetekre vonatkozó adatgyűjtés a statisztikai hivatalnál, a nagyipari és kisipari balesetek statisztikai felvétele pedig az állami munkabiztosító hivatalnál műveltetik. A közlekedés körében előforduló balesetek közül a vasúti üzemi bal-

esetekről a rendes vasúti statisztika kapcsán folynak be adatok. A vasúti és hajózási balesetek külön adatgyűjtésére a múltban történtek bár kísérletek, de számbavehető eredmény nélkül. A mi pedig a bányászati és kohászati baleseteket illeti, ezek statisztikai felvételének tervezetét a statisztikai hivatal elkészítette ugyan, de az adatgyűjtés életbeléptetése ugyanakkorra maradt, a mikorra a bányászati és kohászati üzemek statisztikájának szintén már teljesen előkészített reformja, t. i. az új bányatörvény megalkotásának idejére.

A statisztikai hivatalnál a múltban vagy jelenben üzött hivatási balesetstatisztikai adatgyűjtések módját és történetét röviden a következőkben ismertetjük:

a) Mezőgazdasági balesetek statisztikája.

A mezőgazdasági balesetekről a statisztikai hivatal a földművelésügyi minister úr kivánságára először 1901-ben gyűjtött adatokat. Azóta az adatgyűjtés végrehajtása évről-évre ugyanazon módon — az orvosok és kórházak jelentései alapján — történik. A bejelentéshez szükséges nyomtatványokkal minden év elején a statisztikai hivatal látja el az orvosokat és kórházakat, miután a törvényhatósági tisztii főorvosoktól az orvosok létszámában történt változások jegyzékét előzőleg beszerezte. A balesetjelentés füzetekbe foglalt szelvényes lapokból áll; minden lapnak két, egymástól elválasztható, s a füzetből kiválasztható szelvénye van. (Mintáját l. a 154. lapon.) Az első akkor töltendő ki és küldendő be, mikor a mezőgazdasági baleset folytán megsérült munkás az orvosnál vagy kórháznál kezelésre először jelentkezett. Ez a szelvény a baleset helyére, idejére, módjára s a sérült személyi viszonyaira vonatkozó kérdéseket tartalmaz. A füzetben visszamaradó második szelvény, melynek első négy kérdőpontja az I. szelvény megfelelő rovataival azonos s azzal egyidejűleg töltendő ki, akkor terjesztetik be, a mikor a kezelés már véget ért a sérült felgyógyulásával, esetleg halálával vagy az illető orvos vagy kórház részéről történő kezelésnek bármily más módon való megszűntével. A második szelvényen foglalt adatok szolgálnak a munkaképtelenség fokának megállapítására.

Előfordulhat azonban az az eset is, hogy valamely balesetről a bejelentőlap mindkét szelvénye szabályszerűen kitöltve beérkezett s a körlefolyás végleges eredménye még sincs kiderítve. Ha ugyanis egy magánorvos a nála jelentkezett sérültről az I. sz. szelvényt azonnal, a II. számút pedig bizonyos ideig tartó kezelés után azzal a megjegyzéssel küldi be, hogy a még fel nem épült sérültet gondosabb ápolás végett kórházba küldte, szükséges, hogy az elszerencsétlenedett munkás további sorsáról, tehát a baleset okozta munkaképtelenség tényleges tartamáról is tudomást szerezzünk. Erre a célra szolgál a kórházak külön

balesetjelentő levelezőlapja (l. a 153. lapon), melynek szövege nagyjában a II. sz. szelvény szövegével azonos. A statisztikai hivatal az adatszolgáltatáshoz szükséges felvilágosításokat évenként köriratban adja az orvosok és kórházak tudtára. A körirat figyelemre méltóbb utasításai a következők:

Bejelentendő minden olyan mezőgazdasági munkája következtében megsérült egyén, a ki gyógykezelés végett az orvosoknál, vagy kórházaknál jelentkezik, vagy hozzátartozói által bejelentetik. Mezőgazdasági munkának tekintendő természetesen nemcsak a szorosán vett földművelés, hanem az erdőgazdaság, állattenyésztés stb. is. A bejelentés alá kerülő balesetek legnagyobb részét a gépsérülések teszik, de felveendő ezenkívül a kis- és nagygazdaságokban kézi eszközzel (kaszával, csákánnyal) ejtett sérülések, lovak és egyéb gazdasági állatok mellett, azok gondozása közben előforduló balesetek, favágás, facsúztatás, tutajozás közben történő szerencsétlenségek is.

Az I. számú szelvény kérdései közül külön magyarázatot csak az a kérdés igényel, mely a sérültek keresetéből élő családtagok számát tudakolja. Ez a kérdés azt kívánja kideríteni, hány egyént sújt a keresetképtelenné vált család fő szerencsétlensége; s ez a cél a család fogalmát szükségszerűen kiterjeszti a nem törvényesített viszonyokra is. A vadházasságban együtt élő nő s a törvénytelen gyermekek tehát szintén befoglalandók a családtagok számába, ha a sérült keresetéből éltek; ugyanilyen elbánás alá esnek a hajadon női munkások által eltartott törvénytelen gyermekek is.

A mezőgazdasági balesetstatisztika körébe természetesen a kincstári birtokok munkásait érő balesetek is bevonatnak s így a hivatal külön köriratban kéri föl a kincstári jószágigazgatóságokat az ilyen balesetek levelezőlapon való bejelentésére. (Mintáját l. a 153. lapon). A kiegészítő adatszolgáltatás céljaira szolgáló ezen levelezőlapon a baleset helye, ideje és a megsérült munkás, valamint a kezelőorvos, vagy kórház neve mutatandó ki.

Annak elérésére, hogy az orvosok és kórházak adatszolgáltatási kötelezettségüknek pontosan eleget tegyenek, a statisztikai hivatal két eszköz fölött rendelkezik: az egyik serkentő, a másik ellenőrző természetű. A földművelésügyi minister úr ugyanis a hivatal javaslatára az orvosoknak és kórházaknak az adatszolgáltatás körül kifejtett fáradságát és buzgóságát azzal kívánta kárpótolni, hogy minden a hivatalhoz beküldött baleseti jelentésnek (I. és II. számú szelvény együtt) kiállításáért tíz fillér díjat állapított meg olyképpen, hogy minden év elteltével a beérkezett jelentések összeszámoltatván, az ezekért járó díj együttesen küldetik meg az Országos Orvosszövetségnek, az orvosok özvegyeinek és árváinak segélyalapja javára. (L. ugyanerre vonatkozólag a 28. lapon mondottakat.)

Viszont az adatszolgáltatás ellenőrzése oly módon történik, hogy az Országos gazdasági munkás- és cselédszolgálat minden az orvosok által hozzá bejelentett mezőgazdasági balesetről a statisztikai hivatal levelezőlapon értesíti a kezelő orvos vagy kórház nevének és lakhelyének megjelölésével.

A mezőgazdasági balesetekről begyűjtött anyagot a statisztikai hivatal évenként úgy dolgozza föl, hogy a megsérült férfi és női munkások és a súlyos, könnyű, halálos vagy ismeretlen fokú sérülések számát törvényhatóságok szerint, a különböző fokú munkaképtelenséget szenvedett sérültek és az elvesztett munkanapok számát, valamint a sérülés nemét (törés, vágás, zúzódás) művelési ágak és mezőgazdasági gépek szerint, végül a sérültek életkorát, családi állapotát, valamint a sérült keresetéből élő családtagok számát oly felosztásban mutathassa ki, hogy a sérült tagja volt-e valamely betegsegélyzőpénztárnak, vagy nem.

Megjegyzendő azonban, hogy a feldolgozásnál csupán azok a balesetek vétetnek figyelembe, a melyek halálos sérülést, vagy három napnál hosszabb ideig tartó munkaképtelenséget okoztak.

Az adatgyűjtés eredményei a fentebb felsorolt kombinációk szerint összeállítva a Statisztikai Évkönyv kötetében jelennek meg.

b) Nagyipari balesetek statisztikája.

A gyáripari üzemet fentartó munkaadók balesetjelentési kötelezettsége az 1893. évi XXVIII. t. cikkben alapszik, melynek 7. §-a elrendeli, hogy a gyárban előforduló balesetekről a kerületi iparfelügyelőhöz 48 óra alatt jelentés tételék. A törvény ezen jelentés beterjesztésének elmulasztását kihágásnak minősíti és száz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel sújtja. Az iparfelügyelők a balesetjelentéseket feldolgozás végett már 1896 óta a statisztikai hivatalhoz juttatták, de az így nyert balesetstatisztikai anyag rendkívül hiányos volt, mert egyrészt az ellenőrzés hiánya miatt a nagyipari baleseteknek csak egy töredéke jutott az iparfelügyelők és a statisztikai hivatal tudomására, másrészt a munkaadók a baleseteknek csupán az első 48 órában ismeretes körülményeiről számolhatván be, a sérült további sorsáról és munkaképtelenségének tartamáról adatok egyáltalán nem álltak rendelkezésre.

Az adatgyűjtés teljessé tétele és az adatszolgáltatók kellő ellenőrzése céljából az ipari balesetstatisztika 1899-ben újjá szerveztetett, olyképpen, hogy egyfelől a munkaadók részletesebb kérdéseket tartalmazó kérdőívet kaptak, másrészt a betegsegélyzőpénztárak a tudomásukra jutott összes hivatási balesetek, a balesetbiztosító társaságok pedig az általuk biztosított ipari munkásokat ért balesetek bejelentésére köteleztettek. Majd 1901-ben a betegsegélyzőpénztárak bejelentése a sérülés lefolyására és a gyógyulás idő-

tartamára vonatkozó adatokkal kibővített, úgy hogy ez idő óta a betegsegélyzőpénztárak körülbelül hasonló — két szelvényű — lapokon tették meg balesetjelentéseiket, mint a minő eljárás érvényben van most a mezőgazdasági balesetek statisztikájánál. Ugyan ebben az évben mondta ki a kereskedelemügyi minister úr 17.001/1901. számú rendeletével, hogy a munkaadók csupán a három napnál tovább tartó munkaképtelenséget okozott baleseteket kötelesek bejelenteni. A kérdőívek szövegének több rendbeli kisebb átalakítását nem említve tehát a nagyipari balesetekre vonatkozó adatgyűjtés végrehajtása éveken át az alább vázolt módon történt.

A munkaadók által egy hónap alatt beküldött összes balesetjelentéseket a kerületi iparfelügyelők a következő hó 7-ig a statisztikai hivatalhoz tették át. A hivatal a begyűjtött anyagot a betegsegélyzőpénztárak és biztosító-társaságok által közvetlenül hozzá terjesztett jelentésekkel párosította s azon pénztári, illetve biztosítótársasági jelentések alapján, a melyeknek megfelelő munkaadói jelentés nem érkezett be, az illető munkaadókat a jelentés utólagos kiállítására hívta föl.

A munkaadók balesetjelentő lapján a baleset színhelyét, időpontját, okát és lefolyását, a sérült nevét, életkorát, nemét és családi állapotát, a sérült keresetéből élő családtagok számát, a sérülés fokát, nemét és a sérült testrész megnevezését kellett feltüntetni. Ezenkívül a bejelentésre szolgáló kérdőív azt is tudakolta, hogy a baleset bekövetkezése előtt a sérült munkás hány órán át állott szakadatlan munkában, hogy a

Kórházak mezőgazdasági balesetjelentése.

A kórházi nyilvántartás folyószáma:

A sérült a kórházba szállítás előtt mely orvos, vagy mely más kórház által kezeltetett?

Kinek a gazdaságában történt a baleset:

Mely községben vagy pusztán?

A sérült vezeték- és keresztnéve:

A sérülés időpontja: 191..... év..... hó..... nap.

A kórlefeljárás eredménye:

A sérült meghalt-e és mikor?

Ha a sérült felgyógyult, hány..... napi, vagy hány..... heti munkaképtelenséget szenvedett?

Régi munkaképességét egészen visszanyerte-e, vagy csak részben, vagy pedig teljesen munkaképtelen lett-e?

Ha a sérült újból más orvos által kezeltetik tovább, vagy más kórházba vétetett fel, mely orvos vagy mely kórház folytatja a kezelést?

.....191.....évi.....hó.....n.

.....kórházi bélyegző.

Kincstári birtokok balesetjelentése.

.....vármegyében.....községben.....pusztán

.....nevű.....mezőgazdasági.....munkást.....erdő.....cselédet

.....hó.....n baleset érte.

A kezelő orvos vagy kórház neve és lakhelye:

.....(áláírás, bélyegző).

sérült baleset ellen biztosítva volt-e, továbbá tagja volt-e valamely betegsegélyzőpénztárnak és ápolás végett hová szállított, végül hogy a vállalat a baleset időpontjában hány munkást foglalkoztatott.

A betegsegélyző pénztárak balesetjelentő lapja — mint fentebb említettük, 1901. óta — két szelvényből állt. Az első szelvényen nagyipari baleseteknél a sérült nevén és a sérülés időpontján kívül azt

is fel kellett jegyezni, hogy a baleset mely gyárban, mely községben történt, a sérült a baleset folytán meghalt-e, vagy pedig előreláthatólag mennyi időbe kerül a sérült felgyógyulása.

Az I. sz. szelvény beküldése akkor volt esedékes a mikor a táppénzutasítványok beszedése, illetőleg a táppénz kifizetése, de hetenkint legalább egyszer s a baleset bekövetkezése után legkésőbb egy hét múlva.

Orvosok mezőgazdasági balesetjelentése II.

Kinek a gazdaságában történt a baleset?

Mely községben vagy pusztán?

A sérült vezeték- és keresztnéve:

A sérülés időpontja: 191..... év..... hó..... nap.

A körlefolyás eredménye:

A sérült meghalt-e és mikor?

Ha a sérült felgyógyult, hány..... napi, vagy hány..... heti munkaképtelenséget szenvedett?

Régi munkaképességét egészen visszanyerte-e vagy csak részben, vagy pedig teljesen munkaképtelen lett-e?

Ha a sérült más orvos által kezeltetik tovább, mely orvos vagy mely kórház folytatja a kezelést?

..... 191..... évi..... hó..... n.

..... aláírás (bélyegző).

Kórházak mezőgazdasági balesetjelentése II.

A kórházi betegnyilvántartás folyó száma:

Kinek a gazdaságában történt a baleset?

Mely községben vagy pusztán?

A sérült vezeték- és keresztnéve:

A sérülés időpontja: 191..... év..... hó..... nap.

A körlefolyás eredménye:

A sérült meghalt-e és mikor?

Ha a sérült felgyógyult, hány..... napi, vagy hány..... heti munkaképtelenséget szenvedett?

Régi munkaképességét egészen visszanyerte-e vagy csak részben, vagy pedig teljesen munkaképtelen lett-e?

Ha a sérült más orvos által kezeltetik tovább vagy más kórházba vétetett fel, mely orvos vagy mely kórház folytatja a kezelést?

..... 191..... évi..... hó..... n.

..... aláírás (bélyegző).

Ez a rovat a statisztikai hivatalban töltendő ki. { nap.

Orvosok mezőgazdasági balesetjelentése. I.

Kinek a gazdaságában történt a baleset:

Mely községben vagy pusztán:

Hol történt a baleset (udvaron, szérűn, istállóban, szántóföldön, erdőben, legelőn, stb.) }

A sérült vezeték- és keresztnéve: } életkora: év, családi állap. } (házas, nőtlen, özvegy, hajadon, elvált)

A sérült keresetéből élő családtagok száma és pedig: kiskorú gyermek:

nő: , szülő (após, anyós) } testvér vagy } egyéb rokon

A sérülés időpontja: 191..... év..... hó..... nap óra. ^{délelőtt} _{délután}

Mily munka közben érte a sérültet a baleset:

A baleset oka és részletes leírása:

.....

A sérülés neve: A sérült testrész megnevezése: (égett, zúzott, vágott seb, stb.)

A sérült a baleset következtében meghalt-e? Előreláthatólag mennyi időbe kerül a sérült felgyógyulása?

Ha a sérült ápolásra valamely kórházba szállított, mely kórházba:

Tagja-e a sérült valamely munkáspénztárnak vagy egyletnek és melyeknek?

..... 191..... évi..... hó..... n.

(..... vármegye).

..... aláírás (bélyegző).

Ez a rovat a statisztikai hivatalban töltendő ki. { nap.

Kórházak mezőgazdasági balesetjelentése. I.

A kórházi betegnyilvántartás folyószáma:

Kinek a gazdaságában történt a baleset?

Mely községben vagy pusztán?

Hol történt a baleset (udvaron, szérűn, istállóban, szántóföldön, erdőben, legelőn, stb.) }

A sérült vezeték- és keresztnéve: } életkora: év, családi állap. } (házas, nőtlen, özvegy, hajadon, elvált)

A sérült keresetéből élő családtagok száma és pedig: kiskorú gyermek:

nő: , szülő (após, anyós) } testvér vagy } egyéb rokon

A sérülés időpontja: 191..... év..... hó..... nap óra. ^{délelőtt} _{délután}

Mily munka közben érte a sérültet a baleset:

A baleset oka és részletes leírása:

.....

A sérülés neve: A sérült testrész megnevezése: (égett, zúzott, vágott seb, stb.)

A sérült a baleset következtében meghalt-e? Előreláthatólag mennyi időbe kerül a sérült felgyógyulása?

Tagja-e a sérült valamely munkáspénztárnak vagy egyletnek és melyeknek?

..... 191..... évi..... hó..... n.

(..... vármegye).

..... aláírás (bélyegző).

c) Kisipari balesetek.

Az ipari balesetstatisztika kiegészítése végett az 1901. évi munkaterv a statisztikai hivatalnál folyó adatgyűjtést a kisipari balesetekre is kiterjesztette. Az adatgyűjtésnek ez a része egyedül a betegsegélyzőpénztárak jelentéseire alapult s így a sérült személyi viszonyaira és a baleset körülményeire vonatkozó adatokat, melyeket a nagyipari baleseteknél a munkaadók jelentettek be, szintén innen kellett meríteni.

A pénztárak jelentéseit csak azon kisipari baleseteknél lehetett ellenőrizni, a mikor a megsérült kisipari munkás valamely balesetbiztosító társaságnál biztosítva volt. Ezen társaságok ugyanis 1901. évtől kezdve minden tudomásukra jutott hivatási balesetet kötelesek voltak bejelenteni, tehát a náluk biztosított egyént ért kisipari balesetet is.

A statisztikai hivatal a kisipari balesetekre vonatkozó anyagot iparcsoportonként külön feldolgozta s ezenkívül a nagy ipari balesetek főbb eredményeivel is összevonta. A feldolgozott adatok évről-évre a fentebb említett közleményekben a nagyipari balesetekre vonatkozó kimutatásokkal együtt láttak napvilágot.

Az 1907. év óta a kisipari balesetekre vonatkozó adatokat is az állami munkásbiztosító hivatal gyűjti, de csak a balesetbiztosítási kötelezettség alá eső u. n. veszélyes üzemekben előfordult balesetekről.

23. Kézizálog-kölcsönüzletek statisztikája.

a) Az adatgyűjtés mai rendszere.

A kézizálog-kölcsönüzleti statisztika az egyes zálogüzletek bevallásain alapszik s a zálogüzletek forgalmáról, a szedett kölcsöndíjakról stb. számol be. A statisztikai kimutatást a kézizálog-kölcsönüzletek a m. kir. központi statisztikai hivataltól közvetlenül kapják s kitöltés után közvetlenül is terjesztik vissza. A kimutatás évenként egyszer az egész évre vonatkozólag legkésőbb márczius hó 31-ig töltendő ki.

A kézizálog-kölcsönüzletek jegyzékét a másodfokú iparhatóságok évenként január hónapban közlik a m. kir. központi statisztikai hivatallal. A másodfokú iparhatóságoknak e jegyzékbe azokat a zálogkölcsönüzleteket is be kell foglalniok, a melyek az év elején bármily rövid ideig is működtek s azután megszűntek, valamint azokat is, melyek az év végén keletkezvén, működésük csak néhány hétre vagy napra terjedt, mert mindezek szintén befoglalhatnák az adatgyűjtésbe.

A kézizálog-kölcsönüzleti statisztika az arany-, ezüsttárgyakra és ékszerekre, továbbá egyéb ingóságokra, értékpapírokra adott kölcsönök forgalmát, valamint a szedett zálogdíjak magasságát és összegét kutatja. Jellem szerint kiterjeszkedik az adatgyűjtés az

A II. sz. szelvény a I. sz. szelvényvel megegyező általános kérdéseken kívül a kifizetett táppénz, illetőleg temetkezési segély összegét, a sérült munkaképtelenségének tartamát, továbbá azon körülményt tudakolta, hogy a sérült mikor jelentkezett gyógyultnak (mikor halt meg) és munkaképességét egészben vagy részben visszanyerte-e, vagy teljesen munkaképtelen lett.

A második számú szelvényt akkor kellett egészen kitölteni és beküldeni, a mikor a pénztár a sérült segélyezését már befejezte, akár azért, mert a segélyezett munkás felgyógyult, vagy meghalt, akár azért, mert a törvényszerű 20 heti segélyezést már kihasználta.

A statisztikai hivatal a pénztárak által betérjesztett II. sz. szelvény adatait a nagyipari baleseteknél a munkaadók bejelentési lapjára jegyezte át, a pénztárak adatszolgáltatásának ez a része tehát kiegészítő jellegű volt.

Tisztán ellenőrzési célra szolgáltak a balesetbiztosító társaságok jelentései, melyek csupán a baleset következtében megsérült s az illető társulatnál biztosított munkás és a munkaadó vállalat nevét, továbbá a baleset helyét és idejét foglalták magukban, annak megjelölésével, hogy a baleset ideiglenes vagy állandó munkaképtelenséget okozott-e, illetőleg halálos kimenetelű volt-e.

Mélyreható változás állott be a balesetstatisztika terén az 1907. évben, midőn az ipari és kereskedelmi alkalmazottak betegség és baleset ellen való biztosításáról szóló 1907. évi XIX. t.-cz. az ipari balesetekre vonatkozó adatgyűjtés egész rendszerét az újonnan létesített m. kir. állami munkásbiztosító hivatal hatáskörébe utalta át, minek folytán a statisztikai hivatalnak az ipari balesetekre vonatkozó adatgyűjtő tevékenysége 1907. évi június hó 30-án megszűnt.

Az ipari balesetstatisztika *eredményei* hivatalos közlemény alakjában először az 1900. évre vonatkozólag jelentek meg a kereskedelemügyi minister kiadásában »A magyar korona országainak gyáripari balesetei az 1900. évben« címmel. A közlemény azután az 1901—1907. évekről is megjelent, de az 1907. évi kötet már az állami munkásbiztosító hivatal kiadásában a statisztikai hivatal által az év első felében gyűjtött adatok felhasználásával. E kiadványok a balesetekre vonatkozó adatokat iparcsoportonként bő kombinációkban mutatják ki, különös tekintettel a különböző hajtógépek és munkagépek okozta balesetekre.

Ezenkívül az ipari balesetekről begyűjtött adatok főbb eredményeit a statisztikai hivatal a Statisztikai Évkönyvekben is nyilvánosságra bocsátotta.

A baleseti statisztika módszerét ismerteti végül a Magyar Statisztikai Közlemények új folyamának XXV. kötete is.

Törvényhatóság (vármegye, város): Város vagy község:

Statisztikai kimutatás

..... kézi zálogkölcson-üzletének
190..... évi forgalmáról s a szedett zálogkölcsondíjakról.

I. Forgalmi kimutatás.

A forgalom részletezése		A kölcsönök					
		száma	összege	számának részletezése a kölcsönök nagysága szerint			
				4 koronán alul	4-20 koronáig	20-50 koronáig	50 koronán felül
		korona	fill.	hány kölcsön?			
a) Arany-, ezüsttárgyakra és ékszerekre adott kölcsönök.							
1. Maradvány az előző év végén							
2. Új kölcsönök az év folyamán							
3. Összesen (1+2)							
4. Az év folyamán	kiváltatott						
	elárvereztetett						
	vevő nem létében becselő által átvétetett						
7. Az év folyamán kiadatott összesen (4+5+6)							
8. Maradvány az év végén (3-7)							
9. Az év folyamán tartott árverések száma							
b) Egyéb ingóságokra adott kölcsönök (a gabonára adott kölcsönök beszámítása nélkül, a mely kölcsönök a kimutatásba nem veendőek fel).							
1. Maradvány az előző év végén							
2. Új kölcsönök az év folyamán							
3. Összesen (1+2)							
4. Az év folyamán	kiváltatott						
	elárvereztetett						
	vevő nem létében becselő által átvétetett						
7. Az év folyamán kiadatott összesen (4+5+6)							
8. Maradvány az év végén (3-7)							
9. Az év folyamán tartott árverések száma							
c) Értékpapírokra adott kölcsönök.							
1. Maradvány az előző év végén							
2. Új kölcsönök az év folyamán							
3. Összesen (1+2)							
4. Az év folyamán	kiváltatott						
	értékesített						
	vevő nem létében becselő által átvétetett						
7. Az év folyamán kiadatott összesen (4+5+6)							
8. Maradvány az év végén (3+7)							
9. Az év folyamán tartott árverések száma							

II. A szedett zálogkölcsondíjak magassága és összege (zálogkölcsondíjak alatt a szedett kamatok, gondozási, őrzési, biztosítási, kezelési és egyéb díjak és illetékek az állami bélyegdíjjal együtt értendők).

A zálogtárgyak neve szerint	A zálogkölcsondíjak (kamatok, gondozási és egyéb díjak és illetékek)									
	magassága a kölcsön %-ában kifejezve	összege: befolyt								összesen
		a kölcsön adásakor		meghosszabbításakor		kiváltásakor		árverésen (értékesítéskor)		
%	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.
a) Arany-, ezüsttárgyakra és ékszerekre adott kölcsönök után										
b) Egyéb ingóságokra adott kölcsönök után (a gabonára adott kölcsönök beszámítása nélkül)										
c) Értékpapírokra adott kölcsönök után										

Megjegyzés: A meghosszabbított kölcsönök a forgalmi kimutatásban sem az új kölcsönök, sem a kiváltott kölcsönök számában nem mutatandók ki, a maradványban azonban, ha az év végéig ki nem váltatnának, szerepelniük kell.

Kelt 19..... év hó napján.

A kézi zálogkölcsonintézet tulajdonosának aláírása:

állami, községi, részvénytársulati, magánjellegű, valamint takarékpénztárral, bankintézettel és hitelszövetkezettel kapcsolatos intézetekre.

A kézizálog-kölcsönüzleti statisztikai adatgyűjtőminta a 156. lapon látható.

A kimutatás kitöltéséhez a következő utasítások irányadók:

A statisztikai kimutatás az elmúlt egész évi üzleti forgalom alapján, illetőleg az év végén létező állapot szerint, az üzleti könyvekből s az ezekben foglalt adatokkal egyező módon állítandó össze. Ha valamely üzlet egész éven keresztül nem lett volna működésben, akár azért, mivel a vállalat csak az év folyamán kezdte meg működését, akár azért, mivel az év vége előtt megszűnt, ez a körülmény a tényleges működés kezdő, illetve végső pontjának megjelölésével a statisztikai kimutatáson különösen kitüntetendő.

A meghosszabbított kölcsönök a forgalmi kimutatásban sem az új kölcsönök, sem a kiváltott kölcsönök számában nem mutatandók ki, a maradványban azonban, ha az év végéig ki nem váltatnának, szerepelniük kell. A kimutatások gondos és pontos szerkesztésénél az egyik évben évvégi maradvány gyanánt kitüntetett összegeknek és darabszámoknak, a másik évben az az előző évi maradványként szereplő összegekkel és darabszámokkal egyezniük kell.

b) Az adatok feldolgozása és eredményeinek közzététele.

A kézizálog-kölcsönüzletek évi adatainak feldolgozása a kérdő-ív pontjaival azonos fejszövegű táblákon törvényhatóságok szerint, négyféle módon történik.

Az első táblán a különböző jellegű zálogüzletek, a hitelezés tárgyára való tekintet nélkül, törvényhatóságok szerint összesítve dolgoztatnak fel. A három további táblán — melyek közül az első az arany- és ezüsttárgyakra, a második az egyéb ingóságokra s a harmadik az értékpapírokra adott kölcsönökről szól — az intézetek jellege szerint alkotott csoportokon belül történik a törvényhatóságok szerinti részletezés.

A kézizálog-kölcsönüzleti statisztika eredményei évről-évre közöltnak a »Magyar Statisztikai Évkönyv«-ben.

c) Az adatgyűjtés multja.

A kézizálogkölcsonüzletek, mint a szegényebb néposzályok hitelszükségleteinek kielégítésére hivatott intézetek szociális szempontból igen jelentősek s ezért már kezdetől fogva hatósági felügyelet alatt állottak. A szorgos hatósági ellenőrzést az a körülmény is indokolja, hogy az intézetnek jelentékeny része magánjellegű s pénzüzetettel kapcsolatos; vagyis az intézmény mondhatni jórésztben inkább üzleti, mint humanisztikus alapon szervezett. A felügyeletet az iparhatóságok, s legfelső fokon a kereskedelemügyi mi-

nister úr gyakorolják, a kézizálogkölcsonüzletek ügyeit szabályozó 1881. évi XIV. törvényzikk értelmében.

A kézizálogkölcsonüzletek korábban negyedévi forgalmi kimutatásokat s időnkint tartott árveréseikről külön kimutatásokat tartoztak felterjeszteni az első és másodfokú iparhatóságok közvetítésével a kereskedelmi minster úrhoz. E kimutatások összesítésével már korábban is a statisztikai hivatal volt megbizva; 1899-től azonban a kézizálogkölcsonüzleti statisztika, a statisztikai hivatal közvetlen adatgyűjtései közé soroztatott s a kereskedelemügyi minster úr 1899. évi január hó 2-án 85.053/98. szám alatt kelt elhatározásával elrendelte, hogy az eddigi évnegyedes forgalmi és árverési kimutatások egyidejű megszüntetésével a kézizálogkölcsonüzletek évenként egyszer tartozzanak be- küldeni évi forgalmi kimutatásaikat az iparhatóságok közvetítése nélkül egyenesen a statisztikai hivatalhoz. Egyéb kimutatást a zálogüzleteknek most nem kell szerkeszteniük.

A kereskedelemügyi minster úr fentidézett rendelkezésének megfelelően a m. kir. központi statisztikai hivatal 1899. évi munkatervébe vétetett fel első ízben a kézizálogkölcsonüzletek statisztikája. Az adatgyűjtés eleinte csupán az arany- és ezüsttárgyakra és ékszerekre s egyéb ingóságokra — az értékpapírok és gabonára adott kölcsönök beszámítása nélkül — adott kölcsönök forgalmára, valamint a szedett zálogdíjak magasságára és összegére vonatkozó adatokat tudakolta. Majd 1906-ban kiterjesztetett az adatszolgáltatási kötelezettség az értékpapírokkal fedezett kölcsönök forgalmára is s végül az 1911. évi munkaterv az egyes kölcsönágazatok forgalmi kimutatásait egészítette ki az árverések számára vonatkozó kérdéssel.

24. Külkereskedelmi statisztika.

a) Az adatgyűjtés mai rendszere.

A magyar külkereskedelmi statisztika a magyar szent korona országainak összes külforgalmát kimutatja mennyiség és érték szerint. Szorosabb értelemben vett adatgyűjtésről csak a külkereskedelmi forgalom mennyiségét illetőleg lehet szó, mert a külkereskedelemben szereplő árúk értékét nem rendszeres adatgyűjtés, hanem szakértői becslés alapján mutatja ki a m. kir. központi statisztikai hivatal.

1. A magyar külkereskedelmi statisztika mennyiségi adatainak gyűjtését külön törvény szabályozza; a jelenleg érvényben levő törvényes rendelkezések az 1906. évi XXIII. t.-cikkben foglaltatnak, a részletes intézkedéseket pedig a kereskedelemügyi m. kir. minster úr által 1907. évi január hó 8-án 1.600. szám alatt kiadott rendeletek tartalmazzák. A törvény és az azt végrehajtó minsteri rendeletek ezen fejezet d) pontjában közöltnak.

A törvénynek alapelve az, hogy a vasúti, hajózási és postaforgalomban a magyar szent korona országainak területére *behozott* vagy a magyar szent korona országainak területéről *kivitt minden árú bejelentési kötelezettség alá esik*. Nem terjed ki ellenben az adatgyűjtés az ajánlott levelekben, pénzeslevelekben, mintaböröndökben szállított árukra, az utasok által magukkal vitt podgyászra, valamint a személyes érintkezés útján (pl. drágakövekből és effélékből) lebonyolódó árúcsereire. Nem terjed ki továbbá az adatgyűjtés általában arra az áruforgalomra sem, mely a magyar szent korona országainak határvonalán át az ú. n. közúti forgalomban — tengelyen, dereglyéken és efféle vízi járműveken, tutajokon, sodronypályákon szállított, úsztatott vagy lábbon hajtott árukból — lebonyolódik, kivéve mégis ennek a forgalomnak három töredékét, és pedig a) a szerb és román határon át közúton lebonyolódó áruforgalmat, melynek számbavételét a vámeljárással kapcsolatban a határszéli vámhivatalok végzik; b) a Boszniából úsztatva érkező famennyiségnek egy részét, melyet újabban az érdekelt cégek támogatásával sikerül számbavenni; c) végül az Ausztriával és Boszniával lebonyolódó közúti forgalomnak azt a töredékét, mely a vasúti és folyamhajózási forgalomról szóló 1600/907. sz. ministeri rendelet 85. és 86. §-ában van említve és melyre a vasúti és folyamhajózási forgalomban végzett adatgyűjtés helyessége érdekében mindenesetre tekintettel kellett lenni.

Az adatgyűjtésnek egy további alapelve az, hogy *minden küldeményről, mely egy szállítási okmányhoz (fuvarlevélhez, szállítólevélhez, hajóselismervényhez) tartozik, egy árúnyilatkozatot kell kiállítani*. Az árúnyilatkozatok céljaira hivatalos űrlapok használandók, melyek közül a vasúti és hajózási forgalomban használatosak — az űrlapok nyomdai előállításánál felmerülő költségek fedezésére — egy- vagy félfilés áron árúfittatnak. Ezeknek az árúnyilatkozatoknak mindazokat az adatokat kell tartalmazniuk, melyek egyrészt a magyar külkereskedelmi statisztika összeállításához, másrészt a statisztikai adatszolgáltatás pontosságának és teljességének ellenőrzésére szükségesek. Tartalmazniuk kell tehát elsősorban az árú pontos megnevezését és mennyiségét, az árú származási, illetve rendeltetési országát, azonkívül a feladó és leadó állomás nevét, az árudarabok jelét és számjelzését, darabszámát és csomagolási nemét, a feladó, illetve címzett nevét és lakóhelyét, valamint azon elszámolási és efféle adatokat (fuvarlevélszám, pénztári bevételi szám stb.), melyek az árúnyilatkozat és a megfelelő szállítási okmány között szükséges összefüggést tüntetik fel. Ezt az árúnyilatkozatot az érkezésnél a címzett vagy atvevő a küldemény kiszolgáltatása előtt, a feladásnál pedig a feladó a küldemény elszállítása előtt köteles beszolgáltatni.

Az adatgyűjtésnek ezen, minden küldeményt individualizáló laprendszerében csak két rés van. Az egyik az, hogy a román és a szerb határ mentén működő vámhivatalok a közúti forgalomban szállított küldeményekről nem vonnak be árúnyilatkozatokat, hanem a szükséges adatokat a 224. Iapon közölt minta szerinti ú. n. statisztikai lajstromokba vezetik be, melyeknek minden egyes tételéről azután a m. kir. központi statisztikai hivatal a feldolgozás céljából egy-egy másolatot készít. A másik pedig az, hogy — az adatszolgáltató közönség és az adatgyűjtő közegek megterhelésének és a gyors forgalom megakasztásának elkerülése érdekében — az Ausztriából postán és az ú. n. csomaggyűjtő vállalatok útján behozott küldemények után nem vonnak be árúnyilatkozatokat, hanem a m. kir. központi statisztikai hivatal az osztrák cs. kir. központi statisztikai hivataltól készen átveszi a feladás alkalmával gyűjtött adatokat. Ez az eljárás kölcsönösségen alapul, mert a Magyarországból postán és csomaggyűjtő vállalatok által Ausztriába kivitt küldemények után viszont Ausztriában nem vonnak be árúnyilatkozatokat, hanem az osztrák hivatal a m. kir. központi statisztikai hivataltól készen átveszi az itt gyűjtött adatokat. Ugyancsak az adatszolgáltató közönség terhének könnyítésére szolgál az is, hogy — szintén a kölcsönösség alapján — a vasúti és hajózási forgalomban az Ausztriából érkező küldemény bejelentésére felhasználható az osztrák feladó által a feladás alkalmával beszolgáltatott árúnyilatkozatnak másodpéldánya, mely a küldeményt a leadás helyéig kíséri. A magyarországi címzett ennek a másodpéldálynak adatait ellenőrizni, aláírásával igazolni köteles és az ekképp beszolgáltatott árúnyilatkozatért ugyanannyira felelős, mintha eredetileg is maga állította volna ki.

A magyar külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtés körében ezek szerint az árúnyilatkozatoknak következő fajtái használatosak: Az Ausztriából vasúton vagy a hajózási forgalomban érkező küldemények bejelentésére rendszerint az osztrák feladó által kiállított sárga vagy rózsaszínű árúnyilatkozatnak másodpéldánya használatos fel; a mennyiben ilyen a küldeményt nem kíséri volna, fehérszínű pótarúnyilatkozat állítandó ki. Az Ausztriába vasúton és a hajózási forgalomban feladott küldeményekről kettős példányú fehérszínű árúnyilatkozatokat kell beszolgáltatni, melyek másodpéldánya a küldeményt Ausztriába kíséri. Bosznia-Hercegovinával és a szerződéses vámterületen kívüli országokkal való forgalomban a vasúton és hajókon szállított küldeményekről sötét színű egypéldányú árúnyilatkozatokat vonnak be. Megjegyzendő, hogy a folyamhajózási forgalomban használatos űrlapok zöld harántsávval, a tengerhajózási forgalomban használatosak pedig kék ha-

rántsávval vannak ellátva. Külön — egyes példányú — árúnyilatkozatokat vonnak be a postán feladott küldeményekről és ismét más árúnyilatkozatokat a csomaggyűjtő vállalatok útján feladott küldeményekről. Speciális árúnyilatkozatok vannak továbbá alkalmazásban az adatgyűjtés körébe tartozó két különleges forgalomban. Azoknak a külföldről érkező küldeményeknek számbavételére ugyanis, melyek az érkezésnél történt átvétel után új fuvarlevéllel ismét külföldre adatként fel, rózsaszínű kettős példányú ú. n. átmeneti árúnyilatkozatok állítatnak ki. Külön árúnyilatkozatokat tett szükségessé a nyilvános árúraktárakban elhelyezett külföldi származású árúknak helyes számbavétele is. Minthogy a nyilvános árúraktárakba szállított külföldi árúk rendszerint hosszabb ideig maradnak táron és sokszor egyes részleteik successive, belföldi rendeltetéssel vagy külföldre való továbbítás végett adatként ki, az átmeneti forgalom lehető kiküszöbölése céljából gondoskodni kellett arról, hogy a nyilvános árúraktárakban elhelyezett külföldi árúk állományáról valóságos nyilvántartás vezessék. Ezért nyilvános árúraktárakba helyezett külföldi küldeményekről kettős példányú világszöldsínű ú. n. tározási árúnyilatkozatok vonnak be. A tározási árúnyilatkozat másodpéldánya szolgál már most a nyilvános árúraktárban a küldemény nyilvántartásának törzslapjaként; ha azután a küldemény teljes egészében egyszerre belföldi rendeltetéssel adatik ki, ez a másodpéldány szolgál behozatali árúnyilatkozatként, ha a küldemény egyszerre külföldi rendeltetéssel továbbítatik, szabályszerű átmeneti árúnyilatkozatok állítatnak ki, ha pedig végül a küldemény részletekben adatik ki, minden egyes részletkiadás ú. n. kitérőzési jegyzékben feltüntetendő, mely jegyzék alapján havonként történik a számbavétel mindaddig, míg a küldemény teljesen nincsen kiadva. Mindezen itt említett árúnyilatkozatok és egyéb űrlapok (az osztrák másodpéldányok kivételével) ezen fejezet a) pontjában közölnetnek.

A vasúti és hajózási forgalomban szállított küldemények feladói és címzettjei az általuk beszolgáltatott árúnyilatkozatokon *statisztikai illetéket* tartoznak leróni. A postai forgalomban beszolgáltatott árúnyilatkozatok illetékmentesek, a csomaggyűjtő vállalatok pedig az általuk lebonyolított forgalom után eső illetéket nem az egyes árúnyilatkozatokon rójják le, hanem évi általányszámban fizetik. A statisztikai illeték, mely postai értékjegyeknek az árúnyilatkozati űrlapokra való felragasztása útján rovatik le, egy-egy küldemény után szállítási okmányonként általában 10 fillér, legalább 5.000 kg. súlyú küldemények után azonban 30 fillér, végül legalább 2.000 kg. súlyú gyűjtő-küldemények, vagyis szállítványozók részére érkezett vagy szállítványozók által feladott oly küldemények után, melyek a leadás helyén több fél között osztatnak szét, az illeték szállítási okmányonként egy korona.

Az adatgyűjtés teljességét és helyességét biztosítandó, az adatgyűjtő közegek kötelesek az adatszolgáltatók bevallásait *ellenőrizni*, viszont a m. kir. központi statisztikai hivatal ellenőrzi az adatgyűjtő közegek tevékenységét. Az adatszolgáltató közönség bevallásainak ellenőrzésére a szállítási vállalatok alkalmazottjai mindenekelelt kötelesek az árúnyilatkozat adatait a megfelelő szállítási okmány adataival összehasonlítani; kötelesek továbbá, ha valamely árúnyilatkozaton foglalt bevallás helyességére nézve gyanú merül fel, a küldemény tartalmát — esetleg az árudarab felbontása által — hitelesen megállapítani és valótlannal bevallás esetében a tényállásról a 189. Iapon közölt minta szerinti jegyzőkönyvet felvenni. Ez a jegyzőkönyv szolgál alapul a további eljárásra az ellen, a ki szándékosan vagy vétke mulasztásból valótlannal adatokat tartalmazó árúnyilatkozatokat szolgáltat be; az áthágások elbírálására az iparhatóságok illetékesek, ezeknek eljárását az ügyekben a kereskedelemügyi m. kir. miniszternek 1907. évi október hó 15-én 63.764/IV. sz. alatt kelt és a 180. oldalon közölt rendelete szabályozza.

A m. kir. központi statisztikai hivatal az adatgyűjtő közegek felett az ellenőrzést részben a beküldött árúnyilatkozatok átvizsgálása útján központilag végzi, részben pedig időnkénti kiküldetések és állandó kirendeltségek útján gyakorolja. Időnkénti kiküldetések alkalmával a hivatal kiküldött tisztviselője az állomás (hivatal, ügynökség, nyilvános raktár-vállalat) összes okmányainak átvizsgálása alapján meggyőződést szerez az adatgyűjtés teljességéről és általában arról, hogy az adatgyűjtő közegek a külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtésből rájuk háruló köteleseket szabályszerűen teljesítik-e? A felülvizsgálat eredményéről a kiküldött a 226. oldalon közölt minta szerinti jegyzőkönyvet vesz fel, melyet a m. kir. központi statisztikai hivatal további intézkedés végett az adatgyűjtő közeg felettes hatóságához tesz át.

Állandó kirendeltsége a m. kir. központi statisztikai hivatalnak ez idő szerint négy helyen van: és pedig a budapesti nyugoti pályaudvaron, az I. cs. kir. szabad. Dunagőzhajózási társaság budapesti főügynökségénél, Fiumében, végül a budapesti m. kir. fővámhivatalnál. Az első két helyen említett kirendeltségnek legfontosabb feladata az, hogy a Budapesten lebonyolódó áruforgalomnak ezen két fontos gócpontján az adatszolgáltatás teljességét és az árúbevallások helyességét állandóan szakszerűen ellenőrizze. A fiumei kirendeltség hatásköre tágabb, a mennyiben — egyúttal a fiumei kikötő hajó- és áruforgalmára vonatkozó és az 28. fejezetben ismertetett adatgyűjtés szempontjából is — kezében tartja a fiumei vasúti állomások, tengerhajózási vállalatok és ügynökségek, vámhivatalok, nyilvános árúraktárak, valamint a kikötőben megforduló — állandó ügynök-

ség által nem képviselt — egyes hajók összes adat-szolgáltató és adatgyűjtő tevékenységét és a Fiumében befolyt összes árúnyilatkozat-anyagot érdemleges ellenőrzés után beterjeszti a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz. Egészen más természetű végül a budapesti m. kir. fővámvivatalnál szervezett kirendeltség működése; ennek feladata az, hogy a szerződéses vámterületen kívüli országokból Budapestre jövő minden postaküldeményről kiállítja az eredeti vámokmányok alapján, a 225. oldalon közölt minta szerint a szükséges árúnyilatkozatokat; oly esetekben pedig, mikor a vámokmányokból az árú megnevezéseket a feldolgozáshoz szükséges pontossággal nem tudja megállapítani, az e célra szolgáló és a 225. oldalon közölt mintának megfelelő úrlapon a vámeletről másolatot vesz, mely a címzettnek kiegészítés végett megküldetik.

A szállítási vállalatok állomásai vagy ügynökségei (postahivatalok, nyilvános árúraktárak és vámvivatalok is) az általuk bevont árúnyilatkozatokat, feladás és leadás szerint elkülönítve, egy a különféle árúnyilatkozatok darabszámát feltüntető kimutatás kíséretében az illető hónap utolsó napján, legkésőbb a következő hónap elsején tartoznak a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz beküldeni. A hivatal által megjelölt nagyobb állomások azonban az egy-egy hónapban befolyt árúnyilatkozatokat havonként két részletben kötelesek beküldeni.

Az 1910. év végi állapot szerint az adatgyűjtésben résztvett 2.425 vasuti állomás, 117 folyamhajtási ügynökség vagy állomás és 4.553 postahivatal, résztvettek azonfelül a magyar tengerhajózási vállalatok, az idegen tengerhajózási vállalatok ügynökségei, a nyilvános árúraktárak (számszerint 20), a magyar kiviteli és csomagszállítási r.-t., végül 35 vámvivatal. Mindezek az állomások, ügynökségek, hivatalok, vállalatok stb. az 1910. évben összesen 74 millió darab árúnyilatkozatot szolgáltattak be a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz és pedig a vasuti állomások 3.557.000 darabot, a folyamhajtási ügynökségek és állomások 226.000 darabot, a tengerhajózási vállalatok 164.000 darabot, a postahivatalok 3.400.000 darabot, a csomagszállítási vállalat 60.000 darabot. Nincsenek befoglalva ebbe a számba az átmeneti és tározási árúnyilatkozatok, melyeknek száma körülbelül 300 ezer darab.

2. A magyar külkereskedelmi statisztika értékei azoknak az egységértékeknek alapján számítatnak ki, melyeket évente a magyar áruforgalmi statisztikai állandó értékmegállapító bizottság határoz meg. Ez a bizottság ez idő szerint az ő császári és apostoli királyi Felségének 1901. évi márczius hó 24-én Bécsben kelt legfelsőbb elhatározásával jóváhagyott és az 227. oldalon közölt szervezeti szabályzat alapján működik; ügyvitelét az 227. oldalon kö-

zölt 1901. évi 27.697. számú kereskedelemügyi minis-teri rendelet állapítja meg.

Az értékmegállapítás menete a következő: A bizottság elnöksége a bizottsági tagoknak és a szakosztályok által a munkálatokba bevont szakértőknek a külkereskedelmi statisztika minden egyes tételszámáról, mely az illetőknek üzleti körébe tartozik, egy-egy kérdőívet küld meg az 229. oldalon közölt minta szerint. A kérdőívhez mellékel egy kimutatást arról, hogy az illető tétel alatt kimutatott árúból mekkora volt a behozatal és a kivitel származási és rendeltetési országok szerint részletezve. Oly tételknél azonfelül, melyek alatt a külkereskedelmi statisztika több különböző árúnak forgalmát egy adatban mutatja ki, a bizottság elnöksége részletes százalékos kimutatást is mellékel arról, hogy az egyes országokból származó behozatalban és az egyes országokba rendelt kivitelben az egyes különféle árúk miképpen részesednek.

A bizottsági tagoknak és szakértőknek a kitöltött kérdőívekben foglalt javaslatai azután a szakosztályok ülésein megvitatás alá kerülnek; ezen szakosztály-ülések során határozatnak meg az összes egységértékek. A magyar bizottság elnöksége ezek után a Magyarország és Ausztria közötti külkereskedelemre nézve megállapított egységértékek jegyzékét megküldi az osztrák közbenső áruforgalmi statisztikai érték-megállapító bizottság elnökségének és viszont az utóbb említett bizottság elnöksége is közli az osztrák részről megállapított egységértékek jegyzékét. A két bizottság által megállapított egységértékek között mutatkozó különbségek lehető kiegyenlítése érdekében azután a két bizottság elnöksége egymásközt, azonfelül pedig mindegyik bizottság elnöksége a maga bizottságának érdekelt tagjaival és szakértőivel tárgyalásokat folytat. A tárgyalások eredményeként minden esztendőben a statisztikai tételek túlnyomó nagy részét illetőleg sikerül elérni azt, hogy a magyar bizottság és az osztrák bizottság a Magyarország és az Ausztria közötti külkereskedelmi forgalmat azonos egységértékekkel értékeli; csupán a tételeknek elenyésző kis számánál maradnak a tárgyalások eredménytelenek, úgy, hogy a két bizottság egy és ugyanazon forgalmat eltérően értékeli.

A tárgyalások befejeztével a bizottság szakosztályai által megállapított összes egységértékek, melyek az osztrák bizottsággal folytatott tüzetes tárgyalások során esetleg kisebb-nagyobb mértékben módosultak, felülvizsgálás és jóváhagyás végett a bizottság teljes ülése elé terjesztetnek.

b) Az adatok feldolgozása és eredményeinek közzététele.

A m. kir. központi statisztikai hivatalban a beérkezett árúnyilatkozatokat mindenekelőtt felülvizsgálják abban az irányban, hogy az árúnyilatkozatokba be-

vannak-e jegyezve a feldolgozáshoz szükséges adatok és hogy a statisztikai illeték helyesen van-e leróva? A helyesen kiállított árúnyilatkozatok ezután — a vasuti, folyamhajtási, tengeri és postai árúnyilatkozatok külön-külön — a feldolgozás alapjául szolgáló hivatalos árulajstromnak megfelelően árúk szerint rendeztetnek, miközben azokból az árúnyilatkozatokból, melyek különböző árúkról szólnak, az egyes árúk mennyiségének külön számbavétele érdekében másolás vagy szétvágás útján több újabb árúnyilatkozat készül. Az árulajstrom az új vámtarifa beosztásának megfelelőleg 51 osztályban mintegy 2.025 tételbe sorozza az árúkat. Az árúnyilatkozatok az árulajstrom szerinti csoportosítás után egy-egy tételre vonatkozólag külön-külön származási és rendeltetési országok szerint rendeztetnek és az ekkép végleg rendezett árúnyilatkozatokból állapítatnak meg a mennyiségi adatok, melyeknek összesítéséből készülnek a havi közlemények adatai. A havonként számbavett mennyiségi adatok minden egyes tételre vonatkozólag a szállítás módjainak és az országoknak részletezésével külön évi kimutatásokat vezetnek be, melyek összesítése útján készülnek az évi közlemények számára a mennyiségi adatok.

Megjegyzendő végül, hogy a magyar liszt kivitelnek azt a részét, mely Fiumén át tengeren szállítatik, a statisztikai hivatal havonként külön is feldolgozza egyrészt a rendeltetési kikötők részletezésével, másrészt pedig a fővárosi és a vidéki malmokból származó lisztmennyiségeknek külön feltüntetésével.

Magyarország külkereskedelmi forgalmának statisztikája az 1867/74. években a »Hivatalos statisztikai közlemények« egy-egy füzetében évenként egyszer tételről közzé. A szállítási vállalatok által beterjesztett kimutatások és a vámvivatalok összesített kimutatásait bemutató táblázat külön-külön közöltetett és pedig mennyiség szerint és a statisztikai hivatal által megállapított becslések alapján kiszámított érték szerint. Ezekből a különböző ismertetésekből készült azután egy összesítő táblázat, mely — annyira a mennyire lehetséges volt — a különböző csoportosítások szerint készült kimutatások eredményeit összefoglalta.

Az adatgyűjtésnek új alapokra való fektetésével 1881 július havától kezdve rendszeres közlemények jelentek meg Magyarország külkereskedelmi forgalmáról és pedig külön havi közlemények és külön évi összesítések (az 1882. év végéig félévi összesítések is). Két ízben — és pedig az 1882—1886. és az 1901—1905. éveket illetőleg — öt év eredményeit összesítő, részletes közleményt is tett közzé a m. kir. központi statisztikai hivatal.

A közlemények belső tartalma 1881 óta hatalmasan bővült. Kezdetben, a statisztikai hivatal az

árúkat 19 főcsoportba csoportosított, 377 tételben részletezve mutatta ki. De már 1882 július havától kezdve, a mikor életbelépett az 1882. évi XVI. t.-cikkbe iktatott új vámtarifa, a tételek száma 469-re emelkedett, melyek 50 árúcsoportba voltak sorozva. Már 1885-ben a külön kimutatott tételek száma 514 volt, az 1892. évi közleményben már 630. Lényegesen szaporított a tételek száma 1893-ban, a mikor a külkereskedelmi statisztika már 1044 árút mutatott ki külön, ez a szám pedig a következő évben ismét 1208-ra emeltetett. Ez a tételszám — nem szólva néhány újabb altétel létesítéséről — változatlanul megmaradt 1906 január elsejéig, a mikor szükségessé vált, hogy a külkereskedelmi statisztikai kimutatások lehető összhangba hozassanak az új vámtarifával. Az ennek alapján kidolgozott és most érvényben álló új árulajstrom 1918 tételt tartalmaz, sőt ezek száma — az a), b), c) stb.-vel jelölt altételek figyelembe vételével — 2025; a tételek — az új vámtarifának megfelelően — 51 tarifaosztályba vannak csoportosítva.

Hasonlóan bővült fokozatosan a közlemények tartalma az egyes származási és rendeltetési országok külön kimutatása tekintetében; 1881-től 1886-ig a közlemények csak Ausztriával, Németországgal, Svájc-czal, Olaszországgal, Franciaországgal, Belgium-Hollandiával (egy összegben), Oroszországgal, Bosznia-Hercegovinával, Szerbiával, Romániával és a Balkán egyéb országaival (egy összegben) való külkereskedelmünket mutatták ki külön, a többi államokkal való forgalmunk »más államok« címen egy összegben volt kimutatva. 1887-től kezdve a »Balkán egyéb országai« közül külön mutattattak ki Bulgária, 1892-től kezdve pedig a »más államok« közül Spanyolország és Brazília. Az 1893. évtől kezdve azonban közleményeink teljesen szakítottak a »más államok« gyűjtőcsoportjának alkalmazásával és azóta minden egyes külföldi országgal való áruforgalmunk külön van ki mutatva.

Közleményeink még egy másik irányban is lényegesen bővültek. Korábban ugyanis a közlemények az egyes árúk forgalmát mennyiség és érték szerint csak egy összegben mutatták ki, tekintet nélkül a szállítás módjaira. Az 1892. évtől kezdve azonban minden egyes árúnál — legalább mennyiség szerint — kimutatják azt is, hogy mekkora volt a tengeri forgalom. Rendkívül értékes újítást hozott e tekintetben az 1906. évi közlemény; ettől kezdve ugyanis minden egyes tételnél — mennyiség és érték szerint is — részletezve van a vasuti, folyamhajtási, tengeri és postai forgalom. Nem maradhat egyébként említés nélkül az sem, hogy 1906-tól kezdve az évi közlemények még egy más tekintetben is igen értékes bővülést tartalmaznak: minden egyes statisztikai tételnél ugyanis idézve van a vámtarifá-

nak azon tétele (esetleg több tétele), mely az illető statisztikai szám alá sorozott árúkra alkalmaztatik. Azonkívül az 1905. évtől kezdve a megelőző évek eredményei is közöltetnek.

A magyar külkereskedelmi forgalomról közzétett havi közlemények az évek folyamán meglehetősen sokszor módosult tartalommal jelentek meg; nevezetesebb változás csak az 1901. évre vonatkozólag történt: az 1901. évi december havi közlemény ugyanis első ízben tartalmazta az összes árúknak nemcsak mennyiség, hanem érték szerinti kimutatását is. Megjegyzendő, hogy 1897-től 1900-ig (bezárólag) a magyar korona országainak külkereskedelmi forgalmáról szóló havi adatok nem önálló közleményekben, hanem a »Statisztikai Havi Közlemények«-ben tétettek közé; 1901-től kezdve azonban a hivatal ismét önálló füzetek kibocsátására tért át.

A külkereskedelmi forgalomról szóló közleményekhez kapcsolódik még egy munka: a magyar áruforgalmi statisztikai állandó értékmegállapító-bizottság évi jelentése a magyar szent korona országainak külkereskedelmi forgalmáról, mely első ízben az 1906. évről készült. Ez a jelentés — a bizottság által megállapított egységértékek tüzetes indokolásán felül — tartalmazza az egyes árúk külkereskedelmi forgalmának, áralakulásának ismertetését, kiemelésével a hazai termelési és fontosabb árúknál a nemzetközi forgalmi viszonyoknak. A jelentés tartalmazza végül a Magyarország átmeneti forgalmáról szóló adatokat is.

c) Az adatgyűjtés multja.

Az alkotmány helyreállításával égetően sürgős feladatnak érezte mindenki azt, hogy az ország külső kereskedelméről megbízható adatok álljanak rendelkezésre. A Magyarország és Ausztria közötti közönség vámvonalnak 1850-ben történt megszüntetésével a Magyarország határán átlépett árúkról elmaradt mindennemű feljegyzés, mindössze a Balkán felé eső magyar határvonalon át lebonyolódó áruforgalomról álltak rendelkezésre a vámhivatalok feljegyzései. A földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi magyar királyi ministeriumban szervezett statisztikai osztály javaslatára a kormány felszólította az országhatárt átlépő három közlekedési vállalatot: a déli vaspályatársulatot, az államvaspályatársulatot és a dunagőzhajózási társaságot, hogy a külfölddel való áruforgalomról adatokat állítsanak össze. Ezen vállalatok, valamint a magyarországi vámhivatalok kimutatásainak összesítéséből készültek az 1867. évről az első magyar külkereskedelmi statisztikai adatok. A szállítási vállalatok és a vámhivatalok kimutatásai természetesen csak mennyiségi adatokat tartalmaztak; az értékatokat a statisztikai

osztály a hivatalból megállapított becsárak alapján számította ki.

A statisztikai adatok gyűjtésének ez a rendszere, noha a következő években új vasútvonalak kiépülése és az egyes vállalatok kimutatásainak tökéletesedése folytán javult is, teljesen tarthatatlan volt. Az egyik szállítási vállalat 120, a másik 60, a harmadik 40 tételben mutatta ki az áruforgalmat, mindegyik vállalat egy-egy tételbe más és más árúkat csoportosított; az ezekből és a vámhivataloknak ismét más-más csoportosított kimutatásaiból készült összesítés, a teljesen tapogatózva megállapított becsárak alapján kiszámított értékatok nem érdemelték meg a rájuk fordított fáradságot. Ennek felismerése folytán az ily alapon készült adatgyűjtést az 1875. évvel megszüntették. Az értékatok már az 1875. évre sem számítottak ki.

Ettől kezdve 1881-ig magyar külkereskedelmi statisztika egyáltalán nem volt. Ezt a hiányt a hetvenes évek végén, az Ausztriával megújítandó vám-szövetségre vonatkozó tárgyalások alkalmából annyira érezték, hogy a képviselőház egyenesen felhívta a kereskedelemügyi ministert, gondoskodjék a magyar áruforgalomra vonatkozó megbízható adatok szerzéséről. A minister az országos statisztikai hivatalt bizta meg a megfelelő javaslatok készítésével. A viszonyok gondos mérlegelése után a hivatal törvényjavaslatot dolgozott ki a magyar áruforgalmi statisztikáról, melynek alapelve az volt, hogy mindazon árúküldeményekről, melyek a vasúti és hajózási vállalatoknál a magyar korona területéről való kivitel céljából feladatnak, vagy a magyar korona területére mint behozatali cikkek érkeznek, az áruforgalmi statisztika készítése céljából külön nyilatkozatok állítandók ki. A statisztikai hivatal a küldeményeket individualizáló ezen laprendszerrel a külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtésnek egy teljesen új módszerét teremtette meg.

A külkereskedelmi statisztikára vonatkozó 1881. évi XIII. t.-cz. főbb rendelkezései — a fent ismertetett alapon kívül — a következők voltak: A statisztikai adatgyűjtés költségeinek fedezésére elrendelte a törvény, hogy az árúnyilatkozatok céljaira két krajczáros bélyegű őrlapok használandók. Az árúnyilatkozatoknak a feladási, illetve rendeltetési állomás nevét, az áru megnevezését, mennyiségét és értékét kellett tartalmazniok. Egynemű küldeményről egy árúnyilatkozat volt kiállítandó, többféle árút tartalmazó több csomagból álló küldeményről ellenben annyi árúnyilatkozat, ahány áru foglaltatott a küldeményben, egy csomagról azonban — még ha többféle árút tartalmazott is — mindenkor csak egy nyilatkozat volt beszolgáltatandó. Az árúnyilatkozatok kiállítására a feladásnál a feladó, a leadásnál ellenben a szállítási vállalat volt köteles. Az adatgyűjtésnek a

postaküldeményekre való kiterjesztését a törvény a rendeleti útnak tartotta fenn.

A minister egyidejűleg végrehajtási rendeletet is adott ki, melynek legfontosabb rendelkezése az volt, hogy az áru megnevezésének a kibocsátott hivatalos árúlajstrom szerint kell történnie; ez a hivatalos árúlajstrom 19 főcsoportba sorozott 377 tételt tartalmazott. Ugyancsak fontos intézkedése volt ennek a rendeletnek az is, hogy a leadásnál is az átvevő félre hárította a nyilatkozat kiállításának kötelezettségét.

Ezen az alapon indult meg 1881. május hó 1-ével a magyar külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtés; az első két hónap eredményei inkább csak tanulmány- és kísérletképpen tétettek közzé, a rendszeres összeállítások csak 1881. július havától fogva vették kezdetüket. Az első fontos változást az adatgyűjtésben az 1883. esztendő hozta. A statisztikai hivatal vezetőiben ugyanis az 1881. évi törvény életbelépte után csakhamar megérlelődött az a meggyőződés, hogy az árúnyilatkozatokon foglalt értékbemutatók teljesen megbízhatatlanok és komoly külkereskedelmi statisztika alapjául nem vehetők. A hivatal ezért — külföldi mintára — egy állandó értékmegállapító bizottság szervezését javasolta, melynek szakértő tagjai az egyes árúk kereskedelmi egységértékeit üzleti ismereteik és tapasztalataik alapján határoznák meg. A minister a javaslat elfogadásával 1883. évi november hó 23-án 24.383. sz. alatti rendeletével szervezte is az első magyar értékmegállapító bizottságot, mely tizenegy szakosztályban működött és az 1883. évtől kezdve félévenként állapította meg a magyar külkereskedelmi statisztika értékatadatainak kiszámításánál alapul vett egységértékeket. Az 1884. évben végre az adatgyűjtés körébe bevonatott a postaforgalom is, melynek érkezési adatai az eredeti szállítólevelek felhasználásával, kiviteli adatai pedig a feladásnál bevont külön árúnyilatkozatok alapján dolgoztattak fel; az adatgyűjtés azonban a feladásnál csak a termelők, iparosok, kereskedők, gyárosok és az áruszállítással rendszeresen foglalkozók csomagjaira terjedt ki, ha legalább egy kilogramm súlyúak. Ugyaneztől az évtől kezdve kiterjesztetett az adatgyűjtés azokra az élőállat- és állatütermék-szállítmányokra, melyek a szerb és román határ mentén működő vesztgintézteken és belépő állomásokon át hoztattak be. A következő éveknek számos, többé-kevésbé fontos intézkedései közül megemlítenéd az, hogy 1888. április hótól kezdve a nem kincstári postahivatalok a leadásnál is az eredeti szállító levelek beküldése helyett árúnyilatkozatok bevonására köteleztettek, mely intézkedés 1890. május havától kezdve a kincstári postahivatalokra is kiterjesztetett.

Nagy jelentőségű volt a magyar külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtés szempontjából az 1893. esz-

tendő. Mindenekelőtt az értékmegállapító bizottság újjászervezéséről kell megemlékeznünk. A statisztikai hivatal által javasolt és Ő csász. és apostoli kir. Felsege által az 1893. évi május hó 3-án kelt legfelsőbb elhatározással jóváhagyott új szervezeti szabályzat segíteni igyekezett mindazokon a visszasságokon, melyek a bizottság első szervezése óta mutatkoztak. A szakosztályok munkálatainak kellő irányítása és vezetése érdekében szervezte a bizottság elnökségét, mely megteremtette a kapcsolatot a bizottság és a statisztikai hivatal között és mely a statisztikai hivatal igazgatójából mint elnökből, a hivatal aligazgatójából mint alelnökből, és a hivatal egy tisztviselőjéből, mint titkárból áll. A szakosztályok munkálatainak egyöntetűségét biztosítandó, megszabta azokat a főbb irányelveket, melyek az egységértékek megállapításánál szem előtt tartandók; gondoskodott vidéki szakértők bevonásáról és alkalmat adott a kereskedelmi és iparkamaráknak a közreműködésre. A bizottság munkaterhének csökkentése érdekében kimondotta, hogy az egységértékek évente csak egyszer — nem, mint korábban, félévenként — állapítandók meg; végül kimondotta, hogy a szakosztályok által megállapított egységértékek felülvizsgálás és jóváhagyás végett a bizottság összülése elé terjesztendők.

A mennyiségi adatok gyűjtésének tökéletesítése érdekében is számos hathatós lépés történt az 1893. év folyamán. Így ebben az esztendőben utasította a kereskedelemügyi minister úr a statisztikai hivatalt, hogy a vasúti és gőzhajózási állomások, valamint a postahivatalok adatszolgáltatását kiküldött tisztviselői által vizsgáltassa sűrűn felül és felhatalmazta a hivatalt, hogy a tapasztalt hiányok és szabálytalanságok megszüntetése érdekében közvetlenül érintkezhessek a szállítási vállalatokkal és postaigazgatóságokkal. Ugyanebben az esztendőben rendeztetett első ízben a magyar kiviteli és csomagszállítási r. t. forgalmára vonatkozó adatgyűjtés, a mi által lehetővé vált a vállalat által közvetített áruforgalomról megbízható adatokat szerezni. Üdvös intézkedés volt az 1893. esztendőben az is, hogy a hivatalos árúlajstrom használata az árúnyilatkozatok kiállítására alkalmával hatályon kívül helyeztetett, mert a hivatalos árúlajstrom használata sok esetben sablonos és csak formálisan helyes árubevallásokra vezetett, melyek a küldemények tényleges tartalmával egy általában nem voltak összhangban. Végre helyszíni tanulmányok alapján sok hasznos intézkedés történt az 1893. év folyamán a tengeri forgalom számbavételének tökéletesítése érdekében is. Ugyancsak az 1893. évben kelt a kereskedelemügyi minister úrnak az az üdvös — és az adatok feldolgozását tetemesen siettető — rendelkezése, hogy az állomások és postahivatalok az árúnyilatkozatokat már

nem rejtett natoságuk után, hanem közvetlenül küldjék be a statisztikai hivatalhoz.

Az 1894. év legfontosabb intézkedése az volt, hogy a postai forgalom adatgyűjtése új rendelettel szabályoztatott; az új rendelet elejtette az adatgyűjtés korlátozását a feladásnál a termelőknek, iparosoknak és kereskedőknek 1 kg.-nál súlyosabb csomagjaira, egyúttal a tartalombevallás nagyobb pontossága érdekében tett hathatós intézkedéseket. Ugyanekkor az esztendőben kelt a pénzügyminiszter úrnak is egy új rendelete, mely a m. kir. központi statisztikai hivatalnak előzetes helyszíni tanulmányozás alapján tett előterjesztésére a szerb és román határ mentén lebonyolódó közúti áruforgalom adatgyűjtését szabályozta akként, hogy az adatgyűjtést kizárólag a vámhivatalokra bízta és azt egyúttal valamennyi — lábon, tengelyen, tutajon, csónakon vagy dereglyén szállított — áruira kiterjesztette. A vámkülföldről, különösen a Nyugat felől vasuton érkezett árúk helyes számbavételének nagy tökéletesedését biztosította az ugyancsak az 1894. évből származó rendelkezés, mely szerint a budapesti fővámhivatalnál elvámolt küldeményekről az árúnyilatkozatokat maga a fővámhivatal vonja be. Az 1894. évben tért át továbbá a statisztikai hivatal az u. n. ideiglenes árúnyilatkozatok használatára. Az ideiglenes árúnyilatkozatok két esetben kerültek alkalmazásra: egyrészt a külföldről érkezett oly küldemények bejelentésére, melyek új feladással ismét külföldre továbbítottak, másrészt pedig olyan külföldről származó küldemények bejelentésére, melyek például gyűjtőrakományban valamely nagyobb belföldi állomásra érkeztek és onnét darabárúként új feladással ismét valamely belföldi állomásra továbbítottak. Az ideiglenes árúnyilatkozatok alkalmazásával tehát egyrészt kiküszöbölhető volt a transitóforgalom, másrészt lehetővé vált az, hogy a szállítványozó helyett a végleges árúnyilatkozatot az a vidéki tulajdonképeni címzett szolgáltatssa be, a ki a gyűjtőrakományban foglalt egyes árudarabokat tényleg átveszi és a ki azok tartalmát pontosan ismeri.

Időközben megérlelődött az áruforgalmi statisztikai adatgyűjtésnek az a reformja, melynek sürgős szükségét a statisztikai hivatal már éveken keresztül érezte és a mely hivatva volt gyökerében orvosolni mindazokat a bajokat, melyeken 1881 óta folytonos detail-rendeletekkel igyekeztek segíteni. A statisztikai hivatal által már éveken azelőtt kidolgozott új javaslat — mint az 1881. évi törvényt módosító novellaris törvény — 1895. évi július hó 1-jével mint 1895. évi XVIII. t. cz. lépett életbe. A törvény-novella legfontosabb intézkedései a következők voltak: a) felemelte a statisztikai illetéket, a mennyiben a két krajczáros űrlapok használatát megszüntetve, elrendelte, hogy a vasúti és hajózási forgalomban köz-

vetett küldemények bejelentésére 10 filléres bélyeggel ellátott űrlapok használandók; b) elrendelte, hogy az árúnyilatkozatokon meg kell jelölni azt az országot, a melynek területén az áru származási, illetve rendeltetési helye fekszik és ezzel a korábbi állapottal szemben, a mikor az árúnyilatkozatokon csak a fel- és leadóállomást kellett megnevezni, külkereskedelműnek származási és rendeltetési országok szerinti sokkalta pontosabb kimutatására nyújtott módot; c) az 1881. évi törvényvel szemben, mely a külföldről érkező küldeményekről beszolgáltatandó árúnyilatkozat kiállítását a szállítási vállalatok kötelességévé tette, kimondotta, hogy a vasúton vagy hajón érkező küldeményekről a címzett tartozik az árúnyilatkozatot kiállítani, a mivel egyébként a törvény az 1881 óta állandóan követett gyakorlatot szankcionálta; végül d) kimondotta, hogy a ki tudva valótlan adatokat tartalmazó árúnyilatkozatot szolgáltat be, kihágást követ el és 2—100 koronáig terjedhető, áruforgalmi statisztikai célra fordítandó pénzbüntetéssel büntetendők és ezzel a statisztikai hivatalnak hatályos eszközt adott a hamis bevallások megtorlására.

Az adatgyűjtést új alakjában a kereskedelemügyi miniszter úrnak 1895. évi 2.605. eln. sz. rendelete részleteiben is kimerítően szabályozta, a mely rendelet függelékeként igen részletes utasítás is adatott ki az ideiglenes árúnyilatkozatok használatához. Az új rendelet és utasítás áttekinthető, teljes kodex volt az áruforgalmi statisztika terén érvényben álló rendelkezéseknek, mi által az adatgyűjtő közegek, kik a korábbi években egymást sűrűn követő új intézkedések és módosítások tömkelegében már alig tudtak eligazodni, munkájukban számottevő támogatást nyertek. Az új rendelet módot nyújtott a statisztikai hivatalnak arra is, hogy az adatgyűjtés megbízhatóságának fokozására igen fontos lépéseket tegyen; nevezetesen 1895. évi július hó elsejével a m. kir. államvasutak budapest-nyugati pályaudvarán és budapest-dunaparti teherpályaudvarán, továbbá a déli vasút budapesti pályaudvarán és a Dunagőzhajózási Társaság budapesti főügynökségénél állandó kirendeltségeket állíthatott fel, ezeket kiegészítette pedig 1895. év október havától kezdve a budapesti kézbesítő postahivatalnál felállított kirendeltség és végül 1896. év január elsejétől kezdve a fiumei kirendeltség. Különös fontossága volt ez utóbbi kirendeltségnek, mert módot adott a Fiumén át lebonyolódó áruforgalom számbavételénél addig mutatkozott nagy nehézségek és visszasságok leküzdésére, módot adott az ideiglenes árúnyilatkozatoknak a tengeri forgalomban való alkalmazására és így a fiumei tranzitforgalomnak a tulajdonképeni külkereskedelemtől való elválasztására és végül módot adott arra, hogy a Fiume város összes tengeri és szárazföldi forgalmára vonatkozó adatgyűjtés a statisztikai hivatalnál koncentráltassék. Megjegyzendő,

hogy az idők folyamán, mikor az adatgyűjtő közegek az új helyzettel már teljesen megismerkedtek és az új rendelkezések alkalmazása a gyakorlatban nehézségeket többé nem okozott, a statisztikai hivatal az 1895-ben létesített kirendeltségek egy részét ismét megszüntethette és csak a három legfontosabbat — a budapest-nyugati pályaudvarit, a Dunagőzhajózási Társaság budapesti főügynökségénél szerveztetett és a fiumei kirendeltséget — tartotta fenn.

A magyar külkereskedelmi statisztika fejlődésében újabb nevezetes fordulat az 1900. évi január hó első napján állott be. Az osztrák kormány ugyanis akkor indította meg a statisztikai adatok gyűjtését a Magyarország és Ausztria közötti áruforgalomról. Ausztriában is ezen adatgyűjtés legcélszerűbb módjának azt ismerték fel, a melyet Magyarországon már 1881 óta alkalmazott, vagyis küldeményenként külön árúnyilatkozatok bevonását a szállítási vállalatok közből. Közelfekvő volt természetesen a gondolat, hogy az osztrák részről megindítandó új adatgyűjtés és Magyarországnak már régóta bevált adatgyűjtése között oly kapcsolat létesíttessék, mely — a nélkül, hogy a két állam mindegyikében az adatgyűjtés önállóságát csorbítaná — biztosítaná a két állam részéről gyűjtött adatoknak lehető egybehangzóságát és mindkét államban az adatszolgáltató közönségnek és az adatgyűjtő közegeknek terhet lehetőleg könnyítené.

Az ily irányban a két állam közt folytatott tárgyalások eredményre is vezettek és a két kormány között a magyar korona országai és a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok közötti áruforgalomnak kölcsönös támogatással kidolgozandó statisztikája tárgyában még az 1899. évben egyezmény kötött, mely a magyar korona országainak 1900. évi külkereskedelmi forgalmáról szóló közlemény (Magyar statisztikai közlemények. Új folyam. XXIX. kötet) bevezetésében teljes terjedelmében van közölve. Az egyezménynek alapelvei a következők: a) a két állam közötti áruforgalomnak statisztikai felvétele abban az államban történik, hol a küldeményt feladják; a leadás helyén újabb felvétel nem történik, de az árúnyilatkozatok helyességét a rendeltetési helyen mindkét állam ellenőrizteti; b) az árúnyilatkozatok két példányban állítandók ki, ezek egyike a feladó állomáson vonandó be, a másodpéldány a küldeményt a leadás helyére kíséri; c) az évi eredmények önálló közzététele előtt a két állam közötti áruforgalomról készült statisztikai kimutatásoknak úgy a mennyiségre, mint az értékre vonatkozó adatai az eltérések lehető kiegyenlítése céljából a másik állam statisztikai hivatalával közlendők; d) a statisztikai árú-lajstromnak megállapítása a két statisztikai hivatal kölcsönös egyetértésével eszközözendő.

Ezt az egyezményt kiegészítette az a megállapítás, hogy a postán és a csomagszállítási vállalatok

útján szállított küldeményekről a feladók az árúnyilatkozatokat csupán egy példányban legyenek kötelesek kiállítani, azonban a két állam fentartotta magának azt a jogot, hogy ellenőrzés céljából az érkezőnél vonjon be a címzettől árúnyilatkozatot. Egy további megállapodásból kifolyólag, a mely kimondotta, hogy a két államban az értékmegállapításnak lehetőleg azonos elvek szerint kell történnie, újjászerveztetett a magyar értékmegállapító bizottság. Ez az újjászervezés, melynek két legfontosabb mozzanata az volt, hogy a bizottság kinevezett tagjai az általuk kifejtett működés elismeréseképp működésük tartama alatt kereskedelmi tanácsosoknak nevezetnek és hogy a bizottsági szakosztályok száma tizenegyről húszra emeltetett, az értékmegállapító bizottságot abban a formájában létesítette, a mint ez máig változatlanul fennáll.

Az egyezménynek a mennyiségi adatok gyűjtésére vonatkozó határozásainak összhangban szükségessé vált az adatgyűjtést szabályozó 1895. évi ministeri rendeleteknek pótlása az új helyzetnek megfelelő újabb rendeletek kibocsátásával. Az új rendeletek 1899. évi december hó 21-én 86.642. szám alatt bocsátottak ki. Nagyjában ezek a rendeletek az 1895. évi rendeleteknek teljesen bevált intézkedéseit vették át, az egyezményből kifolyólag szükséges módosításokkal. Mint fontosabb újítás kiemelendő még az, hogy a korábban használatos bélyeges űrlapok kivonattak a forgalomból és helyettük bélyegtelen árúnyilatkozati űrlapok rendeltettek el, melyeken az illetéket postai értékjegyekkel kellett leróni, továbbá, hogy az ideiglenes árúnyilatkozatok használata kiterjesztett a nyilvános árúraktárak útján lebonyolódó átmeneti forgalom körére is és végül, hogy a képviselttel nem bíró külföldi folyamhajózási vállalatok hajóin behozott küldemények statisztikai számbavételére a vámhivatalok köteleztettek.

Az egyezmény által teremtett új helyzet azonban nemsokára szükségessé tette az adatgyűjtés törvényes bázisának újabb módosítását. Főleg egy tekintetben állott fenn visszasság. A fennálló osztrák rendelet szerint ugyanis az osztrák feladó a Magyarországra szállított minden küldemény után mindig csak egy árúnyilatkozatot tartozott kiállítani, ugyanezen küldemény magyar címzettje azonban azokban az igen gyakori esetekben, a mikor a küldemény különmű árukából állott, az 1881. évi XIII. t. cz. értelmében annyi árúnyilatkozatot tartozott kiállítani, a hány áru foglaltatott a küldeményben. A helyzet tehát az volt, hogy ezeknél a küldeményeknél a magyar címzett nem használhatta fel az osztrák feladó által kiállított árúnyilatkozati másodpéldányt, hanem kénytelen volt e helyett új árúnyilatkozatokat beszolgáltatni. Azonfelül állandó nézeteltérésekre adott okot az is, hogy mi tekintendő egynemű, és mi

különmű árának. Visszás volt az is, hogy a mi rendszerünk folytán a magyar címzett, ha az Ausztriából érkezett küldemény tartalmát lelkiismeretesen vallotta be, a küldemény után rendszerint több illetéket tartozott leróni, mint az osztrák feladó. Szükségesnek látszott ezért magyar részről is kimondani azt, hogy minden küldemény után szállítási okmányonként csak egy árúnyilatkozat szolgáltatandó be. Mint hogy ez a rendelkezés előreláthatólag az illetékbevitel csökkentésével járt volna, másrészt pedig a külkereskedelmi statisztikai feldolgozás egyre több költséget okozott s különben is méltánytalannak bizonyult az, hogy a legkisebb küldemény épűgy, mint a kocsiakomány vagy a sokféle, esetleg értékesebb áruból álló gyűjtőrakomány egyformán 10 fillér illeték alá essék, szükségessé vált a statisztikai illetékre vonatkozó határozmányoknak is megfelelő módosítása. Ezeket az alapokon indította meg a m. kir. közp. statisztikai hivatal már 1902-ben az áruforgalmi statisztikai törvény reformjára irányuló akcióit, mely azonban csak az 1906. évben vezetett célhoz. Az újonnan megalkotott törvény az 1906. évi XXIII. t.-cz., mely a külkereskedelmi statisztika mai rendszerének alapja.

Az új törvény és az azt végrehajtó új ministeri rendeletek megalkotása óta csak egy mozzanat merült fel, mely az adatgyűjtés egy részletének módosítását tette szükségessé. A szerződéses vámterületen kívüli országokból származó postacsomagok statisztikai számbavétele ugyanis korábban a feladók által a küldeményhez több példányban mellékelt eredeti vámbevallások egyik példányának felhasználásával történt. Annak következtében azonban, hogy 1908-tól fogva az Ausztriába rendelt postacsomagokhoz a külföldi feladók csak egy törzsbavallást tartoztak mellékelni, nálunk is észlelhető volt, hogy az eredeti vámbevallások egyre általánosabban csak egy példányban mellékeltek, a mely példányra pedig a vámkezelésnél mulhatatlanul szükség van. Elejét kellett tehát venni annak, hogy az eredeti vámbevallások másodpéldányának hiányában ezen küldemények számbavétele teljesen elmaradjon. Az adatszolgáltatás teljességének és helyességének biztosítására, valamint az adatszolgáltató közönség s a posta- és vámhivatali közegek terhének lehető csökkentésére a legjobb megoldásnak az mutatkozott, ha a m. kir. központi statisztikai hivatalnak a budapesti m. kir. fővámhivatalhoz állandóan kirendelt alkalmazottai ott az eredeti vámkománnyok alapján külön e célra rendelt űrlapokon a szükséges adatokat kimásolják. E célból létesített 1909 január havában a hivatalnak a budapesti m. kir. fővámhivatalnál működő új kirendeltsége, melyről egyébként már a 159. oldalon tettünk említést.

d) A külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtést szabályozó törvény és rendeletek és azok mellékletei, valamint az adatgyűjtés körében alkalmazásban levő egyéb szabályzatok, stb.

1.

1906. ÉVI

XXIII. TÖRVÉNYOZIKK

a magyar szent korona országainak külkereskedelmi statisztikájáról.

(Szentelést nyert 1906. évi december hó 30-án. — Kihirdettetett az „Országos Törvénytar“-ban 1903. évi december hó 31-én.)

1. §. A vasuti, hajózási és postaforgalomban a magyar korona országainak területére behozott és a magyar szent korona országainak területéről kivitt árúk bejelentési kötelezettség alá esnek. A kivételeket a kereskedelemügyi minster rendeletileg állapítja meg.

2. §. A vasuti és hajózási forgalomban a bejelentés írásban, e célból kiadott árúnyilatkozati űrlapokon teljesítendő. Minden egyes szállítási okmányhoz (fuvarlevélhez, szállítólevélhez, hajós-elismervényhez stb.) tartozó küldeményről csak egy árúnyilatkozatot kell kiállítani, melyen azonban a küldeményben foglalt különemű árúk darabonként és egyenként felsorolandók.

3. §. Az árúnyilatkozaton a vasuti és hajózási forgalomban a következő adatokat kell felsorolni: a feladási és leadási állomást, a származási és rendeltetési országot, az árudarabok jelét és számát, az árudarabok darabszámát és a csomagolás nemét, az áru megnevezését, közelebbi meghatározását és mennyiségét, a feladó, illetve címzett (átvevő) nevét és lakóhelyét. Az árúnyilatkozati űrlap alakját, példányszámát és kitöltésének részleteit a kereskedelemügyi minster rendeletileg szabályozza.

4. §. A magyar szent korona országainak területéről vasuton vagy hajón külföldre szállított küldeményekről a feladó, a magyar szent korona országainak területére érkezett küldeményekről pedig a címzett, illetőleg átvevő köteles az árúnyilatkozatot kiállítani és beszoigáltatni. Arra nézve, hogy kivételesen mely esetekben állíthatják ki az árúnyilatkozatokat a feladók és címzettek, illetőleg átvevők helyett hivatalos közegek, a végrehajtási rendelet intézkedik. Ha a külföldről érkezett küldeményt a külföldi feladó által kiállított oly árúnyilatkozat kíséri, mely a jelen törvény határozmányainak megfelel, a belföldi címzett, illetőleg átvevő a beválláshoz ezt az árúnyilatkozatot használhatja fel, melyet e célból felülvizsgálni, a szükséghez képest helyesbiteni, aláírni s a szabályszerű bélyeggel (14. §.) ellátni tartozik. A címzett, illetőleg átvevő az így felhasználott s általa benyújtott árúnyilatkozatért a 13. §. értelmében úgy felel, mintha eredetileg maga állította volna ki.

5. §. A vasuti és hajózási vállalatoknak valamely küldeményt — a rendeleti úton megállapítandó kivételektől eltekintve — a magyar szent korona országainak területéről külföldre leendő elszállítás végett átvenni, a külföldről érkezett árúkat pedig kiadni mindaddig nem szabad, míg a feladó vagy címzett, illetőleg átvevő a szabályszerű árúnyilatkozatot be nem szolgáltatta.

6. §. Ha valamely árúnyilatkozaton foglalt bevállás helyességére nézve alapos gyanú merül fel, a vasuti és hajózási vállalatoknak a kereskedelemügyi minster által a végrehajtási rendeletben erre felhatalmazandó közegei kötelesek a küldemény tartalmát a feladó vagy címzett, illetőleg átvevő, vagy azok meghatalmazottja, szükség esetén két tanú jelenlétében az árúnyilatkozattal összehasonlítani és hitelesen megállapítani.

7. §. A vasuti és hajózási vállalatok tartoznak személyzetüket a jelen törvény és az ennek alapján kibocsátandó rendeletek és utasítások pontos végrehajtására szigorúan utasítani s azok ellen vétő közegeiket felelősségre vonni.

8. §. A m. kir. központi statisztikai hivatal időnkénti kiküldetések és állandó kirendeltségek útján meggyőződést szerezhet arról, hogy a vasuti és hajózási vállalatok, valamint a nyilvános árúraktárak, illetőleg azok közegei ezen törvény és az ennek alapján kiadott rendeletek és utasítások értelmében járnak-e el. A vállalatok kötelesek a m. kir. központi statisztikai hivatal kirendeltségeinek és kiküldöttjeinek a kellő felvilágosításokat megadni és nekik az ellenőrzés gyakorlásához szükséges könyveiket és okmányokat előmutatni. A m. kir. központi statisztikai hivatal kiküldöttjei és kirendeltségei a vasuti és hajózási vállalatok közegeit a jelen törvényben és az ennek alapján kibocsátandó rendeletekben előirt feladataik teljesítésében helyettesíthetik.

9. §. A vasuti és hajózási vállalatok az árúnyilatkozatokat, mint szigorúan bizalmas természetűeket kötelesek kezelni s azokat a kereskedelemügyi minster által meghatározandó időközökben a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz beküldeni.

10. §. Az árúnyilatkozatokon foglalt adatok, nemkülönben a külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtés vagy ellenőrzés alkalmával a m. kir. központi statisztikai hivatal tudomására jutott egyéb adatok az adók kivetésénél alapul nem vehetők. A m. kir. központi statisztikai hivatal a beszoigáltatott árúnyilatkozatokat csak a statisztikai összeállítások céljára használhatja fel és azoknak egyéni adatait magánfeleknek éppen nem, hatóságoknak pedig csak az adatszolgáltató fél beleegyezésével vagy akkor szolgáltatathatja ki, ha azt a kereskedelemügyi minster nyomatékos közérdekből, vagy a bíróság vagy más közhatalóság előtt folyamatban levő eljárás céljára megengedi, vagy ha

az adatok kiszolgáltatása a jelen törvény 11., illetőleg 13. §-a alapján indított eljárás céljára szükséges.

11. §. A m. kir. központi statisztikai hivatal alkalmazottja vagy a jelen törvény értelmében szolgáltatandó statisztikai adatok gyűjtésével, az adatok ellenőrzésével vagy feldolgozásával megbízott, avagy a külkereskedelmi értékek megállapításában résztvevő más egyén, ki ily minőségében tudomására jutott egyéni természetű statisztikai vagy egyéb adatokat, akár alkalmaztatásának vagy megbízatásának idejében, akár annak megszűnte után magánosoknak vagy oly hatóságoknak, melyek azok átvételére jogosítva nincsenek, elbeszél, kiszolgált, felmutat, megtekinteni enged, vagy a jelen törvény ellenére köztudomásra juttat — a mennyiben cselekménye súlyosabb büntetőjogi beszámítás alá nem esik — kihágást követ el és két hónapig terjedhető elzárással, valamint 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. Fenmarad ezenkívül a fegyelmi felelősség és az okozott kár megtérítésének kötelezettsége. Az eljárás a m. kir. járásbíróknak, Horvát-Szlavonországokban pedig az ott illetékes kir. bíróságoknak hatáskörébe tartozik.

12. §. A feladók és címzettek, illetőleg átvevők kötelesek az általuk beszoigáltatott árúnyilatkozatok adataira nézve a m. kir. központi statisztikai hivatal, esetleg a vasuti és hajózási vállalatok által kívánt felvilágosításokat pontosan és késedelem nélkül megadni s az árúnyilatkozatokat szükség esetén helyesbiteni. Ez a kötelezettség azon árúnyilatkozatoknál, melyeket közvetítő személyek (szállítványozók) szolgáltattak be, kiterjed a megbízókra is, a kiket a közvetítő személyek a m. kir. központi statisztikai hivatalnak megnevezni tartoznak.

13. §. A ki szándékosan vagy vétke mulasztásból valótlán adatokat tartalmazó árúnyilatkozatokat szolgált be, az illetékes iparhatóság által 100 koronáig terjedhető rendbirsággal büntetetik. A kiszabott rendbirságok közigazgatási úton hajtandók be.

14. §. A vasuti és hajózási forgalomban szállított küldemények feladói és címzettjei, illetőleg átvevői az általuk beszoigáltatott árúnyilatkozatokon statisztikai illetéket tartoznak leróni. A statisztikai illeték postai értékjegyeknek az árúnyilatkozati űrlapra való felragasztása által rovandó le. A statisztikai illeték egy-egy küldemény után szállítási okmányonként általában 10 fillér. Kivételt képeznek a legalább 2.000 kg. súlyú gyűjtőküldemények, melyek után a statisztikai illeték szállítási okmányonként 1 korona és a legalább 5.000 kg. súlyú egyéb árúküldemények, melyek után az illeték szállítási okmányonként 30 fillér. A két vagy több példányban kiállított árúnyilatkozatoknak mindenkor csak első példánya esik statisztikai illeték alá, a többi példányok illetékmentesek. A postai forgalomban beszoigáltatott árúnyilatkozatok illetékmentesek. Felhatal-

mztatik a kereskedelemügyi minister, hogy a vasuti és hajózási forgalom bizonyos viszonylataiban illetékmentességet állapíthasson meg, vagy az illetéknek évi átalányösszegben való lerovását engedélyezhesse.

15. §. A postai küldeményekre vonatkozó adatgyűjtés módjait a kereskedelemügyi minister rendelkezéssel állapítja meg.

16. §. A külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtésre az 1897. évi XXXV. t.-cikk hatálya nem terjed ki.

17. §. E törvény 1907. évi január hó 1-én lép életbe s ennek életbelépésével egyidejűleg az 1881. évi XIII. és 1895. évi XVIII. törvénycikkek hatályukat veszítik. Ezen törvény végrehajtásával a kereskedelemügyi m. kir. minister, illetőleg a 11. és 13. §-oknak Horvát-Szlavonországokban való végrehajtásával a bán bizatik meg.

1890/1907. sz.

2. Kereskedelemügyi ministeri rendelet a magyar szent korona országai külkereskedelmi statisztikájáról szóló 1906. évi XXIII. törvénycikkeknek a vasúti és folyamhajózási forgalomban való végrehajtása tárgyában:

I. FEJEZET.

Az adatgyűjtés terjedelme.

1. §. Az 1906. évi XXIII. törvénycikk értelmében a magyar szent korona országai területére vasuti és folyamhajózási forgalomban behozott és a magyar szent korona országai területéről vasuti és folyamhajózási forgalomban kivitt árúk a külkereskedelmi statisztika céljaira bejelentési kötelezettség alá esnek. A bejelentés írásban kizárólag az e célból kiadott hivatalos árúnyilatkozati űrlapokon teljesítendő. Az Ausztriával való folyamhajózási forgalomban a bejelentési kötelezettség csupán a gőzhajózási vállalatok által szállított árúkra terjed ki.

2. §. A külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtés alul a vasuti és folyamhajózási forgalomban kivételnek a következő küldemények: a) Ő cs. és apostoli kir. Felsege közvetlen használatára rendelt vagy Ő Felsege legmagasabb rendeletére szállított tárgyak; b) a cs. és kir. udvarnál igazolt (akkreditált) diplomáciai személyek közvetlen használatára rendelt vagy ezek által küldött tárgyak; c) az utasok által magukkal vitt, vagy vevény ellenében feladott utipodgyász; d) minden oly küldemény, mely a katonai kincstárnak már tulajdona és valamely katonai hatóságtól egy másik katonai hatósághoz küldetik, kivéve azonban azon ujonnan beszerzett tárgyakat, melyek magánosok telepeiről adatnak fel, még ha a szállítás a

katonai díjzabás alapján történik is, kivéve továbbá azon lovakat, melyek nem csapatmozgalmak alkalmából szállíthatnak; e) fegyverekből, fegyverrészekből, löszerekből, lövegekből és várerősítési anyagokból álló mindazon küldemények, melyeket a katonai kincstár beszerz; f) hullák; g) bírósági eljárás céljaira szolgáló tárgyak; h) tényleges használatban levő közlekedési eszközök, összes tartozékaikkal együtt, úgyszintén a tényleges használatból visszatérő közlekedési eszközök, vagy ezeknek tényleges használatban volt tartalékreszei, alkotórészei és tartozékai, ha egyenkint térnek is vissza; i) az érkező és elinduló hajók élelmiszerei, valamint a vasuti étkezőkocsikon a vendéglősülethez tartozó készletek; j) azon szállítási vállalatok önkezelési küldeményei, melyek üzeme úgy Magyarországra, mint Ausztriára kiterjed, nevezetesen az üzemhez szükséges anyagok és leltári tárgyak, melyeket e vállalatok az egyik államból a másikba az utóbbiban fekvő vonalrész céljaira küldenek; k) azon szállítási vállalatoknak, melyek üzeme csupán a magyar szent korona országaira terjed ki, mindazon önkezelési küldeményei, melyek nem új beszerzések; l) tej-, baromfi-, főzelék- és gyümölcszállítmányok visszatérő üres tartályai.

3. §. A külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtés kiterjed az állami vállalatok és hivatalok (államvasutak, dohánygyárak, dohánybevéltőhivatalok, vasgyárak, sószállítóhivatalok stb.) küldeményeire, valamint általában az állam által külföldre feladott és az állam részére külföldről érkezett küldeményekre is, nemkülönben a szállító vállalatok mindazon önkezelési küldeményeire (a 2. §. j) pontjában foglalt megszorítással), melyek új beszerzések (újonnan beszerzett vasuti kocsik, mozdonyok, kőszén stb.)

II. FEJEZET.

Árúnyilatkozatok kiállítása és beszolgáltatása behozatali és kiviteli árúkról.

4. §. A magyar szent korona országai területére közvetlenül külföldről érkezett olyan küldeményekről, melyek valamely állomáson belföldi rendeltetéssel leadatnak, *behozatali* árúnyilatkozatok, a magyar szent korona országai területéről származó olyan küldeményekről pedig, melyek valamely állomáson közvetlenül külföldre adatnak fel, *kiviteli* árúnyilatkozatok szolgáltatandók be. A használandó árúnyilatkozati űrlapok a következők: a) *Ausztriába vasúton feladott* árúk bejelentéséhez fehér színű, kettős példányú űrlapok (1. sz. melléklet); b) *Ausztriába folyamhajózási forgalomban feladott* árúk bejelentéséhez fehér színű, zöld harántszíval ellátott kettős példányú űrlapok (2. sz. melléklet); c) *Ausztriából vasúton és folyamhajózási forgalomban érkezett* árúk bejelentéséhez az ezen

árúk szállítási okmányait (fuvarleveleit) kísérő (sárga vagy rózsaszínű űrlapokon kiállított) árúnyilatkozatok, ezek hiányában pedig fehér színű egyes példányú »*pótlárúnyilatkozat*« jelzésű űrlapok (3. és 4. sz. melléklet); d) a *megszállott tartományokba és az Ausztrián kívüli külföldre* (mindig ide értve *Trieszt kikötő szabad területét és az Ausztrián kívüli külföld területén fekvő osztrák vasútállomásokat* [pl. Laube, Passau stb.]) *vasúton feladott*, úgyszintén a *megszállott tartományokból és az Ausztrián kívüli külföldről vasúton érkezett* árúk bejelentéséhez szürke színű, egyes példányú űrlapok (5. sz. melléklet); e) a *megszállott tartományokba és az Ausztrián kívüli külföldre folyamhajózási forgalomban feladott*, úgyszintén a *megszállott tartományokból és az Ausztrián kívüli külföldről folyamhajózási forgalomban érkezett* árúk bejelentéséhez szürke színű, zöld harántszíval ellátott egyes példányú űrlapok (6. sz. melléklet).

5. §. A magyar szent korona országai területéről külföldre feladott árúkról az árúnyilatkozatot rendszerint a szállítási okmány (fuvarlevél) szerinti feladó, a magyar szent korona országai területére külföldről érkezett árúkról pedig a címzett tartozik kiállítani. Ha az árú feladását, illetőleg átvételét a szállítási okmányok szerinti feladó vagy címzett helyett árúk szállításával iparszerűleg foglalkozó személy (szállítványozó) közvetíti, az árúnyilatkozatot a közvetítő (szállítványozó) is kiállíthatja. Ha pedig a szállítási okmányok szerint a feladó, illetőleg címzett árúk szállításával iparszerűleg foglalkozó személy (szállítványozó), helyette az árúnyilatkozatot a tulajdonképeni küldő, illetőleg átvevő is kiállíthatja. Azon esetekben, midőn a fuvarleveleket a felek kívánságára és megbízásából a szállítási vállalatok alkalmazottjai állítják ki, valamint egyéb kivételes esetekben is, a szállítási vállalatok alkalmazottjai az árúnyilatkozatot is kiállíthatják, feltéve, hogy az árúnyilatkozat kiállításához szükséges összes adatokat pontosan ismerik.

6. §. Minden egyes szállítási okmányhoz (fuvarlevélhez) tartozó küldeményről csak egy árúnyilatkozatot kell kiállítani, melyen azonban a küldeményben foglalt különemű árúk egyenkint olyképp sorlandók fel, hogy világosan kitűnjék, hogy az egyes árúdarabokban (colli) miféle árúk foglaltatnak.

7. §. Az árúnyilatkozatokba a feladók, illetőleg címzettek a következő adatokat tartoznak bejegyezni: 1. a feladási állomás nevét (a 8. §. értelmében), 2. a leadási állomás nevét (a 8. §. értelmében), 3. az árúdarabok jelét és számát (a 9. §. értelmében), 4. annak megjelölését, hogy a küldemény hány árúdarabból áll és a csomagolás nemét (a 10. §. értelmében), 5. az árúk megnevezését és közlelbi meghatározását (a 11—15. §-ok értelmében), 6. az árúk mennyiségét (a 16. §. értelmében), 7. a származási ország nevét (a 17. és 19. §-ok értelmében), 8. a rendeltetési ország nevét (a 18. és 19. §-ok értelmében), 9. a feladó, illetőleg címzett nevét (cégét) és lakóhelyét vagy üzleti telepének székhelyét, és abban az esetben, ha az árú feladását vagy átvételét szállítványozó közvetíti, a megbízó nevét (cégét) és lakóhelyét vagy üzleti telepének székhelyét (a 20. §. értelmében), 10. a kiállítás kelte és az árúnyilatkozat kiállítójának aláírását (a 20. §. értelmében).

8. §. Feladási állomásnak azt az állomást kell tekinteni, mely a küldeményt elszállítás céljából felveszi; leadási állomás az az állomás, mely a szállítási okmányon (fuvarlevél) mint rendeltetési állomás van megnevezve.

9. Az árúdarabok jelét és számát az árúnyilatkozatnak e célra szolgáló rovatába a megfelelő szállítási okmány (fuvarlevél) idevágó adatai alapján s azokkal teljesen megegyezően kell bejegyezni. Ha egy küldemény különemű árúkat tartalmazó több csomagból áll, az árúdarabok jelének és számának bejegyzésére szolgáló rovatot oly módon kell kitölteni, hogy a bejegyzésből minden egyes árúdarab (colli) jele és száma világosan kitűnjék. Jellel és számmal el nem látott árúknál az árúnyilatkozat megfelelő rovatába »jel és szám nélkül« szavak jegyzendők be.

10. §. Az árúdarabok darabszáma és a csomagolás neve az árúnyilatkozatnak e célra szolgáló rovatába a szállítási okmány (fuvarlevél) adatai alapján s azokkal teljesen megegyezően jegyzendő be. Csomagolatlanul, továbbá ömlesztett állapotban vagy tartánykocsikban, végül kocsi-, illetőleg hajórakományként szállított árúknál a darabszám és a csomagolás nemének bejegyzésére szolgáló rovatba ezt a körülményt, továbbá a szállításra használt vasuti kocsi vagy hajó cégjelét és számát kell bejegyezni.

11. §. Az árúk megnevezését a lehető legpontosabban, a kereskedelmi vagy egyéb nyelvszokásnak megfelelő elnevezés szerint kell az árúnyilatkozat e célra szolgáló rovatába bejegyezni. A mennyiben a kellő megkülönböztetés céljából szükséges, a minőség, a használati cél, valamint az árú anyaga is megjelölendő. Általában véve minden árút oly részletesen kell megjelölni, mint a hogy azt a vásárlásnál szokás megnevezni. Gyűjtőneveket, vagy oly árúmegnevezéseket, melyek az árúra nézve nem nyújtanak kellő tájékozást, semmiesetre sem szabad használni. Az árúnyilatkozatokon használandó árúmegnevezések iránt részletesebb utasításokat az egyidejűleg kiadott s a szállítási vállalatok által a szállító közönségnek betekintés végett rendelkezésére bocsátandó s egyúttal elárúsításra is kerülő »Utbaigazítás« tartalmaz.

12. §. Ha valamely küldeményben két vagy több különféle árú foglaltatik, az árúnyilatkozatoknak az

árúk megnevezésére szolgáló rovatában minden egyes árut egy-egy külön sorban kell megnevezni. A mennyiben a rendelkezésre álló sorokban a küldeményben foglalt valamennyi áru föl nem sorolható, az állomásokon díjtalanul kapható *kiegészítő űrlapok* (7. sz. melléklet) veendő igénybe. A kiegészítő űrlapokat szintén oly módon kell kitölteni, hogy minden egyes áru egy-egy külön sorban és olyan sorrendben neveztesse meg, mint a megfelelő szállítási okmányokon. A kiegészítő űrlapokat az Ausztriába feladott árukról mindig két egyező példányban kell kiállítani s azokat a megfelelő árúnyilatkozatokhoz kell hozzákapsolni oly módon, hogy az árúnyilatkozatoktól, az adatok csonkítása nélkül, elválaszthatók legyenek.

13. §. Ha valamely áru részeire szétbontva, több csomagban, de egy küldemény gyanánt szállítatik, az árúnyilatkozaton magát az árut kell megnevezni, nem pedig az alkotórészeket. Így például, ha gépek vagy járművek alkotó részeikre szétbontva szállítatnak, az árúnyilatkozat nem gép- vagy járműrészekről, hanem annyi darab gépről, illetőleg járműről állítandó ki, a hány teljes gépet vagy járművet az alkotó részek összeállítva képeznek. Ha pedig egy és ugyanazon fél által feladott és részeire szétbontott áru nem egy, hanem több szállítási okmánnyal (fuvarlevéllel) s esetleg nem is egy időben kerül szállításra, az egyes küldemények, mint azon árúnak részei nevezendők meg, melynek alkotó részei. Ily esetben az első részletről kiállított árúnyilatkozat jobb felső sarkára »első részletküldemény« szavakat, minden további árúnyilatkozaton pedig ugyanazon helyen »második, harmadik stb. részletküldemény« szavakat és az első részletküldeményre vonatkozó fuvarlevél számát kell feljegyezni. Az utolsó részletletről szóló árúnyilatkozat »utolsó részletküldemény« jelzéssel és az első részletről kiállított fuvarlevél számával látandó el.

14. §. Olyan áruknál, melyek nem mint szorosan vett kereskedelmi cikkek szállítatnak, az árúnyilatkozatokon a pontos árúmegnevezés mellett megfelelő bejegyzéssel mindenkor jelezni kell az árúnak nem kereskedelmi jellegét is. Így pld. a címzettek által átvett s a feladóknak utólag visszaküldött árukról (visszküldeményekről) kiállított árúnyilatkozatokon mindig meg kell említeni az illető árúnak visszküldeményi jellegét. Az üresen visszatérő vagy megtöltés végett küldött göngyöleteknél, úgyszintén a javítás, stb. végett, továbbá kiállításokra, időleges használatra küldött, illetőleg javítva, vagy kiállításokról, időleges használatból stb. visszaérkező áruknál pedig ezt a körülményt kell megjelölni.

15. §. A rendes fuvarlevelekkel szállított úti-podgyászról, mintaládákról és átköltözései ingóságokról kiállított árúnyilatkozatokon a küldeményben foglalt különféle árukat nem kell részletezni. Az áru-

nyilatkozaton azonban mindenkor pontosan jelezni kell, hogy a küldemény úti-podgyászt, illetőleg átköltözései ingóságát tartalmaz.

16. §. Az áruk mennyiségét — az alább felsorolt áruk kivételével — súlyban és pedig kilogrammokban kell bejegyezni. Súly gyanánt az áru elegy- (brutto) sulya jegyzendő be, vagyis az a súly, a mennyit az áru göngyöletével együtt nyom. Tartánycsíkban szállított áruknál a súlyrovatba a tiszta- (netto-) súly jegyzendő be. Vágó- és igásállatok mennyisége csak darabszám szerint tüntetendő ki. Eleven szárnyasok és egyéb élő állatok, zongorák, harmoniumok, orgonák, mindennemű gépek és járművek mennyiségét nemcsak súly, hanem darabszám szerint is be kell az árúnyilatkozatnak e célra szolgáló rovatába jegyezni. Zsebóráknál, zsebóraműveknél, nap- és esernyőknél és kalapoknál csupán a darabszám, s azonkívül az egész küldemény teljes sulya jegyzendő be. Norinbergi és rövidárúkat tartalmazó küldeményeknél az egyes áruk mennyisége suly helyett a kereskedelmi forgalomban szokásos és megengedett mértékegységek, továbbá mennyiségmegjelölések (darab, tucsat, méter stb.) szerint is bejegyezhető, a teljes küldemény mennyisége azonban mindenesetre suly szerint is bejegyzendő. Ha egy küldeményben több különmű áru foglaltatik, a mennyiség bejegyzésére szolgáló rovatban az összmennyiségen kívül az egyes áruk mennyiségét is külön-külön fel kell tüntetni.

17. §. *Származási országnak* az az ország tekintendő, melyből a küldemény eredetileg származik. Ha ez az ország nem ismeretes, származási ország gyanánt az az ország irandó be, melynek *kereskedelméből* az áru származik, ha pedig ez sem ismeretes, az az ország, melynek területén a szállítási okmányon megnevezett feladási állomás fekszik. A származási ország megjelölésénél nem jön tekintetbe az a körülmény, ha valamely országból származó áru abban az országban, a hol feladásra került, oly kezelés vagy átalakítás tárgya volt, mely annak mivoltában nem okozott lényeges változást, milyenek például: újra csomagolás, folyadékoknak palackokba való lefejtése, szétszedés, kicsinyben eladásra való felszerelés stb. Ily esetekben tehát az áru származási országa az az ország, melyben eredetileg előállított. Ha ellenben valamely országból származó áru egy másik országban ottani áruval kevertetett vagy vegyített, vagy pedig annak értéke ottani munkával lényegesen emeltetett, az így előállított termék származás tekintetében ahhoz az országhoz számítandó, a hol ezen lényeges átalakítás történt.

18. §. *Rendeltetési ország* az az ország, melynek területén a küldemény tulajdonképeni rendeltetési helye fekszik. Ha tehát a küldemény a szállítási okmányon megnevezett leadási állomásról még tovább-

szállításra van szánva, az árúnyilatkozatnak a rendeltetési ország megnevezésére szolgáló rovatába, illetőleg az Ausztriába feladott vagy onnan érkezett küldeményekről szóló árúnyilatkozatoknál az ennek megfelelő 3. rovatba azon ország nevét kell beírni, melybe az áru a leadási állomásról tovább szállítatni fog.

19. §. Ha valamely küldeményben több országból származó, illetőleg több különféle országba rendelt áru foglaltatik, az árúnyilatkozatnak e célra szolgáló rovatában mindegyik árúnál külön-külön meg kell jelölni a tulajdonképeni származási, illetőleg rendeltetési országot, az egyes országokra eső mennyiségek pontos feltüntetésével.

20. §. A feladó, illetőleg címzett *lakóhelye* gyanánt annak állandó tartózkodási helye irandó be. Nagyobb városokban a közelebbi lakáscímzet (kerület, utca, házszám) is be kell jegyezni. Ha az árúnyilatkozatot a szállítási okmányokon megnevezett feladó, illetőleg címzett helyett a szállítást közvetítő személy (szállítmányozó) állítja ki, az árúnyilatkozaton azon egyén nevét, czégét és lakóhelyét is köteles megnevezni, a kinek megbízásából a szállítást közvetíti. Ha pedig az árúnyilatkozatot a szállítást közvetítő személy (szállítmányozó) helyett maga a tulajdonképeni küldő, illetőleg átvevő tölti ki, az árúnyilatkozaton saját neve (czége) mellett a szállítványozó nevét (czégét) és lakóhelyét is köteles feltüntetni. Végül abban az esetben, ha az árúnyilatkozatot a feladó, illetőleg címzett helyett a szállítási vállalat alkalmazottja tölti ki, ez utóbbi köteles úgy saját nevét és hivatalos állását, valamint a fél nevét (czégét), és lakóhelyét is az árúnyilatkozatba bejegyezni.

21. §. Kiváló gondot kell fordítani arra, hogy az árúnyilatkozatok minden rovata tisztán és olvashatóan legyen kitöltve. Az áru mennyiségét és az aláírást mindenkor kéziratilag kell bejegyezni, ellenben a többi rovatok nyomdai vagy könyomdai úton, s esetleg bármely más kémiai vagy mechanikai sokszorosító eljárás igénybevételével is kitölthetők, a mennyiben ez által az árúnyilatkozatok olvashatósága és tartósága nem szenved.

22. §. Az árúnyilatkozatokat magyar nyelven kell kitölteni. Fiumében az olasz, Horvát-Szlavonországokban a horvát nyelv is használható. Az Ausztriába feladott küldeményekről szóló árúnyilatkozatok német nyelven is kitölthetők.

23. §. Az *Ausztriába feladott* küldemények bejelentésére szolgáló kettős példányú űrlapoknál (4. §.) mindig ki kell tölteni úgy az első, mint a második példányt és pedig mind a két példányt egymással teljesen megegyezőleg.

24. §. Az *Ausztriából érkező* küldemények szállítási okmányait (fuvarleveleit) kísérő s a szállítási vállalatok által a címzettek rendelkezésére bocsá-

tandó (sárga vagy rózsaszínű űrlapokon kiállított) árúnyilatkozatokat a címzettek kötelesek leg gondosabban megvizsgálni abból a szempontból, hogy azok minden rovata az ezen fejezetben foglalt határozmányoknak megfelelőleg van-e kitöltve s a helyteleneknek mutatkozó bejegyzéseket kiigazítják, a hiányzókat pedig pótolják. Ennek megtörténte után tartoznak az árúnyilatkozatokat sajátkezűleg aláírni s a szabályszerű statisztikai illeték (VI. fejezet) lerovása céljából szükséges postai értékjeggyel ellátva, a küldemény átvétele alkalmával a szállítási vállalatnak beszo- gáltatni. A címzettek az így felhasználás s általuk benyújtott árúnyilatkozatokért éppen úgy felelősek, mintha azokat eredetileg saját maguk állították volna ki.

25. §. Ha az Ausztriából érkező nyilatkozatköteles küldeményt nem kíséri árúnyilatkozat, a címzett köteles pótarúnyilatkozatot kiállítani. A pótarúnyilatkozatokba ugyanazon adatokat kell bejegyezni, mint a rendes behozatali árúnyilatkozatokba s azok kitöltésére nézve is a jelen fejezetben foglalt rendelkezések irányadók.

26. §. A szabályszerűen kiállított, illetve felülvizsgált és a statisztikai illeték (VI. fejezet) lerovására szolgáló postai értékjeggyel ellátott árúnyilatkozatot a külföldre szóló küldemény feladása, illetőleg a külföldről érkezett küldemény átvétele alkalmával kell a szállítási vállalatnak beszo- gáltatni.

27. §. A feladási (kiviteli) árúnyilatkozatokat tehát mindig azon az állomáson kell benyújtani, mely a küldeményt közvetlenül külföldre szóló fuvarlevéllel veszi fel elszállítás céljából, ide értve azokat a küldeményeket is, melyek valamely magyar vasútállomásig vasúton, onnan pedig folyamhajózási forgalomban vagy tengeren, de új feladás nélkül ugyanazon fuvarlevéllel szállítatnak külföldre (közvetlen átrakodási forgalom magyar vasútállomások s folyamhajózási és tengeri kikötők között).

28. §. A leadási (behozatali) árúnyilatkozatokat azon az állomáson kell beszo- gáltatni, melyre a küldemény közvetlenül valamely külföldi állomásról, külföldi fuvarlevéllel érkezett, ide értve azokat a küldeményeket is, melyek valamely belföldi állomásig folyamhajózási forgalomban vagy tengeren, onnan pedig vasúton, de új feladás nélkül, ugyanazon fuvarlevéllel szállítatnak a végleges leadási állomásra (közvetlen átrakodási forgalom folyamhajózási és tengeri kikötők s magyar vasútállomások között).

29. §. A feladók és címzettek, illetőleg átvevők kötelesek az általuk beszo- gáltatott árúnyilatkozatok adataira nézve a m. kir. központi statisztikai hivatal, esetleg a vasúti és folyamhajózási vállalatok által kívánt felvilágosításokat pontosan és késedelem nélkül megadni s az árúnyilatkozatokat szükség esetén helyesbíteni. Ez a kötelezettség azoknál az árúnyilat-

kozatoknál, melyeket közvetítő személyek (szállítványozók) szolgáltatnak be, kiterjed a megbízókra is, kiket a közvetítő személyek a m. kir. központi statisztikai hivatalnak megnevezni tartoznak. A m. kir. központi statisztikai hivatal, ha felvilágosításokért Horvát-Szlavonországok területén lakó felekhez fordul, ezen felekhez megkereséseit magyar és horvát nyelven intézi.

III. FEJEZET.

Árúnyilatkozatok kiállítása és beszoigaltatása átmeneti árúkról.

30. §. Ha a magyar szent korona országainak területére vasúton vagy folyamhajózási forgalomban külföldről olyan küldemények érkeznek, melyek az érkezésnél történt átvétel után egészben vagy részben új fuvarlevéllel ismét külföldre adatnak fel, a címzettek az egész küldeményről, illetőleg a küldemény azon részleteiről, melyek ismét külföldre adatnak fel, rózsaszínű, kettős példányú *átmeneti árúnyilatkozatok*at tartoznak kiállítani (8. és 9. sz. melléklet).

31. §. Az átmeneti árúnyilatkozatok 1. rovatába a külföldi feladási állomás neve, a 2. rovatba a belföldi közbeeső állomás neve, a 3. rovatba a külföldi leadási állomás és zárójelek között a rendeltetési ország neve jegyzendő be. A küldemények tartalma a szállítási okmányokon, illetőleg vámokmányokon, az Ausztriából érkezett küldemények tartalma pedig az illető küldeményeket kísérő árúnyilatkozati másodpéldányokon foglalt árúmegnevezéssel megegyezően jelölendő meg. A többi rovatok kitöltésére nézve a jelen rendelet II. fejezetében foglalt rendelkezések irányadók.

32. §. Az átmeneti árúnyilatkozatok annyiszor két, egymással teljesen megegyező példányban állítandók ki, a hány új fuvarlevéllel továbbíthatnak külföldre a küldemény egyes részletei.

33. §. Az átmeneti árúnyilatkozatok a címzett az árú átvétele alkalmával köteles a szállítási vállalatnál benyújtani, s ugyanakkor köteles felmutatni azon új fuvarlevelet is, melylyel a küldemény külföldre továbbszállítatni fog. Ha a küldemény Ausztriából, sárga vagy rózsaszínű árúnyilatkozattal érkezett, a címzett ezt az árúnyilatkozatot is tartozik beszoigaltatni az átmeneti árúnyilatkozatok első példányához kapcsolva. A mennyiben pedig az Ausztriából származó átmeneti küldeményt árúnyilatkozat nem kísérte volna, a címzett köteles a 25. §-ban előírt pótarúnyilatkozatot kiállítani és azt az átmeneti árúnyilatkozatok első példányához kapcsolni. Ha az Ausztriából érkezett küldeménynek csak egy része továbbíthatik ismét külföldre, az ausztriai árúnyilatkozati másodpéldányon feltűnő módon »átmeneti« szóval

meg kell jelölni azokat a tételeket, illetőleg azokat a mennyiségeket, melyek ismét külföldre szállítatnak.

34. §. Az állomás a címzett által beszoigaltatott átmeneti árúnyilatkozatok mindkét példányát gondosan felülvizsgálni tartozik abból a tekintetből, hogy azok minden rovata a 31. §-ban foglalt rendelkezéseknek megfelelőleg van-e kitöltve s az esetleg észlelt helytelen bejegyzések kiigazítása iránt intézkedik. Ennek megtörténte után köteles az átmeneti árúnyilatkozatok mindkét példányát a I-el jelölt helyen a kiadás napjának kelti bélyegzőjével ellátni, s ez alá az érkezési fuvarlevél pénztári bevételi számát, oly szállítási vállalatok állomásain pedig, a melyek a fuvarlevelekre pénztári bevételi számokat nem alkalmaznak, az érkezési fuvarlevél számát feljegyezni. Az átmeneti árúnyilatkozatok első példányát az árúleadásnál tartandó vissza, a másodpéldány pedig az új fuvarlevélhez mellékelve az árúfeladáshoz teendő át. Ha azonban a feladási állomás a leadási állomással nincs közvetlen kapcsolatban, ez utóbbi az átmeneti árúnyilatkozati másodpéldányt a félnek adja vissza, a ki ezt a feladási állomáson az új fuvarlevéllel együtt köteles benyújtani. Ha több különböző küldemény, melyekről az érkezés alkalmával külön-külön átmeneti árúnyilatkozatok állítottak ki, egy fuvarlevéllel kerül feladásra, a feladás alkalmával az eredetileg kiállított összes átmeneti árúnyilatkozatok másodpéldányai beszoigaltatandók. Az átmeneti árúnyilatkozatok első példányát a leadási árúnyilatkozatok közé kell besorozni, s azokkal együtt a IX. fejezetben előírt módon kezelni.

35. §. A feladásnál az átmeneti árúnyilatkozat másodpéldányai a fuvarlevél adataival összehasonlíthatók, a szükséghez képest helyesbítendők s ennek megtörténte után a II-vel jelölt helyen a feladás napjának kelti bélyegzője alkalmazandó s ez alá irandó a feladási fuvarlevél száma. Ausztriába továbbított küldeményeknél az átmeneti árúnyilatkozati másodpéldányokat a feladási fuvarlevélbe ragasztva, a rendes kiviteli árúnyilatkozatokra nézve a 68. §-ban előírt módon kell kezelni. Ellenben a megszállott tartományokba és az Ausztrián kívüli külföldre szállított küldeményeknél az átmeneti árúnyilatkozatok másodpéldányait a feladásnál vissza kell tartani s a többi feladási árúnyilatkozatokkal együtt a 70. §-ban előírt módon kezelni.

36. §. Oly esetekben, midőn valamely küldeményben tényleges kiviteli árú átmeneti árúkkal vegyesen fordulnak elő, a tényleges kivített képező árúkról bevont kiviteli árúnyilatkozatok és az átmeneti árúdarabokról bevont átmeneti árúnyilatkozati másodpéldányok egymással összekapcsolandók.

37. §. Átmeneti árúnyilatkozatok állítandók ki és szolgáltatandók be oly esetekben is, a midőn vala-

mely külföldről érkezett küldemény valamely belföldi állomásra továbbíthatik abból a czélból, hogy onnan újbóli feladással külföldre szállíttassék, vagy pedig a belföldi rendeltetési állomáson levő nyilvános árúraktárban elhelyeztessék. Ily esetekben az átmeneti árúnyilatkozatok 3. rovatába a belföldi leadási állomás neve irandó be és a másodpéldányok a fuvarlevélhez mellékelve erre a belföldi állomásra küldendők el. A fuvarlevélen, továbbá a megfelelő rovatlap »egyéb mellékletek« című rovatában jelezni kell, hogy a küldeményt átmeneti árúnyilatkozati másodpéldány kíséri. Egyébként az ily átmeneti árúnyilatkozatok kitöltésére és kezelésére nézve is a jelen fejezetben foglalt rendelkezések irányadók. Ezen átmeneti árúnyilatkozati másodpéldányok alapján a belföldi rendeltetési állomáson újabb átmeneti, illetőleg tározási árúnyilatkozatok (41. §.) állítandók ki s azok első példányai a közbeeső állomásról érkezett másodpéldányokkal egybekapcsolandók s a leadásnál visszatartandók, a másodpéldányok pedig, mint a többi átmeneti árúnyilatkozatok másodpéldányai kezelendők.

IV. FEJEZET.

Árúnyilatkozatok kiállítása és beszoigaltatása külföldön fekvő magyar vasútállomásokon át magyar állomásokra irányuló forgalomban.

38. §. A magyar szent korona országainak területéről vagy Ausztriából a magyar vasútnak külföldön fekvő állomásaira (pl. Boszna-Bródva vagy Brókába) érkezett oly küldemények után, melyek a külföldön fekvő állomáson történt átvétel után új fuvarlevéllel ismét valamely belföldi állomásra továbbíthatnak, átmeneti árúnyilatkozatok állítandók ki, és pedig mindig annyiszor két példányban, a hány új fuvarlevéllel fognak a küldeményben foglalt árúdarabok a külföldön fekvő vasútállomásról belföldre továbbíthatni.

39. §. Az előző szakaszban említett átmeneti árúnyilatkozatok bevonásáról a külföldön fekvő magyar vasútállomások tartoznak gondoskodni. Ezen átmeneti árúnyilatkozatok 1. rovatába a feladási állomás nevét, a 2. rovatba a külföldön fekvő magyar vasútállomás nevét, a 3. rovatba pedig azon belföldi állomás nevét kell bejegyezni, a mely állomásra a küldemény a külföldön fekvő vasútállomásról továbbíthatni fog. A többi rovat kitöltésére nézve a 31. §-ban foglalt rendelkezések irányadók.

40. §. Azok a belföldi állomások, melyekre a külföldön fekvő vasútállomásról átmeneti árúnyilatkozat kíséretében érkezik meg valamely küldemény, az átmeneti árúnyilatkozat III-mal jelölt helyén tartoznak a kiadás napjának kelti bélyegzőjét alkalmazni s e mellé a pénztári bevételi számot feljegyezni és az árúnyilatkozatot a lakóhely pontos

megjelölése mellett a címzettel aláírtni. Az egy-egy hónap folyamán begyűlt átmeneti árúnyilatkozatok a többi árúnyilatkozatokkal együtt a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz küldendők be. Ily küldemények után behozatali árúnyilatkozatokat nem kell bevonni.

V. FEJEZET.

Árúnyilatkozatok kiállítása és beszoigaltatása nyilvános árúraktárakban elhelyezett külföldi származású árúkról.

41. §. Ha a magyar szent korona országainak területére külföldről vasúton vagy folyamhajózási forgalomban olyan küldemények érkeznek, melyek megérkezésük után egészben vagy részben valamely nyilvános árúraktárban helyeztetnek el, az átvétel alkalmával az egész küldeményről, illetőleg a küldemény azon részleteiről, melyek a nyilvános árúraktárakban helyeztetnek el, világoszöld színű, kettős példányú *tározási árúnyilatkozatok*at (10. sz. melléklet) kell kiállítani és beszoigaltatni.

42. §. A tározási árúnyilatkozatok 1. rovatába a külföldi feladási állomás nevét, a 2. rovatba a belföldi leadási állomás nevét, a 3. rovatba pedig azon nyilvános árúraktár-vállalat nevét (czégét) kell bejegyezni, melynek raktárában a külföldről érkezett küldemény átvétel után elhelyeztetik. A többi rovatok kitöltésére nézve a II. fejezetben foglalt rendelkezések irányadók.

43. §. Az állomások a nekik beszoigaltatott tározási árúnyilatkozatok mindenekelőtt tartoznak gondosan felülvizsgálni abból a tekintetből, hogy azok mindkét példányát ezen rendelet határozmányainak megfelelőleg van-e kiállítva. Ennek megtörténte után mindkét példányt az e czélra szolgáló helyen a kiadás napjának kelti bélyegzőjével kell ellátni s ez alá az érkezési fuvarlevél pénztári bevételi számát, oly szállítási vállalatok állomásain pedig, a melyek pénztári bevételi számokat a fuvarlevelekre nem alkalmaznak, az érkezési fuvarlevél számát feljegyezni. A tározási árúnyilatkozatok első példányát az állomáson visszatartandó s a többi behozatali árúnyilatkozatokkal együtt kezelendő, a másodpéldányt pedig a címzettnek kell visszaadni. Ha a küldemény Ausztriából érkezett, az osztrák árúnyilatkozati másodpéldányt vagy az ennek hiányában itt kiállított pótarúnyilatkozatot a tározási árúnyilatkozatok első példányához kell kapcsolni s azzal összekapcsolva kezelni.

44. §. A tározási árúnyilatkozati másodpéldányát a nyilvános árúraktár-vállalatnak adandó vissza, illetőleg a címzett köteles azt a küldemények betározása alkalmával a nyilvános árúraktárnak beszoigaltatni. A nyilvános árúraktár-vállalat a neki visszaadott, illetőleg a címzett által átadott másodpéldányt e czélra

szolgáltató rovatába tartozik a küldemény betározási tételszámát (a letéti napló tételszámát) bejegyezni. A mennyiben egy külföldről érkezett küldemény tározási árnyilatkozat nélkül helyezették el a nyilvános árúraktárakban, a vállalat köteles ezen küldeményről pótlólag egy kettős példányú tározási árnyilatkozatot kiállítani, s azt a körülményt, hogy a tározási árnyilatkozatok utólag hivatalból állították ki, az árnyilatkozatokon feltűnő módon jelezni. Az így utólag kiállított árnyilatkozatok első példányai minden hó végén a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz küldendők be, a másodpéldányok pedig egyéb tározási árnyilatkozati másodpéldányok módjára kezelendők.

45. §. Ha a nyilvános árúraktárakban elhelyezett valamely külföldi származású küldemény egész mennyisége egy időpontban helyi rendeltetéssel adatik ki vagy a nyilvános árúraktárakból más belföldi állomásra szállítatik, a vállalat a tározási árnyilatkozat másodpéldányának 11. rovatába tartozik bejegyezni a kitérés keltét, a küldemény rendeltetési helyét, továbbá a belföldi állomásokra teljes vasuti kocsi-rakományokban vagy uszályokban feladott küldeményeknél azon vasuti kocsi vagy uszály számát, melyben az áru elszállítatik. Ezen másodpéldányt a hó végével kell beküldeni.

46. §. A nyilvános árúraktárakban elhelyezett oly külföldi származású küldeményekről, melyek egész mennyisége egy időpontban valamely külföldi állomásra vagy külföldre leendő szállítás, illetőleg egy más nyilvános árúraktárban való elhelyezés végett egy más belföldi állomásra adatik fel, kettős példányú átmeneti árnyilatkozatok állítandók ki s azoknak első példányát a tározási árnyilatkozat másodpéldányához csatolandó és azzal együtt a hó végével beküldendő. A másodpéldány pedig a fuvarlevélhez mellékelve a feladási állomásnak szolgáltatandó be.

47. §. Oly esetekben, a midőn a nyilvános árúraktárakban elhelyezett külföldi származású küldemény részletekben adatik ki, az első részlet kitérésére alkalmával a vállalatnak kettős példányú *kitérésjegyzéket* (11. sz. melléklet) kell kiállítani és annak 1—5. rovataiba a tározási árnyilatkozati másodpéldány alapján azokat az adatokat kell bejegyezni, melyek a küldeménynek eredetileg történt betározására vonatkoznak. A 6—9. rovatokba pedig az egyes részletek kitérésére alkalmával a kitérés keltét, teljes vasuti kocsi-rakományoknál vagy uszályoknál azon vasuti kocsi vagy uszály számát, melyben az áru elszállítatik, továbbá a kitérés keltét és a leadási állomás nevét kell bejegyezni. A küldeménynek valamely külföldi állomásra vagy külföldre való szállítás, illetőleg más nyilvános árúraktárakban leendő elhelyezés végett egy más belföldi állomásra feladott részleteiről ezenkívül átmeneti árnyilatkozatok állítandók ki. A kitérésjegyzékek a tározási árnyilatkozat

nyilatkozat másodpéldányához kapcsolandók. Ha a betározott küldemény a hó végéig teljesen kiadatik, a tározási árnyilatkozat másodpéldányát a megfelelő kitérésjegyzék mindkét példányával és az esetleg kiállított átmeneti árnyilatkozatok első példányával együtt beküldendő. Ha azonban valamely küldemény kitérésére több hónapra terjed ki, mindaddig, míg a küldemény utolsó részlete ki nem adatik, az egyes hónapok folyamán kitéréselt mennyiségekről egy-egy új kitérésjegyzék állítandó ki, és annak másodpéldányát, valamint az esetleges átmeneti árnyilatkozatok első példányait, minden hó végén beküldendő. A kitérésjegyzékek első példányai pedig a megfelelő tározási árnyilatkozat másodpéldányával együtt az utolsó részlet elszállítása után a hó végével küldendők be.

48. §. Ha valamely áru az eredetileg történt betározás után több új tározási tételszámra iratik át, az egyes új tételszámokra átírt mennyiségekről külön-külön újabb tározási árnyilatkozatok állítandók ki, melyekbe az új betározási tételszámokon kívül az eredeti betározási tételszám (törzsszám) is bejegyzendő. Az újonnan kiállított tározási árnyilatkozatok első példányai az eredeti másodpéldánnyal együtt a hó végén a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz küldendők be, a másodpéldányok pedig az előző szakaszokban előírt módon kezelendők. Ha pedig az eredetileg több külön betározási tételszám alatt elhelyezett árú utólagosan egy új betározási tételszám alatt egyesítetnek, ebben az esetben az új teljes mennyiségről újabb tározási árnyilatkozatok állítandók ki, melyekbe az új tételszám mellett az eredeti betározási tételszámok is bejegyzendők. Az újonnan kiállított tározási árnyilatkozatok első példányai az eredeti másodpéldányokkal együtt a hó végén a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz küldendők be, a másodpéldányt pedig az előző szakaszokban előírt módon kell kezelni.

49. §. Az átmeneti árnyilatkozatokon tartozik a nyilvános árúraktárvállalat az eredeti betározási tételszámot feltüntetni, azokat az I-gyel jelölt helyen saját *cégbélyegzőjével* ellátni s ez alá az eredeti tározási árnyilatkozat másodpéldányát alapján az érkezési adatokat (a kiadás keltét és a pénztári bevételi számot) feljegyezni. Az így kiállított átmeneti árnyilatkozatok mindkét példányát a küldemény feladása alkalmával a vasuti vagy folyamhajtású állomáson szolgáltatandó be. Az állomások tartoznak a nekik beszállított átmeneti árnyilatkozatok mindkét példányát a II-vel jelölt helyen a feladás napjának kelti bélyegzőjével ellátni s ez alá a feladási fuvarlevél számát feljegyezni. Ennek megtörténte után az első példányt a nyilvános árúraktárvállalatnak adandó vissza, a másodpéldányt pedig egyéb átmeneti árnyilatkozatok mintájára a III. fejezet értelmében kezelendő.

50. §. A nyilvános árúraktárvállalatok az egy-egy hónap folyamán lebonyolított küldeményekre vonatkozó árnyilatkozatokat, továbbá a kitérésjegyzékeket a hó végén, legkésőbb a következő hónap 2-án tartoznak a m. kir. központi statisztikai hivatalnak egy kimutatás (12. sz. melléklet) kíséretében az e célra szolgáló hivatalos borítékban beküldeni. Ha pedig a lefolyt hónapban külföldi árú kitérésére nem fordult elő, nemleges jelentés gyanánt egy üres kimutatást kell beküldeni.

51. §. A nyilvános árúraktárvállalatok raktáráiban elhelyezett árúkra vonatkozó statisztikai adat-szolgáltatást a m. kir. központi statisztikai hivatal részint a központban vezetett feljegyzések, részint helyszíni felülvizsgálatok útján ellenőrzi. A nyilvános árúraktárvállalatok és tárbérlők tartoznak a m. kir. központi statisztikai hivatal által a be- és kitéréselt árúkra vonatkozólag kívánt felvilágosításokat pontosan és késedelem nélkül megadni s az árnyilatkozatokra nézve szükségeseknek mutatózó pótlások és helyesbítések végrehajtása iránt intézkedni. Tartoznak továbbá a nyilvános árúraktári vállalatok a m. kir. központi statisztikai hivatal kiküldött tisztviselőinek kívánságára a statisztikai ellenőrzés gyakorlásához szükséges könyveket és okmányokat előmutatni. A m. kir. központi statisztikai hivatal kiküldöttjei ellenőrzés céljából a raktárakban elhelyezett árúkat is megtekinthetik.

VI. FEJEZET.

Statisztikai illeték.

52. §. A vasuti és folyamhajtású forgalomban szállított küldemények feladói és címzettei, illetőleg átvevői az általuk beszállított árnyilatkozatokon statisztikai illetéket tartoznak leróni. A statisztikai illeték postai értékjegyeknek az árnyilatkozati úrlapokra való felragasztása útján rovandó le. A statisztikai illeték egy-egy küldemény után szállítási okmányonként általában 10 fillér, kivétel képeznek a legalább 2000 kg. súlyú gyűjtőküldemények, melyek után a statisztikai illeték szállítási okmányonként 1 korona és a legalább 5000 kg. súlyú egyéb árú-küldemények, melyek után az illeték szállítási okmányonként 30 fillér. Gyűjtőküldeményeknek tekintendők azok a szállítványok, melyek egy szállítványozó részére oly célból érkeznek, vagy egy szállítványozó által oly célból adatnak fel, hogy azok a leadási állomáson több fél között osztassanak szét. Egy szállítási okmánnyal szállított és legalább 6 darab lóból, 8 darab nagy szarvasmarhából (ökör, tehén, bika, bivaly), 15 darab növendékmarhából, 25 darab borjúból, 40 darab hizott, 60 darab félig hizott, 80 darab sovány sertésből, 90 darab juhból

álló *nem mérlegelt* élő állat-szállítványok 30 fillér illeték alá esnek.

53. §. Statisztikai illeték alá csupán a tényleges behozatalt és kivitelt képező küldemények esnek. Az átmeneti küldemények, illetőleg az azokról beszállított árnyilatkozatok tehát teljesen illetékmentesek. A tározási árnyilatkozatokkal kezelt küldemények után azok megérkezése alkalmából statisztikai illeték nem kell leróni; ezen küldeményeknek csupán azt a részét terheli statisztikai illeték, a mely végleg belföldön marad. A belföldön maradó egész mennyiség után a statisztikai illeték a tározási árnyilatkozatok másodpéldányain a megfelelő postai értékjegyek felragasztása által akkor rovandó le, a midőn a küldemény kitérésére befejezést nyert. Ha valamely küldeményről részben behozatalt, illetőleg kivitelt, részben átmeneti vagy tározási árnyilatkozatok állítatnak ki, a statisztikai illeték kiszabásánál csupán a tényleges behozatalt, illetőleg kivitelt képező árú-mennyiség veendő figyelembe.

54. §. Az Ausztriába feladott küldeményekről két példányban kiállítandó árnyilatkozatoknak mindenkor csupán első példányát esik statisztikai illeték alá, ellenben a másodpéldányok illetékmentesek.

55. §. Az Ausztriából érkezett küldemények után a statisztikai illeték mindig az illető küldemények fuvarleveleire mellékelve sárga vagy rózsaszínű árnyilatkozatokon, ezek hiányában a belföldi címzett által kiállított pótarnyilatkozatokon rovandó le.

VII. FEJEZET.

A külkereskedelmi statisztikai adatszolgáltatás ellenőrzése a vasuti és folyamhajtású vállalatok által.

56. §. A vasuti és folyamhajtású vállalatoknak, illetőleg azok állomásainak valamely küldeményt — a jelen rendelet 2. §-ában megállapított kivételektől eltekintve — a magyar szent korona országainak területéről külföldre leendő elszállítás végett átvenni, a magyar szent korona országai területére külföldről érkezett árúkat pedig kiadni mindaddig nem szabad, míg a feladó vagy címzett, illetőleg átvevő a szabályszerű árnyilatkozatot be nem szolgáltatja.

57. §. A vasuti és folyamhajtású vállalatok, illetőleg azok állomásai tartoznak a felek által beszállított árnyilatkozatok összes adatait úgy a feladás, mint a leadás alkalmával a küldeményeket kísérő szállítási okmányokkal összehasonlítani, felülbírálni s megvizsgálni, hogy az árnyilatkozatok minden rovata ezen rendelet határozmányainak megfelelőleg van-e kitöltve. Tartoznak továbbá gondosan ellenőrizni azt is, hogy az előírt árnyilatkozati úrlapok vannak-e használva és azok el vannak-e látva a szá-

bályszerű statisztikai illeték lerovására szolgáló postai értékjegyekkel. Az ily módon észlelt kisebb hiányok és helytelen bejegyzések kijavítása végett az árúnyilatkozatot a hiba kijelölése mellett kötelesek a félnek visszaadni, esetleg az árúnyilatkozatot maguk is kijavíthatják, a mennyiben azt a kísérő okmányok vagy az árú megtekintése útján teljes megbízhatósággal tehetik. Ilyen esetben azt a körülményt, hogy az utólagos helyesbítés tőlük eredt, megfelelő bejegyzéssel és aláírásukkal kötelesek jelezni. Kettős példányú árúnyilatkozatoknál a szükségeseknek mutatózó javításokat mindig át kell vezetni úgy az első, mint a másodpéldányon. Oly árúnyilatkozatot, melyeken vakarások nyomai láthatók, semmiesetre sem szabad elfogadni s javítottakat sem abban az esetben, ha a javítások által a bejegyzések érthetlenné váltak. Ily esetekben a felek teljesen új, szabályszerűen kitöltött árúnyilatkozatok beszolgáltatására kötelezendők.

58. §. Azokon az árúnyilatkozatokon, melyek a 27. és 28. §-okban körülírt közvetlen átrakodási forgalomban szállított küldemények után vonatnak be, az eredeti feladási, illetőleg végleges leadási állomások zárójel közé mindenkor tartoznak bejegyezni a külföldi leadási, illetőleg feladási állomás neve mellé az átrakodási állomás nevét is (pl. Budapest—Venezia [Fiume], Versecz—Sistov [Báziás] stb.).

59. §. Ha valamely árúnyilatkozaton foglalt bevállalás helyességére nézve alapos gyanú merül fel, a vasuti és folyamhajózási állomások kötelesek a küldemény tartalmát a feladó, illetőleg címzett vagy azok meghatalmazottjának jelenlétében az árúnyilatkozattal összehasonlítani és hitelesen megállapítani. A mennyiben a küldemény tartalmának hiteles megállapítása céljából a küldemény felbontása mutatkozik szükségesnek, a felbontás a feladó, illetőleg címzett vagy azok meghatalmazottjának jelenléte esetén azonnal, távollétük esetén pedig kitűzött s velük írásban közölt időben foganatosítható. Ha a fél vagy meghatalmazottja a tartalom hiteles megállapításánál való jelenlételet megtagadja vagy a kitűzött időre nem jelenik meg, a küldeményt két tanú jelenlétében kell felbontani. A küldemények felbontását csakis pénztári vagy raktári hivatalnok, kisebb állomásokon kizárólag az állomási előljáró vagy annak helyettese rendelheti el.

60. §. Ha az árúnyilatkozat valamely lényeges adata (pld. tartalombevallás, mennyiségi adat, származási, illetőleg rendeltetési ország) valótlannak bizonyul, az állomások erről a 13. sz. mellékletnek megfelelő mintán jegyzőkönyvet kötelesek felvenni. A felvett jegyzőkönyvet legfeljebb három nap alatt, a valótlanság adatokat tartalmazó árúnyilatkozattal együtt, minden külön jelentés nélkül a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz kell beterjeszteni.

VIII. FEJEZET.

A külkereskedelmi statisztikai adatszolgáltatás ellenőrzése a m. kir. központi statisztikai hivatal által.

61. §. A m. kir. központi statisztikai hivatal részint központilag, a beküldött árúnyilatkozatok átvizsgálása útján, részint időnkinti kiküldetések és állandó kirendeltségek útján meggyőződést szerezhet arról, hogy a vasuti és folyamhajózási vállalatok, valamint a nyilvános árúraktárak, illetőleg azok közegei a külkereskedelmi statisztikáról szóló 1906. évi XXIII. törvénycikk és az annak alapján kiadott rendeletek és utasítások értelmében járnak-e el. A m. kir. központi statisztikai hivatal kiküldöttjei és kirendeltségei a vasuti és folyamhajózási vállalatok közegeit az 1906. évi XXIII. törvénycikkben és a jelen rendeletben előirt feladataik teljesítésében helyettesíthetik.

62. §. Helyszini ellenőrzés esetén tartoznak az állomások a m. kir. központi statisztikai hivatal kiküldött tisztviselőinek az összes rovatlapokat, értesítő- és vételleveket, fuvarleveleket és egyéb okmányokat, melyek a külkereskedelmi statisztikai adatszolgáltatás ellenőrzéséhez szükségesek, megtekintés végett rendelkezésükre bocsátani és őket eljárásukban minden tekintetben támogatni.

63. §. Ha a külkereskedelmi statisztikai adatszolgáltatás ellenőrzése alkalmával árúnyilatkozatok hiánya derülne ki, a hiányzó árúnyilatkozatokat az illető állomás lehetőleg még a statisztikai hivatal kiküldöttjének jelenlétében tartozik kiállítani. A mennyiben pedig a hiányzó árúnyilatkozatok a rendelkezésre álló okmányok alapján nem lennének kiállíthatók, köteles az állomás a szükséges adatokat a félnél való tudakozódás útján beszerezni, s az árúnyilatkozatokat utólag, de mindenesetre még az illető havi anyag beküldése előtt kiállítani. Pótolni kell továbbá még a havi anyag beküldése előtt mindazokat a hiányokat, melyeket a m. kir. központi statisztikai hivatal kiküldött tisztviselője a felülvizsgált árúnyilatkozatok tekintetében megállapít.

64. §. Ha a m. kir. központi statisztikai hivatal kiküldött tisztviselője valamely állomáson a hó folyamán bevont összes árúnyilatkozatokat nem vizsgálta át, de a megvizsgált anyagban hiányokat állapított meg, az árúnyilatkozatok kezeléséért felelős vasuti vagy folyamhajózási alkalmazott köteles utólag a kiküldött tisztviselő által át nem vizsgált anyagot is átnézni, és az ez uton kiderülő hiányokat a havi anyag beküldése előtt szigorú felelősség terhe alatt okvetlenül pótolni.

65. §. A hiányzó és utólag kiállított árúnyilatkozatok és az azokra ragasztott postai értékjegyek áráért, úgyszintén a meglevő árúnyilatkozatokról eset-

leg hiányzó postai értékjegyek áráért is, az árúnyilatkozatok kezelésével megbízott közeg felelős.

66. §. Oly állomásokon, hol a m. kir. központi statisztikai hivatalnak állandó kirendeltsége működik, a kirendeltség munkakörét s annak az állomáshoz való viszonyát a m. kir. központi statisztikai hivatal által, az illető szállítási vállalatok igazgatóságával egyetértésben kiadandó külön utasítás szabályozza.

IX. FEJEZET.

Az árúnyilatkozatok kezelése és beküldése.

67. §. Az állomások tartoznak az általuk bevont árúnyilatkozatokat, és pedig a kettős példányú űrlapoknál úgy az első, mint a másodpéldányt, a bevonás alkalmával az e célra szolgáló helyen az árúfeladás, illetve árúkiadás kelti bélyegzőjének tisztán olvasható lenyomatával ellátni s ez alá a feladási fuvarlevél számát, illetőleg az érkezési fuvarlevél pénztári bevételi számát, oly szállítási vállalatok állomásai pedig, melyek a fuvarleveleken pénztári bevételi számokat nem alkalmaznak, az érkezési fuvarlevél számát bejegyezni. A pótarúnyilatkozatok megfelelő rovatába be kell továbbá jegyezni a feladás keltét, a feladási fuvarlevél számát és ha a küldemény oly helyről érkezett, melynek több állomása van, a feladási állomásnak a fuvarlevélen szereplő pontos megnevezését is. A postai értékjegyekkel ellátott árúnyilatkozatokat a fuvarlevéllel egyidejűleg oly módon kell lebélyegezni, hogy a lebélyegzés által az értékjegyek újabb használatra alkalmatlanná tétessenek.

68. §. Az Ausztriába feladott küldeményekre vonatkozó árúnyilatkozatoknak postai értékjegyekkel ellátott első példányai az állomásokon tartandók vissza, ellenben a másodpéldányokat az illető küldemények fuvarleveleibe kell beragasztani oly módon, hogy azok onnan az adatok csonkítása nélkül kivehető legyenek. A fuvarlevélen, továbbá a megfelelő rovatlap »egyéb mellékletek« rovatában jelezni kell, hogy a küldeményt árúnyilatkozati másodpéldány kíséri. Abban az esetben, ha a másodpéldányok nem német nyelven vannak kiállítva, az árúmegnevezés, továbbá a származási ország neve s esetleg a mennyiségi egység megjelölése — ha a mennyiség nem súlyban van kifejezve — a vasútállomások által német nyelvre fordítandók.

69. §. A fuvarlevélbe ragasztandók be az árúnyilatkozatok a közvetlenül külföldre feladott és elrovatolt azon küldeményeknél is, melyek valamely magyar tengeri kikötőig vasuton, onnan pedig tengeren, de ugyanazon fuvarlevéllel szállítatnak tovább. (Közvetlen magyar-olasz és magyar-levantei forgalom.) A fuvarlevélen és a rovatlap »egyéb mellék-

letek« rovatában ily esetben is fel kell tüntetni, hogy a küldeményt árúnyilatkozat kíséri.

70. §. A feladási árúnyilatkozatokat az árúfeladási pénztárnál, a leadási árúnyilatkozatokat pedig az árúkiadási pénztárnál kell gyűjteni és kezelni. Ha valamely küldemény után többféle árúnyilatkozat vonatott be, a küldemények után bevont különféle árúnyilatkozatokat egymással összekapcsolva kell kezelni. Az árúfeladásnál befolyt árúnyilatkozatokat naponként fuvarlevélszámok szerint kell rendezni s napi befolyás szerint elkülönítve kezelni. Ellenben az árúkiadásnál befolyt árúnyilatkozatokat a pénztári bevételi számok szerint kell rendezni oly módon, hogy az összes árúnyilatkozatok az egész hónap folyamán a pénztári bevételi számok sorrendjében következzenek.

71. §. Az árúnyilatkozatok darabszámának pontos nyilvántartása céljából minden állomás egy *nyilvántartási jegyzéket* (14. sz. melléklet) tartozik vezetni és pedig külön a feladási és külön a leadási árúnyilatkozatokról. Ebbe a jegyzékbe naponként be kell jegyezni az illető nap folyamán bevont különféle árúnyilatkozatok darabszámát s a hónap végén a naponként beírt számokat összeadni.

72. §. Az állomások a feladási rovatlapok s az értesítő- és vétellevek átvizsgálása útján kötelesek naponként meggyőződni arról, hogy minden árúnyilatkozatköteles küldemény után befolytak-e a megfelelő árúnyilatkozatok. A mennyiben ily úton árúnyilatkozatok hiánya derülne ki, a hiányzó árúnyilatkozatok haladéktalan pótlásáról kell gondoskodni.

73. §. Az egyes hónapok folyamán begyűlt árúnyilatkozatokat feladás és leadás szerint elkülönítve, a különféle árúnyilatkozatok darabszámát feltüntetve kimutatással (15. sz. melléklet) együtt, minden kíséző irat nélkül, az illető hónap utolsó napján, de legkésőbb a következő hónap 1-én a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz kell beküldeni. A beküldéshez az e célra szolgáló »portómentes« záradékkal ellátott hivatalos borítékokat kell használni s a mennyiben a küldemény súlya meghaladja az 1 kg.-ot, az árúnyilatkozatokat portómentes csomagként kell postára adni, mely csomagra, mint címírat, az előbb említett boríték ragasztandó. Ha valamely hónapban árúnyilatkozatok egyáltalán nem folytak be, nemleges jelentés gyanánt az árúnyilatkozatok darabszámának feltüntetésére szolgáló kimutatás üresen küldendő be a hivatalos borítékban.

74. §. Nagyobb állomások az egy-egy hónapban befolyó árúnyilatkozatokat havonként két részletben kötelesek beküldeni. Azon állomások névsora, melyek az árúnyilatkozatokat havonként két részletben küldik be, úgyszintén a beküldés határideje a »Közgazdasági Értesítő«-ben, továbbá az egyes közlekedési vállalatok hivatalos közlönyeiben fog közzétetni.

75. §. A vasuti és folyamhajózási vállalatok, illetőleg azok állomásai az árúnyilatkozatokat mint szigorúan bizalmas természetűeket kötelesek kezelni.

X. FEJEZET.

Büntető határozatok.

76. §. Az 1906. évi XXIII. törvényzcikk 13. §-a értelmében: a ki szándékosan, vagy vétkes mulasztásból valótlan adatokat tartalmazó árúnyilatkozatokat szolgáltat be, az illetékes iparhatóság által 100 koronáig terjedhető rendbirsággal büntetetik. Az illetékes iparhatóságok előtti eljárás módozatait külön rendelet szabályozza.

77. §. Az 1906. évi XXIII. törvényzcikk 11. §-a értelmében: a statisztikai adatok gyűjtésével, vagy ellenőrzésével a jelen rendelet alapján megbízott egyén, ki ily minőségében tudomására jutott egyéni természetű statisztikai vagy egyéb adatokat, akár alkalmaztatásának vagy megbízatásának idejében, akár annak megszűnté után magánosoknak, vagy oly hatóságoknak, melyek azok átvételére jogosítva nincsenek, elbeszél, kiszolgált, felmutat, megtekinteni enged, vagy a törvény ellenére köztudomásra juttat, — a mennyiben cselekménye súlyosabb büntetőjogi beszámítás alá nem esik — kihágást követ el és két hónapig terjedhető elzárással, valamint 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. Fenmarad ezenkívül a fegyelmi felelősség és az okozott kár megtérítésének kötelezettsége. Az eljárás a m. kir. járásbíróknak, Horvát-Szlavonországokban pedig az ott illetékes kir. bíróságoknak hatáskörébe tartozik.

78. §. A vasuti és folyamhajózási vállalatok tartoznak személyzetüket az 1906. évi XXIII. törvényzcikk és az annak alapján kibocsátott rendeletek és utasítások pontos végrehajtására szigorúan utasítani s az azok ellen vétő közegeket felelősségre vonni. A m. kir. központi statisztikai hivatal kezdeményezésére tett intézkedésekről, az esetleg megbüntetett közeg nevének, hivatali állásának és a kiszabott büntetés mértékének közlése mellett, ez a hivatal is mindig értesítendő.

79. §. A vasuti és folyamhajózási vállalatoknak az előző szakaszban előirt köteleseik teljesítésében elkövetett mulasztásai a vaspályazületi rendtartás 85. §-ában, illetőleg a hajózási rendszabályok 112. §-ában meghatározott büntetés alá esnek.

XI. FEJEZET.

Vegyes határozatok.

80. §. A vasuti és folyamhajózási vállalatok tartoznak a külkereskedelmi statisztikai adatszolgáltatásra vonatkozó ezen rendeletet, mely példányonként 10

fillérért árúsítandó, összes állomásaik árúpénztárainál mindenkor kellő példányban készletben tartani s szükség esetén a közönségnek szóval is kellő felvilágosításokat nyújtani. Ugyancsak készletben kell tartaniok az árúnyilatkozatokon használandó árúmegnevezések iránt tájékoztató s a 11. §-ban említett »Utbaigazítás«-t, mely példányonként 40 fillérért árúsítandó.

81. §. A statisztikai illeték lerovására szolgáló postai értékjegyek, úgyszintén az árúnyilatkozati űrlapok valamennyi vasuti és folyamhajózási állomáson kaphatók. Az egyes példányú űrlapok ára példányonként fél fillér, a kettős példányuaké 1 fillér.

82. §. Az állomások, midőn a címzettekét külföldről jövő nyilatkozatköteles küldemények megérkezéséről értesítik, az értesítő- és vétlevélre egy vörös színű bárczát tartoznak ragasztani, melyen jelezve van, hogy a küldemény árúnyilatkozatköteles (16. sz. melléklet). Az ausztriai származású küldemények értesítő- és vétleveleikhez a fuvarlevelek melléletei gyanánt érkezeti sárga vagy rózsaszínű árúnyilatkozatokat, illetőleg ezek hiányában a címzett által kitöltendő pótarúnyilatkozati űrlapokat is csatolni kell.

83. §. A magyar szent korona országában be nem jegyzett s a vámkezelés helyén ügynökséggel vagy képvisellel sem bíró külföldi folyamhajózási vállalatok hajóin behozott és kivitt, úgyszintén a magyar-serb és magyar-román határon közutakon, csónakon, dereglyén és tutajon szállított árukrol az árúnyilatkozatokat azok a határvámhivatalok vonják be, melyek az illető árukat vámkezelik. Ezen árúnyilatkozatok bevonását és kezelését a m. kir. pénzügyministerium által kiadandó külön utasítás szabályozza.

84. §. Magyar vasutaknak külföldön fekvő állomásaira belföldi állomásokon feladott, úgyszintén a külföldön fekvő magyar vasuti állomásokról belföldi állomásokra érkezett küldeményekről a belföldi állomások szabályszerű kiviteli és behozatali árúnyilatkozatokat tartoznak bevonni, kivéve a 40. §-ban említett esetet.

85. §. A magyar és osztrák vagy magyar és boszniai határ mentén fekvő magyar állomásokon oly küldemények után, melyek Ausztriában vagy Boszniában lakó címzettek részére érkeznek a külföldről, illetőleg ausztriai vagy boszniai lakosok által adatnak fel külföldre, árúnyilatkozatokat nem kell bevonni, s a megfelelő fuvarlevelekre és rovatlapokra föl kell jegyezni, hogy a küldemény árúnyilatkozatmentes, mert a fél ausztriai, illetőleg boszniai lakos. Az ilyen küldeményekkel Ausztriából érkezett árúnyilatkozati másodpéldányokat nem kell postai értékjeggyel ellátni, hanem áthúzva s azzal a megjegyzéssel ellátva, hogy a címzett ausztriai, illetőleg boszniai lakos, a többi árúnyilatkozatokkal együtt beküldeni.

Ellenben ugyanezen állomások kötelesek szabályszerű kiviteli és behozatali árúnyilatkozatokat bevonni oly küldemények után, melyek ausztriai és boszniai címzettek részére a magyar szent korona országainak valamely állomásáról érkeznek, illetőleg ausztriai vagy boszniai lakosok által valamely magyar állomásra adatnak fel. Az árúnyilatkozatok kiállításához a boszniai határ mentén fekvő állomásokon mindenkor a jelen rendelethez 5. és 6. sz. a. mellékelt szürke színű űrlap, az osztrák határ mentén fekvő állomásokon pedig az 1. és 2. sz. a. mellékelt kettős példányú fehér színű űrlap használandó. Utóbbinak mind a két példányát egymással teljesen megegyezően kell kitölteni, az első példányt a szabályszerű postai értékjeggyel ellátni, s a két példányt szétválasztás nélkül kell a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz beküldeni. E forgalomban különös gond fordítandó arra, hogy az árúnyilatkozatokon a feladó, illetőleg címzett nevének és lakóhelyének bejegyzésére szolgáló rovat pontosan ki legyen töltve s abból mindenkor kitűnjék, hogy a fél ausztriai, illetőleg boszniai lakos.

86. §. Oly küldemények után, melyek magyar állomásokról a magyar és osztrák határ mentén fekvő osztrák állomásokra, de magyar területen lakó címzettek részére adatnak fel, árúnyilatkozatok nem vonandók be. Árúnyilatkozatmentesek a magyar és osztrák határ mentén fekvő osztrák állomásokról érkezett azon küldemények is, melyeket ott magyar területen lakó feladók adtak fel. Az ezen küldeményekhez tartozó fuvarlevelekre és rovatlapokra fel kell jegyezni, hogy a küldemény árúnyilatkozatmentes, mert a címzett, illetőleg feladó magyarországi lakos. Ha ily küldemény kíséretében az osztrák feladó állomásról tévesen árúnyilatkozat érkeznek, az előző bekezdésben említett följegyzést az árúnyilatkozatra is reá kell vezetni s az árúnyilatkozatot a havi anyaggal együtt a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz beküldeni. Önként értendő, hogy az árúnyilatkozatra ily esetben postai értékjegyet nem kell ragasztani.

87. §. A magyar szent korona országainak területére érkezett és a címzettek által ki nem váltott olyan küldemények után, melyek a külföldi feladó rendelkezése folytán az állomás által hivatalból visszaküldetnek, vagy más állomásra továbbítatnak, a szabályszerű behozatali, illetőleg átmeneti árúnyilatkozatok kiállításáról az az állomás tartozik gondoskodni, melyre a küldemény külföldről érkezett. Ha Ausztriából érkezett és ki nem váltott küldemények küldetnek vissza, vagy továbbítatnak más osztrák állomásra, a fuvarlevélhez az onnan érkezett árúnyilatkozati másodpéldány is — melyre postai értékjegyet nem kell ragasztani — csatolandó, »visszaküldemény Ausztriába« jelzéssel ellátva.

88. §. Ha valamely küldemény rendeltetési helye a feladó utólagos rendelkezése folytán olyképp változik meg, hogy az utólagos rendelkezés folytán az eredetileg árúnyilatkozatmentes küldemény árúnyilatkozatkötelessé, vagy az árúnyilatkozatköteles küldemény árúnyilatkozatmentessé válik, vagy végül a rendeltetési ország tekintetében áll be változás, e körülmenyről az az állomás, mely az utólagos rendelkezést kapja, köteles a m. kir. központi statisztikai hivatalt rövid jelentésben értesíteni és a jelentésben a küldeményre vonatkozó elszámolási adatokat is közölni. Ha a küldemény az utólagos rendelkezés folytán árúnyilatkozatkötelessé vált, a jelentéshez a szabályszerűen bevont árúnyilatkozat is csatolandó. Ha pedig a küldeményt esetleg árúnyilatkozati másodpéldány kíséri, mely az utólagos rendelkezés folytán feleslegessé vált, a jelentéshez ez a másodpéldány is csatolandó.

89. §. A címzettek által ki nem váltott és a szállító vállalatok által elárverezett külföldi származású küldemények után az árúnyilatkozatokat az árverező állomások tartoznak kiállítani és beszolgáltatni. Az űrlapok költsége és a statisztikai illeték az árverésen befolyt összegből fedezendő.

90. §. Oly vállalatok, melyek a csomaggyűjtő szolgálattal iparszerűleg foglalkoznak, a kereskedelemügyi m. kir. ministertől engedélyt kaphatnak arra, hogy a csomaggyűjtő szolgálatban szállított küldeményeikről, melyek fuvarlevelei »csomaggyűjtő szolgálat« bélyegzővel látandók el s az illető csomaggyűjtő vállalatok saját címére, vagy igazolt s a fuvarleveken ilyenekül megjelölt ügynökségeik címére szólnak, az árúnyilatkozatokat központilag gyűjtsék s közvetlenül küldjék be a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz. Ily küldemények után tehát az állomások által sem a feladásnál, sem érkezésnél nem vonandók be árúnyilatkozatok. Az ezen szakasz alapján adott engedélyek a »Közgazdasági Értesítő«-ben és az egyes szállítási vállalatok hivatalos közlönyeiben fognak közzétettni.

91. §. A m. kir. államvasutak budapest-fővárházi állomására külföldről érkezett, továbbá a budapesti hajóállomásokról a fővámházba hivatalból beszállított küldeményekről, melyek a budapesti m. kir. fővámhivatalban vámkezeltetnek, az árúnyilatkozatokat ez a fővámhivatal vonja be. Ha az említett fővámhivatal által vámkezelt küldemény nem budapesti rendeltetésű, hanem ugyanazzal a fuvarlevéllel, melylyel Budapestre érkezett, valamely vidéki állomásra továbbítatik, ez esetben a budapest-fővárházi vasút állomás a fuvarlevélre egy kék színű bárczát (17. sz. melléklet) ragaszt, melyen megfelelően jelezve van az a körülmény, hogy az árúnyilatkozat már bevonatott. A megfelelő rovatlap fején pedig szintén fel kell tüntetni, hogy a küldemény után az árúnyilatkozat már

bevonatott. A tulajdonképeni leadási állomásokon az ily módon felszerelt fuvarlevelekkel érkező küldeményekről árúnyilatkozat nem vonandó be.

92. §. A szállítási vállalatok, ha egyes felekkel kötött szerződések vagy különleges intézkedések folytán az árúk feladása és kiadása, esetleg a kézbesítés tekintetében a rendes forgalomtól eltérő módon járnak el, gondoskodni tartoznak arról, hogy a külkereskedelmi statisztikai adatok gyűjtése és ellenőrzése ily esetekben is a jelen rendelet határozmányainak megfelelőleg történjék.

93. §. A szállítási vállalatokkal szerződéses viszonyban álló szállítványozók által házhoz szállított küldeményekről az árúnyilatkozatokat az illető szállítványozó vonja be és azokat az illető küldeményekre vonatkozó értesítő- és vételvelekkel együtt tartozik az állomásnak beszolgáltatni.

94. §. A külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtést a különféle forgalmi intézmények kapcsolata folytán előálló olyan alakulatokban, melyekről a jelen rendelet nem intézkedik, a m. kir. központi statisztikai hivatal külön utasításokban szabályozza.

95. §. Jelen rendelet határozmányai Fiume vasutállomást illetőleg csupán a rendes vasuti forgalomban alkalmazandók. A vasuton érkezett és tengeren továbbított, úgyszintén a tengeren érkezett és vasuton továbbított, nemkülönben a fumei nyilvános árúraktárakban elhelyezett küldeményekre vonatkozó statisztikai adatgyűjtést az 1906. évi XXIII. törvénycikknek a tengerhajózási forgalomban való végrehajtása tárgyában egyidejűleg kibocsátott rendelet szabályozza.

96. §. Ezen rendelet 1907. évi január hó 1-én lép életbe s ennek életbelépésével egyidejűleg a külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtés tárgyában kibocsátott összes korábbi rendeletek és utasítások érvényüket veszítik.

Budapest, 1907. évi január hó 8-án.

3. A kereskedelemügyi m. kir. miniszternek valamennyi magyarországi törvényhatósághoz intézett 63.764. sz. rendelete a magyar szent korona országai külkereskedelmi statisztikájáról szóló 1906. évi XXIII. t.-cz. 13. §-ának végrehajtása tárgyában.

A magyar szent korona országai külkereskedelmi statisztikájáról szóló 1906. évi XXIII. t.-cz. 13. §-a értelmében, a ki szándékosan, vagy vétkes mulasztás-

ból valótlán adatokat tartalmazó árúnyilatkozatokat szolgáltat be, az illetékes iparhatóság által 100 koronáig terjedhető rendbirsággal büntetettik.

Az iparhatóságoknak az idézett törvényszakasz elleni áthágások ügyében való eljárását illetőleg ezenel rendelem, hogy a szóban forgó áthágási ügyek elintézésénél az 1884. évi XVII. t.-cz. végrehajtása iránt a volt földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter által 1884. évi augusztus hó 26-án 39.266 szám alatt kibocsátott általános rendelet VI. fejezetében foglalt eljárási szabályok alkalmazandók, az ily ügyek természetéből folyó eltérések figyelembe vétele mellett. Az eltérések a következők:

1. Az 1906. évi XXIII. t.-cz. 13. §-ába ütköző áthágások miatt indított eljárásban az idézett 1884. évi 39.266. számú rendelet 51., 52., 57., 62., 64., 65., 74. §-aiban a 76. §. második bekezdésében és a 78. és 79. §-okban foglalt intézkedések, a 103. §-ban a szabadságvesztés büntetés foganatba vehetésére vonatkozó határozmányok, továbbá a 106., 108., 109., 110., 112., 120., 121., 122. és 123. §-ok rendelkezései nem alkalmazhatók.

2. Az eljárás mindenkor a m. kir. központi statisztikai hivatal írásbeli feljelentése alapján teendő folyamatba, s a megtartandó tárgyalásokhoz a m. kir. központi statisztikai hivatal is, a tárgyalás helyének és idejének közlése mellett, meghívandó, illetőleg ezen hivatal nyilatkozata kikérendő. Az elsőfokú iparhatóság ítélete, nemkülönben felebbezések esetén a II., illetve III. fokú iparhatóságok véghatározata ezen hivatallal is mindenkor közlendő.

3. A tárgyalásra szóló idéző végzésbe fel nem vehető, hogy meg nem jelenés esetén a panaszlott elővezetése fog elrendeltetni.

4. A kiszabott rendbirságokból befolyó összegek közigazgatási úton hajtandók be, s az országos tanoncziskolai alap javára fordítandók.

A terheltek ellen kiszabott rendbirságok elzárására át nem változtathatók.

5. A kiszabott rendbirságoknak az országos tanoncziskolai alapba való beszállítására nézve az 1903. évi december hó 28-án 82.487. szám alatt hivatali elődöm által kiadott szabályzat rendelkezései alkalmazandók.

Felhivom a törvényhatóságot, hogy jelen rendeletem határozmányairól a területén levő iparhatóságokat mihez tartás végett megfelelőleg értesítse.

Budapest, 1907. október hó 15-én.

A feladási állomás kelti bélyegzője:

	A postai érték-jegy felragasztására szolgáló hely.	
--	--	--

Első példány.

I. sz. melléklet.

Árúnyilatkozat

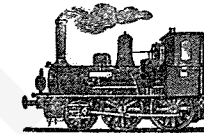
Ausztriába vasuton feladott küldemények bejelentésére.

Az első és másodpéldány ára együttvéve 1 fillér.

Fuvarlevélszám:

1. Feladási állomás:

2. Leadási állomás:

3. Ha az árú nem marad Ausztriában, }
hová szállítatik? }

Az árúdarabok jele és száma	Az árúdarabok (coll) darab-száma és a csomagolás neve	Az árúk megnevezése és közelebbi megjelölése	Mennyiség		Származási ország
			bruttósúly (kg.-okban)	darab	
4	5	6	7	8	9
Összmennyiség					

10. A feladó neve és lakóhelye (üzleti telepének székhelye), a kiállítás kelte és az árúnyilatkozat kiállítójának aláírása.

A kitöltésre vonatkozó utasítást lásd a hátlapon.

A feladási állomás kelti bélyegzője:

--	--	--

Másodpéldány.

A leadási állomás kelti bélyegzője:

Árúnyilatkozat

Ausztriába vasuton feladott küldemények bejelentésére.

A statisztikai bélyeg felragasztására szolgáló hely.

Fuvarlevélszám:

1. Feladási állomás:

2. Leadási állomás:

Pénztári bevételi szám:

8. Ha az árú nem marad Ausztriában, }
hová szállítatik? }

Az árúdarabok jele és száma	Az árúdarabok (coll) darab-száma és a csomagolás neve	Az árúk megnevezése és közelebbi megjelölése	Mennyiség		Származási ország
			bruttósúly (kg.-okban)	darab	
4	5	6	7	8	9
Összmennyiség					

10. A feladó neve és lakóhelye (üzleti telepének székhelye), a kiállítás kelte és az árúnyilatkozat kiállítójának aláírása.

11. A címzett (átvevő) neve és lakóhelye (üzlet telepének székhelye), kelet és aláírás.

Úgy az első, mint a másodpéldány hátlapján teljesen azonos szöveggel a következő utasítás foglaltatik:

Utasítás.

A külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtést az 1906. évi XXIII. törvénycikk rendeli el.

1. Ezen árnyilatkozati űrlapok kizárólag azon küldemények bejelentésére használandók, melyek a magyar szent korona országai területéről Ausztriába adatnak fel valamely vasutállomáson.

2. Az árnyilatkozatokat a feladók tartoznak kiállítani és pedig az első és másodpéldányt egymással teljesen megegyezőleg.

3. Az 1., 2., 4. és 5. rovatokat a fuvarlevél adatai alapján s azokkal megegyezően kell kitölteni.

4. A 8. rovatba, ha az árú a feladó tudomása szerint nem marad Ausztriában, azon ország nevét kell beírni, amelybe az árú a leadási állomásról továbbszállítatni fog.

5. A 6. rovatba az árú megnevezése és közelebbi megjelölése irandó be a kereskedelmi vagy egyéb nyelvszókásnak megfelelő elnevezés szerint oly részletességgel, mint azt a vásárlásnál megjelölni szokás. Meg kell tehát jelölni a minőséget, a használati czélt, valamint az anyagot, melyből az árú áll. Az árú megnevezések iránt részletesebb utasításokat az „Utbaigazítás” tartalmaz, mely a vasutállomásokon a közönségnek betekintés végett rendelkezésre bocsátatik.

Oly árúknál, melyek nem mint szorosan vett kereskedelmi cikkek szállítatnak, az árú megnevezés mellett meg kell jelölni az árúknak nem kereskedelmi jellegét is. (Pld. visszküldemény, visszatérő göngyölét, javítás végett vagy kiállításra küldött árú stb.)

6. A mennyiség rendszerint elegy- (brutto-) súlyban és pedig kilogrammokban fejezendő ki s ez esetben csak a 7. rovatot kell kitölteni. Vágó- és ígásállatok mennyiségét csak darabszám szerint kell kimutatni, ezeknél tehát csak a 8. rovat töltendő ki.

Eleven szárnyasok és egyéb élő állatok, továbbá zongorák, harmoniumok, orgonák, mindennemű gépek és járművek mennyiségét nemcsak súly, hanem darabszám szerint is ki kell mutatni, ezeknél tehát úgy a 7., mint a 8. rovatot ki kell tölteni.

Zseboráknál, zseboratóknál, zseboráműveknél, nap- és esernyőknel és kalapoknál csmpán a darabszám s azonkívül az egész küldemény teljes súlya jegyzendő be.

7. A 9. rovatba a származási ország neve, tehát azon ország neve irandó be, amelyből az árú származik.

8. A 10. rovatba a kiállítás kelte, továbbá a fuvarlevél szerinti feladó neve és pontos lakcíme irandó be s abban az esetben, ha az árnyilatkozatot nem a fuvarlevél szerinti feladó állította ki, annak a neve is bejegyzendő, a ki az árnyilatkozatot a feladó megbízásából kiállította.

9. Minden egyes fuvarlevélhez tartozó küldeményről egy árnyilatkozatot kell kiállítani, melyen azonban a küldeményben foglalt külön-mű árúk egyenként olyképp sorolandók fel, hogy világosan kitűnjék, hogy az egyes árúdarabokban miféle árúk foglaltatnak.

10. Ha valamely küldeményben vagy a küldemény egyik árúdarabjában többféle árú foglaltatik, a 6. rovatban minden egyes árút egy-egy külön sorban kell megnevezni. Amennyiben a rendelkezésre álló sorok nem elégségesek, a felsorolást az állomásokon díjtalanul kapható kiegészítő űrlapokon kell folytatni. A kiegészítő űrlap mindkét példányra az árnyilatkozathoz hozzákapcsolandó.

11. A statisztikai illeték az árnyilatkozat első példányán az előírt helyen postai értékjeggyel felragasztása által rovandó le. A másodpéldányra értékjegyeket ragasztani nem kell.

Az illeték szállítási okmányonként legalább 2000 kg. súlyú gyűjtőküldeményeknél 1 korona, legalább 5000 kg. súlyú egyéb küldeményeknél 30 fillér, a többi küldeményeknél 10 fillér.

12. Mindaddig, míg a megfelelően kiállított árnyilatkozat beszolgáltatva nincs, a küldemény a vasuti vállalat által elszállított végett föl nem vehető.

13. A ki szándékosan, vagy vétkes mulasztásból valótlán adatokat tartalmazó árnyilatkozatokat szolgáltat be, 100 koronáig terjedhető rendbírósággal büntetetik.

14. Az árnyilatkozatok használatára nézve bővebb felvilágosítást nyújt az e tárgyban kibocsátott kereskedelemügyi miniszteri rendelet, amely valamennyi vasutállomás árúpénztáránál 10 fillérért kapható.

2. sz. melléklet.

Árnyilatkozat

Ausztriába folyamhajózási forgalomban feladott küldemények bejelentésére.

Az űrlap teljesen azonos az 1. sz. alatti űrlappal, csak zöld harántszíval van ellátva.

Az osztrák feladási állomás elsőszámlási adatai:

feladási kelet (hónap és nap)
fuvarlevél-szám

Pótárnyilatkozat

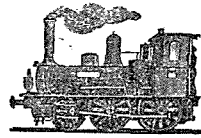
Ausztriából árnyilatkozati másodpéldány nélkül vasuton érkezett küldemények bejelentésére.

A leadási állomás kelti bélyegzője.

A postai értékjeggyel felragasztására szolgáló hely.	
--	--

3. sz. melléklet.

1. Feladási állomás:
2. Leadási állomás:

Pénztári bevételi szám:

3. Ha az árú nem marad Magyarországon, hová szállítatik?

Az árúdarabok jele és száma	Az árúdarabok (coll) darab-száma és a csomagolás neve	Az árú megnevezése és közelebbi megjelölése		Mennyiség		Származási ország
		bruttosúly (kg.-okban)	darab	7	8	
4	5	6	7	8	9	
Összmennyiség						

10. A címzett neve és lakóhelye (üzleti telepének székhelye), a kiállítás kelte és az árnyilatkozat kiállítójának aláírása.

A kitöltésre vonatkozó utasítást lásd a hátlapon.

A pótárnyilatkozaton a következő utasítás foglaltatik:

Utasítás.

A külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtést az 1906. évi XXIII. törvénycikk rendeli el.

1. Ezen űrlap kizárólag az Ausztriából árnyilatkozati másodpéldány nélkül vasuton érkezett küldemények bejelentésére használható.

2. A pótárnyilatkozatot a címzett tartozik kiállítani s annak 1., 2., 4. és 5. rovatait a fuvarlevél adatai alapján s azokkal teljesen megegyezően kitölteni.

3. A 3. rovatba, ha az árú a címzett tudomása szerint nem marad Magyarországon, azon ország nevét kell beírni, amelybe az árú a leadási állomásról továbbszállítatni fog.

7. A 10. rovatba a kiállítás kelte, továbbá a fuvarlevél szerinti címzett neve és pontos lakcíme irandó be, s abban az esetben, ha az árnyilatkozatot nem a fuvarlevél szerinti címzett állította ki, annak a neve is bejegyzendő, a ki az árnyilatkozatot a címzett megbízásából kiállította.

10. A statisztikai illeték az árnyilatkozat előírt helyén postai értékjeggyel felragasztása által rovandó le. Az illeték szállítási okmányonként legalább 2000 kg. súlyú gyűjtőküldeményeknél 1 korona, legalább 5000 kg. súlyú egyéb küldeményeknél 30 fillér, a többi küldeményeknél 10 fillér.

11. Mindaddig, míg a megfelelően kiállított árnyilatkozat beszolgáltatva nincs, a küldemény a vasuti vállalat által ki nem adható.

13. A pótárnyilatkozati űrlapok valamennyi vasutállomás árúpénztáránál díjtalanul kaphatók.

A 4—6., 8., 9., 12. és 14. pontok teljesen megegyeznek az 1. sz. mellékleten lévő »Utasítás» 5—7., 9., 10., 13. és 14. pontjaiban foglaltakkal.

4. sz. melléklet.

Pótárnyilatkozat

Ausztriából árnyilatkozati másodpéldány nélkül a folyamhajózási forgalomban érkezett küldemények bejelentésére.

Az űrlap teljesen azonos a 3. sz. alatti űrlappal, csak zöld harántszíval van ellátva.

Az állomás kelti bélyegzője.

A postai értékjeggyel felragasztására szolgáló hely.
--

Árnyilatkozat

A megszállott tartományokból és az Ausztrián kívüli külföldről vasuton érkezett vagy oda feladott küldemények bejelentésére.

5. sz. melléklet.

Ara fél fillér

Pénztári bevételi vagy fuvarlevél-szám:

1. Feladási állomás:
2. Leadási állomás:

3. Rendeltetési ország:

Az árúdarabok jele és száma	Az árúdarabok (coll) darab-száma és a csomagolás neve	Az árú megnevezése és közelebbi megjelölése		Mennyiség		Származási ország
		bruttosúly (kg.-okban)	darab	7	8	
4	5	6	7	8	9	
Összmennyiség						

10. A feladó vagy címzett neve és lakóhelye (üzleti telepének székhelye), a kiállítás kelte és az árnyilatkozat kiállítójának aláírása.

A kitöltésre vonatkozó utasítást lásd a hátlapon.

Az úrlapon lévő utasítás szövege a következő:

Utasítás.

A külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtést az 1906. évi XXIII. törvényzikk rendeli el.

1. Ezen árúnyilatkozati úrlap kizárólag azon küldemények bejelentésére használandó, melyek a magyar szent korona országai területéről a megszállott tartományokba vagy az Ausztrián kívüli külföldre adatnak fel, vagy pedig a megszállott tartományokból, illetőleg az Ausztrián kívüli külföldről érkeznek valamely vasútállomáson.

2. Az árúnyilatkozatot a feladott küldeményekről a feladók, az érkezett küldeményekről pedig a címzettek tartoznak kiállítani.

3. Az 1., 2., 4. és 5. rovatokat a fuvarlevél adatai alapján s azokkal megegyezően kell kitölteni.

4. A 3. rovatba a rendeltetési ország nevét, vagyis azon ország nevét kell bejegyezni, melynek területén a fél tudomása szerint a küldemény tulajdonképeni rendeltetési helye fekszik.

8. A 10. rovatba a kiállítás kelte, továbbá feladásnál

a fuvarlevél szerinti feladó, leadásnál a fuvarlevél szerinti címzett neve és pontos lakozíme irandó be, s abban az esetben, ha az árúnyilatkozatot nem a fuvarlevél szerinti feladó vagy címzett állította ki, annak a neve is bejegyzendő, a ki az árúnyilatkozatot a feladó, illetőleg címzett megbízásából kiállította.

11. A statisztikai illeték az előirt helyen postai értékjeggyel felragasztása által rovandó le. Az illeték szállítási okmányonként legalább 2000 kg. súlyú gyűjtőküldeményeknél 1 korona, legalább 5000 kg. súlyú egyéb küldeményeknél 30 fillér, a többi küldeménynél 10 fillér.

12. Mindaddig, míg a megfelelően kiállított árúnyilatkozat beszolgáltatva nincs, a küldemény a vasuti vállalat által elszállítás végett föl nem vehető, illetőleg átvétel végett ki nem adható.

Az 5-7., 9., 10., 13. és 14. pontok teljesen megegyeznek az 1. sz. mellékleten lévő utasítás 5-7., 9., 10., 13. és 14. pontjaiban foglaltakkal.

Árúnyilatkozat

a folyamhajózási forgalomban a megszállott tartományokból és az Ausztrián kívüli külföldről érkezett vagy oda feladott küldemények bejelentésére.

Az úrlap teljesen azonos az 5. sz. alatti úrlappal, csak zöld harántszínnel van ellátva.

6. sz. melléklet.

Első példány.

Pénztári bevételi vagy fuvarlevél-szám.

Kiegészítő úrlap.

Az állomás kelti bélyegzője.

Az árúdarabok jele és száma	Az árúdarabok (collé) darab-száma és a csomagolás neve	Az árúk megnevezése és közelebbi megjelölése	Mennyiség		Szarmazási ország
			bruttosúly (kg.-okban)	darab	
4	5	6	7	8	9

Másodpéldány.

Pénztári bevételi vagy fuvarlevél-szám.

Kiegészítő úrlap.

Az állomás kelti bélyegzője.

Az árúdarabok jele és száma	Az árúdarabok (collé) darab-száma és a csomagolás neve	Az árúk megnevezése és közelebbi megjelölése	Mennyiség		Szarmazási ország
			bruttosúly (kg.-okban)	darab	
4	5	6	7	8	9

Úgy az első, mint a másodpéldányon az utasítás a következő:

Utasítás.

1. Ezen úrlapok a vasuti és folyamhajózási forgalomban kizárólag olyan küldemények bejelentésénél használandók, a melyek tartalmának felsorolására az árúnyilatkozati úrlapokon rendelkezésre álló sorok nem elégségesek.

2. A rovatok kitöltésére nézve a megfelelő árúnyilatkozati úrlapok hátulján foglalt utasítás irányadó.

3. A kiegészítő úrlapon minden egyes árút egy-egy külön sorban kell megnevezni s annak mennyiségét is külön feltüntetni. A mennyiben a rendelkezésre álló sorok nem elégségesek, a felsorolást egy másik kiegészítő úrlapon kell folytatni. Ha egy küldeményről több kiegészítő úrlap állítatott ki, azokat folyószámokkal kell ellátni.

4. Az Ausztriába feladott küldeményekről a kiegészítő úrlapok mindig két egymással teljesen megegyező példányban (első- és másodpéldány) állítandók ki. Egyéb küldeményeknél a kiegészítő úrlapot csak egy példányban kell kiállítani.

5. A kiegészítő úrlapot a címzett, illetőleg a feladó tartozik kiállítani s azt a megfelelő árúnyilatkozathoz kapcsolva, a vasuti vagy folyamhajózási állomásnak beszolgáltatni.

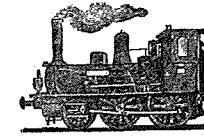
6. A kiegészítő úrlapot postai értékjeggyel nem kell ellátni.

7. A kiegészítő úrlapok valamennyi vasuti és folyamhajózási állomáson díjtalanul kaphatók.

Első példány.

8. sz. melléklet.

Átmeneti árúnyilatkozat a vasuti forgalomban.

I.
A közbeeső állomás kiadási kelti bélyegzője.

II.
A közbeeső állomás feladási kelti bélyegzője.

Az érkezési fuvarlevél pénztári bevételi száma:

Az új fuvarlevél száma:

1. A külföldi feladási állomás neve. 2. A belföldi közbeeső állomás neve. 3. A leadási állomás (és rendeltetési ország) neve.

Az árúdarabok jele és száma	Az árúdarabok (collé) darab-száma és a csomagolás neve	Az árúk megnevezése és közelebbi megjelölése	Mennyiség		Szarmazási ország
			bruttosúly (kg.-okban)	darab	
4	5	6	7	8	9
Összmenyiség					

Összmenyiség

Az első és másodpéldány ára együttvéve 1 fillér.

A kitöltésre vonatkozó utasítást lásd a hátlapon.

10. A címzett, illetőleg feladó neve és lakóhelye (üzleti telepének székhelye), a kiállítás kelte és az árúnyilatkozat kiállítójának aláírása.

Másodpéldány.

Átmeneti árúnyilatkozat a vasuti forgalomban.

I.
A közbeeső állomás kiadási kelti bélyegzője.

II.
A közbeeső állomás feladási kelti bélyegzője.

III.
A leadási állomás kelti bélyegzője.

Pénztári bevételi szám:

Az érkezési fuvarlevél pénztári bevételi száma:

Az új fuvarlevél száma:

1. A külföldi feladási állomás neve. 2. A belföldi közbeeső állomás neve. 3. A leadási állomás (és rendeltetési ország) neve.

Az árúdarabok jele és száma	Az árúdarabok (collé) darab-száma és a csomagolás neve	Az árúk megnevezése és közelebbi megjelölése	Mennyiség		Szarmazási ország
			bruttosúly (kg.-okban)	darab	
4	5	6	7	8	9
Összmenyiség					

Összmenyiség

10. A címzett, illetőleg feladó neve és lakóhelye (üzleti telepének székhelye), a kiállítás kelte és az árúnyilatkozat kiállítójának aláírása.

11. A címzett (átvevő) neve és lakóhelye (üzleti telepének székhelye), kelet és aláírás.

Úgy az első, mint a másodpéldányon az utasítás a következő:

Utasítás.

A külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtést az 1906. évi XXIII. törvényezik rendeli el.
 1. Ezen árnyilatkozati űrlapok a vasuti forgalomban a következő esetekben használándók:
 a) amidőn valamely külföldről érkezett küldemény átvétel után új fuvarlevéllel egészben vagy részben ismét külföldi állomásra adatik fel;
 b) amidőn valamely külföldről érkezett s kiváltatlan küldemény a feladó rendelkezése folytán valamely külföldi állomásra továbbítottatik;
 c) amidőn valamely külföldről érkezett küldemény átvétel után új fuvarlevéllel egészben vagy részben valamely belföldi állomásra továbbítottatik abból a célból, hogy onnan újbóli feladással külföldre szállítottassék;
 d) amidőn a magyar vasutaknak valamely külföldön fekvő állomására (pld. Boszma-Bródha) a magyar szent korona országából vagy Ausztriából érkezett küldemény átvétel után új fuvarlevéllel egészben vagy részben egy belföldi állomásra továbbítottatik;
 e) amidőn a nyilvános árúraktárakban elhelyezett külföldi származású küldemény egészben vagy részben külföldi állomásra vagy külföldre való szállítás, illetőleg a leadási állomáson levő nyilvános árúraktárban leendő elhelyezés végett belföldi állomásra adatik fel.

2. Az átmeneti árnyilatkozatokat mindenkor két, egymással teljesen megegyező példányban kell kiállítani és pedig annyiszor két példányban, ahány új fuvarlevéllel fog a küldemény feladatni.
 3. Az 1–3. rovatokba a következő adatokat kell bejegyezni:
 az 1. rovatba azon külföldi állomás nevét, amelyről a küldemény érkezett, illetőleg az 1. d) alatt említett esetben azon belföldi vagy osztrák állomás nevét, melyen a küldemény feladatott;
 a 2. rovatba a belföldi közbeeső állomás, illetőleg a nyilvános árúraktár nevét, az 1. d) alatt említett esetben pedig a külföldön fekvő magyar állomás nevét;
 a 3. rovatba az új fuvarlevéllel szereplő belföldi vagy külföldi állomás nevét, melyre a küldemény feladatik, és a külföldi leadási állomás neve mellett zárójelben a rendeltetési ország nevét.
 4. A 4. és 5. rovatokat a fuvarlevél adatai alapján s azokkal megegyezően kell kitölteni.
 5. A 6. rovatba a küldemények tartalma a szállítási, illetőleg

vámokmányokon, az Ausztriából érkezett küldemények tartalma pedig az osztrák árnyilatkozati másodpéldányon foglalt megnevezéssel megegyezően jelölendő m^r.
 6. A mennyiség rendszerint elegy- (brutto-) súlyban és pedig kilogrammokban fejezendő ki s ez esetben csak a 7. rovatot kell kitölteni.

Vágó- és igás állatok mennyiségét csak darabszám szerint kell kimutatni, ezeknél tehát csak a 8. rovat töltendő ki.
 Eleven szárnyasok és egyéb élő állatok, továbbá zongorák, harmoniumok, orgonák, mindennemű gépek és járművek mennyiségét nemcsak súly, hanem darabszám szerint is ki kell mutatni, ezeknél tehát úgy a 7., mint a 8. rovatot ki kell tölteni.
 Zsebóráknál, zsebhórátoknál, zsebbórátoknál, nap- és esernyőknel és kalapoknál csupán a darabszám s azonkívül az egész küldemény teljes súlya jogyzendő be.
 7. A 9. rovatba a származási ország neve, tehát azon ország neve irandó be, amelyből az áru származik.
 8. A 10. rovatba a kiállítás kelte, továbbá a fuvarlevél szerinti címzett, illetőleg feladó neve és pontos lakcíme irandó be s ha az árnyilatkozatot nem a fuvarlevél szerinti címzett vagy feladó állította ki, annak a neve is bejegyzendő, a ki az árnyilatkozatot a címzett vagy feladó megbízásából kiállította.
 9. A szabályszerűen kiállított átmeneti árnyilatkozatokat az 1. a)–d) alatt említett esetekben a közbeeső állomáson a küldemény átvétele alkalmával, az 1. e) alatt említett esetben pedig a leadási állomáson kell a fuvarlevéllel együtt beszolgáltatni.
 10. Az átmeneti árnyilatkozatok illetékmentesek.
 11. Mindaddig, míg a megfelelően kiállított árnyilatkozat beszolgáltatva nincs, a küldemény a vasuti vállalat által ki nem adható, elszállítás végett föl nem vehető.
 12. A ki szándékosan, vagy vétkes mulasztásból valótlan adatokat tartalmazó árnyilatkozatokat szolgálatat be, 100 koronáig terjedhető rendbírassággal büntetettik.
 13. Az átmeneti árnyilatkozatok használatára nézve bővebb felvilágosítást nyújt az e tárgyban kibocsátott kereskedelmiügyi miniszteri rendelet, amely valamennyi vasutállomás áruépéztáránál 10 fillérért kapható.

9. sz. melléklet.

**Átmeneti árnyilatkozat
a folyamhajózási forgalomban.**

Az űrlap teljesen azonos a 8. sz. alatti űrlappal, csak zöld harántsvávv van ellátva.

Az állomás kiadási kelti bélyegzője.

Első példány.

10. sz. melléklet.

**Tározási árnyilatkozat
külföldről érkezett és nyilvános árúraktárakban
elhelyezett küldemények bejelentésére.**

Az első és másodpéldány
ára együttvéve 1 fillér.

Az érkezési fuvarlevél pénztári bevételi száma:

1. A külföldi feladási állomás neve: _____ 2. A belföldi leadási állomás neve. _____ 3. A nyilvános árúraktárvállalat neve (czége), a melynél a küldemény elhelyezettik.

Az árudarabok jele és száma	Az árudarabok (collí) darabszáma és a csomagolás neve	Az áruk megnevezése és közelebbi megjelölése	Mennyiség		Származási ország
			bruttosúly (kg.-okban)	darab	
4	5	6	7	8	9
Összmennyiség					

10. A címzett neve és lakóhelye (üzleti telepének székhelye), a kiállítás kelte és az árnyilatkozat kiállítójának aláírása.

A kitöltésre vonatkozó utasítást lásd a hátapon.

Az állomás kiadási kelti bélyegzője.

Másodpéldány.

**Tározási árnyilatkozat
külföldről érkezett és nyilvános árúraktárakban
elhelyezett küldemények bejelentésére.**

A postai értékjeggy felragasztására szolgáló hely

Az érkezési fuvarlevél pénztári bevételi száma:

A küldemény betározási tételszáma (letéti napló tételszáma):

1. A külföldi feladási állomás neve. _____ 2. A belföldi leadási állomás neve. _____ 3. A nyilvános árúraktárvállalat neve (czége), a melynél a küldemény elhelyezettik.

Az árudarabok jele és száma	Az árudarabok (collí) darabszáma és a csomagolás neve	Az áruk megnevezése és közelebbi megjelölése	Mennyiség		Származási ország
			bruttosúly (kg.-okban)	darab	
4	5	6	7	8	9
Összmennyiség					

11. A küldemény év hó n a sz.

vasuti kocsiiban állomásra adatott fel. uszályban

10. A címzett neve és lakóhelye (üzleti telepének székhelye), a kiállítás kelte és az árnyilatkozat kiállítójának aláírása.

Úgy az első, mint a másodpéldányon az utasítás a következő:

Utastítás.

A külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtést az 1906. évi XXIII. törvényezik rendeli el.

1. Ezen árnyilatkozati űrlapok kizárólag azon küldemények bejelentésére használándók, melyek valamely vasuti vagy folyamhajózási vállalatnál külföldről érkeznek és átvétel után egészben vagy részben valamely nyilvános árúraktárban helyezettik el.

2. Az árnyilatkozatokat a címzettek tartoznak kiállítani és pedig az első és másodpéldányt egymással teljesen megegyezőleg.

3. Az 1. rovatba a külföldi feladási állomás neve, a 2. rovatba a belföldi leadási állomás neve, a 3. rovatba pedig azon nyilvános árúraktárvállalat neve (czége) jegyzendő be, melynek raktárában a külföldről érkezett küldemény elhelyezettik.

4. A 4. és 5. rovatokat a fuvarlevél adatai alapján s azokkal megegyezően kell kitölteni.

5. A 6. rovatba az áru megnevezése és közelebbi megjelölése irandó be a kereskedelmi vagy egyéb nyelvszokásnak megfelelő elnevezés szerint oly részletességgel, mint azt a vásárlásnál megjelölési szokás. Meg kell tehát jelölni a minőséget, a használati célt, valamint az anyagot, melyből az áru áll.

6. A mennyiség rendszerint elegy- (brutto-) súlyban és pedig kilogrammokban fejezendő ki s ez esetben csak a 7. rovatot kell kitölteni. Mindennemű gépeknél és járműveknél az áru mennyiségét nemcsak súly, hanem darabszám szerint is ki kell mutatni, ezeknél tehát úgy a 7., mint a 8. rovatot ki kell tölteni.

7. A 9. rovatba a származási ország neve, tehát azon ország neve irandó be, a melyből az áru származik.

8. A 10. rovatba a kiállítás kelte, továbbá a fuvarlevél szerinti címzett neve és pontos lakcíme irandó be, s abban az esetben, ha az árnyilatkozatot nem a fuvarlevél szerinti címzett állította ki, annak a neve is bejegyzendő, a ki az árnyilatkozatot a címzett megbízásából kiállította.

9. A szabályszerűen kiállított tározási árnyilatkozatokat a belföldi leadási állomáson kell a küldemény átvétele alkalmával beszolgáltatni.

10. A statisztikai illeték az árnyilatkozati másodpéldány előírt helyén postai értékjeggyel akkor rovandó le, a midőn a küldemény tározása befejezést nyert. A küldeménynek csak azt a részét terhelni illeték, a mely végleg belföldön marad.

11. Az illeték szállítási okmányonkint legalább 2000 kg. súlyú gyűjtőküldeményeknél 1 korona, legalább 5000 kilogramm súlyú egyéb küldeményeknél 30 fillér, a többi küldeményeknél 10 fillér.

12. Mindaddig, míg a megfelelően kiállított árnyilatkozat beszolgáltatva nincs, a küldemény a vasuti vagy folyamhajózási vállalat által ki nem adható.

13. A ki szándékosan, vagy vétkes mulasztásból valótlan adatokat tartalmazó árnyilatkozatokat szolgálatat be, 100 koronáig terjedhető rendbírassággal büntetettik.

14. A tározási árnyilatkozatok használatára nézve bővebb felvilágosítást nyújt az e tárgyban kibocsátott kereskedelmiügyi miniszteri rendelet, a mely valamennyi vasuti és folyamhajózási állomás árúépéztáránál 10 fillérért kapható.

Első példány.

11. sz. melléklet.

13. sz. melléklet.

1. A tározási árúnyilatkozat másodpéldányán foglalt érkezési adatok: { a kiadás kelte
 { az érkezési fuvarlevél pénztári bevételi száma

Kitározási jegyzék
 a nyilvános árúraktárakban elhelyezett oly külföldi származású küldemények bejelentésére, melyek részletekben adatnak ki.

2. Betározási tételszám a { (letéti napló tételszáma)

Az állomási bélyegzőnek lenyomata

Jegyzőkönyv

3. A külföldi állomás neve, a honnan a küldemény az állomásra érkezett. 4. Az árú megnevezése. 5. A nyilvános árúraktár-vállalat neve (czége).

A ki-tározás kelte	A vasuti kocsi vagy uszály száma, melyben az árú elszállítatott*)	Mennyiség kilogrammokban	A leadási állomás neve	A ki-tározás kelte	A vasuti kocsi vagy uszály száma, melyben az árú elszállítatott*)	Mennyiség kilogrammokban	A leadási állomás neve
6	7	8	9	6	7	8	9

*) Ezen rovatba csak a teljes vasuti kocsiakománnyok vagy uszályok száma jegyzendő be.

Másodpéldány.

A másodpéldány teljesen azonos az első példánnyal.

12. sz. melléklet.

Kimutatás *)

a nyilvános árúraktár-vállalat által az év hónapjáról beküldött árúnyilatkozatokról és kitározási jegyzékekről.

I. A teljesen kitározott küldeményekről beküldött tározási árúnyilatkozati másodpéldányok a betározási tételszámok (letéti napló-tételszámok) szerint felsorolva :

II. A még teljesen ki nem tározott küldeményekről beküldött kitározási jegyzékek másodpéldányainak darabszáma összesen

Kelt 19..... év hó n.

alíírás.

*) Ezen kimutatás mint nemleges jelentés még akkor is beküldendő, ha a lefolyt hónapban külföldi árú kitározása nem történt.

felvételre állomáson 19..... év hó n., valótlan adatokat tartalmazó árúnyilatkozat beszolgáltatása tárgyában az alulírottak jelenlétében.
 1. A ^{czímzett} feladó az alant megjelölt küldeményekről a jelen jegyzőkönyvhöz csatolt, összesen darab árúnyilatkozatot szolgáltatott be.

Az elszámolás kelte	A rovatlap	Feladásnál a fuvarlevél	Leadásnál a fuvarlevél pénztári bevételi *)
s z á m a			

A feladó	vasuti vagy folyamhajtási vállalat neve
A rendeltetési	állomás neve
A feladási	neve
A leadási	foglalkozása
A feladó vagy címzett	lakcíme

*) Ha valamely szállítási vállalat állomásai a szállítási okmányon nem alkalmaznak pénztári bevételi számot, ide az érkezési fuvarlevél száma irandó.

2. Az alant felsorolt jelű és számú árúdarabok tényleges tartalma az árúnyilatkozatokban foglalt adatokkal szemben a következőkben állapított meg:

A z á r ú d a r a b							
jele	száma	fuvarlevél szerinti		tényleges tartalma	tartalma	mennyisége	
		csomagolásának neve	mennyisége			elegység kg.	darab

a fél által beszolgáltatott árúnyilatkozat szerint

3. A szállítmányban foglalt jelű és számú árúdarab ^{ra} nézve mint volt bevallva, holott ^{okra}
 a) az 1. pont alatt jelzett fuvarlevél szerint ^{feladó} címzett lakóhelye lévén
 b) a küldeményben talált eredeti ^{árúszámlából} üzleti értesítésből mely
 c) a küldemény tartalmát képező árún látható eredeti gyári ^{jelből,} cégjelzésből, mely
 d) az itt megjelölendő egyéb körülményekből, u. m. :

4. Az 1. tétel alatt jelzett kitünt, hogy ezzel ellentétben a tulajdonképeni ^{származási} rendeltetési ország

5. A fél nyilatkozata a megállapított eltérésre vonatkozólag :

6. A jegyzőkönyvet felvevő hivatalos közegnek a fél nyilatkozatára vonatkozó vagy egyéb észrevétele :

Kelt, mint fent.

A vasuti vagy folyamhajtási vállalat, esetleg a m. k. központi statisztikai hivatal részéről:

A ^{czímzett} feladó vagy két tanu aláírása:

Látta:

állomásfőnök.

A jegyzőkönyv felvételénél feleslegesnek mutató sorok és szavak törölendők.

Az állomás neve:

Nyilvántartási jegyzék

az 19..... évben az árufeladásnál bevont árúleadásnál kiviteli behozatali árúnyilatkozatokról.

Nap	H ó											
	Január	Február	Márczius	Április	Május	Junius	Julius	Augusz- tus	Szeptem- ber	Október	Novem- ber	Deczem- ber
1.												
2.												
stb.												
31.												
Összesen												

A postai értékjeggyel el nem látott átmeneti és tározási árúnyilatkozatok a túloidali kimutatásba vezetendők.

Az állomás neve:

Nyilvántartási jegyzék

az 19..... évben bevont postai értékjeggyel el nem látott átmeneti és tározási árúnyilatkozatok első másod példányairól.

A rovatok teljesen megfelelnek az előző jegyzék rovatainak.

Az állomás neve:

Kimutatás*

az 19..... év havában
a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz beküldött árú-
nyilatkozatok darabszámáról.

Postai értékjeggyel ellátott árúnyilatkozatok:	
Feladás (gyors- és teherárú együtt)	drb.
Leadás > > > >	drb.
Összesen	drb.
Postai értékjeggyel el nem látott átmeneti és tározási árúnyilatkozatok:	
Elsőpéldány	drb.
Másod >	drb.
Összesen	drb.

Kelt 19..... év hó n.

állomásfőnök.

* Ezen kimutatás mint nemleges jelentés még akkor is beküldendő, ha árúnyilatkozatok nem vonatnak be.

Árúnyilatkozatköteles.

Árúnyilatkozat Budapest-fővám-
hivatalnál már bevonatott.

4. Kereskedelemügyi ministeri rendelet a magyar szent korona országai külkereskedelmi statisztikájáról szóló 1906. évi XXIII. törvénycikknek a tengerhajózási forgalomban való végrehajtása tárgyában:*)

I. FEJEZET.

Az adatgyűjtés terjedelme.

1. §. Az 1906. évi XXIII. törvénycikk értelmében a magyar szent korona országai területére tengerhajózási forgalomban behozott és a magyar szent korona országai területéről tengerhajózási forgalomban kivitt árúk a külkereskedelmi statisztika céljaira bejelentési kötelezettség alá esnek. A bejelentés írásban, kizárólag az e czélból kiadott hivatalos árúnyilatkozati űrlapokon teljesítendő.

2. §. A külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtés alul a tengerhajózási forgalomban kivételnek a következő küldemények: a) Ő cs. és apostoli kir. Felsége közvetlen használatára rendelt, vagy ő Felsége legmagasabb rendeletére szállított tárgyak; b) a cs. és kir. udvarnál igazolt (akkreditált) diplomáciai személyek közvetlen használatára rendelt vagy ezek által küldött tárgyak; c) az utasok által magukkal vitt vagy vevény ellenében feladott útipodgyász; d) minden küldemény, mely a katonai kincstárnak már tulajdona és valamely katonai hatóságtól egy másik katonai hatósághoz küldetik, kivéve azonban azon újonnan beszerzett tárgyakat, melyek magánosok telepeiről adatnak fel, még ha a szállítás a katonai díjszabás alapján történik is, kivéve továbbá azon lovakat, melyek nem csapatmozgalmak alkalmából szállítottak; e) fegyverekből, fegyverrészekből, lőszerből, lövegekben és várerősítési anyagokból álló mindazon küldemények, melyeket a katonai kincstár beszerz; f) hullák; g) bírósági eljárás céljaira szolgáló tárgyak; h) tényleges használatban levő közlekedési eszközök (vizi járművek) összes tartozékaikkal együtt, úgyszintén a tényleges használatból visszatérő közlekedési eszközök, vagy ezeknek tényleges használatban volt tartalékreszei, alkotórészei és tartozékai, ha egyenkint térnek is vissza; i) az érkező és elinduló hajók élelmiszerei, valamint a hajókon levő vendéglők üzletéhez tartozó készletek, továbbá azon anyagok és tárgyak, melyekkel a hajók az üzem fentartása céljából felszereltetnek; j) a szállítási vállalatok mindazon önkezelési küldeményei, melyek nem új beszerzések; k) azok az árúk, melyek csupán a hajó megsérülése következtében rakatnak ki és más hajóra, esetleg a

*) A tengerhajózási forgalomra vonatkozó min. rendeletnek csak azon §§-ai közöltek, melyek érdemileg eltérő rendelkezéseket tartalmaznak, mint a vasúti és folyamhajózási forgalomra vonatkozó rendelet. A lényegükben azonos tartalmú §§-nál ellenben csak utalunk a vasúti és folyamhajózási forgalomra vonatkozó rendelet megfelelő §-ára.

megsérült hajó kijavitása után ugyanazon hajóra felrakatnak; l) tej-, baromfi-, főzelék- és gyümölcszállítmányok visszatérő üres tartályai.

3. §. A külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtés kiterjed az állami vállalatok (államvasutak, dohánygyárak, vasgyárak, sószállítóhivatalok stb.) küldeményeire, valamint általában az állam által külföldre feladott és az állam részére külföldről érkezett küldeményekre is, nemkülönben a szállítási vállalatok mindazon önkezelési küldeményeire, melyek új beszerzések (újonnan beszerzett hajók, kőszén stb.).

II. FEJEZET.

Árúnyilatkozatok kiállítása és beszolgáltatása behozatali és kiviteli árúkról.

4. §. A magyar szent korona országai területére tengeren közvetlenül külföldről érkezett olyan küldeményekről, melyek valamely kikötőben belföldi rendeltetéssel leadatnak, *behozatali* árúnyilatkozatok, a magyar szent korona országai területéről származó olyan küldeményekről pedig, melyek valamely kikötőben közvetlenül külföldre adatnak fel, *kiviteli* árúnyilatkozatok szolgáltatandók be. A használandó árúnyilatkozati űrlapok a következők: a) *Ausztriába tengeren feladott* árúk bejelentéséhez fehér színű, kék harántszíjjal ellátott kettős példányú űrlapok (1. sz. melléklet); b) *Ausztriából tengeren érkezett* árúk bejelentéséhez az árúk szállítási okmányait kísérő (sárga vagy rózsaszínű űrlapokon kiállított) árúnyilatkozatok, ezek hiányában pedig fehér színű, kék harántszíjjal ellátott egyes példányú *»pótárúnyilatkozat«* jelzésű űrlapok (2. sz. melléklet); c) *a megszállott tartományokba és az Ausztrián kívüli külföldre (mindig ideértve Trieszt kikötő szabad területét) tengeren feladott*, úgyszintén *a megszállott tartományokból és az Ausztrián kívüli külföldről tengeren érkezett* árúk bejelentéséhez szürke színű, kék harántszíjjal ellátott egyes példányú űrlapok (3. sz. melléklet).

5. §. A magyar szent korona országai területéről külföldre feladott árúkról az árúnyilatkozatot rendszerint a szállítási okmány (hajóselismervény, hajóraklevél) szerinti feladó, a magyar szent korona országai területére külföldről érkezett árúkról pedig a címzett köteles kiállítani. Címzett megnevezése nélkül *rendeletre* kiállított hajóraklevelekkel behozott árúkról az árúnyilatkozatot az a fél tartozik kiállítani, ki a hajóraklevél előmutatásával az árú átvételére való jogosultságát beigazolja. Címzett megnevezése nélkül a kikötő piacán leendő eladás céljából szállított küldeményekről az árúnyilatkozatot a hajó vezetője által állítandó ki. Ha az árú feladását, illetőleg átvételét a szállítási okmányokon megnevezett feladó vagy címzett helyett árúk szállításával iparszerűleg foglalkozó személy (szállítmányozó) közve-

títi, az árúnyilatkozatot a közvetítő (szállítványozó) is kiállíthatja. Ha pedig a szállítási okmányok szerinti feladó, illetőleg címzett árúk szállításával iparszerűleg foglalkozó személy (szállítványozó), helyette az árúnyilatkozatot a tulajdonképeni küldő, illetőleg átvevő is kiállíthatja. Méltánylást érdemlő kivételes esetekben az árúnyilatkozatot a tengerhajózási vállalatok és ügynökségek alkalmazottjai is kiállíthatják, feltéve, hogy az árúnyilatkozat kiállításához szükséges összes adatokat pontosan ismerik.

6. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 6. §-át.

7. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 7. §-át.

8. §. Feladási kikötőnek azt a kikötőt kell tekinteni, melyben a küldemény a szállítási okmányok szerint, vagy a félnek más úton adott rendelkezése értelmében elszállítás céljából felvétel, leadási kikötő az a kikötő, mely a szállítási okmányon (hajóselismervényen, hajóraklevélen) ilyennek van megnevezve, illetőleg, a melyben az árú a feladó rendelkezése értelmében tényleg leadatik. Ha a küldemény a feladási kikötőből a leadási kikötőbe nem egy és ugyanazon hajózási vállalat hajóján szállítatik, hanem az a szállítási vállalat, mely a feladótól a küldeményt közvetlenül átvette, azt valamely közbeeső kikötőben továbbszállítás végett egy másik hajózási vállalatnak adja át: a feladási, illetőleg leadási kikötőt mindenkor az a szállítási okmány (hajóselismervény, hajóraklevél) határozza meg, mely a feladó fél rendelkezéséből első ízben állítatott ki, nem pedig az átrakás alkalmával esetleg kiállított újabb szállítási okmány.

9. §. Lásd a vasuti és folyamhaj. rendelet 9. §-át.

10. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 10. §-át.

11. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 11. §-át.

12. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 12. §-át.

13. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 13. §-át.

14. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 14. §-át.

15. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 15. §-át.

16. §. A kikötőbe külföldről eladás végett behozott árúk azon maradéka után, mely a belföldi kikötő piacán vevőre nem talált és ismét külföldre szállítatik vissza, árúnyilatkozat a kivitel alkalmával is kiállítandó és beszoigáltatandó s az árúnyilatkozaton a küldemény, mint »el nem adott maradékrakomány« mindenkor megjelölendő.

17. §. Nyers, ácsolt és fűrészelt faárúk, továbbá dongák mennyisége súly helyett köbméterekben is

bejegyezhető, ez esetben azonban a feltüntetett mennyiség mellé »köbméter« (m³) jelzés irandó. (A §. egyéb rendelkezései teljesen egyezők a vasuti és folyamhajózási rendelet 16. §-ával.)

18. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 17. §-át.

19. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 18. §-át.

20. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 19. §-át.

21. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 20. §-át.

22. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 21. §-át.

23. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 23. §-át.

24. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 24. §-át.

25. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 25. §-át.

26. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 26. §-át.

27. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 27. §-át.

28. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 28. §-át.

29. §. Az árúnyilatkozatok beszoigáltatására nézve a következők irányadók:

a) *Fiumében.* A meghatározott menetrendhez kötött járatokat fentartó s a magyar kormányval szerződéses viszonyban álló tengerhajózási vállalatok által szállított árúkról az árúnyilatkozatokat maguknál e vállalatoknál, illetőleg ezek ügynökségeinél kell beszoigáltatni. A szabad hajózásban közlekedő *gőzhajókon* szállított árúkról az árúnyilatkozatokat annál a hajózási ügynökségnél nyujtandók be, mely az illető gőzhajót a belföldi kikötőben képviseli. A szabad hajózásban közlekedő *vitórlás hajókon* szállított árúkról az esetben, ha a hajók a kikötő szabad területén kötnek ki, s valamely hajózási ügynökség által vannak képviselve, az árúnyilatkozatokat ennél a hajózási ügynökségnél, ilyen képviselő hiányában a m. kir. központi statisztikai hivatal fiumei kirendeltségénél szoloigáltatandók be. Oly *vitórlás hajókon, bárkákon* stb. szállított árúkról, melyek nem a szabad területen kötnek ki, az árúnyilatkozatokat úgy az érkezésnél, mint az indulásnál az a vámhivatal (vámkirendeltség) vonja be, a mely a hajó rakományára vonatkozó vámkezelést végzi, illetőleg a fedezeti okmányokat átveszi vagy kiszoloigáltatja.

b) *A magyar-horvát tengerpart kikötőiben.* A meghatározott menetrendhez kötött járatokat fentartó s a magyar kormányval szerződéses viszonyban álló tengerhajózási vállalatok által szállított árúkról az árúnyilatkozatokat maguknál a vállalatoknál, illetőleg ezek

ügynökségeinél kell beszoigáltatni. Egyéb esetekben az árúnyilatkozatok a kikötőben székelő határvámhivatalnál (vámkirendeltségnél) nyujtandók be.

30. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 29. §-át.

III. FEJEZET.

Árúnyilatkozatok kiállítására és beszoigáltatására átmeneti árúkról.

31. §. Ha a magyar szent korona országainak területére tengeren vagy vasúton külföldről olyan küldemények érkeznek, melyek az érkezésnél történt átvétel után vasúton vagy tengeren egészben vagy részben ismét külföldre adatk fel, a címzettnek a küldeményről, illetőleg a küldemény azon részleteiről, melyek ismét külföldre adatk fel, rózsaszínű, kék harántszálval ellátott kettős példányú *átmeneti árúnyilatkozatokat* tartoznak kiállítani. (5. sz. melléklet).

32. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 31. §-át.

33. §. Az átmeneti árúnyilatkozatok annyiszor két, egymással teljesen megegyező példányban állítandók ki, a hány új szállítási okmánnyal továbbítatnak külföldre a küldemény egyes részletei. Ha a több részletben való elszállítás az átmeneti árúnyilatkozat beszoigáltatása utáni rendelkezés folytán történik, az utólagos rendelkezés folytán kiállított új átmeneti árúnyilatkozatok használatba vétel előtt Fiumében a m. kir. központi statisztikai hivatal kirendeltségénél az eredetileg kiállított átmeneti árúnyilatkozat másodpéldányával együtt lebélyegzés végett bemutatandók. Ezt a lebélyegzést kizárólag a kirendeltség végezheti.

34. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 33. §-át.

35. §. A tengerhajózási vállalat vagy ügynökség, illetőleg vasutállomás, a címzett által beszoigáltatott átmeneti árúnyilatkozatok mindkét példányát gondosan felülvizsgálni tartozik abból a tekintetből, hogy azok minden rovata a 32. §-ban foglalt rendelkezéseknek megfelelőleg van-e kitöltve s az esetleg észlelt helytelen bejegyzések kiigazítása iránt intézkedik. Ennek megtörténte után, a *vasúton érkezett* árúknál, a vasutállomás köteles az átmeneti árúnyilatkozatokat mindkét példányát az I-el jelölt helyen a kiadás napjának kelti bélyegzőjével ellátni s ez alá az érkezési fuvarlevél pénztári bevételi számát feljegyezni. Ha pedig *tengeren érkezett* árú továbbítatik külföldre vasúton vagy tengeren, az átmeneti árúnyilatkozat bevonására illetékes tengerhajózási vállalat, illetőleg ügynökség az átmeneti árúnyilatkozat mindkét példányát köteles az I-el megjelölt helyen kelti czégbélyegzővel lebélyegezni vagy ilyenek hiányában az árúnyilatkozat bevonásának napját a czégbélyegző mellé kéziratilag feljegyezni s ez alá bejegyezni: a) azon hajó nevét, mely a küldeményt a kikötőbe hozta

s az érkezés idejét; b) a küldeményre vonatkozó szállítási okmány számát, ennek hiányában a küldeményt szállító hajóra vonatkozó érkezési hajónyilatkozat megfelelő tételszámát. Oly hajókon szállított átmeneti küldeményekre nézve, melyek után az árúnyilatkozatokat a 29. §. értelmében valamely vámhivatal (vámkirendeltség), illetőleg a m. kir. központi statisztikai hivatal fiumei kirendeltsége vonja be, az átmeneti árúnyilatkozatok mindkét példányának az I-el jelölt helyen való lebélyegzését s azokba az a)–b) alattiaknak megfelelő adatok bejegyzését a vámhivatal (vámkirendeltség), illetőleg a nevezett statisztikai kirendeltség végzi.

36. §. Az előző szakaszban körülírt kezelés után az átmeneti árúnyilatkozatok első példánya az árúleadásnál tartandó vissza, a másodpéldány pedig a félnek adandó át, a ki azt a feladás alkalmával az új szállítási okmánnyal együtt köteles benyújtani. Ha több különböző küldemény, melyről az érkezés alkalmával külön-külön átmeneti árúnyilatkozatok állítatnak ki, egy küldemény gyanánt kerül feladásra, a feladás alkalmával az eredetileg kiállított összes átmeneti árúnyilatkozatok másodpéldányai beszoigáltatandók. Oly esetekben, midőn valamely küldeményben tényleges kiviteli árúk átmeneti árúkkal vegyesen fordulnak elő, a tényleges kivitel képező árúkról bevont kiviteli árúnyilatkozatok és az átmeneti árúdaraokról bevont átmeneti árúnyilatkozati másodpéldányok egymással összekapcsolandók.

37. §. A feladásnál az átmeneti árúnyilatkozatok másodpéldányai mindenképp megvizsgálandók abból a szempontból, hogy azok el vannak-e látva az érkezési adatokkal s az I-el jelölt helyen le vannak-e bélyegezve azon szállítási vállalat vagy hajózási ügynökség bélyegzőjével, melynél az árú érkezett, illetőleg a 35. §-ban jelzett esetben a vámhivatal által, a 33., 35. és 42. §§-ban jelzett esetekben pedig a m. kir. központi statisztikai hivatal fiumei kirendeltsége által vannak-e lebélyegezve. Összehasonlítandók továbbá a megfelelő szállítási és vámokmányok adataival s a szükséghez képest helyesbítendő. Ennek megtörténte után, ha a küldemény vasúton adatik fel, a II-vel jelölt helyen a feladás napjának kelti bélyegzője alkalmazandó s ez alá irandó a feladási fuvarlevél száma. Ha pedig a külföldről vasúton vagy tengeren érkezett árú tengeren továbbítatik külföldre, az átmeneti árúnyilatkozat bevonására illetékes tengerhajózási vállalat, illetőleg ügynökség az átmeneti árúnyilatkozat másodpéldányát köteles a II-vel jelölt helyen a 35. §-ban előirt módon lebélyegezni s ez alá bejegyezni: a) azon hajó nevét, mely a küldeményt a kikötőből el fogja szállítani és az indulás idejét; b) a küldeményre vonatkozó szállítási okmány számát, ennek hiányában a küldeményt elszállító hajóra vonatkozó indulási hajónyilatkozat megfelelő

tételszámát. Oly hajókon szállított átmeneti küldeményekre nézve, melyek után az árúnyilatkozatokat valamely vámhivatal (vámkirendeltség), illetőleg a m. kir. központi statisztikai hivatal fiemei kirendeltsége vonja be, az átmeneti árúnyilatkozat másodpéldányának a II-vel jelölt helyen való lebélyegzését s azokba az *a)*—*b)* alattiaknak megfelelő adatok bejegyzését a vámhivatal (vámkirendeltség), illetőleg a nevezett statisztikai kirendeltség végzi. Ausztriába vasúton továbbított küldeményeknél az átmeneti árúnyilatkozati másodpéldányokat a megfelelő fuvarlevélbe ragasztva a rendes kiviteli árúnyilatkozatokra nézve előírt módon kell kezelni. Ausztriába tengeren továbbított küldeményeknél az átmeneti árúnyilatkozat másodpéldánya a rendeltetési kikötőbe küldendő el. Ellenben a megszállott tartományokba és az Ausztrián kívüli külföldre továbbított küldeményeknél az átmeneti árúnyilatkozatok másodpéldányait a feladásnál kell vizsgáztatni s a többi feladási árúnyilatkozatokkal együtt a 62. §-ban előírt módon kezelni.

38. §. Átmeneti árúnyilatkozatok állítandók ki és szolgáltatandók be Fiuméba külföldről tengeren érkezett olyan küldeményekről is, melyek valamely belföldi állomásra adatnak fel oly célból, hogy onnan új feladással ismét külföldre szállíttassanak, vagy a belföldi állomáson lévő nyilvános árúraktárban helyeztessenek el. Ily esetekben az átmeneti árúnyilatkozatok 3. rovatába a belföldi leadási állomás neve irandó be s a másodpéldányok a fuvarlevélhez mellékelve, erre a belföldi állomásra küldendő el. Egyébként az ily átmeneti árúnyilatkozatok kitöltésére és kezelésére nézve is a jelen fejezetben foglalt rendelkezések irányadók.

IV. FEJEZET.

Árúnyilatkozatok kiállítása és beszoigáltatása nyilvános árúraktárakban elhelyezett külföldi származású árúkról.

39. §. Ha a fiemei kikötőbe tengeren vagy vasúton külföldről olyan küldemények érkeznek, melyek megérkezésük után egészben vagy részben a kikötő valamely nyilvános árúraktárában helyeztetnek el, az átvétel alkalmával az egész küldeményről, illetőleg a küldemény azon részleteiről, melyek a nyilvános árúraktárakban helyeztetnek el, világoszöld színű, kék harántszíval ellátott kettős példányú *tározási árúnyilatkozatokat* kell kiállítani és beszoigáltatni (6. sz. melléklet). A kikötőbe vasúton érkezett olyan küldeményekről, melyek hivatalból mennek át a fiemei nyilvános raktár-részvénytársaság kezelésébe, a tározási árúnyilatkozatokat a kezelésbe vétel alkalmával ez a vállalat köteles kiállítani és a vasútállomásnak beszoigáltatni.

40. §. A tározási árúnyilatkozatok 1. rovatában a külföldi feladási állomás (kikötő) nevét, a 2. rovatba

a belföldi leadási állomás (kikötő) nevét, a 3. rovatba pedig a nyilvános árúraktár-vállalat, vagy azon tárbérlő nevét (czégét) kell bejegyezni, melynél a külföldről érkezett küldemény elhelyeztetik. A többi rovatok kitöltésére nézve a II. fejezetben foglalt rendelkezések irányadók.

41. §. A tengerhajózási vállalatok és ügynökségek, illetőleg a vasútállomás a nekik beszoigáltatott tározási árúnyilatkozatokat mindenekelőtt tartoznak gondosan felülvizsgálni abból a tekintetből, hogy azok mindkét példányra ezen rendelet határozmányainak megfelelőleg van-e kiállítva. Ennek megtörténte után a vasúton érkezett küldeményeknél mindkét példányt az e célra szolgáló helyen a kezelésbe vétel napjának kelti bélyegzőjével kell ellátni, s ez alá az érkezési fuvarlevél pénztári bevételi számát feljegyezni. Ha pedig a küldemény tengeren érkezett, a tározási árúnyilatkozatok mindkét példányát az I-gyel jelölt helyen az illető tengerhajózási vállalat vagy ügynökség kelti czégbélyegzőjével kell lebélyegezni vagy ilyenek hiányában a tározási árúnyilatkozat bevonásának napját a czégbélyegző mellé kéziratilag feljegyezni s ez alá fel kell jegyezni: *a)* azon hajó nevét, mely a küldeményt a kikötőbe hozta s az érkezés idejét; *b)* a küldeményre vonatkozó szállítási okmány számát, ennek hiányában a küldeményt szállító hajóra vonatkozó érkezési hajónyilatkozat megfelelő tételszámát. Oly hajókon érkezett küldeményekre nézve, melyek után az árúnyilatkozatokat valamely vámhivatal (vámkirendeltség), illetőleg a m. kir. központi statisztikai hivatal fiemei kirendeltsége vonja be, a tározási árúnyilatkozatok mindkét példányának az I-gyel jelölt helyen való lebélyegzését, s azokba az *a)*—*b)* alattiaknak megfelelő adatok bejegyzését a vámhivatal (vámkirendeltség), illetőleg a nevezett statisztikai kirendeltség végzi. A tározási árúnyilatkozatok első példányát az árúleadásnál visszatartandó s a többi behozatali árúnyilatkozatokkal együtt kezelendő, a másodpéldányt pedig a címzettnek kell visszaadni. A fiemei nyilvános raktár-részvénytársaság kezelésébe hivatalból átment árúkra vonatkozó tározási árúnyilatkozat másodpéldánya annak a vasuti alkalmazottnál marad, a ki a küldeményt a vállalat megbízásából tovább is kezeli. Ha a küldemény Ausztriából érkezett, az osztrák árúnyilatkozati másodpéldányt vagy az ennek hiányában itt kiállított pótarúnyilatkozatot a tározási árúnyilatkozat első példányához kell kapcsolni s azzal összekapcsolva kezelni.

42. §. A címzettek, ha a betározott küldeményt vagy annak valamely részletét ismét közvetlenül külföldre vagy valamely belföldi állomásra adják fel abból a célból, hogy az onnan új feladással külföldre szállíttassék, illetőleg a belföldi állomáson lévő nyilvános árúraktárban helyeztessenek el, a küldemény-

ről, illetőleg annak részleteiről esetről-esetre átmeneti árúnyilatkozatokat tartoznak kiállítani. Ez árúnyilatkozatok megfelelő rovataiba azon adatok is feljegyzendők, melyek a tározás alkalmával kiállított tározási árúnyilatkozatok másodpéldányán foglaltatnak. Az átmeneti árúnyilatkozatok használatba vétel előtt a tározási árúnyilatkozat másodpéldányával együtt felülvizsgálás és lebélyegzés céljából a m. kir. központi statisztikai hivatal fiemei kirendeltségénél nyújtandók be. Az átmeneti árúnyilatkozatok ezen hitelesítését kizárólag a nevezett kirendeltség végezheti, mely az átmeneti árúnyilatkozatok első példányait visszatartva, a másodpéldányokat a félnek adja vissza. Az átmeneti árúnyilatkozatok másodpéldányai a küldemények feladása alkalmával szolgáltatandók be.

43. §. A m. kir. központi statisztikai hivatal fiemei kirendeltsége a tározási árúnyilatkozatokkal kezelt küldeményekről a hozzá befolyó első példányok alapján nyilvántartásokat vezet, s a betározó felektől beszerzett adatok alapján havonként minden küldeményre vonatkozólag megállapítja azt az állományt, mely a megelőző hónap utolsó napján a tárbán visszamaradt. A betározó felek és tárbérlők tartoznak a kirendeltség által a betározott árúkra vonatkozólag kívánt felvilágosításokat üzleti könyveik és okmányaik alapján pontosan megadni s az esetleg szükséges helyesbítéseket és pótlásokat eszközölni. A kirendeltség ellenőrzés céljából a raktárakban elhelyezett árúkat is megtekintheti.

44. §. Ha valamely árú a külföldre, illetőleg belföldre történt elszállítások és helyben való kiadások által teljesen kitaroztatott, az érkezés alkalmával kiállított tározási árúnyilatkozati másodpéldányt a m. kir. központi statisztikai hivatal fiemei kirendeltségénél kell beszoigáltatni. Egyúttal az árúnak azon részéről, mely belföldi állomásokra és kikötőkbe szállítottatott el vagy helyben adatott ki, a szabályszerű statisztikai illeték a 49. §-ban körülírt módon lerovandó.

45. §. Ha a m. kir. központi statisztikai hivatal fiemei kirendeltsége a küldeményről beszoigáltatott árúnyilatkozatok vagy egyéb adatok alapján bármilyen ellentmondást állapít meg, a kirendeltség felszólítására a fél mindazon nyilvántartásokat és okmányokat felmutatni tartozik, melyek a valódi tényállás kiderítéséhez szükségesek.

46. §. A fiemei nyilvános raktár-részvénytársaság a külföldről tengeren érkezett mindazon árúkról, melyeket kezelésébe átvész, a kezelésbe vételt követő napon a m. kir. központi statisztikai hivatal fiemei kirendeltségének kimutatást tartozik beküldeni. Ezen kimutatásba az árút szállító hajó neve, a betározás kelte, az árú megnevezése, mennyisége, továbbá azon raktár száma, melyben a küldemény elhelyeztetett s a betározó fél neve jegyzendő be. A vasúton érkezett és a nyilvános raktár-részvénytársaság kezelésébe

hivatalból átment árúkra vonatkozó értesítés a kíséző jegyzék egy másolati példányának megküldése által történik.

V. FEJEZET.

Statisztikai illeték.

47. §. A küldemények feladói és címzettjei, illetőleg átvevői az általuk beszoigáltatott árúnyilatkozatokon statisztikai illetéket tartoznak leróni. A statisztikai illeték postai értékjegyeknek az árúnyilatkozati űrlapokra való felragasztása útján rovandó le. A statisztikai illeték egy-egy küldemény után szállítási okmányonként általában 10 fillér, kivételt képeznek a legalább 2000 kg. súlyú gyűjtőküldemények, melyek után a statisztikai illeték szállítási okmányonként 1 korona és a legalább 5000 kg. súlyú egyéb árúküldemények, melyek után az illeték szállítási okmányonként 30 fillér. Egy küldemény gyanánt szállított és legalább 6 darab lóból, 8 darab nagy szarvasmarhából (ökör, tehén, bika, bivaly), 15 darab növendékmarhából, 25 darab borjúból, 40 darab hizott, 60 darab félig hizott, 80 darab sovány sertésből, 90 darab juhból álló *nem mérlegelt* élőállat-szállítmányok 30 fillér illeték alá esnek.

48. §. Arra nézve, hogy a tengerhajózási forgalomban mi tekintendő egy küldeménynek vagy szállítmánynak, a következők irányadók: 1. Egy hajóselismervényben (hajóraklevélben) vagy ezt pótló egyéb szállítási okmányban felsorolt árú egy küldeményt képeznek. 2. Szállítási okmányok hiányában azon árú tekintendő egy küldeménynek, melyeket egy feladó egy és ugyanazon címzett részére ad fel. 3. Azon árú, melyek a címzett megjelölése és szállítási okmányok nélkül a rendeltetési kikötőben leendő eladás céljából szállítatnak, a behozatalban annyi küldeménynek tekintendők, a hány kikötőből érkeztek, a kivételben pedig minden egyes leadási kikötőre nézve annyi küldeménynek, a hány feladó fél rendelkezéséből szállítatnak. Ugyancsak egy küldeményt képez a kikötőbe eladás végett hozott árúnak azon maradéka, mely a kikötőben el nem adatván, onnan újból elszállítatik.

49. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 53. §-át.

50. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 54. és 55. §-át.

VI. FEJEZET.

A külkereskedelmi statisztikai adatszolgáltatás ellenőrzése a tengerhajózási vállalatok és ügynökségek által.

51. §. Az árúnyilatkozatok bevonására a 29. §. értelmében illetékes tengerhajózási vállalatoknak, illetőleg ügynökségeknek valamely küldeményt — a jelen rendelet 2. §-ában megállapított kivételektől eltekintve

— a magyar szent korona országainak területéről külföldre leendő elszállítás végett átvenni s a hajóselismervényt (hajóraklevelet) vagy ezt pótló egyéb szállítási okmányokat a feladónak kiszolgáltatni, a magyar szent korona országainak területére külföldről érkezett árukat pedig kiadni mindaddig nem szabad, míg a feladó vagy címzett, illetőleg átvevő a szabályszerű árúnyilatkozatot be nem szolgáltatja.

52. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 57. §-át.

53. §. Ha valamely árúnyilatkozaton foglalt bevallás helyességére nézve alapos gyanú merül fel, a tengerhajózási vállalatok, illetőleg ügynökségek kötelesek a küldemény tartalmát a feladó, illetőleg címzett, vagy azok meghatalmazottjának jelenlétében az árúnyilatkozattal összehasonlítani és hitelesen megállapítani. A mennyiben a küldemény tartalmának hiteles megállapítása céljából a küldemény felbontása mutatkozik szükségesnek, a felbontás a feladó, illetőleg címzett, vagy azok meghatalmazottjának jelenléte esetén azonnal, távollétük esetén pedig kitézött s velük írásban közölt időben foganatosítható. Ha a fél vagy meghatalmazottja a tartalom hiteles megállapításánál való jelenlételet megtagadja, vagy a kitézött időre nem jelenik meg, a küldeményt két tanú jelenlétében kell felbontani.

54. §. Ha az árúnyilatkozat valamely lényeges adata (pld.: tartalombevallás, mennyiségi adat, származási illetőleg rendeltetési ország) valótlannak bizonyul, erről a 7. sz. mellékletnek megfelelő mintán jegyzőkönyv veendő fel. A felvett jegyzőkönyvet legfeljebb három nap alatt a valótlán adatokat tartalmazó árúnyilatkozattal együtt a m. kir. központi statisztikai hivatal fiemei kirendeltségéhez kell beküldeni.

VII. FEJEZET.

A külkereskedelmi statisztikai adatszolgáltatás ellenőrzése a m. kir. központi statisztikai hivatal által.

55. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 61. §-át.

56. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 62. §-át.

57. §. Ha a külkereskedelmi statisztikai adatszolgáltatás ellenőrzése alkalmával árúnyilatkozatok hiánya derülne ki, a hiányzó árúnyilatkozatokat az illető tengerhajózási vállalat vagy ügynökség lehetőleg még a m. kir. központi statisztikai hivatal, illetőleg a fiemei statisztikai kirendeltség kiküldöttjének jelenlétében tartozik kiállítani. A mennyiben pedig a hiányzó árúnyilatkozatok a rendelkezésre álló okmányok alapján nem lennének kiállíthatók, köteles a vállalat vagy ügynökség a szükséges adatokat a félnél való tudakozódás útján beszerezni, s az árú-

nyilatkozatokat utólag kiállítani. Pótolni kell továbbá, az erre nézve vett hivatalos felszólításhoz képest mindazokat a hiányokat, melyeket a m. kir. központi statisztikai hivatal fiemei kirendeltsége helyszíni ellenőrzés alkalmával, vagy az árúnyilatkozatoknak a hozzá befolyt hajónyilatkozatok alapján való ellenőrzése útján megállapít.

58. §. A m. kir. központi statisztikai hivatal fiemei kirendeltsége a hozzá befolyó érkezési hajónyilatkozatok azon árúnyilatkozatköteles tételeit, melyekről az illető küldemény leadását követő hóban sem adatott be árúnyilatkozat, havonként kimutatásokba foglalja és e kimutatásokat az illető tengerhajózási vállalatoknak vagy ügynökségeknek megküldi. A tengerhajózási vállalatok és ügynökségek a kimutatásban feltüntetett azon küldeményekről, melyek a címzettek által átvettek, illetőleg a felek rendelkezésére továbbszállítottak vagy betároltattak, a megfelelő árúnyilatkozatok utólagos kiállításáról gondoskodni és ezeket a kimutatással együtt beküldeni, egyúttal a kimutatás »megjegyzés« rovatában minden egyes küldeményre vonatkozólag az átvétel, továbbszállítás, illetőleg betárolás napját is pontosan megjelölni tartoznak. Azon küldeményekre vonatkozólag pedig, melyek felett a címzett még nem rendelkezett, ez a körülmény a kimutatás »megjegyzés« rovatában röviden megjelölendő. A tengerhajózási vállalatok és ügynökségek a szóban forgó kimutatásokat a fentiek értelmében elintézve, a bevont árúnyilatkozatokkal együtt legkésőbb nyolcz nap alatt kötelesek a m. kir. központi statisztikai hivatal fiemei kirendeltségéhez visszaküldeni.

59. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 65. §-át.

VIII. FEJEZET.

Az árúnyilatkozatok kezelése és beküldése.

60. §. A tengerhajózási vállalatok, illetőleg ügynökségek az általuk bevont behozatali és kiviteli árúnyilatkozatokat tartoznak az e célra rendelt helyen kelti czégbélyegzőjükkel lebélyegezni, vagy ilyennek hiányában a czégbélyegző mellé az árúnyilatkozat bevonásának napját kéziratilag bejegyezni. Ezenkívül az e célra szolgáló rovatokba a következő adatokat tartoznak bejegyezni: a) azon hajó nevét, mely az árut a kikötőbe hozta, illetőleg onnan elszállította, továbbá az árut szállító hajó megérkezésének, illetőleg elindulásának idejét (év, hó, nap); b) a küldeményre vonatkozó hajóraklevél, hajóselismervény számát, ennek hiányában a hajónyilatkozatnak az illető küldeményre vonatkozó tételszámát. A pótarúnyilatkozatokba az a)–b) pontok alatt felsorolt adatokon kívül még az osztrák kikötőben való feladás adatai: a feladás kelte (hónap és nap) és a hajóselismervény száma feljegy-

zendők. A postai értékjegyekkel ellátott árúnyilatkozatokra a bélyegző oly módon alkalmazandó, hogy a lebélyegzés által a postai értékjegyek újabbi használatra alkalmatlanná tétessenek. Oly hajókon szállított küldeményekre nézve, melyek után az árúnyilatkozatokat a 29. §. értelmében valamely vámhivatal (vámkirendeltség), illetőleg a m. kir. központi statisztikai hivatal fiemei kirendeltsége vonja be, az árúnyilatkozatok lebélyegzését s azokba az a)–b) alattiaknak megfelelő adatok bejegyzését a vámhivatal (vámkirendeltség), illetőleg a nevezett statisztikai kirendeltség végzi.

61. §. Az Ausztriába feladott küldeményekre vonatkozó árúnyilatkozatoknak postai értékjegyekkel ellátott első példányai visszatartandók s a következő szakaszban előírt módon kezelendők, a másodpéldányok pedig az osztrák rendeltetési kikötőbe küldendők el.

62. §. A tengerhajózási vállalatok és ügynökségek Fiumében a leadásnál bevont árúnyilatkozatokat az érkezési hajónyilatkozat beszolgáltatásával egyidejűleg, illetőleg ha a küldemények egy része még nem adatott ki, a kiadás mérvéhez képest az árúnyilatkozatok bevonását követő nap délelőttjén kézbesítőkönyv mellett a m. kir. központi statisztikai hivatal fiemei kirendeltségéhez tartoznak beküldeni. A feladásnál bevont árúnyilatkozatok ugyancsak kézbesítőkönyv mellett az indulási hajónyilatkozatokhoz mellékelve s azokkal egyidejűleg küldendők be. A kézbesítőkönyvben az egyes hajónyilatkozatokhoz tartozó árúnyilatkozatok tételszámok szerint felsorolandók.

63. §. A vámhivatalok (vámkirendeltségek) a feladási árúnyilatkozatokat a hajónyilatkozat bevonása, illetőleg a fedezeti okmányok (igazolási jegy, kísérlő-jegy) kiadása alkalmával, a leadási árúnyilatkozatokat pedig a beviteli vámkezelés, illetőleg a fedezeti okmányok átvétele alkalmával vonják be. Az árúnyilatkozatok adatainak a vámhivatalok (vámkirendeltségek) által való felülvizsgálására és ellenőrzésére nézve a VI. fejezetben foglalt határozmányok nyerne értelem-szerű alkalmazást. A bevont árúnyilatkozatokat a vámhivatalok (vámkirendeltségek) a m. kir. központi statisztikai hivatal fiemei kirendeltségéhez küldik be. A kezelés és beküldés módozatait és a kezelésnek a m. kir. központi statisztikai hivatal által való ellenőrzését a m. kir. pénzügyministerium által kiadandó külön utasítás szabályozza.

64. §. A tengerhajózási vállalatok, ügynökségek, hajóvezetők és vámhivatalok (vámkirendeltségek) az árúnyilatkozatokat mint *szigorúan bizalmas* természetűeket kötelesek kezelni.

IX. FEJEZET.

Büntető határozatok.

65. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 76. §-át.

66. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 77. §-át.

67. §. A tengerhajózási vállalatok és ügynökségek tartoznak személyzetüket az 1906. évi XXIII. törvénycikk és az annak alapján kibocsátott rendeletek és utasítások pontos végrehajtására szigorúan utasítani s az azok ellen vétő közegeiket felelősségre vonni. A m. kir. központi statisztikai hivatal, illetőleg a m. kir. központi statisztikai hivatal fiemei kirendeltségének kezdeményezésére tett intézkedésekről az esetleg megbüntetett közeg nevének, hivatali állásának és a kiszabott büntetés mértékének közlése mellett ez a hivatal, illetőleg ennek fiemei kirendeltsége is mindig értesítendő.

68. §. A m. kir. központi statisztikai hivatal fiemei kirendeltsége olyan felekre nézve, a kik az árúnyilatkozatok kiállítása és beszolgáltatása tekintetében ismételt szabálytalanságokat követnek el vagy gondatlanságot tanúsítanak, vagy a kik az árúnyilatkozatok adataira nézve utólag kért felvilágosításokat megtagadják, illetőleg a valóságnak meg nem felelő felvilágosításokat adnak, az összes szállítási vállalatoknál, hajózási ügynökségeknél és a fiemei fővámhivatalnál olyképp intézhető, hogy azok ezen felektől csakis olyan árúnyilatkozatokat fogadjanak el, melyek a nevezett kirendeltség által előzetesen lebélyegeztettek. Ez az intézkedés a féllal is mindenkor írásban közlendő. A szállítási vállalatoknak és hajózási ügynökségeknek ilyen felektől a statisztikai kirendeltségtől veendő ellenkező intézkedésig kizárólag a nevezett kirendeltség által előzetesen lebélyegzett árúnyilatkozatokat szabad elfogadni.

X. FEJEZET.

Vegyes határozatok.

69. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 80. §-át.

70. §. Az árúnyilatkozati űrlapok valamennyi tengerhajózási vállalatnál, azok ügynökségeinél és a vámhivataloknál, Fiumében azonkívül a vasutállomáson is kaphatók. Az egyes példányú űrlapok ára példányonként fél fillér, a kettős példányúaké 1 fillér.

71. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 89. §-át.

72. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 92. §-át.

73. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 94. §-át.

74. §. Lásd a vasuti és folyamhajózási rendelet 96. §-át.

Budapest, 1907. évi január hó 8-án.

A feladási kelti bélyegző.

A postai érték-jegy felragasztására szolgáló hely.
--

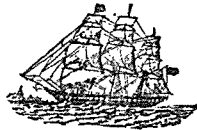
Első példány.

Árúnyilatkozat

Ausztriába tengeren feladott küldemények bejelentésére.

Az első és másodpéldány ára együttvéve 1 fillér.

Az árút elszállító hajó neve és elindulásának ideje (év, hó, nap).

A hajóselismervény száma:

1. Feladási kikötő:

2. Leadási kikötő:

3. Ha az árú nem marad Ausztriában, hová szállítatik?

Az árudarabok jele és száma	Az árudarabok (coll) darab-száma és a csomagolás neve	Az árúk megnevezése és közelebbi megjelölése	Mennyiség		Szarmazási ország
			bruttosúly (kg.-okban)	darab	
4	5	6	7	8	9
Összmenyiség					

10. A feladó neve és lakóhelye (üzleti telephelyének székhelye), a kiállítás kelte és az árúnyilatkozat kiállítójának aláírása.

A kitöltésre vonatkozó utasítást lásd a hátlapon.

A feladási kelti bélyegző.

--

Másodpéldány.

Árúnyilatkozat

Ausztriába tengeren feladott küldemények bejelentésére.

Az árút elszállító hajó neve és elindulásának ideje (év, hó, nap).

A leadási kelti bélyegző.

A statisztikai bélyeg felragasztására szolgáló hely.
--

A hajóselismervény száma:

1. Feladási kikötő:

2. Leadási kikötő:

A hajóselismervény száma:

3. Ha az árú nem marad Ausztriában, hová szállítatik?

Az árudarabok jele és száma	Az árudarabok (coll) darab-száma és a csomagolás neve	Az árúk megnevezése és közelebbi megjelölése	Mennyiség		Szarmazási ország
			bruttosúly (kg.-okban)	darab	
4	5	6	7	8	9
Összmenyiség					

10. A feladó neve és lakóhelye (üzleti telephelyének székhelye), a kiállítás kelte és az árúnyilatkozat kiállítójának aláírása.

11. A címzett (átvevő) neve és lakóhelye (üzleti telephelyének székhelye), kelet és aláírás.

Ugy az első, mint a másodpéldányon az utasítás a következő:

Utasítás.

A külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtést az 1906. évi XXIII. törvényezik rendeli el.

1. Ezen árúnyilatkozati űrlapok kizárólag azon küldemények bejelentésére használandók, melyek a magyar szent korona országai területéről Ausztriába tengeren adatnak fel.

2. A árúnyilatkozatokat a feladók tartoznak kiállítani és pedig az első és másodpéldányt egymással teljesen megegyezőleg.

3. Az 1., 2., 4. és 5. rovatokat az árúra vonatkozó hajóselismervény vagy az ezt pótló egyéb szállítási okmány adatai alapján s azokkal megegyezően kell kitölteni.

4. A 3. rovatba, ha az árú a feladó tudomása szerint nem marad Ausztriában, azon ország nevét kell beírni, a melybe az árú a leadási kikötőből szállítatik.

5. A 6. rovatba az árú megnevezése és közelebbi megjelölése irandó be a kereskedelmi vagy egyéb nyelv szokásnak megfelelő elnevezés szerint oly részletességgel, mint azt a vásárlásnál megjelölni szokás. Meg kell tehát jelölni a minőséget, a használati célt, valamint az anyagot, melyből az árú áll. Az árumegnevezések iránt részletesebb utasításokat az „Utbaigazítás” tartalmaz, mely a szállítási vállalatoknál és a m. kir. központi statisztikai hivatal főnöke kirendeltségénél a közönségnek betekintés végett rendelkezésre bocsátatik.

Oly árúknál, melyek nem mint szorosan vett kereskedelmi cikkek szállítanak, az árumegnevezés mellett meg kell jelölni az árúknak nem kereskedelmi jellegét is. (Pld.: visszküldemény, visszatérő göngyölét, javítás végett vagy kiállításra küldött árú stb.)

6. A mennyiség rendszerint elegy (brutto-súlyban és pedig kilogramokban fejezendő ki s ez esetben csak a 7. rovatot kell kitölteni.

A nyers, acsolt és fűrészelt faárúk, valamint a dongák mennyisége köbméterekben is kifejezhető, ez esetben azonban a feltüntetett mennyiség mellé köbméter (m³) jelzés irandó.

Vágo- és igásállatok mennyiségét csak darabszám szerint kell kimutatni, ezeknél tehát csak a 8. rovat töltendő ki. Eleven szárnyasok és egyéb élő állatok, továbbá zongorák, harmoniumok, orgonák, mindennemű gépek és járművek mennyiségét nemcsak súly, hanem darabszám szerint is ki kell mutatni, ezeknél tehát úgy a 7., mint a 8. rovatot ki kell tölteni.

Az osztrák feladási kelet kikötőben való feladás adatai: { feladási kelet (hónap és nap) } { hajóselismervény-szám }

Pótárúnyilatkozat

Ausztriából árúnyilatkozati másodpéldány nélkül tengeren érkezett küldemények bejelentésére.

Az árút szállító hajó neve és érkezésének ideje (év, hó, nap).

1. Feladási kikötő:

2. Leadási kikötő:

2. sz. melléklet.

A leadási kelti bélyegző.

A postai érték-jegy felragasztására szolgáló hely.
--

A hajóselismervény száma:

3. Ha az árú nem marad Magyarországon, hová szállítatik?

Az árudarabok jele és száma	Az árudarabok (coll) darab-száma és a csomagolás neve	Az árúk megnevezése és közelebbi megjelölése	Mennyiség		Szarmazási ország
			bruttosúly (kg.-okban)	darab	
4	5	6	7	8	9
Összmenyiség					

10. A címzett neve és lakóhelye (üzleti telephelyének székhelye), a kiállítás kelte és az árúnyilatkozat kiállítójának aláírása.

A kitöltésre vonatkozó utasítást lásd a hátlapon.

A pótárúnyilatkozaton a következő utasítás van:

Utasítás.

A külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtést az 1906. évi XXIII. törvényezik rendeli el.

1. Ezen űrlap kizárólag az Ausztriából árúnyilatkozati másodpéldány nélkül tengeren érkezett küldemények bejelentésére használható.

2. A pótárúnyilatkozatot a címzett tartozik kiállítani s annak 1., 2., 4. és 5. rovatát az árúra vonatkozó szállítási okmány adatai alapján s azokkal teljesen megegyezően kitölteni.

3. A 3. rovatban, ha az árú a címzett tudomása szerint nem marad Magyarországon, azon ország nevét kell beírni, a melybe az árú a leadási kikötőből továbbszállítatik.

4. A 10. rovatba a kiállítás kelte, továbbá a szállítási okmány szerinti címzett neve és pontos lakcíme irandó be, s abban az esetben, ha az árúnyilatkozatot nem a szállítási okmány szerinti

címzett állította ki, annak a neve is bejegyzendő, a ki az árúnyilatkozatot a címzett megbízásából kiállította.

10. A statisztikai illeték az árúnyilatkozat előirt helyén postai értékjegy felragasztása által rovandó le.

Az illeték szállítási okmányonként legalább 2000 kg. súlyú gyűjtőküldeményeknél 1 korona, legalább 5000 kg. súlyú egyéb küldeményeknél 30 fillér, a többi küldeménynél 10 fillér.

11. Mindaddig, míg a megfelelően kiállított árúnyilatkozat beszereltetve nincs, a küldemény ki nem adható.

12. A pótárúnyilatkozati űrlapok valamennyi tengerhajózási vállalatnál, hajóügynökségnél, vámhivatalnál és a m. kir. központi statisztikai hivatal főnöke kirendeltségénél díjtalanul kaphatók.

A 4-8., 9., 12. és 14. pontok teljesen megfelelnek az 1. sz. alatti mellékletben lévő utasítás 5-7., 9., 10., 13. és 14. pontjaiban foglaltaknak.

A kelti bélyegző.

	A postai érték-jegy felragasz-tására szolgáló hely.
--	---

Árúnyilatkozat

a megszállott tartományokból és az Ausztrián kívüli külföldről tengeren érkezett vagy oda feladott küldemények bejelentésére.

3. sz. melléklet.

Ara fél fillér.

A hajóselismervény száma :

1. Feladási kikötő :
2. Leadási kikötő :

Az árút szállító hajó neve, érkezésének, illetőleg elindulásának ideje (év, hó, nap).

3. Rendeltetési ország :

Az árudarabok jele és száma	Az árudarabok (coll) darab-száma és a cso-magolás neve	Az árúk megnevezése és közelebbi megjelölése	Mennyiség		Származási ország
			bruttosúly (kg.-okban)	darab	
4	5	6	7	8	9
Összmenyiség					

10. A feladó vagy címzett neve és lakóhelye (üzleti telepének székhelye), a kiállítás kelte és az árúnyilatkozat kiállítójának aláírása.

A kitöltésre vonatkozó utasítást lásd a hátlapon.

Az úrlapon lévő utasítás szövege a következő:

Utasítás.

A külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtés az 1906. évi XXIII. törvényezéssel rendel el.
1. Ezen árúnyilatkozati úrlap kizárólag azon küldemények bejelentésére használandó, melyek a magyar szent korona országai területéről a megszállott tartományokba vagy az Ausztrián kívüli külföldre tengeren adatként fel, vagy pedig a megszállott tartományokból, illetőleg az Ausztrián kívüli külföldről tengeren érkeznek.
2. Az árúnyilatkozatot a feladott küldeményekről a feladók, az érkezett küldeményekről pedig a címzettek tartoznak kiállítani.
3. Az 1., 2., 4. és 5. rovatokat az árúra vonatkozó szállítási okmány adatai alapján s azokkal megegyezően kell kitölteni.
4. A 3. rovatba a rendeltetési ország nevét, vagyis azon ország nevét kell bejegyezni, melynek területén a küldemény tulajdonképeni rendeltetési helye fekszik.
8. A 10. rovatba a kiállítás kelte, továbbá feladásnál a szállítási okmány szerinti feladó, leadásnál a szállítási okmány szerinti címzett neve és pontos lakcíme adandó be, s abban az esetben, ha az árúnyilatkozatot nem a szállítási okmány szerinti feladó vagy címzett állította ki, annak a neve is bejegyzendő, a ki az árúnyilatkozatot a feladó, illetőleg címzett megbízásából kiállította.
11. A statisztikai illeték az árúnyilatkozat előírt helyén postai értékjegy felragasztása által rovandó le.
12. Minkaddig, míg a megfelelően kiállított árúnyilatkozat beszo-gáltatva nincs, a küldemény elszállításáig végett föl nem vehető, ille-tőleg átvétel végett ki nem adható.
Az 5-7., 9., 10., 13. és 14. pontok teljesen megfelelnek az 1. sz. melléklet utasításának 5-7., 9., 10., 13. és 14. pontjaiban foglaltaknak.

tási okmány szerinti feladó, leadásnál a szállítási okmány szerinti címzett neve és pontos lakcíme adandó be, s abban az esetben, ha az árúnyilatkozatot nem a szállítási okmány szerinti feladó vagy címzett állította ki, annak a neve is bejegyzendő, a ki az árúnyilatkozatot a feladó, illetőleg címzett megbízásából kiállította.
11. A statisztikai illeték az árúnyilatkozat előírt helyén postai értékjegy felragasztása által rovandó le.
12. Minkaddig, míg a megfelelően kiállított árúnyilatkozat beszo-gáltatva nincs, a küldemény elszállításáig végett föl nem vehető, ille-tőleg átvétel végett ki nem adható.
Az 5-7., 9., 10., 13. és 14. pontok teljesen megfelelnek az 1. sz. melléklet utasításának 5-7., 9., 10., 13. és 14. pontjaiban foglaltaknak.

Első példány.

4. sz. melléklet.

A hajóselismervény száma.

Kiegészítő úrlap.

Az árút szállító hajó neve, érkezésének, illetőleg elindulásának ideje (év, hó, nap).

Az árudarabok jele és száma	Az árudarabok (coll) darab-száma és a cso-magolás neve	Az árúk megnevezése és közelebbi megjelölése	Mennyiség		Származási ország
			bruttosúly (kg.-okban)	darab	
4	5	6	7	8	9
Összmenyiség					

10. A címzett, illetőleg feladó neve és lakóhelye (üzleti telepének székhelye), a kiállítás kelte és az árúnyilatkozat kiállítójának aláírása.

I. A kiadási kelti bélyegző.

Az árút szállító hajó neve és érkezésének ideje (év, hó, nap).

A hajóselismervény száma vagy a vasúti pénztári bevételi szám.

1. A külföldi feladási kikötő vagy állomás neve.

Másodpéldány.

Kiegészítő úrlap.

Az árút szállító hajó neve, érkezésének, illetőleg elindulásának ideje (év, hó, nap).

A hajóselismervény száma.

Az árudarabok jele és száma	Az árudarabok (coll) darab-száma és a cso-magolás neve	Az árúk megnevezése és közelebbi megjelölése	Mennyiség		Származási ország
			bruttosúly (kg.-okban)	darab	
4	5	6	7	8	9
Összmenyiség					

Úgy az első, mint a másodpéldányon az utasítás a következő:

Utasítás.

1. Ezen úrlapok a tengerhajózási forgalomban kizárólag olyan küldemények bejelentésénél használandók, a melyek tartalmának felsorolására az árúnyilatkozati úrlapokon rendelkezésre álló sorok nem elégségesek.
2. A rovatok kitöltésére nézve a megfelelő árúnyilatkozati úrlapok hátlapján foglalt utasítás irányadó.
3. A kiegészítő úrlapon minden egyes árút egy-egy külön sorban kell megnevezni s annak mennyiségét is külön feltüntetni. A mennyiben a rendelkezésre álló sorok nem elégségesek, a felsorolást egy másik kiegészítő úrlapon kell folytatni. Ha egy küldeményről több kiegészítő úrlap állítatott ki, azokat folyószámokkal kell ellátni.
4. Az Ausztriába feladott küldeményekről a kiegészítő

úrlapok mindig két egymással teljesen megegyező példányban (első- és másodpéldány) állítandók ki. Egyéb küldeményeknél a kiegészítő úrlapot csak egy példányban kell kiállítani.
5. A kiegészítő úrlapot a címzett, illetőleg a feladó tartozik kiállítani s azt a megfelelő árúnyilatkozathoz kapcsolva, a szállítási vállalatnál beszo-gáltatni.
6. A kiegészítő úrlapot postai értékjeggyel nem kell ellátni.
7. A kiegészítő úrlapok valamennyi tengerhajózási vállalatnál, hajóügynökségnél, vámhivatalnál és a m. kir. központi statisztikai hivatal fumei kirendeltségénél díjta-lanul kaphatók.

Első példány.

5. sz. melléklet.

Átmeneti árúnyilatkozat a tengerhajózási forgalomban.

Az első és másodpéldány ára együttvéve 1 fillér.

2. A belföldi közbeeső kikötő neve.

3. A leadási kikötő vagy állomás (és rendeltetési ország) neve.

Az árudarabok jele és száma	Az árudarabok (coll) darab-száma és a cso-magolás neve	Az árúk megnevezése és közelebbi megjelölése	Mennyiség		Származási ország
			bruttosúly (kg.-okban)	darab	
4	5	6	7	8	9
Összmenyiség					

10. A címzett, illetőleg feladó neve és lakóhelye (üzleti telepének székhelye), a kiállítás kelte és az árúnyilatkozat kiállítójának aláírása.

A kitöltésre vonatkozó utasítást lásd a hátlapon.

Másodpéldány.

I. A kiadási kelti bélyegző.

Átmeneti árúnyilatkozat a tengerhajózási forgalomban.

II. A feladási kelti bélyegző.

III. A leadási kikötő vagy állomás kelti bélyegzője.

Az árut szállító hajó neve és érkezésének ideje (év, hó, nap).

Az árut elszállító hajó neve és elindulásának ideje (év, hó, nap).

A hajóselismervény száma vagy a vasuti pénztári bevételi szám.

A hajóselismervény v. vasuti pénztári bevételi szám.

A feladási hajóselismervény vagy vasuti fuvarlevél száma.

1. A külföldi feladási kikötő vagy állomás neve.

2. A belföldi közbeeső kikötő neve.

3. A leadási kikötő vagy állomás (és rendeltetési ország) neve.

Az árúdarabok jele és száma	Az árúdarabok (collit) darab-száma és a csomagolás neve	Az árúk megnevezése és közelebbi megjelölése	Mennyiség		Szarmazási ország
			bruttósúly (kg.-okban)	darab	
4	5	6	7	8	9
Összmenyiség					

10. A címzett, illetőleg feladó neve és lakóhelye (üzleti telepének székhelye), a kiállítás kelte és az árúnyilatkozat kiállítójának aláírása.

11. A címzett (átvevő) neve és lakóhelye (üzleti telepének székhelye), kelet és aláírás.

Úgy az első, mint a másodpéldányon a következő utasítás van:

Utasítás.

A külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtést az 1906. évi XXXIII. törvényozikk rendel el.

1. Ezen árúnyilatkozati űrlapok a tengerhajózási forgalomban a következő esetekben használandók:

a) a midőn valamely belföldi kikötőbe külföldről tengeren vagy vasuton érkezett küldemény átvétel után egészben vagy részben ismét külföldre adatik föl;

b) a midőn valamely belföldi kikötőbe külföldről tengeren vagy vasuton érkezett küldemény átvétele után egészben vagy részben valamely belföldi állomásra továbbított abból a célból, hogy onnan újbóli feladással külföldre szállíttassék;

c) a midőn a nyilvános árúraktárakban elhelyezett külföldi származású küldemény egészben vagy részben külföldi állomásokra vagy külföldre való szállítás, illetőleg a leadási állomáson levő nyilvános árúraktárban leendő elhelyezés végett belföldi állomásokra adatik fel.

2. Az átmeneti árúnyilatkozatokat mindenkor két, egymással teljesen megegyező példányban kell kiállítani és pedig annyiszor két példányban, a hány új szállítási okmányokkal (hajóselismervénnyel, fuvarlevéllel) fog a küldemény feladatni.

3. Az 1-3. rovatokba a következő adatokat kell bejegyezni:

a) az 1. rovatba azon külföldi kikötő (állomás) nevét, a melyből a küldemény érkezett;

b) a 2. rovatba a belföldi közbeeső kikötő nevét;

c) a 3. rovatba a szállítási okmányon szereplő belföldi vagy külföldi kikötő (állomás) nevét, melyre a küldemény feladatik és a külföldi leadási kikötő (állomás) neve mellett zárójelbe között a rendeltetési ország nevét.

4. A 4. és 5. rovatokat a szállítási okmány adatai alapján s azokkal megegyezőben kell kitölteni.

5. A 6. rovatba a küldemények tartalma a szállítási, illetőleg vámokmányokon, az Ausztriából érkezett küldemények tartalma pedig az osztrák árúnyilatkozati másodpéldányon foglalatt megnevezéssel megegyezőben jelölendő meg.

6. A mennyiség rendszerint elegy- (brutto-) súlyban és pedig kilogrammokban fejezendő ki s ez esetben csak a 7. rovatot kell kitölteni.

A nyers, ácsolt és fűrészelt faárúk, valamint a dongák mennyisége köbméterekben is kifejezhető, ez esetben azonban a feltüntetett mennyiség mellé köbméter (m³) jelzés irandó.

Vágo- és igazállatok mennyiségét csak darabszám szerint kell kimutatni, ezeknél tehát csak a 8. rovat töltenendő ki. Eleven szárnyasok és egyéb állatok, továbbá zongorák, harmoniumok, orgonák, mindennemű gépek és járművek mennyiségét nemcsak súly, hanem darabszám szerint is ki kell mutatni, ezeknél tehát úgy a 7., mint a 8. rovatot ki kell tölteni.

Zsebóráknál, zsebóratokoknál, zsebóraműveknél, nap- és esernyőknél és kalapoknál csupán a darabszám s azonkívül az egész küldemény teljes súlya jelezendő be.

7. A 9. rovatba a származási ország neve, tehát azon ország neve irandó be, a melyből az árú származik.

8. A 10. rovatba a kiállítás kelte, továbbá a szállítási okmányok szerinti címzett, illetőleg feladó neve és pontos lakezime irandó be, s abban az esetben, ha az árúnyilatkozatot nem a szállítási okmány szerinti címzett vagy feladó állította ki, annak a neve is bejegyzendő, a ki az árúnyilatkozatot a címzett vagy feladó megbízásából kiállította.

9. A szabályszerűen kiállított átmeneti árúnyilatkozatokat a közbeeső belföldi kikötőkben az 1. a) és 1. b) alatt említett esetekben a küldemény átvétele alkalmával, az 1. c) alatt említett esetben pedig a feladás alkalmával kell a szállítási okmányokkal együtt beszo- gáltatni.

10. Az átmeneti árúnyilatkozatok illetékmentesek.

11. Mindaddig, míg a megfelelően kiállított árúnyilatkozat beszo- gáltatva nincs, a küldemény a szállítási vállalat által ki nem adható, illetőleg elszállítás végett át nem vehető.

12. A ki szándékosan, vagy vétkes mulasztásból valótlán adatokat tartalmazó árúnyilatkozatokat szolgáltatt be, 100 koronáig terjedhető rendbűnséggel büntetetik.

13. Az átmeneti árúnyilatkozatok használatára nézve bővebb felvilágosítást nyújt az e tárgyban kibocsátott kereskedelemügyi ministeri rendelet, a mely valamennyi tengerhajózási vállalatnál és hajóügynökségnél 10 fillérért kapható.

Első példány.

6. sz. melléklet.

A leadási kelti bélyegző.

Tározási árúnyilatkozat külföldről érkezett és nyilvános árúraktárakban elhelyezett küldemények be- jelentésére.

Az első és másodpéldány ára együttvéve 1 fillér.

A hajóselismervény száma, vagy a vasuti pénztári bevételi szám:

Az árut szállító hajó neve és érkezésének ideje (év, hó, nap).

1. A külföldi feladási kikötő vagy állomás neve.

2. A belföldi kikötő neve.

3. A nyilvános árúraktár-vállalat vagy a tárberlő neve (cége), a melynél a küldemény elhelyeztetik.

Az árúdarabok jele és száma	Az árúdarabok (collit) darab-száma és a csomagolás neve	Az árúk megnevezése és közelebbi megjelölése	Mennyiség		Szarmazási ország
			bruttósúly (kg.-okban)	darab	
4	5	6	7	8	9
Összmenyiség					

10. A címzett neve és lakóhelye (üzleti telepének székhelye), a kiállítás kelte és az árúnyilatkozat kiállítójának aláírása.

A kitöltésre vonatkozó utasítást lásd a hátlapon.

A leadási kelti bélyegző.

Másodpéldány.

Tározási árúnyilatkozat külföldről érkezett és nyilvános árúraktárakban elhelyezett küldemények be- jelentésére.

A postai érték- jegy felragasz- tására szolgáló hely

A hajóselismervény száma vagy a vasuti pénztári bevételi szám:

A küldemény betározási tételszáma és a raktárhelyiség száma, melyben az árú elhelyeztetett.

Az árut szállító hajó neve és érkezésének ideje (év, hó, nap).

1. A külföldi feladási kikötő vagy állomás neve.

2. A belföldi kikötő neve.

3. A nyilvános árúraktár-vállalat vagy a tárberlő neve (cége), a melynél a küldemény elhelyeztetik.

Az árúdarabok jele és száma	Az árúdarabok (collit) darab-száma és a csomagolás neve	Az árúk megnevezése és közelebbi megjelölése	Mennyiség		Szarmazási ország
			bruttósúly (kg.-okban)	darab	
4	5	6	7	8	9
Összmenyiség					

10. A címzett neve és lakóhelye (üzleti telepének székhelye), a kiállítás kelte és az árúnyilatkozat kiállítójának aláírása.

Azon mennyiség, a mely a küldeményből helyi vagy belföldi rendeltetéssel leadatott.....kg. drb.

Ugy az első, mint a másodpéldányon a következő azonos szövegű utasítás van:

Utasítás.

A külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtést az 1906. évi XXIII. törvénycikk rendeli el.

1. Ezen árúnyilatkozati űrlapok kizárólag azon küldemények bejelentésére használandók, melyek a fumei kikötőbe vasuton vagy tengeren külföldről érkeznek és egészben vagy részben valamely nyilvános árúraktárban helyeztetnek el.

2. Az árúnyilatkozatokat a címzettek tartoznak kiállítani és pedig az első és másodpéldányt egymással teljesen megegyezőleg.

3. Az 1. rovatba a külföldi feladási kikötő, illetőleg vasuti állomás neve, a 2. rovatba a belföldi kikötő neve, a 3. rovatba pedig a nyilvános árúraktárvállalat, illetőleg azon tárbérlő neve (czége) jegyzendő be, melynek raktárában a külföldről érkezett küldemény elhelyeztetik.

4. A 4. és 5. rovatokat a szállítási okmány adatai alapján s azokkal megegyezőleg kell kitölteni.

5. A 6. rovatba az árú megnevezése és közelebbi megjelölése irandó be a kereskedelmi vagy egyéb nyelv- szokásnak megfelelő elnevezés szerint oly részletességgel, mint azt a vásárlásnál megjelölni szokás. Meg kell tehát jelölni a minőséget, a használati célt, valamint az anyagot, melyből az árú áll.

6. A mennyiség rendszert egy- (brutto-) súlyban és pedig kilogrammokban fejezendő ki s ez esetben csak a 7. rovatot kell kitölteni. Mindennemű gépeknél és járműveknél az árú mennyiségét nemcsak súly, hanem darabszám szerint is ki kell mutatni, ezeknél tehát úgy a 7., mint a 8. rovatot ki kell tölteni.

7. A 9. rovatba a származási ország neve, tehát azon ország neve irandó be, a melyből az árú származik.

8. A 10. rovatba a kiállítás kelte, továbbá a szállítási okmányok szerinti címzett neve és pontos lakcíme irandó be, s abban az esetben, ha az árúnyilatkozatot nem a szállítási okmány szerinti címzett állította ki, annak a neve is bejegyzendő, a ki az árúnyilatkozatot a címzett megbízásából kiállította.

9. A szabályszerűen kiállított tározási árúnyilatkozatokat a közbeeső belföldi kikötőben, illetőleg állomáson a küldemény átvétele alkalmával kell beszo- láltatni.

10. A statisztikai illeték az árúnyilatkozati másodpéldány előirt helyén postai értékjeggyel akkor rovandó le, a midőn a küldemény kitarozása befejezést nyert. A küldeménynek csak azt a részét terheli illeték, a mely végleg belföldön marad.

Az illeték szállítási okmányonként legalább 2000 kg. súlyú gyűjtőküldeményeknél 1 korona, legalább 5000 kg. súlyú egyéb küldeményeknél 30 fillér, a többi küldeménynél 10 fillér.

11. Mindaddig, míg a megfelelően kiállított árúnyilatkozat beszo- láltatva nincs, a küldemény a szállítási vállalat által ki nem adható.

12. A ki szándékosan, vagy vétkes mulasztás- ból valótlán adatokat tartalmazó árúnyilatkozatokat szolgáltató be, 100 koronáig terjedhető rendbir- sággal büntetettik.

13. A tározási árúnyilatkozatok használatára nézve bővebb felvilágosítást nyújt az e tárgyban kibocsátott kereskedelemügyi miniszteri rendelet, a mely valamennyi tengerhajózási vállalatnál és hajóügynökségnél 10 fillérért kapható.

Jegyzőkönyv*)

7. sz. melléklet.

felvételű kikötőben
19..... év hó n valótlán adatokat tartalmazó árúnyilatkozatok
beszo- láltatása tárgyában, az alulírottak jelenlétében.

1. A ^{címzett} _{feladó} az alant megjelölt küldeményről a jelen jegyzőkönyvhöz csatolt, összesen
..... darab árúnyilatkozatot szolgáltatta be.

Azon hajó neve, mely a küldeményt a

kikötő- ^{be hozta} _{ből elszállította}

A hajó ^{érkezésének} _{elindulásának} ideje (év, hó, nap)

A szállítási vállalat vagy a hajót képviselő ügynökség

megnevezése:

A hajóselismervény száma vagy a hajónyilatkozat vonatkozó

tételének sorszáma:

A feladási kikötő neve:

A leadási » »

A feladó vagy ^{neve:} _{címzett} { foglalkozása:
lakóhelye (városrész, utca, házsám):

.....*) A jegyzőkönyv felvételénél feleslegesnek mutakkozó sorok és szavak törlendők.

2. Az alant felsorolt jelű és számú árúdarabok tényleges tartalma az árúnyilatkozatokban foglalt adatokkal szemben következőleg állapított meg:

A k ü l d e m é n y e k								
jele	száma	csomagolá- sának neve	tartalma	mennyisége	mennyiségi egysége	tényleges tartalma	mennyisége	mennyiségi egy- sége
a hajóselismervény szerint			a fél által beszo- láltatott árú- nyilatkozat szerint					

3. Az 1. alatt jelzett
küldeményre nézve mint ^{származási} _{rendeltetési} ország volt bevallva,
holott alapján
megállapított, hogy ettől eltérőleg a tulajdonképeni ^{származási} _{rendeltetési} ország volt.

4. Az 1. alatt jelzett

5. A fél nyilatkozata a 2. vagy 3. pont alatt megállapított eltérésre vonatkozólag:

6. A jegyzőkönyvet felvevő hivatalos közegnek a fél nyilatkozatára vonatkozó vagy
egyéb, észrevétele:

Kelt mint fent.

Az eljáró hivatalos közegek aláírása:

A ^{címzett} _{feladó} vagy két tanu aláírása:

Látta:

1800/1907. sz.

5. Kereskedelemügyi miniszteri rendelet a magyar szent korona országai külkereskedelmi statisztikájáról szóló 1906. évi XXIII. törvénycikk 15. §-ában nyert felhal- talmazás alapján a postai forgalomban a külkeres- kedelmi statisztikai adatgyűjtésre vonatkozólag:

I. FEJEZET.

Általános határományok.

1. §. Mindazon postai csomagokról, melyek a magyar szent korona országai területéről a) Ausz- triába, b) a megszállott tartományokba, c) az Ausz- trián kívüli külföldre feladatnak, valamint azon postai csomagokról, melyek a magyar szent korona orszá- gai területére a) a megszállott tartományokból b) az Ausztrián kívüli külföldről érkeznek, a külkeres- kedelmi statisztika céljaira árúnyilatkozatok állítandók ki és szolgáltató be. Az Ausztriából érkező pos- tai csomagok után további intézkedésig árúnyilatko- zatok rendszerint nem állítandók ki, kivéve a jelen ren- delet 14. §-ában említett esetet.

2. §. Árúnyilatkozatmentesek az 1. §. második be- kezdésében említett postai csomagokon kívül a követ- kező küldemények: a) Ó csász. és apostoli királyi

Felsége közvetlen használatára rendelt, vagy ő Fel- sége legmagasabb rendeletére szállított tárgyak; b) a cs. és kir. udvarnál igazolt (akkreditált) diplomáciai személyek közvetlen használatára rendelt vagy ezek által küldött tárgyak; c) minden oly küldemény, mely a katonai kincstárnak már tulajdona és valamely katonai hatóságtól egy másik katonai hatósághoz küldetik; d) hivatalos postaszolgálati csomagok; e) bírósági el- járás céljaira szolgáló tárgyak.

3. §. Az állami vállalatok és hivatalok (dohány- gyárak, vasgyárak stb.), valamint általában az állam által külföldre feladott, vagy az állam részére kül- földről érkezett küldemények árúnyilatkozatkötelesek.

4. §. Olyan postai csomagokról, melyek minta, ajándék vagy visszküldemény gyanánt, továbbá javít- ás, tisztítás stb. céljából küldött, illetőleg javítás, tisztítás stb. után visszaküldött tárgyakat tartalmaz- nak, az árúnyilatkozatok szintén kiállítandók, az illető árúnyilatkozatokon azonban mindig jelezni kell, hogy a küldemény, árúminta, ajándék vagy vissz- küldemény, illetőleg javítás, tisztítás stb. céljából küldetik, vagy javítás, tisztítás stb. után vissza- küldetik.

5. §. Az árúnyilatkozatba a következő adatokat kell bejegyezni: 1. a csomagok darabszámát; 2. az

árú megnevezését és közelebbi megjelölését; 3. az árú mennyiségét (súly, vagy a 6. §. utolsóelőtti bekezdésében megnevezett árúknál darabszám); 4. a származási, illetőleg rendeltetési ország nevét; 5. a feladó, illetőleg címzett nevét és pontos lakcímét. Ez adatok közül az Ausztriába feladott csomagoknál a rendeltetési ország nevének bejegyzése szükséges, mivel ezen adat az úrlapra reá van nyomtatva.

6. §. Az árúnyilatkozatok helyes kitöltésére nézve a következők irányadók: Az árúk megnevezését a lehető legpontosabban, a kereskedelmi vagy egyéb nyelvszokásnak megfelelő elnevezés szerint kell az árúnyilatkozat e célra szolgáló rovatába bejegyezni. A mennyiben a megkülönböztetés céljából szükséges, a minőség, a használati cél, valamint az árú anyaga is megjelölendő. Általában véve minden árút oly részletesen kell megnevezni, a mint azt a vásárlásnál megjelölni szokás. *Gyűjtőneveket*, vagy oly árúmegnevezéseket, melyek az árúra nézve nem nyújtanak teljes tájékozást, semmi esetre sem szabad használni. A helyes árúmegnevezések iránt részletesebb utasításokat az egyidejűleg kiadott s a postahivatalok által a szállító közönségnek betekintés végett rendelkezésére bocsátandó »Utbaigazítás« tartalmaz. Ha valamely csomagban két vagy több különféle árú foglaltatik, az árúnyilatkozatnak az árúk megnevezésére szolgáló rovatában minden egyes árút egy-egy külön sorban kell megnevezni s azok mennyiségét is külön-külön részletezni. A mennyiségét súlyban és pedig kilogrammokban és grammokban kell bejegyezni. Kalapok, zsebórák, zsebóratokok, zsebóraművek, napernyők, esőernyők és élő állatok mennyisége darabszám szerint tüntetendő fel. Norinbergi és rövidárúkat tartalmazó küldeményeknél az egyes árúk mennyisége súly helyett a kereskedelmi forgalomban szokásos és megengedett mértékegységek, továbbá mennyiségmegjelölések (darab, tuczat, méter stb.) szerint is bejegyezhető, a teljes küldemény mennyiségét azonban mindenesetre súly szerint is be kell jegyezni.

7. §. Kiváló gond fordítandó arra, hogy az árúnyilatkozatok minden rovata tisztán és olvashatóan legyen kitöltve. A mennyiségi rovat kivételével — melynek kitöltése mindig kéziratilag eszközöndő — a többi rovatok nyomdai vagy könyomdai úton, esetleg más kémiai vagy mechanikai sokszorosító eljárás igénybevételével is kitölthetők, a mennyiben ez által az árúnyilatkozatok olvashatósága és tartóssága nem szenved.

II. FEJEZET.

Árúnyilatkozatok beszoigáltatása a feladásnál.

8. §. A feladásnál minden egyes szállítólevélhez, a mely Ausztriába, a megszállott tartományokba, vagy az Ausztrián kívüli külföldre feladott csomagról szól,

egy-egy külön árúnyilatkozat állítandó ki. Kereskedő-czégek, iparvállalatok s általában olyan feladók, kiknek postán rendszeres kivitelük van külföldre, az árúnyilatkozatokat saját maguk kötelesek kiállítani. Egyéb feladók is az árúnyilatkozatokat rendszerint saját maguk tartoznak kiállítani, ha azonban a feladó az árúnyilatkozatot nem képes kitölteni, valamint egyéb méltánylást érdemlő esetekben is, az árúnyilatkozatot a feladó helyett az illető postahivatal állítja ki, feltéve, hogy a feladó az árúnyilatkozat kitöltéséhez szükséges adatokat pontosan bemondja. Utóbbi esetben is azonban a feladónak magának kell az adatok hitelűl az árúnyilatkozatot az erre rendelt helyen aláírni. Irni nem tudók kézjegyüket alkalmazzák.

9. §. A 8. §-ban említett árúnyilatkozatok kiállításához: a) Ausztriába feladott csomagoknál a jelen rendelethez 1. sz. a. mellékelt minta szerint, *fehér* színű úrlap (Árúnyilatkozat Ausztriába postán feladott küldemények bejelentésére, nyomtatványszám 731); b) a megszállott tartományokba és az Ausztrián kívüli külföldre feladott csomagoknál pedig a jelen rendelethez 2. sz. a. mellékelt minta szerint, *sötét* színű úrlap használandó. (Árúnyilatkozat a megszállott tartományokba és az Ausztrián kívüli külföldre postán feladott küldemények bejelentésére, nyomtatványszám 733.)

10. §. Az előző szakaszban említett úrlapok valamennyi postahivatalnál díjtalanul kaphatók. Olyan nagyobb czégeket, melyek Ausztriába, a megszállott tartományokba vagy az Ausztrián kívüli külföldre rendszeresen adnak fel postai csomagokat, az illető postahivatalok az előrelátható szükségletnek megfelelő készlettel egy-egy hónapra előre is elláthatnak, ügyelvén arra, hogy a nyomtatványok más célra ne használtassanak.

11. §. A postahivataloknak valamely küldeményt külföldre való szállítás végett átvenni mindaddig nem szabad, míg a jelen rendelet határozmányainak megfelelő árúnyilatkozat ki nem állítattott.

12. §. A felvevő postahivatalok kötelesek az árúnyilatkozatok adatait a szállítólevéllel s a küldeményt esetleg kísérő egyéb okmányokkal összehasonlítani. Az ily módon észlelt *alaki* hiányokat és helytelen bejegyzéseket maguk kijavíthatják, vagy pedig az árúnyilatkozatot a hiba kijelölése mellett a feladónak kijavítás, illetve kiegészítés céljából visszaadhatják. Ha pedig az árúnyilatkozaton foglalt árúbevallás valódisága iránt alapos gyanú merülne fel, a *kincstári postahivatalok* a fél beleegyezésével, jogosítva vannak az árúnyilatkozat adatait a küldemény tartalmával egybeazonlítani, illetőleg e célból a csomag felbontását kívánni s az árúnyilatkozat adatait annak eredményéhez képest helyesbíteni. A mennyiben a fél beleegyezése nem volna megnyerhető, a postahivatal a küldemény fölvetelét megtagadni köteles. *Nem kincstári postahivataloknál* nincs helye a tartalom ily megállapításának.

13. §. Azon postai csomagokról, melyek a külföldről, mint kézbesíthetetlenek a magyar szent korona országai területére visszaérkeznek, a *kicsérülő postahivatalok* a jelen rendelethez 3. sz. a. mellékelt minta szerinti, 725. sz. nyomtatványon havonként jegyzéket kötelesek szerkeszteni. Ezen jegyzékbe a szállítólevélben foglalt adatok nyomán a csomag ragyszáma, a csomag feladójának neve és lakóhelye, a csomag tartalma és súlya, a rendeltetési ország neve továbbá a feladás napja írandók be.

III. FEJEZET.

Árúnyilatkozatok beszoigáltatása az érkezésnél.

14. §. Az érkezésnél árúnyilatkozatok csak azon csomagok után szolgáltatandók be, melyek a megszállott tartományokból vagy az Ausztrián kívüli külföldről érkeznek. Az árúnyilatkozatokat a címzettek kötelesek kiállítani s azok helyes és pontos kiállításáért felelősek. Az Ausztriából érkezett csomagokról a jelen rendelet 1. §-ának második bekezdése értelmében további intézkedésig árúnyilatkozatok rendszerint nem állítandók ki. Azonban a m. kir. központi statisztikai hivatal jogosítva van ellenőrzés céljából koronként és helyenkint az Ausztriából érkező csomagok után is árúnyilatkozatok bevonását kívánni. A postahivatalok a m. kir. központi statisztikai hivatal ez irányú felszólítását teljesíteni s a kitűzött idő alatt begyűjt ily árúnyilatkozatokat a nevezett hivatalhoz külön beküldeni kötelesek.

15. §. A 14. § ban említett árúnyilatkozatok kiállításához: a) Ausztriából érkezett csomagoknál (a mennyiben ily felvétel kivételosen helyet foglal), a jelen rendelethez 4. sz. a. mellékelt minta szerint *sárga* színű úrlap (Árúnyilatkozat Ausztriából postán érkezett küldemények bejelentésére, nyomtatványszám 735); b) a megszállott tartományokból és az Ausztrián kívüli külföldről érkezett csomagoknál pedig a jelen rendelethez 5. sz. a. mellékelt minta szerint *zöld* színű úrlap használandó. (Árúnyilatkozat a megszállott tartományokból és az Ausztrián kívüli külföldről postán érkezett küldemények bejelentésére, nyomtatványszám 739.)

16. §. A postahivatalok, midőn a címzetteket árúnyilatkozatköteles küldemény megérkezéséről értesítik, illetőleg az ily küldeményekre vonatkozó szállítóleveleket kézbesítik, az értesítéshez, illetőleg szállítólevélhez az előírt árúnyilatkozati úrlapot is mellékelni tartoznak. Oly helyeken, hol a postahivatal a csomagokat házhöz kézbesíti, az árúnyilatkozati úrlapot a levélhordó a kézbesítés alkalmával adja át.

17. §. A postahivatalok az árúnyilatkozat mikénti kitöltése tekintetében kötelesek a címzetteknek a szükséges felvilágosításokat megadni. Ha a címzett az árúnyilatkozatot nem képes kitölteni, vala-

mint egyéb méltánylást érdemlő esetekben is, az árúnyilatkozatot a címzett helyett az illető postahivatal állítja ki, feltéve, hogy a címzett az árúnyilatkozat kitöltéséhez szükséges adatokat pontosan bemondja. Utóbbi esetben is azonban a címzettnek magának kell az adatok hitelűl az árúnyilatkozatot az erre rendelt helyen aláírni. Irni nem tudók kézjegyüket alkalmazzák.

18. §. A kitöltött árúnyilatkozatokat a címzettek a szállítólevéllel együtt tartoznak benyújtani, illetőleg oly helyeken, hol a postahivatal a csomagokat házhöz kézbesíti, a levélhordónak a csomag kézbesítése alkalmával átadni.

19. §. A postahivatalok, illetőleg levélhordók kötelesek a beszoigáltatott árúnyilatkozatok adatait a szállítólevéllel s a küldeményt esetleg kísérő egyéb okmányokkal összehasonlítani. Az ily módon észlelt *alaki* hiányokat és helytelen bejegyzéseket maguk kiigazíthatják, vagy pedig az árúnyilatkozatot a hiba kijelölése mellett a címzettek kijavítás, illetőleg kiegészítés céljából visszaadhatják. Ha pedig az árúnyilatkozaton foglalt árúbevallás valódisága iránt alapos gyanú merülne fel, a *kincstári postahivatalok* a fél beleegyezésével, jogosítva vannak az árúnyilatkozat adatait a küldemény tartalmával összehasonlítani, illetőleg e célból a csomag felbontását kívánni s az árúnyilatkozat adatait annak eredményéhez képest helyesbíteni. A mennyiben a fél beleegyezése nem volna megnyerhető, a postahivatal a csomag kiszolgáltatását megtagadni köteles. *Nem kincstári postahivataloknál* nincs helye a tartalom ily megállapításának.

20. §. Azon szállítólevelekhez, melyek a vámhivataloknál átveendő csomagokra vonatkoznak, árúnyilatkozati úrlapok szintén melléklendők. Ezen árúnyilatkozatokat az illető vámhivatalok vonják be, midőn ott a fél a csomag átvétele céljából jelentkezik s a náluk begyűjt ily árúnyilatkozatokat havonként kézbesítő-könyvvel az illető postahivatalokhoz küldik át.

21. §. Az előző 14—20. §-okban foglalt határozmányok a budapesti kézbesítő postahivatalnál az Ausztrián kívüli külföldről érkező, valamint a hivatal által a budapesti m. kir. fővámhivatal postaosztályába utalt csomagokra nem terjednek ki. Az ezekre vonatkozó adatgyűjtés módozatait külön intézkedés szabályozza.

IV. FEJEZET.

Az árúnyilatkozatok kezelése és beküldése.

22. §. A postahivatalok tartoznak a bevont kiviteli árúnyilatkozatokat (1. és 2. sz. mellékletek) az e célra rendelt helyen a feladás napja kelti bélyegzőjének lenyomatával ellátni és az árúnyilatkozathoz tartozó csomagok ragyszámát ugyanott feljegyezni, a

behozatali árúnyilatkozatokat pedig (4. és 5. sz. mellékletek) a kézbesítés napja kelti bélyegzőjének lenyomatával ellátni és az árúnyilatkozathoz tartozó csomagok kézbesítőkönyvi vagy raktárkönyvi folyószámát feljegyezni. Az Ausztriából érkezett küldemények után a 14. §-ban említett esetben bevont árúnyilatkozatokon a fent jelzett adatok mellett még a csomagok feladási ragszáma és a felvevő postahivatal neve is feltüntetendő.

23. §. A kiviteli árúnyilatkozatokat a felvevő postahivatalok az illető szállítólevelekhez hozzáfűzve továbbítják. Ezen árúnyilatkozatokat azok a kicserélő stabil- és mozgópostahivatalok kötelesek a szállítólevelek mellől elvenni, melyek a csomagokat elrovatolják. Egyúttal szigorú ellenőrzést gyakorolnak, hogy az árúnyilatkozat a szabályoknak megfelelően van-e kiállítva. Ha e részben hibákat észlelnek, azokat a szállítólevél adatai nyomán kiigazítják, ha pedig a felvevő postahivatal az árúnyilatkozat csatolását elmulasztotta, a kicserélő postahivatalok maguk állítják ki az árúnyilatkozatot a szállítólevél adatai alapján. Az Ausztriába feladott azon postai csomagokra nézve, melyek oda tengeren szállítatnak el, a kicserélő postahivatalok az árúnyilatkozaton ezt a körülményt »kivitel tengeren« szavak bejegyzése által jelezni tartoznak. A mozgópostahivatalok a felülvizsgált és kiigazított, esetleg általuk kiállított árúnyilatkozatokat a jelentőivhez csatolják, felemlítvén abban a visszatartott árúnyilatkozatok darabszámát és azt, hogy a hivatalok részéről minő szabálytalanságokat észleltek. A mozgópostafőnökségek és a stabil kicserélő hivatalok az észlelt szabályellenességeket a hibás postahivatal igazgatóságának hozzák tudomására, mely az illető hivatal ellen a szükséghez képest eljár.

24. §. A kiviteli árúnyilatkozatokat a mozgópostafőnökségek és a stabil kicserélő postahivatalok naponként rendezve tartoznak kezelni s egy nyilván tartást vezetni, melybe az egy-egy nap bevont árúnyilatkozatok darabszáma bejegyzendő s a beírt számok a hónap végén összeadandók. Az egyes hónapok folyamán begyűlt kiviteli árúnyilatkozatokat a következő hó 1-én, legkésőbb 2-án, minden egyéb jelentés nélkül, a 6. sz. a. mellékelt minta szerinti kimutatás (737. sz. nyomtatvány) kíséretében, az e célra szolgáló hivatalos borítékban (738. sz. nyomtatvány), portómentes levélként, vagy a mennyiben a küldemény súlya az 1 kg.-ot meghaladná, portómentes csomagként a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz kell beküldeni. A kimutatás megfelelő helyén a bevont kiviteli árúnyilatkozatok darabszáma feltüntetendő.

Ha a lefolyt hónapban árúnyilatkozat nem fordult elő, a kimutatást magában kell beküldeni s a kimutatásnak a darabszám feltüntetésére szánt helyét át kell húzni. A kimutatáshoz a mozgópostafőnöksé-

gek és a stabil kicserélő postahivatalok csatolják azonkívül a 13. §. értelmében vezetett jegyzéket.

25. §. Oly postahivatalok, melyeknél árúnyilatkozatok nagyobb számban fordulnak elő, az árúnyilatkozatoknak havonként két részletben való beküldésére kötelesek. Azon postahivatalok jegyzéke, melyek a náluk befolyt árúnyilatkozatokat havonként két részletben küldik be, a »Posta és Távirtda Rendeletek Tára«-ban fog közzététetni.

26. §. A megszállott tartományokból és az Ausztrián kívüli külföldről érkező csomagok árúnyilatkozatait a leadó postahivatalok a raktárkönyv, illetve kézbesítőkönyv folyó számai szerint rendezve kezelik és tartják nyilván. A nyilvántartás és beküldés módzataira, idejére s a felszerelésre vonatkozólag az előző 24. és 25. §-ok határozmányai nyernek értelemszerű alkalmazást.

27. §. A leadó postahivatalok az aznap befolyt szállítólevelek átvizsgálása útján, a mozgópostafőnökségek és stabil kicserélő postahivatalok pedig az indított rovatlapok másolatainak, illetve az indító jegyzékek átvizsgálása útján naponként kötelesek meggyőződni arról, hogy minden nyilatkozatköteles küldemény után befolyt-e az árúnyilatkozat? A mennyiben ilyen úton árúnyilatkozatok hiánya derülne ki, a hiányzó árúnyilatkozatok haladéktalan pótlásáról kell gondoskodni.

28. §. A postahivatalok és postai közegek az árúnyilatkozatokat mint *szigorúan bizalmas* természetűeket kötelesek kezelni.

V. FEJEZET.

A külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtés ellenőrzése a m. kir. központi statisztikai hivatal által.

29. §. A m. kir. központi statisztikai hivatal a külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtést részint központilag, a beküldött árúnyilatkozatok átvizsgálása útján, részint az egyes postahivatalokhoz kiküldött tisztviselők által ellenőrzi. Az időnkint kiküldött tisztviselők ebbeli megbízatásukat a posta- és távirtdaigazgatóságoktól kiállított igazolvánnyal bizonyítják. A posta- és távirtdaigazgatóságok a m. kir. központi statisztikai hivatal részéről kért, fennemlített igazolványokat, pecsétjükkel ellátva, haladék nélkül tartoznak kiállítani. Az igazolvány tartalmazza a kiküldendő tisztviselő nevét, az érvényességi időtartamot (egy vagy legfeljebb három hónap) és utasítást a postahivataloknak, hogy a kiküldött tisztviselő kérelmére mindennemű rovatlapot, szállítólevelet, raktár- és kézbesítőkönyvet stb. adjanak elő.

30. §. A postahivatalok a m. kir. központi statisztikai hivatal kiküldött tisztviselőjének mely napon történt megjelenéséről a szemlekönyvben tegyenek feljegyzést és a felmutatott igazolvány számát és kel-

tét jegyezzék ez alkalommal a szemlekönyvbe. A postahivatalok a m. kir. központi statisztikai hivatal kiküldött tisztviselőinek az összes szállítóleveleket, raktár- s kézbesítőkönyveket s egyéb az ellenőrzéshez szükséges okmányokat megtekintés végett rendelkezésükre bocsátani és őket eljárásukban minden tekintetben támogatni tartoznak.

31. §. Ha valamely postahivatalnál a külkereskedelmi statisztikai adatszolgáltatás felülvizsgálása alkalmával árúnyilatkozatok hiánya derülne ki, a hiányzó árúnyilatkozatok, a mennyiben ez a rendelkezésre álló okmányok alapján lehetséges, azonnal, a felülvizsgálást eszközöző kiküldött jelenlétében pótolandók; ellenkező esetben a szükséges adatok a félrel való tudakozódás útján szerzendők be s az így nyert adatok alapján az árúnyilatkozatok az illető havi anyag beküldése előtt állítandók ki. Pótolni tartoznak továbbá a postahivatalok még az illető havi anyag beküldése előtt mindazon hiányokat, melyeket a m. kir. központi statisztikai hivatal kiküldöttjei az egyes felülvizsgált árúnyilatkozatok tekintetében esetleg megállapítanak s a postahivataloknak mint helyesbítendőket vagy kiegészítendőket jeleznek.

32. §. A m. kir. központi statisztikai hivatal kiküldöttjei által tartott felülvizsgálatokról jegyzőkönyv vétetik fel, mely a felülvizsgálat alkalmával a külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtés körül észlelt összes körülményekre kiterjed. Ezen jegyzőkönyv a m. kir. központi statisztikai hivatal kiküldött tisztviselője, az árúnyilatkozatok kezeléseért felelős postai alkalmazott s a postahivatal főnöke által irandó alá. A jegyzőkönyveket a m. kir. központi statisztikai hivatal az illetékes posta- és távirtdaigazgatóságokhoz teszi át, melyek a jegyzőkönyv alapján kívánt intézkedések megtételére a m. kir. központi statisztikai hivatal egyidejű értesítése mellett kötelesek.

VI. FEJEZET.

Büntető határozatok.

33. §. Az 1906. évi XXIII. törvénycikk 13. §-a értelmében: a ki szándékosan, vagy vétkes mulasztásból valóán adatokat tartalmazó árúnyilatkozatokat szolgáltat be, az illetékes iparhatóság által 100 koronáig terjedhető rendbírsággal büntetetik. A postahivatalok, ha az előző bekezdésben említett szabálytalanság fenforgását észlelik, kötelesek erről a jelen rendelet 7. mellékletét képező mintán *jegyzőkönyvet* felvenni. A felvett jegyzőkönyv minden kísérő irat nélkül 3 napon belül a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz terjesztendő be.

34. §. Az 1906. évi XXIII. törvénycikk 11. §-a értelmében: a statisztikai adatok gyűjtésével vagy ellenőrzésével a jelen rendelet alapján megbízott egyén, ki ily minőségében tudomására jutott egyéni termé-

zetű statisztikai vagy egyéb adatokat, akár alkalmaztatásának vagy megbízatásának idejében, akár annak megszűnte után magánosoknak, vagy oly hatóságoknak, melyek azok átvételére jogosítva nincsenek, elbeszél, kiszolgált, felmutat, megtekinteni enged, vagy a törvény ellenére köztudomásra juttat, — a mennyiben cselekménye súlyosabb büntetőjogi beszámítás alá nem esik, — kihágást követ el és két hónapig terjedhető elzárással, valamint 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. Fenmarad ezenkívül a fegyelmi felelősség és az okozott kár megtérítésének kötelezettsége. Az eljárás a m. kir. járásbíróknak, Horvát-Szlavonországokban pedig az ott illetékes kir. bíróságoknak hatáskörébe tartozik.

35. §. A m. kir. posta- és távirtdaigazgatóságok tartoznak a külkereskedelmi statisztikáról szóló ezen rendelet, nemkülönben az ezután kiadandó rendeletek és utasítások pontos végrehajtása fölött őrködni, a személyzetet ellenőrizni, oktatni, a rendeletek ellen vétő alkalmazottakat felelősségre vonni, esetleg velük szemben büntetőleg eljárni. A m. kir. központi statisztikai hivatal kezdeményezésére tett intézkedésekről az esetleg megbüntetett közeg nevének és a kiszabott büntetés mérvének felemlítésével, a m. kir. központi statisztikai hivatalt is értesíteni kötelesek.

VII. FEJEZET.

Vegyes határozatok.

36. §. A feladók és címzettek kötelesek az általuk beszolgáltatott árúnyilatkozatok adataira nézve a m. kir. központi statisztikai hivatal, esetleg a postahivatalok által kívánt felvilágosításokat pontosan és késedelem nélkül megadni s az árúnyilatkozatokat szükség esetén helyesbíteni.

37. §. A külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtésnél szükséges s jelenleg érvényben levő 725., 731., 733., 735., 737., 738. és 739. sz. nyomtatványok továbbra is használandók. A további szükséglet, a többi nyomtatványok módjára, rendes úton rendelendő.

38. §. A postahivatalok tartoznak jelen rendeletet pontosan tanulmányozni, ahhoz alkalmazkodni s a közönség által a külkereskedelmi statisztikai adatszolgáltatásra vonatkozólag kívánt felvilágosításokat élő szóval is megadni, szükség esetén jelen rendeletet a félnek betekintés végett a hivatalban rendelkezésére bocsátani, nagyobb czégeket pedig a rendelet egy példányával ellátni.

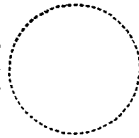
39. §. Jelen rendelettel, mely 1907. évi január hó 1-én lép életbe, az áruforgalmi statisztikai adatszolgáltatásnak a postai forgalomban való szabályozása tárgyában 1899. évi december 20-án 86.642. szám alatt kiadott rendelet (»P. és T. R. T.« 1899. évf. 51. sz.) hatályon kívül helyeztetik.

Budapest, 1907. évi január hó 8-án.

Árúnyilatkozat

Ausztriába postán feladott küldemények bejelentésére.

A felvevő postahivatal hely- és költő bélyegzője:

A csomag(ok) feladási ragszáma(i).

A csomagok darabszáma	Az áru megnevezése és közelebbi megjelölése (a kereskedelmi vagy egyéb nyelvszokásnak megfelelő elnevezés szerint oly részletességgel, mint azt a vásárlásnál megjelölni szokás.)	Mennyiség		Rendeltetési ország	
		Brutto-súly			Darab-szám
		Kilogramm	Gramm		
1	2	3	4	5	

5. A feladó neve és lakóhelye.

Az árúnyilatkozat kitöltésére nézve l. az utasítást a hátlapon.

Utasítás.

1. Ezen árúnyilatkozati űrlap kizárólag az Ausztriába feladott postai csomagok bejelentésére szolgál.

2. Kereskedőcégek, iparvállalatok s általában olyan feladók, kiknek postán rendszeres kivitelük van külföldre, az árúnyilatkozatokat saját maguk tartoznak kiállítani. Egyéb feladók is rendszerint maguk tartoznak az árúnyilatkozatot kitölteni, valamint egyéb méltánylást érdemlő esetekben is a feladó szóbeli bemondása alapján az árúnyilatkozatot a felvevő postahivatal is kiállíthatja.

3. Az árúnyilatkozati űrlapot a postahivatal díjtalanul bocsátja rendelkezésre. A kiállított árúnyilatkozatot a szállítólevéllel együtt kell benyújtani. Ha több szállítólevéllel adatnak fel csomagok, minden egyes szállítólevélhez egy-egy külön árúnyilatkozatot kell mellékelni.

4. Az 1. rovatba a csomagok darabszáma jegyzendő be.

5. A 2. rovatba az áru megnevezését és közelebbi megjelölését kell bejegyezni a kereskedelmi vagy egyéb nyelvszokásnak megfelelő elnevezés szerint oly részletességgel, mint azt a vásárlásnál megjelölni szokás. Meg kell tehát jelölni a minőséget, a használati célját, valamint az anyagot, a melyből az áru áll.

Az árúmegnevezések iránt részletesebb utasításokat az »Útbaigazítás« tartalmaz, mely a postahivatalokban a közönségnek betekintés végett rendelkezésre bocsátatik.

Oly árúknál, melyek nem mint szorosan vett kereskedelmi cikkek szállíthatnak, az árúmegnevezés mellett meg kell jelölni az áru nem kereskedelmi jellegét is. (Pl. visszküldemény, ajándék, javítás vagy tisztítás végett küldött áru stb.)

Ha valamely csomagban több különféle áru foglaltatik, a csomagban foglalt árúkat egyenkint föl kell sorolni s mennyiségüket is külön-külön részletezni.

6. A 3. rovatba az áru mennyiségét súlyban (kilogrammokban és grammokban) kell bejegyezni. Kalapok, zsebórák, zsebóratokok, zsebóraművek, nap- és esőernyők és élő állatok mennyisége darabszám szerint tüntetendő fel s ezen árúknál csak a 4. rovatot kell kitölteni.

7. Az 5. rovatba a feladó neve és lakóhelye jegyzendő be.

8. Mindaddig, míg a megfelelő árúnyilatkozat ki nem állítottott, a küldemény a postahivatal által elszállítás végett föl nem vehető.

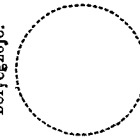
9. A ki szándékosan vagy vétkes mulasztásból valótlán adatokat tartalmazó árúnyilatkozatot szolgált be, 100 koronáig terjedhető rendbirsággal büntetettik.

10. Az árúnyilatkozatok használatára nézve részletesebb utasítást az e tárgyban kibocsátott kereskedelemügyi minisiteri rendelet tartalmaz, a mely kívánatra bármely postahivatalnál betekinthező.

Árúnyilatkozat

a megszállott tartományokba és az Ausztrián kívüli külföldre postán feladott küldemények bejelentésére.

A felvevő postahivatal hely- és költő bélyegzője.

A csomag(ok) feladási ragszáma(i).

A csomagok darabszáma	Az áru megnevezése és közelebbi megjelölése (a kereskedelmi vagy egyéb nyelvszokásnak megfelelő elnevezés szerint oly részletességgel, mint azt a vásárlásnál megjelölni szokás.)	Mennyiség		Rendeltetési ország	
		Brutto-súly			Darab-szám
		Kilogramm	Gramm		
1	2	3	4	5	

6. A feladó neve és lakóhelye.

Az árúnyilatkozat kitöltésére nézve l. az utasítást a hátlapon.

Utasítás.

1. Ezen árúnyilatkozati űrlap kizárólag a megszállott tartományokba, az Ausztrián kívüli külföldre feladott postai csomagok bejelentésére szolgál.

2. Kereskedőcégek, iparvállalatok s általában olyan feladók, kiknek postán rendszeres kivitelük van külföldre, az árúnyilatkozatokat saját maguk tartoznak kiállítani. Egyéb feladók is rendszerint maguk tartoznak az árúnyilatkozatot kiállítani. Ha a feladó nem képes az árúnyilatkozatot kitölteni, valamint egyéb méltánylást érdemlő esetekben is a feladó szóbeli bemondása alapján az árúnyilatkozatot a felvevő postahivatal is kiállíthatja.

3. Az árúnyilatkozati űrlapot a postahivatal díjtalanul bocsátja rendelkezésre. A kiállított árúnyilatkozatot a szállítólevéllel együtt kell benyújtani. Ha több szállítólevéllel adatnak fel csomagok, minden egyes szállítólevélhez egy-egy külön árúnyilatkozatot kell mellékelni.

4. Az 1. rovatba a csomagok darabszáma jegyzendő be.
5. A 2. rovatba az áru megnevezését és közelebbi megjelölését kell bejegyezni a kereskedelmi vagy egyéb nyelvszokásnak megfelelő elnevezés szerint oly részletességgel, mint azt a vásárlásnál szokás, meg kell tehát jelölni a minőséget, a használati célját, valamint az anyagot, melyből az áru áll.
Az árúmegnevezések iránt részletesebb utasításokat az »Útbaigazítás« tartalmaz, mely a postahivatalokban a közönségnek betekintés végett rendelkezésre bocsátatik.

Oly árúknál, melyek nem mint szorosan vett kereskedelmi cikkek szállíthatnak, az árúmegnevezés mellett meg kell jelölni az árúknak nem kereskedelmi jellegét is. (Pl.: visszküldemény, ajándék, javítás vagy tisztítás végett küldött áru stb.)

Ha valamely csomagban több különféle áru foglaltatik, a csomagban foglalt árúkat egyenkint fel kell sorolni s mennyiségüket is külön-külön részletezni.

6. A 3. rovatban az áru mennyiségét súlyban (kilogrammokban és grammokban) kell bejegyezni. Kalapok, zsebórák, zsebóratokok, zsebóraművek, nap- és esőernyők és élő állatok mennyisége darabszám szerint tüntetendő fel s ezen árúknál csak a 4. rovatot kell kitölteni.

7. Az 5. rovatba rendeltetési ország gyanánt azon ország nevét kell bejegyezni, melynek területén az a postahivatal fekszik, a hová a csomag feladatik.

8. A 6. rovatba a feladó neve és lakóhelye jegyzendő be.

9. Mindaddig, míg a megfelelő árúnyilatkozat ki nem állítottott, a küldemény a postahivatal által elszállítás végett föl nem vehető.

10. A ki szándékosan vagy vétkes mulasztásból valótlán adatokat tartalmazó árúnyilatkozatot szolgált be, 100 koronáig terjedhető rendbirsággal büntetettik.

11. Az árúnyilatkozatok használatára nézve részletesebb utasítást az e tárgyban kibocsátott kereskedelemügyi minisiteri rendelet tartalmaz, a mely kívánatra bármely postahivatalnál betekinthező.

.....i posta- és távirdaigazgatósági kerület.

.....i kicserélő postahivatal.

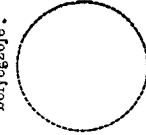
3. sz. melléklet.

Jegyzék

az Ausztriából, a megszállott tartományokból és az Ausztrián kívüli külföldről 191..... évihónapban visszaérkezett kézbesíthetetlen csomagokról.

Sorszám	A csomag				Rendeltetési ország	A feladás napja	
	rag-száma	feladójának		tartalma			súlya
		neve	lakelye				
a szállítólevélben foglalt adatok szerint							

A kézbesítő
hivatal
hely- és kelti
bélyegzője:

Árúnyilatkozat

az Ausztriából postán érkezett küldemények bejelentésére.

A feladás ragszáma(i).

A kézbesítőkönyv vagy raktár-
könyv folyószáma(i).

A felvevő postahivatal neve.

A csomagok darabszáma	Az áru megnevezése és közelebbi megjelölése (a kereskedelmi vagy egyéb nyelvszokásnak megfelelő elnevezés szerint oly részletességgel, mint azt a vásárlásnál megjelölni szokás.)	M e n n y i s é g			Származási ország
		Brutto-súly		Darab- szám	
		Kilogramm	Gramm		
1	2	3		4	5

5. A címzett neve és lakhelye.

Az árúnyilatkozat kitöltésére nézve 1. az utasítást a hátlapon.

Utasítás.

1. Ezen árúnyilatkozati űrlap kizárólag az Ausztriából érkezett postai csomagok bejelentésére szolgál, azonban csak azon esetekben, a midőn a m. kir. központi statisztikai hivatal az Ausztriából érkező csomagok után árúnyilatkozatok bevonását kívánja.

2. Az árúnyilatkozatokat a címzett tartozik kiállítani. Ha a címzett nem képes az árúnyilatkozatot kitölteni, valamint egyéb méltánylást érdemlő esetekben is a címzett szóbeli bemondása alapján az árúnyilatkozatot a postahivatal is kiállíthatja.

3. Az árúnyilatkozati űrlapot a postahivatal díjtalanul bocsátja rendelkezésre. A kiállított árúnyilatkozatot a címzettek a csomag átvétele előtt tartoznak beszolgáltatni.

4. Az 1. rovatba a csomagok darabszáma jegyzendő be.

5. A 2. rovatba az áru megnevezését és közelebbi megjelölését kell bejegyezni a kereskedelmi vagy egyéb nyelvszokásnak megfelelő elnevezés szerint oly részletességgel, mint azt a vásárlásnál megjelölni szokás. **Meg kell tehát jelölni a minőséget, a használati célt, valamint az anyagot, a melyből az áru áll.**

Az árumegnevezések iránt részletesebb utasításokat az »Utbaigazítás« tartalmaz, mely a postahivatalokon a közönségnek betekintés végett rendelkezésére bocsátatik.

Oly áruknál, melyek nem mint szorosan vett kereskedelmi cikkek szállítanak, az árumegnevezés mellett meg kell jelölni az árunak nem kereskedelmi jellegét is. (Pl.: visszküldemény, ajándék, javítva vagy tisztítva visszaérkezett áru stb.)

Ha valamely csomagban több különféle áru foglaltatik, a csomagban foglalt árukat egyenkint föl kell sorolni s mennyiségüket is külön-külön részletezni.

6. A 3. rovatba az áru mennyiségét súlyban (kilogrammokban és grammokban) kell bejegyezni. Kalapok, zsebórák, zsebóratokok, zsebóraművek, nap- és esőernyők és élő állatok mennyisége darabszám szerint tüntetendő fel s ezen áruknál csak a 4. rovatot kell kitölteni.

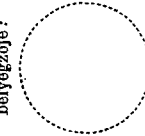
7. Az 5. rovatba a címzett neve és lakóhelye jegyzendő be.

8. Mindaddig, míg a megfelelő árúnyilatkozat ki nem állítatott, a küldeményt a postahivatal ki nem adhatja.

9. A ki szándékosan vagy vétkes mulasztásból valótlan adatokat tartalmazó árúnyilatkozatokat szolgáltat be, 100 koronáig terjedhető rendbirsággal büntetetik.

10. Az árúnyilatkozatok használatára nézve részletesebb utasítást az e tárgyban kibocsátott kereskedelemügyi ministeri rendelet tartalmaz, a mely kívánatra bármely postahivatalnál betekinhető.

A kézbesítő
postahivatal
hely- és kelti
bélyegzője:

Árúnyilatkozat

a megszállott tartományokból és az Ausztrián kívüli külföldről postán érkezett küldemények bejelentésére.

A kézbesítőkönyv vagy raktárkönyv
folyószáma(i).

A csomagok darabszáma	Az áru megnevezése és közelebbi megjelölése (a kereskedelmi vagy egyéb nyelvszokásnak megfelelő elnevezés szerint oly részletességgel, mint azt a vásárlásnál megjelölni szokás.)	M e n n y i s é g		Származási ország	
		Brutto-súly			Darab- szám
		Kilo- gramm	Gramm		
1	2	3	4	5	

6. A címzett neve és lakhelye.

Az árúnyilatkozat kitöltésére vonatkozó utasítást 1. a hátlapon.

Utasítás.

1. Ezen árúnyilatkozati űrlap kizárólag a megszállott tartományokból és az Ausztrián kívüli külföldről érkezett postai csomagok bejelentésére szolgál.

2. Az árúnyilatkozatot a címzett tartozik kiállítani. Ha a címzett nem képes az árúnyilatkozatot kitölteni, valamint egyéb méltánylást érdemlő esetekben is a címzett szóbeli bemondása alapján az árúnyilatkozatot a postahivatal is kiállíthatja.

3. Az árúnyilatkozati űrlapot a postahivatal díjtalanul bocsátja rendelkezésre. A kiállított árúnyilatkozatot a címzettek a csomag átvétele előtt tartoznak beszolgáltatni.

4. Az 1. rovatba a csomagok darabszáma jegyzendő be.

5. A 2. rovatba az áru megnevezését és közelebbi megjelölését kell bejegyezni a kereskedelmi vagy egyéb nyelvszokásnak megfelelő elnevezés szerint oly részletességgel, mint azt a vásárlásnál megjelölni szokás. **Meg kell tehát jelölni a minőséget, a használati célt, valamint az anyagot, a melyből az áru áll.**

Az árumegnevezések iránt részletesebb utasításokat az »Utbaigazítás« tartalmaz, mely a postahivatalokon a közönségnek betekintés végett rendelkezésére bocsátatik.

Oly áruknál, melyek nem mint szorosan vett kereskedelmi cikkek szállítanak, az árumegnevezés mellett meg kell jelölni az árunak nem kereskedelmi jellegét is. (Pl.: visszküldemény, ajándék, javítva vagy tisztítva visszaérkezett áru stb.)

Ha valamely csomagban több különféle áru foglaltatik, a csomagban foglalt árukat egyenkint föl kell sorolni s mennyiségüket is külön-külön részletezni.

6. A 3. rovatba az áru mennyiségét súlyban (kilogrammokban és grammokban) kell bejegyezni. Kalapok, zsebórák, zsebóratokok, zsebóraművek, nap- és esőernyők és élő állatok mennyisége darabszám szerint tüntetendő fel s ezen áruknál csak a 4. rovatot kell kitölteni.

7. Az 5. rovatba származási ország gyanánt azon ország nevét kell bejegyezni, melynek területén a postahivatal fekszik, a honnan a csomag érkezett.

8. A 6. rovatba a címzett neve és lakóhelye jegyzendő be.

9. Mindaddig, míg a megfelelő árúnyilatkozat ki nem állítatott, a küldeményt a postahivatal ki nem adhatja.

10. A ki szándékosan, vagy vétkes mulasztásból valótlan adatokat tartalmazó árúnyilatkozatokat szolgáltat be, 100 koronáig terjedhető rendbirsággal büntetetik.

11. Az árúnyilatkozatok használatára nézve részletes utasítást az e tárgyban kibocsátott kereskedelemügyi ministeri rendelet tartalmaz, a mely kívánatra bármely postahivatalnál betekinhető.

6. sz. melléklet.

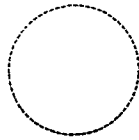
.....i posta- és távirdaigazgatósági kerület.
.....i postahivatal.

Kimutatás *)

az 191..... évi haváról a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz beküldött árúnyilatkozatok darabszámáról.

A kicserélő hivataloknál bevont
kivitelű árúnyilatkozatok drb.
A leadó hivataloknál bevont be-
hozatali árúnyilatkozatok drb.

Kelt n, 191..... évi hó n.

(hivatalvezető, postamester).

*) Ezen kimutatást, mint nemleges jelentést még akkor is be kell küldeni, ha árúnyilatkozatok nem vonattak be.

7. sz. melléklet.

A postahivatal
hely- és kelti

Jegyzőkönyv

helyjegzőjének
lonyomata

felvétel a-i postahivatalnál
191..... évi hó n. valótlán adato-
kat tartalmazó árúnyilatkozat beszolgáltatása tárgyában,
az alulírottak jelenlétében.

1. A feladó vagy címzett: a) neve
b) foglalkozása
c) lakcíme

2. A címzett feladó az 191..... évi hó n.
kézbesítőkönyv vagy raktárkönyv folyószám
feladási ragszám

alatt érkezett csomag ról a jelen jegyzőkönyvhöz
feladott csomag ról a jelen jegyzőkönyvhöz
csatolt árúnyilatkozatot szolgáltatotta be.

3. A csomag tényleges tartalma az árúnyilatkozat-
ban foglalt adatokkal szemben a következőleg állapít-
tatott meg:

A csomag						
szállítólevél szerinti			tényleges tartalma	a fél által beszolgáltatott árúnyilatkozat szerinti		
csomag- látnak neme	mennyisége			tartalma	mennyisége	
	elegység kg.	darab		elegység kg.	darab	

4. A csomagban

5. A feladó vagy címzett nyilatkozata a megállá-
pított eltérésre vonatkozólag.....

6. A jegyzőkönyvet felvevő hivatalos közegnek a
feladó vagy címzett nyilatkozatára vonatkozó vagy
egyéb észrevételei:

Kelt mint fent.

A postahivatal részéről: A címzett feladó vagy két tanu aláírása:

Látta:

.....
hivatalvezető.

A postahivatal neve:

Nyilvántartási jegyzék

az 19.....-ben bevont
kivitelű
behozatali
árúnyilatkozatokról.

Nap	H ó											
	január	február	március	április	május	június	július	augusztus	szeptem- ber	október	november	decem- ber
1												
2												
stb.												
30												
31												
Összesen												

6. A m. kir. pénzügyminister 1907. évi 9032. számú, a m. kir. fővámgazdátóhoz, valamennyi m. kir. pénzügyigazgatósághoz és vámhivatalhoz intézett körröndelete, a vámhivataloknak a magyar szent korona országai külkereskedelmi áruforgalmának statisztikai adatgyűjtésénél való közreműködése tárgyában.

I. FEJEZET.

Árúnyilatkozatok bevonása a budapesti fővámgazdátó által a vasuti és folyamhajózási forgalomban.

1. Az 1906. évi XXIII. törvényzikknek a vasúti és folyamhajózási forgalomban való végrehajtása tárgyában kiadott 1600/1907. sz. kereskedelemügyi minis-
ter rendelet 91. §-a értelmében a m. kir. államvasutak Budapest—fővámgáz állomására érkező árukról, továbbá azon árukról is, melyeket a budapesti hajózási állomá-
sok vámkezelés céljából hivatalból szállítanak a buda-
pesti fővámgazdátóba, az árúnyilatkozatokat a nevezett
fővámgazdátó tartozik bevonni. Ellenben ez az adat-
gyűjtés nem terjed ki a Budapest székesfőváros terü-
letén levő többi állomásra érkező olyan küldeményekre,
melyeket a budapesti fővámgazdátó központja vám-
kezel és elkönyvel.

2. Az előbbi pontban megjelölt forgalmi viszony-
latokban az árúnyilatkozatok olyan árúk után von-
nandók be, melyek a fuvarlevélnek erre vonatkozó
rovata szerint közvetlenül valamely ausztriai, bosznia-
hercegovinai vagy egyéb külföldi állomásról Buda-
pestre vagy más belföldi magyar állomásra adattak
fel. Ha a fuvarlevélben, mint feladó állomás a magyar
szent korona országai területén fekvő valamely állomás
szerepel (pl. Fiume, Zimony stb.), de a küldemény
külföldi származása az átutaló okmányokból (kisérő-
jegy, bemozdó-jegy stb.) tűnik ki, az ily küldeményről
árúnyilatkozatok nem vonandók be.

3. Arra nézve, hogy mely árúk vétetnek ki az
árúnyilatkozatok beszolgáltatásának kötelezettsége alól,
továbbá az állami küldemények és a szállítási vállá-
latok önkezelési küldeményeinek nyilatkozatkötelezett-
ségére vonatkozólag az 1600/1907. sz. kereskedelem-
ügyi ministeri rendelet 2., illetőleg 3. §-ában foglalt
rendelkezések mérvadóak.

4. Az árúnyilatkozatokat a fuvarleveleken meg-
jelölt címzett felek vagy az ezek helyett eljáró köz-
vetítő személyek (szállítványozók, vámközvetítők, vám-
ügynökök) tartoznak kiállítani és beszolgáltatni. A
feleknek ki nem adott s hivatalból elárverezett árúk
után az árúnyilatkozatokat a vevő fél tartozik kiállí-
tani és beszolgáltatni.

5. Arra nézve, hogy a felek a beváltás céljaira
milyen árúnyilatkozati űrlapokat használjanak, a követ-
kezők szolgáljanak útmutatásul: a) Azon küldemé-
nyekről, illetőleg a küldemények azon mennyiségéről,
melyeket a fővámgazdátó a behozatalban véglegesen
vámkezel, a vasúton érkező áruknál az 1600/1907. sz.

kereskedelemügyi ministeri rendelet 5. sz. mellékletét
képező mintának megfelelő, a folyamhajózási forga-
lomban érkező áruknál pedig e rendelet 6. sz. mel-
lékletét képező mintának megfelelő behozatali árú-
nyilatkozatok szolgáltatandók be, a melyeknek kiállí-
tására nézve ezen ministeri rendelet 5—22. §-ában
foglalt rendelkezések mérvadóak. A behozatali árú-
nyilatkozatokra postaértékjegyekben lerovandó statisztikai
illetéket a hivatkozott kereskedelemügyi ministeri
rendelet VI. fejezetében foglalt rendelkezések állapítják
meg. b) Azon küldeményekről, illetőleg a küldemények
azon mennyiségéről, melyeket a fővámgazdátó átvitel-
ben vámkezel, vagy pedig végleges vámkezelés végett
valamely ausztriai vagy bosznia-hercegovinai vámhiva-
talhoz utal, az 1600/1907. sz. kereskedelemügyi minis-
ter rendelet 8. sz., illetőleg 9. sz. mellékletét képező
mintának megfelelő kettős példányú átmeneti árú-
nyilatkozatok vonandók be. Ezek kitöltésére nézve a
már idézett kereskedelemügyi ministeri rendelet 31. és
32. §-ában foglalt rendelkezések mérvadóak. Az át-
meneti árúnyilatkozatok első példányai a fővámgaz-
dátónál tartandók vissza, a másodpéldányok pedig a
feleknek azzal adandók át, hogy azokat a feladási
állomáson az új fuvarlevéllel együtt kötelesek benyúj-
tani. Az átmeneti árúnyilatkozatok mindkét példány
illetékmentes.

6. Ha a fél a küldeményt nem az egész mennyi-
ségben egyszerre, hanem részletekben vámkezelte, az
árúnyilatkozatok minden egyes részlet után bevonan-
dók. Ilyen esetekben a behozatali árúnyilatkozatokra
kiszabott statisztikai illetéket az első részlet elvámo-
lásánál bevont árúnyilatkozaton a fuvarlevélben sze-
replő össz mennyiség alapul vétele mellett kell leróni.
A további részletekről beszolgáltatott behozatali árú-
nyilatkozatok illetékmentesek. Ez utóbbiaknak a posta-
értékjegy felragasztására szolgáló helyén tartoznak a
felek ezt a megjegyzést: »részletvámolás« bejegyezni.

7. Ha az árúk tiszta (nettó) súlyuk szerint vám-
kezeltek, tartoznak a felek az árúnyilatkozaton az árúk
tisztá súlyán kívül a göngyölet súlyát is feltüntetni.

8. Az ausztriai állomásokon feladott vámárúkat
kisérő rózsaszínű osztrák árúnyilatkozatokat a felek a
vámkezelés alkalmával tartoznak beszolgáltatni. Ezen
árúnyilatkozatok a fővámgazdátó által egyéb árúnyilat-
kozatoktól elkülönítve gyűjtendőek, de ezekkel együtt
küldendőek be a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz.

9. Az eljáró vámközlegek tartoznak a felek által
beszolgáltatott árúnyilatkozatok adatait a vámkörmányok
alapján az 1600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri
rendelet 57. §-ában foglalt rendelkezések értelemszerű
alkalmazásával felülbírálni, megvizsgálni és a hely-
telen bejegyzések kijavításáról gondoskodni, továbbá
tekintettel ezen ministeri rendelet 76. §-ában foglalt
büntető határozományra, szükség esetén a ministeri ren-
delet 59. és 60. §-ában megállapított eljárást követni.

10. Mindaddig, míg a fél megfelelően kitöltött árúnyilatkozatot be nem szolgáltatott, az árú átvétel végett ki nem adható, illetőleg az utalt árúk nem továbbíthatók.

11. A helyesnek talált árúnyilatkozatok azon rovatába, mely a fuvarlevél pénztári bevételi számának bejegyzésére szolgál, az eljáró vámközeg az illető kezelőlajstrom rövid jelzését és a lajstrom megfelelő tételeit tartalmazó bejegyzést. Az árúnyilatkozatokon ezen kívül a bal felső sarkon az e célra megjelölt helyen a fővámhivatal bélyegzőjének lenyomatát kell alkalmazni és pedig a postaértékjeggyel ellátott behozatali árúnyilatkozatokon oly módon, hogy a lebélyegzés által a postai értékjegy újabb használatba vételre alkalmatlanná tétessék. Az átmeneti árúnyilatkozatoknál *mindkét példányt* el kell látni az említett feljegyzésekkel és a bélyegzőlenyomattal.

12. A hó folyamán begyűlt árúnyilatkozatok az azok darabszámát feltüntető kimutatással (1. sz. melléklet), kísérelő levél nélkül, »*statisztikai ügyben portómentes*« felírású borítékban, legkésőbb a következő hó 3-án a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz küldendők be.

13. A fővámhivatal az árúnyilatkozatokat mint szigorúan bizalmas természetűeket köteles kezelni. (Az 1906. évi XXIII. t.-cikk erre vonatkozó büntető rendelkezéseit l. az 1600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 77. §-ában.)

14. A behozatali egyes példányú űrlapok példányonként fél fillérért, az átmeneti kettős űrlapok példányonként 1 fillérért, az 1.600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 12. §-a értelmében használandó kiegészítő űrlapok pedig (l. ezen ministeri rendelet 7. sz. mellékletét) díjtalanul kaphatók a m. kir. államvasutak Budapest-fővámház állomásának árúpénztáránál. Ugyanezen pénztár árusítja a külkereskedelmi statisztikai adatszolgáltatásra vonatkozó 1.600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendeletet példányonként 10 fillérért és az árúnyilatkozatokon használandó árúmegnevezések iránt tájékoztató útbaigazítást példányonként 40 fillérért. A szükséges kezelési nyomtatványokkal a fővámhivatalt a m. kir. központi statisztikai hivatal látja el. A készlet megújítása iránt a fővámhivatal közvetlenül a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz tartozik fordulni.

II. FEJEZET.

Árúnyilatkozatok bevonása a vámhivatalok által a külföldi (szerb, román stb.) hajókkal a folyamhajózási forgalomban szállított árúk után.

1. Az 1906. évi XXIII. törvénycikknek a vasuti és folyamhajózási forgalomban való végrehajtása tárgyában kiadott 1.600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 83. §-a értelmében a magyar szent

korona országaiban be nem jegyzett s a vámkezelés helyén ügynökséggel vagy képvisellel nem bíró külföldi (szerb, román, orosz, stb.) hajózási vállalatok hajóin szállított árúkról az árúnyilatkozatokat a 3. pontban megjelölt vámhivatalok tartoznak bevonni.

2. Az előbbi pontban megjelölt forgalmi viszonylatban az árúnyilatkozatok olyan vámkezelés alá eső árúk után vonandók be, melyek a *szállítási okmányok* (fuvarlevél, rakjegyzék) szerint *közvetlenül* valamely ausztriai, bosznia-hercegovinai vagy egyéb külföldi hajóállomásra hozattak vagy az utóbbi magyar hajóállomásokról *közvetlenül* valamely ausztriai, bosznia-hercegovinai vagy egyéb külföldi hajóállomásra szállíthatnak el.

3. Az árúnyilatkozatokat a behozatalnál azok a vámhivatalok tartoznak bevonni, a melyeknél a végleges vámkezelés (behozatali elvámolás, Ausztriába vagy Bosznia-Hercegovinába irányuló utalás) történik. A határszéli belépő hivatalok tehát az árúkiutalásoknak valamely m. kir. vámhivatalhoz történő utalásánál árúnyilatkozatokat nem vonnak be, minthogy ilyenkor a fentebbiek szerint a végleges vámkezelést az utalás helyén levő vámhivatal végzi. Az árúnyilatkozatok bevonása a kivitelnél azokat a vámhivatalokat illeti, a melyek a kiviteli vagy átviteli vámkezelést végzik.

4. Arra nézve, hogy mely árúk vétetnek ki az árúnyilatkozatok bevonásának kötelezettsége alól, továbbá az állami küldemények és a szállítási vállalatok önkezelési küldeményeinek nyilatkozatkötelezettségére vonatkozólag az 1.600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 2., illetőleg 3. §-ában foglalt rendelkezések mérvadóak.

5. Az árúnyilatkozatokat az érkezett árúk után a fuvarlevélen, rakjegyzéken megjelölt címzettek, az elszállított árúk után pedig a nevezett szállítási okmányokon megjelölt feladók, vagy pedig mindkét viszonylatban a felek helyett eljáró közvetítő személyek (szállítványozók stb.) kötelesek kiállítani és beszo­l­gáltatni. A feleknek ki nem adott s hivatalból elárverezett árúk után az árúnyilatkozatokat a vevők tartoznak kiállítani és beszo­l­gáltatni.

6. Az árúk bevallására az 1.600/1907. számú kereskedelemügyi ministeri rendelet 6. számú mellékletének megfelelő árúnyilatkozati űrlapok használandók, melyeknek kiállítására nézve ezen rendelet 5—22. §-ában foglalt rendelkezések mérvadóak. Különösen kiemelendő, hogy az árúnyilatkozat 1. és 2. rovatába a feladó, illetőleg a rendeltetési állomás neve mindenkor a *szállítási okmányok* (fuvarlevél, rakjegyzék) *alapján* és azokkal megegyezően jegyzendő be, továbbá, hogy a 10. rovatban a feladó vagy címzett neve (cége) és lakhelye (lakcíme) oly pontossággal nevezendő meg, hogy a m. kir. központi statisztikai

hivatal a netán utólagosan szükségessé váló közelebbi felvilágosításokért közvetlenül a félhez fordulhasson.

7. Az árúnyilatkozatokon postaértékjegyekben lerovandó statisztikai illetékre nézve az 1.600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 52. §-ában foglalt rendelkezések mérvadóak.

8. Az eljáró vámközegek tartoznak a felek által beszo­l­gáltatott árúnyilatkozatok adatait a szállítási és a vámokmányok alapján az 1.600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 57. §-ában foglalt rendelkezések értelemszerű alkalmazásával felülbírálni, megvizsgálni és a helytelen bejegyzések kijavításáról gondoskodni, továbbá tekintettel ezen ministeri rendelet 76. §-ában foglalt büntető határozmányra, szükség esetén a ministeri rendelet 59. és 60. §-ában megállapított eljárást követni.

9. Az érkezett árúk átvételére való engedély mindaddig meg nem adható, illetőleg az elszállításra kerülő árúkról a fedezeti vámokmányok mindaddig ki nem adhatók, míg a fél a szabályszerűen kiállított árúnyilatkozatot be nem szolgáltatatta.

10. A helyesnek talált árúnyilatkozatok azon rovatába, mely a pénztári bevételi vagy fuvarlevél-szám bejegyzésére szolgál, a vámhivatalok (vámkirendeltségek) az illető kezelési lajstrom rövid jelzését és e lajstrom megfelelő tételeit tartoznak bejegyezni. A mennyiben pedig a vámhivatal (vámkirendeltség) az érkezett árút valamely ausztriai vagy bosznia-hercegovinai vámhivatalhoz tovább utalná, tartozik az előbb jelzett bejegyzés mellé még azt az ausztriai, illetőleg bosznia-hercegovinai vámhivatalt is megnevezni, melyhez az utalás történt. Hasonlóképen az ausztriai vagy bosznia-hercegovinai vámhivataltól utaltan érkező átviteli árúknál az árúnyilatkozatokon az utaló hivatalt is fel kell tüntetni. Ez esetekben önként érhetőleg a rendeltetési, illetőleg származási ország feltüntetésére szolgáló 3., illetőleg 9. rovatba nem Magyarország, hanem Ausztria, Bosznia-Hercegovina vagy az egyéb külföldi rendeltetésnek, illetőleg származásnak megfelelő ország neve irandó be. Az árúnyilatkozat homlokoldalán pedig azon külföldi hajózási vállalat nevét (cégét) kell megnevezni, mely az árút szállítja. Végül az árúnyilatkozat bal felső sarkán e célra megjelölt helyen a vámhivatal (vámkirendeltség) bélyegzőjének tisztán olvasható lenyomatát kell alkalmazni oly módon, hogy a lebélyegzés által a postai értékjegy újabb használatba vételre alkalmatlanná tétessék.

11. A hó folyamán begyűlt árúnyilatkozatokat érkezés és elszállítás szerint elkülönítve kell kezelni és a különféle árúnyilatkozatok darabszámát feltüntető kimutatással (l. az 1. sz. mellékletet), kísérelő irat nélkül és »*statisztikai ügyben portómentes*« felírású borítékban legkésőbb a következő hónap 3-án a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz kell beküldeni.

Stat. hiv.

12. A vámhivatalok (vámkirendeltségek) az árúnyilatkozatokat, mint szigorúan bizalmas természetűeket kötelesek kezelni. (Az 1906. évi XXIII. törvénycikk erre vonatkozó büntető rendelkezéseit l. az 1.600/1907. számú kereskedelemügyi ministeri rendelet 77. §-ában.)

13. A kir. szerb gőzhajózási társaság és a román folyamhajózási társaság Budapesten képvisellel bírván, a budapesti fővámhivatal ezen hajózási vállalatok forgalmában az árúnyilatkozatok bevonása alól felmentetik.

14. Az árúnyilatkozati űrlapok darabonként fél fillérért a vasuti és hajózási árúpénztáraknál kaphatók. Ugyanezen pénztárak árusítják a külkereskedelmi statisztikai adatszolgáltatásra vonatkozó 1.600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendeletet példányonként 10 fillérért és az árúnyilatkozatokon használandó árúmegnevezések iránt tájékoztató útbaigazítást példányonként 40 fillérért. A szükséges kezelési nyomtatványokkal a vámhivatalokat a m. kir. központi statisztikai hivatal látja el. A készlet megújítása iránt a vámhivatalok közvetlenül a magy. kir. központi statisztikai hivatalhoz tartoznak fordulni.

III. FEJEZET.

Külkereskedelmi statisztikai adatok gyűjtése a határszéli vámhivatalok által azon forgalomban, melyet nem a rendes vasuti vagy gőzhajózási vállalatok közvetítenek.

1. Az 1906. évi XXIII. törvénycikknek a vasuti és folyamhajózási forgalomban való végrehajtása tárgyában kiadott 1.600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 83. §-a értelmében mindazon árúkat, melyek a magyar-szerb és a magyar-román határon át nem a rendes vasuti vagy gőzhajózási forgalomban, hanem:

- a) *közutakon*: tengelyen, lábbon hajtva vagy más módon;
- b) ipari telepek *sodronypályáin* v. síklóin;
- c) *vízi utakon*: csónakon, dereglyén, tutajon vagy usztatva, a magyar szent korona országai területére behozatnak, vagy onnan kivitetnek, a határvámhivatalok tartoznak statisztikailag számba venni.

2. A számbavétel céljára a behozatalban és kivitelben külön-külön vezetendő, *statisztikai lajstromok* szolgálnak (2. sz. és 3. sz. melléklet), a melyekbe a bejegyzések a vonatkozó vámlajstromokba való bejegyzésekkel egyidejűleg, azonban tekintet nélkül a különféle vámlajstromokra csakis időleges egymásutánban eszközözlendők.

3. A statisztikai lajstromokba nemcsak a behozatalban és kivitelben véglegesen vámkezelt, hanem azok az árúk is felveendők, melyek ilyen végleges vámkezelés végett kísérvénynyel, vagy bemondó jeggyel tovább utaltatnak.

4. Az előjegyzési forgalomban kezelt árúk, ú. m. a legelőre hajtott, vagy onnan visszatérő élő állatok

és ezek termékei, az őrlési határforgalomban szállított gabonaneműek, illetőleg őrlmények stb., miután ezek tényleges behozatalt vagy kivitel nem képeznek, a statisztikai lajstromokba nem veendő fel.

5. A statisztikai lajstromok egyes rovatainak kitöltésére nézve az alábbiak irányadók: a) Az 1. rovatba a vonatkozó lajstromokkal megegyezően a vámkezelés napja jegyzendő be. b) A 2. rovatban rövidített jelzéssel a vonatkozó vámlajstrom, a 3. rovatban pedig annak megfelelő tételszáma tüntetendő fel. c) A 4. rovatban a vámstatisztikai nyilvántartásokkal megegyezően az árú származási, illetőleg rendeltetési országa nevezendő meg. d) Az 5. rovatban az árú megnevezését pontosan a kereskedelmi vagy egyéb nyelvszokásnak megfelelő elnevezés szerint kell bejegyezni. A mennyiben a kellő megkülönböztetés céljából szükséges, a minőség, a használati cél, valamint az árú anyaga is megjelölendő. Általában véve minden árút oly részletesen kell megjelölni, mint a hogy azt a vásárlásnál szokás megnevezni. Gyűjtőneveket, vagy oly árúmegnevezéseket, melyek az árúra nézve nem nyújtanak kellő tájékoztatást, semmiesetre sem szabad használni. Az árúnyilatkozatokon használandó árúmegnevezések iránt részletesebb utasításokat az egyidejűleg kiadott s a vámhivatalok rendelkezésére bocsátott »Utbaigazítás« tartalmaz. e) A 6. és 7. rovatban mindenkor a vámkezelés alapjául szolgáló mennyiséget kell feltüntetni. Azokon az árúkon kívül, a melyek darabszám szerint vámolandók, az eleven szárnyasok, éneklő- és szobamadarak, szárnyas vadak, eleven szőrmés vadak (ideértve a házinyulat is), továbbá mindennemű járművek és gépek a 7. rovatban darabszám szerint is kimutatandók.

6. Ha a hónapon át *egyféle árú gyakran ismételve* kerül behozatalra, illetőleg kivitelre (pld. egyes határszéli vámhivataloknál sertés, juh, kecske, szarvasmarha, friss szilva, szőlő stb.), a bejegyzések könnyítése céljából minden ilyen árúról egy-egy külön lajstrom vezethető, s csak a többi árú foglalandó össze egy közös lajstromban.

7. A magyar-román határon levő azon vámhivatalok, melyek *kizárólag közúti stb. nem a rendes szállítási vállalatok által* közvetített fogalmat kezelnek, megengedtetik, hogy az ott állandó s nagymérvű behozatalt illetőleg kivitel képező tüzfánál, nyers, faragott és fűrészelt fenyőépület- és műfánál, vasuti talpfánál, (a vámterület külkereskedelmének kimutatására való, 1906. évi július hó 1-étől érvényes új statisztikai árújegyzék 335., 344., 347., 348., 352. és 356. száma) a statisztikai lajstromba az esetről-esetre való bejegyzések helyett csak a hó végével jegyezzék be egy-egy havi összegben az egész havi behozatali, illetőleg kiviteli mennyiségeket, és pedig a statisztikai kivonati ívek, illetőleg a m. kir. pénzügyministeri adó- és jövedéki számvétség részére havonként készített

statisztikai kimutatás vonatkozó tételeivel *teljesen megegyezően*. Ez esetben a statisztikai lajstrom 1. rovatába a hónap neve, 2. rovatába »stat. kiv. ív« megjegyzés, 3. rovatába pedig a vonatkozó behozatali vagy kiviteli statisztikai tételszám irandó be.

8. Azon vámhivatalok, melyek nemcsak az 1. pontban megjelölt közúti stb. természetű, hanem a rendes vasúti és gőzhajózási vállalatok által közvetített forgalmat is kezelnek, különös gondot tartoznak fordítani arra, hogy egyrészt az *összes vámlajstromoknak* ezen közúti stb. forgalomra vonatkozó tételei a statisztikai lajstromokba felvétessenek, másrészt azonban *kétszeres* adatszolgáltatás elkerülése céljából a statisztikai lajstromokba olyan árúk *fel ne vétessenek*, melyek *vasúton* vagy *gőzhajókon* szállítottak.

9. A statisztikai lajstromok a hó végével lezárandók, a vámhivatal vezetője által láttamozandók s a lajstromok darabszámát feltüntető kimutatással (1. az 1. sz. mellékletet) kísérő irat nélkül, »*statisztikai ügyben portómentes*« jelzésű borítékban, legkésőbb a következő hónap 3-áig közvetlenül a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz küldendő be. Ha valamely hónapban ilyen természetű forgalom egyáltalán nem merült fel, nemleges jelentés gyanánt a lajstromok darabszámának feltüntetésére szolgáló kimutatás üresen küldendő be.

10. A szükséges nyomtatványkészlettel a vámhivatalokat a m. kir. központi statisztikai hivatal látja el. A készlet megújítása iránt a vámhivatalok közvetlenül a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz tartoznak fordulni.

IV. FEJEZET.

A vámhivatalok külkereskedelmi adatgyűjtése a tengerhajózási forgalomban.

A) *Az árúnyilatkozatok bevonása a fiumei vámterületen kikötő vitorlás hajók által szállított árúk után.*

1. Az 1906. évi XXIII. t.-czikknek a tengerhajózási forgalomban való végrehajtása tárgyában kiadott 1.600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 29. §-ának a) pontja értelmében a fiumei vámterületen kikötő vitorlás hajókkal szállított árúk után az árúnyilatkozatokat a fiumei fővámhivatal, illetőleg annak az a vámkirendeltsége tartozik bevonni, mely a hajórakomány vámkezelésében eljár.

2. Az előbbi pontban megjelölt forgalmi viszonylatban az árúnyilatkozatok olyan árúk után vonandók be, melyek a szállítási okmányokból (hajóselismervény, hajóraklevél, rakjegyzék) vagy a vámokmányokból (hajónyilatkozat, kísérő- vagy bemondójegy, igazolási jegy, vámbevallás) kitetszőleg *közvetlenül* valamely *ausztriai, bosznia-hercegovinai* vagy egyéb külföldi kikötőből hozattak Fiuméba vagy pedig Fiuméból köz-

vellenül valamely *ausztriai, bosznia-hercegovinai* vagy egyéb külföldi kikötőbe szállíttatnak el.

3. Arra nézve, hogy mely árúk vétetnek ki az árúnyilatkozatok beszoigáltatásának kötelezettsége alól, továbbá az állami küldemények és a szállítási vállalatok önkezelési küldeményeinek nyilatkozatkötelezettségére vonatkozólag az 1.600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 2., illetőleg 3. §-ában foglalt rendelkezések mérvadóak.

4. Az árúnyilatkozatokat az érkezésnél az átvők (czímzettek), az elszállításnál a feladók vagy pedig mindkét viszonylatban a felek helyett eljáró közvetítő személyek, u. m. szállítmányozók, hajózási ügynökök, hajóvezetők tartoznak kiállítani és beszoigáltatni és pedig a kikötőbe hozott árúk után a behozatali vámkezelés vagy a fedezeti okmányok beszoigáltatása alkalmával, a kikötőből elszállított árúk után pedig a hajónyilatkozatok beszoigáltatása vagy a fedezeti vámkormányok kiadása alkalmával. A feleknek ki nem adott s hivatalból elárverezett árúk után az árúnyilatkozatokat a vevők tartoznak kiállítani és beszoigáltatni.

5. Arra nézve, hogy a felek az árúk bevallására milyen árúnyilatkozati űrlapokat használjanak, a következők szolgáljanak útmutatásul: a) Ha az árú a *magyar szent korona országai területére való rendeltetéssel* adatik ki a félnek, az 1.600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 4. §-ának b) és c) pontjában megjelölt *behozatali* árúnyilatkozatok, — ha pedig a *magyar szent korona országai területéről származó* árú kerül elszállításra, a 4. §-nak a) és c) pontjában megjelölt *kiviteli* árúnyilatkozatok szolgálthatandók be. Ezen árúnyilatkozatok kiállítására nézve az 1.600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 5—24. §-aiban foglalt rendelkezések mérvadóak, a statisztikai illeték pedig az árúnyilatkozatoknak e célra megjelölt helyén ezen ministeri rendelet V. fejezetében foglalt rendelkezések értelmében rovandó le. Különösen kiemelendő, hogy az ausztriai kikötőkből érkezett árúkat a kezelő osztrák vámhivatal (vámkirendeltség) által láttamozott (lebélyezett) *sárga vagy rózsaszínű árúnyilatkozati másodpéldánynak kell kísérsnie*, mely a fiumei kikötőben mint behozatali árúnyilatkozat használandó fel. Amennyiben a hajó vezetője az ausztriai kikötőből ilyen árúnyilatkozati másodpéldányokat nem hozott volna, ezek helyett az 1.600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 25. §-ában előirt *pótárúnyilatkozatok vonandók be*. Viszont szükséges, hogy az ausztriai kikötőbe elszállított árúkat a *kiviteli árúnyilatkozatok másodpéldányai kísérsjék*, a melyek e célra felülvizsgálás, lebélyezés és az előirt följegyzések teljesítése után a hajó vezetőjének azzal adandók át, hogy e másodpéldányokat az ausztriai rendeltetési kikötőben a *kezelő vámhivatalnak (vámkirendeltségnek) köteles beszoigál-*

latni. b) Ha a fél az árút vagy annak valamely részletét a *hajóról történt átvétel után* ismét vagy *közvetlenül* valamely *ausztriai, bosznia-hercegovinai* vagy *egyéb külföldi* kikötőbe vagy vasuti állomásra adja fel vagy pedig *közvetve* valamely *belföldi állomásra* (kikötőbe) adja fel abból a célból, hogy onnan az árú új szállítási okmányokkal *külföldre továbbszállíttassék* vagy pedig ezen belföldi állomáson (kikötőben) levő nyilvános árúraktárban elhelyeztessék, az 1.600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 5. sz. mellékletét képező mintának megfelelő kettős-példányú *átmeneti árúnyilatkozatok*, szolgáltatandók be, melyeknek kiállítására és beszoigáltatására nézve ezen ministeri rendelet 32—34. §-ában foglalt rendelkezések mérvadóak. Az átmeneti árúnyilatkozatok első példányai a vámhivatalnál (vámkirendeltségnél) tartandók vissza és a behozatali árúnyilatkozatokkal együtt kezelendők, a másodpéldányok pedig a feleknek azzal adandók át, hogy azokat az újból való feladás alkalmával kötelesek benyújtani. Amennyiben a küldeményt a vámterületen kikötő valamely vitorlášajó szállítaná el újból, az átmeneti árúnyilatkozat másodpéldányát is, — esetleg az 1.600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 36. §-a értelmében a küldemény fedezésére szolgáló több másodpéldányt, — az erre illetékes vámhivatal (vámkirendeltség) vonja be a féltől és a másodpéldányokat *az ausztriai kikötőbe rendelt* küldeményeknél felülvizsgálás, lebélyezés és az előirt feljegyzéseknek teljesítése után a hajó vezetőjének *azzal adja át*, hogy azokat az ausztriai rendeltetési kikötőben a kezelő vámhivatalnál (vámkirendeltségnél) köteles beszoigáltatni. *Egyéb Ausztrián kívüli külföldi kikötőbe rendelt* küldeményeknél pedig a vámhivatal (vámkirendeltség) a másodpéldányokat *viszzatartja* s a kiviteli árúnyilatkozatokkal együtt kezeli. Az átmeneti árúnyilatkozatok mindkét példányát illetékmentes. c) Ha az árú a hajóról történt átvétel után egészben vagy részben a *kikötő nyilvános árúraktáraiban helyeztetik el*, a felek a küldeményről, illetőleg a küldemény azon részleteiről, melyek a nyilvános árúraktárban beraktározatnak, az 1.600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 6. sz. mellékletét képező mintának megfelelő kettős példányú *tározási árúnyilatkozatokat* tartoznak beszoigáltatni, melyeknek kiállítására nézve ezen ministeri rendelet 40. §-ában foglalt rendelkezések mérvadóak. A tározási árúnyilatkozatok első példányai a vámhivatalnál (vámkirendeltségnél) tartandók vissza és a behozatali árúnyilatkozatokkal együtt kezelendők, a másodpéldányok pedig a feleknek azzal adandók át, hogy azokat az árúk kitározása alkalmával az 1.600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet IV. fejezetében előirt módon kötelesek használni. Az árúknak a hajóról történő átvétele alkalmával a tározási árúnyilatkozatok mindkét példányát *illetékmentes*.

6. Ha olyan küldemények után szolgáltatandók be átmeneti vagy tározási árúnyilatkozatok, melyek ausztriai kikötőkből sárga- vagy rózsaszínű árúnyilatkozatok kíséretében érkeztek, az átvevő fél az utóbbiakat vagy ilyenek hiányában a pótarúnyilatkozatokat az átmeneti, illetőleg a tározási árúnyilatkozatok *első példányaihoz kapcsolva tartozik beszo*lgáltatni. A jelzett ausztriai árúnyilatkozatok a továbbiakban is ilyen módon összekapcsolva kezelendők.

7. Az eljáró vámközegek tartoznak a felek által beszolgáltatott árúnyilatkozatok adatait a szállítási és a fedezeti vámokmányok alapján az 1.600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 52. §-ában foglalt rendelkezések értelemszerű alkalmazásával *felülbirálni, megvizsgálni és a helytelen bejegyzések kijavításáról gondoskodni*, továbbá tekintettel ezen ministeri rendelet 65. §-ában foglalt büntető határozományra, szükség esetén a ministeri rendelet 53. és 54. §-ában megállapított eljárást követni.

8. A kikötőbe érkezett árúk átvételére való engedély *mindaddig meg nem adható*, illetőleg a kikötőből elszállításra kerülő árúkról, *a fedezeti vámokmányok mindaddig ki nem adhatók*, míg a fél a szabályszerűen kiállított árúnyilatkozatot be nem szolgáltatta.

9. A helyesnek talált árúnyilatkozatok azon rovatába, mely a hajóselismervény számának bejegyzésére szolgál, tartozik a vámhivatal (vámkirendeltség) az illető kezelő-lajstrom rövid jelzését és e lajstrom megfelelő tételszámát bejegyezni, tartozik továbbá gondoskodni arról, hogy az e célra megjelölt rovatba azon hajó neve, mely az árút a kikötőbe hozta vagy onnan elszállította és e hajó érkezési, illetőleg elindulási ideje (év, hó, nap) bejegyeztessék. Az árúnyilatkozatokon ezen kívül az e célra rendelt helyen a vámhivatal (vámkirendeltség) bélyegzőjének tisztán olvasható lenyomatát kell alkalmazni és pedig a postaértékjegyekkel ellátott behozatali és kiviteli árúnyilatkozatokon oly módon, hogy a lebélyegzés által a postai értékjegy újabb használatba vételre alkalmatlanná tétessék. Megjegyzendő, hogy a fentjelzett adatok bejegyzése és a bélyegzőlenyomat alkalmazása a kettős példányú kiviteli, átmeneti és tározási árúnyilatkozatoknak *mindkét példányán a bal felső sarkon* e célra megjelölt helyen, a kikötőből való elszállítás alkalmával beszolgáltatott átmeneti árúnyilatkozatok másodpéldányain pedig azok jobb felső sarkán a II-vel megjelölt helyen történik. Az átmeneti árúnyilatkozatok utóbb jelzett másodpéldányait a vámhivatal (vámkirendeltség) *csak akkor fogadhatja el*, ha az azokon a bal felső sarkon feltüntetett *érkezési adatok* az erre illetékes szállítási vállalat, hajózási ügynökség, vámhivatal (vámkirendeltség) vagy pedig a m. kir. központi statisztikai hivatal fiúmei kirendeltsége által az I-gyel megjelölt helyen *alkalmazott bélyegzőlenyomattal hitelesítve vannak*.

10. A vámhivatal (vámkirendeltség) tartozik az érkezett és az elszállított árúkról bevont árúnyilatkozatokat egymástól elkülönítve kezelni és naponként kézbesítőkönyv mellett a m. kir. központi statisztikai hivatal fiúmei *kirendeltségéhez* juttatni. A kézbesítőkönyvben az árúnyilatkozatok lajstromtételszámok szerint felsorolandók.

11. A vámhivatal (vámkirendeltség) az árúnyilatkozatokat, mint szigorúan bizalmas természetűeket köteles kezelni. (Az 1906. évi XXIII. t.-cz. erre vonatkozó büntető rendelkezéseit 1. az 1.600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 66. §-ában.)

12. A m. kir. központi statisztikai hivatal fiúmei kirendeltsége olyan felekre nézve, a kik az árúnyilatkozatok kiállítása és beszolgáltatása tekintetében ismételt szabálytalanságokat követnek el vagy gondatlanságot tanusítanak, vagy a kik az árúnyilatkozatok adataira nézve utólag kért felvilágosításokat megtagadják, illetőleg a valóságnak meg nem felelő felvilágosításokat adnak, olyképp intézkedhetik, hogy ezen felektől további intézkedésig csakis olyan árúnyilatkozatok fogadhatók el, melyek a nevezett kirendeltség által előzetesen lebélyegeztettek. Ez az intézkedés a féllel és a fiúmei fővámhivatallal mindenkor írásban közlendő.

13. A fiúmei fővámhivatalnál, illetőleg e hivatal kirendeltségeinél az árúnyilatkozati űrlapokból elárúsítás céljából megfelelő készlet tartandó. Az egyes példányú űrlapok ára példányonként fél fillér, a kettős űrlapok ára példányonként 1 fillér. Az 1.600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 4. sz. mellékletét képező mintának megfelelő kiegészítő űrlapok, továbbá a 2. sz. mintának megfelelő pótarúnyilatkozatok a feleknek díjtalanul bocsájtandók rendelkezésre. A külkereskedelmi áruforgalmi statisztikai adatszolgáltatásra vonatkozó 1.600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendeletet példányonként 10 fillérért, az árúnyilatkozatokon használandó árumegnevezések iránt tájékoztató útbaigazítást példányonként 40 fillérért a vasuti állomás és a hajózási vállalatok áru pénztárai árúsítják. A szükséges kezelési nyomtatványokkal és árúnyilatkozati űrlapokkal a fővámhivatalt a m. kir. központi statisztikai hivatal látja el. A készlet megújítása iránt a fővámhivatal közvetlenül a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz tartozik fordulni.

B) Árúnyilatkozatok bevonása a magyar-horvát tengerparti kikötőiben a szabad hajózási forgalomban közlekedő hajókkal és a magyar kormányval szerződéses viszonyban nem álló tengerhajózási vállalatok hajóival szállított árúk után.

1. Az 1906. évi XXIII. t.-czikknek a tengerhajózási forgalomban való végrehajtása tárgyában kiadott 1.600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 29. §-ának *b)* pontja értelmében a magyar-horvát tengerpart kikötőiben az árúnyilatkozatokat a szabad-

hajózási forgalomban közlekedő vitorlás és gőzhajók, továbbá a meghatározott menetrend szerint közlekedő, de a magyar kormányval szerződéses viszonyban nem álló tengerhajózási vállalatok által szállított árúkról a kikötőben székelő vámhivatal (vámkirendeltség) tartozik bevonni.*)

2. Az előbbi pontban megjelölt forgalmi viszonylatokban az árúnyilatkozatok olyan árúk után vonandók be, melyek a szállítási okmányokból (hajóselismervény, hajóraklevél, rakjegyzék) vagy a vámokmányokból (hajónyilatkozat, kísérelőjegy, bemondójegy, igazolási jegy, vámbevallás) kiteszólóleg *közvetlenül* valamely ausztriai, vagy egyéb külföldi kikötőből hozottak a magyar-horvát tengerparti kikötőbe, vagy pedig az utóbbi kikötőből *közvetlenül* valamely ausztriai, vagy egyéb külföldi kikötőbe szállítatnak el. *Két-szeres adatszolgáltatás elkerülése végett* külön figyelem fordítandó arra, hogy olyan esetekben, amidőn az árú nem közvetlenül külföldről, hanem útjának megszakításával a *fiúmei kikötőből, vagy a magyar-horvát tengerparti valamely kikötőjéből* érkezik a rendeltetési kikötőbe, árúnyilatkozatok még *abban az esetben sem vonandók be*, ha az árút kísérő átutaló okmányból (kisérelőjegy, bemondójegy) kitűnnék, hogy az árú eredetileg külföldről származott.

3. Arra nézve, hogy mely árúk vétetnek ki az árúnyilatkozatok beszolgáltatásának kötelezettsége alól, továbbá az állami küldemények és a szállítási vállalatok önkezelési küldeményeinek nyilatkozatkötelezettségére vonatkozólag az 1.600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 2., illetőleg 3. §-ában foglalt rendelkezések mérvadók.

4. Az árúnyilatkozatokat az érkezésnél az átvevők (címzettek), az elszállításnál a feladók, vagy pedig mindkét viszonylatban a felek helyett eljáró közvetítő személyek, ú. m. szállítványozók vagy egyéb megbízottak, hajózási ügynökségek, hajóvezetők tartoznak kiállítani és beszolgáltatni. A feleknek ki nem adott, *s hivatalból elárverezett* árúk után az árúnyilatkozatokat a vevők tartoznak kiállítani és beszolgáltatni.

5. *A szabadhajózási forgalomban* közlekedő hajókkal a kikötőbe hozott árúk után az árúnyilatkozatok a behozatali vámkezelés vagy a fedezeti vámokmányok beszolgáltatása alkalmával, ugyanezen forgalomban a kikötőből elszállított árúk után pedig a hajónyilatkozatok beszolgáltatása, vagy a fedezeti okmányok kiadása alkalmával vonandók be. A magyar kormányval szerződéses viszonyban nem álló és rendes járatokat fentartó olyan vállalatok hajóival szállított árúk után, melyek *kedvezményes vámbébanásban részesülnek*, az árúnyilatkozatok az árúk átvétele (kiadása), illetőleg elszállítása alkalmával vonandók be.

*) Meghatározott menetrend szerint közlekedő, de a magyar kormányval szerződéses viszonyban nem álló vállalat ez idő szerint csupán a „Hrvatska” nevű horvát hajóvállalat.

6. *Az érkezett árúk után* az 1.600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 4. §-ának *b)* és *c)* pontjaiban megjelölt *behozatali árúnyilatkozatok*, az *elszállított árúk* után pedig a 4. §. *a)* és *c)* pontjában megjelölt *kiviteli árúnyilatkozatok* szolgáltatandók be, a melyeknek kiállítására és beszolgáltatására nézve ezen kereskedelemügyi ministeri rendelet 5—24. §-ában foglalt rendelkezések mérvadók. A statisztikai illeték pedig az árúnyilatkozatoknak e célra megjelölt helyén ezen ministeri rendelet V. fejezetében foglalt rendelkezések értelmében rovdó le.

7. Különösen kiemelendő, hogy az ausztriai kikötőkből érkezett árúkat sárga vagy rózsaszínű árúnyilatkozati másodpéldányoknak kell kísérniök, melyek a szabadhajózási forgalomban közlekedő hajókkal szállított árúknál a kezelő osztrák vámhivatal (vámkirendeltség) részéről láttamozva (lebélyegezve) vannak. Ezen árúnyilatkozati másodpéldányok a magyar-horvát tengerparti kikötőkben mint *behozatali árúnyilatkozatok használandók* fel, — amennyiben pedig a hajó vezetője az ausztriai kikötőből ilyen árúnyilatkozati másodpéldányokat nem hozott volna, ezek helyett az 1.600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 25. §-ában előírt *pótarúnyilatkozatok* vonandók be. Viszont szükséges, hogy az ausztriai kikötőkbe elszállított árúkat a *kiviteli árúnyilatkozatok másodpéldányai kíséreljék*, a melyek e célra a hajó vezetőjének azzal adandók át, hogy a másodpéldányokat az ausztriai rendeltetési kikötőben az erre illetékes *vám vagy hajózási közegeknek köteles beszo*lgáltatni.

8. Az eljáró vámközegek tartoznak a felek által beszolgáltatott árúnyilatkozatok adatait a szállítási és a fedezeti vámokmányok alapján az 1.600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 52. §-ában foglalt rendelkezések értelemszerű alkalmazásával *felülbirálni, megvizsgálni és a helytelen bejegyzések kiigazításáról gondoskodni*, továbbá tekintettel ezen ministeri rendelet 65. §-ában foglalt büntető határozományra, szükség esetén a ministeri rendelet 53. és 54. §-ában megállapított eljárást követni.

9. A kikötőbe érkezett árúk átvételére való engedély *mindaddig meg nem adható*, illetőleg a kikötőből elszállításra kerülő árúkról *a fedezeti vámokmányok vagy az elszállításra való engedély* mindaddig ki nem adhatók, míg a fél szabályszerűen kiállított árúnyilatkozatot be nem szolgáltattott.

10. A helyesnek talált árúnyilatkozatok azon rovatába, mely a hajóselismervény számának bejegyzésére szolgál, tartozik a vámhivatal (vámkirendeltség) az illető kezelő-lajstrom rövid jelzését és e lajstrom megfelelő tételszámát bejegyezni, tartozik továbbá gondoskodni arról, hogy az e célra megjelölt rovatba azon hajó neve, mely az árút a kikötőbe hozta vagy onnan elszállította és e hajó érkezési, illetőleg elindulási ideje (év, hó, nap) bejegyeztessék. Az árúnyilatkozatokon

ezen kívül az e célra rendelt helyen a vámhivatal (vámkirendeltség) bélyegzőjének tisztán olvasható lenyomatát kell alkalmazni és pedig oly módon, hogy a lebélyegzés által a postai értékjegy újabb használatba vételre alkalmatlanná tétessék. A fentjelzett adatok bejegyzése és a bélyegzőlenyomat alkalmazása a *kettős példányú kivíteli* árúnyilatkozatoknak *mindkét példányán* a bal felső sarkon e célra megjelölt helyen történik.

11. Ha a kikötőbe érkezett valamely áru onnan az előbbi A) fejezetben 5b) alatt körülírt módon és rendeltetéssel a kikötőből újból elszállítatják, az 1600/1907. számú kereskedelemügyi ministeri rendelet 5. sz. mellékletét képező mintának megfelelő kettős példányú átmeneti árúnyilatkozatok szolgáltatandók be, melyeket a jelzett A) fejezet 5. b), 6. és 9. pontjában foglalt rendelkezések értelemszerű alkalmazásával kell kezelni.

12. A hó folyamán begyűlt árúnyilatkozatokat érkezés és elszállítás szerint elkülönítve kell kezelni és a különféle árúnyilatkozatok darabszámát feltüntető kimutatással (l. az 1. sz. melléklet), kísérő irat nélkül, »statisztikai ügyben portómentes« felirású borítékban, legkésőbb a következő hónap 3-án a m. kir. központi statisztikai hivatal *fiumei kirendeltséghez* kell beküldeni. Ha valamely hónapban árúnyilatkozatok egyáltalán nem folytak be, nemleges jelentés gyanánt az árúnyilatkozatok darabszámának feltüntetésére szolgáló kimutatás üresen küldendő be.

13. A vámhivatalok (vámkirendeltségek) az árúnyilatkozatokat, mint szigorúan bizalmas természetűeket kötelesek kezelni. (Az 1906. évi XXIII. törvény-cikk erre vonatkozó büntető rendelkezéseit l. az 1600/1907. számú kereskedelemügyi ministeri rendelet 66. §-ában.)

14. A magyar-horvát tengerpart kikötőiben székelő vámhivataloknál (vámkirendeltségeknél) az árúnyilatkozati űrlapokból, a külkereskedelmi statisztikai adatszolgáltatásra vonatkozó 1600/1907. számú kereskedelemügyi ministeri rendeletből, továbbá az árúnyilatkozatokon használandó árumegnevezések iránt tájékoztató útbaigazításból megfelelő készlet tartandó. Az egyes példányú árúnyilatkozati űrlapok példányonként fél fillérért, a kettős űrlapok példányonként 1 fillérért, a fentjelzett kereskedelemügyi ministeri rendelet példányonként 10 fillérért, végül az »Útbaigazítás« példányonként 40 fillérért árusíttatnak. Az 1600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 4. sz. mellékletét képező mintának megfelelő kiegészítő űrlapok, továbbá a 2. sz. mintának megfelelő pótarúnyilatkozatok a feleknek díjtalanul bocsájtandók rendelkezésére. A szükséges kezelési nyomtatványokkal és árúnyilatkozati űrlapokkal, úgyszintén a fentjelzett kereskedelemügyi ministeri rendeletnek és Útbaigazításnak elárúsításra szolgáló készletével a vámhivatalokat a m. kir.

központi statisztikai hivatal látja el. A készlet megújítása iránt a vámhivatalok közvetlenül a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz tartoznak fordulni.

V. FEJEZET.

Árúnyilatkozatok bevonása azon postacsomagok után, melyeket a felek a vámhivataloknál vesznek át.

1. Az 1906. évi XXIII. törvény-cikknek a postai forgalomban való végrehajtása tárgyában kiadott 1600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 20. §-a értelmében, azon postacsomagokról, melyeknek elvámolása, illetőleg átvétele végett a felek maguk jelennek meg a vámhivatalnál, az árúnyilatkozatokat a vámhivatalok tartoznak bevonni.

2. Arra nézve, hogy mely árúk vétetnek ki az árúnyilatkozatok beszolgáltatásának kötelezettsége alól, továbbá az állami küldemények nyilatkozatkötelezettségére vonatkozólag, az 1600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 2., illetőleg 3. §-ában foglalt rendelkezések mérvadók. Nem vonandók árúnyilatkozatok be azon postaküldemények után sem, melyek mint kézbesíthetetlenek vámkülföldről visszaérkeznek, mivel az ezekre vonatkozó adatokat az 1600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 13. §-a értelmében *közvetlenül a kicserélő postahivatalok* szolgáltatják.

3. Az árúnyilatkozatokat a szállítóleveleken megjelölt címzettek vagy az ezek helyett eljáró közvetítő személyek (szállítványozók, vámközvetítők) kötelesek kiállítani és beszolgáltatni. A feleknek ki nem adott s hivatalból elárverezett árúk után az árúnyilatkozatokat a vevő fél tartozik kiállítani és beszolgáltatni.

4. Az árúk bevallására az 1600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 15. §-ának b) pontjában megjelölt árúnyilatkozati űrlapok használandók, melyeknek kitöltésére nézve ezen rendelet 4—7. és 17. §-ában foglalt rendelkezések mérvadók. Ha az árúk tiszta (netto) súlyuk szerint vámkezeltetnek, tartoznak a felek az árúk tiszta súlyán kívül a *göngyölét súlyát* is feltüntetni.

5. Az árúnyilatkozati űrlapokat a postahivatalok az 1600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 16. és 20. §-ában előírt módon küldik meg a feleknek. Ha azonban a fél az űrlapot nem hozná el a vámhivatalhoz, ez utóbbi tartozik a felet a postahivaltól e célra beszerzendő készletből árúnyilatkozati űrlappal ellátni.

6. Az eljáró vámközegek tartoznak a felek által beszolgáltatott árúnyilatkozatok adatait a vámokmányok alapján az 1600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 19. §-ában foglalt rendelkezések értelemszerű alkalmazásával megvizsgálni és a helytelen bejegyzések kijavításáról gondoskodni, továbbá szükség esetén a felekkel szemben ezen rendelet 33. §-a értelmében eljárni.

7. Mindaddig, míg a fél megfelelően kikötött árúnyilatkozatot be nem szolgáltatott, az áru átvétel végett ki nem adható.

8. A helyesnek talált árúnyilatkozat azon rovata mellett, melybe a postahivatal a kézbesítő- vagy a raktárkönyv folyószámát jegyzi be, tartozik az eljáró vámközeg az illető kezelőlajstrom rövid jelzését és a lajstrom megfelelő tételszámát feltüntetni.

9. Az árúnyilatkozatokat a bevonás napjai szerint kell összezsomagolni, megszámlálni és a darabszám megjelölése mellett a hó végével az illető postahivatalnak elismerés ellenében átszolgáltatni.

10. A vámhivatalok az árúnyilatkozatokat mint szigorúan bizalmas természetűeket kötelesek kezelni. (Az 1906. évi XXIII. törvény-cikk erre vonatkozó büntető rendelkezéseit l. az 1600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 34. §-ában.)

11. Az 1600/1907. sz. kereskedelemügyi ministeri rendelet 21. §-a értelmében a jelen adatgyűjtés a budapesti fővámhivatalra, illetőleg annak a budapesti 70. sz. postahivatalnál működő kirendeltségére nem terjed ki. A szükséges kezelési nyomtatványokkal a vámhivatalokat a m. kir. központi statisztikai hivatal látja el. A készlet megújítása iránt a vámhivatalok közvetlenül a magy. kir. központi statisztikai hivatalhoz tartoznak fordulni.

VI. FEJEZET.

A külkereskedelmi statisztikai adatszolgáltatás ellenőrzése a m. kir. központi statisztikai hivatal által.

1. A m. kir. központi statisztikai hivatal időnkinti kiküldetések, — Fiumében ottani kirendeltsége útján is, — meggyőződést szerezhet arról, hogy a vámhivatalok a külkereskedelmi statisztikáról szóló 1906. évi XXIII. törvény-cikk alapján kiadott rendeletek és utasítások értelmében járnak-e el.

2. Helyszíni ellenőrzés esetén tartoznak a vámhivatalok a m. kir. központi statisztikai hivatal kiküldött tisztviselőinek, — Fiumében ottani kirendeltségének is, — az összes vámlajstromokat és vámokmányokat, melyek a külkereskedelmi statisztikai adatszolgáltatás ellenőrzéséhez szükségesek, megtekintés végett rendelkezésükre bocsátani és őket eljárásukban minden tekintetben támogatni.

3. A vámhivatalok (vámkirendeltségek) felelősség terhe mellett gondoskodni tartoznak arról, hogy minden árúnyilatkozatköteles küldeményről a szabályszerű bélyeggel ellátott árúnyilatkozat bevonassék.

4. A m. kir. központi statisztikai hivatal a helyszíni ellenőrzések eredményét a szükséges intézkedések megtétele céljából a m. kir. fővámigazgatóval közli.

5. A m. kir. központi statisztikai hivatal a külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtésre vonatkozó ügyekben a vámhivatalokkal közvetlenül levelez. Ugyancsak közvetlenül levelez a m. kir. központi statisztikai hivatal fiumei kirendeltsége a tengerhajózási forgalomra vonatkozó külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtést érintő ügyekben a fiumei fővámhivattal és a magyar-horvát tengerpart kikötőiben székelő vámhivatalokkal (vámkirendeltségekkel).

1. sz. melléklet.

vámhivatal.

Kimutatás*

az 19..... év hóban a m. kir. közp. statisztikai hivatalhoz beküldött árúnyilatkozatokról és statisztikai lajstromokról.

Behozatal:

Behozatali árúnyilatkozat drb
 Átmeneti árúnyilatk. első példány "
 Statisztikai lajstrom közötti forgalomról "

Kivitel:

Kivíteli árúnyilatkozat drb
 Átmeneti árúnyilatk. másodpéldány "
 Statisztikai lajstrom közötti forgalomról "

Kelt 19..... év hó n.

aláírás.

* Ezen kimutatás nemleges jelentés gyanánt még akkor is küldendő be, ha árúnyilatkozatok nem folytak be vagy a statisztikai lajstromba való bejegyzés nem volt szükséges.

2. sz. melléklet.

.....m. kir. határvámhivatal (vámkirendeltség).

Statisztikai lajstrom

az 19.....év.....hóban a külföldről közutakon, sodronypályákon, csónakon, dereglyén, tutajon vagy usztatva behozott árukról.

A vámkezelés napja	A vonatkozó vámlajstrom		Származási ország	Az áru megnevezése	Mennyiség	
	megnevezése	tétel-száma			kg.	db.
1	2	3	4	5	6	7

3. sz. melléklet.

.....m. kir. határvámhivatal (vámkirendeltség).

Statisztikai lajstrom

az 19.....év.....hóban a külföldre közutakon, sodronypályákon, csónakon, dereglyén, tutajon vagy usztatva kivitt árukról.

A vámkezelés napja	A vonatkozó vámlajstrom		Rendeltetési ország	Az áru megnevezése	Mennyiség	
	megnevezése	tétel-száma			kg.	db.
1	2	3	4	5	6	7

Ezen áruváltkozat a nagymélt. magy. kir. kereskedelemügyi min. siveium ren-
deleto értelmében a Magyar kivitel- és csomagszállítási részvényesség" által
közvetlenül küldetik be a "Magyar kir. központi statisztikai hivatalhoz".

7. A csomagszállítási forgalomban használt árúnyilatkozati űrlapok.a) Csak Ausztriába menő küldeményeknél használandó. **A szállítmány statisztikai árúbevallása.**

T. cz. úrnak

19

Bécs.

Fontos. A t. felek saját érdekében figyelmeztetnek arra, hogy az Ausztriába küldött árúk **tartalombevallása** a legnagyobb pontossággal eszközöndő, mert hamis vagy hiányos árúbevallás esetén a törvényes büntetési összegek rovatnak ki és a vonatkozó árúk az ügy befejeztéig a **csimzettnek hi nem szolgálhatók**. T. ügyfeleink a legsürgősebben kéretnek tehát az összes rovatok pontos kitöltésére. A küldemény feladási helye és kelte, a csimzett neve, a csomagok száma és összszülya a vonatkozó rovatokba beirandók. Az árúk ugyanazon sorrendben és mennyiségben, a mint azok számlázva lettek (de az ár felemítése nélkül) az illető rovatokba irandók; a második rovatba minden áru mellé közelebbi megjelölés céljából, annak minősége, anyaga vagy célja az **árústatisztiika hivatalos megnevezései szerint, melyekből a túloldalon kivonatot közlünk**, irandó be.

Csomag, súlya kgr., tartalma a következő árúk:		
A cikk pontos megnevezése számla szerint	Anyaga és minősége	Mennyiség (kgr., gr., drb., tuczat, méter stb.)

(a feladó neve.)

b) Csak Boszniába menő küldeményeknél használandó

Az űrlap teljesen megfelel az a) alatti űrlapnak, csak sárgaszínű papíron van előállítva, míg az a) alatti űrlap szürkeszínű

8. A m. kir. fővámhivatalnál működő statisztikai kirendeltség által a postaküldemények számba vételénél használt űrlapok.

Bevételi lajstrom tételszáma:

Bevallási

Hónap:

Másolati lap

a budapesti kézbesítő postahivatalhoz az Ausztrián és Bosznián kívüli külföldről érkezett küldemények számbavételére.

A származási ország neve:

Az áru megnevezése:

Az áru mennyisége kgr. darab.

A csimzett neve és lakhelye:

Másolat

a budapesti 70. sz. kéz. postahivatalhoz 190.....évi..... hó n érkezett alább megjelölt küldeményekre vonatkozó vámeletről.

A feladó neve, lakhelye:

A csimzett neve, lakhelye:

A küldemény tartalma a ^{bevételi}/_{bevallási} lajstrom sz. a. tételére vonatkozó vámelet szerint:

..... kg. gr. drb.

..... kg. gr. drb.

..... kg. gr. drb.

..... kg. gr. drb.

A m. kir. közp. stat. hivatal fővámhivatali kirendeltsége.

9. Az állomások helyszíni felülvizsgálatainál felveendő jegyzőkönyv mintája.

.....
a szállítási vállalat neve

.....
az állomás neve

Jegyzőkönyv

fölvétetett által a fenti állomás
pénztáránál 19 év hó n a külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtés
felülvizsgálata alkalmával.

- Az áruinyilatkozatok kezeléseért felelős ^{pénztárnok} _{alkalmazott} neve és rangja?
- El vannak-e látva az áruinyilatkozatok bevonásával és kezelésével megbízott alkalmazottak a ministeri rendelettel és ismerik-e annak határozmányait? ---
Ha nem, mi az illetőnek neve és rangja?
- Van-e a pénztárnak kellő készlete az »1.600. 1907. sz. ministeri rendelet«-ból, az előírt nyomtatványokból és postaértékjegyekből? Ha nincs, miből van hiány vagy elégtelen készlet?
- A küldemény bejelentése a kereskedelemügyi min. rendelet 1. §-a értelmében kiadott hivatalos áruinyilatkozati űrlapokon történik-e?
- Az áruinyilatkozatok a min. rendelet 70. §-a értelmében vannak-e rendezve
a) a feladásnál?
- b) a kiadásnál?
- Vezeti-e a pénztár a min. rendelet 71. §-ában előírt nyilvántartási jegyzéket
a) a feladásnál?
- b) a kiadásnál?
- A felülvizsgálat mely időszakra terjedt ki
a) a feladásnál?
- b) a kiadásnál?

Mennyi volt a nyilatkozatköteles küldemények száma		Hány küldemény után vonatott be áruinyilatkozat		Hány darab áruinyilatkozat hiányzott		Az áruinyilatkozat-hiány esetleges indokolása
a feladásnál	a kiadásnál	a feladásnál	a kiadásnál	a feladásnál	a kiadásnál	

- A felülvizsgáló jelenlétében pótolttak-e a hiányzó áruinyilatkozatok?
- A felülvizsgálat befejeztéig nem pótoltt áruinyilatkozatok
a) a feladásnál fuvarlevélszámok szerint:
- b) a kiadásnál pénztári bevételi számok szerint:
- A min. rendelet VI.-ik fejezetének a statisztikai illetékre vonatkozó határozmányai helyesen alkalmazttak-e?

K. m. f.

.....
az áruinyilatkozatok kezeléséért felelős alkalmazott.

.....
a m. kir. központi statisztikai hivatal kiküldöttje.

.....
állomásfőnök.

10. A magyar áruforgalmi statisztikai állandó érték-megállapító bizottság szervezeti szabályzata.

(Jóváhagyottt Ő csász. és apostoli királyi Felségének 1901. évi márczius hó 24-én Bécsben kelt legfelsőbb elhatározásával.)

1. §. A magyar áruforgalmi statisztikában foglalt árúk kereskedelmi egységértékeinek megállapítását a kereskedelemügyi m. kir. miniszternek közvetlenül alárendelt állandó érték-megállapító bizottság eszközli.

2. §. A bizottság elnöke a m. kir. központi statisztikai hivatal igazgatója, helyettes elnöke a hivatal aligazgatója. Az elnökséget kiegészíti a bizottság titkára, a kit a kereskedelemügyi m. kir. miniszter a m. kir. központi statisztikai hivatal tiszti karából nevez ki.

3. §. A bizottság áll: a) a kereskedelemügyi m. kir. miniszterium kebeléből kiküldött négy, a pénzügyi és földművelésügyi m. kir. miniszterium kebeléből kiküldött három-három tagból, a m. kir. fővámigazgatóból, a m. kir. államvasutak igazgatóságának a kereskedelemügyi m. kir. miniszter által megerősített két képviselőjéből; b) a kereskedelmi és iparkamaráknak s a kereskedelemügyi m. kir. miniszter által kijelölendő közgazdasági célú egyesületeknek egy-egy, a kereskedelemügyi m. kir. miniszter által megerősített képviselőjéből; c) a bizottsághoz a kereskedelemügyi m. kir. miniszter által a fő- és székvárosból, valamint a vidékről kellő számban kinevezett tagokból, kik működésük tartama alatt kereskedelmi tanácsosoknak neveztetnek.

4. §. Az állandó érték-megállapító bizottság teendőit a bizottsági ülésben és szakosztályokban végzi, a kereskedelemügyi m. kir. miniszter által kibocsátott ügyviteli szabályzat alapján.

5. §. A bizottsági ülés tagjai az elnökön, alelnökön és titkáron kívül a kereskedelemügyi, pénzügyi és földművelésügyi m. kir. miniszteriumnak kiküldöttjei, a m. kir. fővámigazgató, továbbá a m. kir. államvasutak igazgatóságának, a kereskedelmi és iparkamaráknak, a kereskedelemügyi m. kir. miniszter által kijelölt közgazdasági célú egyesületeknek képviselői és a szakosztályok elnökei. A szakosztályok elnökeit akadályoztatásuk esetén a bizottság elnöke által kijelölt más bizottsági tag helyettesítheti.

6. §. A szakosztályok számát az ügyviteli szabályzat állapítja meg. Minden szakosztály az elnökön kívül legalább három tagból áll. A bizottsági tagokat az egyes szakosztályokba a szakosztályok elnökeinek meghallgatása után a bizottság elnöke osztja be. Egy bizottsági tag több szakosztályba is beosztható.

7. §. A szakosztályok elnökeit a kereskedelemügyi m. kir. miniszter a m. kir. központi statisztikai hivatal javaslatára közvetlenül, a bizottsági tagokat pedig a szakosztályok elnökeinek meghallgatásával, s szintén a m. kir. központi statisztikai hiva-

tal javaslatára nevezi ki. Egy-egy szakosztályelnök több szakosztályban való elnökléssel is megbízható. A szakosztályelnökök és kinevezett bizottsági tagok kineveztetése hat évi időtartamra szól, de ezen idő lejártával újból kinevezhetők.

8. §. A bizottsági ülésnek és a szakosztályoknak jogában áll szakértők közreműködését igénybe venni. A bizottságnak újabb tagokkal való kiegészítése lehetőleg a már közreműködött szakértők soraiból esz-

közlendő.
9. §. A bizottsági tagok az érték-megállapításban a tanácskozásokon való személyes részvétel és írásbeli bejelentések útján működnek közre. A vidéki tagok csupán írásbeli jelentésekre kötelesek.

10. §. A bizottsági tagság tiszteletbeli állás, díjazással nem jár.

11. §. Azon kinevezett bizottsági tagok, a kik az érték-megállapító bizottság munkálataiban egy éven át sem személyesen, sem írásbelileg nem vesznek részt, tagságukról lemondottaknak tekintetnek.

12. §. Az állandó érték-megállapító bizottság összes irodai teendőit a m. kir. központi statisztikai hivatal végzi.

II. A magyar áruforgalmi statisztikai állandó érték-megállapító bizottság ügyviteli szabályzata.

1. §. Az állandó érték-megállapító bizottság teendőit az elnökség, a bizottsági ülés és a szakosztályok végzik.

I. Az elnökség.

2. §. Az elnök vezeti az érték-megállapító bizottság összes folyó ügyeit, képviseli a bizottságot kifelé, elintézi és aláírja a bizottságot érintő összes iratokat. A bizottsági ülést, nemkülönbén a szakosztályok üléseit a bizottság elnöke hívja össze.

3. §. A bizottság elnökét akadályoztatása esetén az alelnök helyettesíti.

II. A bizottsági ülés.

4. §. A bizottsági ülés feladata: a) a szakosztályok által megállapított értékek felülvizsgálása és jóváhagyása; b) véleménynyilvánítás a jelen ügyviteli szabályzaton eszközlendő esetleges módosításokra nézve; c) tanácskozás az érték-megállapítás körébe tartozó javaslatok felett.

5. §. A bizottsági ülés évenként legalább egyszer a szakosztályok munkálatainak befejezése után összehívandó.

6. §. A bizottsági ülés határozatképességéhez legalább a tagok egyharmadának jelenléte szükséges. Ha a tagok egyharmada nem jelennek meg, új bizottsági ülés hívandó össze. A másodízben össze-

hívott bizottsági ülés — tekintet nélkül a megjelent tagok számára — határozatképes. A bizottsági ülés határozatai egyszerű szótöbbséggel hozatnak, a szavazatok egyenlősége esetén az elnök szavazata dönt.

7. §. A bizottsági ülésben a szakosztályok munkálatairól a bizottság elnöke által megbízott előadó tesz jelentést. A bizottsági ülésen az egyes szakosztályok javaslatai csak az illető szakosztály elnökének jelenlétében módosíthatók vagy vehetők el.

8. §. A bizottsági ülésről jegyzőkönyv veendő fel. A jegyzőkönyv vezetésével a bizottság elnöke a m. kir. központi statisztikai hivatal egy tisztviselőjét bízza meg. A bizottsági ülésről felvett jegyzőkönyvet az elnök és a bizottsági ülés két tagja hitelesíti.

9. §. A bizottsági ülést megelőzőleg az elnökség az egyes szakosztályok által megállapított értékeket jegyzékbe foglalva megküldi a bizottsági ülés valamennyi tagjának, hogy azokról már előzetesen tudomást vehessenek.

III. A szakosztályok.

10. §. Az értékmegállapítás szakosztályonként történik. Az állandó értékmegállapító bizottság szakosztályai a következők:

- I. Gyarmatárúk, déli gyümölcs, dohány.
- II. Gabona, hüvelyesek, magvak.
- III. Gyümölcs, főzelék, növények, italok, eledelek.
- IV. Állatok, állati termékek.
- V. Pamut.
- VI. Len.
- VII. Gyapju.
- VIII. Selyem.
- IX. Ruházatok, fehérnemű, kalapok, tollak, virágok és kosárkötő-árúk.
- X. Papír, irodalmi és műtárgyak.
- XI. Nyers bőrök, kaucsuk, viaszosvászon, bőr.
- XII. Fa, szén és faárúk.
- XIII. Üveg és üvegárúk.
- XIV. Kő- és agyagárúk.
- XV. Vas, gépek és járművek.
- XVI. Nemes és nem nemes fémek.
- XVII. Mű- és hangszerek, apróárúk.
- XVIII. Zsiradékok, olajok.
- XIX. Vegyészeti segédanyagok.
- XX. Gyógy- és illatszerek, festő- és cserzőanyagok, vegyészeti árúk, gyujtószer.

Az egyes árúneveknek a különböző szakosztályokba való beosztását az elnökség a szakosztályok elnökeivel egyetértőleg határozza meg.

11. §. Minden szakosztály élén az elnök áll, ki mellé az előadói és jegyzői teendők vitelére a m. kir. központi statisztikai hivatal egy tisztviselője rendeltetik.

12. §. Mindegyik szakosztály saját elnökének vezetése alatt, de a bizottság elnökségének részvétele mellett a m. kir. központi statisztikai hivatalban tartja üléseit, a melyekről rendes jegyzőkönyv vezetetik. A mennyiben valamely szakosztály elnöke az ülésen való megjelenésben akadályoztatnék, az elnöklést az illető szakosztály által saját tagjai sorából esetről-esetre választott elnökhelyettes teljesíti.

13. §. A szakosztályokat az elnökökkel történt előzetes megállapodás alapján a bizottság elnöke hívja össze. A szakosztályok üléseire a bizottsági tagokon kívül szakértők is meghívhatók.

14. §. A magyar kir. központi statisztikai hivatal a kereskedelmi és iparkamarák képviselőit, úgyszintén a szakosztályok tagjait idejekorán ellátja a szükséges nyomtatványokkal, hogy azokba az előbbieket az illető kamarai kerület szempontjából nagyobb fontossággal bíró, utóbbiak pedig a saját csoportjukhoz tartozó árúk behozatali és kiviteli értékeit bejegyezzék.

15. §. A szakosztályok az értékeket az egyes bizottsági tagok, illetve a kereskedelmi és iparkamarák képviselői által megfelelőleg kitöltött értékjegyzékek alapján a hivatalos feljegyzések figyelembe vételével állapítják meg. A szakosztályok a megállapított értékeket megfelelően indokolni tartoznak, különösen azon árúknál, melyeknek értékeit az árakban beállott változások vagy egyéb okok folytán az előző évi értékektől eltérőleg állapították meg.

IV. Az érték megállapításánál követendő főbb irányelvek.

16. §. A behozott és kivitt árúk értéke külön állapítandó meg. Az értékek rendszerint az árúknak bruttó-súlyára vonatkoztatva fejezendők ki, tehát az értékmegállapításnál a szokásos csomagolási mód (tara) figyelembe veendő. Azon árúknál, a melyek más mennyiségi egység (darabszám) szerint mutattatnak ki, az értékmegállapítás ezen mennyiségi egység szerint történik. Az érték koronákban és fillérekben fejezendő ki.

17. §. Minden árú kereskedelmi értékűl az az érték veendő, melylyel akkor bír, midőn a magyar állam határát átlépi, vagyis az az érték, melyet érte a belföld a külföldnek, illetve a külföld a belföldnek fizet. Az árú *behozatali értéke* tehát a termelés, illetőleg beszerzés helyén fennálló bevásárlási árból és a magyar határig felmerülő szállítási költségekből alakul. Ennélfogva a magyar határtól a belföldi rendeltetési helyig fizetett szállítási díj, továbbá a rendeltetés helyén fölmerült egyéb költségek, mint pl. fogyasztási adó, kövezetvám stb. figyelmen kívül hagyandók. Az árú *kiviteli értéke* a belföldi termelési, illetőleg eladási helyen fennálló eladási árból és a magyar határig felmerülő szállítási költségekből alakul.

Ennélfogva a termelés, illetőleg a beszerzés helyétől a határig fizetett költségek az értékhez hozzáadandók, levonandó azonban a kiviteli praemium mellett a vámkülföldre kivitt cukornál és szesznél a kiviteli praemium netto-összege. Azon árúknál, a melyeknek kereskedelmi értékei az egyes származási, illetve rendeltetési országok szerint egymástól lényegesen eltérnek, az árúk kereskedelmi egységértékei az egyes származási, illetve rendeltetési országok szerint külön-külön állapítandók meg.

18. §. Az értékmegállapításnál általában figyelemmel kell lenni mindazon tényezőkre, a melyek a kereskedelmi érték alakulására befolyást gyakorolnak. Ilyenek különösen az árúk minőségi viszonyai, az egyes árúknál előforduló piaci viszonyok, a vasuti és hajózási szállítási díjtételek, az a körülmény, hogy az árú a szárazföldi vagy tengeri forgalomban szállított-e, a termelés növekedése vagy csökkenése, az általános és különös előállítási és értékesítési feltételek, a kereskedelem és ipar általános helyzete, a külföld versenye stb. Figyelembe veendő továbbá, hogy az év mely részeiben voltak a legnagyobb árhullámzások és az egész évi forgalom hogyan oszlik meg az év egyes szakai között.

19. §. Oly árúknál, melyek nagy árhullámzásoknak vannak alávetve és az egyes hónapokban nagyon eltérő mennyiségben kerülnek behozatalra vagy kivitelre, a kereskedelmi értékek havonként állapítandók meg és az évi átlagérték ezen havi értékek alapján határozandó meg.

20. §. A gyűjtőtételek, vagyis oly árúcsoportok, a melyek több különféle árút foglalnak magukban, szükség esetén alkotó részeikre felbontandók, a gyűjtőtételben foglalt egyes árúk értéke külön-külön meghatározandó és annak figyelembe vételével, hogy a gyűjtőtételben az egyes árúk mily arányban foglaltatnak, az egész tételre nézve egy megfelelő átlagérték állapítandó meg.

21. §. Az értékmegállapításnál mindig figyelembe kell venni az előző évre vonatkozólag megállapított egységértékeket. Összehasonlítás céljából a közös vámterületre nézve, úgyszintén a Magyarország és Ausztria közti áruforgalomra nézve Ausztriában meghatározott értékek is lehetőleg figyelembe veendőek.

22. §. Az értékmegállapító bizottság munkálatai oly időben fejezendők be, hogy azok miatt az áruforgalmi statisztika évi kimutatásának megjelenése késedelmet ne szenvedjen.

12. Az értékmegállapításnál használt kérdőív.

Áruforgalmi statisztikai állandó értékmegállapító bizottság.

.....szakosztály.

Név:

Kérdőív

az 1910. évi kereskedelmi egységértékek megállapításához.

Az árú megnevezése:

Általános megjegyzések.

Az 1909. évre megállapított egységértékeket s az 1910. évi behozatalnak és kivitelnek származási, illetőleg rendeltetési országok szerinti megoszlását a mellékelt segéd táblázat mutatja.

A mennyiben az egyes országokból különböző természetű vagy eltérő minőségű árúk érkeznek, illetve az egyes országokba különböző természetű vagy eltérő minőségű árúk szállítatnának, az egyes országokra külön egységérték állapítandó meg. Ebben az esetben az egyes országokra kiszámított egységértékek a mellékelt segéd táblázat megfelelő rovatába jegyzendőek be.

Az Ausztrián és Bosznián kívüli országokból közvetlenül behozott árúk egységértékének megállapításánál a behozatali vám számításba nem veendő. Viszont a mennyiben az osztrák kereskedelem Magyarországra vagy a magyar kereskedelem Ausztriába és Boszniába közvetít már elvámolt idegen árúkat (pl. kávé, fűszereket stb.), a behozatali, illetőleg kiviteli egységérték számításánál a vám hozzáadandó.

A magyar külkereskedelmi statisztika az árúkat bruttosúlyuk (tehát árú + csomagolás) szerint mutatja ki; az egységértéknek tehát nem 100 kg. netto árúra, hanem egy 100 kg. súlyú csomagolt küldeményre kell vonatkoznia. Ha az árú alla rinfusa szállítatik vagy az árúval brutto per netto kereskednek, a nettoérték és a bruttóérték megkülönböztetése természetesen elesik.

Kérdések.

1. Rendszerint mely csomagolásban (ládákban, hordókban, barellekben, bálókban, zsákokban) szállítatik az árú?

Ha az árú csomagolva szállítatik, akkor egy 100 kg. súlyú becsomagolt küldemény súlyából hány kg. esik a göngyöletre? *) (Ha az árú brutto per netto adatik el vagy csomagolatlanul szállítatik, e kérdésre nem kell válaszolni)

2. Az értékmegállapításnál 100 kg.-kint milyen átlagos szállítási költség számított (az átlagos szállítási költség megállapításánál a szállítási díjak a fontosabb feladási helyekről csak a magyar országhatárig veendő figyelembe)

3. A számításnál milyen százalékkal vették figyelembe a forgalomban szereplő egyes áruajták vagy különböző minőségek? (A csomagolásban szállított árúknál itt 100 kg. netto árú értéke veendő fel.)

a behozatalnál:

a kivitelnél:

4. Ha az árú az 1910. év folyamán árváltozásoknak volt alávetve, az alábbi táblázatban feltüntetendők a havi vagy időszaki árak (koronákban) és pedig a szükséghez képest országonként vagy árúnkint vagy különböző minőségenként. (A csomagolásban szállított árúknál itt is 100 kg. netto árú értéke veendő fel.)

Hónap	Behozatal					Kivitel				
Január										
Február										
Márczius										
Április										
Május										
Junius										
Julius										
Augusztus										
Szeptember										
Október										
November										
Deczember										
Éviátlagosár**)										

5. Az 1910. évi egységértékjavaslatom a következő számítás alapján: *)**

Behozatal. Száz kg. netto árú értéke a feladás helyén.....korona. Hogy 100 kg. brutto árú egységértékét megkapjam, a netto árú egységértékéből le kell vonnom annak annyi százalékát, a hány kg. esik, (az 1. pont szerint) 100 kg. becsomagolt árú súlyából a csomagolás súlyára, vagyis %-ot. Száz kg. brutto árú értéke a feladás helyén tehátkorona, ehhez hozzáadva a szállítási költség gyanánt a 2. pont szerintkoronát, a brutto egységérték a magyar országhatáronkorona.

*) Ha az árúval nem per 100 kg. kereskednek, a göngyölet súlyát akkor is 100 kg.-hoz viszonyítva — tehát a becsomagolt árú brutto súlyának %-ában — kell megállapítani.

**) Ha az évi átlagos ár a havi vagy időszaki árak alapján állapított meg, a kiszámításnál figyelembe vettett-e az év egyes hónapjaiban vagy időszakokban behozott, illetve kivitt mennyiség?

***) A mennyiben az egyes országokkal szemben különböző egységértékek állapítottának meg, ezt a számítás csak az első országra — tehát rendszerint Ausztriára — nézve kell itt részletezni; a többi országokra vonatkozó egységérték ugyanily módon számítható ki és az eredmény a mellékelt segéd táblába bejegyzendő.

Kivitel. Száz kg. netto árú értéke a feladás helyénkorona. Hogy 100 kg. brutto árú egységértékét megkapjam, a netto árú egységértékéből le kell vonnom annak annyi százalékát, a hány kg. esik (az 1. pont szerint) 100 kg. becsomagolt árú súlyából a csomagolás súlyára, vagyis %-ot. Száz kg. brutto árú értéke a feladás helyén tehátkorona, ehhez hozzáadva a szállítási költség gyanánt a 2. pont szerintkoronát, a brutto egységérték a magyar országhatáronkorona.

- Az üzleti tapasztalatai alapján helyeseknek találja-e azokat az adatokat, a melyek a mellékelt segéd-táblázatban e tételnek 1910. évi behozatalát és kivitelét mutatják? Nincs-e esetleg valami észrevétele a kimutatott mennyiségre vagy annak országok szerinti megoszlására?
- Milyen általános észrevételei vannak a tétel behozatalára vagy kivitelére vonatkozólag? (Például: Milyen célra érkezik az árú az országba vagy mily célra vitetik ki? Milyen jellege van a forgalomnak? Mi módon lehetne forgalmunkat a magyar közgazdasági érdekek szempontjából előnyösen fejleszteni vagy irányítani? Mít kíván a hazai termelés érdeke, mit kíván a hazai fogyasztás? stb.)
- Áremelkedés vagy árcsökkenés mutatkozott-e az 1910. évben? Ha volt árváltozás, milyen méretű és különösen az 1910. év mely időszakában?
- Milyen körülmények voltak befolyással az 1910. évben az árú forgalmára és áralakulására?
 - Milyenek voltak a termelési viszonyok?
 - Milyenek voltak az értékesítési viszonyok?
 - Fennáll-e az árút illetőleg kartell vagy a termelők más megegyezése, s ha igen, mióta és melyek annak főbb határozmányai?
 - Milyen új mozzanatok mutatkoztak az 1910. év folyamán (törvényhozási vagy kormányintézkedések, külföldi vámok változása, szállítási díjtételek változása, nagyobb vállalatok létesítése vagy megszűnése stb.).
- Szükségesek-e a helyes értékmegállapítás érdekében a jövőben még külön részletes felvilágosítások vagy speciális adatok e tétel külkereskedelmi forgalmára nézve?

Aláírás:.....

25. A budapesti gabonaforgalom napi statisztikája.

Annál a nagy jelentőségnél fogva, melylyel a fővárosi piac az egész magyar gabonakereskedelem szempontjából bir, már régebben élénk óhaja volt az összes érdekelt köröknek, hogy Budapest gabonaforgalmáról naponként közzétett pontos adatok álljanak rendelkezésre. Ezért az érdekelt közlekedési vállalatokkal folytatott tárgyalások után a kereskedelemügyi m. kir. minster úr 1896. évi deczember hó 15-én 69.490. szám alatt kelt rendeletével utasította a székesfőváros területén állomásokkal és ügynökségekkel bíró vasuti és hajózási vállalatokat, hogy az állomások vagy ügynökségek az egy nap folyamán — a megelőző nap esti 6 órájától az nap esti 6 óráig — érkezett és elszállított búza, rozs, árpa, zab és kukoricza mennyiségét naponként jelentsék be a m. kir. központi statisztikai hivatalnak az e célra készült felvételi nyomtatvány felhasználásával. Külön gondoskodás történt — és külön felvételi minta készült — annak az átrakodási forgalomnak bejelentésére, mely a m. kir. államvasutak budapest-dunaparti teherpályaudvara és a cs. kir. szab. dunagőzhajózási társaság ottani ügynöksége között lebonyolódik. Gondoskodás történt továbbá a budapesti m. kir. fővámhivatalnál előjegyzett gabonaművek és a visszkivitelre bejelentett örlemények naponkénti bejelentéséről is, melyre a fővámhivatal köteleztetett. Végül a minster úr felkérte

a szerb és román kir. konzulátusokat is, hogy a szerb és román gőzhajózási vállalatok által a fővárosba hozott gabonaművek az érkezést követő napon a vállalatok által a statisztikai hivatalnál bejelentessenek. Az új adatgyűjtés 1897. évi január hó 15-én vette kezdetét. Az 1901. év január elsejével az adatgyűjtés kiterjesztett a fővárosba érkezett és innen elszállított liszt és korpa mennyiségére is, 1903. elejével pedig a repczére is. Időközben az őrlési kikészítési eljárás megszüntetésével ennek a forgalomnak kimutatása is természetesen elmaradt.

A statisztikai hivatal az évek folyamán azt tapasztalta, hogy a Budapest gabonaforgalmáról közölt napi adatainak helyessége a szakkörök részéről és hírlapi közleményekben többször kétségbe vonott és megállapította azt, hogy a felszólalások oka abban keresendő, hogy a tőzsdei körök számolnak azzal a gabonamennyiséggel is, mely eredetileg az alsó Duna állomásairól Budapesten túl fekvő állomásokra adatott fel, de forgalmi vagy egyéb okoknál fogva a fővárosban hosszabb-rövidebb ideig megállapodik, míg az adatgyűjtés az illetékes szakköröknek annak idején kifejezett óhajához képest csakis a közvetlenül Budapestre rendelt, illetőleg Budapesten feladott szállítmányokra terjed ki. A hivatal nem zárkozhatott el az elől, hogy a Budapesten csak átmenetileg megállapodó gabona-uszályrakományok is — minthogy a piac szempontjából bármikor disponiblisak — befolyással lehetnek a tőzsdei áralakulásra, ezért 1905. év

novemberében felterjesztést intézett a kereskedelemügyi miniszter úrhoz, hogy rendelje el az adatgyűjtést a Budapesten csak átmenetileg megállapodó hajókon és uszályokon szállított gabonára és őrlményekre is, külön kiemelésével azoknak a mennyiségeknek, melyek eredetileg csak átmeneti rendeltetéssel érkeztek ugyan, azonban utólagos rendelkezés folytán utólag mégis helyben adtak ki. Minthogy az e tárgyban a szakkörök bevonásával tartott értekezlet is kívánatosnak tartotta az adatgyűjtésnek a jelzett irányban való kiterjesztését, a kereskedelemügyi m. kir. miniszter úr 1906. évi február hó 8-án 7.661. szám alatt új rendeletet adott ki, melyet teljes terjedelmében a következőkben közlünk:

Az 1906. évi február hó 8-án 7.661 sz. alatt kiadott kereskedelemügyi miniszteri rendelet.

A m. kir. államvasúttak és a cs. kir. szab. Déli vas-pályatársaság igazgatóságának, továbbá valamennyi Budapesten székelő vagy Budapesten képvisellel bíró hajózási vállalatoknak és a külföldi hajózási vállalatok budapesti képviselőinek.

A m. kir. központi statisztikai hivatal által a Budapestre vasúton és hajón érkezett és innen elszállított gabona- és lisztmennyiségekről a 69.490/1.896. sz. kereskedelemügyi miniszteri rendelet alapján folytatott adatgyűjtés némi kibővítése válván szükségessé, az előbb idézett miniszteri rendelet és az annak alapján tett pótló rendelkezések hatályon kívül helyezésével ezen adatgyűjtés tárgyában a következőket rendelem:

1. Az adatszolgáltatás, illetőleg a naponkénti bejelentés a búzára, rozsrá, árpára, zabra, tengerire, repczére, lisztre és korpára terjed ki. A bejelentésre szolgáló felvételi nyomtatványokat az adatok összeállításával és közzétételével megbízott m. kir. központi statisztikai hivatal köteles az érdekelt közlekedési vállalatoknak kellő mennyiségben rendelkezésre bocsátani.

2. A Budapest székes-főváros területén fekvő és adatszolgáltatásra kötelezett vasúti állomások a jövőben is az eddig használatban volt adatgyűjtési mintán kötelesek naponta bejelenteni az 1. pontban felsorolt azon küldeményeket, melyek a megelőző nap esti hat órájától az nap esti hat óráig az állomásra érkeztek, illetve onnét elszállítottak. A budapesti vasúti állomásokon átmeneti rendeltetéssel érkező, tulajdonképpen csak átfutó gabona stb. küldemények a jövőben sem képezik az adatgyűjtés tárgyát.

3. Az 1. pontban felsorolt oly küldeményeknek, a melyek a székesfővárosba vízi úton érkeztek és innét vízi úton elszállítottak, naponkénti bejelentésére ezentúl a /, alatt mellékelt felvételi nyomtatványt kell használni. Ennek első rovatát a felveendőik mind-

azon gabona stb. szállítmányok, melyek a megelőző nap esti hat órájától az nap esti hat óráig a kísérő fuvarokmányokból megállapíthatólag már eredetileg is budapesti rendeltetéssel érkeztek; a nyomtatvány második rovatába felveendőik az ugyanazon időhatáron belül érkezett oly teljes uszályrakományok, melyek rendeltetési helye a kísérő fuvarokmányok szerint valamely Budapesten túl fekvő állomás és a székesfőváros területén belül fekvő valamely hajóállomáson (ügynökségen) átmenetileg, forgalmi vagy más okokból hosszabb-rövidebb ideig megállapodnak. A felvételi nyomtatvány harmadik rovatába a Budapestre helyi és átmeneti rendelkezéssel érkezett gabona stb. küldemények összege állítandó be. A nyomtatvány negyedik rovatába felveendőik azon gabona stb. küldemények, melyek a megelőző nap esti hat órájától az nap esti hat óráig Budapestről, mint eredeti feladó-állomásról elszállítottak, ötödik rovatába azon teljes uszályrakományok, melyek valamely korábbi időpontban átmeneti, azaz valamely Budapesten túl fekvő állomásra szóló rendeltetéssel érkezvén, hosszabb-rövidebb ideig való átmeneti megállapodás után Budapestről továbbszállítottak. A hatodik rovatba beállítandó a nyomtatvány negyedik és ötödik rovatának együttes mennyisége. Végül a felvételi nyomtatvány hetedik (utolsó) rovatában azok a gabona stb. mennyiségek mutatandók ki, melyek valamely korábbi időpontban a kísérő fuvarokmányok tanúsága szerint valamely Budapesten túl fekvő állomásra való, tehát átmeneti rendeltetéssel érkeztek, de utólagos rendelkezés folytán a megelőző nap esti hat órájától az nap esti hat óráig utóbb mégis Budapesten a helyi leadás céljaira visszatartottak. Megjegyzem, hogy valamely szállítmány abban az időpontban tekintendő Budapesten visszatartottnak, a mikor annak kirakása tényleg már megkezdett.

4. A kimutatásokba minden viszonylatban a forgalomba került összes mennyiség veendő fel, tehát a vasúti forgalomban nemcsak a teljes kocsiakományú, hanem a kisebb mennyiségekben szállított küldemények is, a hajón való szállításhoz pedig nemcsak a saját hajókon, hanem az idegen hajókon szállított, de a vállalat által vontatott gabona stb. mennyisége is. Önként érhetőleg mellőzendők azonban mind a két viszonylatban azok a küldemények, melyek a székesfőváros határán belül szállítottak egyik állomásról a másikra.

5. A külföldi (német, szerb, román, stb.) hajózási vállalatok által szállított vagy vontatott gabona stb. küldemények mennyiségét azok az ügynökségek vagy hajózási vállalatok tartoznak a napi kimutatásokba felvenni, a melyek az illető vállalatok képviselőit Budapesten eljárnak.

6. A kimutatások mindig két példányban állítandók ki s azok egyik példánya az alább megjelölt módon a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz (II.,

Oszlop-utca 7.) küldendő be, másodpéldánya pedig visszatartandó s napok és hónapok szerint rendezve, egy évig megőrzendő.

7. A budapesti vasúti állomások részéről beszállítandó kimutatások első példánya a m. kir. központi statisztikai hivatal által rendelkezésre bocsátandó borítékban a forgalmat követő nap délelőttjén küldőncz útján juttatandó a nevezett hivatalhoz olyképp, hogy a küldőncz oda legkésőbb d. e. 9 órára megérkezzen. A hajózási vállalatok ellenben a kimutatások első példányát ugyancsak a m. kir. központi statisztikai hivatal által szolgáltatandó külön borítékban naponként esti hat óra után postán küldhetik be, de a leveleket oly időben kötelesek postára adni, hogy azokat a nevezett hivatal másnap reggel mindenkor megkaphassa.

8. A kimutatás mint nemleges jelentés abban az esetben is beszállítandó, ha valamely napon forgalom nem lett volna. Kivételesen a hajózási forgalom szünetelésének idényében a hajózási vállalatok részéről csak hetenkint egyszer, a hét első napján szolgáltatandók be a nemleges jelentések.

9. Azok a hajózási engedélyesek, kik rendes áruszállítással nem foglalkoznak, hanem csak alkalmilag szállítanak vagy vontatnak gabonaküldeményeket, kimutatásokat nem naponként, hanem csupán azokon a napokon kötelesek beküldeni, a mely napokon ily árukat szállítottak vagy vontattak. Ilyenmű forgalom hiányában havonta kötelesek nemleges jelentést bejelenteni.

10. A m. kir. államvasúttak dunaparti teherpályaudvara és az I. cs. kir. szab. Dunagőzhajózási Társaság ottani ügynöksége közt lebonyolódó átrakódó forgalom, vagyis a hajón érkezett és vasúton továbbszállított, illetve a vasúton érkezett és hajókon továbbszállított gabona stb. szállítmányok a jelen adatgyűjtésnek ezentúl nem képezik tárgyát.

11. Az adatgyűjtés ezen kibővített alakjában 1906. évi február hó 15-én lép életbe. Utasítom ezért a m. kir. államvasúttak igazgatóságát, a cs. kir. szab. déli vaspályatársaság üzletigazgatóságát, továbbá Budapesten székelő vagy Budapesten képvisellel bíró összes hajózási vállalatokat, valamint a külföldi hajózási vállalatok budapesti képviselőit, hogy teherforgalomra berendezett budapesti állomásaikat és ügynökségeiket az adatszolgáltatás körül a jövőben követendő eljárásra kellőleg kioktassák, a m. kir. központi statisztikai hivatal részéről megküldendő új nyomtatványmintákkal azokat mielőbb felszereljék, hogy a fent kitézött időpontban az adatgyűjtés kibővített alakjában akadály nélkül megkezdhető legyen.

12. Az adatszolgáltatás helyességének és pontosságának ellenőrzése céljából a m. kir. központi statisztikai hivatal az egyes vállalatoknál, illetve az adatokat beküldő állomásokon és ügynökségeknél

időnkint helyszíni vizsgálatot fog tartani, mely felülvizsgálatok alkalmával a nevezett hivatal kiküldöttjének a szükséges okmányok, mint pl. rovatlapok, értesítő- és vétellevek stb. készséggel rendelkezésére bocsátandók.

Ezen a rendeleten alapszik ma is az adatgyűjtés. Az adatgyűjtés céljaira most az alább következő nyomtatványok szolgálnak: a vasúti állomásokra érkezett és onnan elszállított gabona és őrlmények mennyiségének bejelentésére az a) alatti kimutatás,

a)

A vasúti vállalat neve

Az állomás neve

Kimutatás*

az 19..... év hó-ik napján érkezett és elszállított alábbi küldeményekről

Az áru megnevezése	Az érkezett	Az elszállított
	mennyiség métermázsákban	
buza		
rozsa		
árpa		
zab		
tengeri		
repeze		
liszt		
korpa		
Összesen		

Budapest, 19..... év hón.

alíráás

* Ez a kimutatás mint nemleges jelentés még akkor is beküldendő, ha a fent felsorolt árukból forgalom egyáltalán nem volt.

a hajózási vállalatok forgalmának bejelentésére a b) alatti kimutatás.

b)

A hajózási vállalat neve

Az állomás neve

Kimutatás*)az 19..... év hó ik napján érkezett és elszállított alábbi
küldeményekről.

Az árúk megnevezése	Érkezés		Elszállítás			Az átmenetileg megállapodott uszályrakomá- nyok mennyi- ségéből utó- lagos rendel- kezés folytán Budapestben visszatartott küldemények
	Budapesti rendeltetéssel érkezett küldemények	Budapesten túl fekvő állomá- sokra rendelt s Budapestben csak átmenetileg megállapodott uszály- rakományok	Budapestre érkezett összes küldemények	Budapest feladott küldemények	Budapest való átmeneti megállapodás után továbbszállított uszály- rakományok	
	mennyisége métermázsákban					
Buza						
Rozs						
Árpa						
Zab						
Tengeri						
Repcze						
Liszt						
Korpa						
Összesen						

Budapest, 19..... év..... hó-n.

aláírás.

*) Ez a kimutatás *mint nemleges jelentés* még akkor is beküldendő, ha a fent felsorolt árukból forgalom egyáltalán nem volt.

Ezekből a bejelentésekből még a délelőtti folyamán összeállítja a statisztikai hivatal az előző nap forgalmáról szóló adatokat és az így készült kimutatást kifüggesztés végett rendelkezésére bocsátja a budapesti áru- és értéktőzsdének, azonkívül pedig megküldi az összes napilapoknak, az érdekelt minis- teriumoknak és egyes érdekelt cégeknek is. Ugyan- ezek számára a hivatal az eredményeket heti kimuta- tásokba is összefoglalja, az egy-egy hónapra vonatkozó adatokat pedig 1904. óta a külkereskedelmi havi köz- leményekben is közzéteszi.

Megjegyzendő, hogy a m. kir. központi statisztikai hivatal munkatervébe ez az adatgyűjtés csak 1905-ben vétetett fel.

**26. Nyilvános árúraktárakban és szövet-
kezeti tárházakban elhelyezett gabona-
és őrleménykészletek statisztikája.**

A hazai mezőgazdasági és gabonakereskedelmi köröknek régi törekvése volt, hogy a gabonakészletek nagysága felől megbízható adatok álljanak rendelkezésükre. Az irányadó körök a kérdés tanulmányozása alapján arra a meggyőződésre jutottak, hogy az országos gabonakészletek nagyságának meghatározása statisztikai adatgyűjtés útján meg nem valósítható. Hogy azonban a készletek becslésére legalább megbízható részleges adatok álljanak rendelkezésre, a nyilvános árúraktárakban és a szövetkezeti tárházak-

ban elhelyezett gabona- és őrleménykészletekre vonatkozólag állandó adatgyűjtés szerveztetett.

Az adatgyűjtés a hivatal által javasolt módokat mellett felvétetett az 1906. évi munkatervbe és 1906. évi november hó 18-ával indult meg. Az adatgyűjtés kezdetekor a hivatal köriratot intézett a nyilvános árúraktárakhoz és szövetkezeti tárházakhoz. A körirat érdemleges intézkedései a következők voltak:

Az adatszolgáltatás az országgyűlés által elfogadott munkaterv értelmében a nyilvános árúraktárakban (ideértve az árúraktárvállalatok által esetleg másoknak bérbeadott raktárakat is) és a szövetkezeti tárházakban (gabonarakaraktárakban, magtárakban) táron fekvő buza-, rozs-, árpa-, zab- és tengeri-mennyiségekre, valamint az ugyanott elhelyezett liszt- és korpamennyiségekre terjed ki. Az adatgyűjtést az egyidejűleg megküldött nyomtatványminták felhasználásával *hetenkint* akként kell teljesíteni, hogy egy-egy heti kimuta-

tásba az előző hét *szombati* napjának esti 6 órájától a következő hét *szombati* napjának esti 6 órájáig be- és kitározott gabona- és őrleménymennyiségeket és ehhez képest a minden hét szombati napján esti 6 órákor táron levő készleteket kell felvenni. Az egyik hét készleteiről beszolgáltatott kimutatás első rovatában bejegyzett mennyiségeknek az előző hét készleteiről beküldött kimutatás utolsó rovatában feltüntetett mennyiségekkel teljesen meg kell egyeznie. Az egy-egy hét szombati napján esti hat órákor lezárt kimutatás az e célra küldött borítékok felhasználásával *portómentesen* még ugyanaznap este postára adandó.

Ez a körirat utóbb csak annyiban módosított, hogy a gabonarakaraktárak, ha belkezelési vagy egyéb okoknál fogva a kimutatást szombat este már nem küldhetik el, legkésőbb hétfő estig adhatják azt postára. Az adatszolgáltatásra használatos kimutatás a következő:

Kimutatás*)a raktáraiban táron fekvő gabona- és őrlemény-
mennyiségekről.

Az árúk megnevezése	Készlet	Betározott	Kitározott	Készlet
	19... év hó n	19... év hó tőlig	19... év hó tőlig	19... év hó n
	m é t e r m á z s a			
Buza				
Rozs				
Árpa				
Zab				
Tengeri				
Liszt				
Korpa				

....., 19..... év hó-n.

aláírás.

*) Ez a kimutatás *mint nemleges jelentés* még akkor is beküldendő, ha a fent felsorolt árukból forgalom egyáltalán nem volt.

Az adatgyűjtésben ez idő szerint 49 nyilvános árúraktár és körülbelül 40 szövetkezeti gabonarakaraktár vesz részt. A heti kimutatásokból — a mennyiben azok legkésőbb a szerdai délelőtti folyamán beérkeznek — a m. kir. központi statisztikai hivatal árúként egy-egy külön összesítést készít és az összes eredményeket egy táblázatba foglalva minden hét

szerdai napján közlés végett megküldi a fővárosi napilapoknak. A nyilvánosságra hozott heti kimutatásban a nyilvános árúraktárak gabona- és őrleménykészletei városonként külön-külön, a szövetkezeti tárházak készletei pedig árúként egy összegben vannak feltüntetve. Az adatgyűjtés eredményei a m. kir. központi statisztikai hivatal közleményeiben nem tételnek közzé.

27. Vasúti statisztika.

a) A vasúti statisztika története és mai rendszere.

A földművelés, ipar és kereskedelemügyi miniszterium statisztikai osztálya a Statisztikai Évkönyvek és a »Hivatalos Statisztikai Közlemények« sorozatában bocsátotta először nyilvánosság elé az egyes vasútak évi jelentéseiből összeállított vasúti statisztikai adatokat. Az Évkönyv legelső évfolyamában az 1867., 1868. és 1869. évekről találunk vasúti adatokat, a Közlemények első füzeté pedig az 1867. évről adott először rövid ismertetést a magyar vasútakról s ezentúl évről-évre közölte a vasúti statisztikai adatgyűjtés eredményeit. A »Hivatalos Statisztikai Közlemények« az 1872. év után már nem tartalmaztak vasúti statisztikát, az adatok ezután csak az Évkönyv lapjain meglehetősen szűk térre szorítva tétettek közé.

A m. kir. közmunka- és közlekedési miniszterium a vasúti és hajózási főfelügyelőség útján szintén gyűjtött vasúti statisztikai adatokat, a melyeket »Statisztikai adatok a magyar korona területén levő vasúti és hajózási vállalatok üzleteredményei és fejlődéséről« című közleményében bocsátott közre, de csak néhány és nem egymásután következő esztendőről.

Mindezek az adatgyűjtések a kívánalmaknak nem felelhetek meg. Ennek oka a rendszeres és szakszerű kérdőív hiányán kívül, főképen az u. n. közös vasútak ügykezelési rendje volt, a mely szerint ugyanis az olyan vasúttársulatok, a melyek hálózata Magyarországra és Ausztriára egyaránt kiterjedt, a magyar és az osztrák területen levő vonalokról külön számvitelt nem vezettek. Ezek a vállalatok tehát az adatok legnagyobb és legfontosabb részét a két államról együttesen szolgáltatatták be, ily módon pedig lehetetlen volt külön magyar és külön osztrák vasúti statisztikát összeállítani. A vasúti statisztikának gyökeres reformon kellett átmennie. Ez a reform az 1875. évhez fűződik, amikor Bécsben a két állam kormánya és az összes vasútigazgatóságok képviselével megtartott értekezlet megállapította a vasúti statisztika céljaira szolgáló és mindkét állam által közösen használandó táblamintákat és ezzel megvetette a mai vasúti statisztika tulajdonképeni alapjait.

Az 1876. évvel megkezdődött az új rendszer szerint való adatgyűjtés, melynek során a közös vasútak a magyar statisztikai hivatalhoz és az osztrák statisztikai osztályhoz egyaránt beküldték kimutatásait. A magyar statisztikai hivatal ezután három éven át a saját kiadványában, a »Hivatalos Statisztikai Közlemények«-ben tette közzé az adatokat, melyeknek túlnyomó részét közvetlen a vasútak igazgatósága, kisebb részét pedig a vasúti és hajózási főfelügyelőség által összeállított kimutatásokból merítette.

Az osztrák kereskedelemügyi miniszterium statisztikai osztálya ugyanezen rendszerű adatgyűjtés alapján bocsátotta közre kiadványát, de az osztrák és a közös vasútakon kívül a magyar vasútak statisztikáját is közzétette a m. kir. vasúti és hajózási főfelügyelőség által megküldött adatok alapján. Minthogy ez az eljárás közjogi szempontból kifogás alá esett és a kétféle adatközlés közt indokolatlan eltérések is mutatkoztak, az az eszme merült fel, hogy ezentúl a két hivatal által közösen szerkesztett egységes kiadványban kell közzétenni a két állam vasútainak statisztikáját.

Ebben az értelemben állapodott meg az 1880. évi július hó 24-én Budapesten tartott értekezlet és innen kezdve első ízben az 1879. évre vonatkozó adatokkal közös német és magyar nyelvű közlemény jelent meg, melyet az osztrák cs. kir. kereskedelmi miniszterium statisztikai osztálya és a magyar statisztikai hivatal közösen szerkesztett és adott ki és a mely Bécsben került kinyomatás alá. Az osztrák statisztikai osztály a közös és az osztrák vonalakra, a magyar statisztikai hivatal pedig csupán a magyar vonalakra adatait dolgozta fel a kiadvány számára.

A vasúti statisztikának ez a közössége az 1879. évtől 1893-ig állott fenn. Időközben megtörtént a közös vasútak egy részének államosítása s a még fennálló közös vasútaknak első sorban az adózás szempontjából külön számadásra való kötelezése. Ennek eredményeként a közös vasútak már elkülönítve adhatták meg a magyar és az osztrák vonalakra vonatkozó adatokat s így megszűnt az az ok, a miért a közös vasúti statisztikai kiadvány létrejött. A közös kiadványra vonatkozó egyezmény tehát felbontatott s mindkét állam visszanyerte a külön kiadvány közrebocsátásának jogát. Már korábban felmerült a vasúti statisztika újabb reformjának szüksége s 1893-ban Bécsben egyezmény kötött, mely a megállapított új táblákat életbe léptette.

Az 1894. évről összes hazai vasutainkra vonatkozólag a közös egyetértéssel megállapított új minták szerint gyűjtötte a statisztikai hivatal az adatokat, de már nem a közös, hanem saját külön kiadványa számára. Ez a kiadvány a korábbi évek adatainak feldolgozása miatt sokáig késétt és csak 1899-ben jelenhetett meg, az 1894., 1895. és 1896. évekről szóló adatokat foglalván magában.

Az 1894. év óta alig módosult az adatgyűjtés és a feldolgozás rendszere. Az adatgyűjtés ma is az 1893-i egyezmény nnyel megállapított 32 tábla segítségével történik. A táblák összesen 1562 rovatot tartalmaznak s éppen nagy terjedelmükönél fogva elegendőnek látszik, ha az egyes táblák tartalmát kivenatosan ismertetjük (l. a 238. lapon).

A táblák hátlapjukon a rovatok miként való kitöltésére nézve még bő utasításokat is tartalmaznak, mely utasítások az általános megjegyzésekkel kibőví-

ve és a táblák fenti ismertetésében leírt 11. fejezetre osztva egy »Utasítások a magyar vasúti statisztika táblázatainak kitöltéséhez« című füzetben az adat-szolgáltató vasútigazgatóságoknak külön is rendelkezésre bocsátatnak. Az Utasítás tartalomjegyzékében, valamint a táblák címlapján is fel van tüntetve a határidő, a mikorra minden egyes vasutvállalat az az államvasutak igazgatósága által rendelkezésére bocsátott táblázatokat megfelelőleg kitöltve a statisztikai hivatalhoz beküldeni köteles.

A vasúti statisztikai táblák beküldése ugyanis három csoportban (periodus) történik. A pálya és a járművek leírására szolgáló 1—8. 13—15. és 32. számú táblák adatai legkevésbé vannak évről-évre változásnak alávetve, azért e táblák legkorábban, azaz márczius hó 1-éig beterjesztendők. A forgalmi eredményekre vonatkozó 17., 18., 21. és 22. számú táblák határideje június hó 1-e és végül a többi, legnagyobb részben pénzügyi eredményeket tartalmazó és így legkésőbb összeállítható táblákat július hó 1-éig kell a vasútigazgatóságoknak beküldeniök. Az adatoknak csoportokban való beszolgáltatása a vasúti statisztika első rendszeresítése óta szokásos és már az 1876. évre vonatkozólag így történt.

A vasúti adatszolgáltatási kötelezettségének ellenőrzése és a késedelmes vasútak megszüretése céljából a hivatal az önálló igazgatással bíró közforgalmú vasútakról megfelelő nyilvántartást vezet, melynek az újonnan keletkezett vasútvállalatokkal évről-évre való kiegészítése végett a m. kir. vasúti és hajózási főfelügyelőségtől minden év elején bekéri a megelőző év végéig megnyílt közforgalmú vasútvonalak jegyzékét.

A vasúti adatokat gyűjtő statisztikai hivatal az egyes vasútigazgatóságok által beküldött táblákat a számszerű pontosság és a rovatok helyes kitöltése szempontjából a zárszámadások és üzleti jelentések segítségével felülvizsgálja. Ez a felülvizsgálat az üzleti eredmények ellenőrzésén kívül a vasútak vonalhosszainak a múlt évi állapot és az esetleges változások tekintetbe vételével való ellenőrzésére is kiterjed. A vonalhosszak ezenkívül a vasúti és hajózási főfelügyelőség által megállapított vonalhosszakkal, a befektetési tőkére vonatkozó adatok pedig a m. kir. kereskedelemügyi miniszterium számvevősege által gyűjtött hasonló adatokkal szintén összehasonlíttatnak.

A vasúti statisztikai anyag feldolgozása elsősorban évenként, a »Statisztikai Évkönyv« számára történik. Az évkönyvben csak a legfontosabb és évről-évre leginkább változó adatok tétettek közé, a melyeket a feldolgozás a 2., 5., 7., 9—11., 13—15., 18—25., 27., 30. és 32. számú táblákból merít. Ezek a lényeges adatok azonban legtöbbször több évre, sőt évtizedre visszamenőleg vannak feltüntetve s az abszolút számokból álló adatokat számos, az összehasonlítást

és fejlődést élénken megvilágító százalék- és arányszámok egészítik ki.

Az Évkönyvben foglalt kimutatások az összes vasútakat általában birtokállapot szerint három csoportba sorolva mutatják ki és pedig: I. A m. kir. államvasutak. II. Az államvasutak kezelésében álló és pedig a) az államvasutak számlájára, b) az önköltségi díjtételek megtérítése mellett és c) a saját számlájukra kezelt magánvasutak. III. A magánkezelésben levő magánvasutak. Közleményeinkben ezenkívül forgalmi jelentőség szerint is osztályozzuk a vasútakat, fővasútakat és helyi érdekű vasútakat különböztetve meg.

Az összesített adatokat magukban foglaló s a fenti csoportosítás szerint képzett táblázatokon kívül két olyan táblázatot is találunk az Évkönyvben, a melyek a hosszak, a felszerelés, a forgalmi és pénzügyi eredmények legfőbb adatait *vasutvállalatonként* mutatják ki; e táblázatok egyike az állami kezelésű, másika pedig a magánkezelésű magánvasútakat sorolja fel.

A rendes vasúti statisztikai adatgyűjtés útján szerzett adatokból álló kimutatásokon kívül még a következő vasúti statisztikai táblák szerepelnek az Évkönyvben: a) A vasúthálózatok megoszlása műszaki kivitel szerint I., II. és III. rendű vonalakra. E kimutatást a vasúti és hajózási főfelügyelőség állítja össze. b) A magyar korona országai területén levő vasútvonalak törvényhatóságokint való kimutatása. c) Az államvasutak igazgatósága által évenként beküldött kimutatások, melyek a polgári utasok személyforgalmának az államvasutak vonalain vonalszakaszonként és ezen belül vonatnemek és kocsiosztályok szerint való megosztását, továbbá hasonló részletezésben az ebből eredő pénzügyi bevételeket, nemkülönben az államvasutak főbb állomásain felszállott utasok számát (vonalszakaszonként) foglalják magukban.

A vasúti statisztikai táblák összes adatai csak a hivatalnak külön kiadványai számára dolgoztatnak fel s vasutvállalatonként ezekben tétettek közé. A már említett 1894—96 évi kiadvány óta a statisztikai hivatal még két vasúti statisztikai közleményt adott ki; az egyik az 1897—99., a másik az 1900—1902. évek adatait foglalja magában.

A vasútigazgatóságok a m. kir. vasúti és hajózási főfelügyelőséghez évente szintén beküldik a statisztikai táblákat. A főfelügyelőség ez adatok alapján részletes kimutatást állít össze, melyet a kereskedelmi miniszter »Adatok a magyar vasutak . . . évi állapotáról és üzleti eredményeiről, valamint az 1891— . . . évi összesített eredményekről« címmel évenként bocsát közre. Ez a kiadvány I. Államvasutak, II. Társasági fővasutak, III. Helyi érdekű vasutak szerint csoportosítva vasutvállalatonként közli az adatokat. Ez az állandó jellegű közlemény mellőzhetővé teszi, hogy a statisztikai hivatal évenként külön közleményt bocsásson ki a vasútakról.

A vasuti statisztika adatgyűjtési nyomtatványai a m. kir. központi statisztikai hivatal munkatervében nincsenek felvéve, minthogy az adatszolgáltatás nem a hivatalról szóló 1897. évi XXXV. t.-cz. alapján történik, hanem az egyes vasutak engedélykirata alapján, mely a vállalatokat a kereskedelemügyi minster kiváratának megfelelő kimerítő statisztikai adatok szolgáltatására kötelezi.

b) A vasuti statisztikai adatgyűjtés táblázatainak jegyzéke és azok tartalmának ismertetése.

I. FEJEZET.

Állapot és igazgatás.

1. Tábla. *A közforgalomnak átadott vasutak állaga és igazgatása.* A vasuti vállalat megnevezése és vonalainak megjelölése. Az engedélyezésre vonatkozó okiratok felsorolása, az engedély tartama. Az igazgatóság megnevezése és székhelye.

II. FEJEZET.

A pályák hossza és területi megoszlása.

2. Tábla. *Hosszak.* Az évvégi építési hossz km.-ekben, az évi gyarapodás feltüntetésével. Az évvégi és az évi átlagos üzleti hossz. A kettsős vágányú vonalak hossza.
3. Tábla. *Az építési hossz megoszlása államterület és tartományok szerint.* Az anyaországra és a társországra eső vonalrész feltüntetése.

III. FEJEZET.

Építmények.

4. Tábla. *Alépitmény.* A pályatest hossza és a nyomtáv. A pályatestből töltésre és bevágásra eső részek.
Az átereszek száma, nyílásaik összes hossza. A hidak száma, szerkezetük anyaga és nyílásaik nagysága szerint (2--10, 10--30, 30-nál több méternyi). A völgyáthidák, az alagutak és karzatok száma, hossza, falazásuk minősége, a bennük levő vágányok száma.
5. Tábla. *Felépítmény.* A vágányok összes hossza, ebből az 1., 2. és 3. vágányú pályára és az állomásokra eső hossz. A vágányok összes hosszának részletezése talpfák rendszere, anyaga, továbbá a sínek anyaga és súlya szerint. A sínek összes súlya, szintén a talpfák rendszere és anyaga szerint rész-

letezve s a felépítmény többi alkatrészeinek részletes ismertetése.

6. Tábla. *Lejt- és irányviszonyok:* a) A vízszintes és az emelkedő, illetve eső vonalak hossza, az utóbbiak tíz fokozatban való részletezése az emelkedés, illetve esés nagysága szerint. b) Az egyenes vonalak és a görbületben levő vonalak hossza, ez utóbbiak szintén tíz fokozatban részletezve a görbületi sugár nagysága szerint.
7. Tábla. *Állomások és egyéb építmények:* a) A pályaudvarok és megállóhelyek, a közbelső jelző- és a táviróállomások száma. b) A pályaudvartól elkülönített építmények az általuk beépített terület m²-ekben való megjelölésével.
8. Tábla. *Távírók és jelzőkészülékek.* A villamos távirók sodronyhossza km.-ekben, a forgalomban való céljuk, rendszerük és a sodrony anyaga szerint részletezve.
9. Tábla. *Az építmények fentartási és átalakítási költségei.* Az alépitményre, felépítményre, magas építményre és a táviró- és jelzőberendezésekre fordított kiadások főbb tételek szerint; a felépítménynél ezenkívül még a felhasznált anyag kimutatása darabszám, illetve súly szerint.

IV. FEJEZET.

Befektetési tőke.

10. Tábla. *Névleges befektetési tőke:* a) az államvasutaknál: a vasuti célokra felvett állami kölcsönök, az állam terhére átvett elsőbbségi kötvények, a tőkésített járadékok és egyéb kölcsönök címei szerint, b) a magánvasutaknál (a jóváhagyott, a beszerzett, a még kibocsátandó és a törlesztett befektetési tőke) törzsrészevények, elsőbbségi részevények, elsőbbségi kötvények és egyéb kölcsönök címei szerint részletezve.
11. Tábla. *Felhasznált befektetési tőke.* A pálya építésére és felszerelésre, a járművek beszerzésére, árfolyamvesztésre és végül az egyéb célokra kiadott összegek.
12. Tábla. *Állami és egyéb kedvezmények.* Az állami jövedelmi biztosítás kedvezményében részesülő vasutak biztosított vonalainak hossza, a biztosított tiszta és nyers jövedelem nagysága, a befektetési tőke biztosított kamata és törlesztése, az igénybe vett előlegek, a segélyezés összege, tartama, az adó- és illetékmentesség kezdete és tartama.

V. FEJEZET.

A járművek állománya.

13. Tábla. *A mozdonyok, szerkocsik és hóékek állománya.* A mozdonyok részletezése saját, bérbe vett és bérbe adott, továbbá gyorsvonatú, személyvonatú és tehervonatú mozdonyok szerint. A mozdonytengelyek száma. A szerkocsik és hóékek száma. A mozdonyok és szerkocsik fékrendszere.
14. Tábla. *A személykocsik állománya.* A saját, a bérbe vett és bérbe adott és a felek által szolgáltatott személykocsik száma. A használatban volt kocsik évi középátlagban és az év végén. A saját kocsik száma tengelyszámuk, rendszerük, céljuk, osztályaik milyensége, ülőhelyeik száma, fékrendszerük és fűtőkészülékeik szerint részletezve.
15. Tábla. *A teher- és postakocsik állománya.* A saját, a bérbe vett és bérbe adott és a felek által szolgáltatott teherkocsik száma. A podgyázkocsik és a tulajdonképeni teherkocsik és tengelyeik száma, tonnákban kifejezett önsúlyuk és raksúlyuk (a tulajdonképeni teherkocsik ez adatai fedett és nyitott kocsik szerint osztályozva). A fékberendezések és fűtési rendszerek.
A postakocsik száma és egyéb adatai hasonló szempontokból részletezve.
16. Tábla. *A járművek beszerzési költsége.* A legutolsó év végéig erre a célra fordított kiadások a 13—15. táblán feltüntetett járműnemek szerint.

VI. FEJEZET.

A járművek teljesítményei.

17. Tábla. *A mozdonyok teljesítményei.* Az év folyamán közlekedett gyors-, személy-, vegyes-, teher-, munka- és anyagvonat, továbbá az összes (saját és idegen) mozdonyok által a saját vonalokon teljesített vonat-, haszon- és mozdonykilométerek száma. A saját üzemben lévő mozdonyoknak saját és idegen vonalokon teljesített haszon- és mozdonykilométerei. A mozdonyoknak a különböző nemű kocsikkal teljesített kocsitengely- és tonnakilométer száma, ez utóbbi tiszta és elegysúly szerint.
18. Tábla. *A személy-, teher- és postakocsik száma.* Az évi átlagban üzemben állott saját, bérbe vett és idegen felek által szolgáltatott 1. személykocsik, tengelyeik és ülőhelyeik, 2. podgyázkocsik, tengelyeik és hordképességük, 3. teherkocsik, tengelyeik, hordképességük, 4. postakocsik és tengelyeik száma. A kocsik által teljesített tengelykilométerek száma.

19. Tábla. *A járművek teljesítményeinél elhasznált anyag és ennek költsége.* A mozdonyfűtésre elhasznált fa, pirszén, tőzeg, barna és fekete kőszén mennyisége. Tisztítás, kenési, világítási és kocsifűtési költségek.
20. Tábla. *A járművek fentartási és átalakítási költségei.* (A 15. táblán kimutatott kocsinemek szerint.)

VII. FEJEZET.

Forgalom.

21. Tábla. *Személyforgalom.* A polgári utasok és a katonai személyek száma; az előbbieket a vonatmenetek és ezen belül kocsiosztályok szerint is. A személykilométerek száma kocsiosztályok szerint. A személyforgalmat lebonyolító vonatokon szállított podgyások, élő állatok és járművek száma és súlya.
22. Tábla. *Teherárúforgalom.* A díjköteles és díjmentes árúk súlya tonnákban, az előbbieket még a szerint, hogy gyors-, darab-, kocsirakományi, szolgálati és építési árúk, továbbá élő állatok voltak-e? A tonnakilométerek száma szintén ebben a csoportosításban.

VIII. FEJEZET.

Pénzügyi üzleti eredmények.

23. Tábla. *Üzleti bevételek.* Bevételek a személyszállítástól, polgári utasok és katonai személyek, illetve kocsiosztályok szerint. Mellékjövendelmek a 21. táblán felsorolt gyorszállítmányokból, az ott feltüntetett csoportok szerint.
Bevételek a teherszállítástól a 22. táblán felsorolt árúnemek szerint.
Az összes szállítási bevételekhez járulnak még a »különféle bevételek« cím alatt foglaltak: ez összeg adja az összes üzleti bevételt.
24. Tábla. *Üzleti kiadások:* a) az általános igazgatásnál, b) a pályafelügyeletnél és fentartásnál, c) a forgalmi és kereskedelmi szolgálatnál, d) a vontatási és műhelyi szolgálatnál.
Ezekhez járulnak még a különféle, nem tulajdonképeni üzleti kiadások és adják az összes üzleti kiadások összegét.
25. Tábla. *Pénzügyi végeredmények.* A tulajdonképeni üzleti kiadások és bevételek különbözete: az üzleti felesleg. Az összes üzleti bevételek és kiadások különbözete: az üzleti tiszta jövedelem. Ez utóbbi az egyéb jövedelmekkel: a rendelkezésre álló évi jövedelem. E jövedelem hováfordítása (többek közt a részevények és elsőbbségi kötvények törlesztés-

tésére és kamatoztatására fordított összegek) és a jövő évi átvitel.

26. Tábla. *Tartalék- és megújítási alap.* E két alap megnevezése, álladéka az előző év végén, bevételei és kiadásai az üzleti év folyamán és az évvégi állapot.

IX. FEJEZET.

Balesetek.

27. Tábla. *A vasuti forgalomban előforduló balesetek:*
a) kisikmlások; b) összeütközések; c) horzsolások és d) egyéb balesetek száma, helye, oka, következménye (halál, sérülés, járművek sérülése) utasok, vasuti alkalmazottak és idegen személyek szerint részletezve.

A balesetek alkalmával *a) önhibájukon kívül; b) saját vigyázatlanságuk folytán szerencsétlenül járt (meghalt vagy megsérült) utasok, vasuti alkalmazottak és idegen személyek száma.*

28. Tábla. *A balesetektől kifolyólag teljesített kártérítések.* A vasuti szavatossági törvény, illetve a méltányosság alapján eszközölt kártérítések és pedig *a) folytonos fizetések; b) egyszeri végkielégítések.*

29. Tábla. *Tengely-, kerékabroncs-, korongkerék- és sín-törések.* Az év végén meglevő, továbbá a törött és megtörött tengelyek száma vonatnemek szerint. A sín-törések anyag és alzat szerint.

X. FEJEZET.

Hivatalnokok és munkások.

30. Tábla. *Az alkalmazottak száma és javadalmazása.* A 24. táblán részletezett üzleti ágakon belül (külön kitüntetve még az anyagkezelési szolgálattal) részletezve a tisztviselők, gyakoronokok, díjnokok száma egy összegben, továbbá az egyéb alkalmazottak (férfiak és nők), napibéresek és napszámások száma. Ugyanezek fizetése.

31. Tábla. *A személyzet jótékonyági intézetei:* *a) a nyugdíjpénztárak; b) a beteg-, halálozási-, segély- stb. pénztárak; c) egyéb jótékonyági pénztárak vagyoni viszonyai.*

XI. FEJEZET.

Vontató pályák. (Magáncélra szolgáló vasutak.)

32. Tábla. *A vontató pályák.* Minden egyes vontató pálya megnevezése, vágányhossza, célja, hajtóereje, a sínek nyomtávja, végül a tulajdonos vagy a kezelést fentartó igazgatóság, társulat vagy magánszemély megnevezése.

28. Fiume hajó- és árúforgalmának statisztikája.

A Fiume hajó- és árúforgalmára vonatkozó statisztikai adatok gyűjtését a m. kir. központi statisztikai hivatalnak fiumei kirendeltsége végzi. Ez adatgyűjtést külön rendelet nem szabályozza, s az adatgyűjtésre vonatkozó módokat önálló utasítás sem foglalja össze, hanem a statisztikai adatok gyűjtése a forgalom tényleges viszonyaihoz alkalmazkodva, az éveken át követett gyakorlatnak megfelelően történik. Az adatgyűjtésre nézve jelenleg érvényben levő fontosabb irányelvek a következők:

A *Fiume hajóforgalmára* vonatkozó adatgyűjtés kiterjed a kikötőbe érkezett, illetőleg a kikötőből elindult valamennyi hajóra, melynek tiszta tonnatartalma a 10 tonnát meghaladja. Azok a hajók, melyeknek tiszta tonnatartalma bezárolag 10 tonnáig terjed, az adatgyűjtés alapjául szolgáló hajónaplókba nincsenek felvéve s így számba nem vehetők. Az adatokat a hivatal kirendeltsége a révhivatal által rendelkezésére bocsátott hajónaplókból, ú. n. hajónapló-kivonatokról jegyzi ki. A hajónapló-kivonatokat a következő adatokat tartalmazzák: a hajó érkezésének, illetőleg elindulásának idejét, a hajózási vállalat és a hajó nevét, a hajó nemét (gőzös vagy vitorlás), a hajó lobogóját, a hajó tonnatartalmát, a rendeltetési, illetőleg kiindulási kikötőt, végül azt is, hogy a hajó rakományval vagy rakomány nélkül érkezett, illetőleg indult. A felsorolt adatok kijegyzésénél a következők irányadók. A lobogót Magyarországnak és Ausztriának közös kereskedelmi tengerészeti lobogója alatt közlekedő hajóknál aszerint kell megjelölni magyar, illetőleg osztrák lobogónak, hogy az illető hajó magyar vagy osztrák kikötőben van-e lajstromozva. A hajózási vállalatok által bérelt hajóknál nem a bérlő vállalat lobogóját, hanem azt a lobogót kell megjelölni, a mely lobogó alatt a hajó közlekedik. Kiindulási kikötő gyanánt a meghatározott menetrend szerint közlekedő hajóknál a menetrenden feltüntetett kiindulási helyet, a szabadhajózásban pedig azt a kikötőt kell bejegyezni, a honnét a hajó Fiuméba áruk lerakása vagy felvétele végett eredetileg elindult. Rendeltetési kikötő gyanánt a meghatározott menetrend szerint közlekedő hajóknál a menetrend szerinti legvégső kikötőt kell megjelölni, míg a szabadhajózási forgalomban azt a helyet, a hová a hajó Fiuméből rakományt szállít, vagy pedig a hová fiumei rakomány nélkül kereskedelmi művelet végzése céljából elindult. Rakományval érkezett vagy elindult hajóknak azokat a hajókat kell felvenni, a melyek a kikötőben kereskedelmi műveletet végeznek, vagyis Fiuméba szóló rendeltetéssel árut hoznak, illetőleg a fiumei kikötőben árut vesznek fel elszállításra. Rakomány nélkül érkezett vagy elindult hajóknak tekin-

tetnek nemcsak a teljesen üres hajók, hanem azok is, a melyek a kikötőben kereskedelmi műveletet nem végeznek, vagyis nem a kikötőbe rendelt árukkal érkeztek, illetőleg nem a kikötőben felvett árukkal indultak el.

A kirendeltség a hajónapló-kivonatokat a hajólevelek (manifestumok) adataival való összehasonlítás útján is felülbírálja, szükség esetén helyesbíti, s az egy-egy hónap folyamán kiállított hajónapló-kivonatokat a következő hónap elején feldolgozás céljából a központba felterjeszti.

Az egy-egy óról beterjesztett hajónapló-kivonatokat, melyeknek száma évenként mintegy 21 ezer darabra tehető, a m. kir. központi statisztikai hivatal a következő hó végéig feldolgozza, még pedig akként, hogy megkülönböztetve a rakományval és rakomány nélkül a kikötőbe érkezett, illetőleg a kikötőből elindult hajók számát és tonnatartalmát, részletezi az adatokat lobogók és hajónemek, továbbá országok és hajónemek szerint; mindkét összeállításban külön vannak feltüntetve a szomszédos és távolsági forgalomban közlekedő hajók. Szomszédos forgalomnak tekintetik Fiuménak a többi magyar kikötővel, továbbá Veglia, Cherso, Lussin, Arbe és Pago szigetekkel, végül az isztriai part mentén — Póláig bezárólag — fekvő kikötőkkel kifejlődő hajóforgalma, a megjelölt határokon túl fekvő kikötőkkel való forgalma pedig távolsági forgalomnak. Külön vétetnek számba végül a Fiume és Abbazia stb. közt közlekedő tisztán személyszállító hajók is.

Az év végével az összes hajónapló-kivonatokat újból feldolgoztatnak két kombinációban, és pedig országok és hajónemek szerint a hajózási vállalatok részletezésével, továbbá országok szerint a hajónemek és a lobogók részletezésével, megkülönböztetve mindkét feldolgozásban a rakományval és rakomány nélkül érkezett, illetőleg elindult hajókat. Mindkét kombinációba a tisztán személyszállító hajók kivételével felvétetnek a kikötőbe érkezett és kikötőből elindult összes hajók; a szomszédos és távolsági forgalomban közlekedő hajók mindig külön-külön csoportban szerepelnek. A hajózási vállalatok részletezésénél az egyes vállalatoknak tulajdonát nem képező, hanem csak bérelt hajók, a bérlő-vállalat forgalmába vétetnek fel, de ott külön szerepelnek mindig annak feltüntetése mellett, hogy milyen lobogó alatt közlekednek.

A *Fiume árúforgalmára* vonatkozó adatgyűjtés kiterjed a tengeren és vasúton szállított árukra. A kikötő tengeri árúforgalmában az adatgyűjtés kiterjed mindazokra az árukra, melyek Fiuméba szóló szállítási okmányval érkeznek vagy fiumei feladás alapján kiállított szállítási okmányokkal vitetnek el. Nem vétetnek számba az ú. n. trasbordo-árúk, vagyis azok a küldemények, melyek nem fiumei rendeltetéssel érkeznek és Fiumében csak egyik hajóról a másikkra rakatnak át. A tengeri árúforgalom statisztikai számbavétele a hajózási vállalatok, ügynökségek, hajóvezetők stb. által a révhivatalnak beszolgáltatandó hajólevelek (manifestumok) alapján akként történik, hogy a fiumei statisztikai kirendeltség a hajólevél minden egyes tételéről egy kivonatot — u. n. hajólevél-kivonatot — készít. A kirendeltség az érkezésnél világos kékszinű, az indulásnál fehérszinű hajólevél-kivonatokat állít ki. A hajólevél-kivonatokra bejegyzendő adatokra nézve az alábbi minta tájékoztató:

Érkezés napja: A manifestum sorszáma:
 Indulás napja:

Hajólevél-kivonat.

A vállalat neve: A vonal megjelölése:

A hajónak

neve: neme: lobogója: tonnatartalma:

Az árú származási kikötője a conossement szerint:

A hajó mely kikötőben vette fel a rakodással az árut:

Az árú megnevezése:

Az árú mennyisége:

A 10 tonnáig terjedő tonnatartalmú vitorlások által lebonyolított árúforgalmat a kirendeltség a vámhivatalnál gyűjtött adatok alapján veszi számba, mert az említett vitorlások nem kötelesek a révhivatalnál a hajólevél beszolgáltatására. A vámhivatalnál gyűjtött adatokból a kirendeltség szintén hajólevél-kivonatokat állít ki; e hajólevél-kivonat, mely az érkezésnél sárgaszínű, az indulásnál rózsaszínű, a következő:

Érkezés napja:
 Indulás napja:

Hajólevél-kivonat.

A hajó

neve: neme: lobogója:

10 t. a. vitorlás

Az indulási kikötő neve:

Az árú megnevezése:

Az árú mennyisége:

A kirendeltség — a magyar kikötőkkel való forgalomban kiállított hajólevél-kivonatokon kívül — az összes hajólevél-kivonatokat a külkereskedelmi statisztika céljaira beszovalgatott árúnyilatkozatok adatai alapján helyesbíti, különösen pedig a hajóleveleken sokszor csak hiányosan megjelölt árúmegnevezéseket a szükséghez képest kiegészíti. Az egy-egy hónap folyamán beérkezett hajólevél-kivonatokat a kirendeltség a felülvizsgálat után a következő hónap első napjaiban feldolgozás céljából a m. kir. központi statisztikai hivatalnak küldi be.

Fiume hajó- és áruforgalmi adatainak *feldolgozása* a következőképpen történik:

Az egy-egy hónap folyamán kiállított hajólevél-kivonatokat, melyeknek száma évenként mintegy 320 ezer darabra tehető, a m. kir. központi statisztikai hivatal a következő hó végéig feldolgozza árúk szerint. Az árúk csoportosítására alapul szolgál az új vám-tarifa alapján külön a fiumei forgalom számbavételére készített árúrajstrom, mely az árúkat az 51 tarifasztyalon belül 176 tételben tagolja és külön négy tételbe foglalja a nem kereskedelmi árúkat, ú. m. a visszatérő vagy megtöltés végett küldött hordókat, ládákat, zsákokat, továbbá podgyászokat stb. Havonként külön összeállítás készül a kikötőből tengeren elszállított cukor mennyiségéről, melyben az elszállított nyers, homok- és kristály-, továbbá a finomított cukor mennyisége rendeltetési kikötők szerint részleteztetik.

Az év végével az egy-egy év folyamán begyűlt hajólevél-kivonatokat teljes részletességgel dolgoztatnak fel, még pedig akként, hogy az említett árúrajstrom minden egyes tételébe tartozó árúk forgalma az összes kikötők, a hajónemek, a hajózási vállalatok szerint részleteztetik. E teljesen részletes feldolgozás képezi alapját azoknak a különböző kombinációknak, melyek a kikötő tengeri áruforgalmára nézve közöltenek.

A kikötő *vasúti áruforgalmában* az adatgyűjtés kiterjed a Fiumében leadott vagy feladott összes küldeményekre. A számbavétel a vasúti rovatlapok alapján történik, még pedig akként, hogy a kikötőben feladott küldeményekről a vasút részéről a rovatlapnak az e célra külön készített másodlata bocsátatik a kirendeltség rendelkezésére, a leadott küldeményekről pedig a kirendeltség rovatlap-másolatokat, ú. n. rovatlap-kivonatokat készítet. A rovatlap-kivonatokat a feladó állomás nevét, az árú megnevezését és a küldemény súlyát tartalmazzák.

Az egy-egy hónap folyamán gyűjtött rovatlap-másolatok a következő hó elején feldolgozás céljából a kirendeltség által a központba küldetnek. A rovatlap-másolatok száma évenként mintegy 330.000 darabra tehető, s a beérkezett anyag havonként feldolgoztatik árúk szerint. Az árúk csoportosítására alapul szolgáló árúrajstrom a tengeri áruforgalom összeállításánál

használt árúrajstromtól csak annyiban különbözik, hogy az olajok és a fa a tengeri forgalomban néhány altétellel jobban vannak részletezve. Külön kimutató készül még havonként a feladási állomások részletezésével a kikötőbe érkezett cukor és liszt mennyiségéről is.

Az év végével az összes rovatlapok újból feldolgoztatnak és pedig akként, hogy az árúrajstrom 160 tételébe tartozó árúk mindegyikének forgalma a származási, illetőleg rendeltetési országok szerint részleteztetik.

A kirendeltség csak a mennyiségi adatokra vonatkozó adatgyűjtést végzi, míg Fiume áruforgalmának értékei azoknak az egységértékeknek az alapján számíttatnak ki, a melyeket a Fiumében szervezett *helyi érték-megállapító bizottság* évről-évre megállapít. A bizottság működését az 1897. évre vonatkozó egységértékek megállapításával az 1898. év elejével kezdte meg a m. kir. kereskedelemügyi miniszter úr által 1897. év január hó 2-án 82.232/96. sz. a. kibocsátott szabályzat alapján.

Az eredmények *közzétételére* vonatkozólag megjegyezzük, hogy a kikötő hajó- és áruforgalmára vonatkozó eredmények már az 1896. évre vonatkozólag oly részletességgel dolgoztatnak fel, mint jelenleg. A részletes feldolgozás eredményei teljes egészükben azonban csak az 1906. évtől kezdve közöltenek. Az első közlemény a »Magyar Statisztikai Közlemények« új sorozatának 24. kötete, mely Fiume 1906. és 1907. évi forgalmát ismerteti; 1908-tól kezdve évenként jelenik meg a hivatal kiadványsorozatában egy közlemény Fiumének hajó- és áruforgalmára vonatkozólag. A kiadvány 1906 óta teljes részletességgel ismerteti a kikötő hajó- és áruforgalmára vonatkozó adatokat s az 1908. évtől kezdve újabb kiegészítést nyert azzal, hogy Fiume tengeri áruforgalma az összes kikötők szerint részleteztetik.

Az említett közleményeken kívül a kikötő hajó- és áruforgalmára vonatkozólag még a havi eredmények is 1896. óta a hivatal havi közleményeiben is közzétételnek és pedig 1901 óta »A magyar szent korona országai külkereskedelmi forgalmának havi eredményei« című közleményekben. Az évi eredmények kivonatosan a »Magyar Statisztikai Évkönyv«-ben is megjelennek; részletesebb adatokat tartalmaz még különösen az 1897—1899. évekre vonatkozólag a m. kir. központi statisztikai hivatal kiadásában 1901-ben megjelent »Statisztikai adatok Fiume városáról és forgalmáról« című közlemény.

Ami az adatgyűjtés multját illeti, Fiume hajó- és áruforgalmának statisztikai számbavételét a m. kir. központi statisztikai hivatal csak 1896 óta végzi, vagyis azon időponttól kezdve, a mikor a magyar külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtés állandó ellenőrzése céljából Fiumében a hivatalnak egy kirendelt-

ége szerveztetett. A kikötő hajóforgalmára és tengeri áruforgalmára nézve adatok 1867. óta állanak rendelkezésre. Ez adatokat a kirendeltség felállítására előtt a m. kir. tengerészeti hatóság állította össze. Mindjárt a kirendeltség felállítása alkalmával kiterjesztetett az adatgyűjtés a kikötő vasúti áruforgalmára s még az 1896. év végén megkezdett a 10 tonnán aluli hajók által közvetített tengeri áruforgalom számbavétele is. Az egész adatgyűjtésben lényegtelen módosításokon kívül semmi figyelemre méltó változtatás nem történt úgy, hogy az adatgyűjtés 1896. óta a ma is érvényben lévő módzatok szerint történik.

29. A magyar-horvát tengerpart kikötőinek hajóforgalmi statisztikája.

A magyar-horvát tengerpart kikötőinek hajóforgalmára vonatkozó statisztikai adatokat a rév hivatalok gyűjtik akként, hogy a kikötőbe érkezett, illetőleg a kikötőből elindult valamennyi hajóról, melynek tiszta tonnatartalma a 10 tonnát meghaladja, az érkezésnél egy fehérszínű, az indulásnál egy világoskék színű hajónapló-kivonatot állítanak ki a hajónaplók alapján. A hajónapló-kivonatba bejegyzendő adatokra nézve az alantí minta tájékoztat:

Kikötő: A hajónapló tételsz.:

Kivonat az $\frac{\text{érkezési}}{\text{indulási}}$ hajónaplóból

..... nevű hajóról,

mely $\frac{\text{érkezett}}{\text{indult}}$

1	Tulajdonos *)	{ Magy.-horv. gőzhajó- zási r.-t. vagy egyéb? }
2	A hajó neve (gőzös vagy vitorlás)	
3	Lobogó	
4	Anyakikötő	
5	Tiszta tonnatartalom	
6	Állapot (terhelt vagy üres)	
7	A származási rendeltetési kikötő megnevezése	
8	Az indulást megelőző érkezés napja **)	

*) Az első rovatban csupán a »Magyar-Horvát« gőzhajózási társaság nevezendő meg külön, a többi hajótulajdonosok »egyéb« jelzővel említendők. **) E kérdés csak az indulási hajónapló-kivonatknál van felvéve.

A hajónapló-kivonatok kitöltésére ugyanazok a módzatok irányadók, melyek a Fiume hajóforgalmára vonatkozó statisztikai adatgyűjtésnél vannak érvényben s a 240. oldalon már közöltenek. E módzatok a m. kir. tengerészeti hatóság által kiadott utasításban foglaltatnak. A rév hivatalok az egy-egy hónapról kiállított hajónapló-kivonatokat a következő hó elején a m. kir. központi statisztikai hivatal fiumei kirendeltségéhez küldik be, a kirendeltség pedig feldolgozás céljából a központnak terjeszti fel azokat. Az évenként beérkező hajónapló-kivonatok száma 34 ezer darabra tehető. A havi feldolgozás, melynek összesítéséből állítatnak össze az évi eredmények, kikötőnként ép oly részletességgel történik, mint az Fiume hajóforgalmára nézve az 241. oldalon részletesen közöltenek s csak annyiban tér el attól, hogy a szomszédos és távolsági forgalomban közlekedő hajók forgalma nincs külön kimutatva.

Az adatgyűjtés a fiumei statisztikai kirendeltség felállítására óta tartozik a hivatal munkakörébe; az adatok szolgáltatása a mostani alakban az 1896. év vége óta folyik. A kirendeltség felállítására előtt az adatokat a m. kir. tengerészeti hatóság állította össze, a rév hivatalok által betervezett félévi kimutatások alapján.

A magyar-horvát tengerpart kikötőinek hajóforgalmára vonatkozó adatokat a m. kir. központi statisztikai hivatal teljes részletességgel havonként állítja össze; az évi eredmények kivonatosan a »Magyar Statisztikai Évkönyv«-ekben s teljes részletességgel a »A magyar szent korona országai külkereskedelmi forgalma« című havi közlemények deczemberi füzetében tételnek közzé.

30. Hitelintézetek statisztikája.

a) Az adatgyűjtés mai rendszere.

A hitelügyi statisztika adatszolgáltatói a hitelintézetek, melyek az 1875. évi kereskedelmi törvény szerint az évi mérleget a közgyűlés elé terjesztendő jelentéssel együtt közzéteszik. Miután azonban a statisztika nem elégedhetik meg csupán azokkal az adatokkal, melyeket az intézetek többsége évi üzletjelentésében közölni jónak lát, az adatok közlésére külön felvételi füzetek is szolgálnak.

A felvételi füzeteknek két külön mintája van: az egyik a bankok s az előbbiektől lényegben nem különböző takarékpénztárak, valamint a földhitelintézetek részére szolgál, a második a hitelszövetkezetek adatainak kimutatására. A szövetkezetek által kitöltendő minta egyszerűbben s az egyéb hitelintézetektől eltérő szervezetnek megfelelően szövegeztetett; a csekélyebb szakképzett munkaerő felett rendelkező szövetkezetektől ugyanis nem volna indo-

költ a bankokéval megegyező bonyolult és terjedelmes adatszolgáltatást követelni.

A magyarországi hitelintézetek a kitöltött felvételi füzeteket az ugyanazon évről szóló nyomtatásban kiadott zárszámadás egy példányával a következő év március hó 31-ig a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz küldik be. Az országos központi hitelszövetkezet kötelekébe tartozó szövetkezetek május hó végéig kapnak halasztást, minthogy ezek mérlegeit a központnak később érkező ellenőrei állítják össze. Az újonnan alakult vagy alapszabályait módosító régi intézetek alapszabályait egy példányát is csatolják a felvételi füzethez.

A bankok, takarékpénztárak és földhitelintézetek adatgyűjtő mintája a 245. lapon látható, a hitelszövetkezeteké pedig a 262. lapon.

A kérdőívek egyes pontjaihoz a következő magyarázatok fűződnek:

A mennyiben az intézet üzletve nem a naptári évvel végződik, mindig az üzletévről közlendők az adatok és megjelölendő, hogy az üzletév mely időpontban kezdődik és mely időpontig tart.

A mérlegszámla adatainak egyezniük kell az intézet zárszámadásában közölt adatokkal; azonban úgy a »Vagyon«, mint a »Teher« oldal tételei közt van néhány, melyet nagyobb részletezéssel kell kimutatni, mint az a zárszámadásokban rendszeren történik. Így például a kézi zálogra adott kölcsönök közül külön kimutatandók az értékpapírokra adott lombárkölcsonök s ezektől elkülönítve szerepel a hitelnyújtásnak az a neme, midőn a letett értékpapírok az intézet által adott folyószámlahitelnek szolgálnak biztosításul; azután a tőzsdei reportüzlet, midőn az értékpapírok a tőzsdei ügyletek érdekében zálogosíttatnak el. Külön kimutatandó, ha a kölcsönök aranyra, ezüstre, ékszerekre vagy egyéb ingóságokra elzálogosítás mellett adatnak, vagyis midőn az intézet zálogházi üzletet gyakorol; végre elkülönítendő az árúkra adott kölcsönök.

A váltótárczánál a tényleg az intézet birtokában levő váltók állománya mutatandó ki, a visszleszámított váltók tehát sem itt, sem a »Teher« oldalon nem veendő fel.

»Fedezet mellett engedélyezett folyószámlahitelek« cím alatt nemcsak azoknak a folyószámlai adósnak tartozása mutatandó ki, kik fedezetül értékpapírokat tesznek le, hanem azoké is, kik egyéb fedezetet, váltót, jelzálogi betáblázást stb. nyújtottak.

A jelzálogos kölcsönöknél különbséget kell tenni, a szerint, hogy a kölcsönök készpénzben, záloglevelekben, illetve egyéb értékpapírokban engedélyeztetek-e? Más intézetekre czedált jelzálogos kölcsönök a mérlegszámlából kihagyandók, miután ott csak a tárczában levő jelzálogos kölcsönöket kell kimutatni.

A törvényhatóságoknak, községeknek, közhasznú művekre stb. adott kölcsönök két tételben mutatandók ki, a szerint a mint a kölcsön jelzálog mellett, vagyis

ingatlanra való betáblázással adatik vagy pedig midőn biztosításul bizonyos jövedelmek köttetnek le, vagy az évi járulékok az állami adókkal együttesen hatatnak be.

Az értékpapírok összege két külön tételben mutatandó ki, egyik tételben az intézet értékpapír-tárczája, a másikban pedig az alapszabályszerűleg kezelt értékpapírok, tehát a tartalékalapnak, nyugdíjalapnak, a záloglevelek biztosítási alapjának stb. értékpapírai.

A felvételi füzet III., IV., V. és VII. fejezeteiben az üzleti év végén volt álladékra vonatkozó darabszámoknak feljegyzése, a következő évi adatgyűjtésre való tekintettel, az intézet saját érdekében ajánlatos.

A jelzálogos kölcsönökre vonatkozó kimutatásokban a jelzálogos kölcsönöknek az év végén fennállott és a mérlegszámlában kimutatott összege részletezendő, kivéve a 2., 4. és 7. számút. A 2. számú kimutatásban az évi folyósítások összege alapján, a 4. számnál pedig a kölcsönök nem a még törlesztetlen rész szerint, hanem az eredetileg folyósított kölcsönök nagysága szerint csoportosítandók; ha pld. egy eredetileg 120.000 koronás kölcsönből az időközi törlesztések folytán már csak 6.000 korona áll fenn, e kölcsön nem a 4.000—10.000 koronás kölcsönök kategóriájába osztandó, hanem a 100.000—200.000 koronás kölcsönök közé. A 7. számú kimutatásban foglalt engedményezett (czedált) kölcsönök, a jelzálogos kölcsönökre vonatkozó összes egyéb kimutatásoknál figyelmen kívül hagyandók.

A jelzálogos kölcsönöknek a kamatláb nagysága szerinti részletezésénél a törlesztéses kölcsönök a törlesztési hányad levonása után maradó kamatláb szerint sorozandók az egyik vagy másik kategóriába.

A jelzálogos kölcsönöknek vármegyék szerinti részletezésénél a törvényhatóságú városok azon vármegyékkel, melyeknek területén fekszenek, együttesen mutatandók ki (pld. Szeged és Hódmezővásárhely Csongrád megyével, Kassa Abauj-Torna megyével együtt); kivételt képez Budapest, mely külön sort kap.

Árverzetetés esetén az elárverezett jelzálog értéke gyanánt az árverés alkalmával elért vételár mutatandó ki.

A takarékbetétek forgalmának kimutatása következőképen állítandó össze: az a) sorba felveendő a betétek álladéka az előző év végén a tartozó kamatokkal együtt, a b) sorba a folyó év folyamán betett tőke a tőkésített kamatok nélkül, a c) sorba a folyó év január 1-től december 31-ikéig tőkésített és folyó kamatok (e tételnek egyeznie kell a veszteség- és nyereség-számla azonos című tételével), a d) sorba a visszafizetett tőke a kifizetett tőkésített kamatokkal együtt, az e) sorba a kifizetett folyó kamatokkal együtt, az f) sorba a betétek álladéka a folyó év végén a tartozó kamatokkal együtt. Végre az egész kimutatásnak a következő képlet szerint kell egyeznie: (a + b + c) —

Csatolandó: a zárszámadás.

Felvételi füzet

.....évre

a bankok, takarékpénztárak és földhitelintézetek számára.

I. Általános adatok.

1. Az intézetnek törvényszékieleg bejegyzett cége:
2. Az intézet székhelye:
3. A működés megkezdésének éve:
4. Hány évre alakult:
5. A részvényeknek alapszabályilag megállapított száma:
6. Az alapszabályilag megállapított részvénytőke koronákban:
7. Egy részvénynek névleges értéke koronákban:
8. Tényleges befizetés egy részvényre koronákban:
9. A kibocsátott részvények darabszáma:
10. Az intézetnek hány fiókja van: Budapesten, vidéken.
11. Hol vannak a vidéki fiókok?
12. Mennyi az affiliált hitelintézetek száma? a) A Magyarbirodalomban? b) külföldön?
13. Nincs-e az intézet más intézettel affiliált viszonyban és ha igen, mely intézettel?

III. Váltóleszámitolás.

I. Bankszerű váltók leszámítolása az 19..... évben.

Az év elején tárczában volt váltók darabszáma (visszleszámitolt váltók nélkül)darab

a) Váltótárca az év elején (visszleszámitolt váltók nélkül)korona

b) Leszámitoltatott az év folyamában*) »

c) Leiratott, mint behajthatatlan »

d) Váltótárca az év végén (visszleszámitolt váltók nélkül)..... »

Az év végén tárczában volt váltók darabszáma (visszleszámitolt váltók nélkül)darab

2. Hitelegyleti váltók leszámítolása az 19..... évben.

Hitelegyleti váltók darabszáma az év elejéndarab

a) Váltótárca az év elejénkorona

b) Leszámitoltatott az év folyamában*) »

c) Leiratott »

d) Váltótárca az év végén »

Hitelegyleti váltók darabszáma az év végéndarab

3. Visszleszámitolás 19..... évben.

Az év elején visszleszámitolásban volt váltók darabszámadarab

a) Visszleszámitolásban volt váltók az év elejénkorona

b) Visszleszámitoltatott az év folyamában »

c) A visszleszámitolt váltók összege az év végén »

Az év végén visszleszámitolásban volt váltók darabszámadarab

4. Jelzálogilag biztosított váltók.

Az év végén tárczában és visszleszámitolásban volt váltók
közül jelzálogilag volt biztosítva darabkorona

*) Itt az egész üzletévben leszámított összes váltók kimutatandók, tehát a meghosszabbított (prolongált) váltók is, utóbbiak értéke annyiszor és oly összeggel, a mennyiszor és a mily összeggel az év folyamán prolongáltattak.

IV. Jelzálogos kölcsönök.

1. Az összes tárczában lévő jelzálogos kölcsönök az 19..... évben.

A) Készpénzben folyósított jelzálogos kölcsönök.

A fennálló kölcsönök száma az év kezdetén darab.

a) A fennálló kölcsönök összege az év kezdetén korona.

b) Folyóvá tétetett: korona.

Együtt (a+b) korona.

c) Törlesztetett »

d) A fennálló kölcsönök összege az év végén (a+b) — c = d korona.

A fennálló kölcsönök száma az év végén..... darab.

B) Záloglevelekben folyósított jelzálogos kölcsönök.

A fennálló kölcsönök száma az év kezdetén darab.

a) A fennálló kölcsönök összege az év kezdetén korona.

b) Folyóvá tétetett »

Együtt (a+b) korona.

c) Törlesztetett «

d) A fennálló kölcsönök összege az év végén (a+b) — c = d korona.

A fennálló kölcsönök száma az év végén darab.

C) Egyéb értékpapirokban folyósított jelzálogos kölcsönök.

(Járadékjegyek, szőlőkötvények.)

A fennálló kölcsönök száma az év kezdetén darab.

a) A fennálló kölcsönök összege az év kezdetén korona.

b) Folyóvá tétetett »

Együtt (a+b) korona.

c) Törlesztetett »

d) A fennálló kölcsönök összege az év végén (a+b) — c = d korona.

A fennálló kölcsönök száma az év végén darab.

2. Az 19..... évben folyósított jelzálogos kölcsönök megoszlása a kölcsönök száma és a jelzálogul lekötött ingatlan területe és értéke szerint.

Az év folyamán engedélyezett kölcsönökből esett:

Földbirtokra és tartozékaira drb. kölcsön kor. összegben

Bérházakra és gyárakra..... » » » »

A kölcsönök biztosítására jelzálogul lekötöttet:

..... kat. hold földbirtok kor. becsértékben.

..... bérház (bérházak száma) » »

4. Előlegek egyéb ingóságokra.

Az év kezdetén az előlegek száma	darab
a) Az év kezdetén az előlegek összege	korona
b) Az év folyamában folyósított	»
Együtt (a + b)	korona
c) Az év folyamában visszafizettetett	»
d) Az év végén az előlegek összege (a + b) — c = d	korona
Az év végén az előlegek száma	darab
Kényszereladások eseteinek száma	»

5. Előlegek árúkra.

Az év kezdetén az előlegek száma	darab
a) Az év kezdetén az előlegek összege	korona
b) Az év folyamában folyósított	»
Együtt (a + b)	korona
c) Az év folyamában visszafizettetett	»
d) Az év végén az előlegek összege (a + b) — c = d	korona
Az év végén az előlegek száma	darab

6. Kölcsönök kötelezvényekre, kezesség mellett.

Az év kezdetén a kölcsönök száma	darab
a) Az év kezdetén a kölcsönök összege	korona
b) Az év folyamában folyósított	»
Együtt (a + b)	korona
c) Az év folyamában visszafizettetett	»
d) Az év végén a kölcsönök összege (a + b) — c = d	korona
Az év végén a kölcsönök száma	darab

7. Törvényhatósági, községi és közhasznú művekre adott kölcsönök.

a) Ingatlanokra való betétblásás mellett.

Az év kezdetén a kölcsönök száma	darab
a) Az év kezdetén a kölcsönök összege	korona
b) Az év folyamában folyósított	»
Együtt (a + b)	korona
c) Az év folyamában visszafizettetett	»
d) Az év végén a kölcsönök összege (a + b) — c = d	korona
Az év végén a kölcsönök száma	darab

b) Egyéb biztosítás mellett adott kölcsönök.

Az év kezdetén a kölcsönök száma	darab
a) Az év kezdetén a kölcsönök összege	korona
b) Az év folyamában folyósított	»
Együtt (a + b)	korona
c) Az év folyamában visszafizettetett	»
d) Az év végén a kölcsönök összege (a + b) — c = d	korona
Az év végén a kölcsönök száma	darab

VI. Kamatláb és díjak százalékokban.

a) Szedett kamatok és díjak.

	Kamat %		Díjak %	
	legkisebb	legnagyobb	legkisebb	legnagyobb
1. Leszámitolt bankszerű váltók után				
2. Leszámitolt hitelegyleti váltók után				
3. Értékpapírokra adott előlegek után				
4. Fedezet mellett engedélyezett folyószámlahitelek és tőzsdei report üzlet után				
5. Aranyra, ezüstre, ékszerekre adott előlegek után				
6. Egyéb ingóságokra adott előlegek után				
7. Árúkra adott előlegek után				
8. Kötvénykölcsönök után				
9. Jelzálogos kölcsönök után				
10. Törvényhatósági, községi, stb. kölcsönök után				

b) Fizetett kamatok.

	Legkisebb	%	Legnagyobb	%
Visszleszámitolt bankszerű váltók után		»		»
Visszleszámitolt hitelegyleti váltók után		»		»

VII. Betétek.

I. Takarékbetétek.

a) A betétek forgalma az 19..... év folyamában.

1. Betéti könyvek száma az év kezdetén	darab
2. újonnan kiállított könyvek száma	»
3. kiegyenlített (megszűnt) könyvek száma	»
4. Betéti könyvek száma az év végén (1 + 2) — 3 = 4	darab
a) Takarékbetétek álladéka az év kezdetén	korona
b) Az év folyamában betett tőke	»
c) A betétek után járó kamatok összege (l. 259. old. 2. rovatát)	»
Együtt (a + b + c)	korona
d) Visszafizetett tőke	»
e) Kifizetett kamatok	»
Együtt (d + e)	korona
f) Álladék az év végével (a + b + c) — (d + e) = f	»

b) *A takarékbetétek megoszlása a kamatláb magassága szerint az év végén.*

Kamatláb:	A könyvecskék darabszáma:	A betéti összeg korona:
3 ⁰ / ₀ -os
3 ¹ / ₂ ⁰ / ₀ »
4 ⁰ / ₀ »
4 ¹ / ₂ ⁰ / ₀ »
.....
.....
.....

c) *A takarékbetét könyvek megoszlása az összeg nagysága szerint az év végén.*

Az 19..... év végén forgalomban volt takarékbetét könyvek közül tartalmazott:

Összeg	darab könyv
20 kor.-nál kisebb összeget darab könyv
20— 100 kor.-áf.	» »
100— 200 »	» »
200— 1.000 »	» »
1.000— 2.000 »	» »
2.000— 4.000 »	» »
4.000—10.000 »	» »
10.000—20.000 »	» »
20.000 kor.-nál nagyobb összeget	» »
Összesen, szám: darab könyv

2. *Betétek folyószámlára.*

Álladék az év kezdetén	korona
Az év folyamában betéttett	»
Visszafizettetett	»
Álladék az év végén	»
A folyó-számla tulajdonosok száma	

3. *Betétek chèque-számlára.*

Álladék az év kezdetén	korona
Az év folyamában betéttett	»
Visszafizettetett	»
Álladék az év végén	»
A chèque-számla tulajdonosok száma	

4. *Betétek pénztárjegyekre.*

Álladék az év kezdetén	korona
Kibocsátott pénztárjegyek	»
Beváltott pénztárjegyek	»
Álladék az év végén	korona

VIII. *Külföldről élvezett hitel.*

(Előlegek különböző értékpapírokra, váltókra stb., penzió üzlet.)

Álladék az év kezdetén	korona
Igénybe vett előlegek (penzió) az év folyamán	»
Visszafizettetett	»
Álladék az év végén	»

Az év végén volt álladékból esett:

Osztrák piacokra	korona
Német »	»
Francia »	»
Angol »	»
Egyéb »	»

IX. *Záloglevelek és községi kötvények forgalma.*3¹/₂⁰/₀-os záloglevelek.

Forgalomban volt az év kezdetén	kor. összegben
Kibocsátott	» »
A forgalomból kivonott	» »
Az év végével forgalomban maradt	kor. összegben

4⁰/₀-os záloglevelek.

Forgalomban volt az év kezdetén	kor. összegben
Kibocsátott	» »
A forgalomból kivonott	» »
Az év végével forgalomban maradt	kor. összegben

4¹/₂⁰/₀-os záloglevelek.

Forgalomban	kor. összegben
Kibocsátott	» »
A forgalomból kivonott	» »
Az év végével forgalomban maradt	kor. összegben

5⁰/₀-os záloglevelek.

Forgalomban volt az év kezdetén	kor. összegben
Kibocsátott »	»
A forgalomból kivonatott »	»
Az év végével forgalomban maradt	kor. összegben

5¹/₂⁰/₀-os záloglevelek.

Forgalomban volt az év kezdetén	kor. összegben
Kibocsátott »	»
A forgalomból kivonatott »	»
Az év végével forgalomban maradt	kor. összegben

4⁰/₀-os községi kötvények.

Forgalomban volt az év kezdetén	kor. összegben
Kibocsátott »	»
A forgalomból kivonatott »	»
Az év végével forgalomban maradt	kor. összegben

4¹/₂⁰/₀-os községi kötvények.

Forgalomban volt az év kezdetén	kor. összegben
Kibocsátott »	»
A forgalomból kivonatott »	»
Az év végével forgalomban maradt	kor. összegben

4¹/₂⁰/₀-os községi kötvények.

Forgalomban volt az év kezdetén	kor. összegben
Kibocsátott »	»
A forgalomból kivonatott »	»
Az év végével forgalomban maradt	kor. összegben

5⁰/₀-os községi kötvények.

Forgalomban volt az év kezdetén	kor. összegben
Kibocsátott »	»
A forgalomból kivonatott »	»
Az év végével forgalomban maradt	kor. összegben

X. Az értékpapírok részletezése.

(A mérlegszámla 14. és 15. tétele alatt foglalt értékpapírok.)

1. Államadósság.

Összeg koronákban az üzletév utolsó napjának árfolyama szerint.

a) Magyar államadósság:

4 ⁰ / ₀ -os aranyjáradék-kötvények
4 ⁰ / ₀ -os koronaértékű járadék-kötvények
3 ¹ / ₂ ⁰ / ₀ -os 1897. évi államvasuti beruházási koronaértékű jár.-kötvények
1870. évi nyereségykölcsön
4 ¹ / ₂ ⁰ / ₀ -os magyar regale-kártalanítási kötvény
4 ¹ / ₂ ⁰ / ₀ -os horvát-szlavon regale-kártalanítási kötvény
4 ⁰ / ₀ -os magyar földtehermentesítési kötvény
4 ⁰ / ₀ -os horvát-szlavon földtehermentesítési kötvény
4 ⁰ / ₀ -os tiszai és szegedi nyereségykölcsön
5 ⁰ / ₀ -os horvát-szlavon jelz.-földváltási kötvények
4 ¹ / ₂ ⁰ / ₀ -os m. kir. állami adómentes pénztárjegyek

b) Osztrák államadóssági kötvények

.....

c) Egyéb idegen államadóssági kötvények

.....

2. Más közkölcsönök.**a) Hazaiak****b) Ausztriaiak és egyéb külföldiek****3. Záloglevelek és kölcsön-kötvények.**

A magyar földhitelintézet záloglevelei
Az osztrák-magyar bank »
Budapesti intézetek »
Vidéki »
Osztrák »
Egyéb külföldi intézetek »
Hazai intézetek községi és nyereségykötvényei
Osztrák és egyéb külföldi intézetek községi és nyereségykötvényei

4. Elsőbbségi kötvények.

Hazai közlekedési vállalatok elsőbbségi kötvényei
Hazai iparvállalatok kötvényei
Egyéb hazai vállalatok »
Osztrák és egyéb külföldi vállalatok kötvényei

I. oldalösszeg

Összeg koronákban az
üzletév utolsó napjának
árfolyama szerint

5. Bankok részvényei.

Az osztrák-magyar bank részvényei
Budapesti bankok »
Vidéki »
Osztrák és egyéb külföldi bankok részvényei

6. Takarékpénztárak részvényei.

Budapesti takarékpénztárak részvényei
Vidéki »

7. Biztosító társaságok részvényei.

Hazai biztosító társaságok részvényei... ..
Osztrák és egyéb külföldi biztosító társaságok részvényei

8. Gőzmalmok részvényei.

Budapesti gőzmalmok részvényei... ..
Vidéki »
Osztrák és egyéb külföldi gőzmalmok részvényei

9. Bányák és téglagyárak részvényei.

Hazai vállalatok részvényei
Osztrák és egyéb külföldi vállalatok részvényei

10. Vasművek és gépgyárak részvényei.

Hazai vállalatok részvényei
Osztrák és egyéb külföldi vállalatok részvényei

11. Könyvnyomdák részvényei.

Budapesti könyvnyomdák részvényei
Vidéki »
.....

12. Különféle vállalatok részvényei.

Hazai vállalatok részvényei
Osztrák és egyéb külföldi vállalatok részvényei

13. Közlekedési vállalatok részvényei.

Hazai vállalatok részvényei
Osztrák és egyéb külföldi vállalatok részvényei

14. Sorsjegyek.

Hazai sorsjegyek
Osztrák és egyéb külföldi sorsjegyek

II. oldalösszeg

I. »

Értékpapírok értéke mindössze

**XI. Az 19... évi jövedelmek és költségek s a
tiszta nyereség részletezése.**

Befolyt kamatok :

1. Jövedelmek.

váltóleszámitolás után	korona
értékpapírokra adott előlegek, fedezet mellett engedélyezett folyószámlai hitelek és tőzsdei report-üzlet után	»
aranyra, ezüstre, ékszerekre adott előlegek után	»
egyéb ingóságokra adott előlegek után... ..	»
árúkra adott előlegek után	»
jelzálogos kölcsönök után	»
iőrvényhatósági, községi és közhasznú művekre adott köl- csönök után	»
kötvénykölcsönök után, kezesség mellett	»
más intézeteknél elhelyezett összegek után	»
értékpapírok után	»
Átmeneti kamatok	»
Késedelmi kamatok	»
Egyéb kamatok	»
Jövedelem bizományi, kibocsátási és consortiális üzletekből... ..	»
Árfolyamnyereség	»
Ingatlanok jövedelme	»
Egyéb bevételek	»
Összesen	korona

2. Költségek.

Fizetett vagy tőkésített kamatok :	korona
visszleszámitott váltók után... ..	»
takarékbetétek után (lásd 253. oldal c) rovatának összegét)	»
folyószámlai betétek után... ..	»
cheque-betétek után	»
pénztárjegyek után	»
tőzrsbetétek után	»
záloglevelek után	»
községi kötvények után	»
Átmeneti kamatok	»
Egyéb kamatok... ..	»
Igazgatási és kezelési költségek :	
a személyzet javadalmazása	»
kezelési költségek	»

TEHER.

	Koronákban
1. Befizetett üzletrészek	
2. Befizetett törzsbetétek	
3. Rendes tartalékalap	
4. Egyéb tartalékalapok	
5. Takarékbetétek	
6. A jövő évet illető előre befolyt kamatok	
7. Előlegek és kölcsönök	
8. Óvadékok és letétek	
9. Egyéb tartozások	
10. Tiszta nyereség:	
nyereség-áthozatal az előbbi évekről	
19..... évi nyereség	
Összesen	

III. Váltóleszámitolás.

(Részletezés mint a bankok stb. által kitöltendő felvételi füzetben, a hitelegyleti váltókra vonatkozó rész kihagyásával.)

**IV. Előlegek és kötvénykölcsönök forgalma
19..... évben.****1. Előlegek értékpapírokra.**

Az év kezdetén az előlegek száma	darab
a) Az év kezdetén az előlegek összege	korona
b) Az év folyamában folyósított	»
együtt (a + b):	korona
c) Az év folyamában visszafizettetett	»
d) Az év végén az előlegek összege (a + b) — c = d	korona
Az év végén az előlegek száma	darab

2. Előlegek törzsbetétre vagy üzletrészre.

Az év kezdetén az előlegek száma	darab
a) Az év kezdetén az előlegek összege	korona
b) Az év folyamában folyósított	»
együtt (a + b)	korona
c) Az év folyamában visszafizettetett	»
d) Az év végén az előlegek összege (a + b) — c = d	korona
Az év végén az előlegek száma	darab

3. Előlegek egyéb zálogokra.

Az év kezdetén az előlegek száma	darab
a) Az év kezdetén az előlegek összege	korona
b) Az év folyamában folyósított	»
együtt (a + b)	korona
c) Az év folyamában visszafizettetett	»
d) Az év végén az előlegek összege (a + b) — c = d	korona
Az év végén az előlegek száma	darab
Kényszereladások eseteinek száma:	

4. Kötvénykölcsönök (kezesség mellett).

Az év kezdetén a kölcsönök száma	darab
a) Az év kezdetén a kölcsönök összege	korona
b) Az év folyamában folyósított	»
együtt (a + b)	korona
c) Az év folyamában visszafizettetett	»
d) Az év végén a kölcsönök összege (a + b) — c = d	korona
Az év végén a kölcsönök száma	darab

V. Jelzálogos kölcsönök.

(Részletezés mint a bankok stb. által kitöltendő felvételi füzetben, a folyósított jelzálogos kölcsönök megoszlására, a kölcsönök számára és a jelzálogul lekött ingatlan területére és értékére vonatkozó pont kihagyásával.)

VI. Kamatláb és díjak százalékokban.**VII. Takarékbetétek.****VIII. Külföldről élvezett hitel.****IX. Az intézet tulajdonát képező értékpapírok.****X. Jövedelmek és költségek az 19..... évben.**

(A VI—X. szakaszok alatti szöveg teljesen megegyezik a bankok stb. által kitöltendő felvételi füzetben található részletezéssel.)

31. Szövetkezeti statisztika.

a) Az adatgyűjtés mai rendszere.

A gazdasági életünkben mind nagyobb szerepet játszó szövetkezetekről a m. kir. központi statisztikai hivatal a hitelügyi statisztika keretében tárgyalt hitel-szövetkezeti statisztikán kívül még négyféle mintán gyűjt adatokat és pedig a szövetkezeti gabonaraktárakról, a tejszövetkezetekről, szakszövetkezetekről és szakcsoportokról, végül a fogyasztási szövetkezetekről és fogyasztási árúraktárakról.

A szövetkezeti statisztikai kérdőívek minden évről a következő év első harmadában küldendők be, a zárszámadás, vagyonmérleg s az esetleges üzleti jelentés kíséretében.

A kérdőívek mintáját l. a 267—279 lapokon.

A kérdőívek kitöltésére általánosságban a következő utasítások irányadók:

Ha a szövetkezet üzletve nem a naptári évvel végződik, az adatok az üzleti évről közlendők és megjelölendő, hogy az üzletév mely időpontban kezdődik és mely időpontban végződik.

A bejegyzett adatoknak a szövetkezet üzleti jelentéseiben és zárszámadásaiban foglalt adatokkal — a mennyiben ily üzleti jelentések vagy zárszámadások összeállítatnak — egyezniük kell.

Ha egyes szövetkezeteknek működési körébe oly üzleti tevékenység is tartozik, melyre vonatkozó rovatok a kérdőíven nincsenek, e körülményről jelentést kell tenniük.

A kérdőívek egyes nemeinek kitöltésénél az alábbiakra kell még figyelmet fordítani:

a) *Szövetkezeti gabonaraktáraknál.* Ha a szövetkezet székhelye más község, mint a melyben a magtár van, nemcsak a szövetkezet, hanem a magtár székhelye is beirandó.

Ha a raktárdíj a beraktározott termények neme szerint különböző, a raktárdíjat terménynemek szerint kell részletezni.

Hitelszövetkezetek kebelében szervezett gabonaraktáraknál az üzletrészek számára, megosztására, a tagok szavazati jogára és szavatosságára vonatkozó (13—21.) pontok kitöltése elmarad.

A beraktározott gabonanemek értékére vonatkozó kérdésnél a biztosítási értéket kell beírni. Az eladott gabonanemek értékénél az elért vételár mutató ki.

b) *Szakszövetkezeteknél és szakcsoportoknál.* A mennyiben a szövetkezet egyszersmind hitelszövetkezet is, a hitelszövetkezeti üzletágot illető adatok bejegyzése a m. kir. központi statisztikai hivaltól megküldött külön hitelszövetkezeti kérdőíven történik, de ha a hitelszövetkezet kebelében munkakészítő

csoportok is működtek, akkor ezen kérdőív IV. alatti rovatait megfelelően ki kell tölteni.

A nyersanyagbeszerzésnél származás tekintetében nem az az irányadó, hogy a szövetkezet a nyersanyagot hol vette, hanem, hogy az hol termeltetett. Ha a nyersanyag eredete minden kétséget kizáróan meg nem állapítható, ezt a körülményt a válaszádnál meg kell jegyezni.

b) Az adatok feldolgozása.

A szövetkezeti statisztika négy különféle ágának megfelelően négyféleképpen történik a begyűlt anyag évi feldolgozása is.

A legkimerítőbben a szakszövetkezetek adatai dolgoztatnak fel. A feldolgozás a szakszövetkezetek három különböző: ipari, mezőgazdasági és különféle egyéb osztálya szerint történik. Az ipari szakszövetkezetek a tizenhárom iparcsoport szerint részletezettek, a mezőgazdasági szakszövetkezetek a feldolgozás alkalmával mezőgazdasági, szőlő-, bor- és gyümölcs-termelési és értékesítő, valamint az említettek kivül álló különféle céllal bíró mezőgazdasági szövetkezetekre osztatnak.

E részletezések szem előtt tartásával a feldolgozás kiterjed a szövetkezetek számán kivül az alakulási évre, a működés tartamára, arra, hogy a szövetkezet önálló-e vagy kapcsolatban van valamely intézménnyel, a tagok számára és hullámszáma, az üzletrészek számára, továbbá névértékére és megosztására, a tagok szavazati jogának gyakorlására, a tagok szavatosságára, az élvezett támogatásra és a tisztajövedelem felhasználására.

Egy másik összeállítás a nyersanyagbeszerzés módjaira, a tagoknak kiszolgáltatott, továbbá a közös műhelybe beszállított és a tagoknak hitelbe adott nyersanyagra, a termelt áruból úgy a belföldön, mint a külföldön történt értékesítésekre, a közös műhelyben történő gyártásra, a magánosok és közhatalóságok részére történt szállításokra, a belföldön és a külföldön értékesített árúk értékére stb. vonatkozik.

A fogyasztási szövetkezetek feldolgozása törvényhatóságok szerint történik, s a feldolgozás csak annyiban különbözik a szakszövetkezetektől, hogy a fogyasztási szövetkezeteknél az élvezett támogatásra és a tiszta jövedelem felhasználására vonatkozó kérdések helyét a tagoknak foglalkozási ágak szerinti megosztása és az elárúsított főbb fogyasztási cikkek érték szerinti részletezése, a tagoknak nyújtható hitel összegének kutatása és a szövetkezet útján elárúsított tagok által termelt cikkek értéke foglalja el. A tejszövetkezetek, valamint a gabonaraktár szövetkezetek statisztikájának feldolgozása is hasonló elvek szerint történik, természetesen a tárgy eltérő volta által megkivánt változtatásokkal.

Kérdőív

a szövetkezeti gabonaraktárak részére az 19..... évről.¹⁾

- 1.²⁾ A szövetkezet törvényszékiileg bejegyzett cége (ha a gabonaraktár nem önálló szövetkezet, akkor annak a hitelszövetkezetnek a cégét kell beírni, a melynek kebelében a raktár szervezve van):
2. Székhelye:
3. Alakulásának éve:
4. Hány évre alakult:
5. Hány szövetkezet tagjai raktároznak be a magtárba:
6. Önállóan működik-e, vagy tagja valamely központnak és melyeknek:
7. Saját tulajdonát képező, vagy bérelt magtárat használ-e:
8. Hány métermázs a befogadó képessége a magtári épületnek:
9. Községben, vagy vasuti állomás területén épült-e a magtár:
10. Mekkora a raktárdíj métermázsánként:
11. A tagok száma:
12. Az 19... év folyamán a) hány tag lépett be:
- b) hány tag lépett ki:
13. Üzletrészek száma:
14. Egy üzletrész névértéke:
15. Az üzletrészek névértéke:
16. Az év végéig tényleg befizetett üzletrészek értéke:
17. Egy tag legfeljebb hány üzletrészt bírhat:
18. Az egy-egy tag által jegyezhető üzletrészek száma és az illető birtokának területe (termés képessége) közt van-e valaminő arány:
19. Hány tagnak volt:

1 üzletrésze	11— 50 üzletrésze	
2— 5 »	51—100 »	
6—10 »	100-nál több »	

¹⁾ Ha a szövetkezet üzletve nem a naptári évvel végződik, az adatok az üzleti évről közlendők, és megjelölendő, hogy az üzletév mely időpontban kezdődik és mely időpontig tart.

²⁾ A szövetkezet teljes címét, úgy, a mint az cégjegyzve van, kell beírni.

20. Egy tag legfeljebb hány szavazatot gyakorolhat:
21. A tagok szavatossága korlátlan-e vagy korlátolt:
ha korlátolt, az üzletrész hányszorosaig terjed:
22. Az üzletvezető neve és polgári állása:
23. Minő termények beraktározásával és értékesítésével foglalkozik a szövetkezet:
És pedig: a) minő termények beraktározásával?
b) minő termények értékesítésével?
24. Egy tag legfeljebb hány métermázsra terményt raktározhat be:
25. A raktározásnak van-e maximális időtartama:; ha igen, mekkora ez az időtartam:
- 26.¹⁾ A termények mindegyik neméből hány métermázsra volt az év folyamán beraktározva és mily értékben:
.....mm.K.mm.K.
.....mm.K.mm.K.
- 27.¹⁾ a) Hány métermázsra és minő értékben volt ebből közös kezelés alatt:
.....mm.K.mm.K.
.....mm.K.mm.K.
- b) Hány métermázsra és minő értékben volt ebből külön kezelés alatt:
.....mm.K.mm.K.
.....mm.K.mm.K.
- 28.²⁾ A beraktározott terményekből hány métermázsát és mily értékben adott el az év folyamán gabonanemek szerint részletezve:

A gabonanem megjelölése	A megjelölt gabonanemből eladott					
	az országban		külföldön		összesen	
	mennyiség mm.	érték kor.	mennyiség mm.	érték kor.	mennyiség mm.	érték kor.

29. Hány tag szállított az év folyamán a raktárba elhelyezésre és értékesítésre szánt terményt:
30. Saját számlájára vagy bizományba vesz-e át terményeket:
31. A közös kezelés alatt álló árúk értékesítése és az elszámolás a tulajdonossal mikor és miként történik:

¹⁾ Az értéket illetőleg a biztosítási értéket kell beírni.

²⁾ Az értéket illetőleg a tényleges eladási értéket kell beírni.

32. Vállal-e a gabonaraktár saját számlájára is szállításokat és ha igen, a tagokon kívül másoktól is szerzi-e be a szállításhoz szükségelt terményt:
ha igen: mennyi volt a lefolyt évben nem tagoktól beszerzett termény mennyisége:
33. Saját vagyonából (a tagok befizetéseiből, netaláni betéteiből, a tartalékalapból) fedezi-e pénzzükségletét:; ha nem teljesen, mennyit tett a saját vagyonból fedezett pénzzükséglet értéke: K
mennyit tett a beszerzett idegen tőke értéke: K
honnán, s minő átlagos kamatláb mellett szerezte be az idegen tőkét:
34. Minő állami és egyéb megnevezendő segélylyel épült föl a magtár:
35. Részesült-e másnemű segélyben vagy támogatásban, ki részéről s miben állott e támogatás:
36. Ad-e tagjainak a beraktározott terményekre készpénz-hitelt:,
ha igen:
A beraktározott termény értékének hány százalékáig:
Egy tag legfeljebb mily összegű hitelt vehet igénybe:
Hány tag nyert az év folyamán ily módon hitelt:
Mennyit tett az év folyamán nyújtott hitelek összege:
A nyújtott hitel után mily kamatot szed:
Legkisebb kamat:⁰/₀; legnagyobb kamat⁰/₀; átlagos kamat⁰/₀.
37. A kezelési költségek levonása után fenmaradó tiszta jövedelem mire fordítatik:
.....
ha felosztatik: milyen módon történik a felosztás:
38. Nem közvetíti-e a szövetkezet tagjai részére gazdasági eszközök és kellékek (gépek, vetőmagvak, ponyvák, zsákok, műtrágya stb.) beszerzését:
ha igen: a felsorolt eszközök és kellékek mindegyikéből mennyi értékűnek beszerzését közvetítette az év folyamán és pedig mindegyikből mennyi értékűt hazai és mennyit külföldi gyáraktól?
- Kelt 19..... év hó napján.

Látta:

P. H.

Az adatokat bevezette:

üzletvezető.

tisztviselő.

Kérdőív

a tejszövetkezetek részére az 19..... évről.

1. A szövetkezet törvényszékiileg bejegyzett czége:
2. Székhelye:
3. Alakulásának éve:
4. Hány évre alakult:
5. Önállóan működik-e, vagy tagja valamely központnak és melyiknek:
6. Tagok száma az év végén:
7. A tagok (szövetkezeti tejszállítás céljaira szolgáló) teheneinek száma az év végén:
8. Üzletrészek száma:
9. Mi szolgál irányadóul abban a tekintetben, hogy ki hány üzletrészt jegyezzen:
10. Hány tagnak van 1 tehene..... 3 tehene..... 5 tehene
2 » 4 » több, mint 5 tehene.....
11. A tagok szavatossága korlátlan-e vagy korlátolt:
Ha korlátolt, meddig terjed:
12. Az igazgatóság tagjainak neve és polgári állása:
13. Mennyi volt a szövetkezethez beszállított tej mennyisége: liter.
14. Mennyi volt a legkisebb napi tejmennyiség:liter.....hó.....n.
Mennyi volt a legnagyobb napi tejmennyiség: liter
.....hón.
15. Mennyit tett átlagban a beszállított tejért literenkint fizetett beváltási ár:fill.
16. A beváltási ár megállapításánál figyelembe jön-e a zsirtartalom:
17. Adott-e vissza a szövetkezet a tagoknak lefölözött tejet:; ha igen, mennyit és mily értékben liter. Korona.
18. Mennyit tett a szövetkezet által elárusított
tej mennyisége.....liter; értéke K | sajt mennyiségekg; értéke K
tejszín » » » » | túró » » » »
vaj » kg. » » | egyéb termék » » » »

19. Mennyi tejszint, hány korona értékben szállított a szövetkezet vajtermelő vagy értékesítő központnak..... liter korona.
20. Saját vagyonából fedezte-e a szövetkezet pénzsükségeit:
ha nem teljesen, mennyit tett a saját vagyonból fedezett pénzsükséglet értéke:..... K.
mennyit tett a beszerzett idegen tőke értéke: »
Honnan s minő átlagos kamatláb mellett szerezte be az idegen tőkét:
..... %
21. Részesült-e anyagi segélyben s mennyit tett e segély az év folyamán:
az állam részéről K.
a község részéről »
egyéb (megnevezendő) forrásból »
..... »
22. Részesült-e az év folyamán másnemű segélyben vagy támogatásban, ki részéről s miben állott e támogatás (pl. munkagépek, eszközök, helyiségadás stb.).....
23. A tejkezelés, vajkészítés stb. céljaira minő eszközei és gépei vannak a szövetkezetnek
.....
Hazai vagy külföldi gyártmányúak-e ezen eszközök és gépek:
.....
ha külföldi gyártmányúak, mi az oka annak, hogy a szövetkezet külföldi gyártmányú eszközt vagy gépet használ:
24. Tart-e a szövetkezet közös borjúnevelő-telepet:
tart-e más állattenyésztő telepet és milyet:
.....
foglalkozik-e sertéshizlalással:.....
25. Van-e a szövetkezetnek (szövetkezeti tagoknak) külön apaállata és hány darab:
.....
Kelt..... 19..... évi hón.

Látta:

Az adatokat bevezette:

.....
üzletvezető.

P. H.

.....
tisztviselő.

Kérdőív

szakszövetkezetek és szakcsoportok részére az 19..... évről.

I. Általános kérdések.

- 1¹⁾ A szövetkezet törvényszékiileg bejegyzett székhelye (ha hitelszövetkezet kebelében van a szakcsoport szervezve, akkor a hitelszövetkezet cégét és székhelyét, és emellett a szakcsoport nevét is be kell írni).....
.....
.....
2. Székhelye:
3. Alakulásának éve:
4. Hány évre alakult:
5. Önállóan működik-e, vagy tagja valamely központnak és melyeknek:
6. Tagok száma:
7. Az 19..... év folyamán *a)* hány tag lépett be..... *b)* hány tag lépett ki.....
8. Üzletrészek (szakcsoportoknál: betétek) száma:
9. Egy üzletrész (betét) névértéke:
10. Az üzletrészek (betétek) névértéke:
11. Az év végéig tényleg befizetett üzletrészek (betétek) értéke:
12. Egy tag legfeljebb hány üzletrészt (betétet) birhat:
13. Mi az irányadó abban a tekintetben, hogy ki hány üzletrészt (betétet) jegyezzen (pl. segédek száma, a közös raktárban elfoglalt terület):
14. Hány tagnak volt: 1 üzletrésze (betéte)..... 11— 50 üzletrésze (betéte).....
2— 5 » » 51—100 » »
6—10 » » 100-nál több » »
15. Egy tag legfeljebb hány szavazatot gyakorolhat:

¹⁾ A szövetkezet teljes címét, úgy a mint az cégjegyzéke van, kell beírni.

16. A tagok szavatossága korlátlan-e vagy korlátolt:
- Ha korlátolt, az üzletrész (betét) hányszorosáig terjed:
17. Az üzletvezető neve és polgári állása:
-
18. Saját vagyonából (a tagok befizetéseiből, netaláni betéteiből, a tartalékalapból) fedezte-e pénzsükségletét:
-
- ha nem teljesen, mennyit tett a saját vagyonból fedezett pénzsükséglet értéke: K.
- mennyit tett a beszerzett idegen tőke értéke: K.
- Honnan és minő átlagos kamatláb mellett szerezte be az idegen tőkét:
- %
19. Részesült-e anyagi segélyben s mennyit tett e segély az év folyamán:
az állam részéről.....K,
a község részérőlK,
egyéb (megnevezendő) forrásból
-
.....
..... K.
20. Részesült-e másnemű segélyben vagy támogatásban; ki részéről és miben állott e támogatás (pl. munkagépek, eszközök, helyiség adása stb.):
-
.....
.....
21. A kezelési költségek levonása után fenmaradó tiszta jövedelem mire fordítatik:
- Ha felosztatik, milyen módon történik e felosztás:
-
22. Van-e nyílt elárúsító helyisége és hány:

II. Nyersanyagbeszerzés.

23. Minő nyersanyagok beszerzésével foglalkozik:

24. Az év folyamán mennyi értékű nyersanyagot szerzett be (az egyes anyag-
nemek megkülönböztetésével) és pedig:

A beszerzett nyersanyag meg- nevezése	A megnevezett nyersanyag- ból beszerzett mennyiség hány korona értékű volt összesen	A beszerzett nyersanyagból hány korona értékű volt	
		hazai eredetű!	külföldi eredetű
	K	K	K
	K	K	K
	K	K	K
	K	K	K

25. Mi volt az oka annak, hogy a nyersanyagot külföldről szerezte be (ha az egyes
anyagnemeknél más-más okok szerepeltek, a külföldről való beszerzés oka
minden egyes anyagnemnél külön-külön megemlítendő):

26. a) Hány tagnak adott az év folyamán nyersanyagot:,
összesen hány korona értékben: K.

b) Hány K értékű nyersanyagot szállított a közös műhelybe: K.

27. Ad-e tagoknak hitelben nyersanyagot:; ha igen, mekkora
az egy tagnak ily módon nyújtható hitel legmagasabb összege: K.

Hány tag vett hitelbe nyersanyagot az év folyamán:

Mennyit tett a hitelben adott árúik értéke a legnagyobb hitel-igénybevétel
idején: K.

Az áruhitelt hány hónapra adja kamat nélkül:

A nyújtott áruhitel után szed-e kamatot:; ha igen, mily magas
e kamatláb: %

28. Ad-e a nem tagoknak is nyersanyagot:; ha igen, terhesebb
feltételek mellett-e, mint a tagoknak:

III. Termelés.

29. Minő cikkek termelésével foglalkozik:

30. A termelt cikkek közül mennyi értékűt adott el az év folyamán (az egyes árú-
nemek megkülönböztetésével) és pedig:

Az eladott árúnem megnevezése	A megnevezett árúnemből hány korona értékűt adott el		
	az országban	külföldön	összesen
	K	K	K
	K	K	K
	K	K	K
	K	K	K

31. Közös műhelyben készítik-e az iparcikkeket részben vagy egészben, vagy
pedig a tagoknak otthon való elkészítésre adják-e ki az anyagot:

IV. Munkavállalatok és szállítások.

32. Mennyit tett az elvállalt és az év folyamán teljesített munkák és szállítások
összes értéke:K.

Ebből:

a közhatóságoknak teljesített munkák és szállítások értéke:K.

magánosoknak teljesített munkák és szállítások értéke: K.

33. Mely és minő értékű vállalatoknál adták az anyagot maguk a tagok:

Mely és minő értékű vállalatoknál adták az anyagot a megrendelők:

34. Az év folyamán szolgáltatott munkák és szállításoknál foglalkoztatott egyének-
nek mennyi munkabért fizetett a szövetkezet (szakcsoport): K.

35. Mennyi volt az év folyamán teljesített munkák és szállítások után a tiszta
jövedelem és mi módon történt a jövedelem felosztása:

V. Árúértékesítés.

36. Minő árúk értékesítésével foglalkozik:

37. Az árúk mindegyik neméből mennyi értékű volt az év folyamán beraktározva:

..... K. K. K.
 K. K. K.

38. A beraktározott árúkból mennyi értékű adatott el az év folyamán (az egyes árúnemek megkülönböztetésével) és pedig:

Az eladott árú megnevezése	A megnevezett árúból hány korona értékűt adott el		
	az országban	külföldön	összesen
	K	K	K
	K	K	K
	K	K	K
	K	K	K

39. Hány tag szállított az év folyamán a raktárba értékesítésre szánt árút:

40. Fizetnek-e a tagok térdíjat vagy egyéb raktárdíjat, ha igen, mi alapon (pl. négyzetméterenként, darabonként) s mennyit:

41. Saját számlájára veszi-e át az árúkat, vagy csak bizományba:

Ha bizományba veszi s előleget ad rá, ez az előleg a beraktározott árú értékének hány százalékáig terjed:⁰/₀

Egy tag legfeljebb mily összegű előleget vehet igénybe: K.

Hány tag nyert az év folyamán ily módon előleget:

Mennyit tett az év folyamán nyújtott előlegek összege: K.

Szed-e az előleg után kamatot:; ha igen, átlagban mily magas ez a kamatláb:⁰/₀.

Kelt.....19... évi..... hó.....n.

Látta:

Az adatokat bevezette:

.....
üzletvezető.

P. H.

.....
tisztviselő.

Kérdőív

a fogyasztási szövetkezetek és az egyéb szövetkezetek által felállított fogyasztási árúraktárak részére 19..... évről.

1. A szövetkezet törvényszékiileg bejegyzett czége: (Ha nem önálló fogyasztási szövetkezet, hanem valamely más szövetkezet által felállított árúraktár, az árúraktárt létesítő szövetkezet czége jegyzendő be)
2. Székhelye:
3. Alakulásának éve:
4. Hány évre alakult:
5. Önállóan működik-e, vagy tagja valamely központnak és melyeknek:
6. Tagok száma:
7. Az 1909. év folyamán a) hány tag lépett be: b) hány tag lépett ki:
8. Üzletrészek száma:
9. Egy üzletrész névértéke:
10. Az üzletrészek névértéke:
11. Az év végéig tényleg befizetett üzletrészek értéke:
12. Egy tag legfeljebb hány üzletrészt birhat:
13. Hány tagnak volt: 1 üzletrésze: 11—50 üzletrésze:
 2—5 » 51—100 »
 6—10 » 100-nál több »
14. Egy tag legfeljebb hány szavazatot gyakorolhat:
15. A tagok szavatossága korlátlan-e vagy korlátolt:
 ha korlátolt, az üzletrész hányszorosáig terjed:
16. Az üzletvezető neve és polgári állása:
17. A tagok közt hány volt: értelmiségi foglalkozást űző:; őstermeléssel foglalkozó:; bányászatban és kohászatban foglalkozó:; önálló iparos:; ipari munkás:; kereskedelemnél, hitelnél és közlekedésnél foglalkozó:; egyéb foglalkozású egyén:

18. Minő cikkek árusításával foglalkozik és pedig *a*) mennyi volt az év folyamán elárusított tulajdonképeni fogyasztási cikkek értéke:

fűszerárúkból	----- K.	süteményekből	----- K.
borból és sörből	»	tűzelő és világító anyagból	»
egyéb szeszes italokból	»	ruházati cikkekből	»
húsból	»	lábbeliből	»
tejből	»	egyéb fogyasztási cikkekből	»

az összes tulajdonképeni fogyasztási cikkekből K.

b) ha a tulajdonképeni fogyasztási cikkeken kívül egyéb (gazdasági) cikkek árusításával is foglalkozik, mennyi volt az év folyamán elárusított ezen cikkek értéke:

mezőgazdasági eszközök- és gépekből	----- K.	műtrágyából	----- K.
szőlőgazdasági eszközök- és gépekből	»	zsákok- és ponyvákban	»
vetőmagvakból	»	szőlőgazdasági anyagokból (rézgálicz, kénpor stb.)	»
kenőolajból	»	egyéb gazdasági cikkekből	»

az összes gazdasági cikkekből K.

c) mennyi volt az összes (az *a*) és *b*) pontok alatt részletezett) elárusított cikkek értéke ----- K.

19. Van-e dohányelárusítási engedélye: -----

20. Van-e kis mértékben való elárusítási és (korlátlan vagy korlátolt) italmérési engedélye és égetett szeszes italok nagy mértékben való elárusítására vonatkozó engedélye: -----

21. Van-e nyílt üzlethelyisége és hány: -----

22. Ad-e nem tagoknak is árút: -----; ha igen, a nem tagok fogyasztása körülbelül hányad részét teszi az összes fogyasztásnak: -----

23. Ad-e tagjainak hitelben is árúkat: -----; ha igen, mennyi az egy tagnak nyújtható hitel legmagasabb összege: ----- K.

Hány tag vette igénybe e hitelt az év folyamán: -----

Mennyit tett a tagok árútartozása az év végén: ----- K.

Ebből egy hónapnál nem régiebb tartozás: ----- K.

Egy hónapnál régiebb tartozás: ----- K.

A nyújtott árúhitel után szedett-e kamatot: -----; ha igen, mily magas ez a kamatláb: -----^o/o.

24. Saját vagyonából (a tagok befizetéseiből, netaláni betéteiből, a tartalékalapból) fedezi-e a szövetkezet pénzülsükségletét: -----

Ha nem teljesen, mennyit tett a saját vagyonából fedezett

pénzülsükséglet értéke K.

Mennyit tett a beszerzett idegen tőke értéke K.

Honnan, s minő átlagos kamatláb mellett szerezte be az idegen tőkét: -----

25. Részesült-e anyagi segélyben s mennyit tett e segély az év folyamán:

az állam részéről ----- K.

a község részéről ----- K.

egyéb (megnevezendő) forrásból ----- K.

----- K.

----- K.

----- K.

26. A kezelési költségek levonása után fenmaradó tiszta jövedelem mire fordítatik:

ha felosztatik, mily módon történik e felosztás: -----

27. Foglalkozik-e a szövetkezet a tagok által termelt árúk értékesítésével is:

-----; ha igen, hány tag mily termékét s mily értékben árusította el az év folyamán:

----- tag ----- (termék) ----- Korona

----- tag ----- (termék) ----- »

----- tag ----- (termék) ----- »

----- tag ----- (termék) ----- »

----- tag ----- (termék) ----- »

----- tag ----- (termék) ----- »

----- tag ----- (termék) ----- »

----- tag ----- (termék) ----- »

Kelt. ----- 19. évi ----- hó ----- n.

Látta:

Az adatokat bevezette:

üzletvezető.

P. H.

tisztviselő.

c) Az adatgyűjtés múltja.

A m. kir. központi statisztikai hivatal első ízben 1903-ban dolgozott ki javaslatot a szövetkezeti statisztika művelésére, az érdekeltséggel, s a szakférfiakkal folytatott tárgyalások azonban hosszabb ideig elhúzódtak, úgy hogy a szövetkezeti statisztika csak 1906-ban indult meg.

Ez idő óta lényegtelenebb módosításokon kívül alapjában változatlanul folyik az adatgyűjtés. Sikerének nagy akadálya, hogy a kisebb szövetkezetek leg-többjénél alig van megfelelő képzettségű vezető, vagy alkalmazott, a ki a kérdőíveket egészen kifogástalanul ki tudná tölteni. Ezért eddig nemcsak az adatgyűjtésnek több irányban szükségesnek látszó fejlesztése maradt el, hanem még az eredmények közzététele is csak részben történt meg, a mennyiben eddig csupán a fogyasztási szövetkezetekre vonatkozó 1909. évi adatok kerültek nyilvánosságra, a Magyar Statisztikai Évkönyvben.

32. Biztosításügyi statisztika.

a) Az adatgyűjtés mai rendszere.

A biztosítási statisztika adatainak szolgáltatói a Magyarbirodalom területén üzlettel bíró összes, tehát úgy a hazai, mint az itt képviselttel bíró külföldi biztosító-intézetek.

Mint hogy az adatgyűjtés célja megállapítani, hogy a biztosítás mennyire van elterjedve hazánkban, nagyon természetes, hogy a felvételi mintán az intézetnek csupán magyarországi üzlete jön tekintetbe, az Ausztriában és egyéb külföldön folytatott biztosítás egészen figyelmen kívül marad. Kivételet csakis a díjtartalék képez az élet- és balesetbiztosításnál, hol az intézetnek nemcsak a magyarországi üzletére eső, hanem összes díjtartaléka kimutatandó, minthogy itt az elkülönítés nem szükséges. Ennek kiegészítéseül az összes biztosított összeg is feltüntetendő.

A magyarországi üzletről szóló adatok nem egy összegben mutatandók ki, hanem a Magyarbirodalom alkatrészei szerint, külön Magyarországról és külön Horvát-Szlavonországról, sőt több adatnak vármegyéinkinti közlése is megkívántatik.

Statisztikánk a főbb biztosítási üzletek közül az életbiztosítást, balesetbiztosítást, tűzkárbiztosítást és jégkárbiztosítást öleli fel.

A biztosítótársaságok a 281. lapon közölt felvételi mintát az elmúlt évre vonatkozólag kitöltve, zárszámadásuk kíséretében márczius hó 31-ig tartoznak a statisztikai hivatalhoz betérjeszteni.

A felvételi füzet kitöltésére és betérjesztésére nézve a következő utasítások vannak érvényben:

A felvételi füzet a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz márczius hó végéig okvetlenül beküldendő.

Abban az esetben, ha a külföldi intézetek magyarországi fiókjai a díjtartalékra és biztosított összes tőkére vonatkozó adatokat a kitűzött határidőig nem képesek közölni, a füzet a határidőre az összes díjtartalékra és a biztosított összegre vonatkozó adatok nélkül is betérjesztendő. Ebben az esetben a szóbanforgó két adatot utólag tartoznak az intézetek képviselői beküldeni, a midőn már az intézet egész üzletéről megszerezhetik a szükséges adatokat.

A hol vármegyék szerinti részletezés kívántatik, ott a törvényhatósági joggal bíró városok adatai azon vármegye adataival foglalandók össze, a melyek területén fekszenek.

A tűzkárbiztosításnál biztosított összeg gyanánt a december hó 31-én *érvényben volt* biztosítások összege mutatandó ki, a jégkárbiztosításnál ellenben az év folyamában *költött* összes biztosítások összege.

A felvételi füzetbe a közvetlen biztosítások teljes összegükben veendőek fel, míg a más intézetek javára vállalt viszontbiztosítások egészen mellőzendők.

Mint hogy a balesetbiztosítás egyik ágánál — az együttes biztosításnál — gyakran megtörténik, hogy a biztosítottak számára egyáltalán nincsenek tekintettel, hanem a munkabérek összege vétetik a biztosítás alapjául, néha pedig azoknak a vállalatoknak a száma mutatattatik ki, melyek alkalmazottaikat baleset ellen együttesen biztosították: a biztosított személyek számának kimutathatása céljából a biztosított bérösszeg elosztandó a munkanapok számával (a mennyiben ezek ismeretlenek volnának, háromszázzal) az ekként nyert hányad adja a biztosított személyek számát.

Ha ugyanazon egyén után egy ízben betegség, azután haláleset miatt fizettetik kárösszeg, ez mint két különböző eset mutatandó ki.

b) Az adatok feldolgozása és eredményeinek közzététele.

A biztosítási statisztikai adatok feldolgozása évenként történik.

A külföldi intézetek a hazaiaktól elkülönítve, de azonosan dolgoztatnak fel. A birodalmi végösszegekkel való szembeállítást céljából külön is kimutatattatik a budapesti intézetek adatai.

A főbb kombinációk, a melyekre a feldolgozás kiterjed, a következők:

a) Az életbiztosításnál: Külön tárgyalatik a tőke és külön a járadékbiztosítás; a tőkebiztosításnál különbség tételik a halálesetre, az elélésre és halálesetre (vegyes biztosítások) s végül csupán az elélésre kötött biztosítások között. Mindenütt a hazai intézetek elkülönítették a külföldiektől s Budapesten székelő intézetek külön is kiemeltetnek: e felosztás szerint részleteztetik a biztosítottak száma, a biztosított összeg, a biztosítások megoszlása az összeg nagysága alapján,

A biztosító intézet neve:

Utasítások: a zárszámadás

Magyar biztosítási statisztika.

I. Életbiztosítás az 190..... évben.

A) Biztosítás halálesetre.

T á r g y	Magyarország és Fiume	Horvát-Szlavonországok	Magyarbirodalom összesen
1. Mennyi volt 190... év végén a biztosítások összes száma:			
2. Mennyi volt az év végén a biztosított összeg koronákban:			
3. A fennálló biztosítások hogy oszoltak meg a biztosított összeg nagysága szerint?			
biztosítás 2.000 koronáig szám szerint: . . .			
» 2.000—10.000 » » » . . .			
» 10.000—20.000 » » » . . .			
» 20.000 koronán felül szám szerint:			
4. Hány új biztosítás kötött az év folyamában szám szerint:			
5. Mily összeg erejéig kötött az új biztosítások koronákban:			
6. Hány biztosítás töröltetett szám szerint:			
7. Mily összeg erejéig koronákban:			
8. Mennyi volt az évi díjbevétel koronákban:			
9. Mennyi volt a káresetek száma szám szerint:			
10. Mennyire rugtak a kifizetett kárösszegek az év folyamában koronákban:			
11. Mennyi volt az összes biztosított tőke az intézet magyarországi és külföldi üzletében együttesen? kor.			
12. Mennyi volt az év végén az összes díjtartalék » » » » » ? kor.			

B) Vegyes biztosítások

(elélésére és halálesetre; az úgynevezett népbiztosítások beszámításával).

C) Biztosítások elélésre.

D) Járadék-biztosítás.

(A B), C), D) pontok ugyanazon rovatokkal bírnak, mint az A) pont).

II. Baleset-biztosítás az 190..... évben.

A) Egyéni biztosítás.

	Magyarország és Fiume	Horvát-Szlavonországok	Magyarbirodalom összesen
1. Hány személy volt biztosítva:			
2. Mennyi volt a biztosított összeg (illetve napi kárpótlás):			
halálesetre koronákban:			
állandó munkaképtelenség esetére koronákban:			
mulékony » » koronákban:			
3. A kifizetett károk eseteinek száma:			
haláleset?			
állandó munkaképtelenség?			
mulékony » »			
4. Mennyi volt a kifizetett károk összege?			
halálesetre koronákban:			
állandó munkaképtelenség esetére koronákban:			
mulékony » » koronákban:			
5. Mennyi volt a díjbevétel az év folyamában koronákban:			
6. Mennyi volt az év végén az összes biztosított tőke az intézet magyarországi és külföldi üzletében együttesen? kor.			
7. Mennyi volt az év végén az összes díjtartalék » » » » » ? kor.			

B) Együttes biztosítás.

- Hány személy volt biztosítva?
- Mily összeg erejéig koronákban:
- Mennyi volt a díjbevétel koronákban:
- A kifizetett károk eseteinek száma:
- Mennyi volt a kifizetett károk összege?
 betegség esetén koronákban:
 munkaképtelenség esetén koronákban:
 halálesetekben koronákban:
- A biztosítottak megoszlása foglalkozás szerint:
 gyári munkások:
 bányamunkások:
 egyéb foglalkozási csoportok:
- Mennyi volt az év végén az összes biztosított tőke az intézet magyarországi és külföldi üzletében együttesen? kor.
- Mennyi volt az év végén az összes díjtartalék kor.

Magyarország és Fiume	Horvát-Szlavonországok	Magyarbirodalom összesen

C) Utazási baleset-biztosítás.

- Hány személy volt biztosítva?
- Mennyi volt a biztosított összeg koronákban:
- Mennyi volt a balesetek száma?
- Mennyi volt a kifizetett kárösszeg koronákban?
- Mennyi volt az év végén az összes biztosított tőke az intézet magyarországi és külföldi üzletében együttesen? kor.
- Mennyi volt az év végén az összes díjtartalék kor.

Magyarország és Fiume	Horvát-Szlavonországok	Magyarbirodalom összesen

III. Tűzkár-biztosítás az 190..... évben.

A) Biztosított összeg és kifizetett kárösszeg.

A vármegye és a biztosított tárgy megnevezése	A biz-	Kifize-	A vármegye és a biztosított tárgy megnevezése	A biz-	Kifize-
	tosított összeg	tett kárösszeg		tosított összeg	tett kárösszeg
	koronákban			koronákban	
I. Magyarország.			2. Alsó-Fehér vármegye.		
1. Abauj-Torna vármegye.			Épületek, ingóságok és szalmás gabona-		
Épületek, ingóságok és szalmás gabona-			neműek		
Gyárak felszereléssel és készletekkel .			Gyárak felszereléssel és készletekkel .		
Mezőgazdasági átalánybiztosítás . . .			Mezőgazdasági átalánybiztosítás . . .		
Összesen . . .			Összesen . . .		

A kérdőíven itt az összes vármegyék fel vannak sorolva, a biztosított és kifizetett összeg hasonló részletezésével.

B) Díjbevétel.

- Magyarországban és Fiume városban kor.
- Horvát-Szlavonországokban kor.
- A Magyarbirodalomban összesen kor.

IV. Jégkár-biztosítás az 190..... évben.

A) Biztosított összeg.

Vármegye és termény	A biztosított összeg koronákban	Vármegye és termény	A biztosított összeg koronákban
I. Magyarország.		2. Alsó-Fehér vármegye.	
1. Abauj-Torna vármegye.			
Takarmányfűvek, répa és burgonya . .		Takarmányfűvek, répa és burgonya . .	
Tengeri és czukorrépa		Tengeri és czukorrépa	
Buza		Buza	
Kétszeres, zab, rozs és árpa		Kétszeres, zab, rozs és árpa	
Olajvetemények, lenmag, hüvelyesek és egyéb kereskedelmi növények		Olajvetemények, lenmag, hüvelyesek és egyéb kereskedelmi növények	
Kender és len		Kender és len	
Szőlő és komló		Szőlő és komló	
Dohány		Dohány	
Összesen		Összesen	

(A kérdőíven az összes vármegyék felsoroltatnak a föntiekhez hasonló részletezéssel).

B) Kifizetett kárösszeg.

Vármegye	Kifizetett kárösszeg koronákban	Vármegye	Kifizetett kárösszeg koronákban	Vármegye	Kifizetett kárösszeg koronákban

(Az összes vármegyék felsorolásával).

C) Díjbevétel.

- Magyarországban és Fiume városban kor
- Horvát-Szlavonországokban kor.
- A Magyarbirodalomban összesen kor.

Kelt 19..... év..... hó..... napján.

Aláírások:

Látta:

Az adatokat bevezette:

P. H.

igazgató.

intézeti tisztviselő.

a kötött új biztosítások, valamint a törölt biztosítások száma és összege, az esedékessé vált biztosítások száma s a kifizetett kárösszeg.

b) A balesetbiztosításnál kétfelé tagolva történik a feldolgozás, egyfelől az egyéni és utazás elleni biztosítás s másfelől az együttes biztosítás adataira vonatkozólag. Ennél a feldolgozásnál is, mint az életbiztosításnál a hazai intézetek elkülönítettek a külföldiekétől, és e felosztás szerint részleteztek az adatok. A fejszöveg kérdései az egyéni balesetbiztosításoknál: a biztosítottak száma; a halálesetre, állandó munkaképtelenség és mulékony munkaképtelenség esetére a biztosított összeg, továbbá ugyanily részletezéssel a kifizetett kártérítések száma, valamint a kifizetett károk összege. Az együttes biztosítások feldolgozása hasonló s csak a biztosítottak gyári, bányai és egyéb foglalkozási csoportok szerinti megoszlásának feldolgozásával bővített.

c) A tűz- és jégkár elleni biztosításnál a feldolgozás a következően történik: a biztosító intézeteknek olyszerű felosztása szerint, mint az élet- és a balesetbiztosításnál, feldolgoztatnak a biztosított összegre, a befolyt díjakra és a kifizetett kárösszegre vonatkozó adatok. A tűzkár elleni biztosítások összege és a kifizetett kártérítés vármegyénként és a biztosított tárgyak szerint mutatattik ki, végül a jégkár elleni biztosítások és a kifizetett károk összege vármegyénként és terménycsoportok szerint dolgoztatik fel.

A feldolgozás eredményeit évenként a Magyar Statisztikai Évkönyv tartalmazza.

c) Az adatgyűjtés multja.

A magyar hivatalos statisztika, a biztosítás kérdésének gazdasági életünkben egyre növekvő jelentősége által indítatva, már korán munkakörébe akarta vonni a biztosítási statisztikát s 1889-ben javaslatot is dolgozott ki e statisztikai ág művelésére, ez a javaslat azonban akkor a fölmerült nehézségek miatt nem volt megvalósítható. 1894-ben a statisztikai hivatal újabb tárgyalásokba bocsátkozott a biztosító társaságokkal s a kérdőív szerkezetének több értekezleten történt megbeszélése után — mivel később maguk a biztosítótársaságok is szükségét látták a működésükről készített rendszeres statisztikának — a biztosítási statisztika művelése 1895. évi január hó 1-ével kezdetét vehette.

33. Tűzkárstatisztika.

a) Az adatgyűjtés mai rendszere.

A tűzkárstatisztikai adatgyűjtés adatszolgáltatói városokban a rendőrkapitányságok, községekben a községi előljáróságok.

A tűzkárstatisztikai adatszolgáltatás céljaira kétféle felvételi minta szolgál: a »Tűzkárjelentés«, (mintáját

l. a 288. lapon) a melyet minden egyes tűzesetről, és a »Tűzkárszámlálólap«, (mintáját l. a 291. lapon) a melyet minden egyes károsultól és annak káráról ki kell állítani, tekintet nélkül arra, hogy az illető a tűz által közvetlenül károsított-e meg, vagy pedig az oltási munkák következtében szenvedett-e kárt. A tűzkárjelentés a tűzeset keletkezésének, okának s a tűzeset egyéb, tűzrendészeti szempontból fontos körülményeinek leírására szolgál, s a mellett a megfigyelés körébe vonja a tűzvédeleknél jelentkező erkölcsi momentumokat is, míg a tűzkárszámlálólapon részletesen le kell írni, illetőleg számszerint kimutatni minden egyes tűzkárosult kárát.

Az egyes tűzeseteknél megkárosultak számlálólapjait a megfelelő tűzesetről kiállított jelentéshez kell csatolni.

Az adatgyűjtési nyomtatványok hátlapján foglalt útmutatások kimerítő utmutatást adnak úgy az adatok beküldési határidejére és módjára, mint a nyomtatványok kitöltésére nézve is.

A mi az adatok beküldését illeti, azok a thj. és r. t. városok részéről közvetlenül és pedig minden hónapról a következő hónap 8-ig terjesztendők be a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz, a községek ellenben, eltérőleg a többi adatgyűjtésektől, az adatokat nem a m. kir. központi stat. hivatalhoz, hanem az illetékes főszolgabíróhoz terjesztik be, a ki az adatokat járása egész területéről összegyűjtve, havonként a következő hónap 8-ig jegyzék mellett, de kísérelő irat nélkül küldi be a hivatalhoz.

Az adatok beküldése külön e célra előirt borítékokban történik, a mely borítékok címlapján a feladó és a címzett hatóság megnevezése mellett a betérjesztett jelentések, a lapok és egyéb melléletek száma, továbbá a beküldő hatóság esetleges nyomtatványszüksége is fel van jegyezve. A beküldési borítéknak ez a szerkezete a kért adatok nyilvántartását s az adatszolgáltatóknak nyomtatványokkal való ellátását szerfelett megkönnyíti.

A községek (városok) az előfordult tűzesetekről rendszeres nyilvántartást tartoznak vezetni a 287. lapon látható minta szerint. Ez a nyilvántartás az adatgyűjtésnek a központ részéről történő helyszíni felülvizsgálatai alkalmával az ellenőrzés eszközeül szolgál.

Ha valamely hónapban valamely város vagy járás egész területén nem fordult elő tűzeset, nemleges jelentést kell betérjeszteni a 287. lapon közölt minta szerint:

Arra nézve, hogy az adatgyűjtés teljes legyen és hogy minden tűzesetről kiállítassanak és betérjesztessenek a jelentések és számlálólapok, a községek (városok) által vezetett nyilvántartásokon kívül többféle eszköz szolgál.

Ezek elseje a főszolgabírói (rendőrkapitányi) hivatalok által az általuk kiadott vagy megtagadott ártatlansági bizonyítványokról vezetett és a havi adatokkal

együtt másolatban, a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz betérjesztett nyilvántartás, (l. a 287. lapon) a mely nyilvántartás az ellenőrzésnek igen hatékony eszköze, mert ártatlansági bizonyítvány nélkül a biztosító intézetek kártérítést nem fizetnek.

Az ellenőrzésnek egy további módja a csendőrsők jelentései, a melyeket az őrsők a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz minden egyes, tudomásukra jutott tűzesetről egy portómentes levelező-lapon megtenni tartoznak. (Szövegét l. a 287. lapon.) Részből az ellenőrzés céljaira szolgálnak, részben pedig a tűzkárstatisztikai adatgyűjtést kiegészítő adatokat tartalmaznak a biztosító intézetek által a kifizetett károkról a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz minden hónap végén beküldött statisztikai lapok.

E statisztikai lapok mintája szintén a 287. lapon látható.

Ezek a statisztikai lapok nem a kármegállapításkor, hanem a kártérítés kifizetésekor állítandók ki, s e lapon a nem kárpótlás természetével bíró összegek, mint pl. a kárbecslési és a mentésnél közreműködött egyéneknek fizetett összegek nem mutatandók ki. Viszont a mentés közben megrongált vagy megsemmisített tárgyakért fizetett összegek a kimutatásba felveendőek.

Mint hogy a biztosító intézetek által fizetendő tűzkármegterítések kifizetése sokszor hosszabb időre elhúzódik, nehogy az által, hogy a biztosító intézetek statisztikai lapjai nem érkeznek be idejében, az adatgyűjtés teljessége szenvedjen, a biztosító intézetek azon tűzkárokról, a melyek fejében járó kártérítések a következő év márczius hó 31-ig ki nem egyenlítették, — ezek az úgynevezett »függő károk« — egy külön jegyzéket tartoznak kiállítani és betérjeszteni.

A tűzkárstatisztikai adatgyűjtés kiegészítéséül szolgál még a *kérdőív a tűzvédek ellen létező intézkedésekről és eszközökről, valamint az új építkezésekről*.

Ez adatok minden harmadik év elején állítandók össze ugyancsak a városok, illetőleg községek által; a kitöltött kimutatást a községi előljáróságok január 10-ig a főszolgabíróhoz terjesztik be, a ki azokat felülvizsgálás és hitelesítés után január hó végéig a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz tartozik beküldeni. Városokban a városi tanács közvetlenül terjeszti be az adatokat a statisztikai hivatalhoz. A tűzvédek elleni intézkedésekről és eszközökről, valamint az új építkezésekről szóló adatok benyújtásához a 293. lapon bemutatott minta szolgál.

A kérdőív minden rovatának kitöltésénél az elmúlt év utolsó napján létező állapot veendő irányadónak, s az új és toldaléképítkezések rovatába is csak azokat az épületeket kell felvenni, a melyeknek építése az elmúlt évben teljesen befejeztetett. Tűzoltószerek és eszközök gyanánt csak azok a szerek és

eszközök mutatandók ki, melyek kizárólag tűzoltási célra használatnak. Az új épületek rendeltetésük szerint — minden összefoglalás és gyűjtőnév mellőzésével — tüzetesen részletezendők.

b) Az adatok feldolgozása és közzététele.

A beérkező tűzkárstatisztikai adatok havonként évenként dolgoztatnak fel. A havi feldolgozás a tűz esetek számára, a tűzesetek okára, a tűzvédek által halált vagy halálos sérülést, vagy nem halálos sérülést szenvedett emberek számára, a megkárosultak összes számára, továbbá a 20.000 K kárt meghaladó tűzesetek külön kiemelésére terjed ki.

Az adatok évi feldolgozása szintén nem terjed ki a beérkezett tűzkárstatisztikai adatok összességére, a mennyiben a »Tűzkárjelentésben« foglalt, inkább leíró adatok nem mind dolgoztatnak fel, hanem csak a tűzesetek számára, a tűzeset helyére, a kigyuladt épület vagy biztosított vagy nem biztosított voltára vonatkozó adatok, továbbá a tűzvédek okára, a tűzkárosultak és a mentőszemélyzet közül a tűzvédek alkalmával bennégett, halálos vagy nem halálos sérülést szenvedett emberek számára s a vagyonbiztonságra vonatkozó adatok.

A tűzkárszámlálólapon foglalt adatok valamennyire feldolgoztatik s ezenkívül a feldolgozás alkalmával minden tűzkárosultnál bejegyeztetik a biztosító-intézetek által esetleg kifizetett kártérítés is.

Külön feldolgozás tárgyát képezi a tűzeseteknek hónapok, a kárösszegek nagysága és a kifizetett kártérítések nagysága szerint való részletezése.

A tűzkárstatisztikai adatgyűjtés eredményei 1873. óta a »Magyar statisztikai évkönyv«-ben tettek közzé, ez idő szerint pedig a »Statisztikai havi közlemények«-ben (1897. óta) és ugyancsak a »Magyar statisztikai évkönyv«-ben közöltetnek. A havi közlés a tűz által megkárosított községek számára, a tűzesetek számára s azok okára, a tűzvédek alkalmával megsérült emberek és a károsultak számára, a kár értékére s a tízezer koronánál több kárt okozott tűzesetek községenkénti felsorolására terjed ki, míg az évkönyvben való közlés a tűzkárstatisztika összes főbb eseményeit tartalmazza.

A tűzkárstatisztikai adatgyűjtés eredményei önálló közlemény alakjában csak egy ízben tettek közzé, a »Magyar statisztikai közlemények« új folyamának XIX. kötetében »Tűzkárok az 1895. és 1896. évben« címmel.

c) Az adatgyűjtés multja.

A földművelés-, ipar- és kereskedelmi minisztérium statisztikai osztálya Magyarország hivatalos statisztikájáról 1870. évi július hó 7-én benyújtott jelentésében a tűzkárok statisztikáját is a sürgősen megoldandó feladatok közé sorozta, és részletes javas-

latot tett a tűzkárstatisztika szervezésére. Ezt a javaslatot a belügyminister el is fogadta, s 1870. évi augusztus hó 24-iki 3.339. szám alatt kelt rendeletével intézkedett a rendszeres tűzkárstatisztikai adatgyűjtés életbeléptetése iránt.

E rendelet értelmében a községek minden egyes tűzesetről egy-egy jelentést tartoztak kiállítani, a főszolgabíróknál pedig a járás területén előfordult tűzesetekről egy táblázatos kimutatást kellett összeállítani. Az alispán e tűzkárjelentéseket és kimutatásokat a következő év elején a belügyministerhez terjesztette fel. A rendeletben megállapított jelentés VI főcsoportban és 30 pontban tartalmazta a tűzvész támadásának leírását és a tűzvész terjedésére kedvező vagy kedvezőtlen körülmények felsorolását, az elégett tárgyak megnevezését, a tűzkár elleni biztosításokat, a kártérítési intézkedéseket s azok eredményeit. Az egyes törvényhatóságok által a belügyministerhez beterjesztendő tűzkárkimutatásba mindazon község-k felveendőök voltak, a hol az év folyamán tűzeset történt. Ez a kimutatás két részből állott, egyik részében össze-sítve közöltettek azok az adatok, a melyek a tűzkár-jelentésekbe az egyes tűzesetek alkalmával felvéte-tek, a másik rész pedig a tűzvészek ellen létező esz-közök és intézkedésekről szóló adatokat tartalmazta. Ezeknek a törvényhatósági kimutatásoknak a beküldését azonban — minthogy azok nagyon hézagosak voltak — a belügyministerium 1879-ben megszüntette.

Ez alapon indult meg a rendszeres tűzkárstatisztikai adatgyűjtés 1873-ban, az eredmény azonban egy-általán nem volt kielégítő. Az adatszolgáltatás csak 1882-ben javult némileg, a mennyiben ettől az évtől kezdve a statisztikai hivatal a biztosító társaságoktól a kifizetett károkról évenként jelentést kívánt be; e jelentések a községekből érkező adatoknak nemcsak kiegészítéseül, hanem ellenőrzésül is szolgáltak.

Tűzkárstatisztikánk azonban — részleges javu-lása daczára — ebben az időben sem volt megbíz-hatónak mondható s hovatovább égetővé vált a hiva-talos statisztika ezen ágának gyökeres reformja. A tárgyalások erre nézve az 1892-ik év végén indultak meg, a mikor a statisztikai hivatal a tűzkárstatisztika reformja tárgyában a belügyminister úrhoz egy emlé-kiratot nyújtott be. Ebben az emlékiratban lefektetve találjuk mindazokat az elveket, a melyek szerint az újjászervezés tényleg megvalósult. A statisztikai technika szempontjából legtöbb nehézséggel ama kérdés eldöntése járt, hogy mikép lehetne az egyes tűzkárosultakra vonatkozó egyéni s a tűzvészekre vonatkozó általános érdekű adatokon kívül az adatgyűjtést mindazon körülményekre is kiterjeszteni, a melyek a közigazgatási hatóságok beavatkozását teszik szükségessé. A kérdéseknek egész sokasága

merült fel, a melyeknek egy kérdőív keretébe való összefoglalása lehetetlen volt. Legczélszerűbbnek lát-szott alapegység gyanánt az egyes kárvallottakat te-kinteni, a mely czélra egyéni lapok szolgálnának, míg a tűzvészre vonatkozó általános érdekű körülmények és viszonyok számbavételére egy, a régi tűzkárjelen-tés-nek megfelelő lajstromos kimutatás konstruálása lát-szott ajánlatosnak. Ez a két kérdőív egy harmadikkal egészítették ki, a melyben a tűzvészek elleni véde-lemre szolgáló intézmények és védekezések vétet-nének fel.

A statisztikai hivatal által ily elvek] mellett készí-tett emlékiratot és a kérdőívek tervezetét a belügy-ministerium elfogadván, 1894. évi október hó 13-án kelt 36.523. számú rendeletével a tűzkárstatisztikai adatgyűjtés új és végleges, egész mai napig érvényben lévő szervezést nyert. Ezen rendelet által a tűzkár-statisztikai adatgyűjtés céljaira három kérdőív álla-pított meg, úgymint I. »Tűzkárjelentés«, mely min-den egyes tűzesetről felveendő s a tűzvész lefolyására vonatkozó általános érdekű viszonyok feltüntetésére szolgál, II. számlálólap, mely minden egyes károsultól a tűzkárjelen-téssel egyidejűleg töltendő ki s a károsultra, a kár összegére, a megsemmisült tárgy megnevezésére s a biztosításra vonatkozó kérdéseket tartalmazza. A tűzkárjelen-tést és számlálólapot egy kérdőív egészíti ki, mely azonban az egyes tűzesetekkel nincs összefüg-gésben, hanem a tűzvészek ellen létező védelmi esz-közökről és intézkedésekről ad számot. Ez utóbbi kérdőív a tervezet szerint minden község részéről minden év elején lenne kiállítandó, de csakhamar elégségesnek látszott, ha csak minden harmadik évben történik ily felvétel. Ezen három felvételi nyomtatvány közül a »Tűzkárjelentés« a mai napig változatlanul maradt, a tűzkárszámlálólapnál időközben csak az a változtatás történt, hogy az elégett tárgyak értékének megkérdezésén kívül, a biztosított érték, továbbá az el-égett erdő értéke is tudakoltatott, végül a tűzvészek ellen létező intézkedésekről stb. szóló kérdőív is bővít-tetett a tűzoltóságokra, a tűzfelügyeletre s a tűzoltó-szerekre vonatkozó kérdőpontok kibővítésével s a toldaléképíthetésekre vonatkozó kérdőpont felvételével. 1897-ben szabályozást nyert a biztosító társaságok részvétele a tűzkárstatisztikában s hogy az ellenőrzés még hatékonyabb legyen, bevonattott az adatgyűjtésbe a csendőrség is. E rendelkezés szerint a biztosító intézetek a kifizetett károkról minden hónap végén úgynevezett »statisztikai lap«-on értesítik a hivatalt, a csendőrség pedig a tudomásukra jutott tűzesetekről egy portómentes levelezőlapon küld rövid jelentést. Ugyancsak 1897-ben rendeltetett el a kiadott vagy megtagadott ártatlansági bizonyítványokról szóló nyil-vántartás vezetése is.

Község (város).....

Megye.....
Járás.....

Nyilvántartási könyv az 190... évi tűzesetekről.

Folyószám	Mikor történt a tűzeset		A helyszíni szemle megtartásának		A tűzeset valószínű vagy bebizonyított oka	A károsultak	
	hónap	nap	hónapja	napja		összes száma	neve

115.504. számú belügyministeri rendelet alapján. Másolat. járás
rend. tan. város

Vármegye.....
Sz. kir. város.....

Nyilvántartás a kiadott vagy megtagadott ártatlansági bizonyítványokról.

Folyószám	Az ártatlansági bizonyítványért folyamodó károsult fél neve	A község megnevezése, a hol a tűzkár történt	A tűzeset hónapja és napja	A bizonyítvány kiadásának ideje	Az esetleges megtagadás oka

.....szám.
Tűzkárstatisztikai nemleges jelentés.
Van szerencsém jelenteni, hogy 190... évi hóban
.....
.....
Kelt..... 190... évi hó n.
főszolgabíró.
polgármester.

A **csendőrorstól.**

Jelentem, hogy a vármegyében
.....
.....
.....
Kelt..... 19... évi hó n.
őrsparancsnok.

Jegyzet. Ha valamely pusztán, majorban, erdőben vagy valamely más helyen történt a tűz, úgy a község (város), melyhez az illető pusztá, major, erdő és egyéb hely tartozik, szintén megnevezendő.

A kifizetés száma : A társulati bélyegző lenyomata : []

Statisztikai lap.

A község/város neve, a hol a tűzkár történt :
A vármegye neve :
A tűzeset ideje : 19... év, hó, nap.
A károsult neve :
Az intézet a kár fejében }
a károsultnak fizetett : }
ingatlanért **korona** **fillér.**
ingókért » »
összesen **korona** **fillér.**

A kifizetés ideje : 19... év, hó, nap.

Vármegye

A nyilvántartási könyv folyószáma

Járás

Község

I. Tűzkár-jelentés.

1. Kinek a házában, vagy telkén és mikor történt a tüzeset (év, hó és nap)?

2. Hány órákor támadt a tűz és hány órákor ért véget?

3. A helyszíni szemle mikor tartatott meg s kik voltak azon jelen, mlnt hivatalos egyének, vagy mint érdekeltek?

4. A helynek, a hol a tűz támadt, részletes meghatározása (az utca és házszám kitüntetésével):

a) Benn a községben történt-e a tűzvész, vagy künn a község határában?

b) Milyen volt a kigyulladt ház, vagy gazdasági épület és általában a leégett tárgyak fekvése? Magánosan álltak-e, vagy egymáshoz építve? A község mely részében álltak, t. i. a közepén, vagy a központtól nyugati, északi, keleti vagy déli irányban? Bőséges víz közelében, vagy távol tőle?

c) A meggyulladt épület melyik részében támadt a tűz (pinczében, szobában, konyhában, kéményben, padláson, istálló belsejében vagy padlásában, csűrben, stb.)?

5. A kigyulladt épület, vagy egyéb tárgy biztosítva volt-e vagy nem?

6. Mi volt a tűz támadásának kétségtelenül bebizonyított, vagy legalább nagy valószínűséggel feltehető oka (gyújtogatás, öngyújtás, öngyulladás, villámcsapás, gyermekek játéka vagy pajkossága gyufával, világító szerekkel való gondatlan bánás, vagy mely egyéb hanyagság, vagy gondatlanság)? Azon körülmény, hogy a tűz oka kétségtelenül be van bizonyítva, vagy csak valószínűséggel gyanított, szintén bejegyzendő. (Szorosan alkalmazkodni az Utasítás 4. pontjához!)

7. Kik károsultak meg a tűzvész folytán (közvetlenül a tűzvész folytán, vagy az oltási munkálatok következtében)?

8. A tűzvész által károsultak minő anyagi viszonyok közt élnek? Szorulnak-e közsegélyre vagy nem?

9. A tűzvész terjedésére kedvező, vagy kedvezőtlen körülmények:

a) Általános viszonyok, t. i. szél, vagy szélszend, az emberek otthonléte, vagy nem léte, szárazság, éjjeli idő, oltószerek és oltási igyekezet hiánya, stb.

b) A leégett épületek vagy épületrészek anyaga, sűrű állása egymás mellett, könnyen gyújtható anyagok összehalmozódása, stb.

10. Emberélet esett-e áldozatul, vagy szenvedett-e valaki a tűzvész alkalmával súlyosabb sérülést? és pedig:

a) A tűzkárosultak közül:

hányan égtek benn? férfi, nő, gyermek

hányan szenvedtek más módon

halálos kimenetelű sérülést? » » »

hányan szenvedtek nem halálos,

de mégis súlyosabb sérülést? » » »

b) A mentőszemélyzet közül

hányan égtek benn? » » »

hányan szenvedtek más módon

halálos kimenetelű sérülést? » » »

hányan szenvedtek nem halálos,

de mégis súlyosabb sérülést? » » »

11. Név és állás szerint megnevezendőök azok, a kik az oltás, emberélet és a vagyon megmentése körül legtöbb bátorságot, önfeláldozást, vagy kitartást, stb. tanúsítottak

12. Milyen volt a vagyonbiztonság állapota az égés ideje alatt?

13. A szomszéd községek részvételjes, vagy közönyös avagy kárörvendő magaviseletet tanúsítottak-e?

14. Nincs-e a nép közt elterjedve valamely babonás hit a villámcsapás elhárítása, vagy a villám által keletkezett égés eloltása iránt?

15. Mellékletül hány számlálólap csatoltatott?

Kelt 191 év hó napján.

.....
községi előljáró.

.....
jegyző

Utasítás a tűzkárjelentések kiállításához.

1. A tűzkárjelentés az 1888. évi 53.888/II. számú belügyminiszteri rendelet 26. §-a (Magyarországi 1888. évi Rendeleték Tára 1738. lap) értelmében a községi előjáróság által a tüzeset után a tűzvész színhelyén tartandó hivatalos szemle alapján haladéktalanul kiállítandó és minden késedelem nélkül a járási főszolgabíróhoz beküldendő. A főszolgabíró a járás területén befolyó tűzkárjelentéseket mellékleteikkel együtt jegyzék mellett, azonban minden egyéb kísérő irat nélkül, minden hó 8-án köteles a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz beküldeni. Szabad kir., önálló törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsú városok is ugyanezen határidőben kötelesek a város területén előfordult tüzesetekről a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz a jelentéseket beterjeszteni.

2. A m. kir. központi statisztikai hivatal az előfordult tüzesetekről és azok figyelmet érdemi körülményeiről havonként tesz kimerítő jelentést a m. kir. belügyminiszternek.

3. A nagyobb tüzesetekről, nevezetesen: a nagyobb gyárak vagy ipartelepek égéséről, nagyobb erdőégésekről, azon tüzekről, a melyek folytán egyszerre tíz vagy több lakóház, vagy gazdasági épület égett le, avagy 100.000 koronára vagy nagyobb összegre rugó kár származott, továbbá mindazon tüzesetekről, — tekintet nélkül az elégett értékekre, — a melyek következtében emberélet esett áldozatul, a község, illetőleg városi hatóság, esetleg a főszolgabíró által a magyar kir. belügyminiszterhez haladéktalanul távirati jelentés teendő.

4. A tűzvész okának kimutatására nézve megjegyeztetik, hogy ha a helyszíni tárgyalás alkalmával a valódi okot minden kétséget kizáró módon nem lehetne is megállapítani, igyekezni kell legalább a valószínűnek látszó okot kideríteni és azt kell a jelentés 6. rovatába bejegyezni. Ha a tűzvész oka később egész bizonyossággal kiderülne, ez az illető tüzeset napjára és évi folyószámára való hivatkozással a község által a főszolgabíróknak és a főszolgabíró, illetőleg városi hatóság által a m. kir. központi statisztikai hivatalnak haladéktalanul bejelentendő. Tájékoztató megjegyeztetik továbbá, hogy a tűzvész okának kimutatásánál mindenkor különbség teendő a között, hogy a tüzet, — akár szándékosan, akár gondatlanságból idéztették az elő —, a tulajdonos vagy annak hozzátartozói (családtagjai), alkalmazottjai, vagy egészen idegen személyek okozták-e. Ennélfogva meg kell különböztetni a gyújtogatásnak azon nemét, a midőn a tüzet a tulajdonos (vagy annak felbujtására más) gyújtotta és ezt öngyújtás néven külön kell kimutatni; a gondatlanság vagy hanyagság, gyújtó- és világítószerekkel való vigyázatlan bánás által okozott tüzesetnél is meg kell különböztetni, hogy a gondatlanságot stb. maga a tulajdonos, annak felesége, egyéb családtagjai, cselédjei vagy más alkalmazottjai, avagy egészen idegen személyek követték-e el; ugyanily különbséget kell tenni a gyermekek által játék közben, vagy pajkosságból előidézett tüzeseteknél, megmondván, hogy a tulajdonosnak a gyermekei, vagy idegen gyermekek okozták-e a tüzesetet.

5. Az előforduló tüzesetekről minden község rendszeres nyilvántartási könyvet vezet, a melybe minden a községben, akár a belterületen, akár annak határában támadt tüzeset minden évben újra kezdendő folyószámok alatt bejegyzendő. A községi tűzkár-jegyzéknek legalább is a következő rovatokat kell tartalmaznia: 1. Folyószám. 2. Kinek a házában vagy telkén és mikor történt a tüzeset? (Év, hó és nap). 3. Hány órákor támadt a tűz s hány órákor ért véget? 4. A szabályszerű helyszíni szemle mikor tartatott meg (év, hó és nap) és kinek a hivatalos jelenlétében? 5. A község belterületén támadt-e a tűzvész vagy künn a község határában? 6. Mi volt a tűz támadásának kétségtelenül bebizonyított vagy legalább nagy valószínűséggel feltehető oka? 7. Kik voltak a károsultak névszerint? 8. Észrevételek. Az észrevételek rovatában a tüzesettel összefüggő, emlékeztetőre méltó körülményeket kell bejegyezni, például hogy a nagy szél vagy szárazság, vagy a szomszédok közönyös, ellenséges magaviselete az oltást nehezítette, vagy bizonyos kedvező körülmények az oltást megkönnyítették; az oltás körül nem tüntették-e ki egyesek magukat, nem esett-e emberélet áldozatul? stb.

A m. kir. központi statisztikai hivatal a tűzkárokról beterjesztelt jelentéseket kiküldött tisztviselői által időnkint össze fogja hasonlítani a tűzkárokról vezetett községi nyilvántartásokkal, mely czélből a tüzesetnek a jegyzék szerinti folyószámát a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz beterjesztendő tűzkár-jelentéseken mindenkor pontosan ki kell tüntetni.

6. A tűzkár-jelentésnek kiegészítő részét képezik a tűzkár-számláló lapok (a II. sz. minta), a melyek az egyes károsultakra vonatkozólag külön állítandók ki. Minden egyes tüzeset alkalmával annyi számlálólapot kell kiállítani, a hányan a tűzvész által kárt szenvedtek, beleértve azokat is, a kik az oltási munkálatok következtében szenvedtek kárt. A közös háztartásban élő házastársak és családtagokról azonban, ámbár mint tulajdonostársak külön-külön lehetnek károsultak, mindenkor csak egy közös számlálólap állítandó ki. Az állam, a község, közbirtokosság, részvénytársaság vagy más jogi személyek úgy tekintendők, mint a természetes személyek és ha tűzkárt szenvednek, a számlálólapot épen úgy kell kiállítani, mintha magánéjének volnának.

II. Tűzkár-számlálólap.

1. A károsult neve és foglalkozása

2. Az elégett (vagy az oltási munkálatok következtében jelentékenyen megrongált) tárgyak megnevezése: (a elégett épületek és elégett egyéb tárgyak közül azok, a melyek biztosítva voltak, *-gal jelölendők meg.)

a) Épületek:

Az épületek neve, rendeltetésük szerint (Részletezés az Utasítás 3. pontja szerint)	Egészen leégtek-e vagy részben avagy csak megrongálódtak	Cserép-, pala- vagy bádogtető alatt			Zsindely- vagy deszkatető alatt			Nád- vagy zsuptető alatt		
		kő- vagy téglafalú	vályog- vagy sárfalú	fa- vagy fával vegyes anyagú	kő- vagy téglafalú	vályog- vagy sárfalú	fa- vagy fával vegyes anyagú	kő-, vagy téglafalú	vályog- vagy sárfalú	fa- vagy fával vegyes anyagú
Összesen										

b) Erdő égett-e s hány hold?

c) Hány darab ló, szarvasmarha és háziállat égett el? és pedig:

ló db., juh db., baromfi db.,
szarvasmarha » sertés » egyéb háziállat »
(Az elégett háziállatok közül azokat, melyek a tűzvész idején nem voltak tető alatt, aláhúzással kell megjelölni.)

3. Az elégett vagy megrongált tárgyak értéke.

a) Az elégett vagy megrongált épületek értéke:

Az épületek neve, rendeltetésük szerint (Részletezés az Utasítás 3. pontja szerint)	A megsemmisült érték	Ebből biztosítva volt	Az épületek neve, rendeltetésük szerint (Részletezés az utasítás 3. pontja szerint)	A megsemmisült érték	Ebből biztosítva volt
Összesen			Összesen		

b) Az elégett erdő megsemmisült értéke kor.

c) Az elégett háziállatok és ingóságok értéke :
(A szabadban levő tárgyakat aláhúzással kell megjelölni.)

Az elégett tárgyak részletezése	A meg- semmi- sült érték	Ebből bizto- sítva volt	Az elégett tárgyak részletezése	A meg- semmi- sült érték	Ebből bizto- sítva volt
	korona			korona	
Háziállatok			Gyári felszerelések (eszközök) .		
Butor, ruhanemű, házi eszközök .			Egyéb ipari eszközök		
Gabona asztagokban			Árukészletek		
Takarmány, szalma			Fakészletek (mű-, épület- és tűzifa)		
Szemes gabona			Egyéb tárgyak		
Gazdasági eszközök			Ingóságok összesen .		

Az összes kár értéke : korona.

4. Biztosítás.

- a) Az ingatlanok mely biztosító intézetnél vagy intézeteknél voltak biztosítva?
- b) Az ingóságok mely biztosító intézetnél vagy intézeteknél voltak biztosítva?

Utasítás a tűzkár-számlálólapok kitöltéséhez.

1. Minden egyes károsultról, még azokról is, kik nem közvetlenül a tűzvész által, hanem a védekezés folytán szenvedtek kárt, külön tűzkár-számlálólap állítandó ki.

2. A károsult foglalkozását egészen tüzetesen kell megnevezni és olyképen, hogy a megnevezésből az is kitűnjék, hogy vajjon az illető mint önálló vagy mint alkalmazott úzi-e foglalkozását és ha mint alkalmazott, mely minőségben? Ennélfogva nem elég azt mondani, hogy : iparos, gyáros vagy kereskedő, hivatalnok stb., hanem ki kell mutatni, hogy szabómester, üveggyáros, vaskereskedő, miniszteri titkár, üveggyári tisztviselő, üveggyári lakatos stb. A »földműves« kifejezést minden további körülírás nélkül nem szabad használni, mert ebből magából nem lehet tudni, hogy vajjon az illetőnek magának van e földje vagy pedig csak másoknak a földjét műveli; a földműveléssel foglalkozókat tüzetesebben kell tehát megnevezni, például földbirtokos (és pedig kisbirtokos, közép- vagy nagybirtokos): olyan kisbirtokos, a ki egyúttal napszámba is jár mások földjét művelni, földművelésnél cseléd (évi béres) földműves napszámos, szőlőbirtokos, vinczellér, stb.

3. Az elégett épületeket nem szabad valamely közös gyűjtőnév alá foglalni, hanem tüzetesen kell kimutatni, pl. lakóház, istálló, ól, akol, csűr, pajta, góré, présház, pincze, üveggyári épület, lakatosműhely, ácsműhely, faraktári épület, templom, iskola, kórház, laktanya, szálloda, fürdő, vasuti indóház, vasuti raktárépület stb. Ha valamely épület — közös tető alatt — különböző jellegű részekből áll, ezen minőséget is fel kell tüntetni, ilyenformán : lakóház és présház egy tető alatt, templom és iskola egy tető alatt, stb.

4. Nem tévesztendő szem elől, hogy az elégett összes tárgyak közül mindazok, a melyek biztosítva voltak, *-gal jelölendők meg; az elégett épületek és ingóságok értékének kimutatásánál azonban (3. a) és c) pont) a biztosítva volt tárgyak megsemmisült értéke, vagyis csak annyi érték, a mennyi tényleg elégett, a megfelelő rovatban külön kimutatandó. Az elégett háziállatoknál és ingóságnál ezenkívül azt is fel kell tüntetni, hogy a tűzvész idején tető alatt voltak-e vagy pedig szabad ég alatt; a megkülönböztetés olyképen történhetik, hogy azok a tárgyak, a melyeket a szabadban ért a tűzvész, aláhúzással jelöltetnek meg.

Vármegye

Község

Járás

III. Kérdő-ív

tűzvészek ellen létező intézkedések- és eszközökről s a községbeli tűzkárosultak részére a hatóság által biztosított állami és egyéb segí-
lyekről, továbbá az új és toldalék építkezésekről.

A) A tűzvész elleni intézkedések és eszközök.

1. Van-e a községben szervezett tűzoltói intézmény és pedig hány :

- a) a rendszeres, díjazott tűzoltóság? d) gyári tűzoltóság?
- b) önkéntes tűzoltóság? e) uradalmi tűzoltóság?
- c) köteles (vagy összeirt) tűzoltóság? f) egyéb tűzoltóság (név szerint)?

Összesen . . .

2. Mennyi a tűzoltók száma és pedig :

- a) a hivatásos, fizetett tűzoltóké? d) a gyári tűzoltóké?
- b) az önkéntes tűzoltóké? e) az uradalmi tűzoltóké?
- c) az összes köteles (vagy összeirt) tűzoltóké?

Összesen . . .

Ha az önkéntes tűzoltóságot az 1888. évi 53.888/II. belügyminiszteri rendelet 17. §-a értelmében több község tartja fenn, az illető községek névszerint felsorolandók; hasonlóan felsorolandók, ha a gyári, uradalmi, stb. tűzoltóság működése több községben fekvő gyártelepre, uradalomra, stb-re terjed ki.

3. A köteles tűzoltóság tart-e gyakorlatokat?

4. A község lakosainak oltási kötelezettségére nézve külön községi szabályrendelet intézkedik-e?

Vagy általános vármegyei szabályrendelet van érvényben?

5. A tűzbiztonság tekintetében van-e valamelyes felügyelet a községben?

a) nappal? b) éjjel?

c) a nappali felügyeletet hányan gyakorolják { nyáron?
téli?

d) az éjjeli felügyeletet hányan gyakorolják és pedig :

nyáron	{ hány tűzoltó?	téli	{ hány tűzoltó?
	{ hány állandó éjjeli őr?		{ hány állandó éjjeli tűzór?
	{ hány állandó tűzór?		{ hány állandó tűzór?
	{ hány rendőr?		{ hány rendőr?

6. Ha az éjjeli felügyelet az 5. d) pont alatt felsorolt állandó őrsemélyzetten kívül a házak sorrendjében kirendelt őrseg is gyakorolja, hány tagból áll az?

a) egy-egy éjjel nyáron? b) egy-egy éjjel télen?

7. Hány tűz ellen biztosító társaság tart a községben ügynökséget?

Melyek ezek a társaságok név szerint?

8. Van-e a községben tűzvészek ellen biztosító kölcsönös biztosító intézet (szövetkezet) és hány?

9. Az építéshez felhasznált anyag tűzbiztonsága tekintetében külön községi szabályrendelet intézkedik-e?

Vagy általános vármegyei szabályrendelet van érvényben?

ha igen, tiltja-e a nád- vagy zsuptetőt?

tiltja-e a zindely- vagy deszkatetőt?

tiltja-e a fa- vagy fával vegyes falazatot?

10. Az 1. és 2. pont alatt felsorolt tűzoltóságok birtokában levő tűzoltószerek száma:

hydrophor drb.; hordó darab; csákány drb.
szekér- fecskendő	használható állapotban hliter; tűzhorog »
	használhatlan kád darab; fejsze (balta)
kézi (targon- czás) fecskendő	használható hliter; vasvilla »
	használhatlan vízfordóeder darab; lámpás
vizszállító kocsi »	tűzlétra »

Ha a községben több községre terjedő tűzoltóság van, az annak tulajdonát képező tűzoltószereket csak azon községekben kell kimutatni, a hol a tűzoltó szerek tényleg léteznek.

11. A község, mint politikai testület, birtokában levő, kizárólag tűzoltási célra használt tűzoltószerek száma:

hydrophor drb.; hordó darab; csákány drb.
szekér- fecskendő	használható állapotban hliter; tűzhorog »
	használhatlan kád darab; fejsze (balta)
kézi (targon- czás) fecskendő	használható hliter; vasvilla »
	használhatlan vízfordóeder darab; lámpás
vizszállító-kocsi »	tűzlétra »

A több község közös tulajdonát képező tűzoltószerek csak azon községben mutatandók ki, ahol a tűzoltószerek tényleg léteznek.

12. A magánosok birtokában levő, kizárólag tűzoltási célra használt tűzoltószerek száma:

hydrophor drb.; hordó darab; csákány drb.
szekér- fecskendő	használható állapotban hliter; tűzhorog »
	használhatlan kád darab; fejsze (balta)
kézi (targon- czás) fecskendő	használható hliter; vasvilla »
	használhatlan vízfordóeder darab; lámpás
vizszállító-kocsi »	tűzlétra »

13. Hány villámhárító van a községben:

a) középületeken? b) magánépületeken?

B) A községbeli tűzkárosultak részére a tűzkár enyhítésére a helyi hatóság által az elmúlt év folyamán osztattak-e ki segélyek:

mily forrásból? hány károsult részére? mely összegben?
..... korona

C) Új építkezések.

Az elmúlt év folyamán a község egész területén (a belterületen és a község határában együttesen) hány új ház épült, milyen falazattal és tetőzettel?

Az épület neve, rendeltetésük szerint (Lásd az Utasítás 4., 5. pontját)	Az épületek száma								
	cserep-, pala- vagy bádógtető alatt			zsindelely- vagy deszka-tető alatt			nád-, vagy zsuptető alatt		
	kő- vagy téglafalú	vályog- vagy sárfalú	fa- vagy fával vegyes anyagú	kő- vagy téglafalú	vályog- vagy sárfalú	fa- vagy fával vegyes anyagú	kő- vagy téglafalú	vályog- vagy sárfalú	fa- vagy fával vegyes anyagú

D) Toldaléképítkezések.

A todaléképítkezések neve, rendeltetésük szerint (Lásd az Utasítás 4., 5. pontját)	A todaléképítkezések száma								
	cserep-, pala- vagy bádógtető alatt			zsindelely- vagy deszka-tető alatt			nád-, vagy zsuptető alatt		
	kő- vagy téglafalú	vályog- vagy sárfalú	fa- vagy fával vegyes anyagú	kő- vagy téglafalú	vályog- vagy sárfalú	fa- vagy fával vegyes anyagú	kő- vagy téglafalú	vályog- vagy sárfalú	fa- vagy fával vegyes anyagú

Kelt

jegyző.

községi előljáró (polgármester, bíró).

Felülvizsgálta:

főszolgabíró.

Utasítás a kérdőív kitöltéséhez.

1. Ezen kérdőív minden egyes község részéről külön-külön kiállítandó és az év január hó 20-ig a főszolgabírói hivatalhoz beterjesztendő, a ki a bejegyzett adatokat megvizsgálja és hitelesíti. A főszolgabíró — sz. k. és r. t. városokban a tanács — a kérdőívet január hó végéig a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz küldi be.

2. A kérdőív összes rovatainak kitöltésénél szorosan az év utolsó napján létezett állapot tekintendő irányadónak és az ezen nap óta történt bármilyen változások teljesen figyelmen kívül hagyandók. Az új építkezések és todalék-építkezések kimutatásába csak azokat az épületeket kell felvenni, a melyeknek építése az elmúlt évben teljesen befejeztetett.

3. A tűzoltószerek és eszközöknél csak azok az eszközök mutatandók ki, melyek kizárólag tűzoltási célra használatnak.

A 10., 11. és 12. pont alatt kimutatott tűzoltószereknél, ha több hordó vagy kád fordul elő, abban az esetben nem az egyes hordók vagy kádak ürtartalma mutatandó ki, hanem az összes hordóké vagy kádaké. Például ha a 10. pont szerint tűzoltóságok birtokában 5 darab, egyenkint 3 hektoliter ürtartalmú hordó volna, ürtartalom gyanánt nem 3 hektolitert, hanem 15 hektolitert kell kimutatni, vagyis mind az öt darab ürtartalmát. Megjegyzendő, hogy a kádak és hordók ürtartalma nem literekben, hanem mindig hektoliterekben mutatandó ki.

4. Új építkezések azok, a melyeknél teljes új vagy pedig egy már meglévő alapon egy új, önálló épület emeltetik, todalék-építkezések pedig azok, a melyeknél egy már meglévő épülethez egy szárny, vagy egy rész hozzáépítetik oly módon, hogy az épület előbbi jellegét el nem veszíti.

5. Az új épületeket rendeltetésük szerint egészen tüzetesen kell részletezni, minden összefoglalás és gyűjtőnév kerülésével; például lakóházak, istállók, ólak, aklok, csűrök, pajták, görék, présházak, pinczék, üveggyári épületek, faraktárak, templomok, iskolák, kórházak, laktanyák, szállodák, fürdőépületek, vasúti pályaházak, vasúti őrházak, vasúti raktárépületek stb. Ha valamely épület — közös tető alatt — különböző részekből áll, ezen minőséget is fel kell tüntetni, például lakóház és istálló egy tető alatt, lakóház és présház egy tető alatt, templom és iskola egy tető alatt, lakóház és kovácsműhely egy tető alatt.

6. A todalék-építkezéseknél csak az új todalék jellege mutatandó ki, például szoba, kamra, pincze, istálló stb.

34. Közoktatásügyi statisztika.*)

Hivatalos közoktatásügyi statisztikánk a hazai iskolai szervezetek egész körére s az iskolai tanfolyamok egy részére is kiterjed, ez utóbbiak nagyobb része, valamint az iskolán kívüli, u. n. szabadoktatás terén működő intézmények ellenben még nem szolgáltatnak a statisztikai hivatalnak adatokat. (Ez utóbbiaknak az adatgyűjtésbe való bevonására azonban már történtek lépések.)

Azok az iskolák és tanfolyamok, a melyekről gyűjtünk adatokat, ismét két csoportra oszlanak. Egyes iskolafajok s némely tanfolyamok adatszolgáltatását ugyanis már a hivatalnak az országgyűlés által elfogadott munkaterv szabályozza, másoké ellenben még ministeri rendeleteken alapszik.

A hivatal munkatervével szabályozott közoktatásügyi statisztikai ágak a következők: A) a népoktatási intézetek statisztikájának kiegészítésére szolgáló adatgyűjtés az iskolába be nem iratkozó tankötelesekről; B) a népoktatási intézetek s a velük kapcsolatos némely tanfolyamok, név szerint: 1. a kiseddóvó-intézetek, 2. az elemi mindennapi iskolák és ismétlő-tanfolyamok, 3. az iparos- és kereskedő-inasiskolák, 4. az iparossegédek továbbképzésére szolgáló tanfolyamok, 5. a felső nép- és polgári iskolák s a velük kapcsolatos női kereskedelmi, női kézimunka-, szőlőds más tanfolyamok, végül 6. az óvónő-, az elemi s a felső nép- és polgári iskolai tanító és tanítónőképző intézetek adatszolgáltatása; C) a középiskolákra (gymnasiumokra, reáliskolákra és felsőbb leányiskolákra), továbbá az ezekkel kapcsolatos köztartásokra (internátusok-, convictusok-, diákasztalokra, nevelő- és tápintézetekre) vonatkozó adatgyűjtések. A többi iskolafaj t. i. a különböző gazdasági, bányászati, ipari, kereskedelmi, közlekedési, művészeti, katonai s más szakiskolák, továbbá egyetemek s a hittudományi, jogi és bölcsészeti főiskolák adatszolgáltatása ellenben még nem alapul a hivatal munkatervén.

Közoktatásügyi statisztikánk e statisztikai adatgyűjtésnek ama főcélja mellett, a melynek szolgálatában állandó figyelemmel kíséri a közoktatás terén mutatkozó haladást, konstatálja az esetleges stagnálást vagy visszafordulást, összes ágazataiban érvényesíti a nemzeti szempontokat is (a magyar nyelv s a nemzeti tárgyak oktatásának eredményéről nyújtott adatok révén), egyes részeiben pedig (pl. a tanulók segélyezését és pályaválasztását, továbbá szülőik foglalkozását tárgyalókban) socialis és társadalmi szempontokat világít meg.

*) Ebben a fejezetben csak a szűkebb értelemben vett Magyarország iskoláinak statisztikai adatszolgáltatását ismertetjük. A társországokban ugyanis, ahol a közoktatásügy az autonóm hatáskörben intézendő ügyek közé tartozik, az iskolai szervezet és a tanügyi közoktatásügyi statisztikának az anyaországban már végrehajtott újjaszervezését Horvát-Szlavonországokban czélszerűbbnek látszott függőben tartani. Addig tehát, amíg a közoktatásügy reformja meg nem történik, a társországokban csak az eddigi szűk keretekben folyik tovább az adatgyűjtés.

Az adatgyűjtés az összes iskolai statisztikai ágakban a közvetlenség elvén nyugszik. Az iskolák vezetői ugyanis most már az egész vonalon közvetlenül szolgáltatják be az adatokat a statisztikai hivatalnak, a melytől a nyomtatványokat szintén közvetlenül és ingyen kapják.

E közvetlenség nélkül az adatszolgáltatásban föltétlenül megkivántató egyöntetűség nem is volna biztosítható.

A tulajdonképeni adatszolgáltatók az iskolák vezetői (igazgatói), de az osztálytanítók kötelesek osztályuk tanulóinak statisztikáját elkészíteni s az igazgatónak rendelkezésére bocsátani. Az osztálystatisztika céljaira a népiskolákban az osztálynaplók (előmeneteli és mulasztási naplók) borítékain megfelelő táblázatok, a középiskolákban pedig külön segédtablák vannak.

E mellett azonban azokban az iskolákban, a melyeknek adatszolgáltatását a hivatal már újjaszervezte, saját személyükre nézve az összes tanítók, tanárok, előadók és hitoktatók önálló adatszolgáltatók, szintűgy az óvónő- s a tanító- s a tanítónőképző intézetek összes tanulóit, nem különben az ezekben képesítő oklevelet nyert, valamint a gimnáziumokban és reáliskolákban sikeres érettségi vizsgát tett tanulók is részt vesznek. Mindezek ugyanis egyéni statisztikai lapot tartoznak magukról kitölteni s az iskola vezetőjének átadni, a ki azokat az iskoláról kitöltött füzetes kimutatással együtt beküldi a statisztikai hivatalnak.

Az iskolai kimutatások közül azok, a melyek már újjaszervezett adatgyűjtéseknél vannak használatban, bár az iskolák fokozatához és fontosságához mérten különböző terjedelműek, a mennyiben több vagy kevesebb viszonylatot ölelnek fel, tartalmukban s beosztásukban azonos elvek szerint készültek. Első részük az iskolára vonatkozó általános kérdéseket sorolja fel, a minők pl. az iskola jellegét, megnyitásának évét, fenntartóját, az állami segínyt, a tanítás nyelvét, az osztályok számát, a szüneteléseket tudakolók, stb.; ezután következnek a tanulókra vonatkozó táblázatok¹⁾, a melyek a tanulókat osztályok, anyanyelv, vallás, kor s más szempontok szerint részletezik; majd a tanítókat (tanárokat, előadókat, hitoktatókat) névszerint felsoroló táblázat; végül az iskolai könyvtárakra, illetőleg a középiskolák és a köztartások kimutatásaiban, a melyekből az előbbi hiányzik, a helyiségekre, a vagyona s a fenntartási költségekre vonatkozó táblázatok.

A tanítók (tanárok, hitoktatók, kiseddóvók) egyéni lapjai az iskola megnevezésén kívül a személyi adatoknak (név, kor, a születés helye, anyanyelv, vallás, nyelvismeret stb.) a képesítettség fokának, a tanítói működés és a jelenlegi alkalmaztatás kezdetének, továbbá annak bejegyzésére tartalmaz rovatokat, hogy

¹⁾ Az óvónő- s a tanító- és tanítónőképző intézetek kimutatása, miután ezen intézetek tanulóiról a szükséges adatokat egyéni lapokon kapja meg a hivatal, csak néhány, inkább a beküldendő lapok számának ellenőrzését szolgáló táblázatot tartalmaz.

tanít-e az illető más iskolában is s ha igen, melyikben. A képzőintézeti tanulók egyéni lapjainak ugyancsak a személyi adatok s ezeken kívül még az előképzettség, az élvezett jótétemények s a vizsgálat eredményének feltüntetésére vannak rovatok. Végül a sikeres képesítő vizsga és a sikeres érettségi vizsgát tett egyének statisztikai lapjai a legfontosabb személyi adatokon kívül a vizsgálat eredményét tüntetik fel, azzal a különbséggel, hogy míg az előbbiek a vizsgálat eredményét tantárgyankint mutatják, addig az utóbbiakban csupán az érettség foka van megjelölve.

A még nem reformált adatgyűjtések közül az egyéni lapoknak csupán a felső kereskedelmi iskolák adatszolgáltatásában van szerepük, a mennyiben legújabbban ezek tanárai is a középfokú iskolák tanárainak statisztikai lapjait használják. Más iskolák tanáraitól, valamint az összes szakiskolák és a főiskolák tanulóiról az adatokat a hivatal nem egyéni lapokon, hanem az illető iskolák kimutatásaiba illesztett táblázatokon kapja.

Az iskolai statisztikai adatgyűjtések mai rendszerét közelebbről megvilágító rendelkezéseket, utasításokat s magukat a használatban levő adatgyűjtő mintákat, — az utóbbiakat egyes részeikben tömörítve s a táblázatok legtöbbször a vízszintes rovatokat, egy-kettő kivételével, elhagyva — a következő lapokon a nép-, közép-, szak- és főiskolákról külön-külön csoportosítva, külön alcímek alatt közöljük, előrebocsátva az iskolába be nem írt tankötelesek összeírásának s ezen tankötelesek statisztikájának ismertetését, mint a mely adatgyűjtés a többi közoktatásügyi statisztikai adatgyűjtéstől igen eltérően van szabályozva, e mellett azonban adatai azok eredményeinek kiegészítésére szolgálnak.

A) Az iskolába be nem írt tankötelesek statisztikája.

a) Az adatgyűjtés mai rendszere.

Az iskolák statisztikai adatszolgáltatása nem nyújtana hű képet a közoktatás állapotáról és fejlődéséről, ha nem volna módunk tájékozódni a felől, hogy az oktatásra szoruló népességnek tényleg milyen nagy hányada nem részesül oktatásban. Ennek megállapítására szolgál az iskolába be nem iratkozott tankötelesekre vonatkozó adatgyűjtés, a mely ezen tanköteleseknek a közigazgatási hatóságok által végrehajtott évenkénti összeírásához kapcsolódik. Igaz ugyan, hogy az iskolakerülő tankötelesek számát ez az évenkénti összeírás nem állapítja meg pontosan s ha hazánk nem csak 10 évenként, hanem rövidebb időközökben, pl. 5 évenként tartana általános népszámlálást, akkor az évről-évre ismétlődő adatgyűjtést mellőzni lehetne. Minthogy azonban tíz éven belül az iskolába járó és nem járó iskolakötelesek számában igen jelentékeny változások történnek s minthogy az iskolába nem járó tankötelesek

nagy számára való tekintettel költséges évenkénti összeírásuk abból a czélból, hogy az iskola látogatására kényszerítenek, most még mellőzhetetlen, a közoktatásügyi ministerium szükségesnek látja az összeírásnak imént említett főcélja mellett a másodrangú czélt is figyelembe venni, t. i. az iskolába be nem iratkozó tankötelesekről évenként adatok besolgáltatását elrendelni.

Fentebb említettük már, hogy az adatgyűjtés az iskolába be nem iratkozott tankötelesek évenkénti összeírásához kapcsolódik. Ezért és mert az összeírásnak s a tankötelezettség teljesítésének ellenőrzésénél követendő eljárás is a statisztikai hivatalról szóló 1897: XXXV. t.-cz. joghatálya alá helyezett s úgy az összeírásához, mint a tankötelezettség teljesítésének ellenőrzéséhez előírt nyomtatványok a statisztikai adatgyűjtő mintával együtt a hivatal munkatervébe is felvették, az alábbiakban nem csak magát az adatszolgáltatást, hanem az alapjául szolgáló összeírás eljárást is tárgyaljuk.

Mind az összeírás, mind az adatszolgáltatást a vallás- és közoktatásügyi ministernek az 1907. évi július hó 8-án 2.085/eln. sz. alatt kelt rendeletével kiadott utasítás¹⁾ és az ennek kiegészítése tárgyában az 1908. évi június hó 1-én 2.294/eln. sz. alatt kelt V. M. rendelet szabályozzák, a melyek azonkívül az iskolába be nem iratkozó, továbbá az iskolába beiratkozott, de igazolatlanul mulasztó tankötelesek szülőivel vagy iskoláztatásukért felelős más törvényes gondviselőivel szemben követendő eljárást is megállapítják. Az említett utasítás főbb intézkedései a következők:

a) Az összeírás munkálatainak megindítása s úgy ezeknek, mint a további teendőknél ellenőrzése a törvényhatósági közigazgatási bizottságnak, a munkálalatok végrehajtása pedig a községi (városi) közigazgatási hatóságoknak és közegeknek feladatkörébe tartozik (1. és 31. §§.). A községi előljárásságok azonban úgy az összeírással, mint a statisztikai adatok összeállításával a községbeli nyilvános elemi iskolák tanítóit bizhatják meg, a kik az előbbit megszabott díjazásért, az utóbbit ellenben díjazásra való igény nélkül feyelmi felelősség terhe alatt kötelesek elvállalni és teljesíteni. Városokban csak a város által fenntartott iskolák tanítóit terheli ez a kötelezettség. (12., 13. és 32. §§.).

b) Az összeírás az iskolai év elején, közvetlenül az iskolai beiratások után kell végrehajtani, hogy a be nem iratkozó tanköteleseket az iskolába még idején be lehessen kényszeríteni. Népebb helyeken az összeírás a törvényhatósági bizottság engedélyével kivételesen az őszi adóösszeírással együtt hajtható végre (3., 7. és 14. §§.). A statisztikai adatokat a december 31-iki állapot szerint kell besolgáltatni. Ennek következtében azok, a kik a hatósági felhívásra addig beirat-

¹⁾ Címe: Utasítás az iskolába be nem iratkozott tankötelesek összeírására, a tankötelezettség teljesítésének ellenőrzése és az iskolába be nem iratkozott tankötelesekről szerkesztendő statisztikai kimutatások tárgyában.

koznak, a kimutatásba már nem vétetnek fel. A kimutatás beterjesztésének határideje január 10-ike (31. §.).

c) Tankötelesek azok a gyermekek, a kik'augusztus 31-én 6. évüket már betöltötték, de 15. évüket még nem lépték át. Az iparos és kereskedő inasok azonban, bármely korúak is, kivétel nélkül mind tankötelesek, még ha a községben nincs is inasiskola. (4. §.).

d) Az iskolába be nem írt tanköteleseket saját lakóhelyükön és saját lakásukban kell összeírni, még ha nem szüleiknél laknak is (5. §.).

e) Az összeírást az előírt egyéni lapok segítségével s házról-házra és lakásról-lakásra menve kell végrehajtani. Hogy pedig a szülők bevallásait ellenőrizni lehessen, az iskolák vezetői kötelesek az iskolájukba beírt tanköteles-korú gyermekeket utcánként és házzámszám szerinti sorrendben jegyzékbe foglalni. E jegyzékeket azután az összeíró megkapja és magával viszi. A hamis adatbevallás kihágás (3. és 6—9. §§., A. és B. minták. Az előbbit lásd a 299., az utóbbit a 300. lapon.)

f) Az összeírást olyan községekben is végre kell hajtani, a melyekben egyáltalán nincs iskola, avagy tanító. (11. §.).

g) A községi elöljáróság tartozik az összeírás anyagát felülvizsgálni s ha szükséges, kiegészíteni és helyesbíteni, továbbá annak alapján az iskolába be nem írt s az iskola látogatása alól fel nem mentett tankötelesek szülőit, gyámjait vagy más gondviselőit meginteni, s ha ez nem használ, a tanköteles gyermeknek iskolába járatására pénzbírsággal is kényszeríteni. Az iskolába be nem íratkozott inasok munkaadóival szemben az előírt módon az elsődokú iparhatóságok járnak el, a melyek a tanviszonyba lépő inasok jegyzékét is tartoznak ellenőrzés céljaira a községi elöljáróságoknak (városoknak) megküldeni. (10. és 16—20. §§. C/1. és C/2. minták. Ezeket lásd a 299. lapon.)

h) A tanító, az iskolába utólag beiratkozó, nemkülönben az iskolából év közben kilépő tankötelestről értesítést küld az elöljáróságnak, a mely viszont a más községbe költözködő tankötelesekről köteles az illető község (város) elöljáróságát értesíteni, hogy az a tankötelest szükség esetén az iskolába járásra szoríthassa. (22—24. §§., D/1., D/2. és E. minták.)

i) Az iskolába december 31-ig be nem íratkozott tankötelesek kimutatását 2 példányban kell kiállítani s a másodpéldányt a kir. tanfelügyelőnek kell megküldeni. (31. §. H. minta. Lásd a 301. lapon.)

j) A kir. tanfelügyelő s a járási főszolgabírák tartoznak időnkint ellenőrizni, hogy az összeírás és az iskolába be nem írt vagy igazolatlanul mulasztó tankötelesekkel szemben előírt eljárás a szabályoknak megfelelő-e, a statisztikai hivatal pedig a beszolgáltatott adatok helyessége fölött őrködik. A nyomtatványokat is e hivatal állíttatja elő és küldi szét. (34—39. §§.).

k) Budapest és más nagy városok esetleg más megfelelőbb eljárás életbeléptetését kérhetik. (40. §.).

Az előadottakat ki kell még egészítenünk azzal, hogy a 2.294/1908. eln. sz. V. M. rendelet városokban és nagyközségekben az e) pontban említett ellenőrző jegyzékek helyett könnyebben kezelhető és csoportosítható kivonati lapok használatát engedélyezte s egyúttal azt is elrendelte, hogy az iskolába be nem írt tankötelesek szülőinek az intőt már az összeírók adják át (A/1. és B/1. minták. Az előbbit lásd a 299. lapon); továbbá, hogy a tanfelügyelők teljesebb és főleg gyorsabb tájékoztatására a 4.423/1909. eln. sz. V. M. rendelet kötelezte a tanítókat, hogy az iskolájukba beírt tankötelesek számát, az előljáróságokat pedig, hogy a be nem íratkozott tankötelesek számát, vallás szerint is részletezve, legkésőbb szeptember 30-ig, illetőleg október 15-ig az előírt s ugyancsak a statisztikai hivataltól veendő levelező-lapokon jelentsék be. (A/2., és B/2. minták. E mintákat lásd a 304. lapon.)

Magából a fentiekben részletesen ismertetett utasítást életbe léptető 2.085/1907. eln. sz. V. M. rendeletből pedig említést érdemel az az intézkedés, a melynek értelmében olyan esetekben, a mikor pld. új kisdudóvó-intézet felállítása, már fennállónak új elhelyezése, az óvókötelezettség teljesítésének ellenőrizhetése vagy más körülmény indokoltá teszi, az óvóköteles korú (3—5 éves) gyermekek is összeírhatók, illetőleg összeírásukat a törvényhatósági közigazgatási bizottság is elrendelheti. Az óvókötelesek összeírását ilyen esetekben a kellő szülői gondozást tudakoló kérdéssel kiegészített B. mintájú egyéni lapok segítségével kell foganatosítani, ugyanolyan eljárással, mint az iskolába be nem írt tankötelesek összeírását. További részében a rendelet az igazolatlanul mulasztó óvókötelesek szülőivel szemben követendő eljárást szabályozza hasonló módon, mint az utasítás a tankötelesekre vonatkozólag teszi.

Végül megemlíjtük még, hogy az iskolába be nem írt tankötelesekről szerkesztendő H) mintájú kimutatás kitöltésére és beterjesztésére nézve a statisztikai hivatal is bocsát ki minden évben egy köriratot, a mely az utasításnak egyes gyakrabban figyelmen kívül hagyott rendelkezéseit ismétli s arra is útmutatást nyújt, hogy hogyan lehet a B. mintájú összeírás lapokból, azok megfelelő szétvetése, csoportosítása és megszámlálása útján, a kimutatást legkönnyebben és leggyorsabban, helyesen kitölteni. (Lásd a 303. lapon.)

Ezek után — mellőzve a fentiekben részletesen ismertetett utasítás és rendeletek szövegének közlését — még bemutatjuk az iskolába be nem íratkozó tankötelesek összeírásához s az ennek ellenőrzéséhez szolgáló nyomtatványoknak (A, A/1, B, C/1, C/2), továbbá az iskolába december hó 31-ig be nem íratkozott tankötelesek statisztikai kimutatásának (H), végül a beiratkozott és a be nem íratkozott tankötelesekről a kir. tanfelügyelőséghez beterjesztendő levelező-lapoknak mintáit (A/2, B/2), nemkülönben az előbbi pontban említett köriratot.

A. minta.

város, városrész, kerület, utca.
község, pusztá, szállás, tanya, út, tér.

Az iskola címe:

Az 19.../19... iskolai évre iskolába beírt tankötelesek név- és lakásjegyzéke.

Házszám	A tanköteles gyermek		Annak neve és foglalkozása (állása), akinél a gyermek lakik	J e g y z e t
	vezeték- és keresztnéve	betöltött életéve szept. 1-én		

A/1. minta.

város, nagyközség.

Az iskola megnevezése: *)

Kivonat az 19.../19... iskolaévi felvételi naplóból.

Az iskolába beírt tanköteles neve:

Betöltött életéve szeptember hó 1-én: ... év.

Lakása: utca, út, tér házszám.
pusztá, szállás, tanya helyrajzi szám.

Neve
Foglalkozása
Állása
Megjegyzés:
Az iskola bélyegzője:

*) Ha az iskola bélyegzője olyan tiszta, hogy minden lapon tisztán elolvasható, akkor a rovat kitöltése elmaradhat.

C/1. minta.

vármegye, járás, község.
t. j. város, r. t. város,

Inasok névjegyzéke

az 19.../19... iskolaévi tanköteles-összeírás ellenőrzésére.

Sorszám	Az inas				Az inas munkaadójának (az iparosmesternek vagy kereskedőnek)		A tankötelezettség teljesítése Az inas jár-e iskolába (elemi mindennapi iskolába, ismétlő-iskolába, inas-iskolába) és mely községben? Ha nem jár, mely okból nem jár?
	neve	születési			neve és ipar-, illetőleg üzletága	lakása (kerület, utca és házszám)	
		éve	hónapja és napja				
1	2	3	4	5	6	7	

Megjegyzés. Az 1—6. rovatokat az elsődokú iparhatóság, a 7. rovatot a községi elöljáróság (városi hatóság) tölti ki.

C/2. minta.

vármegye, járás, község.
t. j. város, r. t. város,

Értesítés

az iskolai év folyamán tanviszonyba lépett iparos és kereskedő inasokról.

Sorszám	Az inas				Az inas munkaadójának (az iparosmesternek vagy kereskedőnek)		A tankötelezettség teljesítése Az inas jár-e iskolába (elemi mindennapi iskolába, ismétlő-iskolába, inas-iskolába) és mely községben? Ha nem jár, mely okból nem jár?
	neve	születési			neve és ipar-, illetőleg üzletága	lakása (kerület, utca és házszám)	
		éve	hónapja és napja				
1	2	3	4	5	6	7	

Megjegyzés. Az 1—6. rovatokat az elsődokú iparhatóság, a 7. rovatot a községi elöljáróság (városi hatóság) tölti ki.

II. Az iskolába be nem irt, továbbá az iskolabjárás alól felmentett tankötelesek összes száma az 19... évi december hó 31-ikén, a szülők vagy egyéb gondviselők lakóhelye szerint részletezve.

A gyermek egyéb gondviselője alatt a gyermek gyámját, illetőleg a cseléd gazdáját, az inas munkaadóját (mesterét) kell érteni s ennek lakóhelyét (illetőleg a munkaadó vállalatának, üzletének helyét) kell irányadónak venni és bejegyezni, nem pedig a lakásadó vagy kosztadó lakóhelyét. Azoknál a községeknél, a melyek más vármegyébe tartoznak, a vármegye nevét is be kell jegyezni.

Nem inasoknál a szülők vagy más gondviselők lakóhelye, inasoknál az alkalmazó vállalat ill. a munkaadó üzletének helye	Fiúk					Leányok					Fiúk és leányok együtt	Ezek közül az iskolabjárás alól felmentett	
	6—11 évesek	12—14 évesek		15 évnél idősebb iparos vagy kereskedő inasok	összesen	6—11 évesek	12—14 évesek		15 évnél idősebb iparos vagy kereskedő inasok	összesen		fiú	leány
		nem inasok	iparos vagy kereskedő inasok				nem inasok	iparos vagy kereskedő inasok					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
a) Helybeliek													
b) Más községbeliek és pedig:													
Összesen													
Ezek közül az iskolabjárás alól felmentett													

III. Az iskolába be nem irt iparos és kereskedő inasok külön kimutatása, az iparos inasoknál az iparág tüzetes részletezésével.

Az iparágakat, a melyekhez az inasok tartoznak, lehetőleg betűsorba foglalva, egészen tüzetesen kell részletezni és a különböző iparágakat nem szabad egy közös név alatt összefoglalni.

Iparágak	Az iskolába be nem irt inasok összes száma december 31-ikén					Iparágak	Az iskolába be nem irt inasok összes száma december 31-ikén				
	12—14 évesek		15 évnél idősebbek		mind-össze		12—14 évesek		15 évnél idősebbek		mind-össze
	fiúk	leányok	fiúk	leányok			fiúk	leányok	fiúk	leányok	
1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
a) Iparos inasok											
b) Kereskedő inasok											
Összesen											
Iparos inasok iparágak szerint:											

Köriirat

a t. j. és a r. t. városok polgármestereihez és a községi és körjegyzőkhöz az iskolába be nem irt tankötelesek statisztikája tárgyában.

Hivatkozással az 1907. évi július hó 8-án 2.085/eln. számú vallás- és közoktatásügyi minis-teri rendelettel kibocsátott utasítás 31. §-ára, az ezen utasítással rendszeresített H. mintájú kimuta-tást a kellő példányban ide csatolva megküldöm Címmel s e kimutatás kitöltésére és beterjesztésére nézve a következőket jegyzem meg:

1. A statisztikai kimutatást a december hó 31-ig iskolába be nem irt tankötelesekről — az alább »Tudnivalók« cím alatt közöltek figyelembe vételével a B. mintájú összeirási lapok adataiból — törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsú városokban a városi hatóság, kis- és nagyközségekben pedig a községi előljáróság köteles összeállítani.

Az elemi iskolai tanítóknak és tanítónőknek az adatok összeállításában és a kimutatás kitöl-tésében való közreműködését az utasítás 32. §-a szabályozza.

2. A kimutatásba azon iskolába nem járó tankötelesek is felveendőek, a kiket az iskolabjárás alól az iskolai helyi hatóság bármely oknál fogva felmentett, tekintet nélkül arra, hogy előzőleg az iskolába beiratkoztak-e vagy nem. S ezek éppen úgy, mint a többi be nem irt tanköteles, az I. és II. táblázat 2—12. számú (megfelelő) rovataiban is kimutatandók.

3. Minden városról és községről külön kimutatás készíten-dő. Több község tanköteleseit egy kimutatásba foglalni akkor sem szabad, ha a községek egymással iskoláztatás tekintetében csat-lakozási viszonyban vannak.

4. A város vagy a község összes, iskolába nem járó tanköteleseire vonatkozó adatok egy kimutatásba foglalandók, illetőleg ha könnyebbség vagy munkamegosztás céljából egyes község-részekről, pusztákról, házcsoportokról vagy iskolai körzetekről külön kimutatások készíttetnének, azok adatai egy kimutatásba vonandók össze s csak ez utóbbi terjesztendő be.

5. A kimutatást minden esetben, tehát akkor is be kell terjeszteni, ha a községben iskola vagy tanító nincsen, avagy a tanítás valamely más ok miatt szünetelt, sőt nemleges jelentés gya-nánt még akkor is, ha a községben egyetlen, iskolába be nem irt tanköteles gyermek sincsen; ez utóbbi esetben — önként érthetőleg — üresen.

6. A kimutatást minden városról és községről 2 példányban kell kitölteni s az egyik példányt január hó 10-ig a m. kir. központi statisztikai hivatalnak, a másikat pedig egyidejűleg a kir. tan-felügyelőségnek kell megküldeni. Ez utóbbi példányt a kir. tanfelügyelőség a városi hatóságnak, ill. a községi előljáróságnak április hó 30-ig visszaküldi, a mikor azután az megörzés végett az irat-tárba teendő.

Tudnivalók a H. kimutatás táblázatának kitöltéséhez.

Mindenekelőtt a december hó végéig iskolába még be nem irt összes tankötelesekről kiállí-tott B. mintájú lapokat 2 főcsoportba, a fiúk és leányok főcsoportjába kell szétosztani. A tanköte-lezettség teljesítése alól szabályszerűen fölmentett tanköteles korú gyermekek lapjait sem szabad tehát a többi B. mintájú lap közül előre kiválasztani, hanem ezeket is a többi lappal együtt kell a megfelelő alcsoportokra osztani.

Az első szétvetés megtörténte után előbb a fiúk lapjait kell az I. táblázat 2—5. számú függé-lyes rovatainak megfelelő évcsoportokra szétvetni, a 12—14 évesek csoportjánál azonban még figye-lemmel kell lenni az inasok és a nem inasok megkülönböztetésére is. Ezután az évcsoportok szerint rendezett csomókat az I. táblázathoz előbb vallás szerint kell szétvetni, megszámlálni és a táblázat megfelelő rovataiba bevezetni, azután anyanyelv szerint, majd a II. táblázatban a szerint, hogy a gyermekek szülői vagy egyéb gondviselői helybeliek-e vagy más községbeliek. (Megjegyzendő, hogy a községhez tartozó puszták, tanyák s egyéb lakóhelyek iskolába nem járó tankötelesei nem tekint-hetők más községbelieknek.) Végre az inasok B. lapjai, — a hol ilyenek vannak, lapjaik szintén évcsoport szerint külön csomót képeznek — kell a III. táblázat első vízszintes főrovatának meg-felelően s azután külön az iparos inasok lapjait iparágak szerint szétvetni. Az egyes iparágakat betü-rendben kell a III. táblázat vízszintes rovataiban felsorolni.

Ezek elvégzése után a fiúk lapjai közül ki kell szedni a tankötelezettség alól felmentettek lapjait s a fiúk egész anyagának előzőleg végzett rendezéséhez hasonló szétvetés és megszámlálás után a nyert adatokat az I. és II. tábla 13. függélyes és legalsó vízszintes rovataiba be kell vezetni.

A fiúk lapjaival végezvén, teljesen hasonló módon kell a leányok lapjait is feldolgozni s a rájuk vonatkozó rovatokat kitölteni, s végül az egyes táblázatokon úgy keresztben, mint lefelé az összegeleéseket kell elvégezni.

A kimutatás számszerűen akkor helyes, ha a I. és II. táblázatban a vallás, az anyanyelv és a szülők vagy egyéb gondviselők lakóhelye szerint részletezett adatok összegei a két táblázat meg-felelő függélyes rovataiban egymással megegyeznek. A III. táblázat adatainak helyességéhez pedig az szükséges, hogy az iparos és kereskedő inasok száma az előbbi táblázatban kimutatott számokkal megegyezzenek.

A/2. minta.

vármegye.
község.
r. t. város.

Az iskola megnevezése (jellege):

A fent megnevezett iskolába f. évi szeptember hó 30-ig
október hó 15-ig *)
beiratkozott tankötelesek kimutatása.

Vallás		Beiratkozott	
		6—11	12—14
		éves tanköteles	
Latin	szert. róm. kath.		
Görög			
Református			
Ág. hitv. ev.			
Gör. kel.			
Unitárius			
Izraelita			
Más vallású			
Összesen			

*) Ha az iskolában a tanítás szept. első felében kezdődött, akkor a szept. 30-ig beiratkozottak, ha pedig szept. második felében, vagy okt. első felében kezdődött, akkor az okt. 15-ig beiratkozottak számát kell kimutatni. A levelezőlap az előbbi esetben legkésőbb okt. 5-ig, az utóbbiban okt. 20-ig küldendő be.

Az iskola tanterme(i).....tanulót fogadhat(nak) be.

Kelt 19..... évi október hón.

igazgató, vezetőtanító.

B/2. minta.

vármegye.
község
r. t. város.

A fent megnevezett községben (városban) f. évi szeptember hó 30-ig *)
október hó 15-ig *)
be nem iratkozott tankötelesek kimutatása.

Vallás		Az iskolába járás alól			
		felmentett		fel nem mentett	
		6—11	12—14	6—11	12—14
		éves tankötelesek			
Latin	szert. róm. kath.				
Görög					
Református					
Ág. hitv. ev.					
Gör. kel.					
Unitárius					
Izraelita					
Más vallású					
Összesen					

*) Ha a község (város) elemi iskolában a tanítás szept. első felében kezdődött, akkor a szept. 30-ig be nem iratkozottak, ha pedig szept. második felében, vagy okt. első felében kezdődött, akkor az okt. 15-ig be nem iratkozottak számát kell kimutatni. A levelezőlap az előbbi esetben legkésőbb okt. 5-ig, az utóbbiban okt. 20-ig küldendő be.

Kelt 19..... évi október hón.

polgármester, jegyző.

b) Az adatok feldolgozása és közzététele.

Az iskolába december hó 31-ig be nem iratkozott tankötelesekre vonatkozó adatok feldolgozása községenként történik, még pedig az anyanyelvvél és a vallással egybevetve, egy-egy anyanyelven és valláson belül nem és kor szerinti részletezéssel, továbbá az ismétlő-köteles és a 15 éven felüli iparos és a kereskedő inasok megkülönböztetésével.

Ugyancsak községenként s anyanyelv és vallás szerint részletezve dolgoztatnak fel az iskolába járás alól felmentett tankötelesekre vonatkozó adatok, a nélkül azonban, hogy ebben a viszonylatban a tankötelesek a két nem elkülönítése mellett még kor szerint is részleteztetnének. Ellenben községenkénti összes számukból — az anyanyelvi és a vallási megoszlás mellőzéssel — teljesen hasonló feldolgozás készül, mint az összes be nem iratkozottak adataiból, t. i. nemenként a mindennapi és az ismétlő-tanköteles korúak s az azon felüli inasok megkülönböztetésével.

Az iskolába be nem iratkozott tankötelesekről gyűjtött és feldolgozott adatok évről-évre, a »Magyar Statisztikai Évkönyv«-ben tételnek közzé két táblázatban. Az egyik törvényhatóságok s nem és kor szerint részletezi az összes be nem iratkozottakat, továbbá a nem és kor szerinti részletezés mellőzésével a magyar anyanyelvűeket s ugyanígy az iskola látogatása alól felmentetteket. A másik táblázat viszont csak országos eredményeket tartalmaz, de ezeket vallásonként és anyanyelvenként csoportosítva, továbbá a főösszeget az iskolába járás alól felmentettek és fel nem mentettek két csoportjára is felosztva.

Ezen túlmenő részletezésben fogja azonban a hivatal nyilvánosságra bocsátani az iskolába be nem iratkozottak 1907/8. iskolaévi adatait a sajtó alatt levő »A magyar szent korona országainak népoktatásügye az 1904/5—1907/8. iskolai években« című kiadványában. Ennek egyik táblázatában ugyanis az iskolába be nem iratkozottak törvényhatóságok s anyanyelv szerint is ki vannak mutatva.

Ugyanez a kiadvány bő részletezésben tartalmazza az 1904/5., 1905/6. és 1906/7. iskolai években összeirt összes óvó- és tankötelesekre és az óvodába, illetőleg iskolába nem járó óvó- és tankötelesekre vonatkozó, az akkori és azóta már módosított eljárással gyűjtött adatokat. Az 1906. évig ugyanis, a mint azt a következő alcím alatt ismertetni fogjuk, évenként nemcsak az iskolába be nem iratkozott, hanem az összes tankötelesek s azon kívül 1891 óta az óvókötelesek is összeirtattak. Az ily módon nyert adatokat azután úgy a statisztikai hivatal közleményei, illetőleg évkönyvei, mint a vallás- és közoktatásügyi ministeriumnak az országgyűlés elé terjesztett évi jelentései is közölték, az utóbbiak hol több, hol kevesebb szöveges ismertetéssel. A legelső közlést a tankötelesek számáról az 1864/5. iskolai évről a »Hivatalos Statisztikai Közle-

mények« 1. évfolyamának V. füzeté tartalmazza az egyházak bevallásai alapján s igen hiányosan. Ezt követi a 3. évfolyam V. füzetében és a vallás- és közokt. min. I. jelentésében az 1869/70. iskolaévi eredmények közlése, a melyek úgy, mint a következők is, már a községek által végrehajtott összeírások eredményei voltak. Ezután már évről-évre vannak adataink a ministeri jelentésekben, majd később a statisztikai évkönyvekben.

11 C 15

c) Az adatgyűjtés multja.

Az iskolába be nem iratkozott tankötelesekre vonatkozó statisztikai adatgyűjtésnek mai alakjában még csak 4 éves multja van, mint az összes tankötelesek statisztikájának része azonban már 4 évtizedes multra tekinthet vissza, a mennyiben — a pécsi statisztikai központi bizottság által megindított s a helytartótanács közvetítésével az egyházi főhatóságok útján végrehajtott 1864/5. iskolaévi hiányos adatgyűjtést nem számítva — az első országos adatgyűjtés 1869-ben történt.

Népoktatási alapvető törvényünk, az 1868. évi XXXVIII. t.-cz. ugyanis kimondván, hogy a 6—14 éves gyermekek kötelesek az iskolát rendszeren látogatni, s elrendelvé, hogy a vallás- és közoktatásügyi ministerium a népoktatás állapotáról az országgyűlésnek évenként kimerítő jelentést tegyen, ezzel implicite a rendszeres népoktatásügyi statisztikának, s ennek keretében a tankötelesekre vonatkozó adatgyűjtésnek megindítását és művelését is elrendelte. Ennek a rendelkezésnek eleget teendő, a vallás- és közoktatásügyi minister már 1869-ben megállapította az adatgyűjtő mintákat, s a tankötelesekre vonatkozó adatok összeállításával a községi elöljáróságokat, az adatok összegyűjtésével a tanfelügyelőket, s az adatok feldolgozásával a földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi ministerium statisztikai szakosztályát bizta meg. Az adatokat az előjáróságok az egyházi anyakönyveket vezető lelkészektől szerezték be s azokat a be- és az elköltözött adataival kiegészítették, illetőleg helyesbítették.

Ugyanily módon történt az adatgyűjtés az 1870—1876. években, az utóbbi év azonban fontos intézkedést hozott a tankötelesek összeírásáról és ellenőrzéséről. A törvényhatósági közigazgatási bizottságról szóló 1876. évi VI. t.-cz. 30. §-a ugyanis kötelezte e bizottságokat, hogy a tankötelesek iskolába járását ellenőrizzék, az ugyanazon évi XXVIII. t.-cz. 6. §-ának 3. pontja pedig elrendelte, hogy a közigazgatási bizottságok a tanköteleseket a községi elöljáróságokkal az iskolai év kezdete előtt 2 hónappal irassák össze. A községi elöljáróságok eme kötelezettségét az említett törvény végrehajtása tárgyában kelt 20.311/1876. számú rendelettel a községek részére kiadott utasítás 1. §-a léptette életbe, az összeírás közelebbi módját

azonban ez még nem szabta meg, csupán azt mondván ki, hogy a tankötelesek hitfelekezetükre és honossági illetőségükre való tekintet nélkül név szerint irandók össze. (Ezt a rendelkezést a határőrvidéki iskolákra az 1877. évi szabályrendelet terjesztette ki.)

Tovább megy ennél az 1880. évi 16.880. számú utasítás, a mely a tanköteles összeírás adatainak a tanfelügyelői törzskönyvben való állandó nyilvántartását rendelte el s az összeírás helyességének elbírálására szabott módot, a népszámlálás adataival és a beiratkozottak névsorával való összehasonlítás útján. Ezt követte az 1883. évi 42.001. sz. rendelet, a mely a házankint, családonként s névszerint foganosítandó összeírást újonnan szabályozta s egyuttal az összeírási mintát is megszabta.

Az 1891. évi XV. t.-cz. az otthon gondozásban nem részesülő 3—5 éves gyermekeket kötelezte az óvodába járásra s a községeket óvodák állítására. E törvény szentesítése után a vallás- és közoktatásügyi minister még 1891-ben összeíratta a 3—5 éves korban levőket, az említett törvény végrehajtása tárgyában 44.000/1892. sz. alatt kelt rendeletével kiadott utasításban pedig intézkedett, hogy a községi elöljáróságok minden év márczius vagy április havában írják össze házról-házra járva a 3—5 éves gyermekeket. Majd 53.240. sz. körrendeletében még abban az évben elrendelte, hogy az óvókötelesek a tankötelesekkel együtt irassanak össze s az 53.239. sz. rendelettel a használandó új nyomtatványok mintáit is kiadta.

Az 1893. évi összeírás jóságát biztosítandó, a minister 57.914/1892. sz. rendeletével megküldötte a községeknek az 1890. évi népszámlálás megfelelő számszerű adatait, a főfelügyeletet a törvényhatóságok első tisztviselőjére ruházta s megállapította a törvényhatósági, járási és községi hatóságok egyetemleges felelősségét.

Ezen rendelkezések hatása alatt az összeírás eredménye a megelőzőkénél sokkal pontosabb lett. A következő években azonban ismét fokról-fokra rosszabb és rosszabb eredményeket szolgáltatott az összeírás, úgy, hogy már egy-két évvel később gyökeres reform szükségét hangoztatják a ministeri jelentések s azt rövid időn belül kilátásba is helyezik. Végrehajtása azonban csak az 1900. évi népszámlálás után, 1902-ben került sorra, az ezen évi 4.120/eln. sz. rendelettel kiadott utasítás életbe léptetésével. Az új szabályozás az egész eljárást föléltette, az összeírás jóságának ellenőrzése érdekében rendelkezésére bocsátotta a községeknek az óvó- és tankötelesek népszámláló lapjait, bevonta a munkálatba az állami anyakönyvvezetőket, a tanítókat kötelezte az összeírásban való közreműködésre, megállapította a szükséges nyomtatványmintákat stb. s az egész eljárást beleillesztette a statisztikai hivatal munkatervébe, miáltal az 1897. évi XXXV. t.-cziknek az adatok helyességének biztosítására szolgáló intézkedéseit is kiterjesztette az egész munkálatra.

Sajnos, a nagy reformhoz fűzött várakozások nem teljesültek. A kevésbé népes községekben ugyan az új eljárás a legteljesebben bevált, de annál kevésbé a városokban s a népes községekben. Az új utasítás is átvette ugyanis a korábbi eljárásnak azt a hibáját, hogy a tanköteleseket hónapokkal az iskolai év kezdete előtt iratta össze s nem számolt a közbeeső hónapok népmozgalmával, a sok lakásváltoztatással s el- és beköltözéssel.

De nem számolt az új rend a végrehajtó közegeknek ily fajta munkákban való járatlanságával s azzal a sok nehézséggel sem, a mely nagyobb helyeken az összeírási lajstromoknak egyfelől a népszámláló lapokkal s anyakönyvi kivonatokkal, másfelől az iskolai beírási és osztálynaplókval való összehasonlításával merült fel.

Ezek a körülmények az új rendszer előnyét nagyon leszállították, úgy, hogy végeredményben az egész költséges munkálatnak sok helyen egyáltalán semmi haszna sem volt, mert az eredmény csak oly későn állott készen, a mikor az iskolakerülőket már nem volt érdemes az iskolába bekényszeríteni.

Ilyen tapasztalatok után önként érthetően ez az eljárás sem volt sokáig fentartható s 1907-ben helyébe lépett a ma is hatályban levő az a rend, a melyet a) alcímünk alatt ismertettünk. Ebben már az összeírás nem a tavaszi hónapokban történik, hanem közvetlenül a beírástok után, minek folytán a tankötelesek hónapokon át való nyilvántartására s az időközi változások keresztlévezetésére nincs többé szükség.

Ugyanezen körülmény folytán az összeírásnak most már csak az iskolába be nem iratkozott tankötelesekre kell kiterjednie s így az összeírás tulajdonképeni célját, az iskolakerülőknél az iskolába való bekényszeríthetőségét sokkal hamarabb és kevesebb munkával biztosítja. De elejtett az óvókötelesek általános összeírása is, mert teljesen fölösleges összeírni őket ott, a hol óvoda nincs s ilyent nem is állítanak.

Mindezen könnyebbítések folytán pedig fölöslegessé vált a számlálólapokkal s a népszámlálás után születettek anyakönyvi kivonati lapjaival való összehasonlítás, a mely szintén mellőztetett.

Ellenben külön is kimutattatnak az iskolába járás alól felmentett tankötelesek, minek folytán a tankötelesek iskoláztatásáról sokkal megfelelőbb képet nyerünk, mint azelőtt, mikor olyanok is nagyszámmal növelték az iskolakerülők számát, a kik iskolába amúgysem járhattak.

B) A népoktatásügyi statisztika.

a) Az adatgyűjtés mai rendszere.

A népoktatásügyi intézetek statisztikai adatszolgáltatásáról — azokon kívül, a miket a közoktatásügyi statisztikának a 296. és a 297. lapon levő általános

ismertetésében mondtunk, e helyütt még a következőket kell megemlítenünk:

Az adatszolgáltatás teljességének és pontosságának biztosítására különböző intézkedések történtek. Ebből a célból vonattak be az adatszolgáltatásba felülvizsgálói hatáskörrel felruházva az óvodai és iskolai helyi hatóságok elnökei s ellenőrző jogkörrel a népnevelési kir. tanfelügyelőségek és a tanfelügyelői kirendeltségek. Az óvodai felügyelő-bizottságok, az állami elemi iskolai gondnokságok, a községi és a felekezeti iskolaszékek, továbbá az inasiskolai bizottságok elnökei ugyanis kötelezve vannak az óvoda, elemi, illetőleg inasiskola statisztikai kimutatását s az óvó, illetőleg tanítószemélyzet statisztikai lapjait felülvizsgálni, a szükséghez képest helyesbíteni és kiegészíteni vagy ilyen célból az óvónőnek, igazgatónak, illetőleg tanítónak visszaadni, végül az adatok helyességének bizonyítására a kimutatást aláírni. A kir. tanfelügyelőségek és tanfelügyelői kirendeltségek közreműködése pedig abban áll, hogy a megnyíló, a megszünt és a szünetelő intézeteket, valamint az intézetek jellegében és tanítási nyelvében történt változásokat a statisztikai hivattal minden évben közlik, továbbá abban, hogy az óvodai, s az elemi, gazdasági, felső-nép-, polgári és inasiskolai kimutatások s az ezekhez tartozó statisztikai lapok másodpéldányait begyűjtik s az adatszolgáltatást általánosságban s egyes főbb szempontokból (így pld. a jelleg, tanítási nyelvet, a működés idejét stb.) ellenőrzik.

Az óvónő- s a tanító- és tanítónőképző intézetek adatszolgáltatásában a kir. tanfelügyelőségek ily ellenőrző hatáskörrel nincsenek felruházva. Az adatok teljességeért és helyességeért itt a felelősség az igazgatót és az osztályvezetőket terheli, a kik az osztályok statisztikáját szolgáltatják s a tanulók statisztikai lapjait felülvizsgálják, sőt részben ki is töltik.

Az adatok betérjesztésének határideje általánosságban az iskolai év vége. De miután a kisdedóvó-intézetek rendszerint augusztus végéig, sőt egyes nyári menedékházak még tovább is működnek, ezek adatait szeptember 30-ig kell beküldeni. A képzőintézeteknél az adatok betérjesztésére, a képesítő vizsgálatok késői határidejére való tekintettel, július 15-ike, a többi iskolafajnál pedig június 30-ika van megállapítva.

Végül megemlíjtük még, hogy a nyomtatványokat a statisztikai hivatal a képzőintézeteknek már az iskolai év elején, a többi iskolának és az óvodáknak ellenben az iskolai év vége előtt küldi ki, a polgári iskolák IV. és VI. osztályát végzett tanulók pályaválasztására vonatkozó adatokat pedig csak a következő iskolai év elején gyűjti be, hogy ne legyen kénytelen a tanulók előzetes bevallásával megelégedni, hanem a már megtörtént pályaválasztás eredményét mutathassa ki.

Úgy ezen, mint a többi népoktatásügyi adatgyűjtés további részleteiről a következő lapokon közölt nyomtatványminták, utasítások és tudnivalók tájékoztatnak.

I. minta.

A kisdedóvó (menedékház) teljes és pontos címe
(fokozata, jellege, s városokban és népezebb községekben helye: utca, tér, esetleg városrész, stb. Pl.: „Belvárost állami kisdedóvó”):

vármegye.

t. j. város.

járás.

r. t. város.

nagyközség.

kis község.

puszta, tanya.

szállás, telep.

U. p.:

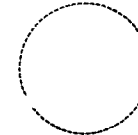
Ezt a kimutatást két példányban kell kitölteni s az egyik példányt szeptember hó 30-áig a m. kir. központi statisztikai hivatalnak, a másikat pedig egyidejűleg a kir. tanfelügyelőnek kell megküldeni.

Statisztikai kimutatás az 19... / ... iskolai évre a kisdedóvó-intézetek (kisdedóvók, állandó és nyári menedékházak) részére.

Kelt 19... évi hónap napján

A kimutatást kitöltötte:

A kisdedóvó
(menedékház) vagy az
óvodai hatóság pecsétje:

A kimutatást felülvizsgálta:

Óvónő, menedékházvezetőnő, a felügyelő bizottság
(iskolaszék, gondnokság) elnöke.

a felügyelő bizottság (iskolaszék, gondnokság)
elnöke.

I. Általános kérdések.

1. A kisdedóvó-intézet fokozata szerint: rendes kisdedóvó, állandó menedékház vagy nyári menedékház?
2. A kisdedóvó (menedékház) melyik iskolai évben és milyen jelleggel: állami, törvényhatósági, községi, felekezeti (milyen?), társulati, alapítványi vagy magánjelleggel kezdte meg működését?
3. Ha a kisdedóvóhoz (menedékházhoz) a székhelyen kívül más — **csatlakozási viszonyban levő** — községek (puszták, telepek, stb.) is tartoznak, a melyeknek összes, vagy bizonyos hitfelekezeti lakossága ezen kisdedóvó (menedékház) fentartásához hozzá járul: névszerint, melyek ezek a községek (puszták, telepek, stb.)?
4. Van-e a kisdedóvóval (menedékházal) kapcsolatban a 3 évnél fiatalabb gyermekek számára **bölcsőde** szervezve? Ha igen, csupán a beszélni és járni már tudó gyermekek részére, vagy a 8 napnál idősebb, beszélni és járni még nem tudó csecsemők részére is?

3. Az óvodában (menedékházban) gondozott gyermekek számának alakulása és az óvodai mulasztások.

Sorszám	A gyermekek számának alakulása, óvodai mulasztások		Otthon szülői vagy egyéb megfelelő gondozásban						Összesen
			részeseülő			nem részeseülő			
			fiúk	leányok	együtt	fiúk	leányok	együtt	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	
1.	A kisdé- óvodában (menedékház- ban) gondozott gyer- mekek	körül az iskolai év (működési idő) elején iratott be							
2.		az iskolai év (működési idő) közben iratott be							
3.		összes száma							
4.		körül az iskolai év (működési idő) közben végleg kimaradt (elköltözött), vagy meghalt							
5.	A kisdé- óvodában (menedékház- ban) gondozás- ban része- sülőként nyitván- tartott gyermek	száma 19.... július hó 31-én							
6.		legmagasabb létszáma 19.....hó.....n							
7.		legalacsonyabb létszáma 19.....hó.....n							
8.	Igazolt	fél napi mulasztások száma							
9.	Igazolatlan								

III. A kisdéóvó (menedékház) óvószemélyzete.

Az összes óvószemélyek névszerinti felsorolása.

Sorszám	Az óvószemély (kisdéóvó, menedékház- vezető, dajka, cseléd) vezeték- és keresztnéve	Alkalmaztatására és képzésére nézve								
		okleveles kisdéóvó vagy tanító		az 1891. XV. t.-cz. 42. §-a alapján alkalmazott óvónő	ál-landó nyári	menedékház vezetésére képesített	képesítő bizonyítvány-nyal nem bír	magyarul beszélni tudó	magyarul beszélni nem tudó	az 1891. XV. t.-cz. 7. §-a alapján alkalmazott kiegészítő női cseléd
		férfi	nő							
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.

IV. Az 19...../..... iskolai évben a község, illetőleg körjegyzőség területén létesült és megszűnt népiskolák (elemi, gazdasági, felső nép-, polgári és inasiskolák) és kisdéóvó-intézetek.

A létesült és megnyílt	A véglegesen megszűnt
iskola (kisdéóvó) pontos címe: fokozata, jellege és helye (városrész, községrész, utca, tér, házszám, stb.)	

Köriirat

és utasítás az óvodai I. mintájú statisztikai kimutatások és az O. mintájú statisztikai lapok kitöltése és beterjesztése tárgyában.

Hivatkozással a m. kir. központi statisztikai hivatalnak az 1897. évi XXXV. törvényczikk 3. §-a értelmében az országgyűlés elé terjesztett és az országgyűlés által elfogadott munkatervére, valamint a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister úr által a népoktatási intézetekben vezetendő rendtartás és az általuk szolgáltatandó statisztika tárgyában kiadott 1898. évi 2.365. eln. számú rendelet 8. §-ára, az 19..../19..... iskolai évről kitöltendő óvodai I. mintájú statisztikai kimutatás két példányát s a szükséges O. mintájú statisztikai lapokat egy portómentes válaszbörítéssel együtt ide mellékelve a következő értesítéssel küldöm meg a Czímnek:

1. A statisztikai kimutatás és a statisztikai lapok helyes kitöltéséért és a megszabott időben való beterjesztéséért az óvoda (menedékház) vezetője és az óvodai hatóság (felügyelő-bizottság, iskolaszék, gondnokság) elnöke felelős.

2. A statisztikai kimutatás kitöltése, nemkülönb az esetleges hibák vagy hiányok miatt visszaküldött kimutatás helyesbítése és kiegészítése az óvoda (menedékház) vezetőjének, ennek tartós akadályoztatása esetén pedig az óvodai (menedékházi) hatóság (felügyelő-bizottság, iskolaszék, gondnokság stb.) elnökének feladata.

Ha a kimutatást az óvoda (menedékház) vezetője tölti ki, akkor az óvodai (menedékházi) hatóság mindazon adatokat, a melyekről az óvoda (menedékház) vezetője esetleg közvetlen tudomással nem bír (pl. állami segélyek, községi segélyek és járulékok, pótdó összege, stb.), neki rendelkezésére bocsátani, a kitöltött kimutatást pedig felülvizsgálni, s esetleg helyesbíteni tartozik. Ugyancsak az óvoda fentartója és a községi elöljáróság (városi hatóság) is köteles a szükséges adatokat a kimutatás kitöltőjével közölni.

Az adatok helyességeért úgy az óvoda (menedékház) vezetője, mint az óvodai (menedékházi) hatóság elnöke neve aláírásával felelősséget vállal.

3. O. mintájú statisztikai lapot — és pedig minden egyénről külön lapot — a kiegészítő cselédek kivételével az óvószemélyzet minden egyes tagjáról ki kell állítani s a lapot saját személyéről minden egyén önmaga tartozik kitölteni, a kit azonban ebben távollét vagy betegség gátol, a helyett legjobb tudomása vagy az illető bementése szerint az óvodai (menedékházi) hatóság elnöke tartozik kiállítani. Ugyancsak az óvodai (menedékházi) hatóság elnökének feladata az O. mintájú statisztikai lapot azokról az óvónőkről és menedékházvezetőkönkről kitölteni, a kik a lefolyt iskolai (működési) évben az óvodánál (menedékháznál) működtek, de az O. lap kiállítása előtt elhaltak, vagy a községből elköltöztek.

4. Az óvoda (menedékház) vezetője, illetőleg az óvodai (menedékházi) hatóság elnöke a törvény és ministeri rendelet értelmében az adatszolgáltatás, illetőleg az adatok helyességének ellenőrzése tekintetében rája háramló kötelezettségnek akadálytalanul és pontosan csak akkor felelhet meg, ha egyrészt az 1898. évi 2.365/eln. számú vallás- és közoktatásügyi ministeri rendeletben előírt naplók pontos vezetését ellenőrzi, elkallódását megakadályozza, az óvoda (menedékház) vezetőjének eltávolságakor azok beszolgáltatását megköveteli s azoknak az óvoda (menedékház) irattárában való megőrzéséről gondoskodik, másrészt, ha minden újonnan alkalmazott vezetőről (dajkáról) az O. mintájú lap kitöltéséhez szükséges adatokat előre megtudakolja, esetleg az óvónőnek (menedékházvezetőknek, dajkának), pályázati kérvényéhez csatolt okmányiból kiírja és jegyzékbe foglalja.

Olyan óvószemélyről, a ki a megelőző óvodai évben (működési időben) is az óvodánál (menedékháznál) működött, a szükséges adatok az óvoda (menedékház) irattárában levő statisztikai lapról vehetők.

5. A fentiekből következik, hogy miután az óvoda (menedékház) vezetőjének és az óvodai (menedékházi) hatóság elnökének a statisztikai kimutatás és a statisztikai lapok helyes kitöltéséhez szükséges adatokról tudomással kell bírnia, a kitöltés és az esetleges helyesbítés vagy kiegészítés céljából kiküldött kimutatást és lapot az állomáshelyéről ideiglenesen távol levő vagy végleg eltávozott óvónő (menedékház-vezetők, dajka) után elküldeni nincs joga. Ha az az egyén, a kire az O. lap vonatkozik, elhalt, ez a körülmény a lap szélén jegyzet alakjában megemlítendő.

6. A statisztikai kimutatás minden óvodáról (menedékházról), a statisztikai lap pedig minden egyénről két példányban töltendő ki, a melyek közül az egyiket az óvodák és állandó menedékházak vezetői folyó évi szeptember hó 30-áig, a nyári menedékházak vezetői pedig október hó 15-éig a csatolt hivatalos borítékban minden kísérő irat nélkül közvetlenül a magyar kir. központi statisztikai hivatalnak, a másikat pedig a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister úrnak 1906. évi január hó 22-én 196. elnöki szám alatt kelt rendeleté értelmében egyidejűleg a kir. tanfelügyelőnek tartoznak megküldeni. Ezt a példányt a kir. tanfelügyelő felülvizsgálat után — legkésőbb december hó 31-éig az óvoda (menedékház) vezetőjének visszaküldi, a ki azt ekkor megőrzés végett az óvoda (menedékház) irattárában tartozik elhelyezni.

7. Az I. mintájú statisztikai kimutatás és a statisztikai lapok kitöltésére, helyesbítésére, kezelésére és beterjesztésére nézve a statisztikai kimutatás 2. és 8. oldalán foglalt Tudnivalókon kívül még az alábbiakat kell figyelembe venni, önként értetvén, hogy a statisztikai hivatal az adatszolgáltatók megkeresésére további felvilágosítással és útbaigazítással is készséggel fog szolgálni:

Az általános kérdések az óvoda (menedékház) jellegére, szervezetére, fentartójára, működésére és egyéb viszonyaira vonatkozó s a tanügyi közigazgatás szempontjából rendkívüli fontossággal bíró adatokat tudakolnak s ezért különös súlyt helyez a hivatal arra, hogy e kérdések mindegyikére határozott, világos, és szabatos választ kapjon. Ezért a feleletet minden egyes kérdésre szóval kell megadni s a jelek (kihú-
zások, kipontozások) alkalmazásától még a nemleges válaszoknál is tartózkodni kell.

Az általános kérdések 2. pontjára adott feleletben keletkezési év gyanánt azt az évet kell feltüntetni, a melyben az intézet először működött.

Ha az óvoda (menedékház) a működésben tartásához szükséges anyagi eszközöket különböző forrásokból nyeri, ezek közül a 7., illetőleg a 8. kérdésnél az összes fontosabbakat, érdemlegesebbeket meg kell nevezni, azokat a forrásokat ellenben, a melyek az óvoda (menedékház) fentartásához csak jelentéktelen összegekkel járulnak hozzá, nem kell megemlíteni. Nem szabad továbbá szem elől téveszteni, hogy itt nemcsak azokat a forrásokat kell feltüntetni, a melyekből az óvoda (menedékház) dologi szükségletei, hanem *azokat is, a melyekből a személyzeti illetmények — óvónők, dajkák és cselédek fizetése, pótlékai, természetbeni járandóságai stb. — fedeztetnek.*

A 9. kérdésnél csupán azokat az összegeket kell feltüntetni, a melyeket a vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministerium az óvoda (menedékház) vagy annak óvószemélyzete részére az 1891: XV. t.-cz. alapján engedélyez, illetőleg valamely kir. adóhivatalnál utalványoz.

A 10. kérdésnél a felekezeti, a társulati és a magánjellegű óvodák (menedékházak) számára a politikai község által adott járulékok tüntetendők fel, legyenek azok akár segély, akár kötelező szolgáltatás természetével bírók.

Megjegyzendő még, hogy tanév alatt óvodáknál és állandó menedékházaknál az 1909. évi szeptember hó 1-étől 1910. évi augusztus hó 31-éig, nyári menedékházaknál pedig az 1909. évi működés megkezdésétől annak befejeztéig terjedő időt kell érteni.

A »II. A gyermekek statisztikája« főcím alá foglalt táblázatok kitöltésénél általánosságban szem előtt kell tartani, hogy az 1. és 2. számú táblában azokat a gyermekeket kell kimutatni, akik az iskolai év (működési idő) végén óvóintézeti gondozásban részesülőként nyilvántartott növendékek voltak a kisdéd-óvóintézetnek, vagyis az összes beiratkozott gyermekek számából le kell vonni azoknak a számát, a kik meghaltak vagy a kikről kétségtelenül meg lehet állapítani, hogy elköltöztek vagy végleg kimaradtak, (a kik tehát az intézet nyilvántartásából végleg töröltettek is) s az így nyert számot kell az 1. és 2. táblán részletezni. Óvodai gondozásban részesülőknek tekintendők azonban és e táblákba felveendőek, azon gyermekek is, a kiknek kivételét szülői (hozzátartozói) nem jelentették be s a kik csekélyebb okok (pl. könnyebb természetű betegség) miatt az óvodai év (működési idő) vége felé rövidebb ideig bár nem is jártak be az intézetbe, de az óvóintézet nyilvántartásából nem töröltettek, mert feltehető volt, hogy kimaradásuk nem végleges.

Szülői gondozásban részesülőnek a gyermek csak akkor tekintendő, ha az egész évben s az év minden napján legalább a szülők egyikének vagy a család egy, a mindennapi tanköteles kort meghaladó tagjának, rokonnak, cselédnek vagy más megbízható egyénnek folytonos felügyelete alatt van, úgy, hogy az a gyermekkel foglalkozni, értelmi fejlődését előmozdítani és őt ápolni képes. A hol tehát a szülők, bár csak az év egy részében is, mindketten mezei, gyári vagy más munkára távoznak hazulról s a 3—5 éves gyermekeket vagy magukra hagyják vagy 12 évesnél ifjabb testvérükre bizzák vagy magukkal viszik, de munkájuk közben rájuk állandó felügyeletet nem gyakorolhatnak, ott hiányzik a törvény által megkívánt kellő gondozás és ezeket a szülői vagy megfelelő gondozásban nem részesülő 6—8. rovatoknál kell számba venni.

A gyermekek anyanyelvének azt a nyelvet kell tekinteni, amelyet szülei magukénak vallanak s a melyen legjobban és legszívesebben beszélnek. Nincs azonban kizárva az a lehetőség, hogy a gyermek anyanyelve más, mint az anyjé, különösen ha a gyermek a kisdédóvodában vagy egyéb érintkezés által az anyjától különböző más nyelvet sajátított el.

A nem magyar anyanyelvű gyermekek közül csak azokat szabad magyarul tudóknak kimutatni, a kik magukat a mindennapi életben előforduló érintkezés alkalmával magyarul — ha nem is hibátlanul és folyékonyan — ki tudják fejezni. A ki magát csak nagyon hiányosan tudja kifejezni vagy éppen csak néhány szót tud magyarul, azt magyarul tudónak nem szabad feltüntetni.

A 3. tábla kitöltésénél a következőket kell figyelembe venni:

Az 1. sorban azokat a gyermekeket kell kimutatni, a kiket a beiratás alkalmával vettek fel, a 2. sorban pedig azokat, a kik a működési idő alatt irattak be. A 3. sorba ezek összege, az összes beirattak száma jön.

A 4. sorban azon gyermekek számát kell kimutatni, a kik beirattak ugyan, de az óvóintézetből végleg kimaradtak, (elköltöztek) vagy meghaltak s az intézet nyilvántartásában az óvodai év (működési idő) végén már nem szerepelnek. Ide nem foglalhatók azonban az 1. és 2. számú táblázatok kitöltésére vonatkozó utasítás első bekezdésének utolsó mondatában említett gyermekek.

Az 5. sorban annyi gyermeket kell feltüntetni, a hány 1910. évi július hó 31-én az óvodában (menedékházban) óvodai gondozásban részesülőknek nyilvántartott. E rovatot tehát akkor is ki kell tölteni, ha július 31-ike vasárnapra esett. Ha azonban július 31-ike az egy, illetőleg két hónapos óvodai szünetidőbe esett, akkor e rovat üresen marad.

A 6. sorba azt a napot kell beírni, a melyiken a legtöbb, a 7. sorba azt a napot, a melyiken a legkevesebb gyermek volt az óvóintézet részéről gondozásban részesülőknek nyilvántartva.

A kimutatásnak az óvószemélyzetre vonatkozó táblázatában az összes óvószemélyzetet fel kell sorolni és pedig nemcsak az óvónőket, menedékházvezetőnőket, hanem a dajkákat és kiegészítő cselédeket is, figyelni kell azonban arra, hogy az alkalmaztatást és képesítést tudakolój 3. és 4. számú rovatba csak a kisdédóvói vagy tanítói oklevéllel bíró óvószemélyekre, az 5. rovatba csak az 1891. év előtt legalább 3 évig gyakorlatilag működött s az 1891: XV. t.-cz. 42. §-a alapján az oklevél megszerzése alól felmentett óvónőkre, a 6—10. számú rovatokba csak a dajkákra, a 11. számú rovatba csak a kiegészítő női cselédekre vonatkozó adatokat kell beírni és pedig akként, hogy a megfelelő rovatokba egy-egy függélyes vonást (egyest) kell húzni.

Megjegyzés: Maga a kimutatás is tartalmaz még „Tudnivalók” címmel rendelkezést arra nézve, hogy minden kisdédóvó intézetről külön kimutatást kell kitölteni s azon, valamint az óvónők és dajkák O. mintájú statisztikai lapjain az intézet tüzetesen kell megnevezni; továbbá tájékoztatást az adatszolgáltatónak nyomtatványokkal való ellátásáról, a nyomtatványkérő levelekről, az adatszolgáltatók postai portomentességéről, s a hivatalnak törvénybiztosította jogairól a késedelmes, az adatok betérjesztését megtagadó s a hamis adatokat bevalló adatszolgáltatókkal szemben. (Lásd a K/1. mintában levő „Tudnivalók” 4—6. pontjait a 322. lapon s az L/1. mintában levő „Tudnivalók” 5—7. pontjait a 341. lapon.)

K/1. minta.

As iskola teljes és pontos címe
(jellege s városokban és népesebb községekben helye: utca, tér, esetleg városrész vagy iskolai körzet, stb. Pl.: „Alaóvárosi román kath. elemi iskola”):

vármegye.

t. j. város.

járás.

r. t. város.

kisközség.

nagyközség.

puszta, tanya.

szállás, telep.

U. p.:

Ezt a kimutatást két példányban kell kitölteni s az egyik példányt június hó 30-áig a m. kir. központi statisztikai hivatalnak, a másikat pedig egyidejűleg a kir. tanfelügyelőnek kell megküldeni.

Statisztikai kimutatás az 19... / ... iskolai évre az elemi iskolák mindennapi és általános ismétlő tanfolyamainak részére.

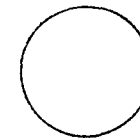
(A gazdasági népiskoláról, még ha mindennapi elemi iskolával kapcsolatban van is szervezve, nem K/1., hanem K/2. mintájú kimutatást kell kitölteni.)

Kelt..... 19... évi hónap napján.

A kimutatást kitöltötte:

Az iskola vagy az iskolai hatóság pecsétje:

A kimutatást felülvizsgálta:

igazgató, tanító, az iskolassék (gondnokság) elnöke.

az iskolassék (gondnokság) elnöke.

I. Általános kérdések.

1. Fennállott-e már az iskola a népoktatásról szóló 1868. évi XXXVIII. t.-cz. meghozatala idejében, vagyis az 1867/68. iskolai évben?
Ha igen, milyen jellegű: állami, községi, felekezeti (milyen?), társulati vagy magánjellegű volt akkor? Ha az iskola az 1867/68. iskolai évben még nem állt fenn, melyik iskolai évben és milyen jelleggel kezdte meg működését?
2. Ha az iskolához a székhelyen kívül más — csatlakozási viszonyban levő — községek, (puszták, telepek, stb.) is tartoznak, a melyeknek összes, vagy bizonyos hitfelekezeti lakossága ezen iskola fentartásához hozzá járul: név szerint melyek ezek a községek (puszták, telepek, stb.)?
3. A mindennapi elemi iskolával kapcsolatban van-e általános ismétlő-, vagy gazdasági népiskola szervezve?
Általános ismétlő-iskola? Gazdasági népiskola?

Ha a mindennapi iskolával kapcsolatban általános ismétlő-iskola van szervezve, abban az oktatás hetenkint hány órára terjed télen? és hány órára nyáron?
[Ha a mindennapi iskolával kapcsolatban gazdasági népiskola van szervezve, arról K/2 mintájú kimutatást kell kitölteni!]

Ha a mindennapi elemi iskolával kapcsolatban sem általános ismétlő-, sem gazdasági népiskola nincs szervezve, a 12—14 éves tankötelesek hol nyernek oktatást?

4. Az iskola **milyen jellegű** ez idő szerint: állami, községi, felekezeti (milyen?), társulati vagy magánjellegű?
- Van-e az iskolának nyilvánossági joga?
5. Az iskola felett a közvetlen felügyeleti jogokat milyen iskolai hatóság (gondnokság, iskolaszék, felügyelő bizottság, stb.) gyakorolja?
6. Ha az iskola állami jellegű, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi ministerium költségvetéséből, vagy mely más ministerium, hatóság vagy intézet költségén, esetleg mely alapítványból vagy mely más forrásokból tartatik fenn?
7. Ha az iskola nem állami jellegű, mely község, mely egyházközség (hitfelekezet), mely társulat vagy magánegyház, uradalom, kincstári, társas vagy magánvállalat által, esetleg mely alapítványból vagy mely más forrásokból tartatik fenn?
8. Ha az iskola nem állami jellegű, volt-e az elmúlt iskolai évben a m. kir. vallás- és közoktatásügyi ministerium költségvetése terhére államsegélye? Ha volt, mily összegű? K f. Ebből
- a) a tanítói fizetés(ek) kiegészítésére:
- α) az 1893. évi XXVI. t.-cz. 1) alapján: K f.
- β) az 1907. » XXVII. » 2) » : » »
- γ) az 1908. » XLVI. » 3) » : » »
- b) korpótléokra: » »
- c) egyéb pótlék vagy tiszteletdíj címén: » »
- d) dologi szükségletekre:
- α) az 1868. évi XXXVIII. t.-cz. 4) alapján: K f.
- β) az 1908. » XLVI. t.-cz. 3) alapján: » »
9. Ha az iskola nem állami és nem községi jellegű, volt-e az elmúlt iskolai évben a politikai községtől segélye vagy járuléka? Ha volt, mily összegű (a természetben való segélyeket és járulékokat is bele értve)? K f. Ebből a személyi kiadások fedezésére (fizetékiegészítés, korpótlék vagy egyéb pótlék címén, az ismétlő tankötelesek oktatásáért, stb.): K f., a dologi szükségletek fedezésére K f.
10. Ha az iskola állami vagy községi jellegű, van-e fentartása, illetőleg a fentartásához való hozzájárulás céljából az 1868. évi XXXVIII. t.-cz. 35. §-a alapján (a volt határörvidéken az 1877. évi szabályrendelet 82. §-a alapján) **községi iskolai póttadó** kivétel?
- Ha igen, mily 0/0-ban, és mily összeg folyt be e címén az elmúlt iskolai évben az iskola költségeire? 0/0; K f.
11. Ha az iskola felekezeti jellegű, van-e fentartása, illetőleg a fentartásához való hozzájárulás céljából az 1868. évi XXXVIII. t.-cz. 11. §-a alapján **hitfelekezeti iskolai adó** kivétel?
- Ha igen, mily 0/0-ban és mily összeg folyt be e címén az elmúlt iskolai évben az iskola költségeire? 0/0; K f.
12. A felvételi (beiratási) díj egy-egy tanuló után mekkora? K f. A felvételi (beiratási) díj csak egyszer, az iskolába való első felvételkor, vagy minden osztályban újra fizetendő-e?
13. Van-e tandíj? Ha van, mekkora egy-egy tanuló után egy évre? K f.
14. Kié az iskolaépület?
- Ha az iskolaépület nem az iskola fentartójáé, fizet-e ez érte bért vagy ingyen használja a helyiségeket?

Jegyzetek: 1) „A községi, valamint a hitfelekezetek által fentartott elemi iskolákban működő tanítók és tanító-nők fizetésének rendezéséről.” — 2) „A nem állami elemi népiskolák jogviszonyairól s a községi és hitfelekezeti nép-tanítók járandóságairól.” — 3) „Az elemi népiskolai oktatás ingyenességéről.” — 4) „A népiskolai közoktatás tárgyában.”

15. Az iskolában csak fiúk vagy csak leányok, avagy mindkét nemű gyermekek taníttatnak-e?
- Ha az iskolában mindkét nemű gyermekek taníttatnak, — az általános ismétlő-iskola osztályait és az esetleges párhuzamos osztályokat is ide értve — a fiúk és a leányok **vegyesen** (közös tantermekben), vagy **elkülönítve** (külön tantermekben), vagy egyes osztályokban vegyesen, más osztályokban pedig elkülönítve taníttatnak-e, s az utóbbi esetben mely osztályokban vegyesen s melyekben elkülönítve?
16. A mindennapi iskola **osztatlan, teljesen osztott vagy részben osztott**?
- Ha részben osztott, mely osztályok vannak külön s melyek együtt egy-egy tanító alatt?
- Az általános ismétlő-iskola osztatlan, teljesen osztott vagy részben osztott-e?
- Ha részben osztott, melyik osztály van külön s melyek vannak együtt egy tanító alatt?
17. Mely fiú-, leány- vagy vegyes évfolyamok vannak esetleg párhuzamos osztályokban szervezve s az illető évfolyamok mindegyike hány osztályban van szervezve a mindennapi iskolában?
- Mely évfolyamok és hány osztályban az általános ismétlő-iskolában?
18. A mindennapi iskola osztályainak összes száma (az esetleges párhuzamos osztályokat külön osztályoknak számítva):
- És pedig: fiúosztály, leányosztály és vegyes osztály.
- Az általános ismétlő-iskola osztályainak összes száma (az esetleges párhuzamos osztályokat külön osztályoknak számítva):
- És pedig: fiúosztály, leányosztály és vegyes osztály.
19. a) A tanítás nyelve a mindennapi iskolában. (Tekintettel az 1907. évi XXVII. t.-cz. 18. és 19. §-aira)
- Milyen nyelven történik a hittan tanítása?
- b) Ha a beírt tanulóknak legalább fele magyar s ezért a tanítás nyelve magyar:
- α) részesülnek-e a magyarul nem beszélő tanulók anyanyelvükön is oktatásban?
- β) melyik nyelv ez?
- c) Ha a tanítás nyelve nem a magyar, de a tanulóknak legalább 20⁰/0-a, vagy közülök legalább 20 magyar anyanyelvű, ezek oktatása magyarul történik-e?
- d) Ha a tanítás nyelve nem a magyar, de állandóan vannak az iskolában magyar anyanyelvű tanulók, vagy olyan nem magyar anyanyelvűek, akiknek atyja vagy gyámja a magyar nyelvű oktatást kívánja, ezek oktatása magyarul történik-e?
20. Az iskolában a magyar nyelv, a számolás, a hazai földrajz és történelem, továbbá a polgári jogok és kötelességek tanítása:
- a) a vallás- és közoktatásügyi minister által megállapított tanterv szerint és óraszámában történik-e?
- b) az iskolafentartó által megállapított s a vallás- és közoktatásügyi minister által jóváhagyott tanterv szerint és óraszámában történik-e?
- c) kizárólag a vallás- és közoktatásügyi minister által is engedélyezett tankönyvek és tanítási segédeszközök használatával történik-e?
21. Az iskolában kizárólag a vallás- és közoktatásügyi minister által is helybenhagyott hazafias tartalmú olvasókönyvek és tanszerek használtatnak-e?
22. Milyen nyelvűek a tankönyvek (ha nem mind egy és ugyanazon nyelvűek, egyenkint fel- említvé)?
23. Gyakorolták-e az iskolában a mezőgazdaságnak, a házi iparnak és a női kézimunkának valamely ágát, s ha igen, mely ágát vagy ágait?
24. Az iskola kapcsolatban van-e valamely más tanintézzettel vagy tanfolyammal s ha igen melyikkel és miben áll a kapcsolat?
25. Mikor kezdődött és mikor végződött az iskolában a tanítás és mikor volt a záróvizsgálat?
- Ha a tanévet záróvizsgálat nélkül végezték, a záróvizsgálat miért maradt el?
26. A rendes szüneteken kívül szünetelt-e az iskola az iskolai év folyamán?
- Ha igen, mennyi időn keresztül és mely okból?

27. Tartattak-e az iskolai év folyamán **iskolai ünnepélyek**, s ha igen, milyen alkalmakkor?
28. Van-e az iskolával kapcsolatban a tanköteles kort meghaladott ifjúság számára **ifjúsági egyesület** szervezve?
- Ha igen, mi az egyesület **ügykezelési és társalgási nyelve**?
- Ki az ifjúsági egyesület vezetője (elnöke)?
29. Van-e az iskolának **tanítói könyvtára**?
- Van-e az iskolának **ifjúsági könyvtára**?
30. Kapcsolatban van-e az iskola valamely internátussal, tápintézetrel, árvaházzal, szeretet-házzal, nevelő-intézetrel, stb., s ha igen, név szerint mely intézetrel?
- Kinek a vezetése (kezelése, igazgatása, felügyelete) alatt áll ez az intézet?
31. Voltak-e az iskola tanulóit között az iskolával szoros kapcsolatban nem álló internátusnak, tápintézetnek, árvaháznak, szeretetháznak, nevelő-intézetnek, stb., növendékei, s ha igen, név szerint mely intézetnek illetőleg intézeteknek növendékei?
- Kinek (kiknek) a vezetése (kezelése, igazgatása, felügyelete) alatt áll (állanak) az illető intézet (intézetek)?

II. A tanulók statisztikája.

Figyelmeztetés: A kimutatás ezen részének 1., 2., 3., 4., 6., 8. és 11. sz. táblájában a magántanulók közül csak azokat kell feltüntetni, a kik az iskolai évben — akár sikerrel, akár siker nélkül — vizsgálatot tettek; ezeket azonban tekintet nélkül arra, hogy az iskolai évnek mely szakában vizsgáztak, kivétel nélkül a tanulóknak az iskolai év végén volt létszámába kell bevenni, mintha mindannyian az iskolai év végén tettek volna vizsgálatot. A 10. tábla a magántanulók számát nem tartalmazza.

1. A tanulók száma az iskolai év végén a nyilvános és a magán tanulók és december 31-én a tankötelesek és a nem tankötelesek megkülönböztetésével.

Sorszám	Nyilvános és magántanulók, tankötelesek és nem tankötelesek. [Annak megállapításánál, hogy a tanulók december hó 31.-iki számából hányan voltak tankötelesek s hányan nem tankötelesek, a tanulóknak az iskolai év elején, (szeptember 1-én) betöltött kora irányadó]	Az általános ismétlő-iskola tanulói												
		A mindennapi iskola tanulói			nem inasok				kereskedő inasok				nem inasok és inasok	
		fiúk	leányok	együtt	fiúk	leányok	fiúk	leányok	fiúk	leányok	fiúk	leányok	együtt	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
1	A nyilvános tanulók száma az iskolai év végén													
2	As iskolai évben vizsgálatot tett magántanulók száma													
3	Együtt (a nyilvános és a magántanulók létszáma az iskolai év végén)													
4	A tanulók száma december hó 31.-én, hozzávve az egész iskolai év folyamán vizsgát tett magántanulókat is													
5	A tanulóknak december hó 31.-én volt számából (a 4. sorban kimutatott számából) esept. hó 1.-én	mindennapi tanköteles (6-11 éves) volt												
6		ismétlő tanköteles (12-14 éves) volt												
7	nem tanköteles korú, és pedig:	6 évnél fiatalabb volt												
8		15 évnél idősebb volt												

2. A tanulók száma december 31.-én a szülők vagy más gondviselők lakóhelye (az inasoké a munkaadó vállalat székhelye) szerint részletezve.

Annak megállapításánál, hogy a tanulók december 31.-i számából hányan voltak tankötelesek és hányan nem tankötelesek, a tanulóknak az iskolai év elején (szeptember 1-én) betöltött kora irányadó.

A tanulók szülőinek vagy egyéb gondviselőinek lakóhelye (inasoknál a munkaadó vállalat székhelye)	Tanköteles korban még nem lévő tanulók (8 évnél fiatalabbak)		Tanköteles korban lévő tanulók (6-14 évesek)				Tanköteles koron túl lévő tanulók (15 évnél idősebbek)			
			a mindennapi iskolában		az általános ismétlő-iskolában		a mindennapi iskolában		az általános ismétlő-iskolában	
	fiúk	leányok	fiúk	leányok	fiúk	leányok	fiúk	leányok	fiúk	leányok
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
a) As iskola székhelyét képező község, illetőleg város										
b) Csatlakozást viselő, tanúvá stb. név szerint										
c) Csatlakozási község név szerint										
d) Más község ill. város név szerint (ha más vármegyében fekszik, a vármegye megnevezésével)										
Összesen										

3. A tanulók száma az iskolai év végén osztályonként, a párhuzamos osztályok összevonásával.

Azokat a magántanulókat, a kik két osztályról összevont vizsgát tettek, az alábbi táblákban csak a magasabb osztály tanulóit kell kimutatni.

A tanulók neve	A mindennapi iskola tanulóinak száma							Az általános ismétlő-iskola tanulóinak száma							A mindennapi és az általános ismétlő-iskola tanulóinak száma együtt
	osztályban						összesen	tanulóinak száma			tanulói közül				
	az I.	a II.	a III.	a IV.	az V.	a VI.		az I.	a II.	a III.	összesen	iparos-kereskedő-inas	nem inas		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Fiúk															
Leányok															
Együtt															

4. A mindennapi iskola tanulójának megoszlása vallás szerint az iskolai év végén osztályonként.

A tanulók vallása	A fiúk száma							A leányok száma							A fiúk és leányok száma együtt
	az I.	a II.	a III.	a IV.	az V.	a VI.	összesen	az I.	a II.	a III.	a IV.	az V.	a VI.	összesen	
	osztályban							osztályban							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Latin szert. róm. kath.															
Görög kath.															
Református															
Ag. hitv. ev.															
Görög keleti															
Unitárius															
Izraelita															
Baptista															
Összesen															

5. A mindennapi iskola tanulójának megoszlása anyanyelv szerint az iskolai év végén osztályonként.

A tanulók anyanyelve	A fiúk száma							A leányok száma							A fiúk és leányok száma együtt
	az I.	a II.	a III.	a IV.	az V.	a VI.	összesen	az I.	a II.	a III.	a IV.	az V.	a VI.	összesen	
	osztályban							osztályban							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Magyar															
Német															
Tót															
Oláh															
Ruthén (kisoross)															
Horvát															
Szerb															
Vend (szlovén)															
Bunyevác (sokács, illír, dalmát)															
Czigány															
Olasz															
Bolgár (krassován)															
Összesen															

6. Az általános ismétlő-iskola tanulójának megoszlása vallás szerint az iskolai év végén osztályonként.

A tanulók vallása	A fiúk							A leányok							A fiúk és leányok száma együtt
	száma				közül			száma				közül			
	az I.	a II.	a III.	összesen	iparos	kereskedő	nem inas	az I.	a II.	a III.	összesen	iparos	kereskedő	nem inas	
osztályban					inas			osztályban				inas			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16

7. Az általános ismétlő-iskola tanulójának megoszlása anyanyelv szerint az iskolai év végén osztályonként.

A tanulók anyanyelve	A fiúk							A leányok							A fiúk és leányok száma együtt
	száma				közül			száma				közül			
	az I.	a II.	a III.	összesen	iparos	kereskedő	nem inas	az I.	a II.	a III.	összesen	iparos	kereskedő	nem inas	
osztályban					inas			osztályban				inas			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16

8. A mindennapi iskola nem magyar anyanyelvű, de magyarul beszélni tudó tanulójának száma az I. osztályban az iskolai év elején és az összes osztályokban az iskolai év végén.

A tanulók anyanyelve	A 6. számú táblában kimutatott nem magyar anyanyelvű tanulók közül magyarul beszélni tudott az iskolai év																	
	elején		végén															fiú és leány együtt
	az I. osztályban	fiú	leány	az I.	a II.	a III.	a IV.	az V.	a VI.	összesen	az I.	a II.	a III.	a IV.	az V.	a VI.	összesen	
	osztályban			fiú					leány									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	

9. Az általános ismétlő-iskola nem magyar anyanyelvű, de magyarul beszélni tudó tanulójának száma az iskolai év végén osztályonként.

A tanulók anyanyelve	A 7. számú táblában kimutatott nem magyar anyanyelvű tanulók közül magyarul beszélni tudott az iskolai év végén															fiú és leány együtt
	az I.	a II.	a III.	összesen	iparos	kereskedő	nem inas	az I.	a II.	a III.	összesen	iparos	kereskedő	nem inas		
	osztályban				inas			osztályban				inas				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	

Tudnivalók.

1. A K/1. mintájú statisztikai kimutatás az elemi iskolai mindennapi és általános ismétlő-tanfolyamok egy-egy iskolaévi adatainak feltüntetésére szolgál, az általános ismétlő-iskola adatai tehát ama mindennapi iskola adataival, a melylyel kapcsolatban működik, közös kimutatásba foglalandók, a gazdasági népiskoláról ellenben külön K/2. mintájú kimutatást kell kitölteni.

2. Minden különálló iskoláról, a mely önmagában egy egységes, önálló intézetet képez s nem más iskolának kiegészítő része, külön kimutatást kell kiállítani, még ha nincs is az összes tanköteles évfolyamok számára — 6 fokozatos mindennapi, illetőleg 3 fokozatos ismétlő osztályval — kifejlesztve, tehát a különálló csonka iskolákról is; viszont egy-egy mindennapi és általános ismétlő elemi iskolának összes osztályait okvetetlenül egy kimutatásba kell foglalni, habár az egyes osztályok külön tanítókkal bírnak is s esetleg külön épületekben — a helység különböző részein — vannak is elhelyezve. Erre való tekintettel különös gondot igényel az adatszolgáltatók részéről az iskolai egységek pontos megállapítása. Így pl. kiváló figyelmet kell fordítani az adatszolgáltatónak arra, hogy valamely intézet egy vegyes iskolának tekintessék-e vagy pedig két iskolának, t. i. külön fiú- és külön leányiskolának s e szerint egy vagy két kimutatás állíttassék-e ki róla. A statisztikai hivatal ugyanis ezt a kérdést a helyi viszonyok ismerete nélkül magukból a kimutatásokból egész határozottsággal nem mindig döntheti el s egy közös, minden esetben alkalmazható zsinórmértéket sem lehet erre nézve felállítani. Azt mindenesetre irányadónak kell tekinteni, hogy oly iskola, a melynek habár csak egy osztályában is a fiúk és a leányok állandóan együtt tanítatnak, vegyes iskola s ugyancsak vegyes iskolának tekintendő az az iskola is, a melyben a fiúk és leányok, bár egymástól teljesen elkülönítve, de osztatlanul, vagy csak csekély részben osztva, egy épületben, közös igazgatás alatt tanítatnak, míg teljesen vagy nagy részben osztott s teljesen elkülönített tanítás esetén már inkább lehet külön fiú- s külön leányiskoláról beszélni akkor is, ha az összes fiú- és összes leányosztályok közös igazgatás alatt s egy épületben vannak elhelyezve.

Még kevésbé lehetséges általános direktívát adni abban a tekintetben, hogy mikor tekintessenek a különböző épületekben elhelyezett osztályok vagy iskolarészek egy s mikor több iskolának. Mindenesetre lehetőleg kerülni kell azt, hogy csonka iskolák, csak azért, mert külön épületekben vannak elhelyezve, külön iskolai egységek gyanánt tüntetessenek fel, viszont azonban attól is óvakodni kell, hogy sok iskolarész sok párhuzamos osztályval csupán azért, mert ezek egy egységnek általános vezetése, illetőleg közös igazgatása alatt állanak, — a mint ez főleg nagyobb helyeken fordul elő, — egy iskolának tekintessék. Ezért arra kell tehát az adatszolgáltatóknak törekedniük, hogy a külön épületekben elhelyezett osztályokat a tényleges állapotnak, a tényleg fennálló csatlakozási viszonyoknak, vagy iskolakörzeti beosztásnak megfelelően akként csoportosítsák egységes iskolákká, illetőleg iskolai egységekké, hogy azok egymást teljes iskolákká tényleg kiegészítsék, figyelemmel kell azonban lenniük arra is, hogy fejlesztés alatt álló iskoláknak már megnyitott alsó osztályait különálló iskoláknak kell venni.

3. Hogy a m. kir. központi statisztikai hivatalnak biztos tudomása legyen arról, hogy minden egyes kimutatás melyik iskola adatait tartalmazza, különös gondot kell fordítani arra, hogy a kimutatáson tüzetesen megneveztessék az iskola, a melyre a kimutatás vonatkozik, s a mennyiben az illető iskola több épületben van elhelyezve, a megnevezésből minden félreértést kizárólag kitűnjék, hogy a kimutatás az iskola minden osztályát felöleli. Ily esetekben a kimutatás címlapján vagy egy külön belehelyezendő lapon minden külön épületben elhelyezett iskolarészt vagy osztályt az utca, tér stb. megjelölésével fel kell sorolni. (Hasonló pontossággal és részletességgel kell az O. mintájú statisztikai lapon is az iskolát, a melynél az illető tanító alkalmazva van, megnevezni.)

4. Az iskolai adatok szolgáltatásához szükséges K/1. és O. mintájú nyomtatványokat a föltétlenül szükséges példányszámban a m. kir. központi statisztikai hivatal ingyen bocsátja az adatszolgáltatásra kötelezettek rendelkezésére. (Lásd még az 5. és a 6. pontot.)

5. Ugy a nyomtatványt kérő, mint az adatszolgáltatási kötelezettségből folyó egyéb megkeresések csak úgy intézhetők el biztosan, ha rajtuk a vármegye, a község és az iskola is meg van nevezve. Ez okból figyelmezteti a hivatal az adatszolgáltatókat, hogy leveleiken az aláíráson kívül a vármegye és a község nevét s annak az iskolának pontos megnevezését is tüntessék fel, a melynél működnek.

6. Az adatszolgáltatók a kimutatás és az O. mintájú lapok beküldésére a m. kir. központi statisztikai hivataltól külön e célra szolgáló levélborítékot kapnak. A statisztikai kimutatás betérjesztésére szolgáló egyszerű — nem ajánlott — levelet a kir. postahivatalok a m. kir. központi statisztikai hivatalról szóló 1897. évi XXXV. t.-cz. 9. §-a, illetőleg a kereskedelemügyi m. kir. minister úrnak 1897. évi 67.831. számú rendelete értelmében, a mennyiben a boríték »Hivatalos felosztítás folytán statisztikai ügyben portómentes« felirattal van ellátva, portómentesen kötelesek elfogadni. A m. kir. központi statisztikai hivatal különben a kimutatás és a statisztikai lapok beküldésére már ezzel a záradékkal ellátott hivatalos borítékot küld az adatszolgáltatóknak, a kik azonban ily hivatalos boríték hiányában nem hivatalos borítékban is portómentesen küldhetik be az adatgyűjtő nyomtatványokat és az adatszolgáltatási kötelezettségükből folyólag szükségessé váló megkereséseket, ha a borítékra a fenti záradékot ráírják. A levél ajánlása esetén azonban ez a záradék csak az egyszerű portó lefizetése alól mentesíti az adatszolgáltatót, az ajánlási díj fizetése alól nem. A levélnek nem ajánlva küldése esetén a postára adásnak postakönyvvel vagy jegyzék mellett kell történnie, hogy a feladó a kimutatás betérjesztését, valamint annak idejét szükség esetén igazolni tudja.

Megjegyzés. A „Tudnivalók“ 7—9. pontjai egyeznek az L/1. mintában levő „Tudnivalók“ 5—7. pontjaival. (Lásd a 841. lapon.)

K/2. minta.

Az iskola teljes és pontos címe
(jelleg s városokban és népesebb községekben helye: utca, tér, esetleg városrészes vagy iskolai körzet, stb. Pl.: »Új úti községi gazdasági népiskola«)

vármegye.

t. j. város.

járás.

r. t. város.

nagyközség.

kisközség.

puszta, tanya,

szállás, telep.

U. p.:

Ezt a kimutatást két példányban kell kitölteni s az egyik példányt június hó 30-áig a m. kir. központi statisztikai hivatalnak, a másikat pedig egyidejűleg a kir. tanfelügyelőnek kell megküldeni.

Statisztikai kimutatás az 19... / ... iskolai évre a gazdasági népiskolák részére.

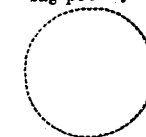
(Ebben a kimutatásban csak a gazdasági népiskola adatait kell feltüntetni, az esetleg kapcsolatos mindennapi elemi iskoláról ugyanis K/1. mintájú kimutatást kell kitölteni.)

Kelt... 19... évi... hónap... napján

A kimutatást kitöltötte:

Az iskola vagy az iskolai hatóság pecsétje:

A kimutatást felülvizsgálta:

... tanító, az iskolások (gondnokság) elnöke.

... az iskolások (gondnokság) elnöke.

I. Általános kérdések.

1. Melyik iskolai évben kezdte meg a gazdasági népiskola működését?
2. Ha az iskolához a székhelyen kívül más — csatlakozási viszonyban levő — községek (puszták, telepek, stb.) is tartoznak, a melyeknek összes vagy bizonyos hitfelekezetű lakossága ezen iskola fentartásához hozzájárul: névszerint melyek ezek a községek (puszták, telepek, stb.)?
3. Önállóan van-e gazdasági népiskola szervezve, vagyis van-e a 66.569/1902. V. M. rendelettel kiadott »Szervezet« 28. §-ában előírt képesítéssel bíró külön szaktanítója?.....
Ha az iskola nem önállóan szervezett külön szaktanító iskola, kapcsolatban van-e valamely mindennapi elemi iskolával vagy nincs, s ha igen, melyikkel van kapcsolatban?.....
Az iskolában az oktatás hetenkint hány órára terjed télen?..... Hány órára nyáron?.....
4. A gazdasági népiskola milyen jellegű; állami, községi, felekezeti (milyen?), társulati vagy magánjellegű?..... Van-e az iskolának nyilvánossági joga?.....
5. Az iskola felett a közvetlen felügyeleti jogokat milyen iskolai hatóság (gondnokság, iskolaszék, felügyelő-bizottság, stb.) gyakorolja?
6. Ha az iskola állami jellegű, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi ministerium költségvetéséből, vagy mely más ministerium, hatóság vagy intézet költségén, esetleg mily alapítványból vagy mily más forrásokból tartatik fenn?.....
7. Ha az iskola nem állami jellegű, mely község, mely egyházközség (hitfelekezet), mely társulat vagy magánegyház, uradalom, kincstári, társas vagy magánvállalat által, esetleg mily alapítványból vagy mily más forrásokból tartatik fenn?
8. Ha az iskola nem állami jellegű, volt-e az elmúlt iskolai évben a m. kir. vallás- és közoktatásügyi ministerium költségvetése terhére államsegélye?..... Ha volt mily összegű?

.....K.....f. Ebből a személyi kiadások fedezésére (fizeteskiegészítés, korpótlék, egyéb

3. A tanulók száma az iskolai év végén osztályok szerint, a párhuzamos osztályok összevonásával.

Osztály	Nem inasok		Iparos inasok		Kereskedő inasok		Nem inasok és inasok		
	fiúk	leányok	fiúk	leányok	fiúk	leányok	fiúk	leányok	együtt
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Előkészítő osztály									
I. osztály									
II. osztály									
III. osztály									
Összesen									

4. A tanulók megoszlása vallás és anyanyelv szerint az iskolai év végén osztályonként.

A tanulók vallása és anyanyelve	A fiúk								A leányok								Fiúk és leányok együtt
	száma				közül				száma				közül				
	az előkészítő osztályban	I.	II.	III.	összesen	iparos inas	kereskedő inas	nem inas	az előkészítő osztályban	I.	II.	III.	összesen	iparos inas	kereskedő inas	nem inas	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18

5. A nem magyar anyanyelvű, de magyarul beszélni tudó tanulók száma az iskolai év végén osztályonként.

A tanulók anyanyelve	A 4. számú táblában kimutatott nem magyar anyanyelvű tanulók közül az iskolai év végén magyarul beszélni tudott																
	fiúk								leány								fiú és leány együtt
	az előkészítő osztályban	I.	II.	III.	összesen	iparos inas	kereskedő inas	nem inas	az előkészítő osztályban	I.	II.	III.	összesen	iparos inas	kereskedő inas	nem inas	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18

6. Az iskolába beírt tanulók számának alakulása az iskolai év folyamán, iskolai mulasztások, stb.

Sorszám	A tanulók számának alakulása, stb.	Nem inasok		Iparos és kereskedő inasok		Nem inasok és inasok összesen	Sorszám	Az iskolai mulasztások stb.	Nem inasok		Iparos és kereskedő inasok		Nem inasok és inasok összesen			
		fiúk	leányok	fiúk	leányok				fiúk	leányok	fiúk	leányok				
1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7			
1	az iskolai év elején						11	Beiratkozott az iskolai év elején	Ha a mulasztások főszabályos folytatásában folytatásában folytatásában	igazol- tan igazo- latlanul igazol- tan igazo- latlanul	mulasztott órák száma					
2	az iskolai év közben						12									
3	összesen						13									
4	az iskolai év közp.						14	A beiratkozott tanulók közül (a 3. rovatban kimutatottakból)	más iskolába menő át	adatott felmentés, alkalmaztatott intés vagy dorgolás	szabotált kt bírság					
5	kimaradt és nem tanult tovább						15									
6	az iskolai év végéig meghalt						16	Hány igazolat- lan mulasztás esetében	szabotált kt bírság	szabotált kt bírság	szabotált kt bírság					
7	az iskolai év végéig ebbe az iskolába járt						17									
8	az összes szűkebbes tankönyvekkel bírt						18	Az igazolatlan mulasztásokért	kiszabott mint behajthatat- lan, törölt	szabotált kt bírság	szabotált kt bírság					
9	az összes tankönyveket a tankönyvek egy részét						19									
10	az iskolai év végéig						20	Az igazolatlan mulasztásokért	pénzben behajtott bírság összege	szabotált kt bírság	szabotált kt bírság					

III. Az iskola tanszemélyzete.
Az összes tanerők névszerű felsorolása.

Sorszám	A tanerő, (igazgató, tanító, tanítónő, hitoktató) vezeték- és keresztnéve	Férfi	Nő	Közismereti és szak- tárgyakat				Csak közismereti tár- gyakat	Csak szakfőiskolai (ak)at)	Csak hittant	Mely (fiú-, leány-, vagy vegyes) osztályokban tanít?	Ha más iskolában is tanít, ennél az iskolánál való alkalmaztatása	
				tanít	tanít	tanít	tanít					fő- foglalkozását képezi	mel- lék-
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	10	11	

1) Rajzot, kézimunkát, gazdasági, ipari vagy kereskedelmi szaktárgyakat, stb.
Megjegyzés. A kimutatás IV-VI. számú táblázataival azonosak a K/1. mintának a 821. lapon levő megfelelő táblázataival.

Tudnivalók.

1. A K/2. mintájú statisztikai kimutatás a gazdasági népiskolák egy-egy iskola évi adatainak feltüntetésére szolgál minden gazdasági népiskoláról kitöltendő, tekintet nélkül arra, hogy valamely mindennapi elemi iskolával kapcsolatban van-e az szervezve vagy különállóan s hogy az utóbbi esetben bir-e külön szaktanítóval vagy sem.

2. Minden különálló gazdasági népiskoláról külön kimutatást kell kiállítani, viszont egy-egy gazdasági népiskolának összes osztályait okvetlenül egy kimutatásba kell foglalni.

3. Hogy a m. kir. központi statisztikai hivatalnak biztos tudomása legyen arról, hogy minden egyes kimutatás melyik iskola adatait tartalmazza, különös gondot kell fordítani arra, hogy a kimutatáson tüzetesen megnevezessék az iskola, a melyre a kimutatás vonatkozik, s a mennyiben az illető iskola több épületben van elhelyezve, a megnevezésből minden félreértést kizárólag kitűnjék, hogy a kimutatás az iskola minden osztályát felöleli. Ily esetekben a kimutatás címlapján vagy egy külön behelyezendő lapon minden külön épületben elhelyezett iskolarészt vagy osztályt az utca, tér stb. megjelölésével fel kell sorolni. (Hasonló pontossággal és részletességgel kell az O. mintájú statisztikai lapon is az iskolát, a melynél az illető tanító alkalmazva van, megnevezni.)

Megjegyzés. A 4-9. pontok egyeznek a K/1. mintában levő „Tudnivalók” megfelelő pontjaival. (Lásd a 322. lapon.)

Köriirat

a K/1. és a K/2. mintájú statisztikai kimutatások és az O. mintájú statisztikai lapok kitöltése és beterjesztése tárgyában.

Hivatkozással a m. kir. központi statisztikai hivatalnak az 1897. évi XXXV. t.-cz. 3. §-a értelmében megállapított munkatervére, valamint a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister úr által a népoktatási intézetekben vezetendő rendtartás és az általuk szolgáltatandó statisztika tárgyában kiadott 1898. évi 2365/eln. számú rendelet 8. §-ára, az 19.../19... iskolai évről kitöltendő iskolai statisztikai kimutatás két példányát s a szükséges O. mintájú statisztikai lapokat egy portómentes válaszborítékkal együtt ide mellékelve a következő értesítéssel küldöm meg a Czímnek:

1. A statisztikai kimutatás és a statisztikai lapok helyes kitöltéséért és a megszabott időben való beterjesztéséért az iskola vezetője (igazgatója, vezető tanítója) és az iskolai hatóság (iskolaszék, gondnok-ság) elnöke felelősek.

2. A statisztikai kimutatás kitöltése, nemkülönben az esetleges hiányok vagy hibák miatt visszaküldött kimutatás kiegészítése és helyesbítése az iskola vezetőjének, ennek akadályoztatása esetén megbízott helyettesének s ha ilyen nincs, az iskolai hatóság elnökének feladata, osztott iskolák osztálytanítói azonban tartoznak az iskola vezetőjének, helyettesének, illetőleg az iskolai hatóság elnökének felszólítására a saját osztályuk (osztályaik) tanulóira vonatkozó adatokat összeállítani és a kimutatás kitöltőjének kellő időben rendelkezésére bocsátani. Az osztálytanítók ezen kötelességének könnyebb teljesíthetése végett a m. kir. tudományegyetemi nyomda már oly előmeneteli és mulasztási naplókat árúsít, a melyeknek fedőlapjára a kimutatás II. részének táblázatai fel vannak véve. Hasonlóképpen köteles az iskola fenn-tartója és a községi előjáróság (városi hatóság) is mindazokat az adatokat (községi segély, iskolai pótdadó, az igazolatlan mulasztásokért kirótt és behajtott bírságok), a melyekről a kimutatás kitöltője tudomással nem bír, vele az iskolai hatóság megkeresésére kellő időben közölni. Az adatok helyességét és ezért a felelősség elvállalását az iskola vezetője és az iskolai hatóság elnöke a kimutatás aláírásával elismerni tartoznak.

3. Az O. mintájú statisztikai lapot saját személyéről az igazgató, minden tanító, tanítónő és fizetással rendszeresített hitoktatói állást betöltő hitoktató önmaga tartozik kitölteni, a kit azonban ebben távollét vagy betegség gátol, a helyett legjobb tudomása vagy az illető bemondása szerint az iskola vezetője, illetőleg az iskolai hatóság elnöke köteles azt kiállítani. Nemkülönben az iskola vezetőjének és az iskolai hatóság elnökének feladata az O. mintájú statisztikai lapot azon tanítókról, tanítónőkről és hitoktatókról is kitölteni, a kik a lefolyt iskolai évben az iskolánál működtek, de az O. lap kiállítása előtt elhaltak vagy a községből elköltöztek.

4. Az iskola vezetője, illetőleg az iskolai hatóság elnöke a törvény és ministeri rendelet értelmében az adatszolgáltatás, illetőleg az adatok helyességének ellenőrzése tekintetében rájuk háruló kötelezettségnek akadálytalanul és pontosan csak akkor felelhetnek meg, ha egyrészt az 1898. évi 2365/eln. számú vallás- és közoktatásügyi ministeri rendeletben előírt naplók pontos vezetését ellenőrzik, elkallódását megakadályozzák, a tanító eltávolságakor azok beszolgáltatását megkövetelik s azoknak az iskola irattárában való megőrzéséről gondoskodnak, másrészt, ha minden újonnan alkalmazott tanítóról (tanítónőről, hitoktatóról) az O. mintájú lap kitöltéséhez szükséges adatokat előre megtudakolják, esetleg a tanítónak (tanítónőnek) pályázati kérvényéhez csatolt okmányából kiírják és jegyzékbe foglalják.

Olyan tanítóról (tanítónőről, hitoktatóról), a ki a megelőző iskolai évben is működött az iskolánál, a szükséges adatok az iskola irattárában levő korábbi statisztikai lapról vehetők.

5. A fentiekből következik, hogy miután az iskola vezetőjének és az iskolai hatóság elnökének a statisztikai kimutatás és a statisztikai lapok helyes kitöltéséhez szükséges adatokról tudomással kell bírnia, a kitöltés és az esetleges helyesbítés vagy kiegészítés céljából kiküldött kimutatást és lapot az állomás-helyéről ideiglenesen távol levő vagy végleg eltávozott igazgató, tanító, tanítónő vagy hitoktató után elküldeni nincs joguk. Ha az az egyén, a kire az az O. lap vonatkozik, elhalt, ez a körülmény a lap szélén jegyzet alakjában megemlítendő.

6. A statisztikai kimutatás minden iskoláról, a statisztikai lap pedig minden tanítóról, tanítónőről és fizetéssel rendszeresített hitoktatói álláson levő hitoktatóról két példányban töltendő ki. **A kitöltött kimutatásokat és statisztikai lapokat ezen köriirattal és utasítással egyetemben tudomásvétel és felülvizsgálat végett az iskolai hatóság (gondnokság, iskolaszék) elnökének be kell mutatni és azután a kimutatásnak és a statisztikai lapoknak egy-egy példányát folyó évi június hó 30-áig a csatolt hivatalos borítékban minden kísérő irat nélkül közvetlenül a m. kir. központi statisztikai hivatalnak, egy-egy példányát pedig a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi minister úrnak 1906. évi január 22-ikén 196/eln. sz. a. kelt rendelete értelmében egyidejűleg a kir. tanfelügyelőnek kell megküldeni.** Ezt a példányt a kir. tanfelügyelő felülvizsgálat után — legkésőbb december hó 31-éig — az iskola vezetőjének visszaküldi, a ki azt ekkor megőrzés végett az iskola irattárába tartozik elhelyezni.

7. A statisztikai kimutatás és a statisztikai lapok kitöltésére, helyesbítésére, kezelésére és beterjesztésére nézve további intézkedések és magyarázatok a statisztikai kimutatás 2. és 16. oldalán és az ezen köriirathoz csatolt Utasításban foglaltatnak.

Utasítás.

a K/1. és a K/2. mintájú statisztikai kimutatások és az O. mintájú statisztikai lapok helyes kitöltésére.

K/1. és K/2. mintájú statisztikai kimutatás.

A K/1. és a K/2. mintájú statisztikai kimutatás részben az iskola vezetője és az iskolai hatóság előtt közismeretű tényeket, illetőleg viszonyokat jelző adatok, részben a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minister úr 1898. évi 2365. számú rendeletének 1. §-ában előírt iskolai előmeneteli és mulasztási naplóban foglalt adatok, részben pedig egyéb nyilvántartásokból, számadási könyvekből, stb. meríthető adatok bejegyzésével töltendő ki, s kitöltésénél a borítékclapján foglalt tudnivalókon kívül még a kimutatás beosztásának megfelelő sorrendben közölt alábbi rendelkezések és felvilágosítások irányadók, önként értetvén, hogy a statisztikai hivatal az adatszolgáltatók megkeresésére további felvilágosítással és utbaigazítással is készséggel fog szolgálni.

I. Általános kérdések.

Az általános kérdések az iskola jellegére, szervezetére, fentartójára, működésére és egyéb viszonyaira vonatkozó s a tanügyi közigazgatás szempontjából rendkívüli fontossággal bíró adatokat tudakolnak s ezért különös súlyt helyez a hivatal arra, hogy e kérdések mindegyikére határozott, világos és szabatos választ kapjon. Hogy tehát a válaszok értelmezése minden bizonytalanságot és kétértelműséget kizáróan történhessék, megkívánja a hivatal, hogy az adatszolgáltatók a feleletet minden egyes kérdésre szóval adják meg s a jelek (kihúzások, kipontozások) alkalmazásától még a nemleges válaszoknál is tartózkodjanak, mert különben kénytelen lesz a hivatal a kimutatásokat már csupán ez okból is pótlás végett visszaküldeni. Önként érhetőleg annál inkább vissza fogja küldeni a hivatal a kimutatásokat abban az esetben, ha egyes kérdések teljesen válasz nélkül maradnának, vagy ha az általános kérdésekre adott feleletek egyike vagy másika a táblázatos részek adataival szemben ellentmondást tartalmazna.

E kérdések legnagyobb részére minden magyarázat nélkül megadhatja az adatszolgáltató a pontos és kimerítő választ s csak néhány kérdéshez látszik szükségesnek tájékoztató magyarázatokat fűzni. Ezek:

K/1. és K/2. : 3. kérdés.

A statisztikai adatgyűjtés szempontjából úgy az általános ismétlő- mint a gazdasági népiskolák között különbséget teszünk a szerint, hogy kapcsolatban vannak-e valamely mindennapi elemi iskolával vagy nincsenek kapcsolatban. Irányadó pedig ebben a tekintetben az a körülmény, hogy van-e az általános ismétlő-, illetőleg a gazdasági népiskolának külön felügyelő hatósága (gondnoksága, illetőleg iskolaszéke), vagy pedig az ismétlő-iskola valamely mindennapi elemi iskolának a felügyelőhatósága alá (pl. a mindennapi elemi iskolával közös iskolaszék alá) tartozik-e. Ezen az alapon általánosságban véve mindennapi elemi iskolával kapcsolatosnak azt az általános ismétlő- és gazdasági népiskolát tekintjük, a mely valamely mindennapi elemi iskolával egy és ugyanazon iskolai hatóság felügyelete alatt áll, még ha más forrásokból tartatik is fenn, mint az illető mindennapi iskola, mindennapi elemi iskolával nem kapcsolatosnak pedig azt vesszük, a melynek külön — habár talán valamely ugyanazon községbeli mindennapi elemi iskolával azonos jellegű — iskolai felügyelő hatósága van.

Mint hogy azonban oly esetek is előfordulnak, hogy valamely általános ismétlő- vagy gazdasági népiszkola több mindennapi elemi iskolával együtt egy és ugyanazon iskolai hatóság alatt áll, egyes iskolák többszörös számbavételének elkerülése érdekében ilyen esetekben az általános ismétlő-, illetőleg gazdasági népiskolát csak avval a mindennapi elemi iskolával kell kapcsolatosnak kimutatni, a melynek a helyiségeit használja, a többi mindennapi iskola K/1. mintájú kimutatásában pedig azt az általános ismétlő- illetőleg gazdasági népiskolát — mint velük nem kapcsolatosat — a 3. kérdés utolsó részében kell megnevezni (ha t. i. ama mindennapi iskola végzett tanulói is abban az általános ismétlő- illetőleg gazdasági népiskolában folytatják tanulmányaikat.)

K/1. és K/2. : 4. kérdés.

E kérdésre a választ mindenkor a tényleges állapotnak megfelelően kell megadni, vagyis az iskolának a közhasználatban levő megjelölését kell beírni. A felekezeti iskoláknál annak megemlítése is szükséges, hogy az iskola melyik felekezethez (latin szert. róm. kath., gör. szert. róm. kath., ref., ág. hitv., ev., gör. kel., unitárius, izr.) tartozik.

K/1. és K/2. : 6. és 7. kérdés.

Ha az iskola a működésben tartásához szükséges anyagi eszközöket különböző forrásokból nyeri, ezek közül az összes fontosabbakat, érdemlegesebbeket meg kell nevezni, azokat a forrásokat ellenben a melyek az iskola fentartásához csak jelentéktelen összegekkel járulnak hozzá, nem kell megemlíteni. Nem szabad továbbá szem elől téveszteni, hogy itt nemcsak azokat a forrásokat kell feltüntetni, a melyekből az iskola dologi szükségletei, hanem azokat is, a melyekből a személyzeti illetmények — a tanítók fizetése, pótlékai, természetbeli járandóságai, az iskolaszolgák illetményei, stb. — fedeztetnek, ideértvén a tanítóknak kántori teendőikért járó díjait is.

K/1. és K/2. : 8. kérdés.

Itt kizárólag azokat az összegeket kell feltüntetni, a melyeket a vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministerium az iskola, vagy annak tanítója részére az 1868. évi XXXVIII. t.-cz., az 1907. évi XXVII. t.-cz. s az 1908. évi XLVI. t.-cz. alapján engedélyez, illetőleg valamely kir. adóhivatalnál utalványoz. A vallás- és közoktatásügyi ministerium kezelése alatt álló alapokból húzott összegek, mint pl. a vallás- és tanulmányi alappól, — vallásalapítványi uradalomtól, — stb. élvezett segélyek vagy járulékok államsegélynek nem tekinthetők, a minthogy természetesen más ministeriumok és más állami hatóságok vagy intézetek hozzájárulása sem mutatandó ki ennél a kérdésnél.

K/1. és K/2. : 9. kérdés.

Ennél a kérdésnél a felekezeti, a társulati és a magánjellegű iskolák számára a politikai község által adott járulékok tüntetendők fel, legyenek azok akár segély, akár kötelező szolgáltatás természetével bírók. **Azokat az összegeket azonban, a melyeket a község a felekezetektől csak beszéd, de azoknak visszatérít, ennél a kérdésnél nem kell kimutatni!**

K/1. és K/2. : 10. és 11. kérdés.

A nem iskolai, hanem egyéb községi vagy egyházi célok érdekében — pl. a jegyző, lelkész, *külön kántor* illetményeinek fedezése, a templom fenntartása stb. céljából — kivetett községi és egyházi adókat az iskolai adóval nem szabad összefoglalni.

K/1. : 12. és 13. kérdés.

E kérdésekre csak a tisztán felvételi (beiratási) és tandíj czímén **egy-egy tanuló által évenként (nem havonként) fizetett** összegeket kell bejegyezni, **az egyéb czímen fizetett díjak (pl. a 30 filléres járulékok, stb.) nélkül.** Ott pedig, a hol a tanulók a szülők vagyoni vagy családi állapota, más vallás, vagy más községbeli volta szerint, avagy osztályonként különböző felvételi és tandíjat fizetnek, a különböző díjfokozatokat és azoknak megállapítására szolgáló okokat kivétel nélkül fel kell sorolni.

K/1. : 16. kérdés és K/2. : 13. kérdés.

Osztatlan az az iskola, a melynek összes osztályait csak egy tanerő tanítja, az az iskola pedig, a melynek minden egyes osztályát más-más tanerő vezeti, *teljesen osztott iskola. Részben osztottnak* oly iskola tekintendő, a melynek egynél több tanítója (tanítónője) van ugyan, minden osztályra azonban nem jut külön tanerő és ennél fogva némelyik vagy valamennyi tanerő több osztályt együtt tanít. Pl. egy tanító az I., egy a II. és III., egy pedig a IV., V., és VI. osztályt tanítja.

K/1. : 17. kérdés és K/2. : 14. kérdés.

Ha valamely iskolának egy és ugyanazon évfolyamú tanulói túlságosan nagy számuk miatt nem mindannyian együtt (nem egyszerre, egy tanteremben és egy tanító által), hanem két vagy több csoportban, csoportonként külön-külön, más-más tanteremben és más-más tanító által, vagy habár egy és ugyanazon teremben és ugyanazon tanító által, de különböző időben, *szóval több osztályban taníttatnak, ezek az osztályok párhuzamos osztályok.*

K/1. : 18. kérdés és K/2. : 15. kérdés.

Az osztályok száma általában véve — tehát osztatlan iskolában is — legalább annyi, a hány évfolyama van az iskolának; ha azonban vegyes iskoláknál *elkülönített* (fiú- és leány-) *osztályok* is vannak, akkor az osztályok száma az évfolyamok számánál annival lesz több, a hány évfolyamban a fiúk és leányok teljesen elkülönítve taníttatnak, nemkülönben ha az iskolának *párhuzamos osztályai* is vannak, akkor az osztályok száma annival lesz több az évfolyamok számánál, a hány párhuzamos osztály van.

A kivételesen tanulók nélkül levő osztály beszámítandó!

II. A tanulók statisztikája.

Az eddigi adatgyűjtés során számos esetben tapasztalta a statisztikai hivatal, hogy az adatszolgáltatók a kimutatásnak a tanulóira vonatkozó egyes táblázataiban a község összes óvó- és tanköteleseit kimutatják, akár jártak az iskolába, akár nem, holott *a kimutatásba csak azokat a gyermekeket kell felvenni, akik az illető iskolának tanulói voltak.* Így a K/1. kimutatás 1. táblájának a tankötelesekre vonatkozó rovataiban az iskolába járó tankötelesek helyett sokan az iskolába be sem iratkozott tanköteleseket, az iskolába járó 6 évnél fiatalabb gyermekek helyett némelyek az összes, mások csak az óvodába járó óvóköteleseket, sőt egyesek a tanköteles koron felül levő tanulók helyett a község 16—20 éves legényeit és hajadonjait is kimutatták. Az is gyakran volt tapasztalható, hogy a K/1. kimutatás 3., 5., 7. és 9. s a K/2. kimutatás 4. és 5. táblázatában az iparos- és a kereskedőinasok a tanulóknak osztályok szerinti részletezéséből kihagyattak s hogy a különböző táblázatok egymásnak megfelelő adatai egymással nem egyeztek. Ilyen, csupán felületességből származó és egy kis figyelemmel könnyen elkerülhető hibák miatt kell a statisztikai hivatalnak számos kimutatást utólagos helyesbítés végett visszaküldeni, a mi önként érthetőleg a hivatalnak tetemes költséget s úgy a hivatalnak, mint a m. kir. postának, nemkülönben maguknak az illető adatszolgáltatóknak is sok és tulajdonképpen felesleges munkát okoz.

Az említett kivétel e táblázatok kitöltésénél még a következőkre kell különös figyelemmel lenni:

K/1. : 1. táblázat 4—8. rovatai és 2. táblázat és K/2. : 1. táblázat 2—5. rovatai és 2. táblázat.

E táblázatokban a tanköteles kor szempontjából csak azokat a tanulókat kell részletezni, a kik december 31-én jártak az iskolába (ha később kimaradtak is), ilyeneknek tekintvén az összes magán-tanulókat, kik az iskolai évről bármely szakában tettek is (akár sikerrel, akár siker nélkül) magánvizsgát.

Annak megállapításánál, hogy a tanulók közül hányan voltak tankötelesek, s hányan nem tankötelesek, a tanulóknak az iskolai év elején (szeptember 1-én) betöltött kora irányadó.

K/1. : 6. és 7. táblázat és K/2. : 4. táblázat.

A tanulók anyanyelvének azt a nyelvet kell tekinteni, a melyet magukénak vallanak s a melyen legjobban és legszívesebben beszélnek. Ennél fogva megjegyzendő, hogy ámbár az anyanyelv a legtöbbször azonos azzal a nyelvel, a melyet kiki gyermekkorában és rendszerint az anyjától sajátított el, ezzel még sem esik mindig össze, mert nincs kizárva az a lehetőség, hogy a gyermek anyanyelve más, mint az anyjéé, különösen ha a gyermek kisdédóvodában, iskolában, vagy egyéb érintkezés által az anyjéétől különböző, más nyelvet sajátított el.

K/1. : 8. és 9. táblázat és K/2. : 5. táblázat.

A nem magyar anyanyelvű tanulók közül csak azokat szabad magyarul tudóknak kimutatni, a kik magukat a mindennapi életben előforduló érintkezés alkalmával *magyarul* — ha nem is hibátlanul és folyékonyan — *ki tudják fejezni.* A ki magát csak nagyon hiányosan tudja kifejezni, vagy éppen csupán néhány szót tud magyarul, azt magyarul tudóknak nem szabad feltüntetni.

K/1. : 10. táblázat és K/2. : 6. táblázat 8. rovata.

Ebben a rovatban nemcsak azokat a tanulókat kell kimutatni, a kik az összes szükséges tankönyveket maguk szerezték be, hanem azokat is, a kik az összes tankönyveket az iskolától kapták, úgyszintén azokat is, a kik a könyvek egy részét maguk szerezték be, más részét pedig az iskolától kapták.

K/1. : 10. táblázat 11. rovat.

Ha az iskolában nincsen tandíj, akkor a tanulókat ebben a rovatban nem kell kimutatni.

K/1. : 10. táblázat 17—19. és K/2. : 6. táblázat 15—17. rovatai.

A mulasztási esetek száma nem egyenlő a mulasztott félnapok vagy órák számával, hanem az F/2. illetőleg F/3. mintájú mulasztási kimutatásnak egy-egy tétele tekintendő itt egy-egy mulasztási esetnek. Vagyis egy mulasztási esetnek veendő az is, ha egy tanuló egy félhónapban csak egy félnapot mulaszt, az is, ha ugyanazon félhónapban, akár megszakítottan (nem egyfolytában), több félnapot mulaszt és az is, ha egy félhónapban egyáltalán nem megy előadásra. Természetesen, ha a tanuló mulasztása a másik félhónapba átnyulik, akkor az már két mulasztási esetnek fog számítani.

III. Az iskola tanszemélyzete.

A kimutatásnak ebben a táblázatában az iskola összes tanerőit névszerint kell felsorolni, és pedig lehetőleg alkalmaztatásuk minőségének (igazgató, igazgatással megbízott, illetőleg vezető tanító, rendes tanítók, segédtanítók, helyettesítők, óradíjasok), hitoktatók, azon belül pedig az osztályok sorrendjében. Ha a táblázat 18. rovata az összes tanerők felsorolására nem elegendő, akkor egy lapot kell megvonulazni és a kimutatásba beragasztani.)

A több iskola igazgatását végző és tanítással nem foglalkozó igazgatót minden igazgatása alá tartozó iskola kimutatásában meg kell nevezni, O. mintájú statisztikai lapját azonban csak az egyik iskola kimutatásához kell csatolni, a többi iskola kimutatásában ennél a táblázatnál (a lap alján vagy szélén) megemlítvén, hogy az igazgató O. lapja mely iskola kimutatásához van csatolva.

A csupán címzetes igazgatókat, vagyis azokat, a kik sem nem tanítanak, sem az iskola adminisztratív ügyeit nem végzik — mint pl. az iskolaigazgatói címmel bíró lelkészek és egyes hitközségi (iskolaszéki) tagok — a táblázatban *nem kell megnevezni* (s O. mintájú lapot sem kell róluk kiállítani), *a hitoktatókat azonban — azokat t. i., a kik a hittant rendszeren tanítják s nem csupán egyszer-másszor feleltetnek vagy tartanak magyarázatot,* tekintet nélkül arra, hogy illetményekkel rendszeresített hitoktatói állást töltenek-e be vagy sem, *kivétel nélkül fel kell venni.* (O. mintájú statisztikai lapot azonban csak az előbb említett hitoktatókról kell kiállítani.)

A 3—9., 11. és 12. számú rovatok közül a megfelelőket egy-egy függélyes vonással (egyessel) kell kitölteni s az utolsó két rovat értelmezése tekintetében meg kell még jegyezni, hogy *a mindennapi iskolával nem kapcsolatos ismétlődő iskolát külön iskolának kell venni.* E két utolsó rovatot annál a tanerőnél, a ki más iskolában nem tanít, egyáltalán nem kell kitölteni.

IV. Ifjusági egyesület.

Ez a táblázat nem az iskolába járó tanulók, hanem a tanköteles koron már túl levő községbeli ifjak és hajadonok által a 21.015/1902. V. M. rendelet értelmében alakított ifjusági egyesületre vonatkozó adatok feltüntetésére szolgál. (Ilyen egyesület létezését tudakolja az »Általános kérdések«. 28-ika.)

V. Tanítói és ifjusági könyvtár.

A könyvek száma alatt nem a művek száma értendő, hanem a könyveknek szorosán vett darab-száma. Vagyis több mű, vagy egy műnek több kötete egy könyvbe kötve (fűzve) csak egynek számít, viszont egy munkának külön-külön könyvekbe kötött (fűzött) kötetei, illetőleg részei külön-külön könyveknek számítandók. *Szaklapok és folyóiratok, ha be vannak kötve, kötetenként illetőleg könyvenként veendőek számításba, kötetlen állapotban azonban egy-egy évfolyam számai, illetőleg füzetek együttesen egy könyvnek.*

A könyvtár értékének megállapításánál a tényleg meglévő könyvek bolti árát kell számítani, még pedig évről-évre értékleírás nélkül. A kiselejtezett vagy bármi úton megsemmisült könyvek értékét természetesen le kell vonni.

A táblázat fejszövegében utolsó iskolaévnak az 1909/1910., utolsóelőttinek pedig az 1908/9. iskolai év értendő. A 2—4. rovatok adatainak e szerint — föltéve, hogy az előző évi kimutatásnak ez a táblázata ugyanilyen elvek szerint töltetett ki — *egyezniök kell az 1908/1909. iskolaévi kimutatás 5—7. rovataiba bejegyzett adatokkal!* Ugyanígy az idej kimutatás ezen táblázatának 8—10. rovataiban kimutatandó adatoknak egyezniök kell az 1908/9. iskolaévi táblázat 8—10. rovataiban és az idej táblázat 11—13. és 14—16. számú megfelelő rovataiban foglalt adatok összegével, kivéve azt az esetet, ha az utóbbi iskolaévben a könyvek állományának értéke kiselejtezés vagy más ok folytán oly mértékben csökkent, hogy a könyvtár előző iskolaévi értékét sem éri el, a mely esetben természetesen a könyvek mostani értéke az előző évben kimutatott értékénél annival lesz kisebb, a mely összegű az iskolaév folyamán beállott abszolút értékcsökkenés. Ezt az értékcsökkenést, illetőleg ennek nagyságát a lap szélén, a 16. rovat mellett kell kimutatni.

Hogy e táblázat a jövőben nagyobb nehézség nélkül s pontosan legyen kitölthető, célszerű az új könyvek beszerzéséről, könyvek bekötéséről és a kiselejtezéssel rendes jegyzéket vezetni.

Ha a könyvek között olyan nyelveken írottak is volnának, a mely nyelvek a táblázat 17—23. rovataiban nincsenek megnevezve, azokat a nyelveket a következő üres rovatokba kell beírni.

A 28—31. rovatban minden egyént, a ki a könyvtárt használta, csak egyszer kell számba venni, akárhány könyvet olvasott is.

Végül hangsúlyozni kell, hogy több iskolának közös könyvtáráról csak az egyik iskola kimutatásában kell az adatokat feltüntetni, a többi iskola kimutatásában csak hivatkozni kell arra a kimutatásra, a melyben a közös könyvtár adatai foglaltatnak. Ha a gazdasági ismétlőnek nincs külön könyvtára, akkor a K/a kimutatás V. táblájába a mindennapi iskola könyvtárára vonatkozó adatokat nem kell felvenni.

VI. Az 19.../19... iskolai évben a község, illetőleg körjegyzőség területén létesült és megszűnt népiskolák és kisdédóvó-intézetek.

Hogy a statisztikai hivatal az új népiskolák és kisdédóvó-intézetek létesüléséről és megnyitásáról, nemkülönbben végleges megszűnéséről a lehető legbizonyosabban tudomást szerezzon, a tanítóknak kötelességük a népiskolák (polgári, felső nép-, elemi- és inasiskolák, ismétlő- és egyéb tanfolyamok) és a kisdédóvó-intézetek számában az iskolai év folyamán a község, illetőleg körjegyzőség területén beállott mindazon változásoknak (új intézetek keletkezésének s régiek végleges megszűnésének) bejelentése, a melyekről akár hivatalosan, akár magán uton tudomást szereztek.

A létesült vagy megszűnt intézetet fokozatának, jellegének és helyének pontos megnevezésével kell bejegyezni, hogy más intézettel összetéveszthető ne legyen.

O. mintájú statisztikai lapok.

O. mintájú statisztikai lapot — és pedig minden egyénről külön lapot — az iskola összes tanítóiról és tanítónőiről ki kell állítani: úgy a közismereti tárgyakat, mint a szak- és melléktárgyakat oktató tanítókról és tanítónőkről. Azokról a tanerőkről tehát, a kik több iskolánál tanítanak, minden iskolánál kell O. lapot kitölteni. A hitoktatókról ellenben csak akkor kell statisztikai lapot kitölteni, ha a hitoktatás egyedüli vagy főfoglalkozásukat (főalkalmaztatásukat) képezi, vagyis ha fizetéssel rendszeresített hitoktatói állásra kinevezettek vagy megválasztottak és tulajdonképpen lelkesítő teendőket vagy egyáltalán nem, vagy csak kiegészítőképpen, mellékesen végeznek. Azokról a hitoktatást is teljesítő lelkesítőkről és segédlelkesítőkről, a kiknek a lelkesítő teendők képezik főfoglalkozásukat, mint hitoktatókról nem kell O. mintájú statisztikai lapot beküldeni.

(A több iskola igazgatását végző és tanítással nem foglalkozó igazgatókra és a csupán címzetes igazgatókra vonatkozólag lásd a kimutatás III. főrészére adott utasítást.)

L/I. minta.

Az iskola teljes és pontos címe vármegye.
(fokozata, jellege és helye: utca, tér, esetleg városrész vagy iskolai körzet stb. Pl.: „II. ker. Mező-utcai községi polgári fiúiskola”) t. j. város.
..... járás.
..... r. t. város.
..... nagyközség.
..... kisközség.

Ezt a kimutatást két példányban kell kitölteni s az egyik példányt június hó 30-áig a m. kir. központi statisztikai hivatalnak, a másikat pedig egyidejűleg a kir. tanfelügyelőnek kell megküldeni.

Statisztikai kimutatás az 19.../... iskolai évre a polgári és a felső népiskolák részére.

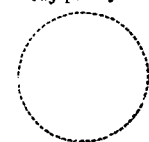
(Az iskolával kapcsolatban netalán fennálló külön tanfolyamokra — női kereskedelmi, női kézimunka-, gazdasági, slőjd-tanfolyamra, stb. — vonatkozó adatokat is ebben a kimutatásban kell feltüntetni.)

Kelt 19... évi hónap napján.

A kimutatást kitöltötte:

Az iskola vagy
az iskolai hatóság
pecsétje:

A kimutatást felülvizsgálta:

igazgató, tanító, az iskolások (gondnokság) elnöke.

az iskolások (gondnokság) elnöke.

I. Általános kérdések.

1. Az iskola fokozata szerint: polgári iskola vagy felső népiskola?
2. Van(nak)-e az iskolával kapcsolatban külön tanfolyam(ok), s ha igen, milyen(ek)?
3. Melyik iskolai évben és milyen jelleggel: állami, községi, felekezeti (milyen?), társulati vagy magánjelleggel kezdte meg az iskola működését?
4. Az iskola milyen jellegű ez idő szerint?
- Van-e az iskolának nyilvánossági joga?
5. Ha az iskola állami jellegű, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi ministerium költségvetéséből, vagy mely más ministerium, hatóság vagy intézet költségén, esetleg mily alapítványból vagy mely más forrásokból tartatik fenn?
6. Ha az iskola nem állami jellegű, mely község, mely egyházközség (hitfelekezet), mely társulat vagy magánegyen által, esetleg mily alapítványból vagy mely más forrásokból tartatik fenn?
7. Ha az iskola nem állami jellegű, volt-e az elmúlt iskolai évben a m. kir. vallás- és közoktatásügyi ministerium költségvetése terhére államsegélye? Ha volt, mily összegű? K.....f. Ebből a személyi kiadások fedezésére (fizetésekiegészítés, korpótlék vagy egyéb pótlék címén, stb.): K.....f, a dologi szükségletek fedezésére? K.....f.
8. Ha az iskola nem állami és nem községi jellegű, volt-e az elmúlt iskolai évben a természetközégtől segélye vagy járuléka? Ha volt, mily összegű (a természetközégtől segélyeket is bele értve)? K.....f. Ebből a személyi kiadások fedezésére (fizetésekiegészítés, korpótlék vagy egyéb pótlék címén, stb.): K.....f, a dologi szükségletek fedezésére: K.....f.
9. Ha az iskola állami vagy községi jellegű, van-e fentartása, illetőleg a fentartásához való hozzájárulás céljából az 1868. évi XXXVIII. t.-cz. 35. §-a alapján (a volt határör-

vidéken az 1877. évi szabályrendelet 82. §-a alapján) **községi iskolai pótdó** kivette?
 Ha igen, mely %/o-ban és mely összeg folyt be e czímen az elmúlt iskolai évben az iskola költségeire?.....%o;.....K.....f.

10. Ha az iskola felekezeti jellegű, van-e fentartása, illetőleg a fentartásához való hozzájárulás czéljából az 1868. évi XXXVIII. t.-cz. 11. §-a alapján **hitfelekezeti iskolai adó** kivette?
 Ha igen, mely %/o-ban és mely összeg folyt be e czímen az elmúlt iskolai évben az iskola költségeire?.....%o.....K.....f.

11. A fölvételi (beíratási) díj egy-egy tanuló után mekkora?K.....f. A felvételi (beíratási) díj csak egyszer, az iskolába való első felvételkor, vagy minden osztályban újra fizetendő-e?

12. Van-e tandíj?.....Ha van, mekkora egy-egy tanuló után egy évre?.....K.....f.

13. Kié az iskolaépület?.....Ha az iskolaépület nem az iskola fentartójáé, fizet-e ez érte bért, vagy ingyen használja a helyiségeket?

14. Mely évfolyamok vannak esetleg párhuzamos osztályokban szervezve s az illető évfolyamok mindegyike hány osztályban van szervezve?

15. Az osztályok összes száma (a párhuzamos osztályokat külön osztályoknak számítva):.....

16. Az iskola **tanítási nyelve**.

a) Ha a tanítás az iskola minden osztályában minden tantárgyból kizárólag egy és ugyanazon a nyelven történik, melyik ez a kizárólagos tanítási nyelv?

b) Ha az iskola kizárólagos tanítási nyelve a magyar, van-e a nem magyar anyanyelvű tanulók tanításánál kiegészítő nyelv használatban, s ha igen, mely nyelv és milyen mértékben?

c) Ha a tanítás nem minden osztályban, vagy nem minden tantárgyból folyik egy és ugyanazon a nyelven, mely nyelven, vagy nyelveken történik a tanítás osztályonként és tantárgyanként?

17. Azonos-e a tanítási nyelv az iskolával kapcsolatban szervezett külön tanfolyam(ok)on, s ha nem azonos, mi a külön tanfolyam(ok) tanítási nyelve?

Ha a külön tanfolyam(ok)on több tanítási nyelv van:

a) melyik a főtanfolyam?

b) melyik a kiegészítő, esetleg a segédtanfolyam?

18. Ha a magyar nyelv, mint tanítási nyelv, a külön tanfolyam(ok)on nem általánosan, vagyis nem minden tantárgynál, hanem csak egyes tantárgyaknál használtatik:

a) mely tantárgyak taníttatnak csak magyar nyelven?

b) mely tantárgyak taníttatnak a másik tanítási nyelven kívül magyarul is?

19. Gyakorolták-e az iskolában a mezőgazdaságnak, a házi iparnak és a női kézimunkának valamely ágát s ha igen, mely ágát vagy ágait?

20. Az iskola kapcsolatban van-e valamely más tanintézettel, s ha igen, melyikkel és miben áll a kapcsolat?

21. Mikor kezdődött és mikor végződött az iskolában a tanítás és mikor volt a záróvizsgálat? Ha az iskolai évet záróvizsgálat nélkül végezték, a záróvizsgálat miért maradt el?

22. A rendes szüneteken kívül szünetelt-e az iskola az iskolai év folyamán, s ha igen, mikor, mennyi időn keresztül és mely okból?

23. Tartattak-e az iskolai év folyamán **iskolai ünnepélyek**, s ha igen, mely alkalmakkor?

24. Van-e az iskolának **tanítói könyvtára**?

Van-e az iskolának **ifjúsági könyvtára**?

25. Kapcsolatban van-e az iskola valamely internátussal, tápintézettel, nevelőintézettel stb., s ha igen, névszerint mely intézettel?

Kinek a vezetése (kezelése, igazgatása) alatt áll ez az intézet?

26. Vannak-e az iskola tanulói között az iskolával szoros kapcsolatban nem álló internátusnak, tápintézetnek, árvaháznak, szeretetháznak, nevelőintézetnek stb. növendékei, s ha igen, névszerint mely intézetnek, illetőleg intézeteknek növendékei?

Kinek (kiknek) a vezetése (kezelése, igazgatása, felügyelete) alatt áll (állanak) az illető intézet (intézetek)?

II. A tanulók statisztikája.

A) Nyilvános tanulók.

I. A nyilvános tanulók decz.31.-én a tankötelesek és a nem tankötelesek megkülönböztetésével, továbbá az iskolai év végén szülőik foglalkozása szerint részletezve.

Sorszám	Mindennapi tankötelesek, ismétlő tankötelesek és nem tankötelesek; a szülők (egyéb gondviselők) foglalkozása, társadalmi állása	A polgári, illetőleg felső népiskola nyilvános tanulóinak száma	Az iskolával kapcsolatos				
			női kereskedelmi	női kézi-munka-	gazdasági	siójd-	
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Az iskola nyilvános tanulóinak száma december 31.-én						
2	mindennapi tanköteles (18 évnél fiatalabb) volt						
3	ismétlő tanköteles (12-14 éves) volt						
4	nem tanköteles (15 évnél idősebb) volt						
5	Az iskola nyilvános tanulóinak száma az iskolai év végén						
6	nagybirtokos, nagybérlet (1000 kat. holdon felül)						
7	közbirtokos, közbérlet (100-1000 kat. holdal)						
8	kisbirtokos, kisbérlet (100 kat. holdon alul)						
9	kisbirtokos-napszámos (kisbérlet-napszámos)						
10	egyéb őstermelő (feles, majoros, kertész, halász, állattenyésztő)						
11	gazdasági tisztviselő						
12	egyéb segédszemély (a gazdaságnál segédkező családtagok, földm. napsz., gazd. cseléd)						
13	nagyiparos, bányagyógyulalkozó						
14	kisiparos, bányakiszulalkozó						
15	ipari vagy bányászati tisztviselő						
16	egyéb segédszemély (előmunkás, munkás, stb.)						
17	nagykereskedő, nagyvállalkozó						
18	kiskereskedő, kisvállalkozó						
19	kereskedelmi vagy közlekedési (vasúti, posta-stb.) tisztviselő						
20	egyéb keresk. vagy közlek. segédszemély (altiszt, segéd, szolga, stb.)						
21	köztisztviselő (állami, törvényhatósági, községi, egyházi) vagy közhivatalban alkalmazott díjnok						
22	másféle értelmiségi (orvos, ügyvéd, községjegyő, gyógyszerész, stb.) öndílló, tisztviselő vagy díjnok						
23	közhivatalban alkalmazott vagy másféle értelmiségi altiszt vagy szolga						
24	katona- (honvéd-, csendőr-) tiszt						
25	katona- (honvéd-, csendőr-) altiszt						
26	e) különböző, vagy közelebről meg nem nevezett foglalkozási ágakban dolgozó napszámos						
27	f) nyugdíjas vagy jüveleméből élő (tőkés, járadékos, háztulajdonos)						
28	g) magánszó, eltartásos						
29	h) egyéb vagy ismeretlen foglalkozású						
30	Árvaházi, szeretetházi tanulók						

2. A nyilvános tanulók száma az iskolai év végén a szülők vagy más törvényes gondviselők*) lakóhelye szerint részletezve.

A törvényhatóság megnevezése, a melyben a szülők vagy más gondviselők állandóan laknak	A polgári ill. felső népiskola nyilvános tanulói						A törvényhatóság megnevezése, a melyben a szülők vagy más gondviselők állandóan laknak						
	Az iskolával kapcsolatos						Az iskolával kapcsolatos						
	női kereskedelmi	női kézi-munka	gazdasági	slójd-	tanfolyam hallgatói		női kereskedelmi	női kézi-munka	gazdasági	slójd-	tanfolyam hallgatói		
1	2	3	4	5	6	7	I	2	3	4	5	6	7

*) Nem tévesztendő össze a csupán lakás- vagy kosztadóval!

3. A nyilvános tanulók megoszlása vallás és anyanyelv szerint az iskolai év végén osztályonként, a párhuzamos osztályok összevonásával.

A tanulók vallása és anyanyelve	A polgári illetőleg felső népiskola nyilvános tanulói száma							Az iskolával kapcsolatos				
	az I.	a II.	a III.	a IV.	az V.	a VI.	összesen	női kereskedelmi	női kézi-munka	gazdasági	slójd-	
	osztályban							8	tanfolyam hallgatóinak száma			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13

4. A nem magyar anyanyelvű, de magyarul beszélni tudó nyilvános tanulók száma az iskolai év végén osztályonként.

A tanulók anyanyelve	A 3. sz. táblában kimutatott nem magyar anyanyelvű nyilvános tanulók közül az iskolai év végén magyarul beszélni tudott												
	a polgári illetőleg felső népiskola							a polgári illetőleg felső népiskolával kapcsolatos					
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	vala-mennyi	női keresk.	női kézi-munka	gazdasági	slójd-		
	osztályában							8	tanfolyamon				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	

5. A nyilvános tanulók száma az iskolai év végén a tanulás eredménye szerint osztályonként.

A tanulók osztályzata a tanulás eredménye szerint	A polgári illetőleg felső népiskola nyilvános tanulói száma							Az iskolával kapcsolatos				
	az I.	a II.	a III.	a IV.	az V.	a VI.	összesen	női kereskedelmi	női kézi-munka	gazdasági	slójd-	
	osztályban							8	tanfolyam hallgatóinak száma			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Általános kitünő osztályzatot nyertek												
Általános jeles osztályzatot nyertek												
Általános jó osztályzatot nyertek												
Általános elégséges osztályzatot nyertek												
Egy tantárgyból elégtelen osztályzatot nyertek												
Két tantárgyból elégtelen osztályzatot nyertek												
Kettőnél több tantárgyból elégtelen osztályzatot nyertek												
Osztályzatot nem nyertek (vizsgálatot nem tettek)												
Összesen												

6. Az iskolába beírt nyilvános tanulók számának alakulása az iskolai év folyamán, iskolai mulasztások, stb.

Sorszám	A nyilvános tanulók számának alakulása, iskolai mulasztások, stb.	A polgári illetőleg felső népiskola nyilvános tanulói száma	Az iskolával kapcsolatos										
			női kereskedelmi	női kézi-munka	gazdasági	slójd-							
			tanfolyam hallgatóinak száma										
1	2	3	4	5	6	7	8						
1	az iskolai év elején												
2	az iskolai év közben												
3	összesen												
4	A beírtak közül nyilvános tanulók (a 3. rovatban kimutatottakból)	A polgári illetőleg felső népiskola nyilvános tanulói száma	női kereskedelmi	női kézi-munka	gazdasági	slójd-	tanfolyam hallgatóinak száma						
5								az iskolai év folyamán	más iskolába ment át vagy magántanuló lett				
6								kimaradt az iskolából és nem tanult tovább					
7	meghalt												
8	az iskolai év végéig ebbe az iskolába járt												
9	egész tanévfolyamra részt vett												
10	fél tanévfolyamra részt vett												
11	Ha a mulasztások felmérésében jegyzetelés, mérleg, stb. alapján	A polgári illetőleg felső népiskola nyilvános tanulói száma	női kereskedelmi	női kézi-munka	gazdasági	slójd-	tanfolyam hallgatóinak száma						
12								igazololtan	mulasztott				
13								igazolatlanul					
14								igazololtan					
15	igazolatlanul												

7. Azon nyilvános tanulók száma, a kik az iskolai év folyamán töltötték be 12.-ik évüket.

A 12. évüket az iskolai év folyamán betöltött tanulók						
száma	közül					
	az I.	a II.	a III.	magyar anyanyelvű volt	nem magyar anyanyelvű volt	
	osztályba járt				de magyarul beszélt	és magyarul beszélni nem tanult meg
1	2	3	4	5	6	7

B) Az iskolai év folyamán vizsgát tett magántanulók.

Azokat a magántanulókat, kik két osztályról összevont vizsgát tettek, az alábbi táblákban csak a magasabb osztály rovatában kell kimutatni.

1. A vizsgát tett magántanulók száma, nem, kor és osztályok szerint.

A vizsgát tett magántanulók												
A tanulók neme	Összes száma	közül										
		szepetember 1.-jén				osztályból tett vizsgát						
		12 évnél fiatalabb volt	12-14 éves volt	15 évesnél idősebb volt és szülői (gyámi) gondozás alatt		az I.	a II.	a III.	a IV.	az V.	a VI.	
				állott	nem állott							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
<i>Fé</i>												
<i>Nő</i>												
<i>Együtt</i>												

2. A vizsgát tett magántanulók megoszlása vallás és anyanyelv szerint osztályonként.

A tanulók vallása és anyanyelve	A magánvizsgát tett													
	fiúk száma							leányok száma					fiúk és leányok együtt	
	az I.	a II.	a III.	a IV.	az V.	a VI.	az I.	a II.	a III.	a IV.	összesen			
	osztályban							osztályban						összesen
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	

3. A vizsgát tett nem magyar anyanyelvű, de magyarul beszélni tudó magántanulók száma osztályonként.

A tanulók anyanyelve	A 2. táblában kimutatott nem magyar anyanyelvű magántanulók közül magyarul beszélni tudott												
	fiú							leány					fiú és leány együtt
	az I.	a II.	a III.	a IV.	az V.	a VI.	az I.	a II.	a III.	a IV.	összesen		
	osztályban							osztályban					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14

4. A vizsgát tett magántanulók száma a tanulás eredménye szerint osztályonként.

A tanulók osztályzata a tanulás eredménye szerint	A magánvizsgát tett													
	fiúk száma							leányok száma						
	az I.	a II.	a III.	a IV.	az V.	a VI.	összesen	az I.	a II.	a III.	a IV.	összesen	fiúk és leányok együtt	
	osztályban							osztályban						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
<i>Általános kitűnő osztályzatot nyertek</i>														
<i>Általános jeles osztályzatot nyertek</i>														
<i>Általános jó osztályzatot nyertek</i>														
<i>Általános elégséges osztályzatot nyertek</i>														
<i>Egy tantárgyból elégtelen osztályzatot nyertek</i>														
<i>Két tantárgyból elégtelen osztályzatot nyertek</i>														
<i>Kettőnél több tantárgyból elégtelen osztályzatot nyertek</i>														
<i>Összesen</i>														

5. Azon vizsgát tett magántanulók száma, a kik az iskolai év folyamán töltötték be 12. évüket.

A 12. évüket az iskolai év folyamán betöltött magántanulók							
neme	száma	közül					
		az I.	a II.	a III.	magyar anyanyelvű volt	nem magyar anyanyelvű volt	
		osztályról tett vizsgát				de magyarul beszélt	és magyarul beszélni nem tanult meg
1	2	3	4	5	6	7	8
<i>Fé</i>							
<i>Leány</i>							
<i>Együtt</i>							

III. Az iskola tanszemélyzete.
Az összes tanerők névszerinti felsorolása.

Sorszám	A tanerő (igazgató, tanító, tanítónő, hitoktató) vezeték- és keresztnéve									Mely osztályokban tanít	Ha más iskolában is tanít, ennél az iskolánál való alkalmaztatása	
	Férfi	Nő	tanít						Csak hittant		fő	mellék
			5	6	7	8	9	11			12	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1												
2												
3												

IV. Tanítói és ifjúsági könyvtár.

A könyvtár faja	A	A	Az	A	A	Az	A	A	Az	A könyvek állományának értéknövekedése koronákban az előző évi tanfolyam végétől az utolsó tanfolyam végéig						
	kötött	fűzött	összes	kötött	fűzött	összes	kötött	fűzött	összes	kötött	fűzött	összes	kötött	fűzött	összes	
Tanítói könyvtár	könyvek száma az									könyvek állományának értéke koronákban az elmúlt iskolai év végén (legalább megközelítő számítás szerint)						
	utolsó előtti			utolsó						a tanfolyam terhére történt vétel			ajándékozása			
Ifjúsági könyvtár	iskolai év végén									következtében			révén			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Együtt																
A könyveknek a tanfolyam befejezésekor volt (a 7. rovatban kimutatott) számából																
A könyvtárt a tanfolyam tartama alatt használta																
nyelv volt																
magyar német tót oláh rutén horvát szerb tanító tanuló más egyén összesen																
17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31																
Együtt																

V. Az 19.../19... iskolai évben a község, illetőleg körjegyzőség területén létesült és megszűnt népiskolák (elemi, gazdasági, felső nép-, polgári és inasiskolák) és kisdudóvó-intézetek.

A létesült és megnyílt	A véglegesen megszűnt
iskola (tanfolyam) pontos címe: szakiránya, jellege és helye (városrész, községrész, utca, tér, házszám, stb.)	

Tudnivalók.

1. E statisztikai kimutatás kitöltése, nemkülönben az esetleges hiányok vagy hibák miatt visszaküldött kimutatás kiegészítése és helyesbítése az iskola vezetőjének, ennek akadályoztatása esetén megbízott helyettesének feladata, az osztályfőnökök azonban tartoznak az iskola vezetőjének vagy helyettesének felszólítására a saját osztályuk tanulóira vonatkozó adatokat összeállítani és a kimutatás kitöltőjének kellő időben rendelkezésére bocsátani. Erre a célra a magyar kir. tudományegyetemi nyomda oly előmeneteli és mulasztási naplókat árusít, a melyeknek fedőlapjára a kimutatás II. részének táblázatai fel vannak véve. Hasonlóképpen köteles az iskola fentartója és a községi elöljáróság (városi hatóság) is mindazokat az adatokat, a melyekről a kimutatás kitöltője tudomással nem bír, vele az iskolai hatóság megkeresésére kellő időben közölni.

2. O. mintájú statisztikai lapot saját személyéről az igazgató, minden tanító, tanítónő és fizetéssel rendszeresített hitoktatói állást betöltő hitoktató önmaga tartozik kitölteni, azokról azonban, a kik időközben elháltak, vagy elköltöztek, vagy a kiket az O. lap kitöltésében távollét vagy betegség gátol, legjobb tudomása szerint az iskola vezetője köteles kiállítani. Ha, az az egyén, a kire az O. lap vonatkozik, elhalt, ez a körülmény a lap szélén jegyzet alakjában megemlítendő.

3. E statisztikai kimutatás minden iskoláról, a statisztikai lap pedig minden tanítóról, tanítónőről és fizetéssel rendszeresített hitoktatói álláson levő hitoktatóról két példányban töltenő ki, a melyek közül az egyiket f. évi június hó 30-áig a csatolt hivatalos borítékban minden kísérő irat nélkül közvetlenül a magyar kir. központi statisztikai hivatalnak, a másikat pedig a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak 1906. évi január hó 22-én 196/eln. sz. a. kelt rendelete értelmében egyidejűleg a kir. tanfelügyelőnek kell megküldeni. Ezt a példányt a kir. tanfelügyelő felülvizsgálata után — legkésőbb december hó 31-éig — az iskola vezetőjének visszaküldi, a ki azt ekkor megőrzés végett az iskola irattárában tartozik elhelyezni.

4. A statisztikai kimutatás és a statisztikai lapok kitöltésére nézve a következőket kell figyelembe venni:

a) Ha az iskola a működésben tartásához szükséges anyagi eszközöket különböző forrásokból nyeri, ezek közül az I. részben az 5., illetőleg 6. kérdésnél az összes fontosabbakat, érdemlegesebbeket meg kell nevezni, azokat a forrásokat ellenben, a melyek az iskola fenntartásához csak jelentéktelen összegekkel járulnak hozzá, nem kell megemlíteni. Nem szabad továbbá szem elől téveszteni, hogy itt nemcsak azokat a forrásokat kell feltüntetni, a melyekből az iskola dologi szükségletei, hanem azokat is, a melyekből a személyzeti illetmények — a tanítók fizetése, pótlékai, természetbeli járandóságai, az iskolaszolgák illetményei, stb. — fedeztetnek.

A 7. kérdésnél csupán azokat az összegeket kell feltüntetni, a melyeket a vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministerium az iskola, vagy annak tanítója részére engedélyez, illetőleg valamely kir. adóhivatalnál utalványoz. A vallás- és közoktatásügyi ministerium kezelése alatt álló alapokból huzott összegek, mint pl. a vallás- és tanulmányi alaptól — vallásalapítványi uradalomtól — stb. élvezett segélyek vagy járulékok államsegélynek nem tekinthetők, a minthogy természetesen más ministeriumok és más állami hatóságok vagy intézetek hozzájárulása sem mutatandó ki ennél a kérdésnél.

b) A II. rész 1. táblájának kitöltésénél a tanulóknak szülőik társadalmi állása, illetőleg foglalkozása szerinti részletezésére nézve megjegyzendő, hogy kisbirtokos-napszamos (kisbirtok-napszamos) az, a ki 100 kat. holdon alul birtokának (bérletének) művelése mellett napszámba is jár. A gazdasági tisztviselők rovatában kell kimutatni az erdészeket is (az állami, törvényhatósági, egyházi stb. erdőbirtokok tisztviselőit is, de az erdőfelügyelőségek és a központi erdőigazgatás személyzete a közszolgálatba számítandó). A birtokosok és bérlők megkülönböztetésénél a közös háztartásban élő házastársak és a kiskorú családtagok birtoka, illetőleg bérlete együtt veendő számításba. Nagyiparos az, a kinek ipari vállalatában legalább 20 alkalmazottja van, nagykereskedő pedig az, a ki nem csupán közvetlenül a közönségnek, hanem továbbelárúsítóknak is, vagy csak ilyeneknek adja el áruját. A kereskedőkkel és kereskedelmi segédszeméllyel együtt kell kimutatni a bankárokat, a hitelintézetek (bankok, takarékpénztárak, szövetkezetek) továbbá a biztosítótársaságok alkalmazottjait, stb., a közlekedési vállalkozókat (hajó-, közúti-, bérkocsitulajdonosokat, fuvarosokat) és a közlekedés körében alkalmazott segédszemélyeket (vasuti tisztviselőket, postatisztekéket, altisztekéket és szolgákat) is. Az állami, törvényhatósági, községi, egyházi s más efféle bányá-, iparközlekedési üzemek alkalmazottjai a bányászati, ipari, illetőleg közlekedés körébe tartoznak. Magánzóknak, járadékosoknak, tőkepenészeknek, házbirtokosoknak csak azok veendőek, a kik tulajdonképeni kereső foglalkozással egyáltalában nem bírnak, hanem tőkéjükből, nyugdíjukból, járadékaikból, illetőleg házbirtokuk jövedelméből élnek.

c) A 3. tábla kitöltésénél a tanuló anyanyelvének a valóságához híven azt a nyelvet kell tekinteni, a melyet magukénak vallanak s a melyen legjobban és legszívesebben beszélnek. Ennélfogva megjegyzendő, hogy ámbár az anyanyelv a legtöbbször azonos azzal a nyelvvél, a melyet kiki gyermekkorában és rendszerint az anyjától sajátított el, ezzel még sem esik össze, mert nincs kizárva az a lehetőség, hogy a gyermek anyanyelve más, mint az anyjé, különösen ha a gyermek kisdudóvóvadásban, iskolában, vagy egyéb érintkezés által az anyjától különböző, más nyelvet sajátított el.

d) A 4. tábla kitöltésénél a nem magyar anyanyelvű tanulók közül csak azokat szabad magyarul tudóknak kimutatni, a kik magukat a mindennapi életben előforduló érintkezés alkalmával magyarul, — ha nem is hibátlanul — ki tudják fejezni. A ki magát csak nagyon hiányosan tudja kifejezni, vagy éppen csupán néhány szót tud magyarul azt magyarul tudóknak nem szabad feltüntetni.

e) A III. táblázatban az iskola összes tanerőit névszerint felsorolni és pedig lehetőleg alkalmaztatásuk minőségének (igazgató, igazgatóval megbízott, illetőleg vezetőtanító, rendes tanítók, segédtanítók, helyettesítők, óradíjasok, hitoktatók), azon belül pedig az osztályok sorrendjében.

A több iskola igazgatását végző és tanítással nem foglalkozó igazgatót minden igazgatása alá tartozó iskola kimutatásában meg kell nevezni, O. mintájú statisztikai lapját azonban csak az egyik iskola kimutatásához kell csatolni, a többi iskola kimutatásában ennél a táblázatnál (a lap alján vagy szélén) megemlítendő, hogy az igazgató O. lapja, mely iskola kimutatásához van csatolva.

f) A IV. tábla kitöltésénél a könyvek száma alatt nem a művek száma értendő, hanem a könyveknek szörösen vett darabszáma. Vagyis több mű, vagy egy műnek több kötete egy könyvbe kötve (fűzve) csak egynek számít, viszont egy munkának külön-külön könyvekbe kötött (fűzött) kötetei, illetőleg részei külön-külön könyveknek számítandók. Szaklapok és folyóiratok, ha be vannak kötve, kötetenként, illetőleg könyvenként veendő számításba, kötetlen állapotban azonban egy-egy évfolyam számai, illetőleg füzetek együtt veendőek egy könyvnek.

A könyvtár értékének megállapításánál a tényleg meglevő könyvek bolti árát kell számítani, még pedig évről-évre értékleírás nélkül. A kiselejtezt vagy bármi uton megsemmisült könyvek értékét természetesen le kell vonni.

A 28–32. rovatban minden egyént, a ki a könyvtárt használta, csak egyszer kell számba venni, akárhány könyvet olvasott is.

Végül több iskolának közös könyvtáráról csak az egyik iskola kimutatásában kell az adatokat feltüntetni, a többi iskola kimutatásában csak hivatkozni kell arra a kimutatásra, a melyben a közös könyvtár adatai foglaltatnak.

5. A m. kir. központi statisztikai hivatal a megfelelő hivatalos felszólítás után a mulasztás, illetőleg késedelem kellő és elfogadható indokolása nélkül he nem szolgáltatott adatokat az 1897. évi XXXV. t.-cz. 11. §-a értelmében a mulasztó költségére kiküldendő tisztviselője által a helyszínen gyűjtheti be.

6. Ugyanezen törvény 10. §-a értelmében az adatszolgáltatás megbízhatóságának és szabályszerűségének megvizsgálása és ellenőrzése céljából megtekintheti a hivatal az adatszolgáltatásra kötelezett hatóságoknál vezetett mindazon nyilvántartásokat, a melyek a statisztikával kapcsolatban vannak.

7. Ugyancsak az idézett törvény 13. §-a értelmében az, a ki tudva hamis vagy valótlan adatokat vall be, vagy a törvény szerint beszolgáltatandó statisztikai adatok beszolgáltatását a szabályszerű felszólítás jogerőre emelkedése, azaz a felszólítástól számított 15 nap eltelte után megtagadja, kihágást követ el s annyiszor a mennyiszor 100 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

L/2. minta.

Az iskola teljes és pontos címe
(jellege és helye: utca, tér, esetleg városrész vagy iskolai körzet, stb. Pl.: „II. ker. Medve-útszai községi polgári fiúiskola“):

vármegye.
t. j. város.
járás.
r. t. város.
község.

Beterjesztendő október hónap 31-éig a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz.

A polgári iskola IV. és VI. osztályát az 19.../... iskolai évben végzett nyilvános tanulók pályaválasztása.

Az ezen táblázatban kimutatott és a választott életpályák szerint részletezett tanulók számának egyeznie kell a fenti iskolai évre vonatkozó L/1. mintájú statisztikai kimutatás II. főrésze alatti 5. táblázatban a IV., illetőleg VI. osztályt végzettek gyanánt kimutatott nyilvános tanulók számával.

Pályaválasztás	A IV. A VI.		Pályaválasztás	A IV. A VI.	
	osztályt végzett tanulók			osztályt végzett tanulók	
1	2	3	1	2	3
I. Tovább tanultak (akár mint nyilvános, akár mint magántanulók).			II. Kereső pályára léptek		
1. a) Ugyanebben az intézetben			1. Gazdasági pályára		
b) Más polgári iskolában			2. Ipari pályára		
2. a) Gimnáziumban			3. Kereskedői pályára		
b) Reáliskolában			4. Közlekedési pályára, és pedig:		
c) Felsőbb leányiskolában			a) vasúthoz		
3. a) Felső kereskedelmi iskolában			b) hajózáshoz		
b) Női keresk. tanfolyamon			c) postához v. távírdához		
4. a) Tanítóképzőben			d) távbeszélőhöz		
b) Tanítónőképzőben			e) más közlekedési vállalatához		
c) Óvónőképzőben			5. Közhivatalnok pályára (kiszármazottak, díjviselők v. díjviselőnek, és pedig:		
5. Katonai iskolában			a) községi v. körjegyzői irodába		
a)			b)		
b)			c)		
c)			d)		
d)			6. Nevelői pályára		
e)			7. Egyéb pályára, és pedig:		
f)			a)		
g)			b)		
h)			c)		
			III. Otthon maradt		
			IV. Meghalt		
			V. Ismeretlen, hogy mi lett		
			Összesen		

Kelt.....19.....évi.....hónap.....n.

igazgató.

Megjegyzés. E kimutatás kitöltésére nézve azok az elvek és szabályok irányadók, amelyek a P/1. mintában a középiskola IV. osztályát végzett tanulók pályaválasztására vonatkozó táblázat kitöltésére nézve. Ugyancsak egyező módon és egyforma jegyzékkel történik az ismeretlen pályára lépett polgári és középiskolai tanulóknak vonatkozó adatainak begyűjtése. (Lásd a P/1. mintát s az abban foglalt „Tudnivalókat“.)

M/1. minta.

Az iskola teljes és pontos címe
(jellege s városokban és népesebb községekben helye: utca, tér, esetleg városrész vagy iskolai körzet, stb. Pl.: „I. ker. Fekérsas-téri községi iparos inasiskola“):

vármegye.
t. j. város.
járás.
r. t. város.
nagyközség.
kisközség.

(Ezt a kimutatást két példányban kell kitölteni s az egyik példányt június hó 30-áig a m. kir. központi statisztikai hivatalnak, a másikat pedig egyidejűleg a kir. tanfelügyelőnek kell megküldeni.)

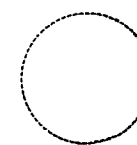
Statisztikai kimutatás az 19.../... iskolai évre az iparos és kereskedő inasiskolák részére.

(Az inasiskolával esetleg kapcsolatosan, vagy annak keretében működő »segédek« tovább képző tanfolyam« adatait nem ebben, hanem M/2. mintájú kimutatásban kell feltüntetni.)

Kelt.....19.....évi.....hónap.....napján

A kimutatást kitöltötte:

Az iskola vagy az iskolai hatóság pecsétje:

A kimutatást felülvizsgálta:

igazgató, tanító.

az inasiskolai bizottság elnöke.

I. Általános kérdések.

- Az iskola **czélja** szerint: iparos inasiskola, kereskedő inasiskola vagy iparos és kereskedő inasiskola?..... Ha tisztán iparos inasiskola és csak bizonyos iparághoz vagy iparágakhoz tartozó inasok részére van szervezve, mely iparág, illetőleg iparágak részére?
- Van-e az inasiskola keretében, vagy azzal kapcsolatban a vallás- és közoktatásügyi minis-ternek 1894. évi 35.527. szám alatt kelt rendelete értelmében segédek számára tovább-képző tanfolyam szervezve:..... Ha van, általános jellegű-e ez a tanfolyam, vagy csak bizonyos iparágakhoz tartozó segédek tovább képzésére szolgál s utóbbi esetben mely iparágak ezek?.....
- Melyik iskolai évben és milyen jelleggel, állami, községi, felekezeti (milyen?), társulati vagy magánjelleggel kezdte meg az iskola működését?.....
- Ha az iskolához a székhelyen kívül puszták vagy telepek, stb. is tartoznak: névszerint melyek a **csatlakozási viszonyban** levő puszták, telepek, stb.?.....
- Az iskola **milyen jellegű** ez idő szerint?.....
- Az iskola felett a közvetlen felügyeleti jogokat milyen iskolai hatóság (inasiskolai bizottság, stb.) gyakorolja?.....
- Ha az iskola állami jellegű, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi ministerium költségvetéséből, vagy mely más ministerium, hatóság vagy intézet költségén, esetleg mely alapítványból vagy mely más forrásokból tartatik fenn?.....

8. Ha az iskola nem állami jellegű, mely község, mely egyházközség (hitfelekezet), mely társulat vagy magánegyház, kincstári, társas vagy magánvállalat által, esetleg mely alapítványból vagy mely más forrásokból tartatik fenn?
Az iskola összes évi fentartási költsége, a személyi illetményeket is — természetbeli pénzürtékben — beleszámítva: K f.
9. Volt-e az iskolának az elmúlt iskolai évben **az országos inasiskolai alaptól** segélye, illetőleg járuléka? Ha volt, mily összegű? K f.
10. Ha az iskola nem állami jellegű, volt-e az elmúlt iskolai évben **a m. kir. vallás- és közoktatásügyi ministerium költségvetése terhére államsegélye**? Ha volt, mily összegű? K f. Ebből a személyi kiadások fedezésére (pótlék, tiszteletdíj, óradíj címén, stb.): K f., a dologi szükségletek fedezésére: K f.
11. Ha az iskola nem állami és nem községi jellegű, volt-e az elmúlt iskolai évben **a politikai községtől** segélye vagy járuléka? Ha volt, mily összegű (a természetben való segélyeket és járulékokat is beleértve)? K f. Ebből a személyi kiadások fedezésére (pótlék, tiszteletdíj, óradíj címén, stb.): K f., a dologi szükségletek fedezésére: K f.
12. Ha az iskola állami vagy községi jellegű, van-e fentartása, illetőleg a fentartásához való hozzájárulás céljából az 1884. évi XVII. t.-cz. 84. §-a alapján **községi inasiskolai pótdó** kivétel? Ha igen, mily %/o-ban és mily összeg folyt be e címen az elmúlt iskolai évben az iskola költségeire? %/o, K f.
13. Ha az iskola felekezeti jellegű, van-e fentartása, illetőleg a fentartásához való hozzájárulás céljából **hitfelekezeti inasiskolai adó** kivétel? Ha igen, mily %/o-ban és mily összeg folyt be e címen az elmúlt iskolai évben az iskola költségeire? %/o, K f.
14. Van-e felvételi (beiratási) díj? Ha igen, mekkora egy-egy tanuló után? K f. A felvételi (beiratási) díj csak egyszer az iskolába való első felvételekor vagy minden évben újra fizetendő-e?
15. Van-e tandíj? Ha van, mekkora egy-egy tanuló után egy évre? K f.
16. Mely osztályok vannak esetleg párhuzamos osztályokban szervezve és hány osztályban?
17. Az osztályok összes száma (az előkészítő osztályt s esetleges párhuzamos osztályokat külön osztályoknak számítva): A rajzcsoporthoz (rajzosztályok) száma:
18. Az oktatás hetenkint hány órára terjed? A nappali vagy az esti órákban történik-e az oktatás és mely órákban a hétköznapokon, s mely órákban a vasárnapokon?
19. Az iskola **tanítási nyelve**:
a) Ha a tanítás az iskola minden osztályában, minden tantárgyból kizárólag egy és ugyanazon a nyelven történik, melyik ez a kizárólagos tanítási nyelv?
- b) Ha az iskola kizárólagos tanítási nyelve a magyar, van-e a nem magyar anyanyelvű tanulók tanításánál kisegítő nyelv használatban s ha igen, mely nyelv és mily mértékben?
- c) Ha a tanítás nem minden osztályban, vagy nem minden tantárgyból folyik egy és ugyanazon a nyelven, mily nyelven, vagy nyelveken történik a tanítás osztályonként és tantárgyanként?
20. Ha az iskola tanítási nyelve nem magyar:
a) a nem magyar tanítási nyelv használatát melyik évben és milyen szám alatt kelt rendelettel engedte meg a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minister?
- b) a magyar beszéd és írás tanítására hetenkint hány óra fordítatik?
21. Mely hitfelekezetekhez tartozó tanulók részesültek külön hitoktatásban és milyen nyelven?
22. Önálló igazgatás alatt áll-e az inasiskola, vagy pedig kapcsolatban van valamely más tanintézettel s utóbbi esetben mely tanintézettel?
23. Az inasiskola külön épületben van-e elhelyezve, vagy valamely más tanintézet épületében s utóbbi esetben mely intézet épületében?
- Ha az inasiskola nem külön épületben, hanem valamely **más tanintézet épületében** van elhelyezve, bérl-e a szükséges helyiségeket vagy ingyenesen használja?

24. Mikor kezdődött és mikor végződött az iskolában a tanítás az elmúlt iskolai évben?
25. A rendes szüneteken kívül szünetelt-e a tanítás az iskolai év folyamán?
- Ha igen, mikor, mennyi időn keresztül és mely okból?
26. Van-e az iskolának **tanítói könyvtára**?
- Van-e az iskolának **könyvtára a tanulók számára**?

II. A tanulók statisztikája.

I. A tanulók száma december 31-én a tanköteles és a nem tanköteles korúak megkülönböztetésével és az alkalmazó vállalatok helye, továbbá az iskolai év végén osztályok szerint részletezve.

Tanköteles és nem tanköteles korban levő tanulók; osztály; az alkalmazó vállalat helye (vármegye, község, város)	Iparos inasok			Kereskedő inasok			Iparos és kereskedő inasok		
	fiúk	leányok	együtt	fiúk	leányok	együtt	fiúk	leányok	együtt
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
A tanulók száma december 31-én									
15 évnél fiatalabb volt									
15 évnél idősebb volt									
a) az iskola székhelyét képeső község, illetőleg város									
b) cselekményi parasta, tanya stb. név szerint:									
c) más község, illetőleg város névszerint (ha más vármegyében felkelt, a vármegye megnevezésével):									
A tanulók száma december 31-én a munkaadó, illetőleg az alkalmazó vállalatot székhelye szerint. Az alkalmazó vállalat (üzlet, műhely, gyár) helye:									
A tanulók száma az iskolai év végén									
az előkészítő									
az I.									
a II.									
a III.									
Összesen									

2. A tanulók száma az iskolai év végén az iparos és a kereskedő inasok megkülönböztetésével s az előbbieket az egyes iparágak tüzetes részletezésével.

Az egyes iparágakat egészen tüzetesen kell megnevezni és lehetőleg betűrendben felsorolni. Több különböző iparágat közös név alatt összefoglalni nem szabad.

Iparágak	Fiúk			Leányok			Együtt
	1	2	3	1	2	3	
a) <i>Iparos inasok</i>							
b) <i>Kereskedő inasok</i>							
<i>Összesen</i>							
<i>Iparos inasok iparágak szerint:</i>							

3. A tanulók megoszlása vallás és anyanyelv szerint az iskolai év végén osztályonként, a párhuzamos osztályok összevonásával.

A tanulók vallása és anyanyelve	Iparos inasok									Kereskedő inasok									Iparos és kereskedő inasok		
	fiúk			leányok			fiúk			leányok			fiúk	leányok	együtt						
	az elő-készítő	az I.	az II.	az III.	az elő-készítő	az I.	az II.	az III.	az elő-készítő	az I.	az II.	az III.				az elő-készítő	az I.	az II.	az III.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20		

4. A nem magyar anyanyelvű, de magyarul beszélni tudó tanulók száma az iskolai év végén osztályonként.

A tanulók anyanyelve	A 3. sz. táblában kimutatott nem magyar anyanyelvű tanulók közül az iskolai év végén magyarul beszélni tudott																				
	osztályban iparos inas									osztályban kereskedő inas									fiúk	leány	együtt
	az elő-készítő	az I.	az II.	az III.	az elő-készítő	az I.	az II.	az III.	az elő-készítő	az I.	az II.	az III.	az elő-készítő	az I.	az II.	az III.					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20		

5. Az előkészítő osztályba utalt összes (az év elején és folyamán felvett) tanulók részletezése előtanulmányaik és képzettségük szerint, a helybeliek és a vidékiek megkülönböztetésével.

Helybeliek alatt ezen kimutatás szerkesztésénél — tekintet nélkül születési helyükre — azokat a tanulókat kell érteni, a kik mindennapi tankötelezettségük időszakában (6—11 éves korukban) vagy annak nagyobb részében azon községben tartózkodtak, melynek inasiskolájába járnak; vidékiek ellenben mindazok, a kik életük ezen időszakában vagy annak nagyobb részében máshol laktak.

Helybeliek, vidékiek, iparos inasok, kereskedő inasok	iskolába nem jártak	Előtanulmányok szerint										Képzettség szerint					Összesen
		népiskolai						osztályt végeztek				sem írni, sem olvasni nem tudtak	olvasni tudtak, írni nem tudtak	olvasni és írni tudtak, de a számolás-gyakorlatok voltak	olvasni és írni elég jól tudtak, de a számolás-gyakorlatok voltak	olvasni és írni és számolni is jól tudtak	
		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	1	2	3	4						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
Fiúk																	
<i>Helybeliek</i>																	
iparos inasok																	
kereskedő inasok																	
együtt																	
<i>Vidékiek</i>																	
iparos inasok																	
kereskedő inasok																	
együtt																	
<i>Helybeliek és vidékiek összesen</i>																	
Leányok																	
<i>Helybeliek</i>																	
iparos inasok																	
kereskedő inasok																	
együtt																	
<i>Vidékiek</i>																	
iparos inasok																	
kereskedő inasok																	
együtt																	
<i>Helybeliek és vidékiek összesen</i>																	

6. Azon tanulók száma és részletezése, a kiknek inasviszonya az iskolai év folyamán vagy annak végén lejárt és ennek folytán, illetőleg felszabadulásuk következtében az inasiskolából kiléptek.

Iparos és kereskedő inasok, fiúk és leányok	összes száma	Az inasviszony alól felszabadult inasok közül							
		az elő-készítő	az I.	az II.	az III.	magyar anyanyelvű volt	nem magyar anyanyelvű volt	írni és olvasni tudott	
		osztályba járt				de magyarul beszélt	de magyarul beszélni nem tanult meg		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>Iparos inasok</i>									
fiúk									
leányok									
<i>Kereskedő inasok</i>									
fiúk									
leányok									
<i>Összesen</i>									

7. Az iskolába beirt tanulók számának alakulása az iskolai év folyamán, mulasztások.

Sorszám	A tanulók számának alakulása, iskolai mulasztások, stb.			Iparos inasok			Kereskedő inasok			Iparos és kereskedő inasok			
				fiúk	leányok	együtt	fiúk	leányok	együtt	fiúk	leányok	együtt	
1	2			3	4	5	6	7	8	9	10	11	
1	Beirtakozott	az iskolai év elején											
2		az iskolai év közben											
3		összesen											
4	Az összes tanulók közül	az előkészítő			osztályba iratott be								
5		az I.											
6		a II.											
7		a III.											
8	Az összes beirt tanulók közül az iskolai év folyamán	más iskolába ment át											
9		inas-viszonyának lejártával	kimaradt és nem tanult tovább	lejártaelőtt									
10				meghalt									
11		az iskolai év végéig ebbe az iskolába járt											
12	Ha a mulasztások napokban, órákban, jegyzetnek, mennyi az	igazololtan			mulasztott órák száma								
13		igazolatlanul											
14		igazololtan											
15		igazolatlanul											
16	Hány igazolatlan mulasztás esetében	adatott felmentés											
17		alkalmaztatott intézés vagy dorgálás											
18		szabatott ki bírság											
19	Az igazolatlan mulasztásokért	kiszabott			bírság összege							K.	
20		mint behajthatatlan, törölt											K.
21		pénzben behajtott											K.

III. Az iskola tanszemélyzete.
Az összes tanerők névszerinti felsorolása.

Sorszám	A tanerő (igazgató, tanító, tanítónő, hitoktató) vezeték- és keresztnéve	Férfi	Nő	Közismereti és szak- tárgyakat	Csak közismereti tárgyakat	Csak szakfőgár(aktát)	Csak hittant	Mely osztályokban tanít?	Ha más iskolában is tanít, ennél az iskolánál való alkalmaztatása		A 33.964/1939. V. M. rendelet 53. pontjában említett bizottság elbírálta-e a kérelmet?
									fő- mel- lők-	foglalkozás- képezi	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

1) Rajzot, gazdasági, ipari vagy kereskedelmi szakfőgárakat, stb.
Megjegyzés. A kimutatás IV. táblázata egyezik az L.1. mintának a 340. lapon levő IV. táblázatával, V. táblázata pedig a község illetőleg körjegyzőség területén az iskolai év folyamán létesült vagy megszűnt inasiskolák és segédek továbbképző tanfolyamok bejelentésére szolgál.

Tudnivalók.

1. E statisztikai kimutatás és a hozzája tartozó O. mintájú statisztikai lapok helyes kitöltéséért és a megszabott időben való betérjesztéséért az iskola vezetője (igazgatója, vezető-tanítója) és az iskolai hatóság (iparosinas-iskolai bizottság) elnöke felelősek.

2. A statisztikai kimutatás kitöltése, nemkülönben az esetleges hiányok vagy hibák miatt visszaküldött kimutatás kiegészítése és helyesbitése az iskola vezetőjének, ennek akadályoztatása esetén megbízott helyettesének s ha ilyen nincs, az iskolai hatóság elnökének feladata, osztott iskolák osztálytanítóit azonban tartoznak az iskola vezetőjének, helyettesének, illetőleg az iskolai hatóság elnökének felszólítására a saját osztályuk (osztályaik) tanulóira vonatkozó adatokat összeállítani és a kimutatás kitöltőjének kellő időben rendelkezésére bocsátani. Az osztálytanítók ezen kötelességének könnyebb teljesíthetése végett a m. kir. tudományegyetemi nyomda oly elümeneteli és mulasztási naplót árusít, a melyeknek fedőlapjára a kimutatás II. részének táblázatai fel vannak véve. Hasonlóképpen köteles az iskola fentartója és a községi elöljáróság (városi hatóság) is mindazokat az adatokat (községi segély, iskolai pótadó, az igazolatlan mulasztásokért kirótt és behajtott bírságok), a melyekről a kimutatás kitöltője tudomással nem bír, vele az iskolai hatóság megkeresésére kellő időben közölni.

Az adatok helyességét és ezért a felelősség elvállalását az iskola vezetője és az iskolai hatóság elnöke a kimutatás aláírásával elismerni tartoznak.

3. Minden külön szervezett inasiskoláról külön kimutatást kell kitölteni, tehát a tisztán kereskedőinasok oktatására szervezett külön kereskedőinas-iskolák adatait sem szabad valamely iparos-inasiskola kimutatásában feltüntetni, hanem az ilyen kereskedőinas-iskoláról is külön kimutatást kell kiállítani.

4. Az O. mintájú statisztikai lapot saját személyéről az igazgató, minden tanító, tanítónő és fizetéssel rendszeresített hitoktatói állást betöltő hitoktató önmaga tartozik kitölteni, a kit azonban ebben távollét vagy betegség gátol, a helyett legjobb tudomása vagy az illető bemozdása szerint az iskola vezetője, illetőleg az iskolai hatóság elnöke köteles azt kiállítani. Nemkülönben az iskola vezetőjének és az iskolai hatóság elnökének feladata az O. mintájú statisztikai lapot azon tanítókról, tanítónőkről és hitoktatókról is kitölteni, a kik a lefolyt iskolai évben az iskolánál működtek, de az O. lap kiállítása előtt elhaltak vagy a községből elköltöztek.

5. Az iskola vezetője és az iskolai hatóság elnöke a m. kir. központi statisztikai hivatalnak az 1897. évi XXXV. t. cz. 3. §-a alapján megállapított s az országgyűlés által elfogadott munkaterve értelmében az adatszolgáltatás, illetőleg az adatok helyességének ellenőrzése tekintetében rájuk háruló kötelezettségnek akadálytalanul és pontosan csak akkor felelhetnek meg, ha egyrészt az 1898. évi 2.365/eln. számú vallás- és közoktatásügyi ministeri rendeletben előirt naplók pontos vezetését ellenőrzik, elkallódását megakadályozzák, a tanító eltávozásakor azok beszo- gáltatását megkövetelik s azoknak az iskola irattárában való megőrzéséről gondoskodnak, másrészt ha minden ujonnan alkalmazott tanítóról (tanítónőről, hitoktatóról) az O. mintájú lap kitöltéséhez szükséges adatokat előre megtudakolják, esetleg a tanítónak (tanítónőnek) pályázati kérvényéhez csatolt okmányaiól kiírják és jegyzékbe foglalják.

Olyan tanítóról (tanítónőről, hitoktatóról) a ki a megelőző iskolai évben is működött az iskolánál, a szükséges adatok az iskola irattárában levő korábbi statisztikai lapról vehetők.

6. A fentiekből következik, hogy, miután az iskola vezetőjének és az iskolai hatóság elnökének a statisztikai kimutatás és a statisztikai lapok helyes kitöltéséhez szükséges adatokról tudomással kell bírnia, a kitöltés és az esetleges helyesbités és kiegészítés céljából kiküldött kimutatást és lapot az állomáshelyéről ideiglenesen távol levő, vagy végleg eltávozott igazgató, tanító, tanítónő vagy hitoktató után elküldeni nem szabad. Ha az az egyén, a kire az O. lap vonatkozik, elhalt, ez a körülmény a lap szélén jegyzet alakjában megemlítendő.

7. A statisztikai kimutatás minden iskoláról, a statisztikai lap pedig minden tanítóról, tanítónőről és fizetéssel rendszeresített hitoktatói álláson levő hitoktatóról két példányban tölendő ki. A kitöltött kimutatásokat és statisztikai lapokat tudomásvétel és felülvizsgálat végett az iskolai hatóság (iparosinasiskolai bizottság) elnökének be kell mutatni és azután a kimutatásnak és a statisztikai lapoknak egy-egy példányát folyó évi június hó 30-áig a csatolt hivatalos borítékban minden kísérő irat nélkül közvetlenül a m. kir. központi statisztikai hivatalnak, egy-egy példányát pedig a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi minister urnak 1906. évi január hó 22-én 190/eln. sz. a. kelt rendelete értelmében egy-idejűleg a kir. tanfelügyelőnek kell megküldeni. Ezt a példányt a kir. tanfelügyelő felülvizsgálat után — legkésőbb december hó 31-éig — az iskola vezetőjének visszaküldi, a ki azt ekkor megőrzés végett az iskola irattárába tartozik elhelyezni.

8. E statisztikai kimutatás és az O. mintájú statisztikai lapok kitöltésére nézve még a következőket kell figyelembe venni:

a) Az általános kérdések az iskola jellegére, szervezetére, fentartójára, működésére és egyéb viszonyaira vonatkozó s a tanügyi közigazgatás szempontjából rendkívül fontossággal bíró adatokat tudakolnak s ezért különös súlyt helyez a hivatal arra, hogy e kérdések mindegyikére határozott, világos és szabatos választ kapjon. Az adatszolgáltatók a feleletet minden egyes kérdésre szóval adják meg s a jelek (kihuzások, kipontozások) alkalmazásától még a nemleges válaszoknál is tartózkodjanak.

Ha az iskola a működésben tartásához szükséges anyagi eszközöket különböző forrásokból nyeri, ezek közül a 7. kérdésre, illetőleg a 8. kérdés első részére az összes fontosabbakat, érdemlegesebbeket meg kell nevezni, azokat a forrásokat ellenben, a melyek az iskola fentartásához csak jelentéktelen összegekkel járulnak hozzá, nem kell megemlíteni. (Nem szabad szem elől téveszteni, hogy itt nemcsak azokat a forrásokat kell feltüntetni, a melyekből az iskola dologi szükségletei, hanem azokat is, a melyekből a személyzeti illetmények — a tanítók fizetése, pótléka, természetbeli járandóságai, az iskolaszolgák illetményei stb. — fedeztetnek.) A 9. kérdés második részében azonban számszerűleg az iskola dologi szükségleteire, nemkülönben a tanító- és esetleges szolgaszemélyzet illetményeire fordított összes költségeket fel kell tüntetni, bármily bevételi forrásokból is folyt be az az összeg.

A 10. kérdésnél csupán azokat az összegeket kell feltüntetni, a melyeket a vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministerium az iskola, vagy annak tanítója részére az 1884. évi XVII. t.-cz. 87. §-a alapján engedélyez, illetőleg valamely kir. adóhivatalnál utalványoz. Az országos inasiskolái alaphól nyert segélyt a 9. kérdésnél kell kimutatni.

b) A II. rész 3. táblájának kitöltésénél a tanulók anyanyelvének a valósághoz híven azt a nyelvet kell tekinteni, a melyet magukénak vallanak s a melyen legjobban s legszívesebben beszélnek. Ennélfogva megjegyzendő, hogy ámbár az anyanyelv a legtöbbször azonos azzal a nyelvvel, a melyet kiki gyermekkorában és rendszerint az anyjától sajátított el, ezzel még sem esik mindig össze, mert nincs kizárva az a lehetőség, hogy a gyermek anyanyelve más, mint az anyjéé, különösen ha a gyermek kisdédóvodában, iskolában, vagy egyéb érintkezés által az anyjától különböző, más nyelvet sajátított el.

c) A 4. tábla kitöltésénél a nem magyar anyanyelvű tanulók közül csak azokat szabad magyarul tudóknak kimutatni, a kik magukat a mindennapi életben előforduló érintkezés alkalmával magyarul, — ha nem is hibátlanul, — ki tudják fejezni. A ki magát csak nagyon hiányosan tudja kifejezni, vagy éppen csupán néhány szót tud magyarul, azt magyarul tudóknak nem szabad feltüntetni.

d) A 6. tábla 17—19. rovatainak kitöltésénél a mulasztási esetek száma nem veendő egyenlőnek a mulasztott félnapok vagy órák számával, hanem az F/2., illetőleg F/3. mintájú mulasztási kimutatásnak egy-egy tétele tekintendő itt egy-egy mulasztási esetnek. Vagyis egy mulasztási esetnek veendő az is, ha egy tanuló egy félhónapban csak egy félnapot mulaszt, az is, ha ugyanazon félhónapban akár megszakítottan (nem egyfolytában) több félnapot mulaszt és az is, ha egy félhónapban egyáltalán nem megy előadásra. Természetesen, ha a tanuló mulasztása a másik félhónapba átnyulik, akkor az már két mulasztási esetnek fog számítani.

e) A III. táblázatban az iskola összes tanerőit névszerint kell felsorolni és pedig lehetőleg alkalmaztatásuk minőségének (igazgató, igazgatással megbízott, illetőleg vezetőtanító, rendes tanítók, segédútanítók, helyettesítők, óradíjasok, hitoktatók), azon belül pedig az osztályok sorrendjében.

A több iskola igazgatását végző és tanítással nem foglalkozó igazgatót minden igazgatása alá tartozó iskola kimutatásában meg kell nevezni. O. mintájú statisztikai lapját azonban csak az egyik iskola kimutatásához kell csatolni, a többi iskola kimutatásában ennél a táblázatnál (a lap alján vagy szélén) megemlítvén, hogy az igazgató O. lapja mely iskola kimutatásához van csatolva.

A 3—9., 11. és 12. számú rovatok közül a megfelelőket egy-egy függélyes vonással (egyessel) kell kitölteni s a két utolsó rovatot annál a tanerőnél, a ki más iskolában nem tanít, egyáltalán nem kell kitölteni.

O. mintájú statisztikai lapot — és pedig minden egyénről külön lapot — az iskola összes tanítóiról és tanítónőiről ki kell állítani; ugy a közismereti tárgyakat, mint a szak- és mellék tárgyakat oktató tanítókról és tanítónőkről. Azokról a tanerőkről tehát, a kik több iskolánál tanítanak, minden iskolánál kell O. lapot kitölteni. A hitoktatókról ellenben csak akkor kell statisztikai lapot kitölteni, ha a hitoktatás egyedüli vagy főfoglalkozásuk (főalkalmaztatásuk), vagyis ha fizetéssel rendszeresített hitoktatói állásra kinevezettek vagy megválasztottak és tulajdonképeni lelkesítő teendőket vagy egyáltalán nem, vagy csak kisegítőképen, mellékesen végeznek. Azokról a hitoktatást is teljesítő lelkesítőkről és segédlelkesítőkről, a kiknek a lelkesítő teendők képezik főfoglalkozásukat, mint hitoktatókról nem kell O. mintájú statisztikai lapot beküldeni.

f) A IV. táblázat kitöltésénél figyelembe veendő, hogy a könyvek száma alatt nem a művek száma értendő, hanem a könyveknek szorosán vett darabszáma. Vagyis több mű vagy egy műnek több kötete egy könyvbe kötve (fűzve) csak egynek számít, viszont egy munkának külön-külön könyvekbe kötött (fűzött) kötetei, illetőleg részei külön-külön könyveknek számítandók. Szaklapok és folyóiratok, ha be vannak kötve, kötetenkint, illetőleg könyvenkint veendő számításba, kötetlen állapotban azonban egy-egy évfolyam számai, illetőleg füzetei együtt veendőek egy könyvnek.

A könyvtár értékének megállapításánál a tényleg meglévő könyvek bolti árát kell számítani, még pedig évről-évre értékleírás nélkül. A kiselejtezett vagy bármi úton megsemmisült könyvek értékét természetesen le kell vonni. A 28—31. rovatokban minden egyént, a ki a könyvtárt használta, csak egyszer kell számba venni, akárhányszor könyvet olvasott is. Több iskolának közös könyvtáráról csak az egyik iskola kimutatásában kell az adatokat feltüntetni, a többi iskola kimutatásában csak hivatkozni kell arra a kimutatásra, a melyben a közös könyvtár adatai foglaltatnak.

9. Az M/1. és O. mintájú nyomtatványokat a feltétlenül szükséges példányszámban a m. kir. központi statisztikai hivatal ingyen bocsátja az adatszolgáltatásra kötelezetteknek rendelkezésére.

10. Ugy a nyomtatványt kérő, mint az adatszolgáltatási kötelezettségből folyó egyéb megkeresések csak úgy intézhetőek el biztosan, ha rajtuk a vármegye, a község és az iskola is meg van nevezve. Ez okból az adatszolgáltatók leveleiken az aláíráson kívül a vármegye és a község nevét s annak az iskolának pontos megnevezését is tüntessék fel, a melynél működnek.

11. A statisztikai kimutatás betérjesztésére szolgáló egyszerű — nem ajánlott — levelet a kir. postahivatalok a m. kir. központi statisztikai hivatalról szóló 1897. évi XXXV. t.-cz. 9. §-a, illetőleg a kereskedelemügyi m. kir. minister úrnak 1897. évi 67.831. számú rendelete értelmében, a mennyiben a boríték »Hivatalos felszólítás folytán statisztikai ügyben portómentes« felirattal van ellátva, portómentesen kötelesek elfogadni. A m. kir. központi statisztikai hivatal különben a kimutatás és a statisztikai lapok beküldésére már ezzel a záradékkal ellátott hivatalos borítékot küld az adatszolgáltatóknak, a kik azonban ily hivatalos boríték hiányában nem hivatalos borítékban is portómentesen küldhetik be az adatgyűjtő nyomtatványokat és az adatszolgáltatási kötelezettségükből folyólag szükségessé váló megkereséseket, ha a borítékra a fenti záradékot ráírják. A levél ajánlása esetén azonban az a záradék csak az egyszerű portó lefizetése alól mentesíti az adatszolgáltatót, az ajánlási díj fizetése alól nem. A levélnek nem ajánlva küldése esetén a postára adásnak postakönyvvel vagy jegyzék mellett kell történnie, hogy a feladó a kimutatás betérjesztését, valamint annak idejét szükség esetén igazolni tudja.

Megjegyzés. A Tudnivalók 12—14. pontjai egyeznek az L/1. mintában foglalt Tudnivalók 5—7. pontjaival.

M/2. minta.

vármegye.

t. j. város.

járás.

r. t. város.

nagyközség

kisközség.

A tanfolyam teljes és pontos címe
(jellege s esetleg helye: Pl.: „Építő- és fémpari segédeket tovább képző községi szaktanfolyam. Városház-tér 13 sz.”):

Ezt a kimutatást két példányban kell kitölteni s az egyik példányt április hó 30-áig a m. kir. központi statisztikai hivatalnak, a másikat pedig egyidejűleg a kir. tanfelügyelőnek kell megküldeni.

Statisztikai kimutatás az 19..... iskolai évre a segédeket tovább képző tanfolyamok részére.

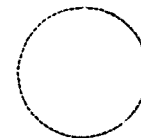
(Ugy az önállóan szervezett, mint az inasiskolákkal és az ipari szakiskolákkal kapcsolatban működő »segédek tovább képzésére szolgáló tanfolyamok« adatainak feltüntetésére is ez a kimutatás szolgál.)

Kelt..... 19... évi hónap..... napján.

A kimutatást kitöltötte:

A tanfolyam
pecsétje:

A kimutatást felülvizsgálta:

igazgató.

az ipariiskolai bizottság elnöke.

I. Általános kérdések.

1. A tanfolyam **czélja** szerint: általános jellegű, vagy csak bizonyos iparágakhoz tartozó segédek tovább képzésére szolgál, s utóbbi esetben mely iparágak ezek?
2. Önállóan van-e a tanfolyam szervezve, vagy valamely inasiskolával avagy ipari szakiskolával kapcsolatban, s utóbbi esetben melyikkel?
3. Melyik iskolai évben (melyik évben) kezdte meg a tanfolyam a működését?

4. A tanfolyam **milyen jellegű** ez idő szerint: állami, községi, társulati vagy magánjellegű?
.....
5. A tanfolyam felett a közvetlen felügyeleti jogokat milyen iskolai hatóság (ipariskolai bizottság, stb.) gyakorolja?
6. Ha a tanfolyam állami jellegű, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi ministerium költségvetéséből, vagy mely más ministerium, hatóság vagy intézet költségén, esetleg mely alapítványból vagy mely más forrásból tartatik fenn?.....
7. Ha a tanfolyam nem állami jellegű, mely község, mely társulat vagy magánegyház, kincstári, társas vagy magánvállalat által, esetleg mely alapítványból vagy mely más forrásból tartatik fenn?
8. Ha a tanfolyam nem állami jellegű, volt-e az elmúlt iskolai évben a magyar kir. vallás- és közoktatásügyi ministerium költségvetése terhére államsegélye?..... Ha volt, mely összegű?.....K.....f. Ebből a személyi kiadások fedezésére (pótlék, tiszteletdíj óradíj címén, stb.):K.....f., a dologi szükségletek fedezésére:K.....f.
9. Ha a tanfolyam nem állami és nem községi jellegű, volt-e az elmúlt iskolai évben a politikai községtől segélye vagy járuléka?..... Ha volt, mely összegű (a természetben való segélyeket és járulékokat is beleértve)?K.....f. Ebből a személyi kiadások fedezésére (pótlék, tiszteletdíj, óradíj címén, stb.):K.....f., a dologi szükségletek fedezésére:K.....f.
10. Van-e felvételi (beiratási) díj?.....Ha igen, mekkora egy-egy tanuló után?.....K.....f
11. Van-e tandíj?.....Ha van, mekkora egy-egy tanuló után egy évre?K.....f
12. Az oktatás hetenkint hány órára terjed?..... A nappali vagy az esti órákban történik-e az oktatás és mely órákban hétköznapokon s mely órákban vasárnapokon?.....
13. A tanfolyam **tanítási nyelve**: Ha több tanítási nyelve van:
a) melyik a főtan nyelv?
- b) melyik a kiegészítő esetleg a segédtan nyelv?
14. Ha a magyar nyelv a tanítás nyelvénél nem általánosan, vagyis nem minden tantárgynál, hanem csak egyes tantárgyaknál használtatik:
a) **mely tantárgyak taníthatnak csak magyar nyelven?**.....
b) **mely tantárgyak taníthatnak a tanfolyam másik tannyelvén kívül magyarul is?**
15. A tanfolyam külön épületben van-e elhelyezve, vagy valamely tanintézet épületében, s utóbbi esetben mely tanintézet épületében?.....
Ha a tanfolyam nem külön épületben, hanem valamely tanintézet épületében van elhelyezve, bérlie-e a szükséges helyiségeket vagy ingyen használja?.....
16. Mikor kezdődött és mikor végződött a tanfolyamon a tanítás az elmúlt iskolai évben?.....
17. A rendes szüneteken kívül szünetelt-e a tanítás az iskolai év folyamán?
- Ha igen, mikor, mennyi időn keresztül és mely okból?
18. Van-e a tanfolyamnak **tanítói könyvtára?**
- Van-e a tanfolyamnak **könyvtára a tanulók számára?**.....

II. A tanulók statisztikája.

I. A tanulók száma és megoszlása a tanulás eredménye és vallás szerint az iskolai év végén.

Iparos segédek, kereskedő segédek, férfi, nő	A tanulók száma az iskolai év végén	A tanulók közül az iskolai év végén														
		bizonyítványt nyertek		összesen	bizonyítványt nem nyertek	latin szert. róm. kath.	gör. szert. róm. kath.	református	gör. kol.	ág. h. ev.	unitárius	izraelita	baptista	vallású volt		
		és pedig ki- váltó érdem- fokozattal	és pedig meg- felelő													
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
Iparos segédek	férfiak															
	nők															
Kereske- dő segédek	férfiak															
	nők															
Összesen																

2. A tanulók megoszlása anyanyelv szerint az iskolai év végén.

Iparos segédek, kereskedő segédek, férfi, nő	A tanulók közül az iskolai év végén													
	magyar	német	tót	oláh	ruthén (kisoroz)	horvát	szerb	vend (szlovén)	bunyevác (sokác, illir)	bolgár (krasován)	csigány	olasz	anyanyelvű volt	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Iparos segédek	férfiak													
	nők													
Kereskedő segédek	férfiak													
	nők													
Összesen														

3. A nem magyar anyanyelvű, de magyarul beszélni tudó tanulók száma az iskolai év végén.

Iparos segédek, kereskedő segédek, férfi, nő	A 2. sz. táblában kimutatott nem magyar anyanyelvű tanulók közül az iskolai év végén magyarul beszélni tudott													
	német	tót	oláh	ruthén (kisoroz)	horvát	szerb	vend (szlovén)	bunyevác (sokác, illir)	bolgár (krasován)	csigány	olasz	összesen		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Iparos segédek	férfiak													
	nők													
Kereskedő segédek	férfiak													
	nők													
Összesen														

4. A tanulók száma az iskolai év végén az iparos és a kereskedő segédek megkülönböztetésével s az egyes iparágak tüzetes részletezésével.

Az egyes iparágakat egészen tüzetesen kell megnevezni és lehetőleg betűrendben felsorolni. Több különböző iparágat közös név alatt összefoglalni nem szabad.

I p a r á g a k	Fér- fiak	Nők	Együtt	I p a r á g a k	Fér- fiak	Nők	Együtt
	2	3	4		1	2	3
a) <i>Iparos segédek</i>							
b) <i>Kereskedő segédek</i>							
<i>Összesen</i>							
<i>Iparos segédek iparágak szerint:</i>							

5. A tanfolyamra beírt tanulók számának alakulása az iskolai év folyamán, mulasztások, stb.

Iparos segédek, kereskedő segédek, férfi, nő	Beiratkozott			Az összes beiratkozottak közül			Ha a mulasztások				
	az iskolai év		össze- sen	a tanfolyam végig járt a tanfolyamra	az iskolai év közben		napokban		órákban		
	előjén	közben			kimaradt	meghalt	jegyzetetnek, mennyi az igazol- tan	igazo- latlanul	igazol- tan	igazo- latlanul	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
<i>Iparos segédek</i>	<i>férfiak</i>										
	<i>nők</i>										
<i>Kereskedő segédek</i>	<i>férfiak</i>										
	<i>nők</i>										
<i>Összesen</i>											

**III. A tanfolyam tanszemélyzete.
Az összes tanerők névszerű felsorolása.**

Sorszám	A tanerő (igazgató, tanító) vezeték és keresztnéve	Ha máshol is tanít, a tanfolyamnál való alkalmaztatása			Sorszám	A tanerő (igazgató, tanító) vezeték és keresztnéve	Ha máshol is tanít, a tanfolyamnál való alkalmaztatása		
		fő mellék foglalkozását képezi	A 35. §-ban meghatározott körben	A 35. §-ban meghatározott körben			fő mellék foglalkozását képezi	A 35. §-ban meghatározott körben	A 35. §-ban meghatározott körben
1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

Megjegyzés. A IV. és a V. táblázat teljesen egyezik az M/1. minta megfelelő táblázataival.

N/1. minta.

Az intézet teljes és pontos címe
(fokozata, jellege és helye):

vármegye.
t. j. város.
járás.
r. t. város.
község.

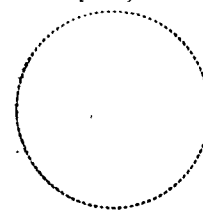
Ezt a kimutatást két példányban kell kitölteni s az egyik példányt július hó 15-éig a m. kir. központi statisztikai hivatalnak kell megküldeni, a másikat pedig az intézet irattárába kell elhelyezni.

**Statisztikai kimutatás az 19.../... iskolai évre
a tanító-, a tanítónő- és az óvónőképző-intézetek részére.**

Az intézet minden egyes nyilvános tanulójáról és vizsgát tett magántanulójáról — az utolsó évfolyam tanulójáról is — N/2., az óvónői, az elemi iskolai általános tanító(nő)i és a felső nép- és polgári iskolai tanító(nő)képzőben a két főszakcsoport valamelyikéből tanító(nő)i képesítő oklevelet nyert, nemkülönben a külföldön szerzett óvónői vagy tanító(nő)i oklevélük honosítása céljából sikeres vizsgát tett egyének mindegyikéről N/3., s végül az intézet minden egyes tanáráról és tanítójáról O/1. mintájú statisztikai lapot kell kiállítani. Az N/2. és N/3. mintájú statisztikai lapokat minden egyénről csak — a m. kir. központi statisztikai hivatal számára — egy példányban, az O/1. mintájú statisztikai lapokat ellenben két-két példányban — egyet a statisztikai hivatal, egyet pedig az intézet irattára számára — kell kitölteni.)

Kelt..... 19... évi hónap napján.

Az iskola
pecsétje:

A kimutatást kitöltötte:

igazgató.

I. Általános kérdések.

1. Az intézet **fokozata** szerint: felső nép- és polgári iskolai tanítóképző-, felső nép- és polgári iskolai tanítónőképző-, elemi iskolai tanítóképző-, elemi iskolai tanítónőképző-, vagy óvónőképző intézet?
2. Van(nak)-e az intézettel kapcsolatban külön tanfolyam(ok), s ha igen, milyen(ek)? (Tanítóképző-intézeti tanári tanfolyam, tanítónőképző intézeti tanári tanfolyam, nevelőnőképző tanfolyam stb.?)
3. Ha az intézettel kapcsolatban külön tanfolyam nincs is szervezve, minő különleges (nem általános tanítói illetve óvónői) képesítés (nyelvmentéri, zenetanítói, énektanítói, tornatanítói,

- kézimunkatanítói, nevelőnői, munkamesternői, kántori, menedékház-vezetőnői stb.) szerezhető az intézetben?
4. Melyik iskolai évben és milyen jelleggel: állami, községi, felekezeti (milyen?) vagy társulati jelleggel kezdte meg az intézet működését?
5. Az intézet **milyen jellegű** ez idő szerint?
6. Az intézet felett a közvetlen felügyeleti jogokat milyen iskolai hatóság gyakorolja?
7. Ha az intézet állami jellegű, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi ministerium költségvetéséből, esetleg mily alapítványból vagy mily más forrásokból tartatik fenn?
8. Ha az iskola nem állami jellegű, mely község, mely egyházközség (hitfelekezet), mely társulat által, esetleg mily alapítványból vagy mily más forrásokból tartatik fenn?
9. Ha az iskola nem állami jellegű, volt-e az elmúlt iskolai évben a m. kir. vallás- és közoktatásügyi ministerium költségvetése terhére államsegélye? Ha volt, mily összegű?Kf. Ebből a személyi kiadások fedezésére (fizeteskiegészítés, korpótlék vagy egyéb pótlék címén stb.):Kf, a dologi szükségletek fedezésére:Kf.
10. Ha az iskola nem állami és nem községi jellegű, volt-e az elmúlt iskolai évben a politikai községtől segélye vagy járuléka? Ha volt, mily összegű (a természetben való segélyeket is beleértve)?Kf. Ebből a személyi kiadások fedezésére (fizeteskiegészítés, korpótlék vagy egyéb pótlék címén stb.):Kf., a dologi szükségletek fedezésére:Kf.
11. A felvételi (beiratási) díj egy-egy tanuló után mekkora?Kf. A felvételi (beiratási) díj csak egyszer, az iskolába való első felvételkor, vagy minden osztályban újra fizetendő-e?
12. Van-e tandíj? Ha van, mekkora egy-egy tanuló után egy évre?Kf.
13. Kié az intézeti épület?
- Ha az iskolaépület nem az iskola fentartójaé, fizet-e ez érte bért, vagy ingyen használja a helyiségeket?
14. Mely évfolyamok vannak esetleg párhuzamos osztályokban szervezve s az illető évfolyamok mindegyike hány osztályban van szervezve?
15. Az osztályok összes száma (az esetleges párhuzamos osztályokat külön osztályoknak számítva):
16. Az iskola **tanítási nyelve**.
Az intézetben — osztályonként részletezve — mely tantárgyak milyen nyelven tanítatnak?
17. Azonos-e a tanítási nyelv az intézettel kapcsolatban szervezett külön tanfolyam(ok)on s ha nem azonos, mi a külön tanfolyam(ok) tanítási nyelve?
18. Gyakorolták-e az intézetben a mezőgazdaságnak, a házi iparnak és a női kézimunkának valamely ágát s ha igen, mely ágát vagy ágait?
- A gazdasági oktatás céljára rendelkezésre álló terület mekkora?kat. hold és.....□-öl.
19. Van-e az intézetnek gyakorló iskolája, illetőleg gyakorló óvodája?
- A gyakorló iskola hány évfolyamú? Van-e az intézetnek előkészítő iskolája? Ha igen, milyen fokozatú és hány évfolyamú?

- Van-e az intézettel kapcsolatban a gyakorló iskolán, illetőleg óvodán és az előkészítő iskolán (tanfolyamon) kívül más tanintézet s ha igen, milyen és miben áll a kapcsolat?
20. Mikor kezdődött és mikor végződött az intézetben a tanítás és mely időben volt az osztályvizsgálat?
- Mely időben voltak a képesítő vizsgálatok?
21. A rendes szüneteken kívül szünetelt-e az intézetben a tanítás az iskolai év folyamán s ha igen, mikor, mennyi időn keresztül és mely okból?
22. Mikor kezdődött és mikor végződött a tanítás az intézettel kapcsolatban szervezett tanfolyam(ok)on (külön-külön)?
23. A rendes szüneteken kívül szünetelt-e a tanítás az iskolai év folyamán az intézettel kapcsolatban szervezett tanfolyam(ok)on s ha igen, mikor, mennyi időn keresztül és mely okból?
24. Tartattak-e az iskolai év folyamán **iskolai ünnepélyek** s ha igen, mily alkalmakkor?
25. Rendezett-e az intézet az iskolai év folyamán a tanulókkal tanulmányi kirándulásokat?
26. Vannak-e az intézettel kapcsolatban **Ifjúsági egyesület(ek)** (önképzőkör, zenekör, énekkör, segítő-egyesület, stb.) szervezve, s ha igen, milyen(ek)?
- Mi ezen egyesület(ek) **ügykezelési és társalgási nyelve**?
27. Van-e az intézetnek **tanítói könyvtára**?
- Van-e az intézetnek **ifjúsági könyvtára**?
28. Van-e az intézetben a tanulók számára köztartás szervezve, s ha igen, kintlakással (externatus) vagy bentlakással (internatus)?
- Kinek a vezetése (felügyelete) alatt állott a köztartás?
29. Kapcsolatban van-e az intézet nevelőintézettel, vagy a 28. kérdés alá nem sorolható másféle intézettel (convictussal, árvaházzal, stb.) s ha igen, névszerint mely intézettel?
- Kinek a vezetése (kezelése, igazgatása, felügyelete) alatt áll ez az intézet?
30. Vannak-e az intézet tanulói között az intézettel szoros kapcsolatban nem álló internatusnak, convictusnak, tápintézetnek, árvaháznak, szeretetháznak, nevelőintézetnek, stb. növendékei s ha igen, névszerint mely intézetnek, illetőleg intézeteknek növendékei?
- Kinek (kiknek) a vezetése (kezelése, igazgatása, felügyelete) alatt áll (állanak) az illető intézet (intézetek)?

IV. Tanári és ifjúsági könyvtár.

A könyvtár faja	A kötött			A füzött			Az összes			A könyvek állományának értéknövekedése az elmúlt iskolai évben koronákban						
	könyvek száma az									könyvek állományának értéke koronákban az elmúlt iskolai év végén (legalább megközelítő számítás szerint)						
	utolsó előtti			utolsó												
	iskolai év végén									kötött	füzött	kötött	füzött	füzött		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
Tanári																
Ifjúsági																
Együtt																

V. Tanári személyzet.

(Az összes tanárok, tanárnők, tanítók, tanítónők, bejáró óraadók és bejáró hitoktatók felsorolása.)
A gyakorló tanárjelölteket és az iskolán kívül tanító hitoktatókat az alábbi táblázatban nem kell megemlíteni s az O/1. mintájú lapot sem kell róluk kiállítani.

Sorszám	A tanár (tanárnő), tanító (tanítónő) és bejáró hitoktató család- és személyneve	Alkalmaztatásának minősége: igazgató, rendes tanár, rendes hittanár, rendes tornatanító, helyettes tanár, segédtanár, bejáró óraadó (hitoktató)	Az iskolában a tanításon kívül egyéb megbízatása (osztályfőnök, könyvtárőr, szertárőr, hitszónok, tanár-díjkezelő stb.)
1	2	3	4

Ezen iskolának mely vallásfelekezet(ek)hez tartozó tanulói nyerték a hittani oktatást ezen az iskolán kívül s hol és kitől nyerték?

N/2. minta.

19...../19..... iskolai év.

vármegye járás
t. j. város' r. t. város' község.

Az intézet címe:

.....osztály.

A felvételi (beírási) napló sorszáma:

Statistikai lap

a felső nép- és polgári iskolai tanító- és tanítónőképző-, az elemi iskolai tanító- és tanítónőképző- és az óvónőképző-intézetek nyilvános tanulóiról (hallgatóiról) és osztályvizsgát tett magántanulóiról.

Az I. rész rovatait maga a tanuló tölti ki és pedig a nyilvános tanuló az iskolai év elején, a magántanuló pedig az osztályvizsgára való jelentkezése alkalmával; a II. részt pedig az iskolai év végén az igazgató, ennek helyettese vagy megbízottja, vagy az osztályfőnök tölti ki, a ki a tanuló által az I. részbe bejegyzett adatokat is fölülvizsgálja és a szükséghez képest esetleg helyesbíteni tartozik.

Az osztályvizsgát tett magántanulókról az I. résznek minden rovatát ki kell tölteni, a II. résznek ellenben csak 19. a rovatát kell kitölteni.

Az 5., 6., 7. a) és b), 9., 10., 12., 13. a), b) és c), 14., 15., 16., 17., 18., 19. a), α), β), γ) és 20. rovatban a választ részben vagy egészben a megfelelő szavak aláhúzásával kell megadni.

I. rész.

1	A tanuló (hallgató) neve:	
2	Születésének helye (magyarországi születésűeknél a község, illetőleg város és a vármegye, külföldi születésűeknél az ország neve): község város várm. ország
3	Születésének ideje (éve, hónapja és napja):	1.....évi.....hó.....nap
4	Betöltött életkora az iskolai év elején (szept. hó 1-én):év
5	Honossága:	magyar; vagy:
6	Vallása:	lat. szert. r. k. — gör. szert. r. k. — reform. — ág. h. ev. — gör. kel. — unitárius. — israhelita — baptista; vagy:
	a) Anyanyelve (az a nyelv, a melyet magáénak vall s a legjobban és legszívesebben beszél):	magyar — német — tót — oláh — ruthén horvát — szerb — vend vagy:
7	b) Ha nem magyar anyanyelvű, tudott-e az iskolai év elején, illetőleg a magánvizsga letételének idejében magyarul tökéletesen vagy legalább keveset beszélni, avagy nem tudott magyarul semmit sem beszélni?	az iskolai év elején magyarul beszélni tökéletesen tudott csak keveset tudott semmit sem tudott
	c) Esetleg mily más nyelven vagy nyelveken beszél még?	
8	Atyjának, gyámjának vagy más eltartójának foglalkozása (állása, üzlete, a foglalkozási ág tüzetes megnevezésével s a foglalkozási viszony megjelölésével, hogy t. i. önálló-e vagy tisztviselő, altiszt, segéd, munkás, stb.)	
9	Nyilvános vagy magántanuló-e?	nyilvános tanuló — magántanuló
10	Haladó vagy ismétlő-e?	haladó — ismétlő
11	Ha az intézet I. osztályának (évfolyamának) tanulója vagy az intézet I. osztályáról (évfolyamáról) tesz magánvizsgát, milyen előképzettsége van, illetőleg milyen tanintézetnek, hányadik osztályáról szól legutolsó bizonyítványa?	
12	Ha felső nép- és polgári iskolai tanító(nő)képző-intézetnek hallgatója vagy magántanulója, melyik szakcsoport tárgyait hallgatja, illetőleg melyik szakcsoport tárgyaiból tesz magánvizsgát?	a nyelv- és tört. a mennyiség- és ténnettudományi természettudom. mágyi szakcsoport tárgyai (tárnyaiból)

11	a) Végzett-e felsőbb tanulmányokat s ha igen, hol, milyen tanintézetben, mikor és minő felsőbb tanulmányokat végzett?	
	b) Esetleg minő szakképesítése van már s azt hol, mely intézetben és mikor szerezte?	
	c) Hallgatott-e valamely tanfolyamot s ha igen, milyent?	
12	Ha felső nép- és polgári iskolai tanító(nő)i II. képesítő vizsgát tesz, melyik szakcsoportból?	a nyelv- és történettudományi szakcsoportból — a mennyiség- és természettudományi szakcsoportból.

II. rész.

13. A képesítő vizsgán nyert érdemjegyei (osztályzatai) oklevele alapján.

Sorszám	Tantárgyak	Osztályzat (számmal)	Sorszám	Tantárgyak	Osztályzat (számmal)
1	Hit- és erkölcstan		26	Ásvány-, kőzet- és földtan	
2	Bölcséleti előtan (lélektan, logika)		27	Állattan	
3	Élet- és egészségtan (testtan)		28	Növénytan	
4	Nevelés- és oktatástan (tanítástan)		29	Természetrész	
5	Szerveztan		30	Vegytan	
6	Oktatási módszertan		31	Természettan	
7	Neveléstörténet		32	Mennyiség- és mértan	
8	Magyar nyelv		33	Kereskedelmi és politikai számtan	
9	Magyar irodalomtörténet		34	Könyvvitel	
10	Német nyelv		35	Vegyvtani és ásványtani gyakorlat	
11	Német irodalom		36	Élettani gyakorlat	
12	Tót nyelv		37	Gazdaságtan	
13	Oláh nyelv		38	Háztartástan	
14	Ruthén nyelv		39	Házi ipar	
15	Horvát nyelv		40	Női kézimunka	
16	Szerb nyelv		41	Rajz	
17	Francia nyelv		42	Szépírási	
18	nyelv		43	Ének	
19	nyelv		44	Zene (hegedű)	
20	Hazai történelem		45	Egyházi ének és zene	
21	Egyetemes történelem		46	Kántori teendők	
22	Hazai alkotmánytan		47	Tornázás és játékok	
23	Magyarország földrajza és statisztikája		48	Gyakorlati (próba) tanítás	
24	Egyetemes földrajz		49		
25	Csillagászati földrajz		50		

14. Az oklevél milyen tanítási (foglalkoztatási) nyelvű intézetben való tanításra (működésre) képesíti?

Kelt..... 19..... évi hó n.

igazgató, tanár.

Tudnivalók.

1. Az N/1. mintájú statisztikai kimutatás kitöltése, nemkülönböztetve az esetleges hiányok kiegészítése és a hibák kijavítása végett visszaküldött kimutatás pótlása és helyesbítése az iskola igazgatójának feladata, az osztályfőnökök azonban tartoznak az osztályuk tanulóira vonatkozó adatokat összeállítani és az igazgatónak kellő időben rendelkezésére bocsátani. Ugyancsak köteles az iskola fentartója is mindazokat az adatokat, a melyekről az igazgatónak nincs tudomása, annak megkeresésére kellő időben közölni.

2. Az N/2. mintájú statisztikai lapot minden nyilvános tanulóval és osztályvizsgát tett magán-tanulóval (az utolsó évfolyam tanulóiról is), az N/3. mintájút pedig az iskolai évben képesítést nyert egyénekről kell kiállítani.

Az első képesítő-vizsgát tett felső nép- és polgári iskolai tanító- és tanítónő-jelöltekről N/3. mintájú kimutatást nem kell kiállítani, a felső nép- és polgári iskolai második képesítő-vizsgálatot sikerrel tett jelöltek N/3. mintájú statisztikai lapjának II. részében azonban nemcsak a második, hanem az első képesítővizsgálaton nyert érdemjegyeket is ki kell mutatni.

A külföldi oklevelük honosítása céljából sikeres vizsgát tett egyénekről az N/3. mintájú statisztikai lapot szintén ki kell állítani.

Az N/2. és N/3. mintájú statisztikai lapok I. részét az iskolaév elején, illetőleg a vizsgára jelentkezésekor maga a tanuló, illetőleg vizsgáló, II. részét pedig a vizsgálatok után az igazgató, illetőleg az osztályvezető tanár tölti ki, a ki a tanuló (jelölt) által a lap I. részébe beírt adatokat is felülvizsgálja és a szükséghez képest pótolja és helyesbíti.

3. Az O/1. mintájú statisztikai lapot saját személyéről az igazgató, minden tanár, tanárnő, tanító, tanítónő, bejáró óraadó és bejáró hitoktató maga tölti ki, a kit azonban ebben betegség vagy távollét gátol, a helyett a rendelkezésére álló minősítő táblázat alapján az igazgató állítja ki. Ugyanígy az igazgató feladata az O/1. mintájú statisztikai lapot azon tanárokról (bejáró hitoktatókról) is kitölteni, a kik az iskolánál működtek, de az O/1. lap kiállítása előtt elháltak, vagy a városból (községből) eltávoztak, avagy a lap kitöltésében más okból (betegség stb.) akadályozva vannak. Ha az az egyén, a kire az O/1. lap vonatkozik, meghalt, vagy szabadságoltatott, ez a körülmény a lap szélén jegyzet alakjában megemlítendő.

Azokról a hitoktatókról, a kik az intézet tanulóit nem az iskola helyiségeiben tanítják, O/1. mintájú lapot nem kell kiállítani, de az N/1. minta V. részében a 13. lapon ezeket is okvetlenül fel kell sorolni, hogy a hivatal ezek személyi adatait közvetlenül szerezhesse meg.

4. E statisztikai kimutatás, továbbá az N/2., N/3. és az O/1. mintájú statisztikai lapok kitöltéséhez még a következők szolgáljanak tájékoztatásul:

a) Ha az iskola a működésben tartásához szükséges anyagi eszközöket különböző forrásokból nyeri, ezek közül az I. rész 7., illetőleg 8. kérdésénél az összes fontosabbakat, érdemlegesebbeket meg kell nevezni, azokat a forrásokat ellenben, a melyek az intézet fentartásához csak jelentéktelen összegekkel járulnak hozzá, felesleges megemlíteni. Nemcsak azokat a forrásokat kell azonban itt feltüntetni, a melyekből az intézet dologi szükségletei, hanem azokat is, a melyekből a személyzeti illetmények — a tanárok fizetése, pótlékai, az iskolaszolgák illetményei, stb. — fedeztetnek.

A 9. kérdésre csupán azokat az összegeket kell feltüntetni, a melyeket a vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministerium az intézet vagy annak tanárai részére engedélyez, illetőleg valamely kir. adóhivatalnál utalványoz. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministerium kezelése alatt álló alapokból húzott összegek, mint például a vallás- és tanulmányi alapról élvezett segélyek vagy járulékok, állami segélynek nem tekinthetők.

A 10. kérdésre a felekezeti, a társulati és a magánjellegű intézetek számára a politikai község által adott járulékok tüntetendők fel, legyenek azok akár segély, akár kötelező szolgáltatás természetével bírók.

A 11. kérdésre csak a tisztán felvételi (beírási) díj címén fizetendő összegeket kell bejegyezni, a beírási díj mellett egyéb címen fizetett díjak nélkül.

b) A II. és III. részben ügyelni kell arra, hogy az egyes rovatok adatai az N/2., illetőleg N/3. mintájú statisztikai lapok megfelelő adatainak összegezésére által nyert adatokkal egyezzenek.

c) A IV. részben a könyvek száma alatt nem a művek száma értendő, hanem a könyveknek szorosban vett darabszáma. Vagyis több mű, vagy egy műnek több kötete egy könyvbe kötve (fűzve) csak egynek számít, viszont egy munkának külön-külön könyvekbe kötött (fűzött) kötetei, illetőleg részei külön-külön könyveknek számítandók. Szaklapok és folyóiratok, ha be vannak kötve, kötetenként, illetőleg könyvenként veendő számításba, kötetlen állapotban azonban egy-egy évfolyam számai, illetőleg füzetek együtt veendő egy könyvnek.

A könyvtár értékének megállapításánál a tényleg meglévő könyvek bolti árát kell számítani, még pedig évről-évre értékleírás nélkül. A kisejtegetett vagy bármilyen úton megsemmisült könyvek értékét természetesen le kell vonni.

A 28—31. rovatban minden egyént, a ki a könyvtárt használta, csak egyszer kell számba venni, akárhány könyvet olvasott is.

Több iskolának közös könyvtáráról csak az egyik iskola kimutatásában kell az adatokat feltüntetni, a többi iskola kimutatásában csak hivatkozni kell arra a kimutatásra, a melyben a közös könyvtár adatai foglaltatnak.

d) Az V. részben a több iskola igazgatását végző és tanítással nem foglalkozó igazgatót minden igazgatása alá tartozó iskola kimutatásában meg kell nevezni.

Az intézettel kapcsolatos gyakorló-iskola (kisdudóvoda) vezetőjét, ha az a képzőintézetben nem tanít, ebbe a táblázatba nem kell felvenni.

e) Az N/2. és N/3. mintájú statisztikai lapok kitöltésénél a következő főbb elvekre kell figyelmeztetni a tanulókat:

A tanulók anyanyelvének azt a nyelvet kell tekinteni, a melyet magukénak vallanak s a melyen legjobban és legszívesebben beszélnek. Ennélfogva megjegyzendő, hogy ámbár az anyanyelv a legtöbbször azonos azzal a nyelvvel, a melyet kiki gyermekkorában és rendszerint az anyjától sajátított el, ezzel még sem esik mindig össze, mert nincs kizárva az a lehetőség, hogy a gyermek anyanyelve más, mint az anyjé, különösen, ha a gyermek kisedővódában, iskolában vagy egyéb érintkezés által az anyjától különböző, más nyelvet sajátított el.

A nem magyar anyanyelvű tanulók közül csak azokat szabad magyarul tudóknak kimutatni, a kik magukat a mindennapi életben előforduló érintkezés alkalmával magyarul — ha nem is hibátlanul és folyékonyan — ki tudják fejezni. A ki magát csak nagyon hiányosan tudja kifejezni, vagy éppen csupán néhány szót tud magyarul, azt magyarul tudóknak nem szabad feltüntetni.

A foglalkozások bevallásánál fő elv, hogy a foglalkozásokat általános gyűjtőnevek és többféle képen értelmezhető szavak kerülésével egyszerű szavakkal, de tüzetesen kell megnevezni.

Ehhez képest tehát:

Az őstermelő osztályhoz tartozó szülők vagy más gondviselők állásának és foglalkozásának megjelölésére a következő kifejezések alkalmazhatók: nagybirtokos, nagybérlő (1.000 kat. holdnál nagyobb birtokkal, illetőleg bérlettel), középbirtokos, középbérlő (100—1.000 kat. holdnyi birtokkal, illetőleg bérlettel), kisbirtokos, kisbérlő, kisbirtokos-napszamos, kisbérlő-napszamos (kik 100 kat. holdnál kisebb saját, illetőleg bérlett földjük művelése mellett napszámba is járnak), földművelési napszamos, továbbá a gazdasági és erdészeti tisztviselők a minőség közelebbi megjelölésével: tisztartó, számtartó, kasznár, ispán, főerdész, erdész, stb., gazdasági cseléd. A birtokosok és bérlők megkülönböztetésénél a családfővel közös háztartásban élő házastársak és a kiskorú családtagok birtoka illetőleg bérlete együtt veendő számításba.

Ily általános megnevezéseket, mint őstermelő, földművelő, földműves, földész, gazdálkodó, bérlő stb. feltétlenül kerülni kell.

A bányászat, ipar, kereskedelem és forgalom körébe tartozó foglalkozásoknál (ide értve a megfelelő állami, törvényhatósági, egyházi stb. üzemeket is) a megnevezésből a bányászati, ipari, kereskedelmi, illetőleg forgalmi ágak s egyúttal annak is okvetlenül ki kell tűnnie, hogy az illető szülő vagy más gondviselő foglalkozását mint önálló vagy mint alkalmazott úzi-e s utóbbi esetben mily minőségben? »Bányász, iparos, gyáros, kereskedő, ügynök, magántisztviselő, gyári munkás, iparossegéd« stb. kifejezések helyett alkalmazandók tehát: szénbányában altiszt, önálló szabó, üvegyáros, vasgyárigazgató, önálló vegyeskereskedő, önálló gabonaügynök, gabonakereskedő utazója, lakatossegéd, dohánygyári felügyelő, takarékpénztári könyvelő, vasúti főmérnök, hajóskapitány, posta- és távirólist, bérkocsitulajdonos stb.

A közszolgálat és szabadfoglalkozások ágába tartozó foglalkozásoknál is mindenkor pontos, részletes megnevezés szükséges. Az »állami tisztviselő, megyei hivatalnok« kifejezések nem elégségesek, hanem a foglalkozást, állást, illetőleg alkalmazást közelebbről meg kell jelölni, mint pl.: törvényszéki aljegyző, pénzügyi titkár, alispán, kórházi főorvos, magánorvos, ügyvéd, ministeri főmérnök, gyógyszerész, közjegyző, körjegyző stb.

A magánzókat, járadékosokat, tőkepénzeseket, házbirtokosokat csak azon esetben kell e néven kimutatni, ha tulajdonképeni kereső foglalkozással egyáltalán nem bírnak, hanem tőkájükből, nyugdíjukból, járadékukból, illetőleg házbirtokuk jövedelméből élnek.

f) O/1. mintájú statisztikai lapot — és pedig minden egyénről külön lapot — az iskola összes tanerőiről ki kell állítani, tehát úgy a rendes, mint a rendkívüli tárgyakat előadó tanerőkről, kivéve az iskola falain kívül tanító hitoktatókat.

Azokról a tanerőkről tehát, a kik több intézetben tanítanak, minden intézetnél kell O/1. lapot kitölteni.

A gyakorló-iskola tanítójáról (tanerőiről), illetőleg gyakorló-kisedővő vezetőjéről, ha a képzőintézetben nem tanít(anak), nem kell O/1. mintájú lapot kiállítani, mert (ezek) lapját a hivatal a gyakorló-iskola (kisedővő) kimutatásához csatoltan úgy is megkapja.

5. Az N/1. mintájú statisztikai kimutatás minden iskoláról s az O/1. mintájú statisztikai lap minden tanerőről két-két példányban, az N/2. és az N/3. mintájú statisztikai lap pedig minden tanulóval, illetőleg jelöltről egy-egy példányban töltendő ki. A kimutatásnak és az O/1. mintájú statisztikai lapoknak egy-egy példányát megőrzés végett az iskola irattárába kell elhelyezni, másik példányát pedig az N/2. és az N/3. mintájú statisztikai lapokkal együtt július hó 15-éig a m. kir. központi statisztikai hivatalnak kell megküldeni.

6. Az adatok szolgáltatásához szükséges N/1., N/2., N/3. és O/1. mintájú nyomtatványokat a feltétlenül szükséges példányszámban a m. kir. központi statisztikai hivatal ingyen bocsátja az adatszolgáltatásra kötelezetteknek rendelkezésére.

7. A m. kir. központi statisztikai hivatal a megfelelő hivatalos felszólítás után a mulasztás, illetőleg késedelem kellő és elfogadható indoklása nélkül **be nem szolgáltatott adatokat** az 1897. évi XXXV. t.-cz. 11. §-a értelmében a mulasztó költségére kiküldendő tisztviselője által a helyszínén gyűjtetheti be.

8. Ugyanezen törvény 10. §-a értelmében az adatszolgáltatás megbízhatóságának és szabályszerűségének megvizsgálása és ellenőrzése céljából megtekintheti a hivatal az adatszolgáltatásra kötelezett hatóságoknál vezetett mindazon nyilvántartásokat, a melyek a statisztikával kapcsolatban vannak.

9. Ugyancsak az idézett törvény 13. §-a értelmében az, a ki tudva hamis vagy valótlan adatokat vall be, vagy a törvény szerint beszolgáltatandó statisztikai adatok beszolgáltatását a szabályszerű felszólítás jogerőre emelkedése, azaz a felszólítástól számított 15 nap eltelte után megtagadja, kihágást követ el s annyiszor, a mennyiszor 100 koronáig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő.

O. minta.

19 | 19 . iskolai év.

vármegye

járás

község.

i. j. város

r. t. város

Az intézet teljes és pontos címe (fokozata, jellege, helye: utca, tér, esetleg városrészt, kerület vagy iskolai körzet, puszta, tanya, stb. Pl.: »Főtéri községi elemi fiúiskola.«):

Statisztikai lap.

a tanítókról, hitoktatókról, kisedővőkről és menedékházvezetőkről.

A 2., 4., 5., 6. a) és b) 7., 10. b) és 14. b) rovatban a választ a megfelelő szavak aláhúzásával kell megadni.

1	A tanár, tanító, kisedővő vagy menedékház-vezető neve:	
2	Neme és jellege:	férfi — nő; világi egyén — pap — apáca
3	Születésének éve és helye (magyarországi születésüknél a község, város, vármegye, külföldi születésüknél az ország neve):	18.....év:..... község város várm. ország
4	Családi állapota, s ha nős illetőleg férjes és gyermekei vannak, azok száma:	nőlen — hajadon; nős — férjes; özvegy; örv. elvált. Gyermekeinek száma:.....
5	Mi a vallása?	lat. szert. r. k. — gör. szert. r. k. — reform. — ág. h. ev. — gör. kel. — unitárius — izraelita — baptista; vagy:.....
6	a) Mi az anyanyelve (az a nyelv, a melyet magának vall s legjobban és legszívesebben beszél)?	magyar — német — lóti — oláh — ruthén — horvát — szerb; vagy:.....
	b) Ha nem magyar anyanyelvű, magyar nyelven képes-e tanítani, s ha igen, szóban és írásban teljesen vagy csak keveset?	képes, és pedig: teljesen, csak keveset, nem képes
	c) Esetleg mely más nyelven vagy nyelveken beszél még?	
7	Véglegesen vagy ideiglenesen van-e alkalmazva és mily minőségben?	véglegesen — ideiglenesen; és pedig mint: igazgató — igazgatótanító — rendes tanító (tanár) — segédtanító (tanár) — helyettesítő — óradíjas — hitoktató — vezetővő — segédvő — menedékházvezető; vagy:.....
8	Mily tárgyat, illetőleg tárgyakat tanít? (Közismereti tárgyakat, rajzot vagy mely más szaktárgyat, avagy csupán hitoktatással foglalkozik?)	
9	a) Mióta működik ezen a pályán?	Ezen a pályán 1..... óta.
	b) Mióta van ennél az intézetnél alkalmazva?	Ennél az intézetnél 1..... óta.
10	a) Ha másféle tanítói (tanári, hitoktatói, kisedővői) alkalmazása is van:	α) onnál az intézetnél való alkalmazása, fő- vagy mellékfoglalkozásának tekintendő-e? β) mely (milyen fokozatú és jellegű) intézet(ek)ben tanít még?
	b) Van-e kántori mellékfoglalkozása?	van nincs
11	Van-e tanítói (tanári, kisedővői) oklevele, illetőleg állandó vagy nyári menedékház vezetésére képesítő bizonyítványa? Ha van:	a) milyen intézetre szóló oklevele (bizonyítványa) van?
		b) mikor és hol szerezte?
		c) mely intézetben szerezte?
12	Ha külföldi oklevele van, az mikor és melyik hazai intézetben honosított?	
13	Oklevele mely tárgy, ill. tárgyak tanítására (mely szakra) képesíti? (Közismereti tárgyak, rajz, vagy mely más szaktárgy tanítására, vagy csupán hitoktatásra?)	
14	Ha tanítói (tanári, kisedővői) oklevele, illetőleg menedékház vezetésére képesítő bizonyítványa nincs:	a) minő előképzettsége van? (esetleg mi a tulajdonképeni foglalkozása?) b) van-e működésre jogosítványa, s ha van, milyen (ideiglenes vagy végleges), mely hatóságtól, mely évről és mily számmal?
	nincs jogosítványa; — van jogosítványa és pedig: ideiglenes — végleges; a vallás- és közokt. min.-től — a tanfelügyelőtől — az egyházi hatóságtól; az.....évről.....számmal	
15	Ha részt vett valamely gazdasági vagy más tanfolyamon (rajz-, torna-, slójd-, női közimunkatanfolyamon, stb.):	a) mely tanfolyam(ok)on vett részt?
		b) mikor és hol vett részt?

O/1. minta.

19...../19..... iskolai év.

vármegye
t. j. városjárás
r. t. város

község.

Az iskola teljes és pontos címe (fokozata, jellege és helye):

Statistikai lap

a középiskolák igazgatóiról, tanáraitól, tanítóiról és hitoktatóiról.

E statisztikai lapot minden igazgató, tanár, tanító és hitoktató önmaga tartozik — minden iskolai évről két példányban — kitölteni és ez adatok helyességének igazolásául aláírni.

A 2., 4., 5., 6. a) és b), 7. a) és b) és 15. c) rovatban a választ a megfelelő szavak aláhúzásával kell megadni.

1	A tanár, tanító, hitoktató neve:	
2	Neme és jellege:	férfi — nő; világi egyén — világi pap — szerzetes — apáca
3	Születésének éve és helye (magyarországi születésűeknél a község, város, vármegye, külföldi születésűeknél az ország neve)	18..... év; község város várm. ország
4	Családi állapota:	nőtlen — hajadon; nős — férjes; özvegy; törv. elvált
5	Mi a vallása?	lat. szert. r. k. — gör. szert. r. k. — reform. — ág. h. ev. — gör. kel. — unitárius — izraelita — baptista; vagy:
6	a) Mi az anyanyelve (az a nyelv, a melyet magának vall s legjobban és legszívesebben beszél)?	magyar — német — tót — oláh — ruthén — horvát — szerb; vagy:
	b) Ha nem magyar anyanyelvű, magyar nyelven képes-e tanítani, s ha igen, szóban és írásban teljesen vagy csak keveset?	képes, és pedig: teljesen, csak keveset, nem képes
	c) Mely más nyelv(ek)en beszél még?	
7	a) Véglegesen vagy ideiglenesen van-e alkalmazva?	véglegesen ideiglenesen
	b) Mily minőségben van alkalmazva?	igazgató — rendes tanár — rendes hittanár — rendes tornatanító — helyettes tanár — segédtanár — megbízott tanár — óraadó (hitoktató); vagy:
8	a) Mily tárgy(ak)at tanít (osztályonként) s hetenként hány órában?	
	b) Minő megbízatása van még az iskolánál a tanításon kívül?	
9	Mióta működik ezen a pályán s mióta van ennél az iskolánál alkalmazva?	Ezen a pályán 1.....óta. Ennél az iskolánál 1.....óta.

10	Mely tanintézeteknél, mikortól meddig és mily minőségben működött ez-előtt?	
11	a) Ha másféle tanári (tanítói, hitoktatói) alkalmaztatása is van:	c) ennél az iskolánál való alkalmaztatása fő- vagy mellékfoglalkozásának tekintendő-e? β) mely (milyen fokozatú és jellegű) intézet(ek)ben tanít még?
	b) Más nem tanári (tanítói, hitoktatói) alkalmaztatása, állása, foglalkozása vagy megbízatása:	
12	Van-e tanári (tanítói) oklevele? Ha van:	a) milyen tanintézetre szóló oklevele van? b) mikor és hol (mely intézetben) szerezte?
13	Ha külföldi oklevele van, az mikor honosított?	
14	Oklevele mely szakra, ill. mely tárgy(ak) tanítására képesíti?	
15	Ha tanári (tanítói) oklevele nincs:	a) minő más oklevele vagy előképzettsége van, (milyen fokozatú iskolának hányadik osztályáról szól utolsó bizonyítványa)? b) ezen oklevelét ill. bizonyítványát mikor és hol (mely intézetben) szerezte? c) az 1888. évi XXX. t.-cz. 29. §-a alapján elismertett-e, ill. van-e a működésre jogosítványa, s ha van, milyen (ideiglenes vagy végleges), mely hatóságtól és mely évről?
		elismertett; — nem ismertett el; — nincs jogosítványa; — van jogosítványa és pedig: ideiglenes — végleges; a vallás- és közokt. min.-től — az egyházi főhatóságtól — az.....évről.
16	Ha részt vett valamely tanfolyamon: mely tanfolyam(ok)on, mikor és hol vett részt?	

Kelt 19..... évi hó n.

(aláírás.)

b) Az adatok feldolgozása és közzététele.

A népoktatási intézetekről gyűjtött adatokat a statisztikai hivatal intézeteként, azok fokozatával, jellegével és tanítási nyelvével (az óvodákéit azok foglalkoztatási nyelvével) való kombinációban dolgozza fel. A rendes évi feldolgozás a népoktatásügyi statisztika összes ágaiban kiterjed a nem állami intézetek államsegélyére, az óvónők, illetőleg tanítók számára s képzés, alkalmaztatás, anyanyelv és magyarul tudás szerinti megoszlásukra, továbbá a tanulók számára s ezeknek nem, kor, anyanyelv és vallás szerinti megoszlására. Ezenkívül az évi feldolgozásnak tárgyát képezik még a kisdedóvó intézetekkel kapcsolatos bölcsődékben gondozott kisdedékre, az elemi iskolák számában történő változásokra, ezen iskolák szervezetére, működési idejére, az elemi iskolai ismételtanfolyamokon kívül az összes népoktatási és a képzőintézetek tanulóinak osztályonkénti megoszlására és mulasztásaira, továbbá az inasiskolai tanulók előképzettségére, a felső nép- és polgári iskolai tanulók előmenetelére, pályaválasztására s szülőik foglalkozására, végül a képzőintézetek tanulóinak által élvezett kedvezményekre és jótéteményekre, nemkülönbén az óvónői s a tanítói oklevelet nyert tanulók számára vonatkozó adatok.

Mindezek az adatok a Magyar Statisztikai Évkönyvben évenként közzé is tetetnek, a feldolgozás és a közlés azonban csak a népoktatásügyi adatgyűjtés reformja s a hivatal munkatervébe történt felvétele óta, vagyis az 1903/4. iskolai évtől kezdve terjeszkedik ki mindezen viszonyokra. Az ezt megelőző időkben úgy a statisztikai évkönyvek és az 1870-es évek statisztikai közleményei, mint a vallás- és közoktatásügyi miniszternek az országgyűlés elé terjesztett évi jelentései is (1870—1897-ig) sokkal kevesebb kombináció eredményét tartalmazták.

Önálló hivatalos kiadványban a népoktatási intézetek statisztikájának eredményei eddig még nem bocsátottak nyilvánosságra. Az első ily közlemény, amelyről a tankötelesekre vonatkozó statisztikai adatok közzétételének módját ismertető fejezetünkben szólottunk s a mely főleg az 1907/8. iskolai év adatai alapján úgy az iskolákról, mint s kiváltképpen a tanítókról és a tanulókról igen sok részletet felölelő ismertetést nyújt, most van sajtó alatt.

c) Az adatgyűjtés multja.

A magyar nemzet az alkotmány visszaállítása után egyik legelső teendőjének ismerte a népoktatásügyi rendezését s a népoktatás fejlesztését és kiterjesztését. Az előbbi megtörtént az 1868. évi XXXVIII. t.-cikkben, az utóbbi feladat megoldásához azonban a kormány csak az akkori állapotokról szerzett tájékozódás után foghatott hozzá. Meg kellett tehát indítania

a rendszeres tanügyi statisztikai adatgyűjtést, mert azok az adatok, a melyek a közvetlenül megelőző időből a Magyar Tudományos Akadémia statisztikai bizottságának szorgalmazására a helytartó tanács útján végrehajtott adatgyűjtésnek, valamint az osztrák statisztikai központi bizottság által megindított 1864/5. iskolaévi összeírásnak hiányos eredményeiben rendelkezésre állottak, korántsem tájékoztathatták kellőképpen. De meg kellett indítania az adatgyűjtést azért is, hogy a fent említett törvény értelmében az országgyűlésnek évről-évre beszámolhasson működéséről s annak eredményéről. S 1869-ben meg is állapította a a ministerium az adatgyűjtő mintákat, amelyeket a községi elöljáróságok tölthettek ki, a kir. tanfelügyelők gyűjtöttek be s a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi ministerium statisztikai szakosztálya dolgozott fel.

A ministerium 7-féle mintát léptetett életbe. Az első a tankötelesek s a második az iskolába járók számát s nem, vallás- és anyanyelv szerinti megoszlását, a harmadik az iskolák számát jelleg és fokozat szerint, a negyedik a tanulók és a tanítók számát s az írás és olvasás tanításának eredményét iskolánként, az ötödik a tantermet s a taneszközöket, a hatodik az iskolák bevételeit s a hetedik az iskolák kiadásait tüntette fel, az utóbbiakat is iskolánként.

Ezen első adatgyűjtés eredményeit az 1868/9. iskolai évről nagy részletességgel dolgozta fel a statisztikai szakosztály s azok úgy a Statisztikai Közlemények 3. évfolyamának V. füzetében, mint a vallás- és közoktatásügyi miniszternek I. (1870. évi) jelentésében törvényhatóságokinté és jellegenkinti részletezésben kinyomattattak. A felső nép- és a polgári iskolák adatait azonban még nem különítették el az elemi iskolák adataitól, a kisdedóvó intézetekre pedig egyáltalán nem terjesztették ki az adatgyűjtést, jóllehet a Statisztikai Tanács ezek számára is készített adatgyűjtő mintát.

Nem hagyhatjuk itt említés nélkül, hogy ezen első iskolai statisztikai adatgyűjtés eredményeit a statisztikai hivatal nemcsak az iskolalátogatás mérvének megvilágítására használta fel, hanem annak az iskolába járó tankötelesek anyanyelvi megoszlására vonatkozó adatai alapján kiszámította hazánk lakosságának nemzetiségi arányait is, hogy ezzel az 1869-iki népszámlálás legnagyobb hiányát pótolja, a mely népszámlálás tudvalevőleg az anyanyelvi adatokat nem kutatta.

A fent ismertetett keretek közt mozgott a népoktatási intézetek statisztikája néhány évig azzal a különbséggel, hogy a következő években az ismételt iskolákba járó és a mulasztó tanulók száma, továbbá a tanítóknak képzésük és alkalmaztatásuk ideje szerinti részletezése is felvételre került a mintákra.

E mellett az adatszolgáltatás módjáról és egyes elvi kérdésekről is történtek rendelkezések, így az

1875. évi 930/eln. sz. s az 1876. évi 9.987. sz. rendeletekben. Sokkal fontosabb azonban ezeknél az 1876. évi 20.311. számú rendelettel az 1868. évi XXXVIII. és az 1876. évi XXVIII. t.-cikk végrehajtása tárgyában a tanfelügyelők részére kiadott utasítás, a melynek a statisztikai adatok gyűjtéséről szóló X. fejezete egyebek között arra kötelezi a kir. tanfelügyelőket, hogy a statisztikai táblázatok főbb adataiból saját hivataluk számára tankerületük iskoláinak és közoktatási viszonyainak állandó nyilvántartása czéljából törzskönyvet készítsenek. Ebbe a törzskönyvbe a vármegye minden községének nevét, népességét, tanköteleseinek számát, az iskolák és az iskolába járók számát, az iskolák jellegét, a tanítók nevét stb. fel kellett venni, hogy belőle a tanfelügyelő az egyes községek viszonyai iránt bármikor tájékozódhassék s az esetleg kívánt felvilágosítást is bármikor megadhassa a felsőbb hatóságoknak. A törzskönyvnek változás alá eső adatait évről-évre helyesíteni kellett.

Ugyanebben az évben intézkedés történt az iránt is, hogy a kisdedóvók, majd 1878-ban, hogy a felső nép- és polgári iskolák is külön részletes kimutatással vegyenek részt az adatszolgáltatásban, egy évvel később pedig a közoktatásügyi ministerium saját munkakörébe vonta az adatok feldolgozását, a melyet addig a statisztikai szakosztály, illetőleg a statisztikai hivatal, egyes években a ministeriummal közösen végzett.

1880-ban ismét újabb s az előbbieknél jelentősebb intézkedés történt az adatgyűjtés ügyében. A ministerium ugyanis 16.880. sz. rendeletével tüzetes utasítást adott ki a tanfelügyelők számára, a melylyel az adatgyűjtést s az adatoknak a tanfelügyelők által végzendő feldolgozását részletesen szabályozta s az addig használt mintákhoz »pótjelentés«-t rendszeresített, a melybe a korábbi években külön rendeletekkel bekívánt és más új adatokat kellett felvenni, a minők: új iskolák, új iskolaházak, új és megszüntetett tanítói állások, szorgalmi idő, mulasztások, a magyar nyelv oktatásának sikere, a tanítás nyelve, a tanítók szolgálati ideje és oktató-képessége magyar nyelven, a tantermek térfogata és felszerelése, a tanítás eredménye tantárgyankint stb. Ugyanebben az évben 1.934—1.938. sz. rendeleteivel kiadta a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr az óvodák, az állami elemi iskolák, a magán elemi iskolák a felső nép- és polgári iskolák és a kereskedelmi iskolák adatgyűjtő mintáit is s a fentismertetett utasítás III. fejezetében elrendelte, hogy ezeket a tanfelügyelők a megyei kimutatásokkal együtt terjeszszék fel a ministeriumhoz.

Az utóbb említett mintában mutatták ki az alsófokú kereskedelmi iskolák, a későbbi és mostani kereskedő inasiskolák is adataikat, a melyek már a megelőző 4—5 évben is szolgáltatottak be bizonyos adatokat.

Az iparos inasiskolák ügye ebben az időben még csak a tervezgetés stádiumában volt s az iparosinasok részben az ismételt iskolákba, részben a felső népoktatásnak szakosztályaiba jártak. Az ipari szakoktatásnak 1881-ben megkezdett s az ipartörvény (1884: XVII.) meghozatalával nagy lendületet nyert újjászervezése folytán azonban az inasiskolák száma már a 80-as évek első felében annyira megnőtt, hogy 1885-ben már 198 községben működött ilyen iskola s ezekről az első részletes adatközlést az 1887. évi jelentésben találjuk.

Az 1880-tól 1890-ig terjedő tíz év alatt a népoktatásügyi statisztika az említetten kívül csupán még annyiban szenvedett változást, hogy a kir. tanfelügyelők az 1880-as évek elejétől kezdve többé nem a ministeriumnak, hanem a statisztikai hivatalnak küldötték fel kimutatásaikat. Általános volt azonban a tanfelügyelők panasza arról, hogy mily nagy munkájukba kerül az adatok beszerzése és feldolgozása. Ezért már 1889-ben összehívta a miniszter úr a tanfelügyelőket tanácskozássra s az azon kifejezett óhajok figyelembe vételével 1890-ben újból rendezte az adatszolgáltatást a népoktatás egész körére kiterjedőleg.

A rendezés főelve az volt, hogy csupán az évről-évre változó adatokat kelljen évenként beszolgáltatni, az állandóbb jellegűeket ellenben csak minden 5-ik évben. Egyes kérdések teljesen el is hagyattak. Az újjászervezést a ministerium 2.604/1890. eln. sz. terjedelmes utasításával hajtotta végre, a melyben a községekből begyűlt adatok feldolgozásának és nyilvántartásának módját szabályozta s egyúttal az adatszolgáltatás alapjául szolgáló »házi ív«-et, az évenként felterjesztendő tankerületi »főkimutatás«-t, az ugyancsak évenként kiállítandó VIII. és XII. sz. kimutatásokat az ipari tanműhelyekről, illetőleg a kisdedóvodákról, továbbá az állami elemi, a felső nép-, a felsőbb leány-, a polgári, a magán és a társulati elemi s az egy és a több tanítós iskolákról illetőleg az árva- és szeretet-házakról, a középkereskedelmi, az alsófokú kereskedelmi s végül az iparos tanoncziskolákról csupán minden 5-ik évben kitöltendő I—VII. és IX—XI. számú új kimutatásokat rendszeresítette.

E minták az 1902/3. iskolai évig voltak használatban, csupán a kisdedóvóké változott meg kevéssel utóbb a kisdedóvásról szóló 1891. évi XV. t.-cz. rendelkezéseinek folyamánaképpen, amennyiben ekkor külön mintát kaptak a rendes kisdedóvó-intézetek, külön mintát az állandó menedékházak s ismét más a nyári menedékházak. Időközben az adatok feldolgozása ismét a statisztikai hivatal munkakörébe utaltatott.

Az adatgyűjtésnek 1890. évi újjászervezése azt a célt, a melyet leginkább óhajtottak vele elérni, t. i. a tanfelügyelők irodai, speciálisan adatgyűjtési munkálatainak jelentékeny csökkentését, nem érte el. A tanfelügyelők panaszkodása tehát nem szűnt meg. Ezért, de meg azért is, hogy az adatgyűjtés az akkor már

szentesített 1897. évi XXXV. t.-cz. hatálya alá helyezték, a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr elhatározta, hogy az egész népoktatásügyi statisztikát új alapokra fektetve, mint önálló adatgyűjtést a m. kir. központi statisztikai hivatalra bízta. Ez alapon a hivatal a ministeriummal egyetértőleg meg is tervezte a kisdedovó intézetek, elemi iskolák, inasiskolák, segédek tovább képző tanfolyamok s felső nép- és polgári iskolák új adatgyűjtő nyomtatványait s azokat 1899. évi munkatervébe fel is vette. A terv azonban egyelőre még terv maradt, mert a hivatal a közbejött népszámlálás nagy munkálataival elfoglalva, az új adatgyűjtést nem léptethette életbe. Így maradt minden a régiben egészen 1903-ig, a mikor az 1899. évi minták némi egyszerűsítés és a tanítókról akkor tervezett táblázatok elhagyása, illetőleg azoknak az O. mintájú egyéni lappal történt helyettesítése után, újból bevették a hivatal munkatervébe s az 1903/4. iskolai évben használatba is vették. Ezzel a népoktatásügyi statisztikai adatgyűjtés közvetlen adatgyűjtéssé lett, a mennyiben az adatokat ettől kezdve az iskolák vezetői a községi elöljáróságok és a kir. tanfelügyelők elkerülésével egyenesen a statisztikai hivatalnak küldik be.

Az adatgyűjtés azóta jobbra azonos keretek között mozog s lényegbe vágó változtatások nem történtek rajta. Említésre méltó azonban, hogy az első évi tapasztalatok alapján 1906-ban az összes minták új átdolgozás alá kerültek azért, hogy kérdéseik és táblázataik a fennálló törvényeknek és szabályoknak jobban megfeleljenek s hogy azok a részei, a melyeket az adatszolgáltatók félreértettek, világosabban szövegeztessenek meg. Ezzel egyidejűleg a gazdasági ismétlő iskolák külön kimutatást kaptak, viszont a helyiségek s a bevételek és kiadások táblázatai az összes kimutatásokból kihagyattak. Ezeket az adatokat ugyanis csak hosszabb időközökben szándékozik a hivatal begyűjteni.

Ezen átdolgozás után már csak az elemi iskolák tanítási nyelvét tudakoló kérdést kellett ismételtelen újra szövegezni, az első ízben (1907-ben) mellőzve a kisegítő nyelvet, másodízben pedig (1910-ben) összhangba hozván azt az 1907. évi XXVII. t. cz. rendelkezéseivel; továbbá a tanulók kor szerinti megoszlásánál a korábban alapul vett iskolaévvégi létszám helyett 1910-től kezdve a december 31-iki létszám vétetik alapul, hogy egyezzen a dátummal, amelynek megfelelő állapot irányadó az iskolába be nem iratkozó tanköteleseknek kor szerinti részletezésénél is.

Ezekben ismertetvén a tulajdonképeni népoktatási intézetek statisztikai adatszolgáltatásának történetét, még meg kell emlékeznünk az óvónő- s a tanító- és tanítónőképzőintézetek statisztikájának fejlődéséről is.

Ezek az intézetek az 1880-as évek elejéig a

vallás- és közoktatásügyi ministeriumnak szolgáltatották be adataikat, később azonban ezektől is a kir. tanfelügyelők gyűjtötték az adatokat és terjesztették be a statisztikai hivatalnak. Mintegy tíz év óta adatszolgáltatásuk közvetlen. Kezdetben csak a tanulók és a tanárok számát közölték s csak 1875-től kezdve találunk róluk részletesebb adatokat, t. i. a tanulók számáról osztályonként, a tanárok megoszlásáról alkalmaztatásuk minősége szerint, a képesített tanulók számáról s a fentartási költségekről.

Igy maradt az adatgyűjtés 1905-ig, a mikor a statisztikai hivatal újabb rovatcsoportokkal gazdagította az adatgyűjtő kimutatásokat. Végül 1907-ben ez a statisztikai ág is újjászerveztetett s a munkatervbe vétetett s ebben az alakjában folyik most is, csupán azzal a különbséggel, hogy a tanárok az O. minta helyett a középfokú iskolák tanárai részére 1910-ben életbeléptetett O/1. mintát töltik ki személyükről.

C) A középiskolák és a középiskolai köztartások statisztikája.

a) Az adatgyűjtés mai rendszere.

A középiskolák (gimnáziumok, reáliskolák, felsőbb leányiskolák) és a középiskolai köztartások statisztikájának céljaira a P/1., P/2. és R. minták szolgálnak (l. a P/1. mintát a 373., a P/2. mintát a 386. és az R. mintát a 389. lapon), a melyekkel együtt a kitöltésükre nézve irányadó tudnivalókat is közöljük, megjegyezvén, hogy a köztartások kimutatása úgy van megszerkesztve, hogy bármely iskolai köztartás adatainak felvételére alkalmas. Hogy ennek daczára itt, és nem külön cím alatt tárgyaljuk, annak az az oka, hogy ez idő szerint tényleg még csak a középiskolák köztartásaira van az adatgyűjtés kiterjesztve. A tanárok a 368. lapon bemutatott O/1. mintát tartoznak magukról kitölteni.

Az adatgyűjtés rendszerére nézve a szükséges tájékoztatást a mintákon és a tudnivalókon kívül a közoktatásügyi statisztikai adatgyűjtésről a 296. s köv. lapokon általánosságban mondtak nyújtják. Itt csupán azt említjük meg, hogy az adatgyűjtő nyomtatványokat az osztálytáblákkal és az összesítő segéd-táblákkal együtt rendszerint májusban küldi ki a hivatal, az adatok beküldésének határideje pedig október hó 1-jében van megállapítva; azért, hogy az augusztusban és a szeptemberben pótló vizsgát tevők is ahhoz az iskolai évhez számíttassanak, a melyben az illető osztályt, a melyről akkor vizsgáznak, végezték, továbbá, hogy a IV. osztályt végzett és az érettségített tanulók pályaválasztásáról ne előzetes bevallásból származó, hanem utólagos és a valóságnak megfelelő adatokat kaphassunk.

P/1. minta.

Az iskola teljes és pontos címe
(fokozata, jellege és helye):

vármegye.
t. j. város.

járás.
r. j. város.

község.

Ezt a kimutatást 2 példányban kell kitölteni, a melyek közül az egyik példányt október hó 1-éig a m. kir. központi statisztikai hivatalnak kell megküldeni, a másikat pedig az iskola irattárába kell elhelyezni.

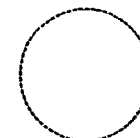
Statisztikai kimutatás az 19.../19... iskolai évre

a gimnáziumok, reáliskolák és felsőbb leányiskolák részére.

(Az iskola igazgatója s minden egyes tanára, tanítója és bejáró hitoktatója tartozik önmagáról O/1. mintájú, a gimnáziumokban és a reáliskolákban az iskolai év folyamán sikeres érettségi vizsgát tett [éretté nyilvánított] tanulók pedig tartoznak saját személyükről P/2. mintájú statisztikai lapot kiállítani. Ez utóbbit csak — a m. kir. központi statisztikai hivatal számára — egy-egy példányban, az O/1. mintájú statisztikai lapot ellenben két-két példányban — egyet a statisztikai hivatal, egyet pedig az iskola irattára számára — kell kitölteni s a statisztikai hivatal számára kiállítandó lapokat ezen kimutatással egyidejűleg kell betérjeszteni.)

Kelt..... 19... évi..... hónap..... napján.

Az iskola
pecsétje:

igazgató.

I. Általános kérdések.

1. Mikor és milyen jelleggel kezdte meg az iskola működését?
2. Mikor kapta mostani jellegét?
3. Az iskola fentartója (fentartói):
4. Hány évfolyamú az iskola? évfolyamú.
5. Mely évfolyamokban vannak esetleg párhuzamos osztályok szervezve s az illető évfolyamok mindegyikében hány osztály van szervezve?
6. Az osztályok összes száma (a párhuzamos osztályokat külön osztályoknak számítva):

7. Az iskola tanítási nyelve:

Az iskolákban — osztályonként részletezve — az egyes tantárgyak milyen nyelven tanítottak?

8. Mekkora a felvételi (beiratási) díj? K f.

9. Mekkora a tandíj az egész évre? K f.

Ha a tandíj nem mindenkire nézve egyenlő, kik (más vallásúak, nem helybeliek stb.) fizetnek az általános tandíjtól eltérő összegű tandíjat és az egész évre mennyit?

10. A felvételi (beiratási) díjon, a tandíjon s a vizsgálati díjakon kívül milyen cím(ek)en és milyen összegű díjakat fizettet még az iskola a tanulókkal?

11. Szünetelt-e a tanítás az iskolában az iskolai év folyamán a rendes szüneteken kívül, s ha igen, mikor, mennyi időn keresztül és mily okból?

12. Milyen ifjúsági egyesületek vannak az iskolában (önképzőkör, énekkar, zenekar, segítő egyesület stb.)?

13. Rendezett-e az iskola az iskolaév folyamán kiállítást s ha igen, milyen?

14. Milyen működést fejt ki az iskola az ifjúság katonai nevelése terén (rendgyakorlatok, vívás, czéllövés stb.)?

15. Tartottak-e a tanulók az iskolában előadást s ha igen, hányan, mely osztálybeliek s mely tantárgyakból?

16. Az iskolán kívüli oktatás (szabad tanítás, felnőttek oktatása) terén az iskolának hány tanára s a tudományoknak mely köréből vett előadásokkal működött közre?

17. Van-e az iskolával szoros kapcsolatban még más tanintézet, s ha igen, milyen és miben áll a kapcsolat?

18. Van-e az iskolával kapcsolatban a tanulók számára köztartás szervezve, s ha igen, kintlakással egybekötött ellátás (exernatus, alumneum, tápintézet, diákasztal), vagy bentlakással egybekötött ellátás (internatus, konviktus, nevelő-intézet, árvaház, stb.) s ha igen, milyen s mi a teljes címe?

Ki e köztartás vezetője (igazgatója)?

19. Vannak-e az iskola tanulói között az iskolával szoros kapcsolatban nem álló internátusnak, konviktusnak, nevelőintézetnek, árvaháznak, szeretetháznak, kis szemináriumnak, vagy más ilyen intézetnek növendékei?

Ha igen, ezen intézetek felsorolandók, mindegyiknél kimutatván azon növendékek számát, is, a kik abból ezen iskolába járnak.

20. Az igazgatóság tudomása szerint nyílt-e meg az utóbbi időben vagy fog-e megnyílni a közel jövőben helyben, illetőleg a törvényhatóság vagy a szomszédos törvényhatóságok területén új középiskola, s ha igen, hol és milyen?

ad 17. (Csak a felsőbb leányiskolákra vonatkozik!) Van-e az iskolának továbbképző tanfolyama? Ha van, hány évfolyamú (hány osztályú?) E tanfolyam vizsgát tett tanulóinak száma: Ezek közül vallás szerint latin szertartású róm. kath.:, görög szert. róm. kath.:, ref.:, ág. hitv. ev.:, görög keleti:, unitárius:, izraelita:, baptista:, egyéb:; anyanyelv szerint magyar:, német:, tót:, oláh:, ruthén:, horvát:, szerb:, egyéb:

II. A tanulók statisztikája.

(A felsőbb leányiskolai továbbképző tanfolyamok tanulói nélkül.)

1. A tanulók számának alakulása az iskolai év folyamán.

Felvétetett ¹⁾	Nyilvános tanulók											Magántanulók				
	Az iskolai év folyamán											Felvétetett ¹⁾		Osztályvizsgálatot tett ³⁾		
	magántanuló lett	önként kimaradt	tanács folytán távozott	kizárattott	betegség	baleset	öngyilkosság	A június ill. májusi osztályvizsgálatról elmaradt	Junius ill. május hónapban osztályvizsgálatot tett	Pótló osztályvizsgálatot tett ²⁾	Összesen osztályvizsgálatot tett ³⁾	fiú	leány	fiú	leány	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	

¹⁾ Azokat a magántanulókat, a kik az iskolai év közben nyilvános tanulókká lettek, csak az utóbbiak között kell kimutatni. ²⁾ Nem tévesztendő össze a javító vizsgálatot! Lásd még a Tudnivalók 4. a) pontját! ³⁾ Az osztályvizsgálatot tett tanulók különböző viszonyait tudakolói további táblázatokban e három (12., 15. és 16.) rovat adatát kell részletezni.

2. A felvett és a vizsgát tett tanulók száma osztályonként.

Osz-tály	Felvétetett				Osztályvizsgálatot tett			Osz-tály	Felvétetett				Osztályvizsgálatot tett		
	nyilvános tanuló ¹⁾		magántanuló		nyilvános tanuló	magántanuló			nyilvános tanuló ¹⁾		magántanuló		nyilvános tanuló	magántanuló	
	fiú	leány	fiú	leány		fiú	leány		fiú	leány	fiú	leány			
1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7		

¹⁾ Ezek közül más iskolából jött:

a II. osztályba:, a IV. osztályba:, a VI. osztályba:, a VIII. osztályba:, a III., az V., a VII., a II-VIII.

3. A felvett nyilvános tanulók megbetegedései s az igazgatói és tanárkari megrovások száma.

Megbetegedések			Megrovások	
A könnyű nem fertőző	A súlyos	A fertőző (esetleg járványos)	Az igazgatói	A tanárkari
megbetegedések száma			megrovások száma	
1	2	3	4	5

Megjegyzés: Könnyű betegségeknek, ha egyébként a betegség természetéből nem lehetne megállapítani, az 1-6 napig, súlyosnak az ennél hosszabb ideig tartó tekintendő.

4. A nyilvános és magántanulók megoszlása december hó 31-én kor szerint, osztályonként.

Osz-tály	A nyilvános és a magántanulók együttes létszáma decz. 31-én ¹⁾	A nyilvános és a magántanulók együttes létszámából ¹⁾ december 31-én																
		9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.		
		évét már betöltötte																
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17		

¹⁾ A december 31-ig beírt és ki nem maradt nyilvános és magántanulók száma.

5. Az osztályvizsgálatot tett nyilvános és magántanulók megoszlása honosság és szülőik (gyámjuk, illetőleg más törvényes gondviselőjük¹⁾) állandó lakóhelye szerint.

Az osztályvizsgálatot tett nyilvános és magántanulók										
összes száma	közül			száma, a kiknek szülője (gyámja, illetőleg más törvényes gondviselője ¹⁾) állandóan						
	magyar honos volt		kül- földi honos volt	ugyanazon		a magyar anyaor- szág más törvény- hatóságá- ban	Horvát- Szlavon- ország- gokban	külföldön, még pedig		
	magyar- országi	horv.- szlavon- országi		községben (az iskola székhelyén)	vár- megye más köz- ségében ²⁾			Ausz- triában		
	illetőségű			lakott						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

¹⁾ Nem tévesztendő össze a csupán lakás- vagy kosztadóval! — ²⁾ A vármegye határain belül fekvő törvényhatósági jogú városban, mint külön törvényhatóságban lakó szülők gyermekeit a 7. rovatban kell kimutatni. — Ily városok iskoláinak kimutatásában pedig ez a (3.) rovat üresen marad.

6. Az osztályvizsgálatot tett nyilvános és magántanulók megoszlása törvényhatóságok-
kint szülőik (gyámjuk, illetőleg más törvényes gondviselőjük) magyarországi állandó
lakóhelye szerint.

Törvényhatóság	A tanulók száma	Törvényhatóság	A tanulók száma	Törvényhatóság	A tanulók száma
1	2	1	2	1	2

7. Az osztályvizsgálatot tett nyilvános és magántanulók megoszlása szülőik (gyámjuk
illetőleg más törvényes gondviselőjük) foglalkozása (társadalmi állása) szerint.*

Foglalkozás (társadalmi állás)	A tanulók száma	Foglalkozás (társadalmi állás)	A tanulók száma	Foglalkozás (társadalmi állás)	A tanulók száma
1	2	1	2	1	2
Nagybirtokos, nagybérlő (1000 kat. holdon felül)		Nagykereskedő, nagyvállal- kozó		Katonatiszt, (honvédtiszt, csendőrtiszt)	
Középbirtokos és bérlő (100—1000 kat. holddal)		Kiskereskedő, kisvállalkozó		Katona altiszt (honvéd altiszt, csendőr altiszt)	
Kisbirtokos, kisbérlő (100 kat. holdon alul)		Kereskedelmi vagy közleke- dési (vasuti, posta- stb.) tisztviselő		Különböző v. közelebbről meg- nem nevezett foglalkozási ágakban dolgozó napszámos	
Kisbirtokos-napszámos (kisbérlő-napszámos)		Egyéb keresk. vagy közlek. segédszemély (altiszt, segéd, szolga stb.)		Tőkés, járadékos, háztulaj- donos	
Egyéb őstermelő (feles, ma- joros, kertész, halász)		Köztisztviselő (a papok, taná- rok és tanítók kivételével) és közhivatalban alk. díjnok		Nyugdíjas tisztviselő vagy az értelmiség körébe számí- tható egyéb nyugdíjas	
Gazdasági tisztviselő		Pap		Nyugdíjas altiszt, szolga vagy munkás	
Egyéb gazdasági segédsze- mély (földműves-napszámos, gazdasági cseléd)		Tanár, tanító		Magánzó, oltartásos	
Nagyiparos, bányanagyvállal- kozó		Másféle értelmiségi (orvos, ügy- véd, közjegyző, gyógyszerész stb.) s ilyeneknél alkalmaz- zott segéd, irnok stb.		Egyéb és ismeretlen foglal- kozású	
Kisiparos, ¹⁾ bányakisvállal- kozó				Árvaházi, szeretetházi tanulók	
Ipari vagy bányászati tiszt- viselő					
Egyéb ipari vagy bányászati segédszemély (előmunkás, segéd, munkás stb.)		Közhivatalban alkalmazott vagy másféle értelmiségi altiszt vagy szolga			
				Mindössze	

* Lásd a Tudnivalók 4. b) pontját! — ¹⁾ Az uradalmi iparosok gyermekeit is ebben a rovatban kell kimutatni.

8. Az osztályvizsgálatot tett nyilvános és magántanulók megoszlása vallás, anya-
nyelv és nyelvismeret szerint.*

Az osztály- vizgála- tot tett tanulók összes száma	Az osztályvizsgálatot tett tanulók közül												
	latin	görög	örmény	refor- mátus	ág- hitv. evang.	görög- keleti	uni- tárius	izrae- lita	bap- tista				
	szertartású róm. kath.		vallású volt										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	

Az osztályvizsgálatot tett tanulók közül											
magyar	német	tót	oláh	ruthén	horvát	szerb	olasz				összesen nem magyar
anyanyelvű volt											
13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24

Az osztályvizsgálatot tett magyar anyanyelvű tanulók közül									
csak magyarul	más hazai nyelven is	németül	tótul	oláhul	ruthénül	horvátul	szerbül	olaszul	egyéb hazai nyelven
tudott		is tudott							
25	26	27	28	29	30	31	32	33	34

Az osztályvizsgálatot tett nem magyar anyanyelvű tanulók közül									
csak anya- nyelvén	más hazai nyelven is	csak németül	csak tótul	csak oláhul	csak ruthénül	csak horvátul	csak szerbül	csak olaszul	csak egyéb hazai nyelven
tudott		tudott							
35	36	37	38	39	40	41	42	43	44

Az osztályvizsgálatot tett										
német	tót	oláh	ruthén	horvát	szerb	olasz				összes nem magyar
anyanyelvű tanulók közül magyarul is tudott										
45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55

* Lásd a Tudnivalók 4. e) pontját!

9. Ismétlők, a görög pótló tárgyak tanulói, magaviselet és mulasztások osztályonként.

Osztály	Az osztályvizsgálatot tett											
	nyilvános és magántanulók közül			nyilvános tanulók közül							által	
	ismétlő volt	a görög-pótló tárgyakat tanulta	magaviseletből				egy órát sem	csak igazoltan	igazolatlannal ¹⁾	igazoltan	igazolatlannal	
			1.	2.	3.	4.						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
			osztályzatot kapott				mulasztott			mulasztott órák száma		

¹⁾ Ebben a rovatban kell kimutatni azokat is, a kik igazoltan is, meg igazolatlanul is mulasztottak.

10. Az osztályvizsgálatot tett tanulók előmenetele osztályonként.

Osztály	Az osztályvizsgálatot tett																	
	nyilvános és magántanulók közül									nyilvános tanulók közül								
	összes száma	minden				legalább kitűnő (legalább) jeles	elégtes	elégtelen	nyelvet	a latin	a francia	az angol	az egész-ségtant	a száhad-közrajzot	a kézi munkát	a fiziks-t	az éneket	
		rendes tantárgyból																
osztályzatot kapott																		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
			mint rendkívüli tantárgyat legalább elégséges eredménnyel tanulta															

11. Az osztályvizsgálatot tett nyilvános és magántanulók megoszlása a tandíjfizetés szempontjából, a jutalmazott tanulók száma, az elégedett tandíjak összege s a jutalmak értéke.

Az egész tandíjat megfizette	Részben		Egészen	Jutalom-ban részesült	Az elégedett tandíj összege	A kiosztott jutalmak (pénz, könyv stb.) értéke
	tandíjmentes volt					
1	2	3	4	5	6	

12. A tanulók által élvezett jótétemények (ösztöndíjak, segélyek) és egyéb kedvezmények.

(A tandíjmentességek, jutalmak s a köztartásban élvezett kedvezmények nélkül.)
Megjegyzés: Az iskolához kötött ösztöndíjak aláhuzandók.

A jótétemény, ill. kedvezmény (ösztöndíj, pénz-, ruha- és könyvsegélyek, ingyenes részvétel a tanulmányi kiránduláson stb.) megnevezése ¹⁾ (alapja, forrása)	Az 1. rovatban megnevezett		A jótétemény, ill. kedvezmény (ösztöndíj, pénz-, ruha- és könyvsegélyek, ingyenes részvétel a tanulmányi kiránduláson stb.) megnevezése ¹⁾ (alapja, forrása)	Az 1. rovatban megnevezett	
	jótéteményt hány tanuló élvezte?	jótétemény értéke koronában		jótéteményt hány tanuló élvezte?	jótétemény értéke koronában
1	2	3	4	5	6

¹⁾ Különböző alapokból származó ösztöndíjakat nem szabad összefoglalni!

13. Tanulmányi kirándulások.

Mely vidékekre rendezett az iskola tanulmányi kirándulást? (a fontosabb helyek felemlítésével)	Mely hónapban volt	Hány napig tartott	Hány tanár	Hány tanuló
	a tanulmányi kirándulás?		vett a kirándulásban részt?	
1	2	3	4	5

14. A IV. osztályról vizsgálatot tett nyilvános tanulók pályaválasztása.*)

Azokat, a kik valamely iskolában folytatják tanulmányaikat, de egyidejűleg valamilyen kereső pályára is léptek, csak az illető iskola rovatában kell kimutatni, nem érve azonban ide az inasiskolába járó iparos- és kereskedő inasokat.

(Ez a táblázat a következő iskolai év elején, szeptember hó folyamán töltendő ki.)

Pályaválasztás	A IV. osztályt végzett tanulók	Pályaválasztás	A IV. osztályt végzett tanulók
	1		2
I. Tovább tanultak (akár mint nyilvános, akár mint magántanulók.)		II. Kereső pályára léptek	
1. Gimnáziumban, még pedig: a) ugyanebben az iskolában		1. Gazdasági pályára	
b) más iskolában		2. Ipari pályára	
2. Reáliskolában, még pedig: a) ugyanebben az iskolában		3. Kereskedelmi pályára	
b) más iskolában		4. Közlekedési pályára, még pedig: 5. Közhivatalnoki pályára (tisztviselőnek vagy díjnoknak) még pedig:	a) vasúthoz
3. Felsőbb leányiskolában, még pedig: a) ugyanebben az iskolában			b) hajózáshoz
b) más iskolában			c) postához vagy táviróhoz
4. Polgári iskolában			d) távbeszélőhöz
5. a) Felső kereskedelmi iskolában			e) más közlekedési vállalatához
b) Női kereskedelmi tanfolyamon		a) községi v. körjegyzői irodába	
6. a) Tanítóképzőben		b)	
b) Tanítónőképzőben		c)	
c) Óvónőképzőben		d)	
7. Katonai iskolában		e)	
8. Gazdasági, ipari vagy más szakiskolában, az iskola megnevezésével	a)	6. Nevelői pályára	
	b)	a)	
	c)	b)	
	d)	c)	
	e)	d)	
	f)	e)	
	g)	7. Egyéb pályára, még pedig:	
	h)	a)	
	i)	b)	
			III. Otthon maradt
		IV. Meghalt	
		V. Ismeretlen, hogy mivé lett **)	
		Összesen	

*) Lásd a Tudnivalók 4. a) pontját!

***) Az itt kimutatott tanulókat a 28. és 29. oldalon levő jegyzékben névszerint fel kell sorolni!

15. Az 19..... évi szept. 1-től 19..... évi jun. 30-ig sikeres érettségi vizsgálatot tett tanulók pályaválasztása.*)

(A felsőbb leányiskolák kimutatásában üresen marad.)

E táblázatban a sikeres javító és ismétlő érettségi vizsgálatot tett tanulók pályaválasztását is ki kell mutatni és nemcsak a nyilvános, hanem a magántanulókét is. (A csak kiegészítő érettségit tett tanulók pályaválasztásáról nem kell adatot közölni.) Azokat, a kik valamely főiskolán folytatják tanulmányukat, de egyidejűleg valamely kereső pályára is léptek, csak az illető főiskola rovatában kell kimutatni.

(Ez a táblázat a következő iskolai év elején, szeptember hó folyamán töltenendő ki.)

Pályaválasztás	Sikeres érettségit tett		Pályaválasztás	Sikeres érettségit tett	
	fiúk	leányok		fiúk	leányok
1	2	3	1	2	3
I. Tovább tanultak (akár hazai, akár külföldi főiskolán)			II. Kereső pályára léptek		
1. a) Tudomány-egyetemi hittudományi karon			1. Gazdasági pályára		
b) Hittudományi főiskolán			2. Ipari pályára		
2. a) Tudomány-egyetemi jogi karon ¹⁾			3. Kereskedelmi pályára (pénzüntézetekhez is)		
b) Jogakadémián			4. Közlekedési pályára, még pedig: a) vasúthoz b) hajózáshoz c) postához vagy távíróhoz d) távbeszélőhöz e) más közlekedési vállalatokhoz		
3. Tudomány-egyetemi orvosi karon ²⁾					
4. Tudomány-egyetemi bölcsészeti (és természettudományi) karon ³⁾					
5. Mint gyógyszerészjelöltek					
6. Műegyetemi-vegyészmérnöki ⁴⁾					
7. Műegyetemi építészi 8. Műegyetemi mérnöki 9. Műegyetemi gépészmérnöki ⁵⁾			5. Közhivatalnok pályára (tisztviselőnek vagy díjnoknak), még pedig: a) állami hivatalba b) törvényhatósági szolgálatba c) községi vagy körjegyzői irodába d) e) f)		
10. Állatorvosi főiskolán			6. Nevelői pályára		
11. Mezőgazdasági					
12. Erdészeti			7. Egyéb pályára, még pedig: a) b) c)		
13. Bányászati					
14. Kereskedelmi			III. Katonai kötelezettségének tesz eleget		
15. Katonai			IV. Otthon maradt		
16. Művészeti			V. Meghalt **)		
17. Községi közigazgatási tanfolyamon			VI. Ismeretlen, hogy mivé lett		
18. Posta- és távíró tanfolyamon					
19. Vasúti tanfolyamon					
20. Hajóstiszti tanfolyamon					
21. Polgári iskolai tanítóképzőben					
22.			Összesen		

¹⁾ Ideértve egyes külföldi egyetemek államtudományi és kamarai tudományi karát is. — ²⁾ Ideértve egyes külföldi egyetemek fogorvosi karát is. — ³⁾ Ideértve egyes külföldi egyetemek irodalmi karát is. — ⁴⁾ Ideértve egyes külföldi tudomány-egyetemek vegyszerészeti karát is. — ⁵⁾ Ideértve egyes külföldi egyetemek elektrotechnikai szakosztályát is.
*) Lásd a Tudnivalók 4. a) és 4. e) pontját! — **) Az itt kimutatott tanulókat a 28. és 29. oldalon levő jegyzékben névszerint fel kell sorolni!

III. Az 19..... évi szept. 1-től 19..... évi jun. 30-ig tartott érettségi vizsgálatok.

Az 19..... iskolai év végén ezen iskolában tartott érettségi vizsgálaton megbukott tanulók melyik iskolához utasítottak javító érettségi vizsgálatra?

Sorszám	Az érettségi vizsgálat megnevezése	Nyilvános v. magántanuló s az utóbbi fi v. nő	Érettségre jelentkezett	Az írásbeli től visszalépett	A vizsgálat től függesztett	Az írásbeli dolgozatokat legkésőbbi előzetes engedéllyel készítő elism. vizsgára utasítottak végleg elutasítottak	Szóbelire bocsátott	A szóbeli től visszalépett	A szóbeli alapján							
									jelesen éret	jól éret	érett	javító vizsgára utasított	ismétlő vizsgára utasított	végleg elutasított		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1	Első ízben tett teljes vizsgálat	nyilv.														
2		magán	fi													
3		nő														
4	Első javító vizsgálat ¹⁾	nyilv.														
5		magán	fi													
6		nő														
7	Második javító vizsgálat ¹⁾	nyilv.														
8		magán	fi													
9		nő														
10	Ismétlő teljes vizsgálat	nyilv.														
11		magán	fi													
12		nő														
13	Eredménytelen ismétlő vizsgálat után tett javító vizsgálat ¹⁾	nyilv.														
14		magán	fi													
15		nő														
16	latin és görög nyelvből	nyilv.														
17		magán	fi													
18		nő														
19	latin nyelvből	nyilv.														
20		magán	fi													
21		nő														
22	Kiegészítő vizsgálat	nyilv.														
23		magán	fi													
24		nő														
25	2)	nyilv.														
26		magán	fi													
27		nő														

¹⁾ Lásd a Tudnivalók 4e) pontját! — ²⁾ E rovatok a görög nyelvből, a magyar nyelvből és magyar történelemből tett kiegészítő érettségi vizsgálat, továbbá a javító vagy ismétlő kiegészítő érettségi vizsgálatok főtüntetéseire használandók fel.

IV. Tanári személyzet.

(Az összes tanárok, tanárnők, tanítók, tanítónők, bejáró óraadók és bejáró hitoktatók felsorolása.)
Az önálló működéssel meg nem bízott gyakorló tanárjelölteket és az iskolán kívül tanító hitoktatókat az alábbi táblázatban nem kell megemlíteni s az O/1. mintájú lapot sem kell róluk kiállítani.

Sorszám	A tanár (tanárnő), tanító (tanítónő) és bejáró hitoktató család- és személyneve	Alkalmaztatásának minősége: igazgató, rendes tanár, rendes hittanár, rendes tornatanító, helyettes tanár, segédtanár, bejáró óraadó (hitoktató)	Az iskolában a tanításon kívül egyéb megbízatása (osztályfőnök, könyvtárőr, szertárőr, hitszónok, tandíj-kezelő stb.)
1	2	3	4

Hány gyakorló tanárjelölt volt az iskolánál? közülök önálló működéssel volt megbízva: Mely vallásfelekezet(ek)hez tartozó tanulók nyerték a hittani oktatást ennek az iskolának a falain kívül s hol (mely más iskolában vagy helyiségben?) és kitől nyerték?

V. Az iskola telke, épülete és helyiségei.

(Az iskolával kapcsolatos köztartás telke, épülete és helyiségei nélkül.)

A) Telek és épület.

- Hány m² területű az iskola egész telke? m² területű. Ebből beépített terület: m².)
 - Az épület az iskolának sajátja-e vagy az iskola csak bérlő?
 - Az iskolaépület mikor épült? Iskolának épült-e, vagy ha nem, milyen célra épült?
 - Megfelel-e most az épület céljának (egészben vagy részben)?
- Ha nem, miért nem felel meg?

B) Helyiségek.

Megjegyzés. Ha valamely helyiség több célnak szolgál, csak egy helyen veendő számba, de az illető helyen a lap szélén meg kell említeni, hogy az illető helyiség még milyen célra használatos.
Ha valamely szertárnak nincsen helyisége, ugyancsak meg kell említeni, hogy hol tartatnak az illető szerek.

Sorszám	A helyiségek célja és megnevezése		A helyiségek száma az iskola		Sorszám	A helyiségek célja és megnevezése		A helyiségek, illetőleg lakások száma az iskola	
	saját	bérelt	saját	bérelt		saját	bérelt	saját	bérelt
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Osztályterem				24	Igazgatói iroda			
2	Rajzterem				25	Tanári szoba			
3	Ének és zeneterem				26	Értekezleti terem			
4	Kézimunka- (szlőjd-) terem				27	Dolgozó szoba			
5	Tornaterem (tornacsarnok)				28				
6	Más előadó terem				29				
7					30				
8	Természettani szertár	terme			31	Díszterem			
9		kémiail helyisége			32	Társalgó			
10		kísérleti terme			33	Tanári olvasó terem			
11		dolgozó szobája			34	Ifjúsági tanuló-szoba			
12	Természettanai szertár	terme			35	Ifjúsági olvasó terem			
13		kémiail helyisége			36	Könyvtár-szoba			
14		kísérleti terme			37				
15		dolgozó szobája			38				
16	Kémiai szertár	terme			39	Vendégszoba			
17		kísérleti terme			40				
18		dolgozó szobája			41				
19		gyakorló szobája			42				
20	Földrajzi				43	Igazgatói lakás			
21	Filológiai	szertár terme			44	Tanári lakások	egy		
22	Torna-				45		két		
23					46		három		
24							négy		
25							egy		
26							két		

1) Ha az iskolával kapcsolatos köztartásnak nincsen külön épülete, hanem helyiségei az iskolának e célra elkülönített részében vannak, a beépített területből hány m² esik erre?m²

VI. Az iskola vagyona, bevételei és kiadásai.

(Az iskolával kapcsolatos köztartás vagyona, bevételei és kiadásai nélkül.)

A) Vagyon.

(Az 19...../19..... iskolai év végén.)

A vagyoni tételek megnevezése	Az iskola vagyona koronákban	Az iskola vagyont terhelő adósságoknak még törlesztetlen álladéka koronákban
1	2	3
1. Az iskola tulajdonát képező (illetőleg annak céljaira lekötött)	a) s tanítás céljaira szolgáló épület(rész) és telek becsértéke b) s az igazgató, tanárok és szolgák lakásául szolgáló épület(rész) becsértéke c) bérbeadott épület(részek) becsértéke d) földek becsértéke (a gazd. felszerelések értékével együtt) e) alapítványi tőkék és értékpapírok értéke f) nem alapítványi tőkék és értékpapírok értéke	
2. Az iskola saját ösztöndíjalapítványainak vagyona	a) ingatlanban b) elhelyezett tőkében, értékpapírokban és készpénzben	
3. Az iskolához kötött (nem saját) ösztöndíjalapítványok vagyona	a) ingatlanban b) elhelyezett tőkében, értékpapírokban és készpénzben	
4. A segélyalap (segélyező egyesület) vagyona	a) ingatlanban b) elhelyezett tőkében, értékpapírokban, más ingókban (könyvekben stb.) és készpénzben	
5. A jutalomalap vagyona		
6. Az önképzőkör alap (önképzőkör) vagyona (elhelyezett tőkék, készpénz, könyvek)		
7. A kirándulási alap vagyona		
8. A könyvtáralap vagyona (a könyvtár értéke nélkül)		
9. A zene- és énekkar vagyona (felszerelések, hangszerek, kották, készpénz stb.)		
10. Egyéb alapok (tanszer-alap, stb.) vagyona		
11. Az iskola vagyona felszerelésekben	a) bútorok, háztartási szerek b) tanítási eszközök és szerek (szertárak) c) tanári és ifjúsági könyvtár d)	értéke az évi felhasználás folytán 3-4%o levonásával s az új szerzemények értékének hozzászámításával
12. Egyéb vagyont névszerint	a) b) c)	
Összes vagyon		

B) Bevételek.

(Az 19.../19... iskolai évben.)

A bevételi források megnevezése		Az iskola bevételei koronákban	A bevételi források megnevezése		Az iskola bevételei koronákban
1		2	1		2
			Áthozatal		
1. Az iskola tulajdonát képező (illetőleg annak céljaira lekötött)	a) s tanítás céljaira szolgáló épület(rész) bére-egyenértéke		9. Beiratasi díjból		
	b) s az igazgató, tanárok és szolgák lakásul szolgáló épület(rész) bére-egyenértéke		10. Értesítési díjból, tintadíjból, könyvtári díjból, stb.		
	c) bérbeadott épület(rész) bérjövödelme		11. Tandijakból		
	d) földek jövödelme		12. Magánvizsgálati díjakból		
	e) alapítványi tőkék és értékpapírok kamatjövödelme		13. Hittan és a rendkívüli tárgyak tanításáért kiszabott díjakból		
	f) nem alapítványi tőkék és értékpapírok kamatjövödelme		14. Pénzadományok a szertárak, könyvtárak stb. javára		
2. A m. kir. vallás- és közokt. minisztériumtól ¹⁾			15. A segélyalap (segélyző egyesület) jövödelme (ingatlan jövödelme, kamatjövödelme, tagsági díjak, pénzadomány stb.)		
3. A magyar tanulmányi alaptól ¹⁾			16. Az önképzőkör, tanulmányi kirándulások, énekkar stb. céljára létesített alapok jövödelme (tagsági díjak, pénzadományok stb.)		
4. A m. kir. vallásalapból (hittanárak, hitoktatók és hitszónokok illetményeire)			17. Az iskola saját ösztöndíj-alapjainak jövödelme (ingatlan jövödelme, kamatjövödelme stb.)		
5. Egyéb alapítványokból vagy alapokból származó hozzájárulás névszerint ¹⁾	a)		18. Az iskolához kötött (nem saját) ösztöndíj-alapok jövödelme (ingatlan jövödelme, kamatjövödelme stb.)		
	b)		19. Nem az iskolához kötött ösztöndíj-díjakból		
	c)		a)		
	d)		b)		
6. Más, nem alapítványokból vagy alapokból származó egyházi hozzájárulás névszerint ¹⁾	a)		20. Egyéb jövödelmek névszerint	c)	
	b)			d)	
7. A vármegye, város ill. község hozzájárulása a fenntartáshoz ¹⁾			e)		
8. Intézetek, egyesületek és magánosok hozzájárulása ¹⁾			f)		
Átvitel			Összes bevétel		

¹⁾ Ha az iskola egyéb bevételeiből (pl. tandíjból, beiratasi díjból, házibérből stb.) bizonyos összeget a fenntartónak: az állampénztárnak, tanulmányi alaptól, egyházközségnek, községnek stb.) beszolgáltatott, ezt a fenntartó hozzájárulásából le kell vonni és csak a fennmaradó különbözetet kell ide beírni.

C) Kiadások.

(Az 19.../19... iskolai évben.)

A kiadási tételek megnevezése		Az iskola kiadásai koronákban	A kiadási tételek megnevezése		Az iskola kiadásai koronákban
1		2	1		2
a) Személyi illetmények.			b) Dologi kiadások. (Folytatás.)		
			Áthozatal		
1. Az igazgató, a rendes, helyettes, segéd- és megbízott tanárok és tornatanítók	a) fizetése (a természetben élvezett ellátás egyenértéke is) és fizetés természetével bíró pótlékai		17. Adó, vízdíj, tüzbiztosítás stb.		
	b) fizetés természetével nem bíró személyi és helyi pótlékai (osztalékai)		18. Tanítási eszközök és szerek beszerzése, ill. javítása		
	c) lakbéré		19. Könyvtári beszerzésekre, bekötésre stb.		
	d) természetben birt lakásának bére-egyenértéke		20. Ház, hi. atali, illetőleg irodai és osztálybeli apró szükségletekre (papír, toll, kréta, értesítő nyomtatás, távbeszélő díja stb.)		
2. Rendes tanár-gyakat	tanító bejáró óraadóknak az iskolafentartó által fizetett járandóságai		21. Utiköltségek, költözködési illeték		
3. Rendkívüli			22. Kirándulás, tanulmányi utazás, iskolai ünnep költségei		
4. Hittant			23. Nyugdíjalaphoz hozzájárulás		
5. A tanári személyzetnek magánvizsgálati díjakból való illetménye			24. Fizetett kamatok		
6. Az iskolaorvos fizetése			25. Önképzőköri dologi kiadások		
7. Helyettesítési és órátöbbleti díjak			26. Egyéb dologi kiadások		
8. Tiszteletdíjak (osztályvezetői, jegyzői díj, játékvezetésért, értekezés írásáért, hitszónoklásért, stb.)			c) A tanulók segélyezésére és jutalmazására.		
9. Tandíjkezelői jutalék (az igazgató jutalékával együtt)			27. Az iskola saját ösztöndíj-alapjaiból		
10. A rendes szolgaszemélyzet	a) fizetése (a természetben élvezett ellátás egyenértéke is)		28. Az iskolához kötött	nem saját ösztöndíj-alapokból	
	b) lakbéré		29. Az iskolához nem kötött		
	c) lakbér egyenértéke		30. A segélyalaphoz (segélyzőegyesülettől) az iskola (segélyzőegyesület) által pénzért beszerzett s a tanulóknak nem csupán használatra, hanem tulajdonul adott tárgyak (ruhák, könyvek stb.) értékével együtt		
11. Egyéb személyi kiadások	a) segélyek		31. Iskolai segély		
	b)		32. Iskolai jutalmak		
	c)		33. Önképzőköri jutalmak		
b) Dologi kiadások.			d) Átmeneti kiadások.		
12. A saját iskolai épület rész (tornater, játékter)	bére-egyenértéke		34. Ingatlanvétel		
13. A bérelt	bére		35. Új építkezés		
14. Fűtés, világítás, tisztogatás			36. Egyéb átalakítások		
15. Kisebbit javítások			37. Munkafeladatok	a)	
16. Szüneti tisztogatás, javítás és átalakítások				b)	
Átvitel			38. Kölcsöntörlesztés		
			Összes kiadás *)		

*) Ha a kiadások meghaladják a bevételeket, a hiány milyen forrásból fedeztetett:

VII. Azon IV. osztályt végzett nyilvános tanulók és azon sikeres érettségi vizsgálatot tett nyilvános és magántanulók jegyzéke, akiknek pályaválasztásáról az iskolának nincs adata.

(A 14. táblázat V. s a 15. táblázat VI. számú vízszintes rovatában kimutatott tanulók.)

Folyószám	A tanuló neve	A tanulók szülőjének, gyámjának vagy más törvényes gondviselőjének, esetleg mostani vagy korábbi lakásadójának					A m. kir. központi statisztikai hivatal közvetlen tudakozására nyert válasz szerint a tanuló milyen élet-pályára lépett?	Folyószám
		neve	foglalkozása	lakása				
				község, város	kerület, utca, tér	házszám		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
A) A IV. osztályt végzett nyilvános tanulók.								
B) Sikeres érettségi vizsgálatot tett tanulók.								

P/2. minta.

19...../19..... iskolai év.
 vármegye járás
 t. j. város, r. t. város, község.

Az iskola czíme:

Az érettségi vizsgálatra jelentkező tanulók jegyzékének sorszáma:

Statisztikai lap

az iskolai év folyamán sikeres érettségi vizsgálatot tett (éretté nyilvánított) nyilvános és magántanulókról.

E statisztikai lapot maga a tanuló tartozik kitölteni s az adatok helyességének igazolásával aláírni, az osztályfőnök pedig a tanuló által bejegyzett adatokat felülvizsgálja, a szükséghez képest helyesbíti és a lapot láttamozza.

A 4., 5., 6a) és b), 8. és 9. rovatban a választ részben vagy egészben a megfelelő szavak aláhúzásával kell megadni.

1	A tanuló neve:	
2	Születésének helye: magyarországi születésűeknél a község illetőleg a város és a vármegye, külföldi születésűeknél az ország (tartomány) neve:	község város várm. ország
3	Születésének ideje (éve, hónapja és napja):	1.....évi.....hó.....n.
4	Honossága s ha magyar honos, magyarországi vagy horvát-szlavonországi illetőségű-e?	magyarországi — horvát-szlavonországi illetőségű magyar honos, vagy:
5	Vallása:	lat. szert. r. k. — gör. szert. r. k. — reform. — ag. h. ev. — gör. kel. — unitárius — izraelita — baptista — vagy:
	a) Anyanyelve (lásd a Tudnivalók 1. pontját!):	magyar — német — iót — oláh — rutén — horvát — szerb — vend — vagy:
6	b) Ha nem magyar anyanyelvű, tökéletesen, csak keveset vagy semmit sem tud magyarul? c) Mely más nyelv(ek)en beszél még?	tökéletesen tud — csak keveset tud — semmit sem tud
7	Atyjának, gyámjának vagy más eltartójának foglalkozása, állása, üzlete (Lásd a Tudnivalók 2. pontját!):	
8	A gimnázium utolsó osztályát mint nyilvános tanuló reálskola osztályáról mint magán tanuló melyik iskolai évben és hol (melyik gimnáziumban illetőleg reálskolában) végezte? tett vizsgát?	mint nyilvános tanuló — mint magántanuló az 19...../19..... iskolai évben a(z)..... gimnáziumban végestem reálskolában tettem vizsgát
9	Érettségi bizonyítványában nyert osztályzata:	jelesen érett — jól érett — érett

Kelt....., 19... évi hó n.

Láttam:

(a tanuló aláírása.)

osztályfőnök.

Tudnivalók.*)

1. A P/1. mintájú statisztikai kimutatás kitöltése, nemkülönben az esetleges hiányok kiegészítése és hibák kijavítása végett visszaküldött kimutatás pótlása és helyesbítése az iskola igazgatójának feladata, az osztályfőnökök azonban tartoznak az osztályuk tanulóira vonatkozó adatokat összeállítani és az igazgatónak kellő időben rendelkezésére bocsátani. Ugyancsak köteles az iskola fenntartója is mindazokat az adatokat, a melyekről az igazgatónak nincs tudomása, annak megkeresésére kellő időben közölni.

2. A P/2. mintájú statisztikai lapot a sikeres érettségi vizsgálatot tett tanulók, érettségi bizonyítványuk átvétele előtt, maguk tartoznak kitölteni, az osztályfőnök pedig felülvizsgálja, szükség esetén helyesbíti és láttamozza azokat.

A sikeres javító érettségit tett tanulók P/2. mintájú statisztikai lapjait annak az iskolának az igazgatója állíttatja ki és küldi be, a melyben az illetők a javító érettségit letették. (Lásd még a 4. e) pontot!) A kiegészítő érettségit tevők P/2. mintájú lapot nem állíttatnak ki.

Félreértések elkerülése végett megjegyzendő, hogy azokról a tanulókról, a kik a folyó év szeptember vagy december havában fognak sikeres érettségi vizsgát tenni, a P/2. mintájú statisztikai lapokat majd csak a következő iskolaévi statisztikai kimutatással kell beküldeni s ezeket a tanulókat ugyancsak a jövő iskolaévi P/1. kimutatás III. táblázatában kell majd kimutatni.

3. Az O/1. mintájú statisztikai lapot saját személyéről az igazgató, minden tanár, tanárnő, tanító, tanítónő, bejáró óraadó és bejáró hitoktató maga tölti ki, a kit azonban ebben betegség vagy távollét gátol, a helyett a rendelkezésére álló minősítő táblázat alapján az igazgató állítja ki. Ugyasint az igazgatónak feladata az O/1. mintájú statisztikai lapot azon tanerőkről (bejáró hitoktatókról) is kitölteni, a kik a lefolyt iskolaévben az iskolánál működtek, de az O/1. lap kiállítás előtt elhaltak vagy a városból (községből) eltávoztak, avagy a lap kitöltésében más okból (betegség stb.) akadályozva vannak. Ha az az egyén, a kire az O/1. lap vonatkozik, meghalt, vagy szabadságoltatott, ez a körülmény a lap szélén jegyzet alakjában megemlítendő.

Azokról a hitoktatókról, a kik az intézet tanulóit nem az iskola helyiségeiben tanítják, O/1. mintájú lapot nem kell kiállítani, de a P/1. minta IV. részében a 21. lapon ezeket is okvetlenül fel kell sorolni, hogy a hivatal ezek személyi adatait közvetlenül szerezhesse meg.

4. A P/1. mintájú kimutatás egyes táblázatainak kitöltésére nézve a következők szolgáljanak tájékoztatásul:

a) A folyó évi augusztus és szeptember hónapban pótló osztályvizsgálatot tevő nyilvános tanulókat kivétel nélkül ebbe a kimutatásba kell felvenni, az ugyanakkor vizsgázó magántanulók közül azonban csak azokat, a kik a folyó iskolai évben fizették le a tandíjat. (A többi vizsgázó magántanuló már a következő iskolaév statisztikájához számítandó.)

b) A tanulóknak a 7. táblában szüloik vagy más törvényes gondviselőjük foglalkozása szerinti csoportosításánál arra nézve, hogy egyes foglalkozások a 7. táblának melyik rovatába tartoznak, a P/2. mintájú lap hátulján foglaltakon kívül még a következők irányadók:

Nagyiparos az, a kinek ipari vállalatában legalább 20 alkalmazottja van, nagykereskedő pedig az, a ki nem csupán közvetlenül a közönségnek, hanem továbbelárúsítóknak is, vagy csak ilyeneknek adja el áruját. Az uradalmi iparosokat mint önálló iparosokat, alkalmazottjaikat mint ipari segédszemélyeket kell kimutatni. A kereskedőkkel és kereskedelmi segédszemélyekkel együtt kell kimutatni a bankárokat, a hitelintézetek (bankok, takarékpénztárak, hitelszövetkezetek), továbbá a biztosítóintézetek alkalmazottjait, stb. a közlekedési vállalkozókat (hajó-, közkocsi-, bérkocsitulajdonosokat, fuvarosokat) és a közlekedés körében alkalmazott segédszemélyeket (vasuti tisztviselőket, postatisztekéket, alisztekéket és szolgálókat) is.

c) A 8. táblához: A tanulók anyanyelvének a valósághoz híven azt a nyelvet kell kimutatni, a melyet magukénak vallanak s a melyen legjobban és legszívesebben beszélnek. Ennél fogva megjegyzendő, hogy ámbár az anyanyelv a legtöbbször azonos azzal a nyelvvel, a melyet kiki gyermekkorában és rendszerint az anyjától sajátított el, ezzel még sem esik mindig össze, mert nincs kizárva az a lehetőség, hogy a tanuló anyanyelve más, mint az anyjé, különösen ha a tanuló kisedővódában, iskolában, vagy egyéb érintkezés által az anyjától különböző, más nyelvet sajátított el.

A 8. tábla 27—34. rovataiban azokat a magyar anyanyelvű tanulókat, a kik a magyar nyelven kívül több más nyelven is beszélnek, annyi rovatba kell felvenni, a hány nyelven beszélnek. A 27—34. rovatok adatainak összege tehát a rovat adatainál nagyobb is lehet.

A nem magyar anyanyelvű tanulók közül csak azokat szabad magyarul tudóknak kimutatni, a kik magukat a mindennapi életben átforduló érintkezés alkalmával magyarul — ha nem is hibátlanul — ki tudják fejezni. A ki magát csak nagyon hiányosan tudja kifejezni, vagy éppen csak néhány szót tud magyarul, azt magyarul tudóknak nem szabad feltüntetni.

d) A IV. osztályt végzett és a sikeres érettségit tett tanulók pályaválasztását tudakoló 14. és 15. tábla kitöltésénél nem a tanulók előzetes bemondása, hanem az osztályfőnöknek vagy a tanári testület más tagjának a tényleg bekövetkezett pályaválasztásról esetleg nyert közvetlen tudomása szolgáljon alapul, a kiknek pályaválasztásáról pedig volt tanáraiknak nincsen biztos tudomásuk, azokra nézve az új iskolai évben az V. és VIII. osztályba föllépett tanulók adhatnak felvilágosítást. A mennyiben pedig az ily módon végrehajtott puhatólás dacára még mindig lennének oly tanulók, kiknek pályaválasztására nézve minden kétséget kizáró adat nem áll rendelkezésre, azok számát a tábla »Ismeretlen, hogy mivé lett« rovatába kell bejegyezni s ezeket a tanulókat egyszersmind a VII. fejezet alatt névszerint fel kell sorolni, hogy annak alapján a még hiányzó adatokat a hivatal a szülőktől közvetlenül szerezhesse meg.

E táblák kitöltésére nézve az egységes adatgyűjtés érdekében még a következőket kell figyelembe venni:

a) Azokat a IV. osztályt végzett, vagy érettségit tett tanulókat, a kik szülei gazdaságában, ipari vagy kereskedelmi vállalatában foglalkoznak, nem az otthonmaradtak, hanem a tényleges foglalkozásuknak megfelelő kereső pályára léptek közt kell felsorolni.

*) A P.1. mintában.

β) Hasonlóképpen azokat, kik, mint valamely intézet magántanulói, otthon folytatják tanulmányait, szintén nem az otthonmaradtak, hanem az illető intézet rovatában kell kimutatni.

γ) A magánhivatalnokokat a szerint, a mint magángazdaságok, ipari vagy kereskedelmi vállalatok alkalmazottjai, a megfelelő — gazdasági, ipari, vagy kereskedői — pálya rovatában, ellenben az ügyvédi irnokokat az »egyéb pályára lépettek« rovatában kell kimutatni. Ha azonban az ezen pont alatt említettek egyidejűleg valamely iskolának is tanulói, akkor ezek, ideiglenes pályájukat tekintelve nem véve, az illető iskola megfelelő rovatában mutandók ki.

E táblák kitöltésénél általában kerülni kell az összefoglalásokat, Ehhez képest a gazdasági, ipari vagy más szakiskolában tovább tanulók és az egyéb kereső pályára lépők számára szolgáló rovatokban a szakiskolákat, illetőleg pályákat külön-külön kell megnevezni s az illető tanulókat mindegyiknél külön-külön kell kimutatni.

e) A javító érettségi vizsgálatot tett tanulókat csak annak az iskolának a kimutatásában kell (a 15. táblában és a III. táblázat 4—9. illetőleg 13—15. sorszámú vízszintes rovataiban) feltüntetni, a melyben a javító érettségi vizsgálatot letették. (Lásd még a 2. pont 2. bekezdését l)

5. A P/1. mintájú statisztikai kimutatás minden intézetről s az O/1. mintájú statisztikai lap minden tanerőről két-két példányban, a P/2. mintájú statisztikai lap minden sikeres érettségit tett tanulóval egy példányban tölendő ki. A P/1. mintájú kimutatásnak és az O/1. mintájú statisztikai lapoknak egy-egy példányát megőrzés végett az iskola irattárába kell elhelyezni, másik példányát pedig a P/2. mintájú statisztikai lapokkal együtt a folyó évi október hó 1-éig a m. kir. központi statisztikai hivatalnak kell megküldeni.

6. A középiskolai statisztikai adatok szolgáltatásához szükséges P/1., P/2. és O/1. mintájú nyomtatványokat a föltétlenül szükséges példányszámban a m. kir. központi statisztikai hivatal ingyen bocsátja az adatszolgáltatásra kötelezetteknek rendelkezésére.

Megjegyzés. A 7—10. pontok szövege egyezik az L/1. kimutatásban foglalt Tudnivalók 5—7. pontjainak szövegével (Lásd a 341. a lapon.)

Figyelmeztetés. *)

Az 1897. évi XXXV. t.-cz. 13. §-a értelmében az, a ki tudva hamis vagy valótlan adatokat vall be, kihágást követ el, s annyiszor, a mennyiszor 100 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Tudnivalók *)

a 6. a) rovat és a 7. rovat kitöltésére.

1. A tanuló anyanyelvének a valósághoz híven azt a nyelvet írja be, a melyet magáénak vall s a melyen legjobban és legszívesebben beszél. Ennélfogva megjegyzendő, hogy ámbár az anyanyelv a legtöbbszór azonos azzal a nyelvvél, a melyet kiki gyermekkorában s rendszerint az anyjától sajátított el, ezzel még sem esik mindig össze, mert nincs kizárva az a lehetőség, hogy a tanuló anyanyelve más, mint az anyjéé, különösen ha az iskolában vagy egyéb érintkezés által az anyjától különböző, más nyelvet sajátított el.

2. Az atya, gyám vagy más eltartó foglalkozását az általános gyűjtőnevek kerülésével tüzetesen kell megnevezni. Ehhez képest tehát:

a) Az őstermelő osztályhoz tartozó szülők vagy más gondviselők állásának és foglalkozásának megjelölésére a következő kifejezések alkalmazhatók: nagybirtokos, nagybérlet (1000 kat. holdnál nagyobb birtokkal, illetőleg bérlettel), középbirtokos, középbérlet (100—1000 kat. holdnyi birtokkal, illetőleg bérlettel), kisbirtokos, kisbérlet, kisbirtokos-napszamos, kisbérlet-napszamos (kik 100 kat. holdnál kisebb saját, illetőleg bérlet földjük művelése mellett napszamba is járnak), földművelési napszamos, továbbá a gazdasági és erdészeti tisztviselők a minőség közelebbi megjelölésével: tisztartó, számtartó, kasznár, ispán, főerdész, erdész, stb., gazdasági cseléd. A birtokosok és bérlet megkülönböztetésénél a családfővel közös háztartásban élő házasársak és a kiskorú családtagok birtoka, illetőleg bérlete együtt veendő számításba.

Ily általános megnevezéseket, mint őstermelő, földművelő, földműves, földész, gazdálkodó, bérlet stb. feltétlenül kerülni kell.

b) A bányászat, ipar, kereskedelem és forgalom körébe tartozó foglalkozásoknál (ide értve a megfelelő állami, törvényhatósági, egyházi stb. üzemeket is) a megnevezésből a bányászati, ipari, kereskedelmi, illetőleg forgalmi ágak s egyuttal annak is okvetlenül ki kell tünnie, hogy az illető szülő vagy más gondviselő foglalkozását mint önálló, vagy mint alkalmazott úzi-e, s utóbbi esetben mily minőségben? »Bányász, iparos, gyáros, kereskedő, ügynök, magántisztviselő, gyári munkás, iparossegéd« stb. kifejezések helyett alkalmazandók tehát: szénbányában altiszt, önálló szabó, üvegyáros, vasgyári igazgató, önálló vegyeskereskedő, önálló gabonaügynök, gabonakereskedő utazója, lakatossegéd, dohánygyári felügyelő, takarékpénztári könyvelő, vasuti főmérnök, hajóskapitány, posta- és távirótitst, bérkocsitulajdonos. stb.

c) A közszolgálat és szabad foglalkozások ágába tartozó foglalkozásoknál is mindenkor pontos, részletes megnevezés szükséges. Az »állami tisztviselő, megyei hivatalnok« kifejezések nem elégségesek, hanem a foglalkozást, állást, illetőleg alkalmaztatást közelebbről meg kell jelölni, mint pl.: törvényszéki aljegyző, pénzügyi titkár, alispán, kórházi főorvos, magánorvos, ügyvéd, ministeri főmérnök, gyógyszerész, közjegyző, körjegyző, stb.

d) A magánzókat, járadékosokat, tőkepénzeseket, házbirtokosokat csak azon esetben kell e néven kimutatni, ha tulajdonképeni kereső foglalkozással egyáltalában nem bírnak, hanem tőkéjükből, nyugdíjükből, járadékükből, illetőleg házbirtokuk jövedelméből élnek.

*) A P/2. minta hátulsó lapján.

E. minta.

A köztartás teljes és pontos czime:

vármegye.

t. j. város.

járás.

r. t. város.

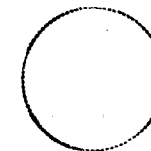
község.

Ezt a kimutatást 2 példányban kell kitölteni, a melyek közül az egyiket október hó 1-éig a m. kir. központi statisztikai hivatalnak kell megküldeni, a másikat pedig az intézet irattárába kell elhelyezni!

Statisztikai kimutatás az 19.../19... iskolai évre az iskolai köztartások (internátusok, konviktusok, nevelőintézetek, alumneumok, externátusok, tápintézetek, diákasztalok stb.) részére.

Kelt..... 19... évi hónap..... napján.

A köztartás
pecsétje:

igazgató, kormányzó.

I. Általános kérdések.

1. Kapcsolatban van-e a köztartás valamely, vagy esetleg több iskolával, vagy nincs kapcsolatban, s ha igen, mely iskolával (iskolákkal) van kapcsolatban?
2. A köztartás bentlakással van-e szervezve (internátus, konviktus, nevelőintézet, árvaház, stb.) avagy csupán kintlakóknak nyújt közös eltartást (externátus)?
3. Ha a köztartás bentlakással van szervezve, vannak-e bejáró növendékei is?
4. A köztartást ki alapította s mely évben?
5. A köztartás jellege:
6. Fentartója (fentartói):
7. Az igazgatás és társalgás nyelve:
8. Tanítatnak-e valamely tantárgyak a köztartásban, s ha igen, melyek (ide nem értve a kapcsolatos középiskola tanóráira való előkészítést, korrepetálást)?
9. Vannak-e a köztartás növendékeinek egyesületeik, s ha igen, minők (önképzőkör, énekkar stb.)?
10. Minő ellenszolgáltatást nyújt a köztartás tisztán a köztartási díjért (minőt az egész s minőt a kedvezményes díjat fizetőknak)? Minő kedvezményben részesíti az ingyenes helyeken levő növendékeket? A szálláson és eltartáson kívül kapnak-e a növendékek ruhát, tan-könyveket, részesülnek-e betegség esetén orvosi gyógykezelésben és gyógyszerekben, a korrepetáláson kívül külön oktatásban stb., vagy ezekért külön díjakat kell-e fizetniök? Mily címeken szed még a köztartás s mily összegű díjakat?
11. Az igazgatóság tudomása szerint nyílt-e meg az utóbbi időben, vagy a közel jövőben fog-e megnyílni helyben, ill. a törvényhatóság vagy a szomszéd törvényhatóságok területén új köztartás, ha igen, hol és minő elnevezéssel?

4. A növendékek megoszlása az iskolai év végén szülőik (gyámjuk illetőleg
B) Bent-

Sorszám	A szülő (gyám, illetőleg más törvényes gondviselő) foglalkozása (társadalmi állása)	Elemi iskolába				Polgári iskolába				Tanító(nő)- képzőbe				
		járó növendékek												
		egész fizetéses	kedvez- ményes	ingyenes	együtt	egész fizetéses	kedvez- ményes	ingyenes	együtt	egész fizetéses	kedvez- ményes	ingyenes	együtt	
														helyen
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
1	Nagybirtokos, nagybérlő (1000 kat. holdnál nagyobb birtokkal, illetőleg bérlettel)													
2	Középbirtokos, középbérlő (100—1000 kat. holdnyi birtokkal, illetőleg bérlettel)													
3	Kisbirtokos, kisbérlő (100 kat. holdnál kisebb birtokkal, illetőleg bérlettel)													
4	Kisbirtokos-napszámos (kisbérlő-napszámos)													
5	Egyéb őstermelő (feles, majoros, kertész, halász)													
6	Gazdasági tisztviselő													
7	Egyéb gazdasági segédszemély (földmiv.-napszámos, gazdasági cseléd)													
8	Nagyiparos, bányanagyvállalkozó													
9	Kisiparos (uradalmi iparos is), bányakisvállalkozó													
10	Ipari vagy bányászati tisztviselő													
11	Egyéb ipari vagy bányászati segédszemély (művezető, előmunkás, munkás, segéd stb.)													
12	Nagykereskedő, nagyvállalkozó													
13	Kiskereskedő, kisvállalkozó													
14	Kereskedelmi vagy közlekedési (vasuti, posta stb.) tisztviselő													
15	Egyéb kereskedelmi, közlekedési segédszemély (altiszt, segéd, szolga, stb.)													
16	Köztisztviselő (a papok, tanárok és tanítók kivételével) v. közhiv.-ban alkalm. díjnok													
17	Pap													
18	Tanár, tanító													
19	Másféle értelmiségi (orvos, ügyvéd, stb. s ilyeneknél alkalmazott segéd, írnok stb.)													
20	Közhivatalban alkalmazott vagy más értelmiségi altiszt vagy szolga													
21	Katona-(honvéd- csendőr-) tiszt													
22	Katona-(honvéd-, csendőr-) altiszt													
23	Különböző közelebről meg nem nevezett foglalkozási ágakban dolgozó napszámos													
24	Tökés, járadékos, háztulajdonos													
25	Nyugdíjas tisztviselő vagy az értelmiség körébe számítható egyéb nyugdíjas													
26	Nyugdíjas altiszt, szolga vagy munkás													
27	Magánzó, eltartásos													
28	Egyéb vagy ismeretlen foglalkozású													
29	Szülőtlén és vagyontalan árva													
30	Mindössze													

Megjegyzés: Ha a köztartás egyes növendékei olyan intézetbe (pl. kisdévodába, inasiskolába, felső népiskolába, hittudományi vagy más főiskolára stb.) jártak, a mely e tábla fejében nincsen felemlítve, azt az *) E kimutatásnak még egy teljesen hasonló táblázata van „Bejárók” alcímmel.

más törvényes gondviselőjük) foglalkozása (társadalmi állása) szerint.
lakók.*)

Sorszám	Felsőbb leányiskolába		Gimnáziumba		Reáliskolába						Sorszám										
	járó növendékek																				
	egész fizetéses	kedvez- ményes	ingyenes	együtt	egész fizetéses	kedvez- ményes	ingyenes	együtt	egész fizetéses	kedvez- ményes		ingyenes									
													helyen	helyen	helyen	helyen	helyen	helyen	együtt		
15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	
																					1
																					2
																					3
																					4
																					5
																					6
																					7
																					8
																					9
																					10
																					11
																					12
																					13
																					14
																					15
																					16
																					17
																					18
																					19
																					20
																					21
																					22
																					23
																					24
																					25
																					26
																					27
																					28
																					29
																					30
																					31
																					32
																					33
																					34
																					35

ővónőképzőbe, valamely gazdasági, ipari, kereskedelmi vagy más szakiskolába, illetőleg tanfolyamra, jogakadémiára, üres rovatok egyikében meg kell nevezni.

III. A köztartás telke, épülete és helyiségei.

A) Telek és épület.

- Hány m² területű a köztartás egész telke? m² területű. Ebből beépített terület: m²; udvar: m²; kert: m²; külön játszótér (korcsolyapálya): m².
- Külön épülete van-e a köztartásnak, avagy helyiségei a kapcsolatos iskola épületében vannak-e?
- Ha a köztartásnak külön épülete van, saját épülete-e az a köztartásnak, vagy a kapcsolatos iskoláé, illetőleg azzal közös tulajdon-e, avagy bérlő a köztartás az épületet (egészben vagy részben)?
- Ha a köztartásnak külön épülete van, ez az épület a kapcsolatos iskola épületével egy tető alatt vagy azzal közös telken áll-e? ; eredetileg is köztartásnak épült-e, vagy ha nem, milyen célra épült?
- Megfelel-e most a köztartás épülete céljának, illetőleg megfelelnek-e helyiségei mostani rendeltetésüknek? Ha nem, miért nem felelnek meg?

B) Helyiségek.

Megjegyzés. Ha valamely helyiség több célnak szolgál, csak egy helyen veendő számba, de az illető helyen a lap szélén meg kell említeni, hogy az illető helyiség még milyen célra használtatik?
A még előforduló, e táblázatban fel nem említett, helyiségeket a megfelelő üres rovatokban kell megnevezni.

Sorszám	A helyiségek célja és megnevezése						Saját épület(rész)ében	Bérelt épület(rész)ében	Sorszám	A helyiségek célja és megnevezése						Saját épület(rész)ében	Bérelt épület(rész)ében
	1	2	3	4	5	6				1	2	3	4	5	6		
1	I. A növendékek lakásait és étkezősére szolgáló helyiségek s ezek mellékhelyiségei								20	III. A növendékek egyéb helyiségei							
2	Háló								21	Diszterem							
3	Öltöző (mosdó)								22	Betegszoba							
4	Fürdő								23	Vendégszoba							
5	Étkező								24								
6	Előszoba								25	Igazgatói iroda							
7	Ruhatár								26	A nevelők szobája							
8	Konyha								27	Fogadószoba							
9	Mosókonyha								28	Olvasóterem							
10	Kamara								29								
11	II. A növendékeknek tanulás és más nappali foglalkozás céljaira szolgáló helyiségek								30	IV. Az igazgatók és felügyelők céljaira szolgáló helyiségek							
12	Tanterem								31								
13	Ének- és zeneterem								32	Igazgatói lakás							
14	Tornaterem								33	-----							
15	Sztárszoba								34	Nevelők (tanárok) stb. lakásai							
16	Könyvtárszoba								35	egy							
17	Tanuló-, illetőleg olvasószoba								36	két							
18	Más nappali foglalkozásra szolgáló szoba								37	három							
19									38	négy							
										V. Az igazgató, felügyelő, névelő és szolgaszemélyzet lakásait szolgáló helyiségek							
										Szolgálatások							
										egy							
										két							

IV. A köztartás vágyona, bevételei és kiadásai.

Megjegyzés. Ha a köztartás iskolával, rendházzal, zárdaival vagy más intézettel kapcsolatban van, akkor azokat a vagyon-, bevételi és kiadási tételket, amelyek a köztartás és amaz intézmény között közösen, becsles útján arányosan meg kell osztani csak a köztartásra eső összeget kell az alábbi és a következő táblázatokban kimutatni.

A) Vagyon.

(Az 19...../19..... iskolai év végén.)

A vagyontételek megnevezése		A köztartás vágyona koronákban	A köztartás vágyonát terhelő adósságoknak még törlesztetlen álladéka koronákban
1		2	3
1. A köztartás tulajdonát képező	a) s annak céljaira szolgáló épület(rész) és telek becsértéke		
	b) bérbeadott épület(részek) becsértéke		
	c) földek becsértéke (a gazdasági felszerelések értékével együtt)		
	d) nem alapítványi tőkék és értékpapírok értéke		
2. A köztartás tulajdonát képező (illetőleg annak céljaira lekötött) egyéb alapítványok értéke (vagyon) az alapítványok egyenkénti felsorolásával és elhelyezésük módjának megemlítésével	a)		
	b)		
3. A köztartás tulajdonát képező (illetőleg annak céljaira lekötött) alapok értéke (vagyon) az alapok egyenkénti felsorolásával és elhelyezésük módjának megemlítésével	a)		
	b)		
4. A köztartás vágyona felszerelésekben	a) bútorok, háztartási szerek	értéke az évi elhasználás folytán 3-4% levonásával s az új szerzemények értékének hozzászámításával	
	b) tanítási eszközök és szerek (szertárak)		
	c) könyvtár		
	d)		
5. Egyéb vagyon névszerint	a)		
	b)		
Összes vagyon			

B) Bevételek.

(Az 19...../19..... iskolai évben)

A bevételi források megnevezése		A köztartás bevételei koronákban	A bevételi források megnevezése	A köztartás bevételei koronákban	
1		2	1	2	
1. A köztartás tulajdonát képező (illetőleg annak céljaira lekötött)	a) s annak céljaira szolgáló épület(rész) béregyértéke		5. Más, nem alapítványokból vagy alapokból származó egyházi hozzájárulás, névszerint		
	b) bérbeadott épület(rész) bérjödödelme			6. A vármegye, város, ill. község hozzájárulása a fenntartáshoz	
	c) földek jödödelme				7. Intézetek, egyesületek és magánosok hozzájárulása a fenntartáshoz
	d) nem alapítványi tőkék és értékpapírok kamatjödödelme			8. Élelmezési és tartásdíjakból	
	e) alapítványi tőkék és értékpapírok kamatjödödelme				9. A köztartásban előadott tantárgyak tanításáért kiszabott díjakból
	f) alapok kamatjödödelme			10. Egyéb díjakból	
2. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszteriumtól (állami köztartásoknál az év folyamán felvett összegből az állampénztárba beszállított - tartásdíjból stb. származó - összegeket levonva)	a)		11. Adományok (pénzben és a természetbeliek becsértéke)		
	b)				
3. A magyar tanulmányi alaptól (kir. kath. jellegű köztartásoknál az év folyamán felvett összegből az állampénztárba beszállított - tartásdíjból stb. származó - összegeket levonva)	a)		12. Egyéb jödödelmek névszerint		
	b)				
4. Egyéb alapítványokból vagy alapokból származó hosszútávú, névszerint			Összes bevétel		

C) Kiadások.

(Az 19...../19..... iskolai évben.)

A kiadási tételek megnevezése		A köztartás kiadásai koronákban	A kiadási tételek megnevezése		A köztartás kiadásai koronákban
1		2	1		2
a) Személyi illetmények.			b) Dologi kiadások. (Folytatás)		
1. Az igazgató, felügyelő, orvos s más tiszti-személyzet	a) fizetése (a természetben élvezett ellátás egyenértéke is) és fizetés természetével bíró pótlékai		12. Élelmezés		
	b) fizetés természetével nem bíró személyi és helyi pótlékai		18. Mosás		
	c) lakbéré		14. Egészségügyi kiadások (kórház, gyógyszer)		
	d) a természetben bírt lakásának bére egyenértéke		15. Felszerelési tárgyak, konyhaszerek, ruhaneműek stb. beszerzése, illetőleg javítása		
2. A köztartásban tanított tárgyak tanítóinak óradíjai			16. Házi, irodai apró szükségletek (papír, toll stb.)		
3. A rendes szolga személyzet	a) fizetése (a természetben élvezett ellátás egyenértéke is)		17. Könyvtári beszerzésekre, bekötöttesre stb.		
	b) lakbéré		18. Fizetett kamatok		
	c) lakbére egyenértéke		19. Egyéb kiadások	a)	
4. Egyéb személyi kiadások	a) segélyek		b)		
	b) tiszteletdíjak		c)		
	c)		c) A növendékek segélyezésére és jutalmazására.		
b) Dologi kiadások.			20. Segélyek		
5. A saját	köztartási épület-(rész) (tornater, játéktér)	béregyenértéke	21. Jutalmak		
6. A bérelt		bére	d) Átmeneti kiadások.		
7. Fűtés, világítás, tisztogatás			22. Ingatlanvétel		
8. Kisebbségek javítások			23. Új építkezés		
9. Szünidei tisztogatás, javítás és átalakítások			24. Nagyobb átalakítások		
10. Adó, vízdíj, tűzbiztosítás stb.			25. Más befektetések		
11. Utiköltségek, költözésköltségek, illetékek			26. Kölcsöntörlesztés		
			Összes kiadás *)		

*) Ha a kiadások meghaladják a bevételeket, a hiány milyen forrásból fedeztetett?

V. Igazgató, felügyelő és nevelő tiszti személyzet.

Sorszám	Név	Az alkalmaztatás minősége (igazgató, kormányzó, praefectus, gondnok, felügyelő, orvos, családőr, nevelő, óraadó stb.)	Képesítése (oklevele) illetőleg végzettsége?	E képesítését (oklevelet, illetőleg utolsó iskolai bizonyítványát) hol (mely tanintézetben) illetőleg mely bizottság előtt) szerezte?	Jellege (világi egyén, világi pap, szerzetes?)
1	2	3	4	5	6

Honosága	Vallása	Anyanyelve	Ha nem magyar anyanyelvű, magyarul tökéletesen tud, csak keveset tud, vagy semmit sem tud?	Ha a köztartásban tanít, mely tárgyat tanít?	Alkalmazva van-e illetőleg tanít-e a kapcsolatos vagy más iskolában, s ha igen, melyekben és milyen minőségben?	Esetleg egyéb, nem tanári alkalmaztatása, hivatala, foglalkozása, állása vagy megbízatása?	Sorszám
7	8	9	10	11	12	13	14

Tudnivalók.)*

1. E statisztikai kimutatás minden iskolai köztartásról két példányban töltendő ki, a melyek közül az egyiket megőrzés végett a köztartás irattárába kell elhelyezni, a másikat pedig f. évi október hó 1-éig a csatolt hivatalos borítékban minden kísérő irat nélkül közvetlenül a magyar kir. központi statisztikai hivatalnak kell megküldeni.

2. E kimutatás kitöltésére nézve a következőket kell figyelembe venni:

a) A tanulóknak szülőik társadalmi állása, illetőleg foglalkozása szerinti részletezésére nézve megjegyzendő, hogy kisbirtokos-napszámos (kisbérő-napszámos) az, a ki 100 kat. holdon aluli birtokának (bérletének) művelése mellett napszámba is jár. A gazdasági tisztviselők rovatában kell kimutatni az erdészeket is (az állami, törvényhatósági, egyházi stb. erdőbirtokok tisztviselőit is, de az erdőfelügyelőségek és a központi erdőigazgatás személyzete a közszolgálatba számítandó). A birtokosok és bérlok megkülönböztetésénél a közös háztartásban élő házastársak és a kiskorú családtagok birtoka, illetőleg bérlete együtt veendő számításba. Nagyiparos az, a kinek ipari vállalatában legalább 20 alkalmazottja van, vagy csak ilyeneknek adja el árúit. A kereskedőkkel és kereskedelmi segédszeméllyel együtt kell kimutatni a bankárokat, a hitelintézeteket (bankok, takarékpénztárak, szövetkezetek) továbbá a biztosító-intézeteket alkalmazottjait, stb., a közlekedési vállalkozókat (hajó-, közkocsi-, bérkocsitulajdonosokat, fuvarosokat) és a közlekedés körében alkalmazott segédszemélyeket (vasúti tisztviselőket, postatisztviselőket, altisztviselőket és szolgálókat) is. Az állami, törvényhatósági, községi, egyházi s más efféle bányá-, ipar- s közlekedési üzemek alkalmazottjai a bányászat, ipar, illetőleg közlekedés körébe tartoznak. Magánzóknak, járadékosoknak, tőkebirtokosoknak, házbirtokosoknak csak azok veendőek, a kik tulajdonképeni kereső foglalkozással egyáltalában nem bírnak, hanem tőkájükből, nyugdíjükből, járadékaikból, illetőleg házbirtokuk jövedelméből élnek.

b) A növendékek anyanyelvének a valósághoz híven azt a nyelvet kell tekinteni, a melyet magukénak vallanak s a melyen legjobban és legszívesebben beszélnek. Ennél fogva megjegyzendő, hogy ámbár az anyanyelv a legelőször azonos azzal a nyelvvél, a melyet kiki gyermekkorában és rendszerint az anyjától sajátított el, ezzel még sem esik mindig össze, mert nincs kizárva az a lehetőség, hogy a gyermek anyanyelve más, mint az anyjé, különösen ha a gyermek kisdédóvodában, iskolában, vagy egyéb érintkezés által az anyjától különböző, más nyelvet sajátított el.

A nem magyar anyanyelvű növendékek közül csak azokat szabad magyarul tudóknak kimutatni, a kik magukat a mindennapi életben előforduló érintkezés alkalmával magyarul, — ha nem is hibátlanul — ki tudják fejezni. A ki magát csak nagyon hiányosan tudja kifejezni vagy éppen csupán néhány szót tud magyarul, azt magyarul tudónak nem szabad feltüntetni.

c) A 4. sz. kimutatás fejezeteiben üresen hagyott helyekre azokat az iskolákat kell bejegyezni, a melyekbe az internátusi növendékek járnak.

*) Az R. mintában.

b) Az adatok feldolgozása és közzététele.

A középiskolák P/1. s a középiskolai köztartások R. mintájú statisztikai kimutatásainak adatait a statisztikai hivatal intézetekint, azok fokozatával (főgimnázium, algimnázium, főreáliskola, alreáliskola, felsőbb leányiskola) jellegével és tanítási nyelvével kombinálva dolgozza fel s a feldolgozás az I. rész (»Általános kérdések») néhány adata kivételével a kimutatások összes adatait felöleli. A sikeres érettségi vizsgát tett tanulók és a tanárok egyéni lapjai már nem intézetekint, hanem csupán fokozat, jelleg és tanítási nyelv szerinti összefoglalásban s az előbbieken kívül még fokozatonként a vizsgálat eredménye szerinti csoportosításban kerülnek feldolgozásra. Egyelőre azonban a P/2. lapok adatai közül csak a tanulók vallását és anyanyelvét, az O/1. lapokéi közül pedig a tanárok nemét, világi, illetőleg egyházi jellegét, vallását, anyanyelvét, magyarul tudását, képesítésének fokát, alkalmaztatásának minőségét és azt a körülményt jelző adatok dolgoztatnak fel, hogy tanít-e az illető több iskolában s ha igen, melyekben van a fő alkalmaztatása.

A feldolgozás eredményeit a hivatal ez idő szerint még csak a Magyar Statisztikai Évkönyvben bocsátja

nyilvánosságra, amint azonban az új adatgyűjtés több évi eredménye fog rendelkezésre állani, külön kiadványban is szándékozik azokat közreadni.

A korábbi gimnáziumi és reáliskolai statisztikai adatgyűjtések eredményei a Hivatalos Statisztikai Közlemények 1. évfolyamának V. füzetében (az 1865/6. iskolai évről), ugyanazok 7. évfolyamának III. füzetében (1869/70-ről), majd a vallás- és közoktatásügyi minister évi jelentéseiben, továbbá a statisztikai hivatal évkönyveiben közöltettek.

Említést érdemel, hogy az 1877. évi ministeri jelentés egyenként részletesen ismerteti a középiskolákat, közölvén alapításukat, történetüket, leírván épületüket, felszerelésüket és berendezésüket stb., az 1878. évi jelentés pedig tankerületenként sok részletes táblázatot hoz a középiskolákról.

A felsőbb leányiskolákra vonatkozó adatokat, a mely iskolák csak az utóbbi időkben számítatnak a középiskolák közé, míg azelőtt a népiskolák sorában szerepeltek, aminthogy tényleg a felső nép-, illetőleg polgári leányiskolákból a múlt század 70-es és 80-as éveiben fejlődtek ki, ugyancsak a ministeri jelentések és a statisztikai évkönyvek tartalmazzák.

c) Az adatgyűjtés multja.

A gimnáziumokra és a reáliskolákra vonatkozó statisztikai adatgyűjtés már a magyar hivatalos statisztika megindításakor sem volt kezdetleges állapotban, a [mennyiben már a múlt század 60-as éveiben is sok adatot ölelt fel. A bécsi központi statisztikai bizottság által a helytartótanács és a középiskolai főfelügyelők közvetítésével begyűjtött adatokból összeállított kimutatások ugyanis nemcsak az iskolák, tanárok és tanulók puszta számát s az utóbbiak vallását és anyanyelvét tüntették fel, hanem részletezték az iskolákat fokozatuk, jellegük és tanítási nyelvük szerint, a tanárokat alkalmaztatásuk minősége s világi, illetőleg egyházi voltak szerint, továbbá kimutatták az osztályok, a nyilvános és a magántanulók, az ösztöndíjasok, a tandíjat fizetők és a tandíjmentesek, az ingyenes és az olcsó élelmezésben részesültek számát, az ösztöndíjak, felvételi és tandíjak összegét, az osztályozás eredményét (kitűnő, I., II., III. rendű) és az érettségi vizsgálatok eredményét is.

Mindazonáltal a Statisztikai Tanács és a statisztikai szakosztály még több adatot tudakoló mintát terveztek, azzal a célzattal, hogy azt a középiskolák közvetlenül a statisztikai osztályba küldjék be feldolgozásra. Ezen később még bővített s összesen 147 rovattal bírt felvételi íveken gyűlt be a Hivatalos Statisztikai Közlemények 7. évfolyamának III. füzetében 1870-ről közölt nagy statisztikai anyag, a következő években azonban az adatgyűjtés vagy legalább is a közzététel sokkal szűkebb keretek közé szorított s az adatok a tankerületi főigazgatók útján a vallás- és közoktatásügyi ministeriumhoz folytak be.

Az adagyűjtés módjáról, mintáiról és részleteiről a ministeri jelentések nem szólnak. Az 1876. évi 12.787. sz. V. M. rendelettel kiadott középiskolai rendtartás 58. pontja is csak azt rendelte el, hogy a kívánt statisztikai jelentések a felsőbb hatósághoz kellően s idejekorán felterjesztessenek. A közlésből látjuk azonban, hogy 1879-től kezdve évenként mily rendkívül sok adatra kiterjedő gyűjtést rendelt el a vallás- és közoktatásügyi ministerium. Az ekkor megállapított adatgyűjtő kimutatás az 1882-ben és a középiskolai törvény (1883. évi XXX. t.-cz.) meghozatala után, 1884-ben történt lényegesebb és többszöri kisebb mérvű változtatással, egészen a legújabb időkig, az adatgyűjtésnek az 1908-ban végrehajtott újjászervezéséig, használatban maradt s kitöltésére nézve a 19.181/1882. sz. V. M. utasítás, továbbá a pótló megjegyzéseket tartalmazó 18.745/1886., 7.309/1887. és 15.436/1888. számú V. M. rendeletek voltak irányadók. E kimutatás adatainak kiegészítésére 1906-ban a statisztikai hivatal egy pótkimutatást rendszeresített, a mely a tanulók koráról és előképzettségéről s főleg a tanárok személyi viszonyairól tudakolt adatokat.

Ily fejlemények után következett el 1909-ben az adatgyűjtésnek újjászervezése s a statisztikai hivatal munkatervébe való beillesztése, a mely alapon azt a hivatal azóta műveli.

Megjegyzendő még, hogy a gimnáziumok és reáliskolák IV. osztályát végzett tanulók pályaválasztásáról a hivatal, munkaterve alapján, már 1906 óta gyűjtött adatokat s ez az adatgyűjtés 1909-ben a reformált adatgyűjtéssel egybeolvasztatott, a mennyiben az addig használt kimutatás is beillesztetett a középiskolai P/1. mintába.

A felsőbb leányiskolák adatszolgáltatása hosszú ideig azonos volt a felső nép- és polgári iskolákéval, a középiskolai statisztikának imént említett legújabb reformja előtti évtizedben azonban már a statisztikai hivatal által megállapított és kiküldött, litografált kimutatásokon közvetlenül terjesztették be ez iskolák az adatokat.

A köztartások adatszolgáltatása teljesen új keletű, mert azelőtt legfőleg a középiskolai kimutatások egyik-másik bizonytalanabb adata (»ingyen, olcsón élelmezett«) nyújtott valamelyes tájékoztatást a köztartási kedvezményekről.

D) A szakiskolák statisztikája.

a) Az adatgyűjtés mai rendszere.

Sokféle szakiskolánk közül saját, külön adatgyűjtő nyomtatványuk van a felső kereskedelmi iskoláknak és keresk. akadémiáknak, a művészeti iskoláknak (festő-, szobrász-, zene-, ének- és színi iskoláknak), a bábaképző-intézeteknek s a börtön- és fogháziskoláknak. A többi szakiskolának, t. i. a gazdasági, bányászati, ipari, közlekedési, tengerészeti, közigazgatási, honvédségi és egyéb szak- és főiskoláknak és tanfolyamoknak csak egy, közös kimutatásuk van, a melyben a különböző szakiskolák (tanfolyamok) csak a szervezetüknek és működésüknek megfelelő rovatokat és rovatcsoportokat tartoznak kitölteni, a meg nem felelőket ellenben üresen hagyhatják. E kimutatásokat a 401. és köv. lapokon bemutatjuk, megjegyezvén, hogy a statisztikai hivatal munkatervébe ezek még sem vétettek föl.

Egyéni lapokat is ez idő szerint még csak a felső kereskedelmi iskolák és a kereskedelmi akadémiák tanárai töltenek ki, míg a többi iskola tanárainak felsorolására és adataik feltüntetésére maguk a kimutatások tartalmaznak megfelelő táblázatot.

Az adatgyűjtés módjára és idejére nagyrészt a már ismertett közoktatásügyi statisztikai ágakban érvényes szabályokkal egyező rendelkezések vannak érvényben, miért is azok ismétlését mellőzzük.

Végül megemlítjük még, hogy a cs. és kir. közös hadsereg és a cs. és kir. haditengerészet tisztiképző- és nevelőintézeteiről a statisztikai adatokat a hivatal évenként a cs. és kir. közös hadügyminister úrtól kapja.

M. kir. központi statisztikai hivatal.

Az iskola címe:

Az iskola székhelye:; ^{utca} _{tér}SZ.

Statisztikai kimutatás

a gazdasági, bányászati, ipari, kereskedelmi, közlekedési, közigazgatási és katonai szakiskolák és tanfolyamok részére az 19.../19... iskolai évre.

Az Utmutatás a kimutatás kitöltéséhez a legutolsó lapon van.

1. Az iskola (tanfolyam) alapítási éve:.....
2. Az iskola (tanfolyam) jellege:.....
3. Az iskola (tanfolyam) tanítási nyelve:.....
4. Az évfolyamok száma:.....
5. Az osztályok száma (a párhuzamos osztályokat külön osztályoknak számítva):.....
6. Van-e az iskola kebelében vagy az iskolával kapcsolatban valamilyen tanfolyam, s ha igen, milyen és hány hallgatóval?.....
7. Van-e az iskolával kapcsolatban más tanintézet s ha igen, milyen?.....
8. Van-e az iskolában (tanfolyamon) a tanulók számára köztartás szervezve, s ha igen, kintlakással (externatus) vagy bentlakással (internatus)?.....
9. Hány tanuló vett részt a köztartásban?.....
10. Kapcsolatban van-e az iskola nevelőintézettel, vagy az előbbi kérdés alá nem sorolható másféle intézettel (konviktussal, árvaházzal, stb.) s ha igen, milyennel?.....
11. Az iskolának (tanfolyamnak) hány tanulója volt e nevelőintézetnek (konviktusnak, árvaháznak) növendéke?.....
12. Vannak-e az iskola (tanfolyam) tanulói között az iskolával (tanfolyammal) szoros kapcsolatban nem álló internátusnak, konviktusnak, tápintézetnek, árvaháznak, szeretetháznak, nevelőintézetnek, stb. növendékei s ha igen, hányan és névszerint mely intézeteknek növendékei?.....
13. E kimutatás kitöltőjének tudomása szerint nyílt-e meg a folyó iskolai évben vagy megnyílik-e a jövő iskolai évben az ország területén új szakiskola vagy tanfolyam, s ha igen, hol, milyen és minő jelleggel?.....

A kimutatást kitöltötte:

..... 19..... évi hón.

.....
igazgató, tanár.

M. kir. központi statisztikai hivatal.

	Az iskola évi fentartási költségei koronákban														
	bevétel									kiadás					Maradvány
	állami	községi	felekezeti	társulati	a vállalatokból	saját alapítványból	felvételi és tandíjból	tartásdíjból	egyéb forrásból	összesen	személyi illetményekre	dolgozó szűkegletekre	ösztöndíjakra és segélyekre	összesen	
	hozzájárulásból				190	191	192	193	194	195	196	197	198	199	
186	187	188	189												
Iskola (tanfolyam)															
Internátus															

Az iskola tanári személyzete a rendkívüli tárgyak előadóit és a hitoktatókat is (úgy a bejárókat, mint az intézetben kívüli oktatókat) beleszámítva.

Sorszám	A tanár (tanító, hitoktató) neve	Alkalmaztatásának minősége (állása: igazgató, rendes tanár, helyettes, bejáró, óraadó, az intézetben kívül tanító óraadó, hitoktató)	Minő képesítése (oklevél) van? középiskolai tanári, hittanári, tornatanítói, lelkészi, mérnöki, vegyészi, építész, gazdaszoklevél stb.)	Mely szaktárgyakra van képesítve?	Tanári oklevelét, illetőleg tanári oklevél hiányában más képesítését (utolsó bizonyítványát) hol, mely intézetben szerezte?	Mily tárgyat tanít?
1	2	3	4	5	6	7

Jellege (világi egyén, pap, szerzetes)	Honossága	Vallása	Anyanyelve	Ha nem magyar anyanyelvű, magyarul tökéletesen, csak keveset vagy semmit sem tud?	Az intézetben a tanításon kívül egyéb megbízatása (oszt. főnök, a tanári könyvtár, szertár őr, stb.)	Tanít-e más intézetben is, s ha igen, melyik intézetben?	Melyik intézetben való alkalmaztatása tekintendő főfoglalkozásnak?	Egyéb nem tanári alkalmaztatása, állása, foglalkozása vagy megbízatása?
8	9	10	11	12	13	14	15	16

Utmutatás a táblázat kitöltéséhez.

- I. tábla 20—24. rovatok. Helybelinek azt a tanulót kell tekinteni, a kinek szülője, gyámja, vagy ezek hiányában tulajdonképeni eltartója (nem lakásadó) állandóan az iskola (tanfolyam) székhelyén lakik. A tanulók életkorára nézve, a mint ez a tábla fejének szövegéből kitűnik, az 1908. évi szeptember hó 1-i állapot irányadó. A korcsoportokba való besorolásnál mindenkor a teljesen betöltött életkort kell venni.
- 25—31. és 101—111. rovatok. Ezek a rovatok az iskola vagy tanfolyam iskolaévvégi, ugynevezett osztályvizsgálatainak eredményét tudakolják, a 101—111. rovatok pedig az iskolában az osztályvizsgálatokon kívül tartatni szokott képesítő, oklevél, vagy végbizonyítvány nyeresére jogosító záró (akadémiai, érettségi stb.) vizsgálatok eredményeinek bejegyzésére szolgálnak.
- 77—100 rovatok. Az ismétlő tanulókat nem azon előképzettség szerint kell kimutatni, a mely előképzettségük akkor volt, mikor az iskola vagy tanfolyam I. osztályába első ízben felvették, hanem, mint az iskola vagy tanfolyam I. osztályát végzettakat.
- Abban az esetben, ha az I. osztályba felvett valamelyik tanuló előképzettségének kimutatására a 77—95. rovatok egyike sem volna alkalmas, a reá vonatkozó adat bejegyzése végett a 96—99. rovatokat kell felhasználni, a fejezetben felemlítvén az illetők előképzettségét. A felvételi vizsgálat alapján felvett tanulóknál azt is meg kell jegyezni, hogy a felvételi vizsgálatra milyen iskolai előképzettség alapján bocsáttattak.
- Ezen rovatok kitöltésénél a következőket kell figyelembe venni: egy-egy meg nem szakított mulasztás egy-egy esetben számítható! Könnyű betegségi esetnek (ha egyébként a betegség természetéből a megállapítás nem lehetséges) az tekintendő, mely 1—6 napig, súlyosnak, mely hosszabb ideig tartott. Hogy melyek a járványos esetek, az közismeret.
2. tábla. Az óraadóknál (óraadó hitoktatók, rendkívüli tárgyat tanító óraadók) a 3. rovatban mindig fel kell tüntetni azt, hogy a tanítást bent az intézetben, mint bejáró óraadók, vagy az intézetben kívül, lakásukon vagy más és melyik intézetben végezték.

Az iskola címe:

Az iskola székhelye:; utca tér Sz.

Statisztikai kimutatás

a felső kereskedelmi iskolák részére az 19...../19..... iskolaévre.

1. Az iskola alapításának éve:..... 2. Az iskola jellege:.....
 3. Az iskola tanítási nyelve:..... 4. Az évfolyamok száma:..... 5. Az osztályok száma (a párhuzamos osztályokat külön osztályoknak számítva):..... 6. Van-e az iskola kebelében, vagy az iskolával kapcsolatban valamilyen tanfolyam, s ha igen, milyen és hány tanulóval.....
 7. Van-e az iskolával kapcsolatban más tanintézet s ha igen, milyen?..... 8. Van-e az iskolában a tanulók számára köztartás szervezve s ha igen, kintlakással (externatus, diákasztal,) vagy bentlakással (internátus, konviktus, nevelőintézet)?..... Hány tanuló vett részt a köztartásban, mint bentlakó?..... Hány mint kintlakó?..... 9. Vannak-e az iskola tanulóinak között az iskolával kapcsolatban nem álló internátusnak, konviktusnak, tápintézetnek, árvaháznak, nevelőintézetnek stb. növendékei, s ha igen, hányan és névszerint mely intézeteknek növendékei?.....

10. A kimutatás kitöltőjének tudomása szerint nyílt-e meg a folyó iskolai évben, vagy megnyílik-e a jövő iskolai évben az ország területén új felső kereskedelmi iskola, s ha igen, hol, milyen és minő jelleggel?.....

A kimutatást kitöltötte:

.....19.....évi.....hó.....n.

Az iskola pecsétje:

.....igazgató, tanár.

Utmutatás a statisztikai táblázat kitöltéséhez.

- I. táblázat.** A magántanulók adatainak beállításánál a beiratkozottak rovatába (1—4.) fel kell venni az engedélyt nyert összes magántanulókat. Azok a magántanulók, a kik az év végén vizsgálatra nem jelentkeztek, illetőleg vizsgálatukat elhalasztották, a vizsgálatra nem állottak rovatába (13—16.) veendő fel. Ha leánymagántanulók is voltak, ezeknek számát az illető rovatba második adatnak kell beírni, így: 9, 2; vagy: 6.—
- II. táblázat.** Elmaradtak a kimaradt, meghalt és vizsgálatot nem tett tanulók együttvéve. A % megállapításánál az iskolaév elején beiratkozott tanulók száma veendő alapul és pedig akképen, hogy az egyes osztályokra vonatkozó %-nál az illető osztályok tanulóinak száma szolgáljon alapul.
- VI. táblázat.** Minden osztály számösszegének egyeznie kell az I. táblázatban kimutatott, év végén maradt (13—16. és 17—20.) tanulók számával. Az ismétlőket nem kell részletezni a szerint, hogy gimnáziumból, reáliskolából stb. jöttek-e. A % rovatnak pedig osztályonként 100-at kell adnia.
- IX. táblázat.** A 153. és 154. rovatok azoknak a tanulóknak nyilvántartására szolgálnak, a kik az előző évekről visszaradtak. Ezeknek a száma szintén beleveendő a pályaválasztás szerinti kimutatásba.
- XI. táblázat.** A társalgási gyakorlatoknál megjelölendő, hogy német, francia stb.
- XV. táblázat.** A 220. rovat számadatainak meg kell egyeznie a 230—232. rovatok adataival. A 230. rovat adataiban nem veendő bele a 231. rovat adata. Végül ugyancsak a 230. rovat adatainak meg kell egyeznie a 221—226. és azonfelül a 227—229. rovatok adatainak összegével.
- Általános.** A % kiszámításánál a tizedesek elhagyhatók.

I.	Az iskolai év elején és folyamán beiratkozott				Az iskolai év folyamán								Az iskolai év végén vizsgálatra állott				A vizsgálatot tett tanulók közül ismétlő volt			
	Az iskolai év elején és folyamán beiratkozott				kimaradt				meghalt				járt, de az év végén vizsgálatra nem állott							
					az alsó osztályból		összesen		az alsó osztályban		összesen		az alsó osztályban		összesen					
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		17	18	19
Nyilvános tanuló																				
Magán tanuló																				
Együtt																				

II.	Az elmaradtak %-a				A vizsgálatot tett tanulók közül																			
	Az elmaradtak %-a				A vizsgálatot tett tanulók közül az iskolai év elején (19..... szept. 1-én)																25 éves vagy idősebb volt			
	az alsó osztályban	a középső osztályban	a felső osztályban	összesen	magyarországi				horvát-szlavonországi				illetőségi magyar				osztrák				német			
	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	
Nyilvános tanuló																								
Magán tanuló																								
Együtt																								

III.	Az iskolai évben vizsgálatot tett tanulók közül																				
	vallású volt										anyanyelvű volt										
	latín	görög	szert. róm. Kath.	református	ág. hitv. ev.	gór. kel.	unitárius	izraelita	baptista	magyar	német	tót	oláh	ruthén	horvát	szerb	vend (szlovén)	bunyevác, (sokác, illir, dalmát)	olasz	egyéb	
	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65
Nyilvános tanuló																					
Magán tanuló																					
Együtt																					

IV.	A vizsgálatot tett tanulók száma, a kiknek szülője, gyámja vagy más törvényes gondviselője foglalkozására illetve társadalmi állására nézve																					
	őstermelő				iparos v. bányász				kereskedő, hitel-ügyletekkel v. közlekedéssel foglalkozó				közszolgálatbeli és más értelmiségi									
	nagybirtokos, nagybirtokos (1000 kat. holdon felül)	középbirtokos és középbirtokos (100-1000 hold)	kisbirtokos, kisbirtokos (100 holdon alul)	kisbirtokos (kisbirtokos) napszámos	egyéb őstermelő (majonos, feles, kertész, halász, állattenyésztő)	gazdasági tisztviselő	egyéb gazdasági segéd-személy (földművelés-napszámos, gazd. cseléd)	ipari v. bányászati tisztviselő	egyéb segédszemély: előmunkás, munkás	nagykereskedő	kiskereskedő	kereskedelmi vagy közlekedési tisztviselő (vasúti, postai stb.)	kereskedelmi vagy közlekedési egyéb segédszemély (alászt, segéd, szolga)	köztestviselő (a papok, tanárok, tanítók kivételével) vagy köznevelésben alkalmazott díjnok	pap	tanár, tanító	másféle értelmiségi, (orvos, ügyvéd, közjegyző, stb. önálló, tisztviselő vagy díjnok)	köznevelésben alkalmazott vagy másféle értelmiségi alászt vagy szolga				
66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	
Nyilvános tanuló																						
Magán tanuló																						
Együtt																						

V.	A vizsgálatot tett tanulók száma, a kiknek szülője, gyámja vagy más törvényes gondviselője foglalkozására ill. társadalmi állására nézve							Az iskolai évben vizsgálatot tett tanulók közül az osztályvizsgálaton							
	A vizsgálatot tett tanulók száma, a kiknek szülője, gyámja vagy más törvényes gondviselője foglalkozására ill. társadalmi állására nézve							minden tantárgyból		egy		két		több	
								legalább		jó		elég-séges		tantárgyból elégtelen	
	jeles	jó	elég-séges	jeles	jó	elég-séges	jeles	jó	elég-séges	jeles	jó	elég-séges	jeles	jó	elég-séges
Nyilvános tanuló	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100		
Magán tanuló															
Együtt															

VI.	Az év végén maradt nyilvános tanulók közül (a 16. és 20. rovat)														Jegyzet		
	az alsó osztályba(n)				a középső osztályba(n)				a felső osztályba(n)								
	gimnáziumból		reáliskolából		polgári iskolából		felső népiskolából		saját idegen		saját idegen		saját idegen			saját idegen	
	jött	ismétlő	jött	ismétlő	jött	ismétlő	jött	ismétlő	jött	ismétlő	jött	ismétlő	jött	ismétlő		jött	ismétlő
Nyilvános tanuló	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115		
Magán tanuló																	
Együtt																	

VII.	Az év végén maradt nyilvános tanulók közül (16. és 20. rovat)										Az év végén maradt nyilvános tanulók közül									
	a szülők tartózkodási helye szerint			tandíj fizetés szerint			az intézet-vel kapcsolatos				400-800		100-300		magán		juttatásban		egyéb segélyben	
	helybéli	vidéki	külföldi	az egész tandíjat megfizette	részben megfizette	egészen megfizette	intézetben, tápintézetben stb. volt elhelyezve	intézetben, tápintézetben stb. volt elhelyezve	intézetben, tápintézetben stb. volt elhelyezve	intézetben, tápintézetben stb. volt elhelyezve	kor. állami	magán	kor. állami	magán	kor. állami	magán	kor. állami	magán	kor. állami	magán
Nyilvános tanuló	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	
Magán tanuló																				
Együtt																				

VIII.	A tanulók közt az év folyamán előfordult										A magánvizsgálatra jelentkező tanulók közül megfelelt (ha javítással is)							
	könnyű			súlyos			járványos				az alsó		a középső		a felső			
	megbetegedési esetek száma*)	A tantermek száma	Vegytani (természet-tudományi) szertár v. kísérleti terem	Ártüszmereti	Tanítási célra szolgáló egyéb helyiségek	Az internatusi célra szolgáló helyiségek száma (mellék-helyiségek nélkül)	az alsó	a középső	a felső	az alsó	a középső	a felső	az alsó	a középső	a felső			
Nyilvános tanuló	188	184	185	186	187	188	189	190	191	192	193	194	195	196	197	198	199	200
Magán tanuló																		
Együtt																		

*) Könnyű betegségi esetnek (ha egyébként a betegség természetéből a megállapítás nem lehetséges) az tekintendő, mely 1-6 napig, súlyosnak, mely hosszabb ideig tartott. Hogy melyek a járványos esetek, az köznevelésügyi miniszter határozza meg.

IX.

Érettségi vizsgálatra jelentkezett	Az iskolai év folyamán megtartott érettségi vizsgálatokat				Az érettségi vizsgálaton		A javító vizsgálatot		Az érettségi vizsgálatot sikerrel letett tanulók közül													
	jéles	jó	olég-séges	össze-sen	2 óra	1 óra	letette	nem tette le	összes száma													
	ered-ményvel	letette	vissza-vetett	letette	letette	letette				letette	letette	letette	letette	letette	letette	letette	letette	letette	letette			
148	147	148	149	150	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160	161	162	163	164	165	166	167	168

X.

Iskola	Az iskola és a vele kapcsolatos köztartás évi fentartási költségei koronákban												Marad-vány		
	Bevétel						Kiadás					Marad-vány			
	állami	községi	feleke-zeti	társu-lati	a vallás-alapból	saját alapít-ványból	felvételi és tandíjból	tartás-díjból	egyéb for-rasból	összesen	személyi illetmé-nyekre			dologi szük-ségekre	ösztöndíjak, segélyekre
Köztartás	169	170	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180	181	182	188

XI.

A kurzus tartama	Gyorsírás			Vegyteni gyakorlatok			Torna és játék			Idegen nyelvű, (német, francia) társalgási gyakorlatok					
	Hány tanuló	Hány csoportban	Az egy-egy tanuló által fizetett díj	Hány tanuló	Hány csoportban	Az egy-egy tanuló által fizetett díj	Hány tanuló	Hány csoportban	Az egy-egy tanuló által fizetett díj	Hány tanuló	Hány csoportban	Az egy-egy tanuló által fizetett díj			
	vett részt?			vett részt?			vett részt?			vett részt?					
184	185	186	187	188	189	190	191	192	193	194	195	196	197	198	199

XII.

A segítő egyesület			Az ifjusági kör				
tagjainak száma	vagyona	által segélyezésre fordított összeg	neve és tagjainak száma	neve és tagjainak száma	neve és tagjainak száma	neve és tagjainak száma	neve és tagjainak száma
200	201	202	203	204	205	206	207

XIII.

A tanulmányút	A résztvett		Az egy-egy tanulóra eső költség	Észrevételek
	tanulók	tanárok		
iránya	száma		212	218
208	209			

XIV.

A kirándulás	A résztvett		Az egy-egy tanulóra eső költség	Észrevételek
	tanulók	tanárok		
célja	száma		218	219
214	215			

XV.

Összes száma (az igazgatóval együtt)	A tanári személyzet												Az óraadó díjazása heti óránként		Jegy-zet		
	Között volt												saját	be-járó			
	középiskolai tanári	közép- és keresk. isk. tanári	polgári és keresk. isk. tanári	keresked. iskolai tanári	jogi tár-szakköz-iskolai tanári	polgári iskolai tanári	elemi iskolai tanítói	képesítés nél-kül	rendes	nem rendes, de teljes óraszámmal	óraadó	kötelező tár-szakra össze-sen				hitoktató	nem kötelező tanítókra
220	221	222	223	224	225	226	227	228	229	230	231	232	233	234	235	236	237

Az iskola tanári személyzete, a rendkívüli tárgyak előadóit és a hitoktatókat is (mind a bejárókat, mind az intézeteken kívül oktatókat) beleszámítva.

Megjegyzés. Az óraadóknál (óraadó hitoktatók, rendkívüli tárgyat tanító óraadók) a 3. rovatban mindig fel kell tüntetni azt, hogy a tanítást bent az intézetben, mint bejáró óraadók, vagy az intézeten kívül, lakásukon, vagy más és melyik intézetben végezték.

Sorszám	A tanár (tanárnő), tanító (tanítónő) és bejáró hitoktató család- és személyneve	Alkalmaztatásának minősége: igazgató, rendes tanár, rendes hittanár, rendes torna-tanító, helyettes tanár, segédtanár, bejáró óraadó (hitoktató)	Az iskolában a tanításon kívül egyéb megbiz-tatása (osztály-főnök, könyvtár-őr, szertárőr, hitszónok, tandíjkezelő stb.)	Sorszám	A tanár (tanárnő), tanító (tanítónő) és bejáró hitoktató család- és személyneve	Alkalmaztatásának minősége: igazgató, rendes tanár, rendes hittanár, rendes torna-tanító, helyettes tanár, segédtanár, bejáró óraadó (hitoktató)	Az iskolában a tanításon kívül egyéb megbiz-tatása (osztály-főnök, könyvtár-őr, szertárőr, hitszónok, tandíjkezelő stb.)
	1	2	3		4	5	6
1	2	3	4	1	2	3	4

Statisztikai kimutatás

az 19...../19..... iskolai évre a művészeti szakiskolák részére.

Az iskola címe:; székhelye: ntcza sz.
 tér
 Az iskola (tanfolyam) jellege: (állami, községi, felekezeti, társulati vagy magán).
 Az iskola (tanfolyam) tanítási nyelve: (vegyes tanítási nyelveknél valamennyi tanítási nyelv)

A szak, illetőleg tanfolyam megnevezése	Az iskola (tanfolyam) alapítási éve	Az évfolyamok (osztályok) száma	Az iskolaév elején és folyamán felvett tanulók (hallgatók)			Az iskola (tanfolyam) tanulóinak (hallgatóinak) száma az iskolaév végén	Az iskolai év folyamán		Az iskolába (tanfolyamokra) az iskolaév végéig járt tanulók (hallgatók) közül						
			összes száma	kimaradt	meghalt		oklevelet kapott	végbizonyítványt	magyarországi illetőségű magyar	horvát-szlavonországi	osztály	német			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	

A szak, illetőleg tanfolyam megnevezése	Az iskolába (tanfolyamra) az iskolai év végéig járt tanulók (hallgatók) közül																		
	latin szertartású róm. kath.	görög református	ág. hitv. ev.	gör. kel.	uniáris	izraelita	magyar	német	tót	oláh	ruthén	horvát	szerb	nem magyar anyanyelvű volt, de magyarul tudott					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	

Az iskola tanári személyzete a rendkívüli tárgyak előadóit is beleszámítva.

A tanár (tanító) neve	Alkalmaztatásának minősége (állása: igazgató, rendes tanár, helyettes, óraadó)	Mínő képesítése (oklevele van?)	Milyen szaktárgyakra van képesítve?	Képesítését, illetőleg tanári oklevél hiányában utolsó bizonyítványát hol, mely tanintézetben szerezte?	Milyen tárgy(ak)at tanít?
1	2	3	4	5	6

Jellege: (világi egyén, pap, szerzetes)	Honossága	Vallása	Anyanyelve	Ha nem magyar anyanyelvű, magyarul tökéletesen, csak keveset vagy semmit sem tud?	Az intézetben a tanításon kívül egyéb megbízatása	Tanít-e más intézetben is, s ha igen, melyik intézetben?	Melyik intézetben való alkalmaztatása tekintendő főfoglalkozásának?	Egyéb — nem tanári — alkalmaztatása, állása, foglalkozása, vagy megbízatása
8	9	10	11	12	13	14	15	16

Van-e az iskola kebelében, vagy vele kapcsolatban valami tanfolyam, s ha igen, milyen és hány tanulóval?

Van-e az iskolával kapcsolatban más tanintézet, s ha igen, milyen?

E kimutatás kitöltőjének tudomása szerint nyílt-e meg az elmúlt, vagy a folyó iskolai évben új művészeti szakiskola, vagy szaktanfolyam s ha igen, hol és milyen jelleggel?

Kelt 19..... évi hó n.

igazgató.

Statisztikai kimutatás

az 19...../19..... iskolai évre a bábaképző intézetek részére.

A tanfolyam címe:; székhelye:
 A tanfolyam tanítási nyelve:

I.	Az intézet alapítási éve	Az évfolyamok száma	Tanári személyzet							összesen	A tanulók száma az iskolaév végén	A tanulók megoszlása hitfelekezet szerint az iskolaév végén						
			nyilvános			magán						latin szertartású róm. katolikus	görög református	ág. hitv. ev.	gör. keleti	uniáris	izraelita	
1	2	3	igazgató	rendes tanár	rendkívüli	magán			10	11	12	13	14	15	16	17	18	19

II.	A tanulók megoszlása anyanyelv szerint az iskolaév végén										Az intézet fenntartási költségei koronákban és pedig				
	magyar	német	tót	oláh	ruthén	horvát	szerb	összesen nem magyar	magyarul tudó	összesen	személyi	dologi	szükségletekre	beutazásra	
20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35

36. A bábaképző mely intézettel (klinikával, kórházzal) kapcsolatban van szervezve?
 37. E kimutatás kitöltőjének tudomása szerint nyílt-e meg a folyó iskolai évben, vagy megnyílik-e a jövő iskolai évben új bábaképző intézet s ha igen, hol és milyen intézettel kapcsolatban?

Kelt 19..... évi hó n.

igazgató.

Statisztikai kimutatás

az 19...../19..... iskolaévre a fegyintézeti, börtön- és fogháziskolák részére.

A letartóztatási intézet megnevezése:; székhelye:

Az összes letartóztatottak száma	A tanítók száma	Tanításban részesült a letartóztatottak közül			A tanítás eredménye			Hány nem magyar anyanyelvű letartóztatott tanult magyarul	Hány letartóztatott börtön- és fogháziskolát látogatott el magán, mint a hogy bejött	A tanításra fordított összeg koronákban	Jegyzet
		férfi	nő	összesen	jól megtanult olvasni	elemi ismeretekre tett szert	elemi és magasabb oktatást nyert				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

13. E kimutatás kitöltőjének tudomása szerint nyílt-e meg a folyó iskolai évben, vagy megnyílik-e a jövő iskolai évben valamely letartóztatási intézet kebelében új iskola a letartóztatottak számára s ha igen, hol és mely letartóztatási intézetben?

Kelt 19..... évi hó n.

igazgató.

VI. A jog- és államtudományi karon tartott szigorlatok.

Szigorlat	Jogtudományi				Államtudományi			Államtudományi doktorság után jogtudományi			Jogtud. doktorság után államtud.		Kánondoktori			A szigorlatok összes száma
	I-ső	II-ik	III-ik	pót-	I-ső	II-ik	pót-	I-ső	II-ik	pót-	I-ső	pót-	I-ső	II-ik	pót-	
Tartatott																
Elfogadtatott																
Összesen																

VII. Az orvos- és a bölcsészettudományi karon tartott szigorlatok.

A vizsga neve	Orvosi elő-		Ujrendszerű I-ső orvosi		Ujrendszerű II-ik orvosi		III-ik orvos-gyakorlati		I-ső gyógy-szerész-mesteri		II-ik gyógy-szerész-mesteri		Bölcsészettudományi doktori	
	tartatott	elfogadtatott	tartatott	elfogadtatott	tartatott	elfogadtatott	tartatott	elfogadtatott	tartatott	elfogadtatott	tartatott	elfogadtatott	tartatott	elfogadtatott
Szigorlat														
Pótszigorlat														
Összesen														

VIII. A tudori oklevelet s egyéb képesítést nyert egyének száma.

Hittudományi	Kanon-jog-	Jog-	Államtudományi	Egyetemes orvos-	Sebész-	Bölcsész-	Gyógy-szerész-	Jogi	Államtudományi	Gyógy-szerész-mesteri	Születés-mesteri	Fogász-mesteri
tudori oklevelet nyert								állam-vizsgát tett		oklevelet nyert		

IX. Fentartási költségek.

Rendes kiadások										A rendes kiadások összesége	Rendkívüli kiadások		A kiadások főösszege	
személyi kiadások					dologi kiadások						átmeneti kiadások	beruházások		
fizetések, pótlékok, lakpénzek	ruhailetmények	napidíjak	tandíjkárpótlás és tandíj-jutalék	egyéb czímen	összesen	az elméleti és a gyakorlati oktatás czéljaira	házi és klinikai szükségletek és épületek karbantartására	házbérek	hivatali és irodai kiadások	ösztöndíjak	egyéb czímen	összesen		
ezer koronában														

X. Ösztöndíjak, jutalmak, pályadíjak és az elengedett tandíj összege.

Tudománykar	Az ösztöndíjak száma	Az élvezett ösztöndíjak	A kiosztott jutalmak és pályadíjak	Az elengedett tandíj
összege koronákban				

Kelt

rector.

Kimutatás a kir. József műegyetem részére az 19.../19... iskolai évre.

I. Tanári személyzet, az előadások és a heti órák száma, a hallgatók száma s honossága.

A szakosztály megnevezése	Alapítási év	A tanári személyzet a nyári félévben					Tanársegédek	Az előadások száma		A heti órák száma		A hallgatók összes száma		A hallgatók megoszlása honosság szerint a nyári félévben	
		nyílv. rendes tanárok	nyílv. rendkívüli helyettes tanárok	magán-tanítók és előadók	összesen	a téli a nyári		a téli a nyári	a téli a nyári	magyarországi illetőségű	horv.-szerb.-orv. illetős.	külföldi			
a) Vegyész és egyetemes szakoszt.															
b) Építész szakosztály															
c) Mérnöki szakosztály															
d) Gépészmérnöki szakosztály															
Összesen															

II. A hallgatók vallása és anyanyelve.

A szakosztály megnevezése	A hallgatók megoszlása vallás szerint a nyári félévben						A hallgatók megoszlása anyanyelv szerint a nyári félévben											
	la tin	görög	szertartású róm. katolikus	református	ágostai hitv. evang.	gör. keleti	unitárius	izraelita	egyéb vallást	felekezeti nélküli	magyar	német	tót	oláh	ruthén	horvát	szerb	egyéb
a) Vegyész és egyetemes szakoszt.																		
b) Építész szakosztály																		
c) Mérnöki szakosztály																		
d) Gépészmérnöki szakosztály																		
Összesen																		

III. A hallgatók megoszlása szülőik társadalmi állása szerint.

A hallgatók összes száma	Azon hallgatók száma, a kiknek szülője polgári állására ill. foglalkozására nézve													
	nagy- vagy közép-birtokos	kisbirtokos	kisiparos vagy kis-kereskedő	nagyiparos vagy nagy-kereskedő	tanár, tanító vagy lelkész	orvos, gyógyszerész, ügyvéd v. mérnök	állami tisztviselő	törvényhatósági közszéki	egyh. jár. vállalkozó, magán-ügyvéd	egyh. bír. magánbíró	hadiszolg. álló	házmester vagy szolga	más foglalkozású	Nagykorú hallgatók

IV. Vizsgálatok és szigorlatok.

Szakosztály	Colloquium		Vizsgálat	Szigorlat			
	tartatott	elfogadtatott		A vizsga és colloquiumon megkezdett hallgatók száma	tartatott	elfogadtatott	feltevénytelt

V. Oklevelet nyert egyének száma.

Mérnöki	Építész	Gépészmérnöki	Vegyész	Összesen
oklevelet nyert				

VI. Fentartási költségek.

Rendes kiadások										A rendes kiadások főösszege	Rendkívüli kiadások		A kiadások főösszege	
személyi kiadások					dologi kiadások						átmeneti kiadások	beruházások		
fizetések, pótlékok, lakpénzek	ruhailetmények	napidíjak	tandíjkárpótlás és tandíj-jutalék	egyéb czímen	összesen	az elméleti és a gyakorlati oktatás czéljaira	házi és klinikai szükségletek és épületek karbantartására	házbérek	hivatali és irodai kiadások	ösztöndíjak	egyéb czímen	összesen		
ezer koronákban														

Kelt Budapest, 19...évi...hó...n.

rector.

Statistikai kimutatás

az 19.../19... iskolaévre a hittudományi főiskolák részére.

A főiskola czíme: Székhelye:

A főiskola tanítási nyelve. (Vegyes nyelvűeknél valamennyi tanítási nyelv)	A főiskola alapítási éve	Az előadott tantárgyak száma		A heti órák száma, valamennyi évfolyamban együtt		Az összes felvett rendes hallgatók száma az I. félévben				Az I. félévben		A II. félévben		A rendes hallgatók száma a II. félév végén									
		az I. (téli)	a II. (nyári)	az I. (téli)	a II. (nyári)	az I.	a II.	a III.	a IV.	együtt	kiépett	meghalt	az I.	a II.	a III.	a IV.	együtt						
		félévben		évfolyamon		évfolyamon		évfolyamon		évfolyamon		évfolyamon		évfolyamon		évfolyamon		évfolyamon					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24

* A seminariumban előadott — a hittudományi főiskola rendszeresített tantárgyai közé nem tartozó — tantárgyak s az ezek előadására fordított heti órák száma nélkül.

A II. félév végén a rendes hallgatók közül																												
20 éves vagy fiatalabb	21-34 éves	35 éves vagy idősebb	illetérségi magyar	osztály	német	székesfehérvári	rumániai	latin	görög.	reform.	ág. ev. hitv.	gör. keleti	unitárius	izraelita	magyar	német	tót	oláh	ruthén	horvát	székesfehérvári	A II. félév végén a nem magyar anyanyelvűren- des hallgatók						
volt	honos volt				vallású volt				anyanyelvű volt												száma összesen	magyarul tanító						
24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52

Azon rendes hallgatók száma a II. félév végén, a kiknek szülője v. egyéb gondviselője foglalkozására, ill. társad. állására nézve	
őstermelő és pedig:	iparos vagy bányász és pedig:
53 nagybirtokos, nagybirtokos (1000 kat. holdon felül)	59 kiskereskedő, vállalkozó (hitelügyletekkel és közlekedéssel foglalkozó)
54 középirtokos, középhirtokos (100-1000 kat. holdal)	60 kiskereskedő, kisvállalkozó
55 kisbirtokos, kisbirtokos (100 kat. holdon alul)	61 kereskedelmi vagy közlekedési tisztviselő
56 egyéb őstermelő (feles, majeros, kertész, halász)	62 egyéb segédszemély (altiszt, segéd, szolga stb.)
57 gazdasági tisztviselő	63 kereskedő, nagyvállalkozó
58 egyéb gazd. segédszemély (földm. napsz., gazd. cseléd)	64 kiskereskedő, kisvállalkozó
59 nagyiparos, bányagyártó	65 kereskedelmi vagy közlekedési tisztviselő
60 kisiparos, bányakisiparos	66 egyéb segédszemély (altiszt, segéd, szolga stb.)
61 ipari vagy bányászati tisztviselő	67 köznevelő (a papok, tanárok és tanítók kivételével) v. köz. hivatalban alkalm. díjnok
62 egyéb segédszemély (előmunkás, munkás stb.)	68 pap
63 nagykereskedő, nagyvállalkozó	69 tanár, tanító
64 kiskereskedő, kisvállalkozó	70 másféle értelmiségi (orv., ügyvéd, körtgyűző, gyógyszerész stb.)
65 kereskedelmi vagy közlekedési tisztviselő	71 önkéntes, tisztviselő vagy díjnok
66 egyéb segédszemély (altiszt, segéd, szolga stb.)	72 másféle értelmiségi altiszt vagy szolga
67 köznevelő (a papok, tanárok és tanítók kivételével) v. köz. hivatalban alkalm. díjnok	73 katonar. (honvéd-, csendőr-) tiszt altiszt
68 pap	74 katonar. (honvéd-, csendőr-) tiszt altiszt
69 tanár, tanító	75 különböző v. közlekedési meg nem nevezett foglalkozási ágakban dolgozó nap-számú
70 másféle értelmiségi (orv., ügyvéd, körtgyűző, gyógyszerész stb.)	76 magánzó, nyugdíjas v. jövendelméből élő (tökés, járadékos, eltartásos, háztulajdonos)
71 önkéntes, tisztviselő vagy díjnok	77 egyéb vagy ismeretlen foglalkozású
72 másféle értelmiségi altiszt vagy szolga	A rendkívüli hallgatók száma
73 katonar. (honvéd-, csendőr-) tiszt altiszt	A főiskola fenntartásának költségén kifizetett hittudományi főiskolák látogató növendékek száma
74 katonar. (honvéd-, csendőr-) tiszt altiszt	
75 különböző v. közlekedési meg nem nevezett foglalkozási ágakban dolgozó nap-számú	
76 magánzó, nyugdíjas v. jövendelméből élő (tökés, járadékos, eltartásos, háztulajdonos)	
77 egyéb vagy ismeretlen foglalkozású	
78 A rendkívüli hallgatók száma	

A főiskola tanári személyzete (a seminariumban előadott — a hittudományi főiskola rendszeresített tantárgyai közé nem tartozó — tantárgyak előadói nélkül.)

Név	Alkalmaztatása (igazgató, rendes tanár, rendkívüli tanár, helyettes, előadó)	Mily tárgyat ad elő?	Képesítése (theol. tanár, középisk. tanár, tudor — milyen? — magister, licentiátus, lelkész stb.)?	Hol, mely intézetben, vagy — milyen bizottság elött szerezte?	Jellege (világi egyén, pap, szerzetes)	Honossága	Anyanyelve

Van-e a főiskolával kapcsolatban kis seminárium? Ha van, hány növendéke volt az iskolaév végén évfolyamonként? Az V. gimn. oszt., a VI. gimn. oszt., a VII. gimn. oszt., a VIII. gimn. oszt. Van-e a főiskolával kapcsolatban más tanintézet (pl. jogakadémia, tanárképző, tanítóképző)? ha igen, milyen? E kimutatás kitöltőjének tudomása szerint nyílt-e meg az elmúlt vagy a folyó iskolai évben új hittudományi intézet, vagy megnyílik-e ilyen a jövő iskolai évben, s ha igen, hol és milyen felekezeti?

Kelt: 19... évi hó n.

igazgató.

Kimutatás

a jogakadémia részére az 19.../19... iskolai évre.

I. Tanári személyzet, az előadások és a heti órák száma, a hallgatók száma s honossága.

Alapítási év	Tanári személyzet a nyári félévben						Az előadások száma		A heti órák száma		A hallgatók összes száma		A hallgatók megoszlása honosság szerint a nyári félévben			
	nyilvános rendes	nyilvános rendkívüli	helyettes	magán-	tanítók és előadók	összesen	a téli	a nyári	a téli	a nyári	a téli	a nyári	magyarországi illetőségű	horv.-szlavon-oroszági illetőségű	osztály	egyéb
	tanárok						félévben		félévben		félévben		magyarországi illetőségű	horv.-szlavon-oroszági illetőségű	osztály	egyéb

II. A hallgatók vallása és anyanyelve.

A hallgatók megoszlása vallás szerint a nyári félévben						A hallgatók megoszlása anyanyelv szerint a nyári félévben										
latin	görög	református	ág. hitv. ev.	görög keleti	unitárius	izraelita	egyéb vallású	felekezeti nélküli	magyar	német	tót	oláh	ruthén	horvát	székesfehérvári	egyéb

III. A hallgatók szüleiknek társadalmi állása szerint.

A hallgatók összes száma a nyári félévben	Azon hallgatók száma, akiknek szülője polgári állására, illetőleg foglalkozására nézve												Nagykorú hallgató			
	nagy- vagy közép-birtokos	kisbirtokos	nagyiparos vagy nagykereskedő	kisiparos vagy kiskereskedő	tanár, tanító vagy lelkes	orvos, gyógyszerész, ügyvéd v. mérnök	állami	törvény-hatósági	közszolg.	egyleti ipar-vállalk., magán-	egyéb értelmiségi vagy magánzó	hadi szolgálatban álló		házmester vagy szolga	más foglalkozású	

IV. Vizsgálatok.

A vizsga neve	I. alapvizsga		II. alapvizsga		Államtudományi államvizsgálat		Jogtudományi államvizsgálat	
	tartatott	elfogad-tatott	tartatott	elfogad-tatott	tartatott	elfogad-tatott	tartatott	elfogad-tatott
Vizsga								
Pótvizsga								
Összesen								

Kelt:

igazgató.

Statisztikai kimutatás

az 19.../19... iskolai évre a középiskolai tanárvizsgáló bizottságok részére.

A vizsgálóbizottság székhelye: utca tér szám.

Középiskolai tanári vizsgálatok											
Alapvizsgálatok				Szakvizsgálatok				Harmadik tárgyból sikeres		Felső kereskedelmi iskolákra képezítő tanári vizsgálatok	
a nyelvtudományi és történelmi szakból		a mennyiség-tani és természet-tudományi szakból		a nyelvtudományi és történelmi szakból		a mennyiség-tani és természet-tudományi szakból		Paedagógiai vizsgálatok		A) Könyvitel, kereskedelmi ismeretek és levelezés	
jelentkezett	sikeres volt	jelentkezett	sikeres volt	jelentkezett	sikeres volt	jelentkezett	sikeres volt	jelentkezett	sikeres volt	jelentkezett	sikeres volt
Együtt:											

Szakcsoport	összes száma	Az oklevelet nyert egyének közül											A harmadik tárgyból sikeres tanárok közötti bizottsági bizottság elnöke				
		latin szert. róm. kath.	görög	református	ág. h. ev.	gör. keleti	unitárius	izraelita	baptista	magyar	német	tót		oláh	ruthén	horvát	szerb
Középiskolai tanári oklevelet kapott	a) a nyelvtudományi és történelmi szakcsoport tárgyaiból																
	b) a mennyiség-tani és természet-tudományi szakcsoport tárgyaiból																
összesen																	
Felsőkereskedelmi iskolai oklevelet kapott	az A)																
	a B)																
összesen																	

Kelt 19 a bizottság elnöke.

Statisztikai kimutatás

az 19.../19... iskolaévre a gyógyszerészyakornokokat vizsgáló bizottságok részére.

A vizsgáló bizottság székhelye:

A vizsgára jelentkezők összes száma	A vizsgára jelentkezettek részletezése																		
	vallás szerint							anyanyelv szerint							előképzettség szerint			A vizsga eredménye szerint	
	latin szert. róm. kath.	görög	református	ág. h. ev.	gör. keleti	unitárius	izraelita	magyar	német	tót	oláh	ruthén	horvát	szerb	VI.	VII.	VIII.	képesített	egyéb
Együtt:																			

Kelt 19 a bizottság elnöke.

Statisztikai kimutatás

az 19.../19... iskolaévre a középiskolai tanárképző intézetek részére.

A tanárképző intézet megnevezése:

A tudománysszakok	Az intézet tanárainak száma	A tanárjelöltek száma																	
		a II. félévben		vallás szerint							anyanyelv szerint								
		az I.	a II.	latin szert. róm. kath.	görög	református	ág. hitv. ev.	gör. keleti	unitárius	izraelita	baptista	magyar	német	tót	oláh	ruthén	horvát	szerb	
A nyelvtudományi és történelmi szakon																			
A mennyiség-tani és természettudományi szakon																			
Együtt:																			

Kelt 19 évi hó n. igazgató.

Statisztikai kimutatás

az 19.../19... iskolaévre a felső kereskedelmi iskolai tanárképző intézet részére.

A tudománysszakok	Az intézet tanárainak száma	A tanárjelöltek száma																	
		a II. félévben		vallás szerint							anyanyelv szerint								
		az I.	a II.	latin szertart. róm. kath.	görög	református	ág. hitv. ev.	gör. keleti	unitárius	izraelita	baptista	magyar	német	tót	oláh	ruthén	horvát	szerb	
A) Könyvitel, kereskedelmi ismeretek és levelezés																			
B) Kereskedelmi és politikai számtan																			
C) Földrajz, vegytan és ártüisme																			
Együtt:																			

Kelt 19 évi hó n. igazgató.

b) Az adatok feldolgozása és közzététele.

A főiskoláktól begyűjtött adatoknak csak igen kis része szorul feldolgozásra, illetőleg összevonásra, miután a statisztikai hivatal az adatok túlnyomó részét intézetenként közli a Magyar Statisztikai Évkönyvben. A közzététel egyébiránt most már a hittudományi főiskolák egyes adatain kívül a begyűlő összes adatokra kiterjed, miután a hivatal 1908-ban az egyetemek és a jogakadémiák korábbi, rendkívül terjedelmes kimutatásait, a melyek sok közzé nem tett adatot is tartalmaztak, a használatból kivonta, illetőleg azokat csupán a rendszerint nyilvánosságra bocsátott adatokat tudakoló kérdőívekkel helyettesítette.

A főiskolákra vonatkozó adatok ez idő szerint más kiadványokban hivatalosan s rendszeresen nem tételnek közzé, a multban azonban a statisztikai évkönyveken kívül a Hivatalos Statisztikai Közleményekben (az 1. évf. V. füzetében és a 7. évf. III. füzetében), továbbá a vallás- és közoktatásügyi miniszter évi jelentéseiben is közreadattak, még pedig általában jóval nagyobb terjedelemben, mint később és manapság is a statisztikai évkönyvekben.

c) Az adatgyűjtés multja.

A főiskolákról már az abszolút korszakban volt rendszeres statisztikai adatgyűjtés. Egy mintában ugyanis évről-évre be kellett szolgáltatni az adatokat a helytartótanácsnak. Az alkotmány visszaállítása után a Statisztikai Tanács a főiskolák részére is sok adatot felölelő új adatgyűjtő kimutatásokat állapított meg, a melyek a ma is gyűjtött adatokon kívül az egyetemi intézetekről, hivatalokról és gyűjteményekről (templom, könyvtár, éremtár, csillagda, fűvészkert, klinikák, kórházak, nyomda, stb.) ezek hivatalnokai, munkás- és szolgazemélyzetéről, a hallgatók társulatairól, az előadásokról névszerint, a pályamunkákról, alapítványokról, végül a jogakadémiákon és hittudományi intézetekben tartott vizsgálatok eredményéről is

hivatva voltak adatokat szolgáltatni. Ennyire széles keretek között azonban az adatgyűjtés sohasem mozgott, jóllehet a mainál már kezdetben és azután évek hosszú során át is sokkal több adatra terjedt ki.

Az adatgyűjtés ekkor még közvetett volt, a mennyiben az adatok a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz folytak be, a mely a szükséges nyomtatványok kinyomatásáról is gondoskodott s azokkal a főiskolákat ellátta. Később egyes főiskolák maguk nyomatták ki a kimutatásokat s idővel már a miniszterium elkerülésével egyenesen a statisztikai hivatalhoz terjesztették be azokat, a mely velük az adatok helyesbítése és pótlása ügyében már megelőzőleg is közvetlenül érintkezett. Így, speciális intézkedés nélkül lett az addigi közvetett adatszolgáltatásból közvetlen adatszolgáltatás, még pedig legkorábban a hittudományi intézetekéből, s 4-5 évvel ezelőtt az egyetemekéből és a jogakadémiákból.

Idők folyamán azonban bővült is a főiskolai statisztikai adatgyűjtés. Így 1882-ben megindult a külföldi tudományos és műegyetemeket látogató magyar honos ifjakra vonatkozó, 1891-ben a hallgatók szülőinek foglalkozására vonatkozó, 1896-ban az egyetemek nőhallgatóira vonatkozó adatgyűjtés.

35. Az emberbaráti tan- és nevelő-intézetek s a gyermekmenhelyek statisztikája.

a) Az adatgyűjtés mai rendszere.

E cím alá az árvaházak, szeretetházak, állami gyermekmenhelyek, az országos gyermekvédő liga intézetei, a javító intézetek s végül a gyógypedagógiai intézetek: vakok, siketnémák és hülyék intézeteinek statisztikai adatszolgáltatása tartozik.

Mindezen intézetek évről-évre a következő lapokon látható kimutatásban közvetlenül szolgáltatják be az adatokat a statisztikai hivatalnak.

Statistikai kimutatás az 19.../19... iskolaévre az emberbaráti és a gyógypedagógiai intézetek (árvaházak, szeretetházak, siketnémák, vakok és hülyék intézetei, gyermekmenedékhelyek, javítóintézetek stb.) számára.

Figyelmeztetés! 1. Ha az emberbaráti intézettel kapcsolatban kisededőv- vagy tanintézet (elemi vagy szakiskola) van, az alábbi kimutatást nem erről, hanem csak az emberbaráti intézetről — ennek személyzetéről, növendékeiről és fentartási költségeiről — kell kiállítani.

2. A gyermekmenedékhelyek kimutatásába nemcsak az intézeti épületben gondozott, hanem a gondozásba vidékre kiadott gyermekek is felveendőek.

Az intézet címe: ; székhelye: utca tér szám.

Az intézet jellege (állami, községi, felekezeti, társulati vagy magán?)	Az intézet alapítási éve	A növendékek közül			A növendékek összes száma	A növendékek közül az iskolaév folyamán		A növendékek száma az iskolai év végén			A növendékek iskolaévvégi számából				
		már a megelőző iskolaévben is az intézetben volt	a még folyó iskolaév			kilépett	meghalt	fiúk	leányok	együtt	illetőségi magyar honos volt	honos volt	magyarországi	horvát-szlavon-országi	oszlak
			elején	közben											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	

A növendékek közül az iskolai év végén																			
latin	görög	református	ág.hív.ev.	gör. kel.	unitárius	izraelita	baptista	magyar	német	tót	oláh	ruthén	horvát	szerb					
szert. róm. kath.	vallású volt							anyanyelvű volt											
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35

A növendékek közt az iskolaév folyamán előfordult				A növendékek közül az iskolaév befejeztével kilépett	A növendékek iskolaévvégi számából az elmúlt év szeptember 1-én						
könnyű	súlyos	járványos	halálos végű		1 évnél fiatalabb volt	1-2 éves volt	3-5 éves volt	6-11 éves volt	12-14 éves volt	15-20 éves volt	20 évnél idősebb volt
megbetegedési esetek száma *)				40	41	42	43	44	45	46	47
36	37	38	39								

Az intézet évi fentartási költségei koronákban						összesen	A fentartási költségekből		Maradvány az iskolaév végén koronákban
állami	községi	felekezeti	társulati	saját alapítványból	tartásdíjból		egyéb forrásból	személyi illetményekre	
hozzájárulásból						55	fordított koronákban		58
48	49	50	51	52	53	54	56	57	58

*) Könnyű megbetegedési esetnek, ha egyébként a betegség természetéből a megállapítás nem lehetséges, az tekintendő, a mely 1-6 napig, súlyosnak, a mely hosszabb ideig tartott.

Az intézet vezetősége (tisztí személyzete.)

Sorszám	Név	Alkalmaztatás (igazgató, gondnok, felügyelő, orvos, árvaanya, családifő, nevelő)	Minő képesítése van, (tanár, tanító, orvos, nevelő)?	Képesítését mely intézetben vagy mely bizottság előtt szerezte?	Jelleg (világi egyén, pap, szerzetes)	Honos-ság	Anyanyelv	Ha nem magyar anyanyelvű, magyarul tökéletesen tud, csak keveset tud, vagy semmit sem tud?
I	2	3	4	5	6	7	8	9
1								

Van-e az intézet kebelében vagy vele kapcsolatban kisededőv intézet, iskola avagy tanfolyam s ha igen milyen?

Az intézet kebelében vagy vele kapcsolatban szervezett kisededőv intézetbe, iskolába, illetőleg tanfolyamra hány kiseded, illetőleg tanuló járt az iskolaév végén ezen intézet növendékei közül és hány kívülről?

Ha az intézet növendékei az intézettel nem kapcsolatos iskolába jártak, minő iskolákba s az egyes iskolákba hányan jártak?

E kimutatás kitöltőjének tudomása szerint nyílt-e meg az elmúlt avagy a folyó iskolaévben új emberbaráti, gyógypedagógiai intézet, avagy megnyílik-e ilyen a jövő iskolaévben s ha igen, hol, milyen tanintézet és milyen jelleggel?

Kelt 19... évi hó n.

aláírás.

b) Az adatok feldolgozása és közzététele.

Az emberbaráti tan- és nevelő-intézetek statisztikájában feldolgozásról csupán annyiban lehet szó, hogy az árvaházak adatait azok jellege szerint ki kell írni és összesíteni. Ezek adatait ugyanis a statisztikai hivatal csak jellegenkénti összefoglalásban, a többi emberbaráti és gyógypedagógiai intézetét ellenben intézetenként teszi közzé a Magyar Statisztikai Évkönyvben. Közlésre csak az adatok legfontosabbjával kerülnek, t. i. a vezetők, tisztviselők, orvosok, nevelők és tanítók együttes száma, a növendékek száma s ezeknek vallás- és anyanyelv szerinti megoszlását feltüntető adatok, a javító intézetekről azonban az évkönyv »Jogszolgáltatás« című fejezetében (V. c.), továbbá »A magyar szent korona országainak bünyügyi statisztikája az 1904—1908. évekről« című közleményben is vannak igen becses, részletes adatokat tartalmazó táblázatok. Egyebütt az emberbaráti intézetek adatai rendszeresen összefoglalva nem kerülnek nyilvánosságra, csupán az állami gyermekmenhelyek országos főfelügyelője s az országos gyermekvédő liga elnöksége ad ki évenként jelentést bő statisztikai anyaggal. A múltban az árvaház és szeretetházakról és a gyógypedagógiai intézetekről a statisztikai évkönyvön kívül, a mely ezeket az 1883. évben vette fel először, a vallás- és közoktatásügyi miniszter évi jelentései, a javító intézetekről pedig az igazságügyminiszter jelentései tartalmazták ismertetéseket és táblázatokat.

Végül megemlíjük még, hogy a beszédhibában szenvedők tanfolyama az évkönyvben az »egyéb szakiskolák« táblázatába van felvéve, továbbá, hogy az 1899. évkönyv a nép- és középfokú iskoláknak beszédhibában szenvedő tanulóiról az 1898/9. iskolaévi összeírás alapján több táblázatot tartalmaz, a melyekben számuk törvényhatóságokint, a beszédhibák nemei szerint, továbbá anyanyelv, kor és osztályok szerint közöltetett.

c) Az adatgyűjtés multja.

Az emberbaráti tan- és nevelőintézetek közül a statisztikai adatszolgáltatásba legkorábban, t. i. már a múlt század 70-es éveinek elején a balatonfüredi szeretetház, a vakok váci intézete s a budapesti siketnémák intézete vonatott be s ugyancsak már ekkor gyűjtött adatokat az igazságügyminiszter a javítóintézetekről. 1877-ben jött hozzájuk az akkor megnyílt izr. orsz. siketnéma intézet, majd 1882-ben az 1875-ben alapított Frimm-féle hülyék-intézete. Az árvaházakról és a szeretetházakról az első részletes adatgyűjtést a vallás és közoktatásügyi miniszter úr az 1883/4. iskolai évben foganatosította s ettől az időtől kezdve a statisztikai hivatal az adatokat minden évben begyűjtötte s az időközben megnyíló gyógypedagógiai intézetekre, árvaházakra is kiterjesztette az adatgyűjtést. Az állami gyermekmenhelyek statisztikáját a hivatal 1904-ben, az országos gyermekvédő liga intézeteit pedig 1909-ben vonta be munkakörébe.

36. Közgyűjtemények és közkönyvtárak statisztikája.

c) Az adatgyűjtés mai rendszere.

A múzeumokról, más gyűjteményekről és a könyvtárakról a statisztikai hivatal csak a legjellemzőbb főadatokra kiterjedő, szűkkörű adatgyűjtést folytat s ebbe sincsenek belevonva az összes gyűjtemények és könyvtárak, hanem csak azok a jelentékenyebb gyűjtemények és a 10.000-nél több kötettel bíró azon könyvtárak, a melyek nem magán személynek, hanem valamely intézetnek vagy más jogi személynek tulajdonában vannak. Ilyenek az állam, állami hatóságok, hivatalok és intézetek, önkormányzati testületek, hatóságok és intézetek, egyházak, egyházi hatóságok és intézetek (káptalanok, szemináriumok, szerzetesházak), iskolák, egyesületek, körök tulajdonában levő vagy kezelése alatt álló gyűjtemények és könyvtárak. Mind ezek vezetői vagy kezelői akkor is kötelesek az alább, illetőleg a következő lapon levő kérdőívet kitölteni és beküldeni, ha a gyűjtemény vagy könyvtár nincs is a

nagy közönség használatára rendelve, hanem csupán a fentartó vagy kezelő hatóság, intézet, egyesület vagy kör tagjainak áll rendelkezésére. Oly hivatali és hatósági könyvgyűjtemények azonban, a melyek kizárólag vagy túlnyomóan törvényekből, rendeletekből, utasításokból és más hivatalos czélokra szolgáló segédkönyvekből állanak, az adatszolgáltatás alól fel vannak mentve.

Az adatokat a hivatal a polgári év végéről gyűjti s besolgáltatásuk kötelező, mert az adatgyűjtés statisztikai hivatalnak 1904. évi munkatervén alapszik, a melylyel a hivatal arra is felhatalmazást nyert, hogy az adatgyűjtést, a mely évben jónak látja, vagy akár egyszersmindenkorra az összes, tehát a kisebb közgyűjteményekre és közkönyvtárakra is kiterjeszthesse.

Végül megemlítjük még, hogy a népiskolák s az óvó- és tanítóképző-intézetek tanítói (tanári) és ifjúsági könyvtáiról a közoktatásügyi statisztikai adatgyűjtés révén sokkal részletesebb adatok állanak rendelkezésünkre. (Lásd: a K/1., K/2., L/1., M/1. és N/1. minták megfelelő tábláját.)

Kérdőív az ország összes közgyűjteményeihez az 19..... évre.

Általános kérdések.

1. Az intézet megnevezése és székhelye:
2. Az intézet keletkezési éve:
3. Az intézet tulajdonosa:
4. Az intézet bevételei és kiadásai:
 - a) Bevételek összesen: korona
 - b) Kiadások összesen: »

Az intézetre vonatkozó fontosabb adatok részletezése.

A gyűjteménycsoportok és szakok megnevezése	Keletkezési év	Állag az év elején	Gyarapodás az év folyamán	Az év folyamán a gyűjteménycsoportokat látogató egyének száma	A személyzet száma az év végén			Az államsegély ill. (állami intézeteknél) javadalmazás	
					tisztviselők	egyéb alkalmazottak	szolgák	penz-összeg: korona	új tárgyak: darab

Kelt 190..... évi január hón.

aláírás.

Jegyzetek.

- a) Az adatgyűjtés szempontjából — a nélkül, hogy ebből a gyűjtemény tulajdonjogát illetőleg bármiféle következtetést lehetne vonni — közgyűjteménynek nem csupán a szoros értelemben vett köztulajdoni képező, vagy nyilvános használatra szánt gyűjtemények tekintetnek, hanem a közérdeket bár csak szűkebb körben szolgáló mindazok a gyűjtemények is, a melyek jogi személyek tulajdonában vannak s ha nem is a nagyközönségnek, hanem bizonyos egyesületek, intézetek tagjainak vagy bizonyos élethivatásúak körének rendelkezésére állanak. Ilyenek az állam, önkormányzati testületek és egyházak, állami, önkormányzati és egyházi hatóságok, hivatalok és intézetek (káptalanok, szemináriumok, szerzetesházak), tanintézetek, egyletek, társulatok, körök stb. tulajdonában levő, vagy azok kezelése alatt álló gyűjtemények.
- b) Azok a látogatók, a kik a gyűjteményt többször látogatták. annyiszor veendőek számításba, a hányszor az év folyamán a gyűjteményt felkeresték.
- c) A személyzet száma mellett az is feltüntetendő, hogy az alkalmazott tisztviselők, egyéb alkalmazottak és szolgák közül hányan részesülnek ezen alkalmaztatásukért javadalmazásban s hányan vannak díjtalanul alkalmazva.

Kérdőív az ország összes közkönyvtáraihoz az 19..... évre.

Általános kérdések.

1. A könyvtár megnevezése és székhelye:
2. A könyvtár keletkezési éve:
3. A könyvtár tulajdonosa:
4. A könyvtár bevételei és kiadásai:
 - a) Bevételek összesen:korona
 - b) Kiadások összesen: »

A könyvtárra vonatkozó fontosabb adatok részletezése.

Állag az év elején	Gyarapodás az év folyamán	Az év folyamán a könyvtárt látogató egyének száma	A kikölcsönzők száma	A látogatóknak és kikölcsönzőknek kiadott könyvek száma	A személyzet száma az év végén			Az államsegély illetőleg (állami intézeteknél) javadalmazás korona
					tisztviselők	egyéb alkalmazottak	szolgák	
mű:	mű:			mű:				
kötet:	kötet:			kötet:				

Kelt 19..... évi január hón.

aláírás.

Jegyzetek.

- a) Az adatgyűjtés szempontjából — a nélkül, hogy ebből a könyvtár tulajdonjogát illetőleg bármiféle következtetést lehetne vonni — közkönyvtárnak nem csupán a szoros értelemben vett köztulajdoni képező, vagy nyilvános használatra szánt könyvtárak tekintetnek, hanem a közérdeket bár csak szűkebb körben szolgáló mindazok a könyvtárak is, a melyek jogi személyek tulajdonában vannak s ha nem is a nagyközönségnek, hanem bizonyos egyesületek, intézetek tagjainak vagy bizonyos élethivatásúak körének rendelkezésére állanak. Ilyenek az állam, önkormányzati testületek és az egyházak, állami, önkormányzati és egyházi hatóságok, hivatalok és intézetek (káptalanok, szemináriumok, szerzetesházak) tanintézetek, egyletek, társulatok, körök stb. tulajdonában levő, vagy azok kezelése alatt álló könyvtárak. Oly hivatali és hatósági könyvgyűjteményekre azonban, a melyek kizárólag vagy túlnyomóan törvényekből, rendeletekből, utasításokból és más hasonló hivatalos czélra szolgáló segédkönyvekből állanak, az adatgyűjtés nem terjed ki. Az ily könyvtáraknak kiküldött kérdőívek annak megemlítésével, hogy a könyvtár csupán hivatalos jellegű törvényekből, rendeletekből stb. áll, tíresen terjesztendő be.
- b) Ha az ügykezelés nyelve nem magyar, feltüntetendő, hogy mily nyelvet használ a könyvtár ügykezelésénél és levelezésénél. Az ügykezelés nyelve:
- c) Mindazok a könyvtárt látogatók és a könyvtárból könyvet kikölcsönzők, a kik a könyvtárt többször vették igénybe, annyiszor veendőek számításba, a hányszor az év folyamán a könyvtárt látogatták vagy a könyvtárból könyvet kikölcsönöztek s ugyanigy a látogatóknak és a kikölcsönzőknek használatra adott azokat a műveket és köteteket, a melyek több ízben kölcsönöztek ki, többszörösen kell számítani.
- d) A könyvtár személyzetének száma mellett az is feltüntetendő, hogy az alkalmazott tisztviselők, egyéb alkalmazottak és szolgák közül hányan részesülnek ezen alkalmaztatásukért a könyvtár részéről javadalmazásban s hányan vannak díjtalanul alkalmazva.

b) Az adatok közzététele.

A közgyűjteményekről és a közkönyvtárakról beszerzett adatokat a statisztikai hivatal a Magyar Statisztikai Évkönyvben 1899 óta évről-évre nyilvánosságra bocsátja. Az adatok azonban — sajnos — igen hiányosak, a minnek oka a pontos nyilvántartás nehézségeiben rejlik. Részletesebb adatokat és ismertetéseket főleg a nagyobb gyűjteményekről és könyvtárakról a Muzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelőségének, a gazdasági-, nép- és vándorkönyvtárakról és kisebb gyűjteményekről a Muzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsának, a népiskolák könyvtáraitól pedig a Népiszkolai Ifjúsági Könyvtárakat Intéző Bizottságnak évi jelentéseiben talál az érdeklődő.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter évi jelentései a multban csak a Nemzeti Muzeumból és ennek kebelében levő Orsz. Széchenyi-könyvtárról, az Orsz. Képtár és Történelmi Arczképcsarnokról, az iparművészeti múzeumból s a technológiai iparmuzeumból, továbbá az utolsó években egyes jelentékenyebb vidéki gyűjteményekről emlékeztek meg.

Végül megemlítjük még, hogy a statisztikai hivatalnak az 1885-ben végrehajtott könyvtárstatisztikai felvétel eredményeit ismertető kiadványát e munka IV. részének 13. fejezete tárgyalja.

c) Az adatgyűjtés multja.

A közgyűjtemények és közkönyvtárak statisztikáját a hivatal csak 1899-től fogva műveli. Az első években (1903-ig) azonban a könyvtárak közül is csak a legjelentékenyebektől, mintegy 40—50 könyvtártól, kérte be a hivatal az adatokat, 1904-ben ellenben beillesztvén munkatervébe az adatgyűjtést, azt a városoktól és községektől beszerzett jegyzékek alapján a kipuholt összes közgyűjteményekre, köz- (nép- és vándor-) könyvtárakra kiterjesztette. Közlésre mindazonáltal az adatok, hiányos voltak miatt, egész terjedelmükben nem kerülhettek, hanem csak a nagyobb múzeumok és gyűjtemények s az 5.000-nél több kötetet számláló könyvtárak adatai. A következő két évben azután az adatgyűjtés csak ezekre, 1907-től kezdve pedig a könyvtárakra vonatkozó még szűkebb körre vonatott össze, a mennyiben azóta minden évben csak a 10.000-nél több kötettel bíró könyvtárakra rendeltetett el.

37. Az egyházak és a hitélet statisztikája.

a) Az adatgyűjtés mai rendszere.

Az egyházak statisztikája a bevett és törvényesen elismert egyházak kormányzati és szervezeti viszonyaira vonatkozó adatokat, t. i. az egyházi fő- és alsófokú hatóságok, a szerzetes rendek, anya-, társ-, leány- és fiókegyházak és szórványok, továbbá az egyházi személyek számát, a hitéleti statisztika pedig az egyes felekezetek hívőinek vallásosságára, hitéletére világosságot vető fontosabb egyházi ténykedések (keresztelések, bérmlások, házasságkötések és temetések), valamint az áttérések számát szolgáltatja.

Az előbbi adatokat a hivatal az egyházi főhatóságoktól (püskököktől) illetőleg az izraelita felekezetre vonatkozólag, a melynek hierarchikus szervezete nincsen, a vármegyei és városi törvényhatóságoktól, az utóbbiakat pedig a lelkészekről kapja.

Az egyházkormányzati és szervezeti adatok begyűjtésére, egyrészt a róm. kath., a gör. kath. és a gör. keleti egyházaknak, másrészt a protestáns egyházaknak közös kérdőívük van, a melyeket alább és a következő lapon teljes szövegükben bemutatunk. A törvényhatóságok első tisztviselői az izr. kitérőszégek számában és jellegében beálló változásokról a 425. lapon szintén közölt jegyzéket terjesztik be.

A hitéleti adatok begyűjtésére szolgáló kérdőívek közül a 426—429. lapokon csak a róm. katolikusok, a reformátusok, az izraeliták és a baptisták kérdőívét vesszük fel, miután a gör. katolikusok és gör. keletiek kérdőívei a róm. katolikusokétól, a másik két protestáns felekezeté pedig a reformátusokétól csak lényegtelen eltérést mutat, t. i. a mennyiben a vegyes házasságok és az áttérések számát tudakoló részekben a felekezetek felsorolása más és más.

A kérdőívek után közöljük még a keresztyén és az izraelita felekezetek lelkészeinek szóló két megkeresést, a püspökökhöz intézett átiratok bemutatását ellenben mellőzzük, tartalmukból csupán az lévő említésre méltó hogy a statisztikai hivatal bennük az egyházi főhatóságoktól nyilatkozatot kér arra nézve, hogy egyházmegyéjük, illetőleg egyházkerületük lelkészeitől a hitéleti kérdőíveket maguk óhadják-e begyűjteni s azokat felülvizsgálva, együttesen kívánják-e betérjeszteni a hivatalhoz, vagy pedig az adatok begyűjtését a statisztikai hivatalra bízzák. Ennek alapján egyes főhatóságok tényleg évről-évre maguk gyűjtik be a kérdőíveket, a legtöbb egyházmegyéből és egyházkerületből azonban közvetlenül folynak be az adatok a hivatalhoz. A baptista-egyházról egyházkormányzati adatokat a hivatal nem gyűjt, mert ennek az egyháznak csak egy törvényesen megalakult hitközsége van, a budapesti.

A. minta.

Kérdőív

a latin és görög szert. róm. katolikus és a görög keleti egyházak részére az 19..... évről.

1. Az egyházmegye megnevezése:
2. Az egyházmegyei főhatóság székhelye:
3. Az egyházmegyében székelő káptalanok száma:
- székhelye:
4. A valóságos kanonokságok száma:
5. A címzetes kanonokok száma:

6. Az egyházmegyébe hány valóságos apátság tartozik?
7. Az egyházmegye területén hány kiváltságos apátság van?
8. Hány címzetes apátság?
9. Az egyházmegyébe hány valóságos prépostság tartozik?
10. Az egyházmegye területén hány kiváltságos prépostság van?
11. Hány címzetes prépostság?
12. Az egyházmegye hány főesperességre oszlik?
13. Hány alesperesi, ill. esperesi kerületre?
14. Az egyházmegyében hány anyaegyház van?
15. a) A legalább 50 hívőt számláló affiliált községek (leányegyházak) száma?
- b) Az 50-nél kevesebb hívőt számláló affiliált községek (leányegyházak) száma?
- c) A legalább 50 hívőt számláló nem affiliált községek száma?
16. Mennyi volt a plebánosok száma az év végén?
17. Mennyi az administratoroké és helyettes lelkészeké?
18. Mennyi a káplánoké?
19. Lelkészi teendők ellátása nélkül az egyházmegye papsága köréből:
 - a) hányan foglalkoztak hitoktatással?
 - b) hányan egyéb tanítással?
 - c) hányan az egyházmegyei kormányzat körül?
 - d) hányan egyéb (itt megnevezendő) munkakörben?
20. Hány növendékpap volt az év végén az egyházmegyében?
- Hány nyugalmazott pap volt az év végén az egyházmegyében?
21. Hány férfi szerzetes-rend működik az egyházmegye területén?
- Összesen hány rendházzal?
- Összesen hány rendtaggal?
22. Hány női szerzetes-rend van az egyházmegye területén?
- Összesen hány rendházzal?
- Összesen hány rendtaggal?
23. Az egyházmegye kebelébe tartozó, de az egyházmegye területén kívül élő egyházi személyek száma?
- a) világi papok
- b) szerzetesek
- Kelt: 19..... évi hó n.

Az 19..... és az 19..... évi adatok között esetleg mutatkozó lényegesebb eltérések indokolása:

A. minta.

Kérdőív

a református, az ágostai hitv. evangélikus és az unitárius egyházkerületek számára az 19..... évről.

1. Az egyházkerület megnevezése:
2. Az egyházkerületi főhatóság székhelye:
3. Az egyházmegye száma:
4. a) Az egyházkerülethez hány anyaegyház tartozik?
- b) Az egyházkerülethez hány társegyház tartozik?
5. a) Az egyházkerülethez hány leányegyház tartozik?
- b) Hány fiókegyház?
- c) Azon szórványok száma, a hol a hívek száma az ötvenet meghaladja?
6. Mennyi volt a lelkészek száma az év végén?
7. Mennyi a segédlelkészeké (a helyettes lelkészeket is ideértve)?
8. Lelkészi teendők ellátása nélkül a kerületi egyházi személyzet köréből, hányan foglalkoztak az egyházi kormányzat körül?
9. Az év végén mennyi volt a növendékpapok száma?
10. Mennyi a nyugalmazott papok száma?

Kelt: 19..... évi hó n.

Az 19..... és az 19..... évi adatok között esetleg mutatkozó lényegesebb eltérések indokolása:

A vármegye / thj. város területén lévő izraelita anyahitközségek területén az 19..... év folyamán beállott változások nyilvántartása.

a) Ujjonnan alakult izraelita anyahitközségek.

Az ujjonnan alakult izraelita anyahitközség		Teljesen ujjonnan létesült, vagy fiókhitközségből alakult-e át?	Van-e a hitközségnek a törvényhatóság [közigazgatási bizottsága által megerősített		A törvényhatóság közigazgatási bizottsága által megerősített rabbi, rabbihelyettes, illetőleg vallásügyi neve
székhelye	jellege: (congressus, statusquo, orthodox)		rabbi	rabbihelyettes	

b) A megszünt izraelita anyahitközségek.

A megszünt izraelita anyahitközség		Teljesen megszünt-e vagy fiókhitközséggé alakult-e át?
székhelye	jellege: (congressus, statusquo, orthodox)	

B. minta.**Kérdőív**

a latin szertartású római katolikus lelkészségek számára az 19..... évről.

I. Általános kérdések.

1. A vármegye megnevezése, melynek területén a lelkészség fekszik:
2. Az egyházmegye megnevezése:
3. A lelkészség székhelye:
4. A leányegyházak megnevezése. (A mely leányegyház más vármegye területén fekszik, annak a leányegyháznak a neve után zárjelben a vármegye neve is kitüntetendő. A mely leányegyháznak temploma vagy kápolnája van, az a név **aláhuzásával** jelölendő meg):
5. Van-e a lelkészségnek kegyura és ki az?.....
6. A hitszónoklatok mily nyelven (mily nyelveken) tartatnak?
- Ha több nyelven, mily időközökben váltakozik az egyes nyelvek használata?
7. Az istentisztelet alatt a nép mily nyelven (mily nyelveken) énekel?
- Ha több nyelven, mily időközökben váltakozik az egyes nyelvek használata? (Itt feltüntetendő az is, ha a hívek egy része, pl. a tanuló ifjúság a számára külön tartott istentiszteleten más nyelven énekel, mint a felnőttek.).....
8. Egyéb, név szerint megemlíthető egyházi ténykedésnél mily nyelv használatos (milyen nyelvek használatosak)?
- Ha több nyelv használatos, mily időközökben váltakozik az egyes nyelvek használata?.....

II. Egyes szentségek kiszolgáltatása.

1. A keresztség szentsége kiszolgáltatott:
 - a) Hány újszülött fiúnak?..... hány újszülött leánynak?
 - b) Hány felnőtt férfinak?
 - hány felnőtt nőnek?
2. A bérmálás szentsége kiszolgáltatott:

Hány fiúnak (férfinak)?..... hány leánynak (nőnek)?
3. A házasság szentségét fölvtették:
 - a) latin szert. róm. kath. vőlegény latin szert. róm. kath. menyasszonnyal hány esetben?.....
 - b) » » » » örm. szert. róm. kath. » » »
 - c) » » » » gör. szert. róm. kath. » » »
 - d) » » » » más vallású » » »
 - e) örm. szert. róm. kath. vőlegény latin szert. róm. kath. » » »
 - f) gör. szert. róm. kath. » latin szert. róm. kath. » » »
 - g) más vallású » latin szert. róm. kath. » » »

III. Egyházi temetésben részesült:

Hány férfi?..... hány nő?.....

IV. A hívek számának szaporodása, áttérések folytán.

A latin szert. római katolikus vallásra áttért:

1. a református vallásról		férfi,		nő.
2. az ág. hitv. evangélikus	»		»	»
3. a görög keleti	»		»	»
4. az unitárius	»		»	»
5. az izraelita	»		»	»
6. a baptista	»		»	»
7. más vallásról		»		»
8. a felekezeten kívül állók közül		»		»

összesen áttért a latin szert. római kath. vallásraférfi,.....nő.

Ezek között mennyi volt a **visszatérés** esete? (Mikor az áttérő eredetileg a latin szert. római kath. egyház kebelébe tartozott, onnan más felekezetbe lépett át, s ismét visszatért a latin szert. római kath. egyházba.) Hány férfi és hány nő, és pedig melyik felekezetből tért vissza

Kelt....., 19..... évi..... hó.....n.

lelkész.

Észrevételek:

B. minta.**Kérdőív**

a református lelkészségek számára az 19... évről.

I. Általános kérdések.

1. A vármegye megnevezése, melynek területén a lelkészség fekszik:
2. Az egyházkerület megnevezése:
3. A lelkészség székhelye:
4. A leányegyházak megnevezése. (Amely leányegyház más vármegye területén fekszik, annak a leányegyháznak a neve után zárjelben a vármegye neve is kitüntetendő. A mely leányegyháznak temploma vagy állandó imaháza van, az a név **aláhuzásával** jelölendő meg):
5. Van-e a lelkészségnek kegyura és ki az?.....
6. A hitszónoklatok mily nyelven (mily nyelveken) tartatnak?
- Ha több nyelven, mily időközökben váltakozik az egyes nyelvek használata?
7. Az istentisztelet alatt a nép mily nyelven (mily nyelveken) énekel?
- Ha több nyelven, mily időközökben váltakozik az egyes nyelvek használata? (Itt feltüntetendő az is, ha a hívek egy része, pl. a tanuló ifjúság a számára külön tartott istentiszteleten más nyelven énekel, mint a felnőttek.).....
8. Egyéb, név szerint megemlíthető egyházi ténykedésnél mily nyelv használatos (milyen nyelvek használatosak)?
- Ha több nyelv használatos, mily időközökben váltakozik az egyes nyelvek használata?

II. Jelentékenyebb egyházi ténykedések.

1. A keresztség kiszolgáltatott:
 - a) Hány újszülött fiúnak?..... hány újszülött leánynak?
 - b) Hány felnőtt férfinak?
 - hány felnőtt nőnek?
2. A konfirmáció kiszolgáltatott:

Hány fiúnak (férfinak)?..... hány leánynak (nőnek)?
3. Egyházi házasságot kötött:
 - a) református vőlegény református menyasszonnyal hány esetben?.....
 - b) » » más vallású » » »
 - c) más vallású » református » » »

III. Egyházi temetésben részesült.

Hány férfi?..... hány nő?.....

IV. A hívek számának szaporodása áttérések folytán.

A református vallásra áttért:

1. a latin szert. római katolikus vallásról		férfi,		nő.
2. a görög szert. római katolikus	»		»	»
3. az ág. hitv. evangélikus	»		»	»
4. a görög keleti	»		»	»
5. az unitárius	»		»	»
6. az izraelita	»		»	»
7. a baptista	»		»	»
8. más vallásról		»		»
9. a felekezeten kívül állók közül		»		»

összesen áttért a református vallásraférfi,.....nő.

Ezek között mennyi volt a **visszatérés** esete? (Mikor az áttérő eredetileg a református egyházhöz tartozott, onnan más felekezetbe lépett át, s ismét visszatért a református vallásra.) Hány férfi és hány nő, és pedig melyik felekezetből tért vissza?

Kelt....., 19....., hó.....n.

lelkész.

Észrevételek:

B. minta.**Kérdőív**

az izraelita anyahitközségek számára az 19..... évről.

I. Általános kérdések.

1. A vármegye neve:
2. Az anyahitközség székhelye:
3. Az anyahitközség jellege (congressusi, statusquo, orthodox)?
4. Az anyahitközség rabbinátusi körébe tartozó fiókhitközségek megnevezése. (Fiókhitközségnek csak azon hitközség tekinthető, melynek külön állandó imaháza vagy temploma van. Ha a fiókhitközség más vármegye területén van, a fiókhitközség neve után zárjelben a vármegye neve is kitüntető):

II. Jelentékenyebb egyházi ténykedések.

1. A hitközségben felekezeti anyakönyvet vezetnek-e, s ha igen — a fiókhitközségbelieket is beszámítva, — összesen hány újszülöttet vezettek be az anyakönyvbe?
- És pedig hány fiút?..... hány leányt?.....
2. A körülmelés végrehajtott (a fiókhitközségbelieket is beszámítva): hány újszülött fiún?..... hány felnőtt férfin?.....
3. Rituális házasság hány esetben kötött (a fiókhitközségbelieket is beszámítva)?.....
4. Rituális temetésben részesült (a fiókhitközségbelieket is beszámítva): hány férfi?..... hány nő?.....
5. Van-e az anyahitközségnek a törvényhatóság közigazgatási bizottsága által megerősített rabbija, rabbi-helyettese, vallástanítója, és pedig: hány rabbi?..... hány rabbi-helyettes?..... hány vallástanító?.....
Ezenkívül van-e az anyahitközséghez tartozó fiókhitközségekben rabbi-helyettes vagy vallástanító, és pedig: hány rabbi-helyettes?..... hány vallástanító?.....
6. Az istentiszteletnél szokásban van-e a hitszónoklatok tartása, s ha igen, kizárólag vagy túlyomóan milyen nyelven?..... Tartatik-e időnkint más nyelven is hitszónoklat és pedig mely időközökben és mely más nyelven?.....

III. A hívek számának szaporodása áttérések folytán.

Az izraelita vallásra áttért:

1. a latin szert. római katolikus vallásról	férfi,		nő
2. a görög szert. római katolikus vallásról	»		»
3. a református vallásról	»		»
4. az ág. hitv. evangélikus vallásról	»		»
5. a görög keleti vallásról	»		»
6. az unitárius »	»		»
7. a baptista »	»		»
8. más »	»		»
9. a felekezeten kívül állók közül	»		»
összesen áttért az izraelita vallásra			férfi, nő.

Ezek között mennyi volt a **visszatérés** esete? (Mikor az áttérő eredetileg izraelita volt, aztán más felekezetbe lépett, vagy felekezeten kívülé lett s később ismét visszatért az izraelita vallásra.)

Hány férfi és hány nő, és pedig melyik felekezetből tért vissza?.....

Kelt, 19..... évi hó n.

Az anyahitközségi elnök
vagy
a rabbi névaláírása:

Észrevételek:

B) minta.**КЕРДӨИВ**

a baptista hitközségek számára az 19.....évről.

I. Általános kérdések.

1. A vármegye megnevezése, melynek területén a hitközség fekszik:
2. A hitközség székhelye:
3. A hitközséghez tartozó állomások megnevezése:
4. A hitszónoklatok mely nyelven (mely nyelveken) tartatnak?
- Ha több nyelven, mely időközökben váltakozik az egyes nyelvek használata?
5. Az istentiszteletken a nép mely nyelven (mely nyelveken) énekel?
- Ha több nyelven, mely időközökben váltakozik az egyes nyelvek használata?
- Ha a tanuló ifjuság a számára külön tartott istentiszteleten más nyelven énekel, mint a felnőttek a saját istentiszteletükön, mely nyelven énekel az ifjuság?
6. Egyéb, név szerint megemlítendő egyházi ténykedésnél, például házassági egybekötésnél, keresztesítésnél, temetésnél mely nyelv használatos (milyen nyelvek használatosak)?

II. A hívek s ezek gyermekeinek száma. Születések, halálozások, kizárások és újra-felvételek.

1. A hívek száma az 19.....év végén:
- a) 18 éven felüli:férfinő;
- b) 18 éven aluli:fiúleány.
2. A hívek még meg nem keresztelt gyermekeinek száma az 19.....év végén:fiú,leány.
3. Az év folyamán előfordult születések száma:fiú,leány.
4. Az év folyamán előfordult halálozások száma:fi,nő.
5. Az év folyamán kizártak száma:férfi,nő.
6. Az év folyamán újra felvettek száma:férfi,nő.

III. Jelentékenyebb egyházi ténykedések.

1. A keresztség szentsége kiszolgáltatót:
- a) 7 éven aluli fiúnak....., leánynak..... esetben;
- b) 7—13 éves fiúnak....., leánynak..... esetben;
- c) 14—17 éves fiúnak....., leánynak..... esetben;
- d) 18 éven felüli fiúnak....., nőnek..... esetben.
2. Hány egyházi házasság kötött:
- a) baptista vőlegény és baptista menyasszony között?.....
- b) baptista vőlegény és más vallású menyasszony között?.....
- c) más vallású vőlegény és baptista menyasszony között?.....
- d) más vallású vőlegény és más vallású menyasszony között?.....
3. Egyházi temetésben részesültek:
- a) hívők:fi,nő;
- b) hívők gyermekei:fiú,leány;
- c) más vallásúak:fi,nő.

IV. A hívek számának szaporodása áttérések folytán.

A baptista vallásra áttért:

1. a latin szert. római katolikus vallásról		férfi,		nő;
2. a görög szert. római katolikus »	»		»	»
3. a református »	»		»	»
4. az ág. hitv. ev. »	»		»	»
5. a görög keleti »	»		»	»
6. az unitárius »	»		»	»
7. az izraelita »	»		»	»
8. más vallásról »	»		»	»
9. a felekezeten kívül állók közül »	»		»	»

összesen áttért a baptista vallásraférfi,nő.

Ezek között mennyi volt a **visszatérés**? (Mikor az áttérő eredetileg a baptista felekezetbe tartozott, onnan más felekezetbe lépett át s ismét visszatért a baptista, felekezetbe.) Hány férfi és hány nő, és pedig melyik felekezetből tért vissza?.....

Kelt....., 19..... évi hó napján.

.....
hitközségi előljáró.

A főtisztelendő nagytsztelelű lelkészi hivataloknak.

A m. kir. központi statisztikai hivatalnak az 1897. évi XXXV. törvénycikk 3. §-a értelmében az országgyűlés által elfogadott munkaterve alapján az 19... évre vonatkozó egyházi és hitéleti adatokat a főtisztelendő nagytsztelelű lelkészi hivatalok a csatolt minta szerint kötelesek beszolgáltatni. E munkaterv rendelkezéséhez képest az egyházi és hitéleti adatok beszolgáltatása vagy az illetékes egyházi főhatóságok közvetítésével, vagy pedig közvetlenül a statisztikai hivaltól vett megkeresés alapján történhetik.

Tekintettel arra, hogy a főtisztelendő nagytsztelelű lelkészi hivatal illetékes főhatósága úgy nyilatkozott, hogy a statisztikai adatok begyűjtésénél a közreműködést és az adatok felülvizsgálatát saját részéről szükségesnek nem tartja, minek folytán az adatok az egyházmegye egyházkerület összes lelkészi hivatalai részéről közvetlenül alulírott hivatalhoz lesznek beszolgáltatandók, a szóban forgó kérdőív két példányát ide mellékelve a következő észrevételekkel küldöm meg a főtisztelendő nagytsztelelű lelkészi hivatalnak:

1. A kérdőív az anyakönyvek és egyéb nyilvántartások alapján legjobb tudomás szerint töltendő ki s egyik példánya a lelkészi hivatal irattárába helyezendő, másik példánya pedig az ide csatolt borítékban rendszerint kíséző irat nélkül **legkésőbb a kézhezvételtől számított 14 nap alatt a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz terjesztendő be.** Ha a kérdőív egyik vagy másik adata az előző év megfelelő adatától indokolásra szoruló, nagyobb eltérést mutatna, akkor kérem az eltérés okát a kérdőív végén az »**Észrevételek**« czíme alatt megemlíteni, hogy a hivatal ne legyen kénytelen erről külön iratban kérni felvilágosítást.

2. Az előző pontban megjelölt határidő elmulasztása — minden újabb sürgetésre vagy figyelmeztetésre való igény nélkül — azon következményt vonja maga után, hogy a statisztikai hivatal az 1897:XXXV. t.-cikk 11. §-a értelmében a statisztikai adatokat a mulasztó költségére a helyszínen gyűjtetheti be.

3. A statisztikai kérdőív betérjesztésére szolgáló levelet a postahivatalok az 1897. évi XXXV. t.-cikk 9. §-a, illetőleg a kereskedelemügyi m. kir. minister úr Ó Nagyméltóságának 1897. évi 67.831. számú rendelete értelmében, a mennyiben a borítékon »Hivatalos felszólítás folytán portómentes« felírás van alkalmazva, egyszerű levél alakjában portómentesen kötelesek elfogadni (ajánlva küldésnél az ajánlási díjat a feladó köteles megfizetni). Hogy a főtisztelendő nagytsztelelű lelkészi hivatal, mint adatszolgáltatásra kötelezett, a statisztikai kérdőív betérjesztésének megtörténtét és annak idejét — tekintettel a szigorú törvényes következményekre, a melyek a statisztikai kérdőív kellő időben való betérjesztésének elmulasztásából származhatnak — szükség esetén okmányilag igazolni tudja, ajánlatos a küldemények postára adását a felvevő postahivatal által egy, a küldeményről szóló jegyzéknek aláírása útján elismertetni. Ha a feladás rendes postakönyvvel történik, az elismertetés a postakönyvben foglalhat helyet. A felvevő postahivatal a m. kir. központi statisztikai hivatalra címzett s fenti felirással ellátott levél átvételének elismerését, illetőleg a postakönyv vagy a küldeményről szóló jegyzék aláírását, még ha a küldemény nem ajánlva, hanem egyszerű levél alakjában adatik is fel, meg nem tagadhatja s köteles az adatszolgáltató félnek a jegyzék kiállítására nézve minden szükséges felvilágosítást megadni.

4. Az adatszolgáltatóknak az 1897:XXXV. törvénycikkben gyökerező egyéb jogairól és kötelezettségeiről az ide csatolt kivonat nyújt további tájékoztatást, a mely az idézett törvénycikknek az adatszolgáltatókat közelebbről érdeklő lényegesebb rendelkezéseit tartalmazza.

5. A 6., 7. és 8. kérdés feltevésénél a m. kir. központi statisztikai hivatal a hívőkkel való érintkezésnek s jelesül a **hitszónoklatoknak és az istentisztelet alatt a nép énekének nyelvét** óhajtja megtudni. A mely egyházban több nyelv használatos, ott e **nyelveket a velük való élés gyakoriságának sorrendjében kell megnevezni** és azon időközöket, a melyekben az egyes nyelvek használatnak, szabatosan és oly tüzetességgel kell bejegyezni, hogy a válaszból alulírott hivatal mindenkor pontosan megállapíthassa, hogy az együttesen használt nyelvek mindegyikén évenként mikor, illetőleg hány ízben tartatik hitszónoklat, mikor és hány ízben énekel a nép ezeken a nyelveken. Önként értetik, hogy ha a nyelvhasználat az anyaegyházban és a

leányegyházakban, vagy azok némelyikében eltérő, a válaszban ezen különbségeket is pontosan fel kell tüntetni. A kivánt válaszok szabatos és tüzetes bejegyzésére a 6., 7. és 8. kérdések mindegyike után több pontozott sor szolgál.

6. A kérdőív kitöltésénél a Gergely-féle naptári év veendő alapul.

7. Ha a főtisztelendő nagytsztelelű lelkészi hivatal saját egyházán kívül még más anyaegyházat is adminisztrál, akkor úgy saját egyházáról, mint az adminisztrált egyházzal külön-külön kérdőíveket sziveskedjék kiállítani és azokat külön-külön borítékban sziveskedjék beküldeni, mivel különben a m. kir. központi statisztikai hivatal nem állapíthatja meg, hogy mindkét egyház adatai beérkeztek-e s így a hiányzóknak vélt kérdőívet sürgetni kénytelen. Arra is ügyelni kell, hogy mindegyik egyház kérdőívén és a beküldő borítékon az a község neveztessék meg, a melyben az illető egyház van.

Az izraelita anyahitközségek tekintetes elnökségeinek.

Hivatkozással a magy. kir. központi statisztikai hivatalnak az 1897. évi XXXV. t.-cz. 3. §-a értelmében az országgyűlés által elfogadott munkatervére, az izraelita anyahitközségek 19... évi hitéleti adatainak begyűjtésére szánt kérdőívek két példányát mellékelve, a következő észrevételekkel küldöm meg a tekintetes elnökségnek:

1. A kérdőív az anyakönyvek és egyéb nyilvántartások alapján legjobb tudomás szerint töltendő ki s egyik példánya az anyahitközség irattárába helyezendő, másik példánya pedig az ide csatolt boríték felhasználásával **legkésőbb a kézhezvételtől számított 14 nap alatt a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz terjesztendő be.** Ha a kérdőív egyik vagy másik adata az előző év megfelelő adatától indokolásra szoruló nagyobb eltérést mutatna, akkor kérem az eltérés okát a kérdőív végén az »**Észrevételek**« czíme alatt megemlíteni, hogy a hivatal ne legyen kénytelen erről külön iratban kérni felvilágosítást.

2. Az előző pontban megjelölt határidő elmulasztása — minden újabb sürgetésre vagy figyelmeztetésre való igény nélkül — azon következményt vonja maga után, hogy a statisztikai hivatal az 1897:XXXV. t.-cz. 11. §-a értelmében a statisztikai adatokat a mulasztó költségére a helyszínen gyűjtetheti be.

3. A statisztikai kérdőív betérjesztésére szolgáló levelet a postahivatalok az 1897. évi XXXV. t.-cz. 9. §-a, illetőleg a kereskedelemügyi m. kir. minister úr Ó Nagyméltóságának 1897. évi 67.831. számú rendelete értelmében, a mennyiben a borítékon »Hivatalos felszólítás folytán portómentes« felírás van alkalmazva, egyszerű levél alakjában portómentesen kötelesek elfogadni (ajánlva küldésnél az ajánlási díjat a feladó köteles megfizetni). — Hogy a tekintetes elnökség, mint adatszolgáltatásra kötelezett, a statisztikai kérdőív betérjesztésének megtörténtét és annak idejét — tekintettel a szigorú törvényes következményekre, a melyek a statisztikai kérdőív kellő időben való betérjesztésének elmulasztásából származhatnak — szükség esetén okmányilag igazolni tudja, ajánlatos a küldemények postára adását a felvevő postahivatal által, egy a küldeményről szóló jegyzéknek aláírása útján elismertetni. Ha a feladás rendes postakönyv mellett történik, az elismertetés a postakönyvben foglalhat helyet. A felvevő postahivatal a m. kir. központi statisztikai hivatalra címzett, s fenti felirással ellátott levél átvételének elismerését illetőleg a postakönyv vagy a küldeményről szóló jegyzék aláírását, még ha a küldemény nem ajánlva, hanem egyszerű levél alakjában adatik is fel, meg nem tagadhatja, s köteles az adatszolgáltató félnek a jegyzék mikénti kiállítására nézve minden szükséges felvilágosítást megadni.

4. Önként értendő, hogy a mely anyahitközségben az állami anyakönyvek behozatala után a felekezeti anyakönyv vezetését beszüntették, ott az újszülött fiúk és leányok számának kitüntetése nem szükséges, minthogy a kérdőív tulajdonképen nem a születéseknek, hanem az izraelita anyakönyvbe bejegyzett újszülötteknek számát tudakolja.

5. A kérdőív II. czímének 6. kérdésével a m. kir. központi statisztikai hivatal a **hitszónoklatoknak és temetkezési beszédeknek nyelvét óhajtja megtudni** s ennél fogva e kérdésre a héber nyelv csak akkor írható be válasz gyanánt, ha nem csupán a ritus nyelvétől szolgál, hanem a hitszónoklatok és temetési beszédek is tényleg héber nyelven tartatnak. — A mely anyahitközségben több nyelv használatos, ott e **nyelveket a velük való élés gyakoriságának sorrendjében kell megnevezni**, s a 6. kérdés 2. pontjában azon időközöket, a melyekben az egyes nyelvek használatnak, szabatosan és oly tüzetességgel kell bejegyezni, hogy a válaszból alulírott hivatal mindenkor pontosan megállapíthassa, hogy a mellékesen használt nyelven, vagy nyelveken évenként mikor, illetőleg hány ízben tartatik hitszónoklat. Önként értetik, hogy ha a nyelvhasználat az anyahitközségekben és a fiókhitközségekben, vagy azok némelyikében eltérő, a válaszokban ezen különbségeket is pontosan fel kell tüntetni.

b) Az adatok feldolgozása és közzététele.

Az egyházak statisztikai adatszolgáltatásának eredményeit a statisztikai hivatal az évkönyvben egyházként és püspökségeként összeállítva bocsátja nyilvánosságra, a hitéleti statisztikai adatokat pedig, a melyek felekezetenként, egyházmegyénként s ezen belül törvényhatóságokként és lelkeszségenként csoportosítva dolgoztatnak fel, vallásfelekezetenként teszi közzé, az áttérésekre vonatkozókat az elhagyott és az új felekezeteknek egymással való kombinációjában s az áttértek nemével is összevetve.

A hitszónoklatoknál használt nyelvre vonatkozólag évenként begyűlő adatok azonban 1909-ig csak három évenként képezték feldolgozás és közlés tárgyát, de attól kezdve ezek is minden évben feldolgoztatnak és közzétételnek.

c) Az adatgyűjtés múltja.

Az egyházkormányzatra és egyházszervezetre vonatkozó adatokat a statisztikai hivatal 1872 óta, a hitéletieket pedig, — a melyeket az állami anyakönyvvezetés életbeléptetése előtt részben az egyházi anyakönyvekből összeállított népmozgalmi (születési, esketési és halálozási) adatok helyettesítettek — 1895 óta gyűjti. Kezdetben az utóbbiakat is az egyházi főhatóságok szolgáltatták be, 1898-ban azonban a hivatal a hitéleti statisztikai adatszolgáltatást közvetlen adatszolgáltatássá szervezte át, miután az adatok begyűjtése és összesítése a főhatóságoknak terhes munkát okozott.

Az említett évben az adatgyűjtés mintái a hivatal munkatervébe is bevették. Ezeket módosítás azóta csupán annyiban történt, hogy 1899-ben a róm. és a gör. kath. plébániák kérdőívébe a róm. kath. és gör. kath. felek között kötött házasságokra vonatkozó új kérdés vétetett fel.

Végül a baptista felekezetnek 1905-ben történt elismertetése után 1907-ben a hivatal a baptista hitközségek kérdőívét is megtervezte és beillesztette munkatervébe s ugyanakkor a többi felekezet kérdőívébe is felvette a baptista vallásúakkal kötött házasságok és a baptista vallásról áttértek számát tudakoló kérdéseket.

38. A felekezeten kívüliek statisztikája.

A bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezetekből kilépők s a kiléptettek közül azok valamelyikébe visszatérők statisztikai adatait a városok és a járások első tisztviselői terjesztik be a statisztikai hivatalnak, a kik az 1895. évi XLIII. t.-cz. értelmében a felekezeten kívül állók nyilvántartásait vezetik. Az adatok begyűjtését minden évről a következő év első hónapjaiban végzi a hivatal az alább bemutatott kimutatás segélyével. A polgármesterekhez és a főszolgabírákhoz intézett megkeresés, a mely az adatszolgáltatásnál figyelembe veendő elveket tartalmazza, a 433. lapon olvasható.

..... vármegye

{ város
járás

**Statisztikai kimutatás
a felekezeten kívül állókról.**

I. Azon egyének száma és részletezése, a kik az 19..... év folyamán a bevett vagy törvényesen elismert felekezetek valamelyikéből kiléptek, a nélkül, hogy egyidejűleg valamely más felekezetbe beléptek volna.

a) A kiléptettek részletezése vallásfelekezetek és életkor szerint:

A kiléptett fél életkora a kilépés bejelentésének időpontjában (betöltött évek)	A kiléptettek részletezése azon vallásfelekezetek szerint, a melyekhez a kilépés előtt tartoztak													
	Latin szertartású római kath.		Református	Ágostai hitv. ev.		Görög keleti		Unitárius	Izraelita		Baptista		Összesen	
	férfi	nő		férfi	nő	férfi	nő		férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő
20 éven alul .														
20—24 éves .														
25—29 » .														
30—39 » .														
40—49 » .														
50—59 » .														
60 éves és azonfelül														
Összesen . .														

b) Tömeges kilépés esetén a járás mely községeiből történt kilépés és mily számban?

c) A kiléptettek milyen nemzetiséghez tartoznak? Ha több nemzetiséghez, körülbelül milyen arányban?

d) Mi volt a kilépés köztudomású vagy könnyen kideríthető oka? (Pl. viszálykodás a felekezeti lelkeszséssel, az egyházi adó terhessege, áttérés a nazarénus vagy egyéb szektába stb.)

II. Azon egyének száma és részletezése, a kik a bevett vagy törvényesen elismert felekezeten kívül állók közül az év folyamán ismét valamely bevett vagy törvényesen elismert felekezetbe való belépésüket jelentették be.

A beléptett egyének részletezése azon vallásfelekezetek szerint, a melyekbe beléptek	Az év folyamán beléptett egyének részletezése azon vallásfelekezetek szerint, a melyekhez az illetők még kilépésük előtt tartoztak													
	Latin szert. róm. kath.		Református	Ágostai hitv. ev.		Görög keleti		Unitárius	Izraelita		Baptista		Összesen	
	férfi	nő		férfi	nő	férfi	nő		férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő
Latin szertartású róm. kath.														
Görög														
Református														
Ág. hitv. evangélikus .														
Görög keleti														
Unitárius														
Izraelita														
Baptista														
Összesen														

Kelt....., 19..... év..... hó.....

Aláírás:

Valamennyi törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsú város polgármesterének és valamennyi járási főszolgabírónak.

Hivatkozással a m. kir. központi statisztikai hivatalról szóló 1897. évi XXXV. t.-cikkre és az 1897. évi január hó 21-én 73.101/896. szám alatt kelt V. M. rendeletre, a felekezeten kívül állókra vonatkozó statisztikai űrlapok két példányát azzal a megkereséssel mellékelem, hogy azokat kellően kitölteni, s az egyik példányt házi használatra megtartani, a másikat pedig az idecsatolt borítékban 19..... január 15-éig a hivatalhoz beküldeni sziveskedjék.

A kimutatás kitöltésénél a következők szolgáljanak útmutatásul:

1. A kimutatás első részébe csak azokat a felekezeten kívül állókat kell felvenni, a kik az 19..... év folyamán jelentették be valamely felekezet kötelékéből való kilépésüket, s ugyanúgy a kimutatás második részébe is csak oly egyénekre vonatkozó adatokat kell bejegyezni, a kik a felekezeten kívül állók közül az 19..... év folyamán tértek vissza valamely felekezetbe.

2. A kiléptettek nemzetiségi viszonyai felől a vezetett nyilvántartások nem nyújtanak ugyan felvilágosítást, mindamellett szinte kétségtelen, hogy tömeges kilépéseknél legalább hozzávetőleg meg lehet állapítani, hogy a kiléptettek mely nemzetiséghez tartoznak és milyen arányban. Ha pontos, számszerű adat nem áll rendelkezésre, a megközelítő becslés is kielégítő.

3. A kilépés okát tudakoló kérdésre a válasz annál könnyebben megadható, mert a feleletekre csak a nagyobb számú kilépés esetén van szükség; ily esetben pedig a kilépés nagyobb feltűnést szokott kelteni, s okai és körülményei szélesebb körben képezvén megbeszélés tárgyát, legkevésbé maradhatnak titokban a nyilvántartó közigazgatási hatóság előtt. Ha a járás, vagy a város területén több ok is közreműködött a kilépők számának emelésére, legalább hozzávetőlegesen az is kiüntetendő, hogy hány egyént (járásokban azt is, hogy mely községben) térített el felekezetétől pl. a baptista, vagy a nazarénus szekta, az egyházi adók terhes volta stb.

Végül megjegyzem, hogy e kimutatás nemleges jelentés gyanánt akkor is beküldendő, ha a járás, vagy város területén az 19..... év folyamán felekezetből való kilépés, vagy felekezetbe való visszatérés egyáltalán nem fordul elő.

A beérkező adatokat a statisztikai hivatal járásonként és városokként jegyezve, az elhagyott, illetőleg az újból felvett vallással kombinálva, dolgozza fel s a kiléptettek összes számát törvényhatóságokként, a nemre, korra, anyanyelvre és a kilépés okára vonatkozókat, nemkülönben a visszatérők számát pedig vallásfelekezetenként adja közre a statisztikai évkönyvben. Az adatok az évkönyvben 1896-tól kezdve közöltek s másutt nem jelennek meg.

A szóban levő adatgyűjtést a statisztikai hivatal az 1895. évi XLIII. t.-cz. életbelépte, vagyis 1896 óta műveli. Az adatgyűjtés megindítása azzal a céllal történt, hogy adatai megvilágítsák az említett törvénynek a vallásos életre gyakorolt hatását.

Változtatás azóta sem az adatgyűjtés módján, sem az adatgyűjtő nyomtatványon, a melynek használatát a hivatalnak 1898. évi munkatervében kötelezővé, nem történt, ha csak azt nem említjük, hogy a kimutatás két táblázatába 1907-ben az előzőleg törvényesen elismert baptista vallás megnevezése is belevetett.

39. Jogszolgáltatási statisztika.

I. Polgári jogszolgáltatási statisztika.

A polgári jogszolgáltatásra vonatkozó adatok gyűjtése általában vége a m. kir. igazságügyminisiteriumban történik, a mely az országos eredményeket a »Magyar Statisztikai Évkönyv«-ben való közzététel végett közli a m. kir. központi statisztikai hivattal. Kivétel ez alól a házassági perekre vonatkozó adatszolgáltatás, mely teljesen a hivatal munkakörébe esik. Indító okot adott az adatgyűjtésre az egyházi politikai törvények, első sorban pedig a házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. törvény életbelépte, a minek folytán kívánatosnak látszott oly adatok birtokába jutni, melyek az említett törvényekben foglalt fontos újítások hatását és eredményeit megvilágítsák. Az adatszolgáltatást a házassági pereket illetőleg az 1897. évi január hó 6-án 458. szám alatt kelt igazságügyminisiteri rendelet lépteti életbe. E rendelet szerint az adatok gyűjtésére először is egy kimutatás szolgál (l. a 439. lapon), mely az összes házassági perek ügyforgalmának átnézetét tünteti fel s a kir. törvényszékek által évenként egyszer állítatják össze. Minden egyes házassági jogerős perről pedig a pernek jogerős ítélettel történt befejezése alkalmával statisztikai lap (l. a 440. lapon) állítandó ki, a mely a házasságfeleknek fontosabb személyi viszonyait s a per menetét tartalmazza. Az így évente kiállított lapok az ügyforgalmi kimutatással együtt az évet követő márczius hó végéig terjesztendőek fel a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz. Megemlítjük azt is, hogy az ada-

atszolgáltatást elrendelő minisiteri rendeletnek a házassági perek ügyforgalmát illetőleg visszaható ereje is volt s így a kir. törvényszékek az ügyforgalmi kimutatásokat a házassági jogról szóló törvények életbelépte vagyis 1895. évi október hó 1-től tartoztak kiállítani, míg a statisztikai lapok kiállítása a jogerős ítélettel befejezett perekről csak 1897. évi január hó 1-től vált kötelezővé.

A mi az adatok feldolgozását illeti, megjegyezzük, hogy első sorban az ügyforgalmi kimutatások vétetnek munkába és pedig kir. ítéltáblái, illetve ezeken belül kir. törvényszéki területek szerint. Ez alapon történik a közlésre szánt országos eredmények megállapítása, a melyekből jelleget szerint kiténik a múlt évi hátralékos, az év folyamán indított, valamint a jogerős végzéssel s megfelelő részletezéssel az ítélettel elintéztet s az év végén befejezetlenül maradt házassági perek száma. A jogerős ítélettel befejezett házassági perek a beküldött statisztikai lapok alapján szintén kir. ítéltáblák, illetve kir. törvényszékek szerint dolgoztatnak fel és pedig a kereset beadója, a különélés elrendelése, a per és házasság tartama, a gyermeklétszám, a jogerős ítéletek alapjául szolgáló okokat feltüntető törvényszakaszok, a megállapított vétkesség, gyermek- és nőtartás, a férj foglalkozása, a házasságfelek anyanyelve, hitfelekezete s életkora szerint. Az érvénytelenített, fölbontott s ágy- és asztaltól elválasztott házasságok törvényhatóságokként is feldolgozás tárgyát képezik.

A feldolgozott eredmények az ítélettel megszüntetett házasságok törvényhatóságok szerint való részletezését kivéve, országos összesítésekben évről-évre a »Magyar Statisztikai Évkönyv«-ben tételnek közzé.

II. Bűnügyi statisztika.

A) A kir. járásbíróóságok és kir. törvényszékek által elbírált bűncselekmények statisztikája.

A bűnügyi statisztika számai hazánkban elég messze visszanyúlnak a múltba. Már 1848 előtt az 1843. évi büntető törvényjavaslatot készítő bizottság által gyűjtettek ily irányú adatok. A rendszeres adatgyűjtés azonban az 1872. évvel veszi kezdetét a statisztikai tanács tagjaiból s más meghívott szakférfiakból álló bizottság által megállapított lajstromos rendszerű kimutatások segítségével. A büntető törvénykönyvek kodifikációjának befejeztével, vagyis az 1878. évi V. és az 1879. évi XL. törvényeknek, melyek közül az első a büntetésekről és vétségekről, az utóbbi a kihágásokról szól, az 1880. évi XXXVII. törvényekkel való életbeléptetésével, tekintettel arra, hogy a büntetőtörvények változásával másként alakul rendszerint a bűncselekmények köre is, módosult, bár igen lényegtelenül, az adatgyűjtés is. A változta-

tásokat az 1881. évi 2.052. számú igazságügyminisiteri rendelet eszközli, mely a bűnügyi statisztikai adatgyűjtés teljesítésére 6, és pedig felerészben az ügymeneti, felerészben a tulajdonképeni bűnügyi statisztikát szolgáló kimutatást ír elő. Az adatszolgáltatás teljesítésével a kir. járásbíróóságok és kir. ügyészségek bizattak meg, a melyek az említett lajstromos rendszerű kimutatásokat összeállították az év végén s a következő év január vége előtt betérjesztették a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz. Ez alapon történt az adatgyűjtés 1899 ig.

1899-ben a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvényeknek az 1900. évi január 1-vel való életbeléptetésének hatása alatt az 1899. évi 5.401. számú igazságügyminisiteri rendelet gyökeresen módosítja az adatszolgáltatást. Leglényegesebb elve volt a reformnak, hogy megvalósítja az egyéni laprendszert és pedig külön ügylapot állapítva meg a kir. járásbíróóságok és külön ügylapot a törvényszékek részére, valamint előírja a kir. törvényszékek által elítéltekről egyéni lapok kiállítását. A módszerváltozáson kívül fontos újítás történt az irányban is, hogy míg 1899-ig az elsőfokú, úgy ez időponttól kezdve a jogerős ítéletek képezik az adatszolgáltatás alapját. Kiegészítette az 1899. évi reformot, hogy elrendeltetett, hogy a törvényszéki, vagy járásbíróági fogházakban lévő letartóztatott egyénekről egyéni lapok állítassanak ki.

A reform nem elégtétlen ki a hozzáfűzött reményeket, 1903-ban, az ez évi november hó 13-án 38.300 szám alatt kiadott igazságügyminisiteri rendelettel ismét módosított az adatgyűjtés. Megszüntetett a letartóztatottak statisztikája s e helyett elrendeltetett, hogy minden, akár a kir. járásbíróóságok, akár a kir. törvényszékek által elítélt egyénről egyéni lap állítandó ki. Az ügylapoknak egyes kérdései pedig világosabban és szabatosabban szövegezettek. Az 1903. évi reform képezi alapját a mai adatszolgáltatásnak is, a melyet legutóbb a büntetőtörvénykönyvek és a bűnvádi perrendtartás kiegészítéséről és módosításáról szóló 1908. évi XXXVI. törvények folytán, hogy a büntetőjogrendszerünket oly mélyen érintő reformokról, mint a feltételes elítélésekről, továbbá a fiatalokkal szemben tett intézkedésekről is legyenek minél teljesebb adataink, az 1908. évi 27.000. szám alatt kelt igazságügyminisiteri rendelet módosított és pedig 1909. évi január hó 1-vel kezdődő hatálylyal.

Az ez idő szerint érvényben levő adatgyűjtésnek főbb elvei az 1908. évi 27.000. számú igazságügyminisiteri rendelet által a következőkben állapítottak meg:

Mindenekelőtt az adatok gyűjtésére továbbra is érvényben maradtak az 1899. évben elfogadott s az 1903-ban némileg módosított ügylapok, valamint az

1903. évben életbeléptetett egyéni lapok (1908. évi 27.000. számú I. M. rendelet 1. pontja). A kir. járásbíróági (L. a 442. lapon) és a kir. törvényszéki (L. a 443. lapon) ügylapok az ügymenetéről tájékoztatnak oly módon, hogy a nyert adatok az 1900. évben életbeléptett bűnvádi perrendtartás egyes fontosabb intézkedéseinek az életben való bevalását is hivatvák megvilágítani. Ezért az ügylapok úgy vannak szerkesztve, hogy úgyszólván egész per-történeteket tartalmaznak, meg lehet látni belőlük a feljelentésben szereplő személyek számát, a perújítások számát és eredményét, a bűnvádi eljárás időtartamát, a tettesek ismeretlensége vagy büntetendő cselekmény fenforgásának hiánya folytán elutasított feljelentések számát, meg lehet állapítani az előzetes letartóztatások és vizsgálati fogságok gyakoriságát, tüzetes felvilágosítást kapunk továbbá, hogy a vád alá helyező végzések ellen hány esetben éltek felfolyamodással. Ugyancsak az ügylapok adnak felvilágosítást arra nézve is, hogy az ítéletek felmentők vagy elítélők, valamint ez úton lehet adatokat nyerni arról is, hogy az elbírálás alá került ügyekben szereplő személyek mily hányada ellen ért véget az eljárás elítéléssel, felmentéssel, megszüntetéssel vagy egyéb módon.

Az egyéni lap (L. a 445. lapon) két részből áll. Az első rész (egyéni lap 1—14. kérdései) a személyi adatokat tudakolja s az 1900-ban megállapított egyéni lappal szemben azzal a változtatással, hogy 1909 óta az alkoholismusnak a kriminalitással való összefüggésére is gyűjtetnek adatok, valamint kutatás tárgyát képezik a testi és szellemi fogyatkozások is. Megemlítendő, hogy olyan elítéltekre vonatkozó egyéni lapokon, a kik becsületsértés vétsége vagy kihágás miatt ítéltettek el, a személyi adatok nem tüntetendők fel. Az egyéni lap többi pontjai a jogerős ítéletre, a bűncselekmény elkövetési helyére és idejére, a büntetőnovella folytán a büntetés esetleges fel-függesztésére, valamint az előzetes elítélésekre vonatkoznak. Lényeges újítás az 1903. évi egyéni lappal szemben, hogy az előzetes elítélésekről a visszaesők statisztikájának tökéletesítése érdekében a legrészletesebb adatok tudakoltatnak.

Nem hagyható figyelmen kívül az a kapcsolat, mely a bűnügyi statisztika és a bűnügyi nyilvántartás között létezik. Az 1908. évi 27.000 sz. I. M. rendelet 4. szakasza ugyanis így szól: »A törvényszéki egyéni lap és a járásbíróági egyéni lap kérdőpontjai teljesen megegyeznek az országos bűnügyi nyilvántartás tárgyában 1908. évi október hó 15-én 24.300. I. M. sz. a. kelt rendelet szerint megállapított »Büntetőlap« kérdőpontjaival s így ez utóbbiról a törvényszéki vagy járásbíróági egyéni lap egyszerű lemásolás útján készíthető el.« Ily módon biztosítva van úgy az általános bűnügyi, mint különösen a visszaesési statisztikának alaposága és megbízhatósága.

Mint adatszolgáltatási közegek a kir. járásbíró-ságok, a kir. törvényszékek hatáskörébe tartozó bűnügyekben pedig a kir. ügyészségek jelöltetnek meg (1908. évi 27.000. sz. I. M. rendelet 3. §.) Az adatgyűjtés alapját a jogerős ítélettel befejezett oly büntetőügyek képezik (1908. évi 27.000. sz. I. M. rendelet 7. §-a), melyekben a feljelentés, illetve az elbírálás alapját valamely büntett, vétség vagy kihágás képezte (1908. évi 27.000. sz. I. M. rendelet 11., 20., 26. és 33. pontjai.) Az adatszolgáltatás időpontjául a többször említett rendelet 7. §-a a minden negyedévet követő hó 10-ik napjáig terjedő időközt jelöli meg.

Az adatgyűjtésnek eddig ismertett általános szabályozásán kívül a büntügyi statisztikai adatszolgáltatás tárgyában kibocsátott 1908. évi 27.000 sz. I. M. rendelet messzemenő különös rendelkezéseket is tartalmaz. Ezek főként a kir. járásbíró-ságoknak és a kir. ügyészségeknek eljárását az adatgyűjtés teljesítésének egyes részleteit illetőleg írják elő. Ezekből, mint magát a büntügyi statisztikát közvetlenebbül érdeklő intézkedéseket, a következőket emeljük ki:

Ha valamely ügyre vonatkozó feljelentés illetékeség vagy hatáskör szempontjából valamely más bírósághoz, vagy egyéb hatósághoz tétetett át, ügylap nem állítandó ki. (1908. évi 27.000 sz. I. M. rendelet 12. és 27. pontjai.) Elkerültetik tehát, hogy oly ügyek szerepeljenek az adatgyűjtésben, a melyek a büntügyi statisztika körén kívül esnek, valamint a kétszeres adatszolgáltatás veszélye sem forog fenn. Ez utóbbit czélozzák azok a rendelkezések is, melyek szerint több ügy egyesítése esetén csak egy ügylap állítandó ki s összbüntetés esetében csak akkor állítandó ki ügylap, ha az összbüntetés oly ügyre is kiterjed, a melyről ügylap még nem állítatott ki, valamint, hogy mellőzendő az ügylap kiállítása, ha a bíróság az 1908. évi XXXVI. t.-cikk 12. §-a alapján a felfüggesztett büntetés végrehajtását rendeli el. (1908. évi 27.000 sz. I. M. rendelet 12—14. és 27—29. pontjai.)

A mi az egyéni lapokat illeti, érdemes megemlíteni, hogy az 1908. évi 27.000 sz. I. M. rendelet 14. a) és 37. a) pontjainak első bekezdése értelmében egyéni lap állítandó ki az összbüntetésre ítélt személyekről is, valamint a 14. b) és 37. b) első bekezdése értelmében oly egyénekről is, a kikkel szemben a felfüggesztett büntetés végrehajtása elrendeltetett. E lapok egyrészt a visszaesés, másrészt a feltételes elítélések szempontjából bírnak fontossággal.

Végül utalunk arra, hogy az adatszolgáltatás sikerességét mozdítják elő azok az útmutatások is, a melyek a felvételi mintákon, vagyis az ügy- és egyéni lapon található s a melyek tárgyalását itt ismétlések elkerülése és helyszűke miatt mellőzzük.

B) *Fiatalkorúak statisztikája.*

Büntetőtörvénykönyveink szerint a fiatalkorúak általában a többi büntetettekkel egyenlő elbírálásbar részesültek. A büntetőtörvények módosításáról és kiegészítéséről szóló 1908. évi XXXVI. törvénycikk azonban a büntetettek e csoportjával szemben új rendszabályokat honosít meg, a melyek többé nem a megtorlás, hanem a megmentés és javítás elvein épülnek fel. Szükségessé lett tehát, hogy a fiatalkorúakra vonatkozó adatgyűjtés különválasztassék az általános büntügyi statisztikai adatszolgáltatástól és oly alakot nyerjen, hogy a nyert eredmények alkalmasak legyenek a reformok megítélésére. E végből a büntügyi statisztikai adatszolgáltatást szabályozó 1908. évi 27.000 sz. I. M. rendeletet a fiatalkorúakra vonatkozólag az igazságügy-minister 1909. évi 27.500 számú rendeletével kellően módosította.

A mi az ügylapokat illeti, ezek a fiatalkorúak bűnügyében is ugyanazok, mint a többi elítélteké. Új rendelkezés csak annyiban történt, hogy a fiatalkorúakkal szemben tett intézkedésekről, mint házi vagy iskolai fenytés alkalmazása, próbára bocsátás, javító nevelés elrendelése esetén stb., az ügylap végén beírás-sal számot kell adni. (1909. évi 27.500 sz. I. M. rendelet 6—9. pontjai.) Leglényegesebb az adatgyűjtés szempontjából, hogy fiatalkorú elítéltekről a többi elítéltektől eltérő egyéni lapot (L. a 447. lapon) kell kiállítani. (1909. évi 27.500 sz. I. M. rendelet 2. pontja.) Ez egyéni lap mindenekelőtt úgy van szerkesztve, hogy kellő adatokhoz lehessen jutni a fiatalkorúakkal szemben tett intézkedésekről és ép ezért 17. pontja eltér lényegesen a többi elítéltekre vonatkozó egyéni laptól. Súly fektetett azonkívül a fiatalkorúaknál arra is, hogy a bűn elkövetésére befolyással levő saját személyét érintő (származás, kóros hajlamok, rossz szokások stb.) s környezetének viszonyai (egyéni lap 7., 10—15. pontjai) is feltárassanak. Külön felemlítendő ezenkívül, hogy a fiatalkorúakra vonatkozó adatgyűjtés a bűn elkövetésének okát is tudakolja (egyéni lap 18. pont F. alpontja). A mi különben az adatszolgáltatás többi részét illeti, ugyanazok az elvek irányadók, a melyek a büntügyi statisztikai adatszolgáltatásra általában vonatkoznak, s melyeket már kellően ismertettünk. A fiatalkorúakra vonatkozó külön adatgyűjtés 1910. évi január hó 1-jével vette kezdetét.

C) *Javítóintézeti növendékekre vonatkozó adatgyűjtés.*

A büntető novella nagy szerepet juttatván a fiatalkorú bűnösökkel szemben a javító növendékeknek, az 1909. évi 27.600. szám alatt kelt igazságügy-ministeri rendelet előírja, hogy 1910. év január hó 1-től kezdődőleg a javítóintézetbe utalt növendékekről E. minta segítségével (l. a 449. lapon), a javítóintézetből kikerült

növendékekről az E/I. minta útján (l. a 452. lapon) adatok szolgáltatandók (idézett rendelet 1. §.). A javítóintézeti növendékekről az egyéni lapot a javítóintézet igazgatósága állítja ki és pedig I. és II. részét a növendék befogadásakor, III. részét pedig akkor, a mikor a növendék az intézetet elhagyja. (1909. évi 27.600. sz. I. M. rend. 3. pontja). A mint a növendék az intézetet kísérleti kihelyezés, vagy a huszonegy éves kor elérése következtében elhagyja, vagy pedig meghal, az egyéni lap lezárandó s beküldés czéljára félreteendő. (1909. évi 27.600. sz. I. M. rend. 5. §.) A lezárt és beküldés czéljára félretett egyéni lapok minden évről a következő év január hó 10-ig együttesen beküldendő a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz. (1909. évi 27.600. sz. I. M. rend. 8. §.)

A mi az intézetekből kikerült növendékekre vonatkozó adatszolgáltatást illeti, e tekintetben oly intézkedés van foganatban, hogy az intézet igazgatósága kitölti az E/I. kérdőlap fejezetét s azután azt a kísérletileg kihelyezett növendékekről a pártfogóhoz, a végleg kihelyezett növendékekről pedig a fiatalkorúaknak ahhoz a felügyelő hatóságához küldi, a mely a növendék lakóhelyéhez legközelebb eső helyen működik. (1909. évi 27.600. sz. I. M. rendelet, 10. pont, 2. bekezdés).

Az E/I. kérdőlap félévénként állítandó ki a kísérleti kihelyezés egész tartama alatt, s ezenfelül a végleges kibocsátástól számított három éven át, kivéve azokat, a kik tartós katonai szolgálatban állanak, s a lány növendékeket, a kik férjhez mentek, avagy kötendő házasságuk kihirdetett vagy a kihirdetés alól felmentésért folyamodtak. (1909. évi 27.600. sz. I. M. rendelet 10. pont első bekezdés, 11. és 12. pont második bekezdése.) A kihelyezett növendékekről a kérdőlapok a javító nevelőintézet igazgatósága által minden év január 1—10. és július 1—10. napjai között együttesen beküldendő a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz. (1909. évi 27.600. sz. I. M. rend. 24. pontja.)

D) *A jövedéki kihágások statisztikája.*

A jövedéki kihágási ügyek statisztikai adatszolgáltatását első ízben az 1899. évi 5.401. szám alatt kelt igazságügy-ministeri rendelet szabályozza, kötelezve a jövedéki kihágási ügyekben bíraskodó törvényszékeket, hogy minden egyes ily ügyről külön ügylapot állítsanak ki. Az 1903. évi 38.301. számú igazságügy-ministeri rendelet megváltoztatja az adatgyűjtés módszerét, elrendelvén, hogy 1904. január 1-től kezdődőleg az összes jogerős befejezést nyert kihágási ügyekről a 453. lapon található kimutató készített s ez minden évről a következő év január hó 31-ig beküldendő a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz. A vázolt lajstromos rendszer alapján történik ez

idő szerint is az adatszolgáltatás, a melynek eredményei, valamint Horvát-Szlavonországról a hasonló s a zágrábi országos statisztikai hivatal által közölt adatok évről-évre közzétételnek a »Magyar Statisztikai Évkönyvben.«

E) *Közigazgatási hatóságok elbírálása alá eső kihágások statisztikája.*

A közigazgatási hatóságok elé utalt kihágásokról adatok gyűjtése eléggé régi keletű. Az 1881. évi 19.616 és ugyanaz évi 50.907. szám alatt kelt ministeri rendeletek előírják, hogy a szóbanforgó ügyekben eljáró hatóságok az évenként elbírált kihágási ügyekről összesített kimutatókat kötelesek kiállítani s azokat a statisztikai hivatalnak megküldeni. 1899. év végéig ez alakban történt az adatszolgáltatás. Az 1899. évi 129.681. számú belügyministeri rendelet a laprendszert lépteti életbe, elrendelvén, hogy minden elbírált kihágási ügyről a fontosabb adatokat tartalmazó ügylap állítandó ki. 1901-ben a 134.618. szám alatt kiadott belügyministeri rendelet, tekintettel arra a súlyos teherre, a mely az ügylapok kiállítása folytán nehezedett a közigazgatási hatóságokra, ismét visszatér a lajstromos rendszerű kimutatókhoz. Több évi tapasztalat azonban arra a meggyőződésre vezetett, hogy az így szolgáltatott adatok igen hiányosak, sokszor önkényesek s így nem alkalmasak arra, hogy belőlük valamely messzebbmenő következtetés vonassék. Ez okból, de továbbá azért is, hogy a büntető novellának intézkedéseiről, továbbá egyes eljárási mozzanatokról is (büntető parancs) tájékoztató adatok álljanak rendelkezésre, a rendőri büntető eljárást szabályozó 1909. évi 105.000 számú belügyministeri rendelet, illetve az 1910. évi 167.000. szám alatt kelt s a rendőri büntető eljárás alá tartozó kihágási ügyekre vonatkozó statisztikai adatszolgáltatás tárgyában kibocsátott belügyministeri rendelet újraszervezte az adatgyűjtést. Ismételt minden kihágási ügyről külön statisztikai adatgyűjtő lap (l. a 454. lapon) állítandó ki (1909. évi 105.000. B. M. rendelet 30. §-a) s a jogerősen befejezett kihágási ügyekről kitöltött lapok minden évről az évet követő év január hó 15-ig beterjesztendő a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz (1910. év 167.000. B. M. rend. 1. §-a). A kivándorlási, bor- és terményhamisítási kihágásért elítélt egyénekről ezenkívül a 454. lapon közölt egyéni lap is kiállítandó. (1910. évi 167.000. sz. B. M. rend. 5. §-a), a mely egyéni lapok a statisztikai adatgyűjtő lapokkal egyidejűleg küldendő a statisztikai hivatalhoz.

F) *A büntügyi statisztikai adatok feldolgozása.*

A mi mindenekelőtt a kir. járásbíró-ságok s kir. törvényszékek elbírálása alá eső cselekmények statisztikáját illeti, negyedévenként érkező be a hivatalhoz

a kir. járásbírók, illetve kir. törvényszékek részéről a bűnügyi statisztikai anyag, a feldolgozása is az adatoknak a kereset befejezési módja, a terhelteknek az eljárás eredménye s az elítélteknek főbb bűncselekmények szerint való részletezésével kir. ítélőtáblai területek szerint az egyes kir. törvényszékek alá sorozott kir. járásbírók, illetve kir. ítélőtáblai területek szerint a kir. törvényszékek alapul vételével negyedévenként történik. Az eljárási adatoknak további feldolgozása már, a melynek célja a bűnhalmazatok, az eljárás megindításának módját, perorvoslatok számát s eredményességét, az elintézés időtartamát, s egyáltalán az eljárás lényegesebb momentumait megállapítani, rendszerint fél évente és csak kir. ítélőtáblai területek, valamint fontosabb bűncselekmények szerint eszközöltetik. Hasonló az eljárás az ítélkezést érdeklő adatok feldolgozásánál is azzal az eltéréssel, hogy itt a bűncselekmények felsorolása lehetőleg teljes. Ennek megtörténtével következik ezután az elítéltek személyi viszonyainak (nem, kor, családi állapot, anyanyelv, vallás s foglalkozás, miveltetés s vagyoni helyzet szerint) valamint a visszaesők, fiatakoruak s a feltételeken elítéltek adatainak feldolgozása valamennyi kir. ítélőtáblai területek szerint. Az összes elítéltek az elkövetett bűncselekmények helye alapján törvényhatósági, valamint a községek különböző csoportjai szerinti feldolgozásban is részesülnek. Ez utóbbi alapon a visszaesők és fiatakoruak kriminalgeografiája is összeállíthatatik. Az ítéletek alapját képező cselekmények végül részletezettek az évszak szerint, a melyben elkövetettek.

A javítóintézeteki növendékekre vonatkozó adatfeldolgozás javítóintézeteként történik valamennyi szempontnak felöléléseivel, a melyek az adatgyűjtésnek tárgyát képezik.

A bűnügyi statisztika többi részét illetőleg megjegyezzük, hogy a jövedéki kihágások kimutatásai a 18 ily adatot szolgáltató törvényszék részéről beérkezvén, hasonló jellegű összkimutatásba foglaltatnak az adatok. A rendőri büntető eljárás körébe tartozó statisztikai adatgyűjtőlapok, a melyek 1912. elején fognak első ízben befolylni, a multnak alapul vételével törvényhatóságokként fognak feldolgoztatni. Hasonló eljárás fog követtetni az egyes az adatgyűjtés ismertetésével megnevezett kihágásért elítéltek egyéni lapjainál is. A törvényhatósági adatok alapján nyernek azután megállapítást az országos eredmények.

G) A bűnügyi statisztika eredményeinek közlése.

A bűnügyi statisztika főbb eredményei 1872 óta a »Magyar Statisztikai Évkönyv«-ben tételnek közzé. Közöltetnek elsősorban a kir. járásbírók és kir. törvényszékek által elbírált bűncselekmények statisztikájának általánosabb főbb eredményei és pedig a feldolgozásnak megfelelően. Eltérés annyiban van, hogy csak az eljárási adatok mutattatnak ki ítélőtáblai területek szerint való tagolással, valamint az elítéltek részletezettek főbb bűncselekmények szerint törvényhatóságokként, míg a többi adatok országos eredményekben tételnek közzé.

A javítóintézeteki növendékek fontosabb adatainak közlése intézeteként történik. A jövedéki kihágások a feldolgozás által megállapított országos eredményekben tételnek közzé. Hasonló a módozat a rendőri büntető eljárás alá tartozó kihágások közlésénél is azzal a különbséggel, hogy az elítéltek törvényhatóságokként is kimutatnak.

Egyidejűleg rá kell mutatnunk arra is, hogy a büntető novella életbeléptével kapcsolatban a képviselőház közgazdasági bizottságának kívánságára elrendeltetett öt-öt évenként bűnügyi statisztikai közleménynek szerkesztése, a melynek feladata nemcsak az adatoknak minél kimerítőbb és részletesebb közlése, hanem figyelemmel kell lenni azokra a gyakorlati és főként törvényhozási, valamint tudományos tanulságokra is, a melyek az eredményekből leszűrődnek. Az első ily, csak a kir. járásbírók, valamint kir. törvényszékek által elítéltekre és javítóintézeteki növendékekre vonatkozó közlemény a »Magyar szent korona országainak bűnügyi statisztikája az 1904—1908. évekről« címen az 1910. évben jelent meg. Behatóan ismerteti e kötet mindenekelőtt a magyar bűnügyi statisztikának történetét, valamint alapelveit. Majd a táblás résznek megfelelően a bűnügyi eljárás adatait teszi tanulmány tárgyává. Legtöbb van szentelve azonban úgy a számszerű adatokat tartalmazó II-ik részben, mint a szövegben azoknak az adatoknak, illetve ezek fejtegetésének, a melyek a kriminalitás irányát, a kiszabott büntetések kérdését, az elítéltek személyi viszonyait stb. világítják meg. Itt jegyezzük meg azt is, hogy úgy a »Magyar Statisztikai Évkönyvek«, mint a bűnügyi közlemények Horvát-Szlavonországok bűnügyi statisztikai adatait is tartalmazzák, amelyeket a zágrábi országos statisztikai hivatal bocsát rendelkezésre.

Kimutatás

törvényszéknél

az 1910. évi január hó 1-jétől december hó 31-éig folyamatban volt házassági perekről és a hozott jogerős határozatokról.

A) Rendes eljárás alá tartozó perek.

Ügyforgalom	Semmiségi	Megtámadási	Bontási illetőleg ágytól és asztaltól való elválásra irányuló	Házassági perek összesen
1. Azon házassági perek száma, melyek az 1909. év december hó 31-én tárgyalás alatt maradtak, vagyis jogerősen be nem fejeztettek				
2. Azon házassági perek száma, melyek az 1910. év folyamán beadott keresetek alapján indítottak				
3. Házassági perek az 1910. évben összesen (1. és 2. együtt)				
4. Az 1910. év folyamán jogerősen elintéztettek:				
I. jogerős végzéssel				
II. jogerős ítélettel:				
a) a házasság érvénytelenné nyilvánításával				
b) a házasság felbontásával				
c) ágytól és asztaltól történt elválással (1894: XXXI. t.-cz. 104. és 105. §§.)				
d) a kereset elutasításával (a házasság érvényben tartásával)				
II. a) b) c) d) összesen				
4. I. és II. együtt				
5. Az 1894. XXXI. t.-cz. 100. §-a alapján megszűntnek tekintendő házassági perek száma				
6. Az 1910. év december hó 31-én tárgyalás alatt maradt, vagyis jogerősen be nem fejeztetett [3.—(4+5)]				

B) Kivételes eljárás szerint, vagyis az 1894: XXXI. t.-cz. 107., 115., 141. és 142. §§-ai alapján indított bontási perek.

Ügyforgalom	A házassági törvény				A kivételes eljárás alá eső bontási perek összesen
	107.	115.	141.	142.	
1. Azon házassági perek száma, melyek az 1909. év december hó 31-én tárgyalás alatt maradtak, vagyis jogerősen be nem fejeztettek					
2. Az 1910. év folyamán beadott keresetek száma					
3. Keresetek az 1910. évben összesen (1. és 2. együtt)					
4. Ebből az 1910. év folyamán jogerősen elintéztettek:					
I. jogerős végzéssel					
II. jogerős ítélettel:					
a) a házasság felbontásával					
b) a kereset elutasításával					
Jogerősen elintéztetett összesen [(4., I. és II. a), b)]					
5. Az 1910. évi december hó 31-én tárgyalás alatt maradt, vagyis be nem fejeztetett (3.—4.)					

Kelt....., 1911. év.....hó.....nap.

..... törvényszék.

A jogerős ítélet törvényszéki
íkláló száma:

19..... év

..... szám.

Statisztikai lap

Jogerős ítélettel befejezett házassági perről.

- Mikor adatott be a pert megindító kereset? 19..... év hó n.
Milyen szám alatt volt beiktatva?
 - Ki adta be a keresetet: kir. ügyész, árva-ügyész, férj, feleség vagy ki más jogilag érdekelt fél?
 - A per minősége, a kereset tárgya szerint: semmiségi, megtámadási per, vagy borítási, illetőleg ágytól és asztaltól való elválásra irányuló per?
 - Semmiségi, vagy megtámadási per esetén, ha nem a kir. ügyész adta be a keresetet, a per folyamán beavatkozott-e a perbe s a felperes vagy az alperes javára érvényesítette-e beavatkozását?
 - A házasság, melyre a per vonatkozik, hol és mikor (év, hó és nap) kötöttet?
- Ha a házasság Magyarországon, 1895. évi október hó 1-je után kötöttet, melyik kerület anyakönyvébe és mily szám alatt van bevezetve?
- A férj: a) születési éve: b) vallása: c) anyanyelve:
d) foglalkozása *):
 - A feleség: a) születési éve: b) vallása: c) anyanyelve:
 - A házasságból születtek-e gyermekek? Hány fiú? Hány leány?
- A per adatai szerint hány kiskorú gyermek van életben? Hány fiú? Hány leány?
- A házasfelek állandó és utolsó együttlakásának helye? (község, törvényhatóság, külföldi együttlakás esetén ország)
- Ha a házasfelek nem laktak együtt:
a férj lakóhelye? ; a feleség lakóhelye?
- A per folyamán elrendeltetett-e és mikor (év, hó és nap) az 1894:XXXI. t.-cz. 99. §-a értelmében az ágytól és asztaltól való különélés?
- A különélés mennyi időtartamra állapított meg?
- A per értelmében az első fokú ítélet mikor hozott? 19..... év hó nap.
 - A másodfokú ítélet kelte: 19..... év hó nap.
 - A harmadfokú ítélet kelte: 19..... év hó nap.
 - Az első fokú ítélet tartalma a házassági kötelék fennállása szempontjából: a) érvénytelenné nyilvánítás? b) felbontás? c) ágytól és asztaltól való elválasztás (1894:XXXI. t.-cz. 104. és 105. §) d) a kereset elutasítása?
- Az ítélet ezen része az 1894:XXXI. t.-cz. melyik §-án vagy §-ain alapszik s melyik felet (vagy mindkét felet) mondja ki vétkesnek, mindegyik félnél a megfelelő §-okra való hivatkozással?

*) Tüzetes megnevezéssel, tehát oly általános kifejezések, mint: napszámos, földmives, iparos, gyáros, kereskedő, hivatalnok s más eféle kerülendők, hanem mindig pontosan meg kell jelölni: földmives napszámos, különféle ághban napszámos, kishirtokos, kishirtokos napszámos, lakatosmester, asztalos segéd, önálló fűszerkereskedő, vas-kereskedő segéd, stb.

- A másodfokú ítélet tartalma a házassági kötelék fennállása szempontjából: a) érvénytelenné nyilvánítás? b) felbontás? c) ágytól és asztaltól való elválasztás (1894:XXXI. t.-cz. 104. és 105. §.)? d) a kereset elutasítása?

Az ítélet ezen része az 1894:XXXI. t.-cz. melyik §-án vagy §-ain alapszik s melyik felet (vagy mindkét felet) mondja ki vétkesnek, mindegyik félnél a megfelelő §-okra való hivatkozással?

- A harmadfokú ítélet tartalma a házassági kötelék fennállása szempontjából: a) érvénytelenné nyilvánítás? b) felbontás? c) ágytól és asztaltól való elválasztás (1894:XXXI. t.-cz. 104. és 105. §.)? d) a kereset elutasítása?

Az ítélet ezen része az 1894:XXXI. t.-cz. melyik §-án vagy §-ain alapszik s melyik felet (vagy mindkét felet) mondja ki vétkesnek, mindegyik félnél a megfelelő §-okra való hivatkozással?

- A jogerős ítélet tartalma a házasságból származó kiskorú gyermekek elhelyezése és tartása szempontjából: érdemlegesen rendelkezik, vagy csak az ügyiratoknak a gyámhatósághoz való áttételét rendeli-e el?

Ha a jogerős ítélet a kiskorú gyermekek elhelyezése és tartása iránt érdemlegesen rendelkezik, mily értelemben?

- A jogerős ítélet tartalma a nő tartása szempontjából?

..... 19..... év hó n.

Az ügylapot kiállító bíró aláírása:

Megjegyzés: A mikor és a mely részben a másodfokú ítélet az első fokúval vagy a harmadfokú valamely előzővel azonos, ismétlés helyett elég megemlíteni, hogy az ítélet a megfelelő korábbi (első- vagy másodfokú) ítélettel megegyezik.

Járásbíróági ügylap.

..... járásbíróóság. Ügyszám: év.

1. A feljelentés napja: 19..... év hó napja.

2. A terheltek száma:

3. Mely vétség(ek) vagy kihágás(ok) miatt történt a feljelentés:

4. a) Az elsőfokú véghatározat kelte: 19..... év hó napja.
* b) Tartalma: az eljárást megszüntető — az eljárást megtagadó — egészben felmentő — büntető parancs — részben vagy egészben elítélő.

* 5. a) Használtatott-e felelbezés a járásbíróági ítélet ellen: igen — nem.
b) Ha igen, ki által: ügyészség — vádlott — védő — magánvádló v. sértett — más által.

* 6. A törvényszék a felelbevitt ügyet: tanácsülésben — felelbbviteli tárgyaláson intézte el.

7. a) A törvényszéki határozat kelte: 19..... év hó napja.
* b) Tartalma: egészben felmentő — részben v. egészben elítélő — megszüntető.

* 8. a) A törvényszék II. fokú ítélete ellen használtatott-e semmisségi panasz a kir. ítélőtáblához: nem — igen.
b) Ha igen, ki által: ügyészség — vádlott — védő — magánvádló — más által.

9. A kir. ítélőtábla határozatának kelte: 19..... év hó napja.

* 10. Az eljárás jogerősen befejeztetett: elítéléssel vagy büntető parancscsal..... személy ellen — felmentő ítélettel személy ellen — más módon személy ellen.

11. a) Előzetes letartóztatásban volt: személy.
b) Az előzetes letartóztatásban volt személyek közül nem ítéltetett el: személy.

* A csillaggal (*) megjelölt kérdésekre a választ a megfelelő *cursiv szedésű szavak aláhúzásával* kell megadni, a 10. pontban pedig ezenkívül a személyek számát is be kell írni.

Útmutatás.

2. pont. Itt az ügyben szereplő összes terheltek számát kell feltüntetni. E számnak egyeznie kell tehát a 10. pontban az eljárás befejezésének módja szerint részletezett személyek számával. Hogy ez olyan esetekben is lehetővé váljék, amikor a terheltek száma az eljárás alatt (pl. vizsonvád folytán) szaporodik, a 2. kérdőpontba a terhelteknek a följelentés alapján beírt száma mellé az eljárás folyamán netalán beállott szaporodásukat mutató szám + jellel lesz bejegyzendő. (Pl. a terheltek száma: 1 + 1).

3. pont. Itt a bűncselekmények csak általánosságban jelölendők meg, pl. rágalmazás, testi sértés.

4. b) pont. A büntető parancs csak akkor tüntethető itt fel, ha általa az ügy végbevezetést nyert.

5. a) pont. Itt igenlő választ kell adni akkor is, ha csak egy terhelte által, illetőleg csak egy terheltre vonatkozólag is használtatott felelbezés. A használt, de visszavont, vagy az elsőbíróóság által visszautasított felelbezés meg nem történtnek tekintendő.

5. b) pont. Itt esetleg egynél több válasz is adható.

5—9. pontok. Ha az elsőfokú véghatározat jogerőre emelkedett, az 5. b)—9. pontokban foglalt kérdésekre választ nem kell adni. Ha a járásbíróóság véghatározata ellen használt bármely perorvoslat következtében a felső bíróság olyan határozatot hoz, melynek folytán a járásbíróaságnál újabb eljárás vagy határozat hozatala válik szükségessé: csak az új eljárás fejleményeit feltüntető válaszok adandók meg.

10. pont. Itt az eljárás alá vont összes személyekről számot kell adni. A személyek itt feltüntetett összegének tehát egyeznie kell a 2. pontban beírt számadattal.

11. a) pont. Itt feltüntetendő az előzetes letartóztatásban volt összes személyek száma, akár a járásbíróóság, akár a rendőri hatóság rendelte el az előzetes letartóztatást.

Törvényszéki ügylap.

..... törvényszék. A kir. ügyészség ügyszáma év.

1. A feljelentés napja: 19..... év hó napja.

2. A terheltek száma:

3. Mely bűncselekmény(ek) miatt történt a feljelentés:

* 4. Az eljárás megindított: hivatalból — indítványra — főmagánvádra üldözendő cselekmény(ek) miatt.

* 5. Volt-e nyomozás: igen — nem.

* 6. Volt-e vizsgálat: igen — nem.

7. A vádiratban a vád tárgyává lett bűncselekmény(ek):

* 8. Adatott-e be kifogás: igen — nem.

* 9. A vádirat vagy kifogás elintézési módjai közül volt-e: vád alá helyezés — főtárgyalás kitűzése — közvetlen idézés — vagy ezek közül egyik sem.

* 10. A főtárgyalás megtartott: törvényszék előtt — esküdtribóóság előtt.

* 11. Ha az eljárás az összes terheltekre nézve ítélethozatal nélkül szűnt meg
a) az eljárás mely szakában: nyomozás szakában — vizsgálat szakában — vádirat előterjesztése után — főtárgyalás elrendelése után.
b) mi okból: a Bp. 34. — 42. — 101. — 105. — 128. — 264. — 268. — 277. — 301. — 323. — 472. §.; újrafelvétel esetében a 454. — 455. — 456. §. alapján vagy más okból.

* 12. Az eljárás jogerősen befejeztetett: ítélet nélkül személy ellen, — elítéléssel személy ellen, — felmentéssel személy ellen.

13. a) Előzetes letartóztatásban vagy vizsgálati fogságban volt: személy.
b) Az előzetes letartóztatásban vagy vizsgálati fogságban volt személyek közül az eljárás felmentéssel vagy ítélet nélkül ért véget: személy ellen.

* A csillaggal (*) megjelölt kérdésekre a választ a megfelelő *cursiv szedésű szavak, illetőleg törvényszakaszok aláhúzásával* kell megadni, a 12. pontban pedig ezenkívül a személyek számát is be kell írni.

Útmutatás.

1. pont. A feljelentés napjának az a nap tekintendő, amelyen a feljelentés valamely hatóságnál megtétt. Több ügy egyesítése esetén a legkorábban tett feljelentés napja irandó be.

2. pont. E pontban az ügyben szereplő összes terheltek számát kell feltüntetni. E számnak egyeznie kell tehát a 12. pontban az eljárás befejezésének módja szerint részletezett személyek számával. Hogy ez olyan esetekben is lehetővé váljék, amikor a terheltek száma az eljárás alatt szaporodik, a 2. kérdőpontba a terhelteknek a följelentés alapján beírt száma mellé az eljárás folyamán netalán beállott szaporodásukat mutató szám + jellel lesz bejegyzendő (pl. a terheltek száma: 3 + 1).

3. pont. Itt a bűncselekmények csak általánosságban jelölendők meg, pl. lopás, csalás.

4. pont. Ha az eljárás alapjául szolgáló több bűncselekmény közt csak egy is hivatalból (felhatalmazásra, kívánatra) üldözendő, a 4. pontban az eljárás hivatalból indítottnak jelölendő meg.

5. pont. Itt nemcsak a kir. ügyészség által elrendelt nyomozás tüntetendő fel, hanem az is, amelyet esetleg a nyomozó hatóság elrendelés nélkül (Bp. 94. §.) teljesített.

7. pont. L. a 3. pontban tett megjegyzést.

9. pont. A »főtárgyalás kitűzése« választ csak akkor lehet aláhúzni, ha a határozat kizárólag a főtárgyalás kitűzése iránt rendelkezik (Bp. 268. §. utolsó bek.)

11. pont. Erre a kérdésre csak akkor kell válaszolni, ha az eljárás valamennyi terhelte nézve ér véget ítélethozatal nélkül. A nyomozás szaka a feljelentés megtételétől a nyomozás befejezéséig (megszüntetéséig) tart.

12. pont. Itt az eljárás alá vont összes személyekről számot kell adni, a személyek itt feltüntetett összegének tehát egyeznie kell a 2. pontban beírt számadattal.

13. a) pont. Itt feltüntetendő az előzetes letartóztatásban vagy vizsgálati fogságban volt összes személyek száma, akár a vizsgálóbíró, esetleg a vádtanács vagy az ítélőbíróóság, akár a járásbíróóság vagy rendőri hatóság (Bp. 143. §.) rendelte el az előzetes letartóztatást.

- * 14. A főtárgyaláson ki képviselte a vádat: *közvádó — főmagánvádó — pótmagánvádó.*
15. A törvényszék v. esküdtbíróság ítéletének kelte: 19. év hó napja.
- * Tartalma: egészben felmentő — részben vagy egészben elítélő.
- * 16.a) Használtatott-e perorvoslat a törvényszék vagy esküdtbíróság ítélete ellen: *igen — nem.*
- b) Ha igen: felelősség — semmisségi panasz.
- c) Ki által: kir. ügyészség — vádlott — védő — magánvádó v. sértett — más által.
- * 17. Az ítéletábrán az ügy elintézését nyert: *tanácsülésben — főtárgyaláson.*
18. a) Az ítéletábrai ítélet (határozat) kelte: 19. év hó napja
- * b) Tartalma: egészben felmentő — részben vagy egészben elítélő. — az eljárást megszüntető.
19. a) Az ítéletábrai ítélet ellen használtatott-e semmisségi panasz: igen — nem.
- b) Ha igen, ki által: kir. ügyészség — vádlott — védő — magánvádó — más által
- * 20. A Kúrián az ügy elbíráltatott: tanácsülésben — tárgyaláson.
21. a) A kúriai határozat kelte: 19. év hó napja
- * b) Tartalma: egészben felmentő — részben vagy egészben elítélő — az eljárást megszüntető — semmisségi panaszt elutasító.
22. A jogerős befejezést megelőzőleg rendeltetett-e el: új eljárás (főtárgyalás, ítélethozatal) — vagy nem.
23. A büntetést tartalmazó jogerős ítéletben megállapított bűncselekmény(ek) megnevezése:

* A csillaggal (*) megjelölt kérdésekre a választ a megfelelő *cursiv szedtsű szavak* aláhúzásával kell megadni.

Útmutatás.

16. a) pont. Itt igenlő választ kell adni akkor is, ha csak egy terhelt által, illetőleg csak egy terheltre vonatkozólag is használtatott perorvoslat. A használt, de visszavont, vagy az elsőbíróság által visszautasított perorvoslat meg nem történtnek tekintendő.

16. c) pont. Itt esetleg egynél több válasz is adható.

18. b) pont. Ha az ítéletábrán az ítélet megsemmisítésével új eljárást (főtárgyalást, ítélethozatal) rendel (Bp. 404. §.), ez a körülmény nem itt, hanem a 22. pontnál tüntetendő fel és a lap kitöltése az új tárgyalás fejleményei szerinti történik. A korábbi eljárásnak eltérő adatait, ha már bejegyeztették volna, törölni kell.

19. a) pont. A 16. a) pontnál tett megjegyzés megfelelően figyelembe veendő.

19. b) pont. Itt esetleg egynél több válasz is adható.

21. b) pont. Itt a kúriai ítélet felmentőnek, illetőleg elítélőnek csak abban az esetben jelzendő, ha a Kúria a Bp. 437. §. 3. bekezdése esetében az alsóbb fokú bíróság ítéletét egészben vagy részben megsemmisíti s a törvénynek megfelelő (felmentő vagy elítélő) ítéletet hoz.

Ha a Kúria az ítélet megsemmisítésével új eljárást rendel, a lap kitöltésénél a 18. b) ponthoz tett megjegyzés irányadó.

Ha a Kúria a használt semmisségi panaszt akár a Bp. 434. §. 3. bekezdése, akár a 437. §. 4. bekezdése alapján el- vagy visszautasítja, minden más válasz mellőzésével csupán a semmisségi panasz elutasítását jelző válasz huzandó alá.

22. pont. L. a 18. b) és a 21. b) pontnál tett megjegyzést.

23. pont. L. a 3. pontnál tett megjegyzést.

Egyéni lap. (Kizárólag elítéltekről.)

járásbíróság.
törvényszék.

A kir. ^{járásbíróság}_{ügyészség} ügyszáma:

1. Az elítélt családi- és utóneve (asszonynak leánykori családi- és utóneve)?
2. Esetleges álnéve, gúnyneve vagy megkülönböztető neve?
3. Házastársának, vagy volt házastársának családi- és utóneve?
4. a) Az elítélt születésének éve, hónapja és napja? b) Ha a születés éve nem ismeretes, hozzávetőleges kora? éves
5. Születésének helye? Község: Megye: Ország:
6. a) Községi illetősége? Község: Megye: Ország:
b) Utolsó állandó lakóhelye? Község: Megye: Ország:
7. a) Anyanyelve: b) Nyelvismerete:
- *8. Vallása: r. kath. — g. kath. — gör. kel. — ág. ev. — ref. — unit. — izr. — egyéb — felekezeten kívül áll
- *9. Családi állapota: nőtelen — hajadon — házas — özvegy — törvényesen — elvált — gyermeke nincs — gyermeke van: egy — több
10. a) Főfoglalkozása { az elítélteknek?
vagy ha ez nem kereső,
eltartójának (pl. szülőjének, férjének)?
- *b) Az elítélt, vagy ha ez nem kereső, eltartója: önálló — más szolgálatában áll
- *11. Katonai szolgálatot: nem teljesített — teljesített — most teljesít
- *12. Műveltségi foka: nem ír, nem olvas — csak olvas — ír, olvas — középiskola négy osztályát meghaladó képzettsége van
13. a) Személyleírása: arca, haja, szeme, bajusza
b) Van-e testi vagy szellemi fogyatkozása, vagy egyéb különös ismertető jele az arcán v. karján és minő?
c) Rendszeresen élvez-e szeszes italt (bort, sört, pálinkát stb.):
nagyobb mértékben? igen — nem
mértékletesen? igen — nem
- *14. Vagyoni viszonya: vagyontalan — némi vagyonnal bír — vagyonos
15. Atyjának családi- és utóneve?
16. Anyjának családi (leánykori) neve és utóneve?
17. a) A bűnvádi eljárás folyamatba tételének ideje: év hó nap
b) Az elsőfokon eljáró hatóság megnevezése: ítéletének száma:
c) Az ezuttal jogerőssé vált ítéletet melyik hatóság hozta?
d) Az ezuttal jogerőssé vált ítélet kelte és száma? 19. év hó nap sz

18. Az ezuttal hozott jogerős ítélet tartalma?

A) A bűncselekmény megnevezése, bevezett vagy megkísérlett minősége, a vonatkozó törvény és §. (esetleg ez utóbbi alpontjának) megjelölésével:	B) Tettes, felbujtó vagy bűnsegéd volt-e az elítélt?	C) A bűncselekmény elkövetésének helye és ideje (év, hó):
a)		
b)		
c)		
d)		
e)		

*D) A jogerősen kiszabott főbüntetés mértéke és neve: évi fegyház — államfogház — börtön — fogház — elzárás — K. pénzbünt.

*E) Mellékbüntetés alkalmaztatott-e? igen — nem
Ha igen: K. pénzbünt. — évre polít. jogok gyakorl. fel-
függ. — évre hivatalveszt. — viselt hivatal elvesztése —
időre szakfoglalkozástól eltiltás — hiutasítás.
és a visszatérésről időre eltiltás — egyéb.

*F) Alkalmaztatott-e? a BTK. 85.—87.—91.—92.—93. §-a — a Kbt. 21. §-a — a Bn. 26. §-a — 32. §-a — v. egyik sem.

*G) A bűncselekmény elkövetése összefüggésbe hozható-e a szeszes ital élvezetével? igen — nem

*19. A büntetés végrehajtásának felfüggesztése jogerősen kimondott-e? igen — nem

*20. Előzőleg jogerősen el volt-e ítélt? nem volt — volt. (A részletes felsorolást l. a tulsó oldalon.)

Útmutatás. A csillaggal (*) megjelölt kérdőpontokra a választ a dütt betűkkel nyomtatott megfelelő szavak aláhúzásával kell megadni, a 18. D) és E) kérdésnél pedig ezenkívül a szabadságvesztés-büntetés időtartamát, illetőleg a főbüntetésül megállapított pénz-büntetés összegét is be kell írni.

A tulsó oldalon megjelölt elítéltek összes előző büntetései.

Sorszám	A bűncselekmény megnevezése, bevégzett vagy megkísérelt minősége, a vonatkozó törvény és §. (esetleg ez utóbbi alpontjának) megjelölésével:	A bűncselekmény elkövetésének helye és ideje (év, hó):	Az elsőfokon eljáró hatóság		A jogerős ítélet kelte és száma:	A főbüntetés mértéke és neve:	A mellék büntetés mértéke és neve:	A büntetés végrehajtásának felfüggesztése jogerősen kimondatott-e? (Bn. 1. és 8. §.)	A felfüggesztett büntetés végrehajtását elrendelték-e (Bn. 4., 12. §.) s ha igen, ez iránt mely hatóság és mikor intézkedett?
			megnevezése:	ítéletének száma:					
a)	b)	c)	d)	e)	f)	g)	h)	i)	j)
1.									
2.									
3.									
4.									
5.									
6.									
7.									
8.									
9.									
10.									

Megjegyzés:

.....

.....

Útmutatás. A hónapok neveit a megfelelő római számokkal kell jelezni.

Ha a bűncselekmények nagy száma miatt feltüntetésükre a 18. kérdőpont a)–e) rovata nem elégséges: folytatásul más egyéni lapnak ugyanezen rovatait kell felhasználni s kivágva a beküldendő egyéni laphoz ragasztani. Ugyanígy kell eljárni, ha az előző büntetések nagy száma miatt feltüntetésükre a 20. kérdőpont 1–10. rovata nem volna elegendő.

»Ügylap nélkül« jelzést kell az egyéni lap élére írni az 1908. évi 27.000. I. M. számú rendelet 24. c) pontjában említett esetekben.

A 2., 3., 13. a), 15. és 16. kérdőpontokra választ adni sohasem kell. (E kérdések nem a statisztika, hanem a bűnügyi nyilvántartás céljait szolgálják.)

A 4–14., 17. és 19. kérdőpontokra választ adni az 1908. évi 27.000 I. M. számú rendelet 21. pontjának második bekezdésében megjelölt esetekben nem kell.

A 10. a) kérdőponthoz. Ha az elítélt saját keresetéből él, a 10. a) kérdőpontra válaszára szánt első pontozott sora töltendő ki s a második sor üresen marad; viszont ha az elítélt nem keres, hanem más által tartatik el, a 10. a) kérdőpont válaszára szánt első sorának üresen hagyásával az eltartó foglalkozása irandó az e kérdőponthoz tartozó második sorba.

A foglalkozást általános gyűjtőnevek kerülésével tüzetesen kell megnevezni akképen, hogy a megnevezés által a foglalkozás mivolta, illetőleg a foglalkozási ág (őstermelés, bányászat, ipar, kereskedelem, közlekedés stb.) közelebbről is meg legyen határozva. Nem elég tehát például azt mondani, hogy hivatalnok, iparos, napszámos, hanem világosan meg kell jelölni, hogy városi számtiszt, asztalos, dohánygyári napszámos stb.

Az őstermelő osztályhoz tartozó egyének foglalkozásának megjelölésére csak a következő kifejezések használhatók: **nagybirtokos** (1000 kat. holdon felül); **középbirtokos** (100–1000 h.); **földbérlet** (100 h. felül); **kisbirtokos** vagy **kisbérlet** (akinek földje 100 holdnál kisebb s ebből másnak végzett napszámos munka nélkül megél); **kisbirtokos napszámos** (aki birtoka művelése mellett napszámba is eljár); **mezőgazdasági napszámos** (akinek földje nincs s kizárólag vagy főképen mezőgazdasági napszámunkából él); továbbá **gazdatiszt**; **gazdasági cseléd**. A földműves, földész, gazdálkodó, birtokos s más efféle általános megnevezések feltétlenül kerülendőek.

A napszámosoknál mindig fel kell tüntetni azt a gazdasági ágat, amelyben rendszerint vagy túlnyomóan dolgozni szoktak; például mezőgazdasági napszámos; kőbányában napszámos; gépgyárban napszámos; kubikos napszámos; borkereskedésben napszámos stb.

A 17. és 18. kérdőpont összes rovatait keresztül kell húzni az 1908. évi 27.000. I. M. számú rendelet 24. b) pontjának harmadik bekezdésében megjelölt esetben.

A 20. kérdőponthoz tartozó táblázatba az összes előző, tehát nemcsak a büntett vagy vétség, hanem a kihágás miatt kiszabott büntetéseket is be kell írni. E kérdés f) pontjára adott válaszban jelezni kell azt, hogy a felfüggesztett büntetés végrehajtását a Bn. 4. §-ának első, második, vagy harmadik mondata, vagy pedig 12. §-a alapján rendelték-e el.

A „Megjegyzés.” rovatban fel kell tüntetni az 1908. évi 27.000. I. M. számú rendelet 24. a) pontja szerint az összbüntetés kiszabása esetében, valamint a 24. d) pont szerint az újrafelvétel esetében kívánt adatokat.

Egyéni lap

fiatalkorú bűnügyében.

törvényszék.
kir. járásbíróóság.

A lapot kiállító hatóság ügyszáma:

- A fiatalkorú családi és utóneve?
- Születésének éve, hónapja és napja?
- Születésének helye? Község: Megye: Ország:
- a) Községi illetősége? Község: Megye: Ország:
b) Utolsó állandó lakóhelye? Község: Megye: Ország:
- a) Anyanyelve: b) Nyelvismerete:
- *6. Vallása: r. kath. — g. kath. — gör. kel. — ág. ev. — ref. — unit. — izr. — egyéb, névszerint:
- *7. Származása: törvényes — törvénytelen
- a) Foglalkozása
*b) Fentartotta-e magát ebből? igen — nem
c) Ha nem, ki tartotta el? (szülője, férje stb.)
- *a) Műveltségi fok: nem ír, nem olvas — csak olvas → ír, olvas
b) Minő iskolának melyik osztályát végezte el?
- a) Van-e testi vagy szellemi fogyatkozása és minő?
- b) Vannak-e rossz szokásai, szenvedélyei, kóros hajlamai és minők? (veszekedő természetű, kártyás, csavargó, erkölcstelen stb.)
- *c) Fogyaszt-e rendszeresen szeszes italt (bort, sört, pálinkát stb.): nagyobb mértékben? igen — nem
mértékletesen? igen — nem
- *11. Élnek-e szülei? igen mindkettő — csak az apa — csak az anya
12. Szüleinek foglalkozása:
- *13. Szülei vagy azok közül egyik: vagyontalan — némi vagyonnal bir — vagyonos
- *a) Szüleinek háztartásában él-e? igen — nem
b) Ha nem, kinek háztartásában él? (munkaadójának, férjének, rokonának stb.)
15. Annak az egyének foglalkozása, akinek háztartásában él:
16. Az eljárás folyamatba vételének ideje: év hó nap
17. A jogerős véghatározat kelte és száma: év hó nap szám
18. A jogerős véghatározat tartalma:

A) A bűncselekmény megnevezése, bevégzett vagy megkísérelt minősége a vonatkozó törvény és §. (esetleg ez utóbbi alpontjának) megjelölésével:	B) Tettes, felbújtó, vagy bűnsegéd volt-e a fiatalkorú?	C) A bűncselekmény elkövetésének helye (község, vármegye) és ideje (év, hó):

*D) Az intézkedés neve: dorgálás — a dorgálást kimondó ítéletnek hatályon kívül helyezése (Bn. 20. §.) — próbárabocsátás — a próbaidő kifogástalan elteltével az eljárás megszüntetése (Bn. 23. §.) — javító nevelés — tartamú államfogház — tartamú fogház — tartamú elzárás

- *E) Mellékbüntetés alkalmaztatott-e? igen — nem
Ha igen, minő mellékbüntetés?
- F) Az eljárás folyamán minő okát sikerült megállapítani a fiatalkorú bűnözésének (nevelés elhanyagolása, erkölcstelen környezet befolyása, rossz anyagi viszonyok, rossz olvasmányok, terheltég, bűnös hajlam, bosszú, nyereségvágy stb.)?
- *19. A bűncselekmény elkövetése összefüggésbe hozható-e a szeszes ital élvezetével? igen — nem
- *20. Előzőleg jogerősen el volt-e ítélve vagy tettek-e ellene az 1909. évi 27.500. J. M. számú rendelet 10. pontjának 3. bekezdése alá eső jogerős intézkedést? nem — igen. (A részletes felsorolást l. a tulsó oldalon.)

Útmutatás. A csillaggal (*) megjelölt kérdőpontokra a választ a *üitt betűkkel* nyomtatott megfelelő szavak aláhuzásával kell megadni. A 18. D) kérdésnél mindazokat a válaszokat alá kell húzni, melyek a tett intézkedéseknek megfelelnek (27.500/1909. I. M. számú rendelet 12. pontja), ezenkívül a netalán kiszabott szabadságvesztés-büntetés időtartamát is be kell írni.

A 20. kérdéshez.

A fiatalok összes előző büntetései s az ellene előzőleg tett oly jogerős intézkedések, melyek az 1909. évi 27.500. I. M. számú rendelet alá esnek:

Megjegyzés:

.....

.....

Sorszám	A bűncselekmény megnevezése, bevezetési vagy megkísérelt minősége, a vonatkozó törvény és §. (esetleg ez utóbbi alpontjának) megjelölésével:	A bűncselekmény elkövetésének helye és ideje (év, hó):	Az elsőfokon eljáró hatóság		A jogerős véghatározat keletkeztetésének száma:	A megállapított intézkedés illetve főbüntetés mértéke és neve:	A mellék-büntetés mértéke és neve:	A büntetés végrehajtásának előzőleg jogerősen kimondott-e? (Bn. 1. és 8. §.)	A felfüggesztett büntetés végrehajtását elrendelték-e (Bn. 4., 12. §.) s ha igen, ez iránt mely hatóság és mikor intézkedett?
			megnevezése:	vég-határozatának száma:					
a)	b)	c)	d)	e)	f)	g)	h)	i)	j)
1.									
2.									
3.									
4.									
5.									

Utmutatás. A hónapok neveit a megfelelő római számokkal kell jelezni.

Ha a bűncselekmények nagy száma miatt feltüntetésükre a 18. kérdőpont rovatai nem elégségesek: folytatásul más egyéni lapnak ugyanazon rovatait kell felhasználni s kivágva a beküldendő egyéni laphoz ragasztani. Ugyanígy kell eljárni, ha az előző büntetések nagy száma miatt feltüntetésükre a 20. kérdőpont 1—5. rovata nem volna elegendő.

»Ügylap nélkül« jelzést kell az egyéni lap élére írni a 27.000/1908. I. M. számú rendelet 14. valamint a 27.500/1909. I. M. számú rendelet 9. pontjának második bekezdésében említett esetekben.

A 8. a) 12. és 15. kérdőpontnál a foglalkozást általános gyűjtőnevek kerülésével tüzetesen kell megnevezni akképen, hogy a megnevezés által a foglalkozás mivolta, illetőleg a foglalkozási ág (őstermelés, bányászat, ipar, kereskedelem, közlekedés stb.) közelebbről is meg legyen határozva. Nem elég tehát például azt mondani, hogy hivatalnok, iparos, napszámos, hanem világosan meg kell jelölni, hogy városi számtiszt, asztalos-inas, -segéd, -mester, dohánygyári napszámos stb.

Az őstermelő osztályhoz tartozó egyének foglalkozásának megjelölésére csak a következő kifejezések használhatók: **nagybirtokos** (1000 kat. holdon felül); **középbirtokos** (100—1000 h.); **földbérlet** (100 h. felül); **kisbirtokos** vagy **kisbérlet** (akinek földje 100 holdnál kisebb s ebből másnak végzett napszámos munka nélkül megél); **kisbirtokos napszámos** (aki birtoka művelése mellett napszámba is eljár); **mezőgazdasági napszámos** (akinek földje nincs s kizárólag vagy főképen mezőgazdasági napszámmunkából él); továbbá **gazdatiszt**; **gazdasági cseléd**. A földműves, földész, gazdálkodó birtokos s más efféle általános megnevezések feltétlenül kerülendők.

A napszámosoknál mindig fel kell tüntetni azt a gazdasági ágat, amelyben rendszerint vagy túlnyomóan dolgozni szoktak, például: mezőgazdasági napszámos; kőbányában napszámos; gépgyárban napszámos; kubikos napszámos; borkereskedésben napszámos stb.

A 17. és 18. kérdőpont összes rovatait keresztül kell húzni a 27.000/1908. I. M. számú rendelet 24. b) és 37. b) pontjának harmadik bekezdésében megjelölt esetekben.

A 20. kérdőponthoz tartozó táblázatba az összes előző, tehát nemcsak a büntett vagy vétség, hanem a kihágás miatt kiszabott büntetéseket, valamint a fiatalok ellen előzőleg tett oly jogerős intézkedéseket is be kell írni, melyek a 27.500/1909. I. M. számú rendelet 10. pontjának 3. bekezdése alá esnek. E kérdés f) pontjára adott válaszban jelezni kell azt, hogy a felfüggesztett büntetés végrehajtását a Bn. 4. §-ának első, második vagy harmadik mondata, vagy pedig 12. §-a alapján rendelték-e el.

A »Megjegyzés« rovatban kell feltüntetni a 27.000/1908. I. M. számú rendelet 24. a) és 37. a) pontja szerint az összbüntetés kiszabása esetében, valamint a 24. d) és 37. d) pont szerint az újrafelvétel esetében kívánt adatokat.

Egyéni lap

javító nevelőintézeti növendékről.

Javító nevelőintézet: törzskönyvi szám:

..... év.

I. A növendék előéletére vonatkozó adatok:

1. Családi és utóneve?
2. Születésének éve, hónapja és napja?
3. Születésének helye? Község: Megye: Ország:
4. a) Községi illetősége? Község: Megye: Ország:
- b) Utolsó állandó lakóhelye? Község: Megye: Ország:
5. a) Anyanyelve: b) Nyelvismerete:
6. Vallása: r. kath. — g. kath. — gör. hel. — ág. ev. — ref. — unit. — izr. — egyéb, névszerint:
7. Származása: törvényes — törvénytelen
8. a) Foglalkozása a befogadás előtt:
- b) Fentartotta-e magát ebből: igen — nem
- c) Ha nem, ki tartotta el? (szülője, férje stb.)
- d) Saját (nem szüleinek stb.) vagyoni viszonyai: vagyontalan — némi vagyonnal bir — vagyonos
9. a) Műveltségi foka: nem ír, nem olvas — csak olvas — ír, olvas
- b) Minő iskolának melyik osztályát végezte el?
10. a) Van-e testi vagy szellemi fogyatkozása avagy betegsége és minő?
- b) Vannak-e rossz szokásai, szenvedélyei, kóros hajlamai és minők (veszekedő természetű, kártyás, csavargó, erkölcstelen stb.)?
- c) Fogyaszt-e rendszeresen szeszes italt (bort, sört, pálinkát stb.): nagyobb mértékben? igen — nem mértékletesen? igen — nem
11. Állott-e már rendőri toloncolás alatt? nem — igen izben
12. Előzőleg el volt-e ítélve, vagy tettek-e ellene a Bn. II. fejezete alapján intézkedést? nem — igen a következőképen:

Sorszám	A bűncselekmény megnevezése, bevezetési vagy megkísérelt minősége, a vonatkozó törvény és §. (esetleg ez utóbbi alpontjának) megjelölésével:	A bűncselekmény elkövetésének helye és ideje (év, hó):	Az elsőfokon eljáró hatóság		A jogerős véghatározat keletkeztetésének száma:	A megállapított intézkedés illetve főbüntetés mértéke és neve:	A mellék-büntetés mértéke és neve:	A büntetés végrehajtásának előzőleg jogerősen kimondott-e? (Bn. 1. és 8. §.)	A felfüggesztett büntetés végrehajtását elrendelték-e (Bn. 4., 12. §.) s ha igen, ez iránt mely hatóság és mikor intézkedett?
			megnevezése:	vég-határozatának száma:					
a)	b)	c)	d)	e)	f)	g)	h)	i)	j)
1.									
2.									
3.									
4.									
5.									

13. a) Volt-e már előzőleg javító, vagy javító nevelőintézetben? nem — igen
- b) Ha igen, hol, mikor és meddig?
- c) Mi volt az intézet elhagyásának oka?
14. Mostani befogadásának mi az alapja? a) Szülői — gyámhatósági kérelem.
- b) Bírói határozat.

Utmutatás. A válaszokat a feleletek rovatában a dült betűkkel nyomtatott megfelelő szavak aláhúzásával és a kipontozott helyek kitérésével kell megadni.

15. Ha a befogadásnak szülői vagy gyámhatósági kérelem az alapja, miben nyilvánult a fiatalokorú romlottsága?
16. Ha a befogadásra alapul jogerős bírói határozat szolgált, ennek tartalma:

A) A bűncselekmény megnevezése, bevégzett vagy megkísérelt minősége a vonatkozó törvény és §. (esetleg ez utóbbi alpontjának) megjelölésével:	B) Tettes, felbujtó vagy bűnsegéd volt-e a fiatalokorú?	C) A bűncselekmény elkövetésének helye (község, vármegye) és ideje (év, hó):

- D) A fiatalokorú bűnözésének oka: *nevelés elhanyagolása, erkölcstelen környezet befolyása, rossz anyagi viszonyok, rossz olvasmányok, terhelttség, bűnös halál, bosszú, nyereségvágy, egyéb, névszerint:*
17. a) Volt-e ebben az ügyben a fiatalokorú előzetes letartóztatásban vagy vizsgálati fogságban? *nem — igen.*
 b) Ha igen, mennyi ideig?
18. a) Volt-e ideiglenes gondozás alatt? *nem — igen*
 b) Ha igen, hol és mikor? évi hó napjától évi hó napjáig
19. Mikor fogadták be az intézetbe? évi hó napján.
20. Ellátási díjat fizet-e? *nem — igen, évi koronát.*

II. A növendék korábbi környezetére vonatkozó adatok:

21. a) Élnek-e szülei? *igen, mindkettő — csak az apa — csak az anya*
 b) Ha szülei, vagy egyikük elhalt, hány éves volt a fiatalokorú: az apa halálakor? az anya halálakor?
22. Szüleinek foglalkozása: az apa, az anya
23. Szülei, vagy azok közül egyik: *vagyontalan — némi vagyonnal bír — vagyonos*
24. a) A szülők otthon dolgoznak-e, vagy házon kívül?
- b) A szülők mennyi időt töltenek naponként munkában a házon kívül?
25. A szülők gyermekeinek száma és kora?
26. Van-e köztük elhagyottnak nyilvánított?
27. A családtagok valamelyike és melyik (apa, anya, testvér) iszákos, siketnéma, hülye, elmebajos, epilepsziás?
28. a) Szüleinek háztartásában élt-e? *igen — nem.*
 b) Ha nem, kinek háztartásában élt (munkaadójának, rokonának stb.)
29. Annak az egyénnek foglalkozása, akinek háztartásában élt:

Útmutatás. A hónapok neveit a megfelelő római számokkal kell jelezni.

A 8. a), 22. és 29. kérdőpontoknál a foglalkozást általános gyűjtőnevek kerülésével tüzetesen kell megnevezni akképen, hogy a megnevezés által a foglalkozás mivolta, illetőleg a foglalkozási ág (őstermelés, bányászat, ipar, kereskedelem, közlekedés stb.) közelebbről is meg legyen határozva. Nem elég tehát például azt mondani, hogy iparos, napszámos, hanem világosan meg kell jelölni, hogy asztalos-, lakatosinas, dohánygyári napszámos stb.

Az őstermelő osztályhoz tartozó egyének foglalkozásának megjelölésére csak a következő kifejezések használhatók: **nagybirtokos** (1000 kat. holdon felül); **középbirtokos** (100—1000 h.); **földbérlet** (100 h. felül); **kisbirtokos** vagy **kisbérlet** (akinek földje 100 holdnál kisebb és ebből másnak végzett napszámosmunka nélkül megél); **kisbirtokos napszámos** (aki birtoka művelése mellett napszámba is eljár); **mezőgazdasági napszámos** (akinek földje nincs s kizárólag vagy főképen mezőgazdasági napszámmunkából él); továbbá **gazdatiszt**; **gazdasági cseléd**. A földműves, földész, gazdálkodó birtokos s más efféle általános megnevezések feltétlenül kerülendőek.

A napszámosoknál mindig fel kell tüntetni azt a gazdasági ágat, melyben rendszerint vagy túlnyomóan dolgozni szoktak, például mezőgazdasági napszámos; kőbányában napszámos; gépgyárban napszámos; kubikos napszámos; borkereskedésben napszámos stb.

Ha a bűncselekmények nagy száma miatt a 12. és 16. kérdőpont rovatai nem elégségesek, folytatásul más egyéni lapnak ugyanazon rovatait kell felhasználni s kivágyva a beküldendő egyéni laphoz ragasztani.

A 13. kérdőpontnál az intézetnek olyan elhagyását, amely szökés folytán, vagy szabadságvesztésbüntetés kiállása miatt vagy pedig betegség miatt következett be, nem kell feltüntetni, ha a növendék hat hónap elteltel előtt visszakerül (27.600/1909. I. M. számú rendelet 5. pont); de ha a növendék hat hónap elteltel után kerül vissza, ezt is úgy, mint minden más esetet be kell jegyezni. (27.600/1909. I. M. számú rendelet 7. pont).

A 19. kérdőpontnál a befogadás napja gyanánt a visszakerülés napját kell feltüntetni a 27.600/1909. I. M. számú rendelet 7. pontjában jelzett esetekben.

III. A növendék intézeti életére vonatkozó adatok:

30. Mennyi ideig volt kísérleti családban? hónapig napig.
31. Volt-e teljes elkülönítésben? *Nem — igen* izben.
32. Hányszor volt fegyelmi büntetve? a) *Engedtlenség miatt* b) *iskolai hanyagság miatt* c) *munkahanyagság miatt* d) *lopás miatt* e) *fajtalanság miatt* f) *egyéb cselekmény miatt, névszerint:*
33. Elítélték-e bíróság oly cselekmény miatt, melyet az intézetben követett el? *Nem — igen, még pedig:*
34. Mily munkákkal foglalkozott?
35. Ezek közül melyikben nyert élethivatászerű kiképzést?
36. Kapott-e szakiskolai vég bizonyítványt? *Igen — nem*
37. Ha nem volt kiképezhető, mi volt ennek oka? *Betegség — értelmi gyengeség — akarat hiánya*
38. Mennyi munkajutalomdíjat kapott összesen? korona fillért.
39. Mennyi pénze maradt az intézetben engedélyezett kiadásainak, valamint kártételei megtérítésének levonása után? korona fillér.
40. Mennyi segílyt kapott kihelyezéskor? *Ruhát* korona, *munkaeszközöket* korona értékben és korona fillér *készpénzt*, összesen korona fillért.
41. Mily iskolai képzettséggel hagyta el az intézetet? *Olvasni — írni — számolni tud. Olvasni — írni — számolni nem tud.* Az iskola osztályát végezte *kitűnő — jeles — jó — elégséges — elégtelen* eredménnyel.
42. Mikor hagyta el az intézetet? évi hó napján.
43. Mi volt az elhagyás oka? *Kísérleti kihelyezés (megjavulás) — 21 éves kor elérése — büntető ítélet — betegség — szökés.*
44. Hová helyeztetett ki? a) *a katonasághoz* csapattesthez
 b) nevű hozzátartozójához községbe (..... megye)
 c) *alkalmazottként, még pedig:*

Az alkalmazás minősége:	Munkanem:	A munkaadó neve:	A község, a megye megjelölése:
Cseléd			
Iparostanoncz			
Iparossegéd			
Kertésztanoncz			
Kertészsegéd			
Gazdasági munkás			
Egyéb alkalmazás, névszerint:			

- d) *egyéb módon, még pedig:* községbe (..... megye)
45. Ki a pártfogója? lakik községben megyében, foglalkozása
46. Mennyi időt töltött összesen a javító nevelőintézetben? évet hónapot napot
47. Volt-e szökésben? *Nem — igen* izben összesen hónapig napig.
48. Hány éves volt, mikor az intézetet elhagyta? éves hónapos.
49. Ha befogadáskor nem tudott, megtanult-e magyarul az intézetben? *Igen — nem.*
50. Ha meghalt az intézetben, mi volt a halál napja és a halálnak az orvos által megállapított oka? A halál napja: év hó napja
 A halál oka:

51. Megjegyzés.

Kelt, 19..... év hó napján.

igazgató.

Kérdőlap

javító nevelőintézetből kihelyezett növendékről az év első—második felében.

..... lakost kísérletileg kihelyezték — végleg kibocsátották
 lakoshoz mint munkaadóhoz — hozzátartozójához
 év hó napján.

- Hol és kinél lakik?
- Milyen a magaviselete? (Rendes munkás életet él, vagy iszákos, csavargó, dologkerülő életmódot folytat stb.)
- a) A legutóbbi félévben valamely bűncselekményért büntetés alá került-e? *nem — igen*
 b) Ha igen, mely hatóság, mikor, miért és mivel büntette?
- a) Mi a foglalkozása?
 b) Saját keresetéből él-e, vagy mások tartják?
- Ha nem tudja magát fenntartani, mi ennek az oka *betegség (teszti fogyatkozás) — kiképzés hiánya — értelmi gyengeség — akarat hiánya — munka hiánya — egyéb, névszerint:*
- Ha alkalmazásban van:
 a) ki a munkaadó és mi a foglalkozása?
 b) mily minőségű az alkalmazás?
 c) mennyi fizetést kap?
- Bevonult-e katonának? *nem — igen*
- Házasságra lépett-e? *nem — igen*
- Ha elhalt, úgy mily betegség vagy más ok következtében halt el és mikor?

..... 19 év hó napján.

A beküldő aláírása:

Útmutatás. A válaszokat a feleletek rovatában a *düll betűkkel* nyomtatott megfelelő szavak aláhúzásával és a ki-pontozott helyek kitöltésével kell megadni.

Kimutatás az 191 évben jogerősen befejezett jövedéki kihágási ügyekről.

I. A jogerős befejezés módja.

Hány ügy fejeztetett be							Hány személy			Az elítélt személyek által hány jövedéki kihágás követtetett el összesen
elítélés nélkül			egészben vagy részben való elítéléssel			összesen	ellen fejeztetett be az eljárás elítélés nélkül	ítéltetett el	jelentetett fel a jogerősen befejezett ügyekben összesen	
az I. fokon	a II. fokon	összesen	az I. fokon	a II. fokon	összesen					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

II. Az 191 évben jövedéki kihágás miatt elítélt egyének száma a kihágás neve és a kiszabott büntetés mértéke szerint részletezve.

A kihágások megnevezése	Jogerősen elítélt személyek száma		Hány személy ítéltetett el egyénenkint								Egyetemleges pénzbüntetés kiszabott					
	főrl	nő	önálló szabad-szolgáltatás büntetésre	pénzbüntetésre és pedig							hány személy ellen	összesen hány esetben	50 koronán alul	200 koronán alul	1000 koronán alul	1000 koronán feletl
				10 koronán alul	20 koronán alul	50 koronán alul	200 koronán alul	1000 koronán alul	1000 koronán feletl	összesen						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
Egyenes adók ellen																
Szeszadó ellen (termelési és forgalmi adó ellen)																
Sörtermelési és fogyasztási adó ellen																
Ásványolaj adó ellen																
Borítal és hús fogyasztási adó ellen																
Czukortermelési és fogyasztási adó ellen																
Kalmériási jövedék ellen																
Dohánygyedárúság ellen																
Só jövedék ellen																
Lottójövedék ellen																
Határ vámjövédék ellen																
Postajövédék ellen																
Bélyeg és illetékek ellen																
Egyéb jövedéki kihágás																
Összesen																

Útmutatás. A kimutatás egyes rovatainak a következőképpen kell egymással egyezni: I. fejt. 1. + 2. r. = 8. r.; 4. + 5. r. = 6. r.; 8. + 9. r. = 7. r.; 8. + 9. r. = 10. r. I. fejt. 11. r. = II. fejt. 1. + 2. r.; II. fejt. 1. + 2. r. = 10. + 11. r.; 4. + 5. + 6. + 7. + 8. + 9. r. = 10. r.; 13. + 14. + 15. + 16. r. = 12. r.

mint rendőri büntető bíróság.

Statisztikai adatgyűjtő lap

Év és iktató szám	A feljelentett terheltek száma	Azoknak a terhelteknek száma, a kik ellen az eljárás büntetés nélkül vagy az 1908: XXXVI. t.-cz. 17. §-ában említett intézkedés nélkül ért véget	Az ügyet befejező jogerős határozattal megállapított kihágás statisztikai béthi-jele	Azoknak az egyéneknek száma, a kik ellen az ügyet bejező jogerős határozat szerint megállapított					Hány elítélt		
				elzárás és pénz- büntetés együtt	elzárás büntetés	pénzbüntetés		dorgálás	próbara bocsátás	volt fiatalok	ellen mondták ki a büntetés végrehajtásának felfüggesztését (1908: XXXVI. t.-cz. 8. §.)
1	2	3	4	5					6		

ügyszám

mint rendőri büntető bíróság.

Egyéni lap

kivándorlási, bor- és terményhamisítási kihágás miatt elítéltről.

- Az elítélt családi és utóneve:
- Kora: éves.
- Vallása: *róm. kath., — g. kath., — ref., — ág. ev., — gör. kel., — unit., — izr., — és egyéb*
- Foglalkozása { az elítéltnak:
ha nem kereső, eltartójának:
- Vagyoni viszonyai: *vagyontalan, — némi vagyonnal bíró — vagyonos.*
- A kihágás megjelölése:

I. Kivándorlási kihágások: <ol style="list-style-type: none"> Ütleveimélküli és tiltott kivándorlás. Kivándorlás elősegítése. Egyéb kihágások. 	III. Terményhamisítási kihágások: <ol style="list-style-type: none"> Tej- és termék. H. P. J. Természetes zsír és zsiradék. H. P. J. Mesterséges zsír és zsiradék. H. P. J. Liszt- és kenyérfélék. H. P. J. Abraaktakarmányok. H. P. J. Műtárgya. H. P. J. Vetőmagvak. H. P. J. Egyéb termények. H. P. J.
---	---
- A jogerősen kiszabott büntetés neve, az elzárás tartama és a pénzbüntetés összege: elzárás, K pénzbüntetés.
- A büntetés végrehajtásának felfüggesztése mondatott-e ki: *igen — nem.*

Utmutatás. Ez egyéni lap a kivándorlásról szóló 1909: II., továbbá a borhamisításnak és a hamisított bor forgalomba hozatalának tilalmazásáról szóló 1908: XLVII. és a mezőgazdasági termények, termékek és cikkek hamisításának tilalmazásáról szóló 1895: XLVI. törvénycikkekbe ütköző kihágásokért jogerősen elítélt egyénekről állítandó ki.

A 3., 5., 6. és 8. rovatokban a választ a megfelelő dűltbetűs szavak aláhúzásával kell megadni.

A 6. rovatban a terményhamisítási kihágásoknál azt a megjelölt csoportot (1–8.) kell aláhúzni, amelynek hamisítása miatt az elítélés történt. Minden egyes csoportnál meg kell különböztetni, vajon az anyag hamisítása (H.) vagy a hamisított anyag forgalombahozatala (F.), vagy a jelzése és egyéb előírt szabályok megszegése (J.) forog fenn. A csoport jelzése a megfelelő H. P. J. betűk aláhúzásával eszközözendő.

IV. Időszakos és rendkívüli adatgyűjtések, fontosabb régi felvételek.

1. A magyar szent korona országaiban tartott népszámlálások.

Azt a fejlődési folyamatot, mely a magyar statisztikai hivatal életében 40 év alatt végbement, talán a népszámlálások tüntetik fel legszemléltetőbben. E nagyszabású országos felvételek sikere érdekében a hivatal minden alkalommal egész tudományos és technikai képességét sorompóba állította s így a népszámlálások a statisztikai hivatal erőviszonyainak is hű kifejezői.

Magyarországon külön népszámlálási törvény, mely megszabná, hogy bizonyos időközökben népszámlálást kell tartani, nincsen. Az alkotmány helyreállítása óta tartott öt összeírást külön rendelték el az 1869: III., 1880: LII., 1890: IX., 1899: XLIII. és legújabbban az 1910: VIII. t.-cikkek. Az általános népszámlálási törvényt azonban mintegy pótolni látszik az a köztudattá vált meggyőződés, hogy a népszámlálások tartása a kormányzás szempontjából elkerülhetetlen s a számlálások időpontjának meghatározásában is követjük az 1872. évi szeptérvári statisztikai kongresszusnak azt a megállapodását, hogy minden ország minden tíz évben a zérussal végződő évek végén tartson népszámlálást. Ennek a határozatnak megfelelően hazánkban 1880 óta minden évtized népszámlálással zárult.

A magyar statisztikai központ történetéhez, annak külön hivatallá szervezése óta tulajdonképpen csak az utolsó négy népszámlálás fűződik. Nem lesz érdektelen azonban e helyen az 1869. évi népszámlálásra is futó pillantást vetni, azért is, hogy a magyarországi népszámlálások fejlődési menetét kezdettől fogva figyelemmel kísérhessük.

Az 1869. évi népszámlálás.

Az 1869-iki népszámlálás még a lajstromrendszert alkalmazta. E rendszer következményeként a népszámlálás egész lefolyása, a felvétel és feldolgozás nagy mértékben elűt a későbbi népszámlálásoktól.

A számlálás előkészítését és felülvizsgálatát törvényhatóságokint erre a célra szervezett népszámlálási bizottságok intézték. Ezek alakították meg a számlálókerületeket és szemelték ki az ingyenes számláló ügynököket az önként ajánlkozó értelmiségi osztálybeliek sorából.

Az összeírás városokban bejelentési, egyebütt felvételi ívekkel történt (ennek mintáját l. a 456. lapon) Az előbbi a háztartás feje, az utóbbit a számláló-ügynök töltötte ki. A számláló-ügynök a házban lakókat sorjában vezette be a felvételi ívbe, míg a városokban minden háztartásról vagy magánosan lakóról külön bejelentési ívet kellett kiállítani.

Az összeíró lajstromok a demográfiai viszonyokat a ma szokásos részletezéssel tudakolták. A testi vagy lelki fogyatkozást, katonasághoz való viszonyt, idegenek honosságát és távollevő »családbeliek« tartózkodási helyét jegyzetben vették fel. Az anyanyelvi és nyelvvismereti viszonyokat a felvétel politikai óvatosságából mellőzte. A foglalkozásstatisztikai rész csak a főfoglalkozásra terjeszkedett ki, a 14 éven aluliakat foglalkozás nélkülieknek vette és az eltartottakat eltartójuk foglalkozása szerint nem részletezte. A népszámlálással kapcsolatban továbbá a lakásviszonyokat is számbavették és a háziállatokat is összeírták.

Megemlítendő még, hogy Budapesten kísérletképpen egyéni számlálólapokat alkalmaztak és a lapokat lehetőleg mindenki maga tartozott kitölteni. E végből a fővárosban az összeírásra egyetlen napot tűztek ki, míg az ország többi részében a törvény 1. §-a szerint 1870. január 3-án volt »megindítandó és teljes befejezéséig szakadatlanul folytatandó« az összeírás.

A népszámlálási nyomtatványok előállításáról és szétküldéséről az állam gondoskodott és minthogy a számláló közegek fizetést nem kaptak, a községeket a felvételnél csak az a kötelezettség terhelte, hogy nekik kellett a számláló-ügynökök részére fuvarról és szállásról gondoskodniok. Az állam fizette továbbá a községi és vármegyei összesítésnél alkalmazott díjno-

1869. évi népszámlálás.

Felvételi ív

a népesség és a házi állatok számlálására az 1869. december 31-iki állapot szerint.

Városrész Utcza

Házszám Lakásszám

Csupán lakásra szolgál-e?
 Üzletre is szolgál-e, és milyenre?

bol?
 kamra?
 pincze?
 felszór (szín)?
 raktár?
 istálló?
 akol (hodály)?
 csűr (pajta)?

0	Folyó lakásszám	
1	A lakó személyek folyószáma	
2	A lakók vezeték- és keresztnéve, czíme és rangja	14 Jegyzet
3	Bevezetendők pedig következő sorban: a család (háztartás) feje, neje, gyermekei, unokái, stb. kor szerint; a lakásban résztvevő rokonok vagy más, habár fizetés mellett ott tartózkodó egyének, csak ideiglenes jelenlévő családtagok, rokonok vagy idegenek (vendégek); szolgálak, cselédek és segédmunkások (legény, inas), ha a háznál laknak, albérlők, minden hozzátartozóikkal; szobatársak, ágyrajárók stb.	Idő bejegyzendő, ha az illető vak vagy siketnéma, elmebeteg, hülye, továbbá, ha az illető a rendes katonasághoz, honvédséghez, szabadság-sokhoz, aggasztánokhoz, tartalékosok- vagy póttartalékosokhoz tartozik; továbbá vajjon kiszolgált katona-e? ezeknél s a szabadságosoknál és tartalékosoknál ki-teendő: tiszt, aliszta vagy közlegény volt-e az illető? idegeneknél kiteendő az ország a hol honos, távollévők-nél — kivéve a katonaságnál levőknél — kiteendő a megye és község, ha az országon belül, vagy az ország, a hol az illető külföldön létezik.
4	Neme	13 A helybeliek közül
5	Születési év	12 Távolléte
6	Vallása	11 Jelenléte
7	Családi állapota	10 Honossága
8	Hivatása vagy foglalkozási viszonya	9 Szülőhelye
9	Foglalkozási viszonya	8 Foglalkozási viszonya
10	Honossága	7 Hivatása vagy foglalkozási viszonya
11	Jelenléte	6 Családi állapota
12	Távolléte	5 Vallása
13	A helybeliek közül	4 Születési év
14	Jegyzet	3 Neme

Népszámlálás

elrendelve az 1880. LII. törvénycikk által

1880. évi népszámlálás.

Számlálólap férfiak részére.

Járás:
 Község:
 Puszta (telep stb.):
 Házaszám:

Sorszám	Kérdés	Válasz
1.	Mi a vezeték- és keresztnéve?	
2.	Mikor született?	év..... hó..... nap.....
3.	Hol született (mely ország-, megye-, községben?)	
4.	Hovávaló honosságú vagy illetőségű (mely ország-, megye-, községben?)	
5.	Mi a vallása, hitfelekezete?	
6.	Mi az anyanyelve? (azonkívül mely hazai nyelvet beszéli még?)	
7.	Mi a családi állapota? (nőtlen, nős, özvegy, törvényesen elvált-e?)	
8.	Mi a főfoglalkozása vagy keresete? (földműves, iparos, kereskedő, hivatalnok, katona, haditengerész vagy honvéd-e)? Van-e mellékkeresete és milyen?	
9.	Minő foglalkozási viszonyban van? (földbirtokos, haszonbérlet, önálló kereskedő vagy mester, legény, inas, napszámos, cseléd-e stb.?)	
10.	Tud-e { irni? olvasni? }	
11.	Beteg-e? (hány nap, hét, hónap óta?)	

Jegyzet:

Népszámlálás

elrendelve az 1890: IX. törvénycikk által.

1890. évi népszámlálás.

Számlálólap férfiak számára.

Vármegye:
 Járás:
 Község: Puszta (telep stb.):
 Városrész:
 Utca: Házaszám:

Szám	Kérdés	Válasz
1.	Mi a vezeték- és keresztnéve?	
2.	Mikor született? év..... hó..... nap
3.	Hol született (mely ország, megye [kerület], községben?)	
4.	Hová való honosságú vagy illetőségű (mely ország, megye [kerület] községben?)	
5.	Mi a vallása, hitfelekezete?	
6.	a) Mi az anyanyelve? b) Azon kívül, mely hazai nyelveket beszéli még?	
7.	Mi a családi állapota (nőtlen, nős, özvegy, törvényesen elvált-e)?	
8.	a) Mi a főfoglalkozása vagy keresete (hivatala)? b) Van-e mellékfoglalkozása és milyen?	
9.	a) Önálló-e vagy szolgálati viszonyban van-e? b) Ha nem önálló: mily minőségben van alkalmazva, mely kereseti ág-nál van alkalmazva? c) Ha nem önálló iparos, mely vállalatnál vagy mesternél van alkalmazva?	
10.	Ha nem kereső vagy házi cseléd, mi a gazdájának vagy eltartójának a főfoglalkozása?	
11.	Tud-e irni, olvasni?	
12.	Beteg-e? (hány nap, hét, hónap óta?)	

Jegyzet:

kokat is ott, a hol ingyenes munkaerő nem állott rendelkezésre.

Az akkori földművelési-, ipar- és kereskedelemügyi ministeriumban szervezett statisztikai osztály nagy buzgalommal irányította a népszámlálási munkálatokat. Hogy a felvétel még sem járt kielégítő eredménnyel, annak oka részben a népszámlálás technikájának akkori fejletlensége volt, részben az a körülmény, hogy a felvétel a közigazgatási hatóságok mellőzésével túlságosan nagy szerepet juttatott a közönség önkéntes közreműködésének. A tulajdonképpeni statisztikai teendőknél, a feldolgozásnak és összesítésnek is jó részét az ilyen munkában járatlan külső közegek végezték, míg a központi statisztikai szervnek csak az országos összeállítás tartatott fenn.

A mit a statisztikai központ a részben hiányos anyagból alkotott, egy nagy folió kötetben hozta nyilvánosságra, a bevezető részben részletesen beszámolva a népszámlálás előkészítő munkálatairól és végrehajtásáról.

Az 1880. évi népszámlálás.

A 11 évvel később tartott 1880. évi népszámlálás már sok és mélyreható újítást léptetett életbe, a mi a hivatalos statisztika történetében végbement alakulásokra és a népszámlálás technikája terén bekövetkezett fejlődésre vezethető vissza.

1869 óta a földművelési-, ipar- és kereskedelemügyi ministerium statisztikai osztályát önálló hivatali szervezték, mely megszabott munkakörrel és azzal a jogosítvánnyal bírt, hogy a tárgy szerint megindított statisztikai adatgyűjtésekben az adatszolgáltató hatósággal közvetlenül érintkezhetett. A statisztikai hivatal működésének biztosítására pedig megalkották az 1874. XXV. t.-cikket, mely a kormányközegeket, egyházi és polgári hatóságokat, köz- és közérdekű czéllal bíró magánintézeteket, egyleteket és társulatokat felelősség terhe alatt kötelezte a statisztikai adatok szolgáltatására.

Nagy lépéssel vitte előre továbbá világszerte a népszámlálások ügyét az 1872. évi szentpétervári nemzetközi statisztikai kongresszus a technikai kérdések tisztázásával és a népszámlálások egyöntetűségét czélzó javaslataival.

Az 1880-iki népszámlálás különösen 3 irányban mutat nagy haladást a megelőzővel szemben: az egyéni számlálólap alkalmazásával, a hivatali elem bevonásával a végrehajtás munkájába és a feldolgozás központosításával.

Az egyéni laprendszer nemcsak nálunk képezett újítást, hanem a külföldön is ekkor állotta ki a tűzpróbát. Legnagyobb előnye a lajstrom-rendszerrel szemben, hogy segítségével nemcsak a lajstromban könnyen előfordulható tévedések kerülhetnek ki, hanem

a statisztikai anyagnak gazdagabb és tanulságosabb kihasználását is lehetővé teszi.

Az 1880. évi népszámlálás kétféle számlálólapot alkalmazott: fehér színűt a férfiak, halványkékűt a nők felvételére. A számlálólap kérdései közül (mint a 457. lapon közölt mintából látszik) már nem hiányzik az anyanyelvre és a beszélt hazai nyelvekre vonatkozó kérdőpont, a beszélni nem tudókat azonban ez a népszámlálás nem sorozta egyik nemzetiséghez sem. Külön kérdés tudakolta, hogy a megszámlált beteg-e és mióta. Az esetleges testi vagy szellemi fogyatkozás most is jegyzetképpen került a számlálólapra. Haladást tüntet fel a számlálólap foglalkozás-statisztikai része, mely a főfoglalkozáson és foglalkozási viszonyon kívül az esetleges melléfoglalkozást is tudakolta.

Budapesten a számlálólap több tekintetben eltért az országszerte alkalmazott mintától, a felvétel pedig annyiban volt kivételes, hogy nem csak a jelenlevő, hanem az ideiglenesen távollevő népességről is egyéni számlálólapot kellett kiállítani. Az egy-egy lakáshoz tartozó számlálólapok összefoglalására a fővárosban lakásborítékokat használtak, melyeken a lakásviszonyokat is feljegyezték, a lakásborítékok elhelyezése viszont a házigyűjtőlaajstromok szolgáltattak, melyeken a házak leírása és a háziállatok feljegyzése is történt.

Az 1880-iki népszámlálás is lakásstatisztikával és állatszámálással volt összekötve. A lakásviszonyokat a számlálólapok egybefoglalására és ellenőrzésére is szánt házigyűjtőíveken vették számba s ugyancsak itt történt az állatok feljegyzése is, most már kevesebb részletességgel, mint az előző népszámlálás alkalmával.

Lényeges újítást képezett a népszámlálás előkészítésében és végrehajtásában, hogy a felügyeletet törvényhatóságoktól nem ad hoc alakított szervezetek, hanem a közigazgatási bizottságok gyakorolták és a közvetlen végrehajtásban a helyi hatóságok tevékeny részt vettek. A felvételt részben fizetett, részben ingyenes számlálóügynökök végezték. Az ebből származó kiadásokat a községek tartoztak viselni, míg az állam a nyomtatványok, a központi feldolgozás és közzététel költségeit vállalta magára. A feldolgozásban is új rendszert hozott az 1880-iki népszámlálás, a mennyiben a külső közegekre már statisztikai munkát nem bízott, hanem a községek és vármegyék szerinti összeállítást is a központ végezte el. A községek ugyan a saját használatukra készíthettek népességi könyveket, de ezzel a felhatalmazással kevesen éltek.

A népszámlálás eredményét a hivatal két kötetben tette közzé. Az első országos összefoglalásban s törvényhatóságokéinti részletezéssel közli az adatokat, míg a második községenkénti tünteti fel a házak számát, a polgári népesség számát és megoszlását anyanyelv és hitfelekezet szerint.

Az 1890. évi népszámlálás.

A következő népszámlálás, melyet az 1890. évi decz. hó 31-iki állapotra vonatkoztatva hajtottak végre, ismét sok tekintetben tökéletesítette az eljárást és a kérdőpontok szabatos szövegezésével lehetővé tette az anyagnak, főleg a foglalkozási statisztikát illetőleg sokkal tüzetesebb kihasználását.

Az 1890. évi népszámlálás helyi intézését a törvényhatóságok közigazgatásának közvetlen vezetői, az alispánok, illetőleg városokban a polgármesterek végezték; ezek köteleessége volt a számláló-csoportokat megalakítani, a csoportokra felügyelő közigazgatási tisztviselőket kijelölni, a számláló-ügynököket kinevezni. Hatósága területén minden községi és körjegyző hivatalból volt köteles egy számláló-csoportot elvállalni és teendőit díjtalanul ellátni. A mely számláló-csoportra sem ilyen hivatalból kijelölt egyén, sem önkéntes vállalkozó nem akadt, ott a törvényhatóság első tisztviselője által az illető község terhére megállapítottapidíjjal alkalmazták a számláló-ügynököt.

A községek közt a törvényhatóságok osztották szét az állami költségen előállított nyomtatványokat s az összeírás anyaga ugyancsak a törvényhatóságok közvetítésével került a statisztikai központba.

Az 1880-ban sikerrel alkalmazott számlálólap-rendszert természetesen az 1890. évi népszámlálás is megtartotta s teljesen változatlanul vette át az 1880-iki számlálólapról a demografiai viszonyokra vonatkozó kérdéseket is. Annál érdemlegesebb változást találtak a foglalkozási viszonyok kutatásánál. A míg az 1880. évi számlálólap a fő- és melléfoglalkozás kérdésén kívül megelégedett csupán annak a kérdésnek a föltevésével, hogy »minő foglalkozási viszonyban van«, az 1890. évi számlálólap e kérdést fölbontotta és kibővítette, kérdezt, hogy »önálló-e, vagy szolgálati viszonyban van-e; ha nem önálló, mily minőségben és mely keresetjégnél van alkalmazva; ha nem önálló iparos, mely vállalatnál vagy mesternél van alkalmazva; ha nem kereső, vagy házi cseléd (nőknél: ha csupán a háztartásban foglalkozó családtag vagy házi cseléd), mi az eltartójának vagy gazdájának (nőknél: férjének) foglalkozása?«

Az 1890. évi magyar népszámlálás volt az első, a mely az alkalmazottak számlálólapján (akkor még csupán az ipari segédszemélyekre szorítkozva) a munkaadó nevét és vállalatát tudakolta. Azóta a legtöbb külföldi népszámlálás felvételi mintáin szerepel ez a kérdés, melynek segítségével egy-egy vállalat körül lehet csoportosítani az azon vállalatnál alkalmazottak számlálólapjait s így minden egyént ahhoz a gazdasági, illetőleg termelési ághoz lehet sorozni, a melynek tényleg szolgálatában áll. Az iparstatisztika személyi részét s a vállalati statisztikát az 1890.

évi népszámlálás teremtette meg Magyarországon, s mint alább látni fogjuk, a későbbi népszámlálások is a legnagyobb gonddal igyekeztek a foglalkozási és vállalati statisztikát, s ezzel az iparstatisztikának népszámlálás alkalmával kideríthető részeit minél teljesebbé tenni. A számlálólap mintáját l. a 457. lapon.

Az 1890-iki népszámlálás már nem volt állatszámálással összekötve, annál részletesebb volt azonban a házigyűjtőív épületstatisztikai része, mely az épületeket rendeltetésük, falazatuk és tetőzetük szerint részletezve igen becses adatokat szolgáltatott a tűzrendészetnek és tűz elleni biztosításnak.

Az 1890. évi népszámlálás eredményeit a statisztikai hivatal három nagy kötetben tette közzé a Magyar Statisztikai Közlemények 1893-ban megindított új folyamának első három kötete gyanánt; az első az általános népleírást tartalmazza, a második a foglalkozási statisztikát, a harmadik pedig az épületstatisztikát. A gyakorlati élet czéljaira a népszámlálás anyagából még két munkát szerkesztett a hivatal: az 1892-ben kiadott Helységnevtárt és a Magyarország iparosairól és kereskedőiről összeállított Czimtárt.

Az 1900. évi népszámlálás.

Az 1890. évi népszámlálás után lefolyt évtized alatt a magyar hivatalos statisztika történetében nem egy oly érdemleges esemény történt, mely a következő népszámlálás sorsára már eleve több-kevesebb befolyással volt. Az 1895. évi VIII. t.-cz. alapján végrehajtott mezőgazdasági statisztika, továbbá a népmozgalmi statisztikának ugyancsak 1895-ben történt reformja a helyi közegek gyakorlatának és a központi feldolgozás technikai készségének növelésére voltak jótékony befolyással.

A m. kir. központi statisztikai hivatalról szóló 1897. évi XXXV. t.-cz pedig, mely a régi keretek közül kinőtt statisztikai hivatal munkásságának minden téren szilárdabb alapokat adott, az adatgyűjtések sikerét biztosító számos intézkedésével használt a népszámlálások ügyének.

Ez intézkedések közül különösen azok érdeklik a népszámlálásokat, melyek kis- és nagyközségekben a férfitanítóknak számlálóbiztosként való közreműködésére, a számláló biztosok díjazására, a magánszemélyek adatszolgáltatási kötelezettségére és az adatszolgáltató kötelezettség szankciójára, továbbá azokra a biztosítékokra vonatkoznak, a melyeket a törvény az adatszolgáltatók érdekeinek védelmére állított fel.

Az 1897. XXXV. t.-cz. az 1900. évi népszámlálás szervezetében már teljes mértékben érezteti hatását. Egyrészt ennek a befolyásnak, másrészt a helyi előkészítésben érvényesülő egészséges decentralisatióknak köszönhető, hogy a végrehajtás símábban és

pontosabban bonyolítottatott le, mint a megelőző népszámlálás alkalmával.

A végrehajtás fölötti felügyeletet az 1900-iki népszámlálás előkészítésére kiadott Általános Utasítás is a törvényhatóság első tisztviselőjére ruházta. Fölmentette azonban a törvényhatósági központot attól a terhes közvetítéstől, hogy a népszámlálási nyomtatványokat a községek között szétosztassa, miután a statisztikai hivatal közvetlenül a községekhez irányította a nyomtatványokat. Fölmentette továbbá a számláló kerületek megalakításának, a számlálóbiztosok kinevezésének, valamint a népszámlálási anyag begyűjtésének és felülvizsgálásának kötelezettsége alól, a mennyiben e teendőket részben a járási főszolgabírákra, részben a községi jegyzőkre ruházta. Ellenben a törvényhatóság első tisztviselője feladataiul jutott a számlálókerületeknek napidíj és munkadíj fokozatokba való sorozása, a mit a számlálóbiztosok díjazásának ezúttal első ízben történt általános szabályozása tett szükségessé.

Fontos szerepe volt továbbá a törvényhatósági központnak a törvényhatóságok székhelyén tartott azon értekezletek előkészítése körül, melyeken a m. kir. központi statisztikai hivatal tisztviselőinek közreműködésével a helyi végrehajtásban résztvevő közegek beoktatása történt. Ugyancsak a törvényhatósági központ gondoskodott arról, hogy a városokban és községekben az ott szokásos módon közzétegyék azokat a tudnivalókat, melyeket a közönség érdeklődésének és bizalmának felkeltése céljából közhírré tétetni szükségesnek látszott.

A törvényhatóság első tisztviselője mellett fontos szerephez jutott az előkészítés munkájánál a járási főszolgabíró, kinek feladata a számlálókerületek megalakítására és a számlálóbiztosok kinevezésére terjedt ki. Az utasítás részletesen körülírta a kerületek megalakításának és a számlálóbiztosok kizemelésének módjait s meghatározta ezek kvalifikációját is.

Szükséges volt, hogy a számlálóbiztos magyarul tudjon, miután a felvételre szolgáló összes nyomtatványok magyarul voltak szerkesztve, de kellett értenie a kerületében esetleg használt egyéb nyelveket is, hogy a magyarul nem tudó egyénekhez a kérdéseket azok saját nyelvén intézhesse. Ennek megkönnyítésére, továbbá, hogy a magyarul nem tudó népességnek az a része, mely a számlálólapokat maga tölti ki, saját anyanyelvén találja meg a kellő tájékoztatást, a számlálólap kitöltésére vonatkozó utasítások német, tót, oláh, ruthén, olasz, horvát és szerb nyelven is kiadattak.

A számlálóbiztosnak az összeírást házról-házra járva kellett foganatosítania, a nem lakott házakról azonban a házi gyűjtőív kiállításához szükséges adatokat más megbízható úton is beszerezhetette. A mun-

anyagot 15-én a községi előljáráshoz beterjeszteni. Ekkor kezdődött a községi és körjegyzőknek fontos feladata: a népszámlálási anyag tüzetes felülvizsgálata és a községi összesítések elkészítése. Ezzel a munkával január 31-ig kellett a jegyzőknek elkészülniök; a járási főszolgabíró a községektől megkapott népszámlálási anyagot pedig a felülről hiányok pótlása s a járási összesítőív kiállítását után február 15-ig tartozott beküldeni a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz. Törvényhatósági jogú és rendezett tanácsú városoknál a beküldés határideje január 31-ike volt.

A népszámlálásnak itt vázolt szervezetét a már említett általános utasítás állapította meg, míg a felvételi lapok kitöltését az ennek kiegészítését képező részletes utasítás szabályozta.

A népszámlálás céljaira 1900-ban négy felvételi minta szolgált, úgymint: a számlálólap (mintáját l. a 461. lapon), házi gyűjtőív, községi (városi) gyűjtőív és járási összesítő ív.

A számlálólapnak a tíz év előttihez képest jelentékenyen megnövekedett terjedelmén kívül első pillanatra szembeötlő az a változás, hogy ezúttal nem külön (a papír színében is eltérő) számlálólapokat használtak a férfi és női népesség részére, hanem a számlálólap bővült ki annak a kérdésével, hogy férfi-e, vagy nő a megszámlálandó?

A vezeték- és keresztnévet tudakoló első kérdés után a számlálólap a háztartáshoz való viszonyt tudakolja a »mi czímen lakik a lakásban?« kérdéssel. Ez szintén újítást képez a számlálólapon; 1890-ben a házi gyűjtőívnek volt néhány rovata e célra.

A születési helyre vonatkozó kérdés csupán szabatosabb szövegezést nyert, a honosságot és illetőséget tudakoló pedig egyszerűsített, mert míg a korábbi népszámlálások a községi illetőséget is kérdezték, ezúttal a kérdés csupán a honosságra terjedt ki. Az anyanyelvi kérdés magyarázatul beiktatott, hogy anyanyelvül azt a nyelvet kell érteni, amelyet az illető magáénak vall s legjobban és legszívesebben beszél, a nyelvismeretre vonatkozó kérdés pedig nem a hazai nyelvek ismeretét, hanem azt tudakolta, hogy anyanyelvén kívül mely más nyelveken beszél még a megszámlált? Szabatosabb szövegezést nyert továbbá az írni és olvasni tudásra vonatkozó kérdés; az 1890. évi számlálólap azon kérdése, hogy beteg-e a megszámlálandó, elmaradt, viszont külön kérdés tudakolta a testi és szellemi fogyatkozásokat.

Teljesen új kérdéscsoportja az 1900. évi számlálólapnak a ház- és földbirtokra vonatkozó. Célja az volt, hogy a lakosságnak társadalmi és vagyoni tagozódásáról is bizonyos képet nyújtson és — a földbirtokra vonatkozó kérdéseknél — egyúttal az, hogy az őstermelő foglalkozásúakat a birtokadatok alapján

1900. évi népszámlálás.

Számlálólap.

Kitöltendő

minden jelenlevő egyénről,
tekintet nélkül nemre és korra, tehát
a csecsemőről is.

Város:

Városrész vagy kerület:

Utca és házszám:

Puszta, telep, tanya, stb.:

Népszámlálás,
elrendelve az 1889. évi XLIII.
törvényzikk által.

Folyó szám	Kérdés	Válasz
1.	Mi a vezeték- és keresztnéve? (Férjes és özvegy nőknél a férj vezeték- és keresztnéve irandó be, pl. Nagy Jánosné, özvegy Kis Pálné)	
2.	Mi czímen lakik a lakásban? <ul style="list-style-type: none"> a) Mint családfő, feleség, családtag, rokon, társalkodónő, nevelő, cseléd, albérlő, ágyrajáró, intézeti tag, stb. lakik, vagy mint vendég, átutazó, stb. ideiglenesen tartózkodik a lakásban? b) Ha mint vendég, átutazó vagy egyébként ideiglenesen tartózkodik a lakásban, hol van a rondes lakóhelye? (Vármegye, község, utca és házszám?) 	
3.	Neme? (Fiú vagy leány, férfi vagy nő?)	
4.	Mely évben született? Ha az 1886-tól 1898-ig terjedő évek valamelyikében született, melyik hónapban? (Más évben születetteknél elég a születés évének bejegyzése)	
5.	Hol született? (Magyarországi születésűeknek elég a község és vármegye megnevezése, külföldieknek az ország vagy tartomány neve is bejegyzendő.) évben..... hóban
6.	Mi a honossága? (Magyar állampolgár-e vagy külföldi, ez utóbbi esetben mely országból való?)	
7.	Mi a vallása? (Értelemzavaró rövidítéseket kerülni kell.)	
8.	a) Mi az anyanyelve, vagyis az a nyelv, a melyet magáénak vall s legjobban és legszívesebben beszél? b) Anyanyelvén kívül, mely más nyelven beszél még?	
9.	Mi a családi állapota? (Nőtlen, hajadon, házas, özvegy vagy törvényesen elvált-e?)	
10.	Tud-e írni és olvasni, vagy csak olvasni, avagy sem írni, sem olvasni nem tud?	
11.	Van-e valami testi vagy szellemi fogyatkozása s ha van, milyen? (Mindkét szemére vak, siketnéma, hülye vagy elmebeteg?)	
12.	Van-e háza? (A férj és feleség és gyermekek, illetőleg a családtagok közös tulajdonát képező ház csak a férj, illetve a családfelelő lapján mutatandó ki.)	
13.	Van-e földbirtoka vagy bérlete, és pedig a bárhol létező birtokoknak vagy bérleteknek beszámításával? (A férj és feleség, illetőleg családfő és családtagok közös földbirtoka csak a férj, illetve a családfelelő lapján mutatandó ki.) <ul style="list-style-type: none"> a) a tulajdonban birt és házilag mívelt földbirtok területe: b) a tulajdonban birt, de bérbeadott földbirtok területe: c) a haszonélvezett földbirtok területe: d) a bérbe vett földbirtok területe: e) az 1900. év folyamán részért (a termés felért, harmadéért, stb.) művelésbe vett földbirtok területe: 	kat. hold-öl. kat. hold-öl. kat. hold-öl. kat. hold-öl. kat. hold-öl.
14.	a) Mi a főfoglalkozása, hivatala, vállalata, keresete vagy állása (a foglalkozási vagy keresetét s a hivatal vagy vállalat s nyugdíjasoknál a korábbi állás megjelölésével, s ha munkás (napszámos, szakmáymunkás, stb.) a foglalkozási ág kitüntetésével)? b) Ha semmi foglalkozása nincsen, vagy oly foglalkozása van, mely keresetet nem nyújt (pl. iskolai tanuló, háztartásbeli nő) vagy ha házi cseléd (belső cseléd), ki az eltartója (atyja, férje, gazdája, stb.) névszerint és mi annak foglalkozása? c) Ha valamely hatóságnál, hivatalban, intézetnél, gazdaságban, vállalatnál vagy üzletben alkalmazva van vagy alkalmazva szokott lenni: <ul style="list-style-type: none"> a) mely minőségben van vagy szokott alkalmazva lenni (üzletvezető, segéd, napszámos, családi kisegítő, stb.)? b) nevezze meg az alkalmazást nyújtó hatóság, hivatal, intézet, gazdaság v. munkaadó egyén, vállalat pontos címét, czégét és székhelyét: 	
15.	Főfoglalkozásán kívül van-e egyéb foglalkozása, hivatala, gazdasága, vállalata, vagy keresete és milyen?	

A bányászat és kohászat, ipar, kereskedelem, hitel és közlekedés körébe tartozó egyénekre, akár mint önálló üzlettulajdonosok, akár mint alkalmazottak (tisztviselők, segédek, tanoncok, munkások, napszámosok, családi kisegítők, stb.) és akár főfoglalkozásuk mellékeresetként üzik e foglalkozásokat, még a számlálólap hátulsó lapján foglalt kérdések is pontosan kitöltendőek.

Folytatólagos kérdések

a bányászat és kohászat, ipar, kereskedelem, hitel és közlekedés körébe tartozó egyénekről.

Folyó szám	Kérdés	Válasz
16.	Ha önálló iparos, kereskedő, vállalkozó, vagy valamely önálló üzlet tulajdonosa: a) vállalatának, üzletének mi a székhelye (esetleg czége)? b) vannak-e üzlettársai? (Ha igen, ezek megnevezendők s a mennyiben lakóhelyük az üzlet székhelyével nem azonos, lakóhelyük is megnevezendő.) c) vállalatában, üzletében hány személyt alkalmaz (a székhelyeken kívül levő utazókat, a közönséges napszámosokat, szolgákat és a segítő családtagokat is beleértve)? d) a c) pontban kiténtetett rendes segédszemélyzetén kívül hány egyént foglalkoztat még otthon darab vagy szakmány szerint fizetett munkával (ezek saját alkalmazottjait is beszámítva)?	
17.	Foglalkozását tekintve Ha üzlet számára otthon darab vagy szakmány szerinti munkát végez a) nevezzé meg azt a munkaadót (székhelyét és czégét) vagy munkaadókat, a ki vagy a kik számára dolgozik? b) alkalmaz-e segédszemélyeket és hányat (a családtagokat is beszámítva)? c) a népszámlálást megelőző 12 hónapon belül hány héten át volt keresete? d) mennyire rugott heti keresménye?héten átkorona.....fillér
18.	Ha a bányászat, ipar, kereskedelem, hitel vagy közlekedés körébe tartozó munkát végez, alkalmaz-e? a) hány órára terjedt napi munkaideje (a szünetek levonásával)? b) évi vagy havi fizetést, heti vagy napi bért avagy darab vagy szakmány szerinti bért húzott, esetleg mint családtag fizetés nélkül dolgozott-e? c) mekkora volt az összes illetménye (keresménye) és pedig évi vagy havi fizetéssel alkalmazottaknál egész évre, egyéb alkalmazottaknál hetenkint számítva? d) a népszámlálást megelőző 12 hónapon belül hány héten át volt keresete? e) ha a népszámlálás ideje alatt hely (alkalmazás) nélkül volt, mely okból és hány nap óta volt alkalmazás nélkül?órára évi illetmény:.....korona heti keresmény:.....korona.....fillérhéten át
19.	Ebben a minőségben a) Van-e a bányászat, ipar, kereskedelem, hitel vagy közlekedés körébe tartozó mellékfoglalkozása vagy vállalata és milyen? Ha igen, e foglalkozását tekintve, önálló-e vagy alkalmazott, vagy üzletek számára otthon darab, vagy szakmány szerinti munkát végez? b) Ha önálló vagy üzlet számára otthon darab, vagy szakmány szerinti munkát végez, alkalmaz-e segédszemélyeket és pedig hányat (az otthon darab szerinti vagy szakmány munkát végző egyéneket is beszámítva)? c) Ha az üzlet számára otthon darab vagy szakmány szerinti munkát végez, nevezzé meg azt a munkaadót (székhelyét és czégét) vagy munkaadókat, a ki vagy a kik számára dolgozik? d) Ha mint tisztviselő, munkás vagy egyébként mint segédszemély alkalmazva van, vagy mint családi kisegítő működik közre, ki a munkaadója (ennek neve, pontos címe, czége és székhelye)?	
20.	Ha önálló iparos vagy valamely iparüzlet tulajdonosa (akár főfoglalkozás, akár mellékkeresetként), vagy ha üzlet számára otthon darab vagy szakmány szerinti munkát végez, a mennyiben üzletében 20-nál kevesebb segédszemélyt alkalmaz, vagy segédszemélyt egyáltalán nem alkalmaz, feleljen még a következő kérdésekre: a) Alkalmaz-e motorokat, melyeket (gőz-, gáz-, víz-, elektromos stb. motort vagy állati erőt) hányat és mekkora ezek löereje? b) Alkalmaz-e munkagépeket és melyeket, névszerint mindegyikből hányat? c) Minő nyers anyagokat vagy félgyártmányokat használ fel és mekkora a tényleg felhasznált anyagok és félgyártmányok mennyisége a népszámlálást megelőző 12 hónap alatt? d) Minő félgyártmányokat vagy kész iparcikkeket állít elő? (Ha valamely cikkkészítésben specialista, az külön megemlítendő)	

Az 1910. évi népszámlálás.

A foglalkozási statisztikára vonatkozó kérdések az 1890. évi népszámlálásnál kipróbált alapon tettek fel s újat e tekintetben a számlálólap csak annyiban nyújt, hogy minden kérdést szabatosabban és világosabban szövegez meg. Ellenben teljesen újak a számlálólapnak a bányászat és kohászat, ipar, és kereskedelem, hitel és közlekedés körébe tartozó egyénekre vonatkozó folytatólagos kérdései, melyek a vállalati, munkabér- és munkaidő, továbbá kisipari termelési statisztikának szolgálatában állottak.

A házi gyűjtőív már nem tartalmaz annyi értelmes újítást, mint a számlálólap. Rovatai más rendbe vannak sorakoztatva, az épület megnevezésére s a falazat és tetőzet anyagára pedig nincsenek, mint korábban, előírt rovatok, a melyekbe függőleges vonal huzásával kellett megadni a választ, hanem a megfelelő kérdésekre írásos feleletet kellett adni. Legnagyobb módosulása a házi gyűjtőívnek, hogy a lakáshoz tartozó, de ideiglenesen távollevő egyéneknek nemcsak számát tudakolja, hanem megnevezését is, a nemre, korra, foglalkozásra, a távollét okára és helyére vonatkozó adatokkal együtt.

A számlálólapon és házi gyűjtőívén kívül alkalmazásban voltak még a községi gyűjtőívek és járási összesítőívek, továbbá Budapesten lakásboríték, mely az egy-egy lakáshoz tartozók számlálólapjainak összegyűjtésére szolgált. Maga a számlálólap — mint már az előző népszámlálásoknál is — Budapesten azzal a kérdéssel bővült, hogy »mióta tartózkodik Budapesten?«, az eljárás pedig annyiban volt kivételes, hogy a székesfővárosban nem csupán a jelenlevő, hanem az ideiglenesen távollevő népeességéről is egyéni számlálólapokat kellett kiállítani s ezeken a Budapestről való távollét tartamát és okát is kitüntetni.

Az 1900. évi népszámlálás eredménye 10 kötetben látott napvilágot. Az egyes kötetek címök, illetőleg tárgyuik szerint a következők: I. A népesség általános leírása községenként. II. A népesség foglalkozása községenként. III. A népesség részletes leírása (demografiai eredmények). IV. A népesség foglalkozása részletesen. V. A népesség foglalkozásának némely további részletei és a vállalati statisztika. VI. Az ipar körébe tartozó tisztviselő- és egyéb segédszemélyzet munkaideje és munkabére. VII. A népesség foglalkozása a főbb demografiai adatokkal egybevetve. VIII. Közszolgálati ágak és szabad foglalkozások. IX. A népesség ház- és földbirtoki viszonyai. X. Végeredmények összefoglalása (tudományos kommentár).

A Magyar Statisztikai Közlemények sorozatában megjelent tulajdonképeni népszámlálási kiadványokon kívül a népszámlálási anyag egy-egy részét tartalmazza még az 1902. évben kiadott Helységnévtár, továbbá a Magyar szent korona országainak halandósági táblázatáról szerkesztett mű, a mely ugyancsak a Magyar Statisztikai Közlemények új sorozatában látott napvilágot.

Az 1910. évi népszámlálás előkészítése és végrehajtása nagyjában-egészében a 10 év előtti jónak bizonyult eljárás szerint történt. A 10 év előtt szerzett tapasztalatok azonban nem egy olyan módosításra vezettek, a mi első tekintetre ugyan jelentéktelennek látszik, de a gyakorlatban sok nehézségnek és akadálnak vette elejét.

Ilyen újítás a népszámlálást elrendelő 1910. év VIII. t.-cz. 2. §-ában (lásd a 475. oldalon) említett felülvizsgálói tiszt rendszeresítése a számlálóbiztosok mellett. A gyakorlatban ugyan nem volt egészen új ez az intézkedés, a mennyiben az 1900. évi népszámlálás alkalmával a községi és körjegyzők községük és körük területén kötelesek voltak a számlálóbiztosok munkáját felülvizsgálni, minthogy azonban népesebb helyeken ez a feladat emberfeletti terhet rótt a jegyzőkre, az 1910. évi népszámlálás gondoskodott a felülvizsgálói teendőket megosztásáról és a felülvizsgálóknak díjazást is biztosított.

Nagy mértékben elősegítette a népszámlálás akadálytalan végrehajtását az 1910. évi VIII. t.-czikknek az a rendelkezése is, mely az 1897:XXXV. t.-czikk 8. §-ának hatályát a városi elemi iskolákban alkalmazott férfitanítókra is kiterjesztette.

A népszámlálás előkészítésére kiadott Általános Utasítás (lásd a 476. oldalon) szintén tartalmaz számos újabb, a tíz év előtt kibocsátott utasításban elő nem forduló rendelkezést.

Részletesen szabályozta az utasítás a felülvizsgálói körök alakításának módját, meghatározta a felülvizsgálók teendőit és megállapította a díjazásukat. Elrendelte továbbá, hogy a népszámlálás anyagát a községi és körjegyzők ne a főszolgabírák közvetítésével, hanem közvetlenül terjeszték be a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz. Szabályozta végül a felvételt a kórházakban, elmeorvosintézetekben s egyes bentlakással összekötött intézetekben, kimondván, hogy az ilyen intézetekben az igazgató vagy tulajdonos köteles arról gondoskodni, hogy az intézet lakóiról a népszámlálási adatok a számlálás időpontjában rendelkezésre álljanak.

Ha még megemlítjük, hogy az utolsó népszámlálás különös gondot fordított a folyami és tengeri hajós-személyzet és a hajókon tartózkodók összeírására és e végből az érdekelt hatóságok és az egyes hajóstársaságok külön utasítással láttattak el, főbb vonásokban be is számoltunk azokról az újításokról, a melyeket az új népszámlálás a tíz év előtti adminisztrációjával szemben feltüntet.

Még több és érdekesebb újítással találkozunk a felvételi lapokon, első sorban pedig a számlálólapon (l. a 465. lapon), a melyet főként az jelleméz, hogy a szokásos demografiai viszonyok kérdésére mellett ki-

terjeszkedik számos olyan társadalmi kérdésre is, a melynek megoldásához a népszámlálás hasznos adatokat szolgáltat.

Ilyen az a kérdőpont, mely a megszámlált egyén gyermekeinek számát tudakolja.

A házasságok termékenységének hanyatlása s az egyes vidékeken elharapózott s egyre terjedőnek látszó egy-gyermekrendszer tette szükségessé e kérdés felvételét, mely a megszámlált férfinak vagy nőnek akár fennálló, akár korábbi házasságokból eredő, akár élve, akár halva született gyermekei együttes számát tudakolja. A nem vérszerinti leszármazású, továbbá a törvénytelen gyermekek tehát nem jöttek számba.

A foglalkozási kérdőpontok megállapításánál ugyanazok az irányelvek érvényesültek, mint 1890-ben és 1900-ban. A kérdések azonban az új számlálólapon másként vannak csoportosítva, mint előbb és a szövegezésük is nyert szabadságot. Külön rovat nyitott továbbá a foglalkozás viszonyának bejegyzésére és két egészen új kérdéssel is gyarapodott a foglalkozási statisztika: az egyik az iparűzés és kereskedés módjára vonatkozik, a másik azt tudakolja, hogy a megszámlált alkalmazott mennyi idő óta van ennél a munkaadónál alkalmazva.

Az iparűzés és kereskedés különböző módjai közül az idegen üzlet számára otthon dolgozó iparosok feltüntetésére már az 1900. évi számlálólapon is volt külön rovat, a többi módokra nézve azonban csak az utasítás kívánta meg, hogy a foglalkozás megnevezése olyan tüzetességgel történjék, hogy abból az iparűzésnek és kereskedésnek különböző módjai is kitűnjenek. Az új népszámlálás tehát egy lépéssel tovább ment, mikor külön rovatot nyitott ennek a fontos kérdésnek.

Annak az új kérdésnek, mely a jelenlegi munkaadónál való alkalmaztatás tartamát tudakolja, nagy fontossága van a munkásosztály szociális helyzete szempontjából és alkalmas arra is, hogy a munkaadó üzemek szoliditását is megvilágítsa.

A foglalkozási rovatokhoz csatlakozik, mint 10 év előtt, a földbirtokra vonatkozó kérdőpont, némi változással.

Tetemesen kibővült a műveltségre vonatkozó kérdőpont az által, hogy nem szorítkozik csupán arra a kezdetleges adatra, mely csak az írni-olvasni tudásról számol be, hanem szem előtt tartva azt az élénk törekvést, mely még az alsóbb néposztályokat is arra ösztönzi, hogy gyermekeiknek minél magasabb műveltséget biztosítsanak, az elemi iskolának négy vagy hat, továbbá a középiskolának (s ezzel egyenlő fokú egyéb intézetnek) négy alsó, hat, vagy pedig mind a nyolcz osztályát végzeteket is számba veszi.

A számlálólap első oldalán több változatlanul átvett demografiai kérdésen kívül még négy olyan kérdőpontra akadunk, mely a 10 év előtti számlálólapon nem szerepelt. Az első a lakóhelyet, a második a lakó-

helyen való tartózkodás időtartamát tudakolja, a harmadik azt kérdezi, hogy volt-e már a megszámlált külföldi országban, a negyedik, hogy volt-e katoná? Az első három a népesség stabilitásának vagy vándorhajlamának megvilágítására szolgál s a harmadik segítségével a visszavándorlási statisztika hézagainak kiegészítésül az Amerikában járt és onnan visszatért egyének számát is meg lehet állapítani. A negyedik kérdés, mely a katonai szolgálatra vonatkozik, a népesség egyes osztályainak fizikai fejlettségét és testi épségét van hivatva megvilágítani.

A legnagyobb változást a számlálólap hátulján találjuk, honnan az 1900. évi kérdőpontok, melyek az iparforgalmi segédzsemyzet munkabérére és munkaidéjére és a 20-nál kisebb számú segédzsemyzetet alkalmazó iparvállalatok fölszerelésére és termelési viszonyaira vonatkoztak, egytől-egyig eltűntek s helyüket a 24 éven felüli férfinépességre vonatkozó kérdőpontok foglalták el. Ezt a változást a múlt népszámlálásnak az a tapasztalata eredményezte, hogy népszámlálás termelési és munkabérestatisztika létesítésére nem alkalmas, az új kérdőpontok felvételét viszont kormányzati szempontok tették szükségessé, a mennyiben az 1904. évi választói összeírás eredményei elavulván, a választójogi reform megalkotásához szükséges adatokat a népszámlálással kapcsolatban látszott legcélszerűbbnek megszerezni.

E tartalombeli újítások mellett az 1910. évi számlálólap nevezetes technikai újítást léptetett életbe az által, hogy azoknál a rovatoknál, a melyeknél csak néhány változatú, határozott választ lehetett adni, a lehetséges válaszok előre benyomattak s a kitérés alkalmával a választ nem kellett beírni, hanem csupán a megfelelő szót aláhúzni, a mi nagyon megkönnyítette az összeírás munkáját.

A házi gyűjtőív, mely ez alkalommal csupán a lakott épületekre szorítkozott, kevés változáson ment át s inkább egyszerűsített. A házi gyűjtőív mintája a 467. lapon látható.

A számlálólap és házi gyűjtőív mellett még két felvételi minta: a községi gyűjtőív és a községi összeíró ív, továbbá egy költségkimutatás volt alkalmazásban (l. a 471., illetőleg a 472. lapon). Járási összesítések ez alkalommal nem készültek, mert, a mint említettük, a községek népszámlálási anyaga közvetlenül küldetett be a statisztikai hivatalnak.

Budapesten a számlálólapon és házigyűjtőíven kívül, mint régebben, lakásboríték is volt alkalmazásban (mintáját l. a 473. lapon). A budapesti számlálólap csak annyiban tért el az általánosan használttól, hogy a ház- és földtulajdon mellett azt is tudakolta, hogy van-e háztelke a megszámláltnak? A házi gyűjtőív nemcsak a lakott, hanem valamennyi épületet számbavette és tudakolta az épület minőségét, a tűzkr elleni biztosítás körülményeit, az épület fölszereléseit (van-e

a) Minta.

A vármegye és község (v. város) megnevezése:

SZÁMLÁLÓLAP.

Kitöltendő az 1910. évi VIII. törvényzcikk alapján minden jelenlevő egyénről, tekintet nélkül nemre és korra, tehát a csecsemőről is.

Városrész,

kerület:

Utca, út, tér

és házszám:

Pusztá, telep,

tanya, stb.:

A 8., 5. c), 9., 10., 11., 14. és 18.—25. kérdésekre a megfelelő dűlt szedésű szó (szavak) aláhúzásával kell válaszolni.

Kérdés	Felelet
1. Vezeték- és keresztnéve? (Családi és utóneve?)	
2. Születésének éve, hónapja és napja? év, hónap, nap.
3. Neme és családi állapota? férfi (fiú), — nő (leány), nőtlen (hajadon), — házas, — özvegy, — törvényesen elvált.
4. Gyermekeinek száma? (Csak házas, özvegy és elvált egyéneknél.)	Összesen született:; ebből életben van:
5. Foglalkozása, keresete, hivatala, állása	
a) a foglalkozási ág tüzetes megnevezése (napszámoknál a keresetágnak, nyugdíjasoknál a minőségnek s a korábbi állásnak és foglalkozásnak is kitérésével.)	
b) a foglalkozási viszony megjelölése (hogy önálló-e vagy tisztviselő, segéd, tanonc, munkás, családi kisegítő, cseléd, szolga, stb.)	
c) ha önálló iparos vagy önálló kereskedő:	saját üzlete (műhelye, gyára, boltja) van; — csak háziiparos; idegen üzlet részére otthon dolgozik; — házaló; — ügynök; csak a megrendelők lakásán dolgozik; — piaci árús (kofa).
6. Ha mint tisztviselő, segéd, stb. alkalmazva van vagy alkalmazva szokott lenni:	a) az alkalmazó (munkaadó) föld-birtokos, iparos, kereskedő, vagy más egyén, illetőleg gazdaság, vállalat, részvénytársaság, intézet, hivatal, hatóság, stb., vagy a cselédtartó gazda: b) mennyi idő óta van ennél a munkaadónál alkalmazva? c) ha jelenleg nincs alkalmazása, mennyi idő óta van hely nélkül?
7. Van-e valami állandóan vagy az év egy részében rendszerint üzött mellékfoglalkozása? (A felelet époly tüzetes legyen, mint az 5. a), b), és c) s a 6. a) kérdéseknél)	neve (özége)? foglalkozása (vállalata)? székhelye?
8. Ha semmi foglalkozása nincs, vagy csak mellékes v. olyan van, mely keresetet nem ad (tanuló, háztartásbeli nő): ki az eltartója (atyja, férje stb.) és mi annak foglalkozása? év, hónap, nap óta. év, hónap, nap óta.
9. Van-e háza, földje, földbirtoka vagy részes földje? (A feleségnek és családtagoknak a férjjel, családfővel közös ház- és földbirtokát csak a férj, illetőleg családfő lapján kell kimutatni s a más községben, sőt a külföldön levő ház- és földbirtokot is tekintetbe kell venni.)	háza van, — háza nincs, — földje nincs, földtulajdonos (..... kat. hold, ö), földbirtó (..... kat. hold, ö), részes (feles, harmados) földje van (..... kat. hold, ö).
10. Míveltsége? (Lásd az utasítás megfelelő pontját.)	legalább a középiskola 8, — 6, — 4, — osztályát végezte vagy ezzel egyenlő fokú intézetet; 4 elemi, — 6 elemi osztályt végzett; ír-olvas; — csak olvas; — sem ír, sem olvas.
11. Vallása? (Lásd az utasítás megfelelő pontját.)	r. kath., — g. kath., — reform., — ágostai h. ev., — g. kel., — unitárius, — izr., — vagy:
12. Anyanyelve (az a nyelv, a melyet magának valí és legjobban és legzivesebben beszél)?	
13. Anyanyelvén kívül mely más nyelveken beszél még?	
14. Állampolgársága, illetősége? (Lásd az utasítás megfelelő pontját.)	magyarorsz., — horv. szlav. magyar állampolgár — boszniai; osztrák (..... koronatarat;); egyéb külföldi:
15. Születésének helye (község és várm., külföldieknél ország és kerület v. tartomány is)?	
16. Lakóhelye (község és vármegye, külföldieknél ország és kerület vagy tartomány is)?	
17. Mióta lakik lakóhelyén és ha másutt íratik össze, mióta tartózkodik az összeírás helyén?	a) lakóhelyén: év, hónap, nap óta. b) az összeírás helyén: év, hónap, nap óta.
18. Volt-e már külföldi országban?	Ausztriában, — Amerikában, — Romániában, — Szerbiában, egyéb külföldön:
19. Volt-e katoná?	ténylegesen szolgálatban, — póttartalékban, — nem volt katoná.
20. Érzéki vagy értelmi fogyatkozása?	mindkét szemére vak, — siketnéma, — hülye, — elmebeteg.

Folytatólagos kérdések a 24 éven felüli férfinépességről a választói reform céljaira.

Kérdés	Felelet																											
21. Fel van-e véve az 1911. évre megállapított országgyűlési képviselőválasztói névjegyzékbe?	Fel van véve, — nincs felvéve.																											
22. Ha más községben választó, névszerint melyik községben és vármegyében?																												
23. Mi címen lakik a lakásban?	a) mint háztulajdonos vagy annak családtagja, b) mint bérlő vagy annak családtagja, c) mint albérlő vagy annak családtagja, d) szolgálat fejében mint természetben lakást élvező vagy annak családtagja, e) mint ágyrajáró vagy annak családtagja, f) mint rokon ingyen lakást élvez, g) mint kegyelemből eltartott ingyen lakást élvez, h) mint vendég a lakásban csak ideiglenesen tartózkodik.																											
24. A lakás, a melyben lakik, mely részekből áll? (Azon egyéneknek, a kik az összeírás helyén csak mint vendégek tartózkodnak — 23. h) pont —, erre a kérdésre nem kell válaszolni.)	a) legalább 2 szobából, 1 konyhából és 1 kamrából, b) csak 1 szobából, 1 konyhából és 1 kamrából, c) csak 1 szobából és 1 konyhából, d) csak 1 szobából és 1 konyharészből, e) csak 1 szobából vagy csak 1 konyhából, f) csak 1 szobarészből vagy csak 1 konyharészből, g) nem tulajdonképeni lakási célra rendelt helyiségből, (műhely, bolt, pajta, istálló stb.)																											
25. Ha a lakás csak egy szobából, konyhából és kamrából áll (24. b.—g. pontok), csupán emberi lakásul szolgál-e vagy háziállat is (szarvasmarha, sertés, juh, kecske) tartatik benne?	a) csupán emberi lakásul szolgál, b) háziállat is tartatik benne.																											
26. Ha az összeírás helyén csak vendég: a) hol van állandó lakása? b) mi címen lakik abban? c) és mely részekből áll az? község várm. szobából, konyhából, kamrából, vagy :																											
27. Az 1910. évre kivetett állami egyenes adója (az általános jövedelmi pótdadónélkül) és pedig:	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Helyben</th> <th>Más községben</th> <th>Összesen</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td colspan="3">az 1910. évre kivetett adó koronákban</td> </tr> <tr> <td>a) Földadó</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>b) Házosztály- vagy házbéradó</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>c) I. oszt. kereseti adó</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>d) III. oszt. kereseti adó</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>e) IV. oszt. kereseti adó</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>f) Bányaadó</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>g) Tőkekamat- és járadékadó</td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Helyben	Más községben	Összesen	az 1910. évre kivetett adó koronákban			a) Földadó			b) Házosztály- vagy házbéradó			c) I. oszt. kereseti adó			d) III. oszt. kereseti adó			e) IV. oszt. kereseti adó			f) Bányaadó			g) Tőkekamat- és járadékadó		
Helyben	Más községben	Összesen																										
az 1910. évre kivetett adó koronákban																												
a) Földadó																												
b) Házosztály- vagy házbéradó																												
c) I. oszt. kereseti adó																												
d) III. oszt. kereseti adó																												
e) IV. oszt. kereseti adó																												
f) Bányaadó																												
g) Tőkekamat- és járadékadó																												

b) Minta.

A vármegye és község (tj. vagy v. t. város) megnevezése:

HÁZIGYŰJTŐIV.

Kiállítandó az 1910. évi VIII. törvényczikk alapján.

A házigyűjtőiv sorszáma: *)

Városrész, kerület:
Ulcza, út, tér és házszám:
Puszta, telep, tanya stb.:

Házigyűjtőivet rendszerint minden lakóhárról kell kiállítani, még pedig nemcsak a tulajdonképeni lakóházakról, hanem egyéb olyan épületekről is, a melyek egészben vagy részben lakási célra szolgálnak, illetőleg tényleg lakottak (pl. árvaház, kolostor, kórház, laktanya, fogház, iskola, vasúti pályaház, vasúti őrház, oly gazdasági vagy ipari épület, melyben valaki lakik stb.). A még épülőfélben levő egészen új házakról, valamint lerombolás alatt álló olyan házakról, a melyekben már nem lakik senki, nem kell gyűjtőivet kiállítani; ellenben a lakható, de a népszámlálás időpontjában füresen álló lakóházakról a házigyűjtőivet ki kell állítani.

Az egy házzáshoz, majorhoz vagy tanya-hoz tartozó összes épületekről egy ívet kell kitölteni; a valamely lakóházzal tartozó lakott melléképületek tehát, a minők cselédlakok, lakott gazdasági épületek, stb., még ha külön állanak is, a főépülettel közös ívbe, de külön sorba veendőek fel.

A valamely házzáshoz, majorhoz tartozó, de annak összefüggő épületesoportján kívül, távolabb fekvő lakott épületekről (pl. csőszházakról, vadászházakról) külön házigyűjtőivet kell kiállítani.

Egy házhelyen épült, bár több tulajdonos által birt épületek egy közös házigyűjtőivbe vehetők, de a tulajdonosok névszerint megnevezendők.

Olyan épületekről, a melyek lakási célra egyáltalában nem szolgálnak (pl. présházak, pinczék, csűrök, pajták, magtárak s egyéb gazdasági, ipari vagy közlekedési célra szánt épületek, stb.), ha csak a népszámlálás idején tényleg lakásul nem használtak, házigyűjtőivet kiállítani nem kell.

Hajómalmokról is csak azon kivételes esetekben kell házigyűjtőivet kiállítani, ha azokban a népszámlálás idején tényleg lakik valaki.

Az egy-egy épülethez tartozó összes számlálólapok a házi gyűjtőivbe helyezendők még pedig egyszerűen beteendőek, tehát minden összehajtás, továbbá minden kapcsolás, bevarrás, beragasztás vagy bármely módon való hozzáerősítés nélkül.

I. Épületviszonyok.

- Az épület tulajdonosának vezeték- és keresztnéve és foglalkozása:
- Ha az épület a községnek, valamely egyháznak, az államkincstárnak, vagy más jogi személynek képezi tulajdonát, ennek tüzetes megnevezése:
- Az épület rendeltetése, falazata és tetőzete, a lakások és egyének számának kitüntetésével:

Sorszám	Az épületek egyenkinti felsorolása (rendeltetésük szerint megnevezve) Az olyan lakott épületek, a melyek az alábbi rovatokban nyomtatásban nincsenek megnevezve, az üresen hagyott rovatokba veendőek fel, pl. iskolák, kórházak, stb. (Lásd az utasítás 2. pontját.)	Az épület falazata	Az épület tetőzete	A magánlakások száma	A népszámláláskor jelen volt egyének száma	A lakáshoz tartozó távollévők száma				
							Az épület fölszámolt-e vagy hány emeletes? (esetleg földalatti?)	kő vagy téglakő vagy téglakő-alappal vályog vagy sár	lisztán vályog vagy sár	fa vagy fával vegyesen más anyag
1.	Lakóház									
2.	Lakóház és gazdasági épület összeépítve egy tető alatt									
3.	Lakóház és gazdasági épület összeépítve külön tető alatt									
4.	Cselédház									
5.	Cselédház és gazd. épület összeépítve egy tető alatt									
6.	Cselédház és gazd. épület összeépítve külön tető alatt									

*) Ezt a rovatot nem a háztulajdonos vagy annak helyettese, hanem a számlálóbiztos tölti ki. Még pedig az egy-egy számlálóbiztos által összegyűjtött, felülvizsgált és a szükséghez képest kiegészített összes házi gyűjtőiveket előbb bel- és külterület (puszták, telepek) s városrészek (kerületek), továbbá házzámok szerint csoportosítva kell rendezni s e rendezés megtörténte után kell az összes házigyűjtőiveket az ív felső jobb sarkán levő rovatban 1-gyel kezdődő sorszámmal ellátni.

18. A lakásban összeirt jelenlévő egyének névszerinti felsorolása, annak kitüntetésével, hogy mi czímen laknak a lakásban?

Folyó szám	Vezeték- és keresztnév? ¹⁾ (Családi- és utónév)	Mi czímen lakik a lakásban? ²⁾	Folyó szám	Vezeték- és keresztnév? ¹⁾ (Családi- és utónév)	Mi czímen lakik a lakásban? ²⁾
1			13		
2			14		
3			15		
4			16		
5			17		
6			18		
7			19		
8			20		
9			21		
10			22		
11			23		
12			24		

¹⁾ Itt a lakásban összeirt valamennyi egyént egyenként kell felsorolni, csak az intézeti tagokat szabad, ha azok felsorolására nem lenne elegendő hely, sommásan kimutatni, pl. 45 intézeti növendék.

²⁾ Megnevezendő, hogy mint családfe (lakásbérlő), feleség, családtag, rokon, cseléd, házvezetőnő, háztartás-vezetőnő, anyahelyettes, házitánító (tanítónő), magántitkár, nevelő (nevelőnő), társalkodónő, gyermekkisasszony (bonne), szoptatósdajka, takarítónő, takarítónő férje vagy családtagja, üzleti segédszemély (tanoncz vagy segéd), kosztosdiák, albérlő, ágyrajáró, albérlőnek vagy ágyrajárónak családtagja, családfővel közös háztartásban (vadházasságban) élő nő, albérlővel vagy ágyrajáróval közös háztartásban élő nő, vendég, vagy más ideiglenesen tartózkodó, intézeti tag, stb. lakik-e a lakásban?

19. A lakáshoz tartozó távollévő egyének névszerinti felsorolása, a katonák és polgári egyének külön feltüntetésével s a község és ország megnevezésével, ahol az illetők jelenleg tartózkodnak.

Folyó szám	Vezeték- és keresztnév (Családi- és utónév)	A távollévő		A távollét helye		
		katonák (honvéd v. csendő)	polgári egyen	(a magyar korona országaiban távollévőknél a község, tartomány és ország megnevezése)		
				község	vármegye (esetleg tartomány)	ország
1						
2						
3						
4						

Figyelmeztetés.

Ezen Lakásborítékot minden helyiségben (legyen az rendes lakás, üzleti vagy irodai stb. helyiség), a családfe (lakásbérlő), intézetekben (mint iskola, kórház, klastrom, árpoda, gyár stb.) az illető intézet vagy vállalat vezetője (főnök, igazgató, gondnok stb.) tölti ki. Ha a családfe vagy hozzátartozói írni nem tudnának, a beírást a háztulajdonos vagy annak helyettese tartozik végezni.

Azon esetben is, amidőn valamely lakásban több család lakik, vagy a lakásnak egy része albérletbe van adva, csak egy Lakásboríték állítandó ki; albérlők és ágyrajárók tehát nem töltenek ki külön Lakásborítékot, hanem az általuk elfoglalt lakhelyiségek a főbérlő Lakásborítékján mutatandók ki.

Ha valamely lakás (intézet) több emeletet foglal el, szintén csak egy Lakásboríték állítandó ki, de a helyiségeknek emelet szerinti megoszlása pontosan kitüntendő.

A lakásban kitöltött összes számlálólapok ezen borítékba helyezendők, még pedig minden összehajtás, kapcsolás, bevarrás, beragasztás vagy bármilyen módon való hozzáerősítés nélkül.

a házban víz-, gáz- vagy villamvezeték, van-e lift stb.) és a háztelek nagyságát. Budapesten továbbá a népszámlálással kapcsolatban az óvó- és tanköteleseket is összeirták külön felvételi lapokon.

Az 1910. évi népszámlálás végrehajtása teljesen rendben folyt le s a begyűlt anyag feldolgozásával a m. kir. központi statisztikai hivatal most foglalkozik. Az előzetes eredmények nyilvánosságra hozatala 1911. évi márczius havában történt.

Az 1910. évi népszámlálást elrendelő törvény és utasítások.

a) 1910. évi VIII. törvénycikk a népszámlálásról.

1. §. A magyar szent korona országainak területén az 1910. évi december hó 31-ike és 1911. év január 1-je közti éjféli időpontjában létező népességi állapot feljegyzésével általános népszámlálást kell tartani. A népszámlálást országszerte 1911. évi január hó 1-én kell megindítani és szakadatlanul folytatva, január 10-éig kell befejezni. A népszámlálással egyidőben a lakás czéljára szolgáló épületeket és a lakásokat is össze kell írni.

2. §. A népszámlálást a törvényhatóság első tisztviselőjének, Horvát-Szlavonországokban az első- és másodfokú közigazgatási hatóságoknak felügyelete alatt a községi előjáróságok, illetőleg városi közegek és e czélra alkalmazandó számlálóbiztosok és népszámlálási felülvizsgálók közreműködésével kell végrehajtani. Az eljárás részleteit a kereskedelemügyi miniszter, Horvát-Szlavonországokban a kereskedelemügyi miniszterrel egyetértőleg a bán, a jelen törvény és a magyar királyi központi statisztikai hivatalról szóló 1897. évi XXXV. törvénycikk szem előtt tartásával, rendeleti úton állapítja meg.

3. §. Nyilvános vagy nyilvánossági joggal felruházott elemi iskolákban alkalmazott férfitanítók a számlálóbiztos tennivalóival megbízhatók és e megbízást — a 4. §. értelmében megállapítandó díjazás fejében — fegyelmi felelősség terhe alatt elfogadni és teljesíteni kötelesek. Mindazokban az iskolai osztályokban, a melyeknek tanítói a népszámlálásban mint számlálóbiztosok részt vesznek, a tanítás az összeírási napokon, legfeljebb azonban 6 iskolai napon szünetelhet. A kereskedelemügyi miniszter a tanítóknak a népszámlálásban való közreműködésére vonatkozó rendeletét a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel egyetértőleg bocsátja ki, Horvát-Szlavonországokban pedig a népközpont tanítóknak a népszámlálásban való közreműködése iránt a bán fog megfelelően rendelkezni.

4. §. A népszámlálásra szükséges nyomtatványokat az állam ingyen szolgáltatja. Ezen nyomtatványo-

kon a kérdőpontok kitöltéséről a községek saját költségükön kötelesek gondoskodni. Ehhez képest a számlálóbiztosoknak, valamint az összeírási munkálatok felülvizsgálásával megbízandó közegeknek díjazása és a felmerülő fuvar- és egyéb költségek a községeket terhelik. A népszámlálás többi költségei az állam terhére esnek.

A számlálóbiztosok és a felülvizsgálók díjazására nézve, a kereskedelemügyi miniszter (Horvát-Szlavonországokban a bán) a végzendő munka könnyebb vagy nehezebb voltához mért díjosztályokat állapít meg. A számlálóbiztosok kerületet — melyek megalakításáról a végrehajtási rendelet intézkedik — a díjosztályok valamelyikébe a törvényhatóság első tisztviselője, Horvát-Szlavonországokban pedig a megyei hatóság és az országos kormány közvetlen felügyelete alatt álló városok hatóságai sorozzák be. E határozat ellen 15 nap alatt a kereskedelemügyi miniszterhez, illetve a bánhoz lehet felebbezni. Ha valamely község a számlálóbiztosok és felülvizsgáló közegek részére a kereskedelemügyi miniszter, illetve a bán által szabályrendeletileg a megállapítandó legkisebb, illetőleg legnagyobb díjazásnál a helyi körülményekre tekintettel még alacsonyabb vagy még magasabb díjakat kíván megállapítani, a községi képviselőtestületnek e határozatához a törvényhatóság első tisztviselője véleményének meghallgatása után a kereskedelemügyi miniszterrel egyetértőleg a belügyminiszternek, illetőleg Horvát-Szlavonországokban a bánnak jóváhagyása szükséges.

5. §. A számlálóbiztos és a népszámlálási felülvizsgálót az e törvény értelmében rájuk ruházott tennivalók ellátásában közhivatalnoknak kell tekinteni.

6. §. A népszámlálás foganatosításából eredő azon költségek fedezésére, melyek az államot terhelik, a kereskedelemügyi miniszter részére egymillió kettőszáz-ezer korona rendkívüli hitel nyitattatik. Ezen összegnek a munka menetéhez képest felhasznált részletei évenként a kereskedelemügyi tárca átmeneti kiadásainál számolandók el.

7. §. A m. kir. központi statisztikai hivatalról szóló 1897. évi XXXV. törvénycikknek a statisztikai adatgyűjtések akadálytalan végrehajtását célzó és az adatszolgáltatásra kötelezetteknek, valamint az adatgyűjtést teljesítő vagy az adatgyűjtésben és az adatok feldolgozásában közreműködő közegeknek felelősségét megállapító §-ai (1897. évi XXXV. t.c.z. 9., 10., 11., 12., 13., 14., 15., 16. és 17. §-ai) a jelen törvény értelmében végrehajtandó népszámlálási munkálatra is kiterjesztetnek.

8. §. Jelen törvény végrehajtásával a kereskedelemügyi és pénzügyi miniszterek biztatnak meg. A kereskedelemügyi miniszter a törvény végrehajtásában a honvédelmi miniszterrel, továbbá a belügyi, vallás- és közoktatásügyi és igazságügyi miniszterekkel, Horvát-Szlavonországokban pedig a bánal egyetértőleg jár el.

b) Általános utasítás

az 1910. évi december hó 31-iki állapot szerint Magyarországon tartandó népszámlálás végrehajtásához.

I. Általános határozatok.

1. §. Az 1910. évi VIII. t.-cz. alapján a magyar szent korona országában 1911. évi január hó 1-je és 10-ike közt végrehajtandó általános népszámlálás, valamint ezzel egyidejűleg a lakási célra szolgáló épületek és a lakásoknak összeírása a törvényhatóság első tisztviselőjének és a járási főszolgabírónak s a r. t. város polgármesterének felügyelete alatt a városi hatóságok és a községi előjáróságok s a számlálókerületek és felülvizsgálati körök szerint e célra alkalmazandó számlálóbiztosok és népszámlálási felülvizsgálók közreműködésével történik.

2. A népszámlálás és az ezzel kapcsolatos épület- és lakásstatisztikai felvételek céljaira 6-féle statisztikai nyomtatvány-minta szolgál, úgymint: a) *Számlálólap*: a jelenlevő népesség egyenkinti számbavételére, vagyis a tulajdonképeni népszámlálás céljára; b) *Házi gyűjtőív*: a lakási célra szolgáló épületeknek s az ezekben levő lakásoknak és azok helyiségeinek összeírására, továbbá az egy-egy épületben lakó s számlálólapokon összeírt egyéneknek s a lakásból távollévőeknek számszerű kimutatására; c) *Községi gyűjtőív*: az egy-egy községben vagy városban kitöltött házi gyűjtőívek és számlálólapok fontosabb adatainak számlálóbiztos kerületenkint házzámok szerint való kimutatására; d) *Községi összesítőív*: egy-egy község vagy város összes községi gyűjtőívei végeredményeinek összefoglalására; e) *Kimutatás a népszámlálás alkalmával felmerült költségekről*; f) *Részletes utasítás a számlálólapok, házi gyűjtőívek, községi gyűjtő- és összesítőívek s a népszámlálás költségeire vonatkozó kimutatás kitöltésére*.

3. §. A számlálólapok kitöltése a családfőnek vagy helyettesének, a házi gyűjtőívek kitöltése pedig a háztulajdonosnak vagy helyettesének a kötelessége és csak ha ezek e köteleességüket sem személyesen, sem a család valamely tagja vagy más megbízott által bármily okból nem teljesítenék, hárul e fölvételi lapok és ívek kitöltésének feladata a számlálóbiztosra. A községi gyűjtőívek kitöltése mindenkor a számlálóbiztos feladata. A községi összesítőívet a községi vagy körjegyző, városokban a polgármester által ezzel megbízott tisztviselő állítja ki. A népszámlálás költségeire vonatkozó kimutatást a járáshoz tartozó községek számadásai alapján a járási főszolgabíró, városokban a polgármester állítja össze. A katonai számlálólapok kitöltése a katonai épület vagy hadihajó, illetőleg helyi különítmény parancsnokának feladata.

4. §. A népszámlálásnál és az ezzel kapcsolatos összes felvételeknél általában a Gergely-naptár szerinti 1910. évi december hó 31-ike és az 1911. évi január

hó 1-je közti éjjeli időpontjában létező állapot veendő alapul. Tehát mindazok, akik december 31-ikének éjjeli 12 órája előtt életben voltak, még akkor is felveendő, ha az összeírásig meghaltak; ellenben a kik éjjel után születtek, az összeírásból kihagyandók. Úgy erre, mint a felmerülő egyéb különleges eseteknél követendő eljárásra nézve, a *Részletes utasítás* nyújt kimerítő tájékoztatást.

II. A felvételi nyomtatványok és az utasítások szétküldése.

5. A népszámláláshoz szükséges összes nyomtatványok az állam költségén állítatnak elő és a m. kir. kereskedelemügyi minister rendeletéből a m. kir. központi statisztikai hivatal által ingyen bocsátatnak a törvényhatóságok és községek rendelkezésére. A statisztikai hivatal a nyomtatványokat kellő időben a törvényhatósági jogú és r. tanácsú városok polgármestereinek, továbbá a népszámlálásnak a nagy- és kisközségben való foganatosítása céljaira közvetlenül a községi és körjegyzőkhöz elismervény ellenében küldi le, a kik azokat az előrelátható szükséglethez képest szintén elismervény mellett osztják szét a számlálóbiztosok között. A polgármester és a községi és körjegyző célszerűen jár el, ha a népszámlálási nyomtatványokat nem osztja ki teljesen a számlálóbiztosok között, hanem egy kis részt tartalék gyanánt visszatart.

6. §. A m. kir. központi statisztikai hivatal a népszámlálási nyomtatványoknak a községi és körjegyzőségek címére történő szétküldésével egyidejűleg megküldi a járási főszolgabíróságoknak s a törvényhatósági jogú és r. tanácsú városok polgármestereinek a népszámlálás körül felmerülő költségekre vonatkozó e) mintájú kimutatásnak kellő számú példányát. Egyszermind egy jegyzék csatolása mellett, a mely a járáshoz tartozó összes községi és körjegyzőségek címére küldött nyomtatványok mennyiségét egyes községi és körjegyzőségek szerint részletezve feltünteti, e nyomtatványokból is bizonyos készletet bocsát a járási főszolgabírak rendelkezésére, hogy e készletből, mint tartalékból, a népszámlálás alkalmával esetleg felmerülő váratlan szükségletek fedezhetők legyenek.

7. §. A népszámlálási nyomtatványokkal takarékosan kell bánni. Ha a küldött mennyiség nem volna elégséges, a községi és körjegyzők s a járáshoz tartozó számlálókerületek számlálóbiztosai a járási főszolgabíróhoz, a járási főszolgabíró pedig, valamint a törvényhatósági jogú és rendezett tanácsú város polgármestere szükség esetén közvetlenül — esetleg távirati úton — a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz forduljanak felvételi nyomtatványok, vagy utasítások pótlólagos megküldéséért. Különös sürgős szükség esetén a szomszédos községek, illetőleg a szomszédos számlálókerületek számlálóbiztosai is — a mennyiben saját legközelebbi szükségletükre elegendő készletük

van, — egymást kiegészíteni kötelesek. Másodpéldányok kiállítása végett csak a községi gyűjtőívet, a községi összesítőívet és a népszámlálási munkálatok költségeire vonatkozó kimutatást veheti igénybe a község (város), illetőleg a járás saját céljaira. A számlálólapok és házi gyűjtőívek mindig csak egy példányban állítandók ki. A megmaradt nyomtatványokat csak abban az esetben kell — és pedig a kitöltött számlálólapok beküldésével egyidejűleg, de külön postacsomagban »üres nyomtatványok« felirással — a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz beküldeni, ha jelentékenyebb mennyiségű nyomtatvány (300 darab számlálólap vagy házi gyűjtőív) maradt meg; ha csak kisebb mennyiségű nyomtatvány maradt meg, azokat visszaküldeni nem szükséges.

III. A számlálókerületek és felülvizsgálati körök megalakítása, a számlálóbiztosok és felülvizsgálók kinevezése és díjazása.

8. §. A számlálókerületeket és felülvizsgálati köröket önálló törvényhatósági jogú és a rendezett tanácsú városokban a polgármester, járáshoz tartozó városokban a főszolgabíró alakítja meg s ugyane hatóságok nevezik ki az egyes kerületek részére a népszámlálási teendőkkel megbízandó számlálóbiztosokat és népszámlálási felülvizsgálókat is.

9. §. A számlálókerületek megalakításánál a következő szempontok legyenek irányadók: a) Különböző körjegyzőségekhez tartozó községek egy számlálókerületbe ne osztassanak be. b) Egy-egy számlálókerület terjedelme ne legyen nagyobb, mint hogy abban a számlálóbiztos a reá bízott összes teendőket a népszámlálásra kitűzött időn belül, vagyis 1911. évi január hó 1-től 10-ig elvégezhesse. Ennélfogva sűrűn egymás mellett lakó népességű községekben, valamint az oly községekben, a hol a népesség általános műveltségénél fogva előre látható, hogy a számlálólapok és házi gyűjtőívek kitöltését túlnyomóan maguk az illető családfők és háztulajdonosok vagy helyetteseik fogják elvégezni, s a számlálóbiztosnak a népszámlálásnál tulajdonképen nem lesz egyéb teendője, mint a fölvételi nyomtatványokat kiosztani és begyűjteni, azok helyes és hiánytalan kitöltését és azt, hogy az összeírásból senki ki nem maradt, ellenőrizni; ott nagyobb számlálókerületek alakíthatók. A hol ellenben a népességnek kevésbé sűrű együttlakása vagy éppen a külteleken, tanyákon, havasok közt való szétszórtsága, esetleg kisebb fokú műveltsége következtében a népszámlálás végrehajtása nagyobb nehézséggel jár: ott lehetőleg kis számlálókerületek alakítandók. Szabály szerint 400-nál kevesebb és 1.200-nál több lakos ne jusson egy-egy számlálókerületre; kivételesen azonban, ha a helyi viszonyok indokolják, az említett lélekszámoknál kisebb és nagyobb népességű számlálókerületek is alakíthatók. c) Igen fontos irányadó szem-

pont még az is, hogy akad-e a számlálókerület részére alkalmas számlálóbiztos. A számlálókerületek megalakítása alkalmával tehát már a kinevezendő számlálóbiztosra is gondolni kell, sőt az oly helyeken, a hol kevés a számlálóbiztosul igénybe vehető értelmiség, a legcélszerűbb eljárás a számlálókerületek megalakításával kapcsolatosan a számlálóbiztosokat is kiszemelni. d) Kivánatos, hogy a főszolgabíró úgy a számlálókerületek beosztásánál, valamint a számlálóbiztosok kiszemelésénél a községi és körjegyzők meghallgatásával intézkedjék.

10. §. Számlálóbiztosokul tanítók, tanárok, lelkészek, nyugdíjazott állami, vármegyei, városi vagy községi tisztviselők, értelmesebb gazdák, gazdatisztek, erdőtisztek, erdészek, magánzók, továbbá felsőbb iskolai tanulók s általában oly egyének alkalmazandók, a kik egyrészt műveltségöknél fogva a népszámlálási teendőket ellátni képesek s másrészt egyéb hivatásbeli lekötöttség által a népszámlálási munkálat teljesítésében nem akadályoztatnak. Ezen utóbbi szemponttal való tekintettel községi és körjegyzők, anyakönyvvezetők és gyakorló orvosok számlálóbiztosok gyanánt ne alkalmaztassanak.

11. §. Nyilvános vagy nyilvánossági joggal felruházott elemi iskolában alkalmazott férfitanítók, tekintet nélkül az iskola fentartójára — egy számlálókerületben a számlálóbiztos teendőket ellátását, ha a főszolgabíró vagy polgármester által számlálóbiztoská kineveztetnek, a törvényben biztosított díjazás mellett fegyelmi felelősség terhe alatt elvállalni és teljesíteni kötelesek. (1910. évi VIII. t.-cz. 3. §.) Ugyane törvényszakasz értelmében mindazokban az iskolai osztályokban, a melyeknek tanítói a népszámlálásban, mint népszámlálóbiztosok részt vesznek, a tanítás az összeírás napokon, legfeljebb azonban hat iskolai napon szünetelhet. A népiskolai tanításnak a népszámlálás miatt szükséges szüneteléséről a vallás- és közoktatásügyi minister az egyházi főhatóságokhoz és egyéb iskola-fentartókhoz, nemkülönben a kir. tanfelügyelőkhöz kibocsátandó külön rendeletben intézkedik.

12. §. Számlálóbiztosok gyanánt csak oly egyének alkalmazhatók, a kik a magyar nyelvet bírják, minthogy a fölvételre szolgáló összes nyomtatványok magyar nyelven vannak szerkesztve. Szükséges azonban, hogy a számlálóbiztosok az illető kerületben használatos egyéb nyelveket is értsék, hogy a magyarul nem tudó egyénekhez a kérdéseket saját nyelvükön intézhessék, minek megkönnyítése végett a számlálóbiztosok a fölvételi mintákból és a hozzájuk tartozó utasításokból az illető kerületben használatos valamennyi nyelvre kiterjedő fordítással láttatnak el, a helyi viszonyokhoz képest szükséges példányszámban.

13. §. A felülvizsgálati körök megalakításánál a következő szempontok legyenek irányadók: a) Rendszerint 4—4 számlálókerületből kell egy-egy felülvizs-

gálai kört alakítani. Ha azonban valamely nagyközség vagy körjegyzőség 4-nél kevesebb számlálókerületet képez is, külön felülvizsgálati körre alakítandó; de viszont ha valamely nagyközség vagy körjegyzőség 5 vagy legfeljebb 6 számlálókerületet képez is, szintén egy felülvizsgálati körre alakítható. *b)* A felülvizsgálati körök megalakításánál is már előzetesen tekintetbe kell venni, hogy felülvizsgálókül alkalmas egyének állnak-e elégséges számban rendelkezésre.

14. §. A községi vagy körjegyző a felülvizsgálati teendőket abban az esetben, ha jegyzősége legfeljebb 6 számlálókerületre van osztva, jegyzősége egész területén, különben pedig a jegyzőség egyik felülvizsgálati körében — a 18. és 25. §§. szerint megállapítandó felülvizsgálati díjak fejében — hivatalból elvállalni köteles. Nagyobb jegyzőségek területén, a hol két vagy több felülvizsgálati kör alakítatik, felülvizsgálókül a községi vagy körjegyzőn kívül a segédjegyző (segédjegyzők) és a községi előjáróságnak más hasonló képzettségű tagjai szemelendők ki. Városokban lehetőleg városi tisztviselők alkalmazandók felülvizsgálók gyanánt. Ha felülvizsgálók gyanánt városi tisztviselők s kis- és nagyközségekben kellő képzettségű községi tisztviselők megfelelő számban nem állnának rendelkezésre, a felülvizsgálókat azon egyének sorából kell kiszemelni, a kik a 10. §. értelmében számlálóbiztosokul való alkalmazásra is ajánlva vannak.

15. §. A számlálóbiztosnak a népszámlálási teendők pontos és lelkiismeretes teljesítéseért a község (város) terhére a következő díjakra, illetőleg megtérítésekre van igénye: *a)* a népszámlálási nyomtatványok kérdőpontjainak és rovatainak és az ezekre vonatkozó utasításoknak beható tanulmányozásáért és elsajátításáért egy napi díjra; *b)* ha beoktatás céljából, vagy a népszámlálási teendőknek tanácskozásban való megbeszélése vagy szóbeli utasítások vétele végett, a vármegye vagy a járás székhelyére behívatik, a megjelenésért napidíjra; *c)* a tulajdonképeni népszámlálási munkát fogantatásáért — vagyis a számlálólapok és házigyűjtőívek kitöltéséért, esetleg azoknak kiosztásáért, begyűjtéséért és kitöltésüknek felülvizsgálataért — a reáfordított munkanapok számának megfelelő szabályszerű napidíjra vagy a teljesített munka mennyisége szerinti díjazásra, — még pedig napidíjra vagy munkadíjra a szerint, hogy a számlálóbiztosra nézve melyik alapon való díjazás mutatkozik előnyösebbnek. Ha azonban a munka mennyisége szerint kiszámítható díjazás összege a napidíj szerint járó díjnak $\frac{3}{4}$ részét sem érné el, ez esetben a számlálóbiztos csak akkor tarthat igényt a napidíjra, ha munkálatának ezen lassúságát, melynek következtében a mennyiség szerinti díjazás ily jelentékenyen alacsonyabb összeget eredményezne, elfogadható módon indokolni tudja. Ellenkező esetben a számlálóbiztos csak az általa teljesített munkamennyiségnek megfelelő díjazásra tarthat számot; *d)* fuvar-költségeinek megtérítésére, ha fuvar használata szükséges és nem áll rendelkezésére természetben való fuvar, vagy olcsóbb közlekedési eszközök nem vehetők igénybe; *e)* netalán felmerülő egyéb kész kiadásainak, pl. a vasút, hajó, közúti vasút, vagy társaskocsi használatáért fizetett díjaknak stb. megtérítésére.

nyiségnek megfelelő díjazásra tarthat számot; *d)* fuvar-költségeinek megtérítésére, ha fuvar használata szükséges és nem áll rendelkezésére természetben való fuvar, vagy olcsóbb közlekedési eszközök nem vehetők igénybe; *e)* netalán felmerülő egyéb kész kiadásainak, pl. a vasút, hajó, közúti vasút, vagy társaskocsi használatáért fizetett díjaknak stb. megtérítésére.

16. §. A számlálókerületek a számlálóbiztosok díjazása szempontjából napidíj- és munkadíjfokozati osztályokba sorozandók. Napidíj szerinti díjazás szempontjából 4-féle díjfokozat állapítatik meg, úgymint: 3, 4, 5 és 6 koronás napidíjak. A teljesített munka mennyisége szerint való díjazás esetére pedig, a melynél a kitöltött számlálólapok és házigyűjtőívek száma szolgál a számlálóbiztosnak járó díj kiszámításánál alapul, 7-féle díjfokozat állapítatik meg, még pedig minden egyes számlálólap és minden egyes házigyűjtőív után külön-külön számítva: az I. fokozatban 4 fillér, a II. fokozatban 5 fillér, a III. fokozatban 6 fillér, a IV. fokozatban 7 fillér, az V. fokozatban 8 fillér, a VI. fokozatban 9 fillér és a VII. fokozatban 10 fillér munkadíj. Minden számlálókerület nemcsak a napidíj, hanem a teljesített munka mennyisége szerint való díjazás szempontjából is egy-egy díjfokozati osztályba besorozandó.

17. §. A törvényhatóság területén alakítandó számlálókerületeket, az egyes kerületek eltérő viszonyainak mérlegelésével, vármegyékben — a járási főszolgabíráknak és a rendezett tanácsú városok polgármestereinek meghallgatásával — az alispán, városi törvényhatóságokban a polgármester sorozza be a 16. §-ban megállapított napidíj- és munkadíjfokozati osztályok valamelyikébe. A napidíjfokozati osztályba való besorozásnál egyrészt a községek vagyoni állapota, másrészt az a körülmény veendő tekintetbe, hogy az illető vidéken mekkora napidíj mellett remélhető a népszámlálási teendőknek megbízható módon való ellátása. A munkadíjfokozatokba való besorozásnál ezenkívül még az is tekintetbe veendő, hogy a népszámlálási munkát végrehajtása az egyes számlálókerületekben minő nehézségekkel van egybekötve. Ehhez képest minél kevesebb számlálólapot és házigyűjtőívet lehet valamely számlálókerületben egy nap alatt kitölteni, annál magasabb munkadíjfokozatba kell a számlálókerületet besorozni, mindig gondos figyelemmel arra, hogy a számlálóbiztos a teljesített munka mennyisége szerint díjazva, átlagos ügybuzgóság esetén egy-egy napi munkásságáért körülbelül épen akkora díjazásra tarthasson számot, mint a mekkora napidíjfokozatba van az illető számlálókerület besorozva. A számlálókerületeknek a díjfokozatok valamelyikébe való besorozásánál czélszerű először csak a napidíj magasságát megállapítani, miután e tekintetben csak a községek fizetési képessége és az a körülmény veendő figyelembe, hogy az illető vidéken

mekkora napidíj mellett remélhető a népszámlálásnak megbízható módon való ellátása. Amennyiben azonban ezek a viszonyok a napidíjak eltérő szabályozását nem teszik okvetlenül szükségessé, czélszerű egy-egy vármegye vagy járás területén a napidíjakat lehetőleg egyöntetűen, vagy legalább minél kevesebb eltérésekkel megállapítani. A munkadíjfokozatok valamelyikébe való besorozásnál ellenben az lévén az irányadó, hogy mekkora munkadíjegyység alapján lehet átlagos ügybuzgósággal a megállapított napidíjat megkeresni, már ugyanazon vármegye vagy járás területén belül, sőt ugyanazon község számlálókerületei közt is jelentékeny különbségek indokoltak lehetnek s az is megeshetik, hogy valamely számlálókerület, a mely napidíj szerint a legalacsonyabb fokozatba van besorozva, munkadíjfokozat szerint a legmagasabb díjosztályba kerüljön, vagy megfordítva.

18. §. A felülvizsgálati teendők teljesítéséért a kinevezett felülvizsgálónak s a felülvizsgálatot hivatalból teljesítő községi és körjegyzőnek is a község (város) terhére a következő díjakra, illetőleg megtérítésekre van igénye: *a)* a népszámlálási nyomtatványok kérdőpontjainak és rovatainak és az ezekre vonatkozó összes utasításoknak beható tanulmányozásáért és elsajátításáért egy napi díjra; *b)* ha beoktatás céljából, vagy a népszámlálási teendőknek tanácskozásban való megbeszélése vagy szóbeli utasítások vétele végett a vármegye vagy a járás székhelyére behívatik, a megjelenésért napi díjra; *c)* a tulajdonképeni felülvizsgálati munkálatok fogantatásáért a felülvizsgálati körhöz tartozó számlálókerületek számlálóbiztosai részére megállapított díjazásnak (15. §. *c)* pont) egy negyedére; *d)* fuvar-költségeinek megtérítésére, ha fuvar használata mellőzhetetlenül szükséges és nem áll rendelkezésére természetben való fuvar vagy olcsóbb közlekedési eszközök nem vehetők igénybe; *e)* netalán felmerülő egyéb kész kiadásainak, pl. a vasút, hajó, közúti vasút vagy társaskocsi használatáért fizetett díjaknak stb. megtérítésére. Ha ugyanazon felülvizsgálati kör számlálóbiztosai részére a 15. §. alapján különböző napidíjak állapítottak meg, a felülvizsgáló ezek közül a fenti *a)* és *b)* pontok szerint neki járó napidíj gyanánt a legmagasabbat igényelheti.

19. §. Miután a népszámlálás az utasítás 29. §-a értelmében házról-házra járva teljesítendő, fuvar igénybe vétele a népszámlálás tényleges fogantatása közben csakis ott lehet indokolva, a hol a lakosság nem egymáshoz közelfekvő házakban, hanem szétosztottan a külteleken (a havasok közt, tanyákon, majorokban, szállásokon) lakik. Ezenkívül a fuvar használata indokolt lehet még, de csakis a számlálás színhelyére való utazás és visszautazás céljából, abban az esetben, ha a számlálókerületnek valamelyik községe, pusztája, vagy bármely más, emberek által lakott része (pl. egy vasúti őrház stb.) a számlálóbiztos

lakhelyétől nagyon távol esik. A számlálóbiztosok legyenek rajta, hogy fuvar használata által, midőn arra tulajdonképen nincsen szükség, a községeknek felesleges kiadásokat ne okozzanak. Oly helyeken, a hol a helyi közlekedés céljára egy- és kétfogatú bérkocsik állnak rendelkezésre, a községi előjáróság (városi hatóság) előre köteles megállapítani, hogy a számlálóbiztos fuvar-használatának szüksége esetén egy- vagy kétfogatú bérkocsit vehet-e igénybe.

20. §. Élelmezési és megszállási költséget sem a számlálóbiztos, sem a felülvizsgáló nem számíthatnak fel, még abban az esetben sem, ha lakhelyüktől különböző helyen végzik is munkájukat. Megjegyzendő továbbá, hogy sem a községi gyűjtő- és összesítőíveknek kitöltéséért, sem a számlálás hiányainak pótlásáért, akár már a népszámlálás ideje alatt, akár annak befejeztével, esetleg a népszámlálási anyagnak a m. kir. központi statisztikai hivatalban történt felülvizsgálata alapján derül ki a pótlásnak szüksége, sem a számlálóbiztosnak, sem a felülvizsgálónak, külön díjazás nem jár. Úgy ezen utóbb említett pótlólagos munkálatoknak díja, valamint az előbbi bekezdésben említett élelmezési és megszállási költségek a 15. §., illetőleg a 18. §-nak *c)* pontjában megállapított díjazásban foglalhatnak.

21. §. A számlálókerületek és felülvizsgálati körök megalakításáról és a kiszemelt számlálóbiztosokról és felülvizsgálókról a főszolgabírák és polgármesterek saját használatukra áttekintő kimutatást szerkeszteszenek. A főszolgabírák és a rendezett tanácsú városok polgármesterei által szerkesztett ezen kimutatások egyúttal azokat a tájékoztató adatokat is magukban foglalhatják, a melyek alapján a főszolgabírák és r. t. városok polgármesterei a számlálókerületeknek a díjfokozatok valamelyikébe való besorozására nézve a 17. §. értelmében hivatva vannak az alispánnak javaslatot tenni. Az alispán a számlálókerületeknek napidíj- és munkadíjfokozati osztályokba való besorozását, a besorozás megtörténte után, haladéktalanul tudassa az illetékes főszolgabírákkal és r. t. városi polgármesterekkel, hogy ezen tudósítás alapján a főszolgabírák és r. t. városi polgármesterek a számlálóbiztosok és felülvizsgálók részére szóló kinevezési okiratokban a megállapított napi- és munkadíjakat kitüntethessék.

22. §. Ha valamely község azt a napidíj-, illetőleg munkadíjfokozatot, a melyet az alispán a jelen utasítás 16. és 17. §§-ai értelmében a község terhére a községben működő számlálóbiztos (biztosok) díjazására megállapít, a község anyagi viszonyai szempontjából terhesnek, avagy a népszámlálási munkálat jószágának biztosítása szempontjából elégtelennek s a község anyagi viszonyai között a magasabb díjazást lehetségesnek és indokoltnak találja, szabadságában áll a díjfokozatokat megállapító alispáni határozat közlésétől számított 4 héten belül képviselőtestületének

többsége által hozott határozatával, az alispánál a községnek alacsonyabb vagy magasabb napidíj-, illetőleg munkadíjfokozatba való besorozását kéri. Az alispánnak erre vonatkozó netaláni elutasító határozata 15 napi határidőn belül a m. kir. kereskedelemügyi miniszterhez felebezhető, a ki az alispán által megállapított díjfokozat megtartása, vagy leszállítása, illetőleg felemelése iránt véglegesen határoz. Ha azonban valamely község a számlálóbiztos (biztosok) díjazására oly alacsony napidíjat, illetőleg munkadíjat kívánna megállapíttatni, a mely díjazás a jelen utasítás 16. §-ában megállapított szabályszerű díjfokozatok legalacsonyabb tételénél is kisebb, a községi képviselőtestületnek erre vonatkozó -- s a díjfokozatba való besorozást megállapító alispáni határozat közlésétől számítva legfeljebb 4 hét alatt hozandó -- határozata az alispán véleményes jelentése kíséretében jóváhagyás végett mindig a m. kir. belügyi miniszterhez terjesztendő fel, a ki a m. kir. kereskedelemügyi miniszterrel egyetértőleg határoz. Ugyanez az eljárás követendő akkor is, ha valamely község a számlálóbiztos (biztosok) díjazására oly magas napidíjat, illetőleg munkadíjat kívánna megállapíttatni, a mely díjazás a 16. §-ban foglalt díjfokozatok legmagasabb tételénél is magasabb.

Városi törvényhatóságokban a polgármesternek a jelen utasítás 16. §-ában felsorolt szabályszerű napidíj-, illetőleg munkadíjfokozatok legalacsonyabb és legmagasabb tételénél alacsonyabb vagy magasabb napidíjat vagy munkadíjat megállapító elhatározásához szintén a m. kir. belügyminiszternek a m. kir. kereskedelemügyi miniszterrel egyetértőleg adott jóváhagyása szükséges. A határozat mindkét esetben a közigazgatási bizottság véleményes jelentése kíséretében terjesztendő fel.

23. §. A számlálóbiztosok és felülvizsgálók díjaira és egyéb illetményeikre nézve a községek és a számlálóbiztosok közt felmerülő vitás kérdésekben első fokon a törvényhatóság első tisztviselője, másodfokon a közigazgatási bizottság s harmadfokon a m. kir. kereskedelemügyi miniszter határoz.

24. §. A népszámlálási munkákat befejeztével a számlálóbiztosok és a felülvizsgálók által keresetbe hozott összegeknek $\frac{3}{4}$ része, mint előleg, azonnal kifizethető. A végleges leszámolás azonban, valamint a hátraléknak folyósítása csak akkor történhet meg, ha a törvényhatósági jogú, illetőleg rendezett tanácsú város polgármesterét, vagy a járási főszolgabírókat a m. kir. központi statisztikai hivatal értesítette, hogy a számlálókerületnek népszámlálási anyaga rendben található, vagy a mennyiben valamely községben (városban) hibás vagy hiányos kitöltés esete forogna fenn, a számlálóbiztos (felülvizsgáló) által a hibák kijavítottak s a hiányok pótolttak.

25. §. Azon díjazáson kívül, a mely a számlálóbiztos és a népszámlálási felülvizsgálót a jelen utasí-

tás 15—24. §§-ai alapján a község (város) terhére illeti meg, úgy a számlálóbiztosok, mint a népszámlálási felülvizsgálók az állam terhére számlálólaponként 2—2 fillérnyi külön díjazásban részesülnek azon kérdések kitöltéséért (illetőleg felülvizsgálataért és kipótlásáért), a melyek a 24. éven felüli férfínépességre vonatkozólag a választói reform céljaira a számlálólap hátlapján foglaltatnak. Ezen illetményeket a számlálóbiztosok és népszámlálási felülvizsgálók által kiállítandó, a 24. éven felüli férfiak számát is feltüntetendő s a népszámlálási anyag központi felülvizsgálata alkalmával szükség esetén megfelelően helyesbített díjjegyzékek alapján a m. kir. központi statisztikai hivatal fogja a m. kir. belügyminiszter által rendelkezésre bocsátandó hitelből a számlálóbiztosoknak és népszámlálási felülvizsgálóknak postautalványon megküldeni.

26. §. Az a számlálóbiztos vagy népszámlálási felülvizsgáló, a ki hiányos vagy hibás munkát végzett és a hiányokat felszólításra nem pótolja, a hibákat ki nem javítja vagy a kinek munkája használhatatlan, nemcsak a keresetbe hozott összegből kifizetett előleg felül fenmaradt hátraléokra való igényét veszti el, hanem az előleget is visszatéríteni köteles.

27. §. A számlálóbiztos és a népszámlálási felülvizsgálót a népszámlálási tennivalók ellátásában közhivatalnoknak kell tekinteni (1910. évi VIII. t.-cz. 5. §.) Ennélfogva a számlálóbiztos és felülvizsgálót népszámlálási működésében a közigazgatási hatóságok mindenképen támogatni, az általuk szükségesnek jelzett idézéseket foganatosítani, védelmükre szükség esetén rendőri, csendőri fedezetet bocsátani s a népszámlálás pontos végrehajthatása érdekében egyáltalában minden tekintetben segítségükre lenni kötelesek.

28. §. A számlálóbiztosok és népszámlálási felülvizsgálók kinevezéséről szóló okiratban körülményesen fel kell sorolni a számlálóbiztosnak és felülvizsgálónak összes teendőit, nevezetesen, hogy mely városrészben, községben, vagy községekben lesz hivatva a számlálólapok és házigyűjtőívek kitöltéséről, illetőleg felülvizsgálatairól gondoskodni s azokból a községi gyűjtőívet összeállítani. A kinevezési okiratban egyúttal azt is fel kell tüntetni, hogy a számlálóbiztosnak (felülvizsgálónak) működéséért mily költségmegtérítésekre s mekkora napidíjakra, illetőleg munkadíjakra lehet igénye. A kinevezett számlálóbiztosok és népszámlálási felülvizsgálók névjegyzéke számlálókerületüknek és felülvizsgálói körüknek megjelölésével az illetékes községi és körjegyzőkkel közlendő. A számlálóbiztosok és népszámlálási felülvizsgálók kinevezési okirataihoz szükséges űrlapokat a m. kir. központi statisztikai hivatal fogja kellő időben és kellő mennyiségben a thj. és rt. városok polgármestereinek és a járási főszolgabíráknak rendelkezésére bocsátani.

IV. A népszámlálás foganatosítása, az adatok felülvizsgálása és a népszámlálási anyag betérjesztése.

29. §. A népszámlálás házról-házra és lakásról-lakásra menve, a helyszínén foganatosítandó. A mely számlálókerületben a lakosság műveltségénél fogva feltehető, hogy a lakosság vagy annak egy része a számlálólapokat és házigyűjtőíveket személyesen kitölteni képes, ott a számlálólapok és házigyűjtőívek már az 1910. évi december hó 29-ike és 31-ike közti időben a lakosság vagy annak miveltebb része között a szükséges mennyiségben szétosztandók, azzal az előzetes figyelmeztetéssel, hogy a számlálóbiztos melyik napon fog az addig okvetlenül kitöltendő felvételi lapokért és ívekért a helyszínén megjelenni. A hol ellenben nincs kilátás arra, hogy a lakosság a számlálólapokat és házigyűjtőíveket személyesen ki fogja tölteni, ott a felvételi nyomtatványok előzetes szétosztása mellőzendő. Ily esetekben is jó előre figyelmeztetni kell azonban a lakosságot arra, hogy a számlálóbiztos mely napon fog a számlálás foganatosítása végett megjelenni, hogy e napon a családfő vagy annak oly helyettese, a ki a szükséges feleleteket megadni képes, otthon tartózkodjék. A számlálólapok és házigyűjtőívek kérdőpontjainak és rovatainak kitöltésére nézve a *Részletes utasítás* tartandó szem előtt, melynek gondos tanulmányozása és elsajátítása a számlálóbiztosnak kötelességévé tétetik. Minden olyan lakásban, a hol a családfőről feltehető, hogy a számlálólapokat s esetleg a házigyűjtőívet is maga fogja kitölteni, a felvételi nyomtatványok szétosztásával kapcsolatban a számlálólapok kitöltésére vonatkozó — s példaképen kitöltött mintákat is tartalmazó — kivonatos utasítás (*Utasítás és példák a számlálólapok kitöltéséhez a számlálólapokat kitöltő egyének részére*) egy példányát is hátra kell hagyni. Az ezen utasításokból szükséges készletet a m. kir. központi statisztikai hivatal az 1910. évi december hóban fogja a thj. és rt. városok polgármesterei s a községi és körjegyzők útján a számlálóbiztosok részére megküldeni.

30. §. Minthogy a népszámlálásnak házról-házra, lakásról-lakásra menve történő foganatosításánál abban az esetben, ha valamely számlálókerületben fertőző betegség uralkodik, úgy maga a számlálóbiztos és ennek hozzátartozói ki lehetnek téve a fertőzésnek, valamint a ragály tovább hurczolása is bekövetkezhetik, e vesélyeknek mi módon való elkerülése céljából a számlálóbiztos a községi, illetőleg a körorvostól (városi orvostól) vagy a hol a községi (kör-) orvosi állás betöltetlen, a járási orvostól kérjen útmutatásokat, a kiknek kötelességük a számlálóbiztos a kellő tanácsokkal ellátni. Önként értetik, hogy a mennyiben a fertőzésnek vagy a ragály tovább hurczolásának elhárítására teendő óvintézkedések költségbe kerülnek, a számlálóbiztosnak a költségek megtérítésére jogos igénye van.

Stat. hiv.

31. §. A számlálóbiztos az egy-egy házban összeírt egyének névsorát a háztulajdonosnak vagy megbizottjának felmutatván, a háztulajdonost (megbizottját) felszólítja, hogy nyilatkozzék, vajjon az összeírásból nem maradt-e ki valaki. A háztulajdonos vagy megbizottja által felelősség terhe alatt adandó felvilágosítás és az érdekeltek közvetlen meghallgatása alapján szükség esetén az összeírás haladéktalanul helyesbítendő.

32. §. Ha a népszámlálásnak a helyszínén való foganatosítása alkalmával valamely lakásban vagy házban sem a családfő, illetőleg háztulajdonos, sem annak oly helyettese, a ki a szükséges feleleteket megadni képes volna, nem található otthon, vagy ha pótlólag kiderül, hogy egyes kérdőpontok vagy rovatok hiányosan vagy hibásan töltettek ki, vagy végül, ha kétség merül fel az adatok megbízhatósága iránt, a függőben maradt számlálás pótlólagos végrehajtása, illetőleg az adatok helyesbítése vagy pótlása céljából a számlálóbiztos az érdekelt feleket a községi előljáróság (városi hatóság) útján a község házára idézetheti meg.

33. §. A helyszíni összeírás az 1911. évi január hó 10-éig befejezendő. Ennek megtörténtével a számlálóbiztos a házigyűjtőíveket a hozzájuk tartozó számlálólapokkal együtt, ez utóbbiakat — minden összehajtás és kapcsolás, illetőleg beragasztás vagy bevarrás nélkül — a házigyűjtőívekbe helyezve, városrészek, kerületek, esetleg népesebb utcák, továbbá házzszámok szerint rendezi, külön csoportba véve a pusztákat, telepeket, tanyákat, majorokat s egyéb, a községnek külterületén előforduló, külön elnevezéssel bíró lakhelyeket. E rendezés után az összes házigyűjtőíveket sorszámmal látja el s a házigyűjtőívek legfőbb adatait, a sorszámmal rendezve, a községi gyűjtőívbe bevezeti s a végeredményeket összefoglalja. A számlálóbiztos a községi gyűjtőívben a község belterületét és a község külterületéhez tartozó pusztákat, telepeket, tanyákat, majorokat és egyéb külön megnevezésű lakhelyeket külön összegeli; e mellett azonban — ha az egész község csak egy számlálókerületet képez — a községre vonatkozó összesítés elkészítése is az ő feladatát képezi. A községi gyűjtőív két példányban készíttendő el. Ha valamely számlálóbiztos működése több községre terjed ki, mindegyik községről külön kell a községi gyűjtőívet — két példányban — elkészíteni.

34. §. A népszámlálási munkálat anyaga a meg-előző §-ban jelzett módon rendezve, a községi gyűjtőív két példányával együtt legkésőbb az 1911. évi január hó 15-én elismervény ellenében a községi előljáróságnak (városokban a polgármesternek vagy az általa kijelölendő tisztviselőnek) adandó át.

35. §. Ha a jegyzőség egész területe a jelen utasítás 14. §-a értelmében csupán egy felülvizsgálati kört képez, a községi, illetőleg körjegyző az egész népszámlálási anyagot további eljárás végett magánál tartja; ha ellenben a jegyzőség több felülvizsgálati

körre van osztva, az anyagot, a megfelelő községi gyűjtőívekkel együtt, a felülvizsgálók között megfelelően szétosztja. Városokban a polgármester a népszámlálási munkálat anyagát szintén haladéktalanul szétosztja az előre megállapított felülvizsgálói körök szerint a népszámlálási felülvizsgálók között.

36. §. A községi vagy körjegyző, valamint a többi népszámlálási felülvizsgálók a népszámlálási munkálat anyagát a következő szempontokból gondosan felülvizsgálni kötelesek: a) hogy valamely egyén vagy házszám, esetleg egész városrész, utca, pusztá, telep, tanya stb. nem maradt-e ki a népszámlálásból; b) hogy nem fordúlnak-e elő kettős számbavétel esetei; c) hogy általában az összes kérdőpontok és rovatok ki vannak-e töltve és a valóságnak megfelelően vannak-e kitöltve; d) különösen pedig a számlálóknak a foglalkozásra vonatkozó rovatai a *Részletes utasításban* megjelölt tüzetességgel vannak-e kitöltve; e) valamint végül, hogy a ház- és földbirtokra és földbérletre vonatkozó rovatok ki vannak-e töltve és az adatok a valóságnak megfelelően vannak-e bejegyezve. Hogy a népszámlálási anyagnak a jelzett szempontokból való felülvizsgálata minél lelkiismeretesebben történhessék, e végből 2 hét áll a községi és körjegyzők és egyéb népszámlálási felülvizsgálók rendelkezésére.

37. §. Annak a megállapításánál, hogy vajjon minden egyén és épület tényleg számba vétetett-e és esetleg nem fordulnak-e elő kettős számbavételek (pl. ha ugyanazon egyén a lakásán is, meg az üzleti helyiségében is összeíratott), a helyi viszonyokhoz képest más-más eljárás lehet alkalmas. Kisebb községekben, a hol a községi elöljáróság tagjai minden épületet, a benne lakó összes egyénnel együtt személyesen ismernek, elégséges lehet az is, ha az összes házi gyűjtőíveket és a bennök levő számlálólapokat csupán maga a községi vagy körjegyző, vagy az elöljáróság más, értelmes és megbízható tagja lapozza végig. Városokban és nagyobb községekben ellenben kívánatos lehet a város vagy a község különböző részeiben ismerős más egyéneket is segítségül venni, a kiknek jelenlétében az összeírt épületek és egyének névsorát fel kell olvasni. E mellett esetleg a községi elöljáróság (városi hatóság) rendelkezésére álló különböző adónyilvántartások is szolgálhatnak némi ellenőrzésül. A községi elöljáróságok, illetőleg a városok polgármesterei az e pont értelmében netalán szükségesnek mutató segélyt a népszámlálási felülvizsgálók mellé hivatalból kirendelni kötelesek.

38. §. Annak a megállapítása végett, hogy a számlálólapnak valamennyi kérdőpontja ki van-e és helyesen van-e kitöltve, a községi és körjegyző (egyéb felülvizsgáló) a számlálólapok összes kérdőpontjait át- nézni köteles. A foglalkozási rovatoknál a felülvizsgálóknak főképen a következő szempontokra kell kiterjeszkednie: a) hogy a foglalkozás megnevezése elég

tüzetes-e; b) hogy meg van-e jelölve a foglalkozási viszony, vagyis, hogy az illetők önálló-e vagy segédszemélyek; c) hogy önálló iparosoknál és kereskedőknél az iparüzés vagy kereskedés közelebbi módja (saját üzlettel bíró, idegen üzlet részére dolgozó iparos, háziiparos stb.) a megfelelő szavak aláhúzásával ki van-e tüntetve; d) hogy alkalmazott egyének lapján meg van-e nevezve a munkaadó egyén, vállalat, intézet stb. neve és székhelye; e) hogy alkalmazott egyéneknél az alkalmazás időtartama, alkalmazás nélküli egyéneknél pedig a helynélküliség időtartama be van-e jegyezve; f) mellékfoglalkozással bíró egyéneknél a mellékfoglalkozás be van-e jegyezve; g) saját kereső foglalkozással nem bíró egyéneknél az eltartó neve és foglalkozása ki van-e mutatva.

39. §. Fontos feladata a községi és körjegyzőnek s a többi népszámlálási felülvizsgálóknak a ház- és földbirtokra és földbérletre vonatkozó rovatok kitöltésének ellenőrzése. Ezen adatoknak kitöltését ugyanis a számlálóbiztos igen sok esetben, még a legjobb igyekezet mellett is kénytelen elmulasztani, mivel a község köréből számosan vannak olyanok, kik a földbirtoki adatokat pontosan bevallani nem képesek. A felülvizsgáló alkalmával ezeket a rovatokat tehát minden egyes lapon ellenőrizni kell és pedig, ha csak a felülvizsgáló az adatokról közvetlen biztos tudomással nem bír, a felülvizsgálóknak és a netalán szükséges igazításnak lehetőleg a kataszteri birtokívekkel való összehasonlítás alapján kell történnie. Ugyancsak különös gondot kell fordítani a községi és körjegyzőnek s a többi népszámlálási felülvizsgálóknak azon kérdések kitöltésére és szükséghez képest való pótlására és helyesbítésére, a melyek a számlálólap hát-lapján a 24 éven felüli férfinepességre vonatkoznak. E kérdések közül a 21. kérdőpont kitöltését (hogy t. i. a megszámlált 24 éven felüli férfi fel van-e véve az 1911. évre megállapított országgyűlési képviselő-választói névjegyzékbe) a község választói névjegyzéke alapján, a 27. kérdőpontban kimutatandó egyenes adókat pedig az egyenesadó-nyilvántartások alapján kell minden egyes esetben ellenőrizni és helyesbíteni. E felülvizsgáló gondos teljesítése a községi és körjegyzőnek és más népszámlálási felülvizsgálóknak annál inkább is lelkiismeretbeli kötelessége, mivel a 25. §. értelmében a 24 éven felüli férfinepességre vonatkozó ezen adatoknak felülvizsgálásáért a községi és körjegyzőknek és egyéb népszámlálási felülvizsgálóknak az állam terhére külön díjazás jár.

40. §. A községi vagy körjegyző (népszámlálási felülvizsgáló) mindazokat a számlálólapokat és házigyűjtőíveket, a melyek hiányainak pótlása, hibás adatainak helyreigazítása helyszíni utánjárást igényel, pótlás és helyesbítés végett rendszerint az illetékes számlálóbiztosnak adja át, azokat a számlálólapokat és házigyűjtőíveket azonban, a melyeket saját tudó-

mása alapján, vagy a többi számlálólapok összefüggő adatainak segítségével ki tud pótolni, valamint végül a ház- és földbirtokra, földbérletre, a választói jogsútságra és az egyenesadókra vonatkozó adatbejegyzéseknek hiányait — ezeket a kataszteri birtokívekkel és az egyenesadó-nyilvántartásokkal való egybevetés útján — lehetőleg személyesen pótolja és a szükséghez képest kiigazítja. A számlálólapokon és házigyűjtőíveken a felülvizsgáló által eszközölt pótlásokat és javításokat az alapbejegyzésektől elütő színes írónnal vagy téntával kell végezni, hogy ezek a központi feldolgozás alkalmával a számlálóbiztos bejegyzéseitől megkülönböztethetők legyenek.

41. §. A népszámlálási felülvizsgálók a népszámlálási anyag felülvizsgálata 1911. évi január hó 29-ikéig befejezni s az anyagot a megfelelő községi gyűjtőívekkel együtt legkésőbb e napon kis- és nagyközségekben a községi, illetőleg körjegyzőnek, városokban pedig a polgármesternek elismervény ellenében átadni kötelesek. A községi és körjegyző, tj. és rt. városokban pedig a polgármester a községi gyűjtőívek alapján haladéktalanul elkészíti vagy elkészítteti a községi összesítőívet. A községi összesítőív kis- és nagyközségekben 4, rt. városokban 3, tj. városokban pedig 2 példányban állítandó ki.

42. §. A községi elöljáróság vagy körjegyző, illetőleg törvényhatósági jogú és rendezett tanácsú városokban a polgármester a népszámlálási anyagot egy vagy több, erős és vízhatlan vászonba burkolt csomagba csomagolva, hivatalos portómentes postai szállítványképen, legkésőbb 1911. évi január hó 31.-én a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz terjeszti fel. Egyidejűleg, de külön levélben terjesztendő fel a község (körjegyzőség) vagy város összes községi gyűjtő- és összesítőíveinek egy-egy példánya egy oly kísérőjegyzék kapcsán, mely a postára adott csomagok darabszámát, tartalmát és súlyát feltünteti. A községi gyűjtőíveknek és az összesítőívnek másodpéldányát a község (város) levéltárába kell helyezni. Az összesítőívnek harmadik és negyedik példányai arra vannak szánva, hogy azok a népszámlálási anyagnak a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz való beterjesztésével egyidejűleg az illetékes főszolgabíróknak és alispánoknak küldessenek meg. Ha a község, körjegyzőség vagy város összes népszámlálási anyaga 10 kilogrammnál nem súlyosabb, az egész anyagot egy postai csomagba kell csomagolni, ha az anyag 10 kilogrammnál súlyosabb, akkor azt külön-külön, lehetőleg 10—10 kilogrammot megközelítő, de egyenkint 10 kilogrammnál semmi esetre sem súlyosabb csomagokká kell alakítani. Csak a kincstári postahivatallal bíró községekben szabad a népszámlálási anyagot 10 kgrammnál súlyosabb, de 20 kg-nál nem nehezebb csomagokba csomagolni. Egy-egy csomagba ugyanazon körjegyzőség több községének népszámlálási anyaga is el-

helyezhető, olyképen azonban, hogy az egyes községek anyaga megfelelő átkötéssel kellően el legyen egymástól választva. Városok népszámlálási anyagában a városrészek (kerületek), esetleg egyes népesebb utcák, továbbá úgy a városoknál, mint a községeknél is a népesebb külterületi lakott helyek (puszták, telepek stb.) a csomagban szintén átkötéssel elkülönítve fektűjenek. Az egész népszámlálási anyagnak szorosan abban a sorrendben kell lennie, mint a milyen rendben a házigyűjtőívek vannak a községi gyűjtőívekbe bevezetve s ezen sorrendhez képest a postai csomagok is a borítékon megfelelő sorszámmal látnadók el.

V. A népszámlálás költségeiről.

43. §. A népszámlálásra szükséges nyomtatványokat az állam ingyen szolgáltatja. Ezen nyomtatványokon a kérdőpontok kitöltéséről a községek (városok) saját költségükön kötelesek gondoskodni. Ehhez képest a számlálóbiztosoknak, valamint az összeírási munkálatok felülvizsgálásával megbízandó közegeknek díjazása és a felmerülő fuvar- és egyéb költségek a községeket terhelik. (1910. évi VIII. t.-cz. 4. §.-a) Ebből folyólag a községeket (városokat) a népszámlálás végrehajtásából a következő kiadások terhelik:

a) a jelen utasítás 15. és 18. §-ai értelmében a számlálóbiztosoknak s a községi vagy körjegyzőnek és egyéb népszámlálási felülvizsgálóknak járó díjak és megtérítések; b) a népszámlálás végrehajtásánál netalán igénybe vett egyéb közreműködő munkások díjazása; c) a felvételi lapok és ívek kitöltésénél felmerülő irodai kiadások, csomagolási költségek és minden egyéb, a népszámlálás végrehajtása és a népszámlálási anyag beterjesztése körül felmerülhető kiadások.

44. §. Ha több község tartozik valamely számlálókerülethez, az egész számlálókerületben felmerülő közös kiadásokat a számlálókerülethez tartozó egyes községek a kitöltött számlálólapok és házigyűjtőívek arányában kötelesek viselni. Ugyanilyen alapon osztandók meg a körjegyzőség összes községei között az előző §. c) pontja értelmében felmerülő csomagolási költségek, nemkülönben a körjegyzőség népszámlálási anyagának a legközelebbi postahivatalig való szállításából származó költségek.

45. §. A községek (városok) a népszámlálásból őket terhelő költség fedezetéről 1911. évi költségvetési előirányzatukban gondoskodni kötelesek.

46. §. A népszámlálás végrehajtásából származó és a községeket (városokat) terhelő összes költségekről törvényhatósági jogú és rendezett tanácsú városoktól, illetőleg a községekről járásonként — mihelyt a 24. §-ban említett végleges leszámolás megtörtént, — az e) minta szerinti kimutatás szerkesztendő és az a törvényhatósági jogú városok részéről közvetlenül, a

r. tanácsú városok polgármestere, illetőleg a járási főszolgabírák részéről pedig az alispán útján a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz terjesztendő fel.

VI. A népszámlálás végrehajtása kórházakban s bentlakással összekötött más intézetekben és a tartóztatási intézetekben.

47. §. Kórházaknak, elmegyógyintézeteknek, árvaházaknak, gyermekmenhelyeknek, iskolai internátusoknak, menedékházaknak, férfi- és női zárdáknak s általában minden bentlakással kapcsolatos intézetnek tulajdonosai, igazgatói kötelesek arról gondoskodni, hogy az intézet lakóiról a népszámlálási adatok a népszámlálás időpontjában rendelkezésre álljanak. Oly esetekben tehát, a midőn sem az intézet nyilvántartásai a szükséges adatokat nem foglalják magukban, sem az intézeti tagok bevallása alapján az adatok meg nem állapíthatók, pl. ha súlyos betegek, vagy oly korú gyermekek vannak az intézetben, a kiktől a szükséges adatokat kivenni nem lehet, az intézet tulajdonosának, igazgatójának kötelessége a hiányzó adatokat alkalmas módon, pl. a szülők, vagy más gondviselők, esetleg az illetékes községi előljáróság útján kellő időben megszerezni. Hogy az intézetek tulajdonosai (igazgatói) már előzetesen tájékozva legyenek a felől, hogy a számlálólapokon minő adatokat kell kitüntetni, a számlálólap mintája és az annak kitöltésére vonatkozó utasítás az intézetekkel kellő időben közölni fog.

48. §. Az előbbi §-ban említett intézetek tulajdonosai, igazgatói kötelesek a számlálóbiztosnak a népszámlálásnak az intézetben való végrehajtásánál tőlük telhetőleg támogatni, őt a szükséges kísérettel és segítséggel ellátni, az intézet nyilvántartásaiban foglalt népszámlálási adatokat rendelkezésére bocsátani. Abban az esetben pedig, ha az intézetnek oly helyiségei is volnának, a melyekbe egészségi vagy biztonsági szempontból, vagy az intézet szabályai értelmében bármely más komoly okból idegeneknek belépni nincsen engedve, e helyiségekben a számlálóbiztos helyett az intézet tulajdonosának (igazgatójának) kötelessége az egész számlálási műveletet foganatosítani.

49. §. Az országos letartóztató- és javítónevelő-intézetek (kir. javítóintézetek és az igazságügyminister főfelügyelete alatt álló egyéb javítónevelő-intézetek) igazgatói s a kir. törvényszéki és járásbírósi fogházak vezetői a szükséges népszámlálási nyomtatványokat közvetlenül a m. kir. statisztikai hivataltól kapják és a számlálóbiztos közbejötté nélkül maguk gondoskodnak azok kitöltéséről. A letartóztatottokról szóló számlálólapok jegyzék kíséretében közvetlenül a magyar kir. központi statisztikai hivatalhoz terjesztendő fel, a letartóztatási intézetben levő többi egyénekre vonatkozó számlálólapok és a házigyűjtőívek ellenben — a melyekbe azonban a letartóztatottakra vonatkozó ada-

tokat nem kell bevezetni, — az illetékes számlálóbiztosnak adandók át, a kinek feladata ezen adatokat a többi népszámlálási anyaggal egyesíteni s azoknak főeredményét a községi gyűjtőívbe is befoglalni.

VII. A cs. és kir. közös hadseregnél és haditengerészetnél, valamint a magyar kir. honvédségnél és csendőrségnél szolgálatban levő egyének és a katonai épületekben lakó polgári felek számbavétele.

50. §. A cs. és kir. közös hadseregnél és haditengerészetnél, valamint a m. kir. honvédségnél és csendőrségnél tényleges szolgálatban álló mindazon katonai-állományú tisztek, lelkészek, hadbírák, orvosok, csapatszámvivők (gazdászati tisztek, számvivő tisztek), tisztviselők, tisztjelöltek, tisztviselő-jelöltek, rangosztályba nem sorolt havidíjasok és legénységi egyének megszámlálása, a kiknek rendes lakása valamely katonai (honvédségi, csendőrségi) kincstári vagy a katonai kincstár által használt épületben (a bérelt épületeket is beleértve) vagy valamely hadihajón van, továbbá a kik valamely községben felállított helyi különítményképen magánházakban vannak elszállásolva, e célra szolgáló megfelelő számlálólapokkal az épület vagy hadihajó vagy az illető katonai (honvédségi) helyi különítmény parancsnoka által történik. Ha azonban a cs. és kir. közös hadsereg, haditengerészet, m. kir. honvédség vagy csendőrség valamely épületnek csak egy részét bérlé, ez esetben az épületnek a katonaság, (honvédség, csendőrség) által ki nem bérelt részeiben lakó feleknek megszámlálása, valamint az egész épületre vonatkozó házigyűjtőívnek kitöltése a polgári számlálóbiztosnak a feladata.

51. §. Nem katonai, hanem a polgári népesség felvételére szánt számlálólapon, de szintén a katonai épület vagy hadihajó parancsnoka veszi számba a népszámlálás időpontjában a katonai épületben vagy hadihajón tartózkodó magánfeleket, valamint a megelőző §-ban felsorolt katonai személyek hozzátartozóit, családtagjait, cselédeit stb., nemkülönben ő van hivatva kitölteni a katonai épület házigyűjtőívét is.

E házigyűjtőívben azonban a katonai épületben (hadihajón) összeírt katonai egyéneket nem kell bevezetni, ezekről külön sommás kimutatás készül, a melyet a katonai épület (hadihajó), illetőleg helyi különítmény parancsnoka saját felettes hatósághoz terjeszt fel.

52. §. A nem katonai épületekben vagy hadihajón, hanem polgári lakásban lakó katonák, haditengerészek, honvédek, csendőrök, valamint ezek hozzátartozóinak, családtagjainak, cselédjeinek, nemkülönben a katonai épületben (hadihajón) lakó, de hosszabb vagy rövidebb időre szabadságolt katonai személyeknek számbavétele — ugyanazon számlálólapok alkalmazásával, a melyek a polgári népesség számbavételére szolgálnak, — az illetékes polgári hatóságoknak és polgári számlálóbiztosoknak képezi feladatát.

53. §. A katonai épületek és hadihajók, illetőleg helyi különítmények parancsnokait az 50. §. értelmében szükséges katonai számlálólapok kellő mennyiségű példányaival a felettes katonai hatóságok látják el, a házigyűjtőívet és a netalán szükséges polgári számlálólapokat ellenben, valamint az ezek kitöltésére vonatkozó *Részletes utasítás* néhány példányát és kívánatra az utasításnak és felvételi mintáknak német vagy egyéb idegen nyelvű fordításából is egy-egy példányt az épület- vagy hadihajó-parancsnok (a helyi különítmények parancsnokai) legkésőbb 1910. évi december hó 31-én a polgári számlálóbiztostól veszik át.

54. §. A közös hadseregbeli katonai épület, hadihajó, illetőleg helyi különítmény parancsnoka a kiállított katonai számlálólapokat legkésőbb 1911. évi január hó 15-éig a Bécsben székelő cs. és kir. katonai műszaki bizottsághoz küldi be. A honvédekről és csendőrökről kiállított számlálólapok ugyanezen időpontig a m. kir. honvédelmi miniszterhez terjesztendő fel. A katonai épületről felvett házigyűjtőív és a katonai épületben vagy hadihajón tartózkodó nem katonai egyénekről, valamint a katonai személyek hozzátartozóiról és családtagjairól, cselédjeiről stb. kiállított számlálólapok az 1911. évi január hó 1—10-ike között az illetékes polgári számlálóbiztosnak adandók át, a ki a felvételi ívek és lapok helyes és hiánytalan kitöltését megvizsgálja s a netaláni hiányok pótlására vagy előforduló hibák kijavítására az épületparancsnoknak (hadihajó parancsnokának) figyelmét felhívni köteles.

A katonai épület s a hadihajó parancsnokától átvett házigyűjtőívet és a hozzátartozó polgári számlálólapokat a többi népszámlálási anyaggal kell egyesíteni s ez adatokat is a községi gyűjtő- és összesítőívbe — a községnek ház- és lélekszám szerinti összefoglalásába — bele kell foglalni.

VIII. Vegyes határozatok.

55. §. A népszámlálásnál alkalmazandó felvételi mintákban foglalt kérdőpontok és rovatok kitöltéséhez szükséges adatokat a hatósági közegek és községi előljáróságok, illetőleg a számlálóbiztosok és felülvizsgálók felszólítására mindenki szolgáltatni köteles. (1897. évi XXXV. törvényzcikk 9. §-a.)

56. §. Az 1897. évi XXXV. t.-cz. 13. §-a szerint: a ki tudva hamis, vagy valótlan statisztikai adatokat vall be, vagy az adatszolgáltatást megtagadja, kihágást követ el és 100 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetetik. Ehhez képest tilos, habár minden anyagi vagy erkölcsi érdek nélkül, sőt talán tisztán megtréfálási szándékból is, hamis vagy valótlan statisztikai adatokat bevallani, vagy az adatszolgáltatást megtagadni. Nem szabad különösen: a) a családfőnek saját magát vagy hozzátartozóját a népszámlálás alól kivonnia: b) akár magára, akár valamely hozzátartozójára vonatkozólag a népszámlálási fölvételi

mintákba felvett rovatokra vagy kérdőpontokra, vagy azoknak bármelyikére a kívánt felvilágosítást megtagadnia; c) nem szabad a háztulajdonosnak vagy megbizottjának, a kit az általános utasítás 31. §-a értelmében a számlálóbiztos felszólított arra, hogy a házában összeírt egyének névsorának megtekintése alapján nyilatkozzék, vajjon az összeírásból nem maradt-e ki valaki, e felszólításra a felvilágosítást megtagadnia vagy tudva a valósággal ellenkező felvilágosítást adnia; d) nem szabad az intézeti tulajdonosnak vagy igazgatónak (kórházi, árvaházi, menedékházi igazgató stb.) az intézetben lakó egyénekről az intézet nyilvántartásaiban rendelkezésre álló népszámlálási adatokat vagy az általános utasítás 48. §-a értelmében a számlálóbiztos által igényelhető támogatást megtagadnia; e) nem szabad a vendégfogadó- vagy szállodatulajdonosnak, valamint a szállóvendégnek a számlálólapok kitöltésére vonatkozó részletes utasítás 2. c) pontjában körülírt kötelesség teljesítését megtagadnia; f) nem szabad a cselédtartó gazdának, a kihez a számlálóbiztos a részletes utasítás 2. e) pontja alapján azt a kérdést intézte, hogy az évforduló alkalmából távozott-e el tőle cseléd, vagy vár-e cselédet, a választ megtagadnia, vagy a valóságnak meg nem felelő felvilágosítást adnia; g) általában nem szabad annak, a kit — miután a saját magára, házára, vagy háznépére vonatkozó népszámlálási adat a helyszínén megjelent számlálóbiztos vagy felülvizsgáló által, ezek hibáján kívül fekvő okból, a helyszínén nem volt beszerezhető, — népszámlálási ügyben a községi előljáróság (városi hatóság) megidéz, a megjelenést indokolatlanul elmulasztania; h) nem szabad végül a számlálóbiztosnak, községi vagy körjegyzőnek, felülvizsgálónak vagy a számlálásnál közreműködött más egyéneknek a fölvételi mintába tudva hamis vagy valótlan adatot jegyezni be.

57. §. A központi statisztikai hivatal alkalmazottja vagy a népszámlálási adatok gyűjtésével vagy feldolgozásával megbízott más egyén (számlálóbiztos, községi vagy körjegyző, felülvizsgáló vagy más közreműködő munkaerő), a ki ily minőségében tudomására jutott egyéni természetű statisztikai vagy egyéb adatokat, akár alkalmaztatásának vagy megbízatásának idejében, akár annak megszűnte után magánosoknak vagy oly hatóságoknak, melyek azok átvételére jogosítva nincsenek, elbeszél, kiszolgált, felmutat, megtekinteni enged, vagy köztudomásra juttat, — amennyiben cselekedete súlyosabb büntetőjogi beszámítás alá nem esik, — kihágást követ el és 2 hónapig terjedhető elzárással, valamint 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetetik. Fenmarad ezenkívül a fegyelmi felelősség és az okozott kár megtérítésének kötelezettsége. (1897. évi XXXV. t.-cz. 15. §-a.)

58. §. A jelen utasítás 56. és 57. §§-aiban említett kihágási ügyekben a kir. járásbírók járnak el. (1897. évi XXXV. t.-cz. 16. §-a.)

59. §. Az 1897. évi XXXV. t.-cz. 14. §-a szerint: a ki a törvény szerint beszolgáltatandó statisztikai adatok gyűjtését hamis hírek terjesztésével megnehezíti vagy ez által a felvételnek az előszabott időben való végrehajtását megakadályozza, az ebből származó károkat, úgymint az esetleg-szükségessé vált újabb felvételi vagy egyéb intézkedések költségeit viselni tartozik. Az okozott károk megtérítésére vonatkozó kötelezettséget, a kárösszeget, valamint a költségek összegét az illetékes királyi bíróság állapítja meg.

60. §. Minthogy a számlálóbiztos és a népszámlálási felülvizsgálót, még ha különben nem volna is köztisztviselő, az 1910. évi VIII. t.-cz. 5. §-a értelmében közhivatalnoknak kell tekinteni: a büntető törvénykönyv 165. §-a értelmében a hatóság elleni erőszak büntetést követi el és három évig terjedhető börtönnel büntetendő az, a ki a számlálóbiztos vagy népszámlálási felülvizsgálót népszámlálási teendőinek végrehajtásában erőszak vagy veszélyes fenyegetés által akadályozza, vagy valamely intézkedésre kényszeríti, vagy pedig hivatalos eljárása alatt tettleg bántalmazza.

61. §. A népszámlálási adatok s a népszámlálással kapcsolatban a számlálóbiztosnak vagy felülvizsgálónak vagy a népszámlálásnál közreműködött más közegnek tudomására jutott egyéb egyéni természetű adatok az *adók kivételénél alapul nem vehetők* s ezen adatokat a címzettek körébe tartozó közlemények kivételével a központi statisztikai hivatal nem egyénenként, hanem csak területi vagy tárgy szerinti összefoglalásban teheti közzé. (1897. évi XXXV. t.-cz. 17. §-a.)

62. §. A jelen utasítás 57. és 61. §§-aiból következik, hogy sem a számlálóbiztosnak vagy népszámlálási felülvizsgálónak, sem a községi előjárásának (városi hatóságnak) a népszámlálás anyagából még tisztán név- és címzetti természetű adatokat sem szabad sem hatóságoknak, sem testületeknek, sem magánosoknak kiszolgáltatnia. Ahhoz, hogy a község (város) a népszámlálási anyagot esetleg saját maga számára (pl. az óvó- és tankötelesek névjegyzékének összeállítására, vagy más községi nyilvántartás vagy névtár céljára) kivonatoltathassa, a kereskedelemügyi miniszter előleges engedélyre van szüksége.

63. §. A népszámlálás céljára szolgáló felvételi minták helyes kitöltése az egész népszámlálási munkát sikerességének alapfeltételét képezvén, különösen nagy gond fordítandó arra, hogy a népszámlálás intézésére és végrehajtására hivatott törvényhatósági, járási és városi közegek és a községi és körjegyzők és egyéb népszámlálási felülvizsgálók, valamint a számlálóbiztosok a népszámlálásra vonatkozó utasításokat minél jobban elsajátítsák. E végből a járásokban a főszolgabírónak vagy helyettesének, törvényhatósági

jogú és rendezett tanácsú városokban pedig a polgármesternek vagy a népszámlálás intézésével általa megbízott városi tisztviselőnek elnöklése mellett a számlálóbiztosok, községi és körjegyzők és egyéb népszámlálási felülvizsgálók részvételével értekezletek tartandók, a melyeken az utasítások összes pontjainak és a felvételi minták rovatainak felolvasása és tüzetes megbeszélése után az eltérő felfogásokat és el nem oszlatható kétségeket jegyzékbe kell foglalni s e jegyzéket a m. kir. központi statisztikai hivatal további utasításainak vétele végett a nevezett hivatallal közölni. A beoktatások egyöntetűségét a m. kir. központi statisztikai hivatal — a mennyiben személyzetének hivatalos elfoglaltsága mellett ez kivihető lesz, — tisztviselőknél egyes törvényhatóságokba való kiküldésével és az ezek által tartandó magyarázó előadásokkal közvetlenül is elő fogja mozdítani.

64. §. Ha valamely törvényhatóság első tisztviselője helyi viszonyoknál fogva a jelen utasításokra nézve módosításokat látna szükségesnek, szabadságában áll az utasítás vételétől számított 6 hét alatt ez iránt a kereskedelemügyi m. kir. miniszterhez indokolt előterjesztést tenni, a ki a felterjesztés tárgyára nézve véglegesen intézkedik.

Kelt Budapesten, 1910. évi augusztus hó 31-én.

c) Részletes utasítás

a számlálólapok, házigyűjtővek, községi gyűjtő- és összeítővek s a népszámlálás költségeire vonatkozó kimutatás kitöltésére.

a) A számlálólapok kitöltése.

Kiről, hol és kinek kell a számlálólapot kiállítani?

I. A számlálólapok kitöltése a családfőnek vagy helyettesének a kötelessége és csak ha ők e kötelességet sem személyesen, sem a család valamely tagja, vagy más megbízott által bármily okból nem teljesítik, hárul e feladat a számlálóbiztosra. A népszámlálás adatainak minél teljesebb megbízhatósága szempontjából, de az egész nagy népszámlálási munkát végrehajtásának gyorsítása érdekében is kívánatos azonban, hogy az adatok kitöltésére képes, mivel a község az »önszámlálás« hazafias kötelességének minél nagyobb számban tegyen eleget.

2. A népszámlálás pontos és szabatos végrehajtásának legfőbb kelléke, mondhatni alapfeltétele, hogy senki a népszámlálásból ki ne maradjon és senki kétszeresen vagy többszörösen számba ne véssék. Arra nézve, hogy *kiről és hol kell számlálólapot kiállítani*, általános szabály az, hogy az 1910. évi december hó 31-ike és az 1911. évi január hó 1-je közötti éjjeli időpontjában létező tényleges állapot a mérvadó. Csakis az, a ki ezen időpontban életben van, veendő

fel a számlálólapra és mindenki ott számlálandó meg, a hol ezen időpontban tényleg tartózkodik. Ezen időpont után a népszámlálás foganatosítása közben előforduló születési vagy halálesetek egyáltalában és az átköltözések vagy egyéb helyváltoztatások is rendszerint figyelmen kívül hagyandók. Hogy e tekintetben az útban levőkre és egyéb, a fent említett időpontban rendes lakásukon kívül tartózkodó egyénekre nézve minő eltéréseknek van helye, az alábbi utasítások állapítják meg:

a) A kik az 1910. évi december hó 31-ike és az 1911. évi január hó 1-je közötti éjjeli úton, vagy idegen lakásban (de a magyar szent korona országainak területén) *töltik*, amennyiben rendes lakásuk van és oda 1911. évi január hó 1-jén visszatérnek s amennyiben ott, a hol az éjjelt töltötték, esetleg már meg nem számláltak volna, nem tényleges tartózkodási helyükön, hanem rendes lakásukban veendő számba. A kik tehát a Szilveszter-éjjelt nem saját lakásukban, hanem más családnál töltik, de már az éj folyamán vagy január hó 1-én saját lakásukba visszatérnek, a saját lakásukon irandók össze és nem ott, a hol a december hó 31-ike és január hó 1-je közötti éjjelt töltötték.

b) Ugyanez áll azokra vonatkozólag is, a kik nemcsak az 1910. évi december hó 31-ike és az 1911. évi január hó 1-je közötti éjjelt, hanem a *következő napokat is úton töltik, a nélkül, hogy valahol tényleg megszállaltak volna*. Ezek is, a mennyiben a számlálás ideje alatt (1911. évi január hó 1-je és 10-ike közötti időben) rendes lakóhelyükre visszatérnek, itt számlálandók meg, s ha itt a számlálás már végrehajtott volna, kötelesek az illető számlálóbiztosnál, vagy a községi előjárásánál (városi hatóságnál) számlálólapjuk kitöltése és a házigyűjtőívben való elhelyeztetése végett haladéktalanul jelentkezni. Ha ilyen egyének a házigyűjtőívben a távollevők sorában mutattak volna ki, számuk a házigyűjtőívnek I. és II. részében a távollevők rovatából a népszámláláskor jelen volt egyének rovatába vezetendő át s a házigyűjtőív III. része is megfelelően helyesbítendő.

c) A kik az 1910. évi december hó 31-ike és az 1911. évi január hó 1-je közötti éjjelen vagy január hó 1-jén *valamely vendégfogadóban, szállodában tartózkodnak*, mindenesetre a fogadóban, szállodában irandók össze, még abban az esetben is, ha még aznap, vagy a legközelebbi napon rendes lakóhelyükre visszatérni szándékoznak. A vendégfogadó, szálloda tulajdonosa felelős azért, hogy mindegyik szállóvendégnek a számlálólapja kellően kitöltessék. Kötelessége továbbá az 1911. évi január hó 1-je és 10-ike közötti idő alatt szállodájában, vendégfogadjában megszálló minden egyes szállóvendéghez kérdést intézni az iránt, hogy a számlálólap róla már kitöltött-e, s amennyiben a számlálólap még nem töltött volna ki, kötelessége a

vendéget annak kitöltésére felhívni, vagy a számlálólapot a vendég bevallása alapján személyesen vagy megbízottja által kitölteni. Ha a vendég sem a számlálólapot ki nem tölti, sem a kellő adatokat nem szolgáltatja, a szálloda, vendégfogadó tulajdonosa köteles erről a számlálóbiztosra, ha pedig ez nem lenne lehetséges, a községi előjárásánál (városi hatóságnál) haladéktalanul értesíteni. A mely szállóvendég azt állítja, hogy számlálólapja már kiállított, arról elégséges a számlálólapnak a vezeték- és keresztnévre (családi és utónévre) vonatkozó első kérdését kitölteni s — a többi kérdőpontokat felelet nélkül hagyva — a rovatok keresztben való átírásával megjegyezni, hogy az illető egyén itt csak szállóvendég, s hogy mely napon és mely községben számláltatott meg, továbbá hogy a szállóvendégnek mi a foglalkozása és hol van tulajdonképeni rendes lakóhelye. Ezen megjegyzést azonban az illető szállóvendég, ha írni tud, a számlálólapra sajátkezűleg rávezetni, vagy azt legalább sajátkezű aláírásával megerősíteni tartozik. E számlálólapok a m. kir. központi statisztikai hivatalban ellenőrzési célra fognak szolgálni, t. i. annak megállapítására, hogy az illető szállóvendég az ellenőrző számlálólapján megnevezett helyen tényleg összeíratott-e. A népszámlálásnak a szállodákban, vendégfogadóknak és egyéb rendszeresen éjjeli szállást adó helyeken (pl. iparossegédek szállóhelyei stb.) való pontos teljesítése érdekében célszerű ezeken a helyeken a számlálást már január hó 1-én reggel foganatosítani s ugyanekkor a kellő útmutatással elegendő mennyiségű számlálólapot kell hátra hagyni, hogy a szükséges készlet a szállodásnak (vendégfogadó-tulajdonosnak stb.) rendelkezésére álljon. A szállodákban január hó 10-éig kitöltendő — részben teljes, részben csak ellenőrzésül szolgáló — számlálólapokat a számlálóbiztos január hó 10-én gyűjtse be.

d) Azok, a kik az 1910. évi december hó 31-ike és 1911. évi január hó 10-ike közötti egész időt úton töltik, a nélkül, hogy ezen idő alatt rendes lakóhelyükre visszatérve, itt megszállaltak volna, vagy a kik mint vendégek, átutazók valamely ideiglenes lakásban, vagy szállodában számba nem vették, a számlálás kitézett ideje alatt számlálólapjuk kitöltése végett bármelyik község előjárásánál jelentkezhetnek, a melyben tartózkodnak, s a mennyiben időközben sehol sem jelentkeznek, legkésőbb 1911. évi január hó 10-én azon község előjárásánál kötelesek jelentkezni, a mely községben ezen a napon épen tartózkodnak, vagy a melyik községen épen keresztül utaznak. Az ilyen egyének számlálólapjai külön házigyűjtőívbe helyezendők, a melynek előlapjára fel kell jegyezni ezeket a szavakat: »Átutazók számlálólapjai«, a számlálólapok száma a házigyűjtőív II. részének jobb oldalán a »vendégek, átutazók és egyéb ideiglenesen ott tartózkodók« számának bejegyzésére szánt

rovatokban mutatandó ki, a nazigyujtoiv összes többi rovatai pedig üresen hagyandók.

e) *Gazdasági, valamint egyéb cselédek*, nemkülönben ezek családtagjai, a kik 1911. évi január hó 1.-jén vagy a legközelebbi napok valamelyikén máshova költöznek, még mielőtt róluk eddigi tartózkodási helyükön a szabályszerű számlálólapok kiállítottak volna, ott veendő számba, a hol az 1911. évi január hó 1.—10-ike közti időben tényleg megtelepülnek. Számbavétel céljából tehát a község előjáróságánál (városi hatóságnál) jelentkezni kötelesek. Az ilyen cselédekről azonban, a kik csak 1910. évi december hó 31-ike után távoztak el, a korábbi gazdánál is kell számlálólapot kiállítani, de erre csak a cseléd nevét, továbbá azt a megjegyzést kell rávezetni, hogy a cseléd hány családtaggal, hová (mely községbe és névszerint mely gazdához) költözött. Ezek a számlálólapok is — mint némely esetekben a szállodák szállóvendégeinek számlálólapjai — ellenőrzési célra fognak szolgálni, t. i. annak a megállapítására, hogy a cseléd az ellenőrző-számlálólapon megnevezett új gazdánál tényleg összeiratott-e. Annak lehető biztosítása végett, hogy a népszámlálás időpontja körül helyet változtató gazdasági és egyéb cselédek a népszámlálásból ki ne maradjanak, a számlálóbiztos mindazon gazdákhöz és egyéb családfelekhez, a kik a számlálóbiztos tudomása szerint cselédeket (akár gazdasági, akár belső cselédet) szoktak tartani, a számlálás fogantatásának alkalmával mindig intézzen kérdést, hogy az illető gazda vagy családfele a legközelebbi napokban vár-e cselédet. Ha a felelet úgy hangzik, hogy igen, ez esetben a számlálóbiztos az illető gazdánál (családfele) hagyjon elegendő számlálólapot azzal a hozzáadással, hogy a megérkező cselédekről és hozzátartozóikról — ha csak ezek saját állításuk szerint előbbi tartózkodási helyükön már fel nem vétettek volna, — a számlálólapokat pontosan töltsék ki és a számlálóbiztosnak szolgáltatassák be. Ha azonban a cseléd azt állítja, hogy már össze van írva, akkor elégséges csak a cseléd nevét rávezetni a számlálólapra és azt a megjegyzést, hogy hol és összesen hány családtaggal íratott össze, vagyis csupán az ellenőrző-számlálólapot kiállítani, a melyet a számlálóbiztosnak szintén be kell szolgáltatnia. A számlálóbiztos egyszersmind jelentse ki azt is, hogy a mennyiben a gazda (családfele) a felszólításnak nem felel meg, annak lehet kitéve, hogy vagy ő, vagy cselédje az összeírás végett a községi előjárósághoz fognak megidéztetni. Ha a számlálóbiztos a számlálás fogantatásakor valamely gazdánál vagy más családfelel oly cselédet talál, a ki 1910 december hó 31.-én még nem volt ott, ez esetben hasonlóképen kell eljárnia, mint a fentebbiek szerint a később érkező cseléddel szemben magának a gazdának (családfele), vagyis a számlálóbiztos ilyenkor a cselédéről és hozzátartozóiról a cseléd

kijelentéséhez képest, vagy a teljes számlálólapokat vagy a csak ellenőrzésül szolgáló számlálólapot tölti ki. Hogy a gazdasági cselédeknek a népszámlálásból való kimaradása annál biztosabban elkerülhető legyen, ajánlatos a számlálás fogantatását a több cselédet tartó gazdánál lehetőleg a számlálásra kitűzött idő utolsó napjaira halasztani, a mikor a cselédváltás már rendszerint megtörtént s a számlálóbiztos a cselédet már az új gazdánál találja.

f) *Szabadságon levő tényleges szolgálatban álló katonák*, haditengerészek, honvédek, csendőrök, még ha rendes lakásuk valamely katonai kincstári vagy a katonai kincstár által használt épületben, csendőrségi épületben, vagy valamely hadihajón van is, az 1910. évi december hó 31-iki tényleges tartózkodásuk helyén veendő fel. Ha ezek december hó 31-iki tényleges tartózkodásuk helyéről 1911. évi január hó 1.-én vagy a következő napok valamelyikén, még mielőtt róluk a számlálólap kiállított volna, eltávoznának, a rájuk vonatkozó adatok hozzátartozóik bevallása alapján veendő fel a számlálólapra.

g) *Annak a főfelvételnek a helyes keresztülvitele érdekében, hogy a népszámlálásnál a december hó 31-iki és január hó 1.-je közti éjjeli időpontja legyen az irányadó: a számlálóbiztos sohase mulassza el minden egyes lakásban a családfelekhez azt a kérdést intézni, hogy vajjon december hó 31.-én nem volt-e valamely oly családtag vagy vendég (szabadságon otthon levő katona, a karácsonyi iskolai szüneteket a családban töltő tanuló, rokon vagy más ideiglenesen ott tartózkodó) a lakásban, a ki időközben már eltávozott s a kiről a számlálólap ép úgy kitöltendő, mintha az illető még a népszámlálásakor is ott tartózkodnék. Minthogy ezen eljárás folytán a karácsonytól újévig terjedő iskolai szüneteket otthon töltő közép- és felsőbb iskolai tanulók nem abban a városban fognak összeírni, a hol az esztendő nagy részében laknak: hogy a városok rendes lakosságát ennek dacára is meg lehessen állapítani, az ilyen városokban nagy gondot kell arra fordítani, hogy az iskolai internátusból vagy a lakást, élelmezést adó családok köréből a népszámlálás ideiglenesen távollévő tanulókat a házigyűjtőivnek a lakásból távollévő kimutatására szolgáló rovataiban kimutatassanak.*

h) *A csupán ellenőrzési célra szolgáló számlálólapokat a házigyűjtőiv rovataiban nem kell kimutatni, hanem azok számát a házigyűjtőiv valamely alkalmas helyén csak jegyzetképen kell feltüntetni.*

A számlálólapok kitöltése általában.

3. A számlálólap minden egyes kérdésére a feleletek mindenkor a kérdés után hagyott üres helyen, kimerítően, tiszta írással és lehetőleg magyar nyelven adandók. A 3., 5. c) 9., 10., 11., 14. és 18—25.

számú kérdésekre a lehetséges feleletek egészben vagy részben már fel lévén véve a számlálólapra, ezeknél a választ a megfelelő *dült szedésű* felelet szónak (vagy szavaknak) egyszerű aláhúzásával kell megadni, kellőképpen ügyelve arra, hogy az aláhúzás ne terjedjen tovább, mint a hogy szükséges. Netaláni téves aláhúzás esetén a tévesen húzott vonalat keresztülhúzással vagy más módon olyképen kell megsemmisíteni, hogy a valóságos válasz tekintetében kétség ne támadjon. Egyébiránt ezeknél a kérdéseknél a választ mindig csak az illető feleletszónak aláhúzása által kell megadni, a többi feleletszóknak egyidejű keresztülhúzása — mivel a feldolgozásnál zavaró hatással lenne, — kerülendő. A beírások és aláhúzások vagy *téntával* vagy *téntaczeruzával* eszközleendő, közönséges írót használni nem szabad.

Vármegye, község, városrész, utca stb.

4. A számlálólap bal felső sarkán a **vármegye és község** (törvényhatósági jogú vagy rendezett tanácsú város) nevét, a jobb felső sarkon pedig a városrész (kerület), utca, út, tér, esetleg puszt, telep, tanya stb. nevét és a házszámot jól olvasható írással, mindenkor pontosan be kell jegyezni. A vármegye és község nevének kiírását a községi bélyegző, esetleg e célra készített külön bélyegző *tiszta* rányomása is pótolhatja, valamint a városokban a városrészek (kerületek) s esetleg népesebb utcák nevének bejegyzésére is, ha ez czélserűnek látszik, bélyegzőnyomat alkalmazható. A község neve gyanánt mindig az 1898. évi IV. t.-cz. alapján megállapított hivatalos nevet kell bejegyezni, értelmet nem zavaró rövidítések azonban megengedhetők.

Vezeték- és keresztnév.

(Családi és utónév.)

5. **A vezeté- és keresztnév** (családi és utónév) tiszta írására különösen nagy gondot kell fordítani, hogy a számlálólapok, esetleg hivatalos névjegyzékek (pl. választók névjegyzéke stb.) vagy egyéb, közérdekű cím- és névtárak szerkesztéséhez is felhasználhatók legyenek. *Férjes és özvegy nőknél* nem a nőnek saját családi és keresztnévét, hanem a férj vezeté- és keresztnévét kell beírni, pl. Nagy Jánosné, özvegy Kis Pálné.

A születés éve, hónapja és napja.

6. **A születés évének**, hónapjának és napjának megállapítása arra szolgál, hogy a népességet életkor, vagyis korévek és korcsoportok szerint lehessen részletezni. A népszámlálási munkálatnak ez a része az egész népszámlálásnak *úgyis szólván a legfontosabb részét képezi*. Egyrészt azért, mivel a népesség kor szerinti megoszlásának ismeretére már magában véve s több szempontból szükség van (óvó- és tanköteles-

korban levők, védkötelesek, munka- és keresetképes korúak, választói jogosultságra alkalmas korban levők száma stb.); másrészt pedig azért, mivel több más statisztikai adatgyűjtésnek, így különösen a házasságkötésekre, a születésekre és a halálozásokra vonatkozó adatgyűjtéseknek eredményei csakis az által válhatnak igazán tanulságosakká, ha ez adatokat a népesség megfelelő korviszonyaival lehet egybevetni. A születés évének kitöltése érdekében tehát — kivéve, a midőn a kérdezett egyén magasabb műveltsége folytán feltehető, hogy saját magának és családtagjainak születési évét, esetleg hónapját és napját is pontosan tudja, — mindig meg kell tekinteni a netalán kéznél levő anyakönyvi kivonatot vagy egyéb, a születés időpontját vagy az életkort feltüntető iratot (pl. iskolai bizonyítvány, iskolai értesítő-könyv, tanonczszerződés, tanoncz-bizonyítvány, cselédkönyv, munkakönyv, betegsegélyző-pénztári tagkönyv stb.) vagy más, hitelt érdemlő feljegyzést (pl. imakönyvi bejegyzés). Ha valaki a születés éve helyett betöltött életkorát tudja megmondani, ebből születésének évszámát a boríték-lapon foglalt *korszámítási tábla szerint* ki kell számítani és *soha sem az életkort, hanem mindig a megfelelő születési évet* kell az illető rovatba beírni. Őnként értetik, hogy abban az esetben, ha az életkort magában foglaló irat nem közvetlenül a népszámlálás előtt állított ki, hanem korábbi keletű, az annak kiállítása óta eltelt éveket az iratban kitüntetett korévhez előbb hozzá kell adni, s az így megállapított koréből kell a születés évét visszaszámítani. Amennyiben tehát a születés évének megállapítására ilyen korévet és nem a születési évet magában foglaló irat használtatik, a számlálóbiztos sohase mulassza el az irat kiállításának évét megtekinteni. Ha a születés évéről megbízható adat van, de a születés közelebbi időpontja csak nehézséggel lenne kideríthető, a születés hónapjának és napjának bejegyzése elmaradhat.

Nem, családi állapot és gyermekek száma.

7. A **nemre** vonatkozó rovat kitöltése a *férfi (fiú)* vagy *nő (leány)* szavak aláhúzása által történik.

8. **A családi állapotra** vonatkozó kérdőpont kitöltésénél mindenkor csakis a *törvényes állapot* veendő tekintetbe s a házasságon kívüli kötelék (az úgynevezett vadházasság) egyszerűen nem létezőnek tekinthető.*) *Elváltnak* is csak az jegyezhető be, a kinek a házassága jogerős *birói ítélettel bontatott fel*, vagy a kire nézve az ágytól és asztaltól való elválás a házassági pert befejező jogerős ítélettel mondatott ki; *az ágytól és asztaltól elválás a per folyama alatt* tehát a házasság felbontásának még nem tekinthető s

*) A vadházasságban élő nőknek a házi gyűjtőívben való kimutatására s számlálólapjuknak keresztvonással megjelölésére nézve l. a 41. c) pont alatt foglalt utasítást és az ugyanazon lap alján található jegyzetet.

a csak ily módon elválasztott egyént a számlálólapon házasnak kell kimutatni. A családi állapotra vonatkozó rovat kitöltése is épúgy, mint a nemé, az előre benyomott feleletszók közül a megfelelő szónak aláírásával történik; 12 évnél fiatalabb leányoknál és 16 évnél fiatalabb fiúknál, minthogy ezek a törvény értelmében házasságot egyáltalán nem köthetnek, a családi állapot megjelölése mellőzhető.

9. **A gyermekek** számát tudakoló kérdőpontra, a mely kérdés ezuttal először vétetett fel a magyar népszámlálás kérdőpontjai közé, az a célja, hogy a házasságok termékenységéről és a családok gyermekbőségéről, különösen pedig a hazánk egyes részeiben észlelhető egészségtelen állapotokról lehetőleg pontos és tanulságos képet nyerjünk. E kérdésnek pontos kitöltése tehát nemzeti szempontból igen nagy fontossággal bír. A kérdőpont helyes kitöltése érdekében szem előtt tartandó, hogy e rovatban az illető megszámlált egyénnek (apának, vagy anyának) akár fennálló, akár korábbi házasságokból eredő s akár élve, akár halva született gyermekei együttes számát kell bejegyezni (az élve- vagy halva-születésre való tekintet nélkül). Nem vérszerinti leszármazású, hanem csupán örökbecfogadott vagy mostoha gyermeket (a házastárs gyermekét) az örökbecfogadó, illetőleg mostoha szülőknek számlálólapján, továbbá házasságon kívül született s utóházasság által nem törvényesített gyermekeket sem az összesen született, sem az életben levő gyermekek sorában nem szabad kimutatni, mivel a kérdés csakis a vérszerinti leszármazott törvényes gyermekek számát kívánja kutatni. Megjegyzendő továbbá, hogy nemcsak a jelenlevő, hanem a távollevő és a már nagykorú gyermekeket, sőt azokat is számba kell venni, a kik már külön családot alapítottak; ezeknek gyermekei azonban, tehát az unokák, a nagyszülő lapján természetesen figyelmen kívül hagyandók. Ha a megszámlált egyénnek egy gyermeke sem született, a megfelelő helyre, a hová a gyermekek számát kellene beírni, vízszintes vonást (—) kell húzni, annak jeléül, hogy a kérdés nem maradt figyelmen kívül; nőtlenségénél és hajadonoknál azonban ez a kérdés teljesen kitöltetlenül marad.

Foglalkozás.

10. **A foglalkozás** a népszámlálásnak demografiai, szociális és gazdaságpolitikai szempontból a legfontosabb adata. E hármas szempontra való tekintettel a népességnek foglalkozások szerinti osztályozása ad csak a népszámlálás által kiderített többi adatnak is igazi életet és becset. Nem szabad tehát sajnálni az időt és fáradságot a foglalkozási rovatok pontos kitöltésére adott terjedelmes utasítások tanulmányozásától.

Főelv, hogy a foglalkozásokat általános gyűjtőnevek és többféleképpen értelmezhető szavak kerülésével, egyszerű szavakkal, de lehetőleg tüzetesen kell

megnevezni. Ennek alapfeltétele, hogy a mennyiben a számlálóbiztos tölti ki a számlálólapot, mindenekelőtt ő maga jöjjön teljesen tisztába a megszámlálendő egyén foglalkozásának mivoltával, azután pedig a foglalkozást oly módon nevezze meg, hogy azt mindenki könnyen megérthesse és csakis úgy érthesse, mint a számlálóbiztos értette. Sokan zavarban vannak az olyan foglalkozások megjelölésénél, a melyeknek megnevezésére oly határozott kifejezés nincs, a milyen pl. asztalos, czipész, lakatos stb., pedig az eljárás ilyenkor is nagyon egyszerű. Az olyan esetekben ugyanis, a midőn a foglalkozás megjelölése egy-egy közkeletű szóval nem lehetséges, oly körülírást kell alkalmazni, hogy abból az illető egyén foglalkozásának, keresetének tulajdonképeni mivoltát mindenki megérthesse, pl. »kosztos diákokat tart«, »szobákat ad ki albrletbe szobauraknak« stb. Általánosságban megjegyzendő még itt, hogy mivel a foglalkozásra vonatkozó kérdőpontok egymással összefüggnek, ha az egyikre adott válasz oly kimerítő, hogy a többi kérdőpont tekintetében is felvilágosítást ad, akkor ezekre külön nem kell felelni. Ha pl. az 5. a) rovatba valakinek a foglalkozásául azt írjuk be, hogy »szabóság«, akkor már az 5. b) kérdésre is feleltünk; ha ellenben az 5. a) rovatba csak annyit írtunk, hogy »szabó«, akkor az 5. b) rovatban külön ki kell azt tüntetni, hogy az illető szabó »segéd«. Ha pedig egy állami tisztviselőnél az 5. a) rovatba az jegyeztetik be, hogy »m. kir. pénzügyminiszteri szám-tiszt«, akkor már az 5. b), sőt a 6. a) kérdésre is meg van adva a felelet; ezekre tehát külön nem kell válaszolni.

Ezen főelvek mellett a különböző foglalkozási osztályokba tartozó egyének foglalkozásának szabatos megnevezése céljából a következő részletes irányelvek tartandók még szem előtt:

a) *Az értelmiségi foglalkozásoknál* nem elégséges a hivatalnok, tisztviselő, sőt még az állami, vármegyei, magánhivatalnok kifejezés sem, hanem határozottan meg kell mondani, hogy: törvényszéki jegyző, pénzügyminiszteri fogalmazó, földművelésügyi minisztériumban díj-nok, alispán, takarékpénztári könyvelő, vasgyárigazgató, államvasuti mérnök, fűrészgári gondnok (tisztviselő), regálébérlőnél felügyelő (tisztviselő) stb. A mérnök kifejezést *magában sohasem szabad használni*, hanem mindig ki kell tüntetni a közszolgálati vagy gazdasági ágat is, a melyben az illető mérnök működik. pl. államvasuti mérnök, állam-építészeti mérnök, építészmérnök, földmérő mérnök stb. A mennyiben a foglalkozás megnevezéséből (felügyelő, gondnok, megbízott, alkalmazott stb.) nem tűnnék ki világosan, hogy az illető tisztviselő-e vagy nem tisztviselő, minden kétség kizárása végett azt külön meg kell említeni, pl. felügyelő — tisztviselő, vagy felügyelő — altiszt stb.

b) *Az őstermelő-osztályhoz* tartozó egyének állásának és foglalkozásának megjelölésére a következő

kifejezések alkalmazhatók: földbirtokos (kis-, közép- és nagybirtokos), szőlőbirtokos, mű- vagy kereskedelmi kertész, zöldségkertész, haszonbérlő, kisbirtokos-napszamos, kisbérlő-napszamos, részes földműves (feles, harmados), gazdatiszt (a minőség közelebbi megjelölésével: tisztartó, számtartó, kasznár, ispán stb.), erdő-tiszt, erdőőr, erdőszolga, gazdasági cseléd (gazda, béres, igáskocsis, gulyás, csikós, kanász, juhász, csósz, kerülő, libapásztor, vinczellér), gazdasági munkás (föld-művelési napszamos, részes arató, szőlőmunkás-napszamos, erdőmunkás stb.) Az önálló juh- és kecske-tenyésztők, halászok s tejjgazdasággal foglalkozó majosok színtén külön megnevezendők. Használhatók ezenkívül vidékenként szokásos más kifejezések is, de annak világos kitüntetésével, hogy az illetők tisztviselő, cselédek, vagy napszamosok-e. Az erdész kifejezéshez mindig hozzá kell tenni, hogy tisztviselő vagy pedig erdőőr (erdészeti altiszt vagy szolga) az illető. Azokat a kisbirtokosokat vagy kisbérlőket, a kik saját vagy bérelt földjüknek művelésén kívül rendszerint napszamba is eljárnak, »kisbirtokos-napszamos«-nak vagy »kisbérlő-napszamos«-nak kell nevezni. Ezekről meg kell különböztetni a földművelési napszamosokat, a kiknek legfeljebb házuk van, de földjük nincs s kizárólag vagy főképen mint mezőgazdasági munkások keresik kenyerüket. Részes földműveseknek csak azokat kell nevezni, a kiknél a részért művelés főkeresetforrásnak tekinthető. A kiknél ellenben a részért művelés csak mellékes természetű, azoknál a részes földműves minőséget csak a mellékfoglalkozás rovatában kell kitüntetni. Ügyelni kell arra, hogy a gazdasági cseléd kifejezés ne alkalmazassék a gazdálkodó házában alkalmazott házi cselédekre (inas, parádés kocsis, konyhacselédek, szobalányok, szakácsnék stb.) A gazdaságban tényleg közreműködő házastárs és egyéb családtagok foglalkozásának megjelölésénél hasonló részletezés szükséges; a megnevezés tehát a következő legyen: kisbirtokosnak, földbérlőnek, szőlőbirtokosnak, kisbirtokos-napszamosnak, részes földművesnek stb. *segítő családtagja*. Az őstermeléssel foglalkozó egyének foglalkozásának megjelölésénél oly általános megnevezéseket, melyek a fenti részletezésbe bele nem illenek, pl. őstermelő, földműves, földművelő, földész, gazdálkodó stb., a melyekből még azt sem lehet megállapítani, hogy az illető egyén mint birtokos, bérlő, részes vagy napszamos műveli-e a földet, föltétlenül kerülni kell.

c) *bányászoknál* mindig meg kell jelölni a bánya minőségét, a melyben dolgoznak, mint pl.: kőszén-bányász, arany- és ezüstbányász stb.; a bányász szó tehát magában elégtelen. *Önálló bányavállalkozók* pedig sohasem bányász, hanem mindig *bányatulajdonos* vagy *bányabérlő* néven veendő fel, szintén a bánya minőségének közelebbi megjelölésével, pl. arany-bánya-tulajdonos.

d) *Az ipar, kereskedelem, hitel és közlekedés* kö-rebe tartozó foglalkozásoknál kiváló gondot kell arra fordítani, hogy a megnevezésből az ipar, kereskedelmi és forgalmi ág s egyúttal az is kitűnjék, vajjon az illető egyén foglalkozását mint önálló, avagy mint alkalmazott úzi-e s utóbbi esetben mily minőségben? Teljességgel hiányos és semmiképen meg nem engedhető kifejezések tehát a foglalkozás megjelölésére a következők s az ehhez hasonló: vállalkozó, iparos, gyáros, kereskedő, ügynök, gyári munkás, iparossegéd stb., hanem ezek helyett oly tüzetes megnevezéseket kell alkalmazni, a minők a következők: vasút-építési vállalkozó, szabómester, üvegyáros, vaskereskedő, gabonaügynök, lakatossegéd, mérnök hajógyárban, vegyész cukorgyárban, levelező üvegyárban, művezető könyvnyomdában, előmunkás vasgyárban, gépész gázgyárban, szabóinas, dohánygyári napszamos stb. *Vargáknál*, a kik alatt az ország egyes vidékein timárokat, másutt ellenben csizmadiákat vagy czipészeket értenek, mindig ki kell tüntetni, hogy *cserzővargák* (timárok) vagy *csizmadiák*, illetőleg czipészek-e. Hasonló természetűek és határozatlan értelműknél fogva elégtelenek az »üveges«, »gépész«, »öntő«, »fémöntő«, »szerelő«, »fűtő« kifejezések. Ezek helyett tehát tüzetesen meg kell mondani, hogy az illető egyén üvegesiparos, üvegárúkereskedő, üvegárúval házaló vagy vándorló ablakos, — cséplőgép-kezelő, gazdasági gépjavitóműhelyben géplakatos vagy hajógépkezelő stb., — rézőntő vagy vasöntő, — villanyos felszerelő, cukorgyári kazánfűtő stb. Ugyancsak nagyon határozatlan értelme van az ország némely részeiben, kivált az északkeleti vármegyékben igen általánosan használt »úzer« szónak, a melyet tehát minden közelebbi meghatározás nélkül nem szabad alkalmazni, hanem körülírással kell részletesen megmagyarázni, hogy az illető egyén mivel üzérkedik.

Önálló iparosok és önálló kereskedők számlálólapján az 5. c) rovatban a megfelelő dült szedésű szavak aláhúzásával mindig tüzetesen meg kell jelölni az iparüzésnek vagy kereskedésnek közelebbi módját. Az iparnál ebből a szempontból a következő esetek lehetségesek: 1. tulajdonképeni rendes iparos, a kinek *saját üzlete* (műhelye, gyára) van; 2. csak *háziiparos*, a ki nem műhelyben, hanem lakásában s nem is tanult segédzemélyzettel, hanem legtöbbször csak a családtagok segédkezésével s többnyire mellékfoglalkozásként állít elő bizonyos iparcikkeket (pl. fonás-szövés, seprűkötés, kosárkötés, csipkekészítés, faedény-csinálás stb.). A háziipar fogalma alá tartozik az úgynevezett *népipar* is, a midőn egyes községek lakosságának jelentékeny része valami ipari foglalkozást szintén nem tulajdonképeni ipari tanultság, hanem csak a családban szerzett ismeretek és ügyesség alapján háziiparszerűleg üz; ilyenek lehetnek pl. fazekasok, bognárok, kádárok, ha foglalkozásukat töme-

gesen és háziiparszerűleg végzik. Ide számítandók továbbá a cigányiparosok is, pl. cigánykovácsok, üsifoltozók, kolompárok, tapasztók, fakanalkészítők, madzagverők stb.; 3. *idegen üzlet* részére otthon darab szerint dolgozó iparosok, a minők pl. szabók, cipészek, a kik más iparosok vagy ruha- és cipőkereskedések részére, lakatosok, a kik vaskereskedések részére dolgoznak stb.; 4. csak a *megrendelő lakásán* dolgozó iparosok, pl. olyan kárpitos, varrónő, mosónő stb., a kinek nincs saját műhelye, a megrendelt munkát nem is saját lakásán, hanem a megrendelő lakásán végzi; 5. *házaló* vagy vándoriparos, a ki ipari szolgáltatást faluról-falura, házról-házra járva, házalva ajánlja fel a közönségnek, a minők pl. vándorló ablakosok, vándorló drótosok, vándorló kőszőrűsök, herélők, káposztagyálulók stb.

A kereskedelem körében pedig a következő esetek fordulhatnak elő: 1. tulajdonképeni rendes kereskedő, a kinek *saját üzlete* (boltja, raktára) van; 2. *házaló* kereskedő, a kinek boltja nincs s faluzva, házalva vásárol, vagy ad el, vagy cserél árukat, pl. rongyszedő, csontszedő, baromfiszedő, tojásszedő, házaló, üvegáruval házaló stb.; 3. *ügynök*, a ki az árukat nem saját maga részére veszi és adja el, hanem az üzleteket az eladók és vevők között bizonyos jutalék fejében, mint alkusz közvetíti, a minők pl. gabonaalkusz, loalkusz, ingatlan-eladási ügynök stb. Ezeket természetesen nem szabad összetéveszteni azokkal az ügynökökkel, a kik valamely ipari vagy kereskedelmi vállalatnak útazó ügynökei, megbízottai gyanánt alkalmaztatnak s a kik nem önálló kereskedők, hanem csak kereskedelmi vagy ipari tisztviselők s számlálólapjukon az 5. c) rovatban nem is szabad az *ügynök* szót aláhúzni; 4. *piaczi és utcái árus* (kofa), a kinek szintén nincs saját üzleti helyisége, hanem piacokon, bódékban, kofasátrákban, utcán, utcasarkon vagy vásárcsarnokokban, esetleg házról-házra járva is árusítja cikkeiket, a minők pl. gyümölcsös, zöldségárús, tejárús, baromfiárús kofák, ponyván áruló könyvkereskedők stb.)*

Mint hogy az önálló iparosok és kereskedők az iparüzés és kereskedés jelzett módjai szerint fognak csoportosíttatni, számlálólapjukon soha sem szabad elmulasztani az említett megjelölések valamelyikét, azt, a melyik üzletükre nézve jellemző, aláhúzással kiemelni. E mellett célszerű azonban mindazon iparo-

*) Netaláni tévedések elkerülése végett megjegyzendő, hogy a mezőgazdasági népességhez tartozó oly egyének, a kik zöldségféléket, gyümölcsöt, tejtermékeket, baromfit, tojást, stb. házalók vagy kofák módjára házról-házra járva vagy a piacon árusítanak, de csak a saját terményeiket árusítják, sem házalókereskedőknek, sem piaci árusoknak nem tekinthetők, hanem számlálólapjukon tulajdonképeni mezőgazdasági foglalkozásuk szerint nevezendők meg. Ha azonban az ilyen egyének mások termékeit is összevásárolják és árusítják, akkor már természetesen házalóknak, illetőleg kofáknak kell őket kimutatni, még pedig a foglalkozásuk jelentőségéhez képest fő- vagy mellékfoglalkozásként.

soknál és kereskedőknél, a kik nem tartoznak a tulajdonképeni rendes iparosok és kereskedők sorába, már az 5. a) rovatban adott feleletben oly tüzetesen nevezni meg a foglalkozást, hogy abból az ipar vagy kereskedés különleges jellege már ott is kitűnjék, pl. szabó idegen számlára, faedénycsináló háziiparos, cigánykovács, vándorló drótos, vándorló ablakos, gyümölcsös kofa, piaczi zöldségárús, könyvárús (ponyván áruló), üvegáruval házaló, gabonaalkusz, ingatlan eladási ügynök stb. A háziipar azon nemeinél, a melyeknél gyakori eset, hogy az ipari foglalkozást az illetők csak a család használatára szolgáló cikkek előállítására üzik (a milyenek különösen a fonás-szövés, varrás, himzés, kötés, horgolás és egyéb női kézimunkák), mindig határozottan ki kell tüntetni, hogy az előállítás csupán »saját használatra« történik-e vagy »eladásra is«. Pl. »fonás-szövés saját használatra«, »fonás-szövés eladásra is«.

Azok a családtagok, a kik a családfő ipari vagy kereskedelmi üzletében *segédkeznek*, e minőségük szerint mindig pontosan kitüntetendők, pl. segítő családtag apja szatócsüzletében, vagy apja vasgyárban könyvelő, segéd apja üzletében, a ki asztalosmester stb. A családfő foglalkozásában való *segédkezést* a családtagok számlálólapján még abban az esetben is fel kell tüntetni, ha az illetők ezen közreműködésükért *fizetést nem húznak is*. Olyan gyári vagy egyéb ipari munkásokat, a kik a gyárban vagy műhelyben tanult mesterségüknek megfelelő munkát végeznek, sohasem szabad egyszerűen gyári munkásoknak vagy gyári napszámósoknak nevezni, hanem az 5. a) rovatban ezt a szakbeli munkát (pl. asztalos, lakatos, esztergályos stb.) kell megnevezni. Viszont olyan esetekben, a midőn valamely szakképzett iparossegéd a gyárban nem a tanult mesterségének megfelelő munkát végez (pl. valamely lakatossegéd a dobozgyárban dobozokat készít, vagy közönséges csomagolási munkát végez), nem szabad őt tanult mestersége alapján kimutatni, mert a tanult mesterségnek a tényleges foglalkozás helyett való kimutatása a népesség foglalkozási statisztikáját meghamisítaná.

e) A napszámósoknál (munkásoknál) mindig ki kell tüntetni azt a gazdasági ágat, a melyben rendszerint túlnyomólag vagy többnyire dolgozni szoktak, pl. földművelési napszámós, kőbányában napszámós, téglagyárban, cukorgyárban, gabonakereskedésben, borkereskedésben napszámós, kubikos napszámós, vasúton a pályafentartásnál napszámós stb. A »napszámós« vagy »munkás« kifejezést egymagában véve sohasem szabad használni, hanem ha valamely napszámós különböző ágakban foglalkozik, meg kell állapítani, hogy főleg melyik gazdasági ágban és ezt tüntetni fel főfoglalkozás gyanánt, a többit pedig mint mellékfoglalkozást kell kimutatni. A »napszámós különböző ágban« megjelölést pedig csak kivételesen,

akkor szabad használni, ha a napszámós annyira különböző gazdasági ágban dolgozik, hogy ezek közül egyikbe sem lehetne helyesen besorozni. A földművelési napszámós kifejezést, minthogy igen sokszor fordul elő, *fm. napszámós* alakban, a napszámós különféle ágban kifejezést pedig *kf. napszámós* alakban rövidítve lehet a számlálólapon bejegyezni. Megjegyzendő még, hogy a napszámósoknak foglalkozási ágak szerinti megkülönböztetésénél nem tisztán a népszámlálás időpontja, hanem a napszámósok egész esztendei működése veendő alapul. Azok a napszámósok tehát, a kik az esztendő nagyobb részében mezőgazdasági munkával foglalkoznak, a népszámlálás idején pedig esetleg foglalkozás nélkül vannak, vagy kivételesen ipari vagy más munkát teljesítenek, mégis földművelési napszámósoknak tekintendők és vezetendők be a számlálólapra, e mellett azonban természetesen azt a foglalkozásukat sem szabad elhallgatni, a melyet a népszámlálás idején üzték. Az ilyen egyének foglalkozását tehát következőképen kell megnevezni: rendes foglalkozása földművelési napszámós, jelenleg azonban cukorgyári napszámós N. N. cukorgyárosnál. Hasonló módon kell eljárni minden más oly esetben is, a midőn valaki a népszámlálás idején más foglalkozást üz, mint a melyet az év nagy részében üzni szokott, pl.: »rendes foglalkozása kőművessegéd, jelenleg utczaseprő«, vagy rendes foglalkozása épületmunkánál napszámós, jelenleg bolti szolga bútorkereskedésben«, stb.

f) Ugyanezek a szempontok irányadók a *szolgákra és kocsisokra* nézve is, a kiknél szintén *mindenkor fel kell tüntetni a foglalkozási ágat*, melyben alkalmazva vannak. Tisztán »szolga« vagy »kocsis« kifejezés tehát egymagában sohasem elégséges, hanem mindig határozottan meg kell mondani, hogy: szolga vasgyárban, vegyeskereskedésben, borkereskedésben stb., kocsis a gazdaságban (gazdasági cseléd), szikvizgyárosnál, kocsis, esetleg soffőr orvosnál az orvosi praxisban használva, parádés kocsis, soffőr stb. Önként értetik, hogy a 6. a) rovatban egyúttal a szolgát vagy kocsist alkalmazó nevét, foglalkozását, illetőleg azt a vállalatot, a melynél a szolga vagy kocsis alkalmazva van, szintén mindig be kell jegyezni.

g) A *tőkepénzeseket, járadékosokat, házbirtokosokat, magánzókat* csak abban az esetben kell e néven kimutatni, ha tényleg tőkéjükből (takarítványukból), járadékból vagy házbirtokuk jövedelméből élnek. E szerint *magánzók* gyanánt veendő számba a *volt* iparosok és kereskedők vagy egyéb üzlettulajdonosok, a kik üzletükkel felhagytak, s a nélkül, hogy valami kereső foglalkozásuk volna, takarítványukból vagy esetleg gyermekeik támogatásával tartják fenn magukat, s azok az *özvegy nők* is, a kik elhalt férjük foglalkozását nem folytatják, s csupán háztartási teendőket végezve, a férj által szerzett takarítványból vagy saját kis vagyongájukból élnek, vagy gyermekeik

támogatásával tartják fenn magukat. De mind ezekben az esetekben meg kell jelölni egyúttal korábbi foglalkozásukat, illetőleg nőknél azt is, hogy férjük milyen foglalkozású egyén volt; ilyenformán: »magánzó, volt szabómester«, vagy »magánzónő, szabómester özvegye«, »magánzónő, volt házi cseléd« stb. *Nyugdíjasoknál* mindig meg kell említeni a hivatalos állást vagy foglalkozást, a mely után az illetők a nyugdíjat élvezik, pl. nyugalmazott m. kir. pénzügyigazgató, nyugdíjas gazdasági cseléd, nyugdíjas aranybányamunkás stb. A némely vidékeken használatos *eltartásos* vagy *kitartásos* kifejezéseket az oly egyének foglalkozásának megjelölésére szabad alkalmazni, a kik birtokukat holtig való eltartás kikötésével gyermekeiknek vagy unokáiknak átengedték.

h) A háztartás körül alkalmazott *cselédeket* (szolgálók, szakácsnők, szobalányok stb.) *házi cseléd* néven kell kitüntetni. Ezek rendszerint nők. Férfiak házi cselédek gyanánt csak kivételesen lévén alkalmazva, ezeknél a házi cseléd általános megnevezés mellett, félreértések elkerülése végett, az alkalmazás minőségét is mindig meg kell jelölni (pl. inas, szakács, parádés kocsis, urasági kapus, lovász, udvaros stb.). Azok a *szakácsok, szakácsnők, szobalányok s egyéb cselédek*, a kik *szállodákban, vendéglőkben, korcsmákban, kávéházakban* vannak alkalmazva, nem házi, hanem *üzleti cselédek*, miért is a számlálólapon alkalmazásuknak ezen üzleti jellege mindenkor megemlítenendő.

i) A *nőknél* a foglalkozási rovatokat — ha a nő saját keresettel bír, vagy ha a férj vagy családfő foglalkozásában rendszeresen segédkezik, — ép olyan tüzetesen kell kitölteni, mint a férfiaknál. A mely nők azonban kizárólag vagy túlnyomóan csak a *háztartás körül* foglalkoznak, az 5. a) rovatban »háztartásbeli« néven veendő fel, a 8. rovatban eltartójuk nevének és foglalkozásának feltüntetésével s a 7. rovatban esetleges mellékfoglalkozásuknak megemlítésével. Ha ellenben a nőnek valamely rendes *kereső foglalkozása* van — habár e mellett a háztartási teendőket is végzi — számlálólapján *mindig csak e kereső foglalkozást kell felemlíteni*. Ilyenkor mindazon esetekben, a midőn oly foglalkozása van a nőnek, a melyet rendszerint férfiak üznek, különösen szabatosan kell a foglalkozást megjelölni aképen, hogy a megnevezésből minden kétséget kizárólag kitűnjék, hogy a kérdéses foglalkozás csakugyan a nőé. Nem szabad tehát azt írni a számlálólapra, hogy korcsmárosnő vagy korcsmárosné, lakatosnő vagy lakatosné stb., minthogy ezek a megnevezések a különböző vidékek nyelvhasználatára szerint kétértelműek, hanem ilyen esetekben az illető nő foglalkozását következőleg kell megnevezni: korcsmáros, lakatos, stb. Azok a nők, a kik férjük, apjuk vagy más eltartójuk foglalkozásában rendszerint segédkeznek, a

foglalkozási ág tüzetes megjelölésével *segítő családtagoknak* veendő fel a számlálólapra. Ha azonban a *segítő* családtag valamiféle üzleti alkalmazott helyét tölti be, nem *segítő* családtagnak, hanem alkalmaztatási minőségének megfelelően kell megnevezni (pl. pénztárnok, levelező, könyvelő, elárúsító stb.) akár kap ezért a munkájáért fizetést, akár nem, s még ha munkáján felül mellékesen a háztartás körül is foglalatatosodik.

j) *Tényleges szolgálatbeli katonák*, haditengerészek, honvédek és csendőrök, amennyiben nem katonai (csendőrségi) épületben vagy hadihajón, hanem *polgári lakásban laknak*, vagy a népszámlálás időpontjában *szabadságon vannak* s így számlálólapjuknak kitöltése, illetőleg begyűjtése a polgári számlálóbiztosnak képezi feladatát, az 5. a) rovatban nevezik meg *katonai rangjukat* és a *csapatotestet* (csendőrkerületet, szárnyat és szakaszt) vagy *intézetet*, a melynél szolgálnak, e mellett azonban azoknál, a kik nem hivatásszerű katonák, hanem csak törvényes védkötelességüket teljesítik, azt a foglalkozást is be kell jegyezni, a melylyel bevonulásuk előtt bírtak, pl.: közlegény a közös hadseregbeli 52. gyalogezrednél, különben kádársegéd, vinczellér, mezőgazdasági napszámos, stb.

k) Megjegyzendő, hogy az 5. a) rovatban foglalt kérdésekre rendszerint azon egyéneknél is kell válaszolni, a kiknek egyáltalában *semmi foglalkozásuk nincsen*, vagy oly foglalkozásuk van, mely *keresetet nem ad*. Utóbbi esetben a keresetet nem adó foglalkozás egész tüzetesen megnevezendő (pl. elemi iskolai tanuló, gimnáziumi tanuló, joghallgató stb.), előbbi esetben pedig azt, hogy az illetőnek nincs foglalkozása, oly körülményességgel kell megemlíteni, hogy a megjelölésből az is kitűnjék, hogy miért nincs foglalkozása, pl. foglalkozás nélküli *elagottt*, foglalkozás nélküli *béna*, foglalkozás nélküli *gyermek* stb. Hat évnél fiatalabb, tehát még elemi iskolai kötelezettség alá eső gyermekek számlálólapján azonban az 5. a) rovat üresen hagyható. Közalamizsnából élők, koldúsok, mint ilyenek nevezendők meg.

11. A 6. rovatban foglalt kérdésekre azoknak kell válaszolni, a kik alkalmazva vannak vagy alkalmazva szoktak lenni. A családi kisegítők közül csak azoknál kell e rovatokat kitölteni, a kik üzleti alkalmazottaknak tekinthetők, tehát a mezőgazdasági *segítő* családtagoknál nem. Abban az esetben, ha az alkalmazást adó gazdaságnak vagy munkaadó egyénnek többféle vállalata van, mindenkor ügyelni kell arra, hogy az a vállalat vagy üzletág neveztesse meg, a melynél az illető tényleg alkalmazva van, pl. ha valamely ügyvédnek földbirtoka, gőzmalma és téglagyára van, akkor a 6. a) rovatban az ügyvéd gazdasági cselédjének számlálólapján az ügyvédnek, mint munkaadónak a foglalkozását földbirtokosnak, a

gőzmalomban, illetőleg téglagyárban alkalmazottjának számlálólapján gőzmalomtulajdonosnak, illetőleg téglagyárosnak kell kimutatni. Házicselédnek számlálólapján e rovatban a cseléd tartó gazdának mindig főfoglalkozását kell bevezetni, a jelen esetben tehát a cseléd tartó gazdát ügyvédnek kell bejegyezni. A főelv ugyanis az, hogy mint gazdasági vagy üzleti alkalmazott mindenki azon foglalkozáshoz, vállalathoz legyen sorozható, a melyben tényleg működik, mint házicseléd pedig azon foglalkozási ág terhére legyen kimutatható, a mely gazdájának, mint eltartójának tulajdonképeni foglalkozását (főfoglalkozását) képezi. Ügyelni kell továbbá arra is, hogy a munkaadó neve s üzletének székhelye, városokban a székhely közelebbi megjelölése is (utca és házszám) jól olvasható írással legyen bevezetve.

A számlálólapnak azon kérdéseiről, hogy a meg számlált egyén *mennyi idő óta van ennél a munkaadónál* alkalmazva, vagy ha jelenleg nincs alkalmazása, *mennyi idő óta van hely nélkül*: a napok számát csak abban az esetben kell bejegyezni, ha az alkalmazás vagy alkalmazás nélküli állapot egy hónapnál rövidebb tartamú, különben elégséges csak a betöltött hónapokat, illetőleg, ha az alkalmaztatás vagy helynéküliség tartama 12 hónapnál hosszabb, a betöltött éveket kimutatni.

12. A 7. rovatban a főfoglalkozáson kívül *űzött* minden *egyéb olyan foglalkozást* meg kell nevezni, a melyet valaki állandóan, vagy legalább az év egy részében (pl. télen vagy tavasszal stb.) rendszerint *űzni szokott*. A megnevezésnek ugyanazon tüzetességgel és részletességgel kell történnie, mint a milyen tüzetes megnevezés az 5. a), b), c) és 6. a) rovatokban a főfoglalkozásra nézve kívántatik. E megnevezésből is ki kell tehát annak tűnnie, hogy az illető önállóan vagy segédzemélyképen *űzi-e* a mellékfoglalkozást s ezen utóbbi esetben kinek alkalmazottja és annak milyen foglalkozásánál, illetőleg milyen vállalatánál van alkalmazva. A mennyiben valakinek többféle mellékfoglalkozása, hivatala, gazdasága, vállalata vagy keresete volna, ezek közül azokat kell a számlálólapon felsorolni, a melyek az illető egyén életviszonyai között gazdasági szempontból számottevő fontossággal bírnak, az egészen jelentéktelen mellékfoglalkozások, nemkülönben a tiszteletbeli tisztségek (pl. templomatyai, presbiteri állás, iskolaszéki tagság stb.) a számlálólap kitöltésénél *mellőzendők*. Ha a megszámlált egyén főfoglalkozására nézve *gazdasági munkásnak* vallja magát, mindenkor meg kell kérdezni, hogy: 1. a tulajdonképeni mezőgazdasági munkán kívül foglalkozik-e *kubikos földmunkával* (vízi munkálat, út- és vasutépítés), *építési munkával*, *kőfejtéssel*, *erdőmunkával* (erdősítés, favágás)?; 2. szokott-e *részművelést* vállalni?; 3. van-e olyan *otthoni munkája*, mely a háziipar körébe sorozható, pl. kosár-

kötés, szalmagyékényfonás, seprű-, kefekötés, faragómunka, fonás-szövés stb.?

13. A 8. kérdőpontra csak azoknak kell felelni, a kiknek vagy semmi foglalkozásuk nincsen, vagy csak az életfentartásra elégséges keresetet nem adó mellékes foglalkozásuk, vagy csak oly foglalkozásuk van, mely keresetet egyáltalában nem ad (pl. iskolai tanuló, háztartásbeli nő.) E kérdésnek célja, hogy az ily egyéneket eltartójuk szerint lehessen csoportosítani; ezért kell az eltartó (anya, férj, gazda, vagy más eltartó) *nevét és foglalkozását* bejegyezni. A házasságon kívül, de valamely férfival közös háztartásban élő nőknél, valamint ezeknek a közös háztartásban élő férfi által tartott gyermekeinél, a mennyiben az ilyen nőnek vagy gyermeknek saját kereső foglalkozása nem volna, eltartóul természetesen azt az egyént kell megnevezni, a kivel az illető közös háztartásban él, pl. így: eltartója »Keresztes István önálló szabó, a kivel (ő vagy az anyja) közös háztartásban él.«

Ház- és földbirtok, földbérlet és részes föld.

14. A ház- és földbirtokra, földbérletre és részes művelésű földre vonatkozó kérdés főképen azért vétetett fel a népszámlálás kérdőpontjai közé, hogy ennek révén az őstermelés körébe tartozó népességet minél tüzetesebben lehessen részletezni (nagybirtokos, középbirtokos, kisbirtokos stb.). További fontos célja még e kérdőpontra az is, hogy segítségével meg lehessen állapítani, hogy a népesség különböző foglalkozási és társadalmi osztályai körében hányan van ingatlana (háza vagy földje), a minek ismerete szociális szempontból kivált a munkásosztályra nézve nagy jelentőséggel bír. Nagy gondot kell tehát arra fordítani, hogy a számlálólapnak ezen adatai mindenkor hiánytalanul és a valósághoz híven jegyeztessenek be. A kérdőpont kitöltésénél mindenekelőtt ügyelni kell arra, hogy a férj, feleség és gyermekek, illetőleg családfele és családtagok *közös ház- és földbirtoka* (bérlete) mindenkor *csak a férj (családfele) lapján mutattassék ki*, ennek saját külön ház- vagy földbirtokával egybefoglalva. Ha tehát a feleségnek vagy családtagoknak semmi ház- és földbirtokuk nincsen vagy csak a férjjel, illetőleg apával közös ház- és földbirtokuk van, számlálólapjukon a *háza nincs, földje nincs* szavakat kell aláhúzni. A feleség és családtagok *külön* ház- vagy földbirtoka azonban nem foglalandó össze a férj és családfele birtokával, hanem az illetőknél mutattandó ki. *Kiskorúknak nem a családfele, hanem egymással közös házbirtokát* nem a családfele, hanem az egyes kiskorúknál kell kimutatni. Hasonló módon minden egyes rész tulajdonos számlálólapján kell kimutatni más, olyan egyéneknek közös házbirtokát is, a kik nem artoznak közös családfele alá. Mindkét esetben úgy

valamennyi kiskorút, mint valamennyi közös családfele alá nem tartozó házrész tulajdonost külön-külön háztulajdonosnak kell tehát feltüntetni. *Kiskorúknak nem a családfele, hanem egymással közös földbirtokát, valamint közös családfele alá nem tartozó, más egyének közös földbirtokát* szintén minden egyes birtokosnál ki kell tüntetni, de csak a reájuk eső birtokrész területét kell kimutatni, még pedig, ha az illetőnek még külön birtoka is volna, azzal egybefoglalva. Amerikában, Romániában vagy más külföldön vagy a katonaságnál távol levő családfeleknek a feleség vagy valamely felnőtt családtag által kezelt ház- és földbirtokát ez utóbbiak számlálólapján kell kimutatni. Ilyen esetekben azonban a számlálólap alján vagy szélén jegyzetképen meg kell említeni, hogy a kimutatott ház- vagy földbirtok tulajdonképen a katonaságnál vagy a külföldön távollevő családfele. Általános szabályként tekintendő továbbá úgy a házbirtokra, valamint a földbirtokra és bérletre vonatkozó adatok bejegyzésénél, hogy *nemcsak a községben*, hanem *az azon kívül*, sőt *az ország határain túl fekvő ház- és földbirtokot*, illetőleg *bérletet is figyelembe kell venni*. A számlálólap kitöltése alkalmával tehát mindig ügyelni kell arra, hogy nemcsak a községben, hanem bárhol levő összes birtokok vagy bérletek együttes területe mutattassék ki. Egyébiránt a ház- és földbirtok, a bérlet és részes művelésű föld kimutatására nézve még a következő utasítások tartandók szem előtt:

a) Házbirtok gyanánt mindig csakis lakóház értendő, egyéb épületek ellenben, pl. gazdasági épületek, figyelmen kívül hagyandók. b) *Földbirtok* gyanánt *csak a gazdasági művelés alatt álló terület* értendő, nem kell tehát kimutatni a házi kertet, udvart, beépítetlen és gazdasági célra nem szolgáló házhelyet. A közös erdő- és legelőilletőséget szintén nem kell kimutatni. c) A földbirtokos lapján a földtulajdonos rovatban nemcsak a házi kezelésben lévő, de a bérbe- vagy részes művelésbe (esetleg haszonélvezetbe) adott birtokot is ki kell mutatni, még pedig a házi kezelésben lévő birtokkal összefoglalva. d) A hitbizományi birtokot, továbbá a családtagok tulajdonát képező, de a *szülők által haszonélvezetelt birtokot* a haszonélvező lapján tulajdon gyanánt kell kimutatni. Egyéb haszonélvezetelt földeket ellenben, pl. a jegyzői, papi vagy tanítói földilletményt, figyelmen kívül kell hagyni. e) Részes földek alatt a termés feléért, harmadáért használatba vett földeket értjük, a minők pl. a feleség vagy harmados kukoricza-, burgonya- vagy répaföldek. Ezeknek kitüntetésénél nem a népszámlálás időpontjában létező állapot, hanem a megelőző gazdasági év veendő tekintetbe, tehát részes föld gyanánt mindig az 1910. évben részért munkált földterületnek nagyságát kell kimutatni, tekintet nélkül arra, hogy vajjon magában a népszámlálás időpontjában tényleg birtokos vagy nem az illető ilyen földdel. Viszont azonban a

számlálás időpontjában esetleg birt ilyen természetű földek, ha azokat az előző gazdasági évben az illető még nem művelte, nem jönnek figyelembe. *f)* Az úgynevezett felesbérlet, midőn *egész gazdaság* a termés feléért, vagy más hányadéért vétetik bérbe, nem a részes föld, hanem a bérlet fogalma alá esik, az ilyen földet tehát a »földbérlet« rovatban kell kimutatni, a földbérletnek esetleges egyéb bérletével összefoglalva. *g)* A *gazdatisztek és gazdasági cselédek szegődményes (conventiós)* földjei sem a bérlet, sem a részes művelés fogalma alá nem tartoznak, ezeket csakis a földbirtokos számlálólapján kell kimutatni; a *gazdatisztek és gazdasági cselédek számlálólapján* e földek nem jönnek tekintetbe. *h)* Arra a kérdésre, hogy a meg számlált egyének van-e háza, vagy nincs, a számlálólapra nyomott megfelelő dűlt szedésű válasz-szóknak (*háza van — háza nincs*) egyszerű aláhúzásával kell válaszolni. A földtulajdont (bérletet és részes földet) ellenben a földbirtok területének a megfelelő helyre bejegyzésével kell kimutatni, önként értve, hogy a kinek tulajdon földje, bérlete és részes földje is van, annak lapján mind a három helyen be kell jegyezni a földterületi adatokat. A *földje nincs* szavakat csak oly egyének lapján kell aláhúzni, a kiknek sem tulajdonban birt, sem bérbe, sem részes művelésbe vett földjük nincsen, vagy csak olyan földjük van, a melyet a férjjel (családfővel) közösen bírnak. *i)* A földbirtoknak (bérletnek vagy részes földnek) terjedelm szerint való megjelölésénél a □ öleket csak abban az esetben kell beírni, ha a föld terjedelme egy kat. holdnál (= 1.600 □ öl) kisebb, különben elégséges a teljes kat. holdakat — minden kikerekítés nélkül — bejegyezni, pl. 1 kat. holdat és 1.500 □ ölet csak 1 kat. holdnak kell kimutatni. Oly helyeken, a hol a föld terjedelmét magyar holdban (1.200 □ öl) vagy más mértékben (lancz stb.) szokták kifejezni, ügyelni kell arra, hogy az adatok kat. holdra számítva mutattassanak ki.

Míveltség.

15. A **míveltség** számbavételére a számlálólap a következő fokozatokat különbözteti meg, úgy mint: *a)* a legalább középfokú míveltséget (legalább a középiskola 8 osztályát végzett egyéneket), *b)* a középfokúnál kisebb, de az eleminél magasabb míveltséget (a középiskolának legalább 6 vagy legalább 4 alsó osztályát végzett egyéneket), *c)* az elemi míveltséget (a népiskolának 6 vagy legalább 4 osztályát végzett egyéneket) és *d)* az általános míveltség alapjául szolgáló írni-olvasni tudást. Minthogy a magasabb fokozat az alsóbbat rendszerint magában foglalja, a középiskola 8, illetőleg 6 vagy 4 osztályát végzett egyéneknek az elemi iskolára és az írni-olvasni tudásra vonatkozó rovatokat felelet nélkül lehet hagyni. Azoknál az egyéneknek ellenben, a kik csak az elemi

iskola 4 vagy 6 osztályát végezték, az írni-olvasni tudásra is mindig felelni kell, mert megeshetik, hogy valaki 4, sőt 6 évig járt elemi iskolába és még sem tanult meg írni-olvasni, vagy megtanult ugyan, de később elfelejtette.

Tájékoztató megjegyzendők még, hogy:

a) A legalább a középiskola 8 osztályát vagy ezzel egyenlőfokú tanintézetet végzett egyének sorába azok tartoznak, a kik valamely főgimnáziumnak, főreáliskolának, tanítóképezdének, vagy ezekkel tanértékre nézve egyenrangú, más polgári vagy katonai tanintézetnek (gazdasági, bányászati, művészeti, ipari, kereskedelmi, közlekedési stb. szakiskolának, katonai vagy honvéd főreáliskolának vagy hadapródiskolának, haditengerészeti akadémiának) legmagasabb osztályát (évfolyamát) sikeresen elvégezték, valamint azok is, a kik főiskolai (egyetemi, jogakadémiai, hittani intézeti, gazdasági, erdészeti, bányászati főiskolai, stb.) tanulmányokat végeztek. Ide tartoznak azok is, a kik felsőkereskedelmi iskolát végeztek, mert ez az intézet — bár csak 7 középfokú osztály után — a középiskolákkal egyenrangú képesítést nyújt. A nők közül ide tartoznak azok, a kik gimnáziumnak, tanítóképezdének legmagasabb évfolyamát elvégezték, továbbá azok is, a kik a felsőbb leányiskolának mind a hat évfolyamát elvégezték, miután a nőképzés terén a felsőbb leányiskola adja meg azt a középfokú míveltséget, a mit a férfiaknál a főntebb felsorolt középiskolák. Azok a nők azonban, a kik csak egyéves női kereskedelmi tanulmányokat végeztek, nem sorozhatók ide. *b)* A legalább a középiskola 6, illetőleg 4 alsó osztályát vagy ezzel egyenlő fokú tanintézetet végzett egyének sorába azok tartoznak, a kik a gimnáziumnak, reáliskolának vagy polgári iskolának 6, illetőleg legalább 4 alsó osztályát vagy tanértékre nézve ezekkel egyenrangú más iskolának (gazdasági, bányászati, művészeti, ipari, kereskedelmi, közlekedési stb. középfokú szakiskolának, katonai vagy honvéd alreáliskolának) megfelelő osztályát (évfolyamát), vagy legalább a gazdasági, bányászati vagy ipari alsófokú szakiskolát vagy erdőéri szakiskolát sikeresen elvégezték. Ide tartoznak természetesen azok is, a kik a középiskola 4, illetőleg 6 alsó osztályánál ugyan magasabb, de a középiskola 8 osztályánál mégis alacsonyabb képzettséggel bírnak, pl. a kik a főgimnáziumnak 7. osztályát végezték, vagy a kik a főgimnáziumnak 8. osztályát is elvégezték ugyan, de megbuktak és sikeres javító vizsgát nem tettek. *c)* A 4 elemi, illetőleg 6 elemi osztályt végzett egyének sorába azok tartoznak, a kik a mindennapi elemi iskolának legalább 4, illetőleg 6 tanéven keresztül tanulói voltak, vagy a kik mint magántanulók az elemi iskolának 4-ik, illetőleg 6-ik osztályáról magánvizsgát tettek. *d)* Irni-olvasni tudók gyanánt oly egyének, a kik csak nevüket tudják leírni, de különben sem írni, sem olvasni nem tudnak, nem vehetők.

Vallás:

16. A **vallás** bejegyzése is a számlálólapra felvett feleletszók valamelyikének aláhúzásával történik, kivéve, ha a megszámlált egyén olyan vallású, a milyen vallás a számlálólapon felsorolt vallások között nem fordul elő. A vallás helyes bejegyzéséhez tudni kell, hogy a görög egyesült (unitus) a görög katolikussal, a görög nem egyesült és a görög orthodox a görög keletiével, a helvét vagy kálvinista a reformátussal és a lutheránus az ágostaiával egyértelmű. A felekezeten kívülieket, mohamedánokat és szórványosan előforduló, más vallású egyéneket a »vagy:« szó után külön kell megnevezni. A felekezeten kívülieket fk. rövidítéssel lehet bejegyezni. Felekezeten kívülieknek azonban csak azokat kell tekinteni, a kik felekezetükből való kilépésüket a főszolgabírónál vagy polgármesternél szabályszerűen bejelentették.

Azoknál, kik magukat nazarénusoknak vagy baptistáknak mondják, mindig tisztázni kell, hogy korábbi felekezetükből kiléptek-e vagy nem, mert utóbbi esetben ezeket törvényes felekezetük szerint is ki kell tüntetni. A nazarénusoknál ugyanis 2 eshetőség lehet: *a)* olyan nazarénusok, a kik felekezetükből nem léptek ki szabályszerűen; ezeknél azt a vallást kell a számlálólapon aláhúzni, a melyhez a törvény szerint tulajdonképpen most is tartoznak, ezenkívül azonban a »vagy:« szó után a nazarénus szót is be kell írni; *b)* olyan nazarénusok, a kik felekezetükből szabály szerint kiléptek; ezeknél a korábbi felekezetet nem kell megjelölni, hanem a »vagy:« szó után nazarénus fk. szavakat kell beírni. A baptistáknál, a kik a vallás- és közoktatásügyi miniszter által kibocsátott rendelet értelmében, a mennyiben a budapesti baptista hitközségbe beléptek, a törvényesen elismert felekezetek közé soroztattak, még egy harmadik eshetőség is van, ezeknél tehát a számlálólapon a következő 3-féle megjelölés lehetséges: *a)* olyan baptisták, a kik a szabályszerűen megalakított s törvényesen elismert budapesti baptista egyházközséghez tartoznak, ezeket csupán a »vagy:« szó után bejegyzett baptista szóval kell megnevezni; *b)* olyan baptisták, a kik nem léptek ugyan be a budapesti baptista hitközségbe, de eddigi felekezetükből szabályszerűen kilépvén, felekezeten kívüli baptisták gyanánt tekintendők, ezek vallását a »vagy:« szó után baptista fk. jelzéssel kell megjelölni; *c)* olyan baptisták, a kik valamely baptista szektához csatlakoztak ugyan, de a nélkül, hogy korábbi felekezetükből szabályszerűen kiléptek volna, ezeknél a számlálólapon azt a vallást is alá kell húzni, a melyhez a törvény szerint most is tartoznak s azonkívül a »vagy:« szó után a baptista szót kell beírni.

Anyanyelv és nyelvismeret.

17. **Anyanyelv** gyanánt minden befolyásolástól menten a valósághoz híven mindenkor azt a nyelvet

kell bejegyezni, a melyet az illető egyén magáénak vall, s a melyen legjobban és legszívesebben beszél. Ennélfogva megjegyzendő, hogy ámbár az anyanyelv a legtöbbszór azonos azzal a nyelvvél, a melyet kiki gyermekkorában és rendszerint az anyjától tanult, mégis előfordulhat az az eset is, hogy a gyermek anyanyelve más, mint az anyáé, különösen ha a gyermek kisdédóvodában, iskolában, vagy egyéb társadalmi érintkezés által vagy annak következtében, hogy szülői különböző anyanyelvűek, az anyáétól különböző, más nyelvet sajátított el. A még beszélni nem tudó csecsemőknel és a némáknál anyanyelv gyanánt a család nyelve, vagyis az a nyelv irandó be, a melyen az illető egyén hozzátartozói otthon rendszerint beszélnek szoktak. Megjegyzendő továbbá, hogy anyanyelv gyanánt mindig csak egy nyelvet szabad kimutatni, az egy nyelven kívül esetleg beszélt egyéb nyelveket a 13. rovatba kell bejegyezni. Ugy anyanyelv, valamint más beszélt nyelv gyanánt is mindig csak élőnyelv írható be, ennélfogva a zsidó vagy héber nyelv nem mutatható ki. Az ország némely vidékén található olyan zsidó vallású egyéneknek tehát, a kik a héberrel kevert, rontott német nyelvet, az úgynevezett jargon használnak, a német nyelvet kell anyanyelvül bejegyezni.

A mi az anyanyelven kívül beszélt egyéb nyelveket illeti, ezek kitüntetéséhez nem okvetlenül szükséges, hogy valaki az illető nyelvet kifogástalan nyelvtani tökéletességgel bírja, hanem elégséges, ha azon a nyelven életviszonyainak megfelelően másokat megérteni és magát másokkal megérteni képes.

Az anyanyelvre és az anyanyelven kívül beszélt egyéb nyelvekre vonatkozó rovatok kitöltésénél a munkálat gyorsítása céljából a számlálóbiztosok rövidítéseket alkalmazhatnak, ügyelniük kell azonban arra, hogy csak oly rövidítéseket használjanak, a melyek minden félreértést kizárnak, pl. magyar = m, német = n, tót = t, horvát = h, szerb = sz. Az oláh, olasz és ruthén, továbbá a bunyevác és bolgár nyelveket azonban lehetőleg teljes szóval kell bejegyezni, mint-hogy ezeknél a kezdőbetűvel való rövidítés félreértést idézhetne elő, nevezetesen o. nemcsak oláhot jelenthetne, hanem olaszt és orosz (ruthént) is, r. pedig nemcsak ruthént, hanem oláhot (románt) is, b. rövidítés alatt pedig egyaránt lehetne bunyevácot és bolgárt érteni.

Állampolgárság.

18. Az **állampolgárságra** vonatkozó rovat kitöltése a magyar állampolgároknál és a bosnyák-hercegovinai illetőségű egyéneknek, valamint az osztrák honosoknál a megfelelő válasz szó aláhúzásával történik. Magyar állampolgároknál ahhoz képest, hogy az illető egyén magyarországi (esetleg fumei) vagy horvát-szlavonországi illetőségű, a magyarorsz., vagy

horv.-szlav. szavakat kell aláhúzni. Osztrák állampolgároknál zárójelben meg kell nevezni azt a koronartartományt és a koronartart. szó után azt a politikai járást, a melyben az osztrák honos községi illetőséggel bír. Egyéb külföldieknél elégséges csupán az államot megnevezni, a melynek az illető külföldi honos alattvalója. A szabatos és egyöntetű kitöltés céljából tájékozásul szolgáljon, hogy azok a külföldi származású nők, a kik magyar állampolgárhoz mentek feleségül, a házasság által magyar állampolgárok lettek, viszont azok a magyar származású nők, a kik idegen állampolgárhoz mentek feleségül, maguk is az idegen állampolgár-házastársnak honosságát szerezték meg; a törvényes és törvényesített gyermekek mindig a szülőknek, a házasságon kívül született és utóházasság által nem törvényesített gyermekek pedig az anyának honosságát követik.

Születés helye és lakóhely; községbeli és külföldi tartózkodás.

19. A **születés helyének** bejegyzésénél különösen ügyelni kell a hely nevének tiszta és jól olvasható írására. Helybeli születésűeknél és városokban született egyéneknél elégséges a községnek, illetőleg városnak megnevezése, egyéb magyarországi születésűeknél a községen kívül a vármegye megnevezése is szükséges. Ausztriai születésűeknél a koronaország neve is mindig bejegyzendő, pl. Alsó-Ausztria, Csehország, Tirol stb. Más külföldi születésűeknél a község nevének kívül legalább is az országot, de lehetőleg azt a közigazgatási kerületet is meg kell nevezni, a melyben a község fekszik.

20. A **lakóhelyet** tudakoló kérdőpont helyes kitöltése végett megjegyzendő, hogy olyan egyéneknek, a kiknek két, esetleg több otthonuk van (a minők pl. azok az állami, törvényhatósági és egyéb alkalmazottak, a kik alkalmaztatásuk székhelyén laknak, de más községben lévén gazdaságuk, ott is van lakásuk, vagy azok a közép- és főiskolai tanulók, a kiknek az iskola székhelyén kívül a szülői otthon is időnkint lakásul szolgál), azt a községet kell lakóhely gyanánt bejegyezni, a hol tulajdonképeni hivatásukat teljesítik, tehát a hivatal, illetőleg iskola székhelyét. Megjegyzendő továbbá, hogy azon gyakori esetekben, a midőn a lakóhely a születés helyével azonos, a számlálólapon e két kérdésre közös bejegyzéssel lehet felelni, még pedig vagy keresztben való egyszeri átírással, vagy a lakóhelyet tudakoló rovatban a születés helyére vonatkozó bejegyzés alatt a szokásos ismétlődő jel (») alkalmazásával.

21. A **lakóhelyen való lakás tartamának**, illetőleg ha a megszámlált egyén nem tulajdonképeni lakóhelyén, hanem valamely más ideiglenes tartózkodási helyen iratik össze, egyúttal az *összeírás helyén való tartózkodás tartamának* kitüntetésénél a napok számát csak abban az esetben kell kimutatni, ha az otflakás (tartózkodás) tartama egy hónapnál rövidebb, különben

elégséges csak a betöltött hónapokat, illetőleg ha a lakás (tartózkodás) tartama 12 hónapnál hosszabb, csak a betöltött éveket kimutatni. Azon esetekben a midőn az összeírás helye nem azonos a tulajdonképeni rendes lakóhelyével, mind az *a)*, mind a *b)* kérdésre felelni kell, azok számlálólapján ellenben, a kik lakóhelyükön vétetnek számba, elégséges csupán a lakóhelyen való lakás tartamát kimutatni, a *b)* rovatot (a melybe ez esetben különben is ugyanazt az adatot kellene bejegyezni) kitöltetlenül lehet hagyni.

22. Annak a kérdőpontnak, hogy a megszámlált egyén **volt-e már külföldi országban**, részint kulturális, részint gyakorlati jelentősége van. Kulturális szempontból becses tudnunk, hogy a hazai népességből és annak különböző osztályai közül hányan jártak külföldön és mely országokban, gyakorlati szempontból pedig ennek a rovatnak gondos kitöltése azzal az eredménnyel fog járni, hogy segítségével pontosan meg fogjuk állapíthatni, hogy mennyire rug az Amerikába kivándoroltak közül visszavándoroltak száma. Ez azért fontos, mivel a visszavándorlásról eddig gyűjtött adataink tudvalevőleg nagyon is hiányosak; a népszámlálás ezen kérdőpontja által tehát a visszavándorlásra vonatkozó statisztikai adatgyűjtésünk hiányosságát fogjuk pótolhatni. E rovat kitöltésére nézve megjegyzendő még, hogy nemcsak a kereset céljából való és hosszabb tartamú külföldi tartózkodás, hanem a tanulmány, látogatás, szórakozás vagy bármely más okból és bármily rövid időre terjedő külföldi utazások is tekintetbe veendők. Ha valaki Ausztriában, Amerikában, Romániában és Szerbiában is járt, számlálólapján mind a négy nevet alá kell húzni, ha ezeken kívül még más külföldi országban vagy országokban is tartózkodott, azoknak nevét az »egyéb külföldön:« szavak után a számlálólapon névszerint be kell jegyezni.

Katonai szolgálat.

23. A számlálólapon arra a kérdésre, hogy a megszámlált egyén **volt-e katona**, önként érthetőleg csak a férfiaknak, még pedig csakis a már védköteles korba jutott, tehát legalább 21 éves férfiaknak, valamint azoknak a férfiaknak számlálólapján kell felelni, a kik katonai szolgálatuknak önkéntes belépés útján még a védköteleskor (21. év) elérése előtt eleget tettek. A népszámlálás időpontjában legalább 21 évesek azok, a kik 1889-ben vagy azelőtt születtek; *ezek számlálólapján sohasem szabad a megfelelő válasz-szó aláhúzását elmulasztani, tehát akkor sem, ha az illető nem is volt katona*; 1890-ben vagy azóta született férfiaknál ellenben, kivéve azokat, a kik védköteles koruk elérése előtt önkéntes belépés útján teljesítettek szolgálatot, — és a nőknél erre a kérdésre nem kell felelni. A feleletet erre a kérdésre is a számlálólapon nyomott dűlt szedésű megfelelő válasz-szavak aláhúzásával kell megadni. *A tényleges szolgálatban*

szavakat azoknál kell aláhúzni, a kik a közös hadsereg és a haditengerészet sorhad-állományában vagy a honvédség tényleges állományában — bárha rövidebb ideig is — szolgáltak, vagy ha ezen csoportok valamelyikébe tartoznak; a *póttartalékban* szót pedig azoknál, a kik — kivéve a valamely kedvezmény útján a tényleges állományból időlegesen abba áthelyezetteket — közvetlenül a póttartalékba jutottak, még pedig tekintet nélkül arra hogy a 8 heti katonai kiképzetésben már részesültek-e vagy nem; végre a *nem volt katona* szavakat azoknál, a kik egyáltalán nem voltak katonák, ide számítva azokat is, a kik még csak az első vagy második állításon mentek keresztül és ezen állítások alkalmával »ez idő szerint alkalmatlan«-nak találtattak. Az a körülmény, hogy valaki a közös hadseregnél, haditengerészetnél vagy a honvédségnél teljesített-e szolgálatot, vagy oda van-e beosztva, a kérdőpont kitöltésénél figyelembe nem jön. Minthogy a számlálólapon ezen kérdőpontja segítségével igen tanulságos adatokat nyerhetünk az egész férfinepességnek és a népesség egyes osztályainak fizikai életrevalóságáról, kiváltképen nagy gondot kell arra fordítani, hogy a katonaviseltségre vonatkozó ezen adatok mindenkor a valósághoz híven állapíttassanak meg és jegyeztesse fel a számlálólapon. Ezért kívánatos, hogy a számlálóbiztosok ezen adatok bevállásának helyességéről a katonai (honvéd) igazolványi könyvekbe és igazolványi lapokba való betekintés útján meggyőződnie igyekezzenek.

Érzéki és értelmi fogyatkozások.

24. Az **érzéki és értelmi fogyatkozásoknak** statisztikai számbavétele abból a célból történik, hogy az állam és a társadalom azon szerencsétlen honfitársainkkal szemben, a kik ilyen fogyatkozásokban szenvednek, emberbaráti kötelességeit minél jobban teljesíthesse. Az érzéki és értelmi fogyatkozásokban szenvedőknek, valamint azok hozzátartozóinak is saját érdekük tehát, hogy a fogyatkozásoknak kitüntetése a számlálólapon felületességéből, hanyagságból, vagy álszeméremből el ne maradjon. A fogyatkozások megjelölése a megfelelő válasz-szavaknak aláhúzása útján történik és épen azért csakis a számlálólapon kitüntetett fogyatkozásokat szabad kimutatni, tehát a vakságot csak akkor, ha az mindkét szemre kiterjed, a siketséget és némaságot akkor, ha a két fogyatkozás együttes, azon egyéneknek tehát, a kik csak egy szemre vakok, vagy csak siketek, a fogyatkozás bejegyzése mellőzendő. Vaknak az tekintendő, a ki akárminő szemüvegen keresztül sem bir alakot fölismerni. Ügyelni kell a hülyék és elmebetegék közti különbségre s hülyéknek csak a születésüktől fogva gyengeelméjük mutatandók ki.

Folytatólagos kérdések a 24 éven felüli férfinepességről a választói reform céljaira.

25. A számlálólapon hátulsó lapján 21—27. számok alatt felvett kérdésekre a számlálóbiztosnak különösen nagy gondot kell fordítania, még abban az esetben is, ha e kérdéseket a családfő vagy a család valamelyik tagja személyesen töltötte volna is ki. E kérdésekre azonban csakis a 24 éven felüli, vagyis 1886-ban vagy régebben született férfi egyének számlálólapján kell felelni, nőknél és 24 évnél fiatalabb férfiaknál e rovatok üresen hagyandók. Egy-egy lakáshoz tartozó számlálólapon kitöltése vagy a családfő, esetleg helyettese által kitöltött számlálólapon felülvizsgálása alkalmával *soha se mulasztja el tehát a számlálóbiztos azt megállapítani, hogy vannak-e a lakásban 24 éven felüli jelenlevő férfiak*, a kikről a hátulsó lapra felvett kérdéseket is ki kell tölteni.

26. A 21-ik kérdésnél — hogy t. i. az illető 24 éven felüli férfi az 1911. évre megállapított országgyűlési képviselőválasztói névjegyzékbe fel van-e véve — a *Fel van véve* szavakat azon egyéneknek is alá kell húzni, a kik nem az összeírás helyét képező községnek, hanem valamely más községnek választói névjegyzékébe vannak felvéve.

27. A *»mi czímen lakik a lakásban?«* kérdés kitöltésénél ügyelni kell arra, hogy az *a)–e)* pontok alatt minden sorban két felelet-szó van felvéve, egyik a jogcímes (háztulajdonos, bérlő stb.), a másik ennek 24 éven felüli férfi családtagjai részére. Ez utóbbiak számlálólapján a *családtagja* szót kell a megfelelő sorban aláhúzni. Pl. egy oly kisbirtokosnak számlálólapján, a ki mint háztulajdonos birja lakását, az *a)* felelet sorban a *háztulajdonos* szót kell aláhúzni; ha pedig ennek a kisbirtokosnak 24 éven felüli korban levő fia van, a ki atyja lakásában lakik, ennek számlálólapján ugyancsak az *a)* felelet sorban a *családtagja* szót kell aláhúzni. Annak a gazdasági cselédnek (házcselédnek stb.) számlálólapján, a ki szolgálat fejében természetben bir lakást, a *d)* felelet sorban a *szolgálat fejében* szót kell aláhúzni, az ezzel együtt lakó 24 éven felüli férfi családtagnak (pl. fiának vagy atyjának) számlálólapján pedig a *d)* felelet sorban a *családtagja* szót. Megjegyzendő még itt, hogy olyan 24 éven felüli férfiaknál, a kik nem a saját házukban, hanem feleségük vagy kiskorú gyermekeik tulajdonát képező házban laknak, szintén a háztulajdonosra vonatkozó *a)* rovatot kell aláhúzni, de ilyen esetben az egész sort végig alá kell húzni, annak a jelöl, hogy az illető csak a felesége vagy gyermekei révén bir háztulajdonosi minőséggel.

28. A következő kérdés azt tudakolja, hogy az összeírt 24 éven felüli férfi által lakott lakás mily részekből áll. Itt különösen szem előtt tartandó, hogy a családtagok számlálólapján mindenkor azt az egész lakást kell kimutatni, a melyben az a családfő lakik,

a kihez a családtagok tartoznak, még abban az esetben is, ha a családtag részére esetleg valamely külön helyiség van is megállapítva. Oly egyéneknél ellenben, a kik szolgálat fejében kapnak lakást (pl. nevelő, házitanító, gazdasági vagy házi cseléd, ipari vagy egyéb üzleti alkalmazott stb.), nemkülönben az ingyenes lakást élvező rokonok vagy egyéb eltartottak számlálólapján mindig csak azt a helyiséget, helyiségrészt vagy helyiségeket kell lakás gyanánt kimutatni, a melyben (melyekben) ezek az egyének maguk és hozzátartozóik laknak, de semmi esetre sem az egész lakást. Ha a lakás netalán oly részekből állana, a melyeknek megjelölésére a számlálólapon felvett változatok egyike sem teljesen alkalmas, ilyen kivételes esetben valamelyik leginkább megfelelő válaszrovatnak módosításával kell a feleletet megadni, pl. ha a lakás 1 szobából és 1 kamrából állana, ennek feltüntetésé akként történhetik, hogy a c) felelet sorban az 1 szobából és szavakat aláhúzzuk, a konyhából szót pedig keresztülhúzzuk, helyébe a kamrából szót írjuk. Vagy ha netalán a lakás 1 szobarészből és 1 konyharészből állana, a melynek külön kimutatására szintén nincsen külön felelet felvéve a számlálólapra, ez esetben a legegyszerűbben akként járunk el, ha az f) felelet sorban az 1 szobarészből és 1 konyharészből szavakat aláhúzzuk s az ezek között lévő vagy csak szavakat áthúzzuk s ezek helyébe az és szót írjuk.

29. A 25-ik kérdésre csak azoknál az egyéneknél kell válaszolni, a kiknek csak egy szobából, konyhából és kamrából vagy még ezeknél is kevesebb részből, esetleg nem tulajdonképpeni lakási célra szolgáló helyiségből álló lakásuk van (24. b.—g. pontok); olyan egyéneknél, a kiknek lakása 2 vagy több szobából áll (24. a. pont), erre a kérdésre egyáltalában nem kell válaszolni. E kérdés helyes kitöltéséhez megjegyzendő még, hogy annak az eldöntésénél, vajjon a lakás csupán emberi lakásul szolgál-e, vagy házi állat is tartatik-e benne, csak a következő háziállatok veendőik figyelembe, úgy mint: a szarvasmarhának minden fajtája (tehén, borjú stb.), a sertés, juh, kecske, esetleg ló, csikó, szamár, öszvér. A lakásban netalán tartott egyéb állatok (kutyá, macska, baromfi, éneklő madarak stb.) e kérdés kitöltésénél nem jönnek tekintetbe, mert csak az előbb említett házi állatokkal való együttlakás ad a lakásnak félig istálló vagy ól jellegét.

30. A 26. kérdés azokra vonatkozik, a kik a népszámlálás alkalmával abban a lakásban, a melyben összeirattak, csak mint vendégek tartózkodtak. Ezekről ki kell mutatni, hogy hol van állandó lakásuk, továbbá hogy mi címen laknak abban (ennek kitüntetésénél útmutatásul szolgálhat a 23. kérdőpontban foglalt részletezés) s végül, hogy lakásuk hány szobából, konyhából és kamrából, esetleg minő más helyiségből (pl. boltból, műhelyből stb.) áll.

31. A 24. éven felüli férfi népesség 1910. évre kivetett állami egyenes adójának bejegyzésénél szem előtt tartandó, hogy a hitvessel, illetőleg kiskorú gyermekekkel közösen birt ház- és földbirtok adója, valamint a családfővel közös háztartásban élő kiskorú családtagok I. oszt. kereseti adója is a férjnek, illetőleg családfőnek adójába mindig beszámítandó. Ügyelni kell továbbá arra is, hogy nem a tényleg fizetett, hanem a kivetett adóösszeget kell bejegyezni. Ideiglenesen házaadómentességet élvező házak után a kiszámított házaadót kell bevezetni. Társ tulajdonosok ház-, föld- és bányaadóját, valamint cégtársaknak III. oszt. kereseti adóját a társak között a társasviszonynak megfelelő arányban kell kimutatni. A helyben kivetett adókra vonatkozó adatokat a helybeli adókönyvecskék alapján kell kimutatni, a végéből azonban, hogy az esetleg más községben fizetett adók ki nem maradjanak, az összeírás alkalmával az összeírandó egyénhez mindig külön kérdést kell intézni az iránt, hogy valamely más községben nem fizet-e egyenes állami adót s ha igen, az illető községbeli adókönyvecskéje alapján kell a szükséges adókat a számlálólapba bevezetni. Az adóösszegek kimutatásánál a fél koronánál kisebb részeket mellőzendők, a fél koronás, vagy fél koronát meghaladó részek pedig egész koronákra kerekítendőek ki, pl. 1 K 48 fillért 1 koronának, 1 K 50 f vagy 1 K 51 fillért pedig 2 koronának kell kimutatni.

32. A 21.—27. kérdések kitöltésére vonatkozólag általános tájékoztatásul szolgáljon még, hogy a számlálóbiztos e kérdéseket ugyan az illető 24. éven felüli férfilekosok vagy azok megbízottjainak saját bevallása alapján tölti ki, kötelessége azonban az adatok helyességét, még pedig a mi a 24. és 25. kérdőpontokban kitüntetendő lakásadatokat illeti, az összeírásnak a lakásban való foganatosítása alkalmával a lakás meg szemlézése útján, a 27. pontban kimutatandó adóösszegeket pedig az adókönyvecskék megtekintése által személyesen is ellenőrizni. Ezen gondos ellenőrzés a számlálóbiztosnak annál inkább is lelkiismeretbeli kötelessége, mivel az általános utasítás 25. §-a értelmében a 24. éven felüli férfinépességre vonatkozó ezen adatoknak kitöltéséért a számlálóbiztosnak az államterhére külön díjazás jár.

b) A házigyűjtőívek kitöltése.

Mely épületekről és kinek kell a házigyűjtőívet kiállítani?

33. A házigyűjtőív kitöltése — a sorszámvonat kivételével, a melyet mindenkor a számlálóbiztos tölt ki, — a háztulajdonos, vagy helyettesének kötelessége és csak ha ők e kötelességet bármily okból nem teljesítenék, hárul e feladat a számlálóbiztosra. De a mely házakban a háztulajdonos lakásán kívül más lakás-

is van, ezeknek a személyi viszonyokra vonatkozó adatait akkor is a számlálóbiztosnak kell kitöltenie, ha különben a házigyűjtőívet a háztulajdonos tölti is ki.

34. Házigyűjtőívet rendszerint minden lakóházzal kell kiállítani, még pedig nemcsak a tulajdonképpeni lakóházakról, hanem egyéb olyan épületekről is, a melyek egészben vagy részben lakási célra szolgálnak, illetőleg tényleg lakottak, (pl. árvaház, kolostor, kórház, laktanya, fogház, iskola, vasúti pályaház, vasúti őrház, olyan gazdasági vagy ipari épület, a melyben valaki lakik stb.). A még épülőfélben levő házakról, valamint lerombolás alatt álló olyan házakról, a melyekben már nem lakik senki, nem kell gyűjtőívet kiállítani; ellenben a lakható, de a népszámlálás időpontjában üresen álló lakóházakról a házigyűjtőívet ki kell állítani. Az egy házszámhoz, majorhoz vagy tanya-hoz tartozó összes épületekről egy ívet kell kitölteni; a valamely lakóházhhoz tartozó lakott melléképületek tehát, a minők cselédlakok, lakott gazdasági épületek, stb., még ha külön állanak is, a főépülettel közös ívbe, de külön sorba veendőek fel. A valamely házszámhoz, majorhoz tartozó, de annak összefüggő épületcsoportján kívül, távolabb fekvő lakott épületekről (pl. csőszházakról, vadászházakról) külön házigyűjtőívet kell kiállítani. Egy házhelyen épült, bár több tulajdonos által birt épületek egy közös házi gyűjtőívbe vehetők, de a tulajdonosok névszerint megnevezendőek. Oly épületekről, a melyek lakási célra egyáltalában nem szolgálnak (pl. présházak, pinczék, csűrök, pajták, magtárak és egyéb gazdasági, ipari vagy közlekedési célra szánt épületek, stb.), ha csak a népszámlálás idején tényleg lakásul nem használnak, házigyűjtőívet kiállítani nem kell. Hajómalomokról is csak azon kivételes esetekben kell házigyűjtőívet kiállítani, ha azokban a népszámlálás idején tényleg lakik valaki.

Vármegye, község, városrész, utcza és az épület tulajdonosának megnevezése.

35. A vármegye, község, városrész és utcza megnevezésére s az épület-tulajdonos nevének írására nézve ugyanazon útmutatások irányadóak, a melyek a számlálólap megfelelő rovataira vonatkoznak (l. a 4. és 5. pontot).

Az épületek rendeltetése, falazata, tetőzete; a lakások és egyének száma.

36. Az épületeknek rendeltetésük szerinti részletezésénél minden összefoglalás és gyűjtőnév kerülendő. Főelv, hogy minden egyes épület külön sorban legyen kimutatva. Ennélfogva mindennemű, egészben vagy részben lakott olyan épületek, a melyek a házigyűjtőíven nincsenek nyomtatásban megnevezve, cél-

juk szerint részletezve, az üresen hagyott rovatokban egyenkint külön sorban veendőek fel; ilyen épületek pl. az iskola, kórház, kolostor, árvaház, fürdő, szálloda, gőzmalom, fűrészgyár, postógyár, vasúti pályaház, vasúti őrház, lakásul is használt ipari műhely, istálló vagy egyéb gazdasági épület, stb. Ugyanígy kell eljárni akkor is, ha valamely házszámhoz (majorhoz, tanya-hoz) egyenél több olyan épület tartozik, melynek megnevezése a házigyűjtőívre fel van véve; ezeknek bejegyzésére szintén az üres rovatokat kell igénybe venni vagy esetleg a nyomtatásban előforduló megnevezések valamelyikét kell megfelelőképpen módosítva felhasználni.

37. Arra a kérdésre, hogy az épület földszintes-e vagy emeletes, földszintes házaknál egy »f« betűnek, emeletes házaknál az emelet számának (I., II. stb.) bejegyzésével kell válaszolni. Azon esetekben, midőn az egész épület a földbe vagy barlangszerűleg a hegy levágott oldalába van építve, a »földalatti« szó beírásával kell felelni.

38. A falazat és tetőzet anyaga minden egyes épületnél a megfelelő rovatban egy-egy vonás (1) bejegyzésével jelölendő meg. Ha olyan anyagú falazat fordul elő (pl. cement), a milyen anyagnak a házigyűjtőíven nincsen rovata, az ilyen falazat anyagát valamelyik felesleges rovat áthúzásával annak helyére kell bejegyezni.

39. Az épületben levő lakott és nem lakott (üres) lakások és intézeti háztartások, nemkülönben az épületben levő lakásokhoz tartozó s a népszámláláskor jelen volt vagy távollevő egyénekre vonatkozó rovatok a házigyűjtőív II. részében foglalt adatok alapján ezen utóbbi résznek elkészülte után töltendőek ki.

Lakások és azok helyiségeinek száma, jelenlevők és távollevők kimutatása.

40. A házigyűjtőívnek II. részében a házban levő összes lakásokat egyenkint, még pedig ha a házigyűjtőíven több épület szerepel (lakóház, cselédház stb.), épületenkint elkülönítve kell kimutatni és nem csak a lakott, hanem az üresen álló helyiségeket is fel kell venni, megjegyzendő azonban, hogy mindig csak a tulajdonképpeni lakások és azok helyiségei veendőek számba; egyéb helyiségek, például műhelyek, boltok, stb. csak akkor, ha egyúttal lakási célra is szolgálnak. Viszont azonban a lakásoknak mindennemű alkatrészeit ki kell mutatni, azokat is, a melyek nem szolgálnak lakási célra, pl. a szabómeszternek a lakásával összefüggő, annak alkatrészét képező szabóműhelyét stb. De ha ugyanaz a szoba szolgál lakásul és mellékesen üzlethelyiségül, ez esetben a helyiséget csak a szobák számában kell kitüntetni s nem egyszersmind az üzleti helyiségek rovatában is, hogy ugyanaz a helyiség kétszer ne vételessék számba. Ha

ellenben valamely helyiség tulajdonképpen üzleti célra szolgál és csak mellékesen lakásul, pl. bolt a bolti szolga részére hálólhely gyanánt, akkor azt a lakott üzleti helyiségek rovatában kell kimutatni. *Nem tulajdonképeni lakóházaknak* (hivatalos épületek, iskolák, gyárak stb.) csak lakási célra szolgáló részei (igazgatói lakás, portás-lakás s más efféle) veendőek fel a házigyűjtőív II. részébe, a hivatalos helyiségek, tantermek, üzleti helyiségek stb. figyelmen kívül maradnak. Árvaházak és internátusok hálótermei, kórházak kórtermei ellenben s más efféle, nem tulajdonképeni lakóházaknak tényleg lakási célra szolgáló helyiségei, a magánlakások felsorolása után, külön sorban összefoglalva, kimutatandók. A házba benyiló s többnyire pitvarnak nevezett lakásrész, ha tűzhelyvel van ellátva és főzési célra is szolgál, konyhának, különben előszobának veendő.

Mi címen lakik a lakásban?

41. A házigyűjtőív azon részének kitöltésénél, a mely arra vonatkozik, hogy az összeírt egyének **mi címen laknak a lakásban**, a következőket kell szem előtt tartani: *a)* Egy családban mindig csak egy családfő lehet, tehát a hol férj van (még ha ideiglenesen távol volna is), ott a feleség mindig csak mint »feleség« és nem családfő gyanánt mutató ki. Magánosan lakó egyének (még a nők is s az albérlők és ágyrajárók is) külön családfőnek tekintendők. Az albérlő-családfő-rovatban kell kimutatni az albérlésben lakó felsőbb iskolai tanulókat is, még ha többen laknak is közösen egy helyiségben; *b)* a *családtagok közé* a családfőnek nemcsak gyermekei és unokái, hanem az esetleg általa tartott szülők és nagyszülők is odaszámítandók; a családfőnek vagy házastársának egyéb állandóan ott lakó rokonai (testvér, unokatestvér stb.) nem a családtag, hanem a *rokon* rovatba kerülnek; *c)* a házasságon kívül, de férfival közösségben, úgynevezett *vadházasságban élő nőket* a »családfővel közös háztartásban élő nő« rovatban kell kimutatni (az e viszonyból való gyermekeket azonban családtagnak kell felvenni); ha nem a családfővel, hanem családtaggal, vagy albérlővel, vagy ágyrajárával vadházasságban élő nő van a lakásban, ennek kitüntetése végett valamelyik felesleges rovatot kell áthúzni és a »közös háztartásban élő nő« szavakat oda bejegyezni.* *d)* a lakásadó háztartásával szorosabb kapcsolatban álló oly egyének (kosztos diákok, házitartók, társalkodónők, háztartásvezetők stb.), a kik sem a feleség, sem a családtag vagy rokon, sem a cseléd rovatba nem valók, az »egyéb címen a lakáshoz tartozók« rovatába vezetendők; *e)* arra is ügyelni kell, hogy a csak látogatáson levő rokonok s más *vendégek, átutazók* és egyéb, a lakásban csak ideiglenesen tartózkodók az erre a célra szánt rovatban mutattassanak ki; *e)* rovatba kell bejegyezni a szállodák szállóvendégeit és a fürdővendégeket is;

f) azokat a különben a családhoz tartozó egyéneket, a kik kereset vagy tanulmány céljából vagy más okból az esztendő nagyobb részét a családtól távol töltik, de a népszámlálás alkalmával otthon családjuk körében tartózkodnak, szintén a vendégek, átutazók rovatába kell bejegyezni, itt kell tehát kimutatni az ünnepek alkalmából szüleikhez hazatért katonákat, iparossegédeket, közép- és főiskolai tanulókat is stb., *g)* az »intézeti tag« rovatban a kórházi betegeket, a kórházban bentlakó betegápoló személyzetet, árvaházi, iskolai és egyéb internátusi növendékeket, fogházi letartóztatottakat, kolostori rendtagokat stb. kell kimutatni; az intézetben esetleg bentlakó magán családok tagjai azonban, mint pl. az igazgató, gondnok, portás stb. és ezek családtagjai nem az »intézeti tag« rovatban, hanem a megfelelő többi rovatokban mutató ki.

A házigyűjtőív kezelése.

42. A házigyűjtőív I. része 12 épületnek, II. része 18 lakásnak bejegyzésére tartalmaz rovatokat. Szükség esetén pót-házigyűjtőívet kell használni és azt a főívbe kell helyezni.

43. A házigyűjtőív II. része alatti összeállításnak egyik célja lévén annak ellenőrzése, hogy *valamely lakás vagy lakófél nem maradt-e ki a számlálásból*, a számlálóbiztos köteles ez adatokat felülvizsgálni és a pótlás iránt intézkedni.

44. Egy-egy számlálókerület összes házigyűjtőíveit bel- és külterület (puszták, telepek), továbbá városrészek (kerületek) és házzámok szerint kell rendezni s azután az összes házigyűjtőívet az ív felső jobbsarkán levő rovatban 1-gyel kezdődő sorszámmal ellátni.

45. Az egy-egy épülethez tartozó számlálólapon a házigyűjtőívbe kell helyezni, előbb azonban mindig meg kell arról győződni, hogy a számlálólapon valóságos száma a házigyűjtőív II. része »összesen« rovatának eredményével megegyezik-e.*

c), d) és e) A községi gyűjtő- és összesítőívek és a népszámlálás költségeire vonatkozó kimutatás kitöltése.

46. A községi gyűjtőívet a házigyűjtőíveken foglalt adatok alapján — két példányban — a számlálóbiztos tölti ki. Egyik példány a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz terjesztendő fel, a másik példányt pedig a község (város) irattárában kell megőrizni. A községi gyűjtőívbe az összes házigyűjtőívek, tehát azok is felveendőek, a melyek üresen álló épületekről vannak kiállítva, önként értetvén, hogy az ily házi-

* Ha a házigyűjtőíven közös háztartásban élő nők (vadházasságban) is vannak kimutatva, ezeknek számlálólapját a számlálóbiztos a házigyűjtőívben való végleges elhelyezésük előtt a nem és a családi állapot rovatban a nő (leány) feleletszók után jegyzendő keresztvonással (+) jelölje meg.

gyűjtőívek bevezetésénél az összeírt lakásokra, háztartásokra és egyénekre vonatkozó rovatok egyszerűen üresen maradnak. A községi gyűjtőívbe az összes házigyűjtőívek a község bel- és külterülete, továbbá városrészek és kerületek és a házigyűjtőívek sorszáma szerint vezetendők be. A puszták, telepek, tanyák, majorok s egyéb külön elnevezéssel bíró lakhelyek, a melyek a község (város) külterületén fordulnak elő, külön csoportokba veendőek. Az adatoknak a községi gyűjtőívbe való bevezetése után minden városrész vagy kerület, továbbá minden pusztá, telep s egyéb, külön elnevezéssel bíró lakhely külön összegelendő. Ha valamely község (város) több számlálóbiztosi kerületre van osztva, minden számlálóbiztos az általa megszámlált házakról külön gyűjtőívet állít össze. Ha valamely számlálóbiztos működése több községre terjed ki, mindegyik községről külön gyűjtőívet kell készítenie. A községi gyűjtőíveknek egyik főcélja lévén annak ellenőrzése, hogy valamely ház nem maradt-e ki a számlálásból, a községi előjárásnak (városi hatóság) kötelessége e tekintetben az adatokat felülvizsgálni és kimaradások esetén a pótlás iránt haldéktalanul intézkedni.

47. A községi összesítőívet az egyes számlálóbiztosok által szerkesztett községi gyűjtőívekből kis- és nagyközségekben a községi vagy körjegyző, törvényhatósági jogú és rendezett tanácsú városokban pedig a polgármester által ezzel megbízott városi tisztviselő tölti ki. Az összesítőív kis- és nagyközségekben 4, rt. városokban 3, tj. városokban pedig 2 példányban állítandó ki. Egyik példány a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz terjesztendő fel, másik példányt pedig a község (város) irattárában kell megőrizni. Rt. városokban a harmadik példány, kis- és nagyközségekben pedig a harmadik és negyedik példány arra van szánya, hogy a népszámlálási anyagnak a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz történő betérjesztésével egyidejűleg a vármegye alispánjának és az illetékes főszolgabírónak küldessenek meg.

A községi összesítőívben a községnek (városnak) bel- és külterülete, továbbá a kerületek (városrészek), esetleg népesebb utcák, nemkülönben az egyes puszták, telepek, tanyák, majorok s egyéb külön elnevezéssel bíró lakhelyek, melyek a község (város) külterületén fordulnak elő, külön sorban veendőek fel.

48. A népszámlálás költségeire vonatkozó kimutatást a községeknek a járási számvevőség által felülvizsgált számadásai alapján a járási főszolgabíró, városokban a polgármester állítja össze. A költségzsámadások érdemleges felülvizsgálatának lehetővé tétele végett a községek a községi gyűjtőíveknek a községi irattár részére szánt másodpéldányát a számadásokkal egyidejűleg a főszolgabírósághoz beküldeni kötelesek, a honnan azt a számadásokkal való összehasonlítás után a községek részére vissza kell küldeni.

A népszámlálási munkálatok költségeiről szerkesztett kimutatás egyöntetű összeállítása érdekében a következő útmutatások tartandók szem előtt:

a) a számlálóbiztosok díjainak kimutatására szánt rovatba a számlálóbiztosoknak csak azon illetményei veendőek fel, a melyek őket az általános utasítás 15. §-ának *a) b)* és *c)* pontjai értelmében illetik meg; *b)* a községi és körjegyzők és egyéb felülvizsgálók díjazásának kimutatására szánt rovatba a felülvizsgálóknak csak azon illetményei veendőek fel, a melyek őket az általános utasítás 18. §-ának *a) b)* és *c)* pontjai értelmében illetik meg; *c)* a népszámlálásnál közreműködött egyéb munkások díjazására szánt rovatba mindazok a személyi kiadások felveendőek, a melyek a számlálóbiztosokon és felülvizsgálókon kívül bármily más közreműködő egyének (pl. kísérő személyek, irodai segédek, napidíjasok, szolgák) díjazására fordítottak; *d)* minden egyéb, a népszámlálás körül a községek terhére felmerülő költségek, a melynek lehetnek pl. csomagolási költségek, írószerek költsége, hirdetések előállításának és közzétételének költsége stb., valamint a számlálóbiztosoknak és népszámlálási felülvizsgálóknak fizetett azon megtérítések is, a melyek őket a 15. és 18. §-ok *d)* és *e)* pontjai értelmében illetik »a népszámlálás körül felmerült egyéb költségek« rovatába vezetendők.

Az általános utasítás 25. §-a értelmében a számlálóbiztosok és népszámlálási felülvizsgálók részére az állam által adandó díjazás a népszámlálás alkalmával a községek terhére felmerülő költségekről szerkesztendő kimutatásba természetesen nem veendő fel.

2. Népeségtörténeti kiadvány a pragmatica sanctio koráról (1720).

A magyar állam ezeréves fennállásának emlék-ünnepe alkalmából (1896-ban) a statisztikai hivatal kiadásában érdekes népeségtörténeti kiadvány jelent meg *Magyarország népessége a pragmatica sanctio korában* címmel, mely Magyarország népességének számbeli és részben általános gazdasági állapotait azon időben tünteti föl, midőn a közel kétszázados török uralomtól és az azt követő belmozgalmaktól meggyötört ország újra fejlődni kezdett.

III. Károly király idejében, midőn a felszaporodó államszükségletek fedezésére mindig több adó kellett, az általános szegénység folytán panasz panaszt követett már az adókiadás aránytalansága miatt. Ennek megszüntetésére 1714 szept. 20-án felhívta a király az országgyűlést egy olyan szabályzat kidolgozására, mely az adókiadásnak az adóalaphoz való simulását lehetővé tegye. A szabályzat szükségesnek látta az adózók számának megállapítását, s emellett az adó-

köteles nemzeti vagyon megállapítását is. Az 1715-iki törvénykönyv el is rendelte az összeírást.

Az országot e célból négy kerületre osztották; a négy kerületben alakított bizottságok kölcsönösen írták össze egymás kerületeit az 1715-iki országgyűlés által készített általános utasítás alapján. Az összeírás ellen azonban — melynek csak az adóköteles népességre kellett kiterjednie — nagyon sok panasz merült föl, úgy, hogy új felvétel vált szükségessé.

A második összeírás III. Károlynak 1720 ápr. 26-án kelt újabb leirata alapján ment végbe; alapjául az 1715-iki felvétel szolgált, de azért még sem nevezhető csupán rectificationnak, hanem egészen új, önálló munkálat volt. Bizonyítják ezt azok a nagy eltérések, melyeket a reánk maradt nagy folio-kötetekben a két összeírás között találunk. A két felvételnél használt rovatos minták is eltértek egymástól. Míg az 1715-iki összeírás a nem adózó legszegényebb réteget is felöleli, az 1720-iki már szűkebb körben mozog, a szegényebb réteget elhagyja, viszont azonban felfelé bővebb képet nyújt.

Mindkét összeírás adatai felölelik az akkori magyar anyaország adóköteles lakosságának túlnyomóan nagy részét és elég hű képet adnak az adóköteles nemzeti vagyonról.

Máskép áll a helyzet a mai Királyhágón túli részekre, a korábban önálló fejedelemséget képezett, s még az összeírás idején is különállósággal bíró Erdélyre vonatkozólag. Az 1715. évi LVII. t.-cz. Erdélyt nem érintette, de nem is volt rá szükség, mert ott rendezetebbek voltak a viszonyok, s ott évenként, különösen az 1713-at követő két évtizeden át összeírták az adóköteleseket vagyonukkal együtt. Ez összeírások közül azonban sok megrongálódott, sok elveszett, az egész fejedelemségről pedig egy teljes évfolyam sem maradt ránk.

Úgy az 1715. és 1720-i magyarországi összeírás adatai, mint az erdélyi összeírások legtöbbje az Országos Levéltárban maradt fenn, és ezek szolgáltatták az anyagot a statisztikai hivatalnak főntemlített népesség-történeti kiadványához. Az anyag tudományos feldolgozása azt az irányt és utat iparkodott követni, melyen maga az összeírás végbement. Községenként haladva a rovatos minta adatait községi számlálólapok rovataiba vezették be, ezen számlálólapok anyagát pedig táblázatokba foglalták. Ezt követte a végeredmények összesítése, előbb törvényhatóságoknál majd az egész országra kiterjedőleg. Ennek a munkának azonban sok akadállyal kellett megküzdenie. Már az egyes községek azonosságának megállapítása, az azóta lefolyt 175 év miatt, nagy nehézséggel járt. A felvételnél, mivel az összeírók nem helybeliek voltak, hanem más vidékről valók, a kik az ottani nyelvjárást gyakran nem ismerték, egyes szavakat és községnéveket a felismerhetetlenségig elferdítettek; ezeknek helyreigazítása is nagy fáradsággal járt.

Az összeírás adatai az adózó háztartásokat tartalmazták. Nagy számban voltak azonban nem adózó háztartások is; a feldolgozásnak ezt a hiányt pótolnia kellett, hogy a népesség számát megkonstruálhassa, lehetőleg egykorú kútfők segítségével. A szegénysége miatt kimaradt népréteg részben az 1715-i összeírásból, részben úrbáriumokból volt megállapítható. Még nagyobb hézaga az 1715—1720. évi összeírásoknak az, hogy a nemesség, miután nem adózott, szintén kimaradt belőlük, holott a nemesség számra is jelentékeny volt. Pótolni kellett még a papokat és tanítókat, s a sajátos jogi helyzetük folytán kimaradt izraelitákat is.

Az anyagnak e pótlása után végül becslés útján kellett megállapítani a háztartásokban valószínűen található népesség számát.

Az így nyert adatokat az egész munkálatról készült kiadvány táblás kimutatásokba foglalja össze, 1720-ra vonatkoztatva állapítván meg az ország, s az egyes törvényhatóságok, kerületek, városok népességi és gazdasági viszonyait.

Értékes a mű bevezető része is, mely a feldolgozás módszeréről számol be, s az annak alapjául szolgáló 1715. és 1720. évi összeírásokat ismerteti; ennek a megírására, s általában az egész mű szerkesztésének vezetésére a statisztikai hivatal dr. *Acsády Ignác*ot, azóta elhunyt történettudósunkat kérte fel.

3. Czigányszámlálás.

Magyarországon elég nagy számmal vannak czigányok. Ezek jelentékeny része vándorczigány, a kik az ország törvényes rendjébe beilleszkedni nem tudnak s nem egyszer veszélyeztetik a közbiztonságot is.

A czigányok letelepítésének kérdése régóta napirenden van; ennek előfeltétele azonban a népszámuk és általános életviszonyaik ismerete. Ezért 1892-ben az akkori belügyminister úr, Hieronymi Károly ő excellentiája megbizta a statisztikai hivatalt a magyarországi összes czigányok összeírásával. A felvétel 1893 január hó 31-én történt meg, az egész országban egy napon. Nehogy némelyek kimaradjanak, mások esetleg kétszer kerüljenek felvételre, ezen a napon czigányoknak a községből sem távoznia, sem oda bemeni nem volt szabad. Gondoskodás történt arról is, hogy a letartóztatott és a katonai szolgálatot teljesítő czigányok se maradjanak ki az összeírásból.

Minden czigány egyénről külön számlálólapot kellett kitölteni s azonkívül minden községről külön általános kimutatást készíteni. A czigányokat három csoportba osztotta az összeírás: állandóan letelepedett, húzamosabb ideig egy helyen tartózkodó és vándorczigányokra, hogy e csoportokba való tartozásuk szempontjából lehessen megfigyelni a czigányok életviszonyait és következtetést vonni azokra a körülményekre,

a melyek a czigányokat ősi életmódjuk, a kóborlás elhagyására birták s a többi lakosság életmódjához és szokásaihoz idomították.

Már magában véve az, hogy egy félig vad népről kellett adatokat gyűjteni, nem csekély nehézséggel járt, mert sok helyen fegyveres kíséretre volt szükségük az összeíróknak s a czigányok ethnografikus sajátosságai és az a különállásuk, melyet a többi lakosság mellett az egész országban elfoglalnak, még inkább növelte a nehézségeket. Különösen a vándorczigányok felvétele adott nagy munkát, kiknél sokszor az anya maga sem tudta a község nevét, melynek határában szülte magzatát. Egészen sajátos a családi állapotuk; a házasságok törvényes vagy törvénytelen voltáról külön felfogásuk van, vannak esetek, hogy ugyanazt a frigyet többször is szertartásosan kötik meg; másfelől a koraérettség miatt a törvénytelen állapot is igen gyakori köztük, s így az összeírásnak ki kellett erre is terjesztenie figyelmét.

Foglalkozásuk is eltér attól, a mit általában foglalkozásnak nevezünk, mint életfentartási, hivatásbeli rendes tevékenységet. Bevallott foglalkozásuk gyakran csak látszólagos, hogy palástolja a főkeresetforrásukat, a meg nem engedett foglalkozást. S ezért felvételre került rendes foglalkozásuk mellett mellékes foglalkozásuk is, vagy ennek híján egyéb megélhetési források.

Kiterjeszkedik az összeírás még a czigányok lakásviszonyaira, hogy házban, kunyhóban vagy putriban, sátorban vagy oduban laknak-e és hányan, műveltségük fokának megállapítására, hogy mily mértékben van elterjedve az írni és olvasni tudás, az iskolába járás. Kérdezte még a számlálólap az életkort, vallást és anyanyelvet is; e két utóbbinak tanulása szerint vallásuk általában a falu vallása, a melyben élnek (az ősi czigányvallásnak igen csekély maradványa él már), nyelvismeretük és nemzetiségi viszonyaik is a környezethez simulnak, a melyben tartózkodnak.

A czigányok számának megállapításánál az összeírás anyagát az 1880-iki, illetőleg az 1891-iki általános népszámlálásnak az adataival hasonlították össze, általános viszonyaik ismeretéhez pedig, és letelepedtségük mértékéhez a számlálólap egy kérdésén kívül főleg a községektől kívánt általános kimutatások adták az anyagot. E kimutatások kérdezték a már letelepedetteknél a letelepedettség főbb tényezőit: az állandó lakást, a termőföldhöz való viszonyt és a közművelődésben való részesedést, a huzamosabb ideig egy helyen tartózkodóknál pedig azt, hogy mi volt az oka és célja ott tartózkodásuknak s mennyi ideig tartott az? A vándorczigányoknál a karavánok tagjainak száma, a sátrak, a melyben laknak, a jármű, a melylyel kóborolnak, lovaik s szamaraik száma kerültek felvételre.

Az összeírás eredményei a Magyar Statisztikai Közlemények új folyamának IX. kötetében kerültek nyilvánosságra; a kötet szerkesztését dr. Herrmann Antal tanár és a czigánytanulmányairól ismert ethnológus végezte.

Megemlíthetjük végül, hogy újabb — bár kevésbé részletes — czigányösszeírás volt az 1909. év tavaszán is, a mikor a községeknek egy kérdőíven kellett beszámolniuk a náluk letelepedett, vagy ott időző czigányokról: ennek a felvételnek az eredményei most vannak feldolgozás alatt.

4. Vakságügyi statisztika.

A statisztikai hivatal az 1911. évben egy speciális adatgyűjtés végrehajtását vette tervbe, mely első sorban az orvosi tudománynak kíván adatokat szolgáltatni. Ez az adatgyűjtés a vakságügyi statisztika.

Az orvostudomány szolgálatában álló eme statisztikai felvétel nem lesz első kísérlete a hivatalnak. 1904-ben már történt hasonló felvétel a rákos betegségben szenvedőkről. Míg azonban a rákstatisztika csupán az orvostudomány céljait szolgálta, addig a vakok felvételénél társadalmi szempontok is figyelembe jönnek, a vakságügyi statisztika továbbá nem csupán az ország vakságügyének feltűntetésére, hanem nemzetközileg is összehasonlítható adatok gyűjtésére törekszik.

A nemzetközi vaksági statisztika eszméjét a vakok tanításával foglalkozó szakemberek vetették fel először, a kik valamennyi európai nemzet bevonásával nemzetközi bizottságot szerveztek az eszme megvalósítására. Az orvosi körök készséggel csatlakoztak a mozgalomhoz, mert az újabb tudományos kutatásokból az a tapasztalat szűrődött le, hogy a vakság okai között nem egy olyan tényező szerepel, melynek hatásáról csak széles körben folytatott vizsgálódás nyújthat felvilágosítást és a vakság ügyének a társadalmi körülményekre is kiterjeszkedő statisztika segítségével való tanulmányozása azért is nagy fontossággal bír, mert: bebizonyosodott, hogy a vakság bekövetkezésének megfelelő praeventív társadalmi gondoskodással nem egy esetben elejét lehet venni.

A népszámlálások többnyire kiterjesztik észlelésüket a testi és szellemi fogyatkozásokra, s így az egyes népszámlálási eredmények a vaksági statisztikához is szolgáltatnak támpontokat. Csakhogy az adatgyűjtést a különböző országokban különböző szempontok irányítják, a mi az adatok nemzetközi összehasonlítását nagyon megnehezíti, a népszámlálások továbbá nem terjeszkednek ki számos olyan momentumra, a melynek ismeretére a vakság

A vármegye és község
(tj. vagy r. város) meg-
nevezése:

Számlálólap a vakokról.

Városrész,
kerület
Utcza, út, tér
és házszám
Puszta, telep,
tanya stb.

Az 1—17. kérdések a népszámlálási adatok alapján töltettek ki; a 18., 21—25., 28., 36., 37., 38a, b, 42., 43., 46., 47. kérdésekre a megfelelő állt szedési szó (szavak) aláhúzásával kell válaszolni.

Kérdés	Felelet
1. Vezeték és keresztnév	
2. Születési év, hónap, nap év hó nap
3. Nem és családi állapot	<i>férfi (fű)</i> — <i>nő (leány)</i> — <i>nőtlen (hajadon)</i> — <i>házas</i> — <i>özvegy</i> — <i>törv. elvált.</i>
4. Gyermekeinek száma	összesen született ebből életben van
5. Főfoglalkozás	a) foglalkozási ág
	b) foglalkozási viszony
	c) üzlet jellege
	<i>saját üzlete van</i> — <i>házi iparos</i> — <i>idegen üzletnek dolgozik</i> — <i>házas</i> — <i>ügynök</i> — <i>megrendelő</i> <i>lakásán dolgozik</i> — <i>piaczi árus</i>
6. Ha alkalmazott	az alkalmazó neve, foglalkozása, székhelye
	mióta van ennél alkalmazva?
	ha hely nélkül van, mióta?
 év hónap nap óta
 év hónap nap óta
7. Mellékfoglalkozás	
8. Eltartó és foglalkozása	
9. Ház és földbirtok	<i>háza van</i> — <i>háza nincs</i> — <i>földje nincs</i> , <i>földbirtokos</i> (..... kat. hold ö1) <i>földbérlet</i> (..... kat. hold ö1) <i>részes földje van</i> (..... kat. hold ö1)
10. Műveltség	legalább a középiskola 8, — 6, — 4, — osztályát végezte vagy egyéb ezzel egyenlő fokú intézetet; 4 elemi, — 6 elemi osztályt végzett; <i>ír, olvas</i> ; — <i>csak olvas</i> ; — <i>sem ír, sem olvas.</i>
11. Vallása	<i>r. kath.</i> — <i>g. kath.</i> — <i>reform.</i> — <i>ágostai h. ev.</i> — <i>g. kel.</i> — <i>unitárius</i> — <i>izr.</i> — <i>vagy:</i>
12. Anyanyelv	
13. Anyanyelvén kívül mely más nyelveken beszél még?	
14. Állampolgársága, illetősége	<i>magyarorsz.</i> — <i>horv.-szlav.</i> magyar állampolgár — <i>boszniai,</i> osztrák (..... koronatar.); egyéb külföldi
15. Születésének helye	
16. Lakóhelye	
17. Mióta lakik lakóhelyén és ha másutt íratott össze, mióta tartózkodik az összeírás helyén?	a) lakóhelyén év hó nap óta b) az összeírás helyén év hó nap óta
18. Élnek-e szülői?	<i>élnék</i> — <i>apja él</i> — <i>anyja él</i> — <i>nem élnék</i>
19. Mi (vagy mi volt) a szülők foglalkozása?	
20. Hol van (vagy hol volt legutóbb) a szülők lakóhelye?	
21. A szülők esetleges rokonsági foka	<i>elsőfokú unokatestvérek; nagybátya és unokahug</i> — <i>nagynéne és unokaöcs</i> — <i>nem rokonok</i>
22. Nem szenvednek-e vagy szenvedtek-e	a) élő (vagy elhalt) szülői
	b) élő (vagy elhalt) testvérei
	<i>vakságban</i> ; — <i>szemüveg által nem javítható rossz látásban</i> ; — <i>nagyfokú rövidlátásban</i> ; — <i>ép látásúak</i> ; <i>szervezeti bajban</i> ; — <i>agy- vagy idegrendszerbeli zavarban</i> . Névszerint milyen bajban?
	<i>vakságban</i> ; — <i>szemüveg által nem javítható rossz látásban</i> ; — <i>nagyfokú rövidlátásban</i> ; — <i>ép látásúak</i> ; <i>szervezeti bajban</i> ; — <i>agy- vagy idegrendszerbeli zavarban</i> . Névszerint milyen bajban?

Kérdés	Felelet
23. Mely életkorban állt be a megvakulás?	<i>Vakon született</i> , — <i>csecsemőkorban vakult meg</i> — <i>jobb szemén</i> éves korban, <i>bal szemén</i> éves korban, <i>mindkét szemén egyidejűleg</i> éves korban vakult meg
24. Nem hiányzik-e a szeme?	<i>a jobb szem</i> ; — <i>a bal szem</i> ; — <i>mindkettő hiányzik</i>
25. A jobb szem vakságának foka	<i>totalis amaurosis</i> ; — <i>quantitativ fényérzés</i> ; — <i>ujj-olvasás 1/3 méteren belül</i>
26. A jobb szem lelete (orvosi leírása) (Külsőleg ép kinézésű-e? [ebben az esetben lehetőség szerint szemtükri lelet] eltorzult-e, megkisebbedett vagy meg-nagyobbodott-e?)	
27. A jobb szem megvakulásának oka	
28. A bal szem vakságának foka	<i>totalis amaurosis</i> ; — <i>quantitativ fényérzés</i> ; — <i>ujj-olvasás 1/3 méteren belül</i> .
29. A bal szem lelete (orvosi leírása) (Külsőleg ép kinézésű-e? [ebben az esetben lehetőség szerint szemtükri lelet] eltorzult-e, megkisebbedett vagy meg-nagyobbodott-e?)	
30. A bal szem megvakulásának oka	
31. Műtét által gyógyítható volna-e a megvakult?	
32. Szervi bántalom eredménye-e a vakság, s ha igen, mily bántalomé?	
33. Szenved-e ez idő szerint oly betegségben, mely szembajával összefüggésben áll és milyenben?	
34. Szenvedett-e a múltban a szembajával összefüggő valamely betegségben és milyenben?	
35. Milyen egyéb betegségeket állott ki?	
36. Himlő ellen be van-e oltva, vagy újra oltva?	<i>beoltva</i> , — <i>újra oltva</i> , — <i>nincs oltva</i>
37. Melyik életévében történt a beoltás?	
38. Ha a vak egyén házas (nős vagy férjes)	a) Megvakulása előtt, vagy után lépett-e házasságra?
	b) házastársa szenved-e látási zavarokban?
	c) ép látású élő gyermekek száma
	d) látási zavarokban szenvedő élő gyermekek száma
	<i>megvakulás előtt</i> — <i>megvakulás után</i>
	<i>vakságban</i> ; szemüveggel nem gyógyítható <i>rossz látásban</i> ; — <i>nagyfokú rövidlátásban</i> ; — <i>épszemű</i>

Kérdés	Felelet
39. Hol volt állandó lakása a megvakulás előtt?	
40. Mennyi ideig élt e helyen megvakulásáig?	
41. Mi volt a hivatása (foglalkozása) megvakulása előtt?	
42. Fentartja-e magát keresetével megvakulása óta?	teljesen, — részben, — nem tartja fenn.
43. Ha mesterséget űz (zongorahangoló, kosárfonó, kefekötő stb.), ennek megnevezése, s az intézet vagy magán-egyén megjelölése, a kitől tanulta? mesterséget intézetben iskolában magánegyéntől
44. Ha egyéb foglalkozása nincs, végez-e házi teendőket?	
45. Ha koldus, vagy teljesen foglalkozás nélküli, mi ennek az oka?	
46. Ha teljesen közsegélyre szoruló, ki tartja el?	szülő, — gyermek, — egyéb rokon, — illetőségi község, — nyilvános alap, — intézet
47. Ha részben közsegélyre szoruló, ki segíti?	szülő, — gyermek, — egyéb rokon, — illetőségi község, — nyilvános alap, — intézet
48. Ha intézetben, menedékházban szegényházban van elhelyezve, mióta van ott? év óta
49. Ha vaksága óta részesült oktatásban, mely vakok intézetében, vagy iskolában? intézetben iskolában
50. Ha ez idő szerint oktatásban részesül, mely vakok intézetében, vagy iskolában? intézetben iskolában
51. Megtanulta-e, és gyakorolja-e a vakok írását és olvasását?	
52. Alkalmos-e a továbbképzésre? (A vakságon kívül nem siket, siketnéma, béna vagy hülye-e?)	
53. Az itt felsoroltakon kívül azon egyéb körülmények fölemlítése, a melyek vakságának, keresetképeségének, képezhetőségének szempontjából még fontosak.	

Utasítás.

Általános tudnivalók.

1. Az 1—17. kérdőpontokat a központi statisztikai hivatal a népszámlálási adatok alapján töltötte ki.

A többi pont kitöltése az illető vak egyén meghallgatása, illetve megvizsgálása és hozzátartozóinak kikérdezése után történik.

A 18—21., valamint a 39—53. kérdőpontokat községekben a községi és körjegyzők, városokban a polgármester által megbízott tisztviselő, a 22—38. kérdőpontokat mindig az illetékes hatósági orvos, vagy szakorvos tölti ki.

2. A választ a jobb oldali »Felelet« rovatokban kell megadni. E végből az üres rovatokba tiszta írással kimerítő feleletet kell bejegyezni, míg a 18., 21—25., 28., 36., 37., 38. a, b, 42., 43., 46. és 47. rovatokban a megfelelő dült szedésű szó (szavak) aláhúzásával kell válaszolni. (Minta gyanánt lásd a statisztikai hivatalban kitöltött 1—17. rovatokat.)

3. A beírásokat és aláhúzásokat tintával kell teljesíteni. Irónt használni nem szabad.

Utasítás a községi előljáróságoknak és polgármestereknek a 18—21. és 39—53. kérdőpontok kitöltéséhez.

A 19. kérdéshez. A szülők foglalkozását általános gyűjtőnévvel kerülésével úgy kell megjelölni, hogy abból a foglalkozás (munka) minősége és a foglalkozási viszony is kitűnjék (pl. önálló szabó, államasági pályamunkás stb.).

A 20. kérdéshez. Élő szülőknél a jelenlegi, elhalt szülőknél az utolsó lakóhelyet (község, város) kell bejegyezni.

A 21. kérdéshez. A fel nem sorolt, távolabbi rokonsági fokokat (pl. másodfokú unokatestvérek stb.) nem kell figyelembe venni és ilyen esetben a »nem rokonok« szavakat kell aláhúzni.

A 39. kérdéshez. A megvakulás időpontjában birtokos lakás helyét (község, város) kell ide bejegyezni, még az esetben is, ha a megvakulás nem a lakóhelyen, hanem másutt (pl. utazás közben, kórházban stb.) következett be.

A 41. kérdéshez. A foglalkozás megjelölése hasonló tüzetességgel történjék, mint a 19. kérdőpontban. Ha a vak megvakulás előtt több foglalkozást űzött, azt a foglalkozást kell bejegyezni, mely közben a megvakulás első tünetei jelentkeztek.

A 42. kérdéshez. Teljesen fentartja magát az, aki munkájával annyit keres, hogy ha különben gondozásra nem szorulna, önállóan is megélhetne. Részben fentartja magát a vak, ha állandó keresményvel járul hozzá a háztartáshoz.

A 44. kérdéshez. Egyenként fel kell sorolni azokat a munkálatokat, a melyekre a vak a ház körül felhasználható.

A 45. kérdéshez. Az okok között felemlíthető pl. hozzátartozói nincsenek, nem tanult mesterséget, a közelben nincs vakokat foglalkoztató intézet stb.

Az 52. kérdéshez. Ha a vak továbbképzésre nem alkalmas, az okot meg kell jelölni.

Utasítás az orvosoknak a 22—38. kérdőpontok kitöltéséhez.

A 22. kérdéshez. E rovatban a szülők és testvérek látási viszonyaira vonatkozó kérdéseknél kötelező a válaszadás.

Nagyfokú rövidlátásban szenvedőnek az tekintendő, aki bár normális távolságra csak nagyon homályosan lát, egész közelről apró tárgyakat jól megkülönböztetni, illetve olvasni is tud.

A szülők és testvérek esetleges szervezeti bajait s agy- vagy idegrendszerbeli zavarait illetően a válasz — ha az a kötelező orvosi titoktartásba ütköznék — mellőzhető ugyan, de a kérdés nagy tudományos jelentőségére való tekintettel igen kívánatos, hogy a válasz csak a legkritikább esetekben maradjon el.

A 23. kérdéshez. Az életkort, melyben a megvakulás beállott, csak azoknál kell kitüntetni, akik 1 éven felüli korban vakultak meg. Az 1 éven aluli korban megvakult egyéneknek — hacsak nem vakon születtek — a csecsemőkorban vakult meg szavakat kell aláhúzni.

A 25. és 28. kérdéshez. Totalis amaurosis akkor forog fenn, ha a vaknak semmi fényérzése nincs.

A kvantitatív fényérzés vizsgálata következőleg történik: A megvizsgálandót a fényforrás (ablak, lámpa) elé állítjuk és szeméit felváltva elfedjük (kendővel jól bekötjük) és szabadon hagyjuk. Ha utóbbi esetben a fényről tudomást vesz, kvantitatív fényérzés van jelen.

Az ujjolvasásra való képesség megállapításánál a fényforrás (ablak, lámpa) a megvizsgálandó mögött van, a vizsgáló pedig ujjait valamely sötét háttér (pl. fekete szövet) előtt $\frac{1}{3}$ méternyi távolságon kezdve egészen közel viszi a megvizsgálandó szeméhez. Ha eközben a vak meg tudja olvasni az ujjakat, az »ujjolvasás $\frac{1}{3}$ méteren belül« szavakat aláhúzendők.

A 27. és 30. kérdéshez. A megvakulás okai között előfordulhatnak:

a) általános betegségek, pl.: köszvény, görvélykór, tuberkulózis, siphilis, stb.,

b) gyuladósos szembetegségek, pl.: himlő által okozott szaruhártya-gennyedés, újszülöttek szemgennyedése, trachoma, glaucoma, szemkankó stb.,

c) sérülések, pl.: indirekt (koponyasérülés) és direkt szemsérülések (szúrás, lövés stb.).

Nagyon fontos annak megállapítása, hogy a teljes vakság nem akként következett-e be, hogy az egyik szemnek sérülése után a másik (ép) szem sympathiás úton megbetegedett?

A 31. kérdéshez. Azok közt a vakok közt, akik pusztán fényérzéssel bírnak vagy $\frac{1}{4}$ méteren innen még ujjakat olvasnak, előfordulhatnak olyanok, kik bizonyos gyógyító eljárások alkalmazása vagy operálás (iris-kimetszés, hályogoperatio) által látásukat visszanyerhetik. Az ilyeneknél az alkalmazandó gyógymódot is fel kell tüntetni.

A 32. kérdéshez. A vakságot előidéző gyakrabban előforduló szervi bajok a következők: az orr melléküregeinek megbetegedése, agybaj, szivbaj, vesebaj.

A 33. és 34. kérdéshez. Ezekben a rovatokban a vaksággal egyidőben jelenlevő és vele közös okból származó betegséget (betegségeket) kell bejegyezni.

okaik fürkésző orvostudománynak első sorban szükségese van.

E hiányok megszüntetése végett a nemzetközi vaksági statisztikai bizottság 1908. évi október 7-én Prágában tartott értekezletében megállapította azokat a kérdéseket, melyek a vakok felvételénél minden államban figyelembe veendő és egyúttal lépéseket tett, hogy a kormányok az 1910. évi népszámlálással kapcsolatban vakságügyi statisztikát létesítsenek.

A prágai értekezlet határozatának, valamint a hazai szakkörök kérésének eleget téve, a statisztikai hivatal 1911. évi munkatervébe a vakságügyi statisztika is felvételre került.

A vakságügyi statisztika a vakoknak az 1910. évi népszámlálás anyagából nyert névjegyzéke alapján külön felvételi lapok alkalmazásával hajtatik végre. E végből a magyarországi szemorvosok országos egyesülete vakságügyi bizottságának közreműködésével a hivatal egy 53 kérdőpontot tartalmazó felvételi mintát szerkesztett (1. az 506. lapon), melynek első 17 pontja a népszámlálási számlálólap főbb adatait tartalmazza. A további 35 kérdőpont részben az orvostudomány, részben a vakok társadalmi gondozása szempontjából szükséges adatok feljegyzésére van szánva.

Az első 17 rovatot a statisztikai hivatalban töltik ki a vakok népszámlálási számlálólapjainak egyszerű lemásolása útján. A személyazonosság megállapítására ekként alkalmassá tett nyomtatványok a vakok lakhelyének előljáróságához küldetnek, hol a társadalmi körülményekre vonatkozó 18—21 és 39—53 rovatokat a közigazgatási hatóság tölti ki. A többi, nevezetesen a 22—38. kérdőpontok kitöltésének feladata a hatósági orvosokra (vagy szemorvosokra) hárul, a kik tehát a felvételnek orvosi részét hajtják végre.

A felvétel munkájának megosztásánál gondoskodás történt, hogy az orvosi kar tagjai főlegesen munkával ne terheltesse, hogy az alapos megfontolást és beható vizsgálatot igénylő szakkérdéseket annál alaposabban meghányhassák-vethessék. Ugyancsak az orvosok és főként a nem szakorvosok munkájának megkönnyítésére a számlálólap hátlapján levő utasítás kimerítő útbaigazítást tartalmaz részint az egyes rovatok kitöltésére, részben a szükséges vizsgálatok miként való megejtésére vonatkozólag.

A felvétel egyöntetű végrehajtásáról és a begyűlt anyag felülvizsgálatáról a hivatal fog gondoskodni. A statisztikai feldolgozást a m. kir. belügyministerium közegészségi osztályának s a szemorvosok országos egyesülete vakságügyi bizottságának irányítása mellett a statisztikai hivatal fogja elvégezni és ugyancsak a hivatal gondoskodik az eredmények összeállításáról és közzétételéről is, szintén orvosi szakerek igénybevételével.

5. A rákos betegek statisztikája.

Ujabb időben a statisztikai kutatás módszerét úgy általában a közegészségügy fejlesztésére, mint egyes betegségek leküzdésére irányuló törekvésekben az orvosi körök is mind gyakrabban veszik igénybe. Ily törekvés volt az indító oka a magyar rákstatistikai felvételnek is, a melyet a statisztikai hivatal, 1903. évi munkaterve alapján, a budapesti kir. orvosegyesület rákbizottságának kezdeményezésére az 1904. évi október 15-nek megfelelő állapotról az említett év végén egyéni lapok segítségével hajtott végre.

A felvételnek célja volt kipuhatolni az 1904. évi október hó 15-én orvosi kezelés alatt állott, továbbá az azon időben orvosilag vagy kórházilag ugyan nem kezelt, de korábban gyógykezelés alatt volt s még élő rákbetegeket s róluk a rákbetegség elleni küzdelemben használható adatokat szerezni.

E cél elérésére kétféle számláló lap készült. Az egyik, A) betűs, fehérszínű lap azok összeírására, a kik az említett napon, a másik, B) betűs, zölde színű lap azok összeírására, a kik megelőzőleg részesültek gyógykezelésben. Az előbbi sokkal több kérdést tartalmazott és több szempontot volt hivatva megvilágítani, mint az utóbbi. E lapok és kérdéseik részletes ismertetését mellőzzük, miután alább mindkét számlálólapot teljes szövegével bemutatjuk.

Az összeírás a társországok orvosai által kezelt és az ottani kórházakban ápolt rákosbetegekre is kiterjedt s az adatok beszolgáltatása a gyakorló orvosoknak és a kórházak vezetőinek tételt kötelességévé, a kik úgy a statisztikai hivaltól, mint a budapesti kir. orvosegyesület rákbizottságától is kaptak az adatgyűjtéshez fűződő érdekeket hangsúlyozó és az eljárást ismertető felszólítást.

A statisztikai hivatal a begyűlt anyagot — külön az A) és külön a B) betűs lapokat — többféle összevetésben dolgozta fel. Így feldolgozás tárgyul szolgáltak a beteg szervekre, a betegek korára, foglalkozására, illetőleg eltartójuk foglalkozására, a betegek vallására és anyanyelvére vonatkozó adatok törvényhatóságokkinti csoportosításban, a betegeknek nem szerinti megkülönböztetésével; a beteg szervekre vonatkozók a kor- és a foglalkozási adatokkal, továbbá az utóbbiak egymással való kombinációban, országos összefoglalásban; ugyanígy a betegek családi állapotát jelző adatok a beteg szervekre vonatkozókkal való egybevetésben, Feldolgoztattak továbbá a ráknak műtét utáni kiújulására vonatkozó adatok a rák keletkezése és a műtét közötti, valamint a műtét és a kiújulás közötti idő figyelembevételével a beteg szervek szerint; az áttéti góczokra, a betegség alkalmi okaira, az öröklésre és családi diszpozícióra s végül a fertőzésre vonatkozólag begyűlt adatok.

E kórtani és orvossebészeti ismereteket igénylő utóbbi adatokat dr. Dollinger Gyula, udv. tanácsos, egyetemi ny. r. tanár, az egész munkálatnak irányítója dolgozta illetőleg dolgoztatta fel a vezetése alatt álló I. sz. sebészeti klinikán, míg a többi feldolgozást a statisztikai hivatal végezte ugyancsak dr. Dollinger Gyula tervei alapján és útmutatása szerint, a ki azután az eredmények terjedelmes, szakszerű ismertetését is írta.

Ez az ismertetés, valamint a felvétel számszerű eredményei a Magyar Statisztikai Közlemények új sorozatának 19. kötetében »A magyar szent korona országai rákosbetegeinek statisztikája« címmel 1907-

ben láttak napvilágot. A feldolgozás, ismertetés és közlés azonban nem szorítkozott csupán az összeírás adataira. A statisztikai hivatal ugyanis, felismerve a rákban elhalt egyénekre vonatkozó halálozási statisztikai lapok adatainak rendkívüli becstét, figyelmét erre az anyagra is kiterjesztette s az 1901—1904. években orvos által megállapított rákban elhaltak lapjait is feldolgozta — ugyanolyan kombinációkban, mint az összeírási lapokat — a mi az egész munkálat sikerét nagy mértékben elősegítette. Ezek az adatok az említett közleményben szintén közölve és ismertetve vannak. Az összeírásnál használt két számláló lap a következő volt:

A) Számlálólap

a jelenleg orvosi kezelés alatt álló rákos beteg számára.

Kezelő-orvos: Dr. Lakik:vármegye

.....^{község} utca házszám.
.....^{város}

1. A beteg neve (a családi és utónév kezdőbetűi): A beteg neme:
2. A beteg kora (években): Foglalkozása: A beteg családi állapota (hajadon, férjezett, özvegy, elvált, nős, nőtlen):
3. A beteg jelenlegi állandó lakása:vármegye^{város}^{község} utca házszám.
4. Mikor mutatkoztak a betegség legelső tünetei (az esztendő s lehetőleg a hónap):év hó.
5. Mely tünet-csoport alapján állapított meg a kórisme:
6. Mely szerv betegedett meg először?
7. Mely szerv később?
8. Történt-e műtéti beavatkozás, ha igen, hányszor és mikor?
9. Ki végezte a műtétet?
10. Műtét után lépett-e fel kiújulás, s ha igen, mikor?
11. A műtét helyén újult-e ki a rák, vagy a szomszéd nyirokcsomókban vagy más szervekben is (máj, csont):
12. Atyai és anyai ágon visszamenőleg, vagy vérrokonokon megállapíthatók-e rákos betegségek, ha igen, kiken és mely szervekben?
13. Hol lakott a beteg az utolsó 5 évben? Ugyanazon lakásban? Ha nem, akkor hol?
14. Megállapítható-e, hogy ugyanazon lakásban, házban, vagy a szomszédságban fordultak-e elő rákos megbetegedések, kinél, mikor és hol?
15. Fertőzés vagy az átvitel más módja feltehető-e és mi okból?
16. Van-e a beteggel élő valamely háziállatnak (kutya, macska, ló, tehén) rákos vagy rákra gyanus daganatja vagy fekélye? Ha igen, kérjük az állat és a daganat pontos leírását?
17. A betegség kórelőzményei között milyen fontosabb körülmény fordul elő (alkoholizmus, syphilis, dohány, trauma, chronikus lobok stb.)?
18. Megjegyzések:

Kelt....., 1904. év..... hó.....n.

(aláírás.)

B) Számlálólap

azon rákosbetegről, a ki 1904. évi október hó 15-én nem áll az adatszolgáltató orvos kezelése alatt, de a kinél a rákot már megállapította, s tudomása van arról, hogy a beteg a fenti napon életben van.

Orvos: lakik: vármegye: város
község:
..... utca házzám.

1. A beteg neve (a családi és utónév kezdőbetűi): A beteg neve:
2. A beteg életkora (években): Foglalkozása:
A beteg családi állapota (hajadon, férjzett, özvegy, elvált, nőtlen, nős):
3. A beteg jelenlegi állandó lakása: vármegye: város
község:
..... utca házzám.
4. Mely szerv betegedett meg először?
5. Mikor látta a beteget utoljára?
6. Van-e a betegnek jelenleg kezelő orvosa, s ha igen, ki és hol lakik?
7. Megjegyzések:

Kelt , 1904. év hó n.

(aláírás-)

6. Az 1895. évi mezőgazdasági felvétel.

A magyar hivatalos statisztika kezdettől fogva nagy figyelmet fordított a nálunk annyira fontos agrárstatisztikára. A már 1868-ban létesített aratási és szüreti statisztikán kívül 1893 óta a mezőgazdasági termények és háztartási cikkek áráiról és az állatvásárokról is folyt adatgyűjtés, azonkívül több időszaki felvétel történt, mely a mezőgazdaságot közelről érintette. Ezeket az adatgyűjtéseket kiegészítette az 1895. évi nagy mezőgazdasági felvétel, mely nemcsak mint önálló felvétel járult hozzá Magyarország általános mezőgazdasági viszonyainak feltüntetéséhez, hanem a többi adatgyűjtés sorsára is több-kevesebb befolyást gyakorolt.

Egy általános nagy mezőgazdasági felvétel tervével, mely a további mezőgazdasági statisztika alapjául szolgálhatott volna, a hivatal már 1868-ban foglalkozott s a felvétel teljesen kidolgozott tervezetét még abban az évben az országos gazdasági értekezlet, majd a statisztikai tanács elé terjesztette, mely utóbbi azt magáévá is tette. A kivített azonban az akkori rendezetlen községi viszonyokra való tekintettel el kellett halasztani.

A nyolczvanas évek végén világszerte bekövetkezett mezőgazdasági válság, mely Magyarországot sem kerülte el, ismét ráterelte a figyelmet az általános mezőgazdasági statisztikára. A szakkörök és a kormány egyaránt hiányát érezték az ország gazdasági viszonyait megvilágító statisztikai adatoknak, a melyek segítségével meg lehetett volna állapítani egyrészt azt, hogy az egyes gazdaságok milyen erőt képviselnek

és mennyiben képesek a világversenyben a magyar mezőgazdaság pozícióját biztosítani, másrészt azt, hogy az ország egyes vidékein községenként és törvényhatóságokként milyen állapotok uralkodnak a mezőgazdaság terén. E kérdésekre volt hivatva válaszolni az 1895. évi mezőgazdasági felvétel.

Az első kezdeményezést a fölvételre a földművelési ministeriumnak egy általános állatszámításra irányuló kívánsága adta meg. Az előmunkálatok ebben az irányban 1892-ben meg is indultak, a statisztikai hivatal kezdeményezésére azonban csakhamar kibővített a felvétel programja és 1893-ban már elkészültek az általános mezőgazdasági felvétel tervei. Ugyanez év szeptember havában a statisztikai hivatal képviselői részvételével próbafelvételek tartottak az ország különböző vármegyéiben s az így szerzett tapasztalatok alapján a végleges tervek is rövidesen elkészültek. A felvételt azonban pénzügyi akadályok miatt csak két év múlva lehetett végrehajtani.

Miután az 1874. évi XXV. törvénycikk nem volt alkalmas arra, hogy a magánszemélyek adatszolgáltatásán nyugvó ezt a nagy szabású rendkívüli statisztikai munkálatot csupán e törvényre támaszkodva hajtsák végre, külön törvényt kellett hozni, mely az év június 1-én mint 1895. évi VIII. t.-cz. lépett életbe.

A törvény értelmében az összeírás 1895. évi november 20-ika és 30-ika között a nov. 20-án talált állapot alapján történt. Kiterjedt a községek általános gazdasági viszonyainak, az egyes gazdaságok területének, művelési módjának és az egész felszerelésnek feljegyzésére, valamint a hasznos háziállatok számbavételére. Az összeírást a törvényhatóság első

A kérdőív folyó száma:

Vármegye:

Járás:

Község (város):

Utca:

Városrész, pusztá, telep:

Házzám:

I/a.

Kérdőív

az egyes, önállóan kezelt gazdaságról és annak felszereléséről.

I. A gazdálkodónak (tulajdonos, bérlő, haszonélvező stb.) neve és lakóhelye:

II. A gazdálkodó (gazdálkodók) főfoglalkozása:

III. A gazdálkodó (gazdálkodók) anyanyelve:

IV. A gazdálkodó (gazdálkodók) hitfelekezete:

V. A község határában házilag kezelt gazdaság területe:

Művelési ág	Tulajdon birtok		Haszonélvezett birtok		Haszonbéres birtok		Összesen	
	kat. hold	☐ -öl	kat. hold	☐ -öl	kat. hold	☐ -öl	kat. hold	☐ -öl
Szántóföld								
Kert								
Rét								
Szőlő								
Legelő								
Erdő								
Nádas								
Földadó alá nem eső terület								
A gazdaság összes területe								

VI. A birtok tulajdonjogi jellege. (Részletezendő a számlálóügynökök részére kiadott utasítás VI. pontja szerint.)

VII. Tartozik-e a fenti gazdasághoz más község határában fekvő, vele együtt, közös felszereléssel kezelt gazdaság? Mely községekben és megyékben?

Melyik községben van a gazdaság székhelye?

VIII. Bir-e a gazdálkodó más község határában fekvő, külön felszereléssel bíró, önálló gazdaságként kezelt gazdasággal? Mely községekben és megyékben?

Hol van a kezelési központ?

IX. Ha a gazdálkodó a földműves-osztályhoz tartozik, saját gazdaságának művelésén kívül:

jár-e napszámba is?

jár-e fuvarba is?

X. A külső (mezei) gazdaságban hány egyen foglalkozott állandóan az 1895. évben?

	Férfi	Nő
a) gazdálkodó { csak a gazdaság vezetésével foglalkozik (esetleg társai) a gazdaságban kézi munkájával is közreműködik		
b) a gazdaság vezetésében közreműködő, de nyers kézi munkával nem foglalkozó családtagok		
c) a gazdaságban kézi munkával közreműködő családtagok { 14 éven felül 14 éven alul		
d) tiszt { felsőbb gazdasági tanintézetet végzett alsóbb gazdasági tanintézetet végzett gazdasági tanintézetet nem végzett		
e) felügyelő-személyzet { alsóbb gazd. tanintézetet végzett *) szakiskolát nem végzett		
f) cseléd évi vagy havi bérral { 14 éven felül 14 éven alul		

XI. Tartozik-e a gazdasághoz iparvállalat és milyen?

XII. A gazdasághoz tartozó iparvállalatban vagy magában a gazdaságban állandóan alkalmazott iparosok száma:

gépész	molnár	téglavető
kovács	kerékgyártó	kőműves
kádár	ács	
szijgyártó	szeszifőző	

XIII. Használtak-e az 1895. év folyamán a gazdaságban műtrágyát?

Milyen műtrágyát?	Hazai v. külföldi gyárból és melyikből (név szerint)?	Hány méter-mázsát?	Mily mivvelési ámban (szántóföld, kert, rét, stb.)?	Mily területen (hány kat. holdon)?

XIV. A gazdaságban milyen gazdasági gépek és eszközök vannak használatban?

a) Gőzerőre: lokomobil darab	lőerő	b) Szélmotor darab	lőerő
cséplőszekrény		c) Villamosmotor	
gőzeke		d) Petroleummotor	
		e) Benzinmotor	
		f) Vízmotor	

g) Ló és emberi erőre:

járgány darab		egyes { fagerendelyyel darab	
cséplőszekrény		vasgerendelyyel	
aratógép { marokrakó	vaseke	kettes	
kévekötő		hármás	
kaszálógép	faeke		
vetőgép { szórvavető	mélyítő eke		
lógereblye	töltőgető eke		
rosta	trieur		
répavágó	szecs kavágó		
kukoriczamorzsoló	kultivátor		
daráló	henger { sima henger		
trágyaszivattyú	fogas henger		
vízszivattyú	igásszekér { fatengelyű		
	és kocsi { vastengelyű		

*) Földműves-iskola, vinczellérképezde, erdőőri szakiskola.

vizhordó lajt darab	borsajtó { fából darab
szénsajtoló »	vasból »
gőzfűllesztő »	szőlőzúzó »
borona { fakerettel »	gyümölcsaszaló »
vaskerettel »	hidmérleg »
tüskeborona »	egyéb nagyobb mérleg »

h) Van-e a gazdaságban gazdasági vasút és mekkora pályahosszal? gőzerőre méter lőerőre »

XV. A gazdaságban hány ígás fogat van?

a) Lófogatú: egyes darab	hármás darab	b) Ökörfogató: kettős darab
kettős »	négyes »	négyes »
		hatos »
c) Bivalyfogatú: kettős darab	d) Öszvér- és számárfogatú: egyes darab	e) Tehérfogatú: kettős darab
négyes »	kettős »	négyes »
hatos »		

XVI. Az 1895. évben biztosítva voltak-e a gazdaságban?

a) tűz ellen { α) az épületek?	
β) a gabona és a takarmány?	
γ) vagy általánbiztosítás történt-e?	
b) a jég ellen a termények?	

XVII. Szoktak-e a gazdaságban állatokat hizlalni?

Az 1894. év nov. 20-ától 1895. év nov. 20-áig hizlalt állatok száma: szarvasmarha? darab sertés? darab juh? darab

XVIII. A gazdaságban összesen — beleértve a most hizókat is, — hány darab állat van?

Állatnemek	Összesen*			Állatnemek	Az összesből		
	Összesen*	feles marha	cseléd marha		Összesen*	feles marha	cseléd marha
Szarvasmarha (a bivalyt is beleértve)				Sertés			
Ló				Juh			
Szamár				Baromfi			
Öszvér				Méhközpű méhekkel			
Kecske							

* Az itt kimutatott állatlétszámnak egyeznie kell a következő (XIX.) táblázatokon az egyes állatnemek bekerített □ összegeivel.

XIX A fenti, XVIII. számú táblában kimutatott állatállomány részletezése:

a) Szarvasmarha								
A szarvasmarha ivara		kora		A szarvasmarha fajtája				Összesen
				magyar erdőlyi	mokány v. riska	piros-tarka	borz-deres	
		d a r a b						
Bika (bikaborjú)	1 éven aluli							
	2 » »							
	3 » »							
	3 » felüli							

a) Szarvasmarha									
A szarvasmarha		A szarvasmarha fajtája						Összesen	
		magyar erdélyi	mokány v. riska	piros-tarka	borzderes	egyéb színes	bivaly		
ivara	kora	d a r a b							
Tehén (üsző)	1 éven aluli								
	2 » »								
	3 » »								
	4 » »								
	4 » felüli								
Ökör (tinó)	1 éven aluli								
	2 » »								
	3 » »								
	4 » »								
	4 » felüli								
Összesen									

b) Ló.														
Mén (csikó)				Kancza (csikó)				Herélt (csikó)				Összesen		
1	2	3	3 éven felüli	1	2	3	4	4 éven felüli	1	2	3		4	4 éven felüli
éven aluli				éven aluli				éven aluli						
d a r a b														

c) Szamár és öszvér.					d) Kecske.			e) Sertés.						
Szamár			Öszvér		Öreg	Gida	Összesen	Öreg			Süldő	Malacz	Összesen	
2 éven aluli	2 éven felüli	Összesen	2 éven aluli	2 éven felüli				Kan	Kocza	Herélt				
d a r a b					d a r a b			d a r a b						

f) J u h.										
F a j t a	Kos	A n y a			Ürü	Tokjuh	Bárány	Összesen	Hány liter tejet fejnek az egész idény alatt az egész nyajtól?	
		bárán-nyos fejős	bárán-nyos nem fejős	meddő						
d a r a b										
Közöns. gyapjas juh										
Nemesített gyapj. juh										
Húsjuh										
Összesen										

g) B a r o m f i.						
	Tyúkfélé	Pulyka	Lúd	Kácsa	Galamb	Összesen
	d a r a b					
Összesen						
Ebből idei költés						

h) M é h.									
Méhesaládok száma 1905. november 20-án			Az 1895. év folyamán termelt összes						
Mozgó szerkezetű kaptárban	Közön-séges kaptárban	Összesen	méz súlya kilogrammokban			viasz súlya kilogrammokban			
			Mozgó szerkezetű kaptárban	Közön-séges kaptárban	Összesen	Mozgó szerkezetű kaptárban	Közön-séges kaptárban	Összesen	

XX. Gyümölcsfák száma.

A gyümölcsfák neve	Még nem termő fiatal fák	Termő fák	Már nem termő, vénülő fák	Az összes fák
	s z á m a, d a r a b			
Almafa				
Körtefa				
Cseresznyefa				
Meggyfa				
Barackfa	} őszi kajszin			
Szilvafa				
Diófa				
Mandulafa				
Gesztenyefa				
Eperfa (szederfa) [morus alba]				
Összesen				

Felülvizsgálta

Az összeíró számláló-ügynök aláírása :

Az állatösszeírás eredményei magában a népszámlálási közleményben tették közzé. Az eredmények megbízhatóságához azonban sok kétség fért, s ezenfelül az az időpont, a mely a népszámlálásra legalkalmasabbnak találtatott, t. i. az évforduló a házi állatok létszámának megállapítására a legalkalmatlannabbnak látszik, miután ilyenkor a marha, de főleg a sertésállomány rendszerint a minimumra redukálódik. E körülményekre való tekintettel tehát az 1880. évi népszámlálás előkészítése előtt felmerült a kérdés, hogy egybekapcsoltassék-e ismét a népszámlálás állatösszeírásával, vagy sem. S bár sok és nyomós érv

szólt az állatszámolásnak a népszámlálástól való elválasztása, s a mellett, hogy az állatszámolás mint egy külön, önálló adatgyűjtés hajtassék végre, mégis tekintettel azokra a nagy költségekre, a melyekkel egy ily nagy adatgyűjtésnek külön való végrehajtása járna, ezt az önálló felvételt elejtették, s a népszámlálással kapcsolatban ismét összeíratott az állatállomány, de csak a szarvasmarhákra, a juhokra és a kecskékre vonatkozólag és pedig olyképen, hogy a népszámláláshoz használt egyéni lapokat házi gyűjtőlapstromok egészítették ki, a melyeknek negyedik lapját a házi állatok bejegyzésére szerkesztett alábbi rovatok foglalták el:

A lakás száma	Szarvasmarha										Juh		Kecske
	magyar fajú (fehér vagy szürke)					bivaly	színes fajta (svájci, csira, tarka)				magyar vagy erdélyi juh (raczka)	birka vagy nemesített juh	
	tenyésztés				hízó marha		tenyésztés						
	bika	tehén	növendék marha	jároms ökör			bika	tehén	növendék marha	jároms ökör			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14

Ez összeírásból a lovak és sertések kihagyattak. A lovak azért, mert a honvédelmi ministerium a lóállományt évenként úgy is összeíratta, bár ez összeírásokból a teljes lóállományt soha sem lehetett meg tudni, mert csak a katonai használatra alkalmas lovak képezték összeírás tárgyát, a növendék lovak (csikók) az összeírásból kihagyattak. A sertések összeírása pedig — mint az 1870. évi összeírásnál — azért hagyatott figyelmen kívül, mert a december 31-iki létszám a hizósertések nagy részének leötletése után, s a január, február havi malacozások előtt rendszerint a legkisebb.

Megjegyzendő, hogy az 1880. évi összeírás alkalomával is az egyes lakáshoz, vagy háztartás tulajdonához tartozó állatok voltak soronként számbaveendő, s felveendő volt még a határszéli vármegyékben tartott, *téli legeltetésre* az országból kihajtott, de a nyári időszakra ismét visszakerülő szarvasmarha, juh- és kecskeállomány is.

Ez az összeírás, miután újból a népszámlálással kapcsolatban hajtatott végre, ismét nem vezethetett megbízható eredményekre, s e fogyatékos adatok a szakköröket egyáltalán nem elégtették ki, annálkevésbé, mert állattenyésztésünk fontosságának tudata a gabonaáraknak 1882-ben beállt rohamos hanyatlása folytán mindinkább általánossá vált. Különösen szarvasmarhatenyésztésünk fontossága lépett előtérbe, s az országos magyar gazdasági egyesület 1883-ban javas-

latot terjesztett föl a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi ministerhez egy részletes szarvasmarha-összeírás tárgyában. A javaslatot a földművelésügyi ministerium véleményadás végett leküldte a statisztikai hivatalhoz. A hivatal erre vonatkozó véleményét egy emlékiratban fejtette ki, a mely emlékiratban foglaltak nagy részének figyelembe vételével az 1884. év szeptember havában végrehajtott az első önálló állatszámolás, de csak az anyaországra vonatkozólag. Ezt az összeírást nem a statisztikai hivatal hajtotta végre, hanem az akkori földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi ministerium kebelében szervezett statisztikai ügyosztály. Az összeírás valamennyi hasznos háziállatra kiterjedt, azt fajta, kor és nem szerint részletezve és külön tüntetve fel a paraszt- és külön a közép- és nagybirtokok állatállományát.

Sajnos, hogy a várakozásnak ez az összeírás sem felelt meg egészen. Különösen a baromfiak összeírásához fért sok gyanú, lévén ez az összes írás a baromfiak számbavételére az első kísérlet. Végeredményben, ha az 1884. évi állatösszeírás sok tekintetben becslésen alapul is, fontos tájékoztató adatokat eredményezett, s érezhető hézagot pótol.

Már az 1884. évben foganatosított állatösszeírás alkalmával az állatösszeírásnak rövid időközökben való ismétlését tervezték, mindazonáltal egész 1895-ig nem történt újabb állatösszeírás.

Országos állatszámolás.

Vármegye:
Járás:

Kimutatás sorszáma:

Kimutatás

községben
városban

az 1911. évi február hó 28-iki állapot szerint összeírt
igás- és haszon-állatok számáról.

közsegi, illetőleg körjegyző (polgármester) aláírása.

P. H.

Folyószám	Az állattulajdonos										Összes állatállomány darabszáma						
	neve	házszáma (utca és házszám)	anyanyelve	foglalkozása	állampolgársága	gazdaságának kiterjedése				szarvasmarha	ló	szamár	öszvér	sertés	juh	kecske	
						összesen	szántó föld	rét	legelő								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
1																	

Folyószám	A szarvasmarhák közül													A gazdaságban az utolsó 12 hónap alatt								
	Az összes szarvasmarha-állományból igazvonásra használatik, darab				állandóan (téli-nyáron) istállóban tartatik			istállózás mellett legelőre is jár			tavasztól őszig kizárólag legelőre jár			ellett borjúk közül		tovább tenyésztésre						
	tehén	ökör és tinó	bivaly	összesen	bika	tehén	tinó	összesen	bika	tehén	tinó	összesen	bika	tehén	tinó	összesen	meghagyatott	eladatott	eladás utján	házi szükségletre	elhullott	előfordult elvételések összes száma
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
1																						

Folyószám	Szarvasmarha, darab																							
	Magyar fajta (alföldi, erdélyi és hegyi jelleg együtt)							Pirostarka hegyi fajta (berni, simenthali, pinzgau, hazai pirostarka együtt)																
	növendék	tenyész	hízó és selejt	tenyésztés és fejős	selejt	3 éven aluli	3 éven felüli	hízó	2 éven aluli	2 éven felüli	szopós borjú	Összesen	növendék	tenyész	hízó és selejt	tenyésztés és fejős	selejt	3 éven aluli	3 éven felüli	hízó	2 éven aluli	2 éven felüli	szopós borjú	Összesen
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65
1																								

Szarvasmarha, darab																								
Borzderes fajta										Egyéb fajta, amely az előbbi osztályokba be nem sorozható														
Folyószám	bika		tehén		ökör és tinó		üsző		összesen	Folyószám	bika		tehén		ökör és tinó		üsző		összesen					
	növendék	tenyészt	hízó és selejt	tenyészt és fejős	selejt	3 éven aluli	3 éven felüli	hízó			2 éven aluli	2 éven felüli	szopós borjú	növendék	tenyészt	hízó és selejt	tenyészt és fejős	selejt		3 éven aluli	3 éven felüli	hízó		
66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
1																								
2																								

2.200 eln. sz.
1911.

Utastás

az 1911. évi márczius hó 1-15. közötti időben fogatosítandó állatösszeírás végrehajtására.

I. Általános rész.

1. A m. kir. központi statisztikai hivatalnak az 1897. évi XXXV. t.-cz. 3. §-a alapján az országgyűlés elé terjesztett és általa elfogadott 1911. évi munkaterve alapján az 1911. évi márczius 1-15. közötti időben országos állatösszeírás hajtatik végre, az 1911. évi február 28-iki állapot szerint. Az összeírás az összes szarvasmarha, ló, szamár, öszvér, sertés, juh és kecskeállományra kiterjed.

2. Az állatösszeírás végrehajtása, illetőleg az összeírás céljaira szolgáló kimutatás kitöltése, nagyság és kisközségekben a községi és körjegyzők; a törvényhatósági és r. t. városokban a polgármester által ezzel a teendővel megbízott, elegendő szakértelemmel bíró közegek feladata.

3. A községi és körjegyzők az összeírást lehetőleg személyesen tartoznak végezni, ha azonban segédjük van, ez által is teljesíthetők. Nagyobb községekben, vagy oly körjegyzőségekben, ahol az állatösszeírást a kitűzött határidőre a községi jegyzői személyzet nem volna képes elvégezni, az összeírás végzésére a községi vagy körjegyző által az utastás 16. pontja szerint megállapított díjazás terhére oly egyének is alkalmazhatók, kik kellő értelmességgel, megbízhatósággal és gazdasági ismerettel bírnak és a kikeről fel lehet tenni, hogy ezt az összeírást kellő gondal és szakértelemmel, lelkiismeretesen fogják végrehajtani, ilyenek pl. a községi előljárási tagjai, értelmesebb gazdák, gazdatisztek, állatorvosok, nyugdíjazott tisztviselők stb.

4. Ha valamely községben az összeírást egészben vagy részben nem a községi vagy körjegyző végzne, a községi illetőleg körjegyző az összeírás anyagát behatóan felülvizsgálni tartozik s különösen a gazdaságok területére vonatkozó adatokat kell — esetleg a kataszteri adatok felhasználásával — ellenőrizni.

5. Az összeírás lehetőleg olyképen végzendő, hogy az állattulajdonosok községekben a község-házára — városokban a városi tanács által kijelölt helyre vagy helyekre — beidéztetnek s ott hallgattnak ki személyi viszonyaikra és állatállományukra vonatkozólag az előljárási tájékozott tagjainak, egyes értelmes és érdeklődő gazdáknak, a mezőrendőri közegeknek, pásztoroknak stb. közbenjöttével. A hol a helyi viszonyok az összeírásnak házról-házra való járással, tehát a helyszínen való teljesítését teszik ajánlatossá — ez a mód is választható.

6. Különös gondot kell arra fordítani, hogy az állatösszeírás teljes legyen s abból egyetlen egy állattulajdonos egyetlen egy állata se maradjon ki. Ez a cél, a helyi viszonyokhoz képest, különféle módon érhető el, a melyek közül az összeírást teljesítőknél azt a módot kell választani, a mely az összeírás

teljességét leginkább és legkönnyebben biztosítja. E célra igen alkalmas segédeszköznek látszanak a f. évi január hónapban végrehajtott népszámlálás alkalmával kiállított és egy példányban a község (város) levéltárában megőrzött községi gyűjtőívek, a melyekben a háztulajdonosok az utcák és a házsámok sorrendjében vannak felsorolva s egyúttal az is ki van tüntetve, hogy az egyes lakóházakban hány magánlakás van. Az összeírás alkalmával a háztulajdonosok a községi gyűjtőív bejegyzései alapján idézhetők be s hallgathatók ki állatállományukat illetőleg, továbbá az iránt, hogy esetleges lakóik közül, kiknek van állatállományuk s ez alapon kik idézendők még be.

7. A nagyobb számú állatállományval bíró állattulajdonosokat — ilyenek a legalább 100 kat. hold területű gazdasággal bíró gazdák — nem föltétlenül szükséges a község-házára idézni, hanem őket egy-egy kimutatással kell ellátni, hogy azt záros határidő alatt személyi viszonyaikra, gazdaságukra és állatállományukra, továbbá tisztjük és cselédjeik állatállományára vonatkozólag kitöltsék és a községi vagy körjegyzőséghez betérjesszék. Figyelmeztetni kell azonban őket, hogy alkalmazottaik állatállományát ne saját állataikkal összefoglalva mutassák ki, hanem minden cselédét egy külön-külön sorban. Ha azonban valamely gazdatisztnak vagy cselédnek saját gazdasága s gazdaságában állatállománya is van, ez a gazdaság és állatállomány nem a szolgáltatandó kimutatásába, hanem a község többi állattulajdonosairól felvett kimutatásba veendő fel.

8. A közös hadseregbeli, honvédségi és csendőrségi laktanyákban, vagy az ezen katonai intézmények által bérelt épületekben, vagy azokon kívül bárhol lévő, de magánosoknak használatra bérbe nem adott kincstári lovak és egyéb állatok számbavételét, továbbá a közös hadseregbeli, honvédségi és csendőrségi tisztiek tulajdonában lévő és katonai célra, vagy az illető tiszt személyes használatára szolgáló — akár kincstári épületekben, akár azokon kívül istállózott — állatok összeírását az illetékes katonai (csendőrségi) parancsnokságok eszközlik, ezek összeírására tehát a polgári összeírók megbízatása nem terjed ki. Ha azonban a közös hadsereg, honvédség stb. kezelésében gazdaságilag művelt földterület van, ezen gazdaságnak és a hozzátartozó állatállománynak számbavétele a polgári hatóságok által ugyanolyan módon történik, mint a többi gazdaságoknak összeírása, tehát a laktanya parancsnoka, illetőleg a kapcsolatos gazdaság kezelője vagy annak megbízottja a községi előljárási (város polgármestere) felszólítására az adatokat a kimutatás kitöltésé végett a község (város) házában jelenti be. Ugyancsak a polgári hatóságok által történik a hadsereg és honvédség tulajdonát képező, de bérbe adott állatok

Szarvasmarha, darab										Ló, darab						Szamár, darab		Öszvér, darab										
Bivaly										mén		kancza		herélt		1 éven aluli	1 éven felüli	összesen	1 éven aluli	1 éven felüli	összesen							
Folyó szám	bika		tehén		ökör és tinó		üsző		összesen	csikó	csikó	csikó	csikó	csikó	csikó							csikó	csikó					
	növendék	tenyészt	hízó és selejt	tenyészt és fejős	selejt	3 éven aluli	3 éven felüli	hízó								2 éven aluli	2 éven felüli	szopós borjú	összesen	1 éven aluli	1 éven felüli			tenyészmén	1 éven aluli	1 éven felüli	kancza-ló	1 éven aluli
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119
1																												
2																												

Sertés, darab													
Zsirfajta (kondorszörű mangalicza)							Húsfajta (simaszörű angol és hazai)						
Folyó szám	tenyészt	tenyészkocsa	ártány és szülő	malacz	hízó	összesen	tenyészt	tenyészkocsa	ártány és szülő	malacz	hízó	összesen	összesen
1													
2													

Juh, darab															Kecske, darab										
Merinó birka					Raczka (czurkán) és cigája					Angol húsjuh v. egyéb fajta húsjuh					összesen	Az anyajuhok közül az év folyamán fejtek darabot	bak	anya	gida	összesen					
Folyó szám	tenyészt	anyajuh	ürü, toklyó	bárány	hízó	összesen	tenyészt	anyajuh	ürü, toklyó	bárány	hízó	összesen	tenyészt	anyajuh							ürü, toklyó	bárány	hízó	összesen	
															134	135	136	137	138	139					140
1																									
2																									

összeírása is. Ugyanezen eljárás követendő továbbá a tisztí tulajdont képező, de nem katonai vagy személynél kényelmi, hanem akár gazdasági, akár egyéb magánczélra szolgáló lovakat illetően is.

9. Minthogy az összeírásnál vagyontárgyakról (földbirtok és állatállomány) van szó, a közönséget megfelelő módon figyelmeztetni kell, hogy ez az összeírás nemcsak hogy nem szolgál adókiadás céljaira, hanem az 1897. évi XXXV. t.-cz. egyenesen megtiltja, hogy az így összeírt adatok adóztatási célokra felhasználtassanak. A közönséget fel kell világosítani, hogy ez az állatösszeírás egyedül csak a gazdaközönség érdekében történik, mert a földművelésügyi kormányzat az állattenyésztés emelésére célba vett nagyobb szabású intézkedései csak úgy lehetnek eredményesek, ha az állatlétszámról a lehető legpontosabb adatok fognak rendelkezésére állni.

10. Az állatösszeírásnál alkalmazandó felvételi mintákban foglalt kérdőpontok és rovatok kitöltéséhez szükséges adatokat az összeírók felszólítására mindenki szolgáltatni köteles (1897. évi XXXV. törvényzcikk 9. §-a).

11. Az 1897. évi XXXV. t.-cz. 13. §-a szerint: a ki tudja hamis vagy valótlan statisztikai adatokat vall be, vagy az adatszolgáltatást megtagadja, kihágást követ el és 100 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetettetik.

12. A központi statisztikai hivatal alkalmazottja vagy az állatszámálási adatok gyűjtésével vagy feldolgozásával megbízott más egyén (községi vagy körjegyző, vagy az összeírásnál közreműködő más munkaező), a ki az ily minőségében tudomására jutott egyéni természetű statisztikai vagy egyéb adatokat, akár alkalmaztatásának vagy megbízatásának idejében, akár annak megszűntése után magánosoknak vagy oly hatóságoknak, melyek azok átvételére jogosítva nincsenek, elbeszél, kiszolgált, felmutat, megtekinteni enged vagy köztudomására juttat — a mennyiben cselekedete súlyosabb büntetőjogi beszámítás alá nem esik — kihágást követ el és 2 hónapig terjedhető elzárással, valamint 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetettetik. Fenmarad ezenkívül a fegyelmi felelősség és az okozott kár megtérítésének kötelezettsége (1897. évi XXXV. t.-cz. 15. §-a.)

13. A jelen utasítás 11. és 12-ik pontjaiban említett kihágási ügyekben a kir. járásbíróságok járnak el (1897. évi XXXV. t.-cz. 16. § a).

14. Az 1897. évi XXXV. t.-cz. 14. §-a szerint: a ki a törvény szerint beszolgáltatandó statisztikai adatok gyűjtését hamis hírek terjesztésével megnehezíti vagy ezáltal a felvételnek az előszabott időben való végrehajtását megakadályozza, az ebből származó károkat, úgymint az esetleg szükségessé vált újabb felvételi vagy egyéb intézkedések költségeit viselni tartozik. Az okozott károk megtérítésére vonatkozó kötelezettséget, a kárösszeget, valamint a költségek összegét az illetékes királyi bíróság állapítja meg.

15. Az összeírás márczius hó 1—15-ike közötti időszakban — de az 1911. évi február hó 28-án este létező állapot szerint — hajtandó végre s a kitűzött időben okvetlenül befejezendő. Az összeírás befejezése után a községi vagy körjegyző, illetőleg városokban a városi tanács által ezzel megbízott közeg az összeírt statisztikai anyagot felülvizsgálja, az esetleges hiányokat pótolja vagy pótolttatja s az

így felülvizsgált és kiegészített anyag legkésőbb márczius 20-áig, jól becsomagolva, hivatalos portomentes postai szállítmányként a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz terjesztendő fel.

16. Az összeírás teljesítéseért az azt végzőknek az állam részéről díj jár és pedig az egy-egy állattulajdonos személyi és gazdasági viszonyainak bejegyzéseért (a kimutatás egy-egy soráért) 4 fillér. Ezen illetményt a községi és körjegyzők, városokban a polgármesterek által kiállítandó díjjegyzékek alapján az összeírás anyag felülvizsgálása után a m. kir. központi statisztikai hivatal fogja postautalványon megküldeni. A mennyiben az összeírás anyaga a felülvizsgálás alkalmával valamely községben hiányosnak vagy hibásnak találják, az összeírók ezt helyesbíteni s pótolni tartoznak s kiérdemelt díjaik részükre csak ezen helyesbítések és pótlások után folyósítatnak.

II. A kimutatás kitöltése.

17. A kimutatás címlapján a törvényhatóság (vármegye, th. j. város), a járás, illetőleg r. t. város, végül a község neve jegyzendő fel. A címlapot a községi és körjegyző, illetőleg városokban a polgármester írja alá még abban az esetben is, ha az összeírás nem ők maguk személyesen teljesítették, hanem az ő felelősségük mellett mással végeztették. Az egy községben kiállított kimutatások a megfelelő helyen megszámozandók.

18. A táblás rész 11—158. rovata alatt kell kimutatni az egyes állattulajdonosok állatállományát. Az összeírás alapelve az, hogy minden egyes oly állattulajdonosnak, kinek szarvasmarhája, lova, szamara, őszvére, sertése, juha, vagy kecskéje van, összes állatállományát, az állatállományra vonatkozó összes részletekkel, egy-egy külön sorban kell kimutatni, tekintet nélkül arra, van-e az illető állattulajdonosnak gazdasága vagy nincs. Az olyan állattulajdonos, kinek csak baromfija van, az összeírásba nem veendő fel. Ha valamely gazdaságban a gazdatisztek vagy a cselédek is birnak igás vagy haszonállatokkal, a gazdasági tisztviselők és cselédek állatait nem szabad a gazdaság tulajdonosának állataival összefoglalni, hanem minden gazdatiszt vagy cseléd állatállományát egy-egy külön sorban kell kimutatni (lásd általános utasítás 7. pontját is).

Minthogy a kimutatásban felülről lefelé menve 30 sor van, egy-egy kimutatásban 30 állattulajdonos állatállománya mutatható ki. Ezek a sorok sorszámmal vannak ellátva s a sorszámmal a kimutatás minden lapján ismételtetnek abból a czélből, hogy az összeíró azt a sort, a melybe valamely állattulajdonosra vonatkozó adatot az első lapon bejegyezni kezdte, a többi lapokon is könnyen megtalálhassa.

19. A kimutatás egyes rovatainak kitöltését illetőleg, a 2. számú rovat alatt az állattulajdonos nevével, (vezetéknév- és keresztnévvel, s az esetleges megkülönböztető jelzővel, idősb, ifjabb stb.), a 3. sz. rovat alatt a házszámot kell kimutatni, a mely alatt az állattulajdonos lakik. Ha annak a pusztának, telepnek, utcának, — a melyben az állattulajdonos lakik, — neve is van, a házszám mellett ez a név is bejegyzendő.

A 4. sz. rovat alatt az állattulajdonos anyanyelvét jegyzendő be, a mely bejegyzésnél ép úgy, mint a január hó elején végrehajtott népszámlálásnál, minden befolyásolástól menten és a valósághoz híven azt a nyelvet kell venni, a melyet az állattulajdonos magáé-

nak vall és a melyet a legszívesebben és a legjobban beszél. A foglalkozásra vonatkozó 5. számú rovat kitöltésénél kerülni kell az általános elnevezéseket s a foglalkozást lehető tüzetesen kell megnevezni. Ezen rovat alatt mindig a hivatásszerű foglalkozás jegyzendő be. Ha valamely állattulajdonosnak, a kinek nem a mezőgazdaság a főfoglalkozása, van ugyan gazdasága, de kizárólag csak bérelt földön gazdálkodik, hivatásszerű foglalkozása mellett egy B. betű jegyzendő be, jelezve azt, hogy az illető bérlő; például: ügyvéd B. Az állampolgárság rovatának (6. sz.) pontos és helyes kitöltése különös fontossággal bír, mert ezen bejegyzések alapján állapítjuk meg, hogy az ország mezőgazdasági életében a külföldiek milyen jelentőségű szerepet visznek. Ezen rovat kitöltésére tehát különös gondot kell fordítani.

20. A 7—10. sz. rovatok alatt az állattulajdonosnak gazdaságát kell kimutatni, a mennyiben ilyen gazdasága van. Azoknál az állattulajdonosoknál, a kiknek gazdaságuk nincsen, a gazdaság területére vonatkozó rovatokat ki kell pontozni, hogy kitűnjék, hogy ezek a rovatok nem tévedésből maradtak üresen, hanem, mert az illető állattulajdonosnak gazdasága nincs. Ezen adatok bejegyzésénél a következőket kell szem előtt tartani:

Gazdaság alatt azt a földterületet kell érteni, melyen valaki gazdálkodik, legyen az saját tulajdona, vagy csak bérlő azt vagy csak haszonélvezi. Ennél fogva előfordulhat, hogy valakinek van ugyan földtulajdona és állatállománya, (pl. parádés fogata) de mivel földjeit mind bére adta, gazdasága nincs s az ő neve alatt csak az állatállományt kell kimutatni, a bérbeadott birtokát ellenben nem.

A 7. (összesen) rovat alatt a gazdaság összes területét kell kimutatni, a melyen az állattulajdonos a 11—158. rovatok alatt kimutatott állatállományával gazdálkodik. Az összes (7. rovat) területbe bele kell foglalni nemcsak a szántóföldet, rétet és legelőt, hanem a többi művelési ághoz tartozó területet is (kert, szőlő, erdő, nádas, földadó alá nem eső terület) ki kell mutatni, míg a 8—10. rovatok alatt az összes területből a szántóföldnek, rétnak és legelőnek használt terület jegyzendő be. A területi adatokat katasztrális holdakban (1.600 □-öl) kell kitüntetni s az egy katasztrális holdnál nagyobb gazdaságoknál csak a holdakat kell bejegyezni; ezeknél a 800 □-ölnél kisebb terület elhagyandó, a 800 □-ölnél nagyobb terület pedig 1 katasztrális holdnak veendő. Az egy katasztrális holdnál kisebb gazdaságoknál a területet tört alakban ($\frac{1}{8}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$ hold) kell kimutatni. A gazdasági tisztviselők és cselédek illetmény-földjeit a tisztviselők, illetőleg cselédeknek nem szabad kimutatni, hanem a gazdájuk birtokával együvé kell foglalni, s csak állatállományuk mutató ki külön, mint az a 7. és 18. pontokban is már jeleztetett.

Ha valamely gazdaság részben az állattulajdonos tulajdonát képező birtokból, részben bérelt földből áll, a 7. rovat alatt ugyan a saját és bérelt birtok összes területét mutató ki, de zárjelben ki kell azt is tüntetni, hogy ezen gazdaság összes területéből hány hold esik a bérelt birtokra. A szántóföld, rét és legelő kimutatásánál ez a megkülönböztetés már nem szükséges.

Az egy gazdaságot képező birtokokat vagy birtokrészeket, ha azok több község határában fekszenek is, abban az esetben, ha közös állatállományuk van, össze-

foglalva kell kimutatni és pedig abban a községben, a melyben az állatállomány van. Egy tulajdonosnak egy község határában fekvő birtokát és állatállományát még abban az esetben is össze kell foglalni, ha a birtok esetleg különböző majorokból állana is.

Az oly esetekben, a mikor a gazdák a gazdaságuk területére vonatkozó pontos adatokat nem tudják, vagy a területre vonatkozó adatok aggályosaknak látszanak, a területre vonatkozó adatok a kataszteri birtokívek alapján lehetőleg ellenőrizendők.

21. A 11—17. rovatokba a gazdálkodó állatállományának állapotmenekinti összes számát kell bejegyezni. Ezen rovatok kitöltésénél arra kell ügyelni, hogy a 11. rovatba (szarvasmarha és bivaly) bejegyzett számnak egyeznie kell az 53., 65., 78., 90. és 103. rovatok összegével; a 12. rovatnak a 113. rovat, a 13. rovatnak a 116. rovat, a 14. rovatnak a 119. rovat, a 15. rovatnak a 133. rovat, a 16. rovatnak a 153. rovat, a 17. rovatnak a 158. rovat, a 11. rovatban a szarvasmarhák száma a bivalyokéval összefoglalandó.

22. A 19—21. rovatok alatt az igavonásra használt szarvasmarha darabszámát kell bejegyezni. E rovatok alatt csakis azt a szarvasmarhát kell kimutatni, a melyet rendszeren igában használnak.

23. Szarvasmarhatenyésztésünk szempontjából igen nagy fontossággal bír az évenként ellett borjú száma. E célra szolgálnak a 34—40. számú rovatok, a melyekben az 1910. évi márczius hó 1-től 1911. évi február hó 28-ig terjedő időszakra vonatkozólag, ki kell mutatni, hogy az egyes állattulajdonosok tehenei ezen időszak alatt hány borjút ellettek, hány borjút használtatott fel továbbtenyésztésre, hány borjút elvetett le s kimutatandó egyúttal az elvetelések száma is. Ezen rovatok pontos kitöltésére nagy súlyt kell helyezni, mert ezek az adatok fogják megvilágítani kellőképpen szarvasmarhatenyésztésünk jelenlegi állapotát.

24. A kimutatás többi rovatainak kitöltése bővebb magyarázatot nem igényel. Ezen rovatok kitöltésénél különösen arra kell ügyelni, hogy az állatlétszámnak a 11—17. rovatok alatt kimutatott fősszegei az utasítás 21. pontja értelmében egyezzenek.

25. Ha az összeírás alkalmával egy-egy kimutatásnak mind a harmincz sora teljesen kitöltött, a kimutatás leösszegezendő. Ezen összegezés végeredményei egyúttal módnyújtanak arra is, hogy a bejegyzések helyessége és teljessége ellenőriztessék, ennél fogva minden kimutatás lezárása alkalmával meg kell győződni arról, hogy a részletösszegek egyeznek-e a főösszegekkel, a mire nézve ugyancsak az utasítás 21. pontja ad útmutatást. Az anyanyelvre, foglalkozásra; állampolgárságra és a gazdaság kiterjedésére vonatkozó 4—10. számú rovatokat leösszegezni nem kell.

26. Az egy-egy községben kiállított összes leösszegezt kimutatások végeredményeiből egy külön kimutatáson egy községi összesítés készíthető, a mely összesítő kimutatásban az egyes kimutatások végeredményei, a kimutatások sorszámainak sorrendjében jegyzendő be, s ezek a bejegyzések a 4—10. rovatok kivételével ismét leösszegezendők.

Ezen összesítő kimutatás címlapján, a kimutatás sorszáma rovatban megjegyzendő, hogy ez »összesítő kimutatás«.

Budapest, 1911. évi február hó 11-én.

Egy újabb részletes és pontos állatösszeírás eszméjét a földművelésügyi minister úr vetette fel 1892 évi nov. hó 4-én 1.389. szám alatti, a kereskedelemügyi ministeriumhoz intézett átiratával, a melyben utal arra, hogy a mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló törvényjavaslat (1894. évi XII. t.-cz.) gondoskodik arról, hogy az állatok minden községben évenként egyszer összeírassanak, de ezeket az összeírásokat meg kell előznie egy pontos állatszámolásnak, a melynek alapján ellenőrizni lehessen az évenkénti összeírásokat. Ezen az alapon indultak meg a tárgyalások egy újabb állatszámolás iránt.

A kereskedelemügyi minister úr ezen átiratra adott válaszában kifejtette, hogy a pusztai állatszámolásnál megállapodnunk nem szabad, hanem az állatszámolások az egyes gazdaságok (gazdasági üzemek) statisztikai felvételével kapcsolatban kellene megtörténnie, a mint erre nézve a kísérlet már az 1884. évi állatszámolásnál is megtörtént a paraszt- és a közép- és nagybirtok megkülönböztetésével.

Hosszas tárgyalások után, a melyeket az »1895. évi mezőgazdasági felvétel« című fejezet alatt ismertetünk, megszületett az 1895. évi VIII. t.-cz. a mely egy nagyszabású mezőgazdasági statisztikai felvétel, és ennek keretében és vele kapcsolatban részletes országos állatszámolás tartását rendel el.

Az összeírás s vele együtt az állatszámolás az 1895. évi november hó 20-iki állapot szerint hajtott végre. Minden mezőgazdasági üzemről egy-egy kérdőívet kellett kiállítani, a mely az illető gazdaságra s annak állatállományára vonatkozó adatokat tartalmazta; ugyancsak egy kérdőívet kellett kiállítani minden, csak állatállományal bíró, de gazdasággal nem rendelkező állattulajdonosokról is. A számolás a szarvasmarha-, ló-, szamar-, öszvér-, kecske-, sertés-, juh-, baromfi- és méhállományra terjedt ki, fajta, kor és nem szerinti részletezéssel. Külön, csak községenként kiállítandó kérdőíveken vétetett ezenfelül számba a közös erdők és legelők területe s az ezen területen legeltetett állatok, valamint az egyes községekben talált tenyészbikák és tenyészmének száma. Az állatszámolási adatokat kiegészítették az állatok fajtankinti s kor szerinti súlyát és értékét feltehető, községenként s a kis-, közép- és nagybirtok megkülönböztetésével gyűjtött adatok.

Ez az állatszámolás igen tanulságos képet nyújtott állattenyésztésünk akkori állapotáról.

Ezen állatszámolás eredményei a mezőgazdasági statisztikai összeírás többi adataival együtt s azokkal kombinálva, »A magyar szent korona országainak mezőgazdasági statisztikája« című kiadványsorozat I., III. és IV. részében láttak napvilágot. Ez a kiadványsorozat a »Magyar Statisztikai Közlemények« új folyamának XV., XXIV. és XXVII. kötetét képezte.

A statisztikai hivatal által 1870-ben és 1881-ben, a népszámlálásokkal kapcsolatban végrehajtott állatszámolások eredményei a népszámlálás eredményeivel együtt közöltettek, és pedig az 1870. évi állatszámolás: »A magyar korona országában az 1870. év elején végrehajtott népszámlálás eredményei, a hasznos háziállatok kimutatásával együtt« című kiadványban, az 1881. évi eredmények pedig: »A magyar korona országában az 1881. év elején végrehajtott népszámlálás eredményei némely hasznos háziállatok kimutatásával együtt« című kiadványban.

8. A malomipar statisztikája.

A malomipar statisztikája a m. kir. központi statisztikai hivatal időszakos adatgyűjtései közé tartozik s művelése a magyar hivatalos statisztikai intézmény szervezése után veszi kezdetét. A statisztikai hivatal az első malomstatisztikai adatgyűjtést 1873-ban szervezte, ezt követte az 1885., majd az 1895. évi adatgyűjtés, legutóbb pedig az 1906. évi állapotnak megfelelően az 1907. év elején hajtott végre a hivatal malomstatisztikai felvételét, úgy hogy Magyarország ezen legnagyobb terjedelmű és mezőgazdaságunkhoz való kapcsolata folytán első rendű jelentőséggel bíró ipara rendszeresen 10—11 évenként tétetett statisztikai megfigyelés tárgyává.

Időközben volt még egy adatgyűjtés, a mely a malomiparral is foglalkozott. A kereskedelemügyi ministerium ugyanis az 1899. évben az 1898. évi állapot szerint gyáripari termelési adatgyűjtést hajtott végre, a mely statisztikai munkálat természetesen a malomipart is felölelte; minthogy azonban ez alkalommal a statisztikai megismerés tárgyát csupán a gyári ipar körébe tartozó ipari üzemek képezték, az adatgyűjtés a megszabott területen túl nem léphetvén, a malomiparnak csak azzal a részével foglalkozhatott, a mely üzemének jellegénél fogva gyárinak tekintethető. Ekkor határozott meg és íratott körül először a kereskedelmi malmok magyar közgazdaságunk szempontjából igen nagyfontosságú csoportja, mint olyan, a mely a malomiparban termelésének iránya és munkaképessége szerint a gyári típust képviseli.

A statisztikai hivatal által végrehajtott általános, vagyis az egész malomiparra kiterjedő négy adatgyűjtés közül az első kettő, ú. m. az 1873. és az 1885. évi malomstatisztika mintegy mellékajánlása volt a mindkét alkalommal előzőleg foganatosított és az egész iparra kiterjedő általános iparstatisztikai adatgyűjtésnek, a mennyiben a malomipari kérdőívek az iparstatisztikai adatgyűjtés alkalmával, illetőleg ennek adatai alapján összeállított jegyzék szerint küldettek szét az illetékes hatóságok (főszolgabíró, városi tanács) útján az érdekelt malomtulajdonosokhoz.

Az 1895. évi felvétel már egészen önálló adatgyűjtés volt s az ezredéves kiállítás alkalmából az országos malomegyesület kérelmére rendeltetett el. Ugyancsak az érdekeltség (a fővárosi és a vidéki malomegyesület) javaslatára hajtott végre az 1907. évi adatgyűjtés is, legutolsó malomstatisztikánk, melynek módszerével és az adatainak földolgozásánál követett eljárással részletesebben fogunk foglalkozni.

Ez a legújabb malomstatisztikánk, mint már említettük, az 1907. év elején hajtott végre az 1906. évi állapotnak megfelelően. A felvétel céljaira az 528. lapon látható két kérdőív szolgált, melyeknek beszerzését és szövegét az adatgyűjtést tervező hivatal a malomipar szakembereinek véleményét meghallgatva állította össze, olyan módon, hogy a nagyobb malmok a terjedelmesebb I., a kisebb malmok a jóval kevésbé részletes II. számú kérdőívet tartoztak kitölteni.

Az 1895. évi malomstatisztika egy kérdőív alapján készült s ugyanazon iparág körébe tartozó üzemek statisztikai számbavételére két kérdőív használata, első tekintetre az adatgyűjtést súlyosbítóknak látszik, de éppen a múlt tanulságai tették kívánatosá azt, hogy az egyes üzemek közt már az adatgyűjtés intézésekor különbség tétessék. A magyar malomipar ugyanis a legkülönbözőbb nagyságú és berendezésű ipartelepeket foglalja magában. Jelentékeny számú és a modern technika pompás eszközeivel felszerelt kereskedelmi malmaink mellett igen nagy számú olyan malmunk van, a mely az iparhoz fűződött igen csekély igényeket is alig elégíti ki, sőt ezek között a malomipar valóságos ősfarmáival is nem ritkán találkozunk. Világos tehát, hogy itt az iparnak egy iparág körébe tartozó, de úgy közgazdasági, mint statisztikai szempontból nagyon is különböző elbánást igénylő formáival van dolgunk. A múlt tanulságai bebizonyították, hogy egy kis malom tulajdonosának kezébe nem adhatunk olyan kérdőívet, a mely a kereskedelmi malmok igen komplikált üzemi és termelési viszonyainak kimerítő leírására alkalmas; viszont igen becses adatokról kellene lemondanunk, ha az adatgyűjtés egyszerűsítése érdekében az egységes kérdőívből a kis malmokat meg nem illető, de a nagy üzemek viszonyait illetőleg igen becses tanulságokat nyújtó kérdéseket elhagynók. Ezek az okok döntöttek a két kérdőív használata mellett. A kérdőíveket egyébként olyan módon állítottuk össze, hogy a kis malmok adatainak befogadására szolgáló II. számú kérdőív lényegében kivonata az I. számú kérdőívnek s ilyen módon már eleve biztosított a különböző malomcsoportok összehasonlítható együttes földolgozása.

A legutóbbi adatgyűjtés végrehajtása a közvetett és közvetlen adatgyűjtés kettős módszere szerint tervezetett. Az 1885. évi malomstatisztikai adatgyűjtés alkalmával ugyanis a hivatal azt a tapasztalatot szerzte, hogy a malomüzemek tulajdonosai, vagy adat-

szolgáltatásra kötelezett egyéb vállalkozói számos esetben nem állnak azon a műveltségi fokon, hogy akár csak a kisebb részletezésű II. számú kérdőívet is kitölthessék. Ilyen nagy terjedelmű adatgyűjtésnél a kérdőívek beszerzése is igen nagy nehézséggel jár s a közvetlen adatgyűjtés, vagyis a kérdőíveknek az érdekelt vállalkozóktól való beszerzése már ezért sem ajánlatos. Ezeken a tanulságokon okulva, a hivatal az 1895. évi adatgyűjtést már a helyi hatóságok közbejöttével, tehát közvetett módon intézte s ezt az eljárást az 1907. évi adatgyűjtés alkalmával a helyi hatóságok könnyebbségére törekedve, úgy módosítottuk, hogy a kisebb malmok kérdőíveit a községi és körjegyzők, illetőleg a polgármesterek közvetítsék, a nagyobb malomvállalatoknak pedig a kérdőív közvetlenül küldetett meg.

Az adatgyűjtés alapjául a helyi hatóságoktól előre beszerzett malomjegyzék szerepelt, melyben a malmok tulajdonosainak neve, illetőleg czége, a használt hajtóerő neme és a malom hozzávetőleges 24 órás őrlekedése foglaltatott. Ezt a jegyzéket az érdekelt hivatalos szervek, mint az illető község, vagy város legjobb ismerői hivatalos kutatás útján voltak kötelesek összeállítani. A jegyzékeknek a hivatalhoz való beérkezése és rendezése után egy valóságos malomtörzskönyvet kaptunk, melynek segítségével az 1907. év március hónapjában az adatgyűjtés kezdetét vette.

Már az 1907. évi adatgyűjtés kérdőíveinek tervezése és a felvétel intézése alkalmával figyelemmel voltunk az előző adatgyűjtések tanulságaira, még nagyobb gondot fordítottunk azonban a múlt tapasztalataira az adatok földolgozásánál.

Minden jól megfontolt statisztikai adathoz fordításánál figyelemmel kell lenni a földolgozandó anyag, vagy helyesebben a statisztikai megfigyelés körébe bevont számlálási egységek között egy vagy több irányban mutatkozó különbségekre. Malomstatisztikánk már a múltban is csoportosították a malmokat; ez a csoportosítás azonban nem egyenlő szempontból vitetett keresztül. Az 1873. évi malomstatisztika ugyanis a malmokat csupán a használt erő neme szerint különböztette meg, míg ellenben az 1885. és 1895. évi adatgyűjtések alkalmával az intézők a hajtóerő mellett a malomüzem nagyságára is különös figyelmet fordítottak. Csakhogy míg az 1885. évi felvétel nagy üzemnek a hajtóerő nemére való tekintet nélkül azt a malmot vette, a mely legalább hétféle különböző finomságú őrleményt állított elő, addig az 1895. évi földolgozás alkalmával a nagy malmok csoportjába azon vállalatok soroztattak, a melyek 24 órás őrlekedése legalább 100 métermázsát tett.

Fontolóra véve a malmok csoportosításának a munkát hasznavehetőségére való alapvető jelentőségét és figyelembe véve malomiparunk mind határozottabban jelentkező üzleti irányát, mely erősen a kereskedelmi

A m. kir. központi statisztikai hivatalról szóló 1897. évi XXXV. t.-cz. értelmében ezen adatgyűjtésnél minden adóztatási czél ki van zárva.

Vármegye: Község:
Járás: Utcza és házszám:

I. számú kérdőív malmok számára.

Kiállítandó minden olyan malomról, a mely gőzrel, petroleum- (Diesel), gáz- vagy benzinmótorral dolgozik, továbbá mindazon malmokról, melyek a gőz, benzin stb. motor mellett vízi erőt is használnak, végül a nagyobb vizimalmokról.

I. Általános kérdések.

1. A malom tulajdonosának neve vagy czége?
2. A malom-iparüzlet be van-e a kereskedelmi cégjegyzékbe vezetve?
ha igen, mely cég alatt?
3. Ha a malomipar bérüzemben folytatatik, a bérlő neve, vagy czége?
4. A malom:
a) önálló iparvállalat-e?
- b) kapcsolatos-e valamely mezőgazdasági üzemmel?
- c) kapcsolatos-e valamely más ipari üzemmel?
- d) csupán a saját gazdaság részére őröl-e?
5. Melyik év óta áll fenn a malom?
6. Melyik évben érte el a malom jelenlegi őrőlőképességét?

II. Hajtóerő.

7. A gőzfejlesztő készülékek (kazánok) száma? fűtési felülete? m²
8. A stabil gőzgépek száma? indikált hajtóereje? HP
9. A félstabil gőzgépek száma? indikált hajtóereje? HP
10. A lokomobilok száma? indikált hajtóereje? HP
11. A turbinák száma? hajtóereje? HP
12. A felülcsapó vízi kerekek száma? hajtóereje? HP
13. Az alulcsapó vízi kerekek száma? hajtóereje? HP
14. Az egyéb itt megnevezendő motorok száma? hajtóereje? HP
15. A malom által az 1906. évben a kazánok fűtésére elhasználtatott:
kőszén? q ebből hazai származású? q
barnaszén? q ebből hazai származású? q
fa? q, szalma? q, egyéb tüzelőanyag? q
16. A vizerő az utóbbi 5 év alatt évente rendszerint hány hónapig állott rendelkezésre?

III. Műberendezés (őrölőfelszerelés).

17. A malom milyen őrölési műveletet végez?
a) sima őrölést? c) műőrölést?
b) félműőrölést? d) hántolást?
18. A koportáló berendezése:
a) hány rögszita? drb; ebből hazai származású? drb
b) hány tarár? drb; ebből hazai származású? drb
c) hány boby (gabonaosztályozó) szita? drb; ebből hazai származású? drb
d) hány tisztító és osztályozó henger? drb; ebből hazai származású? drb
e) hány trieur henger? drb; ebből hazai származású? drb
f) hány gabonatisztító gép (Eureka)? drb; ebből hazai származású? drb
g) hány hegyező kőjárat? drb; ebből hazai származású? drb
h) hány kefélő gép? drb; ebből hazai származású? drb
i) hány hámozó gép? drb; ebből hazai származású? drb
k) hány porszűrő (filitre) drb; ebből hazai származású? drb

19. A törető (feloldó) hengerek száma:
a) 1 pár hengerrel drb d) 4 pár hengerrel drb
b) 2 » » » e) 5 » » »
c) 3 » » » f) 3 drb » »
Milyen hosszúak a hengerek? (a fent felsorolt hengerek hossza páronként külön részletezendő).....

20. A sima dara- és derczehengerek száma:
a) 1 pár hengerrel drb d) 4 pár hengerrel drb
b) 2 » » » e) 5 » » »
c) 3 » » » f) 3 drb » »
Milyen hosszúak a hengerek? (a fent felsorolt hengerek hossza páronként külön részletezendő).....

21. Melyik év óta használ a malom hengereket?

22. A hengerek mely országból szerezettek be? és pedig:
Magyarországból? drb Németországból? drb
Ausztriából? drb egyéb külföldről? drb

23. A malomkőpárok (őrölőjáratok) száma és pedig:
a) magyar eredetű kő? drb c) francia eredetű kő? drb
b) ausztriai » » ? drb d) egyéb » » ? drb

24. A lisztosztályozó gépek száma és pedig:
a) hengersizita? drb, ebből hazai származású? drb; melyik év óta
használ a malom hengersizitát?
- b) centrifugális szita? drb, ebből hazai származású? drb
- c) sík szita? drb, ebből hazai származású? drb; melyik év óta
használ a malom síkszitát?
- d) oszilláló szita? drb, ebből hazai származású? drb
- e) daratisztító? drb, ebből hazai származású? drb;
milyen rendszerű?
- f) derczetisztító? drb, ebből hazai származású? drb;
milyen rendszerű?

25. A rizshántoló gépek száma? drb, ebből hazai származású? drb

26. A borsóhántoló » » » ebből hazai származású? »

27. Köleshántoló » » » ebből hazai származású? »

28. Van-e a malomnak közvetlen sínösszeköttetése (mellékvágány, szárnyvonal vagy vonatatópálya által) vasúttal vagy hajóállomással?

29. A malom raktárainak befogadási képessége:
a) gabonából q b) őrleményből q

IV. Személyzet.

30. A malomüzem személyzete (ideértve az igazgatósági irodát):
a) kereskedelmi tisztviselők? k) kézművesek mesterség szerint felsorolva (lakatos,
b) műszaki tisztviselők? asztalos stb.)?
c) művezetők?
d) gépészek?
e) gépapolók?
f) kazánfűtők?
g) szolgák? l) állandó tűzörök?
h) molnárok? m) kocsisok?
i) malommunkások? n) napszámosok? férfi nő

31. Mennyi munkabért fizetett ki a malom a munkásoknak és a napszámosoknak az 1906. évben összesen? K

32. Mennyi volt átlagosan:
a) egy malommunkás napibére? K
b) egy napszámos napibére? K
c) egy szakmáymunkás (akkordban dolgozó) heti keresete? K

33. A munkások baleset ellen melyik intézetnél vannak biztosítva?

34. Mennyi volt a biztosított munkabérek évi összege az 1906. évben? K

35. Hányszoros munkabér volt biztosítva az 1906. évben? K

V. Üzem.

36. Hány napon át dolgozott a malom :
 az 1904. évben?
 az 1905. évben?
 az 1906. évben?
37. A munkanapok közül hány volt :
 a) az 1904. { 24 órás.....nap b) az 1905. { 24 órás.....nap c) az 1906. { 24 órás.....nap
 évben { 12 órás.....nap évben { 12 órás.....nap évben { 12 órás.....nap
38. I. A malom miként üzi a termelést, nevezetesen :
 a) eladásra?
 b) bérben (vámra)?
 c) saját fogyasztásra?
- II. A megőrölt összes gabonának hányad részét őrlötte a malom :
 a) eladásra?
 b) bérben (vámra)?
 e) saját fogyasztásra?
39. Ha a malom másoknak *bérben* dolgozik, mennyi vámot szed :
- I. *Őrlés fejében* :
 a) természetben a gabona hányad részét?
 b) pénzben métermázsánként : fillért.
- II. Gabonának és gabonaféléknek takarmányozási célra való *darálásáért* :
 a) természetben a gabona hányad részét?
 b) pénzben métermázsánként : fillért.
40. Foglalkozik-e a malom a gabonának vámörlés céljából a környéken való összegyűjtésével (csuvarozással)?

VI. Őrlőképesség és termelés.

41. Hány métermázsa gabonát képes 24 óra alatt feldolgozni és pedig mennyit :
 a) búzából? e)
 b) rozsból? f)
 c) árpából? g)
 d) kukoriczából?
42. A malom által feldolgozott nyersanyagok (gabonaneműek) az 1902—1906. évben.

A nyersanyag (gabona) megnevezése	1902. év augusztus 1-től december 31-ig	1903. év		1904. év		1905. év		1906. év	
		január 1-től július 31-ig	augusztus 1-től december 31-ig	január 1-től július 31-ig	augusztus 1-től december 31-ig	január 1-től július 31-ig	augusztus 1-től december 31-ig	január 1-től július 31-ig	augusztus 1-től december 31-ig
m é t e r m á z s a									
Búza									
Rozs									
Kétszeres									
Árpa :									
a) darálásra									
b) őrlésre									
Kukoricza :									
a) darálásra									
b) őrlésre									
Zab									
Rizs									
Köles									
Tatárka									

43. Hány fajta buzalisztet állít elő a malom?
44. A malom termelése (őrlése) az 1902—1906. években.

A nyersanyag (gabona) megnevezése	1902. év augusztus 1-től december 31-ig	1903. év		1904. év		1905. év		1906. év	
		január 1-től július 31-ig	augusztus 1-től december 31-ig	január 1-től július 31-ig	augusztus 1-től december 31-ig	január 1-től július 31-ig	augusztus 1-től december 31-ig	január 1-től július 31-ig	augusztus 1-től december 31-ig
m é t e r m á z s a									
Buzából :									
a) liszt és dara									
b) takarmányliszt									
c) korpa és egyéb hulladék									
Rozsból :									
a) liszt és dara									
b) takarmányliszt									
c) korpa és egyéb hulladék									
Árpából :									
a) árpagyöngy									
b) árpakása									
c) dara és hulladék takarmánynak									
Kukoriczából :									
a) liszt									
b) kukoriczakása									
c) dara és hulladék takarmánynak									
Zabból :									
a) liszt									
b) dara és hulladék takarmánynak									
Tatárkából :									
a) liszt									
b) hulladék takarmánynak									
Rizsből :									
a) a hántolt rizs									
b) rizsliszt és rizskorpa takarmánynak									
Kölesből :									
a) kása									
b) hulladék takarmánynak									

VII. Tűzbiztonság.

45. Milyen világítást alkalmaznak a malomban?
46. A malom fennállása óta hány alkalommal volt kazánrobbanás és okozott-e kárt és milyen?
47. A malomban fennállása óta hány alkalommal volt tűzvész? Mi okozta a tüzesetet?
48. Biztosítva van-e a malom tűzkár ellen?
49. Milyen összegre szól az érvényben levő tűzbiztosítás (a készletek nélkül)?
50. Az utóbbi 5 év óta előfordult tüzesetek után a biztosító társulat részéről folyósított kártérítési összeg?
 a) épületek és berendezés címén? K
 b) készletek címén? K
 (A tüzesetek éve, valamint az esetenként kifizetett összegek külön-külön részletezendők.)

A m. kir. központi statisztikai hivatalról szóló 1897. évi XXXV. t.-cz. értelmében ezen adatgyűjtésnél minden adóztatási cél ki van zárva.

Vármegye: Község:
Járás: Utcza és házszám:

II. számú kérdőív malmok számára.

Kiállítandó a kisebb berendezésű vizimalmokról (hajó- és patakmalomok), továbbá az összes szél- és szárazmalomokról.

- A malom tulajdonosának neve vagy czége?
- Ha a malomipar bérüzemben folytattatik, a bérlő neve vagy czége?
- A malom:
 - önálló iparvállalat-e?
 - kapcsolatos-e valamely mezőgazdasági üzemmel?
 - kapcsolatos-e valamely más ipari üzemmel?
 - csupán a saját gazdaság részére őröl-e?
- Melyik év óta áll fenn a malom?
- A turbinák száma? hajtóereje lóerő? HP
- A felülsapó vizikerekek száma? hajtóereje lóerő? HP
- Az alülsapó vizikerekek száma? hajtóereje lóerő? HP
- A szélkerekek száma? Hány lóerőt szolgáltattak a szélkerekek?
- A járgányok száma? hány lóra?
- A vizierő az utóbbi 5 év alatt évente rendszerint hány hónapig állt rendelkezésre?
- A malom milyen őrlési műveletet végez?
- a) a sima őrlést? b) félműőrlést?
- c) műőrlést? d) hántolást?
- A koptató berendezése:
 - hány tarár? drb; ebből hazai származású? drb
 - hány boby (gabonaosztályozó) szita? drb; ebből hazai származású? drb
 - hány trieur henger? drb; ebből hazai származású? drb
 - hány gabonatisztító gép? (Euréka) drb; ebből hazai származású? drb
- Az őrőlhengerek száma pár
Milyen hosszúak a hengerek (a hengerpárok hossza külön részletezendő)
- Melyik év óta használ a malom hengerszéket?
- Melyik országból szereztek be a hengerszékeket? és pedig:

Magyarországból? drb	Németországból? drb
Ausztriából? drb	Egyéb külföldről? drb
- A malomkőjáratok (őrőljáratok) száma és pedig:

a) magyar eredetű kő? drb	c) francia eredetű kő? drb
b) ausztriai eredetű kő? drb	d) egyéb eredetű kő? drb
- a) A hengerszíták száma? drb; ebből hazai származású? drb.
Melyik év óta használ a malom hengerszítát?
- b) A síkszíták száma? drb; ebből hazai származású? drb.
Melyik év óta használ a malom síkszítát?
- A tulajdonos maga végzi-e az őrlést?
- Segítenek-e a családtagok a malom-munkában?
- Ha igen, hány férfi? és hány nő?
- Hány alkalmazottat foglalkoztat a malom, és pedig:
 - hány molnárt?

- hány molnárinast?
 - hány napszámost?
- Az 1906. évben hány napon át őrölt a malom?
 - I. A malom miként üzi a termelést, nevezetesen:
 - eladásra?
 - bérben (vámra)?
 - saját fogyasztásra?
 - A megőrölt összes gabonának hányadrészét őrölte a malom:
 - eladásra?
 - bérben (vámra)?
 - saját fogyasztásra?
 - Ha a malom másoknak bérben dolgozik, mennyi vámot szed:
 - Őrlés fejében:
 - természetben a gabona hányadrészét?
 - pénzben métermázsánként fillért.
 - Gabonának és gabonaféléknek takarmányozási célokra való darálásáért:
 - természetben a gabona hányadrészét?
 - pénzben métermázsánként fillért.
 - Foglalkozik-e a malom a gabonának vámörlés céljából a környéken való összegyűjtésével (csuvarozással)?
 - A malom által feldolgozott nyersanyagok (gabonaneműek) az 1902—1906. években.

A nyersanyag (gabona) megnevezése	1902. év augusztus 1-től december 31-ig	1903. év		1904. év		1905. év		1906. év	
		január 1-től július 31-ig	augusztus 1-től december 31-ig	január 1-től július 31-ig	augusztus 1-től december 31-ig	január 1-től július 31-ig	augusztus 1-től december 31-ig	január 1-től július 31-ig	augusztus 1-től december 31-ig
Buza									
Rozs									
Kétszeres									
Árpa:									
a) darálásra									
b) őrlésre									
Kukoricza:									
a) darálásra									
b) őrlésre									
Zab									
Rizs									
Köles									
Tatárka									

- Milyen világítást alkalmaznak a malomban (kőolaj stb.)?
- A malom fennállása óta hányszor és mely években volt tűzvész? Mi okozta?
- A malom biztosítva van-e tűzkár ellen?
- Milyen összegre szól az érvényben levő tűzbiztosítás (a készletek nélkül)?
- Az utóbbi 5 év óta előfordult tüzesetek után a biztosító társulat részéről folyósított kártérítési összeg:
 - épületek és berendezés címén? K
 - készletek címén? K
 (A tüzesetek éve, valamint az esetről-esetre kifizetett összegek külön-külön részletezendők.)

örlés felé fordul: az 1906. évi felvétel alkalmával az ismertett malomstatisztikák egyikének álláspontjára sem helyezkedhettünk. Csoportosításunkban a malomipar terén mutatkozó három jellegzetes különbség mindegyikét kiemeltük, olyképen mégis, hogy a főszűlő a hajtóerőre és az üzleti irányzatra vettett s az örlési eljárás milyensége, az amúgy is elég terjedelmes anyag túlságos elaprózását kerülendő, csak másodsorban s inkább a részletekben domborodik ki. Ehhez képest malmainkat két földolgozási főcsoportba soroztuk. Az első főcsoportba foglaltuk az összes malmokat minden egyébre való tekintet nélkül, csupán azt tartva szem előtt, hogy a malom gabonaneműeknek fogyasztás céljaira való megmunkálásával foglalkozzék.

Ez volt a malomstatisztikai anyag első földolgozása, vagyis az általános, minden malomra kiterjedő malomstatisztika, melyen belül főmegkülönböztetésként a malmokat a hajtóerő neme szerint csoportosítottuk s a következő 6 kategóriát állapítottuk meg: 1. gőzmalmok, 2. gőz- és vizerejű malmok, 3. vizimalmok, 4. mótóros malmok, 5. szélmalomok és 6. szárazmalomok. Ezekben a kategóriákban belül, további megkülönböztetésként, ki vannak emelve az örlési eljárás milyenségére vonatkozó adatok, a melyekhez igazodnak azután az adatgyűjtés többi számbeli eredményei.

Az összes malmok adatait felölelő általános malomstatisztika összeállítását követően kiválasztottuk az anyagból azon malmok kérdőíveit, a melyek üzleti irányú kereskedelmi jellegét mutat, vagyis a melyek saját számlájukra és a kereskedelmi forgalom számára állítanak elő osztályozott lisztfajokat. Ennek a második földolgozásnak anyaga tehát egy részleges malomstatisztika, magában foglalván nagy malomvállalatainkat, melyeket már az 1885. és 1895. évi malomstatisztika is kiemelt, de amelyek főkritériuma nem az előállított lisztfajok száma, sem a 24 órás őrlelőképesség nagysága, hanem legelső sorban az örlés kereskedelmi jellege. Ebben a malomcsoportban ismét két alcsoportot különböztettünk meg, a szerint, hogy a malmok kizárólag a kereskedelmi forgalom számára dolgoznak, avagy e mellett vámorléssel is foglalkoznak.

Ilyen alapelvek és a statisztikai hivatal közléseiben szokásos törvényhatósági beosztás szerint készült a legutolsó magyar malomstatisztika, melynek adatai »A magyar szent korona országainak malomipara az 1906. évben« című kötetben bocsátották az érdeklődők használatára.

9. A betegsegélyző pénztárak statisztikája.

Magyarországon a munkásjóléti törvényalkotás sorozatát az ipari és gyári alkalmazottak betegség ellen való védelméről szóló 1891. évi XIV. t.-cz. nyitotta meg, a mely kötelezően kimondotta a munkások beteg-

segélyzését s a társadalmi szövetkezés útján korábban alkotott szervezetek módosításával, valamint új intézmények létesítésével a munkásbetegsegélyezés gyakorlati végrehajtását a [kerületi, ipartestületi, vállalati és magánegyesületi betegsegélyző pénztárakra bízta.

Az 1891-ben alkotott törvény végrehajtási munkálatai áthúzódtak az 1892-ik évbe s a betegsegélyző pénztárak 1892 április hó 1-én kezdték meg működésüket. Statisztikai adatokat e működésükről első ízben az 1893. évi 28.856. sz. kereskedelemügyi miniszter rendelet alapján, az iparhatóságok útján a kereskedelemügyi miniszter úrhoz szolgáltatottak. Ennek az első adatszolgáltatásnak a hiányai azonban arra birták a kereskedelemügyi miniszter urat, hogy a betegsegélyző pénztári statisztikát a statisztikai hivatal munkakörébe utalja át. A hivatal ezt az adatgyűjtést kívánta volna a munkás-statisztikai felvételeknek tengelyévé tenni s terjedelmes tanulmányt dolgoztatott ki az ehhez szükséges adatgyűjtések egész rendszeréről. Ez a rendszer arra is alkalmas lett volna, hogy a pénztárak ügyvitelében ellenőrző hivatást teljesítsen: de az akkor még új és erőtlén intézmény nem látszott képesnek ily terjedelmes statisztikai adatszolgáltatásra s ezért az 1896. évi 87.021. sz. kereskedelemügyi miniszteri rendelet egy egyszerűbb mintát léptetett életbe a betegsegélyző pénztári statisztika céljaira, a mely minta évenként egyszer volt a statisztikai hivatalhoz terjesztendő s a következő adatokat tartalmazta: 1. a pénztár viszonyaira s az alapszabályszerű segélyezés mértékére vonatkozó általános kérdések; 2. az évi bevételek és kiadások részletezése, az utóbbiaknál gondos szétválasztásával a segélyezési s az igazgatási költségeknek; 3. a pénztár vagyommérlege; 4. az évi és havi taglétszám-hullámozás, továbbá a betegségi statisztika; 5. a pénztár tisztviselőinek létszáma és illetményei; 6. a pénztári választott bíróság működése.

Ez az egyszerűbb minta is elég tanulságos adatokat szolgáltatott, a melyek évről-évre a Magyar Statisztikai Évkönyvben kerültek nyilvánosságra, a betegsegélyző pénztárak négyféle faja, továbbá terület szerinti részletezésben; 1898-ról pedig — a bevezető részben a pénztárak fennállása óta rendelkezésre álló adatokat is ismertette — a Magyar Statisztikai Közlemények új folyamának XXV-ik kötetében a betegsegélyző pénztárak állapotáról még tüzetesebb adatgyűjtemény jelent meg.

A betegsegélyző pénztári statisztikát a m. kir. központi statisztikai hivatal 1907-ig művelte, időközben mindössze azzal a csekély változtatással, hogy a taglétszám havi hullámozására vonatkozó adatokról havi jelentéseket is kívánt. Mikor azután a munkásbiztosítás ügye törvényes revízió alá került s az 1907. évi XIX. t.-cz. alapján 1907-ben az állami munkásbiztosító hivatal szervezetetett, ennek az új hivatalnak hatáskörébe utaltatott át a betegsegélyző pénztári statisztika is.

10. Magyarország vizeinek statisztikája.

Az 1876. évi nagy tavaszi árvizek szükségessé tették Magyarország folyóinak s a vízáradás veszedelmének közelebbi tanulmányozását és ismeretét, a mi arra birta a statisztikai hivatalt, hogy vízáradási statisztika létesítését kezdeményezze. Az erre vonatkozó tárgyalások több ízben is megindultak, így az 1879. évi árvizek idején is, de a végrehajtásra az eszme csak 1888-ban érett meg, a mikor a közmunka- és közlekedésügyi miniszter ur a statisztikai hivatal javaslatát értekezleti tárgyalás alá vette. Ezen a tárgyaláson állapították meg a mintákat, melyek azután kitöltés végett kiadattak a m. kir. folyammérnöki hivataloknak, a miniszteri megbízottaknak, és az egyes törvényhatóságoknak.

A m. kir. folyammérnöki hivataloknak küldött minták rovataiba az illető folyammérnöki hivatal kezelése alatt álló folyók és az eszközölt mérések helyéül szolgáló állomások neve után azon évek sorrendjében, melyekben az illető folyón nagyobb áradások voltak, feljegyzésre került, hogy mely napon hágtá át a víz a partokat, s mily nagy volt ekkor a vízállás; mely napon s mily nagy volt a legmagasabb vízállás mellett. Ugyancsak a folyammérnöki hivatalok töltötték ki a kimutatási mintát a kezelésük alatt álló magán, tehát törvényesen megalakult ármentesítő társulat tulajdonát nem képező töltésekről, a töltésszakaszokhoz tartozó műtárgyakról és azok használatáról, a hullámtér és meder szélességéről, s a töltéseknek a medertől való távolságáról; míg másik kimutatás a jég zajlására, megállására, elindulására s az általa okozott kár feltüntetésére szolgált.

A miniszteri megbízottak pedig a vízmentesítő társulatok tulajdonában levő töltésekre, a töltésekhez tartozó műtárgyakra vonatkozó és ezek építési és fentartási költségeit feltüntető adatokat jegyezték fel, továbbá a vízmentesítő társulatok tulajdonát képező ártérre, töltésszakadásokra, az árvíz után víz alatt maradt területre és a védekezési munkákra s a mentés körül tett intézkedésekre vonatkozó adatokat gyűjtötték össze.

Végül az egyes törvényhatóságoknak megküldött kimutatások rovataiba a sem az állam, sem az ármentesítő társulatok által nem szabályozott folyók árvizeire vonatkozó statisztikai adatok kerültek, továbbá mindazok az egészségügyi intézkedések, melyek az árvizek folytán szükségessé váltak, ez utóbbiak azonban tekintet nélkül arra, hogy kiknek a kezelése alatt állott a folyó.

A kitöltött kérdőíveket a közmunka- és közlekedésügyi minisztérium vizrajzi osztályába kellett beküldeni, a hol az összes visszaérkezett kérdőíveket műszaki szempontból átvizsgálták, s megjegyzéseik és

észrevételeik kíséretében küldték be a statisztikai hivatalnak.

A földolgozás az 1890. év kezdetén indult meg. Minthogy a különféle vízmentesítő társulatok kötelekébe tartozó községek nem küldték be az adatokat, ezekhez már a földolgozás folyamán külön adatgyűjtő mintát kellett kibocsátani. Ez az újabb minta különös súlyt helyezett az árvíz által okozott kárra, a szükséges segélynyújtásra és az egészségügyi intézkedésekre.

A földolgozás eredményéről a hivatal kétkötetes közleményt adott ki. E munka történeti adatok felhasználása mellett foglalkozik Magyarország vizrajzi rendszerének s egyes folyóinak a leírásával, kiterjeszkedik a vízállások megfigyelési módjára és eszközeire, közli az árvizekre vonatkozó adatokat, külön csoportokban a Dunáról, a Tiszáról és azok mellékfolyóiról. Külön fejezetek szólnak a mederrendezésről, zsilipek, töltések emeléséről, a vízszabályozó és ármentesítő társulatokról, végül pedig folyamszabályozásaink és árvédelmi rendszerünk pénzügyeiről s az országos végeredményekről.

11. Magyarország élelmezési statisztikája.

Minden tekintetben uttörő vállalkozás volt a nyolcvanas években Magyarország élelmezési statisztikája, melyet a statisztikai hivatal első főnökének, Keleti Károlynak tervei szerint és személyes irányítása mellett állított össze.

Ez a munkát természetesen csak becslésen alapulhatott, de ebben a tekintetben is egészen önálló módszerrel, s teljesen új szempontok szerint történt.

Az új módszerre Keletit az ez irányban tett külföldi kutatások megbízhatatlansága és meddősége vezette. Az eddigi külföldi élelmezési statisztikák ugyanis kivétel nélkül abból a formulából kiindulva határozták meg egy-egy ország fogyasztását, hogy a termelés és behozatal összegéből levonták a kivitelt.

Minthogy ilyen számítás mellett csak átlagszámokat lehetett kapni, az átlagszámok pedig a fogyasztásnak megvilágítására, mely egyike a leggyakoribb emberi életnyilvánulásoknak, nem alkalmasak, Keleti az általa *physiologiainak* nevezett módszerhez fordult. Ez a módszer az egyén fogyasztásából indul ki és annak alapján, hogy *milyen* ételekkel táplálkozik valaki, meghatározza az elfogyasztott élelmiszerek *menyiségét*. Teszi pedig ezt azokra a physiologiai kutatásokra támaszkodva, melyek megállapítják egyrészt, hogy mennyi tápanyagra (fehérje, zsir, szénhidrát stb.) van az embernek élete fentartásához szüksége, más-

részt azt, hogy milyen arányban vannak a tápanyagok az egyes élelmi cikkekben eloszolva.

A statisztikai felvételnek tehát ebben a kérdésben csak annak a kiderítésére kellett szorítkoznia, hogy milyen ételekkel él a nép az ország egyes vidékein, továbbá arra, hogy jól, kielégítően vagy hiányosan táplálkozik-e? Minthogy ebből a célból az egyénekre, vagy akár családokra is kiterjedő külön országos felvételt megindítani pénzügyi szempontból nem látszott célszerűnek, Keleti az 1876-ban megindult kataszteri munkálatokat használta fel tervének megvalósítására.

A kataszteri munkálatok alkalmából ugyanis az országot kerületekre és járásokra osztották fel és a járásokban a nép gazdasági viszonyait alaposan ismerő becslő-biztosokat alkalmaztak. Ezek a biztosok leghivatottabbnak látszottak arra, hogy az élelmezés kérdésében a hivatalnak tájékoztatást nyújtsanak. A kataszteri becslőbiztosokhoz kibocsátott kérdőívek a kataszteri járáson belől a fogyasztott élelmiszerek egyöntetűsége szerint községi csoportok alakítását és a felvételnek ezek szerint való eszközölését kérték. Az élelmezési viszonyokra vonatkozó kérdések ezek voltak:

1. Miféle kenyeret eszik a nép?
2. A kenyér mellett mi a fő táplálkozása naponta és egész éven át?
3. Eszik-e naponta főtt ételt, vagy hányszor hetenkint, s milyet?
4. Eszik-e naponként húst, vagy hányszor hetenkint, s milyet?
5. Általában jól táplálkozik-e a népesség, vagy hiányosan?
6. Milyen éle a külső munka idején nyáron?
7. Milyen éle télen?
8. Milyen vasár- és ünnepnapokon?
9. A nyári munka idején él-e jobban, vagy télen?

10. Terem-e a vidéken gyümölcs, van-e az az élelmezésre befolyással s mennyiben?

Kiegészítette a kérdőívet néhány család tipikus életrendjének ismertetése.

Az adatokat a feldolgozás vármegyék és járások szerint állította össze, külön csoportba sorozva a férfiakat, nőket és 1—12 éves gyermekeket, míg az 1 éven aluli csecsemők figyelmen kívül maradtak. Azután egyes szaktudósok kutatásai alapján megállapított kulcs segítségével a beküldött jelentések alapján kiszámították, hogy az alapul vett 35 ételneműből mennyit fogyasztott fejenként minden egyes férfi, nő és gyermek külön a nyári, külön a téli hónapokban és külön ünnepnapokon.

A felvétel eredményéről Keleti Károly vaskos kötetben számolt be, mely »Magyarország népességé-

nek élelmezési statisztikája phisiologiai alapon« címmel jelent meg.

A kötet nagy részletességgel ismerteti a külföld hasonló munkálatait, valamint a felvétel és feldolgozásnál követett eljárást s különös gondot fordít kiindulási alapjának tudományos igazolására.

A módszernek, a melylyel ez a mű készült, kétségtelenül vannak hibái, hiszen a phisiologia sem tud pontos feleletet adni sem arra a kérdésre, hogy a test fentartására mennyi fehérnyére stb. van szükség, sem arra, hogy egy bizonyos fehérnye szükségletet mennyi táplálék képes szolgáltatni; s még ha ez eldönthető volna, akkor sem állapította volna meg ez a módszer a tényleges fogyasztás mértékét teljesen. Ennek dacára a felvétel nemcsak mint tudományos kísérlet figyelemre méltó, hanem gyakorlati jelentőséggel is bír, mert a nép táplálkozásának módjára szolgáltatott nagyon becses adatokat.

12. Magyarország egyleteinek statisztikája.

1879-ben a statisztikai hivatal nagyobb felvételt készített Magyarország egyleteiről. Az egyletek névjegyzékét a törvényhatóságoktól kérte, s azokat bizta meg, hogy a területükön létező egyleteknek és társulatoknak a főlvételi mintákból küldjenek egy-egy példányt s a begyűjtött adatokat terjesszék a statisztikai hivatalba. Ezek a felvételi minták, az egyletek székhelyét, címét, alakulási évét és célját kérik, továbbá a tagjaik számát, a tagdíjak nagyságát, az évi bevételt és kiadást, s az egyleti vagyon értékét.

A törvényhatóságok is készítettek összefoglaló kimutatást; ezeknek és a felvételi mintáknak adatait a statisztikai hivatal dolgozta fel, kiterjeszkedve az egyleti élet minden alkatára.

Külön csoportosította a feldolgozás az egyleteket vármegyénként és városoknál, külön területi elterjedésük szerint, kimutatta az 1878. évi állapotukat országos végeredményekben s azután a kitűzött célok szerint osztályozva tizenhat főcsoportot állított fel. Az egyes főcsoportok: az önszegélyegyletek, jótékonyegyletek, nevelő és oktató egyletek, társas egyletek, gyakorló egyletek, ipartársulatok és iparegyletek, a termelő szövetkezetek, gazdasági egyletek, kereskedelmi egyletek és társulatok, tudományos és irodalmi társulatok, művészeti társulatok és a vallásos egyletek, végül a felsorolt kategóriák egyikébe sem tartozó egyletek csoportja.

A feldolgozás eredményét a statisztikai hivatal kiadásában »Magyarország egyletei és társulatai 1878-ban« cím alatt megjelent kiadvány tartalmazza, mely a magyarországi egyletek keletkezési idejéről is

beszámol, kapcsolatban a történelmi és társadalmi fejleményekkel, kifejti a felvételtől levonható eredményeket s azután a tizenhat csoportba sorozott egyletekkel külön-külön foglalkozik.

13. Könyvtárstatisztika.

A m. kir. központi statisztikai hivatal 1889 óta állandóan foglalkozik a közgyűjtemények és közkönyvtárak statisztikájával, azonban adatgyűjtését csak a nagyobb, országos jelentőségű gyűjteményekre fordítja. Ezt megelőzőleg 1885-ben azonban olyan könyvtár-felvételünk volt, a mely kiterjedt a hazai összes könyvtárakra.

Az összeírás megejtésére már 1884. december 1-én megkezdődtek az előmunkálatok és ugyanakkor dolgozták ki a tervezetet is, melynek értelmében felvételre kerültek a könyvtárcsoportok összes fajai, tehát a magánkönyvtárak is. A könyvállomány minimumául a magánkönyvtáraknál az ezer kötetet vették föl, a közkönyvtáraknál pedig már az ötszázat, mert a közkönyvtáraknak nagyobb a használata és a gyarapodása is valószínűbb. Az adatok összegyűjtésére egy és ugyanaz a kérdőív szolgált, melyet tekintettel arra, hogy a könyvgyűjtemények nagyjából iskolákkal és egyházi hatóságokkal állanak kapcsolatban, első sorban azoknak küldtek meg, és pedig körlevél mellett, melyben az egyes tanárok és papok magánkönyvtáraitól is kértek adatokat. Hasonlóképpen több mint kétszáz testület, tudományos társaság és szakintézet, a magánosok közül közel ezren, akadémiai tagok, tudósok, írók, orvosok, ügyvédek, alispánok és polgármesterek stb. kaptak felszólítást, hogy az előtűk ismeretes könyvtárlajdonosok címét küldjék meg.

Végül a napilapokban és szaklapokban is nyilvános felhívást tett közzé a hivatal, hogy az adatgyűjtésből semmi fontosabb könyvtár ki ne maradjon.

Bár jóformán csak a hatósági és egyleti könyvtárak voltak rendezettek, a magánosok közül is igen sokan nagy fáradsággal készült, belső értékkel is bíró leírásokat küldtek be. A kérdőív, mely a könyvtáraknak 1884. évi december hó 31-i állapotát tünteti föl, a tulajdonos nevének, a könyvtár alapítási évének, helyiségeinek és személyzetének kívül tudakolja a könyvtárra az 1884. évben fordított kiadásokat, a könyvtár-kezelés módját, majd számszerint adatokat kér az összes könyvekről a tartalmuk sorrendjében s a szerint, hogy milyen nyelven vannak írva, milyen a külső alakjuk

s kiterjed még a könyvtárak szaporodására és használatára is.

A feldolgozás külön csoportosítja a nagy könyvtárakat, tekintettel speciális jelentőségükre és mert a róluk szóló kimutatások is részletesebbek. A nagy könyvtárak sorába a legalább tízezer kötetből állókat sorozta.

Az adatok feldolgozása a kötetek száma, a művek neve, a könyvtárak helye és tulajdonosaik neve szerint történt, de kiterjeszkedik a könyvtárak kezelésére is és megoszlására az ország különböző részei, valamint az egyes könyvtárlajdonosok társadalmi állása szerint.

A felvétel eredményeit a statisztikai hivatal külön közleményben adta ki, a melyben az egyes nagyobb könyvtárakról részletes szöveges ismertetés is van, azok keletkezésének, történetének, ritkaságainak és könyvtári szempontból jellemző kincseinek felsorolásával.

14. Adatgyűjtés a választójogi reform céljaira.

A magyar országgyűlés s a kormány 1904-ben a képviselőválasztói jogosultság kiterjesztését határozván el, a kiterjesztés mérvének és módjainak megállapítása előtt a kormány statisztikai adatokkal kívánta megvilágítani ezt, az ország jövőjére elhatározó fontosságú kérdést. Elrendelte ezért az összes helyben lakó, 20 évnél idősebb magyar honos férfiakosok összeírását. A felvételt a községi és körjegyzők (városokban a polgármester által megbízott tisztviselők) hajtották végre az állam által adott s laponként 4 fillerre rugó díjazás fejében az 1904. év márczius havában. Mint az 538. lapon bemutatott felvételi mintából is látszik, ez az adatgyűjtés a 20 éven felüli férfiakra vonatkozólag valóságos népszámlálásnak tekinthető, sőt annál sok tekintetben gazdagabb adatokat tartalmaz.

Az adatgyűjtés feldolgozásával a m. kir. központi statisztikai hivatal évekig el volt foglalva; a főbb eredmények a választói jog kiterjesztéséről szóló törvényjavaslatok mellékleteként kerültek nyilvánosságra. Mint hogy azonban a tervezett reform politikai körülmények folytán egyelőre nem valósulhatott meg, az 1904. évi adatok pedig már elavultak, az 1910. évi népszámlálás alkalmával a választójogi reform céljaira a 24 éven felüli férfinepességre vonatkozólag újabb adatgyűjtés történt (I. a 464. lapon) a melynek eredményei most vannak feldolgozás alatt.

Vármegye
Thj. város: Járás: Község
Rt. város:

Statisztikai lap

minden helyben lakó (akár jelenlevő, akár ideiglenesen távol levő) 20 évnél idősebb (1883-ban vagy előbb született) magyar honos férfilakosról (a tényleges szolgálatban álló katonák kivételével).

Neve: Lakása (utcza, házszám):

I. Személyi viszonyok.

- Születésének éve: 2. Foglalkozása (állása):
- Ha alkalmazva van, az alkalmazó hivatal, vállalat vagy egyéb munkaadó megnevezése:
- Anyanyelve (az anyelv, amelyet a legjobban és legszívesebben beszél): magyar, — német, — íót, — oláh (román), — ruthén, — horvát, — szerb, — bunyevác (sokác, illyr), — vend, — bolgár (krassován), — cigány, — egyéb.
- Ha nem magyar anyanyelvű, tud-e magyarul? Igen — nem.
- Műveltsége: ír és olvas, — csak olvas, — sem írni, sem olvasni nem tud.
- Ha legalább a középiskola 8 osztályát végezte, vagy ezzel egyenlő fokú más tanintézetet (l. a Tudnivalókat) végzett:
 - tanulmányairól minő legmagasabb képesítézbizonyítványa van (tudori oklevele, felső iskolai végzettség, érettségi bizonyítványa, stb.)?
 - oklevelét, vagy bizonyítványát hol, melyik tanintézetben, és melyik évben nyerte?
- A folyó 1904. évre megállapított választói névjegyzékbe fel van-e véve? Fel van, — nincs.
- Ha más községben választó, névszerint melyik községben (és vármegyében)?

II. Állami adók.

(A hitvessel, illetőleg kiskorú gyermekekkel közösen birt ház- és földbirtok adójának, valamint a családfővel közös háztartásban élő kiskorú családtagok I., II. és III. oszt. kereseti adójának beszámításával.)

Adónemek (Az általános jövedelmi pótdadónélkül.)	Helyben 1903-ra kivett adó	Más községben koronákban ¹⁾	Jegyzet (Itt névszerint felsorolandók azok a községek, melyekben a „más községben” kivett adó (8. rovat) fizetetik, ha több más községről van szó, zárjelben egyszerűen az adó nagyságának is feltüntetésével.)
1. Földadó			
2. Házostály- vagy házbéradó			
3. I. oszt. kereseti adó			
4. II. oszt. kereseti adó			
5. III. oszt. kereseti adó			
6. IV. oszt. kereseti adó			
7. Bányaadó			
8. Tőkekamat- és járadék-adó			

III. Ház- és földbirtoki viszonyok.

(A hitvessel, illetőleg kiskorú gyermekekkel közösen birt, valamint a más községben fekvő földbirtokot, illetőleg házat is tekintetbe véve.)

- Van-e háza? Van, — nincs.
- Tulajdon- (v. haszonélvezett) földbirtoka: helyben? kat. hold¹⁾
más községben (községekben)?
Összesen kat. hold
- Ha a birtok 10 kat. holdnál kisebb terjedelmű, mennyi belőle:
 - szántóföld kat. hold öi c) tényleg beültetett szőlő? kat. hold öi
 - kert d) rét

* A * jelölt rovatoknál a választ a megfelelő dült szedésű szó (szavak) aláhuzásával kell megadni.
1) A fillérekre és ölekre nézve l. a Tudnivalók 5. pontját.

IV. Külön kérdések a bányászat, ipar, kereskedelem és közlekedés körébe eső foglalkozással bíró egyénekre vonatkozólag.

- Ha önálló iparos vagy önálló kereskedő:
 - Van-e szabályszerű iparendelése vagy iparigazolványa? Van — nincs.
 - Rendszerint alkalmaz-e segédszemélyt (tisztviselőt, segédet, munkást, napszámost és üzleti szolgát)?
Segédszemélyt nem alkalmaz, — alkalmaz; 1-et, — 2-öt, — 3-at, — 4-et, — többet.
- Ha nem önálló, hanem a bányászat, ipar, kereskedelem vagy közlekedés körébe tartozó segédszemély (segéd, tanonc, munkás, napszám, üzleti szolgál):
 - az összeírás időpontjában alkalmazásban állott-e vagy hely (munka) nélkül volt?
Alkalmazásban állott — hely (munka) nélkül volt.
 - ha alkalmazásban állott, mióta volt egyfolytában a jelenlegi munkaadójánál alkalmazva (csak a 20. életévtől fogva teljesített szolgálatot véve számba):
3 évnél rövidebb idő óta, — 3—5 év óta, — 5 évnél hosszabb idő óta.
 - ha hely (munka) nélkül volt, hány hónap (hány hét, hány nap) óta volt hely (munka) nélkül:
..... hónap hét nap óta.
 - munkanélküliségének mi az oka?
 - tagja-e valamely munkásegyletnek és ez esetben melyeknek?

Tudnivalók

a statisztikai lap kitöltésére vonatkozólag.

1. Statisztikai lapot minden 20 évnél idősebb (1883-ban vagy előbb született) magyar honos helybeli férfi lakosról kell kitölteni, a tényleges szolgálatban álló katonák (honvédek és csendőrök) kivételével. A fegyvergyakorlatra vagy ideiglenes szolgálatra behívott tartalékosok és póttartalékosok az összeírás szempontjából polgári egyéneknek tekintendők s róluk ki kell állítani a statisztikai lapot, természetesen abban a községben, a mely tulajdonképeni rendes lakóhelyüket képezi.

A községben bár csak rövid idő óta tartózkodó, de a községben alkalmazott vagy munkát kereső egyének, valamint a községből csak ideiglenesen távollevők helybelieknek veendő; róluk tehát statisztikai lap állítandó ki. Viszont a községben csak ideiglenesen vagy vendégképen tartózkodó egyénekről szállodabeli, vendéglátó utasokról, a községen átvonuló egyénekről (pl. vándorzigányokról) statisztikai lapot kiállítani nem kell.

Magyar honos az, a ki született, esetleg visszahonosított magyar állampolgár, vagy bár idegen származású, de a magyar állampolgárságot szabályszerű módon megszerezte (honosítás vagy törvényesítés által).

Az a körülmény, hogy valaki egyenes állami adót nem fizet, a statisztikai lap kitöltésénél akadályul nem szolgálhat, mert a statisztikai lapnak többi rovatait azokról is ki kell tölteni, a kik egyenes adókötelezettség alá nem esnek.

2. Minden rovatot pontosan, a *-gal jelölt rovatokat a megfelelő szó aláhuzásával kell kitölteni. A foglalkozást (2. rovat) minél tüzetesebben kell megnevezni, munkásoknál (napszámoknál) a munkanemet (mezőgazdasági munkás, téglagyári napszámos stb.), tényleges és nyugdíjas tisztviselőknél (altisztelnél és szolgáltnél) pedig a betöltött hivatalt és állást is mindig megjelölve. Iparosoknál, kereskedőknél az ipar- és kereskedelmi ágon kívül fel kell tüntetni, hogy önálló-e vagy segédszemélyek s ez esetben milyen minőségben. Szolgáknál, kocsisoknál, cselédeknek mindig meg kell nevezni a gazdasági ágat, a melyben alkalmazva vannak (mezőgazdasági cseléd, vegyeskereskedésben szolgál, stb.)

3. Anyanyelv gyanánt, minden befolyásolástól tartózkodva, azt a nyelvet kell bejegyezni, a melyet az illető egyén magáénak vall s a melyet legjobban és legszívesebben beszél.

4. A műveltségre vonatkozó rovat kitöltésénél a 4a. rovatban a középiskolai (főgymnáziumi, főreáliskolai) vagy ezzel egyenlő fokozatú (gazdasági tanintézet, felsőbb ipar- és kereskedelmi iskolai, tanítóképző-intézeti, hadapródiskolai stb.) vagy főiskolai (egyetemi, jogakadémiai, hittani intézeti, gazdasági, erdészeti, bányászati akadémiai, stb.) tanulmányokat kell bejegyezni, a középiskolai vagy egyenlő fokozatú képesítést azonban csak abban az esetben, ha az illető egyén a középiskolát egészen és sikeresen bevégezte, tehát ha róla érettségi vagy végzettség bizonyítványt vagy legalább az iskola legmagasabb osztályáról (évfolyamáról) szóló osztálybizonyítványt szerzett. A kinek főiskolai képesítése van, mely a középiskola elvégzését úgy is feltételezi, annál csak a főiskolai képesítést kell felemlíteni, a középiskolai képesítés bejegyzése mellőzhető.

5. Az adóösszegek bejegyzésénél a félkoronánál kisebb részletek mellőzendők, félkoronát meghaladó tételek ellenben egész koronának veendő. (Pl. 1 korona 18 fillér 1 koronának, 2 K. 51 fillér 3 koronának jegyzendő be a kimutatásba.) Ugyanigy kell eljárni a földbirtok területének kimutatásánál is, a hol a fél kat. holdnál kisebb területet figyelmen kívül kell hagyni, 300 ölnél nagyobb területet ellenben 1 kat. holdnak kell venni; a 10 kat. holdnál kisebb területű földbirtoknak további részletezésénél azonban már a öleket is be kell a kimutatásba vezetni.

6. Ez adatok kizárólag a képviselő választói jogosultság új törvényes szabályozása és a választókerületek új kikerekítése céljából gyűjtetnek, ennélfogva sem adóztatási célokra, sem bármely más célra fel nem használhatók s egyénenkint közzé sem tehető, sem illetéktelen egyéneknek ki nem szolgáltatathatók. Az adatszolgáltatók érdekeinek e részben való biztosítását foglalja magában az 1897-ki XXXV. törv.-cikk 15. §-a, mely a központi statisztikai hivatalnak azt az alkalmazottját, valamint az adatgyűjtéssel vagy feldolgozással megbízott más közeget, a ki a statisztikai adatokkal bármely módon visszaél, két hónapig terjedhető elzárással és 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel rendeli büntetni.

7. A ki tudva hamis vagy valótlan statisztikai adatokat vall be, vagy az adatok beszolgáltatását megtagadja, az 1897: XXXV. t.-cz 13. §-a értelmében kihágást követ el, s annyiszor a mennyiszor, 100 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

* A *) jelölt rovatoknál a választ a megfelelő dült szedésű szó (szavak) aláhuzásával kell megadni.

15. Az önkormányzati szervek háztartásának statisztikája.

Azok közül a rendkívüli munkálatok közül, a melyek a magyar hivatalos statisztikát ez idő szerint foglalkoztatják, a legfontosabbak közé tartozik az önkormányzati szervek háztartási statisztikája, mely négy főrészből áll, úgymint *a)* a községek, *b)* a vármegyék, *c)* az árva- és gyámügy, *d)* a városok statisztikájából.

Ezeknek a statisztikai ágaknak a felkarolásával több évtizedes mulasztást kívánt pótolni a hivatal, mert — nem említve a kisebb terjedelmű 1889. évi fölvételt — a hivatalos statisztika legutóbb 1881-ben foglalkozott — községi — háztartási statisztikával, s akkor is igen szűk keretek között, a vármegyeyi törvényhatóságok háztartásáról pedig még ennyi adattal sem rendelkezünk. Ezzel szemben községeink és törvényhatóságaink mindinkább növekvő részt foglaltak a közművelődési s társadalmi feladatok és a közigazgatás terheinek viselésében s mindinkább érezhetőbbé vált a szükség, hogy pontos tudomást szerezhessünk arról, micsoda anyagi erőik állanak az önkormányzati szervek rendelkezésére, micsoda funkciót teljesítenek azok a közzsükségletek kielégítése érdekében, s micsoda súlylyal nehezdednek a lakosságra az állami, törvényhatósági és községi adók. Nagyon régóta lehetett érezni a hiányát oly statisztikai felvételnek, mely kimerítően és híven beszámol az önkormányzati szervek általános viszonyairól, szervezetükről, háztartásukról, vagyis bevételeikről és kiadásairól, vagyoni viszonyaikról, a vagyonalatrészek értékesítési módjáról, a saját és a csak kezelés alatt álló alapokról és alapítványokról stb.

Mégis az első felvétel óta csaknem harmincz év múlt el, míg a statisztikai hivatal több kísérlet után az újabb önkormányzati háztartási statisztikai adatgyűjtéshez végre hozzáfoghatott. Az adatgyűjtés eszméje ezuttal — a kis- és nagyközségekre vonatkozólag — a Magyarországi Községi és Körjegyzők Országos Egyesületétől indult ki s az egyesület 1908-ban készséggel ajánlotta fel a jegyzői kar közreműködését az adatszolgáltatásnál. A javaslatot a m. kir. belügyminister úr is melegen felkarolta s ez alapon határozta el a községi háztartási statisztika létesítését s bízta meg annak végrehajtásával a m. kir. központi statisztikai hivalt.

Az adatgyűjtés főelveit is a m. kir. belügyministerium állapította meg s a statisztikai hivatal e kívánalmaknak lehető szemeltartásával s a községek pénztári ügyvitelének néhány községnél a helyszínen való tanulmányozása után készítette el a kérdőív tervezetét, melyet szaktanácskosmány is tárgyalt s alább közölt végleges alakját csak a jegyzők egyesületének tagjai által eszközölt próbafelvétel tapasztalatai alapján nyerte.

A leglényegesebb eltérést a belügyministerium kívánalmával szemben az okozza, hogy a kérdőívnek a községi háztartást illető kérdései nem a költségvetésben (költségelőirányzatban), hanem a zárszámadásban foglalt adatokat tudakolják, hogy így a háztartásnak nem a tervezett, hanem tényleges eredményeiről nyerjünk képet; a kettő sok esetben igen figyelemreméltó eltéréseket mutat. A belügyministerium kívánsága szerint a községi háztartási statisztika a lakosokra nehezedő összes közterheket, így a felekezeti adókat is kutatta volna; szükséges volt azonban ezt a részt a tulajdonképeni községi háztartási statisztikától különválasztani, s így jött létre a községi háztartási statisztika kiegészítéseként az összes felekezetek lelkeszeihez intézett külön kérdőív a lakosokat községenként terhelő felekezeti adók mérvéről, hogy az így begyűlt adatok a lakosokra eső összes terhek kiszámításánál felhasználhatók legyenek; (l. az 562. lapon.)

A községi háztartási statisztika — az önkormányzati szervek háztartási statisztikájának első részlete — az 1908. évre vonatkozik s a statisztikai hivatal 1910. évi munkatervében foglalt helyet. Ez az adatgyűjtés, valamint a vármegyeyi és városok háztartására vonatkozó felvétel is, eltérőleg a hivatal többi adatgyűjtéseitől, csak a magyar anyaországra terjed ki.

A községi háztartási statisztika tárgyalásainál felmerült az az óhaj, hogy az adatgyűjtés a kis- és nagyközségeken kívül a rendezett tanácsú és törvényhatósági jogú városokra, valamint a vármegyeyekre is kiterjesztessék; önkormányzatunk utóbb említett szerveinek háztartásáról csak oly kevés adatunk volt, mint a községekéről. Természetesen a legmegfelelőbb lett volna, ha a felvétel mindhárom része egy évre, t. i. 1908-ra, vonatkozólag hajtattott volna végre, hogy így az adatok legkönnyebben össze legyenek hasonlíthatók, czélszerűségi okok azonban ennek keresztülvitelét hátráltatták. Kívánatos volt, hogy a községi kérdőívnyert tapasztalatok az adatgyűjtés további folyamán értékesíthetők legyenek; másrészt a városi kérdőív megszerkesztését és munkatervbe foglalását az anyag terjedelmén kívül a városok állami segélyezésének kérdése is késleltette. Így a hivatal a m. kir. belügyministerium jóváhagyásával, azt a megoldást választotta, hogy a vármegyeyi háztartás adatai, az 1910. évi munkaterv felhatalmazása alapján, az 1909. évről gyűjtessenek be, a városi háztartási kérdőív pedig az 1911. évi munkatervben foglalván helyet, az 1910. év adatait tudakolja, minthogy így az adatgyűjtés egyes részei mégis legalább egymásután következő évekre vonatkozván, közvetlenül kapcsolódnak egybe.

A vármegyeyi és városi háztartási kérdőívek besosztása, — a kérdőívek itt is szakkörök bevonásával beszéltek meg — nagyjában a községi kérdőívvel egyezik meg. A különbséget főleg az okozza, hogy a közérdekű viszonyokat illető általános kérdések a vá-

megyei és városi kérdőívben tágabb terjedelműek, némi eltérést idéz elő az is, hogy a vármegyeyi háztartás jellegzetes alakja az alapszerű gazdálkodás lévén, a valamennyi vármegyeyénél előforduló alapok számadásáról külön kérdőpontok, a többi alapokról pedig azonos szövegű kérdések vétettek fel a kérdőívbe; végül a városi kérdőívben a városok háztartásának bonyodalmasabb berendezése bővebb megvilágítást igényelt s ezenkívül a kérdőív a városi üzemekre s a város által szolgáltatott egyéb közszolgáltatásokra, (vízvezeték, gáz-, villanyvilágítás stb.) s a városoknak ezekből eredő terheire vagy jövedelmeire s szerződészerű lekötöttségeire is bő kérdőpontokat tartalmaz. Megjegyzendő még, hogy a kérdőívnek a város alapjaira és üzemekre vonatkozó tizedik részéből minden város csak a nála levő alapoknak és üzemeknek megfelelő kérdéseket kapja, az anyagnak a felülvizsgálat után való visszaküldése alkalmával.

Végül itt említjük meg az árvaszékek és gyám-pénztárak statisztikáját, mely időben a vármegyeyi háztartási statisztikához csatlakozik s arra van hivatva, hogy a gyámoltak és gondnokoltak vagyonáról, s ennek elhelyezési módjáról tájékoztasson.

Bár az önkormányzati háztartási statisztikának ez a rendszere, s ily széles alapokon való művelése egészen új, s nem tovább folytatása, vagy fejlesztése a korábbi kezdeményezéseknek, meg kell mégis bővebben emlékeznünk az adatgyűjtések multjáról is, annak a megvilágítására, hogy e kérdés fontosságát a statisztikai hivatal korábban is mindig érezte, s nem rajta múlt, hogy több ízben megindított kísérletei csak most tudtak valóra válni.

Önkormányzati háztartási statisztikai felvétel szükségességét már az 1871. évi november hó 14-én tartott országos statisztikai tanácsú ülés is hangsúlyozta, sőt a szükséges felvételi mintákat is megállapította, de a sürgősebb teendők halmaza között és a rendelkezésre álló erőik korlátoltsága mellett annak gyakorlati fogantatására nem került sor.

1874-ben a törvényhatóságok útján a községek pótladó százalékaira kísérelte meg a hivatal adatokat gyűjteni. Az adatgyűjtés azonban rendkívül töredékes maradt: az akkori 79 törvényhatóságból mindössze 29 szolgáltatott elfogadható adatokat.

Több ízben és több felől megnyilvánuló óhajnak engedve, a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi minister úr megbízta végre a statisztikai hivalt, hogy az ország egyes községei által szedett pótladókról statisztikai összeállítást készítsen. A statisztikai hivatal az 1880. évi népszámlálási nagy munka befejezése után 1882. évi augusztus hó 3-án kelt köriratával felszólította Magyarország valamennyi törvényhatóságát, hogy a községi háztartás főbb adatait magában foglaló felvételi mintát az 1881. évi költségvetések alapján minden egyes községről töltsék ki.

Jellemző sajátsága ennek az adatgyűjtésnek, hogy a községeket illető adatokért a törvényhatóságokhoz fordul s hogy a tulajdonképeni háztartási adatokat a költségvetések alapján kérdezi. Különben a kérdőív, ha elég szerény keretek között mozgott is, mégis túlhaladta az eredeti tervet és értékesebb adatokra is törekedett. A statisztikai hivatal ugyanis nemcsak az egyes községek által szedett pótladók nagyságára terjesztette ki a felvételt, hanem a háztartást általában érdeklőleg tudakolta a bevételek és kiadások nagyságát, a fedezetlen kiadási többletet s a bevételi felesleget, a cselekvő vagyon értékét, a szenvedő vagyon állását, végül a község lakosait terhelő állami föld- és egyéb adókat, illetőleg az ezek után engedélyezett pótladók százalékát. Az anyag feldolgozása szorosán ragaszkodott a kérdőív pontjaihoz s a hivatal 1883-ban községenként való részletezéssel s járasonként és vármegyeyenként való összesítéssel közölte az eredményeket külön kötetben, melynek a bevezetésében a pótladó nagyságára is érdekes számításokat találunk. Legfőbb hiánya a felvételnek, hogy nem mutatja czímek szerint ki, hogy a befolyt jövedelmek milyen czélokra fordítottak, a begyűlt anyag azonban, mely a kis- és nagyközségek, rendezett tanácsú és törvényhatósági jogú városok háztartását egyaránt felölelte, e nemben máig mégis egyedüli. A hivatal különben a testes kiadvány előszavában maga is elismeri a nagyobb részletezés hiányát, de azzal indokolja azt, hogy bővebb felvétel csak az összes anyag megbízhatatlanságát eredményezte volna; még a kérdőív egyszerűsége mellett is hosszú időbe került, míg a hiteles adatok meg lettek állapíthatók.

Az önkormányzat szerveit érintő legközelebbi adatgyűjtést az 1889. év nyarán hajtja végre a hivatal; ez a felvétel azonban csak a közigazgatási szervezetre, a közigazgatás egyes fontosabb viszonyaira vonatkozik.

Az adatgyűjtés, melynek eredményei vázlatosan az 1889/90. évi Közgazdasági és Statisztikai Évkönyvben jelentek meg, különösen azért jelentős, hogy a vármegyeyi központi és járási tisztviselők javadalmasán kívül, — miről a belügyministerium útján előbb is kerültek adatok nyilvánosságra — a községi és körjegyzők fizetésére és egyéb illetményeire is becses adatokat tartalmaz.

A statisztikai hivatal később is foglalkozott az önkormányzati háztartás statisztikájának eszméjével. A kilenczvenes évek végén a közigazgatás egész tere- numára, községre, városra és vármegyeyére egyaránt kiterjedő felvételt tervezett, minthogy azonban közben a közigazgatási eljárás egyszerűsítéséről szóló 1901. évi XX. t.-cz. s ezzel kapcsolatban az önkormányzati igazgatást és vagyonkezelést illető számos új törvény és rendelet lépett életbe, a változott viszonyok között az adatgyűjtés nem volt végrehajtható, s a hivatal részéről főleg más irányú nagy elfoglaltsága miatt nem is tör-

tént semmi újabb adatgyűjtés, egészen az 1908-ban kezdődő nagyszabású felvételig.

Meg kell még említenünk, hogy az önkormányzati háztartást érdeklőleg egyéb forrásokból is állnak rendelkezésünkre adatok, bár távolról sem oly kimerítők, mint a minőket a most folyamatban lévő adatgyűjtésektől remélünk.

A pénzügyminisztérium vezetésével megbízott miniszterelnök úr ugyanis 1893-ban kelt s az egyenes adóreformok tárgyában összehívandó szakbizottsághoz intézett emlékirata 1. sz. mellékletében kimutatja vármegyénként a községek 1889. évi bevételeit, kiadásait, törzsvagyonát, pótdadószázálekait (nagy csoportokat egybefoglaló nagyságkategóriákban) s 1884—1889. évi pótdadóhátralékait. Az adatgyűjtés nem törekszik nagyobb részletezésre, célja csak általános kép nyújtása volt; sajnos azonban, hogy az anyag teljessége sem kifogástalan.

Jóval teljesebb — bár még mindig nem a községek egész háztartására, hanem csupán azok adózási viszonyaira vonatkozik — a pénzügyminisztérium által az 1904. évben közzétett hatalmas kiadvány, mely az állami egyenes adók alapján kivetett vármegyei és községi adókról számol be, az 1898. és 1899. évekre vonatkozólag. Közli a községi adókiadás eredményeit, százalékat a községi adóztatás czímei szerint (az összes községi lakosokat, csak a földbirtokosokat és csak a belterületet illető adókat a községi törvény (1886. évi XXII. t.-cz.) 130. §-ának megkülönböztetése alapján) külön a pótdadókedvezményben részesülő területek pótdadóját, valamint a pótdadóhátralékot is, minden községről külön, az 1898. évi adatok alapján s ugyanilyen részletezéssel, de csak vármegyei összefoglalással, az 1899. évi adatok nyomán is. Külön táblák foglaloznak a kötet végén a vármegyei és városi törvényhatóságok 1898. és 1899. évi pótdadózásával.

A községi háztartásról több adatunk egyáltalán nincs. A vármegyét illetőleg felemlíthető még, hogy a belügyminisztérium 1898-tól kezdve évről-évre (de az 1904. és 1905. évek kivételével) közzéteszi a vármegyék háztartási és gyámhatósági szükségleteit a költségvetések alapján. Ezek azonban nem a legtanulságosabb részei a vármegyei gazdálkodásnak. A háztartási alap bevételei az állami javadalmazással és pótvavadalmazással jóformán kimerülnek, a kiadási tételeket pedig csaknem kizárólag a személyi és irodai szükségletek teszik, a melyek megyénként természetesen nagyon ingadozóak. A pótdadószázálek is közöltnak, de az abszolút számok ismerete jóval tanulságosabb lenne, hogy t. i. az egyes pótdadózási célokra tényleg mily összegek fordíthatók. A vármegyék jövő gazdálkodásában mind erősebb rész fog jutni a közzgazdasági, kulturális és közjótékonyági tevékenységnek; az ezek szükségleteit fedező alapok számadásairól semmi adatunk sincs.

A mi végül a városok háztartását illeti, az összes városokra kiterjedő újabb adatokkal alig rendelkezünk. Igaz ugyan, hogy legtöbb város, áthatva a gazdálkodás szükségszerű nyilvánosságának tudatától, évről-évre közzéteszi költségvetését vagy zárszámadását és vagyonleltárát, de épen ez a körülmény, hogy egyik város a költségvetését, másik a zárszámadását közli, lehetetlenné teszi az adatok egybefoglalhatóságát, minek különben az egyes városok háztartásának mérőben elítő berendezése, bevételi forrásainak és kiadási tételeiknek más részletezése is alig leküzdhető akadályai. 1909-ben a belügyminisztérium hajtott végre az összes városokra kiterjedő háztartási statisztikát, eredményei azonban hivatalosan nem közöltek.

A háztartási statisztika története is azt igazolja, hogy mennyire hézagpótló a mostani, az önkormányzat valamennyi szervére kiterjedő adatgyűjtés, melynek jelentőségét még az is emeli, hogy tervben van a felvételnek 10 évenként való állandósítása is.

Az egyes adatgyűjtések részletes ismertetése alább következik.

A) Községi háztartási statisztika.

A községi háztartási statisztika adatai az 550. lapon bemutatott kérdőív segítségével gyűjtettek be az 1909. év tavaszán; a kérdőív egyes pontjaihoz a következő utasítások voltak irányadók:

Minden egyes kis- és nagyközségről külön kérdőív állítandó ki és az e célra ide csatolt boríték felhasználásával április hó 30-áig küldendő be a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz. Az adatgyűjtés a lefolyt 1908. év tényleges pénzügyi eredményeit tudakolja; a bevétel és kiadás rovatai tehát a községi zárszámadás alapján töltendő ki, nem pedig az előirányzat alapján. A község vagyona, kölcsönei, a saját, valamint a kezelésében levő idegen alapok és alapítványok s a volt úrbéresség vagyona, az ezekről vezetett könyvek, nyilvántartások alapján mutatandó ki.

A kérdőívben az öt leggyakrabban előforduló alap névszerint van fölűtűtetve. A mennyiben a községnek ezeken kívül is vannak alapjai, azok a 6—9-ig folyószámozott és üresen hagyott kimutatásokban részletezendők. Ha kilencznel is több alapja van a községnek, a kimutatás egy pótlapon folytatandó s a pótlap a kérdőív 11. oldalára erősítendő.

Ügyelni kell azonban arra, hogy az alapok sorába csak oly kezelési ágak adatai vezettessenek be, a melyeket a község tényleg külön alapként, a község folyó bevételeitől és kiadásaitól elkülönítve kezel. Ha például a községi tenyészállatok eltartása nem külön alapról, hanem a község rendes kiadásából fedeztetik, az erre vonatkozó adatokat nem a 9. és 10. lap 63—65. kérdéseire, hanem az 5. lap 27.,

illetőleg a 7. lap 44. kérdéseire kell válaszúl bejegyezni.

Szorosan meg kell különböztetni továbbá a községi alapokat a község kezelésében levő idegen alapoktól és alapítványoktól, a melyeknek csupán kezeléséről, gyümölcsöztetéséről gondoskodik a község s a jövedelmet csak az alapító által megszabott módon és előirt célra (ösztöndj, segélyezés stb.) fordíthatja.

A pénzügyi eredmények közlésénél elégséges egész koronák kimutatása; az ötven s azon aluli fillérek elhagyandók, ötvennél több fillér egész koronának veendő.

Ugyanígy elégséges a területi adatoknál csupán a katasztrális holdakat feltűntetni, a fél holdnál kevesebb négyszögöket mellőzve, a 800 négyszögölnél többet egész holdra kerekítve ki. Kivétel a 12. lap. 82. kérdésénél a község földbirtokánál a faiskola területe, melynél a területi adatok egész pontosan holdokban és négyszögölekben közlendők.

A kérdőívnek bővebb magyarázatot igénylő egyes kérdéseire az utasítás még a következőket említi meg:

A 13. kérdésnél azok a szegények tűntetendők ki, a kiknek eltartását a községi törvény 145. §-a teszi a község feladatává; a 14. kérdésnél pedig az 1898:XXI. t.-cz. 8. §-a alapján eltartott szegény betegek, testi vagy szellemi fogyatkozásban szenvedők s 7 éven felüli elhagyottanak nyilvánított gyermekek részletezendők.

A 18. kérdésnél az egy és ugyanazon tisztségből rendszeresített és betöltött állások számát kell kűntetni. Pl. másodjegyző van kettő, községi rendőr három, stb. E táblázatba a javadalmazás nélküli tisztviselők is bejegyzendők.

Azok a tisztviselői, altiszti és szolgálai járandóságok, a melyeket két vagy több község közösen fizet, e táblázatban teljes összegükben mutatandók ki, tehát nem az az összeg, a mivel a község az illető tisztviselő (kőrjegyző, körorvos, stb.) javadalmazásához járul, hanem a tisztviselőnek összes illetménye.

A 39. kérdésnél azonban csak az illető községre eső hányad mutatandó ki.

Különös figyelemmel kell lenni a községi pótdadó kulcsát és összegét tudakoló 19. kérdésre. Az összes egyenesadó után az 1886. évi XXII. t.-cz. 130. §-a értelmében a község minden tagját egyenlően érdeklő közzgazdasági költségek vettettek ki községi pótlék-ként; csak a földadó után a földbirtok érdekében tett költségek; a földadó kivételével a többi egyenes adó után pedig e két osztályba nem sorozható egyéb községi költségek, pl. a belrendőri és közbiztonsági kiadások. Ha valamely községben nem a törvényben előirt ezen három csoportosítás szerint történik a községi pótdadó kivetése, hanem pl. csak az összes egyenes adó után vagy az egyenes adó és külön a földadó után, ez a körülmény a kérdőívben megjegyzendő s a

kérdésnek csak a megfelelő rovatai töltendő ki. A pótdadó százalékos kulcsaul természetesen a kivetés alapján megállapított százalék tekintendő; a községi pótdadó összegére vonatkozó rovatban azonban már a tényleg befolyt, nem pedig a kivetett összeg vezetendő be. Viszont a 20. kérdésnél az állami adókiadás eredményeit kell bejegyezni, nem pedig a tényleg befolyt összegeket.

A község 1908. évi zárszámadásában a jövedelmek főösszege a mult évi pénztári maradvány, a rendes és a rendkívüli jövedelmek összegéből alakul; a kiadások főösszeget pedig a mult évi hiány, a rendes, az átfutó és a beruházási kiadások összegei alkotják.

A 41. kérdésnél az »Óvoda és menedékház költségei« című rovatba nemcsak azok a költségek jegenzendők be, a melyeket a község az általa fentartott ovodára és menedékházra fordít, hanem azok a segélyek is, a melyeket a község felekezeti vagy magán-ovodáknak és menedékházaknak ad.

A 83. kérdésnél az üzemek becsértéke, nem pedig jövedelme tűntetendő föl, kétrészre választva a szerint, a mint az üzem házi kezelésben vagy bérletben értékesítetik.

A 93. kérdésnél a község tulajdonát képező összes alapok névszerint felsorolandók az 1908. év végén (nem pedig az 1907. év végén) rendelkezésre állott tőkeértékük, álladéuk feltűntetésével.

A község kezelése alatt álló idegen alapok és alapítványok azonban nem foglalandók ide, mert azok nem képezik a község vagyont.

A VII. fejezetnél a takarékbetétek rovatában névszerint felsorolandók azok a pénzintézetek, a melyeknél a község készpénz-tőkéi el vannak helyezve. Az értékpapiroknál feltűntetendő a címletek pontos neve; végül a kölcsönöknél külön-külön sorolandók föl a jogi személyek, a melyek a község tőkeit kölcsönképen használják.

Ugyanezek érvényesek a 109. és 110. kérdésekre nézve is.

A beérkezett adatok felűlvizsgálata alkalmával csakhamar kűnt, hogy a háztartási kérdőívben a községi pótdadók mérvét és megoszlását tudakoló 19. kérdésre nem érkeztek be egyöntetű válaszok, a mennyiben a kérdőívek egy része a kibocsátott utasítás ellenére nem az egyes években tényleg befolyt, hanem a kivetett pótdadó összegét tartalmazta. Hogy a községi háztartási statisztikának értékes anyaga ebben a tekintetben se maradjon hiányos, szükségessé vált az adatok egyöntetűvé tétele és kiegészítése, mely célra az adatoknak helyesbítés végett való visszakűldésekor csatolt pótkérdőív szolgál, melyek mintája az 561. lapon látható.

A mint fentebb említettük, a háztartási statisztika kiegészítő része a felekezeti adóstatisztikai kérdőív, melynek mintája az 562. lapon található.

A községi háztartási statisztikai kérdőívek — mint főntebb említettük — az 1909. évi április havában küldettek szét az adatszolgáltató községi és körjegyzőknek. A statisztikai hivatal azonban részint az adatszolgáltatók késedelmeskedése, részint pedig az első ízben begyűlt adatok hibás volta miatt csak később foghatott hozzá a feldolgozáshoz, melynek így a befejezése s az eredmények közzététele csak az 1912. év első felére várható. A tervezett közleménynek terjedelmében is legnagyobb része a főbb adatoknak községenként való közzélése lesz, a következő adatok kiemelésével: a község jellege, összes területe (ebből önálló puszták és rendszeres üzemterv szerint kezelt erdők), a jelenlévő polgári népesség 1900-ban és 1910-ben, a község távolsága kilométerekben a körjegyzői, körorvosi székhelytől és a legközelebbi gyógyszerháztól, a község terhére élő községi szegények, gyógyíthatatlan szegény betegek, testi és szellemi fogyatkozásban szenvedők s elhagyottnak nyilvánított 7—14 éves gyermekek száma, a természetben leosztott közmunka, kézi és írás napszám, a községi pótdadó kivételénél alapul vehető 1908. évi állami adó kivétel koronájában, az 1908. évi előírás szerint a község lakóira nehezedő összes közterhek s egy-egy főre eső közteher, a községi törvény 130. §-ának megfelelő bekezdései alapján kivetett községi pótdadó %-os kulcsa 1899., 1902., 1905. és 1908-ban, ugyanazon években, valamint az 1899—1908. évek átlagában a különböző kivételek után összesen befolyt pótdadó összege, az összes községi pótdadó az állami adó százalékában s a pótdadó-kivétel összege 1908-ban, az összes bevételek és kiadások 1908-ban, (külön felsorolva a bevételek között az ingatlanok, üzemek és jogok jövedelmét, a tőkék kamatait, községi és közigazgatási jövedelmeket s a közmunkaváltságot a közpénztár javára, a kiadások között pedig a közjogi és közigazgatási, közegészségi, közművelődési, közjótékonyági és közlekedési kiadásokat) közmunkaváltság a közmunkaalap javára, a fontosabb vagyonalatrészek értéke (földbirtok: terület, kataszteri tiszta jövedelem és becsérték szerint, házak és egyéb ingatlanok, értékpapírok kamatozó kötvényekben és nem kamatozó h. é. vasuti törzsrészevényekben, takarékbetétek és követelések), az összes adósság az 1908. év végén s ebből a jelzálogi teher, a község saját alapjainak s az általa kezelt idegen alapoknak tőkeösszege 1908. év végén, s végül az urbéres közbirtokosság vagyona 1908. év végén s ebből a földbirtok területe s kataszteri tiszta jövedelme.

A többi táblázatok anyaga vármegyénként való részletezéssel, a következő:

A községi vagyon és háztartás főbb adatai 1881-ben és 1908-ban; a községi adózás főeredményei 1881-ben, 1898-ban és 1908-ban; a községi adózás főeredményei 1899-től 1908-ig évenként; a községi pótdadó százaléka

1881-ben és 1899-től 1908-ig évenként; a községi pótdadó százaléka 1908-ban, a községek lélekszámával egybevetve; a községi adózás módja és eredményei 1908-ban; pótdadókedvezményben részesülő földadó és pótdadómentes kereseti adó az 1908. évben; a községi lakókra nehezedő fontosabb közterhek 1908-ban; adatok a községek közigazgatási és közegészségügyi igazgatási viszonyairól; a községek tisztviselő- és szolgaszemélyzete és azok illetménye 1908-ban; adatok a községek utcai világításáról; a községekben levő közegészségügyi és közjótékonyági intézményekről; községi szegények és egyéb közsegélyre szoruló; a községek közlekedésügyi kiadásai; adatok a községek legelőgazdaságáról; a községi bevételek és kiadások 1908-ban; a községek 1908. évi bevételeinek részletezése; a községek 1908. évi kiadásainak részletezése; a községek 1908. évi kiadásainak főbb csoportjai egymáshoz viszonyítva; a községek 1908. évi bevételeinek és kiadásainak főbb csoportjai egymáshoz viszonyítva a községek lélekszáma szerint; a községi alapok vagyona és 1908. évi számadása; a községek által kezelt idegen alapok és alapítványok rendeltetésük, tőkeösszegük és évi hozadékuk szerint; községi ingatlanok területe és értéke művelési ágak szerint; a községek vagyona és adóssága az 1908. év végén; a községi vagyon és községi alapok, továbbá a községek által kezelt idegen alapok vagyonának gyümölcsöztetése; a községi pénzek gyümölcsöztetése a kamatláb nagysága szerint az 1908. év végén; községi kölcsönök 1908-ban; községi kölcsönök a kamatláb nagysága szerint; a volt urbéres közbirtokosság földbirtokai az 1908. évben.

B) Vármegyei háztartási statisztika.

A vármegyei háztartási statisztika 1910-ben indult meg, az 1909. év eredményeit kutatva; az adatgyűjtő minta az 563. lapon látható.

E felvételi minta egyes, bővebb magyarázatot igénylő kérdőpontjaira a következő útmutatások voltak irányadók:

A 7. kérdéshez: A mennyiben a törvényhatóság által fentartott utak között építés alatt álló út is akad, ez a kiépítetlen utak közé számítható, de ezt a körülményt külön is meg kell említeni.

A 9. kérdéshez: A törvényhatóság által fentartott, vagy csak segélyezett közművelődési stb. intézmények részére juttatott hozzájárulási összeg a megfelelő alapoknál is elszámolandó; pld. a háztartási alap terhére létesített intézmény a 33. m) kérdőpont alatt.

Úgy a 10., mint a 11. kérdésnél nagy figyelmet kell fordítani arra, hogy »a törvényhatóság kezelésében lévő idegen alapok és alapítványok« sorába kerüljenek mindazok a gyűjtés, vagy magánadomány (alapít-

vány) útján keletkezett alapok, a melyeknél csupán a kezelésről és gyümölcsöztetésről gondoskodik a vármegye, de a melyek nem a vármegye vagyonából alakítottak s a jövedelmet is csupán az alapító, vagy alapítók által megszabott és meg nem változtatható czélra lehet fordítani.

A 12. kérdéshez: Külön árvaszékkal bíró, községeknek csak azok tekinthetők, melyek a gyámhatósági jog gyakorlataival, a rendezett tanácsú városok árvaszéki szervezetének megfelelőleg, az 1877. évi XX. t.-cz. 174. §-a alapján, a belügyminister által felruháztattak.

A kérdőív II. fejezetéhez: A fizetési osztályt és fokozatot pontosan kell beírni. A hol ugyanazon jellegű állások több fizetési osztályba vannak sorozva, vagy ugyanazon fizetési osztályú tisztviselők különböző fizetési fokozatban vannak, minden előforduló fizetési osztályt és fizetési fokozatot külön sorba kell beírni. Ha azonban ugyanazon fizetési osztálynak ugyanabban a fokozatában több egyforma állású tisztviselő is van (pld. több főszolgabíró a VII. fizetési osztály 3. fokozatában, több aljegyző a IX. fizetési osztály 3. fokozatában stb.), javadalmazásuk — a létszám kitüntetésével — egy összegben számolandó el. Magasabb állás címével felruházott (tisztelheteli) tisztviselők a tényleges állásuknak és fizetésüknek megfelelő helyen tüntetendők fel. Ha a tisztviselő lakását természetben kapja, ezt a körülményt a lakáspénz rovatába írt »term.« szóval jelezni kell.

Ebbe a táblázatba különben az összes rendszeresített állásokat fel kell venni, még pedig, ha az állások előnyomatott megnevezése hiányozna, az üres sorokba való utólagos bejegyzéssel. Az alkalmazottaknak itt egész évi illetményeit kell beírni, tekintet nélkül arra, hogy az állás esetleg az év bizonyos részén keresztül üresedésben volt.

A 18. kérdésnél fürdőbiztosnak csak azt kell beírni, a ki állandóan és kizárólag e tisztséggel van felruházva, mint ilyen ház fizetést s egyéb törvényhatósági szolgálatot nem teljesít. Azokat a valóságos vagy tiszteletbeli közigazgatási tisztviselőket azonban, a kik csak az év néhány hónapjára rendeltetnek ki fürdőbiztosokul, nem itt, hanem a rendes állásuknak megfelelő rovatban kell kimutatni.

A 21. kérdéshez: A betegség ellen való biztosítási illetékeknek az a része, melyet a díjnokok maguk fizetnek, beszámítandó az illetmények összegébe, az a rész pedig, a melyet a vármegye, mint munkaadó fizet, a 33. s) rovat alatt jegyzendő be.

A 26. kérdéshez: A törvényhatósági adózás utolsó tíz évi eredményeit hármasszempontról kutatja a kérdőív; még pedig kívánja a százalékos adókulcs alapján évenként kivetett adóösszeget, azután az egyes években befolyt adóösszegeket, tekintet nélkül arra, hogy melyik esztendő kivételéből erednek s végül az

Stat. hiv.

adóhátralékot, akár ugyanazon, akár korábbi évről maradt vissza. Pld. 1909. évi kivétel gyanánt az állami adók után azon évre kivetett összeget kell kimutatni; befolyt adó gyanánt az 1909. évben befizetett összeget, akár 1909. évi kivétel után, akár korábbi évek hátraléka után folyt be; hátralékos adó gyanánt pedig mindazt, a mi az 1909. évi és korábbi évekből való kivétel után még hátralékban van (kivéve a leírt s így hátralékként már nem nyilvántartott összegeket). A pótdadó százalékos kulcsát természetesen csak a kivételnél kell bejegyezni. Az ebadónál az adókulcs beírása természetesen nem lehetséges.

A 26. I.—II. alkérdésekhez: Itt a vármegyei pótdadókat azon czélok szerint kell részletezni, a melyeknek fedezése végett a kivételük történt (pld. a háztartási szükségletekre, a tiszti-, a jegyzői- vagy egyéb községi alkalmazottak nyugdíjalapja javára stb.). Ha külön törvény (pld. helyi érdekű vasutat engedélyező törvény) alapján az adókulcs 5%/o-nál magasabbra emeltetett volna, a II. alkérdés rovataiba nemcsak az 5%/o-ot meghaladó többlet jegyzendő be, hanem az az egész adóösszeg, mely a külön törvényhozási felhatalmazáson alapul. Pld. ha valamely vármegyében a pótdadó kulcsa 4%/o volt s helyi érdekű vasút építése érdekében törvényhozási engedéllyel 7%/o-ra emelték fel: ez esetben nem 2 (a mennyivel így a maximális 5%/o-nál magasabb lesz), hanem 3%/o-nak megfelelő adóösszegek kerülnek a II. alkérdés rovataiba.

A 26. III. alkérdéshez: A mennyiben ez a pótdadó az egyes pótlékolható állami adók után nem azonos, hanem az 1879. évi XXXVII. t.-cz. 5. §-a alapján különböző kulcs szerint vettetik ki, ez a körülmény jegyzetben megemlítendő.

A kérdőív IV—XIX. fejezetei az egyes vármegyei, tehát a törvényhatóság saját tulajdonában lévő alapok 1909. évi számadásait tudakolják. A 15. leggyakrabban előforduló alap névszerint van feltüntetve. A mennyiben a vármegyének ezeken kívül is volnának saját alapjai, azok a XIX. fejezet üresen hagyott kimutatásaiban részletezendők. Ha még ennél is több alapja lenne a törvényhatóságnak, a kimutatás pótvén folytatandó; ilyen pótvéket a hivatal kívánatra szívesen küld. A törvényhatóságnak csupán kezelése alatt álló idegen alapokról ilyen részletes kimutatásokat nem kell készíteni.

Az alapok számadása két részből áll: Az első rész az alap vagyonálladékát és terheit kérdi az 1908. év adatai alapján, míg a második rész az alapnak 1909. évi tényleges pénzügyi eredményeit kutatja; a bevétel és kiadás rovatai tehát nem a költségvetés, hanem a zárszámadás tételei nyomán tölten-dők ki.

A 30. h), i) és 33. p) kérdésekhez: Az egyes alapok járuléka, vagy hozzájárulásai mindig a másik alapnál is elszámolandók. Pl. a gyámpénztári tartalék-

alap hozzájárulása a háztartási alap gyámhatósági kiadásaihoz 30. h), a 40. b) rovatba is beírandó.

A 30. k) kérdéshez: Itt nemcsak a bérházakból húzott lakbérjövédelmet kell feltüntetni, de a vármegye hivatalos épületeiben esetleg kiadott helyiségek bérét is.

A 31. d) kérdéshez: A kölcsön mindig rendkívüli bevétel, a kölcsöntörlesztés rendkívüli kiadás, míg a kölcsöntőke után fizetett kamat rendes kiadás gyanánt tüntetendő ki a kérdőívben. A mennyiben a törvényhatóság valamely alap terhére olyan kölcsönt vett fel, mely több alapnak céljaira szolgál, az egész kölcsönösszeg csak az egyik alapnál tüntetendő fel, melynek terhére az felvétel, míg a többi alapoknál a kölcsönből adott összeg mint a kölcsönt fölvevő alap hozzájárulása számolandó el.

A 33. a)–d) kérdésekhez: Itt a törvényhatósági alkalmazottaknak az év folyamán tényleg kifizetett javadalmazását kell a kérdőívben megjelölt módon egybefoglaltan kimutatni.

A 33. f) kérdéshez: Az irodaköltségekhez az esetleges irodabér is hozzászámítandó.

A 36. kérdéshez: A kiadások főösszege nem lehet több, mint a bevételeké. Ha tehát a bevételek nem fedezték volna a kiadásokat, a háztartási alapnak más úton, pl. ideiglenesen más alapról kellett gondoskodni a hiány fedezéséről. Ez a körülmény azonban a bevételek között külön is feltüntetendő, még pedig ha a hozzájárulás csak rendkívüli jelleggel történt, a 31. f) rovatban.

A 44. kérdéshez: Az ellátás alapjául szolgáló illetmények összegén nem az ellátottak, hanem a fizető tagok összes illetményei értendők.

A 46–48. kérdésekhez: A mennyiben a törvényhatósági tisztii nyugdíjalap vagyonaálladéka és adóssága nem különítetik el a kiadások fedezésére felhasználható és fel nem használható vagyont, illetőleg a bevételek sem különítettek el a törzsvagyont gyarapítására szolgáló s a kiadások fedezésére szolgáló jövedelem szerint, elegendő csupán a harmadik, az »összesen« rovat kitöltése. A mondottak érvényesek a jegyzői nyugdíjalapnál s az egyéb községi alkalmazottak nyugdíjalapjánál is.

A 48., 55. és 62. j) kérdésekhez: E rovatok alatt csak az a pótdójtóvédelem számolandó el, mely a kérdéses alap javadalmazását képezte.

A VII. fejezethez: A mennyiben az 1886. évi XXII. t.-cz. 67. §-a alapján a jegyzői nyugdíjalap létesítésére s fentartására több vármegye szövetkezett, ez határozottan megemlítendő, annak a feltüntetésével, hogy a szövetkezés mely törvényhatósággal történt. Ez esetben az is megemlítendő, hogy a nyugdíjalap vagyonaáról és számadásáról a kérdőívbe beírt adatok a szövetkezett vármegyék alapjának együttes adatait tüntetik-e fel, vagy pedig azokból kiválasztva csak ezen egy vármegyére vonatkoznak.

A 78. f) kérdéshez: A kézi- vagy írás napszámmal lerótt útdójtó egyenértéke nem számítandó ide.

A 82. c) kérdéshez: Nemcsak az 1901. évi XXI. t.-cz. 6. §-a alapján kivetett gyermekvédelmi, hanem az egyéb vármegyei kivetéseken alapuló s ide utalt pótdójtóvédelem is ide sorozandó.

A 83. c) kérdéshez: Itt számolandó el az esetleges kölcsöntörlesztés is.

A XX. fejezethez: Itt összesítve kell feltüntetni mindazokat a vagyonaalkatrészeket, a melyek az egyes törvényhatósági alapok és számadási ágak tulajdonában vannak. Természetes azonban, hogy a gyám-pénztári vagyont és gyámpénztári tartalékalap, továbbá a 10. b), valamint a 11. pontok alatt felsorolt olyan alapítványok és alapok, a melyeknek csupán kezelése történik a törvényhatóságnál, nem szerepelhetnek a vagyonaálladékban. Különösen ügyelni kell arra, hogy míg az egyes alapoknál a vagyonaállapotot az 1908. év végi adatok alapján kutatja a kérdőív, addig itt az 1909. évvégi eredmények az irányadók. A teherrovatnál is csak az 1909. év végén még tényleg fennálló tartozások jegyzendők be.

A 122. kérdéshez: Itt kizárólag a törvényhatósági könyvtárak értéke tüntetendő fel, a 15. pont alatt kimutatott könyvtárak értéke nélkül.

A 134. kérdéshez: Az a) pont alatt feltüntetett betétek összegének egyeznie kell a 125. pont összegével. A b) és c) pontok alatt kimutatott takarékbetétek összegének pedig vágnia kell a 38. a) pont alatt bejegyzett számtétellel. Hasonló szabályok érvényesek az értékpapírok hasznosításáról bejegyzendő adatoknál is; azzal a megjegyzéssel, hogy a 126. rovatban feltüntetett értékpapírösszeg a 135/a, továbbá 136. a) és b) rovatok szerint részletezendő. A takarékbetéteknél a takarékpénztár, bank vagy szövetkezet teljes cégmegnevezése közlendő, az értékpapíroknál a címlet pontos megnevezése.

A 134. d) kérdéshez: A 134. d) 135. d) és 137. d) pontok alatt kimutatott takarékbetétek, értékpapírok stb. összegének egyeznie kell a 10. b) és 11. pontok alatt elszámolt idegen alapok és alapítványok tőkeösszegével.

A XXII. fejezetben a törvényhatóságnak mindazon kölcsöneit fel kell sorolni, a melyek az 1909. év végéig még nem törlesztettek teljesen, tehát azokat a régebben felvett kölcsönöket is, a melyekből még bármely csekély rész törlesztetlen. Az »évi teher« rovat összegének egyeznie kell az egyes alapok kiadásai között kimutatott tőketörlesztések összegével, hacsak a kölcsön nem az 1909. év folyamán vétetett fel s ez évben még nem kezdetett meg a rendes törlesztés. Ebben az esetben évi teher gyanánt az 1909. évi törlesztést meghaladó azt az összeget kell beírni, a mennyit kell a törvényhatóságnak a kölcsön után fizetnie akkor, a mikor már az egész évre fizet kamatot vagy törlesztést.

Általánosságban megjegyzendő még, hogy a pénzügyi eredmények közlésénél elégséges egész koronák kimutatása; az ötven s azon aluli fillérek elhagyandók, ötvennél több fillér egész koronának veendő. Ugyanígy elégséges a területi adatoknál csupán a katasztrális holdat feltüntetni, a fél holdnál kevesebb négyszögöket mellőzve, a 800 négyszögölnél többet egész holdra kerekítve ki. Kivétel a 120. kérdésnél a vármegye földbirtokánál a faiskola területe, melynél a területi adatok egész pontosan holdakban és négyszögölekben közlendők.

Feldolgozás és adatközlés. A vármegyei háztartási statisztikai kérdőívek adatainak felülvizsgálata és feldolgozása most van munkában s még hosszabb időt igényel. A nyert eredmények közlése az 1912. év első felében várható, a közlés módjáról s a megjelenő kiadvány táblázatairól azonban egyelőre nincs döntés. A vármegyei tisztviselők fizetésrendezése s a vármegyei közigazgatás tervbevett reformja egyaránt sürgetik az adatgyűjtés tanulságainak közzétételét, s remélhető, hogy a begyűlt adatok sok irányban foglalkoztatást nyújtanak.

C) Gyámpénztári statisztika.

A gyámhatóság alsófokú gyakorlása a magyar közigazgatási jogban az önkormányzatnak engedtetett át. Teljes elsőfokú jogkörrel gyakorolják a gyámhatóságot a törvényhatóságok, a rendezett tanácsú városok s a kivételesen azzal felruházott községek árvaszékei. Másodfokú fórum a községi árvaszékek felelősségteljes határozataira a megyei árvaszék, míg a törvényhatósági és rendezett tanácsú városok árvaszékeinek határozatai felett másodfokúlag, a községi árvaszékek határozatai felett harmadfokúlag a közigazgatási bizottság árvagyú kiűldöttsége dönt. Ezenkívül a közigazgatási bizottság plenuma felügyeleti hatóság a törvényhatóság területén levő összes árvaszékek felett.

A gyámügyi igazgatás súlypontja tehát nálunk a vármegyéken van. Ezért, midőn a hivatal a vármegyék háztartási statisztikai adatgyűjtése kapcsán a megyei árvaszékek 1909. évi számadásainak adatait megszerzi, kívánatosnak látszott, hogy a városi és a néhány községi árvaszék számadásadatai is begyűjtessenek az 1909. évről, hogy így az összes gyámpénztári

adatok országos összefoglalásban legyenek kimutathatók s egy időpontra vonatkozó megbízható adataink legyenek gyámpénztárainknak statisztikai adatgyűjtés által kutatás tárgyává még alig tett működéséről.

Az adatgyűjtésre vonatkozó kérdőív szövege 576. lapon látható; a kitöltésre váró kérdőpontok egyszerűsége bővebb utasítások adását feleslegessé tette.

D) Városi háztartási statisztika.

A városi háztartási statisztika az önkormányzati háztartási statisztikának időrendben az utolsó részlete, mely az 1911. év folyamán fog végrehajtani, az 1910. évi állapot figyelembevételével.

A terjedelmes adatgyűjtő minta a 577. lapon látható. A kérdőív nagy terjedelmét időszűrsége indokolja. Az új városi törvény megalkotásának s a helyes magyar várospolitikának megítélése szempontjából kívánatosnak látszott mindazokat a kérdéseket felölelni, melyek a döntésnél számbajöhetnek, s mivel remélhető, hogy az adatgyűjtés sikerességét a városok — melyeknek érdekeit elsősorban szolgálja a felvétel — tőlük telhetőleg előmozdítják, feltehető, hogy az adatgyűjtés eredményeiből megfontolásra méltó következtetéseket lehet majd leszárnani. A statisztikai hivatal különben azzal igyekszik könnyíteni az adatszolgáltatók munkáját, hogy az egy-egy közigazgatási ügyágot tárgyaló kérdőpontokat csoportonként külön lapokra sokszorosítottja, hogy így egyszerre többen foglalkozhassanak a kérdőív tanulmányozásával és kitöltésével; minden ily kérdőívben egyszer s mindenkorra kitöltésre vonatkozó útmutatás is meg lesz található.

A városi háztartási statisztikai kérdőív kitöltésére vonatkozó utasítás most van munkában, valamint a feldolgozását s az adatok közrebocsátását illetőleg sem készültek el a tervezetek s így ezek nem közölhetők; az utasítás a kérdőív egyes pontjainak kitöltési módját magyarázva, sok érdekes, a kérdőív eredeti szövegezésében talán nem azonnal kitűnő, adat begyűjtését fogja lehetővé tenni, míg a feldolgozást illetőleg felmerült az az eszme, hogy a felvétel a hivatal sok más becses adatgyűjtésével egybekapcsolassék, a mi, ha tényleg megvalósulna, az adatgyűjtés eredményeinek tudományos és gyakorlati célokra való használhatóságát s értékét csak emelné.

vámegye.

járás.

Kérdőív

a községek háztartásáról és egyéb közérdekű viszonyairól.

I. Általános kérdések.

1. A község neve:
2. A község közigazgatási jellege (nagyközség-e vagy kisközség?):
3. Kisközségeknél a körjegyzői székhely megnevezése:
A község távolsága a körjegyzői székhelytől kilométer.
4. A községi képviselőtestület tagjainak száma (az elüljáróság beszámítása nélkül):
a) Virilis jogon és pedig:
α) az adó kétszeres beszámítása alapján β) az adó egyszeres számításával
- b) Választás útján:
5. A község jegyzőkönyvi nyelve:
6. Van-e a községben községi orvosi állás rendszeresítve? Ha nincs, mely közegészségi körbe van a község beosztva? A község távolsága a körorvos székhelyétől kilométer. Van-e a községben gyógyszerár (ideértve a kézi vagy fiókgyógyszertárakat is)? Ha nincs, hol van a legközelebbi gyógyszerár? A község távolsága ettől kilométer.
7. A községhez tartozó azon puszták, havasok és rendszeres üzemterv szerint kezelt erdők név szerint, jelleg szerint és terület szerint való felsorolása, a melyek az 1886. évi XXII. t.-cz. 130. §-a értelmében községi pótdadó kedvezményében részesülnek:

Név	Jelleg	Terület kat. holdakban

8. Van-e a községben közvilágítás és minő? Házi kezelésben vagy vállalkozó által tartatik-e fenn? Ez utóbbi esetben a vállalkozó cégmegnevezése? Helybeli cég-e az illető vállalkozó és mily honosságú?
9. A község által fentartott községi (közűlő) utak hossza kilométer.
10. A község által fentartott hidak, védgátak és egyéb műtárgyak száma:
11. A szomszédos községekkel (vagy az egész járással) együtt érdekeltiségi csoportokban fentartott községi közlekedési utak hossza a község határában kilométer; hidak, védgátak és egyéb műtárgyak száma:
12. A községben létesített közegészségügyi és közjótékonyági intézmények (járványkórház, kórház, artézi kút, vízvezeték vagy más vizellátás, csatorna, fürdő, árva-ház, szeretetház, szegényház, stb.) felsorolása, mindenütt annak megjelölésével, hogy a község tartja-e fenn vagy más (és ki) a fentartó s ez utóbbi esetben a község segítye-e?

Az intézmény megnevezése	A fentartó megnevezése	Ha a község a fentartó, a fentartásnak, egyébként a községi hozzájárulásnak összege koronákban

13. A község által eltartott községi szegények száma:
14. A község által az 1898. évi XXI. t.-cz. 8. §-a alapján eltartott:
a) gyógyíthatatlan szegény betegek száma:
b) testi vagy szellemi fogyatkozásban szenvedők száma:
c) hatóságilag elhagyottnak nyilvánított 7 éven felüli gyermekek száma:
15. Van-e a községi erdőkben a községi lakosoknak faizási joguk?
Ha igen, mily mértékben?
16. Ha a községi vagyon jövedelme a községi szükségleteket fedezi pótdadó kivetése nélkül, mire fordítatik a községi szükséglet fedezésén túl a jövedelem-többlet?
Részesülnek-e ez esetben a községi lakosok valamely visszatérítésben és kedvezményben és mily mértékben?
17. A községi pótdadó fizetése alól fölmentettek (köz. törvény 138. §.) pótdadómentes állami egyenes adója mennyi? korona.
18. A község szolgálatában álló tisztviselő- és szolgaszemélyzet száma és illetményei:

Az állás megnevezése	Tisztviselő személyzet					Altisztviselő és szolgaszemélyzet				
	létszám	fizetése és személyi pótléka	lak-pénze	term. lakásának béregyértéke	egyéb járandósága	létszám	fizetése és személyi pótléka	lak-pénze	term. lakásának béregyértéke	egyéb járandósága

II. A község háztartása.

19. A községi pótdadó kulcsa és összege az utolsó tíz évben.

Év	Az összes egyenes adó után			Csak a földadó után			A földadó kivételével a többi egyenes adó után				
	az 1886. XXII. t.-cz. 130. §-ának			az 1886. XXII. t.-cz. 130. §-ának			az 1886. XXII. t.-cz. 130. §-ának				
	2-ik	3-ik	4-ik	2-ik	3-ik	4-ik	2-ik	3-ik	4-ik		
bekezdése alapján			bekezdése alapján			bekezdése alapján			bekezdése alapján		
százalékokban			százalékokban			százalékokban			százalékokban		
1899											
1900											
1901											
1902											
1903											
1904											
1905											
1906											
1907											
1908											

20. A községi adó kivetésének alapjául szolgáló állami adókivetés eredményei az 1908. évben:

- a) Pótdadómentes földadó korona
 - b) Adóköteles földadó „
 - c) Pusztai haszonbérlok kereseti adója „
 - d) Földadón kívüli egyéb egyenes adó „
- Összes egyenes adó korona.

21. A község lakóira nehezedő közterhek:	
a) Állami egyenes adó	korona
b) Útadó	»
c) Betegápolási pótdadó	»
d) Vármegyei pótdadók (úgy az 1883. évi XV. t.-cz. alapján kivetett pótdadók, mint egyéb vármegyei pótdadók)	»
e) Községi pótdadó	»
f) Állami adómentes napszámosok községi adója	»
g) Iskolai pótdadó	»
h) Urbéri (mezőgazdasági) pótdadók	»
i) Közmunkaváltság, vagy a természetben teljesített közmunka pénzértéke	»
j) Egyéb községi kivetések (kéményseprő-illeték stb.)	»
k) Visszabályozási járulék	»
l) Váltságtartozás	»
Összes közterhek	korona.

A község 1908. évi zárszámadása.

A) Fedezet.

22. Mult évi pénztári maradvány	korona.
---	---------

I. Rendes jövedelem.

23. Ingatlanok jövedelme:	
a) földek	korona.
b) házak	»
c) erdők	»
d) legelők	»
e) faiskola jövedelme	»
f) egyéb (kikötőbér, rakodóhely bére, vásárhely, bánya, stb.)	»
24. Községi üzemek jövedelmei (vágóhid, vizellátás, világítás, stb.)	
25. Kamatjövedelem (értékpapírok szelvényei, takarékbetétek, stb. után)	
26. Közigazgatási jövedelmek:	
a) községi pótdadó	»
b) iskolai pótdadó	»
c) állami adómentes napszámosok községi adója	»
d) külön községi kivetésekben a község rendes költségvetését illető jövedelmek	»
e) italmérési jövedelemből részesedés	»

f) fogyasztási adójövedelem:	
α) borítal- és húsfogyasztási adó kezeléséből	korona.
β) fogyasztási adópótlék szedéséből	»
g) illetékpótlékból	»
h) adóbehajtási illetékekből	»
i) késedelmi kamatok	»
j) államsegély (például iskolának és ipariskolának segélyezése, a mennyiben az utóbbiak költségei nem külön alap terhére, hanem a község rendes költségvetésében számoltatnak el, s a mennyiben a segély tényleg a község pénztárához utaltatik)	»
k) vadászterület hasznobére	»
l) halászati jog hasznobére	»
m) közmunkaváltság, a mennyiben ez nem külön alap javára számoltatik el	»
27. Földgazdasági jövedelmek (a mennyiben ezek a községi költségvetésben s nem külön alapként kezeltek):	
a) legeltetési díjak	»
b) fedeztetési, hágatási díjak	»
c) temetők, útszéli árkok, stb. műtermésének jövedelme	»
d) egyéb földgazdasági jövedelmek	»
28. Vásárjog, kövezetvám, helypénz	
29. Belrendőri jövedelmek:	
a) tűzoltói díjak	»
b) egyéb belrendőri jövedelmek	»
30. Határörvidéki alapból nyert jövedelem	
31. Egyéb (itt részletesen felsorolandó) rendes jövedelmek:	
a)	»
b)	»
c)	»
d)	»
Összes rendes jövedelem	korona.

II. Rendkívüli jövedelmek.

32. Ingatlan-eladás	korona.
33. Kölesön	»
34. Rendkívüli államsegély (szegényalpnak vagy iskoláknak stb., a mennyiben nem külön alpnál, hanem a rendes községi költségvetésben számoltatik el)	»
35. Tenyészállatok eladása (a mennyiben a jövedelem nem külön alapot illet)	»
36. Ingók eladása	»
37. Egyéb	»
Összes rendkívüli jövedelem	korona.
Jövedelmek főösszege az 1908. évben	»
Jövedelmek főösszege az 1903. évben	»

B) Szükséglet.

38. Mult évi hiány korona

I. Rendes szükségletek.

39. Közigazgatási szükséglet:

- a) közigazgatási tisztviselők fizetése, pótléka és lakpénze (a mennyiben egyes tisztviselők természetben kapják lakásukat, ennek béregyenértéke) korona.
- b) szolgaszemélyzet fizetése, pótléka, lakpénze és egyéb járandósága (a mennyiben egyes szolgák természetben kapják lakásukat, ennek béregyenértéke) »
- c) fuvar- és napidíj (átalány is) »
- d) irodai szükségletek, fűtés, világítás (irodaszer, könyv, könyvkötés, telefon, postaköltség stb.) »
- e) helyiségbérlet »
- f) elüljárók házának tűzbiztosítása »
- g) nyugdíjalap-járulék »
- h) fősorozási költségek »
- i) egyéb (megnevezendő) közigazgatási szükséglet:
- α) »
- β) »
- γ) »

40. Közegészségügyi szükséglet:

- a) személyi kiadások (orvos, bába, ápolók, halottkém) »
- b) állandó kórház egyéb költségei »
- c) járványkórház »
- d) oltónyirk, fertőtlenítő szerek, jégverem megtöltése, vízvezetékek stb. »
- e) egyéb (megnevezendő) közegészségügyi kiadások:
- α) »
- β) »
- γ) »

41. Iskolai, kegyúri és közjótékonyági szükséglet:

- a) Iskolai célokra adott segély:
- α) községi iskola részére »
- β) állami » » »
- γ) felekezeti » » »
- δ) egyéb » » »
- b) Óvoda és menedékház költségei »
- c) Tanonciskola költségei:
- α) 2°/o-os tanonciskolai pótdoból »
- β) pótdobon kívül »
- d) Gazdasági ismétlőiskola költségei »
- e) Egyéb közoktatási célok »

- f) Kegyúri kiadások korona.
- g) Egyházak segélyezése »
- h) Jótékony egyesületek és intézmények segélyezése »
- i) Szegények segélyezése (a mennyiben nem a szegényalapról történik) »
- j) Gyógyíthatatlan betegek s testi és szellemi fogyatkozásban szenvedők segélyezése (a mennyiben nem a szegényalapról történik) »
- k) Elhagyottnak nyilvánított gyermekek eltartása (a mennyiben nem a szegényalapról történik) »
- l) Egyéb közoktatási, egyházi és jótékonyági kiadások »
42. Épületek fentartása és biztosítása »
43. Adók és illetékek:
- a) állami adó »
- b) illeték-egyenérték »
- c) vármegyei pótdobok »
- d) a község, mint jogi személy által fizetett visszabálozási járulék »
- e) egyéb, közjogi természetű közterhek »
44. Földgazdászati szükségletek (a mennyiben nem külön alapról fedeztetnek):
- a) mezőőrök, hegyőrök illetményei »
- b) mezei s legelői utak, hidak, kutak fentartása »
- c) tenyészállatok eltartása »
- d) állatorvosi és gyógyászati költségek »
- e) falkola fentartása »
- f) egyéb földgazdászati szükségletek »
45. Belrendőri szükségletek:
- a) személyi kiadások (rendőr, éjjeli őr, gyepmester, lámpagyújtó, kéményseprő illetményei) »
- b) utcák burkolása, fentartása, tisztántartása, közvilágítás »
- c) tűzoltószerek »
- d) egyéb belrendőri szükségletek »
46. Közmunkaszükségletek (a mennyiben nem külön alapról fedeztetnek) »
47. Hozzájárulások egyes alapokhoz:
- a) szegényalap »
- b) munkássegélyalap »
- c) törzsvagyonalap »
- d) közmunkaalap »
- e) legelőgazdászati alap »
- f) takarékmagtári alap »
- g) tűzoltóalap »
- h) egyéb itt névszerint felsorolandó alapok:
- α) »
- β) »
- γ) »
- δ) »

ε)	korona.
ζ)	»
η)	»
θ)	»
48. Kölesöntartozás kamatai	»
	Összes rendes kiadás . . .	korona.
II. Átfutó kiadások (toloncozói költség, stb.)	korona.
III. Beruházási kiadások:		
49. Ingatlan-vásárlás, építkezés	»
50. Ingóságok vásárlása	»
51. Tőke-elhelyezés	»
	Összes beruházási kiadások . . .	korona.
	Kiadások főösszege az 1908. évben . . .	»
	Kiadások főösszege az 1903. évben . . .	»
52. Az 1908. évi kezelés esetleges hiánya miből fedeztetett?	
53. Az 1908. évi kezelés esetleges maradványa mire fordított?	

III. A községi alapok 1908. évi számadása.

1. Szegényalap.

54. Az alap álladéka az 1907. év végén	korona.
	55. 1908. évi szükséglet:	
a) állandó segélyezések	korona
b) egyszeri	»
c) elhagyottnak nyilvánított gyermekek eltartása (a meny-nyiben a szegényalapból fedeztetik)	»
d) az alap növelésére	»
	Összesen . . .	korona
	56. Fedezet:	
a) községi hozzájárulás	korona
b) kamatjövedelem	»
c) a községet illető kihágási büntetéspénzek 75%-a	»
d) birságok, zenedíjak, tánczengedélyek, stb.	»
e) egyéb	»
	Összesen . . .	korona

2. Munkás segélyalap.

57. Az alap álladéka az 1907. év végén	korona
	58. 1908. évi szükséglet:	
a) segélyezésre	korona
b) az alap növelésére	»
	Összesen . . .	korona

59. Fedezet:

a) községi hozzájárulás	korona
b) kamatjövedelem	»
c) a községet illető kihágási büntetéspénzek 25%-a	»
d) munkásigazolványok másodlatáért járó díjak	»
e) egyéb	»
	Összesen . . .	korona

3. Törzsvagyonalap.

60. Az alap álladéka az 1907. év végén korona

61. 1908. évi szükséglet:

a) községi pénztárnak	korona
b) az alap növelésére	»
c) egyéb	»
	Összesen . . .	korona

62. Fedezet:

a) községi hozzájárulás	korona.
b) kamatjövedelem	»
c) egyéb	»
	Összesen . . .	korona.

4. Legelőgazdászati alap.

(A mennyiben a legelőgazdászati s tenyészállattartás a község külön alapjaként kezel-
tetik s nem a rendes községi költségvetésben számoltatik el).

63. Az alap álladéka az 1907. év végén korona.

Ebből: kor. készpénz, értékpapír, takarékbetét, stb.,
..... kor. ingóság,
..... kor. földbirtok és pedig hold területű.

64. 1908. évi szükséglet:

a) pásztorbérek	korona.
b) tenyészállatok beszerzése	»
c) tenyészállatok eltartása	»
d) állatorvosi, gyógyítási költség	»
e) az alap növelésére	»
f) egyéb	»
	Összesen . . .	korona.

65. Fedezet:

a) községi hozzájárulás	korona.
b) kamatjövedelem	>
c) tenyészállatok eladása	>
d) hágatási, fedeztetési díjak	>
e) legeltetési díjak	>
f) egyéb	>
Összesen	korona.

5. Közmunkaalap.

(A mennyiben a rendes községi költségvetéstől elkülönítve, külön alapként kezeltek).
66. Az alap álladéka az 1907. év végén korona.

67. 1908. évi szükséglet:

a) a község által fentartandó utakra és műtárgyakra	korona
b) a község által más községgel vagy a járással közös érdekeltségben fentartandó utakra és műtárgyakra	>
c) az alap növelésére	>
Összesen	korona.

68. Fedezet:

a) községi hozzájárulás	korona
b) közmunkaváltság	>
c) kamatjövedelem	>
Összesen	korona

69. A községi lakosok által az 1908. év folyamán természetben teljesített közmunka:
igás és kézi napszám.

6. alap.

70. Az alap álladéka az 1907. év végén korona

71. 1908. évi szükséglet:

a)	korona
b)	>
c)	>
d) az alap növelésére	>
Összesen	korona

72. Fedezet:

a)	korona
b)	>
c)	>
d) kamatjövedelem	>
Összesen	korona

73-81. A 70-72. pontok háromszori ismétlése.

IV. A község vagyónállapota az 1908. év végén.

82. Földbirtok.

A) Vagyon.

A művelési ág megnevezése	Összes terület kataszteri hold	Becs-érték korona	Kat. tiszta jövedelem	Ebből								
				házi kezelésben			haszonbérben			haszonélvezetben		
				terület kat. hold	becs-érték korona	tényleges tiszta jövedelem	terület kat. hold	becs-érték korona	tényleges tiszta jövedelem	terület kat. hold	becs-érték korona	kat. tiszta jövedelem
Szántó												
Kert, faiskola												
Rét												
Legelő												
Szőlő												
Erdő												
Nádas												
Földadó alá nem eső terület:												
a) beépített terület												
b) utcák, terek												
c) temetők												
d) egyéb												
Összesen												

83. Községi üzemek:

- a) Kő-, homok-, kavics-, agyag-, stb. bánya
- b) Koresma
- c) Malom
- d) Vágóhid
- e) Egyéb (névszerint megnevezve):
- a)
- β)

Házi kezelésben	Bérlésben
becsérték koronákban	
Összesen	

84. Egyéb ingatlanok:

- a) Község-ház korona.
- b) Iskola, ovoda, árvaház >
- c) Kórház, járványkórház, hullaház, jégverem >

85. Felszerelések >

- 86. Tenyészállatok (a mennyiben a község vagyónát képezik) >
- 87. Terménykészlet >
- 88. Egyéb >
- 89. Készpénz >
- 90. Takarékbetétek >
- 91. Értékpapírok >
- 92. Követelés >

93. Alapok (egyenkint):
- a) korona
 - b) >
 - c) >
 - d) >
 - e) >
 - f) >
- Összesen . . . korona.

B) Teher.

- 94. Jelzálogos kölcsönök korona
 - 95. Községi kölcsönök:
 - a) 1897. évi XXXII. t.-cz. alapján nyújtott kötvénykölcsönök >
 - b) készpénzkölcsönök >
 - 96. Egyéb kölcsönök >
 - 97. Kifizetetlen tartozások >
 - 98. Alapok követelései >
 - 99. Tiszta vagyon, mint egyenleg >
- Összesen . . . korona.

V. A község által kezelt idegen alapok és alapítványok.

Az alap vagy alapítvány megnevezése és rendeltetésének megjelölése	Tőkeösszege koronákban	Évi hozadék koronákban

VI. A községi vagyonnak, a községi alapoknak és a község által kezelt alapoknak és alapítványoknak elhelyezési módja.

100. Takarékbetétben van elhelyezve összesen korona és pedig:
- a) a községi vagyonból
- α) banknál v. takarékpénztárnál korona % kamatozás mellett
 - β) > > > >
 - γ) > > > >
- b) a községi alapokból:
- α) banknál v. takarékpénztárnál korona % kamatozás mellett
 - β) > > > >
 - γ) > > > >
 - δ) > > > >
- c) a község által kezelt idegen alapokból és alapítványokból:
- α) banknál v. takarékpénztárnál > > > >
 - β) > > > > >
 - γ) > > > > >
 - δ) > > > > >

101. Értékpapirokban van elhelyezve összesen korona és pedig:

- a) a községi vagyonból:
- α) értékpapirban korona
 - β) > > > >
 - γ) > > > >
 - δ) > > > >
- b) a községi alapokból:
- α) értékpapirban korona
 - β) > > > >
 - γ) > > > >
 - δ) > > > >
- c) a község által kezelt idegen alapokból vagy alapítványokból:
- α) értékpapirban korona
 - β) > > > >
 - γ) > > > >
 - δ) > > > >

102. Kölcsönökben van elhelyezve korona és pedig:

- a) a községi vagyonból
- α) magán személyeknél korona % kamatozás mellett
 - β) jogi személynél > > > >
 - γ) > > > >
 - δ) > > > >
- b) a községi alapokból
- α) magán személyeknél korona > > >
 - β) jogi személynél > > > >
 - γ) > > > >
 - δ) > > > >
- c) a község által kezelt idegen alapokból és alapítványokból
- α) magán személyeknél korona % kamatozás mellett
 - β) jogi személynél > > > >
 - γ) > > > >
 - δ) > > > >

VII. A község kölcsöneinek részletezése.

Mikor vétetett fel, honnan és eredetileg mily összegben	A kölcsön		Évi kamata %-okban	A kötelező törlesztés évi %-a	Évi teher koronákban	Az 1908. év végén még fennálló tőkeltartás
	természetes (kölcsön-szerű vagy amortizációs)	célja (mire fordított)				

VIII. A községbeli volt úrbéres közbirtokosság vagyona és vagyonkezelése.

103. Földbirtok.

A) Vagyon.

A művelési ág megnevezése	Terület kat. holdakban		Becsérték	Kat. tiszta jövedelem
	házi kezelésben	bérbe adva		
Szántó				
Kert				
Rét				
Legelő				
Szőlő				
Erdő				
Nádas				
Földadó alá nem eső terület				
Összesen				

104. Épületek	Becsérték	korona
105. Felszerelések		
106. Tenyészállatok		
107. Kézpénz		
108. Követelések		
109. Takarékbetét: a) intézetnél	korona	% kamatozás mellett
b)		
c)		
110. Értékpapírok: a) czímlétnél	korona	
b)		
c)		
d)		
111. Egyéb vagyon		
Összes vagyon		korona.

B) Teher.

112. Jelzálogos kölcsönök	korona.
113. Egyéb kölcsönök	
114. Kifizetetlen tartozások	
115. Tiszta vagyon, mint egyenleg	
Összes teher	korona.
116. Az úrbéres vagyon 1908. évi kezelésének tiszta jövedelme	korona
117. Mire fordítatik az úrbéres vagyon évi tiszta jövedelme:	

Kelt 1909. hó n.

községi bíró.

községi vágy körjegyző.

Vármegye:

Járás:

Község:

A községi pótdadó kulcsa, a kivetett és tényleg befolyt pótdadó, végül a pótdadóhátralék összege az utolsó tíz évben.

Év	Az összes egyenes adó után			Csak a földadó után			A földadó kivételével a többi egyenes adó után			Az év folyamán	
	az 1886. XXII. t.-cz. 130. §-ának			az 1886. XXII. t.-cz. 130. §-ának						tényleg befolyt	hátralékban maradt
	2-ik	3-ik	4-ik	2-ik	3-ik	4-ik	közösi pótdadó koronákban				
1899											
1900											
1901											
1902											
1903											
1904											
1905											
1906											
1907											
1908											

.....vármegye.

.....járás.

Kérdőív a felekezeti adókról.

.....**hitfelekezet.**

A lelkészség (hitközség) székhelye és pontos megnevezése :

A székhelyen kívül eső azon politikai községek felsorolása, a melyekben a lelkészségnek (hitközségnek) leányegyházai s felekezeti adózásra kötelezett hívői vannak :

A felsorolt községekben az 1908. és 1909. években kivetett felekezeti adók összege (ide értve a lelkész fizetésére, hitfelekezeti iskola, templom és egyéb egyházi intézmények fentartására szolgáló járulékokat, nem számítva azonban ide az egyes lelkészi funkciókért járó díjakat — stóla, anyakönyvi kivonati díj, stb.)

A község megnevezése	Az 1908. évben kivetett felekezeti adó			Ebből közadók módján való behajtásra kimutatott	Az 1909. évben kivetett felekezeti adó		
	kézpénz	természetben való szolgáltatás értéke	összesen		kézpénz	természetben való szolgáltatás értéke	összesen
k o r o n á k b a n							

A felekezeti adó kivetésének alapjául szolgáló kulcs tüzetes leírása, úgy a készpénzben való adózásra, mint a természetben való szolgáltatás minden egyes nemére nézve :

Kelt 19.....év.....hó.....n.

.....
lelkész.
(hitközségi elnök.)

Kérdőív

a vármegyék háztartásáról és egyéb közérdekű viszonyairól.

I. Általános kérdések.

- A vármegye neve.....
 - A vármegyéhez tartozó szolgabírói járások....., rendezett tanácsú városok....., nagyközségek....., körjegyzőségek....., kisközségek..... száma.
 - A törvényhatósági közgyűlés tagjainak száma (a tisztviselők beszámítása nélkül):
a) virilis jogon, és pedig:
 α) az adó kétszeres beszámítása alapján.....,
 β) az adó egyszeres számítása alapján.....,
b) választás útján.....
(Megjegyzés: A kérdőívhez a virilisták legújabb névjegyzéke is csatolandó.)
 - Hány közgyűlést tartott a törvényhatóság az 1909. évben? És pedig hány rendes és hány rendkívüli közgyűlést?
 - A törvényhatóság központi hivatalai a törvényhatóság saját épületében vannak-e elhelyezve, vagy pedig bérházban?
- Ha saját épületében vannak, mely évben épült a vármegyeháza?évben.
- Vannak-e a vármegyeházán a törvényhatóság központi hivatalain kívül egyéb hivatalok is elhelyezve és melyek azok (államépítészeti hivatal, törvényszék, járásbíróóság, pénzügyigazgatóság, adóhivatal, tanfelügyelőség, stb.)? És pedig:
- bérmentesen
 - lakbér fejében.....
- Vannak-e a vármegyeházán tisztviselők részére természetben adott lakások és pedig mely tisztviselők részére?
- Vannak-e a törvényhatóságnak olyan központi hivatalai, a melyek a törvényhatóság saját épületén (a vármegyeházán) kívül vannak elhelyezve? És pedig melyek azok?
- A törvényhatóság járási hivatalai közül hány van elhelyezve a törvényhatóság saját épületében és hány bérházban?
..... a központi vármegyeházán, saját épületében, bérházban.
A bérházban elhelyezett járási hivatalok a bérösszeg feltüntetésével egyenként felsorolandók:
 - A törvényhatóság által fentartott utak hossza:
a) kiépítettkm., b) kiépítetlenkm.;
összesenkm.
 - A törvényhatóság által fentartott hidak, védgátak és egyéb műtárgyak száma:
 - A törvényhatóság által akár rendes háztartása, akár a törvényhatóság tulajdonát képező valamely

alap, vagy végül a törvényhatóság kezelése alatt levő valamely alapítvány terhére fentartott, vagy ugyanezen címek terhére segélyezett közegészségügyi, közjótékonyági és közművelődési intézmények (kórház, szegényház, szeretetház, árvaház, vármegyei múzeum stb.) felsorolása annak megjelölésével, hogy ki a fentartó s hogy mennyi a törvényhatósági fentartási, ill. etöleg segélyezési költség:

Az intézmény megnevezése	A fentartó megnevezése	A törvényhatóság által adott évi fentartási, vagy hozzájárulási összeg koronákban

10. A törvényhatóság által a törvényhatóság tulajdonát képező alapok, továbbá a törvényhatóság kezelése alatt levő egyéb alapok és alapítványok terhére létesített ösztöndíjak, tanulmányi díjak, segélydíjak és egyéb rendszeres segélyalapítványok (kórházi ágyalapítvány, stb.) felsorolása a rendeltetés, tőkeösszeg s a rendeltetés szerű célra fordítható évi hozadék kitüntetésével:

Az ösztöndíj, segélydíj vagy egyéb alapítvány megnevezése	Rendeltetése	1909. évi évi hozadék	
		tőke összeg	A rendeltetés szerű célra fordítható évi hozadék
k o r o n á k b a n			
a) A törvényhatósági alapok terhére: (Az alapok s terükre létesített ösztöndíjak stb. egyenként megnevezendők)			
b) A törvényhatóság kezelésében lévő idegen alapok és alapítványok terhére:			

e) A 27. c) alatti értékpapírok jövedelme	K
f) A 27. d) alatti követelések jövedelme	»
g) A háztartás céljaira szolgáló pótdójtőveldelem	»
h) A gyámpénztári tartalékalap hozzájárulása a gyámhatósági kiadásokhoz	»
i) Egyéb alapok járuléka a háztartás költségeihez (az alapok, a melyek jövedelmei részben vagy egészen háztartási célokra fordítatnak, egyenként felsorolandók, a háztartás céljaira adott járulékok külön kitüntetésével)	»
j) A vármegyei hivatalos lap előfizetéséből és hirdetéseiből befolyó jövedelem	»
k) Házbérek	»
l) Térítmények	»
m) Egyéb rendes bevételek (névszerint megnevezendők)	»
Rendes bevételek összesen	K

31. Rendkívüli bevételek:

a) Rendkívüli állami pótvadalmazás:	
a) átmeneti kiadásokra	»
b) beruházásokra	»
b) Ingók eladása	»
c) Ingatlanok eladása	»
d) Kölcsön	»
e) Elhelyezett tőkék visszavétele	»
f) Egyéb rendkívüli bevételek (névszerint megnevezendők)	»
Rendkívüli bevételek összesen	K
32. Bevételek főösszege	»

B) Szükséglet.

33. Rendes kiadások:

a) Tisztviselői, segéd- és kezelőszemélyzet fizetése, lakpénze, személyi- és működési pótléka	»
b) Díjnokok járandósága	»
c) Altiszti és szolgaszemélyzet fizetése, lakpénze, személyi és működési pótléka	»
d) Altiszti és szolgaszemélyzet ruházata, lótarási átalánya és egyéb felszerelése	»
e) Hivatalos helyiségek és fogházak bére	»
f) Irodai költségek	»
g) Fűtési és világítási költségek	»

h) Úti átalányok	K
i) Napidíjak és utiköltségek	»
j) Épületek fentartása	»
k) A vármegyei hivatalos lap szerkesztési és előállítási költségei	»
l) A törvényhatóság által a 8. kérdés szerint fentartott intézmények fentartási költségei, ha azok a háztartási alapot terhelik	»
m) Egyéb közművelődési és közjótékonyági kiadások	»
n) Rabtartási költségek	»
o) Állami adók és illetékek	»
p) Kölcsöntartozás kamatai	»
r) Hozzájárulás egyes (névszerint megnevezendő alapokhoz)	»
s) Egyéb rendes kiadások (névszerint megnevezendők)	»
Rendes kiadások összesen	K

34. Átmeneti kiadások.

a) Tiszti nyugdíjalap hiányának fedezésére	K
b) Jegyzői nyugdíjalap hiányának fedezésére	»
c) Egyéb átmeneti kiadások (névszerint megnevezendők)	»
Átmeneti kiadások összesen	K

35. Beruházási kiadások.

a) Vármegyei székház építése	K
b) Egyéb építkezés:	
a) a központban	»
b) a járásokban	»
c) Ingatlan vásárlása:	
a) telkek	»
b) épületek	»
c) földbirtok	»
d) Ingóságok (butorok stb.) vásárlása	»
e) Tőkék elhelyezése	»
f) Kölcsönök törlesztése és visszafizetése	»
Beruházási kiadások összesen	K
36. Kiadások főösszege	»

V. A törvényhatósági gyámpénztár 1909. évi számadása.

37. A gyámoltak és gondnokoltak követelése.

a) Készpénz, tőke és kamat	K
b) Takarékpénztári betétek	»
c) Ezek kamatai	»
d) Értékpapírok	»
e) Ezek kamatai	»

f) Kamatozó magán-adóslevelek	K
g) Ezek kamatai	»
h) Nem kamatozó adóslevelek	»
i) Arany-, ezüstneműek és ékszerek	»
j) Letétek	»
Összesen	K

38. A gyámpénztár fedezete.

a) Takarékpénztári betétek	K
b) Értékpapírok	»
c) Árvatári adóslevelek	»
d) Kamatozó magán-adóslevelek	»
e) Kamatok	»
f) Késedelmi kamatok	»
g) Nem kamatozó adóslevelek	»
h) Arany-, ezüstneműek és ékszerek	»
i) Letétek	»
j) A gyámpénztári napló pénzmaradványa az év végén	»
k) A tartalékalapból kiutalt elszámolatlan előlegek	»
Összesen	K

A gyámpénztári tartalékalap számadása.

39. Bevételek:

a) Mult évi maradvány	K
b) A gyámoltak és gondnokoltak kamatjövedelméből levont jutalék	»
c) Befolyt őrzési díjak	»
d) A tartalékalap saját jövedelme	»
e) Kezelési felesleg	»
f) Esetleges beutalványozások	»
Összesen	K

40. Kiadások:

a) Elhagyott gyermekek segélyalapja javára	K
b) Hozzájárulás a gyámhatósági kiadásokhoz	»
c) Behajthatatlan gyámpénztári követelések pótlására	»
d) Ügyészi előlegek	»
Összesen	K

41. A gyámhatóság felügyelete alatt álló, vagyonnal bíró gyámoltak és gondnokoltak száma az 1909. év folyamán?

42. A gyámoltak és gondnokoltak azon ingatlanainak és egyéb vagyonalkatrészeinek értéke, a melyek kezelése a gyámhatóság felügyelete alatt ugyan, de nem a gyámhatóságnál,

Stat. hiv.

hanem számadásra kötelezett gyámoknál történik K
Jegyzet. Ez az adat az árvászéki nyilvántartónál jegyzendő be, a tárgyalási jegyzőkönyvek alapján.

VI. A törvényhatósági tiszti nyugdíjalap 1909. évi számadása.

43. A nyugdíjintézet összes tagjainak száma

44. Az ellátás alapjául szolgáló illetmények összege K

45. Az állandó ellátást élvezők száma és pedig:

 a) nyugdíjasok

 b) özvegyek

 c) árvák

 d) kegydíjasok

46. A nyugdíjalap 1908. évvégi vagyónálladéka:

a) — d) L. 27a) — d)

e) Nem kamatozó követelések értéke

f) Készpénz

Összesen

A kiadások fedezésére		Az összes
felhasználható	fel nem használható	
vagyonnál		
korona		

47. A nyugdíjalap 1908. évvégi terhei:

a) — b) L. 28. a) — b)

c) Egyéb adósság (névszerint megnevezendő)

Összesen

Tiszta vagyon: $\frac{\text{cselekvő}}{\text{szenvedő}}$ korona

A kiadások fedezésére		Az összes
felhasználható	fel nem használható	
vagyon terhére		
korona		

48. 1909. évi bevételek:

a) Törzs- (belépési) járulékok

b) Előléptetési járulékok

c) Kordíjak

d) Rendes járulékok (évi tagsági díj)

A törzsvagyon gyarapítására	Felhasználható jövedelem	Összesen
korona		

	A törzsvagyon gyarapítására		Összesen
	Felhasználható jövedelem	Az összesen	
korona			
e) Fegyelmi-, bírság- és büntetés-pénzek, széksértési bírságok			
f) a 46. a) alatti ingatlanok jövedelme			
g) a 46. b) alatti takarékbetétek jövedelme			
h) a 46. c) alatti értékpapírok jövedelme			
i) A 46. d) alatti követelések jövedelme			
j) A nyugdíjalap javára kivett pótdóból			
k) A háztartási alap járuléka			
l) Egyéb (itt megnevezendő) alapok járuléka:			
m) Adományok			
n) Államsegély			
o) Tőke- vagy kölcsönfelvétel			
p) Egyéb bevételek (névszerint megnevezendő)			
Összesen			

49. 1909. évi kiadások:

a) Nyugdíjak	K
b) Kegydíjak	»
c) Özvegyi ellátás	»
d) Nevelési járulékok	»
e) Végkielégítések	»
f) Temetkezési járulékok	»
g) Segélyek	»
h) Befizetett nyugdíjjárulékok visszatérítése	»
i) Kamatok	»
j) Tőkeelhelyezés	»
k) Egyéb kiadások (névszerint megnevezendő)	»
Összesen	K

Az év végén mutatkozó maradvány K
hiány K

VII. Jegyzői nyugdíjalap 1909. évi számadása.
 50—52. L. 43—45.

	A kiadások fedezésére		Az összes
	Felhasználható	Az összes	
A kiadások fedezésére			
korona			
53. A nyugdíjalap 1908. évvégi vagyonálladéka:			
a)–f) L. 46. a)–f)			
Összesen			

	A kiadások fedezésére		Az összes
	Felhasználható	Az összes	
A kiadások fedezésére			
korona			
54. A nyugdíjalap 1908. évvégi terhei:			
a)–c) L. 47. a)–c)			
Összesen			

Tiszta vagyon: cselekvő K
szenvedő K

	A kiadások fedezésére		Az összes
	Felhasználható	Az összes	
A kiadások fedezésére			
korona			
55. 1909. évi bevételek:			
a)–d) L. 48. a)–d)			
e) Fegyelmi-, bírság- és büntetés-pénzek			
f) Az 53. a) alatti ingatlanok jövedelme			
g) Az 53. b) alatti takarékbetétek jövedelme			
h) Az 53. c) alatti értékpapírok jövedelme			
i) Az 53. d) alatti követelések jövedelme			
j) A nyugdíjalap javára kivett pótdóból			
k) A községek hozzájárulása			
l)–r) L. 48. k)–p)			
Összesen			

56. 1909. évi kiadások:

a)–k) L. 49. a)–k)	K
Összesen	K

Az év végén mutatkozó maradvány K
hiány K

VIII. Egyéb községi alkalmazottak nyugdíjalapjának 1909. évi számadása.
 57—59. L. 43—45.

	A kiadások fedezésére		Az összes
	Felhasználható	Az összes	
A kiadások fedezésére			
korona			
60. A nyugdíjalap 1908. évvégi vagyonálladéka:			
a)–f) L. 46. a)–f)			
Összesen			

	A kiadások fedezésére		Az összes
	Felhasználható	Az összes	
A kiadások fedezésére			
korona			
61. A nyugdíjalap 1908. évvégi terhei:			
a)–c) L. 47. a)–c)			
Összesen			

Tiszta vagyon: cselekvő K
szenvedő K

	A kiadások fedezésére		Az összes
	Felhasználható	Az összes	
A kiadások fedezésére			
korona			
62. 1909. évi bevételek:			
a)–d) L. 48. a)–d)			
e) Fegyelmi-, bírság- és büntetés-pénzek			
f) A 60. a) alatti ingatlanok jövedelme			
g) A 60. b) alatti takarékbetétek jövedelme			
h) A 60. c) alatti értékpapírok jövedelme			
i) A 60. d) alatti követelések jövedelme			
j)–k) L. 55. j)–k)			
l)–r) L. 48. k)–p)			
Összesen			

63. 1909. évi kiadások:

a)–k) L. 49. a)–k)	K
Összesen	K

Az év végén mutatkozó maradvány K
hiány K

IX. Jegyzői fizetésekiegészítési alap.

64. Az alap 1908. évvégi álladéka:

a) készpénzben	K
b) kamatozó takarékbetétekben	»
Összesen	K

65. Az alap 1908. évvégi terhei:

a) föl nem vett fizetésekiegészítés	K
b) egyéb (névszerint megnevezendő)	»
Összesen	K

66. 1909. évi bevételek:

a) államsegély	K
b) a 64. b) alatti tőkék kamatai	»
c) térítmények	»
d) egyéb bevételek (névszerint megnevezendő)	»
Összesen	K

67. 1909. évi kiadások:

a) fizetésekiegészítésre	K
b) egyéb kiadások (névszerint megnevezendő)	»
Összesen	K

X. Anyakönyvvezetői tiszteletdíjalap.

68. Az alap 1908. évvégi álladéka:

a)–b) L. 64. a)–b)	K
Összesen	K

69. Az alap 1908. évvégi terhei:

a)–b) L. 65. a)–b)	K
Összesen	K

70. 1909. évi bevételek:

a) államsegély	K
b) a 68. b) alatti tőkék kamatai	»
c)–d) L. 66. c)–d)	»
Összesen	K

71. 1909. évi kiadások:

a) anyakönyvvezetői tiszteletdíjra	K
b) egyéb kiadások (névszerint megnevezendő)	»
Összesen	K

XI. Orvosi fizetések alapja.

72. Az alap 1908. évvégi álladéka:

a)–b) L. 64. a)–b)	K
Összesen	K

73. Az alap 1908. évvégi terhei:

a) föl nem vett fizetések	K
b) egyéb (névszerint megnevezendő)	»
Összesen	K

74. 1909. évi bevételek:

a) államsegély	K
b) a 72. b) alatti tőkék kamatai	»
c)–d) L. 66. c)–d)	»
Összesen	K

75. 1909. évi kiadások:

a) orvosi fizetésekre	K
b) egyéb kiadások (névszerint megnevezendő)	»
Összesen	K

XII. Törvényhatósági útalap.

76. Az alap vagyonálladéka az 1908. év végén:

a)–b) L. 27. a)–b)	K
c) Kamatozó h. é. v. részvények értéke	»
d) Nem kamatozó h. é. v. részvények értéke	»
e) Kamatozó egyéb értékpapírok	»
f)–h) L. 46. d)–f) értéke	»

i) Egyéb vagyonalatrészek értéke (névszerint megnevezendők)	K
Összesen	K
77. Az alap terhei az 1908. év végén:	
a)–b) L. 28. a)–b)	K
Összesen	K
76. 1909. évi bevételek:	
a) A 76. a) alatti ingatlanok jövedelme	K
b) A 76. b) alatti takarékbetétek jövedelme	»
c) A 76. c) alatti h. é. v. részvények jövedelme	»
d) A 76. e) alatti értékpapírok jövedelme	»
e) A 76. f) alatti követelések jövedelme	»
f) Utadólerovás	»
g) Vámbevételek	»
h) Államsegély	»
i) Községek hozzájárulásai az átkeelési útszakaszok fentartására	»
j) Egyéb (névszerint megnevezendő) alapok járuléka:	»
k) Tőke- és kölcsönfelvétel	»
l) Egyéb bevételek (névszerint megnevezendők)	»
Összesen	K
79. 1909. évi kiadások:	
a) Személyi járandóságok:	
α) Fizetések és lakpénzek	K
β) Kiszolgálási átalány	»
γ) Napidíjak és irnoki teendők ellátására	»
δ) Jutalmak és segélyek	»
a) összesen	K
b) Dologi kiadások:	
α) Hivatali helyiség és szer-tárak bére	K
β) Hivatali és irodai költségek	»
γ) Útiátalányok, útiköltségek és napidíjak	»
δ) Hivatali helyiségek tartarozása és fentartása	»
b) összesen	K
c) Útfenntartási és felügyeleti költségek:	
α) Útkaparók fizetése és segédnapszakosok bére	K
β) Út- és hídfenntartási költségjárulékok	»
γ) Útkaparóházak, szertárak fentartása, útiszerkesz-berzése és javítása	»

δ) Fedanyag előállítás és kavicsbányák bére	K
ε) Hidak javítása	»
ζ) Úttest-tartozékok javítása	»
η) A fentartás körüli felügyelet és ellenőrzés	»
c) összesen	K
d) Új utak és hidak építése	K
e) Hozzájárulás vasuti állomásokhoz vezető utak fentartásához és építéséhez	»
f) Helyi érdekű vasutak létesítésének támogatására	»
g) Kölcsöntartozás kamatai	»
h) Tőkeelhelyezés (az alap növelésére)	»
i) Kölcsöntőke visszafizetése	»
j) Egyéb kiadások (névszerint megnevezendők)	»
Összesen	K

XIII. Elhagyott gyermekek segélyalapja.

80. Az alap vagyonálladéka az 1908. év végén:	
a) Ingatlanok értéke	K
b) Kamatozó takarékbetétek értéke	»
c) Kamatozó értékpapírok értéke	»
d) Kamatozó követelések értéke	»
e) Készpénz	»
Összesen	K
81. Az alap terhei az 1908. év végén:	
a)–c) L. 47. a)–c)	K
Összesen	K
82. 1909. évi bevételek:	
a) A 80. a) alatti ingatlanok jövedelme	K
b) A 80. b) alatti takarékbetétek jövedelme	»
c) A 80. c) alatti értékpapírok jövedelme	»
d) A 80. d) alatti követelések jövedelme	»
e) Pótadóból	»
f) A gyámpénztári tartalékalap hozzájárulása	»
g) Egyéb (névszerint megnevezendő) alapok hozzájárulása	»
h) Egyéb bevételek (névszerint megnevezendők)	»
Összesen	K
83. 1909. évi kiadások:	
a) Községek segélyezése	K
b) Adósságok kamatai	»
c) Egyéb kiadások (névszerint megnevezendők)	»

d) Tőkeelhelyezés (az alap növelésére fenmaradó összeg)	K
Összesen	K

XIV. Ebadó alap.

	Köz-egészség-ügyi rész	Állat-egészség-ügyi rész	Összesen
84. Az alap álladéka az 1908. év végén:			
a)–e) L. 80. a)–e)			
Összesen			
85. Az alap terhei az 1908. év végén:			
a)–c) L. 47. a)–c)			
Összesen			
86. 1909. évi bevételek:			
a) A 84. a) alatti ingatlanok jövedelme			
b) A 84. b) alatti takarékbetétek jövedelme			
c) A 84. c) alatti értékpapírok jövedelme			
d) A 84. d) alatti követelések jövedelme			
e) Ebadó lerovás			
f) Tőkék vagy kölcsönök felvétele			
g) Egyéb bevételek (névszerint megnevezendők)			
Összesen			
87. 1909. évi kiadások:			
a) Közegészségügyi czélokra			
b) Állategészségügyi czélokra			
c) Kamatok			
d) Tőkeelhelyezés			
e) Kölcsöntörlesztés			
f) Egyéb kiadások (névszerint megnevezendők)			
Összesen			

XV. Mezőgazdasági alap.

88. Az alap vagyonálladéka az 1908. év végén:	
a)–e) L. 80. a)–e)	K
Összesen	K
89. Az alap terhei az 1908. év végén:	
a)–c) L. 47. a)–c)	K
Összesen	K
90. 1909. évi bevételek:	
a) A 88. a) alatti ingatlanok jövedelme	K
b) A 88. b) alatti takarékbetétek jövedelme	»

c) A 88. c) alatti értékpapírok jövedelme	»
d) A 88. d) alatti követelések jövedelme	»
e) Apaállatok vizsgálati díjai	»
f)–g) L. 86. f)–g)	»
Összesen	K

91. 1909. évi kiadások:	
a) Apaállatok vizsgálata körüli költségek	K
b) Mezőgazdasági czélok	»
c) Állattenyésztési czélok	»
d)–g) L. 87. c)–j)	»
Összesen	K

XVI. Állategészségügyi alap.

92. Az alap vagyonálladéka az 1908. év végén:	
a)–e) L. 80. a)–e)	K
Összesen	K
93. Az alap terhei az 1908. év végén:	
a)–c) L. 47. a)–c)	K
Összesen	K
94. 1909. évi bevételek:	
a) A 92. a) alatti ingatlanok jövedelme	K
b) A 92. b) alatti takarékbetétek jövedelme	»
c) A 92. c) alatti értékpapírok jövedelme	»
d) A 92. d) alatti követelések jövedelme	»
e) Állategészségügyi kihágási bírságok	»
f)–g) L. 86. f)–g)	»
Összesen	K
95. 1909. évi kiadások:	
a) Hivatalból kiirtott takonykóros lovak után kártalanítási összeg	K
b) Egyéb állategészségügyi czélok	»
c)–f) L. 87. c)–f)	»
Összesen	K

XVIII. Erdőőrzési alap.

96. Az alap vagyonálladéka az 1908. év végén:	
a)–e) L. 80. a)–e)	K
Összesen	K
97. Az alap terhei az 1908. év végén:	
a)–c) L. 47. a)–c)	K
Összesen	K
98. 1909. évi bevételek:	
a) A 96. a) alatti ingatlanok jövedelme	K

- b) A 96. b) alatti takarékbetétek jövedelme K
 - c) A 96. c) alatti értékpapírok jövedelme »
 - d) A 96. d) alatti követelések jövedelme »
 - e) Érdekeltség hozzájárulása »
 - f)—g) L. 86. f)—g) »
 - Összesen K
99. 1909. évi kiadások:
- a) Erdőörök fizetése K
 - b) Segélyek »
 - c)—f) L. 87. c)—f) »
 - Összesen K

XIX. Egyéb, egyenkint felsorolandó alapok.

100. Az alap neve:
Rendeltetése
101. Az alap vagyonálladéka az 1908. év végén:
- a)—c) L. 80. a)—e) K
 - Összesen K
102. Az alap terhei az 1908. év végén:
- a)—e) L. 47. a)—c) K
 - Összesen K
103. 1909. évi bevételek:
- a) A 101. a) alatti ingatlanok jövedelme K
 - b) A 101. b) alatti takarékbetétek jövedelme »
 - c) A 101. c) alatti értékpapírok jövedelme »

- d) A 101. d) alatti követelések jövedelme K
- e) Pótadó »
- f) Államsegély »
- g) Egyéb (névszerint megnevezendő) alapok hozzájárulása:
- h) Községek járuléka »
- i) Adományok »
- j) Térítmények »
- k) Tőkék vagy kölcsönök felvétele »
- l) Egyéb bevételek (névszerint megnevezendők) »
- Összesen K

104. 1909. évi kiadások:
- a) Az alap rendeltetésszerű céljaira: K
 - b) Hozzájárulás egyéb (névszerint megnevezendő) alapokhoz: »
 - c)—f) L. 87. c)—f) »
 - Összesen K
- 105—109., 110—114., 115—119. L. 100—104.

XX. A törvényhatóság vagyonállapota az 1909. év végén.

A) V a g y o n .
Itt összesítve kell kitüntetni mindazokat a vagyonalkatrészeket, a melyek az egyes törvényhatósági alapok és számadási ágak tulajdonát képezik. Kivételt képeznek a gyámpénztári vagyon és gyámpénztári tartalékalap, továbbá a 10.b), valamint a 11. pontok alatt felsorolt olyan alapítványok és alapok, a melyeknek csupán kezelése történik a törvényhatóságnál.

120. Földbirtok.

Mivelési ág megnevezése	Összes terület kataszteri hold	Becs-érték korona	Kat. tiszta jövedelem	Ebből										
				házi kezelésben			haszonbérben			haszonélvezetben				
				terület kat. hold	becs-érték korona	kataszteri tiszta jövedelem	terület kat. hold	becs-érték korona	kataszteri tiszta jövedelem	terület kat. hold	becs-érték korona	kat. tiszta jövedelem		
Szántó														
Kert, faiskola														
Rét														
Legelő														
Szőlő														
Erdő														
Nádas														
Földadó alá nem eső terület														
Összesen														

- Becsérték:
- c) Bérházak K
 - d) Árvaház, kórház, szegényház »
 - e) Laktanyák »
 - f) Egyéb épületek »
121. Egyéb ingatlanok:
- a) Vármegyei székház K
 - b) Egyéb hivatali épületek »

- 122. Könyvtár K
 - 123. Épületek felszerelése »
 - 124. Készpénz »
 - 125. Takarékbetétek »
 - 126. Értékpapírok »
 - 127. Hátralékos adók »
 - 128. Egyéb követelések »
 - Összesen »
- B) T e h e r .
- 129. Jelzálogos kölcsönök K
 - 130. Egyéb közkölcsönök »
 - 131. Kifizetetlen tartozások »
 - 132. Egyéb teher »
 - 133. Tiszta vagyon, mint egyenleg »
 - Összesen K

XXI. A törvényhatósági alapoknak, a gyámpénztári készleteknek, gyámpénztári tartatékalapnak, a törvényhatóság kezelése alatt álló idegen alapoknak és alapítványoknak vagyonát képező takarékbetétek, értékpapírok és adóslevelek az elhelyezés módja szerint.

134. Takarékbetétekben van elhelyezve összesen K és pedig:
- a) a törvényhatóság saját alapjaiból:
 - banknál K
 - takarékpénztárnál*) K
 - szövetkezetnél K
 - b) a gyámpénztári készletekből:
 - banknál K
 - takarékpénztárnál K
 - szövetkezetnél K
 - c) a gyámpénztári tartalékalapból:
 - banknál K
 - takarékpénztárnál K
 - szövetkezetnél K
 - d) a törvényhatóság kezelése alatt álló idegen alapokból és alapítványokból:
 - banknál K
 - takarékpénztárnál K
 - szövetkezetnél K

135. Kamatozó értékpapírban van elhelyezve összesen korona, és pedig:
- a) a törvényhatóság saját alapjaiból: címletben**). K
 - b) a gyámpénztári készletekből: címletben »
 - c) a gyámpénztári tartalékalapból: címletben »
 - d) a törvényhatóság kezelése alatt álló idegen alapokból és alapítványokból: címletben »

*) A bankok, takarékpénztárak, szövetkezetek teljes megnevezésükkel sorolandók fel.
**) Az értékpapírok címletei teljes megnevezésükkel sorolandók fel.

136. Vasuti törzsrészesvényekben van elhelyezve összesen K és pedig:
- a) a törvényhatósági útalapból: h. é. v. törzsrészesvényeiben »
 - b) egyéb törvényhatósági alapokból: h. é. v. törzsrészesvényeiben »
137. Kötelezvényekben és adóslevelekben van elhelyezve összesen K és pedig:
- a) a törvényhatóság saját alapjaiból:
 - magánszemélyeknél K
 - törvényhatósági alapnál »
 - egyéb jogi személynél: »
 - b) a gyámpénztári készletekből:
 - magánszemélyeknél »
 - törvényhatósági alapnál »
 - egyéb jogi személynél: »
 - c) a gyámpénztári tartalékalapból:
 - magánszemélyeknél »
 - törvényhatósági alapnál »
 - egyéb jogi személynél: »
 - d) a törvényhatóság kezelése alatt álló idegen alapokból és alapítványokból:
 - magánszemélyeknél K
 - törvényhatósági alapnál »
 - egyéb jogi személynél: »

XXII. A törvényhatóság kölcsöneinek részletezése.

Mikor vétetett fel, mely alap részére, honnan és eredetileg mily összegben	A kölcsön				Évi teher koronákban	Az 1909. év végén még fennálló törlesztés évi 0-0-a	Amortizáció kölcsönben
	tervezete (közön-séges, vagy amortizációs)	célja (mire fordított)	évi kamata 0/0-okban	A kötelező törlesztés évi 0-0-a			

Kelt 1910. év hó n.
A kérdőívet kiállította: A számszerű adatokért felelős:

Látta:

alispán.

Kérdőív

a városi és községi gyámpénztárakról.

1. A város vagy község neve
 2. A kizárólag árvászéki, illetve gyámpénztári ügyek-
 kel megbízott személyzet száma K
 E személyzet összes illetményei »

A gyámpénztár 1909. évi számadása.

3. A gyámoltak és gondnokoltak követelése:
 a) Késszép, tőke és kamat K
 b) Takarékpénztári betétek »
 c) Ezek kamatai »
 d) Értékpapírok »
 e) Ezek kamatai »
 f) Kamatozó magán-adóslevelek »
 g) Ezek kamatai »
 h) Nem kamatozó adóslevelek »
 i) Arany-, ezüstneműk és ékszerek »
 j) Letétek »

Összesen K

4. A gyámpénztár fedezete:

- a) Takarékpénztári betétek K
 b) Értékpapírok »
 c) Árvatári adóslevelek »
 d) Kamatozó magán-adóslevelek »
 e) Kamatok »
 f) Késedelmi kamatok »
 g) Nem kamatozó adóslevelek »
 h) Arany-, ezüstneműk és ékszerek »
 i) Letétek »
 j) A gyámpénztári napló pénzmarad-
 ványa az év végén »
 k) A tartalékalapból kiutalt elszámo-
 latlan előlegek »

Összesen K

A gyámpénztári tartalékalap számadása.

5. Bevételek:

- a) Mult évi maradvány K
 b) A gyámoltak és gondnokoltak
 kamatjövödelméből bevont juta-
 lék »
 c) Befolyt őrzési díjak »
 d) A tartalékalap saját jövedelme »
 e) Kezelési felesleg »
 f) Esetleges beutalványozások »

Összesen K

6. Kiadások:

- a) Elhagyott gyermekek segélyalapja
 javára K
 b) Hozzájárulás a gyámhatósági ki-
 adásokhoz »

- c) Behajthatatlan gyámpénztári kö-
 vetelések pótlására K
 d) Ügyészi előlegek »
 Összesen K

7. A gyámhatóság felügyelete alatt álló,
 vagyonnal bíró gyámoltak és gond-
 nokoltak száma az 1909. év folyamán »

8. A gyámoltak és gondnokoltak azon
 ingatlanainak és egyéb vagyonalkat-
 részeinek értéke, a melyek kezelése a
 gyámhatóság felügyelete alatt ugyan,
 de nem a gyámhatóságnál, hanem
 számadásra kötelezett gyámoknál tör-
 ténik K

Jegyzet: Ez az adat az árvászéki nyilvántartónál jegyzendő
 be, a tárgyalási jegyzőkönyvek alapján.

A gyámpénztári készleteknek és gyámpénztári
tartalékalapnak vagyonát képező takarékbeté-
tek, értékpapírok és adóslevelek az elhelyezés
módja szerint.

9. Takarékbetétekben van elhelyezve ösz-
 sesen K

és pedig: a) a gyámpénztári készletekből:

banknál K % kamatozás
 takarékpénztárnál K % kamatozás
 szövetkezetenél K % kamatozás

b) a gyámpénztári tartalékalapból:

banknál K % kamatozás
 takarékpénztárnál K % kamatozás
 szövetkezetenél K % kamatozás

10. Értékpapírokban van elhelyezve ösz-
 sesen K

és pedig a) a gyámpénztári készletekből:
 címletben*) »

b) a gyámpénztári tartalékalapból:

..... címletben »

11. Kötelezvényekben és adóslevelekben
 van elhelyezve összesen »

és pedig a) a gyámpénztári készletekből:
 magánszemélyeknél K % kamatozás
 városnál, községnél vagy
 annak valamely alapjá-
 nál (megnevezendő) » » »

egyéb (névszerint megnevezendő)
 jogi személynél » » »

b) a gyámpénztári tartalékalapból:

magánszemélyeknél K % kamatozás
 városnál, községnél vagy
 annak valamely alapjá-
 nál (megnevezendő) » » »

egyéb (névszerint megnevezendő)
 jogi személynél » » »

*) Az értékpapírok címletei teljes megnevezésükkel sorolam-
 dók fel

Kérdőív

a törvényhatósági jogú és rendezett tanácsú városok háztartásáról és egyéb
közérdekű viszonyairól.

I. Általános kérdések.

1. A város neve és közigazgatási jellege:
 2. A városi közgyűlés tagjainak száma (a tisztvise-
 lők beszámítása nélkül):
 a) virilis jogon, és pedig:
 α) az adó kétszeres beszámításával
 β) az adó egyszeres beszámítása alapján
 b) választás útján
 (Megjegyzés: A kérdőívhez a virilisták legújabb név-
 jegyzéke is csatolandó.)
 3. Hány közgyűlést tartott a város az 1910. évben?
 És pedig hány rendes és hány rend-
 kívül közgyűlést?
 4. A város jegyzőkönyvi nyelve: A városi
 közgyűlésen használatos egyéb nyelvek:
 5. A város hivatalai saját épületeiben vannak-e el-
 helyezve vagy pedig bérházban?
 Ha a városnak van városháza, mikor épült?
 A város hivatalai közül melyek vannak a város
 tulajdonát képező épületeken kívül elhelyezve és
 pedig mekkora bérösszegek fejében?
 6. Mennyi a városi pótdadó alól mentes alkalmazot-
 taknak és javadalmazásoknak az 1886. évi XXII.
 t.-czikk 138. §-a alapján pótdadómentes állami
 egyenes (kereseti) adója és pedig:
 a) állami alkalmazottaké
 b) vármegyei alkalmazottaké
 c) törvényhatósági jogú városi alkalmazottaké
 d) egyházi személyeké
 e) néptanítóké
 7. Van-e a városban közvilágítás és minő?
 Ha van közvilágítás, mióta van? Mennyi
 a közvilágításra szolgáló utcái lámpák száma?
 Házi kezelésben tartatik-e fenn a közvilágítás vagy
 vállalkozó által:

(A következő kérdésekre csak abban az esetben kell választ
 adni, ha a közvilágítás vállalati kezelésben van; a házi kezelésben
 tartott közvilágítással külön pótkérdőív foglalkozik.— A gáz- és villany-
 világításra vonatkozólag fennálló szerződés másolatát, továbbá a
 gáz- és villanyáram-árakra vonatkozó árszabásoknak s egyéb a kö-
 zönség részére kiadott szabályzatoknak egy-egy példányát a kérdő-
 ívhez mellékelni kell).

A vállalkozó egyéni vagy társas cég-e?

A vállalkozó helybeli cég-e és (társascégnél az
 igazgató) milyen honosságú?

A közvilágításra vonatkozó szerződés mikor
 kötöttet?

Milyen időtartamra?

Van-e a városnak megváltási joga? Ha
 van, mikor érvényesítheti e jogát; csak a szer-
 szerződés leteltével, vagy előbb is?

Milyen feltételek mellett mehet át a város kezébe
 a közvilágítás;

a) a szerződés lejártával
 b) korábbi megváltás esetén?

Milyen egységáron szolgáltatja a vállalkozó a
 közvilágítást, és pedig:

I. gázvilágításnál:

a) mennyi 1 m³ gáz ára:
 α) utcái lámpák és városi hivatalok részére?

β) magánfelek részére, és pedig:

1. világítási czélokra?

2. fűtési és ipari czélokra?

γ) ha a gázhasználat ára nem m³-ként szám-
 mítottatik, milyen alapon és mekkora ösz-
 szegben vannak megállapítva a díjtételek?

δ) mennyi a gázorák havi használati díja?

II. villanyvilágításnál:

b) mennyi 1 kilowatt villanyáram ára:

a) utcái lámpák és városi hivatalok részére?

β) a magánfelek részére, és pedig:

1. világítási czélokra?

2. ipari és erőátviteli czélokra?

γ) ha a villanyáram használatának ára nem
 kw.-ként számítottatik, milyen alapon és mek-
 kora összegben vannak megállapítva a díj-
 tételek?

δ) mennyi a villanyárammérők havi haszná-
 lati díja?

A szerződés értelmében bír-e a város befolyás-
 sal a magánfogyasztók részére adott gáz vagy
 villanyáram árszabására?

Részesül-e a város a vállalat nyers vagy tiszta
 jövedelmében, és pedig minő arányban?

Mivel járult hozzá a város a vállalat létesítéséhez
 (részvényjegyzés, telekadományozás stb)?

8. Van-e a városnak vízvezetéke? Ha nincs,
 minő más vízellátása van (ártézi kút, forrásvíz stb.)?

Ha a városban ártézi kutak vannak,
 mennyi azok száma? Vannak-e a város-
 ban közutak és pedig hány?

9. Van-e a városnak csatornázása? A csa-
 tornák milyen vizek levezetésére szolgálhatnak (szenny-
 yes víz, csapadék, talajvíz stb.)?

Mekkora a fedett és nyílt csatornák hossza?

Ha a városban nincs csatornázás, miké-
 pen történik a szennyvíz és az ürülékek eltávolítá-
 sása?

10. Hogy történik a városi szemét kihordása és milyen időközökben?.....
A kihordott szemét milyen célokra használtatik fel (trágya, elégetés stb.)?.....
11. Ha meg van határozva a város belterülete, mennyi ennek kiterjedése?.....
12. Mennyi a város utczáinak..... és közttereinek száma?.....
13. Mennyi a befásított utak és utcák hossza.....m, és befásított közterek kiterjedése.....m²
14. Mennyi a parkozott terek, ligetek területe.....m²
15. Mennyi a város által fentartott utcák és utak hossza és terek kiterjedése, és pedig
- I. utak és utcák hossza:
- a) a város belterületén:
- α) faburkolatú....., β) aszfalt....., γ) keramit....., δ) gránit....., ε) trachit....., ζ) egyéb kő....., η) téglá....., θ) makadam....., ι) egyéb kiépített....., κ) kiépítetlen.....m,
- b) a város külterületén:
- α) kiépített..... β) kiépítetlen.....m,
- II. terek kiterjedése:
- a) a város belterületén:
- α) faburkolatú....., β) aszfalt....., γ) keramit....., δ) granit....., ε) trachit....., ζ) egyéb kő....., η) téglá....., θ) makadam....., ι) egyéb kiépített....., κ) kiépítetlen.....m²
- b) a város külterületén:
- α) kiépített....., β) kiépítetlen.....m²
16. Mennyi a városi gyalogjárdák hossza, és pedig:
- a) aszfalt....., b) keramit....., c) kő....., d) téglá....., e) salak....., f) egyéb kiépített....., g) kiépítetlen.....
17. A városi közúti forgalmat minő közlekedési eszközök bonyolítják le?
- a) Bérkocsi; α) mennyi az egy fogatú....., β) kétfogatú....., γ) automobil-bérkocsik....., δ) taxaméterrel ellátott bérkocsik száma?..... Mekkora 1. egyfogatú bérkocsinál az első félórai....., egyórai....., fél napi..... s egész napi viteldíj?.....; 2. kétfogatú bérkocsinál (stb. mint 1-nél!) 3. az automobil-bérkocsik viteldíjai miképpen s minő összegben vannak megállapítva?....., 4. a taxaméterrel ellátott bérkocsik viteldíjai miképpen s minő összegben vannak megállapítva?.....
- b) Omnibusz-vállalat; α) a vállalatnak hány kocsija....., β) hány lova van?....., γ) mennyi a pályahossz?.....? Mekkora a legnagyobb..... és a legkisebb viteldíj?..... Vannak-e megállapítva ked-

- vezményes díjtételek, miképpen és kiknek a részére?.....
- c) Autobusz-vállalat (automobil-omnibusz); α) a vállalatnak hány kocsija van?..... β) mennyi a pályahossz?.....? Mekkora a legnagyobb..... és a legkisebb viteldíj?..... Vannak-e megállapítva kedvezményes díjtételek, miképpen és kiknek a részére?.....
- d) Lóvonat; α) hány kocsija..... β) hány lova van?..... γ) mennyi a kiépített pályahossz?....., ebből kétvágányú..... Mekkora a legmagasabb..... és a legalacsonyabb viteldíj?..... Vannak-e megállapítva kedvezményes díjtételek, miképpen és kiknek a részére?..... Vannak-e a vasútvonalon zónák és pedig hány?.....
- e) Gőzvasút; α) hány mozdonya..... β) hány kocsija van?..... γ) mennyi a kiépített pályahossz?....., ebből kétvágányú:..... Mekkora a legmagasabb..... és a legalacsonyabb viteldíj?..... Vannak-e megállapítva kedvezményes díjtételek, miképpen és kiknek a részére?..... Vannak-e a vasútvonalon zónák és pedig hány?.....
- f) Villamos vasút; α) hány motorkocsija..... β) hány pótkocsija van?..... γ) mennyi a kiépített pályahossz?..... ebből kétvágányú:.....; alsó vezetékkel bíró:..... Mekkora a legmagasabb..... és a legalacsonyabb viteldíj?..... Vannak-e megállapítva kedvezményes díjtételek miképpen és kiknek a részére?..... Vannak-e a vasútvonalon zónák és pedig hány?.....
- Van-e a városnak a közlekedési vállalatokkal s ha igen, melyekkel, szerződése?.....
A szerződés mikor kötöttet..... és mikor jár le?.....
Van-e a városnak átháramlási joga?.....
Mely vállalatokkal szemben?..... Mikor érvényesítheti a város e jogát?.....
Van-e a városnak megváltási joga?.....
Mely vállalatokkal szemben?..... Mikor érvényesítheti a város e jogát?.....
Mily feltételek mellett mehet át a város kezébe a közlekedési vállalat (az egyes közlekedési vállalatok külön megnevezendők):
- a) szerződés lejártával,.....
b) korábbi megváltás esetén?.....
- A szerződés értelmében bír-e a város befolyással a vállalat viteldíjainak megállapítására?.....
Részesül-e a város a vállalat nyers vagy tiszta jövedelmében és pedig minő arányban?.....
Mivel járult hozzá a város a vállalat létesítéséhez (ingyenes úthasználat, részvényjegyzés stb.)?.....

18. A városban létesített közegészségügyi, közjótékony-sági és közművelődési intézmények (kórház, gyermekkórház, járványkórház, fürdő, artézi kút, dispensaire, csatorna, vízvezeték, szegényház, szeretetház, árvaház, népkönyha, muzeum, könyvtár stb.) felsorolása, mindenütt annak megjelölésével, hogy a város tartja-e fenn és pedig akár rendes háztartása, akár valamely saját alapja vagy kezelése alatt álló idegen alap terhére, vagy más s ez utóbbi esetben a város hozzájárul-e a fentartáshoz és mennyiben?

Az intézmény megnevezése	A fentartó megnevezése	A város által adott évi fentartási vagy hozzájárulási összeg koronákban

19. A város rendes háztartása, a város tulajdonát képező alapok, továbbá a város kezelése alatt levő s végül a város felügyetete alatt álló egyéb alapok és alapítványok terhére létesített **osztóndíjak, tanulmányi díjak, segélydíjak és egyéb rendszeres segély-alapítványok** (kórházi alapítvány stb.) felsorolása, a rendeltetés, a tőkeösszeg s a rendeltetészerű célra fordítható évi hozadék kitüntetésével.

Az osztóndíj, segélydíj vagy egyéb alapítvány megnevezése	Rendeltetése	1910. évvégi tőke összege		A rendeltetés-fordításra forduló évi hozadék
		koronákban		
a) A város rendes háztartása (háztartási alapja) terhére:				
b) Egyéb (itt megnevezendő) városi alapok terhére:				
c) A város kezelésében lévő idegen alapok és alapítványok terhére:				
d) A város felügyetete alatt álló alapok és alapítványok terhére:				

20. **Egyéb** oly alapok és közadakozásból származó gyűjtések felsorolása, melyek a város kezelése alatt állanak ugyan, de külön rendeltetésük van (pl. szobor-alapok, egyes érdekeltségek külön szegény, iskolai alapjai stb.) s melyek a 19. d) pont alá fel nem vették.

Az alap vagy alapítvány megnevezése	Rendeltetése	1910. évvégi tőke összege		Évi hozadék	A rendeltetés-fordításra forduló évi hozadék
		koronákban			

21. A város által eltartott szegények száma:
- a) az 1886. évi XXII. t.-cz. 145. §-a alapján:.....
b) egyéb alapítványok czímén:.....

22. A város által az 1898. évi XXI. t.-cz. 8. §-a alapján eltartott.....
a) gyógyíthatlan szegény betegek száma:.....
b) testi vagy szellemi fogyatkozásban szenvedők száma:.....
c) hatóságilag elhagyottnak nyilvánított 7 éven felüli gyermekek száma:.....
23. Van-e a városnak könyvtára?..... Ha igen, az 1910. év végén a leltár szerint hány műből, darabból (kötet, füzet) állt az, mekkora értékben s mikor alapított?.....
..... mű,..... darab,..... korona,..... év.
A városi könyvtár nyilvános-e?..... Ha nem nyilvános, milyen célra szolgál?.....
24. Van-e a városnak múzeuma?..... Ha igen, az 1910. év végén a leltár szerint hány darabból állt az, mekkora értékben s mikor alapították?.....
..... darab,..... korona,..... év.
A múzeumban minő jellegű tárgyak őriztetnek? (természettajzi tárgyak, régiségek, iparművészeti tárgyak stb.).....
25. Minő nagyobb városi közmunkák vannak a legközelebbi időre tervbe véve?.....

A város hivatalainak ügyszámja az 1910. évben.

26. Mekkora volt az iktatókönyv legmagasabb száma az év végén:
- a) az elnöki (bizalmas) iktatóban.....
b) a tanácsi (közigazgatási) iktatóban.....
c) a kerületi iktatókban (az összes kerületek összefoglalásával).....
d) a közigazgatási bizottsági iktatóban.....
e) a központi választmányi iktatóban.....
f) az útlelvi nyilvántartásban.....
g) az árvaszéki iktatóban.....
h) az adóhivatali iktatóban.....
i) a rendőrségi.....
j) a községi bírósági iktatóban.....
k) a közigazgatási bírósági iktatóban.....
α) a közigazgatási bizottságnál.....
β) a törvényhatósági bizottságnál.....
l) egyéb (megnevezendő) iktatóban.....

27. Az 1910. évben folyamatban volt fegyelmi vizsgálatok száma:

Fegyelmi vizsgálatok	befejezve				Az év végén befejezetlenül maradt
	Felmentéssel	Dorgálással	Pénzbüntetéssel	Hivatalvesztéssel	
Ált. közigazgatási.....					
Tanügyi.....					
Rendőrségi.....					
Városi üzemeknél.....					
A városi alapok terhére.....					

Az intézet megnevezése	Az alkalmazás minősége	Lét-szám	Évi illetmények koronákban								
			fizetés	kor-pótlék	lakás-pénz	szem.pótlék	működ.pótlék	uti átalány	iroda-átalány	egyéb	összesen
Polgári iskolák	Igazgató . . .										
	Rendes tan. személyzet										
Szakiskolák	Megbízottak, helyettesek és óraadók . . .										
	Igazgató . . .										
Elemi iskolák	Rendes tan. személyzet . . .										
	Megbízottak, helyettesek és óraadók . . .										
Tanoncziskolák	Igazgató . . .										
	Rendes tan. személyzet . . .										
Egyéb iskolák	Megbízottak, helyettesek és óraadók . . .										
	Igazgató . . .										
Kisdedovódák	Rendes tan. személyzet . . .										
	Megbízottak, helyettesek és óraadók . . .										
Könyvtár és muzeum személyzete	Óvónők . . .										
	Dajkák . . .										

37. Díjnokok.

Közigazgatási ügyág megnevezése	Létszám	Évi összes illetmények	Egy díjnok	
			legalacsonyabb	legmagasabb
			napidíja	
koronákban				
Általános közigazgatás . . .				
Számvevőség és pénztár . . .				
Árvaszék . . .				
Közegészségügyi hivatalok . . .				
Városi adóhivatal . . .				
Műszaki hivatalok . . .				
Rendőrség . . .				
Tanügyi igazgatás . . .				
Összesen . . .				

38. Altiszti és szolgaszemélyzet.

Közigazgatási ügyág megnevezése	Lét-szám	Évi illetmények koronákban								
		fizetés	lakás-pénz	szem.pótlék	működ.pótlék	ruha-illetm.	lótartási átalány	egyéb	összes illetmény	
Ált. közigazgatás . . .		altisztek								
		szolgaszemélyzet								
Számvevőség és pénztár		altisztek								
		szolgaszemélyzet								
Árvaszék		altisztek								
		szolgaszemélyzet								
Közegészségi hivatalok		altisztek								
		szolgaszemélyzet								
Városi adóhivatal		altisztek								
		szolgaszemélyzet								
Rendőrség		altisztek								
		legénység								
Tanügyi igazgatás		altisztek								
		szolgaszemélyzet								
Összesen		altisztek								
		szolgaszemélyzet								

39. A városi üzemek személyzete.

Az üzem megnevezése	Az állás megnevezése	Lét-szám	Évi illetmények koronákban			
			fizetés	korpótlék	lakbér	egyéb járandóság
	Vezető tisztviselő . . .					
	Egyéb üzemi tisztviselők					
	Díjnokok					
	Altiszti és szolgaszemélyzet					
	Egyéb üzemi alkalmazottak (ipari munkás, napszámos) stb.					

40. A városi alapok terhére alkalmazott személyzet.

Az állás megnevezése	Lét-szám	Évi illetmények koronákban				
		fizetés	korpótlék	lakbér	egyéb járandóság	összesen

III. A városi adókról.

41. A városi adózás eredményei az utolsó tíz évben.

Az adó megjelölése	állami adó után kivettett az alábbi évekre																																							
	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910																														
	% K	% K	% K	% K	% K	% K	% K	% K	% K	% K																														
I. A) Az 1886. évi XXI. t.-cz. 14. §-a alapján	kivettett befolyt										hátralékos																													
I. B) a) Az összes pótlékolható állami egyenes adó után az 1886: XXII. t.-cz. 180. §-ának 2. bekezdése alapján.																																								
I. B) b) Csak az érdekeltek földadója után az 1886: XXII. t.-cz. 180. §-ának 8. bekezdése alapján.																																								
I. B) c) A föld-, házadó s a pusztai haszonbérlok kereseti adója kivételével a többi pótlékolható állami adó után az 1886: XXII. t.-cz. 180. § 4. bek. alapján.																																								
I. B) d) Egyéb megnevezendő címeken.																																								
I. B) A fent felsorolt címeken	kivettett befolyt																				hátralékos																			
II. Házbér krajczár	kivettett befolyt																				hátralékos																			
III. Az 1879: XXXVII. t.-cz. alapján katonabeszállásolási pótdó címén	kivettett befolyt																				hátralékos																			
IV. Az 1890: I. t.-cz. alapján törvényhatósági útdó címén	kivettett befolyt																				hátralékos																			
V. Az 1888: VII. t.-cz. 72. §-a alapján eb- adó címén	kivettett befolyt																				hátralékos																			
VI. Az 1901: XXI. t.-cz. 6. §-a alapján gyermekvédelmi pótdó címén.	kivettett befolyt																				hátralékos																			
VII. Az 1894. évi XII. t.-cz. 75. §-a alapján mezőrendőri adó címén	kivettett befolyt																				hátralékos																			
X. a) Kisdóvodai pótdó az 1891: XV. t.-cz. 18. §-a alapján.																																								
X. b) Népiskolai pótdó az 1888: XXXVIII. t.-cz. 85. §-a alapján.																																								
X. c) Iparos- és kereskedőtanoncziskolai pótdó az 1884: XVII. t.-cz. 87. §-a alapján																																								
VIII. Tanügyi célokra szánt pótdók címén összesen	kivettett befolyt																				hátralékos																			
IX. Az 1886: XXII. t.-cz. 132. §. alapján igénybevett önálló adónemek:																																								
a) kerékpáradó																																								
b) ásvány-, gyógyforrás- s gyártott vizek adója																																								
c) tégladó																																								
d).....																																								
IX. A felsorolt címeken	kivettett befolyt																				hátralékos																			
X. Az 1899: VI. t.-cz. 3. §-a alapján szedett pótlékok:																																								
a) borfogyasztási adó után																																								
b) hús-fogyasztási adó után																																								
c) szesz-fogyasztási adó után																																								
A felsorolt címeken	kivettett befolyt																				hátralékos																			

42. Az 1910. évben a városi adózókra nehezedő közterhek:

a) Állami egyenes adó:	
α) Földadó	K
β) Házadó	»
γ) Kereseti adó	»
d) Nyilvános számadásra kötelezett egyletek és vállalatok adója	»
e) Bányaadó	»
ζ) Tőkekamat- és járadékadók	»
η) Általános jövedelmi pótdó	»
θ) Egyéb egyenes adó	»
b) Országos betegápolási pótdó	»
c) Törvényhatósági útdó	»
d) Törvényhatósági pótdók	»
e) Városi pótdók	»
f) Házbérkrajczár	»
g) Óvodai, iskolai, iparos és kereskedő tanoncziskolai pótdók	»
h) Önálló városi adók	»
i) Mezőgazdasági (úrbéri) pótdók	»
j) Közmunkaváltság és a természetben teljesített közmunka pénzértéke	»
k) Külön meghatározott célra történő kivetések	»
l) Vízszabályozási járulék (ártéri költség)	»
m) Váltágtartozás	»
n) Ipari és kereskedelmi kamarai illeték	»
o) Országos gazdasági cselédpénztári járulék	»
p) Egyéb (megnevezendő) közterhek	»
Összes közterhek	K

IV. A város 1910. évi zárszámadása.

A) Fedezet.

43. Mult évi pénztári maradvány K

I. Rendes bevételek.

44. Ingatlanok jövedelme:	
a) szántóföldek és rétek:	
α) haszonbér	»
β) természetvények, fü-, széna- és sarjűtermelés után	»
b) legelők:	
α) haszonbér	»
β) legeltetési és pásztordíjak	»
c) erdők:	
α) haszonbér	»
β) fatermelés, mellékhasználatok s egyéb jövedelem	»

d) nádas:	
α) haszonbér	K
β) nádeladás	»
e) szőlőtelep, kert és faiskola	»
f) művelési ág szerint nem részletezhető területek	»
g) telekbérek	»
h) épületek (a laktanyák kivételével)	»
Ingatlanok jövedelme összesen	K

45. Városi üzemek jövedelme*):

a) légszeszgyár	»
b) villanygyár	»
c) vízvezeték	»
d) csatornamű	»
e) fürdő	»
f) vásárcsarnok	»
g) húscsarnok	»
h) közbúvághid	»
i) műjégygyár	»
j) malom	»
k) vendéglő, csárda, korcsma	»
l) téglagyár (téglavető)	»
m) nyomdavállalat	»
n) bánya	»
o) tüzelőszerraktár	»
p) közúti vasút	»
r) takarékpénztár	»
s) zálogintézet	»
t) egyéb (megnevezendő) üzemek:	»

Városi üzemek jövedelme összesen: K

46. Kamatjövdelem:

a) takarékbetétek után	»
b) folyószámlák után	»
c) értékpapírok után	»
d) adóslevelek, kötelezvények után	»
e) egyéb követelések után	»

Kamatjövdelem összesen: K

47. Közigazgatási jövedelmek (adók és illetékek):

a) városi pótdó	»
b) házbérkrajczár	»
c) óvodai, iskolai iparos- és keresk. tanoncziskolai pótdók	»
d) katonai beszállásolási pótdó	»
e) ebadó	»
f) közmunkaváltság, a mennyiben ez nem külön alap javára számlatitk el	»
g) mezőrendőri adó	»
h) kerékpáradó	»
i) járdaadó	»

*) A mennyiben az üzem bérben van, ez a körülmény megjelölendő.

j) ásvány-, gyógyforrás- és gyártott vizek adója	K
k) eczet- és mézfogyasztási adó	»
l) téglafogyasztási adó	»
m) városi birtokváltási illeték	»
n) községi kötelekbe való felvétel s települési illetékek	»
o) bizonyítvány és szerződéskiállítás illetékek	»
p) szőlőváltási illetékek	»
r) adóbehajtási illetékek	»
s) késedelmi kamatok	»
t) bírságok	»
u) egyéb (névszerint megnevezendő) közigazgatási jövedelmek	»
Közigazgatási jövedelmek összesen	K
48. Fogyasztási adójövedelmek:	
a) az állami italmérési jövedék tiszta jövedelméből részesedési átalány az 1899: VI. t.-cz. 1. §-a alapján	»
b) italmérési illeték	»
c) a borítal- és húsfogyasztási adó bérletéből folyó jövedelem	»
d) a borítal és húsfogyasztási adók kezeléséért az államkincstártól nyert beszédési jutalék az 1899: VI. t.-cz. 7. §-a szerint	»
e) államsegély a fogyasztási adók kezelésénél mutatkozó hiány fedezésére az 1899: VI. t.-cz. 4. §-a szerint	»
f) a bor-, hús- és szeszfogyasztási adók után kivetett városi adópótlék	»
Fogyasztási adójövedelmek összesen	K
49. Városi jogok és javadalmak jövedelme:	
a) vadászati jog hasznobére	»
b) halászati jog hasznobére	»
c) vásárvám és helypénz	»
d) vásártéri illetékek és sátordíjak	»
e) behozatali vám	»
f) kövezetvám	»
g) útvám	»
h) hidvám	»
i) partvám (kikötőbér, rakhelybér)	»
j) révvám és tutajvám	»
k) vámkezelésből eredő jövedelem (beszédési illetékek)	»
l) homok- és földszedési és téglaegetési díjak	»
m) nyilvános területek használatáért fizetett díjak	»

α) közlekedési és ipari vállal.-tól	K
β) gyalogútfoglalás és tulajdonjogelismerés	»
γ) egyéb	»
η) építési engedélydíjak	»
ο) hirdetési jog	»
ρ) egyéb (névszerint megnevezendő) jogok jövedelme	»
Városi jogok és javadalmak jövedelme összesen	K
50. A gyámhivatali kiadások fedezésére járuléka a gyámpénztári tartalékalaptól	»
51. Városi alkalmazottak nyugdíjjáruléka	»
52. Anyakönyvi bevételek:	
a) anyakönyvi kivonatok díja	»
b) megtérítés és államsegély	»
53. Állami segély a városok közigazgatási költségeihez (1909. óta)	»
54. Közegészségügyi jövedelmek:	
a) temetők	»
b) lakásfertőtlenítés	»
c) jégeladás	»
d) egészségügyi igazolványok és mentési díjak	»
e) ápolási és gyógydíjtérítmények	»
f) kórház	»
g) nyilvános illemhelyek bére	»
h) fertőtlenítő, vegyszeti és élelmiszervizsgáló intézet	»
i) közegészségügyi célú (megnevezendő) alapok járuléka	»
j) egyéb (megnevezendő) jövedelmek	»
Közegészségügyi jövedelmek összesen	K
55. Állategészségügyi jövedelmek:	
a) marhalevelek kiállítására	»
b) szemledíjak	»
c) veszteglő állomás és állategészségügyi telep	»
d) állati dögtér	»
e) állategészségügyi célú (megnevezendő) alapok járuléka	»
f) egyéb (megnevezendő) jövedelmek	»
Állategészségügyi jövedelmek összesen	K
56. Tanügyi jövedelmek:	
a) felvételi és tandíjak	»
b) államsegély	»
c) ipar- és kereskedelmi kamara segélye	»

d) iparendélyek és iparigazolványok díja	K
e) iskolai bírságok	»
f) beszédett járulékok az országos tanítói és tanári nyugdíjalapra	»
g) tanügyi célú (megnevezendő) alapok járuléka	»
h) egyéb (megnevezendő) jövedelmek	»
Tanügyi jövedelmek összesen	K
57. Közművelődésügyi jövedelmek:	
a) muzeum- és könyvtárdíjak	K
b) zeneiskola és zeneegyesület	»
c) színház és vigadó	»
d) közművelődésügyi célú (megnevezendő) alapok járuléka	»
e) egyéb (megnevezendő) jövedelmek	»
Közművelődésügyi jövedelmek összesen	K
58. Rendőri és tűzoltói jövedelmek:	
a) kéményseprési díjak	»
b) tűzoltói díjak	»
c) hatósági cselédszerzés	»
d) házalási díjak	»
e) lakhatási engedélyek	»
f) záróra meghosszabbítási és zenélési engedély, bálók, estélyek, multságok és látványosságok engedélyezése	»
g) rendőrfelügyeleti díjak (vendéglők, kávéházak és prostituáltaktól)	»
h) gazdátlan és elkobzott jószágok eladása	»
i) kihágási büntetéspénzek és kihágási eljárás során kiszabott bírságok	»
j) doboltatási díjak	»
k) mázsálás	»
l) tolonczolási bevételek	»
m) rendőri és tűzoltói célú (megnevezendő) alapok járuléka	»
n) egyéb (megnevezendő) jövedelmek	»
Rendőri és tűzoltói jövedelmek összesen	K
59. Gazdasági jövedelmek:	
a) árkok, árokpártok és dűlőutak fűtermése	»
b) liget jövedelme	»
c) tenyészállatok jövedelme	»
d) ménes jövedelme	»
e) városi lófogatok keresménye	»

f) szemét- és trágyaeladás	K
g) növénytermelő kiérletti állomás	»
h) a város által bérelt földek jövedelme	»
i) részesedés a közraktarak jövedelméből	»
j) gazdasági célú (megnevezendő) alapok járuléka	»
k) egyéb (megnevezendő) jövedelmek	»
Gazdasági jövedelmek összesen	K
60. Szegényügyi és jótékonyági jövedelmek:	
a) szegényház	»
b) árvaház	»
c) szükséglakások	»
d) munkaházak	»
e) népkonyha	»
f) hajléktalanok menhelye	»
g) foglalkoztató műhely	»
h) adakozások	»
i) szegényügyi s közjótékonyági célú (megnevezendő) alapok járuléka	»
j) egyéb (megnevezendő) jövedelmek	»
Szegényügyi és jótékonyági jövedelmek összesen	K
61. Műszaki (középítési s utcatisztítási) jövedelmek:	
a) mérnöki tervek és eljárások	»
b) utépítési és kövezési járuléka	»
c) földek után útfenntartási járuléka	»
d) államsegély volt állami útszakszok fentartására	»
e) csatornaépítési járuléka	»
f) szeméthordási illeték	»
g) szabálytalan építkezések után bírság	»
h) nem a város tulajdonában levő műszaki vállalatok járuléka	»
i) műszaki célú (megnevezendő) alapok járuléka	»
j) egyéb (megnevezendő) jövedelmek	»
Műszaki jövedelmek összesen	K
62. Katonai jövedelmek:	
a) laktanyák és tiszti lakások bére	»
b) raktarak és gyakorlóterek bére	»
c) átvonuló katonaság elszállásolása	»
d) előfogadás	»
e) egyéb (megnevezendő) jövedelmek	»
Katonai jövedelmek összesen	K

a) tisztviselő-, segéd- és kezelő- személyzet	K
β) díjnokok	»
γ) legénység	»
δ) éjjeli- és toronyőrök	»
ε) titkos rendőrség	»
b) laktanyák és hivatalos helyi- ségek bére, fűtése, világítása s vízfogyasztása	»
c) irodai költségek	»
d) úti költségek	»
e) lótartás, ruházat és fegyverzet	»
f) rendőrfoglyok élelmezése	»
g) tolonczügy költségei	»
h) rendőrségi költségjárulás	»
i) hozzájárulás a csendőrség ki- adásaihoz	»
j) mérlegházi szükségletek	»
k) tűzoltói személyzet fizetése	»
l) tűzoltó-épületek, helyiségek, gyakorlótér bére s az órszobák fűtése, világítása és vízfogyasz- tása	»
m) tűzoltószerkek és eszközök be- szerzése, pótlása s jókarban tartása, lótartás	»
n) tűzoltóegylet segélye	»
o) kéményseprői illetmények	»
p) hozzájárulás (megnevezendő) rendőri és tűzoltási alapokhoz	»
r) egyéb (megnevezendő) rendőri és tűzoltási kiadások	»
Rendőri és tűzoltói kiadások összesen	K
84. Gazdasági kiadások :	
a) mezőgazdasági (szántóföld, rét és legelő) kiadások :	
α) tisztviselők	»
β) cselédség	»
γ) mezei felügyelet	»
δ) termelési költség (anya- gok, gazdasági eszközök stb.)	»
ε) igás állatok eltartása és vétele	»
ζ) mezei és legelőutak, hidak stb. fentartása	»
η) pásztorok őrzési díjai	»
θ) egyéb kiadások	»
b) erdőgazdasági kiadások :	
α) erdőkezelés és ellenőrzés	»
β) erdőmivélés, erdőrende- zés és erdőoltás	»
γ) fatermelés	»
δ) tűzifaelőállítás és fuvar	»
ε) egyéb kiadások	»

c) szőlőtelep és faiskola szükség- lete :	
α) személyi kiadások	K
β) dologi »	»
d) kertészet, fasorok, sétányok és ligetek szükséglete :	
α) személyi kiadások	»
β) dologi »	»
e) mének és egyéb tenyészállatok beszerzése s eltartása	»
f) városi fogatok költségei	»
g) növénytermelő kisérieti állomás fentartása :	
α) személyi kiadások	»
β) dologi »	»
h) közraktárak segélye	»
i) beépítetlen telkek gondozási költségei	»
j) épületfentartás és biztosítás	»
k) a város által bérelt földek bér- leti díja	»
l) hozzájárulás (megnevezendő) gazdasági alapokhoz	»
m) egyéb (megnevezendő) gazda- sági kiadás	»
Gazdasági kiadások összesen	K
85. Városi üzemek kiadásai :	
a)–f) L. 45. a)–f)	K
86. Szegényügyi és jótékonyági kiadá- sok (csak a mennyiben nem a szegényalapról történnek) :	
a) szegények segélyezése :	
α) állandó segélyek	»
β) esetleges, időszaki segélyek	»
γ) élelmezés (a népkonyhán kívül)	»
b) gyógyíthatatlan betegek s testi és szellemi fogyatkozásban szenvedők segélyezése	»
c) elhagyottak nyilvánított 7 éven felüli gyermekek eltartása	»
d) szegényház kiadásai :	
α) személyi kiadások	»
β) dologi kiadások	»
e) árvaház kiadásai :	
α) személyi kiadások	»
β) dologi kiadások	»
f) idegen helyen ápolt helybeli illetőségű szegények gyógyí- tási költségei	»
g) kórházon kívül ápoltak ellátása	»
h) szükség-lakások költségei	»
i) munkásházak költségei	»
j) népkonyhai költségek	»
k) hajléktalanok menhelye	»
l) foglalkoztató műhely	»

m) jótékony célú alapítványok és adományok	K
n) jótékony célú intézetek és egy- letek segélye	»
o) hozzájárulás (megnevezendő) szegényügyi és jótékony célú alapokhoz	»
p) egyéb (megnevezendő) ki- adások	»
Szegényügyi és jótékonyági kiadások összesen	K
87. Műszaki (középitési és utczatisztítási) kiadások :	
a) személyi kiadások	»
b) irodai szükségletek	»
c) fedett és nyílt csatornák, árkok, folyókák s szennyödrök tisz- togatása és fentartása	»
d) utcák, kövezetek és közterek tisztántartása és öntözése	»
e) szemétfuvarozási költségek	»
f) utcák és terek világítása	»
g) járdák építése és fentartása	»
h) belutak és terek burkolása és fentartása	»
i) dűlőutak fentartása	»
j) utczaszabályozás és kisajátítás	»
k) hozzájárulás állami útszaka- szok fentartásához	»
l) hozzájárulás törvényhatósági útszakaszok fentartásához	»
m) vízvédelem	»
n) vízmentesítés	»
o) vízsabályozás	»
p) hozzájárulás (megnevezendő) mű- szaki alapokhoz	»
r) egyéb (megnevezendő) ki- adások	»
Műszaki kiadások összesen	K
88. Adó- és illetékügyi kiadások :	
a) a városi adóhivatal kiadásai :	
α) személyi kiadások	»
β) dologi kiadások	»
b) a városi fogyasztási adókeze- lés költségei :	
α) személyi kiadások	»
β) dologi kiadások	»
c) a városi jogok és javadalmak kezelési költségei :	
α) személyi kiadások	»
β) dologi kiadások	»
d) adóvégrehajtási és adóössze- írási kiadások	»
e) a város, mint jogi személy ál- tal fizetett közterhek :	

α) állami egyenes adó	K
β) betegápolási pótdadó	»
γ) útdadó	»
δ) törvényhatósági pótdadó	»
ε) községi pótdadó	»
ζ) házbérkrajczár	»
η) illetékgyenérték	»
θ) vízsabályozási járulék	»
ι) egyéb, közjogi termé- szetű közterhek	»
f) a borítal- és húsfogyasztási adó bére, átalányozási vagy meg- váltási összege	»
Adó- és illetékügyi kiadá- sok összesen	K
89. Katonaügyi kiadások :	
a) laktanyák, tiszt lakások bére	»
b) raktárak és gyakorlóterek bére	»
c) átvonuló beszállásolás	»
d) előfogadás	»
e) fősorozási, felülvizsgálati és lóavatási költségek	»
f) katonai alapítványi helyek	»
g) hozzájárulás (megnevezendő) katonaügyi alapokhoz	»
h) egyéb (megnevezendő) ki- adások	»
Katonaügyi kiadások összesen	K
90. Kölcsöntartozás törlesztése és ka- matok :	
a) hitelintézetektől és magánosok- tól felvett kölcsönöknél	»
b) városi alapokból felvett köl- csönöknél	»
91. Alapítványi tőke és kamatok tör- lesztése	»
92. Egyéb (megnevezendő) rendes ki- adások	»
Rendes kiadások összesen:	K
II. Átfutó kiadások.	
93. Fizetési előlegek	K
94. Hivatalos előlegek	»
95. Egyéb (megnevezendő) előlegek	»
96. Egyéb (megnevezendő) átfutó ki- adások	»
Átfutó kiadások összesen:	K
III. Beruházási és rendkívüli kiadások.	
97. Ingatlan vásárlás :	
a) háztelkek	K
b) épületek	»
c) földbirtok	»
98. Építkezés	»
99. Ingóságok (butorok stb.) vásárlása	»

100. Tőkeelhelyezés K
 101. Egyéb (megnevezendő) rendkívüli kiadások »
 Beruházási és rendkívüli kiadások összesen K
 Összes kiadások K

V. A városi gyámpénztár 1910. évi zárszámadása.

102. Gyámoltak és gondnokoltak követelése:
 a) Készpénz, tőke és kamat K
 b) takarékpénztári betétek »
 c) ezek kamatai »
 d) értékpapírok »
 e) ezek kamatai »
 f) kamatozó magán-adóslevelek »
 g) ezek kamatai »
 h) nem kamatozó adóslevelek »
 i) arany-, ezüstneműek és ékszerek »
 j) letétek »
 Összesen K

103. A gyámpénztár fedezete:
 a) takarékpénztári betétek »
 b) értékpapírok »
 c) árvatári adóslevelek »
 d) kamatozó magánadóslevelek »
 e) kamatok »
 f) késedelmi kamatok »
 g) nem kamatozó adóslevelek »
 h) arany-, ezüstneműek és ékszerek »
 i) letétek »
 j) gyámpénztári napló pénztármaradványa az év végén »
 k) a tartalékalapból kiutalt elszámolatlan előlegek »
 Összesen K

A gyámpénztári tartalékalapszámadása.
 104. Bevételek:
 a) a múlt évi maradvány K
 b) a gyámoltak és gondnokoltak kamatjövödelméből levont jutalék »
 c) a befolyt őrzési díjak »
 d) a tartalékalap saját jövedelme »
 e) kezelési felesleg »
 f) esetleges beutalványozások »
 Összesen K

105. Kiadások.
 a) elhagyott gyermekek segélyalapja javára »
 b) hozzájárulás a gyámhatósági kiadásokhoz »
 c) behajthatatlan gyámpénztári követelések pótlására »
 d) ügyészi előlegek »
 Összesen K

106. A gyámhatóság felügyelete alatt álló vagyonnal bíró gyámoltak és gondnokoltak száma az 1910. év folyamán? »

107. A gyámoltak és gondnokoltak azon ingatlanainak és egyéb vagyonalkatrészeinek értéke, a melyek kezelése a gyámhatóság felügyelete alatt ugyan, de nem a gyámhatóságnál, hanem számadásra kötelezett gyámoknál történik.
 J e g y z e t. Ez az adat az árvaszéki nyilvántartónál jegyzendő be, a tárgyalási jegyzőkönyvek alapján.

108. A város saját tulajdonát képező alapok névszerint való felsorolása:
 a)
 b)

VI. A város és a város tulajdonát képező alapok vagyonállapota az 1910. év végén.

A) Vagyon:

a) a város vagyona:

109. Földbirtok

A művelési ág megnevezése	Összes terület kataszteri hold	Becsérték	Kat. tiszta jövedelem	Ebből															
				házi kezelésben			haszonbérben			haszonélvezetben									
				terület kat. hold	becs-érték	kataszteri tiszta jövedelem	terület kat. hold	becs-érték	kataszteri tiszta jövedelem	terület kat. hold	becs-érték	kataszteri tiszta jövedelem							
						korona			korona			korona							
Szántó																			
Kert, faiskola																			
Rét																			
Legelő																			
Szőlő																			
Erdő																			
Nádas																			
Földadó alá nem eső ter.																			
Összesen																			

110. A városi üzemek becsértéke:
 a) házi kezelésben tartott üzemek K
 b) bérbeadott üzemek »
 111. Egyéb ingatlanok:
 a) városháza »
 b) egyéb közigazgatási célra szolgáló épületek »
 c) közegészségi célra szolgáló épületek »
 d) tanügyi célra szolgáló épületek »
 e) közművelődési célra szolgáló épületek »
 f) egyházi célra szolgáló épületek »
 g) jótékony célra szolgáló épületek »
 h) műszaki épületek és intézmények »
 i) katonai épületek »
 j) bérházak »
 112. Jogok és javadalmak*) »
 113. A könyvtár és múzeum értéke »
 114. Épületek felszerelése »
 115. Tenyészállatok és egyéb jószág »
 116. Terménykészlet »
 117. Készpénz:
 a) törzsvagyon-jellegű »
 b) folyó kiadásokra felhasználható »
 118. Takarékbetét:
 a) törzsvagyon-jellegű »
 b) folyó kiadásokra felhasználható »
 119. Értékpapír:
 a) törzsvagyon-jellegű »
 b) folyó kiadásokra felhasználható »
 120. Folyószámla »
 121. Hátralékos adók »
 122. Kötelezvények és adóslevelek »
 123. Egyéb »
 Összesen K

b) a város tulajdonát képező alapok vagyona:
 124. Ingatlan K
 125. Takarékbetét »
 126. Értékpapír »
 127. Folyószámla »
 128. Követelések »
 129. Készpénz »
 Összesen K

B) Teher:

a) a város terhei:
 130. Jelzálogos kölcsönök K
 131. Egyéb kölcsönök »

132. Hátralékos adó K
 133. Kifizetetlen tartozás »
 134. Alapok követelései »
 135. Egyéb adósság »
 136. Tiszta vagyon, mint egyenleg »
 Összesen K
 b) a város tulajdonát képező alapok terhei:
 137. Tartozás a házi pénztárnak K
 138. Egyéb kölcsönvett tőkék »
 139. Kifizetetlen tartozások »
 140. Egyéb adósság a
 141. Tiszta vagyon, mint egyenleg »
 Összesen K

VIII. A városi vagyonnak, a városi alapoknak, a gyámpénztári készleteknek, gyámpénztári tartalékalapnak, a város kezelése alatt álló idegen alapoknak és alapítványoknak vagyonát képező takarékbetétek, értékpapírok, folyószámlák és adós levelek az elhelyezés módja szerint.

142. Takarékbetétekben van elhelyezve összesen K és pedig:
 a) a városi vagyonból:
 banknál
 takarékpénztárnál K 0/0 kamatozás mellett szövetkezetnél
 b) a város tulajdonát képező alapokból:
 banknál
 takarékpénztárnál K 0/0 kamatozás mellett szövetkezetnél
 c) a gyámpénztárból:
 a) a gyámpénztár által elhelyezve:
 banknál
 takarékpénztárnál K 0/0 kamatozás mellett szövetkezetnél
 b) a gyámoltak és gondnokoltak javára megkötött kezelés mellett:
 banknál
 takarékpénztárnál K 0/0 kamatozás mellett szövetkezetnél
 d) a város kezelése alatt álló idegen alapokból és alapítványokból:
 banknál
 takarékpénztárnál K 0/0 kamatozás mellett szövetkezetnél
 143. Kamatozó értékpapírban van elhelyezve összesen K és pedig:
 a) a városi vagyonból:
 címletben**) K
 b) a város tulajdonát képező alapokból:
 címletben K
 c) a gyámpénztárból:
 a) a gyámpénztár által elhelyezve:
 címletben K

*) A bankok, takarékpénztárak, szövetkezetek teljes megnevezésükkel sorolandók fel.
 **) Az értékpapírok címletei teljes megnevezésükkel sorolandók fel.

β) a gyámoltak és gondnokoltak javára megkötött kezelés mellett:

..... címletben K
d) a város kezelése alatt álló idegen alapokból és alapítványokból:

..... címletben K

144. Vasuti törzsrészvényekben van elhelyezve összesen

..... K és pedig:

a) a városi vagyonból:

..... h. é. v. törzsrészvényeiben K

b) a törvényhatósági útalapból:

..... h. é. v. törzsrészvényeiben K

c) egyéb városi alapokból:

..... h. é. v. törzsrészvényeiben K

145. Folyószámlán van elhelyezve összesen

..... K és pedig:

a) a városi vagyonból:

..... banknál K kamatozás mellett

..... takarékpénztárnál K kamatozás mellett

..... szövethozzájárulásánál K kamatozás mellett

b) a város saját tulajdonát képező alapokból:

..... banknál K kamatozás mellett

..... takarékpénztárnál K kamatozás mellett

..... szövethozzájárulásánál K kamatozás mellett

c) a város kezelése alatt álló idegen alapokból és alapítványokból:

..... banknál K kamatozás mellett

..... takarékpénztárnál K kamatozás mellett

..... szövethozzájárulásánál K kamatozás mellett

146. Kötelezvényekben és adóslevelekben van elhelyezve összesen

..... K

147. IX. A város és a városi alapok kölcsönöineinek részletezése.

Table with 8 columns: Mikor vétetett fel, A kölcsön (természete, célja, évi kamata), Évi teher, Az 1910. év végén még fennállott tőketartozás, Amortizációs kölcsön (Hány félévi részletre szól, Ebből hány félévi törlesztés), Koronákban.

Kelt 1911. év hó n.

A kérdőívet kiállította:

A számszerű adatokért felelős:

Látta:

polgármester.

és pedig:

a) a városi vagyonból:

..... magánszemélyeknél K kamatozás mellett

..... városi alapnál K kamatozás mellett

..... egyéb (névszerint megnevezendő) jogi személynél:

..... K kamatozás mellett

b) a város tulajdonát képező alapokból:

..... magánszemélyeknél K kamatozás mellett

..... házi pénztárnál K kamatozás mellett

..... városi alapnál K kamatozás mellett

..... egyéb (névszerint megnevezendő) jogi személynél:

..... K kamatozás mellett

c) gyámpénztári készletekből:

..... magánszemélyeknél K kamatozás mellett

..... városi alapnál K kamatozás mellett

..... egyéb (névszerint megnevezendő) jogi személynél:

..... K kamatozás mellett

d) a törvényhatóság kezelése alatt álló idegen alapokból és alapítványokból:

..... magánszemélyeknél K kamatozás mellett

..... házi pénztárnál K kamatozás mellett

..... városi alapnál K kamatozás mellett

..... egyéb (névszerint megnevezendő) jogi személynél:

..... K kamatozás mellett

X. Pótkérdőívek a városi háztartási statisztikai kérdőívhez.

A) A város saját tulajdonát képező alapok 1910. évi számadása.

I. Városi nyugdíjalap.

1. Az alap 1909. évvégi vagyonálladéka:

- a) Ingatlanok értéke
b) Kamatozó takarékbetétek értéke
c) Kamatozó értékpapírok értéke
d) Kamatozó követelések értéke
e) Nem kamatozó követelések értéke
f) Kézpénz

Összesen

Table with columns: felhasználható, fel nem használható, AZ ÖSSZES, A kiadások fedezésére, vagyonálladéka, korona.

2. Az alap 1909. évvégi terhei:

- a) Kölcsönvett tőkék
b) Kifizetetlen tartozások
c) Egyéb (megnevezendő) adósság

Összesen

Table with columns: felhasználható, fel nem használható, AZ ÖSSZES, A kiadások fedezésére, vagyon terhére, korona.

3. 1910. évi bevételek:

- a) az 1. a) alatti ingatlanok jövedelme
b) az 1. b) alatti takarékbetétek jövedelme
c) az 1. c) alatti értékpapírok jövedelme
d) az 1. d) alatti követelések jövedelme
e) a házipénztár járuléka
f) (megnevezendő) városi alapok járuléka
g) adományok
h) tőke- vagy kölcsönfelvétel
i) törzs-(belépési) járulékok
j) előléptetési járulékok

Table with columns: felhasználható, fel nem használható, AZ ÖSSZES, A kiadások fedezésére, vagyonálladéka, korona.

- k) kordíjak
l) állandó (évi rendes) járulékok
m) bírságok, büntetéspénzek és késedelmi kamatok
n) birtokátirási illetékek
o) polgárosítási díjak; hat. bizonyítványok kiállítása
p) egyéb (megnevezendő) bevételek

Összesen

4. 1910. évi kiadások:

- a) hozzájárulás a házi pénztárhoz
b) hozzájárulás (megnevezendő) városi alapokhoz
c) kölcsöntörlesztés és kamat
d) tőkeelhelyezés
e) nyugdíjak
f) kegydíjak
g) özvegyi ellátás
h) nevelési járulékok
i) végkielégítések
j) temetkezési járulékok
k) segélyek
l) befizetett nyugdíjjárulékok visszatérítése
m) egyéb (megnevezendő) kiadások

Összesen

5. Azon szolgálati ágak megnevezése, amelyek a városi nyugdíjalap körébe tartoznak

6. A nyugdíjintézet összes tagjainak száma

7. Az ellátás alapjául szolgáló illetmények összege

8. Az állandó ellátást élvezők száma, és pedig:

- a) nyugdíjasok
b) özvegyek
c) árvák
d) kegydíjasok

II. szegényalap.

1. Az alap vagyonálladéka az 1909. év végén:

a) - f). L. I. 1. a) - f)

Összesen

Table with columns: felhasználható, fel nem használható, AZ ÖSSZES, A kiadások fedezésére, vagyonálladéka, korona.

2. Az alap terhei az 1909. év végén:	
a)–c). L. I. 2. a)–c)	K
Összesen	K
3. 1910. évi bevételek:	
a)–h). L. I. 3. a)–h)	K
i) talált és gazdátlan jószágok eladása	»
j) kihágási büntetéspénzek és kihágási eljárás során kiszabott bírságok	»
k) zenedíjak, tánczengedélyek stb.	»
l) polgárosítási díjak, hatósági bizonyítványok kiállítása	»
m) ideutalt városi adók	»
n) vállalatok járuléakai	»
o) egyéb (megnevezendő) bevételek	»
Összesen	K

4. 1910. évi kiadások:	
a)–d). L. I. 4. a)–d)	K
e) állandó (évi, havi) pénzsegélyek	»
f) pillanatnyi (egyszeri) pénzsegélyek	»
g) magánosoknál elhelyezett betegek és nyomorékok eltartása	»
h) elhagyottnak nyilvánított gyermekek eltartása (a mennyiben a szegényalapról történik)	»
i) szegények élelmezése	»
j) szegényház költségei (ha nem külön alap tartja fenn)	»
k) jótékony intézmények segélyezése	»
l) egyéb (megnevezendő) kiadások	»
Összesen	K

III. Szegényház (aggintézet, menház) alap.

1. Az alap vagyónálladéka az 1909. év végén:	
a)–f). L. I. 1. a)–f)	K
Összesen	K
2. Az alap terhei az 1909. év végén:	
a)–c). L. I. 2. a)–c)	K
Összesen	K
3. 1910. évi bevételek:	
a)–h). L. I. 3. a)–h)	K
i) bírságok, türelmi díjak, zenedíjak stb.	»
j) polgári és települési díjak; hatósági bizonyítványok kiállítása	»
k) ideutalt városi adók	»
l) vállalatok járuléakai	»

m) ápolási, eltartási és tagsági díjak	K
n) egyéb (megnevezendő) bevételek	»
Összesen	K

4. 1910. évi kiadások:	
a)–d). L. I. 4. a)–d)	K
e) személyi kiadások (orvos, felügyelő, ápolók stb.)	»
f) irodai szükségletek	»
g) szegények segélyezése	»
h) élelmezés és gyógyszer	»
i) épületfenntartás, fűtés, világítás, vízfogyasztás és mosás.	»
j) butor, ruha- és ágynemű	»
k) egyéb (megnevezendő) kiadások	»
Összesen	K

5. Hány szegényre van berendezve az intézet?

IV. Árvaházalap.

1. Az alap vagyónálladéka az 1909. év végén:	
a)–f). L. I. 1. a)–f)	K
Összesen	K
2. Az alap terhei az 1909. év végén:	
a)–c). L. I. 2. a)–c)	K
Összesen	K
3. 1910. évi bevételek:	
a)–h). L. I. 3. a)–h)	K
i) bírságok, zenedíjak, tánczengedélyek	»
j) ideutalt városi adók	»
k) árvák tartásdíja	»
l) egyéb (megnevezendő) bevételek	»
Összesen	K
4. 1910. évi kiadások:	
a)–d). L. I. 4. a)–d)	K
e)–f). L. III. 4. e)–f)	»
g) élelmezés és gyógyszer	»
h)–i) L. III. 4. i)–j)	»
j) árvaházon kívül tartott árvák eltartása	»
k) egyéb (megnevezendő) kiadások	»
Összesen	K

V. Elhagyott gyermekek segélyalapja.

1. Az alap vagyónálladéka az 1909. év végén:

a)–f). L. I. 1. a)–f)	K
Összesen	K

2. Az alap terhei az 1909. év végén:	
a)–c). L. I. 2. a)–c)	K
Összesen	K

3. Az 1910. évi bevételek:	
a)–h). L. I. 3. a)–h)	K
i) a gyámpénztári tartalékalap járulása	»
j) ellátási díjak	»
k) egyéb (megnevezendő) bevételek	»
Összesen	K

4. 1910. évi kiadások:	
a)–d). L. I. 4. a)–d)	K
e) elhagyottnak nyilvánított gyermekek eltartási költsége	»
f) egyéb segély	»
g) egyéb (megnevezendő) kiadások	»
Összesen	K

VI. Kórházalap.

1. Az alap vagyónálladéka az 1909. év végén:	
a)–f). L. I. 1. a)–f)	K
Összesen	K

2. Az alap terhei az 1909. év végén:	
a)–c). L. I. 2. a)–c)	K
Összesen	K

3. 1910. évi bevételek:	
a)–h). L. I. 3. a)–h)	K
i) gyógyítási és ápolási költségek czímén befolyt bevételek:	
α) az országos betegápolási alaptól	»
β) az államkincstártól	»
γ) az ápolóaktól	»
δ) egyéb	»
j) egyéb (megnevezendő) bevételek	»
Összesen	K

4. 1910. évi kiadások:	
a)–d). L. I. 4. a)–d)	K
e) tisztii fizetések (orvosok, számvevő, gondnok, szülésznő stb.)	»
f) ápolók és szolgák illetményei	»
g) irodai szükségletek	»
h) élelmezés	»
i) gyógy- és orvosi szerek	»
j) felszerelés és fogyasztási cikkek	»
k) épületfenntartás, mosás, fűtés, világítás és vízfogyasztás	»

l) betegek ingyenes ápolása	K
m) egyéb (megnevezendő) kiadások	»
Összesen	K

VII. Törvényhatósági útalap.

1. Az alap vagyónálladéka az 1909. év végén:	
a)–b). L. I. 1. a)–b)	K
c) kamatozó h. é. v. részvények értéke	»
d) nem kamatozó h. é. v. részvények értéke	»
e) kamatozó egyéb értékpapírok értéke	»
f)–h). L. I. d)–f)	»
i) egyéb vagyónalkatrészek értéke	»
Összesen	K

2. Az alap terhei az 1909. év végén:	
a)–c). L. I. 2. a)–c)	»
Összesen	K

3. 1910. évi bevételek:	
a)–b). L. I. 3. a)–b)	K
c) az 1. c) alatti h. é. v. részvények jövedelme	»
d) az 1. e) alatti értékpapírok jövedelme	»
e) az 1. f) alatti követelések jövedelme	»
f)–h). L. I. 3. e)–g)	»
i) államsegély	»
j) tőke- és kölcsönfelvétel	»
k) útdólerovás	»
l) vámbevételek	»
m) községek hozzájárulásai az átkeletési útszakaszok fenntartására	»
n) egyéb (megnevezendő) bevételek	»
Összesen	K

4. 1910. évi kiadások:	
a) Személyi járandóságok:	
α) fizetések és lakpénzek	»
β) kiszolgálási átalány	»
γ) napidíjak és irnoki teendők ellátására	»
δ) jutalmak és segélyek	»
a) összesen	K
b) Dologi kiadások:	
α) hivatali helyiség és szertárak bére	K
β) hivatali és irodai költségek	»
γ) utiátalányok, utiköltségek és napidíjak	»
δ) hivatali helyiségek tatarozása és fenntartása	»
b) összesen	K

c) Útfenntartási és felügyeleti költségek:	
a) útkaparók fizetése és segéd-napszamosok bére	K
β) út- és hidfenntartási költség-járulékok	»
γ) útkaparó-házak, szertárak fenntartása, útzserekek beszerzése és javítása	»
δ) fedanyag előállítás és kavicsbányák bére	»
e) hidak javítása	»
ζ) úttest-tartozékok javítása	»
η) a fenntartás körüli felügyelet és ellenőrzés	»
c) összesen	K
d) hozzájárulás a házipénztárhoz	»
e) hozzájárulás (megnevezendő) városi alapokhoz	»
f) kölcsöntörlesztés és kamatai	»
g) tőkeelhelyezés (az alap növelésére)	»
h) új utak és hidak építése	»
i) hozzájárulás vasuti állomásokhoz vezető utak fenntartásához és építéséhez	»
j) helyi érdekű vasutak létesítésének támogatására	»
k) egyéb (megnevezendő) kiadások	»
Összesen	K
VIII. Kövezetvám-alap.	
1. Az alap vagyonálladéka az 1909. év végén:	
a)–f) L. I. 1. a)–f)	K
Összesen	K
2. Az alap terhei az 1909. év végén:	
a)–c) L. I. 2. a)–c)	K
Összesen	K
3. 1910. évi bevételek:	
a)–h) L. I. 3. a)–h)	K
i) kövezetvám:	
a) a kapuknál és sorompóknál	»
β) vasuti és hajózállományok után	»
γ) egyéb helyeken	»
j) gyalogjárda-költségtérítmények	»
k) csatornaépítési járulékok	»
l) átvonuló állami útszakaszért fenntartási térítvény	K
m) anyagok eladása	»
n) egyéb (megnevezendő) bevételek	»
Összesen	K

4. 1910. évi kiadások:	
a)–d) L. I. 4. a)–d)	K
e) tisztí fizetések és lakbérek	»
f) a vámszemélyzet jutaléka és ruházata	»
g) szolgák és napszamosok bére	»
h) vámházak fenntartása	»
i) iroda- és műszerek	»
j) útburkolatkészítés és fenntartás	»
k) járdák és terek kövezése és fenntartása	»
l) utczaftisztítás és locsolás	»
m) csatornafenntartás	»
n) utczarendezés	»
o) átjárók, hidak stb. fenntartása	»
p) partvédelem	»
r) átvonuló állami útszakasz fenntartása	»
s) egyéb (megnevezendő) kiadások	»
Összesen	K

IX. Közmunka-alap.

1. Az alap vagyonálladéka az 1909. év végén:	
a)–f) L. I. 1. a)–f)	K
Összesen	K
2. Az alap terhei az 1909. év végén:	
a)–c) L. I. 1. a)–c)	»
Összesen	K
3. 1910. évi bevételek:	
a)–h) L. I. 1. a)–h)	»
i) közmunkaváltságdíjak	»
j) kövezési díjak megtérítése	»
k) egyéb (megnevezendő) bevételek	»
Összesen	K
4. 1910. évi kiadás:	
a)–d) L. I. 4. a)–d)	»
e) csatornák, folyókák fenntartása és tisztítása	»
f) személyi kiadások	»
g) utcák és terek tisztántartása	»
h) utczaftartás és rendezés	»
i) járdák és gyalogutak készítése és fenntartása	»
j) egyéb (megnevezendő) kiadások	»
Összesen	K
5. A természetben teljesített közmunka: igitás és kézi napszám.	
6. Mennyi egy igitás és egy kézi közmunkanapszám pénzértéke?	

X. Munkássegély-alap.

1. Az alap vagyonálladéka az 1909. év végén:	
a)–f) L. I. 1. a)–f)	K
Összesen	K
2. Az alap terhei az 1909. év végén:	
a)–c) L. I. 2. a)–c)	K
Összesen	K
3. 1910. évi bevételek:	
a)–h) L. I. 3. a)–h)	K
i) munkásigazolványok kiállítása	»
j) bírságok	»
k) egyéb (megnevezendő) bevételek	»
Összesen	K
4. 1910. évi kiadások:	
a)–d) L. I. 4. a)–d)	K
e) munkások segélyezése	»
f) egyéb (megnevezendő) kiadások	»
Összesen	K

XI. Ingatlanszerzési alap.

1. Az alap vagyonálladéka az 1909. év végén:	
a)–f) L. I. 1. a)–f)	K
Összesen	K
2. Az alap terhei az 1909. év végén:	
a)–c) L. I. 2. a)–c)	K
Összesen	K
3. 1910. évi bevételek:	
a)–h) L. I. 3. a)–h)	K
i) eladott ingatlanok vételárának törlesztése	»
j) egyéb (megnevezendő) bevételek	»
Összesen	K
4. 1910. évi kiadások:	
a)–d) L. I. 4. a)–d)	K
e) ingatlanok vásárlása	»
f) építkezés	»
g) egyéb (megnevezendő) kiadások	»
Összesen	K

XII. Kisajátítási (városszabályozási) alap.

1. Az alap vagyonálladéka az 1909. év végén:	
a)–f) L. I. 1. a)–f)	K
Összesen	K
2. Az alap terhei az 1909. év végén:	
a)–c) L. I. 2. a)–c)	K
Összesen	K

3. 1910. évi bevételek:	
a)–h) L. I. 3. a)–h)	K
i) eladott városi telkek vételárának törlesztése	»
j) utczaszabályozás folytán elfoglalt területek megváltási díja	»
k) birtokátíratási díjak	»
l) építési eljárások	»
m) egyéb (megnevezendő) bevételek	»
Összesen	K
4. 1910. évi kiadások:	
a)–d) L. I. 4. a)–d)	K
e) kisajátítás	»
f) utczaterjedékek megváltása	»
g) ingatlanvásárlás	»
h) épületjavítás	»
i) egyéb (megnevezendő) kiadások	»
Összesen	K

XIII. Közlegelő (tenyészállat) alap.

1. Az alap vagyonálladéka az 1909. év végén:	
a)–f) L. I. 1. a)–f)	K
Összesen	K
2. Az alap terhei az 1909. év végén:	
a)–c) L. I. 2. a)–c)	K
Összesen	K
3. 1910. évi bevételek:	
a) az 1. a) alatti ingatlanok jövedelme (legeltetési díjak)	K
b)–h) L. I. 3. b)–h)	»
i) fedeztetési, háगतási díjak	»
j) tenyészállatok eladása	»
k) egyéb (megnevezendő) bevételek	»
Összesen	K
4. 1910. évi kiadások:	
a)–d) L. I. 4. a)–d)	K
e) pásztorbérek	»
f) tenyészállatok beszerzése	»
g) » eltartása	»
h) állatorvosi, gyógyítási költségek	»
i) mezei kutak, utak és hidak fenntartása	»
j) egyéb (megnevezendő) kiadások	»
Összesen	K

XIV. Mezőri alap.

1. Az alap vagyonálladéka az 1909. év végén:	
a)–f) L. I. 1. a)–f)	K
Összesen	K

2. Az alap terhei az 1909. év végén:	
a)–c) L. I. 2. a)–c)	K
Összesen	K
3. 1910. évi bevételek:	
a) az 1. a) alatti ingatlanok jövedelme (fűeladás és legelőbér)	K
b)–h) L. I. 3. b)–h)	»
i) mezőőrzési díjak	»
j) bírságok	»
k) egyéb (megnevezendő) bevételek	»
Összesen	K
4. 1910. évi kiadások:	
a)–d) L. I. 4. a)–d)	K
e) mezőőrök bérei	»
f) dűlőutak, hidak, átereszek és kutak fentartása	»
g) utiköltség, napibér, kocsibér	»
h) egyéb (megnevezendő) kiadások	»
Összesen	K

XV. Ebadó-alap.

1. Az alap álladéka az 1909. év végén:				
a)–b) L. I. 1. a)–f)				
Összesen				
2. Az alap terhei az 1909. év végén:				
a)–c) L. I. 2. a)–c)				
Összesen				
1910. évi bevételek:				
a)–h) L. I. 3. a)–h)				
i) ebadó-lerovás				
j) egyéb (megnevezendő) bevételek				
Összesen				
4. 1910. évi kiadások:				
a)–d) L. I. 4. a)–d)				
e) közegészségügyi czélokra				
f) állat » »				
g) egyéb (megnevezendő) kiadások				
Összesen				

Közegészségügyi rész	Állategészségügyi rész	Összesen
k o r o n a		

Közegészségügyi rész	Állategészségügyi rész	Összesen
k o r o n a		

XVI. Mezőgazdasági alap.

1. Az alap vagyónálladéka az 1909. év végén:	
a)–j) L. I. 1. a)–j)	K
Összesen	K
2. Az alap terhei az 1909. év végén:	
a)–c) L. I. 2. a)–c)	K
Összesen	K
3. 1910. évi bevételek:	
a)–h) L. I. 3. a)–h)	K
i) apaállatok vizsgálati díjai	»
j) egyéb (megnevezendő) bevételek	»
Összesen	K
4. 1910. évi kiadások:	
a)–d) L. I. 3. a)–d)	K
e) apaállatok vizsgálata körül felmerülő költségek	»
f) mezőgazdasági czélok	»
g) állattenyésztési czélok	»
h) egyéb (megnevezendő) kiadások	»
Összesen	»

XVII. Állategészségügyi alap.

1. Az alap vagyónálladéka az 1909. év végén:	
a)–f) L. I. 1. a)–f)	K
Összesen	K
2. Az alap terhei az 1909. év végén:	
a)–c) L. I. 2. a)–c)	K
Összesen	K
3. 1910. évi bevételek:	
a)–h) L. I. 3. a)–h)	K
i) állategészségügyi kihágási bírságok	»
j) egyéb (megnevezendő) bevételek	»
Összesen	K
4. 1910. évi kiadások:	
a)–d) L. I. 4. a)–d)	K
e) hivatalból kiirtott takonykóros lovak után kártalanítási összeg	»
f) egyéb állategészségügyi czélok	»
g) egyéb (megnevezendő) kiadások	»
Összesen	K

XVIII. Temető-alap.

1. Az alap vagyónálladéka az 1909. év végén:	
a)–f) L. I. 1. a)–f)	K
Összesen	K

2. Az alap terhei az 1909. év végén:	
a)–c) L. I. 2. a)–c)	K
Összesen	K
3. 1910. évi bevételek:	
a)–h) L. I. 3. a)–h)	K
i) sírhelydíjak	»
j) fűtermés eladása	»
k) egyéb (megnevezendő) bevételek	»
Összesen	K
4. 1910. évi kiadások:	
a)–d) L. I. 4. a)–d)	K
e) személyi kiadások	»
f) irodai szükséglet	»
g) felszerelési tárgyak	»
h) épületfentartás	»
i) egyéb (megnevezendő) kiadások	»
Összesen	K

XIX. Közoktatási (iskola) alap.

1. Az alap vagyónálladéka az 1909. év végén:	
a)–f) L. I. 1. a)–f)	K
Összesen	K
2. Az alap terhei az 1909. év végén:	
a)–c) L. I. a)–c)	K
Összesen	K
3. 1910. évi bevételek:	
a)–h) L. I. 3. a)–h)	K
i) felvételi és tandíjak	»
j) ipar- és kereskedelmi kamara segélye	»
k) iparendélyek, iparigazolványok díja, iparbírságok	»
l) zálogházi pénzfelesleg	»
m) iskolai mulasztások miatt kirott bírságok	»
n) beszedett nyugdíjjárulékok	»
o) egyéb (megnevezendő) bevételek	»
Összesen	K
4. 1910. évi kiadások:	
a)–d) L. I. 4. a)–d)	K
e) városi iskolák fentartása (az egyes iskolák szükségletei külön mutatandók ki)	»
a) személyi kiadások	»
β) dologi kiadások	»
f) iskolaépületek jókarban tartása	»
g) nyugdíjalapra	»
h) nyugdíjak, kegydíjak, özvegyi ellátás, végkielégítés stb.	»

i) egyéb (megnevezendő) kiadások	K
Összesen	K
5. Azon iskolák felsorolása, melyek fentartása az alaptól történik	»

XX. Színház-alap.

1. Az alapvagyon álladéka az 1909. év végén:	
a) színházépület és felszerelés értéke	K
b)–f) L. I. 1. b)–f)	»
Összesen	K
2. Az alap terhei az 1909. év végén:	
a)–c) L. I. 2. a)–c)	K
Összesen	K
3. 1910. évi bevételek:	
a) az 1. a) alatt felsorolt vagyonalatrészek jövedelme:	
α) színházhelyiség bére	K
β) egyéb helyiségek (kávéház stb.) bére	»
γ) felszerelések (díszletek stb.) bére	»
b)–h) L. I. 3. b)–h)	»
i) egyéb (megnevezendő) bevételek	»
Összesen	K
4. 1910. évi kiadások:	
a)–d) L. I. 4. a)–d)	K
e) személyi kiadások	»
f) épületfentartás és biztosítás	»
g) szintársulat segélyezése	»
h) egyéb (megnevezendő) kiadások	»
Összesen	K

XXI. Egyéb, egyenként megnevezendő alapok.

1. Az alap neve:	
2. Az alap rendeltetése:	
3. Az alap vagyónálladéka az 1909. év végén:	
a)–f) L. I. 1. a)–f)	K
Összesen	K
4. Az alap terhei az 1909. év végén:	
a)–c) L. I. 2. a)–c)	K
Összesen	K
5. 1910. évi bevételek:	
a) a 3. a) alatt ingatlanok jövedelme	K
b) a 3. b) alatti takarékbetétek jövedelme	»
c) a 3. c) alatti értékpapírok jövedelme	»

d) a 3. d) alatti követelések jövedelme	K
e)–h) L. I. 3. e)–h)	»
i) egyéb (megnevezendő) bevételek	»
Összesen	K

6. 1910. évi kiadások:

a)–d) L. I. 4. a)–d)	»
e) az alap rendeltetésszerű céljaira	»
f) egyéb (megnevezendő) kiadások	»
Összesen	K

B) Városi üzemek.

Az üzemre vonatkozó nyomtatott vagy szokszorosított szabályok beküldendőek.

I. Légszuszgár.

1. Mióta áll fenn? Ha előbb vállaltszerűleg kezeltetett, mikor került házi kezelésbe? Ez utóbbi esetben hogyan, átháramlással, szerződés-szerű megváltással vagy adás-vétellel s mily összeg fejében?

Az alkalmazott motorok száma, megnevezése (gőz-, víz-, exploziós s idegen telepről szerzett árammal hajtott motorok) s lóereje?

Hány m³ gáz volt 1910. évben az összes termelés?

Hány m³ volt az összes évi fogyasztás?

Hány m³ volt a legnagyobb s hány m³ a legkisebb napi fogyasztás? Hány q volt a gázfejlesztéshez felhasznált kőszénmennyiség (a szármaszati hely megkülönböztetésével, pl.: petrozsényi kőszén, brennbergi kőszén stb.)?

Mennyi volt a termelt pírshén és kátrány q-ákban? ; 1 q szénből mennyi gáz fejlesztetett?

A veszteség hány % a a termelésnek? Mennyibe került 1 m³ gáz előállítás?

Hány méter a gázvezeték hossza? Mennyi a használatban lévő lángok száma, gázórák száma, melegítő, fűtők száma s gázmotorok száma?

Mennyi az utcái gázlámpák száma? Ezek közül hány ég éjjelen túl?

Mennyi 1 m³ gáz ára:

a) utcái világításra s hivatalos épületek részére, b) magánfogyasztók részére, c) ipari és fűtési célokra.

Ha a gázhasználat ára nem m³-ként számíttatik, minő alapon s mekkora összegben vannak megállapítva a díjtételek?

Mennyi a gázórák havi használati díja?

Az üzem üzletfeleslege milyen célra fordítatik?

2. Az üzem vagyonálladéka az 1909. év végén:

a) épületcsoport és földterület	K
b) gépek és egyéb üzemi berendezések	»
c) felszerelés és anyagkészlet	»
d) tőke és követelés	»
Összesen	K

3. Az üzem adósságai az 1909. év végén:

a) kölcsönvett tőkék	K
b) kifizetetlen tartozások	»
c) egyéb (megnevezendő) adósság	»
Összesen	K

4. 1910. évi bevételek:

a) gázdíjak:	
α) utcái világításért	K
β) városi épületek világításáért	»
γ) magánvilágításért	»
δ) ipari és fűtési célokra	»
b) pírshén és kátrányeladás	»
c) gázórák használati díjai	»
d) berendezések magánosok részére	»
e) tőke- vagy kölcsönfelvétel	»
f) egyéb (megnevezendő) bevételek	»
Összesen	K

5. 1910. évi kiadások:

a) személyi kiadások:	
α) tisztviselők illetményei	K
β) egyéb segédszemélyzet illetményei	»
b) irodai szükségletek: fűtés és világítás	»
c) üzemfenntartási anyagok (szén, kenő, tömítő anyagok):	
d) épületfenntartás és biztosítás	»
e) gépberendezés és egyéb felszerelés jó karban tartása	»
f) berendezések magánosok részére	»
g) beruházások és telepítések	»
h) kölcsöntörlesztés és kamat	»
i) tőkeelhelyezés	»
j) egyéb (megnevezendő) kiadások	»
Összesen	K

II. Villanygyár.

1. Mióta áll fenn? Ha előbb vállaltszerűleg kezeltetett, mikor került házi kezelésbe? Ez utóbbi esetben hogyan, átháramlással, szerződés-szerű megváltással, vagy adás-vétellel s mily összeg fejében?

Az alkalmazott motorok száma, megnevezése (gőz-, víz-, exploziós s idegen telepről szerzett árammal hajtott motorok) és lóereje?

Hány kilowatt áram volt az 1910. évben az összes termelés?

Hány kw. volt az összes évi fogyasztás? Hány kw. volt a legnagyobb s a legkisebb napi fogyasztás?

A világításon kívül még milyen célokra használják fel a telep áramát? Mennyibe került 1 kw. villanyáram előállítása?

Hány m. a villanyvezeték hossza? Mennyi a használatban lévő ívlámpák száma?

„, izzólámpák száma? „, villamos-órák száma? Mennyi az utcái villanylámpák száma? Ezek közül hány ég éjjelen túl? Mennyi 1 kw. villanyáram ára:

a) utcái világításra és hivatalos helyiségek világítására, b) magánvilágítás céljaira, c) ipari és erőátviteli célokra?

Ha a villanyáram használatának a díja nem kw.-ként számíttatik, minő alapon és mekkora összegben vannak megállapítva a díjtételek?

Mennyi a villanyos árammérők havi használati díja?

Az üzem üzletfeleslege milyen célra fordítatik?

2. Az üzem vagyonálladéka az 1909. év végén:

a)–d) L. I. 2. a)–d)	K
Összesen	K

3. Az üzem adósságai az 1909. év végén:

a)–c) L. I. 3. a)–c)	K
Összesen	K

4. 1910. évi bevételek:

a) áramdíjak:	
α)–γ) L. I. 4. a) α)–γ)	K
δ) ipari és erőátviteli használatért	»
b) felülvizsgálatok díjai	»
c) árammérők díjai	»
d)–f) L. I. 4. d)–f)	»
Összesen	K

5. 1910. évi kiadások:

a)–f) L. I. 5. a)–f)	K
Összesen	K

III. Vízvezeték.

1. Mióta van üzemben? Minő vizet használ fel? (forrás-, kút-, folyóvíz, felfogott csapadék) A várostól milyen távolra esik a szivattyútelep?

Hány C^o a víz hőfoka? Kötelező-e a vízvezeték bevezetése minden házba?

Ha nem, kikre kötelező? Hány m³ víz volt az 1910. évben az összes termelés?

Hány m³ volt az összes évi fogyasztás? Hány m³ volt a legnagyobb s a legkisebb napi

fogyasztás? Hány m. a vízvezeték hossza? Mennyi a szivattyútelepek száma? Mennyi a víznyerésre szolgáló vízszintes és függőleges kutak száma? Mennyi a használatban lévő vízcsapok száma?

Ezekből hány szolgál utcái használatra? Mennyi a vízvezetékben táplált ingyenes közkutak száma? Mennyi 1 m³ víz ára: a) utcái öntözésre β) hivatalos helyiségek számára γ) ipari célokra δ) magánfogyasztók részére?

Ha a vízhasználat ára nem m³-ként számíttatik, minő alapon és mekkora összegben vannak megállapítva a díjtételek?

2. Az üzem vagyonálladéka az 1909. év végén:

a)–d) L. I. 2. a)–d)	K
Összesen	K

3. Az üzem adósságai az 1909. év végén:

a)–c) L. I. 3. a)–c)	K
Összesen	K

4. 1910. évi bevételek:

a) vízdíjak:	
α) utcái öntözésért	K
β) városi épületek vízfogyasztásáért	»
γ) magánfogyasztásért	»
δ) ipari használatért	»
b) vízmérőhitelesítés	»
c) vízmérőkölcsöndíjak	»
d)–f) L. I. 4. d)–f)	»
Összesen	K

5. 1910. évi kiadások:

a)–f) L. I. 5. a)–f)	K
g) kölcsönvett vízmérők bérdíja	»
h)–k). L. I. 5. g)–j)	»
Összesen	K

IV. Csatornamű.

1. Mióta áll fenn? Milyen vizek elvezetésére szolgál? (szennyvíz, csapadék, talajvíz) Kötelező-e a csatornázás bevezetése minden házba? Ha nem, kikre kötelező?

A csatornamű milyen vizet használ fel az öblítésre? Milyen messze esik a telep a várostól? Hány m³ volt az 1910. évben az elhasznált vízvezeték vízmennyiség?

Hány m. a csőhálózat hossza? Mennyi a vészkiömlők száma? Mennyi a kitorkolási nyílások száma? Hol vannak ezek? A várostól mily távolságban? A csatornadíjak hogy vannak megállapítva s mekkorák?

2. Az üzem vagyonálladéka az 1909. évben:
 a)–d). L. I. 2. a)–d). K
 Összesen K
3. Az üzem adósságai az 1909. év végén:
 a)–c). L. I. 3. a)–c). »
 Összesen K
4. 1910. évi bevételek:
 a) berendezések magánosok részére K
 b) csatornadíjak »
 c) kényszerbekötések »
 d)–e) L. I. 4. e)–f). »
 Összesen K
5. 1910. évi kiadások:
 a)–b). L. I. 5. a)–b). K
 c) üzemfenntartási anyagok (szén, kenő és tömítő anyagok, vízfogyasztás, áramdíj stb.) »
 d)–j). L. I. 5. d)–j). »
 Összesen »

V. Fürdő.

1. Mióta áll fenn? Bérben van-e vagy házi kezelésben? Ha bérben, mennyi időre szól a szerződés? A bérlő állandó bérösszeget fizet-e a városnak vagy csak a jövedelemből részesedést? Az utóbbi esetben a jövedelemnek hány %-át? Van-e a fürdőben népfürdő? Mennyi a népfürdő használati díja? f. Mekkora volt a népfürdő évi látogatottsága?
2. Az üzem vagyonálladéka az 1909. év végén:
 a)–d). L. I. 2. a)–d). K
 Összesen K
3. Az üzem adósságai az 1909. év végén:
 a)–c). L. I. 3. a)–c). K
 Összesen K
4. Az 1910. évi bevételek:
 a) fürdőbérleti díj vagy jövedelemrészesedés K
 b) helyiségek bére (vendéglő, bolt stb.) »
 c) fürdődíjak »
 d) lakószobák bére »
 e) kiszolgálási és játékdíjak »
 f) játékdíjak »
 g) gyógy- és zenedíjak »
 h) forrásvíz-eladás »
 i)–j). L. I. 4. e)–f). »
 Összesen K
5. 1910. évi kiadások:
 a)–b). L. I. 5. a)–b). K
 c) üzemfenntartási anyagok (szén,

- kenő, tömítőanyagok, vízfogyasztás stb.) K
 d)–e). L. I. 5. d)–e). »
 f) utak, sétányok fenntartása »
 g)–j). L. I. 5. g)–j). »
 Összesen K

VI. Vásárcsarnok.

1. Mióta áll fenn? Mennyi a csarnokok száma? Mennyi a csarnokok területe m²-ekben? Mennyi az árúhelyek összes száma? Mennyi a nagyban elárúsítók száma? és mennyi a kicsinyben elárúsítók helyeinek száma? Mily közlekedés van a csarnokhoz? A csarnokon kívül vannak-e a városban nyílt piacok is és pedig hány?
2. Az üzem vagyonálladéka az 1909. év végén:
 a)–d). L. I. 2. a)–d). K
 Összesen K
3. Az üzem adósságai az 1909. év végén:
 a)–c). L. I. 3. a)–c). K
 Összesen K
4. 1910. évi bevételek:
 a) árúhelyek bérei:
 a) évi bérek K
 β) havi bérek »
 γ) napi bérek »
 b) rakodóhelyek bérei »
 c) hűtőrekeszek bérei »
 d) lakások, vendéglők, boltok stb. bérei »
 e) évadvásárok helybére »
 j) hálalási díjak »
 g) hatósági közvetítés »
 h)–i). L. I. 4. e)–f). »
 Összesen K
5. 1910. évi kiadások:
 a)–i). L. I. 5. a)–e) és g)–j). K
 Összesen K

VII. Húscsarnok.

1. Hány városi húscsarnok van? Mióta állnak fenn? Milyen húsneműeket árulnak? Mennyi volt az 1910. évben a húsfogyasztás q-ákban? (az egyes húsnemek elfogyasztott mennyisége külön bejegyzendő.) A fogyasztás a múlt évvel szemben emelkedett-e vagy csökkent? Mutatkozott-e az év folyamán ki nem elégíthető szükséglet?
2. Az üzem vagyonálladéka az 1909. év végén:

- a) épület K
 b)–c) L. I. 2. c)–d). »
 Összesen K
3. Az üzem adósságai az 1909. év végén:
 a)–c) L. I. 3. a)–c). K
 Összesen K
4. 1910. évi bevételek:
 a) húsneműek eladása K
 b)–c) L. I. 4. e)–f). »
 Összesen K
5. 1910. évi kiadások:
 a) L. I. 5. a). K
 b) húsneműek beszerzése »
 c) házbér »
 d) berendezések s felszerelések jó karban tartása »
 e)–f) L. I. 5. g) és j). »
 Összesen K

VIII. Közvägöhid.

1. Mennyi a városban működő vágóhidak száma? Mióta állnak fenn? Milyen állatok vágására terjed ki a vágóhidak üzeme? Mennyi az 1910. évben levágott állatok száma? (külön-külön megnevezéssel) Miféle egységárak fejében történik a vágás? Be van-e az üzem jéggyártásra rendezve?
2. Az üzem vagyonálladéka az 1909. év végén:
 a)–d) L. I. 2. a)–d). K
 Összesen K
3. Az üzem adósságai az 1909. év végén:
 a)–c) L. I. 3. a)–c). K
 Összesen K
4. 1910. évi bevételek:
 a) vágódíjak K
 b) szúródíjak »
 c) húsvizsgálási díjak »
 d) paczalmos használata »
 e) istálló- és akopénz »
 f) húspároló- és hűtőhelyiség jövedelme »
 g) takarmány- és trágyaeladás »
 h) jégeladás »
 i) üzleti helyiségek bére »
 j)–k) L. I. 4. e)–f). »
 Összesen K
5. 1910. évi kiadások:
 a)–b) L. I. 5. a)–b). K

- c) üzemfenntartási anyagok (tüzelő-szer, kenő, tömítőanyag, vízfogyasztás, takarmány stb.) K
 d)–e). L. I. 5. d)–e). »
 j) fertőtlenítés és húspárolás költségei »
 g) jéggyártás költségei »
 h)–k). L. I. 5. g)–j). »
 Összesen K

IX. Műjéggyár.

1. Mióta áll fenn? Mi az üzem erőforrása (gőz-, exploziós-, vízimotor, idegen telepről szerzett áram)? Hány q volt az 1910. évben az összes termelés? Mennyibe került egy q jég előállítás? A termelt jégből mennyi fordított: a) városi czélokra, b) eladásra? Hány m³ volt a termeléshez felhasznált vízmennyiség? Milyen áron árúsítja a gyár a jeget? Vannak-e kedvezményes árak és pedig milyenek és kiknek a részére?
2. Az üzem vagyona az 1909. év végén:
 a)–d). L. I. 2. a)–d). K
 Összesen K
3. Az üzem adósságai az 1909. év végén:
 a)–c). L. I. 3. a)–c). K
 Összesen K
4. 1910. évi bevételek:
 a) jégeladás K
 b)–c). L. I. 4. e)–f). »
 Összesen K
5. 1910. évi kiadások:
 a)–b). L. I. 5. a)–b). K
 c) üzemfenntartási anyagok (szén, kenő, tömítőanyag, vízfogyasztás, áramdíj stb.) »
 d)–i). L. I. 5. d)–e) és g)–j). »
 Összesen K

X. Téglagyár (téglatető).

1. Mióta áll üzemben? Gépi erő útján állítatnak elő a termékek vagy kézi veréssel? A gépeket milyen erő hajtja (gőz-, vízi-, exploziós motor, idegen telepről szerzett áram)? Mennyi volt az 1910. évben az összes termelés? db. téglá, db. zsindegy, db. egyéb termék. Mennyi volt az 1910. évben eladott összes termelt mennyiség? db. téglá, db. zsindegy, db. egyéb termék? Mennyi volt 1000 db. téglá és 1000 db. zsindegy előállítás ára? Mennyi volt 1000 db. téglá és 1000 db. zsindegy eladási ára?

2. Az üzem vagyonálladéka az 1909. év végén:	
a)–d) L. I. 2. a)–d)	K
Összesen	K
3. Az üzem adósságai az 1909. év végén	K
a)–c) L. I. 3. a)–c)	»
Összesen	K
4. 1910. évi bevételek:	
a) gyári termékek eladása	K
b) homok és földszedési díjak	»
c)–d) L. I. 4. e)–f)	»
Összesen	K
5. 1910. évi kiadások:	
a)–b) L. I. 5. a)–b)	K
c) üzemfenntartási költségek (szén, kenő-, tömítőanyag, áramdíj, homok- és földszedési díj stb.)	»
d)–i) L. I. 5. d)–e) és g)–j)	»
Összesen	K

XI. Nyomdavállalat.

1. Mióta áll fenn? Csak a városi közszükségletek kielégítését szolgálja vagy megrendelésre is dolgozik? Az üzemnek milyen hajtóereje van (gőz-, vízi-, exploziós motor, idegen telepről szerzett áram)? Mennyi a sajtók száma? a) kézi sajtó b) sima sajtó c) körforgó sajtó? Van-e a nyomdában betűöntőde?	
2. Az üzem vagyonálladéka az 1909. év végén:	
a) épületrész	K
b)–d) L. I. 2. b)–d)	»
Összesen	K
3. Az üzem adósságai az 1909. év végén:	
a)–c) L. I. 3. b)–c)	K
Összesen	K
4. 1910. évi bevételek:	
a) hivatalos nyomtatványok	K
b) magánosok rendelései	»
c)–d) L. I. 4. e)–f)	»
Összesen	K
5. 1910. évi kiadások:	
a)–b) L. I. 5. a)–b)	K
c) üzemfenntartási anyagok (papír, olaj, festék, kenő-, tömítőanyag stb.)	»
d)–e) L. I. 5. d)–e)	»
f) beruházások és üzem bővítés	»
g)–i) L. I. 5. h)–j)	»
Összesen	K

XII. Bánya.

1. Mióta van üzemben? Házi kezelésben van-e vagy bérben? Milyen ásványok vagy érczek kitermelésére terjed ki a bánya üzege? Mekkora mm.-ákban az 1910. évi termelés nagysága (az egyes bányatermékek külön-külön sorolandók fel)? Mekkora mm.-ákban az eladás mennyisége, az egyes bányatermékek felsorolásával?	
2. Az üzem vagyonálladéka az 1909. év végén:	
a)–d) L. I. 2. a)–d)	K
Összesen	K
3. Az üzem adósságai az 1909. év végén:	
a)–c) L. I. 3. a)–c)	K
Összesen	K
4. 1910. évi bevételek:	
a) hasznóbérjövetelem	K
b) bányatermékek eladása	»
c)–d) L. I. 4. d)–f)	»
Összesen	K
5. 1910. évi kiadások:	
a) személyi kiadások	K
α) tisztviselők illetményei	»
β) rendes segédszemélyzet illetményei	»
γ) a napszámosok illetményei	»
b)–c) L. I. 5. b) és d)	»
d) termelési költségek (fa, kőszén, robbanóanyag stb.)	»
e) gépberendezés és egyéb felszerelés jó karban tartása	»
f) beruházások és üzem bővítés	»
g)–i) L. I. 5. h)–j)	»
Összesen	K

XIII. Tüzelőszerraktár.

1. Mióta áll fenn? Csak a város szükségletének kielégítését szolgálja, vagy magánfelekét is? Milyen tüzelőanyagokra terjed ki a raktár üzege? Mekkora volt az 1910. évben a raktárban felhalmozott tüzelőszerek mennyisége? q szén, m ³ tűzifa, m ³ hasábfa; q egyéb tüzelőanyag. Az 1910. év folyamán eladásra került: q szén, m ³ tűzifa, m ³ hasábfa és q egyéb tüzelőanyag. Mennyi volt 1 q szén, 1 m ³ tűzifa s 1 m ³ hasábfa évi átlagos beszerzési ára? Mennyi volt 1 q szén 1 m ³ tűzifa s 1 m ³ hasábfa évi átlagos eladási ára? A faaprítás hogyan történik, kézi vagy gépi erővel?	
---	--

2. Az üzem vagyonálladéka az 1909. év végén:	
a)–d) L. I. 2. a)–d)	K
Összesen	K
3. Az üzem adósságai az 1909. év végén:	
a)–c) L. I. 3. a)–c)	K
Összesen	K
4. 1910. évi bevételek:	
a) eladott tüzelőszerek ára:	
α) szén	K
β) tűzifa	»
γ) hasábfa	»
δ) egyéb tüzelőanyag	»
b)–c) L. I. 4. e)–f)	»
Összesen	K
5. 1910. évi kiadások:	
a)–e) L. I. 5. a)–e)	K
f) tüzelőszerek beszerzési ára:	
α) szén	»
β) tűzifa	»
γ) hasábfa	»
δ) egyéb tüzelőanyag	»
g) beruházások és üzem bővítés	»
h)–j) L. I. 5. h)–j)	»
Összesen	K

XIV. Városi vasút.

1. Mióta áll üzemben? Mi a vasút hajtóereje (lóvasút, gőzvasút, villanyvasút)? Bérben van-e vagy házi kezelésben? Ha előbb vállalatyszerűleg kezeltetett, mikor került házi kezelésbe? Ez utóbbi esetben hogyan, szerződészerű megváltással, adás-vétellel vagy átháramlással? Ha a vasút bérben van, a bérlő állandó bérösszeget fizet a városnak vagy csak a jövedelmének bizonyos hányadát juttatja annak és pedig hány %-át? Villamos vasútnál az áramot saját telepén fejleszti a vasút, vagy más vállalattól szerzi? Mekkora a legmagasabb és a legalacsonyabb viteldíj? Vannak-e megállapítva kedvezményes díjtételek, miképpen és kiknek a részére? Vannak-e megállapítva a vasútvonalon zónák és pedig hány? A városi vasút csak személyszállítással foglalkozik-e, vagy áruszállítással is?	
2. Az üzem vagyonálladéka az 1909. év végén:	
a)–d) L. I. 2. a)–d)	K
Összesen	K
3. Az üzem adósságai az 1909. év végén:	
a)–c) L. I. 3. a)–c)	K
Összesen	K

4. 1910. évi bevételek:	
a) viteldíjak	K
b)–c) L. I. 4. e)–f)	»
Összesen	K
5. 1910. évi kiadások:	
a)–c) L. I. 5. a)–b) és d)	K
d) üzemfenntartási anyagok (lótartás, tüzelőszerek, vízfogyasztás, villanyosáramdíj)	»
e) gépberendezés és egyéb felszerelések jó karban tartása	»
f) beruházások és üzem bővítés	»
g)–i) L. I. 5. h)–j)	»
Összesen	K

XV. Városi malom.

1. Hány városi malom van? Mióta állnak fenn? Házi kezelésben vannak-e, vagy bérben?	
2. Az üzem vagyonálladéka az 1909. év végén:	
a)–d) L. I. 2. a)–d)	K
Összesen	K
3. Az üzem adósságai az 1909. év végén:	
a)–c) L. I. 3. a)–c)	K
Összesen	K
4. 1910. évi bevételek:	
a) hasznóbér	K
b)–c) L. I. 4. e)–f)	»
Összesen	K
5. 1910. évi kiadások:	
a)–d) L. I. 5. d), e), h) és j)	K
Összesen	K

XVI. Városi vendéglő, csárda, kocsmá.

1. Hány vendéglő, csárda vagy kocsmá van a város tulajdonában? Mióta állnak fenn? Házi kezelésben vannak-e, vagy bérben?	
2. Az üzem vagyonálladéka az 1909. év végén:	
a)–c) L. I. 2. a), c), d)	K
Összesen	K
3. Az üzem terhei az 1909. év végén:	
a)–c) L. I. 3. a)–c)	K
Összesen	K
4. 1910. évi bevételek:	
a) hasznóbér	K
b)–c) L. I. 4. e)–f)	»
Összesen	K
5. 1910. évi kiadások:	
a)–c) L. I. 5. d), h), és j)	K
Összesen	K

16. Országos községi törzskönyv-bizottság.

Tulajdonképpen munkakörén kívül nagy mértékben lekötötte az elmúlt évtizedben a m. kir. központi statisztikai hivatal munkáját a Magyarország község- és egyéb helyneveinek rendezésével megbízott Országos Községi Törzskönyvbizottság ügyeinek intézése.

Magyarország községeinek és egyéb lakott helyeinek elnevezése terén e rendezést megelőzőleg a közforgalomra is károsan ható zavar uralkodott. A zavar abból keletkezett, hogy nem volt jogszabály, amely valamely központi fórumot bízott volna meg a községnevek megállapításával, hanem a községek a maguk nevééről, a birtokosok a pusztáik nevééről tetszésük szerint rendelkeztek. Ebből két helytelen irányzat támadt. Az egyik abban nyilvánult, hogy különösen oly vidékeken, ahol többféle nyelvű lakosság él együtt — egy és ugyanazon községnek több neve is szerepelt a közhasználatban, más a régi, de még érvényben levő pecséteken, más a községi hivatalos írásokon, s esetleg ismét más a nép ajkán. Néhol még a postának és a vasútnak is szaporítania kellett a változatokat, közelebbi meghatározás okáért jelölték a község neve elé. A másik irányban pedig az okozott zavart, hogy az ország különböző helyein több azonos nevű község keletkezett (pl. az új telepítésű falvak rendszerint Újfalú nevet vettek föl, más községek templomuk védőszentjéről nevezték el magukat, így számos Szent-János, Szent-András stb. nevű község alakult).

Az a visszasság, hogy egyfelől ugyanazon községnek több neve is volt, másfelől ugyanazon nevet több község is viselte, sok bonyodalmat és félreértést okozott a közélet minden ágában, a közigazgatásban úgy, mint a postai és vasúti forgalomban, a telekkönyvekben úgy, mint a katonai igazgatásban. Nem segíthettek ezen a bajon a m. kir. központi statisztikai hivatal által szerkesztett Helységnévtárak sem, amelyek köteleességszerűleg beszámoltak ugyan a közforgalomban lévő helynevekről, de a felől, hogy ezek közül melyik a leghelyesebb, nem mondhattak bírálatot. És czéltalan is lett volna ítélkezniök, mert hiszen semmi jogszabály ki nem mondta, hogy a Helységnévtár állásfoglalása irányadó és kötelező.

Az 1898. évi IV. t.-cz. végre vállalkozott arra, hogy rendet teremtsen ebben a bizonytalan állapotban. A törvény legfőbb intézkedései, hogy minden községnek csak egy hivatalos neve lehet, s ezt a hivatalos nevet a község és vármegye meghallgatása után az országos községi törzskönyvbizottság javaslatára a m. kir. belügyminister állapítja meg.

Az országos községi törzskönyvbizottság úgy van összeállítva, hogy javaslatait a legnagyobb alapos-

sággal, és az összes lényeges szempontok figyelembevételével tehetné meg. Ügyvitele a központi statisztikai hivatalban történik, a mely hivatal évtizedek óta a hivatalos Helységnévtárak szerkesztője. A bizottság elnöke a statisztikai hivatal igazgatója, helyettes elnöke a hivatal aligazgatója. A közigazgatás érdekeit a bizottságban a különböző minisztériumoknak, s a statisztikai hivatalnak kiküldöttjei képviselik; a történelmi szempontok érvényrejuttatásán az országos levéltárnak, a Magyar Tudományos Akadémiának, s a Történelmi Társaságnak megbízottjai örködnek; a földrajzi szempontok figyelemmel kísérésére a Magyar Földrajzi Társaság is részt vesz a bizottság munkájában, végül állandó nyelvész-szakértői is vannak a bizottságnak.

Helynévrendező munkáját az országos községi törzskönyvbizottság vármegyék szerint tagolva végezte; de minden egyes vármegyénél nemcsak az odatarozó község neveit tárgyalta, hanem egyéb oly helyneveket is, amelyek az azon vármegyebeli községek valamelyikével azonosak, vagy rokonhangzásúak, vagy legalább törzsnevük azonosak, ha más jelzőjük van is. A tárgyalásnak ez a sorrendje azért volt szükséges, hogy több azonos nevű községre egyszerre lehessen mérlegelni, melyik közülük a legfontosabb, s így melyik tartsa meg a nevét változatlanul, s viszont melyek azok, amelyeknek a nevét valami jelzővel kell ellátni, vagy éppen megváltoztatni.

A rokonhangzású községnevek kiválasztása s így a tárgyalás anyagának előkészítése a statisztikai hivatal feladata volt; a hivatal jegyezte ki a tárgyalásra váró községekre vonatkozó azon adatokat is, amelyek a név megállapítására a mai adminisztráció szempontjából irányadók lehetnek: nevezetesen a községek lélekszámát, lakóinak megoszlását, a községben lévő posta, vasút- és hajóállomás megnevezését, s azt hogy óhajta-e a község új nevet és minőt?

A statisztikai hivatal által kijegyzett adatokat a bizottság tagjai s állandó szakértői tanulmányozták át s megtették észrevételeiket, valamint egyes községek elnevezésére vonatkozó konkrét javaslatokat is; egyidejűleg megküldte azonban a bizottság ezeket az adatokat egyéb szakembereknek is, különösen az illető vármegye monografusainak, történetével, földrajzával és egyéb viszonyaival ismerős más szakértőknek, s — ahol van ilyen — a vármegyei történelmi társulatnak is. Ilyképen sok becses észrevétel, tartalmas megjegyzés és találó indítvány merült fel, gazdagítva a vármegye községneveire vonatkozó anyagot.

Ezek a javaslatok azután az országos levéltárhoz kerültek, mely a maga óriási történelmi anyaggyűjteményét, okleveleit kutatta fel, hogy világot vessen a tárgyalandó község multjára, felelevenítse azoknak feledésbe ment eredeti neveit vagy történelmi érvei-

vel támogassa a mostani nevet. Ebben a bánásmódban részesült minden község neve, a legapróbbaké is; s a törzskönyvbizottság maga is községről-községre haladva minden felmerült javaslatot gondosan mérlegelve hozta meg határozatait. A bizottsági megállapodások tüzetes indokolással küldettek meg az érdekelt községeknek és vármegyéknek, a melyek képviselőtestületi, illetőleg törvényhatósági bizottsági határozatban mondták ki a maguk véleményét a község elnevezése tárgyában. Nyitva volt még a felelősség útja is a vármegyei közgyűlés határozata ellen a más véleményen levő községek és magánosok részére: s a mikor így minden véleménynyilvánításra jogosult tényező meghallgatott, akkor a törzskönyvbizottság újabb javaslat kíséretében végleges döntés végett a helynévmegállapításra a törvény értelmében hivatott belügyminister úr elé terjesztette a vármegye helyneveit.

Az országos községi törzskönyvbizottságot a helynevek rendezésénél a következő főbb irányelvek vezették: A hol a község törzsnevét meglehetett tartani, s csak épen alkalmas megkülönböztető jelzőre volt szükség, ott többnyire földrajzi szempontok voltak irányadók az előnév megválasztásakor. A község mellett elfolyó patak vagy folyó, a falu fölött emelkedő hegy neve adták legtöbbször a jelzőt, néha valamely közelebbi város vagy nagyobb község is, a melynek érdekkörébe tartozik az illető falu. Gyakran a földrajzi szempont történetivel kapcsolódik, a mikor a jelző például egy közeli várról vétetett, a mihez ma csak a földrajzi közelség fűzi a községet, hajdan azonban esetleg századokon át az illető vár jobbágya volt. Kiszegítőül a vármegye neve is szerepel jelző gyanánt, de csak akkor, ha alkalmasabb előnév nem kínálkozott, mert a víz és hegyrajzi meghatározás mindig jellemzőbb, mint a közigazgatási beosztás.

A hol a község törzsneve is módosításra szorult, ott a bizottság, a mikor lehetett, a történelmi adatok világa mellett indult meg. Néha nagyon egyszerű volt ez a feladat, mert könnyű volt nyomára jutni annak a lassú folyamatnak, a mely az idegen ajkúak által megszállt vidékeken elváltította az ott dívó ősi, történelmi helyneveket. Még gyakoribb eset, különösen a török hódoltság idején kipusztult, s azután egészen

idegen elemekkel újra telepített községekre nézve, hogy a régi történelmi név teljesen feledésbe merült, az új lakosság a maga nyelvén új nevet adott a községnek, a melynek legfeljebb annyi vonatkozása volt a régi névvel, hogy annak a települők nyelvére lefordított vagy eltorzított változatát képezte. Néha még ez az összefüggés is hiányzik, s az új név teljesen más gondolatvilágból van merítve, mint a régi, évszázadok történetével megnemesített név volt. Az országos községi törzskönyvbizottság ilyen esetekben a legjogosultabb történelmi álláspontra helyezkedett, s munkájának meg is van az az eredménye, hogy nemcsak a korábban fenforgott közigazgatási zavarokat küszöbölte ki a községnevek rendezése alkalmával, hanem a helynevek belső értékét is nagyban emelte azzal, hogy eredeti tisztaságukban állította vissza a régi történelmi neveket, s a földrajzi vonatkozásoknak is lehető nagy szerepet juttatott.

A törzskönyvbizottság ügyvitelét intéző statisztikai hivatalnak jutott az a feladat is, hogy az új helynevek elterjesztéséről gondoskodják vármegyei különnyomatok, és országos Helységnévtárak szerkesztésével, a katonai térképek helyesbítésével stb. Az új községi pecsétek központi előállítására és a községek részére való szétküldése is a statisztikai hivatal közvetítésével történik, a községek által esetleg kívánt címert azonban az országos levéltár meghallgatása után a belügyminister úr állapítja meg.

A községnevek rendezése most ér véget, s az országos községi törzskönyvbizottságnak utolsó munkája lesz egy összefoglaló műben számolni be egy évtizedet meghaladó működéséről. E kötet bevezető része a helynévrendezés történetét fogja előadni azoknak az okoknak az ismertetésével, a melyek a rendezést szükségessé tették, s azoknak az irányelveknek a bemutatásával, a melyek a bizottságot működésében vezették. A második része betűrendben sorolja föl az ország összes községneveit, s azoknál, a melyek a törzskönyvezés során megváltoztak, közli azokat a történelmi, földrajzi vagy egyéb okokat is, a melyek a megállapított új név választása mellett szóltak. Ennek a műnek a szerkesztése szintén a statisztikai hivatalra vár.

A m. kir. központi statisztikai hivatal kiadványainak jegyzéke.

1. 1868-tól 1893-ig, a hivatal kiadványainak újjászervezéséig.

1. Statisztikai adatgyűjtések eredményei.

a) Hivatalos statisztikai közlemények gyűjtő-címe alatt:

- I. évfolyam 1—3. Vegyes statisztikai közlemények.
4. Magyarország árúforgalma 1867-ben.
5. Magyarország közoktatási statisztikája 1864/5—1867/8.
- II. évfolyam 1—2. Vegyes statisztikai közlemények.
3. Magyarország bányászata 1863-1867.
4. Az 1868. évi külkereskedelmi viszonyok.
5. Az 1869. évi népszámlálás előmunkálatai.
- III. évfolyam 1. Magyarország árúforgalma Ausztriával és a külfölddel 1868-ban.
2. Horvát-Szlavonországra vonatkozó népesedési mozgalom, közoktatásügy és mezeli termelés 1868.
3—4. Vegyes statisztikai közlemények.
5. Magyarország népiskolái 1869-ben.
- IV. évfolyam 1. Magyarország és Erdély 1869. évi aratási eredményei.
2. Kereskedelmi viszonyok 1869.
3. Magyarország árúforgalma Ausztriával és a külfölddel 1869.
4. Vegyes statisztikai közlemények.
5. Kereskedelmi viszonyok 1870.
- V. évfolyam 1. Magyarország 1870. évi aratási eredményei.
2. Magyarország bányászata 1868. és 1869. években.
3. Magyarország árúforgalma 1868. és 1870.
4. Vegyes statisztikai közlemények.
5. Magyarország bank- és hitelintézetei 1870.

- VI. évfolyam 1. Magyarország bányászata 1870-ben és 1871-ben.
2. Kereskedelmi viszonyok 1871.
3. Magyarország és Erdély 1871. évi aratási eredményei.
4. Vegyes statisztikai közlemények.
5. Magyarország árúforgalma 1871.
6. Magyarország bank- és hitelintézetei 1871. és vasutai 1871.
- VII. évfolyam 1. Magyarország aratási eredményei 1872-ben.
2. Kereskedelmi viszonyok 1872.
3. Magyarország felső tanintézetei és középtanodái 1870—1872-ben.
4. Magyarország árúforgalma 1872-ben.
5. Magyarország bányászata 1872-ben és 1873-ban.
6. Magyarország bank- és hitelintézetei 1872-ben. Magyarország vasutai 1872-ben.

Emlékirat és javaslat a mezőgazdasági adatgyűjtés, főleg az aratási statisztika fejlesztése ügyében.
Magyarország népesedési mozgalmak 1876-ban.
Magyarország vasutai 1876-ban.
Magyarország hitelintézetei 1877-ben.
Magyarország egyletei és társulatai 1878-ban.
Magyarország vasutai 1877-ben.
Magyarország hitelintézetei 1878-ban.
Magyarország vasutai 1878-ban.
Az országos magyar királyi statisztikai hivatal kiadványai.
A községek háztartása és pótdadjuk az 1881. évi jóváhagyott költségvetések alapján.
Az országos magyar királyi statisztikai hivatal könyvtárának és térképgyűjteményének címjegyzéke 1867—1884.
Magyarország háziipara az 1884. év elején.
Magyarország hivatalos statisztikája. Történelme és fejlődése.
Magyarország iparstatisztikája 1885-ben.

Magyarország köz- és magánkönyvtárai 1885-ben.
Magyarország népességének élelmezési statisztikája
physiologiai alapon.

Fogházaink állapota 1872—1886.

Magyarország öt évi árúforgalmának eredményei.
Magyarország vizeinek statisztikája.

b) Önállóan megjelent kiadványok.

A magyar korona országában az 1870. év elején végrehajtott népszámlálás eredményei a hasznos házi állatok kimutatásával együtt. (Magyar-német kiadásban is.)

A Szent-István koronája országainak népessége 1870-ben. (Németül is.)

A magyar korona országában az 1881. év elején végrehajtott népszámlálás eredményei (2 kötet, az I. kötet magyar-német kiadásban is.)

Magyarország szőlészeti statisztikája 1860—1876.

A Szent-István koronája országainak népessége a területek, lakviszonyok és háziállatok kimutatásával 1880. (Németül is.)

Statistisches Handbuch der österr.-ung. Monarchie. Az osztrák-magyar monarchia statisztikai kézi könyve. 1867—1888. (Német-magyar kiadás.)

A Szent-István koronája országainak népessége a területek, épületek és háziállatok kimutatásával 1890. Magyarország pénzügyintézetei.

Magyarország gazdasági statisztikai kézi könyve.

Magyar Statisztikai Évkönyv I—XX. évfolyam. 1871—1890. (Magyar-német kiadásban is.)

Magyarország árúforgalma Ausztriával és más országokkal. Évi, félévi és havi füzetekben, I—XI. évfolyam. 1881—1892. (Részben magyar-német kiadás.)

Statisztikai közlemények az osztrák-magyar monarchia vasutairól (1879—1891). Magyar-német kiadás.

2. A nemzetközi statisztikai kongresszusok alkalmából közrebocsátott nyomtatványok.

Congrès international de statistique à Budapest:

Catalogue de l'exposition graphique.

Bulletin.

Programme.

Rapports et résolutions.

Compte-rendu de la neuvième session à Budapest.

Jelentés az 1872. aug. havában Szent Pétervárott tartott VIII. nemzetközi statisztikai kongresszus tanácskozmányai- és határozatairól.

Commission permanente du congrès international de statistique:

Exposé d'un plan de bibliographie statistique internationale (Charles Keleti).

Exposé relatif à la statistique des opérations de bourse (Poznanski).

Rapport et programme. Pour la session de Paris en 1878 (Charles Keleti).

Mémoire sur la réforme de la statistique des métaux précieux (M. F. X. de Neumann Spallart).

Mémoire sur la commission permanente (Charles Herich).

Statistique officielle de la Hongrie 1869. (Charles Keleti).

Qu'est-ce que la nationalité? (Charles Keleti).

Idées sur la statistique agricole (Charles Keleti).

Rapport sur l'état de l'agriculture en Hongrie (Charles Keleti).

Das Forstwesen als Gegenstand der internationalen Statistik (Albert von Bedő).

Gedanken über die Kriterien der Nationalität. (Dr. Glatter).

Quelques mots sur la statistique militaire (Alexander Havas).

Quelques remarques sur les méthodes graphiques et géographiques. (Dr. Jean Hunfalvy).

Ueber die Organisation bezüglich Reorganisation der amtlichen Statistik. (Dr. Alexander Konek.)

Mémoires et motions sur la nécessité et l'utilité de la statistique sur les opérations de bourse. (Joseph Poznansky.)

Actenstücke zur Organisation der Landes-Statistik in Ungarn.

3. Kiállítási jelentések és katalógusok:

Magyarország a bécsi 1873-iki közkiállításon. (Németül is.)

Honismerető. A bécsi 1873-iki közkiállítás magyar katalógusának bevezető része. (Keleti Károly.) [Németül és francziául is.]

Catalogue spécial de la section Hongroise. Exposition universelle de Paris. (Magyar-francia kiadás.)

Hivatalos jelentés a Párisban 1878-ban tartott egyetemes kiállításról. [Magyarország közgazdasági és művelődési állapotai.] (Keleti Károly.)

Jelentés a Székesfehérvárott 1879-ben rendezett országos mű-, ipar-, termény- és állatkiállításról. (Keleti Károly.)

Hivatalos jelentés a budapesti 1885-iki országos általános kiállításról.

A Balkán-félsziget némely országai és tartományainak közgazdasági viszonyai.

4. Egyéb kiadványok:

Keleti Károly: A telekadó és kataszter közgazdasági és statisztikai szempontból. 1868.

Statisztikai előadások a földművelési, ipar- és kereskedelemügyi miniszter által szervezett statisztikai tanfolyamon. 1869.

Keleti Károly: Emlékirat, egyúttal javaslat Magyarország hivatalos statisztikájának szervezése tárgyában. 1869.

A Szent István korona országainak népessége 1870-ben. (Németül is.)

Kereskedelmi viszonyok. 1869, 1870.

Czilchert Károly: Pozsonymegye helyrajzi és statisztikai leírása.

Keleti Károly: Magyarország hivatalos statisztikája és továbbfejlesztésének szüksége.

Keleti Károly és Beöthy Leó: Magyarország statisztikája. (Magyar-francia kiadás.)

Majláth Béla: Liptómege adó-, ipar- és kereskedelmi viszonyai.

Pekár Imre: Földünk buzája és lisztje a tudomány, a fogyasztó, a molnár és a termelő szempontjából. (Németül is.)

Keleti Károly: Emlékirat az 1883-ban megindítandó iparstatisztikai adatgyűjtés ügyében.

Magyarország iparosainak és kereskedőinek cím és lakjegyzéke.

Konzuli jelentések I—IV. évfolyama 1871—1875.

Megjelentek ezenkívül 1873 óta Magyarország Tiszti Cím- és Névtára s a Magyar Szent Korona Országainak Helységnevtára című kiadványok; ezeket 1. az újabb kiadványok között.

2. A magyar királyi központi statisztikai hivatal újabb kiadványai 1893 óta.

Magyar Statisztikai Közlemények.

Új folyam.

Magyar és magyar-német kiadás.

I., II., III. kötetek. A magyar szent korona országainak az 1891. év elején végrehajtott népszámlálás eredményei.

I. rész: Általános népleírás Elfogyott

II. » A népesség foglalkozása . . . »

III. » Épületstatisztika »

IV. kötet. A magyar szent korona országainak 1892. évi áruforgalma »

V. » A magyar szent korona országainak 1890. és 1891. évi népmozgalma »

VI. » A magyar szent korona országainak 1891. és 1892. évi mezőgazdasági termelése . . »

VII. » A magyar szent korona országainak 1893. évi áruforgalma »

VIII. » A magyar szent korona országainak 1892. és 1893. évi népmozgalma Ára 4 kor.

IX. » A Magyarországon 1893. évi január 31-én végrehajtott cigányösszeírás eredményei . . » 4 »

X. kötet. A magyar szent korona országainak 1894. évi áruforgalma Elfogyott

XI. » A magyar szent korona országainak 1893. és 1894. évi mezőgazdasági termelése Ára 6 kor.

XII. » Magyarország népessége a pragmatica sanctio korában (1720-1721.) » 8 »

XIII. » Magyarország malomipara 1894-ben » 4 »

XIV. » A magyar szent korona országainak 1895. évi külkereskedelmi forgalma Elfogyott

XV. » A magyar szent korona országainak mezőgazdasági statisztikája (I. rész: A magyar mezőgazdasági statisztika fejlődése s az 1895. VIII. törvényzikk alapján végrehajtott összeírás főbb eredményei községenként) Ára 20 kor.

XVI. » A magyar szent korona országainak hitelintézetei 1894-ben » 8 »

XVII. » A magyar szent korona országainak 1896. évi külkereskedelmi forgalma » 6 »

XVIII. » A magyar szent korona országainak mezőgazdasági statisztikája (II. rész: Mezőgazdasági termelés 1895. és 1896. évben) » 4 »

XIX. » Tűzkárok 1895. és 1896. évben » 4 »

XX. » A magyar szent korona országainak 1897. évi külkereskedelmi forgalma » 4 »

XXI. » A magyar szent korona országainak vasútjai az 1894., 1895. és 1896. évben » 6 »

XXII. » A magyar szent korona országainak 1897. évi népmozgalmi statisztikája » 8 »

XXIII. » A magyar szent korona országainak 1898. évi külkereskedelmi forgalma » 6 »

XXIV. » A magyar szent korona országainak mezőgazdasági statisztikája (III. rész: A gazdaságok megoszlása jelleg és nagyság szerint) » 10 »

XXV. » A magyar szent korona országainak betegségyűző pénztárai 1898-ban » 6 »

XXVI. » A magyar szent korona országainak 1899. évi külkereskedelmi forgalma » 6 »

XXVII. » A magyar szent korona országainak mezőgazdasági statisztikája (IV. rész: Végeredmények, 17 grafikai térképpel) » 8 »

XXVIII. kötet. A magyar szent korona országainak vasútjai 1897., 1898. és 1899. évben Ára 6 kor.

XXIX. » A magyar szent korona országainak 1900. évi külkereskedelmi forgalma » 6 »

Magyar Statisztikai Közlemények.

Új sorozat.

Magyar, magyar-német és magyar-francia kiadás.

1. kötet. A magyar szent korona országainak 1900. évi népszámlálása. Első rész. A népesség általános leírása községenként Elfogyott,

2. » A magyar szent korona országainak 1900. évi népszámlálása. Második rész. A népesség foglalkozása községenként Ára 8 kor.

3. » A magyar szent korona országainak 1901. évi külkereskedelmi forgalma » 5 »

4. » A magyar szent korona országainak 1901. évi mezőgazdasági termelése (grafikai mellékletekkel) » 4 »

5. » A magyar szent korona országainak 1900. évi népszámlálása. Harmadik rész. A népesség részletes leírása . . » 8 »

6. » A magyar szent korona országainak 1902. évi külkereskedelmi forgalma » 5 »

7. » A magyar szent korona országainak 1900., 1901. és 1902. évi népmozgalma (4 grafikai térképpel) » 8 »

8. » A magyar szent korona országainak 1903. évi külkereskedelmi forgalma » 5 »

9. » A magyar szent korona országainak 1900. évi népszámlálása. Negyedik rész. A népesség foglalkozása részletesen » 12 »

10. » A magyar szent korona országainak vasútjai az 1900., 1901. és 1902. évben . . . » 4 »

11. » A magyar szent korona országainak halandósági táblázata az 1900. évi népszámlálási és az 1900. és 1901. évi népmozgalmi adatok alapján . . » 4 »

12. » A magyar szent korona országainak 1900. évi népszámlálása. Ötödik rész. A népesség foglalkozásának némely részletei és a vállalati statisztika »

13. kötet. A magyar szent korona országainak 1904. évi külkereskedelmi forgalma Ára 5 kor.

14. » A magyar szent korona országainak 1900. évi népszámlálása. Hatodik rész. Az ipar körébe tartozó tisztviselő- és egyéb segédzsemetényzet munkaideje és munkabére » 10 »

15. » A magyar szent korona országainak 1900. évi népszámlálása. Hetedik rész. A népesség foglalkozása a főbb demografiai eredményekkel egybevetve » 4 »

16. » A magyar szent korona országainak 1900. évi népszámlálása. Nyolcadik rész. Közszolgálati ágak és szabadfoglalkozások körébe tartozó népesség fontosabb demografiai viszonyai » 4 »

17. » A magyar szent korona országainak 1905. évi külkereskedelmi forgalma » 6 »

18. » A magyar szent korona országainak 1900. évi népszámlálása. Kilencedik rész. A népesség ház- és földbirtokviszonyai » 4 »

19. » A magyar szent korona országai rákos betegeinek statisztikája » 4 »

20. » A magyar szent korona országainak 1901—1905. évi külkereskedelmi forgalma. Első rész » 8 »

21. » A magyar szent korona országainak 1901—1905. évi külkereskedelmi forgalma. Második rész » 8 »

22. » A magyar szent korona országainak 1903., 1904. és 1905. évi népmozgalma » 10 »

23. » A magyar szent korona országainak 1906. évi külkereskedelmi forgalma » 10 »

24. » Fiume hajó- és áruforgalma az 1906. és 1907. években . . » 4 »

25. » A magyar szent korona országainak 1907. évi külkereskedelmi forgalma » 10 »

26. » A magyar szent korona országainak malomipara az 1906. évben » 4 »

27. » A magyar szent korona országainak 1900. évi népszámlálása. Tizedik rész. Végeredmények összefoglalása (24 grafikai térképpel) » 6 »

28. kötet. A magyar szent korona országainak 1908. évi külkereskedelmi forgalma Ára 12 kor.
29. » Fiume hajó- és áruforgalma az 1908. évben » 4 »
30. » A magyar szent korona országainak bűnügyi statisztikája az 1904—1908. évekről (4 grafikai térképpel) » 4 »
31. » A magyar szent korona országainak népoktatásügye az 1904/5—1907/8. iskolai években. (Sajtó alatt) » — »
32. » A magyar szent korona országainak 1906., 1907. és 1908. évi népmozgalma (3 grafikai térképpel) » 10 »
33. » A magyar szent korona országainak 1909. évi külkereskedelmi forgalma » 12 »
34. » Fiume hajó- és áruforgalma az 1909. évben. (Sajtó alatt) » — »
35. » A magyar szent korona országainak hitelintézetei az 1894. és 1909. évben. (Sajtó alatt) » — »
36. » A m. kir. központi statisztikai hivatal munkássága (1871—1911) » 6 »
- Magyar Statisztikai Évkönyv. Új folyam, I—XVII. évfolyam.** (1893—1909.) Magyar, horvát [az 1905. évig], német és az 1901. évfolyamtól kezdődőleg francia kiadásban is.) Ára évfolyamonként 10 korona. Az 1901—1909. évfolyamé 5 korona. Az 1894. és 1895-iki évfolyam elfogyott.

Statisztikai Havi Közlemények.* 12 füzet. I—XIV. évfolyam (1897—1910.) teljes, XV. (1911.) évi füzetek következnek. Ára füzetenként 1 korona, a II—IV. évfolyamé 2 korona. Az I. (1897. évi) évfolyam elfogyott.

A Magyar Szent Korona Országai Külkereskedelmi Forgalmának Havi Eredményei.* 12 füzet I—X. évfolyam (1901—1910.) teljes, XI. (1911.) évi füzetek következnek. Ára füzetenként 1 korona.

Magyarország statisztikája.* Irta *Ráth* Zoltán dr. 1896. Ára 4 korona.

A magyar hivatalos statisztika fejlődése és szervezete. Irta *Bokor* Gusztáv. Magyar és német kiadás. 1896. Ára 4 korona.

A m. kir. központi statisztikai hivatal nyilvános könyvtárának és térképgyűjteményének címjegyzéke.* Ára 10 korona.

A Magyar Szent Korona Országainak Helységnévtára.* Megjelenik 2—3 évenként; legújabb kiadás 1907-ben. Ára 12 korona. Korábbi kiadások az 1873., 1877., 1882., 1888., 1892., 1895., 1898., 1900. és 1902. években.

Magyarország Tiszti Czim- és Névtára.* Évi kiadvány 1873 óta, ez időszerint a XXX. évfolyamban. Ára 12 korona.

Statisztikai adatok Fiume városáról és forgalmáról. 1899. (Magyar-olasz kiadás.) Ára 4 korona.

A magyar áruforgalmi statisztikai állandó értékmegállapító bizottság jelentése a magyar szent korona országainak külkereskedelmi forgalmáról.* (1906—1908. évfolyam.) Ára évfolyamonként 6 korona.

* Csak magyar kiadás.